

והיה באחרית הימים
And it shall come to pass in the last days

העתק וחוכנס לאינטרנט

www.hebrewbooks.org

ע"ז חיים תשס"ב

וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי — ונער קטן נוהג בם (ישעיה)

ספר

בית שמואל

ואהל רחל

חלק ראשון

מדינעשטער פאבלישינג קאמפ.

211 איסט בראדוויי

ניו יארק, נ. י.

ז'אנאר 1912

WWW.HEBREWBOOKS.ORG

BETH SHMUEL

Copyright 1952 by

RABBI J. H. BECK-COHEN

MONTREAL, CANADA

חנות חובנס לאינטרנט

www.hebrewbooks.org

ע"י חיים תשס"ב

Printed in U. S. A.

MOINSTER PUBLISHING CO.

211 East Broadway

New York, N. Y.

בעזרה שו"ת

ספר

בית שמואל ואהל רחל

תכנית

דיני איסור והיתר מחלק א' של יו"ד

עפ"י דיני השו"ע ונושאי כליו, חט"ז, חש"ך, ופרי מגדים
הובאו ביתה יוסף, ככתבם וכלשונם ממש.

חלק ראשון

עם מפתח פרטי בתחילת כל סימן, כולל כל דיני שו"ע עם הפרמ"ג בכלל.
ומפתח כללי של כל הדינים הנ"ל, על פי סדר אלף בית.

אהל רחל

כולל מהות עניני שחיטה, טרפות, מאכלות אפורות, ומאכלות בכלל

ולדופקי בתשובה נפתחות דלתי תשובה

ילקוט תשובות נבחרות מפוסקים ראשונים ואחרונים
משתמש גם כן בתור תרגילים, לדיני השלחן ערוך

מאת הרב

יהב"ץ בן שמואל

עתק וחוכנס לאינטרנט

www.hebrewbooks.org

ניו יארק

שנת תשי"ב לפ"ק

ע"י חיים תש"ב

מיינעשטער פאבלישינג קאמפ.

211 איסט בראדוויי

ניו יארק, נ. י.

לזכרון עולם

אבי היקר

הרבני המופלג, ירא שמים ברבים, מורי ורבי

הר' שמואל ברבי יחיאל דוב ז"ל

שו"ב בקוזמין וקריליוויץ, פאד.

נפטר בשנת תר"פ, ה' ימים לחודש אדר

אמי היקרה

הצנועה, המשכלת, מנשים באהל תברך

רחל לאה בת הרבי שמשון שו"ב ז"ל

נפטרה שנת ת"ש, כ"ד ימים לחודש אדר שני

תנצב"ה

חזקתק וחוכנס לאינטרנט

www.hebrewbooks.org

ע"י חיים תשס"ב

MOINSTER PUBLISHING CO.
211 East Broadway
New York, N. Y.

על פי ספרים, הוי כמורה הלכה בפני רבו (פמ"ג, בהנחת איסור והיתר). וגדול אחד כתב להשואל, דלא טוב עשה שהטריף מיד בלתי עיון בספר, אף שהיה פשוט בעיניו, מ"מ התורה חסה על ממונם של ישראל. והיה מהראוי, וראוי שלא יורה שום הוראה בלתי עיון תחילה בספר. וכן שמעתי ממו"ח ז"ל, שהיה יושב על כסא הוראה בפראג הרבה שנים, ולא הורה בלי עיון בספר תחילה. וסמך לדבר, "אז לא אבוש בהביטתי" (שבו"י, ה"ב, ס"ד).

וכן מצינו בהרב המחבר ספר צ"צ, דלאחר שהורה, היה ירא שמא לא כיון כהלכה, והיה גדול הדור (מש"ז, או"ח, קמ"ג).

ויש, שמשום חסרון ידיעה למצוא את מקום הדין במהרה, נוהגים להחמיר ולאסור את המותר. אבל זה דבר ידוע, שכשם שאסור להתיר את האיסור, כך אסור לאסור את המותר, ואפי' במקום שאין חפסד. מפני שעל הרוב, יש בו צד הקל במקום אחר, מחמת שנאסר בו' (ש"ך, סוף סי' רמ"ב). ומקור הדין הוא בחז"ל, וז"ל, אמר ר' לעזר, כשם שאסור לטהר את הטמא, כך אסור לטמא את הטהור (ירושלמי, חגיגה פ"א). לא ביש לך, דאמרת על טהור טמא, אלא סופך דאמרת על טמא טהור (ירושלמי, ע"ז, פ"ב. תוס' עכו"ם מ'). וכדי לצאת ידי הכל, להורות מתוך הספר, ושלא לעכב את הדין, אפשר הדבר בעזרת הספרים, שהדינים מסודרים ונערכים בסדר כזה, שבסקירה אתה יכול למצוא את הדין הנחוץ כהרף עין.

והמעיק בספר הנוכחי, יודה שיש בו מעין השגת תכלית זו, להביא את הדינים של הש"ע ונושאי כליו לעין הקורא, במריצות היותר גדול, ובמהירות ירוץ דברו לכל החוזרים בתשובה.

והספר הזה, יש בו משום תועלת גדולה, לבעל הנסיון, לעמוד בנסיונו, לקבלת היתר הוראה במהרה. וגם לבעלי הוראה הטרודים, לחזור על לימודם כפעם בפעם בנקל ובמהירות. כי הכל נכתב בלשון ופגנן מדויק של בעלי הש"ע ונ"כ, כדי שלא לערבב דעת הלומדים, הלומדים ומורגלים בלשון הש"ע. ומפתח הבית, נמצא סמוך לבית, לפתוח ולבוא בכל עת אל הבית פנימה, בקבלת ספר פנים יפות, להנות ולהתכבד, מכל טוב טעם ודעת, הנערך בשלחן ערוך.

ובאהל הבית, נופת תטופנה טל של תהיה לתורת הבית, ומשתמש מעין זריקת נשמה, בנוף המצוה, לפי המקובל, כי החלכה נחשבת לגוף המצוה, והאגדה לרוח ונשמה של המצוה. כי כל מצוה בלי רוח ונשמה אין בה חיים, וכתוב, "אשר יעשה אותו האדם וחי בהם". וכמו שמצינו בבע"ה שאינם ראויים להיות שאינם כשרים, משום דכתיב זאת החיה, כך הוא במצוות, דכתיב, "והי בהם". והמצוות הן מזונותיו של הקב"ה (עשרה מאמרות).

המחבר

הוצאת ותוכנס לאינטרנט

www.hebrewbooks.org

ע"י חיים תשס"ב

ההסכמות נמצאות בחלק שני.

פ ת ה ב י ת

כל השוכח דבר אחד ממשנתו, מעלה עליו הכתוב,
כאילו מתחייב בנפשו. שנאמר רק השמר לך כו'
פן תשכח. (אבות, ג').

מצות זכירה הנה ידוע שמצות ציצית, היא מצות זכרון. וכל התכלית והכוונה במצוה זו היא רק להזכיר לאנשים את מצוות ד' לעשותם. ולכן היא גדולה וחשובה, ושקולה כנגד כל המצוות שבתורה (נדרים, כ"ה). כי הזכירה מביאה לידי מעשה, כנאמר בה, "וזכרתם את כל מצוות ד', ועשיתם אותם". ונזהרנו ג"כ ביחוד על זכרון התורה, כנאמר, "זכרו תורת משה עבדי" (מלאכי, ג'). ולכן מצינו בשמור וזכור, שבדיבור אחד נאמרו, כי אין אפשרות לזה בלא זה. ואמר אחד הגדולים בזה הלשון בענין זכרון. ואני כמה פעמים דמיתי, כי אם מן השמים יאמרו לי, שאל מה אתן לך, לא אשאל לקבל מאת ד', רק זכרון עצום (ר' אריה ממודינא).

ומצינו בחז"ל סגולות מיוחדות לחזק הזכרון. כמבואר, חמשה דברים משכיחים את הלימוד, האוכל ממה שאוכל עכבר חתול כו'. וחמשה דברים משיבים את הלימוד. פת בהמין, ביצה מגולגלת בלא מלח כו' (הוריות א'). ובכל הזמנים משתדלים לחבר ספרים שונים חמועילים לזכרון התורה ומצוותיה. ובפרט בעתים הללו, שהשכחה גברה מרוב צרות הזמן, ובמקומות רבות, אף הת"ח שתורתן אומנתן, אינם יכולים להגות בתורה יומם ולילה כדרכם בקודש, הנחיצות בספרים המשתמשים בתור עזר לזכרון, היא גדולה.

כי כל תכלית הכוונה של המצוה בכתיבת ספרים היא, להיות לעזר ולתועלת ללומדי תורה בגדר ההבנה והזכרון. כמבואר בקרא, "ועתה כתבו את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל, שימה בפיהם" (דברים ל"א). ואין לצאת ידי חובת מצוה זו של כתיבת ספרים, רק בספר חמסוגל להביא ולהשים תורת ד' בפיהם, בתכנית וסדר מבורר, קב ונקי. כנאמר בספרים, שלא די בזה שהמקבל ידע על בוריו מה שנכתב בספר, רק הוא צריך להשפיע עליו כל כך, עד שדברי תורה שבו, יהיו שגורים בפיו, עד שיוכל גם הוא ללמדו לאחרים (מלבי"ם). ואם אין יוצא ידי חובתו בללמוד, אז אין בו, משום ללמד.

וזהו המרומו בדברי המשנה: משה קבל תורה מסיני, ומסרה כו' (אבות א'). בא להשמיענו, כי משה ידע הסוד לא רק של קבלת התורה, רק גם של מסירת התורה להעם, ולשום אותה בפייהם. כמו שנאמר זאת התורה אשר שם משה לבני ישראל. וכתיבת ספרים ממין זה, שיש בו משום עזר לזכרון, נחשב מעין גדר של מצות ציצית הנזכרה לעיל; ובפרט בספר חמועיל לזכרון הדינים של איסור והיתר, מומאה וטהרה, למצוא כל דין ודין במקומו לעת הצורך בנקל, ומאפשר לפסוק הלכה מתוך הספר.

כי חוץ מזה, שבעתים הללו, המקום והזמן דורש שלא לעכב את הדין מישראל, גם הדין נוטה שאסור לעכב. כמו שמצינו, לא יחמיץ את ההוראה, רק ישיב מיד להשואל כו', ולכו"ע אסור לעכב את ההוראה (של"ה, טובא בפ"ת, רמ"ב). אבל משום טרחת היגיעה למצוא את הדין, הדבר בא לידי עיכוב, ורבים הם המורים הלכה בעל פה, אבל גם דבר זה אסור. כמו שנאמר, דהמורה לא יורה על פה, והמורה שלא

על תנה, כמו כן ברוחניות, לא יספיק לו בימי זקנותו ללמוד החידושים שחדש בבחרותו, רק בכל פעם יוסיף אומץ כ"ו, (דרך סקודיך).

ומחויבים להשתדל בכתיבת ספרים, להיות גם אחרים נהנים מהם, ולא רק למלאת דרישתו הטבעית, להוציא רעיונותיו ברבים. כמרומו במפרשים, וז"ל, וצריך לכוון להוליד ע"י שכלו, עבדים לאלקי עולם, בהעיר שכלם בתורה כ"ו, שאז הוא נהנה והם נהנים. משא"כ בזרעו דברי תורה לריק, דהיינו שימכור ד"ת, וידרוש בעבור שיכבדוהו וירבה הונו, וכיוצא, שיש בזה משום מוציא זרע לבטלה (דרך סקודיך).
תכנית ותמצית וכיותר מרוצים ומקובלים, ונהנים מהם מלא חפנים נחת, הם הדברים שיש בהם תכנית ותמצית, דברי תורה כאלו מושבים לב האנשים, והאמנות של מדה זו, צריכים אנחנו ללמוד ממחברי ספרים בשנים קדמוניות, שמימיהם אנו שותים עד היום, ומהם אנו צדיכים ללמוד גם האומנות של מסירת דברים גבוהים ונשגבים במילים אחדות. והגם שבימיהם היו גם סיבות חיצוניות, שהיו מכריחות אותם להסתפק במיעוט דברים, כי לסופר בימים ההם היה ענין ארוך של הכנת צרכי כתיבה, עבודה רבה והוצאה מדובה כידוע, שהיה צריך לגדל עינים לעודות, לגדל אחזות לנוצות. אח"כ באה מלאכת עשיית הדיו. כנאמר בגמרא, כי הו מינצו ר' חנינא ור' חייא, אמר ר' חייא לר' חנינא, בהדי דידי קא מינצת כ"ו, אזלינא ושדינא כתנא כ"ו ועבידנא מגילתא וכתבינא תורה כ"ו (ירושלמי, שקלים פ"ה), והשכל מתחייב, שאחר עבודה קשה כזו מצמצמין במילין. אבל חוץ מזה היה נגלה לפנייהם את סוד הצמצום, ומסרו סוד זה לתלמידיהם, כנאמר, לעולם ילמוד אדם את תלמידו דרך קצרה.

ולא רק בדברי תורה, כי אם אף בדברי חול היה נכון וראוי לקמץ בדברים, ולמה לנו לבזבז בדברים בדברי חול, יותר מהבעלי חיים פשוטים, המסתפקים בהוצאת קולות אחדים, בתשמוש שפתם לכל צרכיהם, כמו שהעיד על זה פרום' לפסיכולוגיה מפורסם, כי העופות משתמשים בתשע מלים בשפתן, שעל ידיהן הן מדברות, בכל הפרובלמים שלהן, בכל שאלות החיים, הסוציולוגיים, המדיניים והכלכליים. מלה אחת מזהירה נגד הסכנה, ואחת, על רעבון, אחת על נצחון וכדומה. ואנחנו הבעלי מדברים, משתמשים לתכלית זו, מלים למאות ולאליפים. וכשם שהמצוה של כתיבת ספרים בכלל, נלמד לנו מדברי הכתוב, ואתם כתבו לכם את השירה הזאת, כמבואר, והיא שירה האזינו, כך צריכים אנחנו ללמוד מזה, שגם אופן כתיבת הדברים, צריך להיות בבחינת גדר של דברי שירה, שהיא תכנית ותמצית רעיונות ורגשי לב נשגבים, במלות אחדות.

וכך אנו צריכים להתנהג גם בכתיבת ספרים של דינים והלכות, להוריד לעמקה דדינא, למצות משם את עומק הדין, כמרומו בחז"ל בפסוק של כל המצוה הזאת אשר אנכי כ"ו (נצבים), צריכים למצות את המצות (ב"ר, שם), כלומד, להוציא תמצית המצות (מת"כ).

ועוד, כי כל ספר נחשב בבחינת צנצנת מן, משמרת ומקום מקלט לדברי תורה הנקלטים, הנמצים וניתנום בתיבות, למשמרת לדורות הבאים. כמו שעושים במיני אוכל, שממצים מהם התמצית, וניתנים בכלי משמרת סגור ומסוגר, להיות נכון להשתמש בהם במקום או בזמן שאין המאכלים ההם מצויים. וכן הוא בדברי תורה, כי לא כל הזמנים מסוגלים לצמיחת קרן התורה, ואז גיוונים ונהנים במה שניתן למשמרת בספרים בשנים קדמוניות.

ומצינו לזה רמז דרמיזא באורייתא, בדברי השירה הזאת של שירת האזינו—שלפי דברי חז"ל, היא התוך תוכה של כל דברי התורה—כי השירה הזאת נחשבת מעין תמצית (חיסמין) תורני, הניתנה להשתמש לעת הצורך בדרך הגלות הארוך, הנרשם לעם ישראל בכרית בין הכתרים לאברהם אבינו. ודרך ארוך וכבד, עלול למקרים והרפתקאות שונות, הבאים משל אויב דבר וחרב ורעב. ולא רק רעב ללחם, כי אם גם לדברי תורה, כנאמר, ת"ר, כ"ו, עתידה תורה שתשתכח מישראל, שנאמר (עמוס, ח') הנה ימים באים כ"ו והשלחתי רעב בארץ, לא רעב ללחם כ"ו, כי אם לשמוע את דברי ד' (שבת, קל"ח), והשכחה תבוא משני הצדדים, מחסרון לחם, ומרוב לחם, בבחינת שמנת עבית כשית. ולעת כזאת גיוונים ונסתפקים, במה שנקבץ לפקדון בשני השבע וניתן למשמרת בספרים, שיש בהם תכנית ותמצית של דברי תורה, הלכה ברורה ומשנה ברורה, בהלכות ואגרות, בבחינת שירת האזינו.

וזהו שנאמר שם, וקם העם וזנה כ"ו, ומצאהו דעות רבות וצרות (דברים, ל"א) צד אחד הגורם לחסרון תורה, ונאמר, ואכל ושבע ודשן כ"ו ונאצוני כ"ו (שם) צד השני לחסרון תורה. ועל ב' הזמנים נאמר, ועתה כתבו לכם את השירה הזאת (שם) האזינו השמים, עד וכפר אדמתו (רש"י). כל אחד ואחד מזהר לכתוב לו את תכנית התורה בספר, בבחינת שירת האזינו, הנחשב לאזור הצלה רוחני (רעטינג גרסיל) המחויב לכל אחד מהנוסעים בספינה בים החיים. כמרומו במפרשים בפסוק, לקוח את ספר כ"ו, ושמתם כ"ו (שם) סבי ית ספרא כ"ו, ותשחן יתיה בקופסא כ"ו (יונתן).

מחברים שונים תכונת המחברים הם שונים, ונתחלקות לכמה סוגים. יש שהוא בבחינת דבורה, המדחפת בהרים ובקעות, למצוץ מיץ המתוק מפרחים שונים. ואחר בישול ועיכול, נתנת לנו

פתיחה כללית

מצוה של כתיבת ספר כתוב בתורה, לא יהיה בך עקר כו' (דברים, ד') בגימט' בדברי תורה (בעה"ט). אמר ר"ל, מאי דכתיב, לא יהיה בך עקר כו', אמר ר"י ב"ל, לא יהיה בך עקר מן התלמידים (בבודות, מ"ד). יש בזה ברכה ואזהרה, ברבה על שלילת "עקר" טבעי, ואזהרה, על "עקר" מלאכותי, בעצירת כח היצירה בדברי תורה, מלהוציאן לאור, ולבוא עם הסדר בפני קהל ועדה, להרבות בתלמידים. חוב הוא על כל אחד—לפי ערכו—להיות בבחינת משה רבינו, לקבל תלקו בתורה הניתן לו בסיני, בצירוף תורת רבו, חבריו ותלמידיו, ולמסרה ברבים. והמזלזל בזה, נכשל באזהרה וברכה לבטלה, בברכת, לא יהיה בך עקר, אשר ברכו ד'.

ביקורת, גמר היצירה. ונמצא מניעות רבות, הגורמות להסתלק ממצוה זו. יש משתמט מתמת יראה מלעבור תחת שבט הביקורת, ומאיזמל המבקר החד. אבל זהו יראת שוא, כי הביקורת היא תיובת, ויש בה משום גמר מלאכת היצירה. וכן מצינו בבריאת העולם, שאתר גמר היצירה נאמר וירא ד' את כל אשר עשה, והנה טוב מאד (בראשית). אתר גמר הבריאה, כל באי עולם עברו לפניו תחת שבט הביקורת. וכמבואר בחז"ל, שהיה הקב"ה בורא עולמות ומתריבן, עד שברא את אלו, אמר, דין הניין לי, יתהון י"א הניין לי (ב"ר, פ"ג, ט'). היצירה שאינה יכולה לסבול את שוט הביקורת, אין לה עמידה. הביקורת היא בחינת מכה בפטיש, שיש בו משום גמר מלאכה. וכך הוא מנהגו של עולם, לנקש על יצירת היוצר באצבע, לבחון אם יש בה שלימות ותמימות.

ואם יקרה לפעמים, שהמבקר טועה, ודן גם את היצירה השלימה להיות נלקה בדיסוק איברים, עד כדי נטילת נשמה, או נזרקה בה נשמה חדשה מקול המון כקול שדי בזה, שדבריו נתקבלים לרצון, וזוכים לאריכות ימים. ואין למנוע מכתובת ספרים מפני עניחת, לאמור, מי אני לבוא בין המחברים. בי אין בעבודה זו משום גיאות, מפני שעצם הדבר של אסיפה וחיבור מושרש בטבע של כל הנבראים, ואף בבצלי תיים שאינם מדברים. השפן יאסוף אגוזים, הנמלה והדבורה אוספות אוצרות של כל מיני מאכל. ודרכן של אנשים לאסוף ולקבץ אף בדברים שאין בהם צורך, רק לשם אסיפה בעלמא. אחד מאסף קערות של ים, ואחד תחי הדואר (מרקיס) עתיקות שונות, זה מאסף ספרים עתיקים, וזה תפצים ישנים. לכן אין שום תשש באסיפה וחיבור בדברי תורה משום גיאות.

גם אין למנוע מפני לעג המלעיגים לאמור, הגם שאול בנביאים, כמבואר בפוסקים, וז"ל, לא יתבייש מפני בני אדם המלעיגים עליו בעבודת השם יתברך (טור), ואף אם הוא אדם בינוני, ועומד במקום גדולים, לא יתבייש מהם ללמוד ולעשות המצוה (ב"ח). ובפרט אם הוא נמצא בפני בינונים שילמדו ממנו לעשות כמותו (פמ"ג). כמרומז בפסוק, שומע תפילה עדיך כל בשר יבואר, כלומר, מזה שאנשים ישמעו תפילתי מפני, הם מתעוררים לבוא אליך. ונאמר עוד, תהלת ד' ידבר פי, ויברך כל בשר שם קדשו. הכוונה, כי ע"י זה שאני משמיע תהלת ד' בפי, זה מביא להתעוררת בלבבות בני אדם, לברך שם קדשו (מפרשים).

ומצד הכשרון במלאכת מתשבת, כבר העידו על זה המבקרים הגדולים, שהדברים היותר טובים נכתבים דוקא מסופרים שאינם מוכהקים ומסורסמים. ואף אם חסר להם ברק החיצון, אבל הגרעין הפנימי היא בריא ובעל משקל. כי גדר ההבנה בכל אדם הוא שונה, ואין אחד יכול להבין ולהרגיש אופן ההכרה שתבירו מביד ומרגיש. ובפרט, שצריך ליתן לבו לדברים שהומן גרמא להביא בו תיקון, בדברים שאין אתרים נותנים אל לבם, ולעת כזאת נאמר, עשה לך רב. כנאמר בחז"ל, ת"ר, לאתר פטירתו של ר' מאיר כו', אמר ר' יוסי, יאמרו מאיר שכב, יהודה כועס, יוסי שותק, דברי תורה מה תהא עליה (קדושין, נ"ב).

וחוץ מכל הדברים הנזכרים, יש בכתיבת ספרים מתוך אחת ממצות ד', והיא המצוה האחרונה שבתרי"ג מצוות. כנאמר בחז"ל, אמר רבה, אע"פ שהניתו לו אבותיו לאדם ס"ת, מצוה לכתוב משלו, שנאמר, (דברים, ל"א) ועתה כתבו לכם את השירה הזאת (סנהדרין, כ"א). ואם בתבו בידו, הרי כאילו קבלה מהר סיני (מנחות, ל"ד). וכן הוא הדין ברמב"ם (ה"ל סתי"ם, פ"ו). ובטוש"ע (סימן ע"ד). ואע"פ שעיקר החיוב דאורייתא אינה רק בספר התורה, אין ספק שגם בשאר הספרים שנתתברו ע"פ התורה בו, וזה דרך כל אנשי המעלה כו', לקבוע מדרש בביתם לסופרים לכתוב ספרים רבים כו' (תינוך, מצוה תרי"ג). ומבואר בראשונים, כי בזמן הזה, המצוה הזאת היא לחבר ספרים בחידושי תורה (הרא"ש).

והיא ג"כ מהענפים של המצוה הראשונה של פרו ורבו, כמבואר במפרשים, כי בין הענפים של מצוה פריה ורביה הוא, לפרות ולרבות בתורה. ובזאת המצוה של פריה ורביה אפשר לקיים בכל עת ובכל זמן, מצות פריה ורביה בתורה, להוליד ככל פעם שכל חדש בו. וכמו בגשמיות, אסילו קיים המצוה, מתויב לקיים לערב

מאכל מצוין, הדבש המתוק לחיך. זהו הדרך הנכון והנרצה, בעד כל מחבר, לקבץ, ללקט מכל טוב הבא בידו, לבשלו לעכלו בקרב מוחו ולבו, או לכו בטוח שיוצא מחחת ידו דבר מתוקן, בבחינת, דבש וחלב תחת לשונך. ויש, שהוא בבחינת יתוש. אינו מטריח את עצמו לקבץ וללקט דברי תורה מפורזים ולעשות מהם מטעמים, רק לוקח הכל מן המוכן מאחרים, ונוהג בהם כאדם העושה בתוך שלו.

ויש, שהוא בבחינת שממית, אינו רוצה להטריח, לחפוש ולתור אחר פרחי שושנים, בכרם ד' צבאות, ואינו רוצה להנות משלחן אחרים כלום. רק חפץ לכבד אותנו רק משלו, ולחדש לנו חידושים אשר לא ידעום אבותינו. אורג רשתות כקורי עכביש בדברים דליכא רמיזא באורייתא ולא בחז"ל. הם החפשים בעם, המוציאים מקרבם דברים קלים ודקים כשממית, לסבב ולחטוף את הקרבן ברשת שפתיים.

מחברים חונפים ויש כת מחברים, החנפים בעם, משפתי החלקות שלהם נוטפות דברים מתוקים, אבל אין בהם ממחיקות דבש פרחים, רק כולו מפרי שקר של חניפה, לחטוף ברשתם אנשים תמימים שאינם מכירים בזה. אבל יש סימן מובהק והכרה לזה, נוחני דבש פרחים אמיתיים, מתיקות מצד זה, ועוקץ מצד זה. כך הוא בדברי תורה אמיתיים, חכמה מצד זה, ומוסר מצד זה, כמרומו בדברי החכם, לדעת חכמה ומוסר, והמוסר בא ראשונה, כנאמר, ראשית חכמה, יראת ד', (משלי). ובלתי דברי מוסר גם הדברי חכמה אינם אלא דברי חנף ורשע, דבריהם נחשבים כדברי נביאי השקר, שהסידו את לב בני ישראל מאחרי ד' בדברי חנף שלהם.

וראוי להחריע בדברים בענין החשוב הזה של הוכחה, אחד מעיקרי יסודי היהדות והאנושיות, שנעשתה בו מעוות, וטעות אשר יוכלו לחקן. נכון לעמוד ולהחזיר על דרכי המוסר וההוכחה, הנחשבים ליסודי הקיום בחיי החברה, שורש יניקת חיותה מהמצוה הכוללת של ואהבת לרעך כמוך, שנתחלפה בהמדה היותר מגונה של חנופה, בלתי שם על לב, שהם מביאים בזה רעה להם, ורעה לעולם. כנאמר בחז"ל, א"ר אלעזר, כל אדם שיש בו חנופה, מביא אף לעולם, שנא', וחנפי לב ישימו אף (סוטה, מ"א). וגם הוא נוסל לפח, כדאמר ר' אלעזר, כל המחניף לרשע, סוף נוסל בידו (שם). ונכללים בכת של רשעים, כנאמר, הרשעים החנפים כו', עליהם הכתוב אומר (איוב, ל"ג) כי לא לעולם חנף יבא (דרך ארץ, ב'). ונחשב להם לעבודה זרה, כמרומו בפסוק, ועשיתם לכם בל פסל במצוות שהוא עושה, שאם עושה המצוה בפניות וחניפה, נחשב לו כאילו עובד עכו"ם (בג"י). וכמרומו פסל ומסכה כו', אשר צוך ד' אלקיך (ואתחנן), והקשו, האם צוה ד' לעשות פסל ח"ו, אך הכוונה, שלא יעשה כסמיכות הקרא, לאוהבי ולשומרי מצותי, לא תשא את שם ד' אלקיך לשוא (יחזק' לומר, שתשמור המצוות, שלא תעשה אותם לשוא שלא לשמה. ובעבודה זרה זו נכשלים ביותר ראשי ומנהיגי הדור, ראשי הדור

בלתי שם על לב על הרעה הגדולה שנעשחה בזה. כמרומו בקרא, וכי ייזד איש על רעהו להרגו בערמה, מעם מזבחי תקחנו למות (משפטים), על רעהו, ה' במסורה, דין, וכאשר יקום איש על רעהו, ושעיר על רעהו נקרא, בישיעה גבי מפלת ארם, כה חאמרו, ואיש על רעהו, בירמיה בענין נביאי השקר, גבר מחליק על רעהו בשפת חלקות, ומתנבא לו נבואות שקר להחליקו בדברים, כאילו מחריבו, וזהו ושעיר על רעהו, בקרא, וכאלו הרגו, וזה רצחו נפש (בעה"ט). איש כזה אף אם יהיה מראשי עם, מסנהדרין, שמקומם אצל המזבח, כנאמר, למה נסמכה פרשת דינים לפרשת מזבח? ללמד שסנהדרין היו יושבין אצל המזבח, לא חחלוק לו כבוד, רק מעם מזבחי תקחנו למות, כי הורג נפש הוא כשאר גולן, כמבואר בחז"ל, אף אם האיש הזה היה כהן ורוצה לעבוד עבודה, תקחנו למות (סנהדרין, ל"ה). ומבואר עור, וז"ל, יש לך חברים מקצתן מוכיחן אותך, ומקצתן משבחין אותך, אהוב את המוכיחים, ושנא המשבחים אותך. שמוכיחך מביאך לידי חיי עולם הבא, והמשבחך מוציאך מן העולם (אד"נ, פ' כ"ט). ואחד הגורמים הראשיים המורידים את האדם למדרגת חונף, כיודע, היא דאגת הפרנסה, כמרומו בקרא, ויחזו האלקים, ויאכלו וישתו (משפטים). ב' במסורה, הכא ואידך ויחזו לך משאות שוא ומדיחים, מה הכא אכילה ושתייה, דכתיב ותחללנה אותי כו', ובפתותי לתם, שבשביל אכילה ושתייה שנחנו להם, אמרו להם נבואה שקר (בעה"ט). וכל מנהיג דוחני המוכרח להרכיש מחיתו מידי מתנת בשד ודם, עלול הוא להתגלגל למדרגה של נביא שקר, ובמקום הדרכה והוכחה, תבוא החנופה. כמרומו במפרשים, שכעין זה היתה הכוונה בדברי יתרו למשה, באמרו לו, איעצך להקל מעליך טורח ציבור, ויהיה כבוד השכינה עמך. כי כל עוד שאתה עבד לעם הזה לטרוח בצרכיהם, לא יאוח להיות השכינה אצלך כו' (עשרה מאמרות).

כי כל מי שצריך לעסוק הרבה בצרכי ציבור אף בגוד הרוחני, באופן כי גם הוא נכלל בכלל הצרכים לקבל מחיתו מעטק זה, סוף הדבר הוא, שהוא נוסל תחת משא הצרכים, ולא נשמע עוד בקולו קול ענות נבורה של מנהיג רק קול ענות חלושה, כשוכב תחת מפולת, ומבטל דעתו מפני דעת אחרים, שאין להם דעת כלל, וכל העצמיית שבו נעשה מטושטשת ובטל מן העולם הרוחני. כמרומו בחז"ל בפסוק ויאמר יהושע, אדוני משה כלאם (בהעלותך), ואמרו חז"ל, שאמר אליהם הטל עליהם צרכי ציבור, והם כלים מאליהם (סנהדרין). כלומר, כלייה רוחנית, שיחדלו מלהתנבאות. נתן לו עצה, תן להם משרה ציבורית רוחנית, ובמילא כשיהיו משועבדים לציבור, תכלה מהם הנבואה האמיתית. כמרומו בדברי חז"ל, אמר ר' יוחנן, אין הקב"ה

משרה שכינתו אלא על גבור ועשיר כו', כל הנביאים עשירים היו כו' (נדרים ל"ח). ונאמר עור, אמר ר' יוחנן, אין מושיבין בסנהדרין אלא בעלי קומה כו', ובעלי מראה כו', שתהיה אימתן מוטלת על הבריות (רש"י). כי אין מציאות להשראת השכינה על מי שצריך לאחרים, הן לגבורה והן לממון. שביל הזהב במוסר והוכחה עיקר גדול הוא בהנהגה רוחנית, להיות נשמע קולו בבואו אל הקודש, להיות אימת המנהיגים על הציבור, ולא להיפך.

וטוב לדעת, שכשם שצד התניפה בהוכחה, מביא נזק במקום תועלת, כך הצד הקיצוני מקצה מזה, אף אם לא יזיק לא יועיל. והוא דרך ההוכחה הישן גושן הידוע, לקלל ולבנות, לאיים בכל מיני עונש, גהינם ושאר פגעים רעים, וכל פגיעתן עם הבריות, בפנים זועפים ומרים. גם צד קיצוני כזה, אינו לרצון. השתי הקצוות הללו אינם מביאים התועלת הנרצה בתוכחה. כמדומי בקרא, כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אישי לדי' (ויקרא). הפנים שחוקים, והדברים המחוקים של החונפים, והפנים זועפים ודברים מרים של הקנאים, אינם רצויים. גם בתוכחה הדרך הממוצע הוא דרך המלך ושביל הזהב, גם בתוכחה צריכים לקבל את כל אדם בפרט וכל האנשים בכלל בדרך פנים יפות, ואף בשמתה, ולתבל דבריו במלת, לפי צורך הטעם הנרצה, בבחינת על כל קרבנך הקריב מלת. ובוזה מתורץ הענין המוקשה בדבר הענין של בלעם ובלק, שהלך בלעם אצל בלק, אע"פ שידע שלא יוכל לקללם. ועוד יותר קשה הדבר שאמר בלעם לדי', שאם אינו חפץ שיקלל את ישראל, יתן לו רשות לברכם, ומדוע לא נתן לו די' רשות לברכם, באמרו כי ברוך הוא. ועוד יש לדעת, למה הרגו בני' לבלעם, הלא לא קלל אותם, אדרבא, נשא עליהם את משלו בברכות תהלות ותשבחות. אך הענין הוא, שבאמת קלל אותם קללה נמרצה, רק הקללות היו מכוסות בלבוש של ברכות. בבחינת מאמר החכם, מברך רעהו בקול רם כו', לקללה יחשב (משלי). ובגוד בקשה החכם, ריש ועושר אל תתן לי (שם) אל תתן לי עוני, ואנשים יאמרו עלי שעשיר אני (מפרשים). יש אופן ברכות והודאות, שלקללה יחשבו. וזאת היתה גם כוונת בלעם הרשע, לשבת את ישראל בדברי תנופה, שהם קללות המלוכשים במסכה של ברכה. ובכל דברי שירות ותשבחות, מחשבתו היתה להזיק אותם, כי התנופה גורמת, שלא לתקן הקלקולים הנמצאים באדם, והדרישה לשבת במקום שיש לדרוש לגנאי, מביא נזק דב. ולבושתינו, אחוים מרבני ומנינו, נושאים משלם כדברי בלעם, מה טובו אוהליך יעקב, ואומרים שירות ותשבחות להתנהגות האנשים בכלל, ולמנהיגי בתי כנסיות בפרט, במקום שצריכים לדרוש לגנאי, ולבקש תיקון על המעשים הבלתי נאותים.

והחונפים אינם נותנים אל לבם, שהם עומדים ועוברים על הלאו של, לא תעמוד על דם רעיק, שהוא הפועל יוצא של הלאו, לא תשנא את אחיך בלבבך. בניגוד אל המצוה של הוכח תוכיח, שהיא הפועל יוצא של המצוה, ואהבת לרעך כמוך. ובוזה שאינו מתרעע על הסכנה, להיפוך הוא נוהג הסכמתו והבטחתו, שכל מעשיהם הם טובים, הוא איפוא הגורם, להיות נופלים לפת ולמוקש, ונחשב כאילו הוא עצמו שפך דמו. ובדין הרגו ישראל את בלעם הרשע, כדין ההורג נפשות.

פ"ה ס"ח ורק למי שאינו נושא שום משרה ציבורית, פיו פתוח לדבר מה שלבו חפץ, פיו ולבו שחיים, ואין צריך להיות אחד בפה ואחד בלב. ונכון אף להמוכרתין להיות נושאי המשרה, להשתדל במדה ידוע להיות נעשים בני תורין, אף אם יצטרך לסבול על ידי זה חסרון גשמי, ולהסתפק במועט. כמו שנתבאר בענין תג הפסת, תג המצות. דזה שאנו אומרים תג המצות זמן חירותינו, הכוונה, שזה תלוי בזה, כלומר, אם רצונך להיות בן תורין, צריך אתה להסתפק בלחם עוני, במצות, ואז יהיה אצלך כל השנה, תג הפסת, פה סת, לפי ספרי המקובלים. כי אחד מהסימנים של שיעבוד, הוא סתימת הפה, בחינת בעל חי שאינו מדבר, שאין בו רוח ונפש, רק נשמה באפו. כמתורגם בפסוק, ויהי האדם לנפש חיה, לרוח ממללא. כלומר, לא נקרא אדם, רק אם הרוח והנפש מדברים מתוכו, ולא מהשפה ולחוף, כדרך הבעלי חיים, לצרכיהם, הגשמיים, ובתכונה זו נמצאים כל האנשים המשועבדים למי שהוא, שאינו יכול לדבר מה שלבו חפץ.

וכך עשה הלל—לרמו על הסימני חירות—היה כורך פסת מצה ומרור ואוכלם ביתו. לרמו, שאי אפשר להיות בן תורין, רק אם תסתפק בלחם עוני, אף שתצרך לעסוק קצת חמורות של קצבה וצמצום, אבל האמת אשר בסוף, ימתיק ויערוב את המרידות הזאת. כי כל האוכל חמץ, לחם עושר, ונכרתה הנפש, כי מוכרתים לשקר, ולכרות מהנפש תחיות תחיות עד שתכלה לגמדי. כמדומי בווהר הקי, שקורא למצה מיכליה דמהמנותיה. והחמץ היא הסמל של שקר, כמבואר במפרשים הטעם, מפני שהחמץ נראה לעין כמה פעמים יותר גדול מהמצה בכמות, ובאמת הגדלות הזאת היא שקר, שהוא מתנפת מהאוויר, לא מפני שיש בו קמת יותר ממה שיש במצה. וכל מי שחפץ בחיים ישרים ואמתיים, צריך למאוס בלחם עושר, ולהסתפק בלחם עוני הנרמו במצה.

ולשם תובת התנצלות המתבר, נכון לדעת, כי מלאכת הקודש של חיבור וכתובת התנצלות המחבר ספרים חדשים מומן לזמן, הוא ג"כ אחד מתוקי הטבע שבבריאה, שכל דבר אשר נברא מוכרח להתחדש ולהשתנות בשינוי עירוכין לפי דרישת הזמן, זה אחד מתוקי

ההתפתחות בעולם הגשמי והרוחני. וגם השמים והארץ נוסלים תחת חוק זה, ומתחדשים מזמן לזמן. כמבואר בקרא, כי הגני בורא שמים חדשים כו', ומפרש בספרי, שלעתיד יהיו שמים חדשים וארץ חדשה. וכמבואר בתרגום ירושלמי ב' האוינו בפסוק ראשון, וז"ל, ארום שמיא כתננא ימסון וארעה כלבושא תכלי. בדם אנא עתיד בדאי שמים חדתין וארעה חדתא. וכן הוא הדבר חל גם בספרים, מפרשי התורה והמצוות, שנוסלים תחת החוק של שינוי עירוכין, בבחינת פושט צורה ולובש צורה. ודבר זה מרומז בדברי חז"ל, שכל הספרים יהיו בטלים, חוץ מחמשי חומשי חורה וספר יהושע. ואף גדר מושג שמו יתברך, שהוא חי לעד וקים לנצח בלי שום חילוף, כנאמר, לא יחליף האל, אבל שמו הגדול שהוא תכונת מושג אלקות, משתנה, ולפי הכרת והשגת מהותו, כן בחינת השמות מחלטים, כמו אלקים, צבאות, שדי וכדומה. לכן מחויב כל חושב מחשבות לעסוק במלאכת הקודש, למרות הלועגים. כנאמר, יש כמה ספרים עכשיו, וגם עתידים עוד להיות, וכולם צריכים לעולם, ואסור לחלוק ולהלעיג על שום ספר שהולך ע"פ תורתנו הקדושה. וכל מי שמלעיג עליהם, נידון בצואה רותחות (ליקוטי עצות). ואפי' ספר שלא נחבר ברוח הקודש, אם נחבל אצל ציבור אחד מישראל, משפיעים בהם רוח הקודש (לקוטי צבי החדש).

קבלת תורה, ומסירת תורה ונכון לדעת, כי כשם שצריכין הכנה והזמנה והסתגלות יחירה לקבלת

התורה, דבר שנשבח בו משה רבינו, משה קבל תורה, כך צריכים הכנה והזמנה להשתדל בכל מיני המצאות, להיות מסוגלים למסירות התורה לבני אדם, בצדדים ואופנים להיות הדברים מגיעים ונתקבלים על לבם, כי זהו עיקר תכלית נתינת התורה להיות מגיעים ללב בני אדם. כמרומז בקרא, ויקרא אל משה וידבר ד' אליו מאהל מועד לאמור (ויקרא). ירמוז, שיאמר משה לישראל שם באהל מועד, כל אשר יצוה ד', לזה סמך מאהל מועד לאמור, פי', משם יאמר הוא לישראל כו'. כנאמר בחז"ל יכול היה מדבר עמו לצורך עצמו, ח"ל לאמור, בשביל ישראל היה מדבר עמו, ולא בשביל עצמו כו', והוא שאמר התנא, משה קבל תורה מסיני, ומסרה ליהושע, הא למדת, שכל מה שקבל, מסר כו' (אוה"ח). רצון הקב"ה היה, לעמוד ולשמוע, איך משה הוא מוסר את דבריו לישראל. זה הוא רצון הבורא, להיות לימוד התורה בבחינה של קבלה ומסירה. הזמנת החידוש ללומדי תורה מההשגחה העליונה, הוא רק להיות שליח להולכה ומסירה לבני אדם, ולא בשבילם, בגדר של משה קבל—ומסרה, ואסור לו לעכב, רק מאהל מועד לאמור. והמסירה בדברי תורה צריך להיות באופן להיות המשפיע והמקבל נהנים מהם, וכשם שהמשפיע מרגיש איזו הנאה יחירה מהשפעתו כידוע, כך צריך להשתדל שהמקבל יהיה מרגיש הנאה יחירה, ולא רק לקבלם, רק צריך לחבל דבריו בבדיחה נאה ופתגם יאה, להיות הדברים מתקבלים בשמחה. כנאמר במפרשים, כי המצוה להוליד בכל פעם שכליות חדשים בתורה, היא ענף מהמצוה של פריה ורביה, וכמו במצוה הגשמיית צריך לסיים את אשתו קודם, כמו כן הוא הדבר ברוחניות. רבה קודם השמעתתא אמר מלתא דבדיחתא וברחו רבנן, ואח"כ פתח בשמעתתא. ונאמר המצוה בלשון פרו ורבו, לא פרה ורבה לרמוז על איסור הוצאת היצירה לבטלה, רק כשהם שניהם כאחד. ואם אחד נהנה והשני אינו נהנה, הוא בחינת של הוצאת כח היצירה לבטלה, הן בגשמיות והן ברוחניות (דרך סקודיך, מ"ע של פרו ורבו).

וסגולת בדוקה להיות הדברי חורה מתקבלים באהבה וברצון הוא, להיות הדברים יוצאים מן הלב, בלי שום פניה צדדית ואהבה עצמיית של התפארות, רק לשם אהבת התורה ואהבת אנשים, או בטוח הוא להיות היוצג עולה יפה, וההשפעה תתקבל בשמחה, ותגיע ללב המקבל. כמרומז בקרא, ויאמר אליהם שימו לבבכם לכל הדברים (דברים, ל"ב). צריך האדם שיהיו עיניו ולבו ואוזניו מכוונים לדברי תורה (רש"י). צריכים להשתמש בכל האיברים ובכל הצדדים במסירת דבר תורה, כדי להיותם מתקבלים על הלב. כמו שמצינו בחז"ל, כי הוי מיסטרן רבנן מבי רב אמי כו', אמרי ליה כו', לבך יהגה תבונה, פיך ידבר חכמות, ולשונך ירחיש רענונות, עמפיך יישירו נגדיך (ברכות, י"ז).

תורה שבלב כי רחמנא ליבא בעי בלימוד כמו בתפילה, ובפרט בתלמוד תורה לאחרים, והגם שלכאורה

נראה כי הופעת צמיחת הרעיון היא במח, אבל הגידול והביכור בא מחמימת הלב. בתורת ישראל ניתן לנו דרך חדש ושיטה נכונה של עבודה הרוחית בין המח ולב סינטזה בין שתי הקצוות בין הרגש והמחשבה, שבוה נעשה התורה לתורת חיים, בעלת רגש ותנועה. כמו שמצינו בנותן התורה, כנאמר, בפסוק, אז ראה ויספרה כו', רבנן ורב אחי אמרין, כל דיבור ודיבור שהיה יוצא מפי הקב"ה למשה, היה אומרה ב' פעמים בלבו, ואח"כ היה אומרה למשה. ור"א אמר ד' פעמים (מ"ד כ"ד). כך היא דרכה של תורה, ממקור המחשבות והרעיונות שבמח אל הלב, ומשם דרך הפה. ומצינו פלוגתא בחז"ל מהיכן החכמה יוצאת, ר' אליעזר אומר שהיא בראש, ור"י אומר, שהיא בלב (ילקוט משלי) ושניהם דברי אלקים חיים, החכמה השלימה היא התמוזות משניהם. יחכמה שלימה זו תורה, כמבואר בחז"ל, כי החכמה היא התורה, כלי אומנתו של הקב"ה (ב"ר, פ"א). ורק התורה הזאת היוצאות מן הלב, עושה הפעולה הרצויה. כנאמר, אמר רבא כו', ואנן קא מתנינן בעוקצן תלת סרי מתובתא, ורב יהודה שליף מסהני ואחי מיטרא, ואנן צוחינן וליכא דמשגח בן. אלא הקב"ה ליבא בעי, דכתיב וד' יראה ללבב (שמואל, א'; סנהדרין ק"ו). וכן מצינו בקרא, וכל איש חכם לב, אשר מלאתיו חכמה (תצה)

וכל חכם לב (ויקהל). ולכן היה נראין לר' יוחנן בן זכאי רבני ר' אליעזר, שמצא למדה היותר חשובה את הלב טוב, כי לא ישכון חכמה בלב רע(משלי), ובשלילת חכמת הלב אין כלום, כי הגדר של חכמה ודעת, היא הנקודה התיכונה, שהכל טובים מסביב לו, ואף הכרת אלקות, כנאמר, אל דעות ד', וגם התורה בכלל זה, כמבואר בספר יצירה, וכשאר ספרי קבלה, כי כל העולם נברא בחכמת הלב. וז"ל הספר יצירה, בשלשים ושתים נתיבות פליאות חכמה נברא הכל, בהעשר ספירות שבעשרים ושתים אותיות שבאלף בית, והשלשים ושתים נתיבות הפליאות, הם הגימטריה של ל"ב. וגם התורה מתחלת ב"ב, בראשית ומסיימת ב"ל, ישראל. ולכן מצינו בשלמה המלך, שבקש מהקב"ה לב להבין בין טוב לרע (מלכים, ג'). כי בלי חכמת הלב כל הגדולה שיש לאדם, אינה נחשבת לכולם. כי אינו יודע איך להשתמש בה. וכן הוא ג"כ בעניני תורה, אם אין חכמה בלבו איך להשתמש בחורה שבמחו, תורתו היא בלתי רצויה כלל, ומביאה נזק במקום תועלת, כמבואר להלן באריכות. לכן כשהבטיח לו השם למלאות בקשתו, היה שמח מאד, כמבואר בקרא. ויקץ שלמה כו', ויבוא ירושלים, ויעמוד לפני ארון ברית ד', ויעל עולות כו', ויעשה משתה כו' (מלכים, א', ג'). ואמרו חז"ל, מכאן שעושים טעודה לגמרה של תורה (מדרש קהלת). שבוה שנתמלא בחכמה, היה נחשב אצלו כאילו גמד כל התורה. כי בודאי למד שלמה את התורה גם עד הזמן הזה, אבל לא היה נחשב אצלו לכולם, מחמת חסרון החכמה, ועתה ע"י השלמת החכמה נגמר החסרון, ועשה טעודה על גמרה. כמרומז במדרש, במשל שהביא שם, בעבר שאמר לו שאל ממני דבר ואחן לך, אמר העבד בלבו, אשאל את בתו, ובמילא יהיה לי הכל, וכן עשה שלמה שבקש חכמה שיש בזה הכל, כנאמר דעה קניית מה חסרת דעה חסרת מה קניית (ירושלמי, ברכות). כי בחינת החכמה היא מעין גדר של רוח הקודש, כמרומז בחז"ל, שאחר הקיצו מחלמו נצנץ בו רוח הקודש, והתחיל לכתוב ספריו, משלי, שיר השירים, קהלת. דברי תורה כלליים, המקיפים את כל מקצועות החיים, עם כל השינויים וחילופיהן של הזמן, האדם והמקום.

ולא דבר נקל הוא לרכוש את החכמה העליונה כמו רכישת העושר, שניתן לפעמים אף בלי דרישה. שעל זה בקש שלמה, ריש ועושר אל חתן לי (משלי, ל'). לא כן על החכמה, שהיה צריך שלמה לבקש, ומהשמחה הגדולה ששמח על מלאת בקשתו ניכר, שהיה מסופק על הדבר, כנאמר, ויקץ שלמה כו', ויעל עולות כו' ויעש משתה. כי החכמה היא חלק אלקי, כי אתו מקור חכמה, והמתמלא בה, נצנץ בו רוח הקודש, כמבואר לעיל אצל שלמה ע"ה. ועוד, כפי המבואר אצלינו הטעם בענין איסור אכילת

עין הדעת. חסכנה שבחכמת. עץ הדעת, כי החכמה והדעת הם בחזקת סכנה לאינו יודע איך לכלכלם ולהשתמש בהן, וצריכין הכנה יתירה וחכמה מוקדמת למי שרוצה

לקבלם. כמרומז בקרא, שאמר הקב"ה, יען אשר שאלת את הרבר הזה כו' (מלכים, א', י"א). כלומר, זה ששאלת על חכמה ולא על בקשות אחרות, נראה שיש לך כבר חכמה תתאה לדעת איך להשתמש החכמה בחכמה עילאה, ולא תהיה למכשול בדרך. וזה שנאמר, ראשית חכמה יראת ד', שכל טוב לכל עושיהם (תהלים). אם היראה היא קודמת להחכמה, בטוחים אנחנו שבחינת השכל יהיה מגודר טוב, ולא מצד הרע שיש בו סכנה. כנאמר בקרא, יהב חכמתא לחכימן, ומנדעא ליודעי בינה (דניאל, ב'). צריכין הבנה איך להשתמש בהחכמה, וכדאמרין בברכת הדעת, אתה חונן לאדם דעת, ומלמד לאגוש בינה. הכונה בכפל הענין, שהקב"ה נותן לאדם דעת, ומלמד אותו איך להבין החכמה והבינה. וכמו שאמר ר' יוסי בן חלפתא להמסרניתא, שהתמיהה על הפסוק הניל, שלכאורה צריך להיות להיפך, ליתן חכמה למי שאין לו. ותשובת התנא היה במשל, אם יבואו ב' אנשים ללחח מעות אצלך, אחד עני ואחר עשיר, למי היית נותנה? לעשיר, היתה התשובה. אמר ר' יוסי, כן הוא ג"כ כנידן החכמה. אם הקב"ה יתן חכמה לספשים, ילכו לבתי כסאוח ולבתי תיאטראות, לא כן החכמים, הם ילכו לבתי מדרשות (מדרש קהלת). ועוד, כי היסוד של חכמה תתאה, היא היראה, כנאמר, יראת ד' היא חכמה, והיראה צריכה לבוא רק בידי אדם, כי לא בשמים היא, כנאמר, הכל בידי שמים, חוץ מיראת שמים. ועל היסוד הזה תגוח החכמה עילאה, כנאמר, ראשית חכמה יראת ד', היסוד של החכמה היא היראה, ורק בה יש כח הבסתחון להנצל מהסכנה הנוכרת לעיל, מהתקלה שנכשלו בעץ הדעת. כי רק החכמה והדעת המוגבלת ומגודרת תחת כנפי השכינה המגינה עליה, רחוקה מהפסד וקרובה לשכר, כנאמר, אל דעות ד', כבוד השכינה מחסה על הדעת, שלא תשתמש לדברים רעים. יראה ד' ראשית דעת (משלי). ואחרית החכמה צריכה ג"כ להיות היראה. כנאמר בדברי החכם, סוף רבד (מכל החכמות) כו', את אלקים ירא ואת מצותיו שמור (קהלת). קנין החכמה ע"י יראה, וקנין היראה ע"י חכמה.

לכן צריכים הדברי תורה לצאת מעמקי דליבא, כי רק הדברים היוצאים מן הלב נכנסים ללב הקוראים והשומעים, ויתקבלו לרצון, שהוא עיקר תכלית הלימוד. כמרומז בחז"ל, לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה (אבות). כנאמר בחז"ל, אמר ר' אליעזר, אינו הברכה שבירך משה בתורה תחילה, ברוך אתה ד' כו' אשר בחר בתורה הנאת וקדשה ורצה בעושיה, ולא אמר בעמליה ולא בהוגיה אלא בעושיה, באלו שהם עושים את דברי התורה (מ"ד, ברכה). תכלית דרישת התורה והפירושים בכל זמן, כבחינת לבישין חדותין, היא להביא את העם לידי מעשים טובים, ולתכלית זו צריכים להשתמש בחכמה גדולה ויתירה. המדרשים והדרושים, כשהם לעצמם, הם בבחינת מעבר ומתוך, להעביר את הדברים לגוד של מעשים, לפי רוח הזמן, ובבחינת גשה, להעביר את

האדם את מרחק ועמקות התהום, מהזמן של קבלת התורה, עד זמן הנוכחי בכל דור ודור. ומדרש התורה כולל מדרש הלכה ומדרש אגדה, ומחלוקת היא בראשונים, איזו מהם היה בא קודם, מדרש הלכה או מדרש אגדה. להרמב"ם, בספר המצוות, מבואר כי מדרש הלכה קודם, ולהרמב"ן, מדרש אגדה היא המקור למדרש הלכה. ואין נפ"מ לתכלית הנרצה שהוא לקרב ולצרף את חריפות המה עם הרגשת חכמת וטהרת הלב לדברי תורה, ובלא התמוגגות זו, אין תועלת בלימוד התורה. כמרומז בפסוק, עם נבל ולא חכם (האוינו), הקבילו אורייתא, ולא חכימו (יונתן). ומבקשים אנחנו בכל יום, על הבנת חכמת החורה והמצוה, בתפילת אהבה רבה. ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל לשמוע כו', את כל דברי תלמוד תורתך. כי הטוב והרע משתמשים בערבוביה, וצריכים הבנה והכרה יתירה לדעת אם אוחזים בטוב, דבר, שרבים טועים בזה, וצריכים בינה והשכל ודעת אלקי להבדלת זאת, כנאמר, ויבדל אלקים בין האור ובין החושך (בראשית). אור הוא בחינת טוב, כנאמר, וירא אלקים את האור כי טוב (שם). וחושך הוא בחינת רע, כנאמר, יוצר אור כו', ובורא רע (ישעיה). ומי שאין לו דעה, הוא טועה בהבדלה זו, ומחליף בין טוב לרע. וכמו שמצינו בתפילת שלמה, ונתת לעבדך לב שומע כו', להבין בין טוב לרע (מלכים, א', ג'). והתנא ר' מאיר, שהיה מן המצוינים בתואר חכם, חכמתו עמדה לו בזה. כנאמר, ר' מאיר רמון מצא, תוכו אכל קליפתו זרק (תגינה) היה מומחה לברור האוכל מהקליפה. בניגוד לרבים הנכשלים בקליפה עד כיהות שנים. וחכמה זו למד מרבו ר' עקיבא, שהיה מוסמך להוראה זו, אחר שעמר בנסיון, עם הארבעה שנכנסו לפרדס, וחכמתו עלתה לו, שנכנס בשלום ויצא בשלום (תגינה י"ד).

וצריכים זהירות יתירה, לברר ולהפריד האוכל הנדבק בקליפה עצמה, והוא חלק הטוב הנאחו ברע, שלא תהיה להקליפה יניקה מהקדושה. כי רבים הם המכשולים הבאים מהקליפה הנאחות בקדושה, ויונקת ממנה. כמרומז בקרא, כל המצוה אשר כו' (נצבים) שצריכים למצות כל התוך של המצוה (ב"ר) **תמצית המצוה** צריכין ללקוט כל הניצוצין קדישין הנשארים ונאחזים בקליפה, שלא תהיה שום יניקה לקליפה, והוא בחינת המצוה של פדיון שבויים. זהו התכלית של כל עבודתינו בעוה"ו, לגלות יתרון האור מן החושך, בהבדלת הטוב מהרע. כמרומז בזהר הקדוש, לית טוב אלא דנפיק מגו רע, בתינת תיקון חטא הקדום, שהיה הגורם להיות טוב ורע, אור וחושך משתמשים בערבוביה. ועיקר העיקרים בתיקון העולם, הוא הטבת הרע. כי אין רע מוחלט בבריאה, כנאמר, וירא ד' את כל אשר עשה, והנה טוב מאד (בראשית). הכל תלוי בגודל מעלת והשגת האדם בעיני ההכרה. כנאמר בענין עץ הדעת **אור הגנוז** טוב ורע, זכי בר נש, הא טוב, ואי לא זכי, הא רע (זוהר, ז'). חוב מוטל עלינו להסיר את החושך מעיני העוררים, ולגלות להם מהאור הגנוז, ובזה חסור הרע מקרבינו, ועל המקבל את שפעת האור, להיות זוהר ממעשים מקולקלים, כי אין האור נתפס ונאחו בגר, מקולקל ומטונף, שאינו מסוגל לקבל את האור. כי בחסרון הסגוליות הזאת, נטמן מאתנו את אור שבעת הימים. כנאמר, אור שברא הקב"ה ביום ראשון, אדם צופה בו מסוף העולם ועד סופו. כיון שנסתכל בדור המבול ובדור הפלגה, וראה שמעשיהם מקולקלים, עמד וגנוז מהן כו' (תגינה, י"ב). וזוה נחשך חצי היום בחשכת הלילה, כי הלילה אינו רק חלק הנחשך מהיום. כנאמר בקרא, ויהי ערב ויהי בוקר, יום אחד (בראשית).. שני החלקים נקרא יום, רק החלק הנחשך נקרא לילה, כנאמר, ולחושך קרא לילה.

ועל המנהיגים, בתור כהנים מורי העם, לנקות ולהטיב את הגרות, להיות ראויים לקבל את השפעת אור הגנוז, אור שבעת הימים הגנוז מאתנו, וזה יועיל לגלות לפנינו, את הטוב הנחשך בבחינת לילה, בגודל תפילת דוד, גל עיני ואביטה כו' (קיי"ט). כמרומז—לפי דברי המפרשים—בפסוק בראשית כו', ויאמר אלקים יהי אור, ויהי אור, (בראשית). ודקדקו המפרשים, פשיטא, כשאמר בודאי נעשה אור. גם יש לדקדק, כל מקום שנאמר ויהי אינו אלא צער. ונ"ל לפרש סמיכת התורה, לנעוץ סופה בתחילתה, כי סוף התורה הוא וליד החזקה כו', אשר עשה משה לעיני כל ישראל (ברכה) נשאו לבו לשבר את הלוחות, והסכימה דעת הקב"ה (חז"ל, רש"י). ויש להבין למה באמת שיבר משה הלוחות, והסכים עמו הקב"ה. ונ"ל ליחן טעם לשבת, כי גודע, בראשית בשביל התורה כו', ובשביל ישראל, כפי רש"י. ושני הפירושים הם בכונה אחת, כי עיקר הבריאה שיהיו ישראל בעולם ויקיימו התורה. נמצא התורה היא קיום העולם, וצריך שתהיה נתינת התורה כמו בריאת העולם ממש. ואיתא בחז"ל, בבריאת העולם היה הקב"ה בונה עולמות ומחריבן (ב"ר, בראשית). הטעם, מפני שהאור כשנברא, היה בלי לבוש ולא היה העולם אז מסוגל לקבל אור גדול כזה, והלבשוהו בחושך. ועיקר החרבן נעשה לכסות האור הגדול. ואנחנו צריכים להביא תיקון, להביא את האור למדריגה ראשונה. וזהו כחנת שלמה, כיתרון האור מן החושך (קהלת). ולזה היה משה רבינו משבר הלוחות, כי ראה שהיו ישראל במדריגה גדולה, וזכו לקבל התורה מפי הקב"ה, ואח"כ כשנפלו ממדריגתן, הבין משה רבינו, שצריכים להביא את התורה לבחינת שבירה ונפילה, לפי מדרגתם. וכמו העולם שהיה בתחילה בבחינת אור גדול, ואח"כ באה השבירה, כך צריך להיות בתורה, ולזה שיבר הלוחות. ואנחנו צריכים לתקן ולקיים את התורה, ולגלות ניצוצות האור מהחושך, להביאה למדריגה ראשונה. ובזה מבואר סמיכת סוף התורה בתחילתה, ולכל היד החזקה כו', לעיני כל ישראל כו', ששיבר הלוחות. ומפרש

הטעם, כי בראשית ברא כו', רצה לומר, שהיה לו דאיה מבריא העולם, שהיתה ג"ב בתחילתה מדריגה גבוהה, ואח"כ בא התורבן של תהו ובהו, ויאמר אלקים יהי אור, ויהי אור. מרמו במה שאמר ויהי לשון צעד, שהיה האור מעוסף בתושף, להיות מסוגל לקבלו בזמן ירידה זו. וזהו שאמר, וירא אלקים את האור כי טוב, כלומר, שהוא טוב לפי בחינת הזמן הנה, ולזה אמר ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד. באמת היום היה צריך להיות יום ארוך, יום ולילה היה צריך להיות אור, אבל לתחלת הזמן היו צריכים לחשוך מקצת היום (דודאים כשדה, בהוספה והרחבת הדיבור). ההיפך מן המקובל, שהבנין ותורבן היה מעין עקספרמנט, והתורבנות היו מפני התסרון. לא כן, העולמות הראשונים היו טובים מאד, וגדולים במדריגה, והתורבן היה בא להקטין אותם למדריגה נמוכה, לפי צורך הזמן. ועל המודים בכל דור ודור מוטל תוב קדוש לדומם את רוח האדם לגובה הנרצה, ולגלה לעיניו את תלק האור המעוסף בתושף, וישלימו בזה את בנין העולמות הנתרבים בתחילת הבריאה, שעל זה נקראים בשם בונים, כנאמר, אל תקרי בניך אלא בוניך (תנ"ל) כי הם הם הבונים את העולמות הנתרבים, ע"י התיקון שהם מביאים במעשי האנשים להיות ראויים להתרומם לגודל של התפתחות והשתלמות.

והתיקון במעשי האנשים הגשתיים, צריך להיות בין הראגות, כמו דאגת הצרכים, שכל אדם רואג עליהם בכלל, והמנהיג בפרט, שאינו נותן מנוחה ללבם ולראשם של המנהיגים, בבחינת, ואשמם בראשיהם. אשמות האנשים צריכים להיות מונת בראשם לדאוג בהם, ולחשוב מתשבות, באינו אופן להביא בהם התיקון הנרצה. והסרת מכסה ענן התושף מקרני אור, היא מעין קליפת הקליפה מהמאכל, וצריכים הבנה יתירה איך לכלכל דבר. ואם לאו יש חשש להיות נתעסף בעלטה האוסל, לאבוד דרכו וליפול לפת. ורק יחיד סגולה מסוגלים לכך, כמו שנשתכת בזה ד' מאיד, שידע איך להפריד את האוכל מהקליפה, מהמכסה, שלא להכשל בהקליפה, שהיא בחינת מכסה האוסל. וצריכים להסתגל לזה, מבלי להיות גאתו בהקליפה המרה. והאינו מסוגל נחשב כמו ילד קטן, שאינו יודע עוד תורת האכילה. כשיבוא פרי לידו, יכרסם הקליפה מסביב לפרי, ואל תוכו לא יבוא, ותמיד ידגיש בפיו, רק טעם מר. ובכל מיני מאכלים יש מקום אוסל תושף ואפלה בבחינת קליפה, שיכולים להיות נכשל שם, כמו בפרי הגסן, שרבים נכשלו ונכשלים בו, אם אינם יודעים איך להשתמש בו. כמו שמצינו באדם הראשון שנכשל בפרי זו, לפי דעת האומרים שעץ הדעת גפן היה. ומבואר בתנ"ל, שלא נאסר לו רק לזמן, ואלו היה אדם הראשון ממתין עד בא השבת, היה מקדש על היין, כי לא נאסר העץ אלא לבו ביום. כנאמר, מי יגלה עפר מעיניך אדם הראשון, שלא יכלת לעמוד על צחיך שעה אחת, והרי בנין ממתנינים לערלה ג' שנים (ב"ד, כ"א). כי פרי הגסן הוא בגודל סכנה, אם אינם יודעים איך להזהר בו, כמו שמצינו בנח איש צדיק שנכשל בו. ועד היום לאו כל אדם מסוגל להשתמש בו, להיות רחוק מגוף. לכן נאסר לאדם עד בא יום השבת, יום קדושה ומנוחה, שהוא כולו יום, שלא נאמר בו ויהי ערב, ויש בו מעין ששים מעוה"ב. ביום השבת, יכולים להתרחק בנקל מכל דבר דע, ועצם היום היו בחינת מצוה, ושומר מצוה לא ידע דע (קהלת).

תורה אור ואין להסתגל להסיד את ענן התושף, בחינת קליפה, המסיך בעדינו את זריתת אור החיים, רק ע"י הגר מצוה ותורה אור, שיש בהן מהאור הגנוז, ואור המאיד בשבעת הימים, רק בתורה לשמה, ובדחילו ורחימו, כמבואר, כי בלא יראה אין להשיג את אור העליון, במבואר לעיל, ונאמר, מצות ד' ברא מאיד עינים (תהלים). את האור (בראשית) בגימטריא בתורה (בעה"ט), אבל, לא יעלה ויבוא על דעתנו, כי אנתנו בדורות הנוכחים—אף לאתר עמל ויגיע—מסוגלים להשיג בזמן קרוב את האור המאיד כולו, הגנוז לעתיד לבוא שאין להשיגו רק בהתרוממות עילאה נקודת הגובה של שלימות מטעמים מקליפת הפרי והחפשטות הגשמית. ועד הגיענו לזמן הזה עלינו לכלכל את קליפת הרע שלא עלה בידינו להסירו, ולעשות מהקליפה המרה מטעמים, להמתיק בטוב טעם ודעה, בבחינת מעו יצא מתוק, להיות לנו לתועלת ולא למכשול במדה ידועה האפשרית. כי כאשר הוא שם מושג הדברים שאנו קורין דע, הוא חלק מהטבע המונח באדם, ואין לברות מעצמו ובשרו. כנאמר, כי אין אדם צדיק בארץ, אשר יעשה טוב ולא יחטא (קהלת). דע שלא תוכל שלא תחטא, כי אין אדם אשר יעשה טוב תמיד, ולא יחטא לעולם (אבן עזרא). לכן צריכים ללמוד, איך להטיב את חלק הרע, ולהסותו לצד הטוב. וזה שאמר החכם, טוב אשר תאתו בזה, וגם מזה אל תנה ידך (קהלת). כלומר, בעיקר צריך האדם לאתו בטוב. אבל לא יחיא לגמרי, אם תיו לבבו יפנה למעמים לצד הרע שבקרבו, רק ישתול לעשות מזה הטוב האפשרית במצב כזה. כנאמר, כי ירא אלקים, ימצא את כולם (שם). יקיים הצדק והרשע כהלכתו (רש"י).

כי קיום האדם, כאשר הוא אדם מן האדמה, אי אפשר להתקיים בלי חלק הגשמי, אף כשנמצא בו חלק מה שאנו קורין אותו בשם דע. רק צריכים להתנהג בו בזהירות ופרישות, לצדף אותו ולנקותו, שלא יהיה נדגש החצץ בין השיניים, אבל אין להבול ממנו מכל וכל. כדברי החכם, אל תהי צדיק הרבה כו', למה תשומם (קהלת) אם התפללת מן הבוקר עד הערב, ותתענה, והדומים להם, תשומם. והענין חסוד מדרך הישוב, נמצא שצדקו יאבידנו (אבן עזרא). ומי שיאכל וישתה, מאריך ימים ברשעתו. ודע, כי הרשעות, היא מכחן על המתעסק בדברי עולם, ולכן אמר אל תרשיע הרבה, להתעסק בדברי עולם, רק יתעסק כדי שיספיק לך (שם). וכן הוא הרבר במדות

טובות והנהגות ישרות, שאינן סובלות דוב טובה, וסוב מאד, מבלי למלוח גם קורטב משהו ממדות רעות. רק צריכים ליותר להיות המדידה והמשקול, בדיוק רב במאזני השכל, ובשיקול הדעת, בלי הכרעה יותר מהנחוץ. כמרומז במשנה, כל מי שיש לו ג' דברים הללו, מתלמידיו של אברהם אבינו, וג' דברים אחרים, מתלמידיו של בלעם הרשע. עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפילה, מתלמידיו של א"א. עין ראה ורוח גבוה ונפש רחבה, מתלמידיו של בלעם הרשע (אבות). וקשה מה שאמר כל מי שיש לו ג' דברים כו', וג' דברים, דמשמע באיש אחד קא מירי, שמשמע שיש בו כל אלו הששה מדות כו'. ולכאורה אינן שייכות באיש אחד, כיון שהם הפכים כו', הנה מבואר, דג' מדות הללו כוללים כל מדות האדם לטוב, ורע להיפך, ואי אפשר לו לאדם לילך אחר מדות הללו, ולהתנהג בהן בקצה האחרון הזה, שלא לאתו גם במקצת בקצה האחר, כי לא ניתנה תורה למלאכי השרת. כגון במדת עין טובה, שאם יתן כל אשר לו, לא יהיה לו מה לאכול כו'. וכן במידת נפש שפילה, למעט כח התאוה, צריך ג"כ לאתו בקצה אחר. כמו שנאמר, יצה"ר, שמאל דוחה וימין מקרבת. ועל זה אמר, כל מי שיש בו ג' דברים הללו כו', שיהיה לו ג' המדות הטובות בעצמות לילך אחריהם, וגם יהיה לו ג' דברים אחרים כו', שיאחוז בהם האדם במקצת כו', וצריך שלא ילך אחריהם רק במקרה כו' (בבא בתרא, ע"ה, מהרש"א).

וכמבואר לעיל, הרבצת התורה מחויבת לבוא בשני דרכים, בבעל פה, ושבתב תשלום חובות התורה ע"י ספרים, כגוד של משה קבל תורה ומסרה. ואף לנחשב בעיניו לעני בדעת וחכמת התורה, לא יפטר מצדקה זו, כנאמר בקרא, הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד (תהלים), רב הונא ורב חסדא חד אמר זה הלומד תורה ומלמדה, וחד אמר, זה הכותב תנ"ך ומשאלן לאחרים (כתובות, ג"ו). ומקובלים אנחנו, כי דוקא מהמחזיקים את עצמם לעניים בדעת, תצא תורה. כנאמר, הזהרו מבני עניים שמהם תצא תורה (חז"ל). כי הם נמצאים בגוד תכלית הידיעה שאינו יודע, רואה חסרון לעצמו, ושואף תמיד למלא חסרונו, משים אונו לשמוע בתורה, חושש במסתרים, מצרף פרוטה לפרוטה, עד שיבוא לחשבון גדול של תורה וחכמה. כמרומז בקרא, ממדבר מתנה (חקת). מי שמחויק עצמו בשמלות כמדובר, סודות התורה ניתנו לו במתנה.

ועוד יש לדעת, כי יש בזה ג"כ מעין תשלום חוב לדורות הראשונים, שהיו מטריחים להכין לנו את התורה כשלחן ערוך עם כל הפרפראות של חכמה, ואנו באנו על המוכן. וחוב זה מחויבין אנחנו לשלם לדורות הבאים, לחבר ולסדר לפנייהם את הביאורים והפירושים בתורה, שהארת הזמן גורם לעמוד על בירור הדברים. ואם יעבור הזמן בטל המציאות להשיג ולהעמיד על אמיתתו של דברים, ויהיו לדורות הבאים כספר החתום, ונעשה הפסק בצניורות הממשיכות את מעיני התורה, וסתימת העין הנוכח הנמשך מדור לדור. וכגון זה נאמר, חייבים לי ישראל (ש"ר, ל"ט). ומחויבין אנחנו לשלם את החוב בכל מקצעות החיים שאנחנו נהנים מהם בכלל, ובתורה בפרט. כמרומז בחז"ל, אמר ר' יוחנן, כל ימיו של אותו צדיק כו', פעם אחת היה מהלך בדרך, ראה אדם אחד שהיה נוטע חרוב, אמר לו זה לכמה שנים טוען פירות, אמר לו, לשבעים שנה. אמר לו כלום ברי לך שתחיה שבעים שנה, אמר לו, אני מצאתי את העולם בחרובים, כשם שנטעו אבותי לי, כך אטע לבני (תענית, כ"ב). וכן צריכים להתנהג גם בנטיעות התורה, כל דור ודור צריך להיות ממשיך את חוט המקשר, ולהוסיף טבעת קטנה או גדולה להשלשלת הארוכה עד ביאת הגואל. ונאמר עוד, אמר ר' חגי כו', הראשונים חרשו וזרעו, ניכשו כסחו כו', הרקידו לשו כו' (שקלים, ירושלמי, פ"ה), כל החובות מדורות הראשונים, מחויבים אנחנו לשלם לדורות הבאים.

ובכל הזמנים עשו תחבולות, ע"י הספקת ספרים, שלא תשתכח תורה מישראל, שהיה נחשב לתקנה גדולה. כמבואר בחז"ל, כי הוה מינצי ר' תנינא ור' חייא, אמר ר' חייא, בהדי דידי קא מינצת, דעבדי תורה דלא תשתכח מישראל. מאי עבידנא, אזלינא ושדינא כיתנא וגדלנא כו', ועבידנא מגילתא, וכתובנא ה' חומשי תורה, וסליקנא למתא ומקרינא כו', ועבדי ליה לתורה דלא תשתכח מישראל. היינו דאמר רבי, כמה גדולים מעשי חייא (ירושלמי, שקלים, פ"ה). ותקנה זו שלא תשתכח תורה, יש לעשות ע"י הופעת ספרים חדשים, ולהפיצם ברבים.

ולעת כזאת, שעויבת הספרים הקדושים גדולה, הספרים מונחים בקרן זחיות, ואין להם כינוס וחיבור הפכים, בבחינת גחילים נשרפים, ואותיות פורחות באויר ומבקשות הצלינו, הספרים החדשים צריכים להיות, מסוג של כינוס וחיבור, וכל מה שיעלה בידינו להציל ולאסוף, יהיה נחשב, כמציל מתוך הדליקה. ועל זה נאמר, עת לכנוס (קהלת). אם ראת דור כו'. ועסק הכינוס מביא ג"כ להתעוררת של כח החידוש, כי כך היא דרכה של תורה, שהמתעסקים בה מתעוררים לחדשות. וכשם שעסק הכורם בנטיעות, גורם לנפילת הענפים היבשים, המועיל לצמיחת ענפים חדשים, כך מתנהג גם בהכורמים של כרם ד' צבאות, שהעוסקים בה מביאה פוריה חדשה. כנאמר בחז"ל, מה נטיעה פרה ורבה, אף דברי תורה פרים ורבים (תוספתא, סוטה, פ"ז).

וכשם שניתן רשות להכורם לעשות בכרם תיקונים הנחוצים לטובת עשיית הפירות. כך ניתן רשות להכורמים הרוחניים, להתייח שבכל דור, שומרי חומת הדת בכרם ד' צבאות, לעשות תקנות שונות, לפי ראות

עיניהם, כמרומו בחז"ל, אלו ניתנה התורה חתובה (מוחלטת בדיניה) לא היה לרגל עמי זה. (לא היה לדבר קיום מתמיד). מה, טעם, וידבר ד' אל משה. אמר לפניו, רבוננו של עולם, הודיעני איך היא ההלכה, אמר לו אחר רבים להטות, כדי שתהיה התורה נדרשת במ"ט פנים טהור, ובמ"ט פנים טמא (ירושלמי, סנהדרין, פ"ט). פרטי ההלכות הן לפי הסכמת דעת רוב מנין של חכמי הדור ההוא. כמבואר, שכל דיבור ודיבור, אמר לו הקב"ה למשה, מ"ט פנים טהור, ומ"ט פנים טמא (מדרש, שה"ש, פ' הביאנו). והפליגו מעלת החכמים שידעו לדרוש את התורה מכל הצדדים. כנאמר, אמר ר' אבהו כו', תלמיד היה לו לר' מאיר כו', שהיה אומר על כל דבר ודבר של טומאה, ארבעים ושמונה טעמי טומאה, ועל כל דבר ודבר של טהרה, מ"ח טעמי טהרה. תנא, תלמיד ותיק היה ביכנה, שהיה מטהר את השרץ במאה וחמשים טעמים (עירובין, י"ג). והכל סמכו לקרא, בשעה שאסרו, למקרא סמכו, ובשעה שהתירו, למקרא סמכו (ירושלמי, שבועות, פ"א).

וכן מבואר ברמב"ם, שיש כח ביד ביד מאוחר להחליט דבר ע"פ מדרש התורה, ממה שהחליטו ביד שקדם לו, אף שהחלטתו ג"כ היתה נכונה ומיוסדת על מדרש התורה (טמרים, פ"ב). ובה תינח דברי חז"ל, שנראים לכאורה כסותרים זא"ז. מצינו כתוב בדרך כלל, שניתנה תורה בהלכותיה ודקוקיה, ופירושה מסיני (ספרא, בחוקותי, פ"ח). מקרא משנה וגמרא, בולם ניתנו למשה מסיני (ברכות, ה'). ובמקום אחר מצינו, סופרים הניחו לי ואדרשנו (סוטה, ט"ו; ספרי, נשא). הראה הקב"ה למשה מה שהסופרים עתידין להתחדש, ואפי' מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש (מגילה, י"ט). ועל מקרא מגילה נאמר, שהמגילה נאמרה למשה מסיני (ירושלמי, מגילה, פ"ז).

הכוונה בכל המאמרים לרמוז, שעל מנת כן נתקבלה התורה להיות סובלת את כל החידושים, וכל החידושים והפירושים בכל הזמנים, יהיו נחשבים ככל שאר דברי התורה שניתן לו בסיני. וכמו שמצינו, כי חידושי תורה נזכרים בלשון פירושי סיני (ת"כ, בחוקותי). וכנאמר, כולם ניתנו מדועה אחד, אמר הקב"ה, אם שמעת מפי קטן מישראל והנאך, יהיה בעיניך כשומע מפי גדול, ולא כשמעו מפי גדול אלא כשמעו מפי חכם. ולא כשמעו מפי חכם, אלא כשמעו מפי נשיא, ולא כשמעו מפי נשיא, אלא כשמעו מפי רועה, ואין רועה אלא משה (ירושלמי, סנהדרין, פ"ו. ספרי, עקב). והתגין על אותיות התורה הן בבחינת חוין, לחלות עליהם את כל החידושי ההלכות ואגדות בכל הדורות. כמרומו בחז"ל, אמר רב יהודה כו', בשעה שעלה משה למרום, מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות (כמו תגין של ס"ת, רש"י) כו', א"ל אדם אחד יש, ועקיבא כו', שמו, שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ, תילי תילים של הלכות (מנחות, כ"ט). ניתן מקום בתורה, להיות ניתלים עליו את כל החידושים העתידיים להתחדש.

וכמבואר בדברי ר' אבהו, וכי כל התורה למד משה, כתיב ארוכה מארץ מדה, ורחבה מני ים, ולא רבעים יום למדה משה? אלא כללים למדהו הקב"ה (מ"ר, שמות). הניח הקב"ה את סודות התורה להחבמים שבכל דור ודור, ועליהם לגלות את הסודות הללו ברבים. וכמבואר בפירוש בקרא, לא תסוד מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל (דברים, י"ז). ואפילו אומרים לך על ימין שהוא שמאל (ספרי, שופטים) אין לך אלא ביד שבימך (ד"ה, ב"ה). אשר תורך לא נאמר, אלא יורך, מלמד שמחויבים לשמוע אל החכמים אשר יהיו בימים ההם, בכל מה שהם מורים מחכמתם (הלכות גדולות, בהקדמה). וכלל זה חל גם על החכמים בדורות האחרונים. ואחרון אחרון חביב, הוא בלל גדול בכללי הפוסקים, אף בשחולק על הראשונים.

ולכן מצות חכמים נחשבות כמצות התורה, ומברכין עליהם כעל מצות התורה. כמו שמצינו במצות גר חנוכה, אמר ר' חייא כו' המדליק גר של חנוכה צריך לברך כו', מאי מברך, אקב"ו להדליק גר חנוכה. היכן צונו, רב אויא אמר מלא תסוד, רב נחמיה אמר (דברים, ל"ב) שאל אביך ויגדך כו' (שבת, כ"ג). אבל כל החידושים צריכים להיות להם אחווה בתורה, בבחינת עץ חיים היא למחויקים בה, ואם לאו, נחשבים כדברי גבואה, ואינם מתקבלים. כמו שנדרש בפסוק אלה המצות, שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה (ת"כ, בחוקותי) ואמר ר' יוחנן שיעורים ועונשין הללי"מ כו'. והכתיב (ויקרא, כ"ז) אלא המצות, שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה, אלא שכחם וחזרום ויסדום (יומא, פ'). ואף רוח הקודש אינו יכול להכריע הספיקות בעניני תורה, כמבואר בגמ', עמד ר' יהושע על רגליו ואמר (דברים, ל') לא בשמים היא כו', אין אנו משגיחין בבת קול, שכבר ניתנה תורה מהר סיני (ב"מ, נ"ט). ועוד מצינו, אמר ר' יהושע, מקובל אני מרבן יוחנן בן זכאי, הללי"מ שאין אליהו בא לטמא ולטהר כו' אלא לעשות שלום בעולם, שנא' (מלאכי, ג') הגני שולח את אליהו הנביא כו' והשיב לב אבות על בנים, ולב בנים על אבותם (עדות פ"ח).

ומבואר בדברי הה"ק האזולאי ז"ל בשם הארי"א ז"ל, שהמחדש אינו חידוש, עולה לו במקום קרבן. ונאמר בזהר הק', לזימני, בקרטליתא דעני תשכת מרגניתא. וביארו חכמי אמת, כי לכל אחד מישראל יש לו אחווה בתורה, וחלקו של אחד לא ימצא השני, אף שהוא גדול ממנו, ולפעמים תלמיד קטן ואמר מילתא, מה שלא אמר הגדול ממנו. גם הרמב"ם ז"ל הפליג בשבת המחברים, וכי שהמבאר דבר בספר, הוי כאילו דרשם לאלפים מבני אדם. והתפתחות העולם תלוי בהתפתחות התורה והמדע, לפי המבואר בחז"ל, שהקב"ה הביט בתורה.

וברא את העולם, זה תלוי בזה. בהתחדשות התורה תתחדש החיים. ובהתחדשות, תלוי הקיום, כמרומנו בחז"ל. רב הונא ור' ירמיה כו' אמרי, מצינו שויתר הקב"ה על עכו"ם ועל ג"ע, ולא ויתר על מאסה של תורה, שנא' על מה אבדה הארץ, על עכו"ם ועל ג"ע לא נאמר, אלא על עזבם את תורתך (פתיחה דאיכה). מרמו באמרו לשון "מאסה" של תורה, על שלילת ההתחדשות, כי דבר המתישן נעשה נמאס. כך הוא בסבע הנבראים, לאהוב חדשות, ולמאוס בשינות. וכך הוא גם בעזיבת התורה בלי התחדשות, ולשון עזבם הוא מה שקורין "סארנאכלאסיגטי" בלע"ז. כמי שעזב איזו דבר, ואין שם לבו להתעסק בו. כמרומנו בברכת התורה, אשר קדשנו כו' וצונו, לעסוק בדברי תורה. כלומר, להשתעשע עמה, לתקנה וליסותה.

ועל זה נאמר, שבכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב, ומכרזת ואומרת, אוי להם לבריות מעלבונה של תורה (ברכות) עלבון עזיבה נחשב לבושה וכלימה היותר גדולה. כך הוא גם בתורה כשאין עוסקים בה לחדשה, ונחשבת לארכיו ישן, שאין לך עלבון גדול גדול מזה. כי מעיני החידוש וסודות התורה עור לא נשאבו, ויתקיימו לעד ולעולמי עולמים, ועמה גם עם ישראל, לומדי ומקיימי התורה שלא נשלם תפקידו בעולם. וכבר אמר אחד מגדולי אוה"ע (בר תלמי סון העליר) שאין לך עם בעולם, שיעיז פניו להגיד, שכבר נשלמה תעודתו של עם ישראל. ואף אם העמים ירשו כל העולם, אעפ"כ הם צריכים לעם ישראל, שהוא המפתח של העולם, כפי דברי הק' מהרי"ל מפראג ז"ל.

ולמען המרגלים הספרותיים, הבאים לרגל ולתוד בספרים חדשים, רק לשם הוצאת דבה, שלא נמצא שם שוב דבר חידוש שלא קדמוהו אחרים, יש לעמוד על דבר מהות של חידושים עקריים בכלל. במובן ומדה ידוע יש לומר לכאורה, שאין שום חדש תחת השמש, בדברי תורה, שלא נאמר בסניני ונמסר מרגל ספרותי לבני אדם. כמרומנו במשנה (אבות, א') יוסי בן יעזר כו' קבלו מהם כו', שעיקר כוונת הודעת הקבלה שהודיע התנא, הוא להורות שלשלת הקבלה שהוא מסניני איש מפי איש עד המחבר הזה (תוס' יו"ט). כל דור ודור מקבל מן המוכן מהשפעת דורות הקודמים לו מצד אחד, ומהשפעת רבותיו, חבריו ותלמידיו מצד השני. וכמו שהעיד על זה אחד מרבותינו הקדושים, ואמר, הרבה למדתי מרבותי, ויותר מחבירי, ומתלמידי יותר מכולן (אבות, ד'). ומשום שהוציא התנא את עצמו, בזה כפר בעצם יסוד העצמיית והחידוש המקורי. כי הכל בא מהשפעת הסביבה, מאנשיה, מבע"ה, ואף הדומם מעורר בקרבינו לפעמים הרגש של חכמה ובינה. ובעזרת ההשגחה העליונה מהיכל החכמה העליונה יהיב חכמה לחכימין להשכיל ולהבין איך לכלכל הדברים, לעשות מטעמים ופרפראות לתורה.

לכן אין להתנאה בחידושי תורה להתפאר, כמרומנו בזהר הק' בפסוק לא תעשה לך חידוש מקורי פסל כו' (יתרו) לרמו שלא יאמר אדם דבר הלכה שלא שמע מרבו, שלכאורה יש לתמוה. ומה יעשה עם החידושי הלכות שחדש בעצמו, כמו שמצינו חידושי הלכות בכל הדורות מה שחידשו חכמי הדור. יש לומר הכוונה בזה, שצריך להודות שכל החידושי תורה שייכים לרבותיו הידועים הכללים, מההשפעות מכל אשר מסביב לו, מרבותיו מחבריו ומתלמידיו. וזהו שמדייק באמרו "לך" פסל. וצריכים להיות בעל מדה גבוה ביותר להודות על זה. כמרומנו ברמו דרמיוה במשנה, האומר שלי שלך כו' (אבות) לרמו על המדרגות השונות בלומדי תורה. אחד אומר על כל דבר תורה ששומע, שהוא שלו, שכבר אמר חידוש כזה, וזה מהכת שאומרים שלי שליך שלי, וזה מה שקראו חז"ל בשם רשע. הכת השנייה הם הלומדי תורה האומרים על החידוש שלו שהוא שלו, אבל מודה על דברי תורה השייכים לחבירו שאינם שלו. וזה הדרך של רוב לומדי תורה. ויש כת מרומם ונעלה במידות האומר על כל דברי תורה שהוא אומר, שהם אינם שלו, רק באו לו מהשפעת אחרים. וזהו סוג החסידות בין לומדי תורה האומר שלי שליך שליך. והמה הם התמימים והישרים, הנחבאים והביישנים שאינם שמים לבם על מה שאומרים לא הביישן למד. אבל האמת ניתן לאמור שתורת ד' תמימה, נמצאת בתמימי דרך ההולכים בתורת ד'. כמרומנו בחז"ל (אבות) יהודה בן תימא אומר, הוי עז כנמר כו' עז פנים לגיהנם כו' יהי רצון שיבנה בית המקדש כו' ותן חלקינו בתורתך ע"כ. מה שאומרים יהי רצון אחד עז פנים לגיהנם, יש לומר כי בזמן הנוכחי מוכרחים להיות קצת עזים בלימוד תורה שלא יאמרו לא הביישן למד. לכן אנו מתפללים שיבנה בית המקדש כו' ותן חלקינו בתורתך. או תהיה מלאה הארץ דעה, ולא יצטרכו במדה של עזות בדברי תורה, ויהיה נראה חלק התורה של כל אחד, אף חלק של הביישנים. בגדר מה שנאמר בחז"ל האומר דבר בשם אמרו מביא גאולה לעולם (מגילה, ט"ו). כי בזה שאינו אומר שליך שלי, הוא משיג בחינה גבוהה הבחינה של אחרית הימים שתבוא גאולה לעולם.

אבל גם הכופרים בהמציאות של חידושים מקוריים כלליים, מודים בהופעת חידושים פרטיים ניצוץ חדש אצל לומדי תורה לשמה. כי אוסן הדיבור והסגנון השונה בכל אחד ואחד מביא ניצוץ חדש והתחדשות, אף בחזרת ענין אחד כמה פעמים. כמרומנו בחז"ל, שאינו דומה מי ששונה פרקו מאה פעמים, לשונה פרקו מאה פעמים ואחד, כי כל חזרה מביא שינוי וחדשות. כמבואר בחז"ל בחשיבות מעלת החכם, ואחת מהן היא ועל מה שלא שמע אומר לא שמעתי (אבות), והקשו במפרשים, האם דבר זה למעלה

תחשב, הלא שקרן יקרא אם לא יעשה כן. וחידצו הכחנה במאמר זה, במה שמדייק לאמור על "מה", כלומר על משהו של חידוש שלא שמע קודם אומר, אף ששמעתי דבר זה, אפ"כ נמצא בו דבר מה שלא שמעתי קודם. כמרומז בפסוק, כי חיים הם למוצאיהם (משלי) אל תקרא כו' אלא למוצאיהם בפה (חז"ל), הוצאת הדברים בפה הגורם לשינוי הסגנון או דיסניציה חדשה מביא חיים חדשים להתורה. וכמרומז בדברי ד' למשה, אלה הדברים, אשר תדבר אל בני ישראל (שמות, י"ט). לא פחות ולא יותר (רש"י). וכן נאמר למשה, כה תאמר לביח יעקב ותגד לבני ישראל (יתרו) בלשון הזה ובסדר הזה (רש"י) ולא יעלה על הדעת שמה יוסיף או יחסור מדברי ד', אלא בא לרמוז על דבר הנעשה ממילא כמבואר, לכן צוה אותו לדקדק ולהיות נזהר מהדבר הזה, ולמסור הדברים בלי שום תערובות והשפעה מזולתו. ורק האיש משה היה היחיד ומיוחד לדעת איך למסור את דבר ד' בלי שום שינוי, המוכרח לבוא ע"י הוצאת הפה, וכמו שהעידה התורה עצמה על זה, כנאמר ויעש משה, כאשר צוה אותו כן עשה (שלא שינה, רש"י).

רצון ההשגחה היה להגביל עד היכן הם דברי ד', והיכן מהחיל הפירוש. וזהו שנאמר בקרא וזאת התורה אשר שם משה לבני ישראל (נצבים), הלשון "שם" יורה על מה שלוקחים דבר ממקום זה ושמים אותו במקום אחר, בלי שום שינוי. ובמשנה תורה אף שבתוכן אין שינוי, אבל הדברים הם של משה. כנאמר "אלה הדברים" אשר דבר משה, החידוש בזה הם דק הדברים. ובכיוון נקרא הספר בשם "דברים", להורות על זה. ובספר הזה הונח היסוד ונתינת רשות לפירוש וביאור התורה, כנאמר התחיל משח באר את התורה. מזה התחיל הפירוש הראשון מפירושי התורה המשתלשל כשלשלת ארוכה בתוספת טבעות חדשות בכל דור ודור מהשפעת הזמן לפי חוקי ההתפתחות. כמבואר לעיל שהזמן והמקום וכל אדם יש להם חלק של השפעה בכל החידושים והמצאות בכל מקצעות המדע בכלל, ובחידושי תורה בפרט. כמו שמצינו בלשון המפרשים המשתמשים בלשון מקשין העולם (מהר"ם). כי בכל דבר אשר נברא יש השפעה בהקשיות והתירוצים, כנאמר ויחכם שלמה מכל אדם, אף מן השוטים (חז"ל) כמסופר בשם הרב ישראל סאלאנטער ז"ל, שהיה עובר לפעמים אצל בית רעצן שהיה מאחר לשבת בלילה ומתקן נושנות. נכנס שמה וראה שהגר נדעך לכבות, שאל אותו, למה לא תלך לישון הלא הגר הולך לכבות, ענה הרצען, כל זמן שהגר דולק עוד יכולים לתקן. והרב למד מזה מוסר השכל לעצמו, ואמר כל זמן שהגר דולק עוד יכולים לתקן במעשיו.

ועוד מעשה בהרב ד' זוסי ז"ל שפעם אחת דפק בחלונו איזו בעל מלאכה עובר בחוצות ואמר לי אולי יש לך בביתך דבר מה לתקן, ענה הרב אין לי כלום לתקן. חזר הבעל מלאכה ואמר חפש נא היטב ותמצא מה לתקן. הדברים הללו נכנסו ללבו, חפש נא היטב ותמצא מה לתקן. התחיל לפשפש במעשיו ולחפש היטב מה שיש לו לתקן. מכל דיבור ודיבור אף מאיש פשוט יש ללמוד ממנו, הלשון והסגנון השונה אצל כל אדם וכל עם ועם, הוא ג"כ הסבה של יצירה חדשה, כמרומז בקרא בעבר הירדן הואיל משה באר את התורה (דברים, א'). בשבעים לשון פירשה להם (רש"י). כי בכל לשון וסגנון, יש בו צד החידוש שלו אף אם התוכן הוא אחד. כמרומז בפסוק, וכחבת על האבנים כו' באר היטב (דברים כ"ז) מיתקרי בחד לשון, ומיתרגם בשבעים לשון (יונתן). התוכן הוא אחד, אבל המבטא בכל הלשונות הם שונים, והסגנון השונה מוציא חדשות.

וגדולי האומה בכל הזמנים ובכל המקומות הודו ולא בוש מלפרסם ברבים, מהשפעת אחרים על תורתם. כמו שמצינו, שכעס ר' יוחנן שלא אמרו הלכה משמו, נכנס לפניו ר' ברי אדי, א"ל כחייב (יהושע, י"א) כאשר צוה ד' אח משה עבדו, כן צוה משה את יהושע. דיבור ודיבור שאמר יהושע, היה אומר להם כך אמר לו משה? אלא יהושע היה יושב ודורש בסתמא, והכל יודעין שתורתו של משה היא. אף אתה ד"א יושב ודורש, והכל יודעין שתורה שלך היא (ירושלמי, שקלים, פ"א). וכן מצינו באחד מגדולי האחרונים ז"ל, אולי יחשוב מעיין בספר זה, שהמחבר חבר כל דינין, ביגיעו וטוב עיונו מדברי תנאים ואמוראים. אולי כן, היה תתחייב להיות המחבר בקי בכל פינות אמרוחיו, בבליית וירושלמית, ספרא ספרי ותוספתא. לכן היודע עצמו וחכמת מה לו, ראוי לפרסם באמת לכל השומעים קולו, ואל יעשה מלאכת השם תמימה, כקשת רמיה בצדיה וערמה, כמתהדד בילדי נכרים, כחלש מזוין בשלטי הגבורים, וכששל אנשים מתעטר בכחד המלכים כו', (הרא"ה ז"ל, באגרת שבסוף ספר החינוך). ואני העני ההדיוס אין צריך להעיר עלי מלכתוב אגדה, כי איש כערכי או פחות מעט, יבין חסדונו בקל, ולפעמים איזה דין שאחשוב אני שהוא מחודש מאד, ימצא אותו המעיין בסוד זה או בסוד אחר, משנה מפורשת. ואם לפעמים יראה המעיין איזה בקיאות בספרים, גנוב הוא אתו, כי ת"ל עתת ספרי הדטוס מצויים, וחפשתי בחיפוש אחר חיפוש, ועיינתי ומצאתי תאמן (פמיג בפתיחה הכללית).

וההתייחסות בביטול לספרים חדשים, הבא מתוך גאווה וקנאה, מעמיד אותם המבטלים במדרגה ביטול תורה נמוכה ומעידים על עצמם בקהל שתורתם היא תועבה. כמרומז בחז"ל, שנים שיושבים ואין ביניהם דברי תורה, הרי זה מושב לצים (אבות, ג'). הכחנה, כשיושבים אע"פ שעוסקים בתורה כל אחד ואחד לבדו, אבל אין ביניהם, שאין מתחברים יחד ללמוד בחבורה, ואין זה, כ"א שכל אחד מהביל ומתלוצץ בלבו על ידיעת ולימוד חבירו, וחושב שאין בו תועלת בחבורתו עמו, ולפיכך אין ביניהם ד"ת, ד"ל

שאין לומדים ביתו, הרי זה בודאי מושב לצים נקרא, אע"פ שאין פוצה פה ומצפצף (מד"ש). ויש לומר בדרך אמר שדבר זה מרומז בתול, אמר רבא כו' אם רואה אדם שיסודין באין עליו, יספספ במעשיו כו' פשפש ולא מצא ותלה בביטול תורה כו' (בדרכות ה'). שלכאורה תמוה, כשפשפש במעשיו, בודאי פשפש גם בהמצוה של תלמוד תורה שהיא כנגד כולם. וי"ל הכונה במה שאמר יתלה בביטול תורה היא על מה שמבטל חידושי תורה של חבדו.

ולא רק שאינו מן הגימוס לדבר סרה במתבדי ספרים, אלא הוא ג"כ איסור וסכנה. כנאמר, שמעתי מהרב המוסלא ח"ק כמהר"ת בן עטר זלה"ה, שבזמנו חכם אחד מתכמי המערב, קרא בו בספר בענין אחד, ולא יערב לו, ודבר עליו סרה. ובלילה באו ותנקו, עד שככה ושאל מתילה, וקבל עליו שלא לזלול בשום מחבר (אזולאי הק', שם הגדולים ח"ב). וראיתי במכתב לאחד חכם, שהיו ת"ת יושבים ללמוד, ונמשכו הדברים שאי מהתבררה דבר קצת שלא כהוגן על ספר אחד ידוע. ותיכף נתנמנם, והענישו אותו בתלום על דבריו. ויקץ ויגד לתבריו להזהירם על כבוד הספר הנזכר ומתבררו (שם, מערכת ה'). כי אם ימצא רק דבר אחד חדש בכל הספר, יביא תועלת ללומדים ולמעיינים בו, כמו שאמר אחד הגדולים, כי לכל הפחות נמצא בכל ספר דבר אחד חשוב וטוב, והוא מגין על כל הספר (מהר"י ליסה בהקדמה לספר תורת גיטין). כי אין תוקה על חידושי תורה, ומקורי החידושים עוד לא נשאבו, כנאמר, תורה צוה לנו משה, מורשה קהלת יעקב, וכולנו יש לנו חלק בירושה זו. וכתיב תורת ד' תמימה (תהלים). לאחר כל הפירושים והחידושים, התורה עודנה תמימה, וכאילו לא נגעו בה (מפרשים). וידוע החשיבות והכבוד שהיו מתייחסים גדולי ישראל אל הספר בכלל, כנאמר, אין לישיב על ספסל שספר מונח עליו (הבדרשי). שני בנ"א הולכין יתדיו, ואחד מהן נושא ספר, צריך השני ליתן לו להכנס, או לצאת לפניו בפתח (שם). הנשמות יש להם ספרים ערוכים על השלתן, כמו שרגילים בתייהם ללמוד, כן לומדים במותם (ספר התסידים). לפעמים הלכתי כמה מאות פרסאות בסכנות עצומות, כדי לראות ספר קטן (יש"ר מקנדיא). שמעתי בשם גדול שאמר, אפילו ספר קטן שבקטנים, אם ימצא רק דבר אחד טוב, די לו, וראוי לתבוקו ולנשקו (שערי צדק). הספרים אינם ככלי הבית אשר יפארו את מעון האדם, כי המה רק כתלונות לבית, ואם תסיח הספרים מהבית, אך בתשיכה תתהלך בו, גם אם תמלא את הדרך בספריך, לא יאירו עיניך עד אשר תקרא במ (מאמר החכם). וגם על הידור החיצוני צריכים לדקדק, כנאמר, הלא זה הדבר שעוסקים עתה לכרוך הספר, נדמה לנו שאינם נחשב לכלום ענין הכריכה, אבל באמת כמה וכמה עולמות תלויים בזה (ר' נחמן מברסלוב). עיין תמיד בספרים יפה הכתיבה ויפה הקשירה, ויהיה מקום העיון יפה הבנין (שליה חק, שבועות).

מצות עשה של כתיבת ספרים

וכמבואר לעיל, בזמן הזה המצוה של "כתבו לכם" שהיא המצות עשה של כתיבת ספר תורה, תלה על כתיבת ספרים. כמבואר בפוסקים, כי בזמן הזה אין לומדין מן התורה רק מן הספרים. וכולם תייבים במצוה זו (הרא"ש). ולכן נקראים אנתנו עם הספר, כי שארי העמים, המדינה עושה אותם לעם. לא כן עם ישראל, שהמדינה והארץ היא הספר, והמדינה הארצית היא ספל אצלנו. ואף ארצנו הקדושה נדחה לטעמים מלפני הספר, כמבואר בתול, והתני ר' חייא מאי דכתיב (איוב י"ח) אלקים הבין דרכה, והוא ידע את מקומה, יודע הקב"ה בישראל שאין יכולים לקבל גזירות ארמיות עמד והגלה אותם לבבל (גיטין ס"ו). הבין דרכה של תורה ולומדיה היכן היא ראויה להתישב (רש"י). גזירות, שגזרין גזירה שלא יתעסקו בתורה, ולא יקיימו מצוות, והגלה אותן לבבל בתורבן הבית (רש"י). ומדינות בבל יש לה קצת קדושה, מתמת הרבה תורה שנלמדה שם. כנאמר, אמר רב יהודה אמר שמואל, כשם שאסור לצאת מא"י לבבל, כך אסור לצאת מבבל לשאר ארצות (כתובות, ק"א). לפי שיש שם ישיבות המרביצות תורה (רש"י). וי"א אף מבבל לא"י אסור לצאת, דאמר רב יהודה, כל העולה מבבל לא"י עובר בעשה, שנאמר כו' (שם). ולא רק ללמוד מותר לצאת לתול, אלא אף ללמדה לאתריה, כדאמרינן שילהי יומא, כי היכא דליתות רב ולגמור אורייתא בבבל (מסדשים).

ומצינו בש"ע, שכתיבת דברי תורה נחשבת למצוה, כנאמר, הכותב בדי"ת אע"פ שאינו קורא צריך לברך (א"ח, מ"ו, ג'). ההסבר לזה, שהרי זה עיקר קיום התורה, ולא מבעיא תורה שבכתב, אלא אפילו תורה שבעל פה. הוה כמלמד תורה לרבים, שהרי עיקר קיום התורה הוא ע"י כתיבה, ואלמלא כתיבה כבר נשתכחה תורה מישראל, ולכן כיון שבשעת הכתיבה מהרהר בלבו ומוציאה לחוץ ע"י כתיבה, הוי כדיבור, ותייב לברך. וכן נראה לע"ד לדינא (ערוך השלתן). אבל המהרהר בעצמו, אין צריך לברך (שם, ס"ג). כי עיקר התכלית בנתינת התורה היתה להוציא אותה התוזה. (ועיין בביאור הגר"א שהקשה, הלא כתוב והגית בו כו', ועיין בנשמת אדם שדחה קשיהו ע"ש). כי עיקר התכלית בלימוד הוא הרבצת תורה ברבים, כנאמר בגמ', אמרי, היכי נינתיה, רב הונא רובץ תורה בישראל, ורי חייא רובץ תורה כו' (מו"ק).

ועצם חשיבות הספר לא נמדד בחשיבות המתבר, רק בהדברים הנאמרים שם, כי דברי התורה בכללם ניתנו בסני, ואין חשיבתם נתגדלו או נתקטנו במי שמוסר אותם, כמדומז בקרא, כי שם ד' אקרא הבו גדול

לאלקינו (האזינו) מדייק באמרו „אקרא, לומר, לא תעשו רצוני, שאני בשר ודם, ותהי מצות אנשים מלומדה, רק הבו גודל לאלקינו, דוקא, כי הוא צוה את הדברים האלה. ואפשר כשביל זה כל הנביאים אמרו תמיד, כה אמר ד', או נאום ד', ר"ל אחם הנוכחים לא תשמעו התוכחה, בהיותם נושאים פנים להמוכר, רק תדעו נאמנה, כה אמר ד' (אפ"מ). ומצינו כי השראת השכינה מצויה ביותר, דוקא אצל בן בלי שם, ודוקא במקומות הנמוכים הנסתרים, נמצאים מטמונים ואוצרות חשובות, כמו שראינו, שבסנה במקום נמוך ונסתר במדבר שממה, היח אש אלקים כועד ואיננו אבל. ובתרמולא דעניא משכח מדגניתא (זוהר). ורמז לזה מצינו בקרא, וירא אליו ד' (וירא). ויש להקשות, למה לא הזכיר שמו של אברהם, ויש לומר, כי כאברהם היה ב' הפכים, מצד א' היה המפורסם ככל העולם, כמרומז בשמו „אב המזין“, ומצד השני היה העניו היותר גדול בעולם בזמנו, כמו שאמר ואנכי עפר ואפר. לזה מרמז לנו הכתוב, כי ד' בא אצלו להשרות השכינה עליו לא מצד שמו המפורסם, רק מצד עצמותו, שהיה עניו. וזהו שאמר „וירא“ שמרמו על השראת השכינה „אליו“ דייקא, מצד עצמותו שהוא עניו, ולא אמר אברהם המרמו על פרסום שמו (כל"י).

וכמבואר, כל אדם יש לו חלקו בתורה, ואם ימנע מלקבלו ולמסרו, נמצאת התורה חסרה. **תורה בזמנה** לכן אף המסופק כח החידוש שבו, מחויב להתאמץ בכל כוחו ולשלם חובו. כמבואר בזוהר הק' בפסוק שור או כשב או עז כו' (אמור) שהאדם יכול להשיג מה, כפי התאמצותו בתורה כו'. אפילו נמצא במודיגה שאין למטה הימנה, אם יטריח משיג הדרגות שונות כפי שיעור היגיעה ע"ש. וכמבואר, שכל המונע הלכה מפי תלמיד, כאילו גוזלו מנחלת אבותיו, שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה כו', מורשה היא לכל ישראל. מששת ימי בראשית (סנהדרין, צ"א). לכל דור ודור נמסר חלקו בתורה השייך לו בכלל, וכל אחד ואחד מחויב לקבל חלקו בפרט. כי אחר לא יכול לקבל את חלק תבירו בתורה, ואם הוא עצמו לא יקבלנו, יאבד חלקו בתורה. וכשיעבור הזמן, יבטל חלק זה לעולם. כי לכל זמן, וחוקה שהחידוש בזמנו בא, כמבואר בפסוק, אשר פרו יתן בעתו, ועליהו לא יכול (תהלים, א'). מהו הפרי ומהו העת, יש לומר שהקביה חלק לכל דור הדורשים והחכמים השייך להם, וגם חלק לכל חכם חידושי תורה השייכים לרוד הזה. לכן מוסל על כל חכם בדורו, להוציא לאור חידושי תורה שלו, ובדאי רבריו יכנסו בלב השומעים, כיון שאותו הדור יש לו חלק בו ובתורתו. ואם החכם מתרשל אינו מוציא לאור חידושי תורה השייכים לו, אז מלבד העונש שצריך להתגלגל עבור שלא השלים חקו, עוד יש לו עונש נוסף, כי כשמתגלגל אח"כ, הוא בא בדור שאינו שלו, ואין להם חלק בו ובתורתו, וכשאומר להם דברי תורה ותוכחה אין הדברים שלו נכנסים באזניהם, והתורה מתבזה. לזה אמר שהאיש אשר בתורת ד' חפצו, ובתורתו יהגה יומם ולילה, אז אותו האיש יהיה בעץ שתול על פלגי מים, עבור אשר פרו יתן בעתו. ר"ל, שמוציא לאור חידושי תורה בעתו, והיינו בעת הזאת שחלקו לו השייך וכדורו, אז יעליהו לא יכול, כי מתקבל על הרוד (אלשיך). הזמן מעורר את החידוש, וצריבין ליוהר שלא לעבור זמן בחידושי תורה, כי אם עבר זמנו בטל החשיבות.

וכח החידוש הוא כמעין הנובע שאינו פוסק, כמרומז בקרא, דרש דרש משה (שמיני), שצריכים לכתוב דרש בסוף השיטה, ודרש בתחילת השיטה, להודיע לאדם שאין קץ וחקר לדרשת התורה וסודותיה. כשהשלים לאדם הדרש, והוא חושב שכבר השלים ההשגה, חוזר ומתחיל בראש. וכן לעיני כל ישראל, שבסוף התורה, צריך להיות כאמצע השיטה, רמז שאין סוף לתורה, וכשחושב שהוא בסוף עדיין הוא באמצע (מגלה עמוקות, אופן ט').

כי כל יום ויום מתחיל פרק חדש במעשה בראשית, כנאמר, המחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, וחידושי תורה בכלל. וצריכים לשאוב בכל יום ויום ממעיני החכמה הנובעים ובאים מחדש בזרם רוח הזמן, המקום והאדם, הם מקורי ההשפעה לכל חידושי ולבושי התורה והמצוות המתחלפים בלבושין חותין בבחינת פושם צורה ולובש צורה, לפי חוקי התפתחות הטבעיית עד להתרוממות לנקודת הגובה של שלימות. וכשם שלבושי הגוף משתנים ומתחלפים לפי צורך הזמן והמקום, ואם ילבש

פושם צורה ולובש צורה בגדי חורף בקיץ, ימשוך עליו חוכי וסלולא, כך הוא הדבר גם בלבושי תורה ומצוות, שלבושיהן צריכים להתאים לתנאי הזמן והמקום, שלא תתבזה ח"ו כעיני בני אדם. וגם המכבדים לא יכבדוהו כמו שמכבדים דברי ישן נושן המונח כמוזהים, רק יכבדו אותה כמו דבר חדש המביא תועלת וטוב לכל העוסקים בה. כמרומז בחז"ל, רבא אמר כגון הני דכי בנימין אסיא, דאמרי מה אהנו לן רבנן, מעולם לא שרו לן עורבא, ולא אמרי לן יונה (לא אמרו לן דבר חדש שלא מצינו בתורה, רש"י), כי קא מייתי טרפה דבי בנימין קמיה, כי הוי חזי ליה טעמא להיתרא, אמר להו תא חזו, דקא שרינא לכו עורב (שהיחר זה אינו מצוי בתורה, אלא שסופרים אמרוהו, רש"י) (סנהדרין, ק'). ויש לתמוה, כנראה שהיה רבא חפץ להתפאר שהוא מחדש חידושי, וצריכים לומר הכונה שבא לסתור דברי המבקרים הקנאים לאמור שאין חדש ואין תועלת בהוסעת ספרים חדשים, וחפץ רבא להודותם כי הספרים ודברי תורה המופיעים, הם בבחינת לבושי חותין המחויבים לשם קיום התורה. כנאמר, כי אם בתורת ד' חפצו, ובתורתו יהגה יומם ולילה, כי אשר פרו יתן בעתו ועליהו לא יכול (תהלים). החפץ בקיום התורה, ידקדק שבתורתו שהוא יהגה, יתן

פריו "בעתו", לפי דרישת הזמן, בזה יעיד כי בתורת ד' חפצו, שחפץ בקיומה. כי רק בגדר של פושט צורה ולובש צורה לא תהי התורה והמצוות בגדר של יושן ובליה, רק בבחינת ועליה לא יכול.

וכמרומו בחז"ל, אמר רב חסדא כו' מאי דכתיב (תהלים, קי"ט). לכל תכלה ראיתי קץ, רחבה מצותך מאד. דבר זה אמרו דוד ולא פירשו כו' אמרו יחזקאל ולא פירשו, עד שבא זכריה כו' ופירשו (עירובין, כ"א). שראו את התורה בפנים שונים, דוד לא ראה רק רחבה, ואיוב הוסיף לראות גם ארכה, ויחזקאל ראה אותם פנים ואחור, וזכריה ראה עפה ע"י הקילוף כו' (מהרש"א). הכונה בזה כי כל האנשים בכל הדורות, רואים ומבינים את התורה בהשגות שונות. וזהו סוד ההתפתחות וההשתלמות. ולכן הפירושים שבתורה משתנים ומתחלפים בחילוף הזמן. כי אין במציאות להכיל את כל סודות התורה לדור אחד, כי השפעת הזמן בכל הדורות מוסיף על ההשגה ומשלים הביכור של המחשבות. כמרומו בפסוק, בעבר הירדן הואיל משה באר את התורה (דברים), התורה נמשלת לתאנה, מפני שכל האילנות נלקטים כאחד, והתאנה מעט מעט (תנחומא), הפירות של התאנה נבכרים בזמנים שונים, וכן הוא בהשגת התורה, המתבכרת בזמנים שונים. ואמר בלשון "הואיל" לשון התחלה, משה רבינו היה מן המתחילים בפירוש התורה, והדורות הבאים צריכים להיות ממשיך הלקיטה לאחר הביכור בכל זמן וזמן. ההבנה וההשגה אינן מתבכרת בפעם אחת. רק תבוא לאט לאט עם התפתחות העולם. ולכן דור אחד אינו יכול להשיג ולהבין מה ששיג דור אחר. כמו שמצינו בקבלת התורה, שאמרו ישראל אל משה, דבר אתה ונשמעה (יתרו) ונקבל (אונקלוס) לשון הבנה. כי לא היו עוד בדור זה במדריגת השגה גבוה להבין את דברי ד'. ומטעם זה הלוחות הראשונים נשברו, כי היו כתובים באצבע אלקים, שהיה למעלה מהשגתם. וזהו שאמר הקב"ה למשה לאחר מעשה העגל, לך רד כי שחת עמך (תשא) לך ממדריגתך הגבוה, כי בניי לא יוכלו להשיג מדריגה גבוה כזו. ולכן מצינו כי בלוחות האחרונות כבר צוה ד' למשה לכתוב, "כתב לך" "ויכתוב" "פסל לך". גם בלוחות האחרונות התוכן היה מר' יתב', אבל העבודה המעשיית, הכתיבה, היתה ע"י משה, הלבוש נחלבש בידי משה. ולכן כתיב במקום אחד וכתבתי, כי התוכן היה מאתו ית', ומשה היה משמש בתור סופר בשם המלך (ע"י הרב"ע, ורמב"ן בענין זה). ויש מביאים בשם חכם אחד בספרה, שהלוחות הראשונים שהיו מעשה אלקים, כי מתוקנים נבראו כמדת הארון, כי גם השניים מעשה אלקים המה, שהוא בורא הכל, רק משום שמה תקנום, כי התיקון נקרא מעשה (אבע"ז, שמות, כ"ד, י"ב). ויתרצו כל הסתירות, כי במקום אחד כתיב, ואתנה לך כו' והתורה והמצוה אשר כתבתי (שמות, כ"ד). ובמקום אחר כתיב, ויכתוב משה את כל דברי ד' (דברים, ל"א). והכל ניחא, כי הכל בא מאתו יתב', ומשה עשה רק התיקון, להיות מסוגל להשגת והבנת העם. כמרומו במשנה, משה קבל תורה מסיני ומסרה כו', הכונה בזה שהיה מסוגל לקבל את התורה מאל רם ונשא כל כך, ולעשות בה תיקונים וסגולות שונות להיות מתקבלת לדרי מטה במדריגה נמוכה כל כך. ומעין זה צריכים לעשות כל העוסקים בתורה, לחזור אחר סגולות שונות איך למסור את התורה לעם. וכמבואר, הלומדי תורה צריכים להתאים את הלבושי תורה לפי צורך הזמן, וירחיקו בזה את הגיחוך והבוזין מהתורה לבושין חדתינן בעיני הבריות. כמרומו בפסוק, על מה אבדה הארץ (ירמיה). דבר זה שאלו לחכמים ולנביאים כו' עד שבא הקב"ה ואמר, על שלא ברכו בתורה תחילה. ולכאורה אינו מובן גודל קשיות החטא בזה, שלא ברכו בתורה, עד שיביא לידי אבדון העולם. הלא ידוע שענין הברכות אינו חמור כ"כ, ואנן פסקינן, ספק ברכה להקל בשאר דברים, והברכות אינן מעכבות. אבל הענין בכאן הוא, שבברכה מרומז הענין של תוכן המצוה, ותכלית העשיה. לכן מי שמברך, הברכה עצמה לומדת אותנו דרך ואופן הלימוד, שאנו אומרים אשר קדשנו כו' וצונו לעסוק בדברי תורה, רצה לומר, לישא וליתן בדברי תורה בפלפול וסברא (רי"ע). אח"כ אומרים והערב נא כו' את דברי תורתך בפינו ובפיות עמך ישראל כו'. כלומר, שתכלית הלימוד לעשות התורה מטעמים המתוקים לחיך, כדי שיהיה קופצין עליה, וחותרמין המלמד תורה, כלומר, עד היום מלמד בעצמו, כל הקרב הקרב לדרוש ולחקור בה גם בלי רב, וכן נותן (שם). מה שאנו אומרים נותן התורה, לשון הוה, הטעם כי הוא יתב' נותן לנו בכל יום תמיד תורתנו, כשאנו עוסקים בה, הוא ית"ש ממציא לנו טעמים ודינים חדשים ע"כ (ספר חסידים). והחידושים המה בחינת לבושים, וצריכים לעסוק בקישוטי כלה, בבחינת לובש צורה ופושט צורה, לפי רוח הזמן. כמו שדרשו חז"ל בפסוק, ואהיה אצלו אמון, היינו מכוסה, כאמור האמונים עלי תולע, היינו בלבושי משי. ואה"י שעשועים יום יום, כן אני משנה ומחליף את מלבושי התורה בכל יום, כילד המהפך ומחליף במלבושי השעשועים שלו. וכנאמר, בתורה יש כמה לבושים המתחלקים לארבעה חלקי "פרדס", ומי שאינו מאמין בסוד, הוא "פרד", ומי שאינו מאמין רק בפשט, הוא "טפש" (הרב חידא ז"ל). ויש מקצוע אחד בפרדס, שחליפת הבגדים צריכים להיות בצנעה, והוא בחינת "סור", שצריכים לגלות טפח ולכסות טפחיים. כמו שאמר שמעון העמוסני בענינים הללו. כשם שאקבל שכר על הדרישה, כך אקבל שכל על הפרישה. וכנאמר בחז"ל, ת"ר, יש נקראין ולא מתרגמין, ויש נקראין ומתרגמין, ויש לא נקראין ולא מתרגמין. מעשה בראשית נקרא ומתרגם כו', ואלו נקראים ולא מתרגמין, מעשה ראובן כו' בברכת כהנים כו'. מ"ט, משום דכתיב "ישא" (במדבר, מגילה). שלא יאמרו הקב"ה נושא פנים כו' והם אינם יודעים, שישראל הם כדאים לשאת

להם פנים, אני אמרתי, ואכלת ושבעת והם מחמירים על עצמם עד כזית (רש"י), מעשה דור ואמנון לא נקראין ולא מתרגמין (עיין מהרש"א). אבל בדברים שאין בהם משום גילוי, דורשים בקהל רב בבחינת חילוף לבושין, לפי צורך הזמן, שהוא המורה היותר גדול. כי מה שיעשה הזמן, לא יעשה ולא ישיג השכל היותר עמוק וחרף. כמדומי בחז"ל, אדם נידון בכל יום (ר"ה, ט"ז). ומבואר הטעם, כי כתוב בפסוק, לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל, דבר יום ביומו. הכוונה, כי היום הוא מביא את אופן המשפט. הערת הזמן תורה לנו איך להתנהג (עיין ר"ה, ל'). וכמדומי עוה, בקרא, ויקרא בספר תורת האלקים יום ביום כו' (נחמיה, י"ח). קרא בספר בכל יום, עם הפירוש של היום ההוא, היום הוא הפידוש.

ולזכות גדול יחשב נתינת הרשות לרדישת התורה, ולא זכו בו רק בני ישראל, שנפל להם בירושה ממש, כדכתיב, משה מורשה קהלת יעקב. זכות שאף יושבי בשמים לא זכו בו. כנאמר, הנביא שאמר, כה אמר ד', שהלכה כפלוגי, יהרג, אע"פ שהענין הוא אמת, ושכך הלכה, ולא בשמים היא (רמב"ם, הל' יסודי התורה, פ"ט). ואף הכיכול, בכבודו ובעצמו, אינו יכול לומר, כך היא ההלכה, כנאמר, אמר כו', שלשה אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה, אמרו לו ליהושע שאל, אמר להם לא בשמים היא (דברים, ל'). אמרו לו לשמואל שאל, אמר להם, אלה המצות (במדבר, ל"ו) שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה כו' מיר תשש בוחו של יהושע, ונשתכחו ממנו ש' הלכות, ועמדו לו כל ישראל להרגו, א"ל הקב"ה, לומר לך אי אפשר, לך, וסורדן במלחמה (תמורה, ט"ז). (עיין מהרש"א, פ"ע). ובמקום או זמן, שיש חשש שכחה בדברי תורה, עוד יותר צריכים לספל בחיבור וסידור בספרים. כמו שמצינו בימי התלמוד, שכתבת התורה עוד נחשב לאיסור בזמן ההוא, אבל משום חשש שכחה התיירו. כמבואר, אמרי דלמא מלתא חרתי שאני, דהא ר' יוחנן ור"ל מעיינו בספרי ראגרתא בשבת, ורדשי הכי, עת לעשות לדי הפדו תורתך (תהלים, קי"ט). אמרי, מוטב תעקד תורה, ואל תשתכח תורה מישראל (תמורה, ו'). חרתי, לחדש דבר כגון זו, שחדשה היא, מעייני בספרא ראגרתא, שלא ישתכחו. עת לעשות לדי, כשעושיין הרבר לשם קדושת ר' ראוי להפד תורתך (רש"י). כמו שנתבאר, יש צורך וגם חוב קדוש, ללמוד וללמה, לחדש בפי שכלו, ולהרביץ תורה ברבים, בדיבור ובכתב. אבל מצד השני צריכים לדעת אחריות בתלמוד תורה לכל העוסקים בתורה, האחריות הגדולה המונחת בפני כל מי הבא לעבוד בעבורת הקודש הזאת. כי צריכים לזה קדושה יתירה. כנאמר, אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה. וצריכים זכיה גדולה שלא להנוק בעבודה זו. כמבואר, זכה, נעשית לו סם חיים, לא זכה נעשית לו סם מות (יומא, ע"ב).

והזכיה הזאת יכולים לרכוש רק כשלומדים תורה לשמה. אבל לאו כל אדם זוכה למרדיגה זו, ואם יחשוב בדעתו שהוא במרדיגה זו, אולי טועה במשקל. כמו שמצינו שחששו בזה גדולי העם, וז"ל, הנה על כת זאת, שחושבים ברעתם, שהם לומדים תורה לשמה, על כת זאת אמרו חז"ל, כל הלומד תורה שלא לשמה, נוח לו שלא נברא, ומוטב שנהפוך לו שליתו על פניו, ולא יצא לאויר העולם. ואמנם, האנשים ההם מדאים א"ע, שהם חסירים ואנשי מעשה, באמדם כל עסקיהם בתורה המה לשמה. והנה התנא ר' מאיר העיד עליהן שלא כך הוא, באמרו בלשון כוללת, כל הלומד תורה לשמה, זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא שנקרא ריע, אהוב, אוהב את המקום כו' משמח את המקום כו' ומלבשתו עונה כו', להיות צדיק וחסיד כו' ומדחקתו מן החטא כו'. וכל הרברים הללו נראים שהם רק טפלים אל הדברים הגדולים הנעשים בהם, כמו שאומר זוכה לדברים הרבה. ומי מבעלי תורה שבזמנינו, שזכה אפילו לפרט הקטן מהם כו' (עץ חיים, מהרח"ו). ומי לא ילבוש בחרדה, ויחעסף בפחד ואימה, ויתאזר ברתת וחלחלה, טרם פותח הספר לקרות בו, בפרט לעלות בלבו ללמוד וללמה, שלא לכוח באש. כנאמר בה דברי כאש נאום ר'. ומבואר במפרשים פ"י דברי חז"ל, למה נקרא שמו עולה בו, תרע, מי שהיה מביא חסאת, כהן נוסלה, אבל העולה אין בריה טועם ממנו כלום, אלא כולה עולה להקב"ה שהוא עליון. לכך נקרא שמה עולה כו', כל מי שהוא מעלה את עצמו, סופו לילך באש, שנא' היא העולה על מוקדה (תנחומא, ויקרא). ורמז הכי' זאת תורת העולה, כלומר, שהתורה שאדם לומר צריך להיות רוגמת העולה, שאין בריה טועמת ממנה, אלא עולה כולו להקב"ה. ולא יהיה בהם חלק לאדם כלל, רק לכבודו ית' באהבה ויראה, שתהיה פורחת לעילא, ותהיה עולה להקב"ה. ואולם היא העולה, מי שרוצה להתעלות ע"י התורה להקריב, ולבו מתעלה ומתגדל בקרבו ע"י התורה שלמד, או על מוקדה על המזבח שראוי לשרוף באש. כי אש של תורה אש אובלה היא (במ"ח). וכמבואר בחז"ל, והא כתיב אשרי אדם מפחד תמיד (משלי), א"ל ההוא ברברי תורה (ברכות) ומהו הפחד משום שאש אוכלה היא כמבואר. ולזה אמר משה רבינו, ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה, אם תהגה בה לשמה תקבל כל הברכות, וח"ו להיפך אף אם תלמוד התורה, ותקיים מצותיה, הרי היא לפניך סם המות, לקבל כל הקללות ח"ו. בפרט בלימוד התורה, שצריכין להכין את עצמו במ"ח דברים, וקשה לאדם להיות מוכן בדברים הללו. לכן אמר משה, "ראה", כלומר ראה היטב. כי לכאורה נדמה לאדם שאין צריך דבר ללימוד התורה, רק ישב וילמוד ויתענג, תיכף בלבו, ונדמה לו שהוא כבר בשמים, והכל צריכים להזהר בכבודו. ואינו יודע כי ח"ו

יכול להיות, שלא די שלא היה לימודו נוח רוח לבוראו, אלא גם בנפשו הוא, וירד על ידו לשאול, ונודע מחכמי הקבלה, שלימוד תורה כזו הוא מזון לקליפות (שם).

מכל הנזכר יש לראות, שצריכים להזהר ממכשולים במצות, עוד יותר מבעבירות. כמרומז **מכשול במצות** בפסוק השמרו לכם פן תשכחו את ברית כ"ר ועשיתם לכם כל פסל תמונת כל, אשר צו"ך ד' אלקיך (ואתחנן). וקשה, האם צוה הקב"ה לעשות עכ"רם (עיין רש"י שם). ויש לומר שמרמו על העכ"רם הנסתרים, הנעשים בכחנת לא טובה, בעת עשיית המצות. עבודה מזויפת ח"ו, שלכאורה נראה שהוא עובר השי"ת, ובאמת הוא עובד את זולתו, בני אדם או ממון, והוא עכ"רם ממש. ועיין בחוה"ל שגרע ערך עובד כזה, מן עובד צלמים. וזהו שמרמו בחז"ל בפסוק, ושמרתם את המצות, אל חקרי המצות אלא המצות. כלומר שצריכים ליותר במצות שלא יהיה בהם קלקול (בג"י). וכמרומז בפסוק, מה יתאונן אדם חי גבד על חטאיו, נחפשת דרכינו ונחקורה כ"ר (איכה). הכחנה, שעל פי רוב, האדם יעשה תשובה ויתודה על עונותיו, אבל צריכים לחפוש ולחקור, אם אין פגם וחטא גם בהמצות שעושה. וזהו שנאמר נחקרה דרכינו, דרך מרמו על המצות, כי החוטא הוא הסר מדרך הישר הצדה. כמבואר בקרא, יעזוב רשע. ודרך נקרא דרך הישר, כנאמר בקרא, אנכי בדרך אשר נחני ד' (חיי) ורך הישר (רש"י). וזהו שמרמו במשנה, אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר (פסחים). וקשה מה שאמר „את" החמץ, היה יכול לומר החמץ, אך הכחנה בזה, כי חמץ מרמו על עבירות, ואומר שצריכים גם לבדוק „את" כלומר עם החמץ גם „לאור הנר". נר מצוה ותורה אור, לבדוק בהם אם יש פגם, וגם המצות צריכין תיקון (נועם מגדים).

וכמרומז בקרא, אין איש צדיק בארץ, אשר יעשה טוב ולא יחטא (קהלת), הכחנה, שלכאורה הוא איש צדיק בעל מעשים טובים ועוסק בתורה, אבל יחטא במעשיו הטובים, כלומר, הוא יחטא בה „טוב" כמבואר, ואף הוא עצמו אינו מכיר בזה, שלדעתו הוא איש צדיק לפי מעשיו שהוא עושה. וביותר החטא הזה שכח בהמצוה של תלמוד תורה, שרבים נכשלים בה, בלא יודעים. כמרומז בחז"ל אמר רבא אם רואה אדם שיסורין באים עליו יפשפש במעשיו כ"ר שפשש ולא מצא יתלה בביטול תורת (ברכות). ולכאורה באיזה אדם מדבר, אם באדם רשע, מה לו לפשפש, הלא מעשיו נגלים לכל. וצריכין לומר כי באדם מאנשי מעשה מדבר, וצריך לפשפש במעשיו הטובים. וזה שפשפש ולא מצא הוא, מפני שאינו מכיר בעצמו כי באמת הוא יושב ולומר, אבל הוא רק ביטול תורה, כי המצוה היא מלא נגיעות ופניות, והוא נכשל בזה שלא מדעת, ואין שום תועלת לא לו, ולא לאחרים, כי אין שום השפעה בלימודו, לא על עצמו ולא על זולתו, שזהו תכלית הלימוד, כמבואר לעיל. כמרומז בפסוק, שומע תפילה עדיך כל בשר יבואו (תהלים), כלומר ע"י ששומע תפילתו, יתעוררו ויבואו אליך. וכן בפסוק, תהלת ד' ידבר פי, וע"י זה ויכרך כל בשר שם קדשו. וכל זה יכול להיות רק אם התפילה או הלימוד הוא בכחנה גדולה ותורה לשמה. כמבואר בחז"ל בפסוק, כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו (מלאכי), אם אין הרב דומה למלאך ד' צבאות, לא יבקשו תורה מפיהו (גיטין). כי דברי תורה הנאמרים אחד בפה ואחד בלב מלא פניות אין בהם שום כח של השפעה כמו בדברי תורה הבאים מפי צדיק שפיו ולבו שחיים, שיש בהם השפעה של כח היצירה לו ולאחרים. כנאמר, כל הלומד פרק אחד ואפילו אות אחת מחבירו, צריך לקרותו רבי. וראיה מדוד, שלא למד מאחיתופל רק שני דברים כלבו, וקראו רבי (אבות). מהו שאמר בלבו, הכחנה, כי דברי רשע אינם נותנים שום השפעה יותר ממה ששומעים (תולדות יעקב). כנאמר בחז"ל, תורחו של דואג מהשפה ולחוץ. ערך דברים אמתיים, נקיים, היוצאים מפי צדיק עתק, הם כטל היוורד על הזרעים, בבחינת יערוף כמטר לקחי, תול כטל אמרתי (האזינו) המועיל לגידולי רביה בחידושי תורה. כמרומז בדברי הנביא, ויהיה דברי כמטר היוורד כ"ר (ישעיה). כי שם ד' אקרא הבו גודל לאלקינו (האזינו), גודל מלשון גידול ורביעה הצומח ממטר (מפרשים). אין בתורה ומוסר שלא לשמה שום כח של פעולה והשפעה, ורק דברים הנקיים מפניות יפלו כטל ומטר על לבות בני אדם, ואף על רשעים. כנאמר, שאף הרשעים מלאים גרעיני מצות כרמון, ובכח הלקח בבחינת טל ומטר, גרעיני המצות נצמחים, ומוציאים פרי.

ונכון לדעת, כי מקור השפע של יצירה וחידוש בתורה נובע ממקור הצדקות **הצדיק בתור שר התורה** שבאדם ולא רק מצד המדנות. צד הצדקות נותן לו את המפתח וגם הרשות לחדש חידושים בתורה כפי העולה על דוחו. כמבואר בחז"ל, הלומד תורה לשמה כ"ר ונותנים לו מלכות וממשלה כ"ר ומגלילן לו רזי תורה, ונעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק כ"ר (אבות). הכחנה בזה שאמר ונותנים לו מלכות וממשלה, לא על ממשלת מדינות ועמים מדבר, אלא על ממשלה בתורה. כמפורש ואזיל ומגלילן לו סתרי תורה ונעשה כמעין המתגבר. וכמבואר, כי כל מי שעושה מצות — ותלמוד תורה ככלל — בלי שום פניה צודיית עצמית, רק לשמה, הוא הנקרא „איש" בחינת משפיע. ולהיפך, כשעושה רק למענו לטובת הנאתו, הוא נקרא „אשה", בחינת מקבל. ומי שהוא בגדר איש, לו תורת הממשלה, בבחינת והוא ימשול בה. והלומד לשמה הוא המשפיע לתורה בכחינת איש, ולו הכח והממשלה לחדש חידושים בתורה, בבחינת פושט צורה ולובש צורה. כנאמר, מי מושל בי צדיק, הצדיק הלומד לשמה, לו הכח והממשלה

(כי קוב"ה, אורייתא וישראל חד נינהו) למשול בי ובתורת. כמרומז בזהר הק', דקרי ליה למשה, בעלה דמטרנותא, ולכן יש לו רשות לאמור, קומה ה', שובה ד' כו' ע"ש. (נמ"ג). וזהו שאמר, אם אין הרב דומה למלאך ד' צבאות, אל יבקשו תורה מפיהו. כי לא ניתן לו הרשות לעשות חידושים בבחינת שינוים בפירושי התורה, כי לא נמסר המפתח דק ללומדי תורה לשמה, רק להם אוזן שומעת לשמוע את הקול גדול, קול התורה שלא יסף ולא נפסק מיום קבלת התורה. כמרומז בפסוק והיה אם שמוע תשמעו בקולי כו' המרמז על קול התורה שלא פסק מיום מתן תורה. וכמבואר, נר אלקים נשמת אדם, לא יוכל לבוא בנגיעה באור העליון, בלי חוט

יראה בתור מפתח המקשר, בחינת חוט החשמל המחבר את הנד למקור חוצב להבות אש, כך נפש האדם, לא יהיה בו אור החיים, דק בקשר התורה והמצוה, החוסים והצינורות, המקשרים את כל מחשבות לב אדם, וכח מעשיו למקור מחצבת נשמתו החוצב להבות אש דת למו. והמפתח לפתיחת המסגרת (סחיטש בלע"ז) מקום יחוד ונישוק צינורות עליונים ותחתונים, היא "היראה", שבלעדה אין לבוא בנגיעה עם העליונים, לקבל את האור העליון ורוח חיים להתורה והמצוה. כמרומז בחז"ל, אמר דבה כו' כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים, דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימית, ומפתחות החיצונות לא מסרו כהי עייל? (שבת, ל"א). וכנאמר בפסוק, והיה אמונה עתך כו' אמונה זה סדר זרעים כו' ואפ"ה אי יראת ד' היא אוצרו כו' (יומא, ע"ב). אמר שמואל כו' מאי דכתיב (משלי, י"ד), למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין, אוי להם לשונאיהם של ת"ח, שעוסקין בתורה ואין כהם יראת שמים (שם), אין בתורתם שום תועלת, כי אין לה חיבור למעלה, ונסתם אונו לשמוע הקלא דלא פטיק. כמרומז בקרא הן יראת ד' היא חכמה (איוב, כ"א) שניהם הם דבר אחד, שכן בלשון יוני קורין לאחת "הן" (חז"ל). וכמרומז בקרא, ואתם הדבקים בך אלקיכם (ואתחנן) ואתם דאדביקתן בדחלתא דה' (אונקלס). ונאמר, ד' סימון וד' אלעזר הו' יתבי, חליף ועבר ד' יעקב כו', א"ל חד לחבריה, ניקו מקמיה, דגבר דחיל חטאון הוא, א"ל אידך, נוקי מקמיה, דגבר בר אורין הוא. א"ל אמינא לך אנא דגבר דחיל חטאון היא, ואמרית לי את בר אורין הוא כו' (שבת, ל"א). בלא יראה לא יכול להיות בר אורין, כי אין אור הודים בתורתו. וכנאמר בחז"ל, צמצם הקב"ה שכינתו בין שני בדי ארון, כי אורייתא בלי דחילו דרחמנא לא פדחת לעילא (זוהר) אהבה ויראה נקראין גרפיין, שבהן פרחת התורה לעילא, וכדי הארון הם אהבה ויראה (מפרשים).

ולא רק חכמת התורה, אלא גם החכמה בעניני דעלמא אינה נחשבת לכלום, ואף גם תזיק, אם אין עמה יראת שמים. כנאמר במשנה, כל שאין יראת חטאו קודמת לחכמתו, אין חכמתו מתקיימת (אבות). חכמת התורה, וחכמת עניני דעלמא בכלל, ובוה מוכן הסוד בדבר כובד העון שבחטא הקדום בעץ הדעת, שלפי ראות עיני בשר, אין החסא קשה כ"כ במי שרוצה לקנות לו בינה ודעת. אבל החיים עצמם נותנים פתרון להחידה הזאת, שהשתלמות החכמה והמדע צריך לבוא ביחד עם התפתחות המדות הטובות. ואם הראשונה הקודמת או החכמה משתמשת דק להרע. כנאמר בפסוק, חכמים המה להרע, ולהטיב לא ידעו (ישעיה). שאינם יודעים להשתמש בחכמה לצד הטוב. ולמה הדבר דומה לסכין הנמסר לתינוק בן שנה, שלא ידע להשתמש בו רק להזיק לעצמו ולאחרים. ואדם הקרמון, במצב פראית שלו, ידיעת החכמה היתה בעדו ובעד אחרים סכנת נפשות, כמו שנאמר לו, ביום אכלך ממנו מות תמות. ועיינינו תראינה כי גם בזמן מפותח הנוכחי משתמשים בחכמה רק להרע, ומחשבת האדם דק רע, להשחית את העולם בעזר החכמה והמדע, ובפרס בזמן הקדום.

לכן כל מגמת רוחם ונפשם של גדולי חכמי ישראל בכל הזמנים היה להביא תחילה התיקון בשלימות האדם עצמו, בעזרת התורה והמצוה. ואח"כ השלמה ותיקון בדברים שהם מסכיב לאדם. כי בחסרון השלמה כאדם, כל ההשלמות בשאר הדברים, לא רק שאין מביאין תועלת, רק מביאים היוק גדול בעולם. והיראה תופסת המקום היותר חשוב בין השלמת מדות האדם. כנאמר, גדול מה שנאמר בעובדיה יותר מאברהם, דבעובדיה כתיב, היה ירא ד' מאד (סנהדרין, ל"ט). ושלמה החכם מכל אדם אמר, סוף דבר כו' את אלקים ירא ואת מצותיו שמור (קהלת). ולאחד שחזר משה לישראל מה שעשה להם המקום, הוציאם ממצרים, העבירים במדבר, ונתן להם את התורה, אמר, את כל זה עשה השי"ת, ועתה, מה ד' אלקיך שואל מעמך, כי אם ליראה (עקב), כי בלתי זאת לא תוכל לקבל מה שנתן לך ד', כי המפתח הזה אינו בידי שמים, ובלעזו הכל סגוד ומסוגר ולא תוכל לקבל את כל הטוב אשר נתן לך. כנאמר בסמוך את ד' אלקיך תירא כו' ובו תדבק, היראה עושה הדביקות בין אדם למקום ובתורתו, כמרומז, את ד' אלקיך תירא, בנימי תורה (בעה"ט). ואמר ר' ברכיה שבר היראה תורה. כי מיוכבד שכתוב בה ותיראנה המילדות כו', נולד משה, ונכתבה התורה על ידו, ונקראת על שמו. כדכתיב, זכרו תורת משה עבדי, תורה צוה לנו משה (מ"ד, תשא). ונאמר במשנה, אל תהיו כעבדים המשמטין את הרב ע"מ לקבל פרס (אבות), והי מורא שמים עליכם (שם). לכאורה הסיוס אין לו חיבור אל הקודם. וי"ל ע"פ מה ש"ב בגמרא, ר' זירא כד הוה חליש מגירסא, הוה יתיב אפיתחא כו', אמר כד נפקא רבנן איקום מקמייהו, ואקבל איגרא עכ"ל. מה שלא תפץ ר' זירא להתבטל אף דגע מן התורה ומצוה, ורצה עכ"פ לקיים מצוה היזור וק"מ.

ניחא. אבל מה שסיים ואקבל איגרא, הרי הוא ע"מ לקבל פרס, שאסור. ויש לכאר עפ"י מה שכי בזהר הק בפסוק מפני שיבה תקום, והדרת פני זקן ויראת מאלקיך. מאן קא חמי דיקנא יקרתא, ולא קא איכספ מקמיה ע"כ. מפרש מה שסיים בזאת המצוה ויראת מאלקיך, ואמרו, דה"ק, מפני שיבה תקום והדרת כר אוי ויראת מאלקיך. היינו תהיה שכרך שתבוא בלבך יראת שמים, כי מאן קא חמי דיקנא יקרתא כר. אי"כ שכר המצוה הזאת הוא מורא שמים. והנה שכר ופרס כזה מחויב ומוטל עלינו להשתדל להשיגו. וזהו שאמר התנא, אל תהיו כעבדים כר ויהי מורא שמים עליכם. אבל זאת היא חיוב עליכם להשתדל במצוה כזאת, שהשכר הוא יראת שמים, שכר כזה הוא מותר. ע"כ אמר ר' זירא, כר נפקי דבנן, איקום מקמינהו ואקבל איגרא. הכוונה שר' זירא בשראה שהחליש מגידסא, ואינו יכול לחדש חידושי תורה במקורם, היה תושב בנפשו שוהו משום שאין בו יראה, ונפסק הדביקות למקור השפעת התורה, על כן אמר איקום מקמי דבנן ואקבל איגרא, שכרה של זאת המצוה שהיא יראה, ויתעורר אצלו כת החידוש הנחלש (ע"ן בני").

אתבה, מפתח תתאח וכשם שהיראה שבת"ת מתחשבת בתור מסתת לתבר ולצרף הצינור לקבל השפעה ממקור העליון, כך האהבה מתחשבת מסתת למסגרת התחתון המחבר את הצינורות דלעילא, לבוא בנגיעה עם בני אדם, להריק להם את ההשפעה העליונה. וכמרומו

בקרא, כי אם שמור תשמרון את כל המצוה בוי לעשותה לאהבה את ד' ולדבקה בו (עקב, כ"ב), אפשר לומר כן, והלא אש אוכלה הוא, אלא הדבק בתלמידים וחברים, מעלה אני עליך כאילו נדבקת בי (רש"י). הת"ת דבוק ואדוק ביראת להקב"ה מצד א', ועם בני אדם ע"י עבותות האהבה מצד שני. כנאמר, כתיב וידבר ד' אל משה פנים אל פנים (שמות, ל"ג). איכא דאמרי, כך אמר ליה הקב"ה למשה, משה, כשם שאני הסכרתי לך פנים, כך אתה הסכר פנים לישראל כר (תז"ל). וכן מצינו בברכת כהנים על הדוכן, שמברכים אשר קדשנו כר וצונו לברך את עמו ישראל באהבה. והכהנים הם המורים לעם ישראל, כנאמר בפסוק, ויכתוב משה את התורה, ויתנה אל הכהנים כר (דברים, ל"א). לפי שהם מורי התורה (אבן עזרא). מודי התורה צריכים למסור את התורה לעם באהבה, באופן להיות מסוגלים לקבלה ולעשותה. וכנאמר, כי אם שמור תשמרון את כל המצוה כר לעשותה כר. כפל לשון, שיהי נשמרים בך ממנו בין מהוולת. שלא יאמר אדם, די לי אם אשמור את עצמי, לכלי עבוד על מצחתך, ואין עלי להצר על ביסול המצוה מהוולת, לזה אמר בכפל לשון, שמור אתה, תשמרון, לכל יתבטלו מהוולת כר להוכיח בנועם דברי אהבה וחובה, להטות לב בני ישראל מעקמומית, והיא אמר לעשותה לאהבה כר ללכת ולדבקה בו (אוה"ח). צריכים להטעים בסוב טעם את דברי תורה לקבל אותם באהבה. כמרומו בפסוק יערוף כמטר לקחי, תול כטל אמרתי, כשעידים עלי דשא כוי (האזינו). ג' במטורה, דין, אידך לקחי נא פת לחם, זך לקחי. הבא משתעי בתורה, שאין לקח אלא תורה. שנאמר, כי לקח טוב נתתי לכם. וזהו שאמרו אם אין קמת אין תורה, יערוף כמטר לקחי, מתוך זך לקחי, לקח לי פת לחם. וזהו קמת, אם יש קמת יש תורה, לקחי בגימ' קמת (כעז"ט).

צריכים ליתן טעם וריח טוב לתורה להיות נעימים ונחמדים לבני אדם. כנאמר, יבסם על בני ישראל במיטרא אולפן אורייתא, ותקבל עליהון ברעוא כטלא, מימד פומיה ברוחא דמנשבין על עשבא (ירושלמי). ובוה תלוי קיום והתוקת התורה, תוב קדוש המוטל על כל אחד ואחד. ומי שלא יתנהג כך הרי הוא בארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת כר (דברים, כ"ז). צריכים להשתדל להקים ולהרים את חשיבות התורה בעיני אנשים, כמרומו בתז"ל בפסוק תג"ל, וכי יש תורה נוספת כר, אמר דב אסי כר למד ולומד ושמר, והיה סיפק ביזו להתזיק, ולא התזיק, הרי זה בכלל ארור כר. ואפילו הוא צדיק גמור במעשיו, והיה יכול להתזיק התורה ביד הרשעים המבטלים אותה, הרי הוא ארור. וזה קרוב לענין כר (ירושלמי, סוטה).

תורה לשמה וכל מי שאינו עוסק בתורה באמונה, להוציא מתוכה חידושים ולהרביץ אותה ברבים, נקרא תלמודו שלא לשמה. כי אינו דואג על קיומה והתפתחותה. ומפני שהוא מהדברים שבסתרי, דבר המסור ללב, שאין אתר יכול לערוך ערך משנתו, לכן העונש על זה בא בדרך קללה,

ולא כשאר עונשין שבתורה, הבאים בתומר הדין. כמבואר, שכל הענינים שבארור הם על דברים שבסתרי, כי על דברים שבגלוי אין צריכין קלות, כי יש דין בישראל, אבל על דברים שבסתרי היו מקללים אותם (כל"י). וכונת הלימוד היא נסתרה מבל, ואפילו נביאים ומלאכים אינם יכולים על זה. כמבואר בפסוק, על מה אבדה הארץ (ירמיה), דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולמלאכים, ולא פירשוהו, עד שפירשה הקב"ה בעצמו, ויאמר, על "עזבם" את תורת (נדרים, פ"א). בנגלה נראו עטוקים בתורה, אבל לא ניכר לנו שתלמוד זה הוא שלא לשמה, והנסתרות לדי אלקינו. והתורה הנלמדת שלא לשמה נקראת עזובה כמבואר לעיל. וגדד תלמוד תורה שלא לשמה, אינו משפיע על האדם לבוא לידי מעשה. כנאמר, אשר לא יקים התורה הזאת "לעשות" אותם (תבוא).

כי תורה לשמה, הכוונה על השתדלות הרמת קרן התורה בעיני הבריות ע"י התחשבות, להראות את יסיה בבחינת, זה אלי ואנוהו, בהתלבשות לבושין חדתיך לפי רות הזמן. והמושג של "תורה" מורה על חידושין. כמרומו בפסוק וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת באר היטב (דברים). ותכתבון על אבניא ית כל מילי

שבה אוריתא (ירושלמי). דברי תורה הם חידושי תורה, במדומו במשנה, ותלמוד תורה כנגד בולם (משנה). אפילו כל העולם בולו אינו שוה לדבר אחד של תורה, וחד אמר אפילו כל מצוותיה של תורה אינן שוות לדבר אחד מן התורה (ירושלמי). שלכאורה, מה זאת תורה ומה זאת מצוות. ויש לומר, כי תורה היא גדר הלימוד בבחינת חידוש וביאור את המצוות החוקים והמשפטים הכתובים בספר התורה. במדומו בקרא, ויאמר ד' אל משה, דבר אל בני ישראל, אך את שבתותי תשמורו כו' (תשא). פי' דש"י, אך למעט כו'. הכל במקרא מועט. אלא שיש לך לדעת, שיש דרשות ודקדוקים בתורה שהם חובת כל אדם כו' והיא אמרו ואתה, פי' מלבד הנכתב תוסיף אתה לדבר להם בעל פה כזאת המאמר הסתום כו'. ועל פי דרך זה יש לנו להתהלך באורחות חיים בכל התורה כו' (אוה"ח). התורה ניתנה בדיבור, לכן מחויבים אנחנו לדבר בדברי תורה. וע"י הדיבור ניתן לנו התורה בחידושיה, כי מהות התורה נתהווה ע"י הדיבור שמדברים בה, ומדומו כמה שאמר ודברת בם כו'. הכוונה שהתורה נתרבה ע"י הדיבור, ונתחדש ע"י העסק והטיפול בה. וזה אחד מהתנאים המביאים לידי חידושי תורה המתקבלים על לבות בני אדם להכניסם בקרבם לרצון. ו"תורה" לשון דיבור, כתיב תורה אחת להם (ויקרא, ד' ו') ומתרגם הירושלמי "חתיא". פי' הגי' מהר"ה, שהוא לשון "דיבור", מלשון יחנה דעת. וכן תרגם אונקלוס מגיד, תורה, ורצונו לפרש, שהירושלמי מפרש מלת תורה, הוא לשון דיבור (ירושלמי).

ולכן נקראת התורה תורת משה, כי הוא היה הבעל "דברים" להורות איך לדבר בדברי תורה. בנאמר, וזכרו תורת משה עבדי (יהושע). וזאת התורה אשר שם משה לבני ישראל (דברים). והזהיר הכתוב בדברי תורה הללו, שנאמר אם לא תשמעו לעשות את כל "דברי" התורה הזאת, הכתובים בספר הזה כו' המדמו לספר דברים. גדר הדברים בבחינת פושט ולובש צורה, בתור תרופה מבלי תתיישן ולבוא לידי שכחה. כמדומו בפסוק, ושמרתם את המצוות, אל תקרא מצות אלא מצוות (יומא). צריכים לשמור כל המצוות והחוקים והמשפטים, שלא יבוא בהם חימוץ ויחיישנו (דש"י). ומצינו לאחר פסוק אם לא תשמור לעשות כו' נאמר שם והפלא ד' את מבתיך כו' (דברים), ודרשו חז"ל, שעתידיה תורה שתשתכח מישראל, שנאמר והפלא כו'. וכתיב (ישעיה) לכן חגני יוסיף להפליא את העם הפלא ופלא, ואבדה חכמת חכמים (שבת). התורה שאינה נלמדת בגדר החידוש, סופה שתשתכח. ומצינו שדרך התלמוד תורה לישראל היה בדרך זה, בנאמר, בבוא כל ישראל לראות את פני ד' כו'. תקרא את דברי התורה הזאת כו' (דברים, ל"א). המלך היה קורא מתחילת אלה הדברים (סוטה, ל"א). בשיטת דרך הלימוד שלמד משה רבינו. וכנאמר, לא בשמים היא כו' קרוב אליך בפיך ובלבבך לעשותה (דברים, ל'). קריב לכוון שתגמא בבית מדרשכוון, פתחו פומכוון למהוי הגיוון בהון (יונתן). תלמוד תורה משתמש למזון המפרנס את התורה עצמה, שאי אפשר לה להתקיים בלא זה. ונאמר, מה תינוק צריך לניוק בכל יום, כך צריך ליגע בתורה כל שעה, יום תעובינו יומים תעזבך (ירושלמי, ברכות, פ"ט). וכשם שמוזן הגוף נתקבל ברצון רק אם הוא בן יומה, כשהוא דך וחם, ולא ירצה ליום אחר כשהוא יבש וישן, כך הוא גם בדברי תורה, שנתקבלים לרצון רק יום ביום. וכמדומו, מעות לא יוכל לתקן (קהלת). זה ת"ח הפורש עצמו מן התורה (חגיגה, ט'). כי לאחר זמן אין שום ממש ותועלת בתורתו. ולכן גדולי האומה לא פסקו לפרנס את התורה אף לשעה. כנאמר אצל ר' יוחנן בן זכאי, שלא הלך ד' אמות בלא תורה (סוכה, כ"ח). ולכן נקראת הספר דברים "משנה תורה" (דברים, י"ז) פתשגן אורייתא (אונקלוס). פתשגן, פתר על משנה תורה, לשון שינון ודיבור (דש"י). וכתיב לו את משנת התורה הזאת (דברים, י"ז). ובלבד שלא יתנאה מאבותיו (ספרי) שתהיה כהה הראוי להשתנות (שם). לשון משנה מדמו ג"כ לשינויים מזמן לזמן. ולא יאמר די לי בתורת אבותי שלמדו, רק הוא עצמו צריך ללמוד את התורה מחדש. וכשהשוה בגמ' את עזרא למשה מביא את הפסוק, ואותי צוה ד' בעת ההיא, ללמד אתכם חוקים ומשפטים (דברים, ד'). תורה שבעל פה (דש"י) ואת הכתוב אצל עזרא (עזרא, ו'). כי עזרא הבין לבו לדרוש את תורת ד', לעשות, וללמד לישראל חוק ומשפט כו' (סנהדרין, כ"א). עיקר תכלית הלימוד שנצטוו, היה בדבר גדר הדרוש והחידוש בבחינת התלבשות בלבושין חדשין לפי רוח היום.

ובמבואר, הגורם היותר גדול לקיום התורה, הוא להגדיל כבוד התורה ולהאדירה בעיני כבוד התורה הבריות. כנאמר, כל המבכר את התורה כו'. והדורש החסירות והיתירות שבתורה, ומראה טעם על כל קוץ וקוץ, לומר שאין בה דבר לבטלה, אין לך כבוד תורה גדול מזה (ר"ע מברסנורא). וזהו שאמרו חז"ל, משמת ר' עקיבא, בסל כבוד התורה. כי הוא היה דורש על כל קוץ וקוץ כו', וזה היה מביא כבוד גדול לתורה. והכלל הידוע של מלבושי כבוד, חל גם במלבושי כבוד לתורה. ועיקר גדול במסירת התורה לעם הוא להיות הדברים ראויים להתקבל מכל אחד ואחד בדרך קל, זך וברור כמים. כי התורה נמשלה למים, כנאמר, מאי דכתיב (ישעיה, ל"ב), אשריכם זורעי על כל מים כו', ואין מים אלא תורה, שנאמר כו', (ב"ק, י"ז). וכשם שהמים הם במקום גמור, שכל אחד יכול להשיג, כך דברי תורה צריכים להיות באופן להיות בולם יכולים להשיגה. וצריכים להיות מסודרים ונערכים בסדר קב ונקי, להיות נקל להשתמש בהם. כמדומו בחז"ל, אוהב ד' שערי ציון מכל משכנות יעקב. אוהב ד' שערים המצוינים בהלכה, יותר מכל בתי כנסיות כו' (חז"ל). הגם שבתי כנסיות הם תבתי יצירה ליסודי ההלכה, אבל אינם מסוגלים רק ליחיד סגולה.

ובעד המון עם, שהם הרוב מנין, צריכים להכין ספרי הלכה ואגדה, מסודשים ומצוינים, וערוכים כשלחן ערוך בפני כל דצריך ייתי וילמוד.

וכנאמר, ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע (אבות, ד') שלא יהיו פשוטי הדברים מרוחקים מאד, ובטל מן הדיבור שהוא אומר, לא יהיו דבריך צדיכים לפירוש רחוק והסתכלות יתירה, ואז יבנם השומע (רמב"ם). וכשם שהמים מתקלקלים אם עומדים במקום אחד, כך התורה הנמשלה למים צריכה להשמר מעמידה, ולהיות נמצא תמיד בגדר הילוך והחפתחות. בבחינה של אם בחוקותי תלכו, אז ואת מצותי תשמרו. ולא שמיירה לשם זכרון, רק ועשיתם אותם. וזאת יתכן, רק ע"י עסק טיפול ועבודה לפי הודאת הזמן. כמדומז בקרא אם בחוקותי תלכו כ"י יכול זה קיום המצוות. כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו, הרי קיום המצוות אומר, ומה אני מקיים כ"י שתהיה עמלים בתורה (רש"י). הכוונה על חידושי תורה, שצריכים לעבור עבודה קשה ותמידית בבחינת והגית כ"י, כנאמר בגמ', לעולם ישים אדם עצמו על דברי תורה כשור לעול וכחמור למשאו (עכו"ם, ה'), בחוקותי "תלכו", שתלכו אחד מדרש חכמים (רש"י), דרוש וחידוש (ריסורטש). ונאמר, כי אם בתורת ד' חפצו, ובתורתו כ"י (תהלים) בתחילה נקראת תורת ד' על שמו של הקב"ה, ובסוף נקרא על שמו, שנאמר ובתורתו יהגה כ"י (עבו"ם, י"ט). כי ברוב עמל יעלה בידו למצוא חידשים.

ונאמר בקרא, כל המצוה אשר אנכי מצוך היום כ"י (עקב): כל המצוה אשר אתה עושה, תורה חדשה אמור כאילו היום שמעת בסניי משה (תנחומא). ולא היה החוקה כמלך ב"ד, המצוה לעבדו כך וכך תעשה, שעיקר הוא גזרתו, אבל דרכי התורה מחויבים מצד עצמם (גור אריה, תשא) [כלומר החיים דורשים ומחליטים את אופן המעשה לפי דרישת הזמן המחויבים לשם קיום העולם] וזהו שאמרו חז"ל, וחודרין ושונין הלכה ביחד, כי אין התורה גזירת המלך בלא טעם, ואם היה כך, לא שייך בזה שיהא שונין הלכה ביחד, כי גזירת המלך היא, אבל מפני שהדברים הם מוכרחים עפ"י חכמה ודעת. ולפיכך השי"ת היה חוזר הלכה עם משה המקבל ממנו, להורות כי זה הוא חכמת ד' המחייבת, ולפיכך אמרו שהיו שונין הלכה ביתר (שם). והתחדשות התורה מקרב אנשים מכל השדרות, ומעין הצלת נפשות בחורי חמד, מלגטות מדרך התורה, לחזור אחר חדשות בשדות אחרות של המשכילים הכופרים, המדתיקים את התורה מהם בזמן, כדי להרחיקם מן התורה והמצוות. ונוהרנו על זה לאמור, כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום, לא נפלאה היא ממך, ולא רחוקה היא. לא בשמים היא כ"י כי קרוב הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו (נצבים). התורה והמצוות אינן רחוקות ממך בזמן, כי בפיך ובלבבך לחדש אותן כחפץ והבנת לבבך, בבחינת פושט צורה ולובש צורה, לפי דרישת הזמן. והכרת הזמן הוא עיקר גדול, כמדומז בחז"ל ששואלין את האדם ביום הדין קבעת עתים לתורה, כלומר אם היה התלמוד תורה שלך לפי הכרת העת והזמן. כי רצון הבורא להתקרב אל האנשים ולעשות משכנו בתוכם, וזה יכול להיות רק ע"י התקרבות התורה לבני אדם. כנאמר, אם אתם קרובים אל התורה, אתם קרובים אלי, כנאמר בקרא לבני ישראל עם קרובו (מ"ד, נצבים).

ובתלמוד תורה בגדר של התחדשות, יעלה ביד כל אחד לקיים את כל תלמוד תורה כנגד כולם המצוות, אף אותן שאינן בידו, כגון מצות יבום, תורת כהנים וכד'. כי ע"י שהוא עוסק, לומד ומחדש את המצוות, הוא הגורם להיות אחרים יכולין לקיימן, ונחשב לו כאילו הוא בעצמו עשה את המצוות. כמדומז במשנה, ותלמוד תורה כנגד כולם, (פאה). ע"י תלמודו קיים את כולם. כנאמר, כל העוסק בפרשה קרבנות כ"י כאילו הקריבם (חז"ל). כי עושה אפשרות לאחרים לקיים אותן, וקרינן ביה שפיר העוסק במצוה פטור מן המצוה (ע"י שלי"ה, ח"ש, מ"ה). ולכן אנו אומרים על עשיית המצוות בלשון "קיום", מוכן ומזומן לקיים מצות כ"י, הכוונה, לעשות המצוות ל"בד קיימא" בזה שעוסקים בה, ואין גותנים להיות מתאבנת ומוקסאת, ולהשתכח מלב בני אדם. כנאמר, בזמן שביהמ"ק חרב, קרבנות מה תהא עליהם, כל זמן שיהי קורין בהן, מעלה אני עליהם כאילו מקריבים לפני. נאמר זאת החטאת, כל העוסק בתורת חטאת, כאילו הקריב חטאת (חז"ל). ונאמר לא נפלאה היא ממך (נצבים) פי' על ראשון ראשון, מה שאמרתי לא נפלאה, היא ממך, זהו החכמה הנתונה מן השמים. כי ד' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה. וכדי שלא תאמר שמעשה המצוה בסופעל נתן ד' לארץ, אבל לא החכמה, כי עדיין היא בשמים. על זה אמר לא בשמים היא כ"י, כי גם המעשה, עם העיון ודרך השכל, את הכל נתן ד' לארץ (כל"י). מעשה המצוות כמו החכמה והעיון במצוות, הן במשקל אחד. וכולן ניתנו מן השמים.

והודאת תיבת "הלכה" המובא במשנה וגמרא, היא התנהגות כפי משפט הזמן. ומצינו ב"ש"ס הלכה. מנהג. לשון זה, המכחז לזה. כנאמר, והעדלה הלכה (עדלה, ב' ט'). מנהג עממי (סרדיציה) המוסכם לכל. ומנהג קבוע ומתקבל נקרא הלכה, כמו, שומרי פירות אוכלים מהלכות מדינה (ב"מ, ח') זו מהלכות הרופאים (ספרי, דברים, רמ"ז). אין הלכה נקבעת עד שיקבע מנהג (סופרים, י"ד, י"ו). ורק הלימוד המביא לידי מעשה נקרא לימוד, כנאמר, תנא. התנאים מבלי עולם. אמר כ"י, וכי מבלה עולם, והלא מישבי עולם המתעסקים במשנה, דכתיב ה' כות עולם לו, פי' הלכות של מצוה. אלא המתעסקין במשנה אין מברדין הלכה

למעשה (סוטה, כ"ה). ובערוך, ערך "הלך", מביא פי' הלכחא, דבר שהולך ובא מקודם ועד סוף, או שישראל מחלהכין, כאשר חאמר בלי ישמעאל "אל כורה". וכמרומו במאמר חז"ל, חנא דבי אליהו, כל השונה הלכות בכל יום, מובטח לו שהוא בן עוה"ב (מגילה). לרמוז, שאין להשיג למדינה של עוה"ב, כלומר המשך החיים עד לנקודת הגובה בשלימות האנושיות, שיהיה באחרית הימים, רק אם ילמדו "הלכות", וב"כל יום". כי יום ליום יביע אומר של השפעה חדשה להלכות התורה והחיים. וכל דברי תורה שאין בהם רוח ונשמה של חידוש, אינם מביאים לידי התעוררה של מעשים. כנאמר, ר' יוסי אומר, כל האומר אין לו אלא תורה כוי אפילו תורה אין לו. מ"ט, כ', אמר קרא (דברים, ה'). ולמדתם ועשיחם, כל שישנו בעשיה, ישנו בלימודה, כל שאינה בעשיה, אינה בלימוד (יבמות, ק"ט). ומטעם זה התורה אינה מנוקדת, מפני שהתורה נדרשת בשבעים לשון, ואז כל השבעים לשון בכת ובפועל. אבל אלו היתה נקודה בס"ת, לא היה לה רק ע"ד הנקודה והקריאה (ציוני, פ' בראשית). כללות הגשמות הן ששים רבוא, והתורה היא שורש הנשמה בישראל, ויש ששים רבוא פירושים לכל פסוק שבתורה, וכל נשמה ונשמה בפני עצמה נתהוו מפ"י אחד, ולעתיד כל אחד יקרא התורה כפי הפירוש המגיע לו, שמשם נבראת נשמתו. ויש כמה נשמות שכוללת כמה פירושים. ומרע"ה היה כלול מכל הסי' רבוא, ובכל לילה כשהאדם ישן, אם זוכה עולה נשמתו וקוראת שם הפ"י השיך לה בפסוק א', ובלילה אחד בפסוק א'. וסי' רבוא פירושים אלו בפשט הכי, וכנגדו בקבלה (ספר הכחנות, נ"ג).

וזאת היא כחונח המשנה משה קבל "תורה" מסיני, ולא כתיב התורה, כי לא קבל כל התורה, וכל דור צריך לקבל חלקו. ולכן תורה שבכתב תורה איקרי, ותורה שבע"פ "תור" איקרי, והיא קול החור הנשמע בארצינו (וזהו, ויקרא, ג'). התורה שבע"פ צריך להיות תמיד בבחינת "אכיכ", התחדשות טבעיית. וחור הוא ג"כ לשון זמן, כי הכל לפי הזמן (עין רש"י שה"ש). הדרוש והחידוש הם הרוח חיים של התורה ושל עם ישראל. כמרומו, בא עמוס והעמידן על אחת כוי, כה אמר ד' לבית ישראל, דרשוני וחיו כוי (מכות, כ"ד). כי חכלית החיים להיות עולמיים, ואין להשיגו רק ע"י התחדשות התורה שהיא חיי עולם. כמבואר, וכחרת בחיים, למען תחיה אתה וזרעך כוי, כי היא חייך ואורך ימך כוי (דברים, ל'). וכחרת בחיים עולה, בשבעים פנים התורה נדרשת בהם (בעה"ט). הודישה תציל מזקנת, ומביא לידי אריכות ימים.

ומפני שחיי עולם תלוי בדרישת התורה, לכן צריכים להתייחס לזה הסכמה, רשות לדרישת התורה. בזהירות יתירה, כמו שנוהרים באבר שהחיות תלוי בו. וצריכים לעסוק ולטפל בזה בכובד ראש, ולדעת שיש בדבר זה מדריגות גבוה מעל גבוה. וכל אחד צריך להיות בגדר חכם המכיר את מקומו, מדריגתו וערך גדרו, ולהיות נוהר מלהיות פורץ גדר, מלהתפרץ ולכוא חוץ מגדר השגתו. כנאמר, יש דברים שלא כל אדם יכול לדרוש אותן מעצמו, כי אם ינתן רשות לכל אדם לדרוש בהן, יכול לטהר את השרץ (דלכ"ג, בהקדמה). ולא כל אחד יכול להיות מהנכנסים לפדרס, ובפרט להיכל הנקרא "סוד", שאסור ליכנס שמה בלי נטילת רשות. כמו שאמר שמעון העמוסני, שכשם שמקבלין שכר על הודישה בגדר הראוי לו, כך מקבלין שכר על הפדישה, ממקום שצריכים לפרוש. ומהו יבוא ההכרח והחיוב של נטילת "הסכמה" על הופעת ספרים בכל מקצעות התורה, הן בהלכה והן בדרוש והוכחה. כי גם קבלת התוכחה והדרוש חלוי בזה, אם יודעים איך לדרוש ולהוכיח כידוע מחז"ל.

ורבים הם המחברים טועים כדעתם לחשוב שהוא דבר של רשות, הנעשה רק לתועלת ולסגולה למכירת הספרים, ולשם אזהרה על הסגת גבול. ובאמת נטילת הסכמה הוא חוב של קבלת רשות משר המסכים, מגדולי הדור, שרי התורה, שמוחר לבוא בספר הזה בקהל. ותקנה זו נתקבלה בכל חפוצות ישראל, כמבואר, כי בועד הקהילות בעיד פירארא (איטליה) ובראשם מהר"ם מסדוה, החליטו בין תקנות אחרות, שלא להדפיס שום ספר, כי אם כרשוח והסכמת ראשי הקהילה עם שלשה רבנים. וזולת זה לא יוכל שום אדם לקנות הספר ההוא, בקנס עשרים וחמשה סקודי (פחד יצחק, ערך תקנות). וקימו וקבלו עליהם תקנה זו עד היום הזה. וכמבואר בתשי' ח"ס, שכתב לרב אחד בענין זה, תמה אני מאד, כראותי שמרצונו יכטל מנהג נטילת הסכמה, חלילה לו מחדול ליתן הסכמה אף על הדפסת ספר ישן נושן כוי, וברוך השם שעדיין יש ויש יראי ד' שאינם לוקחים ספר חדש, אם לא יראו הסכמה מרכ ברוך ביראת ד' (ח"ס, ח"מ, מ"א). ואף שהתורה היא בחינת הפקר כמדוכר, הכחונה היא רק לקבלה, שכל מי שירצה יבוא וילמד, אבל למסירה לרשות הרבים, צריכים רשות מיוחדת. וכך היה מתנהג מקדמונים, שהסנהדרין היו בודקין דברי הנכאים, כנאמר, מאי הר המוריה, חד אמר, הר שיצא ממנו הוראה לישראל (תענית, ט"ז). שיצא תורה לישראל, כי מציון תצא תורה כוי (ישעיה, ב'). יורו משפטיך ליעקב (דברים, ל"ג). ולשכח הגוית שבה עמדו הנביאים המוכיחים לישראל (דש"י). ונאמר, חזון ישעיהו כוי חזון בגימ' ע"א, כמנין סנהדרין. שאף ע"פ שהיה מתנבא מפ"י הקב"ה, אלו היתה סנהדרין זזה ממנה, לא היה לו רשות להתנבאות (ילקוט שמעוני, רמ"ז, שפ"ה). ומרמוז במה שאמר בלשון תצא, יציאת החורה לרבים. וכן מרמוז בדברי המשנה, משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע (אבות). והוקשו, הלא לכל ישראל מסרה, כמו שאמר

וישבו אליו אהרן וכל הנשיאים בעדם, ואחיכ נגשו כל ישראל. ויש לומר שבא לרמוז, כי כל דבר שהוא נותן לרבים, ראוי שיהיה עליהם ראש ושר (מד"ש). לכן דברי תורה שבכל דור ודור מחויבים להיות נסמכים משרי התורה שבזמן ההוא. ונאמר, ועשו סיג לתורה (אבות). צריכים לעשות גדר וגבול לדברי תורה היוצאים לחוץ, ולשומרי החומות לעמוד על המשמר, כי להם ניתן המלכות והממשלה על זה, כנאמר, כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו (מלאכי).

וכשם שחוב הוא על חובר חיבור ליטול הסכמה על ספרו. כך הוא מצוה וגם קצת חוב רוחני על הנותנים, שלא להשתמש מלידתן. כי זה נותן חיזוק ללומדי תורה. כמו שהעיר בזה אחד הגדולים, וז"ל, הן אמת שראוי למנוע מלידתן הסכמות על ספרים חדשים, אך לא על הכלל כולו יצא. כי הספרים אשר חברו על מוסר ויראת ד', אף כי רבים עתה ספרי מוסר הראשונים, עכ"ז איידי דחדתא, חביבו עליהו דאינשי כדיותוגמא חדשה. והיה אם שמוע בחדש תשמע בישן. בכך אמרתי ישוטטו ספרים הרבה, ותרכה הדעת את ד'. הלואי יהי מורא שמים עליכם מספרים חדשים, הקי יואל בה"ה מוהר"ר אורי אלפרין מזאמושטש (הבעל שם הידוע, שהיה בימי ד' ישראל בעש"ט).

ומצינו שכבר בזמן התלמוד היה נהוג מעין ביקורת, על ספרים, ומה שלא היה נראה בעיני חכמים לא נתנו רשות להדפיסם. כמבואר בגמ' שחפצו חכמים לגנוז ספר קהלת, אמר ר' יהודא כו', בקשו חכמים לגנוז ספר קהלת, מפני שדבריו סותרים וא"ז כו' (שבת, ל'). ומצינו שגנוזו ספר הרפואות (פסחים). וזאת היא הכונה בסמיכת הדברים בדברי התנא במשנה, והעמידו תלמידים הרבה, ועשו סיג לתורה (אבות). לעולם מלמדן תורה לכל אדם, לשלול סברת האומרים, שאין מלמדים אלא לתלמיד הגון. אמנם במדריגת הלימוד לאו הכל שווים, כי לא לכל אחד השגה אחת. ועל זה אמר ועשו סיג לתורה, יש גדר וגבול לכל אחד, ואין לעבור חוץ לגדר בלי רשיון משר התורה, ואם לאו הרי הוא כתלמיד המורה הוראה בפני רבו שחייב מיתה (עירובין, ס"ג). והדברים אמורים לא רק בהלכה אלא גם באגדה, שיש בה שאלות החיים בדברים העומדים ברומו של עולם, ויש סכנה שלא לפרש פירוש בתורה שלא כהלכה בהלכות הנהגת החיים. כמבואר בגמ', שאיסור הוראה שלא בפני רבו הוא לא רק משום כבוד הרב, אלא מפני שההשגחה עושה כך, שדבריו לא יעלו רצון. כנאמר, ואפילו ביעותא בכחחא לא לישרי אינש במקום רבו, לאו משום דמיחזי כאפקרותא, אלא משום דלא מסתייע מילתא שיורה כהלכה (כתובות, ס').

וכך היה מתנהג הקב"ה עם משה רבינו שר התורה ואדון הנביאים, שלא נתן רשות לאחר לבוא בגבול ממשלתו רק ברצונו ולהסכמתו. כמו שמצינו בחז"ל, כי י"ג פעמים נאמר וידבר ד' אל משה ואל אהרן, וי"א מועטים נאמר ע"ז, להורות שדבר רק למשה, והוא מסרו לאהרן. כשאמר משה לא אוכל אנכי לבדי לשאת את כל העם כו' (בהעלותך). אמר לו הקב"ה, אספה לי שבעים איש כו', והתיצבו שם עמך (שם). לא רצה הקב"ה לקחת חלק ממשלת הנבואה ממשה, בלתי הסכמתו, וחפץ להודיע ברבים שמשו בעצמו עשה זאת. כנאמר, וירדתי ודברתי עמך (בהעלותך). ולא עמהם (רש"י). ממשלת הנבואה ניתנה למשה וברצונו יתן לאחרים מחלקו. כנאמר, אמר הקב"ה למשה, אני נתתי לך בינה ודעת לפרנס את בניי, ותתיחד אתה באותה גדולה. עכשיו משלך הם נוטלים (חז"ל). וכמו שנאמר, ואצלתי מן הרוח אשר עליך, ושמתי עליהם וגשאו אתך כו' (בהעלותך). למה משה דומה באותה שעה, לנר שמונח ע"ג מגורה, והכל מדליקין הימנו (חז"ל, רש"י). אמר הקב"ה, אני לא אבחרם, ולא אתן מרוחו עליהם. כי אני אמרתי כי אתה לבדך חשא אותם, ואתה אמרת, לא אוכל לשאת משא כל העם הזה, בחר לך אנשים מי שישא עמך, ותחן מרוחו עליהם. לכן כתיב, ויאצל מן הרוח אשר עליו, ויתן על שבעים איש (בעה"ט). וכנאמר, וירד ד' כו' וידבר אליו כו' (בהעלותך). והוקשו, מה ד' דבר אליו. עוד צריך לדעת, למה הוצרך לכל זה, ולא ניבא אותם מבלי כל סדר המוכן. ונתבאר הענין ע"פ מאמרם ז"ל בספר הזהר בפסוק לכן אמור, הנני נותן לו את בריתי שלום. והטעם, מפני שזכה כבר משה לברית השלום, ושלו יחשוב, וכשרצה ליתנה לפינתם, נמצא שכבר ניתנה למשה וזכה בה. ואין הקב"ה חוזר ונוטל מתנותיו. כמו כן נתן הנבואה למשה למנה, וכל הבא להתנבאות, משה הוא הנותן. וזה הטעם שצוה לאסוף הזקנים והוא עמהם, או וירד ד' בענין (אוה"ח). ואומר וידבר אליו, לשון שררה, וממשלה, כדרך אומרנו, ידבר עמים תחתינו, שעשה ד' השררה אליו פי' למשה, וברשותו האציל (שם). וזה היה הענין של אלדד ומידד, שהמחיא על נביאתם, כי הם לא היו מהנאצלים, ולא היה להם רשות לנבאות. ולכן וירץ הגער ויגד למשה, ויען יהושע כו' אדני משה כלאם (בהעלותך). רבינו משה, בעי רחמון מן קדם ד', וכלי מנהון רוח נבואתא (יונתן). נחשב הדבר כמורה הלכה בפני רבו שלא ברשותו. רק משה העניו מכל, מחל על כבודו, ואמר מי יתן כל עם ד' נביאים.

טעמי המצוות

הנה מבואר בש"ס, מאי „ולמכסה עתיק“, זה המכסה דברים שכסה עתיק יומין, ומה ניהו סתרי תורה. איכא דאמרי זה המגלה דברים שכסה עתיק יומין, ומה נינהו טעמי תורה (פסחים, קי"ט). ומבואר עוד בגמ', אמר ר' יצחק מפני מה לא נתגלו טעמי תורה, שהרי שתי מקראות נתגלו טעמן, נכשל בהן גדול העולם. כתיב לא ירבה לו נשים, אמר שלמה אני ארבה ולא אסור. וכתיב ויהי לעת זקנתו נשים הטו את לבבו (מ"א, י'). כתיב לא ירבה לו סוסים, אמר שלמה אני ארבה ולא אשיב, וכתיב ותצא מרכבה ממצרים כו' (סנהדרין, כ"ב). אעפ"כ מצינו בכמה מקומות בש"ס, שדרשו חז"ל טעמי המצוות בענינים שונים המביאים תועלת וליכא שינוי בדיון. ור' שמעון הוא הדורש בכל מקום טעמא דקרא, כמבואר בגמ' בענין שום נזק וז"ל, ור' שמעון היא דדריש טעמא דקרא, מה טעם הנוקין שמין להן בעידית כו'. ועוד מצינו, מפני מה אמרה תורה שנכסי צדיקים שבתוך העיר ישרפו, משום כו' (סנהדרין, קי"ב). ובפרט בדיני שחיטה, שנאמר בפירוש הטעם והתכלית של המצוה הזאת. כמבואר בחז"ל, אמר רב וכי מה איכפת ליה להקב"ה למי ששוחט מן הצואר, או מי ששוחט מן העורף. הוי אומר לא ניתנו המצוות אלא לצרף בהן את הבריות (מ"ד, פ' מ"ז). לבחור מיתה יפה וקלה להבע"ח הנשחט. ומצינו במפרשים ההסבר למה דקיי"ל דאין טעם למצוות היינו דאין לסבור שהשיג כל טעמה, ויבוא מזה לביטול המצוה, כאשר אירע להתתלסטים. אבל מצוה עלינו לדרוש טעמים כפי שכלינו (בג"י).

ובידור טעמי המצוות, הוא מדברים שהזמן גרמא. וכשם שיתנהג בעולם הגשמי, שכל דבר עובר תחת חוק של השתלשלות וגלגולים שונים, בדרכי התפתחות שלהם. כן הוא בענינים רוחניים בכלל, ובהתפתחות קבלת המצוות בפרט. כי מתחילה נתקבלו המצוות, רק ליחידי סגולה הנמצאים אז מעט מן המעט, בדורות הראשונים כמו האבות ובניהם וכדו'. אח"כ נתקבלו אצל רוב עם ונעשה „למנהג“, מעין קבלה חפשית. ובהמשך הזמן נתפשט המנהג ונתקבל בתור מצוה, כלומר, חיובית, שכל אחד מחויב בה. וכך נכנס הדבר בהרגל ונעשה טבע, עד שהובר נכנס כמו חוק, בלי שום דרישת טעם ופירוש. כמבואר בחז"ל, שענין זוק, הכוונה על חוק טבעי (ת"כ), וכמבואר בפסוק, עקב אשר שמע אברהם בקולי (בראשית, כ"ו). שהמצוות שניתנו כסיני, היו כבר מתנהג בעולם קודם, אבל בהתרשלות, ואחר קבלת התורה נתחזקו (רשב"ם). והאבות ושאר צדיקי הדורות הראשונים פירשו בכל זמן וזמן טעמי המצוות כפי השגת אנשי הזמן הזה. כמו שמצינו אצל אברהם, שקיים כל מצוות התורה קודם שניתנו, והוא תיקן והורה להם הדרך, שיוכלו להתקבל לכל אחד ואחד. כמרומז בחז"ל, אמר לו הקב"ה לאברהם צא וכבוש הדרך לפני בניך (מ"ד, פ' מ'). וזהו שמרמז כאומרו עקב אשר שמע אברהם „בקולי“ וישמור משמתי מצוותי כו' (בראשית כ"ו). בי לא נצטוה עוד במצוות כדרך שניתנו בסיני, רק השמיע לו קולו, וכל מי שיוכה, הוא שומע הבת קול האלקות, המרתף באויר העולם, והיא בחינה של הכרת אלקות עצמית. וכמו שמצינו בפ"י הפסוק, התהלך לפני והיה חמים, (לך), המצוה לאחוז דרכו קודם שיורנו, יאמר „התהלך לפני“. ונראה בעיני מדעת רבותינו, שלמד אברהם התורה כולה ברוח הקודש, ועסק בה כו' (רמב"ן, תולדות).

ועסקו בתורה היה בפומבי לעיני אנשי דורו, בהליכתו מעיר לעיר ומכפר לכפר, הכל עשה בפרסום. ואף בעת היותו בביתו, כל מעשיו היו בפתח האהל, כדי להמשיך אליו עיני ולבות אנשים, ולהרגילם בדרך זה למצוות ד'. וע"י זה כבש הדרך להיות מסוגלים לבוא למדרגה של קבלת התורה. ואף בשעת מתן תורה לא היו מוכנים לזה לגמרי, והיה נחשב כאילו קבלו התורה להלכת ולא למעשה, כמבואר בחז"ל, מלמד שכפה עליהם הר כגיגית כו', אבל בהמשך הזמן נבלעו ונשרשו המצוות באיברייהם, וההרגל נעשה לטבע שני הנעשה מאיליו, כמו ההרגל של איברי האדם העושים מעשים מחמת הרגל, וכמעט בלי שום ידיעה וכוונה מיוחדת. וזהו שגומר בגמ' אעפ"כ הדר קבלוהו בימי אחשוורוש, דכתיב קימו וקבלו היהודים, קיימו מה שכבר קיבלו (שבת, פ"ח). וידוע שהמצוות הן כנגד האברים, כמבואר בחז"ל, דרש ר' שמלאי, תרי"ג מצוות נאמרו לו למשה כו' ורמ"ח עשה כנגד איבריו של אדם, תורה צוה לנו משה כו' תורה בגימט' תרי"א כו' (מכות, כ"ג). ולכן המצוות נמשלות לאיברים, לרמוז שבזמנים ידועים יש להתנהג במצוות כמו באברים. כשם שיקרה לפעמים באברי האדם, שמשום איזה סיבה הם מתרשלין ונחלשים מחמת חולי, ונצרכים לתיקון ורפואה. כך יקרה גם במצוות, שמרוב צרה וצוקה בארצות הגולה, ההרגל הטבעי שבעשיות המצוה נחלש וצריך תיקון. וכשם שמתנהגים לרפאות איברי האדם החדלים לעשות מלאכתם כראוי, שמשתמשים בתור רפואה מכונה חשמלית לחמם הדם הנקשר בתוכם, ולעוררם לעשות עבודתם כקדם. ולפעמים יקרה שצריכין לשפוך דם חדש ובריא לתוכו. כך הוא גם בתחלואי רוחניות, שצריכים לחמם את המצוה ולעורר בתוכה הדם הנקשר, ולחמם הגשמה להסיר ממנה את הרשלנות ע"י משא ומתן בטעם המצוה, ולזרוק בתוכה חיים ע"י הוכחות וביאורים חדשים, סברות נכוחות בטוב טעם ודעת, המשתמש לדם חדש, הנותן חיות במצוה, ומנשב עליה רוח חיים. ומצינו בקרא, שהוכחת דברים במלתא בטעמא, היא נתיצות המביא תועלת לקיום המצוות. שנאמר והיה כי ישאלך בנג' לאמור מה זאת ואמרת אליו כו' (בא).

כלומר מחייב אתה להשיבו הטעם. כי דרישת טעם היא סימן להתרשלות, וצריך אתה לחזקו. כמבואר בתו"ל ב' דיעות בפירוש של פסוק הנ"ל, דיעה אחת היא שהשאלה תהיה למה צריכין עוד לעשות דברים הללו, הלא כבר אינם עובדים עכו"ם, ואותוים בדתם, ולתנם ולמותר העבודה הזאת של הקרבת קרבן פסח כו'. ויש דיעה שבישר הקב"ה לישראל שישראל ישכחו התורה, וישאלו הטעמים של המצוות (מכילתא, פ' בא). ויש בזה דמו לשתי תקופות בחיי ישראל. בזמן שישראל יושבים על אדמתם ויחיו חיים ברואים ושלמים, או המצוות נעשות כמו תיק טבעי, עד שידיעת הטעם נראה למותר. ותקופה השנייה היא בעת שישראל נמצאים בגלות, וההתרשלות במצוות באה מכובד הגלות, או שאלות שונות מתעוררות על מעשה המצוות, וצריכים להסבירם בטוב טעם, לכל אחד לפי מדרגת הבנתם. וכנגד ארכעה בנים דברה תורה, אחד חכם כו' וצריכים כיאורים וחשובות שונות לכל אחד. לחכם באופן אחר ולרשע באופן אחר כו'. למה הדבר דומה לסוחר הבא ליקח סתורה ממכסן. כשהשנים כחוקן, קונה בשטר ואין צריך כסף מזומן. אבל כשעת חידום ומדידות בעולם, או כבר אין הסתורה נקנית רק בשטר וחוקה, כלומר צריכים לחזק את השטר, בערכות חזקה מאדם חשוב ומפורסם. ובזמנים היותר קשים, כשאנדרלמוסיה באה לעולם ואסם משען ומשענה, שאין אנשים ערבים זה לזה, או אין שום דבר נקנה לא בשטר ולא בחזקה רק בכסף מלא עובר לסוחר. כן הוא בדבר קבלת וקיום המצוות. כשהשנים כחוקן, אנשים אותון מצוות אלוקיהם בידיהם באמונה, בלי שום דרישה ותקירה. כל העמים ילכו בשם אלקיו, ואנתנו בשם אלוקינו נלך. לא כן כשישחית כל בשר את דרכו על הארץ, והאמונה פוסקת ואולה מאנשים, או הזמן דורש ערכות ותיווק מגדולי הדור ההוא, לחזק האמונה כלבות אנשים בדבריהם הקדושים ובמעשיהם הנעלים, ואמונת חכמים הן אתראין וערביין לכל דבר. אבל יש זמן בין הזמנים, בימים היותר קשים בעולם שגמר חסיד, ואין אדם צדיק בארץ, שבאמונתו יתיה ומתיה אחרים. במרומו בדברי הנביא, הנה האדון כו' מסיר מירושלים כו' משען ומשענה כו' שופט ונביא ויועץ, ואין ערבים לתורה ולמצוות, או מוכרחים לסלק מזמנים, דהיינו שיהיה בטעמי המצוות טעם ממש, שכל אחר ואחד ירגש הטעם לפי הבנתו, לחכם בחכמתו ולרשע ברשעתו, וכן לחם לפי תומו, ולפתוח פה לאלם שאינו יודע לשאול, לכל אחד תשובה הראויה לו. ואתה מצוות ד' אשר לא העשינו, ונחוצה בחיקון גדול בבחינת התעוררת וחמימות, וגם בזריקת דם טהור, היא המצוה של "מאכלות אסורות", מאכלות אסורות אחת ממצוות הכללית שכל המצוות תלויות בה. כמבואר להלן באריכות, שהאוכל תועבות לבו מטומטם, ואינו מסוגל עוד לקבל שום מצוה ונופל למדרגה יותר נמוכה מבהמה. כמרומו בתו"ל, שאין שום לימוד זכות לאוכלין מאכלות אסורות, וז"ל, השתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא חקלה על ידן, צדיקים לא כ"ש (חולין, ה'). חימה, דהא אשכתן שרבי ישמעאל קרה והטה, וי"ל דדוקא במידי דאכילה אין הקב"ה מביא חקלה על ידן, שגנאי לצדיק שיאכל דבר איסור (תוספת). וענין הגנאי מבואר כפי מה שכי ברמב"ם ז"ל, בהא שדרשו תו"ל "לרצונכם", דכופין אותו עד שיאמר רוצה אני. והקשה ע"י הכפיה איך הוא יכול להיות לרצונו, ומחרץ, דכאמת מצד הנשמה אין שום מניעה לקיום המצוות, כי אדרבה חשקתה ורצונה לעשות רצון קונה. רק שהתומר הוא הגוף מעכב בדבר ורוצה לעכב ח"ו, כופין את התומר עד שיסכים להנשמה ושפיר מהני הכפיה. לכן בעניני מאכלי אסורות שרואים אנתנו שגם הבהמה, בחוש ורגש הבהמית שלה מונעת את עצמה מלאכול דבר האסור, כי על פי רוב דברים האסורים לאכול הוא מצד התועבה והשקץ שבהם. א"ב אין כאן האמתלא שהתומר היה גורם לזה, ולכן נחשב לחרפה וגנאי לצדיק כשהוא אוכל דבר איסור, יותר מבשהוא נבשל בשאר עבירות ח"ו, כי גם הבהמיות הגשמית אינה מתאוה וחושקת לזה. ולכן צריכים ליתן נשמה יחידה בגוף המצוה הזאת, ולנשב רוח חיים בעצמות היבשות הללו ע"י בידור והוכחה את גודל ההפסד והקלקול שבא על ידה. כמרומו כתו"ל בענין של שניות לעריות, ר' אושיא אמר מהכא (משלי, ה') פרעהו על תעבור בו (יבמות, כ"א) הגלהו לאיסור, והוסיף עליו כדי שלא תעבור בו (רש"י). ההסבר לזה, שצריכים לבאר הענין כפרטות ולמלאהו רוח כדי שיהיה נראה גדול בעיני הבריות, ויהיה נראה לכל כמו שמגדילין איזה דבר ע"י זכויות מגדל (מיקרסקאפ), שכאמת אין הדבר גדול כ"כ, רק נראה גדול, כדי שיהיה נראה לכל. ובוזה ניתא דברי רש"י ז"ל שפירש "והוסיף עליו", שלכאורה תמיה, הלא כתיב בפירוש לא תוסיפו. כי באמת אין כאן הוספה כמבואר. ויש גירסא שניה ברש"י, ובמקום "הגלהו" גורם "הגדילהו", והיא דומה למה שביארנו. וי"ל שדבר זה מרומו ג"כ בתו"ל וז"ל, לעתיר לבוא מביא הקב"ה ליצה"ר ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים. צדיקים נדמה להם כהר גבוה, ורשעים כחוש השערה (סוכה, נ"ב). הכוונה לזה הוא, דלרשעים לא נחבררה המצוה כהגון, והיתה נראה להם כדבר קטן שאין צריכין ליוהר בו ולקיימה במצות עשה, וליוהר כה במצוות לא תעשה. ולצדיקים להיפך, להם היתה נראית גדולתה של העבירה ליוהר בה, ושל מצוות עשה, לעשותה ולקיימה. הארת הזמן הוא המשמש לאור המאור, למקרקסאפ היותר גדול בנידון הארת המצוות, להעמיד אותן במעמד כזה, הנראה לכל, חשיבותה. כי כל מצוה עוברת תקופות ודרגאות שונות, והזמן הוא הגורם לחילוף. יש שדרישת הזמן גורם להרבות חשיבתה ונתיחתה, ויש להמעט

חשיבתה, והכל נעשה לשם שמים ולשם תיקון הדת והאומה. כמו, הדין של בן סורד ומורה, שלפי משפט התורה צדיקים לרגמו באבנים. אכן ברבות הימים חומר הדין הזה היה נחלש, עד שהגיע למדרגה של העדר המציאות לגמדי, כמו שאמרו חז"ל, כמאן אזלי הא דתניא בן סורד ומורה לא היה ולא עתיד להיות כו' ר"ש היא, דתניא ר' שמעון אומר, וכי מפני שאכל זה תרמיטר בשר, ושתה חצי לוג יין האיטלקי, אביו ואמו מוציאין אותו לסלקו כו' (סנהדרין, ע"א). וכן הוא בדין סוטה, שמשום השתנות בתנאי החיים נתבטל דין זה, כמבואר בגמ' משרבו המנאמים פסקו המים המרים, ור' יוחנן בן זכאי הפסיקו, שנאמר (הושע ד') לא אסקוד על כנותיכם כו' (סוטה, מ"ז). ונימוקי הזמן היה הגורם לזה. וכן מצינו להיפך, בדינים, שבזמנים הקודמים לא הקפידו כ"כ עליהם, ובהמשך הזמנים מצאו לנחוץ להקפיד עליו ולחזקו. כמו בדין של פריה ורביה, שלא נתקבל עליו שום חוץ הדין, לכפות בחזקה על מצוה זו כדורות הראשונים. ובמשך השנים נולדו הנחיצות דין של כפייה במצוה זו. כמבואר בגמ' אמר רב אסי כו' אפילו נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה, כופין אותו כו' (כתובות, ע"ז). ומבואר ברי"ף שאם אדם אינו מקיים פריה ורביה, מכין אותו מכת מרדות כדן עובר על מצוה עשה ע"ש. הכל נעשה לפי צורך הזמן, לשם שמים ולשם קיום הדת והאומה. וכל המצוות הן כגלגל החזור, ויש לכל אחד זמנה ומקומה שהיא נחשבת לעיקרית. כמרומז בספרים בענין העיקרים שהעמיד הרמב"ם את יסודי היהדות על י"ג עיקרים. והר"י יצחק אלבז (בעל העיקרים), ור' חסדאי קרקש, מבקרים את הרמב"ם על זה, והוא בעיניהם כמו דאגמען לאמונת היהדות. ותידצו בספרים שאין הם יסוד היהדות באופן שאם יחלש היסוד יפול הבנין. העמדת העיקרים היא רק לרמו, שהדברים הללו הם העיקרים מהאמונה. אבל אין לחשוב שאם יפול אחד, יפול ח"ו היהדות, ואין לעשות שום בחידה ממצוה אחת על חברתה, מפני שהכל שחיים (אברבנל). כי כל מצוה יש לה זמנה הנכרת מכל ונחשבת לעיקרית. והזמן עצמו מסוגל ליתן טעם למצוה זו או אחרת, כמרומז בחז"ל אמר ר' חייא בר אבא, מאי דכתיב נוצר תאנה יאכל פריה (משלי, כ"ד). למה נמשלו דברי תורה לתאנה, לומר לך, מה תאנה זו כל זמן שהאדם ממשמש בה, מוצא בהן טעם (עירובין, נ"ד). והזמן מעורר הטעם, כמבואר (שם) דדיה ירוחך בכל עת, מה דד זה כל זמן שתניוק ממשש בו מוציא בה חלב, אף דברי תורה כל זמן שאדם הוגה בהן, מוציא בהן טעם ע"כ. וענין טעם, כולל ב' מושגים, טעם לחיך, וטעם נתיצות ותועלת המצוה, וזה תלוי בזה. כי ידיעה הנחיצות נותן טעם לחיך לקבלה באהבה. ולכן מוטל חוב עלינו ללמד תורה באופן שלא יהיה נראה כדבר ישן, שאין בו טעם ודיה. כמרומז בחז"ל, ר' עקיבא אומר מנין שחייב אדם לשנות לתלמידו עד שילמדנו, שנאמר (דברים, ל"א) ולמדה את בניי, ומנין, עד שתהא סדורה בפיו, שנאמר, שימה בפיהם (שם), ומנין שחייב להראות לו פנים, שנא' ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (שמות, כ"א), להראות לו פנים (עירובין נ"ג). ללמדו ולתת טעם לדבריו, מפני מה זה מותר וזה אסור בכל אשר יוכל, ולא יאמר כך שמעתי, הבן מעצמך (רש"י). ועיקר גדול בהסברה, הוא לנטות לרוח הזמן הנוכחי, בבחינה של פושט צורה ולובש צורה. כי הזמן הוא המפרש היותר גדול, כמו שמצינו בחז"ל, א"ר חסדא אין התורה נקנית אלא בסימנים כו' אמוד לחכמה אחותי את, ומועד לבינה תקרא (משלי, ז'). והיינו דאמר אכדימי בר חמא מאי דכתיב לא כשמים היא כו' בסוף ולבבך לעשותו (עירובין, נ"ג). הא דאמין דצריך לטרוח ולהעמיד סימנים, ולערום תחבולות, כדי להתקיים התורה בלומדיה, היינו דר' אבדימי כו' (רש"י). והגם שצריך ללמוד מדבו, אבל צריך גם ללמוד ולהוסיף משלו בעזרת השפעת המקום והזמן. והוא אחד מהכללים שהתורה נקנית בהם "שומע ומוסיף" (אבות). כמבואר בחז"ל לא כשמים היא כו' לא תמצא במי שמרחיב דעתו עליה כים (עירובין, נ"ה). היינו שדעתו גבוה ואין צריך לקבל מדב, ולא תמצא במי שמרחיב דעתו עליה כו' גם אם הוא מקבל מדב לא ירחיב דעתו לסמוך על זה דדי לו בקבלתו. אלא דצריך לחזור אחריה שלא תשתכח ממנו (מהרש"א). ולכן צדיקים ללמוד ככל עת ובכל שעה, כי הזמנים מתחלפים ואתם ההשגות וההצרכים. וכזמן הזה הגילוי בטעמי המצוות לא רק שלא יויק, רק יועיל להשתמש בתור מגן ומחסה, גילוי טעם שלא יבוא בעל הדין לחלוק ולומר על הדינים ועל המצוות כשאלת הרשע מה העבודה הזאת לכם. ולהקרות שיני רשעים המחזיקים עצמם לדור דעה, אף שחכמים המה רק להרע. וידיעת טעמי המצוות היא הצלה והגנה מפניהם, כמרומז בחז"ל בפסוק, וישמע משה ויפול על פניו (קרח). דאה את פרה אדומה (מדרש). יש לומר כפי המבואר במפרשים, שכשהתחיל קרח לחלוק על משה, ואמר להם דב לכם כי כל העדה כולם, כולם שמעו דברים כסיני מפי הגבורה (תנחומא), והתחיל לערער על כל המצוות לאמור, שמשנה בדה אותם מלבנו, אבל כשהתחיל לתת להם טעמי המצוות השתתקו, וראו שהמצוות הן מד, והם טובים ומועילים. אבל כשבא למצות פרה אדומה, שאסור לו לגלות טעמה, כמבואר במדרש בפסוק "ויקחו אליך פרה אדומה", לך אני מגלה סוד פרה, ולאחרים היא חוקה. ואפילו משלמה החכם מכל אדם, נעלמו טעמי הפרה, כמבואר במדרש בפסוק, אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממנו, שקאי על טעם הפרה. לכן כשבא למצוה זו נפל על פניו, מפני שא"א לגלות טעם המצוה, ויהיה להם דבר זה לאחוזו במחלוקת. ומפני שבני קרח לא מתו, ונמצאים בכל הזמנים בעלי תלונות הבאים בתלונתם על די ועל מצותיו, לכן צדיקים להטעים את המצוות בטוב טעם ודעה, ולהבין מה לגלות ומה

לסתור. כי יש טעמים אחדים שאסורים משום גילוי, ויש שצריכים לגלות טפה ולכסות טפחים, כמדומז בחז"ל בפסוק ישקינו מנשיקות פיהו (שה"ש). תשיק שפתיך ואל תבהל להשיב כו', גזירה חדשה היא ואין מפקפקין בה כו', דאמד עולא כי גורי גזירה במערבה לא מיגלי טעמא עד תריסר ירחי שתא, דלמא איכא אינש דלא סבירא ליה ואתי לולול בה (עכו"ם, ל"ה). ובמהלוקת חז"ל בענין גילוי טעמי המצוות, שיש אוסרין ויש מתירין, אלו ואלו דברי אלקים חיים. והדבר תלוי במהות המצוה, בזמן ובמקום. לפעמים הגילוי היא תקנה וצריכים לגלות, ולפעמים היא תקלה, וצריכים לכסות. כמו שמצינו בחז"ל בענין מה שאמר שלמה, אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממנו, המדבר בענין ביאור בטעמי המצוות, שהתורה גלתה במקום אחד הטעם באיסור הדבות סוסים ונשים למלך, נאמר שלמה אני ארבה ולא יטו את לבבו, ולבסוף לא עמד בנסיון כידוע. זה יורה לנו שלפעמים הגילוי בטעמים היא סכנה, ומביא נזק אף לחכמים גדולים. כי אף דבר טוב אם אין משתמשים בו כראוי, לנטותו לצד הטוב והמועיל, נהפך הטוב לרע לו. ומטעם זה בא האיסור על לימוד תורה לנשים, כמבואר בחז"ל ר"א אומר כל המלמד בתו תורה כאילו מלמדה תפלות, ומפרש בגי' הטעם דכתיב אני חכמה שכנתי ערמה (משלי, ח'). כיון שנכנסה חכמה באדם נכנסה עמו ערמומית (סוטה, כ'). שמתוכה היא מבינה ערמומית, ועושה דבריה בהצנע (רש"י). שהנשים אינם מסוגלים להשתמש בחכמת התורה לצד המועיל. ולכן היו נזהרים ומקפידים ע"ז בימי חכמי התלמוד מאד. כמבואר בירושלמי (מוכא בתוס' סוטה, שם), מטרונא אחת שאלה את ר"א הנ"ל מפני מה חטא אחת במעשי העגל, והן מתים בה ג' מיתות. אמר לה אין אשה חכמה אלא בטלך. אמר לו הורקנס בנו בשביל שלא להשיבה דבר אחד מן התורה, אבדת ממנה ג' מאות כור מעשר בכל שנה. א"ל ישרפו דברי תורה, ולא ימסרו דברי תורה לנשים ע"כ. וכל זה משום חשש שישתמשו בידיעת טעמי התורה לדברים רעים, לפעמים מצד ערמומית כמבואר, ולפעמים מצד סכלות ושטות. וחשש זה האחרון יש לפעמים גם באנשים. כמדומז בחז"ל, באחד שראה תאנה בכורה אמר במי שאפנע בו תחילה אתננה. ראה נערה המאורסה והיה רץ אחריה. הדא היא דתנן כו' (ירושלמי, שם). הכוונה, שהיה ראה נערה המאורסה ורץ אחריה לתת לה התאנה כו' וזה שטות, דאין לרוץ אחר נערה המאורסה (פתח עינים). וכל שאינו מבין את תכנית וטעם התכלית של המצוה, נעשתה לו לתקלה, ולפעמים גם נקרא רשע. כמבואר היכי דמי רשע ערום כו' עולא אומר, זה שקרא ושנה ולא שימש ת"ח (סוטה, שם), ללמוד סברת הגמרא בטעמי המשנה מה הם, רשע הוא, שאין תורתו על בוריה, ואין ללמוד הימנו, שע"י הטעמים יש חילוק באיסור והיתר, ובדיני ממונות לזכות ולחייב, ובטהרות לטמא ולטהר (רש"י). השימוש ת"ח יורה לאדם איך צריכים להשתמש בתורה ומצוות. כי ידיעת דרכי השימוש והכרת הטעם מביא הגנה ושמירה למצוה. כמבואר לעיל, וכמדומז בחז"ל, רב יהודא אמר מהכא (קהלת, י"ב), ואון וחקיקר תקן משלים הרבה (יבמות, כ"א). ואמר עולא אמר ר' אלעזר, קודם שבא שלמה היתה תורה דומה לכפיפה שאין לה אונים, עד שבא שלמה ועשה לה אונים (עירובין, פ"ה), כדאמרין בעירובין למד דעת את העם, דאגמרי בסימנא טעמא, ואסבריה בדדמי, נמד מילתא ממילתא, והזהיר על דברי סופרים כו', אונים של קופה לאחוז בהן הקפה ומשתמרת שלא תפיל (רש"י). עושין משלים ודוגמאות בדדמי, הכוונה על לימוד תורה המתאים לרוח הזמן עפ"י השפעת החיים והסביבה. ויש מצוות אחדות שאינן ניכרות בתועלתן רק במשך הזמן, כמדומז בפסוק, והיה עקב תשמעון, כי רבים הם המקשים שאינם יודעים טעם המצוות, ונראה בעיניהם שהם עושים אותם בחנם, לזה אמר והיה עקב תשמעון כו' כלומר כשתבוא למדרגת אדם השלם אחר זמן רב של התפתחות, אז תבינו למה המצוות נצרכות. כתב הרמב"ם במורה, טעמי המצוות של קן צפור וא"ב, לבלתי היות לנו המצוות, לטובת האדם לב אכזרי כו'. כי יש לבע"ח דאגה גדולה מזה. ואל תשוב אלי ממאמר החכמים, האומר קן צפור יגיע דחמיק, כי זהו אחת משתי סברות, סברת מי שיראה שאין טעם במצוות אלא הפץ הבורא. ואנחנו מחזיקים בסברא השניה, שיהיו בכל המצוות טעם. והוקשה עליו מה שמצא בב"ר, וכי מה איכפת לו להקב"ה בין שוחט מן הצואר לשוחט מן העורף, הא לא ניתנו המצוות אלא לצרף בהן את הבריות, שיש להם טעם. מבואר הוא מאד כי בכל אחד טעם ותועלת ותיקון לאדם, בלבד שכן מאה המצוה בהן ית'. וכבר אמרו רז"ל מפני מה לא נתגלו טעמי התורה כו' ודרשו ולמכסה עתיק, זה המגלה דברים שכסה עתיק יומין, ומה ניהו טעמי תורה כו' דכתיב והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקסאון, וקסאון כתיב דברים המכוסים מכם בעולם הזה, עתידין להיות צפויים לעוה"ב, כהדין סמיא דצפי. דכתיב והלכתי עורים בדרך לא ידעו כו'. הנה בארו שאין מניעות טעמי התורה ממנו, אלא לנו העורים בשכלינו, ושכבר נתגלה טעם החומרא שבהם לחכמי ישראל, וכאלה רבות כדבריהם ובתורה ובמקרא והרב הוכיח מהן. אבל אלו ההגדות אשר נתקשו על הרב כפי דעתי ענין אחד להם, שרצו לומר שאין התועלת במצוה להקב"ה בעצמו יתברך, אבל התועלת באדם עצמו למנוע ממנו נזק או אמונה רעה או מדה מגונה. או לזכור הניסים ונפלאות הבורא יתברך, ולדעת את השם. וזהו לצרף בהן, שיהיו ככסף צרוף. כי הצורף הכסף אין מעשהו בלא טעם, אבל להוציא ממנו כל סיג. וכן המצוות להוציא מלבנו כל אמונה רעה, ולהודיענו האמת ולזכרה תמיד. ולשון האגדה עצמה, הוזכרה בילמדינו בפי זאת החיה, וכי מה איכפת לו להקב"ה בין שוחט בהמה ואוכל או נוחר, כלום אתה מועילו או כלום אתה מויקו כו'

אם חכמת חכמת לך, הא לא ניתנו המצוות או לצרף את הבריות כו'. מפורש מכאן שאין התועלת אליו ית' מהמצוות, שיצטרך לאורה מן המנורה, ולמאכל קרבנות וריח הקטורת כו', כי ספורינו בתהלותיו כאפס ותוהו נחשכו לו כו', ושאלו בנדרים (ירושלמי) אם פותחין לאדם ככבוד המקום, בדברים שבינו לבין המקום. והשיבו על השאלה הזאת, איו כבוד המקום, כגון סוכה שאינו עושה, לולב שאינו נוטל, תפילין שאינו מניח, והיינו כבוד המקום, משמע דלנפשיה הוא ממש דמהגי, כהוא אם צדקת מה תתן לו כו'. לרמו שאפילו הלולב והסוכה והתפילין, שצוה בהן שיהיה לאות על ידיך, ולזכרון כין עיניך, כי ביד חזקה הוציאך ד' ממצרים, אינן לכבוד ד', אכל לרחם על נפשותינו כו', וכך אמר בתורה לטוב לך. וכן ויצונו ד' אלקינו, לעשות את כל החוקים האלה ליראה את ד' כו' לטוב לנו כל הימים. הכוונה בכולם לטוב לנו, ולא לו יתברך כו' (רמב"ן, תצא).

ויש תועלת רבה בידיעת טעמי המצוות, כמו שהעיר כבר הרמב"ם, תועלת בידיעת טעמי המצוות וז"ל, אע"פ שתקיעת שופר ברי"ה גזירות הכי, רמו יש בו. כלומר עורו עורו ישנים מתרדמתכם, וחששו במעשיכם וחזרו בתשובה. ובמקום אחר אמר, שהתקיעה היא הערה על תשובה, כאילו היתה הצעה ליום הצום. ובעיני קצת חכמינו הרחיקו למצוא להם כוונה על המצוות, עד שהיינו ללעג בין העמים על מצוות רבות אשר לא נדע להשיב להם ולהודיע להם טעם, היפך המכוקש בתורתנו. ואמר כי הוא חכמתכם לעיני העמים, ואמרו דק עם חכם ונבון כו', ואמרו ז"ל, למה אנו צדיכין ראייה על טעמי המצוות חוץ מן התורה, והלא נכתב בפירוש והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת, ואמרתם זבח פסח כו'. וכתיב והיה כי ישאלך בנך מחר כו'. אלא הפוסקים הורו, כי ראייה החקירה והשאלה על סבת המצוה שהיא הטעם. ואם נזכור הטעם בתורה נסמוך בו. ואם לא, נחקר עליו כמו שנהגו בפסח ובמצוה כפי שהתבאר בתורה. ובמדור נוציא טעם לפי שאינו כתוב בתורה, כדי לכוין במצוה ההיא לאותו טעם. כי קיום המצוה כעין קיום הטעם, והכוונה מגינה מאה, ומקום הערה טובה לדרוש ולחקור טעמי המצוות. כי בכלל מצוות סיפור יצי"מ, מצוה עלינו לומר טעמי פסח מצה ומרור. וכל מי שלא אמר ג' דברים אלו לא יצא ידי חובתו במצוות ההגדה (ספר המלמד). ומבואר במאמר חז"ל המובא לעיל, מאי ולמכסה עתיק, זה המכסה דברים שכסה עתיק יומין כו' איכא דאמרי זה המגלה דברים שכסה עתיק יומין, ומאי גינהו טעמי תורה (פסחים, קי"ט). משמע ליה זה המגלה, שהוא מחובר לדלעיל, ליושבים לפני ד', משום דבר המכסה עתיק לגלותו, והיינו טעמי תורה המכוסים בתורה. והא דאמרינן פ' כ"ג, מפני מה לא נתגלו טעמי התורה, שהרי ג' מקראות נתגלו טעמן ונכשל בהן גדול העולם כו'. היינו דבר שהתורה גילה טעמן מביא לידי מכשול. אבל דבר שמכוסה טעמו בתורה, גם אם חכמים נותנים לו טעם, לא יבוא לידי מכשול. ועוד יש לומר לחלק בין טעמי תורה זהבא, ובין טעמי מצוות התורה והתם (מהרש"א). ומצינו בפסוק כל המצוה אשר אנכי מצוך, ושה"כ כי חיים הם למוצאייהם ולכל בשרו מרפא. כל מי שמוצא ד"ת, חיים הוא מוצא, לכך כתיב כי חיים הם למוצאייהם לאחרים. ואין אדם צריך ללמד ד"ת אא"כ מוצא אותה כראוי, סוף דבר וטעמו. שכך אמד להם משה, כשתהיו למדין תורה היו ממצין אותה כולה. לכך נאמר כל המצוה אשר אנכי מצוך כו' (תנחומא, עקב). וצריכים אנו לחפוש אחר טעמי המצוות, כדי שלא תהינה כמצוות אנשים מלומדה. ועוד שהמצוות שלא נודע בהם טעם, השטן מקטרג עליהם, ואומות העולם משיבין עליהם, ושתי סבות הללו, מבטלות קיום התורה (ספר, המלמד). ומצינו בכמה מקומות בש"ס, ביאור טעמי המצוות. ר' מאיר אומר, מפני מה אמרה תורה תשב גדה שבעה, מפני שכל מי שדיגיל בדבר קץ בו. אמרה תורה תשב שבעה, כדי לחככה על בעלה ביום טבילתה, כיום כניסתה לחופה. ועוד אמרו מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בספס כו', אמר הקב"ה הביאו לפני עומר כדי שתתברך לכם תבואה כו'. אמר הקב"ה הביאו שתי הלחם כעצרת, שיתברכו לכם פירות האילן. ומפני מה אמרו נסכו מים בחג הסוכות, אמד הקב"ה נסכו לפני מים בחג הסוכות כדי שיתברכו לכם גשמי שנה כו'. למה תוקעין ומריעין כו' כדי לערבב השטן כו', ומצינו בטעם פרה, תכוא אמו ותקנח כו' (חז"ל).

ויש הרכה מאנשי החכמה, חשבו כי ברוב המצוות אין בהם טעם כלל, אלא גזירת המלך על עבדיו כדי להשכירם ולהענישם, חלילה לומר כן כו'. אמנם המצוות הן לצורך הכבוד ולהשפיע לרשים העליונים, או למנוע טמאים, לטמא המקדש העליון והתחתון צורך גמור. וזה סוד שאחז"ל לא ניתנו המצוות אלא לצרף כו', והוא החיבור והקישור בכוחות אלקות על ידה כו' (ספר האמונות). הגם שאין לנו שכל במצותיו, כי מאד עמקו מחשבותיו. אפס רשות ניתן לנו ליתן טעם לשבח על כל דבר ודבר (קדושת לוי). הגם שכל המצוות השמעייות הם גזירות המלך על עבדיו, מ"מ, כל מצוה יש לה טעם, ונכון הדבר למצוא טעמים עליהם (מאור ושמשי). ועל זה שאמרו חז"ל אין טעם במצוות, כוונתם על דרך הפשט. לפי שבמצוות יש כוונת "מצוה" וכונת "מצוה". כוונת המצוה היא השי"ת, ונעלם מעין כל חי. וע"ז אמרו אין טעם במצוות. אמנם מצד כוונת המצוה יש לתת טעם, וחייב להאמין כי הדבר ההוא ממש כפשוטו, ורומז לדברים עליונים ממנו. שנאמר כי גבוה מעל גבוה שומר, והבאת טעם למצוה מביא תועלת גדולה. כי כשימצא האדם המצוה מוטעמת לחכו, יתפוך בלבו לעשותו (מאה

שערים). ועל זה אמר מנחם הבבלי וז"ל, אנכי אנכי הוא מנחמכם, אשר יגעתי ומצאה ידי החלושה והקצרה להסיר קצת המטוה מעל פני המצות. טעמו וראו את גופת לחם אבידים ע"כ. ומה טוב ומה נעים, שקודם עשותו המצוה יוציא בסיו, מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה. ואיתא בש"ס ידיעת הטעם מועיל לזכרון. ולפעמים שהמצוה בלי ידיעת הטעם, היא כגוף בלי נשמה. כמו מצות ציצית גילה יוצרינו טעמו, ואמר וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ד'. ואם לא יתן לב לזכור, נמצא שלא קיים כחונת יוצרו. ומה בצע בהנחת ציצית שלו. וכן הוא בשאר מצות כו'. נמצא שמי שאינו יודע טעם המצות כמעט שהוא ערום מן המצות כו' (פלא יועץ). אבל צריך לזוהר, שידיעת הטעם לא תביא נזק להמצוה, כמבואר במפרשים וז"ל, ולכל המצות יש טעם כמוס עד אין סוף, ומחוייב אדם הגלבב לחפש טעמיהם, והא דפסקינן אין טעם למצות, היינו שאין לסמוך בדיניהם על הטעם ולומר, כיון שהטעם הוא כו', א"כ במקום שלא שייך טעם זה יפסוד מהמצוה. חלילה לומר כן, כיון שהטעמים אין להם סוף, ומי יכול לבוא על מחשבתו של יוצר בראשית. אבל עכ"פ, ראוי להתבונן בטעמים כל מה דאפשר, והיה שכרו אתו מפעולתו לפניו כו' (דרך סקודיך). ועיין עוד שם בסוף הקדמה וז"ל, זכור תזכור את אשר הקדימנו, דהגם שמצוה גדולה לחפש ולפשפש טעמים בכל מצוה, אעפ"כ אין לסמוך על הטעמים, להמציא על ידם דינים בענין איכות המצוה. וזהו שהכלל מסוד בדינו אין טעם למצות, הגם דודאי יש טעמים לכל מצוה. אך הכוונה דאין טעם למצוה לחדש דינים על ידם זולת המקובל בפירוש (שם). וראוי שתדע שענין אלקי, אין למנוע מלתת טעמים הרבה לדבר אחד. שלא כמדת בשר ודם מדת הקב"ה, שפעולת בור' על הרוב אינה רק מציאות תועלת אחת מפועל אחד, אמנם פעולת הקב"ה פועל אחד, יתכן שיתחלק לתועלת הרבה, עד שאין כח באדם לעמוד עליהם, כ"א שיעור מעט מאד, כענין שיאמר, החקר אלקי תמצא. והמשל בזה, היא הריאה באדם יש לה תועלת הרבה, השמעת קול כו' כן היא בתועלת הרוחניות במצות ד'. ואלמלא כל בני אדם יחד, מכחן טעם לאחת ממצות ד', זולת הענין שמכוין זולתו, וכולם ישרים לשכל, אין להרחיק, שכולם שפטו בצדק, וכולם יחד, אולי שלא עמדו על א' מאלף מהסוד, אשר בעבורו צוה ד'. ודומה לזה אמרו במגילה, מה דאתה אסתר שזימנה את המן, ונאמרו שם טעמים הרבה מהתנאים והאמוראים, ואח"כ אמרו שאליהו נתגלה לאחד מן האמוראים ואמר, שלכל הטעמים יחדיו כונה אסתר. ואם באסתר כך ק"ו על הדיבור היוצא מפי הקב"ה. וז"ש חז"ל מקרא אחד מתחלק לכמה טעמים (מפרש על הכוזרי, במאמר שני). ואלה הם דברי הרמב"ם בענין זה וז"ל, חלק אנשי העיון מבעלי התורה, כמה שנתן לנו הקב"ה מן המצות, שיש מי שלא יבקש לזה שום סבה כלל, ויאמר שהתורות כולם נמשכת אחר הרצון לבד. ויכבד עליהם נתינות טבה למצוה מן המצות, והטוב אצלם שלא יושכל למצוה ולהוהרה ענין כלל כו'. ולדעתם האדם יותר שלם מעושיהו, כי האדם הוא, אשר יאמר ויעשה מה שמביא לתכלית אמת, והשם לא יעשה, אבל יצונו לעשות מה שלא יועילנו לעשות כו'. חלילה וחלילה, אבל הענין בהיפך זה, והכוונה כולה להועילנו. ומפני התועלת צוה בהם להיות לכולם עילה (טעם), אלא שאנחנו נסכל עילת קצתם ולא נודע אוסני החכמה בהם כו' ותכלית התורה אמר ית' ויצוני ד' לעשות את כל החוקים האלה לטוב לנו כל הימים. ר"ל אל עולם שכולו טוב וארוך כו' וכשצויה השם לקדש האמה לקבל התורה, אמר וקדשתם היום ומחר, אל תגשו אל אשה. ונקוי הבגדים ורחיצת הגוף מלוכלכים, היא ג"כ מכוננת התורה. אבל הכוונה הראשונה למעט התאוה ולנקות הנגלה אחר נקוי הנסתר (מורה, פ' כ"ו).

נשלמה הפתיחה בעזרת השם יתברך

מבוא להלכות שחיטה

שחיטה. פי' הקל המתת בעלי חיים על פי דיני ישראל. והלשון שחיטה, יורה על איסור דרסה, אחד מדיני שחיטה הנרמזים בפירושו בתורה. כי הלשון שחיטה הוא מהשורש משיכח, המרמז להולכה והובאה בסכין על הצואר, ולא דרך דרסה בכובד על מקום אחד. כמו שמצינו בקרא „זהב שחוט“ (מלכים, א') דהזהב רך ומושכין אותו, כעין שעושים צרכי נחושת חוטין שעושים מהם מחטין (רש"י). וכן „חץ שחוט לשונם“ (ידמיה ט'). שהמדבר לשון הרע, הוא מושך דבריו כחץ. וחז"ל למדו מצוות שחיטה ממה שנאמר בקרא „וזבחת מבקרך ומצאנך אשר נתן ד' לך, כאשר צויתוך“ (דברים, י"ב, כ"א). דתניא, רבי אומר, וזבחת כאשר צויתוך, מלמד שנצטוה משה על הושט ועל הקנה, ועל רוב א' בעוף, ועל רוב שנים בבהמה (חולין, כ"ח). למד שנתפרשה לו מצות שחיטה על פה, דהיכן ציוהו בכתב. וכן גם הלכות שחיטה נאמר לו על פה (רש"י).

ופלוגתיה היא, אם מצוות שחיטה נחשבת למצוות עשה, ככל המצוות. יש אומרים שהיא מצות עשה (דמב"ם, פ' א' מתלכות שחיטה). וכן הוא דעת התוספות (שברעות ל"ז). וגם בחינוך מצינו שחשבו למ"ע (מצוה תנ"א).

וי"א דלא הוי מצות עשה (הראב"ד; ריב"א בתוס', שם; רש"י). והאחרונים נוטים לדעת הרמב"ם, שהשוחט בכל פעם שהוא שוחט הוא מקיים מצות עשה (תבואות שור, א', ג"ט).

ואף לפי דעת הסוברים שהיא מ"ע מורים, שהיא מסוג המצוות, שלא יתחייב האדם בהן דק ע"י סבה, כמו מצוות מעקה, ציצית, וכדומה. והגם שבשאר המצוות ממין זה, צריכים לחזור אחריהם לקיימן, כמבואר בגמרא (מנחות ס"ט), דאשכח מלאכא לדב קטינא, דמיכסה סדינא. א"ל כו', סדינא בקייטא, וסובלא בסיתוא, ציצית של תכלת מה תהא עליה כו' (משמע דחובת גברא הוא לחזור אחריה לקיימה). אמנם במצוות שחיטה, אין צריכין לחזור לשחוט שום בע"ח כדי לקיים מצוות שחיטה, כמו שמצינו אצל רבינו הק', שנענש על שלא חייס על העגל באמדו כי לכך נוצרת. ומה"ט כתב הרמ"א בסי' כ"ח, דאין לברך שהחיינו על השחיטה, דמזיק לבריה, ע"ש. ושב ואל תעשה חשוב יותר במצוה זו.

ומצינו בפוסקים, שאין להשוחט לשחוט מסוכנת בפעם הראשון, דשמא זה נקרא תיקון, ולא הוי מזיק לבריה, ויש חשש שיצטרך לברך שהחיינו.

ואע"פ שאין חיוב לשחוט ולאכול בשר, והיה ראוי לכאורה לברך על השחיטה בלשון „אשר קדשנו ב"ו שלא לאכול נבילה וטריפה, ואבד מן החי, והתיר לנו את השחוטתה“. כמו שמברכין בברכת אידוסיין, אסד לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשיאות לנו כו', אבל אין דמיון לברכת אידוסיין, כי אף שמצות שחיטה אינה חיוביית, מ"מ כל מי שרוצה לאכול בשר, הוא בחיוב לשחוט.

ועוד, שהפסוק הוציא הדבר בלשון מ"ע, וזבחת ואכלת. ולכן תקנו חז"ל ברכה על השחיטה (רא"ש, כתובות י"ב). ועוד טעם, שהברכה היא על אופן הקל של המתת בע"ח, ע"י שחיטה מן הצואר ודיניה, המקיל מיתתה (אחרונים).

בשחיטת בהמה, הכל מורים שהיא מן התורה, אבל בשחיטת עוף יש פלוגתא בחז"ל, יש אומרים ששחיטת עוף היא מדרבנן, כי הפסוק „וזבחת“ כתיב בבהמה (ר' אליעזר הקפרי, חולין, כ"ז, כ"ח). וי"א שהיא מדאורייתא, שנאמר „אשר יצור ציד חיה או עוף, ושפך את דמו“, מלמד ששפיכת דם בעוף, כשפיכת חיה (ספרי, דאה).

ומלשון וזבחת למדו חז"ל, ששחיטה היא מן הצואר, מקום שזב, חתהו (חולין כ"ז). ויש עוד טעם כי מהצואר יצא כל הדם, יותר משאר מקומות. ועוד, כדי שלא יצער בע"ח יותר מדאי (חינוך, תנ"א). ואין צריכין כלי לשחיטה, דק לשחיטת קדשים, כמבואר בחז"ל (זבחים צ"ז). וילפינן לה מעקרת יצחק דכתיב ביה ויקח את המאכלת לשחוט, ש"מ דעולה טעונה כלי, דאל"כ לכתוב ויקח את המחטך (תוס' שם). זהו בקדשים, אבל בשחיטת חולין, אין צריכין כלי, דק דבר תלוש. וגם זה ילפינן מהעקירה, כמבואר, מנין לשחיטה שהיא בדבר תלוש, שנאמר, ויקח את המאכלת (חולין ט"ז), דמדלא כתיב לשחוט את העולה, ילפינן מזה על כל מין שחיטה, דאינה אלא בתלוש מן הקרקע (תוס').

ומ"מ המנהג בכל תפוצות ישראל שלא לשחוט רק בסכין של ברזל, וכל שוחט צריך שיהיה לו סכין מיוחד לשחיטה (חולין ח'; טור וש"ע). והסכין של שחיטה צריכה להיות חלקה בלי שום פגימה, דאם ישחט בסכין פגום, אין זה נקרא שחיטה, רק קריעה, וכדי להשמר מזה, צריכים בדיקת הסכין קודם, ולאחר שחיטה.

הסכין של שחיטה נקרא "חליף". הטעם, לפי שמחליף הבהמה מחיים למיתה. דבר אחר, על שם שעושין בו הולכה והובאה, ומלשון, הגשם חלף הלך לו. דבר אחר, חלף ר"ת, חד לא פגום (מהר"ץ).

ובחז"ל מצינו, שמקום שכיבת הסכינים, נקרא בית החליפות, ששם גונזים הסכינים (מדות, ד', ז.). שבלשון רומי, קורין לסכינים גדולים, חלפים (מפרשים). וגם בקרא מצינו לשון זה, מחלפין תשעה ועשרים (עזרא, א', א'). מחלפים הם סכינים (רש"י).

ומצוות עשה, לכסות הדם הנשפך מהבע"ח ע"י השחיטה. כנאמר בקרא "ואיש איש מבני ישראל כו', אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל, ושפך את דמו, וכסהו בעפר" (ויקרא, י"ז). ובדמב"ם, וז"ל, מצות עשה לכסות דם שחיטת חיה טהורה, או עוף טהור, שנאמר כו' (דמב"ם, פ' י"ד).

הטעם למצוה זו של כיסוי, מפורש בחז"ל, א"ר אלעזר, ב' פעמים עופות השמים וחיות טהורות קברו את הבל, ונתן להם הקב"ה שכרן, ב' ברכות. א' לשחיטה, וא' לכיסוי דם (מ"ר, בראשית, כ"ב).

וי"א בזה הלשון, זימן הקב"ה ב' עופות טהורות, והרג א' מהן את חברו, וקוברו, וממנו למד קין וקבר את הבל. לפיכך זכר העופות לכיסוי (תנחומא). וי"א, שאין מקריבין מדמן על המזבח, שלא תהא מדת הדין מקטרגת, איך דם יאכל דם, לכך צוה לכסותו. משא"כ בבהמות שיש בהם הרבה מצוות, בכור, מעשר (בעה"ט; מהר"ץ).

פתיחה להלכות שחיטה להפרי מגדים ז"ל

אם שחיטה מפורש בתורה. שחיטת חיה ועוף. דדסה. שמונה הלי שחיטה. ששה נבילות. טפס בשחיטה. ט"ס מטעם רובא. טעם מצות שחיטה. (פתיחה לפמ"ג).

שורש הא'. ראוי שתדע. היכן ציוונו הש"י על הלכות שחיטה. אם בא בכתוב מפורש או בעל פה. או יש מהן בכתב. ויש מהן בעל פה. ואם היה ועוף גם כן מן התורה. או מדברי סופרים.

דע כי בגמרא חולין, כ"ח. א'. אמרו: זוכחת מבקרך ומצאנך כאשר צויתוך (דברים, י"ב) מלמד שנצטוו משה בע"פ בהלכות שחיטה. ע"ש. נמצינו למדין. דנוף הדבר בא במקרא. ופירושו הוא מדברי קבלה. שאמר השם למשה בעל פה. והנה מהחמשה הלכות שחיטה. שהם שהיה. דרפה. חלדה. הגרמה. עיקור. אין לך בפירוש אלא דרפה. כמ"ש בריש פ' השוחט. כ"ז. א'. וקרא למאי אתא. דלא לישויה גיסטרא. ופי' רש"י שם בלשון א'. והוא העיקר. שלא ידרוס. וכן אמרו לקמן ל'. ב'. אין ושחט אלא ומשך. וכן כתב בתה"א. בית שני. שער א'. כ"ג. ואף דאמרו שהייה דרסה כו'. ומיהו דרסה הוא בפירוש כו'. והנה אף שאין לך בפ"י אלא דרסה. ושאר הלמ"מ. מ"מ בכלהו דין תורה ממש יש להן וספיקן כודאי. ואף למ"ש במנ"י בכללי הס"ס. מחודש ט"ו. דיש אומדים. דבהלכה למ"מ הולכין בספיקו להקל. וכן הוא דעת הטור בסי' רצ"ד. זה בהלמ"מ שלא בא לפרש איזו פסוק בתורה. משא"כ כאן. דהקבלה בא לפרש מה הוא הזכיחה האסורה בתורה. ודאי דין תורה גמור יש לכולהו הלכות שחיטה. ועוד. דכאן איכא חזקה בהמה בחייה כו'. והאוכל מבהמה ששהה או החליד וכד' לוקה מן התורה. משום דכל שלא שחטה כראוי. נבילה היא. דהכי אגמריה דחמנא למשה. שזהו שנאמר. לא תאכלו כל נבילה. הכין הוא. כו'.

ודע. דחיה ועוף מן התורה טעונין שחיטה. חיה. משום דאיתקש לבהמה. בפסולי המוקדשין נאמר. אך כאשר יאכל הצבי והאיל. ועוף. משום דאמרינן רבי אומר מלמד שנצטוו משה בע"פ על דוב א' בעוף. או מחיקשא דזאת תורת הבהמה ועוף. הטיל הכתוב כו'. והכין הלכתא דחיה ועוף מן התורה. וכן כתב הב"ח בסי' א'. כ"ו.

השורש הב'. דע. כל האוכל מבהמה שלא נשחטה כראוי בה' דברים המפסידים את השחיטה. הוה נבילה ולוקה עליה מן התורה. אמנם אם יש בה ג"כ עשה דזוכחת. הוא מחלוקת. הביאו התוס' בשבועות כ"ד. ד"ה האוכל נבילה ביות"כ. דזוכחת הוה עשה. וריב"א אומר. דזוכחת הוא תיקון הלאו שלא יאכל אבר מן החי. או נבילה. ע"ש. ומדברי רש"י בחולין ט'. א'. ד"ה בהמה. וביצה כ"ה. ד"ה ולאפוקי. שכתב. בהמה בחייה בחזקת איסור אמ"ה. ולא זכר שאין זכות. ש"מ דכריב"א ס"ל. דאל"כ אמאי לא פי' עשה דשאינו זכות. דאתי שפיר טפי. דעל פי' רש"י הקשו הרשב"א ותוס' בביצה דאין מחזיקין מאיסור לאיסור. ואני חוזר על הראשונות. אם נאמר דזוכחת הוה עשה. אם נאמר דשייך זה גם בעוף ג"כ. או לאו. מי נימא דזוכחת מבקרך ומצאנך כתיב. ועוף הלמ"מ כו'. וכפי הנראה כו'. ומ"מ לדינא קיי"ל דעוף ג"כ איכא עשה דאין זכות. וכן יראה מדברי הרשב"א.

השורש הג'. אשר ראוי להזכיר בכאן הוא. כל מה שלא נשחטה כראוי. הוה נבילה. ומה הן הדברים אשר לא נשחטו כראוי. הנה אף שאמרו ה' הלכות שחיטה הם. עכ"ז בפרטן יש יותר מהן. ואלו הן: (א) שהייה. כשיעור בפוסקים. (ב) דרסה. (ג) חלדה. (ד) הגרמה. (ה) עיקור דסכין פגומה. (ו) עיקור סימנים מהלחי. ואף רש"י יודה לזה. (ז) ניקב הושט במקום שחיטה. אין שחיטה מועלת בו אף במקום השלם. (ח) נפסק הגדרת בדובו במקום שחיטה. הוה נבילה. שאין שחיטה מועלת בו. שכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהלי שחיטה. הלכה כ"ג. ושם מבואר. דוקא במקום שחיטה. הא שלא במקום שחיטה ושחט אח"כ במקום שחיטה. הוה טרפה ולא נבילה. שכן כתב בהי"ט שם. כ"ו. והנה מה דקיי"ל נקובת הושט ופסיקת הגדרת הוה נבילה. לא מצינו בפ"י בגמ' כן. אלא מהא דאמרינן בדף ל"ב ודמינהו כו'. ושם אפשר מפסוקת הגדרת קשיא ליה. דהוה כמאן דמנח בדיקולא. ומנלן לומר דניקב הושט הוה נבילה. ונ"ל מדבא בקבלה דשהייה פוסל במיעוט קמא דוושט מטעמא דאזלי לח שחיטה קמיתא. והוה ניקב הושט. אלמא ניקב הושט. תו אין שחיטה מטהרתו כו'. באופן דנתבאר. דשהה במיעוט קמא או ניקב הושט הוה ודאי נבילה כו'. ובפנים אבאר כל אחד במקומו. דרוב דחו

לפיר"ת (דהוה ספק) וכאמור. עוד אבאר לך שהרמב"ם מנה ששה נבילות, שאין השחיטה מועלת בהן, בפ"ב מה"ש הי"ט, ואלו הן: (א) כחמה שניטל ירך וחללה עמה. (ב) גיסטרא למטה ממקום הפרשות. (ג) נשברה מפרקת ורוב בשר עמה, עם פסוקת החוט. (ד) נקדעה מגבה. (ה) ניקב הושט במקום שחיטה. (ו) נפסק הגרגרת ברובו במקום הראוי לשחיטה, הר"ז נבילה, ואין שחיטה מועלת בהם. ומיהו לענין טומאה הדי' הראשונות מטמאין במשא מחיים כו'. וניקב הושט ופסוקת הגרגרת לאחר שחיטה ומיתה מטמאין לא מחיים. ודע, דנ"מ לדידן לדינא, בין נבילה שמטמאה ואינה מטמאה, ובין נבילה לטריפה הן שמונח דברים כו'. ודע, דאף בעוף לא מיבעיא אם נפסק הגרגרת ברובו במקום שחיטה, ושחט הושט, דהוה נבילה. אלא אפי' ניקב הושט במקום שחיטה, ושחט הגרגרת, אף דדי בסי' אחד, אפ"ה קודם שחיטה שניהו ראויין בעינן, והלכך הוה נבילה ולא טריפה. ומיהו למעלה ממקום שחיטה, אף בפסוקת הגרגרת, אם שחט במקום שחיטה, טריפה היא ולא נבילה, שכן כתב הרמב"ם ז"ל. והתבאר, ש' כ"ו, ג', ש"ך כ', ה'.

חשורש הדי'. דע כי אמרו חז"ל, כל ספק בשחיטה פסולה, והיה מהראוי לומר בו, דהוה ודאי שאין בו ספק כלל, שהרי סוקלין ושורפין על החזקות. ותדע שהרי אם לא בדק בסמנים לאחר שחיטה, הר"ז נבילה, ולוקה מ"ה, משום חזקה רבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת. ועיין ש"ך, כ"ה, א', דהוה נבילה, ולא כתב ספק נבילה. וכן כ' הרמב"ם בפ"א מהל' שחיטה, הי"ב, הר"ז נבילה, משמע ודאי נבילה, והכ"מ שם כתב דרבינו פסק לחומרא כו'. ובהיות כן אני תמה מפני מה בקצת ספיקות בשחיטה אמרו, דהוה ודאי מטעם דאוקמיה אחזקה, ובקצת הניחו על הספק, דהרי כנמצאת חספין פגומה, כתב הש"ך, י"ג, א', דהוה ספק, ובסי' כ"ד, כ"ו, נמצאת שמוטה, הר"ז נבילה, פי' ספק נבילה. ואמת שכן כתב הר"מ בפ"א מהל' שחיטה, כ"ד, נמצא הסכין פגום הר"ז ספק נבילה. ובפ"ג, ט"ו, נמצא הסימן שמוט, הוה ספק נבילה, אבל התמיה במקומה עומדת, כו'. והנה נראה לומר הטעם, כי כנמצא חספין פגום, איכא ס"ס, שמא במיעוט בתרא, ושמא לא שחט נגד הפגימה. אלא דפ"ס הוא מטעם רובא, כמ"ש הרשב"א ת"א, וסמוך מיעוטא לחזקה, והוה פלגא ופלגא. וה"ה ספק נשמת מחיים או לאחר שחיטה, רוב בהמות אין שמוטות, וסמוך מיעוטא לחזקה, והוה פלגא ופלגא. ולפ"ז שפיר הוה ספק לא ודאי. ולא זו דהוה ספק, אלא מן התורה לגמרי מותר, דרובא וחזקה רובא עדיף לדידן, אלא מדרבנן מחמירין בכל ספק בשחיטה. וה"ה כספק שחח או דרס, דרוב שוחטין כהוגן, בכל אלה הוה רק ספק דרבנן. וכלא כדק חסימנים דלא הוה רוב, כמ"ש המרדכי, אה"נ דהוה נבילה ודאי ולא ספק. נמצינו למדין כספק השקול גבי שחיטה הוה ודאי נבילה, ומילקא נמי לקי, דאוקמיה אחזקה. על דרך משל, חיו לפניו ב' סכינים, א' פגום וא' שאינו פגום, ושחט וא"י באיזו מהן, הוה ודאי נבילה. וכן אם שחט רוב מצומצם, או שא"א לשחוט בלי שיפגע בפגימה, דהוה ספק השקול, בכל הני הוה ודאי ולא ספק, כו'. ולענין אם אידע לו ספק, אם שחח משהו, או לאו, או אם ב' אומרים כך ובי' אומרים כך, תליא בפלוגתא, אי ספק דר' היכא דאתחזק איפורא להחמיר או להקל. ועיין בקונטרס הספיקות, ושם יבואר באורך.

טעם מצוח זו (של שחיטה) הביא האליהו רבא בשם ספר החינוך, דרוב דם יוצא מצואר כדי שיצא הדם. ועוד משום צער בעלי חיים, ומוכיח מכאן דצער בעלי חיים דאורייתא. וכן בסכין פגום אסור משום צעב"ח. אמנם כבר כתבו כולם, שאין ליתן טעם על שום מצוח (פמ"ג).

סימן א

מי הם הכשרים לשחוט, ובו י"ד סעיפים.

(א) הכשרים לשחוט. נשים. עבדים. מומחה. אומן שקלקל. רוב הרגילים אצל שחיטה. מומחה לבדיקה. לסמוך על חוקת מומחה. לבדוק אחריו. לא נטל קבלה ואחד עומד על גביו. קבלה מאב. רשות מחכם. קבלה. בחינה. שכר קבלה. עופות קטנים. לחזור על הלי שחיטה. דינים בע"פ. קבלה על בדיקה. בדקו ואינו יודע. פושע. נטל קבלה ושכח דין אחד. אינו יודע שצריך לבדוק הסכין. אבר חוש הרגשת הסכין. המיר או פשע. קל ומקיל. קם מחליו וא"י. בודק שאינו יודע. (ב) מה נקרא יודע. מספק בדינים בזמנינו. אומר על מוחר אסור. ליתא לקמן למבדקה. (ג) א"י ושחט בינו לבי"ע. לסמוך על דבריו. מתעלף. שותק. א"י ואי ע"ג. ראה רק סימן א. שוחט סחם. (ד) מצא תרנגולים שחוטם בשוק. באשפה. עופות. בהמות. (ה) חרש. שוטה. קטן. ע"ג. שחטו. להאכיל לכלבים. גדול ועומדים ע"ג. קטן מומחה. קטן בינו לבי"ע. שליח עכו"ם. שליח קטן. איזה מיקרי קטן. (ו) חרש מדבר. (ז) שומע ואינו מדבר. (ח) שיכור. (ט) סומא. (י) ערום. (יא) חרם הקהל. (יב) אומר לא שחט. (יג) אמתלא. (יד) יש עדות ששחט שלא כהוגן.

בלא הוחזקה. מ"מ ברגילה להתעלף אין להאמין (פמ"ג).

יש אומרים. שאין להניח נשים לשחוט. נשים שכבר נהגו שלא לשחוט. וכן המנהג שאין הנשים שוחטות (רמ"א).

ואפי' עבדים מותרים (מחבר). הסוד כ' ועבדים משוחררים כו'. ונ"ל לבאר דעתו.

עבדים דסבר ליה דסתם עבדים יש להם כל המדות הרעות יותר מן הריקים ופוחזים כו'. ואינן בחזקת כשרות כו' (ש"ך).

וכל אדם. אפילו אין מכירין אותו כל אדם שמוחזק לשחוט שלא יתעלף. וגם אין יודעין בו שהוא מומחה ויודע

הלכות שחיטה. מותר לו לכתחילה לשחוט (מחבר) על סמך שיבדיקנו אחר השחיטה אם הוא מומחה (ש"ך) ומותר לאכול שחיטתו.

(א)

כשרים לשחוט הכל שוחטין לכתחילה (מחבר) אפילו נשים

(שם). במקום שנשים שוחטות. יש להניחם על מנהגם. ובמקום שאין נשים שוחטות.

איתרע רוב דירהו (שמ"ח א' י"ג). ואני אומר. אף במקום שנשים שוחטות. אם לא בדקו להן

סכין. כיון דבדיקת סכין טורח רב הוא. דמיא לבדיקת חמץ. דאי הוה ד"ת לא היו נאמנות.

ועיין בסי' קכ"ז ג'. דאיתחזק איסורא אסור. וה"ה שחיטה דאיתחזק איסורא. וכן ברגילה

להתעלף ושחטה. ואמרה לא נתעלפה אין נאמנת. כיון דיש ספק בדבר מקילה. ובספק

אף בלא טורח אין נאמנות. עיין קכ"ז. ואין להתיר שחיטתה דיעבה. אם לא בהוחזקה שלא נתעלפה. גם בדקו לה סכין. ואם תרצה להקל

ר ח ל

שחיטה

א ה ל

מחזות ענין שחיטה נכון לדעת. כי דיני שחיטה אינם כשאר מצות עשה. העומדות תמיד בחיוב של קום ועשה. רק נצטוו בשביל תאות אנשים שהתאו חאווה בכל אות נפשם לאכול

בשר של בעלי חיים. כמבואר בקרא "כי תאוה נפשך לאכול בשר. בכל אות נפשך חאכל בשר" (דברים י"ב). ובשביל זה נולד ונהחווה כל הענין של שחיטה. עם כל הדינים. כללותיהם פרטיהם ודקדוקיהם התלויים בה.

הבאים ללמד אותנו איך ובאיזה אופן לברור להבטיח הנשחט. מיתה יפה וקלה. ועל זה הונח היסוד להנהגת דיני שחיטה. שתכלית כונחם הוא. להקל הכאב והצער של הבע"ח כמבואר בראשונים. וז"ל: "ועוד נאמר בטעם

השחיטה מן הצואר ובסכין בדוק. כדי שלא נצטער בעלי חיים יותר מדאי" כו' (חינוך. מצוה תנ"א). וכמבואר להלן בענין זה באריכות.

ויש בזה פלוגתת הראשונים אם המצוה הזאת של שחיטה. המרומזת בקרא של "וזבחת כו' כאשר צויתך" (דברים י"ב) נחשבת למצות עשה כשאר מצוות. דעת הראב"ד ז"ל במגין קיצור המצות להרמב"ם. דאין היא

מצות עשה. ודעת הרמב"ם שם. שהיא מצות עשה שישחוט מי שירצה לאכול בשר ע"ש. ר"ל שאינה מצוה שחייב בה האדם כמו תפילין וכיו"ב. שאם אינו רוצה לאכול בשר אין חיוב עליו לשחוט (כסף משנה. שם). ועיין פמ"ג

דצריך לשואלו, ואם ליתא לפנינו יש לאסוד, דריע חזקתיה כיון שלא נטל קבלה (פמ"ג).
 בשמ"ח כ"ד ותב"ש מ"ד
לא נטל קבלה כתב, דאפי' בעומד ע"ג יש
 וא' עומד ע"ג לאסוד, דתקנה זו בחדם
 היתה והוה כחשוד לאותו
 דבר, והביא שו"ת חות יאיר דמתיד בדוחק
 בגדול עע"ג, ואם כתב קבלה מאביו מהני כו'
 הש"י התיד, והבלי"י פקפק בזה (פמ"ג).
 השוחט עצמו לא ישחוט
רשות מחכם אעפ"י שיודע הלכות שחיטה
 ומומחה, עד ששחט ג"פ בפני
 חכם ומומחה בהל' שחיטה שידע שהוא דגיל
 וזריו שלא יתעלף (דמ"א). בא ללמדני דתרת
 בעינן, ולא סגי ליטול קבלה מן המומחה
 בשחיטות לבר, דק מהחכם בלאו הכי ג"כ,
 כי הוא יודע לנסותו היטב, ואותם הנוטלים
 קבלה מן השוחטים שאינם חכמים, בלאו הכי
 לא יפה הם עושים (ט"ז). ומ"מ ישד הוא שלא
 ליתן קבלה עד שיהיה שוחט בפני שוחטים
 דמתא, והרב ינסהו, ואז יוצאים לכ"ע (פמ"ג).
 ולכן נוהגים, שאין אדם שוחט אלא א"כ נטל
 קבלה לפני חכם (דמ"א).
קבלה בחינה, והמנהג להתחיל לשחוט
 בתדנגולים, ובתוך שלשה
 יהיה תדנגול (ש"ך). ואסוד ליקח שכד על
 זה, וגם התדנגולים אל יהנה
שכר קבלה התלמיד חכם מהן, אלא יתנם
 לעניים (שם). ובתב"ש י"ג
 הליץ בעד הרבנים, מה שהליץ דשכר בטילה
 דמוכח שרי, אבל יש שנוטלין ממון הרבה כו'
 והוא ודאי אית ביה חשדא וגזל. ואי משום
 דלאו עדות הוא כ"א להסיד מכשול, שלא יהיה

שדוב הרגילין לשחוט הם בחזקת מומחין
 ומוחזקין (מחבר).
 עיין בח"מ, ש"ו, ז', גבי טבח
 אומן שקלקל אומן שקלקל, דצריך להביא
 דאיה שהוא מומחה, ולא
 אמרינן בכה"ג דוב מצויים אצל שחיטה
 מומחים הן (ש"ך).
מומחים, היינו יודעים
 ה"ש ויודעין לאמן ידיהם
 לשחיטה, לבדיקה בכלל. בטור כתב חכם,
 והרב הוסיף מומחה.
 ומ"מ ישד הוא שלא ליתן קבלה עד שיהיה
 שוחט בפני שוחטים דמתא והרב ינסהו, ואז
 יוצא לכ"ע. ודע דה"ה לענין בדיקה אמרינן
 דוב מצויין מומחין הם, וכפי הנראה דא"צ
 לשואלו לבודק, דהאיכא דוב בהמות אין
 טריפות, ודוב מצויין מומחין הם, הוה אירך
 מיעוטא דמיעוטא. עיין בהלכות נדה קפ"ד
 ובמנ"י שם, דס"ס וחזקה א"צ לשואלו, דהוה
 כמו מיעוטא דמיעוטא, וה"נ כן הוא, לא כן
 בשחיטה דאיכא חזקה בהמה בחיה בחזקת
 איסור (פמ"ג).

בר"א בשאינו לפנינו אז מותר
 לבדוק אחריו לאכול משחיטתו וסומכים על
 החזקה. אבל אם הוא לפנינו
 צריך לבדוק אם הוא מומחה ויודע הלכות
 שחיטה. אבל אין צריך לשואלו אם נתעלף
 (מחבר).
 וי"א שאין לסמוך על החזקה אלא בדיעבד,
 אבל לכתחילה אין לסמוך על החזקה במקום
 דיכולין לברדו (דמ"א) והכי קי"ל (ט"ז).
 היינו דלכתחילה אין ליתן על סמך שישאלנו
 בלא נטל כתב קבלה. ואם איתא לפנינו ודאי

א ח ל שחיטה ר ח ל

סי"ט מש"ז א, שלדעת אחד מבעלי התוספות ה"זוכחת" הוא לאו מ"ע, אלא תיקון הלאו, וז"ל, אלא ודאי
 זוכחת לא אתי לאסוד, דבלא"ה אסורה וקיימא מחיים באיסור אמ"ה, ולאחר מיתה באיסור נבלה. אלא בא להתיר
 האסוד, ופירוש לך דבשחיטה שרי (שבועות כ"ד).

ונכון לדעת, שלא יחפוץ הקב"ה במיתת בע"ח באיזה אופן שיהיה אף על
 ידי מיתה יפה וקלה, ואף אם תהיה עפ"י דיני שחיטה. כמו שמצינו במפרשים
 בפסוק מכל עץ הגן אכל תאכל (בראשית) העומד לאכילה, ולא תאכל אבר
 מן החי. דבהכח כחייה אינה עומדת לאכילה, אלא לגדל וולדות (רש"י, סנהדרין נ"ו), וגם לאדם הקדמון לא התירו
 בשר רק מבע"ח המת מעצמו, כמבואר בחז"ל בפסוק מכל עץ הגן אכל תאכל (שם) ולא אבר מן החי (ב"ר).
 ותימא, והלא כל בשר ואפילו שחיטה נאסר לו. ויש לתרץ, דמה שלא הותר בשר אליו, היינו להמית ולאכול,
 אבל אם מתה מעצמה שרי, לאפוקי אבר מן החי, דאפי' אם נטל מאליו אסור (ר"ן).

והא דאמרינן לקמן (דף נ"ט) דלא הותר לאדם הראשון בשר לאכילה, היינו להמית ולאכול, אבל מתה
 מאליה שרי (תוס' סנהדרין נ"ו). וההיתר של שחיטת בע"ח לאכילה, הוא מסוג היתר של יפת תואר, משום
 מוטב שיעשנה בהיתר. כמו שמצינו בחז"ל איזו סמוכין ושויין ביניהם, וז"ל: ת"ר, וראית בשביה כו', לא דברה
 תורה אלא כנגד יצה"ר, מוטב שיאכלו ישראל בשר תמותות שחוטות, ואל יאכלו בשר תמותות נבילות (קידושין ל"א).

ראיה מלשון התלמוד בלשון זה שיודעים בו שיודע לומר הלכות שחיטה, האי לומר היא לשון יתר, וקמ"ל שצריך לומר ההלכות בע"פ. וראינו רבים מתפרצים בזה, ונהגו לחקור אחר השוחטים אע"פ שנטלו קבלה (ט"ז) בשחיטה החמידו, שמסירה לקלי הדעת, ובעו"ה עכשיו נפרץ ביותר כו' עיין ש"ח (פמ"ג).

כמו שהדין בהל' שחיטה קבלה על בדיקה ובמי שבא לשחוט, כן הוא הדין בהל' בדיקת הריאה ובמי שבא לבדוק, ודינם ומנהגם שוה בכל זה. ויש לב"ד לחקור ולדרוש אחר הבדקים והשוחטים להיות בקיאים ומומחים וכשרים, כי גדול איסור המכשילה בשחיטות ובדיקות המסורים לכל (רמ"א).

אם נטל קבלה פעם בדקו לשו"ב ואינו יודע אחר, אין מטריפין למפרע מה ששחט, דאמרינן השתא הוא דאתרע (רמ"א). הט"ז האריך ודעתו לאסור למפרע, אף במי שנטל קבלה, ואסור אף הכלים שנתבשל משחיטתו, וז"ל נסתיים בקטנים כמוני מחמת הראיות שבירדנו להחמיד, ולאסור הבשר שישנו עדיין משחיטתו של שוחט זה. והכלים הידועים שנתבשלו בו מהם יש לאסרם כו'. והנ"כ חולק עליו ע"ש.

בודק שיצא טריפות מתחת ידו פושע בפשיעתו לא מחמת חסרון ידיעה, הכלים כשרים מדינא, ואמרינן אוקי אחזקתיה וער השתא כשר היה. וכן כתבתי

כל אחד שוחט, מ"מ עדותו לאו כלום הוא, כי ודאי נוגע הוא שנוטל ממון הרבה. וא"כ במי שבדקוהו ואינו יודע הלכות שחיטה, אף להמכשירין בנטל קבלה, יש לאסור בדורותינו זה, דשמא לא למד ולא ידע, דעדותו בטלה. (פמ"ג).

אפילו מי שהוא בקי לשחוט עופות קטנים תרנגולים, אינו יכול לשחוט העופות הקטנים, דהיינו הציפורים ותורים ובני יונה הקטנים, אלא מי ששחט אותם כבר, ואתמחי, ואין נותנים לשחוט בתחילה העופ' הקטנים לאתמחי משום דלא שכיחי (ש"ך). ומש"ה ראיתי אפי' מומחים גדולים, היו מדקדקים, כשבא לידם עוף קטן, שהיו שוחטים אותו עם התרנגול, כדי להסתלק מן חשש ברכה לבטלה. ראיתי השוחטים נוהגים לשחוט שני צפרים או יונים קטנים יחד, ותו לא, משום דלכולי האי לא חיישינן שיתנבלו שניהם (שם).

ולכן נוהגים שכל הבא לשחוט לבדוק השוחט סומכין עליהם לכתחילה, ולא בדקינן אותם לא בתחילה ולא בסוף, דכל המצויין אצל שחיטה כבר נטלו קבלה לפני חכם, ובקצת מקומות נוהגים להחמיד עוד, דהמקבל נוטל כתב מן החכם לראיה שנתן לו קבלה (רמ"א). כל שוחט אע"פ שנטל קבלה, יראה לחזור על הדינים. שיחזור לפרקים הלכות לאמרם בעל פה. שחיטה שיהיו שגורים בפיו ובלבו שלא ישכחם בשחיטה המסורה לכל החמידו, ויש

א ח ל שחיטה ר ח ל

תמותות שחוטות, בשר מסוכנת (רש"י). וכן מרומז במפרשים בפסוק של וראית בשביה אשת כו' אשת בגימ' בשר נבילה (בעה"ט). וכן מצינו במצוה של שימת מלך, שדיברה תורה כנגד יצה"ר, כענין יפת תואר כו' (אברבנל). כמבואר בחז"ל, וכן היה ר' יהודה אומר, ג' מצוות נצטח ישראל בכניסתן לארץ, להעמיד להם מלך כו', ר' נהוראי אומר, לא נאמרה פרשה זו אלא כנגד תרעומתן, שנא' ואמרת אשימה עלי מלך (שופטים) (סנהדרין כ') לא נאמרה פ' זו דשום תשים עליך מלך משום מצוה, אלא כנגד תרעומתן, שגלוי לפניו שעתידין להתרעם על כך כו' (רש"י). מאמרו כי תבוא כו' ואמרת, משמע כי לא מצוה ה' עליהם למלוך מלך, אלא אם יאמרו הרשות בידם כו'. ואפשר לומר, כי אם ישראל יהיו כשרים ולא ישאלו מלך, והיה ד' למלך. אבל אם ישאלו, או מצוה המלך עליהם כו' וכפי זה אפי' אליבא דר' נהוראי יפרש שום תשים למצוה (אוה"ח).

וכן מצינו בקרבנות שלא היו לרצונו יתברך. כנאמר בסירוש ע"י הנביאים, עולותיכם לא לרצון (ירמיה ו'). ולא היה לו חסץ בהן כנאמר, החסץ ד' בעולות וזבחים כו' (ש"א, ט"ו). כי לא דברתי את אבותיכם ולא צויתים כו' על דבר עולה וזבח כו' (ירמיה ז'). וכל דיני הקרבנות שנאמרו בתורה היו רק כדי להציל את בני מחטא היותר גדול, והיא עבודת עכו"ם, כמבואר בחז"ל, ר' פינחס כו' אכר, משל לבן מלך שהיה למד לאכול בשר נבילות וטריפות, אמר המלך, זה יהיה תדיר על שלחני, ומעצמו הוא נדור. כך לפי שהיו ישראל להוסיף אחר עכו"ם כמצרים, והוי מביאים קרבניהם לשעירים כו' אמר הקב"ה, יהיו מקריבין לפני קרבנותיהן באהל מועד, ויהיו נפרשים מעכו"ם, והם ניצולים (ויר"ר כ"ב). וכן הוא הדבר במצות שחיטה, שמקורה נובע מזביחת קרבנות.

לעולם למפרע. זולת זמן מועט לאחר הקבלה
 דיש להכשיר, דודאי לא שכח בזמן מועט כזה.
 ואם אבד חוש חרגשת הספין, בזה אפשר
 דעתה ברגע זו אבד חוש הרגשה, וכן
 דעת הכנה"ג, ולפי דבריו לא דמי למקוה
 דחזקה דהשתא כמאן דליתא רמי, וחזקה
 דמעיקרא טובה היא, וכ"ת אוקי חזקה להדי
 חזקה בהמה בחייה לאו כלום הוא, דהא שחוטה
 לפניך ואיתרע, עיין ברא"ש גבי השוחט בסכין
 ונמצא פגום, ומ"מ לדינא אין להקל אף כה"ג
 אם אבד חוש הרגשה.

ד) שוחט שחמיר או פשע, דעת ב"ה
 ויש"ש וש"ך וב"ח להתיר למפרע,
 ודעת הט"ז בס"י קי"ט ט"ו, והתב"ש כאן כ"ב,
 ובס"י ב' ל"ב סובר דאסור למפרע, דאדם רשע
 דומה למקוה, דיצה"ר בוער מעט מעט, ולפי"ז
 יש להחמיר בדאורייתא, ומ"מ כלים שאינם
 כ"י יש להתיר בה"מ, עיין כנה"ג אות מ', אף
 דבשאר איסורים אף בספק אין להתיר כלים
 שאב"י, מ"מ היכא דאיכא כמה צדדים
 יש להתיר.

ה) שוחט שחוא מיקל בדין מחדינים,
 ופושע לא מחמת רשע, כי אם לקלות
 הדעת, שסובר שאין בכך כלום, זה ודאי דמיא
 לא"י עיקר בדיקת הסכין, עיין ב"י סימן י"ח.
 ו) שוחט שחלה וקם מחליו וכדקוחו וא"י
 ה"ש, ודאי יש לתלות בחולי, וקודם לכן
 שרי, כן כתבו כל האחרונים, ומ"מ מזמן
 החולי יש לאסור אליבא דכ"ע, כי החולי גורם
 שכחה, וגם הש"ך ושאר פוסקים מודים לזה.

ז) כל זה בשוחט, אבל כוּדק שבדקוהו
 וא"י חל' בדיקות, באין הפ"מ בנטל
 קבלה יש להתיר, דאדרבא רוב בהמות כשרות
 הן וגם הט"ז מודה, וכלא נטל קבלה, לכאורה
 דבהפ"מ שרי, דהוי נאבדה הריאה בלי בדיקה,

בס"י קי"ט, ל' (ש"ך).

שחט או ניקר חלב ואח"כ
 שחט וחמיר המיר באותו יום, הכל כשר
 ואינו חשוד למפרע (שם).

לא נטל השוחט קבלה ונמצא אינו יודע, כל
 מה ששחט טריפה, גם כל הכלים שבשלו בהן
 מה ששהט צריכין הכשר (רמ"א).

מפני שיש בכאן הרבה דינים, ע"כ העתקתי
 המסקנות לפי דעת התב"ש עם קצת הוספות
 משלי:

א) שוחט שנטל קבלה וכדקוחו דלא ידע
 עכשיו שיעור רוב שנים ורוב א'
 ושחיות, בזה ודאי אמרינן כל מה ששחט
 למפרע אסור, רק איזה זמן מועט אחר הקבלה,
 אין לאסור, דודאי לא שכח בזמן מועט כזה.
 אבל אח"כ אסור, דס"ס ליכא שמא לא אירע
 לו, דלא ידע כלל ענין השחיטה, ושהיות
 מצוי הוא, ואפשר גם הש"ך מודה לזה, ואם
 שכח שאר ח"ש, שיש ספק שמא אירע לו
 או לאו, כמו הגרמח או חלדח, בזה ודאי יש
 לאסור למפרע לפי אומד הדעת ששכח, דאין
 לומר ברגע זה שכח הכל דהשכחה מעט מעט
 היה, אבל קודם יש ס"ס ושרי, וזהו כדעת
 הש"ך ז"ל כאן.

ב) שוחט שנטל קבלה, ושכח רק דין א'
 מהל' שחיטה, ובשאר ענינים יודע, יש
 לאסור ג"כ לפי אומד השכחה, ומקודם שרי
 אף בלא נטל קבלה, כיון דיודע כל הל' שחיטה
 רק בדין א' הוא שוגה, בכלל רוב מצויין הוה,
 כ"כ השמ"ח סי' י"ז, ולפי דעתי קולא היא
 לומר כך, ולהתיר אף בלא נטל קבלה בשוגה
 בדין אחד.

ג) אם אינו יודע שצריך לכדוק חספין,
 בדיקת הסכין הוא דבר הרגיל, וסתם
 סכין מלא פגימות וליכא ס"ס ויש לאסור

א ח ל שחיטה ר ח ל

וכן מצינו בזמנים שונים שהיו צריכים להשתמש בדיני איסור והיתר בסוג היתר זה של עד שיאכלו
 באיסור מוטב כו'. כמו בענין האיסור של משתק בקוביא, שאם אתו נתן תקיעת כף שלא לשחוק, מתירין לו.
 כי יצר של קוביא גדול מאוד לרגילים בו, ומוטב שיאכל בשר תמותות שחוטות, ואל יאכל בו' (שלטי הגיבורים,
 שבועות פ"ג), וכן הדין בחלוצי צבא, המותרים לאכול כל דבר אסור, אם לא ימצאו לאכול כשרות, (רמב"ם,
 הל' מלכים), והוא ג"ב מטעם זה.

ולשון הכתוב יוכיח, שהיתר שחיטה לא היה לרצון הבורא, ובסגנון הדברים ניכר שנאמרו בתערומות,
 שנאמר, כי ירחיב די אלקיך את גבולך, ואמרת אוכלה בשר (דברים י"ב). כי הרחבה יתירה תביאך לידי הסרת
 מסוה הבושה מעל פניך, עד שתעיז ותאמר בפה מלא אוכלה בשר כו'. הרחקת די מכליותך תגרום לך, שכל היום
 תתאוה תאוה, גם בוש לא תבוש מלומר אוכלה בשר (כל"י), וכן מצינו שאמר המלאך להרב בית יוסף ז"ל, וז"ל:
 מה שהלכת אתמול לבקש בשר, ואבדת תצי היום, ולא יכולת למצוא, ואף תרגולים שבאו לידך לא אסתעייה
 מילתא, הכל מאתו היה, להודיעך שהבשר והיין, שהן משכן היצר הרע, אין לרדוף אחריהם, כי בזולתם יתיה
 אדם, כי הלא בזולת בשר כבדת את השבת כו' (מגיד מישרים, אמור). (עיין השמטה בדף 236).

בית הלכות שחיטה פ"א שמואל

ג

כמו באשכנז והנמשכים אחריהם, אין נוהגין לבדוק אחריו כלל, וכמו שביארנו (רמ"א).

(ג)

אינו יודע ושחט בינו לב"ע מי שיודעין בו שאינו יודע הלי

שחיטה, ושחט לפנינו ד' או ה' פעמים שחיטת הגונה וראויה, ושחט בינו לבין עצמו, שחיטתו פסולה (מחבר) דכיון דאינו יודע הלי שחיטה, שמא פעמים שהה ודרס ולא ידע, פי' ואינו מרגיש, דכיון דאינו בקי בהלכותיה, אינו יודע אם נזדמן לידו, הרא"ש, (ש"ך).

ואפי' נראה מדבריו אם לפמוך על דבריו ששחט כראוי, אין סומכין עליו (מחבר) אפילו אמר ברי לי ששחטתי יפה, אין לסמוך עליו (שם). אפילו אמר ברי לי שעשיתי כל מה שאתם שואלים, מ"מ מאחר שבשעת שחיטה לא ידע לאו אדעתיה, וסובר שעשה מה ששואלים (ש"ך).

מי שדרכו להתעלף, ואנו יודעים מתעלף שאינו מוחזק ושחט, ואמר ברי לי שלא נתעלפתי, נאמן, מאחר שיודע הלי שחיטה (רמ"א) כיון שהוא יודע הלי שחיטה, ודאי אי שהה או דרס לא היה מאכילה לנו (ש"ך).

אם שותק ואינו יודע כלום, דמאחר שותק שיודע הלי שחיטה, ודאי אלו שהה או דרס לא היה שותק, ולא היה מאכילה לנו (שם).

מי שיודעין בו שאינו יודע הלי שחיטה, יכולים ליתן לו לשחוט אם עומד על גביו אחר עומד על גביו, ובלבד שיראה אותו מתחילת שחיטה ועד סופה (מחבר).

ובאין ה"מ יש לאסור דהוי תרתי חזקה, דמשעה שנולד לא ידע, וחזקה דהשתא. גם רוב מצוין לא שייך כאן, דלא נטל קבלה איתרע ליה רובא, דעכשיו נוהגין ליקח כתב אף בבדיקה. (פמ"ג).

(ב)

מה נקרא יודע אין צריך שידע כל חילוקי הדינים, אלא אם אומר על דבר זה הייתי מסתפק ושואל, קרינן ביה שפיר יודע, עד שיאמר על האסור מותר (מחבר). עכ"פ צדיך שידע ששהיות מצטרפות מסתפק (ט"ז). משמע דהכי הלכתא, אמנם בשמ"ח ט', ובתבו"ש י"א כתב, דעכשיו שסדר השחיטות לפניו אם אומר שמסתפק, וה"ה על פחור פמא, אין לימודו עולה יפה, ויש לאסור שחיטתו. והביא דאיה מדבדי ב"ה שהעביר על מותר אסור שוחט שלא היה יודע רמז לשיעור אודך הסכין דלא כפר"ח, ודבריו נכונים, אמנם על מותר אסור אף שאין סודרים בסדר, יש לאסור כמו שכ' הש"ך דמ"ב דמן המותר יבוא להיפך והוא ירושלמי. ועיין בס' קי"א בב' קידות. וא"כ נפיק חורבא וודאי אסור (פרי מגדים, מש"ז ס"ק ז'). ובודקין אותו בדיני הלי שחיטה שיתבאר לקמן ריש סי' כ"ג, ובדין בדיקת הסכין בס' י"ה, ובדין בדיקת הסימנים לאחר שחיטה בס' כ"ה (רמ"א) וצריך לידע עכ"פ פגימות הסכין בג' רוחתא שפוסל ושהיות מצטרפין שזה דגיל (פמ"ג שפתי דעת).

ואם שחט וליתי קמן למבדקיה, ליתא קמן מ"מ יבדקו בסימנים אם נשחטו רובן, דכל מה דאפשר למבדק בדקינן. במקומותינו שנוהגים ליטול קבלה

אחל שחיטה רחל

ותנאי הותנה במעשה בראשית עם האדם ושאר שלילת אכילת בע"ח, הותנה במעשה בראשית בעלי חיים, על שלילת אכילת בשר מבעלי חיים. ודבר זה נטבע בקרבם, כמו שאר טבע הבריאה,

כנאמר, הנה נתתי לכם את כל עשב כוי ואת כל העץ כוי, ולכל חית הארץ כוי את כל ירק עשב לאכלה, ויהי כן (בראשית א'). ויש להקשות, מה שייך לומר כן ויהי כן, בשאר ימים אם אומר כן ישמיעני שאחר שיצא הדבר לפועל היה כן, אבל כאן אין פירוש לזה. ויש לתרץ שי"ל בזה, שנתן להם הקב"ה בלבם שלא יתאו תאוה לאכול בשר, ויהיה נראה בעיניהם איסור הריגה אחד מבעלי חיים, כמו הריגה אדם בעינינו בזמן הזה (הרא"ש, טור). ונחיצת תנאי זה היה לשם קיום העולם, כי איך יתקיים העולם, אם הבעלי חיים יהרגו ויאכלו זה את זה. ודבר זה נכון להעיר וראוי לפרסם, שכל מי ששופך דם בע"ח

שופך דם בהמה כשופך דם אדם שלא כדיו, נחשב לו כאילו שפך דם אדם שלא כדיו (כי לפעמים גם דם אדם נשפך בהיתר ע"פ דין ביידי). כתוב בתורה, איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או שה כוי, ואל פתח אהל מועד לא הביאו כוי דם יחשב לאיש ההוא, דם שפך, ונכרת האיש כוי (ויקרא י"ז). ותהי ליה כאילו אדם זכאי אשו, כאילו שפך דם אדם צדיק (יונתן). אין לי אלא

אין מוסרין להם (מחבר). אין הכוונה שבפעם אחת שעשה מאלו מיקדי שוטה, אלא כשדרכו בכך (ש"ך). והתב"ש מ"ו פסק, דאפי' אם עשה בפעם אחת דרך שטות, שחיטתו אסורה, וגכון להחמיר (פמ"ג). מקדע כסותו, לן בבית הקברות, מאכד מה שנותנים לו, אפי' אחד מאלו, אם עושה אותן דרך שטות, אין מוסרין להם לכתחילה (מחבר), כלומר, דבדעביד דרך שטות הוא, דנקרא שוטה אפילו באחד מאלו. אבל אי לא עביד דרך שטות, אפילו עביד כלהו לא מחזקינן ליה בשוטה (ש"ך).

קטן שאינו יודע לאמן ידיו לשחוט, קטן אין מוסרין להם לכתחילה לשחוט, אף באחרים עומדים על גביו (מחבר).

כל אלה אם שחטו, שחיטתן כשרה בעו"ג (שם), ולענין דינא, בחרש שוטה אם אינו יודע לאמן ואין מומחין, אם כשרים דיעבד בעו"ג, יש להחמיר דלא כהמחבר (פמ"ג).

ואף להאכיל לכלבים אין להאכיל לכלבים מוסרים להם לשחוט לכתחילה, כשאין אחרים

עומדים על גביהם (מחבר). ואפי' הם מומחים, דהא בזה שייך טפי למגור, שמא יסמכו על שחיטתן (ט"ז) דלמא אתי למיכל משחיטתייהו שיטעו לומר כשירה היא (ש"ך). ואם אחדים עומדים על גביו מותר למסור לו כשהוא מומחה, או יודע לאמן ידיו, משום דאז בדיעבד שחיטתו כשירה (שם).

גדול שאינו יודע הל' שחיטה, מותר גדול למסור לו, כשאחדים עומדים על גביו (שם). קטן היודע לאמן ידיו וגם מומחה, ואין אחדים עומדים על גביו, שחיטתו פסולה אפילו דיעבד, ואם קטן מומחה אינו יודע לאמן ידיו, וגם אינו מומחה, ואחרים עומדים ע"ג,

אפי' דיעבד אסור (שם). קטן ששחט בינו לבין עצמו, שחיטתו פסולה, אע"פ שיודע הל' שחיטה (רמ"א). פשוט דאין

אפי' ראה ששחט סימן אחד סימן אחד יפח יפה, לא אמדינן כיון ששחט סימן אחד יפה, שחט הסימן הב' יפה (ש"ך). ויש מחמירין ואוסרין לו לכתחילה לשחוט, מאחד שאינו יודע הלכות שחיטה (רמ"א).

מיהו מן הסתם, שאינו יודע שוחט סתם אם יודע הלכות שחיטה, נראה דמותר ליתן לו לכתחילה כשאחרים עומדים ע"ג (ש"ך).

(ד)

תרנגולים שחוטים אכדו גדייו ותרנגוליו ומצאם שחוטים כדאוי,

במקום שרוב ישראל מצויים (וגם רוב גנבי עיר ישראלים, דמ"א) מותרים (מחבר) אעפ"י שהוא חשוד על הגניבה אינו חשוד על השחיטה, ומיירי בגוונא דליכא למיחש לבשר שנתעלם מן העין (ש"ך) מותרים

מצא בשוק, באשפה בין שמצאם בשוק בין שמצאם באשפה

שכבית. אבל אם מצאם באשפה שבשוק אסורים (מחבר) דאדם עשוי להטיל נבלתו שם, ואם רוב עכו"ם מצויין שם, אפי' רוב העיר והשוק ישראל אסור, דהכל תלוי במצויים. ואם עכו"ם וישראל שווים, אזלינן בתד רוב, ואם שווין בשוק, אזלינן בתד רוב העיר, ואם שווים בעיר אסור; במקום שדוב עכו"ם מצויין, אם רוב הטבחים שם ישראל, מותר (ש"ך). דוקא בבהמות מהני רוב טבחים,

עופות קטנים אבל לא בפרגיות וכיוצא בהן, שדרכן לשחטן בבית, אלא בעינן דוקא שיהיה רוב ציירי ישראל, ששוחטין מיד כשצדין, ועוף גדול דינו כבהמה (שם).

(ח)

חרש שוטה חרש שאינו שומע ואינו מדבר אין מוסרים להם לשחוט לכתחילה (מחבר) נראה דאפילו פקח ונתחרש (ש"ך). שוטה, דהיינו שהוא יוצא יחידי בלילה,

א ה ל שחיטה ר ח ל

שור כו', מגין לשוחט עוף, ת"ל או אשר ישחט כו' (ת"כ). ושנוי בנביאים, שוחט השור מכה איש (ישעיה ס"ו), ומשולש בכתובים, אדם ובהמה תושיע ד' (תהלים ל"ו). ומבואר במדרש, וז"ל: שאלו לנבואה חוטא מה יעשה ויתכפר; השיבה, הנפש החוטאת היא תמות. שאלו לתורה חוטא מה יעשה ויתכפר, יביא קרבן ויתכפר. שאלו להקב"ה, חוטא מה יעשה ויתכפר, השיב יעשה תשובה ויתכפר, שנאמר טוב וישר ד', ע"כ יורה חטאים בדרך, א"כ מתוך דברי הנבואה, אין תשועה לאדם החוטא, ומתוך תשובת התורה, אין תשועה לבהמה, שעל כל פנים תלך למיתה, לכפרת עון האדם. אבל מתוך תשובת הקב"ה, שאמר יעשה תשובה ויתכפר, בזה מצא תשועה לשניהם, לאדם ולבהמה. לכך נאמר אדם ובהמה תושיע ד' (כל"י האזינו). ואף השופכי דם ע"פ דין אינם נקיים מעונש, כמרומז בחז"ל, וסוף מיטיפיך יסופון (אבות). אפילו מקיימי מצוה בחבלה והוצאת דם במצות מילה, שאין למעלה הימנה, או אפילו הריגת בעלי חיים בדרך מצוה, כולן נאחזין מצד הדין. (עץ אבות, מהר"י עמדין).

שם נאמר אפי' הזיד ולא בירך שחיטתו כשרה, ואף הב"ח דאוסר שם, אפשר יודה כאן (פמ"ג).

(ז)

שומע אינו מדבר שומע ואינו מדבר, אם הוא מומחה שוחט אפי' לכתחילה אם אחר מברך (מחבר), הט"ז תירץ דד' חילוקי מצות יש, ברכת הנהנין צריך דוקא, שאחר יהנה ג"כ. ברכת המצות אם אי אפשר ע"י שליח, אחר מברך והוא יוצא, ואם אפשר ע"י שליח יעשה אחר הברכה והמצוה, ואם הברכה שבח והודאה, אף שאפשר ע"י שליח, אחר מברך כו'. ולדינא העלה בשחיטה אף שאין אחר שוחט מברך ויוצא זה, כיון דברכת הודאה היא כו', ולפ"ז שופר מגילה וכדומה, אם אחר יוכל לתקוע, אין לחלק המצוה, אלא אחר תוקע ומברך, ואם אינו יודע, הוא תוקע ואחר מברך, וכזה ראוי לעשות (פמ"ג).

(ח)

שיכור שיכור שהגיע לשכרתו של לוט, דינו כשוטה (מחבר), דלכתחילה לא ישחוט אפילו אחרים עומדים ע"ג, ובדיעבד שחיטתו כשרה, כשאחרים עומדים ע"ג דוקא (ש"ך), ואם לא הגיע לשכרתו של לוט, שוחט לכתחילה (מחבר), וי"א, ששיכור לא ישחוט, שרגיל לבוא לידי דרסה (רמ"א), מטעם שאבריו כבדים עליו מחמת ריבוי יין ששתה, וכן ראוי לנהוג אפי' לא הגיע לשכרתו של לוט, אעפ"י דמצינו בחז"ל שיכור הוא כפקח לכל דבריו, היינו במדי דתלוי בדעת האדם, אבל לא בזה שתלוי בכבידת איבריו כו' (ט"ז) ודאי אין למנות שוחט כזה על הצבור, ובאקראי לשחוט ג"כ נראה אם אין שעת הדחק דיש לאסור, ועוד, דאיך יברך כל שאינו ראוי לדבר בפני המלך כו', וכשאינו יכול לדבר בפני המלך, אף אחר עומד ע"ג אסור, דאיך יברך וכמו בערום, דאחר לא מהני, ואם יכול לדבר כראוי בעומד ע"ג, יש להקל בשעת הדחק (פמ"ג) הש"ך חולק על הט"ז וסובר דעצה טובה הוא ולא איסור, ומ"מ שוחט הממונה

נאמנות לקטן (ש"ך), כ' התבו"ש, כל הפסולים לעדות מחמת חלישת קלות הדעת, ה"ה לענין שחיטה דפסולים (פ"מ).

הט"ז מתיר העופות הנשלחים שליח עכו"ם ע"י גוי, כי השוחט נותן כתב לשחיטת עוף לגוי שהוא שחט את העוף, ולא חיישינן לחילוף דישראל מכיר עוף שלו בטביעת עין, וא"כ לא יפה עושים מה ששולחין ע"י גוי והגוי נוטל הנוצה ומביא העוף כך, דא"א להכיר בט"ע, גם ע"י טביעת עין לא ידענא דלמא שליח קטן ישראל אחר נתן לגוי גם כן לשחוט, וזה הכתב הוא מאותו תרנגולת, ושלו לקח שכר השחיטה לעצמו, ע"כ שומר נפשו ירחק ולא ישלח ע"י גוי עכ"פ (פמ"ג).

נתפשט המנהג לשלוח לשחוט ע"י קטן, וכ' התב"ש ס"א הטעם, דמלתא דעבידי לגלויי כתב בב"ה ק"ח דמהימן הקטן וה"ה כאן (שם), ומקרי קטן לענין זה, עד שנעשה מקרי קטן בר מצוה, דהיינו בן י"ג שנים ויום א' (רמ"א) ויש מחמירין שלא ליתן קבלה למי שהוא פחות מבן י"ח שנה, דאז גברא בר דעת הוא, ויודע לזוהר (שם), רש"ל כתב בריש חולין דהכל לפי חורפא וידיעתו של הנער, וכן ראיתי נוהגין שלא להקפיד על יותר מי"ג שנה, כל שרואין בו שהוא בקי וזריו באימון ידים בכח גברא (ט"ז), וכן דעת הש"ך, אמנם עכשיו בעו"ה רבו המתפרצים, וראי יש לנהוג כרמ"א, גם כתב בל"י דאין ליתן קבלה על קלף, דאחד גנב ומחק שמו של השוחט, וכ' שמו שם, ותתפלא על פרצות הרוד הן בשוחטים ובודקים, הן במורי הוראות ואשים מחסום לפי (פמ"ג).

(י)

חרש מדבר חרש המדבר ואינו שומע לא ישחוט מפני שאינו שומע הברכה, ואם שחט אפי' בינו לב"ע, שחיטתו כשרה (מחבר) דאין הברכה מעכבת בדיעבד, עיין סימן י"ט (ש"ך), הראה מקום לסי' י"ט

א ח ל שחיטה ר ח ל

ועוד מצינו שנחשב לו להקב"ה דם בהמה כדם אדם, נאמר בקרא, וזרק את הדם (ויקרא), בבן הבקר כתיב את הדם, ובצאן כתיב את דמו, לפי שדמו של צאן דומה לדם האדם, לכך כתיב דמו, שמעלה עליו כאילו הקריב את דמו (בעה"ט), וכבוד נפש הבהמה יקר לפניו יתב' כמו כבוד נפש האדם, כמו שמצינו בכונת טעם המצוה של כסוי דם, כי הדם היא הנפש של בע"ח ומצוה לקברו, ולכן צריך עפר מלמטה ולמעלה כעין קבורה, הרי הבשר נאכל והדם הוא הנפש נקבר, ולא תאבה התורה כסוי דם בהמות, לפי שהיו צדיקים לדם לזרוק על גבי המזבח (רדב"ז), ולצד שדמו הוא נפש, מהמוסר לנהוג בו כבוד, כדרך שצוה ד' לקבור אדם מת משום כבודו, (אוה"ח).

לציבור ודאי אסור, וה"ה ליחיד נמי בפרט בדרך הזה (שם).

(ט)

סומא לא ישחוט לכתחילה, אא"ב אחדים דואים אותו (מחבר) ובשלטי גבורים כתב, דאפילו אחדים דואים אותו, לא ישחוט לכתחילה (ש"ך) ומתוך דברי התבו"ש ס"ז למדתי תירץ, דשמא לא ישחוט הרוב, דאין דגילות לשחוט דוב, ואם יאמר לו אותו שרואה לשחוט שישחוט הרוב, הוה שהייה לדין דשיעור שהייה הוא משהו, ואם שחט, צריך לבדוק בסימנים, ואם הסומא בדק במשמוש היד בה"מ כשר, שמ"ח, (פמ"ג), ובריעבד אם שחט הסומא, שחיטתו כשירה (מחבר).

(י)

ערום ערום לא ישחוט לכתחילה, מפני שאינו יכול לברך (מחבר) נראה, ולא מהני בזה מה שמברך אחד ויהפוך פניו לצד אחר, כיון דהערום צריך לכוון לשמוע הברכה, והוא אסור בכך לכתחילה (ט"ז).

(יא)

תקנות הקהל הטילו הקהל חרם שלא ישחוט אלא טבח ידוע, ושחט אחד, יש אומרים ששחיטתו אסורה (מחבר). דהוה כמו חשוד לאותו דבר, ומש"ה אין איסור אם שגג בדבר שלא ידע מהחרם (ט"ז). ואפשר דהיינו כשלא פסלו הקהל בפירוש ששאר שחיטות יהיו אסורין, הא לא"ה פסול, וכמו שכתב הש"ך לח', דיש כח ביד הקהל לפסול (פמ"ג), ועיין תבו"ש ושמ"ח בסימן ב' כ"ב ול"ט, דאם פסלו בפירוש שחיטת הכל, ודאי אסור, ואם לא פסלו רק החרימו באין הפ"מ אסור, וה"מ יש להתיר, ובשוגג אף באין ה"מ שרי, אבל פסלו אף שוגג אסור, דיש כח בקהל לזה (שם). ואם נתבטלה התקנה, בל השוחטים בחזקת כשרות כמו בראשונה (דמ"א).

(יב)

אמר השוחט לא שחט השוחט בפני עדים בהמה לעכו"ם,

וכשבא ישראל לקנות ממנה אמר לא תקנה ממנה, כי לא שחטתיה, אינו נאמן (מחבר). היינו כשעומד בדיבורו ואומר שלא שחטה כלל אינו נאמן, משום דהוי מיגו במקום עדים, אבל אם לא אמר אלא לא שחטתיה, נאמן בענין שיכול לתקן דבריו, דאפשר ששהו או דרס, שכל שנפסל בשחיטה, אינו קרויה שחיטה (ש"ך). ודוקא אם הוא בעצמו מתרץ דבריו ואומר שכוונתו בזה ששהו ודרס, אז נאסר, ואם לאו אמדינן דאינו נאמן (ט"ז). וידאה מלשון הש"ך, כל שאומר סתם לא שחטתיה, ולא כלל, יש לתרץ דבריו ואסור אף שאין מתרץ לעצמו, ואומרים שכוונתו ששהו, ומהט"ז כ"א משמע דוקא שמתרץ, שוב דאיתי בתבו"ש ע"ג הרגיש בזה ופסק כן בשמ"ח, וכן נכון (פמ"ג). ולדידיה אסורה, דהא שויא אנפשיה חתיכא דאיסורא (מחבר). ועיין לקמן סימן קב"ז בדין עד א' נאמן באיסורין (רמ"א).

(יג)

אמתלא טבח שעשה סימן בדאש הכבש השחוט שיהא נראה שהיא טרפה, וגם היה אומר שהוא טרפה. ואח"כ אמר שכשר היה, ולא אמר כן אלא כדי שלא יקחו אותו, וישאר לו ליקח ממנו בשר. כיון שנתן אמתלא לדבריו נאמן (מחבר). ועיין סימן קכ"ז א' בהגה (דמ"א). ויש להקשות מסימן קפ"ה, דאפילו אם נתנה אמתלא לא מהני (ט"ז). ויש לתרץ, משום דבנידה די לה שתאמר בפה, ולמה היה לה ללבוש בגדי נדה, אלא ש"מ דודאי נדה היא. משא"ב כאן, דא"א לומר בפה לכל אור"א (נה"כ). ולפי זה בכל איסורין, אם היה די באמידה והוא עשה איזה סימן, אף מעשה כל דהו לא מהני כמבואר בסימן קפ"ה (פמ"ג).

רחל

שחיטה

אהל

דור המבול גורם ירידה לעולם אבל דור המבול, לא די שהביא השחתה לאנשי דורו, היה גורם ירידה לעולם, במובן המוסרי, גם לדורות הבאים. כי השחית כל בשר את דרכו, ומלאה הארץ חמס ושפיכת דמים, ויתן ד' אל לבו שהאדם אינו מוכשר ומסוגל עדיין לקבל עליו התחייבות רוחנית גבוהה, כי יצר לב האדם רע מנעוריו, ודודש דמים הוא עדיין, וכביכול נחית דרגא להתיר לאדם דבר האסור קודם, והוא אכילת בשר בע"ח. כמו שמצינו בקרא, שאחד יציאת נח מהתבה נצטווה על היתר שפיכת דם בע"ח, כנאמר "כל דמש אשר הוא חי, לכם יהיה לאכלה" (בראשית ט'). לפעמים, לצורך תקנת העולם, התורה מתרת מה שאסרה קודם, כמבואר בחז"ל, וז"ל: מה שאסרה לנו התירה לאח"כ, כמו שחיטת בע"ח שנאסרה חוץ למקדש והותרה אח"כ בפסוק, כי תאוו נפשיך לאכול בשר כו' ואכלת כו' (ראה), וזהו שאנו מברכים בכל יום, ברוך מתיר אסורים (מיד, דאה).

(יד)

שחט שלא כהוגן שוחט שהעיד עליו עד א' ששחט שלא כהוגן, והוא מכחישו, עד א' בהכחשה לאו כלום הוא (מחבר). פי' ואותה השחיטה עצמה מותרת לשאר בני אדם, אבל לא להעד, דשויה אנפשיה חתיכה דאיסורא, אבל מכאן ואילך שחיטתו מותרת אפי' להעד. אבל בתשובת בן לב ומהרש"ל והב"ח פסקו, דאותה שחיטה עצמה אסורה לכל אדם, וע"ל סימן קכ"ז, י"ג נתבאר

זה בארוכה. וע"ל סימן ב', י"א (ש"ך). כל מקום שהאמינה תורה לעד אחד, הוה כשנים כו'. אבל אני כתבתי כו' דדוקא בעדות אשה אמרינן כן, אבל בשאר איסורים, הוה כחד לגבי חד בהכחשה, ובהמה בחייה בחזקת איסור עומדת. ע"כ בהמה זו שהעיד העד עליה, אסורה לכל ישראל (ט"ז).

והעד עצמו מותר לאכול מכאן ולהבא, ומ"מ הכל לפי מה שהוא אדם (מחבר).

סימן ב.

אם שחיטת עכו"ם ומומר כשרה, ובו י"א סעיפים.

(א) שחיטת עכו"ם. (ב) מומר לתיאבון. בינו לב"ע. עע"ג. הוציא טרפה מתחת ידו. חומד ממון. בודק תולעים שנמצא אחריו תולע. (ג) מומר לתיאבון. (ד) יש לו סכין יפה, ואינו יפה. בשר שנמצא בידו. (ה) מומר לעכו"ם. מומר להכעיס. מחלל שבת. אינו חושש בשחיטה. (ו) שאר עבירות. פסול לעדות. אינו מאמין. להכעיס. (ז) מומר לערלות. מומר מומחה. (ח) כותי. (ט) צדוקי ובייתוסי. קראים. מסור. (י) שחיטת כשר ופסול. ישראל ופסול אוחזין בסכין. קוף.

ואם אחרים רואין אותו, ג"כ נבילה (מחבר).

(ב)

מומר לתיאבון מומר אוכל נבילות לתיאבון, ישדאל בודק סכין ונותן לו, ומותר לאכול משחיטתו (מחבר). דלא שביק היתרא ואוכל איסורא כו'. דכיון שיש סכין יפה בידו, ודאי ישחוט יפה (ש"ך). ואם צריכים לבדוק הסכין אחר השחיטה, יש בזה מחלוקת הפוסקים (שם). ולחלפת, אם הסכין לפנינו יש לבדוק, ואי ליתא הוה כנאבדה וכשירה כמבואר. דע, דאם שחט הרבה בהמות ונגע בראשונה במפרקת והלך לו, ודאי ראחרים אסורים, דמפרקת הוה ספק שמא פוגם כמבואר בס' י"ח י"ב. וכיון שכן, חיישינן שמא פגם במפרקת ושחט והוא לא יגיד. עוד נראה לי, דוקא מומר לאכול נבילות אפי' פעם אחת, בודק סכין ונותן לו, הא מומר לטריפות בפ"א א"צ בדיקת הסכין (פמ"ג).

(א)

שחיטת עכו"ם שחיטת עכו"ם נבילה (מחבר). שנאמר וקרא לך ואכלת מזבחך אתה למד שזבחו אסור (רמב"ם). דכתיב וזבחת ואכלת, אותו שהוא בר זביחה אכול מזבחך (רא"ש). ואם הוא קטן גם כן אסור (מחבר). ואף שיש לומר דאין מחשבתו לעכו"ם, ואפי' יודע לאמן והוא מומחה, ובכה"ג בקטן ישראל כשר, ובעכו"ם הוי נבילה (ש"ך). ואפילו אינו עובד כוכבים (מחבר). כגון גר תושב (רמ"א). ולפע"ד, דשחיטתו נבילה מדאורייתא לכ"ע (ש"ך). והנה גוי עובד עכו"ם לכ"ע דאורייתא, וגר תושב הוה פלוגתא, ומומר לעכו"ם להר"ם הוה ד"ת, ולהרא"ש ג"כ. ולהרשב"א דמפרש מי שמצווה הוה דרבנן, א"כ נקטינן לחומרא דהוה דאורייתא כולן, ולענין או"ב וכיסוי דם נקטינן ג"כ לחומרא. ובס' ט"ו וכ"ח אבאר (פמ"ג).

רחל

שחיטה

אהל

ותקנה זו נתקנה לאחר המבול, כדי להציל את נפש האדם, שעליו האיסור נשאר בתקפו, בהוספת אזהרות כפולות להחזקת האיסור. כמבואר בקרא, אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש כו'. אדרוש את נפש האדם. שופך דם האדם כו' דמו ישפך (נח). ומריבוי ההזהרות יש להוכיח על ההרגל הרב של שפיכת דמים שהיה שורר אז בין אנשים, ולא נקל היה להם לחדול מזה. ומבשרינו נחזה, בזמנינו הנוכחים, אחר מרחק רב כזה, של כמה אלפים דורות של התפתחות, ועוד גשפך דמים כמים, דם אדם ביד איש אחיו באמתלאות שונות. זה הורג לשם קנאת הדת, וזה רומס לשם קנאת לאום, זה גוזר על ימין, וזה על שמאל, אבל התכלית והמטרה היא אחת לכולם, למלא תאות הרציחה הנסתרה המורשה מאדם הקדמון, שהרג ורצח בלי שום מטרה, רק לשם תאות רציחה. וכדי להחליש קצת את רגש הרציחה הזאת, הוכרחו להתייר בשר בעייה.

בינו לבין עצמו ומותר לשחוט אפילו בינו לבין עצמו (מחבר). ואפי' לא יאכל הוא ממנו תחילה, כי לא יעבור על לפני עור כו' (ש"ך) וצריכים שיודעים בו שיודע הלכות שחיטה (מחבר). דבזה לא אמרינן רוב מצויין כו', דבישראל כשר דוק אמרינן כן (ט"ו). ואין סומכין על בדיקתו לבסוף. ויש לאסור אפילו בדיעבד, כשאינו יודע בבירור שהוא מומחה (ש"ך). ואם לא בדקו לו סכין תחילה, אסור לאכול משחיטתו; עד שיבדיקנו לבסוף (מחבר). בתנאי, שלא יהיה לו כ"כ פנאי לילך אחר סכין אחר (ש"ך).

אין ליתן לו לכתחילה לשחוט עומד ע"ג אפי' כשר עו"ג, בלי שיבדוק לו כשר, את הסכין תחילה, על סמך שיבדקנו לבסוף (מחבר) דהא אילו שכח ולא בדק הסכין לא בתחילה ולא בסוף, איסורא קא אכיל. משא"כ לעיל ריש סימן א', דמותר ליתן לו לכתחילה לשחוט, על סמך שיבדקנו לבסוף כו' דרוב מצויין כו' (ש"ך). ואפילו כשר עומד ע"ג אסור, דישראל מומר לא מירתת, כי הוא סובר שלא יבדיקנו אחריו, לפי שמחזיק עצמו לישראל (שם). ואסור לסמוך על בדיקה לבסוף, מפני דכלל גדול הוא, דאין לסמוך על בדיקה לבסוף במקום שאם ישכח ולא יבדוק יהיה אסור (שם).

מי ששחט והוציא טריפה הוציא טריפה מתחת ידו, אם לא הוחזק בכך, מותר לאכול אח"כ משחיטתו (רמ"א). מה שכתב הרב במי ששחט והוציא טריפה, היינו שאין הדבר ברור שהוציא טריפה, אלא שיש לחוש שהוציא טריפה, כגון שהעיד עד אחד וכה"ג, אבל בברור, מעבירין אותו (ש"ך). מ"מ, דנין בזה לפי ראות עיני הדיין באדם השוחט, אם כבר נכשל, ורגלים לדבר, מעבירין אותו (רמ"א).

כתב הפר"ח בסימן קי"ט, חימוד ממון כ"ה, ג' דינים פטבה, אחד טבח שיש חימוד ממון (כגון

שוחט לעצמו ומוכר לאחרים, או שנוטלין כרכשאות מהכשירות). בפעם אחת שהוציא טריפה, מעבירין אותו ואין להם תקנה אלא דזה בורר (היינו ילבש שחורים וילך למקום שאין מכירין אותו כו'). ב' טבח שאין לו שום חימוד ממון (שנוטל שכרו מהקהל וכדומה), פעם אחת וב', די שיקבל דברי חבירות (היינו שיהא דואג ומיצר ודואג, ויאמר בפני ג' לומדים שלא יעשה כן). ובפעם הג' צריך תקנה דפרק זה בורר. הג', בודקי ירקות מתולעים וכדומה, עד ג' פעמים, כאנוסים דמי, ויש לסמוך על בדיקתם. ומכאן ואילך, קבלות דברי חבירות, גם אין לחלק בין אסורים דאורייתא, לאיסורין דרבנן בכל זה. אמנם הפ"ת חלק עליו שם, ועיין שמ"ח כאן. וחעולה לדינא, אם מוחזק באדם כשר והגון, בפעם אחת או ב', יש לדנו כשוגג, אם נראין הדברים כך. ואם הדבר שקול, גם אין מוחזק בכשרות והגון, אם חימוד ממון יש בה, יש לדנו במזיד, וצריך שילבש שחורים. ובזמן חזה, א"א להעמיד הדת על תלה, די שיקבל סגופין ותענית בעירו. ואם אין חימוד ממון בפעם א' וב', די בקבלת דברי חבירות. ופעם ג' צריך תשובה גמורה עכ"פ, ואם איש הגון ופשוט, אף בחימוד ממון בפעם א' יש לדנו כשוגג כו' (פמ"ג).

(ג)

מומר לתיאבון מומר לתיאבון ששחט, אפילו נשבע ששחט בסכין יפה אינו נאמן (מחבר). שהרי הוא חשוד על השבועה לגבי אותו דבר, מפני שהוא מושבע ועומד מהר סיני. ועיין לקמן סימן קי"ט, ס"ח (ש"ך).

(ד)

סכין יפה, ואינו יפה מומר לתיאבון ששחט בינו לבין עצמו, ויש עמו סכין יפה ואינו יפה, אם אומר שביפה שחט נאמן (מחבר). היינו בשידעיןן שאלו הסכינים היו עמו בשעת שחיטה, אז הוא נאמן שביפה שחט כו'. אבל אם אחר השחיטה מצאו

א ה ל שחיטה ר ה ל

והגם שדבר זה אינו מן הנימוס, ליתן נפש תחת נפש, מבואר במפרשים לימוד זכות על זה משלשה טעמים: 1) כי נח משלו נתנו לו, שבאמצעותו מצא ד' לקיום המין, ווולתו לא היה מקיים מן הרמש בלא אדם, וכזה זכה הוא בהם. 2) שהוא טרח בהם ויגע בתבה, צא ולמד כמה יגיעות יגע בהם, ועליו נאמר יגיע כפיך כי תאכל. 3) שגדם באמצעות קרבנו שנתרצה ד' ונשבע שלא יכרת כל בשר כו', לזה התיר לו ד' לאכול מפרי דרכו (אוה"ח). ומצינו בזאת גם בכני אדם גם בכני איש, שמקריבים את עצמם וכשרם במסירת נפש לשם טובת הכלל. ומאז ועד היום הזה, לא פסקה התורה ולומדיה להביא תקנות שונות בענין כבוד זה ע"י דינים שונים המגבילים ומחלישים את הדרישה החצי פראית הזאת של אכילת בשר בע"ח, ובכל דור עומדים להטיב ולהקל

אלו הסכינים אצלו, דינו כמו שנתבאר בס"ק ז', ע"ש (ש"ך). ואפילו נמצא בשר בידו בשד בידו, אם יש מומחין בעיר, נאמן לומר מומחה שחט לי (מחבר). משמע דעת המחבר, דאין חילוק בין בשד עוף לבהמה, ולעולם אם יש מומחה בעיר נאמן לומר מומחה שחט לו. ודוקא באומר מומחה פלוני שחט לי, ואם יש מקולין ישראל בעיר, נאמן לומר מן המקולין שחוטה לקחתיה. ודוקא שהיה מצוי בשר שחוטה באותו עיר כל כך בזול כמו נבילה (ש"ך). ורוצה לומר, מדסתם המחבר, משמע דאין לחלק אפילו בהמה, ואומר שהביא הבהמה אצל השוחט לשחוט, ואח"כ הביאו לביתו, דטורח רב הוא, כמו בדיקת הסכין, אפ"ה כל שאומר פלוני מומחה די, דמרתת כו' (פמ"ג).

(ח)

מומר להכעיס מומר להכעיס אפילו לדבר אחד, או שהוא מומר לעכו"ם, או לחלל שבת בפרהסייה, או שהוא מומר לכל התורה כולה, אפילו חוץ משתים אלו, דינו כעכו"ם (מחבר). נמצא סכיני יפה ג"כ הדין הוא כן, דמועד לנבל בידים הוא (רש"י). ועוד טעם, כיון שאינו חושש לזבוח, לא קרינן ביה וזבחת ואכלת (דא"ש, ט"ז). ואפילו בפעם אחד הוי כעכו"ם, דמומר לעכו"ם הוי כאפיקורס, ובאפיקורס כתב רמב"ם פ"ד, דהרי הוא כעכו"ם, ושחיטתו נבילה (ש"ך). ומומר לעכו"ם מומר לעכו"ם. מחלל שבת אפילו בצנעה, הוי מומר לכל התורה כולה, וכן אם חילל שבת אפילו פעם אחד בפרהסייה (ש"ך). כתב השמ"ח, חילול שבת דוקא בדאורייתא, לא דרבנן. פרסום הוה עשרה מישראל, או שידע שיתפרסם. מומר לשלשה עבירות מפורסמות, כמו לבישת שעטנז וחקפת הראש ונבילה, הוה מסתמא לכל התורה, ואם ראינו נזהר בשאר, הוי מומר לדבר אחד, ואם עבר על רוב מצוות, אף שנוהר בשאר, רובו ככולו, אוכל נבילות

שמתח מאליה, הוה להכעיס, ודוקא נפסלה בשחיטה תלינן דלתיאבון, (תוס' ע"ז, כ"ו). אמנם האידינא, כתב בה"י האוכל נבילה, יש להחמיר ולומר, דחשוד לכל התורה, וראוי לחוש לדבריו. כל זה העתקתי משמ"ח. ודע, דמאן דסבר פעם אחד לא הוה מומר, או למאן דסובר באותה שחיטה לא נעשה מומר, היה נראה לכאורה לומר, דמ"מ בעינן אחרים רואים, דחשוד לדבר חמוד חשוד לדבר הקל, ואם חשוד לשבת, כ"ש לשאר עבירות ולא מהימן. אמנם ראיתי להכנה"ג כ"ו הביא בשם מרי"ק כו', דמומר לד"א שחיטתו כשירה אף באין אחרים רואין, ועיינתי במהרי"ק וצריך לומר דמייירי בשוחט לאחרים ואין לו הנאה ממנה כו' ומשו"ה מותר באין אחרים רואין הא כל שיש לו הנאה ממנה, אף אותה שחיטה אין לו נאמנות בשל עצמו, דהחשוד לחמור חשוד על הקל, ועיין ש"ך כו', ובקי"ט, ח"י (פמ"ג).

ומי שאינו חושש בשחיטה אינו חושש ואוכל נבילות בלא תיאבון אף בשחיטה על פי שאינו עושה להכעיס, דינו כמומר להכעיס (רמ"א).

(ו)

שאר עבירות מומר לאחד משאר עבירות, אין צריכין לבדוק לו סכין (מחבר) דגבי שחיטה הוה כישראל (ט"ז) ולהרמב"ם צריך (מחבר), כיון דחזינן דפוקר בשביל תאותו, באחד משאר עבירות, חיישינן שמא פוקר שלא לקיים שום מצוה כהלכה כו' (ט"ז) ומשמע אפילו לעיכוב, דהיכי דלא בדק לו סכין לא בתחילה ולא בסוף, שחיטתו אסורה (ש"ך). ול"ק מסימן א', דהתם אפשר נתן לאחר לשחוט (שם) ולא ניחא ליה דהוא בדק, דודאי מטרח לא טרח, ועיין מ"ש בט"ז (פ"מ) ודוקא במומר לעבירה פסול לעדות אבל מי שהוא פסול לעדות, בעבירה מעבירות של תורה, אין צריך לבדוק לו סכין אפילו להרמב"ם (מחבר). היינו שהוא מועד ופסול לעדות,

א ח ל שחיטה ר ח ל

בפועל ממש אופני התשמוש בנידן זה, ודבר זה נעשה בהדרגה לאטית עם תהלוכות התפתחות האנושיות להחליש את רגש ותאות האכילה בכלל, כמבואר במפרשים. מתחילה הזהירה התורה על איסור בשר חיות הטורפות, אח"כ אסרו חז"ל בשר טריפה מחמת חולי, כמבואר בקרא אזהרה ואיסור על דברים מתועבים ומאוסים בכלל, שנאמר לא תאכל כל תועבה (דברים י"ד) אח"כ נאמר זאת תאכלו וזאת לא תאכלו כו', אזהרה על חיות טורפות, ואח"כ הולך ממדרגה למדרגה יותר גבוה ואומר כי עם קדוש אתה לר' אלקיך (שם, כ"א). קדש את עצמך במותר לך (ספרי). כלומר שצריך אתה לתקן את מאכלך אף בדברים המותרים, ומפרש ואזיל לא תבשל גדי בחלב אמו (שם). אף שאינו מאכל נתאב, אבל יאסור להיותינו קדושים, במאכלים שלא נהיה עם אכזרי, שנחלוב את החלב מן האם

בית חלכות שחיטה סימן כ שמואל

היינו שלא עבר אלא פעם אחת (ש"ך). אבל אם הוא פסול לעדות משום שאכל נבילות, אע"פ שאינו מומד לכך, כיון שהוא חשוד לאכול נבילות, דינו כמומר לכך אינו מאמין (רמ"א). עיין בשמ"ח סי"ג, דלהכעיס שאינו מאמין במצות, או להכעיס בודאו, אפילו במצות עשה, דינו כגוי, ושחיטתו פסולה מן התורה (פמ"ג).

(ז)

מומר לערלות מומד לערלות, דינו כמומר לעבירה אחת (מחבר) ועל מפני שמתו אחיו מחמת מילה, הרי הוא כשאר ישראל כשר (מחבר). והיינו בשגם עכשיו שהוא גדול אינו מניח למול מיראתו פן ימות גם הוא כאחיו. אבל אם אין שם יראה, ואפ"ה אינו מל, ה"ל כמומר לערלות (ש"ך) ולהרמב"ם ז"ל, צריך בדיקת סכין, דמומר הוא, שהרי בכל רגע עובר בעשה זו (פמ"ג).

(ח)

כותי כותי, האידנא דינו כעכו"ם (מחבר) פ"י לאחר שגזרו בזמן התלמוד עליהם (ט"ז).

(ט)

צדוקי ובייתוסי צדוקי ובייתוסי (שאינם מאמינים בתורה שבע"פ) שחיטתן אסורה (מחבר). כתב הרשב"א, דאפי' חותך זית בשר ונותן לו, לא מהני כששחט בינו לבין עצמו, משום דהלכות שחיטה לא כתיבי כו' (ש"ך). אא"כ שחטו ואחרים עומדים על גביהם, וגם ברקו להם סכין (מחבר). נראה, דאין צריך שהעומר ע"ג יהיה מומחה, ולא גרע מקטן היודע לאמן ידיו לעיל סי' א'. רק כשישראל יוצא ונכנס צדיכין מומחה, רדילמא לאו אדעתיה דישראל, ואיהו לא ידע שזהו אסור לישראל דלירתת מיניה. וכ"כ מהרש"ל כו' (ש"ך).

אלו הקראין שבזמן הזה, שקלקלו קראים מעשיהם וגם אין אוכלין משחיטת ישראל, שחיטתן אסורה אפילו

ישראל עומד על גביו וראה ששחט יפה (שם). מסור דינו כמומר, ושחיטתו פסולה מסור (רמ"א). נראה, כמומר לכל התורה כולה (ש"ך). דהיינו כמומר לתיאבון דלעיל (ט"ז). ולפ"ז משמע אף פעם אחת, דאלו הרבה פעמים הלכה כרמב"ם ז"ל דמצדיך בדיקת סכין אף לשאר עבירות. והש"ך בנה"ך חולק עליו ואוסר אף ישראל עומד ע"ג. והתב"ש מ"ז ובשמ"ח כ"ו פסק כב"ה דפעם א' שחיטתו כשירה דיעבד. ובהרבה פעמים פסול דיעבד אף בעומר ע"ג כו' (פמ"ג).

ויש מכשירין (שחיטת מסור), ועיין לקמן סימן קי"ט (רמ"א) כי שם סעיף י', פסק המחבר דשחיטתו כשרה (ש"ך). לענין הלכה פסק הש"ך כהמחבר דשחיטתו כשירה. ועי' בשמ"ח, דבפעם א' אין לפסול בהפ"מ, ובהרבה פעמים אסורה שחיטתו ולענין תפילין עיין אורח חיים סימן ל"ט ושם יש לפסול אף בפעם א'. עיין מש"ז י"ג (פמ"ג).

(י)

פסול וכשר ששחטו התחיל פסול לשחוט וגמר הכשר, או להיפך פסולה (מחבר) משמע, הא אם שחט הכשר הרוב ושחט אח"כ הפסול, כשר (ש"ך). בד"א שהתחיל הפסול בדבר שעושה אותה נבילה, כגון בוושט, או ברוב הקנה, אבל אם התחיל הפסול בחצי קנה וגמר הכשר, כשירה (מחבר). שחט הכשר חצי הקנה והשלימו הפסול רובו, נמי פסול (ש"ך). ואע"ג דקיי"ל דשהייה אפי' כ"ש טרפה, בין בקנה בין בוושט, מ"מ משכחת לה להאי דינא שהביא המחבר, ברין התחיל פסול בחצי קנה וגמר הכשר, היכא דתפס הקנה לבדו בידו, דכשר אפי' לדידן (ש"ך).

(יא)

ישראל ופסול או חזין בסכין ישראל ופסול או חזין בסכין ושוחטין, פסולה, ואין צריך לומר אם כל אחד סכינא בידו (מחבר). עיין ש"ך שהביא כמה דיעות המכשירין, וכן הוא בתוספתא דכשירה

א ח ל שחיטה ר ח ל

שנבשל בו הבן, וכל בשר בחלב יכניס בלאו זה, כי כל מינקת תקרא אם, וכל יונק נקרא גדי, והוא דרך הבישול, ובכולם אכזריות (רמב"ן). וכונה אחת כללית מיוחדת היתה מונחת בכל ההגבלות הללו, להמעיט אכילת בשר בע"ח, ובהמשך הזמן, התחילו מטעם כונה זאת לעשות הגבלות שונות ע"י דינים מיוחדים בנידן האופן של המתת בע"ח, עד שסוף כל סוף הכניסו כל הענין של שחיטה, תחת השגחת דתיות עממיות, להסיר את ההפקרות השוררת אז במחנה ישראל בנידן זה, שהיה כל אחד נופל על טרפו כחיה דורסת, טרף ואכל אבר מן החי כחיה דעה, ענה את קרבנו במיתות אכזריות שונות, כחפץ לב ונפש הרצחנית שבקרבנו. וכדי למנוע האנשים ממעשים פראים כאלו, ניתן דת להביא את הכע"ח למקום המוגבל לשפוך שם דמו, והדבר נעשה ע"י אנשים מומחים לאותו דבר, וכונה הונח היסוד להענין של שחיטה, שנשתלם ונתפתח בהמשך הדורות ע"י הדינים הכללים והפרטים שבו. ולשון

לכל התורה אסור למכור לו נבילות וטריפות, אם אין מצוי לו, כמו תרי עברי דנהרי, בשם חות יאיר. גם כ' הריב"ש, חאנוסים, אם אי אפשר להמלט על נפשם, שחיטתן כשירח. ובשם הרשב"א, גר שחזר לדתו מחמת אונס, ישראל גמור הוא, והכין הוא ודאי כל באונס אף שביטל מ"ע, כשר הוא (שם).

שחיטתו, ולא דמי לשוחט לעכו"ם, דהתם מטעם מחשבה, משא"כ הכא דבלאו איהו נמי הוה משתחית שפיר. לכן יש להתיר כה"ג, עיין שמ"ח שהאריך בדינים אלו. ומ"מ זה שמכשיר הש"ך, היינו באם הכשר היה יכול לשחוט בלא הפסול, דאל"כ אין מקום להכשיר בזה (פמ"ג). כתב בית לחם יהודה, דמומר

סימן ג.

שחיטה אינה צריכה כוונה, ובו סעיף אחר.

(א) כוונה לשחוט. מתעסק. נפלה הסכין מעצמה.

סימן לסימן, או תחת העור. ואם נמצא הנוצה או השער חתוכים, ודאי לא החליד. ואם הפיל הסכין בידו או ברגלו שלא בכוונה כלל ושחט, שחיטתו כשירה (מחבר).
נפלה מעצמה נפלה מעצמה ושחטה פסולה, דבעינן כח גברא (מחבר).
(עיין לקמן סי' ז'). משום דזבחת תוה לכל הפחות כמו ועשית, שצריך להתכוון לשום מעשה כו' (ט"ז). אם היה הסכין מונח בחיקו או בידו, ונפלה מידו וחיקו שלא בכוונה, כנפלה מעצמה רמי ופסולה.

(א) כוונה שחיטת חולין אינה צריכה כוונה (מחבר) מדגלי רחמנא מתעסק בקרשים שפסול, דהיינו שוחט שלא בכוונה לשוחטה, דכתיב ושחט את בן הבקר, עד שתהא השחיטה לשם בן בקר, ש"מ בחולין כשר (ט"ז). מתעסק בעלמא לחתוך, או שורק סכין לנועה בכותל, ושחט בהליכתה, מתעסק כשרה (מחבר). וצריך לראות שלא החליד (ענין נעיצה ותחיבה, מלשון חולדה שנכנסה בחורין ובסרקין) הסכין בין

סימן ד.

השוחט לשם עכו"ם או לשם דבר אחר מה דינו, ובו ז' סעיפים.

(א) שוחט לעכו"ם. (ב) חשב לזרוק. (ג) ישראל שחט. חשב העכו"ם. (ד) שחט בהמת חבירו לעכו"ם. (ה) שחט לשם הרים. (ו) לשם שר. (ז) לאל קיבלה.

(א) שחט לשם עכו"ם כו' (ט"ז) ומהרש"ל פסק כרבינו ירוחם, דאסור באכילה ומותר בהנאה. והיכא ששחט מתחילה בפירוש לשם מצות שחיטה, אפי' זרק או הקטיר אחר השחיטה לעכו"ם לא פסול (ש"ך) ואף בזה אסור (ט"ז). חשב לזרוק ולא זרק, הרי זה ספק זבחי מתים (ש"ך).

(א) שוחט לעכו"ם השוחט לשם עכו"ם, אפילו אינו חושב לעבדה בשחיטה זו, אלא חושב בשעת שחיטה לזרוק דמה, או להקטיר חלבה לע"ז, הרי זה זבחי מתים, ואסורה בהנאה (מחבר). פי' שהשחיטה עצמה לעכו"ם (ט"ז).

(ג) חשב העכו"ם ישראל ששחט בהמתו של עכו"ם, אפילו חשב העכו"ם לעכו"ם, כשרה (מחבר) דהכל הולך אחר השוחט (ט"ז). ואפילו שמע השוחט מחשבת

(ב) חשב לזרוק שחט סתם ואח"כ חשב לזרוק דמה או להקטיר חלבה לעכו"ם, הרי זה ספק זבחי מתים (מחבר). דספק אי אמרינן הוכיח סופו על תחילתו, דמתחילה ג"כ

א ח ל שחיטה ר ח ל

שחיטה בלשון הקודש, היא הכרת סימני הצואר (רמב"ן, ראה), נמנו וגמדרו שאופן המתה זאת, היא היותר קלה לבע"ח, ונברר למיתה יפה עד היום הזה. ומבואר בדברי הרמב"ם שזאת היתה כחנת התורה בענין זה של שחיטה, וז"ל, וכשהכרח הביא להריגה בע"ח, כוונה לתורה לקלה שבמיתות. ואסרה לענות הבע"ח בשחיטה רעה או בנחירה (מורה).

(ח)

שוחט לשם הרים השוחט לשם הרים וגבעות. לשם חמה ולבנה, כוכבים ומזלות, ימים ונהרות, אני לו דין תקרובת עכו"ם לאסרה בהנאה, אבל שחיטתו פסולה, אעפ"י שלא נתכוין לעבדם אלא לרפואה, וכיוצא בה מדברי הבאי שאומרים העכו"ם (מחבר). מלשון המחבר משמע, דאעפ"י שנתכוין לעבדם, לא היה אלא פסולה ולא זבחי מתים כו'. אבל הרשב"א והטור פ"י, דמתכוון לעבדם, הוי זבחי מתים (ש"ך).

(ו)

לשם שר שחט לשם שר של הר, או לשם שר אחד משאר הדברים, בין ששחט לשם מיכאל השר הגדול, בין ששחט לשם שר של שלשול קטן שבים, הרי זה זבחי מתים, ואסור בהנאה (מחבר) משמע דקאי אאפילו לא נתכוין לעבדם דסליק מיניה (ש"ך).

(ז)

לאל קיבלא ישמעאלים שאינם מניחים ישראל לשחוט א"כ יהפוך פניו לאל קיבלא (דהיינו שיהפוך פניו נגד מזרח) כמנהג חקותיהם, אינו דומה לשוחט ששוחט לשם הרים (דזה מחשב וזה עובד, לא אמרינן, (ש"ך). ומ"מ ראוי לבטל המנהג ההוא, ולגזור במי שעושה כן (מחבר) הואיל ומקפידים על כך (רמ"א).

העכו"ם, כשרה אפי' לאכילה, דזה מחשב וזה עובד, לא אמרינן, וכששוחט עכו"ם מין או ישראל מין האדוקים בעכו"ם, או אסור בהנאה, דסתם מחשבתם לעכו"ם (ש"ך). ואם ישראל חשב שיזרוק העכו"ם לע"א, פסולה (מחבר) ואסורה בהנאה (רמ"א) דעת הרא"ה דמותר אף באכילה, וכן דעת הת"ח, הלכך יש להתיר עכ"פ בהנאה (ש"ך).

(ד)

בחמת חבירו לעכו"ם ישראל ששחט בהמת חבירו לעכו"ם לא אסרה, שוראי לא כיון אלא לצערו (מחבר). איכא מאן דאמר דבאכילה אסורה, ואפילו השוחט בהמת חבירו לשם הרים כו', דליכא למימר לענין איסור אכילה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו, דהכא לאו איהו אסר לה, אלא דלא שרי לה, והוה כלא נשחטה ומתה מאליה (ר"ן) וכן הלכה (ט"ז).

ואם יש לו שותפות בבהמה זו, יש אומרים שאוסר גם חלק חבירו, ויש אומרים דגם בזה אינו מכוין אלא לצער שותפו, ולא לאסור (מחבר). ואם הותרו בו ועבר ההתראה, הרי זה אוסר כשאר מומדים (רמ"א). כיון שהותרו בו שלא לשחוט לעכו"ם, ואפ"ה שחט, וראי כיון לאסור, ואסור אף בהנאה (ש"ך). ודע דבכל הסימן דאמרינן שחט לעכו"ם, מיירי אפי' במעשה כל דהו, וכדלקמן סימן קמ"ה ח' (שם).

סימן ה.

השוחט לשם קדשים, ובו ג' סעיפים.

(א) שוחט לשם קדשים. (ב) מינים שאינם להקרבה. (ג) כזנת פסול.

(א)

שוחט לשם קדשים (ט"ז). ואם שחט לשם קדשים שאינם באים בנדר ונדבה שחיטתו כשירה (מחבר). כיצד, השוחט לשם עולה לשם תודה (וה"ה לקרבן נזיר, ש"ך) לשם פסח שחיטתו פסולה, הואיל והפסח יכול להפרישו בכל שעה שירצה, דומה לנודר ונידב (שם) ואע"ג דלא אמר לעולתו (ט"ז). ואם שחט לשם חטאת לשם אשם ודאי, לשם אשם תלוי

שוחט לשם קדשים השוחטים לשם קדשים, שמתנרבים ונודדים כמותם, אפי' היא בעלת מום, שחיטתו פסולה (מחבר) שפעמים שהאדם מכסה מומה ואינה ניכר, דלהכי אפי' אינה מכוסה אסור, משום לא פלוג (ש"ך). שזהו כשוחט קדשים בחוץ (מחבר). פ"י מפני מראית עין, שיסבר שזה

ר ח ל

שחיטה

א ח ל

והזמן שנחקבל ונחפשט הדבר להשתמש בדיני שחיטה בקהל רב התחיל בימי שאול, שמצינו אז כבר נחשב לחטא הריגת בע"ח כאופן אכזרי. כמבואר בקרא ויעט העם אל השלל, ויקחו צאן ובקר כו' וישחטו ארצה, ויאכל העם על הדם, ויגידו לשאול כו', הנה העם חוטאים לך לאכול על הדם (שמואל א'). ודוד בעס ואמר "בגדתם", כלומר חטאתם, גולו אלי אבן גדולה כו', הגישו אלי איש שורו כו', ושחטתם בזה ואכלתם, ולא תחטאו לך. ויגשו כל העם איש שורו בידו הלילה, וישחטו שם (שם). ומבואר בחז"ל שלמד אותם גם פרטי דיני

בהם מינים שאינה להקריבה לשם קדשים. כשרים (מחבר). וה"ה לתורים קטנים ובני יונים גדולים. כשרים (מחבר) אבל איפכא פסול (ש"ך).

(ג)

כוונת פסול שנים ששוחטים ונתכוון אחד מהם לשם דבר הפוסל בין שאוחזים בסכין אחד, בין שכל אחד סכיניו בידו, הרי זו פסולה (מחבר). אעפ"י שכוחו של הכשר הוא לבד מספיק לשחוט, ואין הפסול מסייע לו, מ"מ כיון שגם הוא שוחט באותו פעם, אוסר (ט"ז). שחטו זה אחר זה, ונתכוון אחד מהם לשם דבר הפסול, פסול (מחבר). נראה, דהכא בעינן שיתחיל הפסול בדבר שעושה אותה נבילה, וכ"ש שאם כבר שחט רובו בכשרות, דאינו פוסל כששוחט אחר, כהאחר לשם קדשים (ש"ך). בד"א, כשהיה לו בה שותפות, אבל אם אין לו בה שותפות (לזה שנתכוון לשם דבר הפוסל) אינה אסורה, שאין אדם מישראל אוסר דבר שאינו שלו, שאין כוונתו אלא לצערו (מחבר) ויש אוסרין בכל ענין, משום מראית עין, ויש להחמיר (רמ"א). מ"מ נראה, דאם יש צד אחר להקל כגון בתערובות, יש לצרף גם היתר שאמרנו (ט"ז).

לשם בכור לשם מעשר, לשם תמורה, שחיטתו כשירה (מחבר). כיון שלא עבר עבירה, שאם עבר קלא אית ליה, שמודה ברבים כדי שיתבייש ויהיה לו כפרה, ממילא הוא עושה כן דרך נדבה, והכל יודעים שאין אלו באים בנדבה (ט"ז). אם יש לו זבח בתוך ביתו ואמר לשם תמורה, אימור שהמיר ופסול (ש"ך). אם הוא לפנינו ואמר שהוא חייב חטאת, הרש"ל אוסר והב"ח מתיר. ונ"ל שיש חילוק בדבר, אם הוא אומר שכבר איזה זמן עבר עבירה, ודאי משקר, דאם הוא אמת, היה כבר מוציא קול כדי שיתבייש ויתכפר. אבל אם הוא בענין שאפשר שלא נודע לו עד האידנא, ודאי אמר אמת, והשתא קא מיכוון להתבייש (ט"ז). אם נודע שעבר עבירה שחייב עליה חטאת או אשם, ואומר זו לחטאתי או לאשמי, פסולה (מחבר). ודוקא שאמר לחטאתי ב"יוד", אבל אם אמר לחטאת סתם, כשרה (ש"ך). אם אמר לחטאתי ונודע שעבר עבירה שחייב עליה חטאת, אסור בהנאה כמו שחיטת חוץ (ט"ז). ויש פוסלין באשם תלוי בכל ענין, משום דסבירא להו דבא בנדר ונדבה, ויש להחמיר (רמ"א).

(ב)

מינים שאינה להקריבה שחט תרנגולים ואווזים וכיוצא

סימן ו.

במה שוחטין, ובו ד' סעיפים.

(א) במה שוחטין. צור. קרומית. שן. צפורן. סכין. צד אחד מגל. פגומה בסכין ארוך. עוקץ. מטלית. ביום טוב. בשעת הדחק בחול. (ב) במחובר לקרקע. לגוף. שנים הקבועים בלחי. (ג) צפורן ביד תלוש. (ד) נעץ סכין בכותל ושחט. סכין למטה, וצואר למעלה. בתלוש כי האי גזנא. בעוף.

פגם (מחבר) אבל שני שינים וצפרנים, פסולה (ש"ך). ואסור לשחוט בשאר קנים שקסמים נבדלים מהם, ויש לחוש לנקבית הסימנים (רמ"א) משמע דבדיעבד נמי פסול, ר"ל כשנאבד לאחר שחיטה ולא בדקו, אבל אם בדקו וברור לו שלא נתזו קסמין הימינו, כשר בדיעבד (ש"ך). ויש חולק ואוסר, אף בכה"ג.

(א)

במה שוחטין בכל דבר התלוש שוחטין, בין בפסין בין בצור בין בקרומית של קנה האגם הנקרא אישפרנא (בין בזכוכית לפי דבריהם ושן וציפורן יחידי, רמ"א, ש"ך) וכיוצא בהם מדברים החותכים. והוא שיהיה פיו חד, ולא יהיה בו

א ה ל שחיטה ר ח ל

שחיטה, וי"ל, מהו ושחטתם בזה, רבנן אמרי סכין הראה להם כמה היה צריך להיות שיעור ארכו. מנין בזה, ב' תריץ, ז' שבעה, ה' חמשה כו' (מ"ד, נשא). והמרדכי הביאו לדינא, ומבואר באחרונים, שהעבירו שוחט שלא ידע רמז זה (בית הלל). וכן מצינו בילקוט, שאול המציא לישראל עניני שחיטה, ולמדם הלכות סכין, ושחטתם בזה, ופרע לו הקב"ה ביום המלחמה (ילקוט שמואל).

דאפשר נבדל ממנו קוסם באורך כו' (ט"ז).
 סכין שצד אחד מגל וצד השני
 צד אחד מגל יפה, לא ישחוט מצד היפה
 לכתחילה, גזירה שמא ישחט
 בצד האחר (מחבר). ואם שחט, הואיל בצד
 היפה שחט, שחיטתו כשירה (מחבר).
 סכין ארוך שיש בו פגימה
 סכין ארוך. עוקץ ונשאר בו שיעור שחיטה
 בלא פגימה, אסור לשחוט
 אפי' במקום היפה (רמ"א). כרך מטלית על
 הפגימה, ג"כ אסור לשחוט (שם). הרש"ל
 הוסיף שאין לשחוט לכתחילה בסכין שיש לו
 עוקץ חד בראשו, שלא יעבור הסכין ויעשה
 חלדה, ובדיעבד כשר. ואפי' לכתחילה בשעת
 הדחק כגון שהוא בדרך, נוהגים לתחוב קיסם
 בראשו (ט"ז). מ"ש דיעבד שרי י"ל דינא
 אשמעינן, דלא צריך שיאמר ברי לי, ואלו
 בפגימה אף שידע מעיקרא צריך שיאמר ברי
 לי. משא"כ בעוקץ שאין מצוי כ"כ. ואולי
 בפגימה בעינן דוקא מלא צואר חוץ לצואר
 בשעת הדחק, ואלו בעוקץ לא בעינן. דאין דרך
 כ"כ להחליד כמו שכ' הש"ש, וצ"ע בכל זה.
 ובש"ך ה' אבאר (פמ"ג) ואם שחט ואמר ברי
 לי שלא נגעתי במקום הפגימה, שחיטתו כשירה
 (רמ"א) ואפי' לא כרך מטלית על הפגימה
 (שם). פשוט דמיירי דוקא שידע שהיתה
 הפגימה, אבל אם לא ידע בה, אינו נאמן,
 וכיוצא בו כתב המרדכי גבי מסוכסכת (ט"ז).
 ודע, אם לא אמר ברי לי, אף דיעבד פסול
 מספיקא. וכפי הנראה דהוה ודאי, דליכא כ"א
 חד ספיקא ואוקמיה אחזקה. ולא דמי לסימן
 חי' דהוה ספק, דיש ספיקי טובא כו'. גם לא
 אחז במקום הפגימה הביא הכנה"ג דעת הב"ח
 להתיר בדיעבד בברי, דלא כש"ג, דבאמת
 מרמ"א אין ראיה, דאדרבא מדכתב אף שלא
 כרך מטלית משמע, הא אוחו בעינן. אמנם מה
 שכ' הכנה"ג להתיר ביו"ט בלא אוחו, לא
 ידענא, אם בחול אסור דיעבד, אין סברא לחלק
 בין יו"ט לחול (פמ"ג).

(ב)

במחובר לקרקע השוחט בדבר המחובר
 לקרקע, או לגוף, כגון
 צפורן ושן המחברים בבהמה, שחיטתו פסולה
 (מחבר). שנאמר ויקח את המאכלת לשחוט,
 דוקא מידי דניקח מיד ליד כמו מאכלת (ט"ז).
 בדבר המחובר, פסול מן התורה כו' והוה
 נבילה גמורה (פמ"ג). תלוש מן הקרקע ולבסוף
 חברו, לא ישחוט, ואם שחט שחיטתו כשירה
 (מחבר) זה דעת הרמב"ם אבל הרא"ש אוסר
 אפי' בדיעבד, וכן עיקר (ט"ז).
 הט"ז והש"ך הביאו הרבה פוסקים דס"ל
 כהרא"ש ולענין דינא כ"ע מודים דאסור,
 וכמו שאבאר בש"ך אות ו' (פמ"ג). ואם
 בטלו כשחבר לקרקע, ג"כ כשר בדיעבד.

ר ח ל

שחיטה

א ח ל

ובל הענין של מצות שחיטה בכלל, וכן כל פרטי דיני שחיטה בפרט, מביאים
 תועלת המצוה הזאת תועלת גדולה לתכלית המטרה של כל הענין הנזכר. כמבואר במפרשים, וי"ל,
 ראשית באופן, דהיינו השחיטה מן הצואר, יתכן יותר שיצא הדם מבעי"ח, ונהיה
 נשמרים יותר מפני זה מאכילת דם. (ב) כי אין מהקומה לגפשותינו, ומדת אכזריות כמו בשאר מיני ההמתה,
 כאילו תאמר בקוסף על ראש בע"ח וכדומה. (ג) היא יותר כולל, כי כאשר באה ההמתה איך תעשה זאת ההמתה,
 יקרה מזה לשוחט בע"ח שהוא לא יכוון להרוג הבע"ח בעשותו זאת הפועל. אבל יהיה לבו איך יעשה זאת המצוה
 שצוהו השי"ת, וזה ממה שיהיה בו תועלת להמשיך אליו הדביקות בהשי"ת. גם בעת עשותו זאת להרחיק ממנו
 תכונת אכזריות, לפי שהוא לא יכוון להרוג, אך לעשות המצוה הזאת, באופן שצוהו הקב"ה (רלב"ג).

מהסכין, שמא תרד הבהמה בכובד גופה, ותחתוך בלא הולכה והובאה, ואין זו שחיטה (מחבר). ומוכח בש"ס ופוסקים, דבסכין תלושה, שלא נעצו בשום דבר, אפי' צואר הבהמה למעלה, מותר בדיעבד, דכל שתופס הסכין בירו, מסתמא אינו דורס, ומשמע בש"ס, רלכתחילה מיהא אסור. וגם בעוף יש לחוש לכתחילה בצואר עוף למעלה, אפי' כשהסכין תלושה בירו (ש"ך). נעץ סכין בכותל ושחט בו, ואמר ברי לי שלא דרסתי, שחיטתו פסולה (מחבר). רחיישינן שמא ידרוס בעוף בפעם אחרת (ט"ז, ש"ך). ובעוף, בין שהיה צואר למעלה מהסכין הנעוצה, או למטה ממנו, שחיטתו כשרה (מחבר). ואין מחלקים בין קל לכבד, בין בעוף בין בבהמה (ש"ך).

והוא שלא יהא נשרש בארץ אחר שבטלו (מחבר). ומהרש"ל שם פסק כהרא"ש, דאם בטלו אפי' דיעבד אסור (ש"ך, ט"ז). נשרש ולא בטלו, ג"כ אסור (ט"ז).

(ג)

שחט בשן, בצפורן חתך מבהמה לחי שיש בו שנים חדים ושחט, פסולה, מפני שהם כמגל. ובשן אחר שוחט בו לכתחילה (מחבר). דהוי ליה לחי כבית יד, וכן בצפורן הקבוע ביד (ש"ך).

(ד)

נעץ סכין בכותל, או בדבר התלוש, והעביר הצואר עד שנשחט, שחיטתו כשרה (מחבר). והוא, שיהיה צואר הבהמה למטה והסכין למעלה. שאם היה צואר הבהמה למעלה

סימן ז.

הקובע סכין בגלגל, אם מותר לשחוט בו, ובו סעיף אחד.

(א) לשחוט בסכין הקבוע בגלגל. בגלגל ע"י מים.

כשמסבב בידו צריך להיות בתלוש מן הקרקע (ט"ז). ויש אוסרים לכתחילה אף בידו וברגלו (ש"ך). ואם פטר אדם את חמיו עד שבאו וסבבו את הגלגל ושחט בסביבתו, הרי זו כשרה בדיעבד, שהרי מכח אדם בא (מחבר). סביבה שניה ולאחריה, פסולה, שהרי אינה מכח האדם (שם) ושניה בכלל פסולה (ש"ך).

(א)

סכין בגלגל יכול אדם לקבוע סכין בגלגל ולסבב את הגלגל בידו או ברגלו, ולשום שם צואר הבהמה או העוף עד שישחוט בסביבת הגלגל (מחבר). ואם המים מסבבים את הגלגל, הרי זו פסולה (מחבר). דבעינן כח גברא (ש"ך). היכי דמותר, דהיינו

סימן ח.

שיעור הסכין של שחיטה, ובו סעיף אחד.

(א) שיעור הסכין לבהמה, לעוף, לשחוט במחט של רצענין. באיזמל.

רמו לשיעור. סכין מחרב של תליון.

בסכין שיעור מלא צואר וחוף לצואר משהו, ושם יבואר (פמ"ג).

ומחט אפי' הוא רחב קצת, לשחוט באיזמל כאותן של רצענים שחותחין בו החוט, אין שוחטין בו. וכיון דלא ידענא שיעורא, השוחט בסכין קטנה צריך ליזהר ולשער לפי אומד דעתו, שכשיוליך

(א)

שיעור הסכין שיעור אורך הסכין היא כל שהוא, רק שלא יהא דבר דק שנוקב ואינו שוחט, כמו ראש האיזמל הקטן, וכיוצא בו (מחבר). ובלבד שיוליך ויביא, כדלקמן ס"ב (ש"ך). ולענין דינא כתב רמ"א לקמן סימן כ"ד, א', דפסול בבהמה אם אין

א ה ל שחיטה ר ח ל

וכדאי היא שכל העוסקים במלאכת הקודש הזאת יתנו אל לבם, שהגם שלטי הדין, שחיטה אינה צריכה כחונה, אבל כחונת עשייה צריכה. כמבואר בפוסקים, ונבחת כמו ועשית, הכחונה בזה, שצריך עכ"פ לכחון תכלית עשייה זאת של מלאכת השחיטה, לעשות עבודתו בלי שום רגש אכזרי, ולהקל את צער בע"ח הנשחט. ואחר הנחה זאת, יתורץ קושית המפרשים בדברי היש"ש, שאם כיון מפורש שלא לשם זביחה, שכחונתו היתה לעשות בה

והעבירו חכמי הדור. ופר"ח השיג עליו. והתב"ש בסי' א' סובר כהב"ה, מאחר שעכשיו הלכות שחיטה סדודות ושגורות בדפוס, א"כ חזינן שאין לימודו עולה יפה, שאינו חוזר עליו, ע"כ ראוי לקנסו (פמ"ג). ומי שלא יוכל לשער לפי אומד דעתו, יקח סכין כמלא אורך שני צוארין של אותו דבר שנשחט. ויש אומד לשער בי"ד אצבעות. ורמז לזה, שנאמר ושחטתם בזה, מנין י"ד (רמ"א). בבית לחם יהודא וכ"ו הביאו הג"ה אחת מלחם הפנים, שאחד עשה סכין של שחיטה סכין מחרב מחרב של תליון, אי יש בה משום טומאה. והשיב, ע"י טבילה נטהר הסכין. והב"י כתב, שתלמיד טועה כתבו כו', וכי טומאה וטהרה יש לנו. ועוד טומאת מת, הזאה בעי. ולענין השאלה יש לשאול, מאחר שבשר אדם מן התורה אסור לדעת הדמב"ם ז"ל, א"כ הוה כסכין ששחט טרפות תדיר, שהרי בלע אגב דוחקא וחום הצואר באדם כמו בבהמה, ויש להגעילו. וכ"ש אם רוצה לעשות סכין ממנו, אמנם אם בא באש אין צריך (פמ"ג).

ויביא בו, שלא ידרוס, אבל בקטנה היותר מדאי לא ישחוט (מחבר). מתוך שהאזמל קטן, נשמט ונוקב בראש הסכין (ט"ז), ומהרש"ל פרק השוחט סימן י"א, והב"ח, האריכו בדין שיעור הסכין, ומסקי, דלכתחילה בין בבהמה בין בעוף אין לשחוט אלא בסכין שהוא שיעור שתי צוארים של אותו דבר הנשחט. ועיין לק' סי' כ"ד, ב' (ש"ך).

מיהו אנו נוהגין כמו שכ' רמ"א י"ד בעוף אצבעות, היינו רוחב גודלים. ודוקא בהמה, אבל בעוף אין ליקח סכין גדול כזה שמכביד ויביא לידי דרסה, אלא אורך ב' צוארי עוף ההוא, וקצת יותר. וכן כתב בשמ"ח ב', ותב"ש, ג' כ"ו. ובדיעבד כשר אף בסכין גדול בעוף אם אומר שלא עשה דרסה. ובכ"ו כתב, זה בבהמה, אבל עוף א"צ י"ד אצבעות, משמע דכשר לכתחילה. והשוחטים אין נוהגין כן. וכן ראוי שלא ליקח סכין גדול לעוף (פמ"ג).

כתב בה"י, שוחט לא רמז לשיעור הסכין היה יודע דמז שיעור אורך י"ד אצבעות.

סימן ט.

השוחט בסכין מלובנת, ובו סעיף אחר.

(א) לשחוט בסכין מלובנת. רישומי הסכין שעושין האומנים. שוקע. בולט. פגם בצד הסכין.

בהם שום חשש שיעשו טריפות בחלק הנשחט. וכן מצאתי לרש"ל (שם). וכתב בתבו"ש דדוקא שוקע, הא בולט אף רחוק מחוד אסור, וכתב דראוי לחוש לכבודו של הבה"י, ואף רושמי אומנים אין לשחוט, וכן ראוי לעשות (פמ"ג). הש"ך הביא דברי רש"י, וושט נקיבתו במשהו, והראה מקום לסימן כ"ו א' כו' ע"ש. — והנה מדברים אלו משמע דאם תפס חקנה לכדו ושחט בסכין מלובן, דכשירה. ואולם למה שכתב הב"ש אות ב', דסכין רעה ודאי שורף כו', יש לאסור בעוף וראוי לנהוג כן

(א) סכין מלובנת השוחט בסכין מלובנת, שחיטתו פסולה (מחבר). אע"ג דחידודו של סכין הוא קודם לליבונו, ונמצא ששחט בהיתר, מ"מ יש לחוש לצדדי הסכין, ששורפין בוושט במקום שנשחט, וזה ודאי אסור, כל זמן שלא נשחט הרוב של הסימן תחילה (ט"ז). אותם רישומי הסכין הרישומין שעושין האומנים בסכין, שהם רחוקים הרבה מן החוד. מפני שהם רחוקים מן החוד אין

א ח ל   שחיטה   ר ח ל

נחירה וחניקה, ונתהוה שהיתה שחיטה הגונה, השחיטה אסורה (יש"ש, פ"ב). והוקשו המפרשים, שהיפך הכונה אינה יכול להזיק רק במקום שצריכין כונה, אבל במקום שאין צריכין כונה, למה יזיק הכונה להיפך. ולדברינו נחא, שצריכים עכ"פ כונת עשיה לדעת, שתכלית עשיה זאת במלאכת השחיטה היא לקיים המצוה של ואהבת כר, גם לגבי בע"ח, לברור לו מיתה יפה. ואם כונתו היה לנחירה וחניקה, היה בו הרגש של רציחה. ואו אף אם העשיה היתה באופן הכשר על פי דין, אבל כונת תכלית העשיה לא היתה בו, כי הכונה היה מלא רציחה, שהיא היפך תכלית הכונה שבעשיה זאת, ונכון לדעת, שהענין של שחיטה בכלל, הוא ענין חשוב ביותר, ויש בו רמזים נשגבים. והמחבר שפסק בש"ע, לפי מסקנת חז"ל, דשחיטת חולין א"צ כונה (יור"ד, א'), גלה לנו סודות ורמזים בענין זה

דינא ודאי מהצד וחד דין אחד להם, ואין לכרוך מטלית אם לא ביו"ט או בחול בשעת הדחק, לא באופן אחר (שם).
 שחט בסכין מלובנת, וידע שחיא מלובנת, ונוהר שלא נגע בצדדין, יש מכשירין בזה (מחבר, דמ"א). שאז חידודה קודם לליבונה. ול"ד לפגימה שהיא מן הצד שאם שחט בה טרפה, כדלקמן בסי' י"ח, ולא מפלגינן בין ידע ללא ידע, דהתם מורשא של סכין יוצא ומתפשט בצדי בית השחיטה וקורעתו, ואפילו ידע א"א שלא יגע בצדדין (דא"ש) והב"ח פסק כסברא הראשונה, דאפילו ידע, שחיטתו פסולה (ש"ך).

ובפרט האידנא אף בה"מ (פמ"ג). ודע דמ"מ יש נ"מ ודין מחודש לדידן.
 פגם בצדדין דשוחט בסכין שבדק פיה וחלקה, אלא שיש פגם בצדדין, ואף לא ידע ותפס הקנה לבדו בעוף ושחט, נלע"ד דיש להכשיר אף בלא הפ"מ. דכל הני טעמים דליבון לא שייכים הכא, דחצי קנה פגום כשר, וכ"ש ששחט בהכשר ואח"כ במיעוט בתרא לית לן בה, כמ"ש הש"ך כאן ובסי' כ"ו א'. וא"כ ודאי יש נפ"מ בזה כאמור. ומה שמטריף לקמן סימן י"ח בפגימה מהצד בבהמה או עוף, בוושט ולא בקנה, ולמעשה צ"ע. ולכרוך מטלית על פגימה מהצד, לענין

סימן יוד.

יתר דיני סכין, ובו ג' סעיפים.

(א) לשחוט בסכין של עכו"ם. מסוכנת. הכשר הסכין לשחיטה. נעיצה. השחזה. שחט בסכין של עכו"ם בלא הכשר. לשחוט בו לכתחילה בשעת הדחק. (ב) סכין המלוכלך בדמים משחיטה, ושחט בו. לחתוך דותח בסכין של שחיטה. אם שחט. לחתוך צונן. (ג) סכין ששחט בו טרפה. קינוח הסכין בין השחיטות. בעופות. עוף שנתנבלה. סכין ששחט בו רק טרפות. לאחר נעיצה.

אסורה, ע"ש. אבל הרש"ל חולק עליו, ודעתו דיש לפסוק כהרשב"א (ט"ז, ש"ך). השחיזו ברחיים, או אם הכשר הסכין נעצו בקרקע קשה עשרה פעמים, ואח"כ שחט בו מותר (מחבר). מדסתם המחבר, משמע דאירע בסתם סכין, וס"ל כהרשב"א, דאע"ג דקיי"ל לקמן סי' קכ"ב, סתם כלים אינן ב"י, שאני סכין, דמתוך שתשמישו תדיד, מסתמא שמנונית טוח על פניו ואוסר אפ"י אינו ב"י, מיהו אם הסכין ב"י, אפ"י נראה לעין שהוא נקי מכל שומן ושחט בה, צדיך קליפה, אם לא הושחזה ברחיים ולא נעצה בקרקע. מפני שיש כח בחום בית השחיטה להפליט מה שבקליפת הסכין, מיהו מדברי המרדכי משמע דלא מהני נעיצה בסכין ב"י, ואף ע"י נעיצה בעי קליפה.

(א) סכין של עכו"ם סכין של משמשי עכו"ם, חדש או ישן (פי' שלא נשתמש בחמין, רק חתך בה בקעת וכד' ט"ז) שאין בו משום גיעולי עכו"ם (כגון שהכשירו, כדלקמן סימן קכ"א, ש"ך) מותר לשחוט בו בהמה בריאה מפני שהוא מקלקל (מחבר). משמע אפ"י לכתחילה, ואין זו הנאה, מפני שבחייה היו דמיה מדובים מלאחד מסוכנת שחיטה (ש"ך). אסור לשחוט בו מסוכנת, מפני שהוא מתקן (מחבר). יש בזה מחלוקת הפוסקים, הרשב"א כתב שיוליד הנאה לים המלח, כדי שכר סכין לשחוט בו, והרא"ש מתיר בדיעבד, והמחבר בסימן קמ"ב כתב וז"ל, סכין של עכו"ם ששחט בה כו' בהמה מסוכנת, הר"י זו

א ה ל שחיטה ר ח ל

בבוקר אחר, וז"ל, ורוא דתרין סימנן אינון רוא דיצה"ר ויצר טוב, חשט רוא דיצה"ר, ובגין כך הוא גמיר ופשיט. דאי יהיב ביה אנוש מזוני זעיר, הא איהו מיחזי דאיסתמי ביה, וסגי ליה בהכי, ואי בעי בד נש למיהב ביה טובא, איהו מפשיט ומקבל, ולא שבע לעלמין, וקנה היא ברוא דעוה"ב, ביה משתבחין לקב"ה, וביה נסיק קלא דאינן דעסקין באודייתא, וכמו דעוה"ב אין בו אכילה ושתיה אלא איהו מתהני ושאיב מלחותא דעבד בחושט, ואפיקת דמא מהני תרי סימנא דאינון דמיוון לעוה"ב ועוה"ז לסיפקא מינייהו חולקא סיטרא, ובגין דבעל חי חולקהון דשאר סיטרין איהו דמא, משום הכי בעי למיפקא ליה מבשרא דבעינן למיכל, כי היכא דלא הוי לוצי סיטרא בבשרא דאכילנא (מגיד משדים).

לומר דאף כשרה צדיך הדחה משום אמ"ה, או קינוח. וזה אינו מדכתב המחבר אע"פ שהוא מלוכלך משמע פשוט דעדין מלוכלך כו' ועוד, דבס"ג דוקא טרפה בעי הדחה כו' (פמ"ג). אבל אסור לחתוך בו רותח (מחבר). משמע אפי' שחט רק פעם אחר אסור לחתוך רותח לחתוך אח"כ רותח על ידי הדחה, וכן דעת הפוסקים (ש"ך). מדכתב המחבר סכין ששחט בה, משמע אף פעם אחד אפ"ה אסור אף בהדחה (פמ"ג). ובדיעבד אם חתך בו רותח, הש"ך הביא כמה פוסקים וחלוקי דעות בדין זה, ומסיק דסגי בקליפה אם חתך בו רותח או דבר חריף, שכן פסק מהרי"ל (ש"ך, י"ד). והרא"ש פסק כמ"ד צונן, והיינו דיעבד סומכין על זה כו' ובלשחוט הוי דיעבד, דמצרכת הגעלה בין כל שחיטת טרפה. אבל לחתוך רותח לכתחילה ודאי אסור למ"ד בית השחיטה צונן, אלא הגעלה בעי לכתחילה. דאין סומכין אהאי טעמא דביה"ש צונן, אלא דיעבד (פמ"ג).

ולחתוך בו צונן מותר ע"י הדחה רותח שידיחנו תחילה (מחבר). משמע אפי' שחט בו הרבה פעמים, מותר לחתוך צונן ע"י הדחה. ולא דמי לרגיל לשחוט בו טרפות דבסעיף ג', דהכי שאני, דאיסור משום דם ומשרק שריק, ואינו נבלע כ"כ בסכין (ש"ך). נראה, מדלא כתבו הטו"ה נמי הכא או יקחנו בדבר קשה כדבסמוך סעיף ג', אלמא סבירא ליה דדוקא התם הוא דמתני קינוח, כיון דאיכא נמי טעמא דטרדיי סימנים לפלוט דם, משא"כ הכא (ש"ך). ואם רוצה להגעילו לאכול בו רותח, סגי ליה בהגעלה ע"י עירוי, אע"פ שאינו ככ"ר (דמ"א). לפי שאין בית השחיטה כרותח גמור (ט"ז). כיון שאין מבליע בסכין רק כדי קליפה, ועירוי מפליט ומבליע כדי קליפה (פמ"ג).

(ג)

שחט בו טרפה סכין ששחט בו טרפה, אסור לשחוט בו עד שידיחנו בצונן או יקנחינה בדבר קשה (מחבר). הטעם, דשמנונית הטרפה נדבק בדופני הסכין,

ומדבדי הרמב"ם משמע, אפי' לאינו ב"י לא מהני נעיצה, וכן אם יש בו גומות לא מהני נעיצה (ש"ך).

מדבדי המחבר משמע, דדוקא בדיעבד מותר, ודוקא בנעיצה הדין כן. אבל חשחזח משמע מדבדיו דמהני אפי' לכתחילה, וכן פסק המחבר בס"ס קכ"א. ואפשר דגם הרב מודה כאן בשחיטה, כיון דבלאו הכי יש פוסקים דאפי' בנעיצה שרי לכתחילה שחט בלא הכשר (ש"ך). שחט בסכין של עכו"ם בלי שום הכשר, מדיח בית השחיטה (כלומר, משום איסור שמנונית צריך שפשוף גדול, כי כל בשר צריך הדחה משום דם, ט"ז). ואם קלף, הרי זה משובח (מחבר). וע"כ יש לקולפו (רמ"א). פי' וחיוב גמור הוא, דלא כמשמעות הש"ע דאינו אלא הידור מצוה, וכן פסק רש"ל דיש להחמיר בשל תורה (ט"ז, ש"ך).

ובשעת הדחק שאין לו סכין לכתחילה אחרת, מותר לשחוט בו כה"ג לכתחילה (רמ"א). פי', אם שיפה במשחזת או נעצה בקרקע קשה, ומיירי בסתם סכין, אבל בידוע שהוא ב"י, לא יעשה כן לכתחילה (ט"ז) דק ע"י הגעלה, ודיעבד שרי אף בנעיצה (פמ"ג).

לא ישחוט ע"מ לקלוף אח"כ (רמ"א) הב"ח פסק ממשמעות הפוסקים, דאפי' בסכין שאב"י והוא נקי בוראי אסור לכתחילה, דלא כמהרש"ל שהתיר בכה"ג (ש"ך) ואם בשלוהו בלא קליפה, צריך ס' נגד הקליפה, וכשאין הקליפה ניכרת, א"צ ס' נגד הקליפה, כמבואר בס"י צ"א ד' (פמ"ג).

(ד)

מלוכלך בדמים סכין ששחט בו כשירה, והוא מלוכלך בדמים, מותר לשחוט בו פעם אחרת (מחבר) משמע בהדיה דמותר לשחוט בו כשהוא מלוכלך, אפי' בלא הדחה כלל כו', משום דבלא"ה יש דם הרבה בבה"ש ולא בלע, משום דטרדיי סמנים לאפוקי דם, וע"ל סי' י"ח (ש"ך). הראה מקום לאות י"ח, וכוונתו להשיג על הב"ח במה שירצה

א ח ל שחיטה ר ח ל

ולכן צריך השוחט לדקוק ולזוהר היטב בכל פרטי דיני שחיטה, כי אם ח"ו עובר על פרט אחד נחשב לו כאילו הרג נפש, כמבואר לעיל, ויש לזה רמז בקרא, דבר אל אהרן כו' (אחרית) כי הכהנים הם השוחטים לישראל, (אב"ע) איש איש כו' אשר ישחט שור ואל אהל מועד לא הביאו כו' דם שפך כו' (אחרית) כאילו אדם זכאי אשר (יונתן) כשופך דם האדם שמתחייב בנפשו (רש"י) דם יחשב ממעשה בראשית. אומר, הנה בכל בע"ח זולתי אדם, עשיתי דמם כמים, כנאמר, כירק עשב השדה נתתי לכם את כל. אבל אם ישחט מחוץ למחנה, יחשב כשופך דמים (רמב"ן). התיר לנח להמית הבע"ח, ואמר, אבל אם לא תעשה בהם כמו שצוית נשאר באיסור הראשון,

בית חלכות שחיטה סימן יוד שמואל יא

ונבלע בבית השחיטה, דאע"ג דטרידי סימנים לפלוט דם, מ"מ בולע שמנונית כו' (ש"ך). ונוהגין עתה לקנחו יפה קינוח הסכין בשיער הבהמה בין כל שחיטה ושחיטה, ושפיר דמי (מחבר). משום דחיישינן שמא תמצא טרפה, וכתב הב"ח ודוקא בבהמה, אבל בעופות דלא שכיחי טרפות, אין המנהג לקנח. אמנם משום איסור אכר מן החי יש להזהיר השוחטים לקנח אף בעופות. ולא מהני קינוח בניצות העופות, אלא צריך דוקא דבר קשה, כגון חתיכת בגד בלוי או הרחה בצונן בין כל שחיטה ושחיטה עכ"ד. ויש לדחות דאיתו דלא בעי הרחה כלל אפי' בצונן בסכין ששחט בו כשרה, וכן פסק כו' הט"ו והסמ"ג כו' (ש"ך).

ומיהו הא למדין, דאם שחט עוף נתנבלה ונתנבלה בידו, דלא מהני קינוח בנוצת העוף, אלא דבר קשה כשיער בהמה (פמ"ג). ואם שחט בסכין ששחט בו טרפה בלא הרחה, ידיח בית השחיטה (מחבר). ויש חולקין, וסבידי שצריכין קליפה (ט"ז, ש"ך). אם דגיל לשחוט סכין של פריפות בסכין טריפות תדיר, צריך נעיצה עשר פעמים בקרקע קשה (מחבר). דזה הוי כמו סכין של גוי. וא"כ אם עבר ושחט בלא נעיצה, פשיטא שצריך כאן לקלוף בית השחיטה, אפי' לדעת הטור כו'. וכל שיש כשירות בינתים, לא מיקדי דגיל באיסור, ולא דמי לסכין של גוי אלא באם ברי לשוחט ששחט בהמות בזה אחד זה ונטרפו, שמה ששחט בלא נעיצה בקרקע קשה, צריך לקלוף בית השחיטה של אותה בהמה. ונדאה, דבשלוש בחמות פריפות בצירוף מיקדי דגיל לשחוט בו טריפות. דבג' זימני הוה חזקה כו'. אבל לכתחילה די בקינוח בשיעור יפה כו'. אלא שמהרש"ל כתב שעתה לא נהגו לקנח יפה כראוי אלא דרך ארעי, וצריך המורה להזהירם על זה (ט"ז). ומ"ש אבל לכתחילה די בקינוח שיעור יפה, יראה לפד"ש דה"ק, דאם קנח בשיעור כמו שנוהגין השוחטים משום חשש טריפה, א"כ לא הוי דצופים אלא בלא קנח בינתים. אמנם התבו"ש

ס"ב כתב, דמהט"ז משמע דאף אם קנח בינתים, כל שרגיל לשחוט טרפות, צריך נעיצה, ע"ש. והיינו שהוא מפרש לכתחילה, כלומר, לכתחילה נוהגין בין כל אחד לקנח בשיעור יפה. (פמ"ג). עיין ש"ך, כ"א. והנה משמע דה"ק, דלא ישחוט אח"כ (כשנמצא כמה בהמות טרפות בבדיקה) אלא ע"י נעיצה, הא הכשירות ששחט בינתים הוכשרו בקינוח שעשה בינתים, כמו שנוהגין השוחטים עתה לקנחו בשיעור יפה, משום חשש שמא ימצא טרפה. אמנם לא ידענא להולמו, דאודבא, המעיין בב"ח יראה, כל ששחט בינתים כשירות מקנח אף שנמצא הרבה טרפות, לא צריך נעיצה. גם מה שכ' התב"ש דמשמע מב"ח תרתי בעי, קינוח, ולא שחט ג' טרפות רצופים, לא ידענא, דהא כתב, לדידן, דנוהגין השוחטים לקנח יפה בין כל בהמה, אין צורך, והא משכחת ליה בג' רצופים. והפר"ח הביא בשם הב"ח, דקינוח לחוד סגי, ויפה כיון (פמ"ג).

ואחר הנעיצה שוחט אח"כ לאחר נעיצה לכתחילה, ולא דמי לסכין של עכו"ם דלא מהני נעיצה לכתחילה, היינו משום דבלע טובא ע"י רתיחה ממש. משא"כ הכא (ש"ך). שלשה מדות בפסין. סכין של גוי, וסכין של שחיטה ששוחט כשירות. וסכין ששוחט בח טרפות. הנה סכין של שחיטה מבואר הדין בסי' כ"א ז', דלצונן בעי נעיצה יפה בקרקע קשה כו'. ואפי' לחריף מהני כמו צנון, סגי בהכי כו'. ולרותח לא מהני נעיצה כ"א השחזה היטב כו'. ולשחוט בסכין כשרה מבואר הדין כאן. ובסכין טרפה שדגיל לשחוט בו טרפות, או סכין שנחרר חגוי בהמות, ג"כ לא בלע כי אם כדי קליפה כו'.

דין חדש יש בפסין, מה שאין כן בשאר דברים דאלו חתך בסכין איסור או חלב בשר דותח בכ"ד, נאסרה כל החתיכה, ואף דחם בחם בלא דוטב, כי אם כדי קליפה בכלי כו'. עכ"פ ביבש לגמרי שאין לו רטיבות בלל כמו לחם חם שחתכו בסכין איסור או באיסור דר', אפ"ה ע"י דוחקא דסכינא מתפשט בכולה כו' (פמ"ג).

א ה ל שחיטה ר ה ל

והרי אתה כאילו שופך דמים (טור). מה ענין שוחט בחוץ לשפיכת דם האדם, אלא לפי שהשוחט בחוץ כו' מושך כחו מן מאדים, המשפיע החרב וההריגה. נמצא שיסה אמר דם יחשב לאיש ההוא, כי הוא חשוב באמת לשופך דם כו' (כל"י). מכאן, אם שוחט שלא כדין, כאילו הרג נפש אדם. ההטבר לזה, כי די נתן רשות ליקח נפש בע"ח רק באופן מיוחד, ואם הוא עושה באופן אחר, או איננו עושה כבר מצחת הבורא וכבר אי אפשר לו לומר "ברוך כו' וצונו על השחיטה". וכל האחריות של המתת הבעל חי נופל על צוארו.

סימן יא.

באיזו זמן שוחטין, ודין השוחט לתוך המים, וכו' ד' סעיפים.

(א) באיזו זמן שוחטין. במקום אפל. אבוקה. גר. שחט בחושך. ככה הגר באמצע השחיטה. התחיל באפילה ונזכר. נגד אור לבנה. (ב) שוחט בשבת. ביוה"כ. (ג) לשחוט בתוך ימים ונהרות. לתוך כלים. כשיש מים בכלי. עפר בכלי. לתוך בארות ומעינות. (ד) על גבי כלים. בראש הגג. בראש הספינה. לעשות בית מטבחים על הנהר. לקבל הדם מן הצואר בכלי, ולמכור. השוחט ארוז בטבת ושבת.

היינו שמונחין זה אצל זה. לא ביש מי שאומר שאם ברך כמה פתילות באחד, הוה אבוקה, וזה ודאי אינו. אבן מה שב' הש"ך אפילו קלועין, הא אפי' ב' פתילות הווין באבוקה. ואולי בפירוט של שמן מיירי, שמונחים פרודות הפתילות, ועיין בתב"ש. וא"כ יש לחוש לכל החומרות בי י"א הטעם דצריך ב' נרות שמא יבכה א' מהם. וי"א שיהיה אור גדול, ויוכל להבחין היטב. וודאי בעיה"ב וכדומה ששוחטין עופות הרבה, ראוי ונכון שיהיה כמה אבוקות, ואז יוצאין כל החששות. וה"ה עציים דמשחן שפיר דמי.

ואם התחיל לשחוט כבח הנר, אור לבנה. וכבח הנר, יגמור, דהוה דיעבד. וה"ה התחיל באפילה ונזכר, יגמור לדין, דשיעור שהיה מועט, הוה דיעבד, עיין אחרונים. כתבו עוד, לאור הלכנה, י"א דאין לשחוט, וי"א דיוכל לשחוט לאור הלכנה. ואין ראייה מחמץ, דצריך לבדוק בחורין כו', ומ"מ בשעת הדחק אם אורה מבהיק, יש להקל (פמ"ג).

(ב)

שוחט בשבת השוחט בשבת וביו"ב, שחיטתו בשרה. אע"פ שאילו היה מזיד, בשבת מתחייב בנפשו, ולוקה ביו"ב (מחבר). ושחיטתו בשרה גם לדידיה, ביומא אחרינא אחר השבת (ט"ז).

(ג)

לתוך נהרות. לכלי אין שוחטין לתוך ימים ונהרות, שלא יאמרו לשר שלום הוא שוחט, ולא לתוך הכלים שלא יאמרו

(א)

זמן לשחוט לעולם שוחטין, בין ביום ובין בלילה. ואם אין אבוקה בנגדו בלילה, וביום במקום אפל, לא ישחוט (מחבר). שמא ישהה או ידרוס, ולא ירגיש (ש"ך). רש"י פי' הטעם דשמא לא ישחוט הרוב, והוא לא ידע. והרשב"א פי' שמא יחליד או ידרוס. ובתב"ה, דנ"מ בין הטעמים, דלרש"י אסרו כל שלא נמצא סימנים בולם שחוטים, כי אם רוב חיישינן שמא נתרבח ע"י פרכוס, זה חומרא לרש"י. וקולא, אם שחט ביום במקום אפל שרי, דמיד יצא לאורה לבדוק אם נשחטו רוב קודם שיזרוק מידו. ולהרשב"א חומרא, ביום במקום אפל אסור, שמא יעשה דרסה או חלדה. וכלילה אף שלא נשחטו ב"א רוב בשירה, דלא חיישינן שמא ע"י פרכוס כו'. והנה עוד נ"מ, דאלו לרשב"א ז"ל צריך שיאמר אח"כ ברי לי, כמו שב' הכ"ח והש"ך ופר"ח, ובמו שאבאר בש"ך א'. ולפי"ז מומר לתאבון ששחט כלילה, או דליתיה לפנינו, שחיטתו אסורה. ואלו לרש"י א"צ שיאמר בלום, ב"א שרזאה לאור הבוקר שנשחטו רובם. אמנם הט"ז לא ניחא ליה בכך, והקשה הב"ח ידידיה אדידיה (פמ"ג).

ובדיעבד אם שחט שחט בחושך; אבוקה; נר. בלא אור, שחיטתו בשירה (מחבר). שני נרות, חשוכים אבוקה (רמ"א). ועיין בח"מ רצ"ח שנתבאר שם, דנר שיש לו ב' פתילות הוה אבוקה. ובא"ח סי' תל"ג ב' בתב הרב, דב' נרות אפי' הן קלועין, דינן באבוקה, ומסתמא ה"ה הכא (ש"ך). הנה ב' פתילות,

א ת ל שחיטה ר ת ל

וכעין זה מצינו בענין הוכחת שמואל לשאול על שלא תחרימם את כל הצאן. אמר לו שמואל, ולמה לא שמעת בקול ד' ותעט אל השלל, ותעש הרע בעיני ד' (שמואל, א'). ויש להקשות למה הכפיל לאמר ותעש הרע בעיני ד'. אך יש לומר הכונה בזה, שאם לא עשה את מצות ד' כמו שצוה אותו בשלימות, א"כ נופל כל האחריות של מעשיו עליו בעצמו, ולא היה לו רשות להרוג את האנשים וגם את הצאן שהחרימם, כמו שנאמר בקרא, כל המצוה כו'. לומר אין אדם רשאי לעשות חצי מצוה ולעבור על חצי, כי אז נחשב כאילו לא עשה כלום. ולכן צריך השוחט לזוהר בכל פרט מדיני שחיטה, כי כל פרט ופרט, היא להחליש את צער הבע"ח הנשחט,

באותן מקומות שיש להם בית מטבחים על הנהר וכדומה, אין דאוי לשחוט לתוך המים להדיה, אלא ישחטו ע"ג קרקע, ומשם יזוב הדם לנהר. דכל להדיא למים ודאי אסור. ואם לנקד כדי שלא יתרכה הזבל, ישחוט על הקרקע במקום מדדון, ויזוב למים. וכן כתב השמ"ח (שם). ולהוציא ידו חוץ לספינה ולשחוט על דפנותיה מותר, והדם שותת לתוך המים ואינו חושש (מחבר). הכלל, משום נקי שרי, ע"ג כלים הא שלא בשביל נקוי אף זה אסור כו'. עיין בה"י מ"ש לענין הדם שמקבלין אחר גמר שחיטה מן הצואד בכלי זמורים. הפד"ח התיר אפי' לקבל מן הצואר ביה"ש, כל שהוא לאחר גמר שחיטה, וכי אין בו צד איסור סחורה. ויפה כתב לענין סחודה, וכן הסכים השמ"ח. בדיעבד, אם שחט לתוך ימים, אין לאסור שחיטתו (פמ"ג).

מקצת השוחטים, נוהרים אווז בטבת ושכט שלא לשחוט שום אווז בטבת ושכט, אם לא שאוכלים מלכה. משום שקבלה היא, שיש שעה אחת באותן חדשים, אם שוחט בו אווז ימות השוחט אם לא יאכל ממנה. ונוהגין לאכול מן הלב (דמ"א). עכשיו נוהגין לאכול מן חרגלים. וראוי ונכון שלא לערב, פן ימצא טרפות. ועיין בסי' ק"י (פמ"ג).

מקבל הדם לזודקו לעכו"ם. ואם יש מים בכלי, שאז אין המים ראוי לזריקה, אם הם צלולים לא ישחוט בו, שלא יאמרו לצורח הנראת במים שוחט. ואם המים עכורים, מותר (מחבר) ואם יש עפר בכלי, מותר לשחוט בתוכו (שם). משמע אבל לימים ונהרות אין חילוק, דאפי' הם עכורים אסור, מטעם שלא יאמרו לשר של ים הוא שוחט, והכי מוכח בש"ס ופוסקים (ש"ך, ט"ז). וכ' השמ"ח לאו דוקא ד' נהרות המפורשים בקרא, ה"ה שאר נהרות. מיהו מים המכונסים וכדומה, אם הם עכורין שרי כו'. וה"ה בארות ומעינות שאין מושכין (פמ"ג).

ע"ג כלים; בראש חגג; חספינה היה בספינה ולא היה לו מקום לשחוט, יכול לשחוט ע"ג כלים, והדם שותת ויודד לתוך המים (מחבר). לדעת רש"י יש היתר בראש חגג או הספינה לקבל הדם בכלי. שהכל יודעים שעושה כן שלא לטנף גגו או ספינתו. ולדעת התוס' שלא התיר בספינה רק ע"ג הכלי. וכן כ' הר"ן (ט"ז). והעיקר כתוס' קי"ל, דכל להדי כלי אסור, בין בראש חגג ובין בראש הספינה, אף דא"א בענין אחר. וכל שהדם שותת ע"ג הכלים וכד', דוקא תוך הספינה שרי או בראש חגג. הא שלא בספינה אף זה אסור, דלא התירו כל זה רק לצורך (פמ"ג).

סימן יב.

שלא לשחוט לתוך גומא, ובו ב' סעיפים.

(א) אם לשחוט לתוך גומא בבית. (ב) לגומא בשוק. המנהג בזמן הזה.

השוק, והלכך אפי' אין שם אדם רואה אותו, אסור, דומיא דבית (ש"ך).

(ב)

לגומא בשוק אם שחט בגומא בשוק, יש אומדים שאסור לאכול משחיטתו עד שיבדקו אחריו שמא אפיקורס הוא. וי"א שמותר בדיעבד, ואין צריך בדיקה (מחבר). א"צ בדיקה אחריו כדי להכשיר אותה

(א) לשחוט לתוך גומא אין שוחטין לתוך גומא אפילו בבית (מחבר). ואפי' שאינה נקיה מעפר, אסור כו'. והטעם, כתב הרשב"א, שכן דרך האפיקורסים להתאסף על הבור ולאכול עליו (ש"ך). ואם לא היה רוצה ללכלך ביתו בדם, עושה מקום מדרון חוץ לגומא ושוחט שם, והדם שותת ויודד לגומא. ובשוק לא יעשה כן (מחבר). שאין צריך לנקות

א ח ל שחיטה ר ח ל

כמבואר במפרשים, שטעם השחיטה ובדיקת הסכין, ומקום השחיטה, וה' דברים המפסידים השחיטה, הם כולם משום צעד בעלי חיים שהוא דאורייתא. והדבר ברור, שאם שחט הסימנים, מיד תמות הבהמה. ובסכין פגום מצטערת, וכן אם תצא נפשה ממקום אחר. ודרך הסימנים יוצא כל הדם ולא תבלע בבשר, ולא תצא ע"י מליחה. ובהמה דנפיש חיותה, צריכה ב' סימנים, ועוף דקליש חיותיה, סגי בסי' אחד (רדב"ז). והקב"ה חס על צעד בע"ח, ואינו מקפח שבר כל בריה. ומבואר במפרשים, שצריך השוחט להאמין, כי יש לבע"ח תמורה טובה תחת כאבה (מהרי"ק).

שחיטה. דאפי' בלא בדיקה אין מוציאין את האדם מחזקת כשרות, ומה ששחט הוא כשר. והא דאיתא בש"ס צריך בדיקה אחריו, היינו כדי לפסלו מכאן ולהבא, אם ימצא אפיקורס. וה"ה לתוך ימים וכלים (ש"ך).

ובזמן הזה דאין דרך עובדי בזמן הזה כוכבים בכך, יש להתיר בדיעבד (דמ"א). קאי גם אלעיל דסימן י"א (ש"ך). ותמהני על התב"ש שכתב דעכשיו א"צ בדיקה כלל. ואמת שכן כתב הב"ח, וכ"כ הרב בש"ע. אבל מרכתב המחבר דיעבד מותר משמע דעכ"פ בעי בדיקה. בד"מ סימן י"א כתב, דאידנא מותר לכתחילה, ומ"מ העולם נוהרין בזה. א"כ משמע דא"צ בדיקה. ומדבדי הש"ך ג' שאמר ונ"מ אפי' להי"א, מוכח דבעי בדיקה עכשיו, וצ"ע (פמ"ג).

סימן יג

בעלי חיים שאינם צריכים שחיטה, ובו ו' סעיפים.

(א) דגים וחגבים אם צריכים שחיטה. לאכלם חיים. כל תשקצו. (ב) עובר אם צריך שחיטה. אם דמו מותר. בן ט' חי. לברך על שחיטתו. נמצא הסכין פגום. ספק בשחיטה. אם שאר טרפות נוהגין בו. חסר או יתיר רגל. לא הפריס העובר על גבי קרקע. דבר תמוה בהפריס. בן פקוע קלוטה. (ג) בן פקוע מבהמה שנקרעה, נטרפה. נתבלה, אם צריך שחיטה. לענין שאר טרפות. בן ט' חי. המנהג בזמן הזה. נמצא ולד חי בבהמה טרפה. (ד) ולד מבן פקוע, ובהמה דעלמא. בן פקוע מטרפה, ובהמה דעלמא. לא נולד רק נמצא. (ה) נמצא עוף בבהמה. מצא בעל שני גבין בבהמה.

אם יש קשקשים, היינו ע"י תבשיל דמובלע הוא כו' (פמ"ג).

(ב)

עובר השוחט את הבהמה ונמצאת כשרה, ומצא בה עובר בן ח', בין חי בין מת. או בן ט' מת, מותר באכילה, ואין טעון שחיטה (מחבר). מה שאינו מחלק מבין ח' חי או מת, לפי שבן ח' חי הדי הוא כמת, שא"א לחיות (ש"ך). דכתיב בבהמה אותה תאכלו, דמו ודרשו חז"ל כל שבבהמה תאכלו. אבל דמו אסור כשאר דם, כדאיתא בש"ס ופוסקים (שם). והר"ן נתן טעם מספיק, כי דם לאו בד אכילה היא, רק בד שתייה ולא אתדבי מכל הבהמה. ועיין בפני יהושע כ"ו, דמש"ה גיד הנשה, למ"ד אין בו טעם, לאו בכלל אכילה הוא (פמ"ג). ובשרו ניתר בשחיטת אמו. ומוכח במשנה דכל היכא דאינו טעון שחיטה, אין בו משום אותה ואת בנו (ש"ך). ונדאה, דאין בו משום אבר מן החי (ט"ז). ואם מצא

(א)

דגים וחגבים בהמה חיה ועוף טעונין שחיטה. דגים וחגבים אין טעונין שחיטה (מחבר). ומותר לאוכלן מתיים, או לחתוך מהם אבר ולאכלו. אבל אסור לאכלן חיים משום כל תשקצו. (רמ"א). מפני שדגים כתיב בהו, אם את דגי הים יאסף להם, באסיפה בעלמא סגי, וחגבים אתקוש לדגים, דכתיב ולכל נפש החיה הדומשה במים, אלו דגים. ולכל נפש השודצת על הארץ, אלו חגבים (ט"ז). ויש מחלוקת בין הפוסקים כל תשקצו באיסור דכל תשקצו, בדבדים המאוסים אם הוא דבדי תודה או דרבנן. הב"י בקי"ו נסתפק, ופר"ח שם העלה דהוה דד' כו'. ועיין פר"ח קי"ו, דאי מאיסי לכל העולם ולדיריה לא, אסור. דבטלה דעתו, ואי מאוס ליה אסור ליה. כתב התב"ש א', דאבר מן החי של דגים וחגבים צריך לדחוץ הדם מהם, דמאוס. והא דשרי לקמן דם דגים

רחל

שחיטה

אחל

וכן מצינו שלא הותרה הקרבת קרבנות מבע"ח לר' עד אחר המבול, אחר שנה מסר נפשו על קיום המין. כמבואר בחז"ל, שהיה נח צולע על ירכו בצאתו מהתבה מהכאת ארי. ומטעם זה ניתן לו רשות להשתמש בנפש בע"ח. כמבואר בפסוק, והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו (בראשית). שלא נאמר ויבן מזבח, ולא ויעל עולות, ופי' הר' יוסף קמחי, שלא הותרה לו שחיטת בשר, ועד שהותרה לנח, לא העלו עולות (טור). וגם לאחר ההיתר עשו הגבלות שונות בדיני הקרבנות, להחליש את ההרגל שהיה בהם להקריב קרבנות בכל זמן ובכל מקום. והדינים של הקרבנות באים להגביל שאין רשות לכל אדם לעסוק בקרבנות, רק לאנשים ידועים. וגם צריכים לזה מקום

משום דמילתא דתמיה הוא, ודכירי אינשי שזה התמוה הוא בן פקוע ולא אתי לאחלופי (ט"ז). ויש מגמגמין בדבר (מחבר). ס"ל כלישנא אחרינא בגמרא, דדוקא תרי מילתא דתמיה בעינן, דהיינו שהיא פקוע והיא קלוטה שנשחטה, ונמצא בו ולד שהוא ג"כ קלוט. ובדיעבד פשיטא דאינו אוסר (ט"ז). ויש אומרים, שאין צריכין שאמו תהיה ג"כ פקוע, אלא כשהיא קלוטה לכד סגי (ש"ך).

(ג)

קרעה; נתנבלח. לא שחט האם אלא קרעה, אם העובר (הנמצא בה) בן ט' חי, טעון שחיטה לעצמה וניתר בה (מחבר). וכן הרין אם שחטה ונתנבלה בידו, או שנמצאת טרפה (שם). דאמרינן בגמרא, ד' פיימנים אכשר בה דחמנא, שאם רוצה אוכלו בשחיטת אמו, ואם אמו טרפה שוחט לאותו בן ט' חי, שהוא ניתר או בשל עצמו, או בב' סימנים של אמו (ט"ז). ושחיטת זו מדאורייתא, וכל שאר פרפות פוסלין בו. ועיין לקמן סי' ט"ז, ט', שלענין אותנו ואת בנו, יש חילוק בין שוחט ונתנבלה לנמצאת טרפה. ולענין פייסוי חרם בסי' כ"ח, י"ז, אין חילוק (ש"ך). ואם הוא בן ט' מת, או בן ח' אפי' חי, הרי זה אוסר (מחבר) שהרי לא הועילה שחיטת אמו לטהרו, וצריך היא שחיטה, ובן ח' חי, חשוב כמת (ש"ך).

ועכשיו שאין אנו בקיין בכילוי מנחגיננו חרשים, אין להתיר שום ולד הנמצא בבהמה אם חאם טרפת. ולא מהני לו שחיטת עצמו, דחיישינן שמא אינו בן ט' (דמ"א). ואם היא פשרת, כשר אפי' האירנא, דהא אפי' היא בן ח', שחיטת אמו מטהרתו. וכן היכא שגם אמו לא היתה צריכה שחיטה, פשיטא דאפי' נמצאת טרפה, אין העובר טעון שחיטה, וכשר אפי' האירנא (ש"ך). ואם נמצא ולד בבהמת טרפת, ודאי כשימתין עד תחילת ח' ללדתו, שאז יצא מספק נפל, וכדלקמן סי' ט"ו, אפי' היתה אמו טרפה ניתר בשחיטת עצמו (שם). ואם נמצא ספק טרפת, כגון קוץ בחלל הגוף וכדו', נראה

בה בן ט' חי, אם הפריס ע"ג קרקע, טעון שחיטה (מחבר). וזאת השחיטה בן ט' חי היא מדבריהם משום מראית עין, דאתי לאחלופי בבהמה גמורה. ויש לעיין מה דינו אם לא נשחט כו'. ואין לנו להחמיד לאסור בדיעבד (ט"ז). ובנה"ך השיגו, דמדאמר שאר טרפות אין פוסלים, והיינו בדיעבד, משמע שחיטה פוסלת דיעבד. ויש לישב דה"א שאר טרפות פוסלין כו' וקמ"ל כאן דאין טרפות פוסל בבן פקועה, ולא בהפריס אשמעינן, אלא מלתא בפ"ע הוא, דאין טרפות פוסל בו. ומ"מ לדינא, כולם הסכימו דיעבד אסור. ומה ששמע מט"ז רסכין פגומה וכד' אין אוסר, הש"ך ה' אוסר, ואחריו החזיק התב"ש. וכ' בשמ"ח ג', דמ"מ אין להחמיד בספק שחיטה אם נמצא הסכין פגום. וכ' עוד דאם נעשה נבילה גיסטרא וניטל ירך אסור כו'. ומברכין על שחיטתו ככל מצות דד', רשב"א ושמ"ח ג'. וכ' דאין לברך אלא על אחד תחילה, דשמא נפל הוא (פמ"ג). אבל שאר טרפות אין אוסר שאר פרפות אותו (מחבר). כלומר, שאר טרפות שאינם מחמת שחיטה, דלא מפורסם כולי האי, אינם אוסרים אותו. אבל טרפות שהוא מחמת שחיטה, כגון ששהה או דרס או החליד או הגרים, או שחט בסכין פגומה וכיוצא, כאילו לא שחט דמי, דכיון שהצרכוהו שחיטה, בעי שחיטה מעליותה (ש"ך). ואפשר דה"ה ניקב חושש במקום שחיטה כמ"ש הט"ז. ומיהו שלא במקום שחיטה טרפה הוה ודאי, ולא נבילה ודאי, אין פוסל בו (פמ"ג). וכבר כתבנו לעיל דחפירת רגל או יתיר דמפורסם, יש לאסור. וכן כתב הרא"ה ז"ל דשאר טרפות נוהגין. ומיהו נראה, דוקא חסד או יתיר, לא בענין אחר (שם). לא הפריס העובר ע"ג קרקע, דבר תמוה אינו טעון שחיטה (מחבר). ואם פרפותיו קלוטות (פי'), שפדסותו כולה אחר ואינה סדוקה), או שאר דבר תמוה, אע"פ שהפריס על גבי קרקע, אינו טעון שחיטה (מחבר, דמ"א).

א ח ל שחיטה ר ח ל

קבוע. ולא מפני שר' היה חפץ שיביאו לו קרבנות, רק להגביל שלא יהרוג כל אחד בע"ח בתור מתנה לאלקינו. ולכן עשו כבודות להביאו לביהמ"ד, כדי שיתמעט כל הדבר הזה (מורה). וכן מצינו דוגמא לזה במצוה אחרת, שתכלית הכוונה היה, הגבלת שפיכת דם נקי בן סורר ומורה כמו בדין של בן סורר ומורה, שנאמר בו, והוציאו אותו אל זקני עירו כו', ודגמיהו כל אנשי העיר באבנים כו' (דברים, כ"א). שנראה לכאורה בעיני האדם לעונש חמור ביותר ואכזריות. ומצינו גם בחז"ל שתמהו על עונש חמור כזה וז"ל, אמר ר' שמעון, וכי מפני שאכל זה

בן ט' חי שנמצא במעי שחטה כשרה, וגדול ובא על בת פקועה כיוצא בו, חרי בנו ובן בנו עד סוף כל הדורות כמות, וכולם צדיקים שחיטה מדבריהם (כיון שהפריסו ע"ג קדקע, ש"ך). ואין הטרוסות פוסל בהם (מחבר). פי' אפי' נולדו בדרך הנולדים, רק שבניהם יבואו ג"כ על בני מינם כיוצא בהם שהם פקועות, או שנולדו מפקועות (ש"ך).

(ח)

עוף בבהמה השוחט את הבהמה ומצא בה דמות עוף, אעפ"י שהוא עוף טהור, הרי זה אסור באכילה, וכ"ש נולד בעוף דאסור וכמו שכ' בסי' ע"ט (מחבר, ש"ך). וכשיש לו פרסה ממש ונמצא בבהמה, אפי' הוא עוף מותר (ש"ך). ואם אין לה פרסה, אסור, שכן כתיב כל מפרסת כו' בבהמה אותה תאכלו, ודרשו חז"ל כן (מחבר, ש"ך). וי"א דאפי' פרסותיו קלוטות, רק שיהא דומה לבהמה, שבמינה מין שיש לו פרסה (דמ"א). כלומר, הכל תלוי בדמות ולא בפרסה, דאם יש לו דמות בהמה, אפי' אין לו פרסה כלל כשר, כיון דיש במינה פרסה. ואם הוא דמות עוף, אפי' יש לו פרסה, אסור (ש"ך).

(ז)

שני גבין השוחט את הבהמה ומצא בה בריה שיש לה שני גבין, ושני שדראות, אסור (מחבר). משום דרחמנא אגמריה למשה השסועה לאיסורא, וע"כ במעי אמו אגמריה דאסור. שהרי אינו יכול לחיות אפי' שעה אחת כשיצא לאויר העולם (ש"ך).

לי דאם שחט אח"כ לולד רהותר בלא שהייה ח' ימים דהוה ס"ס, שמא אין טרפה, ושמא יש לו ט' חדשים ולא הוה חסרון ידיעה, כיון דחומרא בעלמא הוא. ואפי' לכתחילה יכולין לשחטו תוך ח' ימים. ואף דבדבר שיש לו מתידין לא מהני ס"ס, מ"מ אין המתיד עתיד לכווא בודאי, כמ"ש בנה"ך ט"ו (פמ"ג).

(ד)

בן ט' שהוליד בן ט' חי שנמצא במעי שחטה כשרה, וגדלה ובא על בהמה דעלמא והוליד, אותו הולד אין לו תקנה בשחיטה (מחבר) דהרי הוא כמו שאין בו אלא סימן א' מצד אמו, שהסימן הב' שחוט ועומד הוא, שאין שחיטה נוהגת בו כו'. והאי סימנא בתרא לא מצטרף לקמא, דאין לך שחיית גדולה מזו, שהראשון נשחט משנולד. ולפי זה, בן פקועה שבא מן הטרפה, ובא על בהמה דעלמא, והוליד, הרי זה הולד כשאר בהמה דעלמא, וניתר בשחיטת עצמו (ש"ך). וה"ה איפכא, דהיינו בהמה דעלמא שבא על בת פקועה והולידה, שהילד אין לו תקנה מטעם הנזכר. ועי' סי' י"ד, י"א, שגם החלב שבא ממנו אסור (שם) וה"ה אם האב דעלמא והאם בת פקועה, והוליד, דאין לאותו ולד תקנה (ט"ז). נראה, דלכך כתבו והוליד, לאפוקי שאם לא נולד, רק נמצא בת, הותר בשחיטת אמו, ואין לו סימן כלל, שהרי הוא נשחט בין מצד אמו בין מצד אביו, ומותר כב"פ דעלמא. וה"ה בהמה שבא על בת פקועה, ונשחטה הפקועה ונמצא ולד, אין לו תקנה (ש"ך).

סימן יד.

דין עובר במעי אמו, ובו ו' סעיפים.

(א) הוציא העובר את ראשו במקשה לילה. (ב) הוציא ידו. (ג) דוב העובר. (ד) הוציא והחזירו. (ה) חלב [בקמץ] מבהמה שנאסר בה אבר. (ו) חתך מן הטחול בבהמה חיה, ונשחטה. חתך מן העובר. נשחט עובר במעי אמה.

(א)

בן ט' מת אסור. ואם הוא בן ט' חי, ניתר בשחיטת עצמו (מחבר). ואפי' אמו טרפה ניתר בכך, דהוה כילוד (ש"ך).

(ב)

ידו הוציא ידו והחזירה קודם שחיטה, מה שיצא מן האבר לחוץ אסור (מחבר).

הוציא ראשו המקשה לילד והוציא העובר את ראשו, אע"פ שהחזירו, הרי הוא כילוד, ואינו ניתר בשחיטת אמו (מחבר). וה"ה אם הוציא דוב פרחת (ט"ז, ש"ך). לפיכך אם הוא בן ח' חי, או מת, או

ר ח ל

שחיטה

א ה ל

תרמיסד בשר, ושתה חצי לוג יין האיסקלי, אביו ואמו מוציאין אותו לסקלו כו' (סנהדרין, ע"א). אבל כחנת תכלית כל הענין הזה, לא היה לשפוך דם עוללים ונערים, רק להיפך. לפי דעת המפרשים מגמת דין זה היתה להמעיט ולהגביל שפיכת דם בנים הנשפך בידי אבותם, לפי מנהג חוק ישן בדורות הקדמונים, שהיה רשות ביד

טרפה שנתערב בחלב כשרה ביטול אבר (מחבר). כתב הב"ח אם היה ס' בבהמה, בבשר וגידין ועצמות כנגד האבר האסור, כל החלב מותר מטעם תערובות שבטל בס', ע"כ, ואני תמה כו', מיהו יש לומר דלא יהא אלא ספק דד', ולקולא (ש"ך). ואפי' יש ספק אין להתיר (ט"ז) והנה"ך חולק עליו, ע"ש.

(ו)

התך מן הטחול המושיט ידו למעי הבהמה, וחתך מן הטחול ומן הכלות וכיוצא בהן, והניח החתיכה בתוך מעיה, ואח"כ שחטה, הרי אותן הח' אסורות משום אבר מן החי, ואע"פ שהוא בתוך מעיה (מחבר). ונקיט דברים אלו, משום שאין הבהמה נטרפה בחיתוכו ואסור באכילה. דכתיב אותה תאכלו, ודרשינן אותה כשהיא שלימה, ולא כשהיא חסרה (ט"ז, ש"ך).

ואם חתך מן העובר שבמעיה מן העובר ולא הוציאו, ואחר כך שחטה, הרי חתיכות העובר או אברו, מותר הואיל ולא יצא (מחבר). פי', אפי' חלב מותר, דכתיב בבהמה תאכלו (ט"ז). אם שחט עובר במעי אמו, לא מיקרי נשחט בבחמח שחיטה (רמ"א). זוהי בעיא דלא איפשטא (חולין, ע"ד). ומוכח שם, דמיירי שיצא אחר שחיטתו, וקודם שחיטת אמו, דאז אפי' הוא בן ט' חי, שחיטתו נבילה מספק, דשמא אין שחיטה אלא לאחר שיצא לאויר העולם, אבל היכי דלא יצא קודם שחיטת אמו, נותר בשחיטת אמו, וכיון שמספק לא מיקרי שחיטה, אסור לשחוט האם אחרי כן ביום דשמא הוי שחיטה (ש"ך).

שנא' ובשר בשדה טרפה לא תאכלו. ודרשו רז"ל, כיון שיצא בשר חוץ ממחיצתו, דהיינו הרחם שהוא מחוצת העובר, נאסר (ט"ז, ש"ך). ומה שנשאר ממנו בפנים וכן מקום החתך, מותר (מחבר). ואם לא החזירה קודם שחיטה, גם מקום החתך אסור, אבל מה שבפנים מותר, אפי' הוא מיעוטו (מחבר) דקיי"ל אין לידה לאיברים כר' יוחנן (ט"ז). ואם ילדה אותה אח"כ גם האבר שיצא והחזירו שרי, דשחיטת עצמו מתיר הכל (רמ"א) ודוקא קודם שחיטה, אבל לאחר שחיטה אפי' נולד דרך בית הרחם אסור (ש"ך).

(ג)

רוב העובר יצא רוב העובר, הרי הוא כילוד (מחבר). (עי' ש"ך). יצא חציו ברוב אבר, יצא רובו במיעוט אבר, הרי הוא כילוד (מחבר) עי' ש"ך.

(ד)

הוציא והחזירו הוציא אבר א' והחזירו, והוציא אבר והחזירו עד שהשלים לרוב, המועט שלא יצא מותר (מחבר). ואם חתך כל אבר ואבר בשעה שהוציא אותו, גם המועט שנשאר בפנים אסור (מחבר).

(ח)

חלב, מנאסר אבר עובר שהוציא אבר ונאסר האבר, ואח"כ נשחטה האם והוציא העובר והרי היא נקבה, החלב שלח אסור לשהותו, הואיל והוא בא מכלל האברים, ויש בה אבר א' אסור (מחבר). וה"ה בבן שקוע הבא על בהמה דעלמא, דהולד אין בו תקנה, כדאייתא סי' י"ג ד', דהחלב של אותו ולד ג"כ אסור לשותו (ש"ך) והרי היא (החלב מהעובר שהוציא אבר ונאמר) כחלב

א ה ל שחיטה ר ח ל

האב להמית את בניו בלי חוק ומשפט. והדין בא להגביל רשות האב בנידון זה, להוציא ולהביא כל הדבר הזה תחת השגחת הבי"ד, תחת מחסה של פרטי דינים שונים, בכחונה מיוחדת, שלא יצא דין זה לעולם מכח אל הפועל, עד שבהמשך הזמן, יבטל כל הפרבלם הזה לגמרי. כמו שמצינו בחז"ל פרטי הדינים בנידון זה, שנראה עין בעין, שאין מציאות לדין זה להתקיים אפי' פעם ביובל. אין הבן נעשה בסו"מ עד שיגנב משל אביו ויאכל ברשות אחרים כו'. עד שיגנוב משל אביו ומשל אמו כו'. אם לא היתה אמו שוה לאביו בקול ובמראה ובקומה, אין דיני דין של בסו"מ (סנהדרין, שם). וכן נאמר מפורש בגמרא, בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות, ולמה נכתב, דרוש וקבל שכר (שם). חז"ל מצאו לנחוח להסתיר טעם הפנימי של דין זה מטעם ידוע להם. ובוה יסתם פי דוברי עתק לאמר, כי אלקי ישראל דורש דמים הוא, שקר הוא בפיהם, כי יקר בעיני ד' המותה אף לבע"ח פשוטים, וכ"ש לאנשים. וכמו שמצינו בדברי הקב"ה ליונה, אחה חסת על הקקיון כו' ואני לא אחוס על גנוה העיר הגדולה, אשר יש בה אדם ובהמה רבה (יונה). ונצטחנו להקדים אוכל לבע"ח מלעצמו, כמבואר בגמ', ואמר ר' יהודה כו', אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו שנא' ונתתי עשב בשדק לבהמתך, והדר ואכלת ושבעה (ברכות, מ'). והמנהיגים הגדולים בישראל זכו לתפקידים הנעלה דק מפני שרחמו על בע"ח. אמר הקב"ה למשה, אם יש לך רחמים לנהוג צאנו של בוי"ד חייך, אתה חרעה צאני ישראל (שמ"ד, פ"ב). וכן נאמר בודו, מי שיוודע לרעות הצאן, איש לפי כוחו, יבוא וירעה בעמי (שם). ומצינו ברכינו הק', שנענש על

סימן טו.

שלא לשחוט בהמה עד יום שמיני ללידתו, ובו ג' סעיפים.

- (א) אפרוח שלא יצא לאויר העולם. שחטו בקליפתה. אפרוח שלא גדלו הנוצות.
 (ב) אם לשחוט בהמה קודם יום שמיני. כילוי חדשים. אינו הולך. אינו עומד.
 ספק כילוי חדשים. (ג) לסמוך על העכורים בגדיים קטנים.

לגסה וחי' לדקה, מותר מיד ביום שנולד, ולא
 חיישינן לריסוק איברים מחבלי לידה (מחבר).
 ואפילו אם אינו
 אינו עומד; ספק כילוי הולך, או אינו
 יכול לעמוד, ואפי'
 הוא מקשה לילר (ש"ך). ואם אין ידוע שכלו
 לו חדשיו, אסור משום ספק נפל, עד תחילה
 ליל שמיני (מחבר) ואז מותר אפי' לא הפריס.
 ואע"ג דגבי קרבן כתיב ומיום השמיני והלאה,
 שאני קרבן דאינו ראוי להקרבה בלילה (ט"ז).
 עיין מש"ז ב'.

(ג)

גדיים קטנים אין סומכין על העכורים
 בגדיים קטנים הניקחים
 ממנו ואומר שהם בני ח' ימים (מחבר). קשה,
 הא היה ס"ס, ספק שמא כלו לו חדשיו, ואת"ל
 לא כלו, שמא יש לו ח' ימים כו'. וי"ל דאין
 שייך כאן ס"ס, דע"כ יש כאן ספק נפל או לא,
 וא"א לומר לך, אם תמצא לומר נפל, ואין זה
 דומה לספק זינתה רפ"ק רכתובות בתוספות
 (ט"ז). אין סומכין על העכורים, לפי שאין
 העכורים נאמן אלא בעדות אשה לבד, וכ"ש
 כאן שהוא אומר רק להשביח מקחו, ועיין לקמן
 סי' ט"ז, י"א, וסי' צ"ח ב' (ש"ך). ומיהו אף
 גוי, אף שאינו מוכר, אין נאמן מה"ט, דאין
 נאמן אלא באשה, ומשמע לכאורה מדבריו
 כל שאין ידוע אי כלו חדשיו, הוא ספיקא
 דאורייתא, דאי רד' הא מהימן אף בשאר
 איסורין גוי מסל"ת כו'. אלא דא"א לומר כן,
 כמו שכ' כו'. ואפשר דהכא איתחזק מיקרי,
 דעד עתה היתה מעוברת (פמ"ג).

(א)

אפרוח שלא יצא לאויר העולם, כל
 זמן שלא יצא לאויר העולם, אסור
 (מחבר). משום שרץ השורץ על הארץ. שגם
 שריצתו בתוך קליפתו מיקרי שריצה. ועיין
 לק' סימן ס"ו ו', וס"ח
 שחטו בקליפתו (ש"ך). שחט האפרוח
 בקליפתו, יש מחלוקת
 הפוסקים בזה, סה"ת סובר דאפי' שוחטו בתוכו
 וזה נבילה. והרשב"א סובר דהוה דר', וקרא
 דכל השרץ הוא אסמכתא. והטור שכ' ביצת
 אפרוח שלא יצא לאויר העולם אסור, משום
 שרץ השורץ דהוא אסמכתא. ואילו היה איסור
 תורה לא היה נקיט איסור דר' ושבקה לאיסור
 תורה. הלכך לענין דינא ודאי מספיקא לא
 נפקא, והוה ספק איסור תורה, כו'. ודעת הש"ך
 בכאן דהוה רר' כו' (פמ"ג).

מותר לאכול אפרוח שנולד
 גידול נוצות אף שלא גדלו כנפים (ט"ז).
 ומ"מ הש"ך אוסר כל זמן
 שלא גדל הנוצה שיש בהם קנים, דלא כט"ז
 שמתיר. ויראה לי אף למאן דאמר בל תשקצו
 הוה דאורייתא, זה הוה דר' (פמ"ג). ולאחר
 שיצא (האפרוח) לאויר העולם, מותר מיד
 (מחבר). אפי' לא נתפתחו עיניו, מיהו כתבו
 הג"א דמשום דבר שקץ אין לאכול, עד
 שיגדלו הכנפים, דהיינו נוצה גדולה שעל
 גופו שיש לו קנים כו' (ש"ך) ומבואר לעיל
 דהוה דרבנן.

(ב)

כילוי חדשים בהמה שילדה, אם ידוע שכלו
 לו חדשיו, דהיינו ט' חדשים

א ה ל שחיטה ר ח ל

מעשה דהוה עגלא, דהוה מסטי ליה לשחוטא, אזל תליא רישיה בכנפי דרבי וקא בכי. א"ל זיל, לכך נוצרת.
 אמרי, הואיל ולא קא מרחם, ליתא עליה יסורים כו'. יומא חד אמר לה רבי לאמתיה, שבקינהו לחולה, כתיב
 ורחמיו על כל מעשיו. אמרי, הועיל ומרחם, נרחם עליו (ב"מ, פ"ה). ומחלוקת הוא בגמ', אם צער בע"ח הוא
 דאורייתא או דרבנן, (עיין ב"מ, ל"ב). ומסקנת הפוסקים שהיא דאורייתא (רמב"ם, הל' רוצח).
 צער בע"ח ונמנו וגמרו, שהשחיטה ע"פ דיני ישראל, היא המיתה היותר קלה לבע"ח. וזריזות השוחט,
 לפי דרישת הדין, שאסור לעשות שהייה בשחיטה, וסכין החד והחלק, הוא הגורם הראשי שלא
 ירגיש הבע"ח שום צער וכאב בהחתך שצריך, ע"פ דרישת הדין, להיות בנקל ולא בדרסה חזקה. —
 ובהנחה הזאת, עלה ביד הפרופסור דר' דעמבי, לנצח את חברת צעבי"ח, שדרשו מממשלת רוסיה לאסור שחיטת

סימן טז.

דין אותו ואת בנו, ובו י"ב סעיפים.

(א) אם לשחוט אותו ואת בנו ביום א', (ב) אם נוהג בזכרים. (ג) שחט או"ב. (ד) סדר חשבון היום לענין או"ב. (ה) כרוך אם נחשב לאמו. דומה בחואר. נולד ולד בעדר ויש כמה פרות. (ו) הלוקח בהמה, אם לחשוש לאו"ב. הנהרח המוכר על או"ב. המנהג בנמינו. שנים שלקחו או"ב, מי ישחוט חחילה. (ז) או"ב בבהמה טמאה. (ח) גדי מצכי ועז. (ט) או"ב בנחירה. נתנבל. נטרפה. שחיטת חרש שוטה וקטן לענין או"ב. גדול שאינו יודע לשחוט ושחט. ניקב במקום שחיטה. ניקב התורבץ. (י) לשחוט מעוברת. לשחוט עובר חי אחר שחיטת אמו. (יא) נאמנות עכרים בענין או"ב. (יב) חערובות באו"ב.

בסוף יום ר' קודם בין השמשות, שוחט הב' בתחילת ליל ה'. ואם שחט הא' בין השמשות של ליל ה', לא ישחוט השני עד ליל ו', ואם שחט ביום ה' אינו לוקח (מחבר) רשמא בין השמשות הוי יום ר' (ש"ך). שנחשב כמו במעשה בראשית, לאפוקי בקרבן, הלילה הולכת אחר יום שלפניו, ובגמ' נותן טעם לזה (ט"ז).

(ח)

כרוך כשהעגל כרוך אחריה, או חוקה שהיא אמו (מחבר). פי' לענין איסורא, אבל לענין מלקות לא מהני כרוך (ש"ך). ומיהו באביו לא מהני כרוך אחריו כו'. ואף די"ל בלא"ה דהוה ס"ס, מ"מ אין צריך לכך, אלא בלא"ה לא מהני באביו כרוך אלא דוקא ודאי שזה אביו, שהיה בחדר אחד עם הפרה, או אסור ואין לוקין, הא כרוך לחוד אין איסור (פמ"ג). אבל מן חספס אין חוששין (רמ"א). אם הוא דומח ממש בתואר האם, אין חוששין אפי' לאיסורא, ואף אם דומה בשאר סימנים שבגוף (ש"ך). ויש לעיין, אי נולד בעדרו ולד מפרה אחת, והיו שם כמה פרות, אי שרי לשחוט את הולד עם אחר הפרות ביום א'. והנה נראה לאסור מספיקא (פ"מ).

(ו)

חשש או"ב מי שלוקח בהמה, אינו חושש שמא נשחטה אמה או בנה היום (מחבר). וא"צ לשאול על זה (ש"ך). הש"ך

(א)

אותו ואת בנו אסור לשחוט אותו ואת בנו ביום אחר, לא שנא האם ואח"כ הבן או הבת, לא שנא הבן או הבת, ואח"כ האם (מחבר).

(ב)

בזכרים איסור אותו ואת בנו נוהג בנקבות, שזה בנה ודאי. ואם נודע שזה הוא אביו, אין שוחטין שניהם ביום אחד, ואם שחט אינו לוקח, שהרבר ספק אם נוהג בזכרים או אינו נוהג (מחבר).

(ג)

שחט או"ב אם עבר ושחט ביום אחר, מותר לאכלם, ויש מי שאוסר בו ביום לאכול האחרון (מחבר, רמ"א). אבל הראשון עכ"פ מותר כו', והטעם שהאחרון אסור, כתב הר"ן משום קנפ. ונראה, דוקא ליה קנסינו, אבל לאחרים מותר (ש"ך). ולענין חלכת קיי"ל כבה"ג, וכן פסקו כל האחרונים, ומשמע דבמזיד אין חילוק, ולו אסור ולאחרים מותר, ועיין ל"ח וב"ח, דלבה"ג מן התורה אסור מכל שתעבתי לך, ומתחילה רצה הגמ' כו'. ודעת האחרונים דהוה רק קנסא מדר' (פמ"ג).

(ד)

סדר היום יום אחד האסור באותו ואת בנו, היום הולך אחר הלילה, כיצד, הרי ששחט ראשון בתחילת ליל ר', לא ישחוט השני עד תחילת ליל ה'. ואם שחט הראשון

א ח ל שחיטה ר ח ל

ישראל, ומצינו, שהאיסור של אותו ואת בנו, הוא מטעם צבע"ה. לפי שיש לבע"ה צער גדול בראותם צער בניהם, כמו לבן אדם, וחמץ לקבוע בנפשותינו מדת החמלה, ולהרחיק מדת האכזריות (רדב"ז חינוך, זוהר, אמור). וכן הוא דעת הרמב"ם ז"ל, בטעם שלוח הקן, ואותו ואת בנו, כדי להזהיר שלא ישחוט הבן בעיני האם, כי יש לבהמה דאגה גדולה בזה, ואין הפרש בין דאגת האדם לדאגת הבהמות על בניהם. כי אהבת האם וחנותה לבני בטנה, איננה נמשך אחר השכל והדיבור, אבל הוא מפעולת כח המחשבה המצויה בבהמות, כאשר היא מצויה באדם כו' (מורה). וגם מצוות כיסוי דם היא נוטה לצד רחמנות על הבע"ה. כתיב בגמ', יתיב רב כהנא כו', מה תוא זה כיון שנפל למכמר אין מרחמין עליו כו', (ביק, קי"ז). יראה דהא דנקיט קרא תוא, שהוא שור הבר,

שוחטין ביום א' (מחבר). והוי מקח טעות ג"כ אם לא הודיע. ובזמנינו שעיקר השחיטה לצורך יו"ט היא קודם יו"ט, וכן בחתן וכלה, שוחטים יום א' או יומים קודם, א"צ להודיע במכר בב' ימים, והכי משמע בת"ה (ש"ך).

שנים שלקחו או"ב ביום אחד, או"ב בשנים. הלוקח תחילה ישחוט תחילה ולא השני. בד"א כשלוקחים שניהם מאדם א', שמיד שמכר לראשון לא היה יכול לשחוט את שנשאר בידו, שהלוקח לקח על מנת לשחטו מיד (מחבר). ולכן גם הלוקח ממנו אסור לשחטו, שלא יכול למכור לו רק זכות שבידו (רמ"א). אבל אם לקחו משנים, שניהם שווים, וכל זריז ונשכר שישחוט תחילה זריז ונשכר (מחבר). רש"י פי' זריז, דלא עביד איסורא, ונשכר שיאכל בשר. משמע שיש מעלה באותו שקדם ושחט, והיינו שא"א לבוא לידי איסור, מה שאינו כן השני שאפשר שישכח ויעשה איסור וישחוט כו'. אבל אם קנו מאחד וקדם השני ושחט קודם ללוקח הראשון, דלא זו דלא מיקרי זריז, אלא אפי' חוטא מיקרי, שגזל זכותו של לוקח הראשון (ט"ז). הנה בגמ' אמרו בפ"י אף בלקחו מאדם אחד, אם קדם הב', הרי זה זריז ונשכר, כמ"ש הש"ך ד'. אלא דר"ל דהג' מיירי קודם בואם לב"ד רשאי הב' לשחוט, כי שמא הראשון לא ישחוט היום כו', משא"כ בלקחו משנים אף באו לב"ד, אין להפיל גורלות, מאחר דהגמ' קראו זריז, דלא יבוא לידי מכשול אין להפקיע זכותו כו'. ואם רואין הב"ד שאחד צריך לשחוט היום, והב' אין צריך, כגון זה כופין על מדות, ועיין תב"ש (סמ"ג).

(ז)

בחמה טמאה איסור או"ב אלא בבהמה טהורה בלבד, שנא' ושור או שה או"ב לא תשחטו ביום אחד, ונוהג בפלאים הבא ממין כבש וממין עז (מחבר).

העתיק לשון הר"ן ז"ל דאיכא ספיקא טובא, אפשר לומר דבס"ס לחוד צריך לשאול ודאי כמבואר לקמן סי' ק"י, דאף בס"ס היכא דיכול לברודי בקל, יש לשאול דלא עדיף מרוב מצויין מומחין הן, ואפ"ה צריך לשאול. אלא דהכא איכא שלש ספיקות טובי, מש"ה לא צריך לשאול. ועיין במנח"י נדה, קפ"ה א', דס"ס עם חזקה, דא"צ לשאול (פמ"ג).

על המוכר להזהיר הלוקח אזהרת המוכר ולהודיע, אם שחט האם או הבן היום, או אם מכרה לאחר לשחטה היום (מחבר). פי' שידוע בודאי שאחר ישחטנה היום כו'. אבל אם אינו יודע בודאי, א"צ להודיע. אבל מקח טעות לא הוי אם לא הודיע דיכול לומר לו שחוט למחר (ש"ך). ואם הוא באחד מן ד' זמנים, שדרך שכל מי שקונה בהמה, ששוחטה מיד, והם ערב פסח, ערב עצרת, ערב ראש השנה, וערב יו"ט האחרון של הג', (מחבר). ואף שאינו יודע שאחר ישחטנה, דמסתמא בד' זמנים הללו הכל קונים לשחיטה (ש"ך). וערב יו"ט הראשון העם טרודים בסוכה ולולב, ואין להם פנאי להרבות בשחיטה כ"כ (ש"ך). בד' זמנים הללו, צריך להודיע שמכר היום האם או הבת, ואם לא הודיע, שוחט ואינו חושש, בין קנה מישראל בין קנה מעכו"ם. ואם נודע לו אח"כ ששחטה אמה או בתה היום, הוי מקח טעות. ודוקא שמוכר שניהם ביום אחד, אבל אם מכר האם או הבת ביום שלפניו, אין צריך להודיע (מחבר). פי' לא לענין איסור ולא לענין מקח טעות, שאפשר בזמנינו שישחטנו קודם אלו הד' זמנים (ש"ך). בזמנינו שדרך הקצבים לשחוט הכל ביום ה' לצורך ע"ש, ודאי אם מכר הבן לאחד והאם להשני ביום א', הוה מקח טעות, וכן כתב השמ"ח ח' וכ"ד (פמ"ג). אם מכר האחד לחתן והשני לכלה, אפי' אם מוכר בשני ימים, צריך להודיע, שודאי שניהם

א ח ל שחיטה ר ח ל

יותר מכל שאר מיני חיות הנצדים במכמר, משום דכתוא ליכא רחמנות כלל, דנשחט בלא ביסוי דם. משא"כ כל שאר הנצודים דבעי ביסוי דמים, וביסוי הדם היא ממדות רחמנות, כמ"ש באיכה רבתי כדמו של זכריה, שלא נהגו כדמו לא כדם צבי ואיל, דכתיב ושפך את דמו וכסהו כו' (מהרש"א).

ויש לומר בדרך אפשר, שמפני שכל הענין של היתר שחיטה, היה שלא לרצון מצות שחיטה ברמז הבורא, לכן נזכרה בתורה מצות שחיטה רק ברמז. כי רבים הם התמהים ושואלים, למה מצות ודיני שחיטה נזכרים רק בלאחר יו', ברמז של "באשר צויתך". ולדברינו יבוא על נכון. וכן מצינו כשאר דינים, שלפי דברי חז"ל, לא היו לרצון הבורא, כגון דיני קרבנות, שלא ניתנו רק להגביל את ההרגל הרע שהיו רגילים להביא קרבנות לאיליים, כמבואר לעיל בשם הרמב"ם, וכמבואר בחז"ל ור"ל, ר' פינחס בשם ר' לוי אמר, משל לכן מלך שגס לבו עליו, והיה למוד לאכול בשר נכילות

שחיטה כו' פשיטא דמותר לשחוט אחריו, דהא נתנבלה בידו. ואם ניקב התורכץ אסור לשחוט אחריו (פמ"ג).
 וחרש שוטה וקטן ששוחטין ואחרים רואין, אם רואין ששוחטין כדאוי, אסור לשחוט אחריהם, כן נראה לי (דמ"א). ואפי' אינו מומחה, וגם אינו יודע לאמן ידיו (ש"ך).

(י)

מעוברת; עובר חי. מותר לשחוט את המעוברת, עובר ירך אמו הוא, ואם יצא העובר חי אחר שחיטת אמו, והפרים ע"ג קרקע, אין שוחטין אותו ביום אחר, ואם שחט אינו לוקה (מחבר) כיון דמפני מראית עין טעון שחיטה, ומן התורה אין צריך, וניתר בשחיטת אמו, כדלעיל סי' י"ג (ש"ך).

(יא)

עכו"ם מפיח לפני תומו עכו"ם שמכר ב' בהמות, ואחד כן אמר מסיח לפי תומו שהן אותו ואת בנו, אינו נאמן במה שאמר לאחר שמכרם ויצאו מתחת ידו (מחבר). דאין עכו"ם נאמן בשום עדות. והעט"ז כתב הטעם, דלהשביח מקחו אומר כן כו'. מיהו מדברי הרא"ש ומרדכי כ"ז מבואר, דהיכא דבידו נאמן אפי' היכי די"ל דלהשביח מקחו אומר כן (ש"ך). ואי מהימן ליה אסור (מחבר) אפי' אינו מסל"ת (ש"ך).

(יב)

תערובות באו"ב בהמה שנשחטה אמה או בתה היום, ונתערבה באחרות וצריך לשחוט מהם היום, תקנתו היא, נכבשינהו דניידי ממקום קביעותו, ויקח מהם אחד ושחוט, דכל דפריש מרובא פריש (מחבר), דכל זמן שהם ביחד, בע"ח לא בטלו אפי' באלף, כדלקמן ק"י (ש"ך). ושנים הנותרים אסור לשחטם היום (מחבר). משום דהוי מחצה על מחצה (ש"ך). ועי' לקמן ק"י ו' (שם).

(ח)

נדי מצבי צבי הבא על העז וילדה, ושחט העז ובנה, לוקה (מחבר). משום דהא פשיטא לן דחוששין לזרע האם, ויש כאן מקצת שה, ודרשינן בש"ס, שה ואפי' מקצת שה (ש"ך). אבל עז שבא על הצביה, אסור לשחוט אותה ואת בנה, ואם שחט אינו לוקה (מחבר). ומהרש"ל פסק כהרשב"א וטור דמותר לשחוט הצביה ובנה אפילו לכתחילה כו' (ש"ך). היתה בת הצביה הזאת נקבה וילדה בן, ושחט את הנקבה בת הצביה ואת בנה, לוקה (מחבר). יש לתמוה על דין זה, כי בגמרא מספקינן אי חוששין לזרע אב, א"כ למה מלקין אותו, דלמא אין חוששין, ולא היתה בנקיבה זו זרע אב כולה (ט"ז, ש"ך). ונ"מ אף לדין במה שלוקין, דאז הוי פסול לעדות מן התורה, כמבואר בח"מ ל"ד ע"ש.

(ט)

או"ב בנחירה אין איסור או"ב אלא בשחיטה בלבד, שנאמר לא תשחטו, אבל אם ניחר (פי' ענין הנחירה הוא שתוחב בנחיריו וחותרך) את הראשון, או נתנבל בידו, מותר לשחוט הב' (מחבר). מיהו אם נתנבל בידו בא' מהדברים שאנו מחמירין בו, כגון שהייה במועט בתרא וכה"ג בפלוגתא דרבנותא, אין לשחוט הבן או האם אחריו כו', ואם שחט אינו לוקה (ש"ך). אבל אם שחט נטרפה ונמצאת טרפה, לוקין אם ישחוט השני, רהא לא נתנבלה בשחיטה, והכי איתא בש"ס (שם). לפיכך חרש שוטה וקטן ששחטו את הראשון בינם לבין עצמם, מותר לשחוט השני אחריהם, לפי שרוב מעשיהם מקולקלים (מחבר). נ"ל דהוא הדין בגדול שאינו יודע הלכות שחיטה כו', אלא כיון דלא הוזכר בפי' בפוסקים בזה, אין להקל להתיר או"ב אחר שחיטת גדול שאינו יודע כו'. אלא דמ"מ ברור, באם עבר ושחט אחריו, דאין כאן איסור אכילה, אפי' לי"א דבסעי' ג' מודים בזה (ט"ז). אם ניקב חושט במקום

א ח ל שחיטה ר ח ל

וטרפות. אמר המלך, יהיה חדיר על שלחני, ומעצמו הוא נזר. כך, לפי שהיו ישראל להוטים אחר עכו"ם במצרים, והיו מביאים קרבניהם לשעירים כו'. אמר הקב"ה יהיו מקריבים לפני בכל עת קרבנותיהן באוהל מועד, והיו נפרשים מעכו"ם (וירא רבה, כ"ב). וכמו שנאמר להם ע"י הנביאים, כי לא דברתי את אבותיכם, ולא צויתים על דבר עולה ונכח (ירמיה, ז'). ובפי' נאמר להם שהקרבנות הם שלא לרצוננו יתב', למה לי רוב זבחיכם יאמר ד' כו' (ישעיה, א'). לא לרצוני אתם זבחים, אלא לרצונכם כו', שנאמר לרצונכם תזבחוהו (מנחות, ק"י). ולכן נאמר דין זה בלשון רשות, אדם כי יקריב, הא אינו אלא רשות (ת"כ). ולא נצטח על דין זה כדרך שנצטח על שאר מצות בלשון וידבר ד' אל משה כו' דבר אל בני ישראל כו', רק בלשון אחר לגמרי, ויקרא ד' אל משה כו', וידבר אליו כו'. כלומר, קריאה מיוחדת בדבר ענין פרטי, שאין אחרים צריכים לשמוע מפיו יתב'. לא רצה הקב"ה,

סימן יז.

דין השוחט בהמה המסוכנת למות, ובו ג' סעיפים.

(א) לשחוט בהמה מסוכנת. פירכוס. מעמידין אותה בידים. זמן הפירכוס. אופן הפירכוס בבהמה. גסה. דקה. עוף. (ב) השוחט מסוכנת בלילה. (ג) אם יש חשש איסור מסוכנת.

עד אחר השחיטה (רמ"א). ונראה עיקר דאע"פ שלא עשתה הפירכוס אחר שחיטה, דק עם גמר השחיטה, כ"כ המהרש"ל, והש"ך חולק עליו (ש"ך). הש"ך הסכים להלכה, דבעינן שיהיה הפירכוס אחר שחיטת רוב ב' בבהמה, ורוב א' בעוף (פמ"ג), אבל בתחילתו אינו מועיל (מחבר). כתב הכנה"ג, ב' יש להסתפק, פומא ששחט ואמר שהרגיש בפירכוס, אי מהימן כו' צריך שידע מתחילה שהיא מסוכנת, הא לאו הכי, כל מלתא דלא רמיא כו' (פמ"ג).

כיצד היא הפירכוס, בבהמה אופן הפירכוס דקה ובחיה גסה ודקה, בין שפשטה ידה והחזירה, או שפשטה דגלה אע"פ שלא החזירה. או שכפפה דגלה בלבד, הרי זה פירכוס ומותר (מחבר). משמע דכפפה ידה בלבד, אסורה. כן כתב ב"י, אבל הרשב"א והר"ן פסקו דאפי' כפפה ידה בלבד מותרת (ש"ך). אמנם הר"ם ז"ל ודאי סובר דתדתי בעינן כדמוכח מלשונו כו', ובש"ע, או כפפה דגלה הוא מיותר, אלא לאשמעינן, הא ביד לא מהני כפיפה כו', ועיין בתב"ש (פמ"ג).

פשטה ידה ולא החזירה, כחמה גסה; עוף. הרי זה אסורה, שאין זה אלא הוצאת הנפש בלבד (מחבר). ובהמה גסה, אחד היר ואחד הרגל, בין שפשטה ולא כפפה, בין כפפה ולא פשטה, הרי זה פירכוס ומותרת. ואם לא פשטה לא יד ולא רגל, ולא כפפה כלל, הרי זו נבילה. ובעוף, אפילו לא דפרף (פי' מענין כהרף עין) אלא בעינו, ולא כשכש (נענע) אלא בזנבו, הרי זה פירכוס (מחבר). יש גורסין גפו במקום עינו, ודפרף בעינו לא מהני (ש"ך) ולדינא אין להקל (פמ"ג) וכן כשכש זנב בבהמה מהני (ש"ך).

(א)

פירכוס השוחט את הבדיאה ולא פרכסה (פי' שלא נתנענעה הרי זה מותרת (מחבר). מסוכנת והוא כל שמעמידין אותה (בגערה או במקל) ואינה עומדת, מסוכנת אע"פ שהיא אוכלת מאכל בריאות, שחטה ולא פרכסה כלל, הרי זו נבילה, ולוקין עליו (מחבר). דקים ליה לרבנן דזו נטילת נשמתה נתעלפה כשהרגישה השחיטה ויצאה נשמתה קודם גמר שחיטת הרוב כו'. והנך דואה ממה שכ' הש"ע כו' דכל שלא פירכסה כנבילה ודאי מחזקינן לה. והתב"ש ז' נתקשה בזה אמאי, הא בריאות נמי לפעמים אין מפרכסין כו'. אבל דבר ברור דיבר דודאי רוב בע"ח מפרכסין ואם לא פירכסה מן המועט הוא, דהא בריאה הוא. משא"כ במסוכנת שלא פירכסה, אית לן לומר דנטילת נשמה קודם, מלומר מן המיעוט היא. משא"כ השוחט בלילה הוא ספיקא, דשמא פרכסה. ולענין הכרבה על השחיטה, יראה לי שאין להכניס בספק ברכה וישחוט אחר עמו. ולענין או"ב, אם לא פרכסה כתב הב"ח דשרי, דהוה נבילה ודאית (פמ"ג).

וכשמעמידין אותה בידים, אין מעמידה מוציאין אותה מחזקת מסוכנת (ט"ז, ש"ך) משום דעץ נמי עומד הוא כשמעמידין אותו בידים, אלא בעינן דוקא שע"י גערה יקום לא הוה מסוכנת. לשון הרמב"ם בפ"י מהל' מ"א, כחמה שתשש כחה ונטח למות, הואיל ולא אידע מכה באבר מאברים הממיתים אותה, הרי זה מותרת, דלא הוא דומיא דטריפה אלא בחסרון (פ"מ). בהמה מסוכנת ששחט ופירכסה, זמן פירכוס הרי זה מותרת. וצריך שיהיה הפירכוס בסוף השחיטה ולמשוך

רחל

שחיטה

אחל

ללמוד למשה את דיני הקרבנות ברבים, שלא יחשבו האנשים, שהקבי"ה רוצה בהם (הכתב והקבלה). וכמדומי בחז"ל וז"ל, ויקרא אל משה, הקול הולך ומגיע לאזניו, וכל ישראל לא שומעין (ת"כ). וכתב וידבר ד' אליו, שלא נכתב בשאר מצות. ומבואר בחז"ל, יכול שמעו את קול הקריאה, ת"ל קול לו קול אליו, משה שמע, וכל ישראל לא שמעו (שם). וכן מצינו בשאר מצות שנאמרו ברמו מסעמים שונים, כגון בנזרים, שדבר ד' רק לראשי המסות. כמפורש, וידבר משה אל ראשי המסות. כי אין צורך ללמד לכל ישראל שהאב והבעל, יכולים להסיר נזרי

ואע"פ שפירכסה בסוף השחיטה. ודבר זה אין בו איסור, אלא כל הרוצה להחמיד על עצמו בדבר זה, הרי זה משובח (מחבר). ובבהמת עכו"ם דליכא הפסד ממון, משום מדת חסידות אסור. אבל בבהמת ישראל משום הפסד ממון, אפי' מדת חסידות ליכא אלא חומרא לגדולי החכמים. וכ' בא"ז בשם הגאונים, רבהמת עכו"ם לא מתכשרי עד דקיימה ברגליה מאלית, ואזלא ד' אמות בדקה, ומלא קומתו בגסה (ש"ך).

(ב) מפוכנת בלילה השוחט את המסוכנת בלילה, ולא ידע אם פירכסה, הרי זה ספק נבילה ואסורה (מחבר) ולא מהני כשמצא למחד כותלי בית השחיטה מלוכלכים בדם (ש"ך).
(ג) לתחמיר בחשש איסור גדולי החכמים לא היו אוכלים מבהמה שממהרים ושוחטים אותה כדי שלא תמות.

סימן ית

דין בדיקת הסכין ופגימותיו, ובו כ' סעיפים.

(א) בדיקת הסכין. שחט בסכין בדוק, ונמצא פגום. לא בדק אצדדים ונאבדה. נגע במפרקת. בעוף. (ב) שיעור הפגימה. איך בודקין הסכין. (ג) חיוב בדיקת הסכין. טעם לבדיקת הסכין קודם השחיטה. (ד) מסוכסכת. רשומין שמן הצדדין. (ה) מסוכסכות הרבה. (ו) סכין שחודה כראש השיכולת. (ז) סכין שאינה חדה. בעוף. בבהמה. (ח) סכין עולה ווירד. (ט) אופן בדיקת הסכין. כונת הלב בבדיקה. לדחוק הסכין קודם בדיקה. לשנות הציפורן. אם לבדוק שני הצדדים ביחד. (י) לשחוט בסכין פגום, שלא כנגד הפגימה. ביום טוב. בחול בשעה"ד. כריכת מסלית. (יא) בדיקה בין השחיתות. לאחר השחיטה. לבדוק בין כל או"א. לא בדק בין שחיטה לשחיטה, ונמצאת פגומה באחרונה. אם השוחט חייב לשלם. בעיור"כ. (יב) בדיקה לאחר שחיטה. נאבד הסכין. נגע במפרקת. (יג) נאבד סכין שנברק קודם שחיטה, ונמצא פגום. יצא בהיתר. (יד) לא בדק הסכין קודם שחיטה, ונאבד. בסכין מיוחד לשחיטה. לאחר שלשה ימים. לשחוט לכתחילה במיוחד, בלא בדיקה. הטעם. סכין שלא נברק לאחר שחיטה והצניעו, ושחט בו, ונאבד בלי בדיקה. לא בדק הסכין לאחר שחיטה, ושיבר בו עצמות, ונמצא פגום. נפל על קרקע קשה. שיבר בו עצם המפרקת. (יז) בדק לאחר שחיטה והצניעו, ונמצא פגום. (יח) להראות הסכין לחכם. הטעם. המנהג בזמן הזה. אם נמצא ת"ח בזמנינו. להיות שנים בשחיטה. ישוב הדעת בבדיקה. שלא לבדוק במהירות. מעשה דמהרש"ל. לבדוק י"ב בדיקות. (יט) שכר שו"ב מהכשרות, ומן הטרפות. שכר הוראה. שוחט ובודק לעצמו. להורות הוראה בבדיקה. בשאר שאלות. (כ) התרשלות בבדיקת הסכין. ידע בפגימה שבסכין, והניח לחבירו לשחוט. (כ) המכסה בסכין.

(א) סכין פגומה השוחט בסכין בדוקה ונמצאת פגומה (אפילו מן הצד, דמ"א) הרי זו נבילה (מחבר). ואין בכלל זה רישומי הסכין שעושיין האומנין בשעת עשיית הסכין, כיון שהוא רחוק הרבה מן החוד (ט"ז). לא בדק

א ח ל שחיטה ר ח ל

עינוי נפש. ואולי צריך להעלים אלא החוקים מהם שלא ינהגו קלות ראש בנדרים כו', ולכן לא נתפרשה בתורה, אבל הוא הללמ"ס. ותלאו הכתוב בחוט השערה כמו שאמרנו, היתר נדרים פורחים באויר, ואין להם על מה שיסמכו כו'. והטעם בזה כאשר אמרתי, שעשה היתר נדרים ושבועה כסתרי תורה, שלא יאמרו אלא לראוים להם, ויכתבו בדמינה כו' (רמב"ן). במאמר חז"ל היתר נדרים פורחים באויר, יש להעיר למה עשה ד' ממצוה זו סדר זה, מה שלא עשה כן בכל התורה, שכל דבר ודבר כתוב ישר, וזו פורחת באויר. אכן הטעם היא, כי לא רצה ד' שיהיה כתוב לעין כל אדם, שהנדר והשבועה ישנה בהיתר, שבזה יזלזלו בנדרים ושבועות. ולזה נתחכם ד' והעלים דבר,

הסכים הכנה"ג, אפי' שימשא ומיא פוסלת, אפי' אין אוספת שום דבר, אמנם מה שהעבירו השוחט יש לעיין, דכולי האי אין להאשים אותו, וגם שם משמע למגדר מלתא עשאו כן, ומ"מ, ראה היאך הבודק צריך להיות שלם בחוש המישוש להבין כ"כ, ובעוה"ר עתה רבו המתפרצים ומוטב שיהיו שוגגין כו' (פמ"ג). גם אבאר לך, שבזמן הזה בטלה הבדיקה המעולה בגמ' אבישרא כו'. לבדוק אבישרא והרואה במשמרת הבית, שהיא הבדיקה המעולה ביותר כו', וא"כ למה זה השליכו שוחטי זמנינו זאת הבדיקה אחר גיווס, ואולי היראים והחרדים בודקין כדין וכהלכה, הפרי תואר י"ג האריך בענין אבישרא, ויפה כתב, ואומר אני, באמת ראוי להעביר הסכין על אצבע שעור שלו רך הוא ומרגיש, ובעור עב אין מרגיש, ואנן אבישרא בעינן (שם).

(ג)

צריך לבדוק הסכין קודם בדיקת חסכין שחיטה, ואם לא בדק לא ישחוט (מחבר) ואין לסמוך על מה שירצה לבדוק אחר השחיטה כו', דשמא ישכח ולא יבדק, והרי הוא כאוכל נבילה (ש"ך).

והנה בדין בדיקת חסכין קודם שחיטה יש ג' טעמים, (א) שמא ישכח אח"כ, (ב) משום בל תשחית, (ג) משום חשש ברכה לבטלה, וא"כ בשמע הברכה מאחר איכא טעם אחר, ואם נבילה ככשרה ליכא בל תשחית, ואם סכין מוצנע, דאם שחט בלא בדיקה ונאבד שרי, ואפ"ה כתב רמ"א ביור"ד, דלכתחילה לא ישחוט בלי בדיקה תחילה, דק היכי דליכא לכולהו טעמא כנוכר, אז שדי בלי בדיקה, לסמוך אאח"כ, דאי נמי משתלי ליכא איסורא ועיין תבואות שור אות א' (פמ"ג).

השוחט בסכין בדוק ונמצא פגום, ונמצא פגום, אינה רק ספק נבילה, וכמו שכתב, אלא חיישינן שמא בעור נפגמה כו', ולכך כתב המחבר לקמן סימן כ"ח כ', דבכה"ג מכסין בלא בדקה (ש"ך).

ואפילו נגע בעצם המפרקת, נגע במפרקת חיישינן שמא בעור נפגמה, ונמצא שחט בסכין פגומה (מחבר), משום דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת, ואינה יוצאת מאיסורא עד שיודע במה נשחטה, וכיון שנולד בה ספק לא נתברר שנשחטה כראוי (ש"ך).

ואפילו בעוף (מחבר), אפי' נגע ג"כ בעצם המפרקת, דאיכא תרתי לטיבותא, שעורו רך, ונגע ג"כ בעצם המפרקת, אפילו הכי חיישינן שמא בעור נפגם, וכ"כ הב"ח (ש"ך). מ"ש שמא נפגם בעור, הוא לאו דוקא, דאפי' קרע העור כך ושחט ונמצא פגום, אין תולין במפרקת אפילו נגע, ואסור מספק (פמ"ג).

(ב)

שיעור הפגימה שיעור הפגימה היא כל שהוא, ובלבד שתאגור בה כל שהוא, אפילו חוט השערה (מחבר), פי' אם נמצא פגימה כ"ש פסולה, אבל לכתחילה אין צריך לבדוק אלא אבישרא והטופרא, כדלק' ס"ט, משום דלא חיישינן לכ"ש (ש"ך). בגמ' איתא הרבה אמוראים אופן הבדיקה שהחמירו בבדיקה לבדוק בשמש או במים, ומסיק רש"ל שראוי להחמיר כן, אלא דבסתמא די בבדיקה אבישרא וטופרא (ט"ז).

כתב רמ"א, שפעם א' בוועד וואלין בדובנא שחט א' תרנגול, ודאו הפגימה לעין השמש, והטריפו התרנגול, והעבירו השוחט, הרי אתה רואה כמ"ש (דאין צריך דוקא אוגרת) וכן

ר ח ל

שחיטה

א ח ל

ומסר הדבר לגדולי ישראל כו', אבל בפני כל ההמון, יהיו נעלי דלת כו' (אוה"ח), וכעין זה מצינו גם בפרטי דינים, הצריכים להיות בבחינת נסתר, מצינו בגמ' ברב הונא שסבר למידרש בפירקא, שכל הרוצה שלא יתקיימו נדריו יאמר, כל נדרים שאני עתיד לידור יהיו בטלים, א"ל רבא, תנא קא מסטים ליה סתומי, כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים, ואת דורשת ליה בפירקיה (נדרים, כ"ג), ובמצחת לימוד תורה מצינו, אמר ר' יוחנן כו' אפי' לא קרא אדם אלא ק"ש שחרית וערבית, קיים לא ימוש, ודבר זה אסור לאמרו בפני עם הארץ (מנחות, צ"ט), שלא יאמר בק"ש סגני, ולא ירגיל בניו לת"ת (רש"י), וכן הוא בהלכ' שחיטה הנאמרה ברמיזה.

ויש עוד צד בהטעם של דיני שחיטה — חוץ מהצד של הקל אכילת גוף, ואכילת נשמה של בע"ח — צער בע"ח כנוכר — והוא כדי להחליש את רגש האכזריות שבקרב האדם, כמבואר, לפי שלא יתכן לומר בשחיטה שיהא בה תועלת וכבוד לבורא יתבי' בצואר יותר מן העורף, אלא לנו להדריכינו בנתיבת הרחמים גם בעת השחיטה כו', וטעם המניעה של קן צפור ואו"ב ללמד אותנו מדת הרחמנות, ושלא נתאכזר, כי האכזריות נתפשט בנפש האדם,

ואם עבד ולא בדקה תחילה, ואח"כ בדקה ומצאה יפה, שחיטתו כשרה (מחבר).

(ד)

מסוכסכת סכין שבדקה בהולכה, ולא הרגיש שיש בה פגם, וכשהחזיר אותה בהוכאה הרגיש שיש בה פגם, זו הנקראת מסוכסכת (מחבר). ע"ז, ורצה לומר, דאנו נוהגין שבדקין הסכין שמוליך האצבע על הסכין, וא"כ הולכת אצבע על הסכין אין שוה להולכת הסכין על צואר הבהמה, ואם בהובאת אצבע יורגש בסכין פגם, אזי יורגש בצואר בהמה בהולכת הסכין. ע"כ כתב דנוהגין היו לבדוק בזמנם, שמוליך הסכין על האצבע כו', דהיינו שמוליכה ומביאה על בשר אצבע, וכן הוא לישראל דגמ', אבישרא וטופדא כו'. וא"כ לפ"ז א"ש דהולכת הסכין בבדיקה ושחיטה אחת היא, ואנו נוהגין לבדוק שמוליך אצבעו על הסכין, ואין קפידה, רק כפי האדם, באיזה אופן שנוח לו לבדוק, הרשות בידו (פמ"ג). אם שחט בהולכה כשרה, ואם הביא במסוכסכת, שחיטתו פסולה (מחבר). אפי' לא הולך, משום דהעוקץ פוגע בסימן וקורעו (ש"ך). אבל מצא סבינו יפה קודם שחיטה, ואחר שחיטה מצא בה פגימה מסוכסכת, אפי' אמר ברי לי שלא עשיתי אלא הולכה בלבד, שחיטתו פסולה (מחבר). הטעם כתבו הפוסקים, דכל מילתא דלא רמיא עליה דאנוש, עביד ולא אדעתיה (ש"ך). ויש מחמירין, דכל מסוכסכת אסורה, עד דקיימא אדישא דסכינא ממש אם שחט בהולכה, ואסיפא דסכינא ממש אם שחט בהובאה (רמ"א). ולפי שאין אנו בקיאים היכן מיקרי דישא דסכינא, יש להפריף הכל, והכי נהוג (רמ"א). ואפי' במסוכסכת מן הצד, אבל אותן רשומים ש"מן הצדדים בסכינים, נ"ל דמותה, דביה"ש מידוח דוח כה"ג (ש"ך).

(ה)

מסוכסכות הרבה סכין שיש בה פגימות הרבה אפילו מסוכסכות, אפי' שחט בה בדיעבד פסולה, דמתוך שפגימותיה מרובות, חיישינן שמא השיב ידו מעט ולא הרגיש (מחבר). ואע"ג דקיי"ל לעיל, ו' בסכין שצדו אחד מגל כו' שאם שחט בצד היפה כשר דיעבד, וה"ה בסכין ארוך שיש בו פגימה, ונשאר בו שיעור שחיטה כשר כו', מ"מ, אם יש שם ב' או יותר אין היתר בזה, אלא הוה כמגורה, כלומר, כאילו כולו פגום (ט"ז). הנה התב"ש, ו', ז' כתב שהסמ"ג כו', דאם יש בין הפגימות שיעור ב' צווארין כשר, דזה שלא כט"ז, וכתב דיש לומר כט"ז באם אין שיעור שחיטה בין ב' פגימות, או אסור אף אומר ברי לי ע"ש, והנה מבאן תראה שאינו כן, אלא לט"ז אף פגימה אחת, כל שאין שיעור שחיטה לבד הפגימה אפי' דיעבד לא מהני ברי לי כו' (פמ"ג, מש"ז, ד').

(ו)

בראש השיבולת סכין חדה שהושחזה ואינה חלקה, אלא מגעת כדאש השיבולת שהוא מסתבך באצבע, הואיל ואין בו פגם שוחטין בה (מחבר). ואין אנו נוהגין לשחוט בה, לפי שאין בקיאים בדבר (רמ"א).

(ז)

אינה חדה סכין שפיה חלק ואינה חדה, הואיל ואין בה פגם שוחטין בה. ואף ע"פ שחולץ וחביא כל חיוף עד ששחטה, שחיטתו כשרה (מחבר). ועי' לקמן סי' כ"ג, דבכחמה כה"ג לפעמים טרפה (רמ"א). דשם נתבאר בסע' ד', דהשוחט כסכין שאינו חד, ונתעכב כשיעור שהייה במיעוט אחרון של סימן ראשון, דפסול, והלכך בעוף שהכשירן בסי' א', לא חשיב שהייה כו'. וגם בבהמה

רחל

שחיטה

אחל

כידוע בטבחים שוחטי השור הגדולים שהם אנשי דמים, זובחי אדם אכזרים מאד, ומפני זה אמרו, טוב שבטבחים שותפו של עמלק כו' (רמב"ן, תצא).

וגם, לאחר שנכנס הענין של אכילת בשר תחת קונטרול בהשגחת הכהנים — שהיו השוחטים בימים ההם, כמבואר לעיל — המכשילה הזאת של הרוג בקר ישחוט צאן היתה תחת רשותם, רק בנוגע למקום וזמן השחיטה, אבל בעצם העשיה עוד חרבו שלופה בידו, ועוד ידו נטויה לשחוט כל אחד בעצמו את הבע"ח, כידוע, זר שוחט ואלעזר רואה, וזה היה אחד מהחמשה דברים המחויבים בקרבן, מתחילה היה דבר קשה להוציא חרבו מידו, שיהיה אלעזר השוחט, והוא הרואה, כי היו נמצאים ועומדים אז בהמדריגה הנמוכה, בפרק הראשון שבה"ל שחיטה, בפרק הכל שוחטין, וכמו שנתבאר, שכל עיקר התכלית הכוונה בהמתת הבע"ח היא למלא תאות האכזריות שבו להריגה ורציחה, ולא להשקוט דרישת דעבון הגוף, ואף לא לשם אכילה גסה של בשר תאווה, רק אמתלא להסתיר תאות רגש הרציחה שבו, ודרך אופן השחיטה היה מעיד על זה, כי זה היה דרכם כסל למו, ליפול על הבע"ח ברציחה חיה טורפת, לטרוף ולקרוע. הקרבן לגזירים, ולאכול ממנו אבר מן החי, בעודנו חי, כמו שמצינו בקרא,

בתוך הפגימה. והעיד הראב"ד שכן אידע לו מעשה שבדק ולא מצא פגימה, ואח"כ כששכשך במים מצא פגימה (ש"ך). וצריך להזהיר השוחטים ע"ז. ומיהו דוקא נקדש שהוא יבש אבל לח לית לן ב"ח. ומש"ה אחר הבדיקה מיד אין לחוש לדם שעל גבי הסכין, ועי' תב"ש. ולכן לא ראיתי מי שנוהר עתה בזה אחר הבדיקה להדיח ולקנח הסכין תחילה (פמ"ג). והחשש שצריכין לשנות את הציפורן, שמא נפגם הציפורן בחודה של סכין, ואולי יש פגימה בצדדין שלא ירגיש בה, לפי שעוברת בתוך פגימת הציפורן (מחבר). לא יבדוק שני הצדדים יחד, אלא כל אחד בפני עצמו (רמ"א).

(י)

שלא כנגד הפגימה אסור לשחוט בסכין שיש לה פגימה, אפי' אם מכוון לשחוט שלא כנגד הפגימה (מחבר). אבל בדיעבד כשר, אפי' לא כרך עליה מטלית על הפגימה, אם אומר בדי לי שלא נגעתי, כמ"ש הרב בסי' ו', והיינו דוקא כשידע קודם שחיטה שיש פגימה. אבל לא ידע, ואמר אח"כ ברי לי שלא נגעתי, כגון שהפגימה היא למעלה מחציו של סכין, ואמר ברי לי שלא שחטתי אלא במה שלמטה מחציו וכה"ג, אף בדיעבד אסור. דכל מילתא דלא דמיא עליה דאינש, לאו אדעתיה, כדלעיל סוף סי' ד'. ועיין לעיל סי' ו' נתבאר דיני כריכת מטלית על הפגימה (ש"ך). ודאו שתדע דאפי' חספין ארוכה ביותר כמה אמות, ויש שיעור לבד הפגימה אסור, כו' וראיה ממגל יד, דילמא אתי למעבד באידך גיסא כ"ש בהאי גיסא. אלא שראיתי להפ"ת ט"ו שכ', אם ארוכה ביותר שרי בלא מטלית. ודיעבד כשר באומר ברי לי כו' (פמ"ג).

ובי"ט נוהגין היתר לברוך בשעת הדחק מטלית על הפגימה, כיון שאינו יכול להשחיתו, ואם הוא בשעת הדחק שאין לו הכנה להשחיתו אפילו בחול מותר לשחוט ע"י כריכת מטלית על הפגימה (ועיין לעיל סי' ו', א'). סכין שיש לה ב' פיות, צריך לבדוק ב' הצדדין (רמ"א).

יש מציאות להכשר, דהיינו כשהניח וכוון ב' חסימנים יחד זה אצל זה ושחט שניהם כו'. מיהו ודאי לכתחילה אין לשחוט בו אפי' עוף, כיון דצריך לכתחילה לשחוט ב' סימנים בעוף כמו בבהמה (ש"ך). ולדינא הסכים להב"ח והדיישה, גם הט"ז שוה בזה, דאין לשחוט אפי' עוף בסכין דעה, רק התב"ש בסי' כ"א וכ"ג חולק על זה. ומ"מ לדינא העלה דאין לשחוט אפי' עוף בסכין רעה, דכמה קלקולים באים ע"י כך, ובסי' כ"ג אבאר עוד (פמ"ג).

(ח)

עולח ויורד סכין שהוא עולה ויורדת כנחש, ואין בה פגם, שוחטין בו לכתחילה (מחבר). כנחש פי', דשרדתו עקומה כשמגביה ראשו וזנבו, וביניהם כמו גומא, ואין חילוק בין עולה ויורד אחת, או כמה אין לחוש (ט"ז). וכן תפסו כל האחרונים בפשיטות, יהיה גבוה כמה גבשושית, כל שאין פגם כשר, תב"ש, (פמ"ג).

(ט)

בדיקת חספין בדיקת הסכין צריכה להיות אבשרא וחטופרא ואתלת רוחתיא (נגד הקנה והושט, דכל שאין אלו מרגישים גם הושט והקנה לא ירגישו בפגם, תוס', ט"ז), דהיינו שמוליכה ומביאה על בשר אצבעו ועל צפרנו משלש רוחותיה, שהם פיה ושני צדדיה, כדי שלא יהיה פגם כלל (מחבר). והנה מסתימת לשון הש"ע והאחרונים יראה ודאי דבדיקת בישרא חיוב הוא, ומ"מ ליישב מנהג העולם צ"ל כן, דציפורן מרגיש בכל שהוא ודאי, והלכך דיעבד אין בידי לאסור אם לא בדק כ"א אטופרא, ואם לא בדק מצדדין כו' כשר בדיעבד, ולמעשה צ"ע (פמ"ג).

ויבדוק לאט לאט ובכוונת הלב, כוונת הלב שלא יפנה לבו לדברים אחרים, וצריך לשנות הציפורן אחר קצת בדיקתה, שמא נפגם הציפורן בחודה של סכין (מחבר). כתב במשמרת הבית, דיש לרחוק חספין קודם הבדיקה, שהדם לפעמים נקדש

א ח ל שחיטה ר ח ל

ועט העם אל השלל כו' וישחט ארצה, ויאכל העם על הדם (שמואל, א' י"ד), וכן מצינו כתוב אצל בשר תאוה, וישטתו להם שטוח סביב המחנה (במדבר י"א). כל זה היה נעשה מתוך רגש התאוה הפראית של רציחה, ניאוף וגנל, ליפול על אחרים ולשלוט בהם, ועיקר הכוונה היה אצלם לענות את הקרבן, כמו שמצינו בקרא, וישכב עמה ויענה (וישלת), וכמו שנאמר בעשיו, שהיה רץ אחר נשים ומענה אותן תחת בעליהן (רו"ל), וכן אמר לכן ליעקב, אם תענה את בנותי (ויצא), ועיקר כוונת האדם הקדמון הפראי בהמתת הבעיה לשלוט לא רק בגופו, אלא גם בנשמתו, ולכן היה עיקר גדול אצלם כאכילת הדם הוא הנפש. כמרומו בקרא ויאכל על הדם, כי הדם היא הנפש.

(יא)

בדיקה בין השחיטות, ולאחר; השוחט בהמות רבות או עופות הרבה, צריך לבדוק בין כל אחד ואחד (מחבר). ה"ה בהמה אחת צריך לבדוק אחר השחיטה, דשמא בעוד נפגמה, אלא דקמ"ל כאן שיש איסור אפילו בבהמות רבות (ט"ז). דע, בדדיקה אחר שחיטה אם הסכין לפנינו, חיובא היא, וכן פסק הרמב"ם, בפרק א' מהל' שחיטה כ"ו דלא כראב"ד ורו"ה ז"ל שסוברים דא"צ אחר שחיטה לבדוק, ויש לדעת אמאי, הא קיי"ל בפסחים, ח', כל היכא דאפשר לברך בקל מברינן, ואין סומכין על חזקה ורובא כו'. וסבור אני לומר דהרו"ה סובר בדדיקת הסכין הוה טורח, ומש"ה אין צריך לבדוק אחר השחיטה כו'. והיה נראה לי הטעם כמ"ש הב"ח דלא סמכין אחזקה, אלא חזקה ורובא הקבוע מצד טבע העולם, לא הקבוע מצד המנהג, וטבע הסכין להתקלקל ע"י עוד עכ"ל. האיר לנו בדבריו, דלא קשיא מחי' טרפות דסומכין על הרוב וא"צ לבדוק, דהתם רוב מצד הטבע הוא, משא"כ כאן, והלכך אף ע"י טרחה אפשר דמברדינן. ולענין דינא יש לעיין, אם יש סכין בדוק מן שוחט מומחה, ויש כאן שוחט יודע לשחוט, אלא שאין בקי בבדיקת הסכין אחר שחיטה, אי שרי אי לא. והנה הרשב"א כו', יראה דאינו כן שכתב, רהתיא דמומר דלא בדק כו'. לפיכך נראה לי, דאם א"א כ"א ע"י טורח גדול, יש לצרד ולהקל בבדיקה שלאחר השחיטה, ולמעשה צ"ע. ומאחר דרמב"ם ז"ל כתב שאם בשין, י"ל כן, דאין חובה לבדוק, אלא משום שלא יהיה הכל בספק (פמ"ג). והבדיקה בין שחיטת לשחיטה, צריכה להיות כהלכתא, אבישרא ואטפרא ואתלת רותיה י"ב בדיקות (ש"ך). ואם לא בדק בין שחיטה פגומה באחרונה לשחיטה, ובדק באחרונה ונמצאת סכין פגומה, הרי הכל ספק נבילות, ואפי' הראשונה, דחיישינן בעוד נפגמה (מחבר, ש"ך). ומי שרוצח להכניס עצמו בספק זה, אין צריך לבדוק

בין שחיטה לשחיטה (דמ"א). ואם שחט לאחרים ולא בדק חפכין בין שחיטה לשחיטה, ונמצא לאח"כ הסכין פגום, פטור לשלם, וראיה לזה מפרק הגזול קמא, מההוא מוגרמתא דאתיא לקמיה דרב, ופסק רב דטריפה, ופטור השוחט מלשלם (ט"ז). ואין זה ראייה, משום דשם לא הכניס השוחט את עצמו לספק, אלא איהו הוה קים ליה כר"י דמכשיר, אבל הכא הכניס את עצמו לבית הספק (נה"כ). ויראה לפרש, דעיקר הטעם כיון דלרמ"א לאו חיובא לבדוק בין כל חדא וחדא, לכן הט"ז מתיר. ומה שכתב בנה"ך עליו דל"ר למוגרמת כו', יש לומר דעיקר סברת הט"ז דגם כאן לא הכניס הטבח עצמו לספק, דבטוח היה בסכיניו שלא יפגום כו'. וגם גרמא לא הוה, מאחר שעדיין ספק הוא שמא במפרקת איפגם והבדיקה בין השחיטה אין חיובא, רק עצה טובה. אמנם התב"ש אות ס"ד ובשמ"ח י"א פסק, דאם שניהם של אדם אחד, חייב לשלם א' ממ"ג, דיאמר לו, אם בדקת והיה פגום ותקנתיו, ניצול השני. ואם לא הוה פגום היה ניצול הראשונה. ואם הם של ב' בני אדם מצי למידחי לכ"א ויאמר בשלך נפגם כו'. ובאדם א' ישלם הגרוע, ובשחט הרבה לאדם א', פטור מאחד ושאר ישלם (פמ"ג). ובענין הכפרות בעי"כ שהזמן דחוק, ודאי אין חיוב, אמנם בשאר ימות השנה ראוי ונכון לבדוק בין כל חדא וחדא י"ב בדיקות כו', ובפרט שוחטי הקהל כיום ח', לע"ש (שם).

(יב)

בדיקה לאחר שחיטת אע"פ שבדק הסכין קודם שחיטה, צריך לאחר שחיטה לחזור ולבדוק. והני מילא כשהסכין לפנינו, אבל אם נאבד, שחיטתו כשרה, הואיל ובדקה קודם שחיטה. ואפי' שחט בה הרבה זה אחר זה (מחבר). ולא אמרינן דשמא בעצם המפרקת של ראשונה נגע ונפגם, או מתוך ששחט הרבה בהמות נפגם (ש"ך). ואם נגע במפרקת של אחת מהן, אז יש לה להחמיר ולחוש לכל אותן שנשחטו אח"כ

א ח ל שחיטה ר ח ל

ובה היה חסץ לשלוט, ונכון להעיר, כי רגש השליטה, הגם שנחשב בין הקללות הראשונות לאדם הקדמון, כמבואר בקרא, שנתקלקלה חוה בקללת של והוא ימשל בך (בראשית). ועד היום אנשים רבים וכן שלמים משתמשים בו, לשלוט אדם באדם לרע לו, אבל מצד השני הוא אחר מחוקי הטבע הניתן בכריאה לטוב לנו. ורגש זה היה נשרש בכל הנבראים לשם קיום היקום. והוא נובע ממקור דאגת האדם ושאר בע"ח לנפשם, המשחמש לגורם ראשי למשמרת לכל היקום, לכל יהיה נעדר מכל יציר אשר נברא. ומראשית ימי הכריאה עד היום, רגש ותאות הממשלה נחשב לגורם היותר חשוב, וכח היותר גדול המניע את גלגלי התיים, וברעש גדול מתנשאים ומניעים מכוונות הכריאה לכוא לידי

בחייה, וחזקה שיצאה בהיתר נגד חזקה דעכשיו, דהרי פגום לפניך, והוה שקול, אמרינן כשר מכח ס"ס, שמא במיעוט בתרא, ושמא שיבר עצמות, משא"כ לקמן, דליכא כ"א חזקה דיצא בהיתר, והרי איכא חזקה דהשתא דנשמט, עם חזקה רבהמה בחייה, יש לאסור, ודע, דאם תפס בסימנים ושחט רק רוב מצומצם, דליכא כ"א חדא ספיקא, שמא שיבר בה אח"כ עצמות, יש לאסור, רליכא כ"א חדא ספיקא, אלא ראין דרך לשחוט ב"א הרוב מצומצם, מש"ה סתם המחבר כאן, והכשיר כה"ג (פמ"ג).

(יד)

בלא בדוק ונאבד אם לא בדק הסכין ושחט בה ונאבד אחר שחיטה, שחיטתו פסולה. בד"א בסכין סתם, אבל טבח שיש לו סכין מיוחד לשחיטה ומקום מיוחד שמצניע שם תמיד, בחזקת בדוק הוא, ואם שחט בה בלא בדיקה ונאבד, כשרה (מחבר) ולא חיישינן שמא עם עמידתו נפגם מעצמו (ש"ך). ומ"מ נ"ל הבל לפי הזמן והמקום, דודאי כל שעמד ימים רבים, יש להתידו, ושוב מצאתי בתב"ש ל', דש"ש ימים, יש להתיר ויותר אסור. והביא ראיה מא"ח תצ"ח בי"ט יש לבדוק מעי"ט, ומשמע אף שחל יו"ט א' וב', ושבת הרי ג' ימים, ויפה דיבר (פמ"ג). וראוי לכל טבח שיהיה לו סכין סכין מיוחד מיוחד לשחיטה, ואסור לעשות בו שום דבר, ויצניענו שלא יפגמנו. ומ"מ לא ישחוט בו לכתחילה בלא בדיקה (רמ"א). דשמא ישחוט בו בלא בדיקה, ויאבד הסכין ונסמך אחזקתו שהוא בדוק קודם לכן, ושמא עשאוהו פגום במה שנשתמש בו כו' (ש"ך). ומ"מ לכתחילה לא ישחוט בסכין מיוחד ער שיברוק י"ב בדיקות, משום כל תשחית, או משום ברכה לבטלה כו'. ולאחר השחיטה פשיטא דצריך י"ב בדיקות, והעולם אין נוהרין עתה מזה, ולא ידענא על מה, גם בי"ב בדיקות שלפני השחיטה אין נוהרין, ובדקין במרוצה בלי כוונת הלב ובמהירות, ודע דראיתי להב"ח ז"ל כו', והוא

(מחבר). כלומר לחומרא אמרינן דעצם המפרקת פוגם בנגיעה לחוד, אבל לא לקולא, כדלעיל ס"א (ש"ך). ודע, דאם נגע בעצם המפרקת ראשונה, פשיטא דהבדיקה חיובית היא לפני שניה, דהא, מפרקת פוגם והוי בדיקה שלפני שחיטה, ולפ"ז בשוחט בהמות רבות ונגע במפרקת ראשונה, חייב לשלם אף לט"ז, דפשע, דהבדיקה חיובית הוא, ומיהו להשמ"ח, אף בכאן, אם הם של ב' בני אדם ידחה לראשון ויאמר בשלך נפגמה, ולשני יאמר ראשונה כשירה היתה, ובשלך נפגם, דאין עצם המפרקת ודאי פוגם להוציא ממון מחזקת בעלים, ולחומרא אמרינן דאסור, נ"ל.

כתב השמח, סי"ד, דאם בדק ותחב לתוך נדן של עץ קשה, הוה כמו נגע במפרקת, וצריך בדיקה אחרת, ויפה כתב (פמ"ג).

(יג)

בדוק ונמצא פגום השוחט בסכין בדוק, ונאבד קודם שיבדקנו, ואח"כ נמצא והוא פגום, שחיטתו כשרה, הואיל ויצא בהיתר, וזה שנמצא פגום, אימר שיבר בה עצמות ולא אדעתיה, דאוקי סכין על חזקתיה (מחבר). הואיל ויצא בהיתר, דהיינו שנולד הספק אחר שהיה לסכין חזקה טובה, והוראה להיתר (ט"ז), אמנם בן ודאי קשיא, מה בכך שיצא בהיתר, כקושית הב"ח וכן הפר"ח בוי'. גם קשיא לי, איך יאמר דיצא בהיתר תו לית חזקה לאיסור, דא"כ אמאי שחט ונמצא הגרגרת שמוטה, וא"י אם קודם שחיטה הרי זה אסורה, משמע אף לאחר ששהה קצת, אפ"ה הוה ספק בשחיטה, וכן הוא לקמן סימן כ"ד י"ז דאפי' זרק העוף מידו ויש רגלים לומר דע"י זריקה ופרכוס נשמט, אפ"ה אסור, והא התם אין צריך לבדוק אחר שמוטה כו', אפ"ה לא אמרינן הואיל ויצא בהיתר, ואדרבא התם רוב מסייע דרובן אין שמוטת בחייה כו'. והנראה דכאן כיון דאין ריעותא בגוף הבהמה, אלא בסכין, כה"ג אמרינן שפיר סכין איתרעי ולא בהמה, וכה"ג כתב התב"ש כ"ט, ועוד, כאן איכא חזקה דסכין מעיקרא נגד חזקה דבהמה

רחל

שחיטה

אחל

גדר של התפתחות בכל מקצועות החיים, וצריכים רק ליוהר, שלא להשתמש בכח זה לשם נקמה ואכזריות. וגדר התנהגות זה של שלטון באחד על משנהו נמצא גם בכוחות הטבע הדוממים וכל צבאות השמים והארץ, המתנהגים בבחי' זכר ונקבה, חלק הפוויטיבי שהוא בחי' זכר המשפיע, וחלק הנגטיבי שהוא בחי' נקבה, בחינת מקבל, וכשם שהדבר נוהג בחוטי החשמל, שהחוט הפוויטיבי משפיע והחוט הנגטיבי מקבל ממשלת והשפעת החוט הפוויטיבי, ובזכות שניהם הכח החשמלי מחולל ויוצא, ושניהם יחד הם הגורמים לבריאה ויצירה חדשה של כח חזק ואור חדש, ואין לאחד יתרון על משנהו. כמו כן צריכין לדעת כל בעלי שלטון וממשלה, שרצון ההשגחה היתה, להיות חלקם בגדר מושל ומשפיע, שאינם רק חלק אחד מב' חלקים, שבזכות שניהם מתהווים החיים בעולם.

נפגם, או שיבר בה עצמות ולא אדעתיה (מחבר). הש"ך הקשה בו, ותירץ דבאן אף שידוע ודאי שלא שיבר, אעפ"כ תולין עם עמידתו נפגם, כיון שבדק בו, והתב"ש החמיר, אם לא בה"מ, וכן ראוי לעשות (פמ"ג).

(יז)

ספין לחכם טבח שלא הראה סבינו לחכם, אע"פ שנמצא יפה, מנדין אותו. (מחבר) נמצא פגום מנדין אותו ומעבירין אותו. ובנמצא יפה, יכול לחכם למחול, וא"צ לנדו (רמ"א). ג"ל דסבירא ליה ברש"י והר"ן, דהא דמנדין אותו בשלא הראה סבינו, הוא מפני כבודו של חכם, ולכך יכול למחול על כבודו. אבל הרמב"ם והסמ"ג כתבו הטעם, דמנדין לפי שיסמוך על שחיטתו פעם אחרת, ותהיה פגומה וישחט בה, ולפי זה נראה דאין יכול למחול. מיהו בש"ס (חולין, י') משמע כרש"י, וכן דעת הפוסקים (ש"ך).

והאידינא נהגו למנות אנשים חמנהג האידינא ידועים על השחיטה והבדיקה, ולהם מחלו חכמים כבודם, כי הם זהירים וזריזים (מחבר). ובאגודה פרק קמא דחולין, כתב עוד טעם אחר, משום דעתה בעונינו, אין ת"ח, דהא אינו יודע אפי' מס' כלה, וכן הוא בתש' מהרי"ל, ותשובת מהרי"ו, ומהרי"ק, וכן הוא לקמן סי' רמ"ב, לענין שיתן לו המביש ליטרא דדהבה, וכן כתב הב"י לקמן סי' ר"ה לענין נדרים, דהאידינא פ"ע פ"ע הארץ דמו, ומביאו הרב שם (ש"ך). והשמ"ח ס"ב כתב, דהיה ראוי להחזיר הדבר ליושנה, ע"ש. ואני הגבר ראה עניי בעו"ה רבו המתפרצים ביותר, ודאי טוב היה להחזיר הדבר ליושנה, שלא ישחוט השוחט עד שיראה סבינו לחכם בעיר, גם שיחיו שנים אצל שחיטה, כי טובים השנים מאחד (פמ"ג).

והרבה צריך ישוב ישוב הדעת ויר"ש הדעת ויראת שמים לבדיקת הסכין. הלא תראה, כי יבדוק אדם פעמים ושלש ולא ירגיש בפגימה דקה, ואח"כ ימצאנו, כי הבין לבו באחרונה, ובחינת חוש המישוש, בפי בוונת

כמה שב' הטור, דאם מצניעו אין חוששין שמא עם עמידתו נפגם, כתב, נראה דוקא שבדק קודם לכן אחר שחיטה ראשונה, הא לאו הכי לא הוה בחזקת בדוק, שמא בעוד ראשונה נפגם עב"ל. וירצה אף אם נאכד הראשונה בשרה, מ"מ הכי איבא תרתי לריעותא, עור של ראשונה, ועמידתו, חיישינן שמא ע"י שניהם יחד נפגם בו, והשמ"ח, מ"ז כתב היפך דבריו, דאף שלא בדק אחר שחיטה הראשונה והצניעו, ושחט אחר כך ונאכד, בשר, ונרשם תה"ק, ועיינתי שם ובתוב בן, ולהיפך מדברי הב"ח, והנה הבנה"ג רצה ליחס דין זה להרשד"ם בו, ועיינתי שם, ויראה בדברי הב"ח בו, ולדינא צ"ע בזה (פמ"ג).

(טז)

בדוק, ושיבר עצמות השוחט בסכין בדוק, ואחר השחיטה שיבר בו עצמות דרך שבירה שלא בדרך הולכה והובאה, ובדקו ונמצא פגום, שחיטתו בשרה. דאנו תולין שבשבירת העצמות נפגמה, וכן ביוצא בזה, כגון שנפל על גבי קרקע קשה, ודוקא שראינו שנפל על חודו, אבל מספיקא אין תולין לומר שנפל על חודו (מחבר). היינו טעמא, משום דהוי ס"ס לאיסור, חדא דשמא לא נפלה על חודה, ואת"ל נפלה על חודה, שמא לא נפגמה בקרקע, דקרקע אינה ודאי פוגמת (ש"ך). ואם שיבר בה עצם חמפרקת, אפי' דרך שבירה, אין תולין בו, מפני שהוא רך (מחבר). הט"ז האריך ומסיק, דרך שבירה אפי' במפרקת תולין להקל בו, ומביא ראיה מרשב"א בו, שריב"ק הבה בעץ, ומפרקת ודאי הוה כמו עץ, והתב"ש ב"ט השיג על הט"ז והש"ך בו, והעלה דבה"מ יש להתיר ולא בענין אחר (פמ"ג). ואין חילוק בכל זה בין שבדק הסכין תחילה סמוך לשחיטה, או שהיה בחזקת בדוק תחילה, ולא בדקו סמוך לשחיטה, דאפי' הכי מיקרי סכין בדוק (רמ"א).

(טז)

הצניעו ונמצא פגום אם בדק הסכין אחר שחיטה והצניעו, ואחר כך נמצא פגום, לית לן בה. דאימור בדבר אחר

א ח ל שחיטה ר ח ל

כמו שמצינו בכריאת האדם, שכבד אחד לא היה להאנושיות אפשרות להתקיים אפי' שעה אחת, ולא היה דבר שלום וטוב בכריאת מין זה, כנאמר בקרא, לא טוב היות האדם לבדו, והיה ההכרח לכרוא, גם צד המקבל. אבל אם צד המושל משתמש בממשלתו להרע לצד השני, או שניהם יחד יאכדו ויבטלו מן העולם. כמרומז בקרא, והוא ימשל בה (בראשית), והוא יהא שליט ביך למיזכיי ולמיחסי (יונתן). הכל תלוי באופן השליטה. כמרומז בחז"ל, זכה עזר לא זכה כנגדו, אם מתנהגים בטוב בצד הנגטיבי, שניהם מביאים עזר ותועלת רבה בעולם. ואם המושל ומשפיע לא זכה להבין את זאת, ורוצה להיות מושל עדין בארץ נעשה לו העזר לכנגדו, וגורם קלקול

להנות כלום כי מכוּעַר הדבר (פמ"ג). וצריך ליטול שכר מטרפות ג"כ, שלא יבוא להקל להכשיר, כדי לקבל שכרו מן הכשרות. ולכן נהגו בקצת מקומות שאין אדם שוחט ובודק לעצמו, אלא אותן הממונים מן הקהל (רמ"א). משמע, אבל מדינא שוחט ובודק לעצמו כו'. ונראה דלא שרי מדינא אלא לשחוט, דרוב מצוין כו', אבל אם אירע לו חוראח, לא יורה כו' (ט"ז). ולפ"ז, כבדיקה יורה חוראח, דרוב כשירות הן וליכא חזקה לאיסורא. הנה מה שכ' הט"ז דרוב מצוין מומחין הם, היינו ובידו לתקן אף באיתחזק נאמן לעצמו. ומ"מ אם הוא מוחזק בכשרות אוכלין ממנו, ולא בענין אחר, כמבואר בסי' ס"ה, ובת"ש כאן, ל"ט. נקטינן מיהא, דהא דאל יורה ת"ח לעצמו, היינו היכא דאיתחזק איסורא כמו בכור, ולא בידו הוא, הא כל שפידו או לא איתחזק איפורא, יורה. ולפ"ז חוראח באוונות שמלעיטין, ובודקין הושט וכד' דאיתחזק איסורא, י"ל דאל יודה לעצמו כו', דעינינו דואות דליכא רוב שהם כשירות, וצ"ע בדין זה (פמ"ג).

(יט)

התרשלות בבדיקת חפכין ראובן שאמר לשמעון בדוק סכין זה, ובדקו ב' פעמים מהי"ב שצריך, ונתנה לראובן, וראובן היה הולך לשחוט ולקחו לו מידו ומצאו פגום, (אע"פ שראובן מתנצל ואומר שעדיין היה רוצה לבדקו כהוגן, רמ"א) מעשיו מוכיחים עליו שהיה די לו באותה בדיקה, לפיכך מעבירין אותו, ואם נראין הדברים שהיה כעין שגגה, ושהוא אדם כשר, מחזירין אותו, ובלבד שיקבל עליו שלא ישוב עוד, לדבר כזה (מחבר). כתב הרשד"ם שמעשה חיה באחד שידע בפגימה, והניח לחבירו לשחוט כל היום, ואכלו כמה אנשים, ושאלו לזה למה לא הגדת, והשיב שאלו שאכלו שונאים שלו היו, והשיב הרשד"ם דאסור לו להיות שוחט עוד (פמ"ג).

(כ)

מכפה בפכין טבח שנמצאת פגימה בראש הסכין, ואמר זאת הפגימה

הלב (מחבר). עיין מהרש"ל פ"ק דחולין סי' ל"ט, שהרבה לקרוא תגד על השוחטים בזמן הזה, שבודקין הסכין במהירות, ובלי כוונת הלב, ושראוי להזהיר ולהקפיד על זה (ש"ך). ז"ל של המהרש"ל, ואני הגבר ראיתי את עניי, פעם אחת הייתי בקיבוץ חכמים, ובא שו"ב דמתא וסכיננו בידו, והיה המעשה בעי"כ ושחט כפרות, ולקחתי הסכין מידו. שאלתי אם בדוק, והשיב בדוק, ומצאתי חגירת ציפורן, ולקח השוחט את הסכין ובדק במהירות כהרגלו, ושחק בי ואמר כשר הוא. וחזרתי ובדקתי, ומצאתי פגימה כבראשונה כו'. עד שהיה שם זקן א' מופלג בחכמה ובעל חוראח, ובדק ומצא פגימה, עכ"ל. ומעתה אין אני מתמיה על חוצפא וגאווה שבזמנינו זה, אם היה כן בדורו של רש"ל (פמ"ג). וראוי היה לנהוג דוקא י"ב בדיקות כו', ומה אעשה שראיתי מזוללים בבדיקות שלפני השחיטה ואין בודקין כל הי"ב בשלימות, וד' הטוב יכפר עלינו שלמדנו קטגוריה על ישראל, וח"ו לא על הרוב אני מדבר כו' (שם).

(יח)

שכר שו"ב הטבח צריך שיטול שכר מן הטרפות כמו מן הכשרות (מחבר). בח"מ סי' ש"ו כתב, הטבחים שלוקחים חכרפשות מן הכשרות נקרא שפיר בשכר, אע"פ שאין לוקחין מהטרפות עכ"ל. משמע שגם בימי רבינו הטור היו נוהגים ליקח מהכשרות לבר, ועפ"ז נקבע גם היום. ונראה הטעם, שלא נחשדו בשביל דבר קטן כזה להאכיל טרפות כו', כן נ"ל לתרץ המנהג. וכן מצאתי לרש"ל שאומר כן (ט"ז). עוד טעם, משום דודאי לא חשדינן שיאכל טרפות, וא"כ יצטרך למכרם, ומתירא שמא ירגישו בזה, מ"מ דעתי שיש לבטל מנהג זה (ש"ך). ובתב"ש, ל"ז כ"ו כתבו, דודאי שכר חוראח להתיר האיסור המפורש אין חושדין. אמנם להורות חוראח וליטול שכר ממנו, ודאי אסור. ולא טוב עושין הרבנים הנוטלים שכר על חוראח, ולא טוב עושין הרבנים הקונים את הגאביליא, מכוּעַר הדבר כו'. ואני נמנעתי שלא

ר ח ל

שחיטה

א ח ל

רב בחיי החברה המביא לחרבן העולם. וזהו המדומן בדברי שלמה, אלקים ברא את העולם ישר, והם בקשו חשבונות רבים (קהלת). כלומר, קלקלו בדעתם, והשחיתו את צינור הנגטיבי, המקבל, ונתקלקלה כל המכונה, כי אין המשפיע יכול להתקיים בלא מקבל. וזהו שאמר שלמה, ונתון אל לבו, לכל מעשה אשר נעשה תחת השמש, עת אשר שלט האדם באדם לרע לו (שם, ח). גם לכל מעשה בני אדם נתתי אל לבי וראיתי, את אשר שלט אדם בחבירו וגבר עליו, וסוסו נהפך לרעתו (רש"י). ובוזה הונח היסוד הטבעי לשכר ועונש הנתבאר לקמן.

כפי', וכן אם פשע ולא כדק הסכין, או שאבד כשירה, הרי כפידוש, דאף בפשיעה כן הוא כו' וצריך עיון. שחט ונתן ביד הנער סכין, ומצא חב' פגום, אם היה נער קטן, תלינן שביד הנער נפגם. ואם היה גדול הוה כמו בסס"א (פר"ח). ולפי זה הוא כאחד אומר שחטה כראוי, וא' אומר לא שחטה כראוי, והנה יש ס"ס שמא דברי השוחט הא' אמת, ואת"ל שהיה פגום, שמא במפרקת, והוא פסק דאמרינן ס"ס נגד חזקה בסי' ק"י.
כתב בית לחם יהודה כו' אם נגע במפרקת והפגימה אין נרגש בציפורן, הוה ס"ס, שמא כהרא"ש ושמא במפרקת כו'.
עוד כתב הבל"י על מה שכו' הש"י ששוחט שאמר ששמע קול קראקין, ותלה לומר שע"י המפרקת נשבר הסכין, וכ' הבל"י, דוקא שבירה ולא הולכה ע"ש. והנה חמקיל בה"ם, ופומך על ש"י אין להאשים כ"כ, כיון דשומע קול קראקין לאחר שבא לעצם, וצ"ע (פמ"ג).

מפני שאני מכסה דם העופות בראש הסכין, וכשאני שוחט אני נוהר שאיני נוגע בפגימה, מעבירין אותו (מחבר). שמעיד על עצמו שאינו מקפיד בין סכין פגום לשאינו פגום. ועוד, שהיה שוחט בסכין פגום לכתחילה (ש"ך). וקרוב לומר שהכלים אסורים (מחבר). עיין סי' א', סע' א' בהג"ה (ש"ך). ואפשר, שכוונתו דכאן לא דמי להתם, דהרי מעיד שנוהג כך תמיד, וליכא למימר אוקי החזקה, ומשום הכי אוסרין הכל למפרע, מה שאינו כן בלא ידע ה"ש, ומכ"ש חשוד, אין אוסרין למפרע, ואמרינן השתא איתרע (פמ"ג). הסכין צריך בדיקה לפניה ולאחריה, עבר ולא בדק לכתחילה ובדק בסוף, כשד ולא קנסינן ליה כו', ואף שעבר על תיקון חז"ל, כיון דעכשיו כשד הוא, ודע, אם לא בדק לאחר שחיטה במזיד, וחשליך מידו, לא תימא דהוה כמו בדיקת הריאה, והוה כמבטל איסור דרבנן לכתחילה, דהרי הר"ם בפ"א מה"ש, כ"ב כתב

סימן י"ט.

דיני ברכת השחיטה, ובו ח' סעיפים.

(א) ברכת השחיטה. שחט ולא בירך. הויד ולא בירך. כשהעם פרוצים שלא לברך. שחט דבר דאתילד בו ריעותא. שחט מסוכנת, אם יברך. לכלבים. לרפואה. שחט ולא בירך. נזכר באמצע השחיטה. שחט בבית המטבחים, במקום מטונף, איך לנהוג בברכה. (ב) ברכה אחת לכל הנשחטים. (ג) להוציא חבירו בברכה. זה מברך וזה שוחט. ג' מיני ברכות. ברכת שחיטה הוא שבח והודיה. (ד) הפסק בשחיטה. שתיקה, אי הוה הפסק. דיבור א'. דיבר בין ברכה לשחיטה. בין שחיטה לכיסוי. (ה) הפסק בין השחיטות. (ו) בירך על שחיטת עוף א', והביאו אח"כ עוד לשחוט. ממין הראשון. בירך על הכיסוי, וקודם שכסה, הביאו עוד. (ז) לכוין בברכה על כל מה שיביאו לו. כשבירך היו הרבה לשחוט, ואח"כ הביאו עוד. בירך, וקודם ששחט הביאו לפניו עוד. בשו"ב דמתא בדינים הללו. לדבר שיחה בטלה בין השחיטות. עוקר ממקום למקום. (ח) שכח וכיסה, ויש לו עוד לשחוט, שחט חיה, ורוצה לשחוט בהמה.

פסק כן (ש"ך). עיין ט"ז שכתב דהב"ח כתב, דמ"מ קנסינן ליה כראב"י, והמעין בב"ח יראה שסובר כו', דלאחרים אין איסור ולדידיה אסור. והיה נראה לומר דעל מצות לא תעשה א"א מברכין, כמו ניקוד חלב וגיד הנשה כו', וא"כ שחיטה למאן דסובר וזבחת לאו מ"ע,

(א) ברכת השחיטה השוחט צריך לברך קודם שחיטה אשר קדשנו במצותיו, וצונו על השחיטה (מחבר). שחט ולא בירך, שחיטתו כשרה (ש"ס). אפילו חזיר ולא בירך, כשרה אפי' לעצמו, והב"ח לא

א ה ל שחיטה ר ה ל

והאדם הקדמון, טרם ידע להשתמש בשליטה לצד הטוב והמועיל, רגש הממשלה שלו היה דוחפו לרק רע כל היום, לדציחה וגזילה. ואם לא היה יכול לשלוט האדם באדם לרע לו מאימת הדין או גואל הדם, שפך כל חמתו על הבע"ה, כי למענם לית דין ולית דיין, ונמצאים בגדר של הפקר לעשות בהם לכל אחד כרצונו, להרגו ולאכלו כתאוות לבו הרחבה. ומפני שהעיקר היה אצלו שליטת הנפש והיא הדם, לכן ירדה התורה לסוף דעתו הפראית, ותוך כדי דיבור של היתר אכילת בשר בע"ה, בא האיסור על אכילת דם בכל תקפו וגבורתו של חזק

ואם שחט בבית המטבחים שהוא מקום מטונף, יברך ברחוק ד' אמות, קודם שיכנס לשם, ולא ידבר עד אחר שחיטה (רמ"א).

(ב)

ברכה אחת שחט בהמות חיות ועופות, ברכה אחת לכולן (מחבר).

(ג)

לחוציא חבירו שנים שוחטין שני בע"ח, אחד יכול לברך להוציא

חבירו, והוא, שיתכוין לצאת (מחבר), וכן חבירו יכול להוציאו (ש"ך) קמ"ל בזה, דל"ת דוקא בברכת הנהנין אחד מברך לכולן, כמבואר בא"ח רי"ג (ט"ז).

זה מברך וזה שוחט אשמעינן דשחיטה לאו נהנין הוא, אלא ברכת

המצות, ולפי"ז אף שאין שוחט נמי יכול להוציא את חבירו, ולש"ך הוה כמו קביעות, וצ"ע, ודע, דג' מיני ברכות חן, להט"ז ברכת

המצות, אע"פ שיצא מוציא כו' ברכת הנהנין, נהנה מברך ואחר יוצא, לדעת המחבר אף

בפירות, ולדידן ביין, ואפשר שכר ומעד נמי הוי קביעות, ואחד מוציא חבירו לכתחילה,

ושחיטה דומה לברכת אירוסין, שלכתחילה א' מקדש וא' מברך, וא' מברך וב' שוחט, כיון

דהוה ברכת שבח והודאה (פמ"ג).

(ד)

חפסק צריכין ליוזר מלדבר בין ברכה לשחיטה בדבר שאינו מצרכי שחיטה

(מחבר), ובאמת איני יודע למה השמיענו המחבר כאן, והתב"ש ושמ"ח, ז' כתב,

שלכתחילה אין להפסיק בשתיקה יותר מכדי דיבור, ודיעבד שפיר דמי, ושיחה אפי' דיבור א'

הוה הפסק, וכ' התב"ש, י"ב, וי"ג, דיעבד שרי, כמ"ש בא"ר ר"ו, ושיחה הוה הפסק אפי'

דיבור אחד, ומיהו הא ודאי, אם תפס הקנה לבדו בעוף, ושחט ולא בידך, ונזכר קודם

ששחט רוב, יברך, ואף דהוה באמצע, שעדיין

אלא תיקון הלאו עיין תוס' שבועות כ"ד א' ד"ה האוכל, א"כ אין מברכין, מידי דהוה על מצוות לא תעשה, משא"כ אי זוכחת הוה מצות עשה, שפיר מברכין (פמ"ג). עיין ש"ך בסי' כ"ח, ג', הביא, דאם העם פרוצים שלא לברך על השחיטה ועל הכיסוי, יש להלקותם ולאסור השחיטה להם ולא לאחרים (שם).

אם שחט דבר דאתילד בו אתילד ריעותא וצריך בדיקה, ישחטנה בלא ברכה,

וכשימצא כשר, מברך על השחיטה (רמ"א) ובלבד שיהא סמוך לשחיטה (שם). (עיין ש"ך

ג'). כתב העט"ז, שאנו נוהגין בנידון זה לשחוט קודם לו, כשרה כו' (ש"ך), ודע דהכה"ג

אות א' כתב, דאף לרש"י מסוכנת; לכלבים ודאי טרפה אין לברך,

ובמסוכנת למ"ד שמטהר מידי נבילה, מברך עכ"ל. הנה מה שכ' דודאי

טרפה אף רש"י מודה, יראה דכן הוא, דלמה לו לברך, כיון שאינו רוצה לאכול, ובספק

יברך וברכה לבטלה לא הוה, אמנם מה שכ' במסוכנת לרש"י יברך, תמהני, דהתם מטהר

מידי נבילה, ומסוכנת אם לא תפרכס הוה ודאי נבילה, ואיך יברך ברכה לבטלה כו', שחט

לרפואה או לכלבים, יברך אם ירצה, כיון דאי בעי אכיל מיניה, ובתנאי שיש בודק, הא לא"ה

שאינ בודק ולא יבוא הבשר לידי אכילה כלל, לא יברך כו', תב"ש (פמ"ג), ולענין הלכה

העלה הש"ך ותב"ש, דלא יברך, רק יהדר אחר ב"ח אחר ויברך להוציא זה, ואם שכח ולא

בירך קודם השחיטה בכשירה, כתב הפרי חדש דתוך כ"ד אחר השחיטה בירך, ותב"ש

כתב אפי' תכ"ד לא יברך, ואם נזכר באמצע השחיטה קודם רוב ב' ורוב א', דעת הפר"ח

דיברך, ודעת התב"ש דלא יברך, וראיה מציצית כו' ומיהו לאחר רוב ב' ורוב א' אף לחד דעה

דהוה מ"ה, לא יברך וצ"ע (שם).

ר ה ל

שחיטה

א ה ל

הדין, כי לא מצאנו בשום לא תעשה שבתורה, שנשנו ונשלשו ההזרות וחומר העונש כבאיסור דם, כי בתאוה זו של שלטון הנפש, נטמן השורש פור ראש ולענה לכל המדות הרעות, כמו שפרכת דמים, ניאוף, גזל ורציחה, וכדי להחליש בלבם הרעל הזה, היה נצרך צו לצו והעונש בצדו, כמו שנאמר, אך בשר בנפשו לא תאכלו (בראשית, ט'), ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש, מיד כל חיה אדרשנו ומיד האדם, מיד איש אחיו אדרוש את נפש האדם, שופך דם האדם באדם דמו ישסך (שם), כי נפש הבשר בדם היא כו', כי הדם הוא הנפש כו', כל נפש מכס לא תאכל דם, כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא (ויקרא, י"ז, י"א, י"ד).

ובכחונה מיוחדת גילתה לנו התורה הטעם של איסור זה, כי הדם היא הנפש, להזהיר לבעלי התאוה, שלא הותר לו רק הגוף של הבע"ח ולא הנפש, והוטר מחשבתם הרעה של אכילת הנפש, ע"י הזהרות חמורות, כנאמר, רק חזק לבלתי אכול, את הדם, כי הדם הוא הנפש, ולא תאכלו הנפש כו', לא תאכלנה, על הארץ תשפכנו כו' (דברים, י"ב, כ"ג—כ"ה). ממה שנאמר חזק, אתה למד שהיו שטופים בדם לאכלו, לפיכך הוצרך לומר חזק, דברי

הוא, שלא היה דעתו מתחילה עליהם, ודינו כשח בס"ק ו', כן כתבו הפוסקים (ש"ך). וכל שצריך לברך על שחיטה שניה, ממילא צריך לכסות קודם, כמו שח בין השחיטות לדעה א' (פמ"ג). והני מילי כשהביאום לו קודם שבירך על הכיסוי הראשונה (מחבר). וי"א, דאם הביאו לו ממין הראשון ששחט, א"צ לכסות הראשונה ולברך על שחיטה שניה, וכן עיקר. ועיין בא"ח, ר"ו (רמ"א). זה דעת בעל העיטור, ונראה, רמדמה אותו לפירות, שכ' בא"ח סי' ר"ו, בירך על הפירות שלפניו ואח"כ הביאו לו עוד מאותו המין, א"צ לברך, אע"פ שלא היה לפניו כשבירך, עכ"ל. והרא"ש לא חילק, ואפי' הביאו לו ממין הראשון, צריך לתזור ולברך. ונראה דס"ל שאינו דומה לפירות, דבאכילה, טבע האדם לגרוד אחריה ולהוסיף עוד, ע"כ הוי כמי שהיה לפניו בשעת הברכה, משא"כ בשחיטה. וכל האחרונים סוברים כרא"ש, והעיטור יחיד לגביהו (ט"ז, ש"ך). ולענין דינא חומר ספק ברכה, ע"כ טוב לכוון לכל מה שיביאו, ולענין כיפוי נסתפק התב"ש (פמ"ג).

(ז)

חיו הרבה וחביאו עוד היו לפניו הרבה לשחוט ובירך על השחיטה, ואח"כ הביאו לו עוד. אם כשמביאין האחרונות, יש עדיין לפניו מאותן שהיו לפניו כשבירך, אין צריך לחזור ולברך, ואם לאו צריך לברך (מחבר). דכל שיש לפניו, עדיין הוא קבוע לשחוט. אבל כשגמר הוי סילוק (ט"ז). וה"ה אם בירך, וקודם ששחט חביאו לפניו עוד, אין צריך לחזור ולברך, וכן בכיפוי, אם בירך על הכיסוי ולא כיסה עדיין, והביאו לפניו עוד לשחוט עוף, הוה כיש עדיין לפניו וא"צ לברך כו'. שוב ראיתי בשמ"ח סי"ז מסופק בכיסוי אם הביאו עוד קודם כיסוי, אם חייב לברך (פמ"ג). ולכתחילה טוב ליזהר להיות דעתו בשעת ברכה על כל מה שיביאו לו (מחבר). לאפוקי נפשו מפלוגתא, ולצאת

לא התחיל המצוה, דאי בעי שביק לה ולא מיטרפא בחצי קנה פגום, ועיקר המצוה המשהו, והוה עובר לעשיה כו' (פ"מ). ואם דיבר בין שחיטה לשחיטה, צריך לברך פעם אחרת (מחבר). בין שחיטה לכיפוי, מותר לדבר, ומ"מ טוב שלא לדבר (רמ"א). דס"ל כיסוי היא מצוה בפ"ע, אלא די"א דהכיסוי היא גמר השחיטה, ע"כ כתב הרמ"א טוב ליוהר כו', כיון שהוא באמצע המצוה (ט"ז).

(ח)

חפסק בין שחיטות אם רוצה לשחוט הרבה, צריך ליוהר שלא לדבר בין שחיטה לשחיטה, בדבר שאינו מצרכי השחיטה. ואם דיבר צריך לכסות דם שחיטה ראשונה, ולברך פעם אחרת על השחיטה, אבל על כיסוי שני לא יברך (מחבר). דכיון דשח דברים אחרים וצריך לחזור ולברך על שחיטה השנייה, צריך לגמור מצות שחיטה ראשונה, ולכך יכסה ויברך פעם אחרת על שחיטה שניה. אבל על כיסוי שני לא יברך, כיון דבשעה שבירך על כיסוי הראשון, היה דעתו לשחוט ולכסות עוד, והשחיטה אינה הפסק, משום שאפשר דשחיט בחד ידא ומכסה בחד ידא, ובדכת השחיטה נמי לא הוי הפסק כדאשכחן ביקנה"ז (ש"ך). לא יברך על כיסוי שני, משום דשחיטה לא הוי הפסק אבל אם שח בינתים הרי הפסק, וצריך לחזור ולברך (רמ"א). פי', על כיסוי שני, כמו בהפסק בין השחיטות (ט"ז). וי"א דשיחה בין שחיטה לשחיטה לא הוי הפסק (מחבר). והסכמת הפוסקים דהוה הפסק, וצריך לחזור ולברך, וכן פסקו כל האחרונים (ש"ך). ומיהו משום חומר ברכה, כתב התב"ש אין לברך, אא"כ יפסיק הרבה בדברים אחרים, ואז יברך (פמ"ג).

(ו)

בירך וחביאו יותר המברך ע"מ לשחוט חיה אחת, ואח"כ הביאו לו יותר, יכסה דם הראשון, ויברך על השחיטה שניה, ולא על הכיסוי (מחבר). משום דנמלך

א ח ל שחיטה ר ח ל

ר' יהודה (חולין, ק"ב), מדרש רבותינו זה מדרש יפה ונאות, שהיו להוסיף אחריו, ע"כ הוצרך לומר חוק לכל ההוהרות הללו בו, ונראה כי הוכיר בה חוק, מפני הענין אשר ממנו דבקו בדם במצרים, כי הוובחים את זבחייהם לשדים, כמו שכ', ולא יזבחו עוד זבחייהם לשעירים כו'. וכתוב יזבחו לשדים לא אלהי. והיתה עבודה זאת באכילה מן הדם, היו מקבצין הדם לשדים, והם אוכלים ממנו, כאילו הם קדואים לשדים לאכול על שלחן השדים ההם. וכבר הוזכר בזה בספר מורה נבוכים כו'. ומה היו שטופים בו, ורודפים אחריו מאד כו'. והיו מתנבאים ומגידים עתידות (רמב"ן). בדעתם היה נחשב שהם אוכלים נשמות, וע"י זה הם יכולים לומר דברי נביאות. ובזמן שהיה ההכרח בשביל תקנת העולם לחתור על הגוף של בע"ה, לכל הפחות הצילו את הנפש, ובהתבוננות מעט בכפל הלשון בקרא של היתר אכילת בשר ניכר, החשד הנזכר של אכילת נשמה. שנאמר, ואמרת

אליבא דכ"ע, יתן לכתחילה דעתו בשעת ברכה על כל מה שיביאו לפניו. שו"ב דמתא וכי מהרש"ל והפרישה והב"ח, דהשוחט המושכר המיוחד לשוחט קבוע לעולם, דעתו על כל מה שיביאו לפניו, אפי' בבי מינים, וא"צ לברך כל זמן שלא שח בינתים (ט"ז, ש"ך). והיינו אף שאין לפניו עוד מאותו שבידך, אפ"ה דעתו על כל מה שיביאו לו ובעי"ב, ששוחטין עופות הרבה, ברכה אחת לכולן, ומ"מ נוהגין קלות ראש, ומדברים שם שיחה בטילה שלא מעניני שחיטה, וזה אין נכון. ומה בכך דדעתו על הכל, מ"מ הוה הפסק (פמ"ג).

(ח)

כמה בינתים היה שוחט חיה או עוף ודעתו לשחוט עוד, ושכח וכיסה ובירך, ויש לו לשחוט עוד, כשחזור לשחוט אין צריך לחזור ולברך על השחיטה, שאין

הכיסוי הפסק (מחבר). ועל הכיסוי השני, צריך לחזור ולברך, שהיא מצוה חדשה הבאה לו אח"כ (ט"ז). זהו לשון הלבוש היה סבור שצריך לברך ולכסות בין כל חדא, או ששכח שיש עוד לשחוט, א"כ ברכת הכיסוי לא קאי כ"א על זה, ודאי צריך לחזור ולברך על כיסוי ב'. משא"כ אם היה סבור שצריך לכסות תיכף, ובברכה נתכוון גם על כיסוי ב', א"צ לחזור ולברך על כיסוי ב' (פמ"ג).

אם שחט חיה, ורוצה לשחוט חיה ובהמה בהמה, מכסה דם החיה, וישחוט הבהמה בלא ברכה. (רמ"א). ולפי מה דקיי"ל לקמן סי' כ"ח, כ', דצריך לבדוק הריאה, קודם הכיסוי א"כ יפסיק הרבה בין שחיטה לשחיטה, ויצטרך לברך פעם אחרת, גלע"ד שישחוט מתחילה הבהמה ואח"כ יכסה החיה, ולא דמי לשח בין חיה לחיה ולנמלך (ש"ך).

סימן כ.

מקום השחיטה בצואר, ובו ד' סעיפים.

(א) מקום השחיטה בצואר. בקנה לצד הראש. שיפוע כובע. טבעת הגדולה. שיעורו למטה. בעוף. שיעורו למטה. למעלה. בקנה. בחשט. (ב) מקום שחיטה בחשט. תורכץ, החשט. שיעורו למעלה. בעוף. שיעור תורכץ החשט. בעוף. להבחין בגגו של זפק. עוף שאין לו זפק. אחזה. מקום הנכון לשחוט. (ג) שחט מין הצדדין. עוסק דרך שחיטה, כמו חותך בבשר, לא הוי שהייה. (ד) הזמנת הסימנים.

(א)

מקום השחיטה בצואר מקום השחיטה בצואר בקנה לצד הראש, משיפוי כובע ולמטה, והוא קודם שיתחיל הכובע לשפע ולהעלות, והיינו שייר בחיטי, והוא שבסוף הקנה למעלה, יש בתוך טבעת הגדולה, כמו שני גרגרים מגוף שחוסי (פי' תרגום בדל אוזן הסחוס דבאודן, כלומר הקשה שבאוזן). ונקראים חוטי, ואם שחט בתוך החיטין ושייר מהם כל שהוא למעלה, כשרה,

שהרי שחט משפוי כובע ולמטה, ואם לא שייר מהם כלום, אלא שחט למעלה מהם, הרי זה מוגרמת (פי' הגרמה, הכרעת הסכין חוץ למקום שחיטה לצד הראש או לצד הגוף) ופסולה (מחבר) ז"ל כל בו, ענין שיפוי כובע הוא, שע"פ הטבעת הגדולה, יש שם בשר, ופי הבשר עשוי חטים. ועל אותן חטים, כיסוי שדומה לעלה של הדס ועליה עצם אחד מטבעת הגדולה, ומכסה סביב זה הבשר כמו כובע, ובאמצע זה העצם יש שיפוי אחד בגוף העצם.

א ה ל שחיטה ר ח ל

אוכלה בשר, כי תאוה נפשיך לאכול בשר (דברים, י"ב). כלומר אם באמת רצונך רק באכילת בשר בלבד, אז מותר לך. וכן מצינו רמז בש"ס ופוסקים, שעיקר כונת ההשגחה העליונה באיסור דם, היתה הקפידה משום אכילת גשמה, לכן אין איסור כרת רק בדם הנפש (כריתות כ"א, יו"ד ה"ל דם). דם הנפש היא דם התמצית, והוא דם השותת בשעת שחיטה. וגי' גזוני דמים יורדין בשעת שחיטה. הראשון שחור, והשני אדום, ואח"כ הוא מתחיל לקלח. ואח"כ כשנתמעט הדם שזור ושותת, ושולשתן נקראין דם התמצית (חולין, ע"ו). ואין ראוי לבעל נפש שיאכל נפש, כי הנפשות כולן לאל הנה. כנפש האדם וכנפש הבהמה לו הנה, ומקרה א' להן, כמות זה כן מות זה, ורוח אחד לכל. ולכך יש בה דעת לכרוח מן הנזק, וללכת אחר הנאות לה, והיכר ברגילים. ואהכה להם כאהבת הכלבים לבעליהן, והיכר מופלא באנשי דעת בעליהם וכי' (רמב"ן, אחרי). ובכל מקום שאתה מוצא היתר אכילת בשר, שם אתה מוצא איסור אכילת דם. כמבואר בקרא, איש אשר יצוד ציד חיה או עוף, ושפך את דמו, וכסהו

(פמ"ג). שחט למעלה ממקום זה, תורבץ והוא הנקרא תורבץ הוושט, או למטה ממקום זה, והוא מתחילת בני מעיים, שחיטתו פסולה (מחבר). כל זה הוא לשון הרמב"ם, וכ' עליו הכ"מ וז"ל, משמע דנבילה הוה, שהדי כ' בפרק ג', כל מקום שאמרנו בשחיטה פסולה, הדי זה נבילה כו'. ונ"מ לדידן במאי דהוה נבילה, לענין או"ב (ש"ך).

שיעור תורבץ חוושט שאינו ראוי לשחיטה למעלה בבהמה וחיה, כדי שיאחזו בשני אצבעותיו (מחבר) גם זה הוא לשון הרמב"ם, ומשמע דסבירי ליה, דכל בהמות וחיות שוות בדין זה, רק בעוף שיש במינו קטנים, לפי גדלו וקטנו כו' (ש"ך). וי"א, כדי דוחב ד' אצבעות, וקבלה ביד הקדמונים, שבכל בהמה וחיה, השיעור עד מקום שמגיע שם אוזן הבהמה או החיה, כשכופפים אותה (רמ"א). ובעוף הכל לפי גדלו וקטנו (מחבר) ואין חילוק בין יונח לשאר עופות, דבכולן שיעורן שוה (רמ"א) ולמטה בעוף, עד הזפק (מחבר). עד גגו של זפק, ולא עד בכלל, וכ' ב"י סימן לחכחין אם שחט בגגו של זפק, אם נראה עוד לבן, בידוע שנגע בו, לפי שהאדום מצוי יותר בוושט מבחוץ מן הלבן, והלבן יותר ארוך מן האדום, ועוד סימן דבגג הזפק אין בו שני עורות כמו בוושט (ט"ז). ועוף שאין לו זפק, עד בין האנפיים, מקום הנכון לשחוט ולפי שאין אנו בקיאים בשיעורין אלו, נכון לשחוט באמצע הצואר לארכו דאז יוצא מידי ספק (רמ"א). עוף שאין לו זפק כגון אווזא, ממקום התחלת אגפיים בגוף (פמ"ג).

(ג)

מן הצדדין צריך השוחט שישחוט באמצע הצואר, ואם שחט מן הצדדין, שחיטתו כשרה, והוא, שהחזיר הסימנים, ויודע

ונקרא שיפוי כובע, ואמרי דבנו, משיפוי כובע ולמטה, כשרה, שהוא כמו אצבע למעלה מטבעת הגדולה (ט"ז). ולכתחילה ישחוט למטה מטבעת הגדולה (רמ"א). משמע דיעבד כשר אפילו למעלה עד שיפוי כובע, וכן כתב מהרש"ל, דהך שיעור של טבעת הגדולה, הוא להרחקה מחמת חשש תקלה, ובה"מ יש לחלק (ט"ז). הלשון דחוק, דרמ"א מכשיר דיעבד אף בלא הפ"מ, ורש"ל דוקא בה"מ, ומיהו שחט בתוך החיטים עצמן, כשר דיעבד לרמ"א שלא הגיח על המחבר כו' (פמ"ג). שיעורו למטה שיעורו למטה עד ראש כנף האונא כשנופחין אותה, ועולה למעלה עד מקום שמגיע ראשה בקנה, אז הוא המקום בעצמו שהיתה נוגעת כשהיתה חיה הבהמה, והיתה רועה כדרכה כשתמשוך צוארה לרעות, בלי שתאנוס עצמה למשוך צוארה ביותר (מחבר). ובעוף למטה בעוף בקנה, כמו בוושט (רמ"א). עיין ס"ק ד' כל הסעיף (שם). ולפ"ז שיעורא דעוף למעלה בקנה שיפוי כובע, וכנגדו בוושט, ולמטה עד גגו או אגפים, וכנגדו בקנה, ועיין ב"י, כ"ד בשם הכלבו כו', דבעוף לא שייך שיפוי כובע, ועיין תב"ש, ג' (פמ"ג).

(ב)

מקום שחיטה בוושט מתחלת המקום, שכשחותכין אותו מתכווץ, עד מקום שישעיר, ויתחיל להיות פרצים פרצים בכרס (מחבר). פי' שהעור נתקמט, ונעשה קמטים במקום השחיטה, והחלל מתכסה, משא"כ בתורבץ, נשאר החלל מגולה, ואין מתקמט (ט"ז). ובה"מ כתב התב"ש, ח', דגודל א' די, בין בהמה וחיה דקה, (ושיעורו לכתחילה הוא ד' אצבעות מחיבורו בלחי) ועוף כשיעור הקנה, כן שיעור הוושט למעלה כו'. ואנו נוהגים באמצע, והוא שחיטה נכונה

א ח ל שחיטה ר ח ל

בעפר (ויקרא י"ז), הטעם לערב את הדם בעפר ואפר, כדי שלא יבוא לאכלו (רשב"ם). וגם באיסור אמיה יש בו משום חשש אכילת נשמה, כמרומז בקרא, אך בשר בנפשו, לא תאכלו (בראשית, ס') ברם בישראל דתליש מן חיותא היא בזמן דנפשיה ביה, או דתלוש מן חיותא נכיסחא (שחוסה), ועד דלא נפקא כולה נשמתא לא תאכלון (יונתן), אמר להם אבר מן החי, כל זמן שנפשו בו לא תאכלו מן הבשר (רש"י), וכנתבאר לעיל, שעיקר תאוות ותשוקת לבבם הרעה בהריגת בע"ח, לא היה לשם אכילה, רק לשם רציחת הנפש בלבד, לעקור ולחתוך אברים שלמים, ודוקא במתכוון, כשהיה הבע"ח מסבוסס בדמו כשעודינו חי, ועל רציחה כזאת בלי שום תכלית כלל נאמר בתורה, "לא תרצח", רציחה לשם רציחה. כמבואר במפרשים שלשון רציחה היא הריגה בחנם, (רשב"ם, שמות כ').

ונכון לדעת, שהרגש של רציחה, הנמסר לנו לירושה מאדם הקדמון, היה נחשב לו או לדבר נחוץ לשם קיום המין. כי בזמן ההוא היה כל יציר אשר נברא, האדם והבע"ח, נמצא במצב של הבא להרגך השכם להרגו.

בעלמא, משא"כ כשעוסק דרך שחיטה אף שחותך בבושר, לא הוה שחייה אף לדין דפוסלין שהייה בכל שהוא. וראיה משוחט בב' וג' מקומות (פמ"ג).

(ד)

הזמנת הסימנים טוב ליוהר למשמש בסימנים, ולתפסם קודם שחיטה, כדי שיזדמנו קודם בשר הצואר, וביונים נמצאים הסימנים בצדדים. וצריך אומן ידים וזחירות גדולה, שאם לא ימשמש בהם ויזמינם לפניו קודם שחיטה, קרוב הדבר מאוד לפשוט ולחתוך המפרקת קודם הסימנים (מחבר).

שחתכם קודם שחתך המפרקת, כי הסימנים רכים ונדחים מן הסכין, וה"ה לשוחט מן העורף (מחבר). הש"ך האריך, והעלה לדינא, דלא בעינן תרתי, החזיר הסימנים, וידע שחתכם קודם המפרקת, ובהחזיר הסימנים לחוד, סגי. ומיהו לענין דינא יש להחמיר דתרתו בעינן, החזיר וידע, ועיין שמ"ח (פמ"ג). מ"ש הט"ז דהב"ח רצה לומר, דכל ששחט באמצע השחיטה בבושר, חיישינן לשהייה אין נראה, וכן העלו כל האחרונים, דלא הוי שהייה, אלא בהגביה הסכין קצת. ול"ד נמי לנמצא גמי בוושט דפוסלין, דהתם לאו מענין עסק השחיטה הוה, ואף שם הוא לחומרא

סימן כא

שיעור השחיטה בכמותה, ובו ה' סעיפים.

(א) שיעור השחיטה בקנה, בוושט. גרגרת. שחט רוב חלל. רוב א' בעוף, ורוב שנים בבהמה. תכלית השחיטה, היא להמית הבע"ת. רוב הנראה. רובה דמינכר. רוב משהו. (ב) שחט שני חצאי סימנים בעוף. (ג) רוב בצירוף. שחט הסימן משני צדדיו ונמצא רוב. (ד) שחט כקולמס. כשיני המסרק. (ה) חצי קנה חתוך, והשלימו. פגום ע"י חולי.

(א)

בדרישה, כיון דצריך גם בעוף ב' סימנים לכתחילה, למה נתיר לשוחט העוף בסכין שאינו חד, כמ"ש בסי' כ"ד. ותירץ, דבסימן י"ח מיירי, ששוחט ב' סימנים כאחד כו'. וקושייתו נראה לתרץ, כיון שבעוף כשר עכ"פ דיעבד כשנחתך רובו של אחד, בזה שפיר יכול לסמוך שישחט שניהם, כיון דאפי' אם לא יהיה כן, אין איסור בדבר (ט"ז). ועיין תב"ש כאן, א' העלה, דמדרבנן בעינן בעוף ב' לכתחילה (פמ"ג). שחט רוב אחד רוב אחד, ורוב שנים מהן בעוף ורוב שנים בבהמה וחיה שחיטתו כשרה (מחבר). ע"י לעיל בשם הש"ך מה נקרא רוב. כתב מהרש"ל, נשחט הקנה כולו, והושט נשחט עור החיצון כולו, ועור הפנימי לא נשחט רובו, נ"ל לאוסרה. וכ"כ הב"ח (ש"ך). והוה ודאי נבילה, כי בעינן רוב חלל הוושט מבפנים, וכ"ש אם שחט עור החיצון וחתך עור השני

שיעור השחיטה השחיטה המעולה שיחתכו בקנה, בוושט שניהם בין בבהמה, בין בעוף, ולזה יתכוין השוחט (מחבר). כתב מהרי"ו, קנה הוא הקרום שבפנים הגרגרת, המחבר את הטבעות יחד, אבל טבעות עצמן נקראין גרגרת, ורובו של אחד כמוהו, היינו דוקא רוב חקנה מתחילת הקרום ולמטה, ולא רוב הגרגרת, דהיינו עובי הטבעת, עכ"ל. ועיין לקמ', כ"ד י"ד, וסי' ל"ד (ש"ך). וכ' התב"ש, ג' ה"ה אם שחט רוב החלל ולא רוב עובי הגרגרת נמי פסולה מספק, דהיינו שנהפך הסימן מצד המפרקת, ע"ש. ולענין טרפה בנפסק רוב הגרגרת, יראה מדבריו, דאם נפסק רוב חללה ולא רוב עביו, ג"כ הוה ספק טרפה, ומסתימת הפוסקים משמע דנפסק רוב חלל הקנה, הוה ודאי טרפה, ורוב עובי לחוד הוה ודאי כשרה, ובסי' ל"ד אבאר (פמ"ג). הקשה

ר ח ל

שחיטה

א ה ל

כמבואר בספרי תולדות התפתחות העולם, כי כל הנבראים היו נראים אחד לחבירו כשונא האורב עליו להרגו. וכל אחד היה רוצה לשלוט בגוף ונשמת שונאיו, כדרך שרוצים לשלוט בגוף ונפש האויב שלו במלחמה. ובעבור דורות רבות של התפתחות כשחדלו להתנהג כן בין אנשים, אבל לא חדלו להתנהג כן עם בע"ת, הרגו וטרפו את בע"ת, אכלו את בשרו, ושתו את דמו, ונחשב להם כמכניס נשמת הב"ח בקרבנו, לשלוט בו לצרכו ולהנאתו. ותאות שליטה בחיי הבע"ת היתה אצלם חזקה ביותר כי היו מאמינים, שבזה שיאכלו וישתו את נשמת הבע"ת, יתוסף להם תיהם. ורמז לזה מצינו בגמ', ת"ר, טחול יפה לפניו כו', וכל נפש משיב הנפש (ברכות, מ"ד). דבר תי

בעובי סביביו לרוב עובי ולא הגיע לחלל, הוה כשרה ולא טרפה מיקרי, ועיין תב"ש. ומ"מ לדין, טרפה הוה אם לא ע"י חולי (פמ"ג). כשמודדין הסימנים, צריך שימצאו שהנשחט הוא רוב, וכיון שימצאו יותר מחצי רוב נשחט, אפי' כחוט השערה דיו (מחבר). כן היא דעת הרשב"א והר"ן, ומ"ש בגמ' דבעינן רוב הנראה לעינים, לא רובא דמינכר קאמר, אלא לפי שאמרו מחצה על מחצה כרוב, אע"פ שאין כרוב, אלא רואין אותו במראית הלב כאילו הוא רוב, מ"ה אמר רוב הנראה לעינים דוקא בעינן, אלא דמ"מ, כיון שמלשון רש"י במרדכי ואגודה משמע להחמיר במקום שאין הפסד, ליצרך רוב הניכר, יש להחמיר במקום שאין הפסד, בפרט שמהר"ו שהוא אחרון כתב דבעינן שיהא רוב מנוכר לכל, ולא ע"י מדידה (ט"ז). מ"מ הדברים נראין כמ"ש הפר"ח, דמן התורה כ"ע מודים דרוב משהו סגי, בין לענין טרפות ובין לענין שחיטה, ומדר' בעינן בשחיטה רוב הניכר (פמ"ג).

(ד)

כקולמס; שחיטה העשויה כקולמס, או שיני המפרק כשיני המסרק, כשרה (מחבר). כקולמס, פי' באלכסון, כשיני המסרק, פי' מעקם וחוזר ומתחיל, כלומר, שמבחוץ הוא חותך הסימנים סביבם, ומעקם באותו חיתוך (פרישה). ונראה, לדין אין חיתוך בהאי כשיני המפרק, דהא צריך להוציא הסכין ולחתוך במקום אחר סמוך לו, ואסור משום שהייה כו' (ט"ז). עיין תב"ש, ז', שכ' דיכול לשחוט כשיני המסרק בלי עיקר ובלי שהייה, והנכון כט"ז. והנה באלכסון יש ב' פירושים, או שהניח הסכין באלכסון, או שחתך עובי הסימן באלכסון, וזה כשר אף לדין כו' (פמ"ג).

(ה)

חצי קנה חתוך; פגום היה חצי הקנה חתוך, ושחט בו והשלימו לרוב, ויודע שלא ניקב הוושט, כשר. וכן אם התחיל לשחוט במקום השלם, ופגע בחתך ומשלים לדוב כשר (מחבר), וכבר כתב רמ"א שם בסוף סימן כ"ג, דאנן לא בקאינן בבדיקת הוושט, ולא מהני בדיקה (באה"ג). נראה, לדין בכל גונא טרפה, כל שיש ריעותא בסימנים (ט"ז). ומיהו ע"י חולי אף הט"ז יורה דאין חוששין, ובנה"ך השיג על הט"ז אף בתפס הקנה לבדו לדין, כשר, ועי' ל"ג

(ב)

שחט בבהמה, אחד כולו וחצי השני, ובעוף שני חצאי סימנים, פסולה (מחבר).

(ג)

רוב בצירוף אם התחיל לשחוט ונתהפך הסימן, וגמרה שם, ובין שניהם רוב, כשרה, בין בקנה בין בושט (מחבר). בכל הסעיף מיירי בדלא שהה, ולדין צריך שלא ישהה אפי' כל שהוא (ש"ך). והיינו שנדחף הסכין ממקום למקום (פמ"ג). לא מיבעיא אם שני החיתוכים שווים בהיקף אחד, אלא אפי' האחד לצד הראש, והשני לצד מטה, כשר, בין אם אדם אחד שחט כך בשנים או בג' מקומות, בין ששחטו שנים בשני סכינים, אבל אם הכל

א ח ל שחיטה **ר ח ל**

הנאכל שלם, כגון דגים קטנים שגדלו כל צרכן, וכל קרוב לנפש משיב הנפש, האוכל במקום חיות שבה (רש"י). וכדי לעקור מלבם הרגש הפראי הזה, בא האיסור של אכילת דם, היא הנפש.

רגש הטירוף באוכלי טרפות ורגש הטרפני והרצחני הוה לחרפתינו הגדולה, עוד לא נעקר מלב האדם מכל וכל, ולאחר כמה אלפים שנה של התפתחות האנושיות, עוד נשאר בלב האדם, במדה ידוע, הארס הטרפני הזה, הגורם הראשי, לרציחה ולגזילה. הבאים ממקור אחד, של תאות השליטה בגוף ונפש ורכוש חבירו. ודברים מעמי הארץ, ולחרפתינו גם חלק מהמתיהדים לא קיבלו עוד עליהם התקנה של איסור אכילת דם, וכל התקנות של דיני שחיטה הבאים כדי להרחיק את האדם משפיכת דמים, ולהקל באופן היותר אפשרי, צער הבעיה. שמסעם זה הדין דורש, כי דבר השחיטה יעשה דוקא בידי אדם שהוא בל רגש, ולא ע"י דומם שאינו מרגיש בצער בע"ח, כמבואר בחו"ל, אם נפלה סכין ושחטה, אע"פ ששחטה כדרכה, פסולה, שנאמר וזבחת ואכלת, מה שאתה זובח אתה אוכל (חולין ל"א, טור, יור"ד, ג'). דבעינן שחיטה מכח אדם (ר"ן). ומסעם זה השחיטה אסורה בחש"ו, שאין בהם רגש (יור"ד, א'). והאיסור בהחמשת הלכות שחיטה, שהייה דרסה חלדה הגרמה ועיקור, מעיד על דרישת הדין בהרחקת כל שמץ

הצואר, אף שלא נפסק רוב הגדרת במקום אחד כיון דע"י צידוף נפסק רוב בהיקף א', כשר הוא. ומה לי ע"י שחיטה שחט בהיקף או חצי פגום מצד א' והוא הוסיף כל שהוא מצד א' דכשר. והא דנקיט היה נקוב באמציעותו ופגע בנקב, לאו דוקא הוא, וה"ה כגונא דכתיבנא (פמ"ג).

ושם אבאר (פמ"ג). אם יודע שלא ניקב הוושט כו' כגון כשחתך חצי הקנה הראשון, תפס הקנה לבדו בידו, או שנפגם חצי הקנה מחמת חולי, כשר (ב"י וד"מ). ומשמע מדברי הרב, דזה אפי' לדין כשר וכן כתב הב"ח דכשר (ש"ך). ויראה לי, ה"ה אם חית חקנה נקוב ע"י חולי מצד פנים לצד המפרקת, והוא שחט משהו מצד

סימן כב.

באיזו מין צריכין לשחוט הוורידין, ובו ב' סעיפים.

(א) לשחוט הוורידין. צלאו שלם ולא ניקב הוורידין. נמלח עם הוורידין. בשלו שלם. אם לדקוק לשחוט הוורידין. (ב) אם צריך לשחוט הוורידין. בגדים וטלאים. שחט עוף אם נשתטו הוורידין. סתם בהמה.

ואם לא עשה כן (לא נקב הוורידין) לא יצלנו שלם (מחבר). ומבואר בהרא"ש, דאם לא נקבם בשעת שחיטה מותר לצלותו ע"י שיחתוך הוורידין עם הבשר סביבותם מן הצואר (ש"ך). והמעין בתה"א כ"ח כ"ו, יראה לכאורה דכל חוטי הגוף צריך ניקוד כו'. והרשב"א סובר כו' דטעם הוא, דכל חוטי הגוף שופכים דרך הוורידין, ואי לא ניקב הוורידין בשעת חימום, נשאר הדם בכל חוטי הגוף, וצריך לנקד כל החוטים (פמ"ג).

צלאו שלם ואם צלאו שלם, ולא ניקב הוורידין בשעת שחיטה, ישליך הוורידין ויחתוך סביבם כדי נטילה, שהוא כעובי אצבע (מחבר). וא"צ ס', שאינו מפעפע בכולו בצלי. ואף לדין דקיי"ל דצלי מפעפע בכולו עד ס', סגי בנטילה (ש"ך). ודוקא בוורידין אמדינן כן, ולא בשאר חוטין שצריכין לחתכן, שאין צריכין רק כדי קליפה, כמבואר בסי' ס"ה (ט"ז). הראה מקום לאות ג', ושם הביא דברי הד"מ, ששאר חוטין שאסורין משום דם, סגי בצלי כ"ק, דעבים הם ואין פולטין

(א)

וורידין בעוף צריך לשחוט הוורידין (פי' חוטין שמהן יוצא הדם) או לנקבם בשעה שהוא מפרכס, שעדיין הדם חם, כדי שיצא ולא יתקדר בתוכו (מחבר). אפי' דעתו בשעת שחיטה לנתחו אבר אבר. דהואיל ודרכו לצלותו שלם, חיישינן דילמא מימלך עלויה ויצלינו שלם (ש"ך). בב"י הביא קצת פוסקים, שאם לא שחט כל הסימנים אלא רובן, ורוצה לצלות שלם, צריך לחתוך אותם כמו הוורידין, ודחה אותן, שא"צ לעשות כן. ובד"מ כתב שיש איסור בדבר, רנראה כשהייה, ולא ראיתי לשום אדם לחוש לזה לחתוך הסימנים, ואפשר שגם בוורידין לא נהגו כן (ט"ז). ולדין דמסירין הראש, א"צ לכל זה. ומיהו מאן דבעי למיטוינהו בהדי רישיה, כמו שעושיין לצליח בסעודות גדולות, ע"י תב"ש שהחמיר ואומר דבעי למישחט לכוליה וורידין. ועיין בסי' ע"ו, ג', ובט"ז ח', שגדולי המורים ס"ל דאף לדבנן דלא בעי וורידין, מ"מ הסימנים מעכבין דייעבד (פמ"ג).

א ח ל שחיטה ר ח ל

רחיצה מלב השוחט בהקפדה גדולה מאד, עד שבהמשך של השתלשלות והתפתחות במקצוע זה, נתרוממה מלאכת השחיטה, למדריגה של מלאכת הקודש. והעוסק בה צריך להתנהג, ע"פ דין, בקדושה וטהרה, להיות איש תם וישר, וירא ד' ברבים, ומרבים, ובעל שאר מדות טובות. וסדר הדרגות של השתלמות בנידן דין, מרומז בשמות הפרקים בריש מס' חולין. בתחילה היתה מלאכת השחיטה במדריגה של הכל שוחטין, בלי שום יוצא מהכלל. ואח"כ נתרומם הדבר למדריגה של "השוחט" בה' הידיעה ומפורסם במדות ישרות. וכל מי שאינו מתנהג במדות הראויות לו, החמירו עליו בפוסקים לחשבו כמאכיל נבילות וטריפות לישראל, ושגגתו עולה זדון ועונשו מפורש (ספר גלגולים מהאר"י ז"ל). ומגולגל בכלב, וחטא הרבים תלוי בו (שמ"ח, ז').

ואנשים הללו, שלבם דורש לאכול דוקא בשר בע"ח, הנהרגים ונשחטים באופן אכזרי, ואוכלים הדם היא הנפש עם הבשר, מעידיים על עצמם, שהארס הרצחני של אדם הקדמון עווננו חי בקרבם, וכל יתד שהם אוכלים אכילה גסה זו, יותר הם נרעלים ברעל האכזריות, ודורשי דמים הם כחיתי יער. כמבואר בפסוק "המן העץ אשר צויתך

שאסרו חכמים, שהוא חומרא. ועור, רלא אמרינן נ"נ במליחה, אלא שלא במקום הפ"מ, וכאן יש להתיר אף שלא בהפ"מ, מכיון שיש עור צר להיתר, וגם יש פוסקים מתירין בדיעבד, אפילו בנצלה העוף שלם, וכ"ש במליחה (שם). והנה באיסור דבוק יש ב' טעמים, א' רח' זו ממהרת לבלוע יותר מאחדות ונאסרה כו', וטעם ב' דחיישינן שמא פעם א' היה חתיכה זו חוץ לרוטב ונאסרה ואוסרת אחרים כו'. אמנם לענין דינא כ' הש"ך, מדסתם הרב, ש"מ דאודי להמחבר, והיינו דוורידין קשים ולא שייך ממהר לבלוע. ומה שלא חש לטעם הב', שמא היה פ"א חוץ לרוטב, דם שבשלו דרב' לא מחוקינן איסור. ולפ"ו היכא דידעינן שהיה פ"א חוץ לרוטב, יודה הש"ך דצריך ס' נגר כל העוף, ועוף אסור, ופשוט (פמ"ג). ואם הסירו את הדאש שחיטת חוורידין ממנו, לא מיקרי שלם, ולכן נהגו להסירו מן העופות השלימות. ועיין לקמן ע"ו, אם לא נשחטו חוורידין (רמ"א). יש ליוזרה, שכל מי שדוצה לבשל העוף שלם עם הראש, שיחתוך חוורידין שלו בשעת שחיטה, דהיינו כ"ז שמפרכס. ובאמת שמעתי מאנשי מעשה שהיו על סעודה כזאת, ולא רצו לאכול מאותו עוף. וכ' רש"ל ואנו נוהגין לחטוט אחר חוורידין שנצלה עם הראש ולחתכן, אלא שאין נוהרים לנקבן או לשחטן בשעת שחיטה, וצריכין לדברי ר"ת דדי בהסדת הדאש עכ"ל (ט"ו). ומיהו אם שאלו להשוטט ואמר שחתך חוורידין, ודאי מותר הוא, ע"כ יש לעשות בסעודות גדולות כן. אלא דמן הסתם אי ליתא להשוטט לא אמרינן פתם עוף נשחטו חוורידין, כו' דנוהגין בזמנינו להסיר הראש, וע"ז סומכין השוחטים שלא לחתוך חוורידין, ראין דרך כלל לצלות בזמנינו שלם (פמ"ג).

(ב)

בבחה בבהמה אין צריך לנקוב חוורידין בשעת שחיטה, מפני שאין דרך לצלותה שלימה, אבל אם רוצה לצלותה שלימה,

כ"כ בבשר, משא"כ וורדי הצואר צריך כ"נ (פמ"ג). ואם נמלח כך ולא הסירו חוורידין, מסירין אח"כ החוטין. נמלח עם חוורידין ושדי. ויש מחמירין לקלוף סביב החוטין (רמ"א). וקליפה זו אינה אלא חומרא, דלא כב"ח שאוסר במליחה כ"ק (ש"ך). הש"ך הביא ב' הדיעות, דיעה אחת טובה, דמליחה קל מצלי, משום דאמרינן ככ"פ, והמחמירין סוברין דהוי דם בעין, ובוה לא אמרינן ככ"פ כו'. ולענין דינא בצלי יש חילוק, בוורידין בעינן נטילה לחוש לדעת הרשב"א, שמא כשהוסר מהאש בצירוף דהוה קצת רם בעין, ודי בנטילה אף לדין דמשעדין בס' אף בדבר כחוש. ובשאר חוטין די בקליפה בצליה, דעבים ואין פולטין כ"כ. ובמליחה אין חילוק בין וורידין לחוטין, ומדינא הכל שרי, אלא לחומרא בעלמא בעינן קליפה בוורידין ובחוטין, כו' (פמ"ג).

בשלו שלם ואם בשלו שלם, מחטט ומנקר החוטין והשאר אם יש בו בכל מה שבקדירה כדי לבטל הדם שבכל החוטין בס', מותר (מחבר). נראה, לפי מה דקיי"ל בסימן צ"ב, חתיכה עצמה נ"נ אפי' בשאר איסודים, הכא צריך ס' באותו עוף בלבד, ואם לאו צריך ס' נגד כל העוף (ט"ו). ויש חולק וסובר, דדעת הרב, דכיון דחוורידין עצמן אין בהם דם, הלכך כיון שהם מפסיקין בין הדם והעוף, אינו ממהר לבלוע בעוף מבשאר דברים שבקדירה. דהא טעמא דאיסוד דבוק הוא, משום שנבלע בתחילה בחתיכה הדבוקה (ש"ך). וצריכין לשער גם נגד החוטין, שכן הוא לשון הדשב"א והטור, אם יש בו כדי לבטל כל החוטין כו', משום רלא ידעינן לשער בלא החוטין עכ"ל (ש"ך). כ' הב"ח, דלדין דקיי"ל בסי' צ"ב, ח' נ"נ בכל האיסודין, צריך ס' ג"כ נגד הקליפה שנאסרה תחילה במליחה. אבל הרב בתו"ח חולק, וכן נראה דעת העט"ו. ונראה דס"ל דלא אמרינן חנ"נ אלא במקום שהח' עצמה נאסרה בנ"ט, אבל לא בקליפה

א ח ל שחיטה ר ח ל

לבלתי אכל אכלת" (בראשית, ג'). והתשובה היתה, אכלתי ואוכל (כ"ר שם). ומקשין העולם איך התרין נגד בוראו בתשובה כזאת. ויש לפרש הכונה, שאדם התאונן לפני בוראו ב"ה על להבא (ומה שעבר אין להשיב), כי ע"י אכילת איסור זה, נטבע בטבעו הרגש הרע לאכילת איסור עוד ועוד. ורואים אנו בחוש באוכלי תועבה, כי תאוותם להריגה ורציחה מתגברת והולכת עם האכילה. ולא עוד, אלא שמורשישים מחלת הארס הזאת גם לבניהם אחריהם. כמבואר באיסור אכילת דם, לא תאכלנו, למען ייטב לך ולבניך אחריו כו' (דברים י"ב). שלא יאכל נפש בהמה שתשבע נפשו, גם הנפש והצורה ברמות האב, ע"כ כתב ולבניך אחריו (אבן עזרא). התורה הוזהרה לנו, שלא לתאב את נפשתינו בדברים המטמטמים מחשבותינו כו'. ושלא להוליך בדרך בהמי, והתורה חסה על ישראל להסיר מהם

ז"ל הוה דאורייתא כו'. גם בבהמה בגדיים וטלאים יש לחוש לגדולי המורים (פמ"ג). צלאה הבהמה או בשלה שלימה. פתם עוף; דינה כמו בעוף. ופתם עוף פתם בהמה נשחטו חוורידין, וסתם בהמה לא נשחטו, וכל זה כשיצא דם בשעת שחיטה, אבל אם לא יצא דם אין חוששין לשחיטת חוורידין, דהא לא נתעורר הדם לצאת (רמ"א). והרא"ה כתב, דאף בשלא יצא דם, צריך לחתוך אבר אבר (ש"ך).

צריך לנקוב ורידיה בשעת שחיטה, ואם לא ניקב, אסור לצלותה או לבשלה שלימה (מחבר). משמע דבבל בהמה א"צ חתיכת חוורידין, אפי' גדיים וטלאים שצולין לפעמים שלמים, כיון שאין דרכן בכך, וכן הסכימו האחרונים (ש"ך). והנה בזמנינו זה לא ראיתי מי שנזחר לשחוט חוורידין. והטעם כמ"ש, דאין אנו נוהגין כלל לצלות עם הראש, הוה כבהמה דמנתחה אבר אבר. ומ"מ איני יודע מה היתר יש לעבור לכתחילה, ולשחוט רק רוב א' בעוף, ולהרמב"ם

סימן כג.

דיני שהייה בשחיטה, ובו ו' סעיפים.

(א) חמשת הלכות שחיטה. השוחט צריך לדעת הלכות שחיטה. איזה הלכות צריך לדעת (ב) שהייה. שיעור שהייה. בהמה גסה. דקה. עוף. הדין לדידן. חתך כל העור, ולא יצא דם. חתך מקצת העור, ויצא דם. תפס הקנה לבדו, ואמר שלא נגע בחשט. המנהג במדינות אלו בשיעור שהייה. גמי נחתך בסימן. הטעם. חתך באצבע בשעת שחיטה. החשט מלא סובין. נגע בכותל או בקרקע. (ג) אם שהיות מצטרפות. (ד) סכין שאינו חד. (ה) שהייה במיעוט בתרא. אינדיק שמתיון ראשו לאחר שחיטה. אם שוהה העוף למות לאחר שחיטה. לשחוט המיעוט בתרא, בסכין פגום. ע"י נכרי. תופס הקנה לבדו בידו ושהה. בבהמה. שחט החשט ואחר כך הקנה, וגמר החשט. לדידן. למכרו לעכו"ם. להשהותו. תלש נוצות ויצא דם. חתך עוד ויצא דם. חתך כל העור ולא יצא דם. חתך מקצת ויצא דם. בעוף. תפס הקנה לבדו, וחתך כל העור ויצא דם. גרד יבש.

דה"ש מסודרים עכשיו לפניכם בדפוס, א"כ חזינן שאין לימודו עולה יפה, ונכון הוא (פמ"ג).

(ב) שהייה שהייה כיצד. הרי שהתחיל לשחוט, והגביה ידו קודם שגמר השחיטה ושהה, בין בשוגג בין במזיד, בין באונס בין ברצון, ובא הוא או אחר וגמר השחיטה (מחבר). ה"ה לא הגביה ידו, אלא אורחא דמלתא נקיט (ש"ך). ולכאורה משמע, הא חוליך והביא, אף שלא חתך לא הוה שהייה. אמנם התב"ש, ב', ואות ט"ו העלה אף שמוליך ומביא, כל שלא חתך מעט מעט, הוה שהייה. וכן דעת הפר"ח.

(א) הלכות שחיטה כל טבח שאינו יודע הל' שחיטה, אסור לאכול משחיטתו, ואלו הן, שהייה, דרפה, חלדה, הגרמה ועיקר (מחבר). עיין לעיל בסי' א', ב', מה שצריך לידע (ש"ך). שם בהג"ה נאמר, דבדיקת סכין, ובדיקת סימנים לאחר שחיטה, צריך לידע כו'. ולכתחילה ליטול קבלה, אף שאינו יודע רמז הסבין י"ד אצבעות, אין ליתן קבלה, כמו שכ' בה"י, שהעביר שוחט שלא ידע הרמז. ואף שהפר"ח השיג עליו, הא התב"ש בסי' א' החזיק דבריו, והביא בשם יש"ש דלכתחילה צריך לידע כל הדינים, והיינו

א ח ל שחיטה ר ח ל

כל מכשול. כי נפש האב וכסבעו לפי המזון, ולפי הרגלו במדות, כן נפש הבן (אבי עזר). פרט כאן ולבניך, לפי שהם מוליד אכוריות בגוף האוכל, וטבע האב נמשך גם לבנים, ויהיו תולדותיהן כיוצא בהן. לכך אמר כשלא תאכלו, ייטב לך ולבניך אחריו, שלא יהיה אכוריות דבק בזרעו כו' (כל"י).

לכן צריכים להזהר מאד בדברים הנכנסים לגוף, כי תכונת ומהות האדם, הן מאכלות ודברי תורה בגשמיות, והן ברוחניות תלויים במאכל ומשתה הנכנסים לגוף. כמרומו בחז"ל עד שיכנסו דברי תורה לתוך פיו, הוהר שלא יכנסו דברים טמאים לתוך מעיו. ובזה סלע המחלוקת, בין דת ישדאל לשאר דתות. בשלהם נאמר, שאין להקפיד בדבר הנכנס לפה, רק בדבר היוצא מהפה. ודת שלנו יורה לנו, שצריכים להזהר בשניהם, אבל בתחילה צריכים להקפיד מאד בדברים הנכנסים

ברי לי, כ' הש"ך, ט"ו דמהני, כיון שנותן לב מתחילה, לא שייך כל מלתא דלא רמיא לאו אדעתיה, זה נ"ל בכאן (פמ"ג). עיין לק' בסוף ס"ק ו' עוד מדינים הללו.

ע"י ס"ק ט"ו, ש"ך, ושם מבואר, דוקא כה"ג דלא רמיא עליה לא מדכר, הא תפס הקנה לברו בכוונה, שפיר נאמן שלא נגע בושט, וכל שלא שחט אלא מיעוט הקנה, חוזר וגומר באותו מקום, וא"צ כלל לבריכת הושט. ומיהו יש לומר דצריך לשחוט במקום אחר הקנה לדידן, אף שא"צ לתפוס הקנה לבדו, ולא חיישינן שמא יקרע כמ"ש הט"ז, ו' מ"מ משום שמא שחט הרוב, והוה שהייה במיעוט בתרא (פמ"ג). ואפי' אמר השוחט, ברי לי שלא חתכתי כ"א העור, אין סומכין עליו, כיון שיצא הדם. ואם בא לשאול אחר שהגביה סכינו כיצד יעשה, אומרים לו שישחוט הקנה לבדו במקום אחר, ואח"כ יהפוך הושט ויבדוק אותו (מחבר). ולדידן שאין אנו בקיאים בבריכת הושט כדלק' ל"ג טרפה, ומהרש"ל כתב, דבהפ"מ או לצורך מצוח, יראה לחקל (ש"ך). הש"ך הביא בשם רש"ל דבהפ"מ יש לסמוך אבדיקתינו, וסיים שם רש"ל פ' השוחט, י"ד דיקבץ כל חכמי העיר, ובמקום ידוע יש לושט בדיקה מבפנים, ע"ש. ועיין לק' ל"ג בש"ך, ו' דבמקום ידוע סובר הר"ב, דיש לסמוך אבדיקתינו האידנא, אלא שכאן לא הוה מקום ידוע, דושט גמיד ופשיט, ושמא למעלה מזה שחט בושט, ומ"מ יש לחקל בה"מ אם לא נמצא טפת דם בושט מבפנים, וזה הוה כמקום ידוע. ומיהו אם שחט ולא יצא דם כלל, אפשר דהוה כאין מקום ידוע, ואין להכשיר, דנקב כ"ש ודאי א"א בקיאיין, ובשמ"ח כתב, דמשמעות דמ"א להטריף אף בה"מ, ולמעשה צ"ע (פמ"ג).

ולענין מעשה (בשיעור שהייה בעוף), יש לסמוך כסברא זו, אא"כ הוא שעת הדחק או הפ"מ, שאז יש לסמוך על סברא ראשונה

י"א, ובסי' ח"י י"ב כ"ו, ויש"ש פ' השוחט כתב, בפסין רע שמתעסק לחתוך הסימנים, משמע מדבריו אף שלא חתך, כיון שמתעסק, וכן משמעות הש"ך כאן כו'. ומ"מ לענין דינא ודאי אין להקל כו' (פמ"ג). ודע, דה' הלכות שחיטה הן גזירת המלך, דהתורה אמרה כן, ואין ליתן טעם עליהם, כן כ' התב"ש בשם הדו"ה, והפרישה אות ג' הביא ב' טעמים כו', דשחט משמע א' ולא ב'. ועוד, שהבהמה נרתע מחמת בעתותע רשחיטה והדם נבלע ואין יוצא ע"י מליחה כו' (שם).

שיעור השהייה אם שהה כדי שיגביה הבהמה וירביצנה וישחוט ער רוב סימנים, שהוא הכשר שחיטה, שחיטתו פסולה (מחבר). היתה בהמה דקה, שיעור שהייתו כדי שיגביה בהמה דקה וירביצנו וישחוט, היתה גסה, כדי שיגביה בהמה גסה וירביצנה וישחוט. ובעוף, כדי שיגביה דקה וירביצנו וישחוט. ויש אומרים, דשיעור שהיית עוף, כדי שחיטת רוב סימן בעוף, בלי הגבהה והרבעה, ולפי דבריהם, יש ליזהר כשהתחיל לשחוט בעוף, וחתך מעט עד שהדם יוצא, והגביה סכינו מהצואר, שלא יגמור השחיטה. לפי שיש לחוש, שמא שחט משהו מהושט. ואפי' לא הגיע סכינו אלא מעט, יש לחוש, מפני ששהיית העוף מועטת מאד, דכדי שחיטת רוב סימן אחר בעוף, הוא נעשה מהר (מחבר). אע"פ שנחתך אינו אוסר עד שיצא דם מהעור, ואינו נראה לי, דאע"פ שלא יצא דם חיישינן שמא נגע בושט, ודעת מהרש"ל כמהרי"ק, דלא נאסר עד שיצא דם (ש"ך). ולענין מעשה, לדידן דא"א בקיאיין בבדיקת חתך העור הושט כך הוא, בחתך כל העור, אף שלא יצא דם, אסור, אף בה"מ. ובחתך מקצת העור, בה"מ יש להכשיר ביצא דם, ולא יצא דם בלא הפ"מ, יש להכשיר כך כו'. ודע, דוקא בהמה שייך מקצת עור, ולא בעוף שעורו דק הוא, ואם תפס הקנה לברו, ואמר

א ח ל ש ח י ט ח ר ח ל

לגוף, כי זה תלוי בזה, והאי תנא, הכנסה הוצאה קרי ליה, כי כשמבניסים דברים סמאים ומתועבים לתוך הגוף, הם משפיעים פעולה משחיתת במהלך הרעיונות של האדם, וגם סמסום וקלקול בהרגשת לבו, ולא יוכל להוציא דברים צדיקים וישרים. כמרומז בוהר הק' בפסוק, כל עמל האדם לפיהו, שכל העמל והצרות שיש לאדם בעוה"ז, הוא על מה שהביא לחוף פיו דברים אסורים (שם, שמיני). ומפני שהשוחט הוא הגורם הראשי, הראש וראשון, לתיקון והכשרת הבשר לאכילה, לכן צריך השוחט קודם כל, לתקן ולהכשיר את עצמו. **בהוות השוחט** כי מי שאינו כשר ומוכשר, אינו יכול להכשיר את אחרים. כמרומז בקרא, מעות כו' לא יוכל לתקן (קהלת), מי שהוא עצמו אינו מתוקן אינו יכול לתקן את אחרים. לכן הדין הוא שהשוחט צריך להיות בן תורה, כמבואר בש"ע, וכמרומז בחו"ל, ספר וסיף ידרו כרוכים מן השמים, אמר להם הקב"ה, אם עשיחם את התורה הכתוב בזה, אתם נצולים מזה, ואם לא, הרי אתם לוקים בו" (ספרי, עקב).

לא היה מתוח. ולכן הואיל והגמי ג"כ דך הוא ואינו מתוח, ע"כ חידוד הסכין שהה לחותכו יותר מבחתיכת הסימן, ונמצא שלא חתכו שוה בשוה (מהרש"ל בשם ת"ה). ומהאי טעמא נדאה, דל"ש גמי או עשב ארוך ודק (ש"ך). ודע, דלשון תה"ד, קמ"ה, מודה, דודאי א"א שלא שהה פורתא, שכן כתוב, רבנין דידן, א"א בלא שהיה משהו, ודאיה מפ"י הד' אושעיא כו'. כללא דמלתא, בעוף יש חשש איסוד תורה, שמא כרש"י דשיעור שהיית העוף במשהו בחצי קנה פגום, ובבהמה הוה שיעור משחו דק חומרא בעלמא, ואין להחמיר בחפ"מ בגמי או חתך באצבע בשעת שחיטה כו'. ובעוף יש להחמיר, אם לא חתך באצבע שבשעת שחיטה לא הרגיש, שחתך באצבע דק אח"כ דאה, יש להתיר אף בעוף. ואם חושש מלא סובין וכד', הקל התב"ש אף בעוף כו', וכן בכה"ג כתב להריא דשרי בספק חתך ומשמע אף בעוף. ונ"ל דהוה ס"ס, שמא לא חתך, ושמא הלכה כדיעה א', דבעוף בעי שיעורא, ואף דס"ס במקום חזקה לא אמדינן, זה בספק המקרה, לא בספיקא נגע בכותל; בקרקע דפלוגתיא כו' ועוד, דכאן איכא ג' ספיקות שמא לא חתך, ושמא לא שהה, כנדאה מלבוש, ושמא הלכה כדעה א', ובשלש ספיקות דעת הש"ך בסי' ק"י להתיר אף בחזקה. אמנם נגע בכותל או בקרקע, נוהגין השוחטים להטריף אף בבהמה, וכן העיר התב"ש, ואין לפרוץ גדר בזה (פמ"ג).

(ג)

שחיות מצטרפות שחט מעט ושהה מעט, וחזר ושחט מעט ושהה מעט, אם כשתצטרף כל השחיות יש שיעור שהייה, שחיתתו פסולה (מחבר). פי' ספק נבילה, ואף לדין שהייה כ"ש פסול, אעפ"כ

(מחבר). והמנהג במדינות אלו להטריף כל שחייה, אפי' משהו, בין בעוף בין בבהמה, ואין לשנות (דמ"א). פשוט הוא דקאי אדסמוך ליה, דאפי' בהפ"מ וכה"ג המנהג הטריף, וכן נוהגין (ש"ך) והיינו בין במיעוט בתרא ובין במיעוט קמא דקנה אין שיעור, ואפילו במיעוט בתרא בשחיה כל דהו, יש להטריף, ובשמ"ח ס"ד מבואר כן דמנהג להטריף אפי' שהיה משהו כו', ואפי' בהפ"מ, משהו במיעוט בתרא יש לאסור (פמ"ג). מ"מ אין בכלל זה דק אם הגביה הסכין אפי' משהו, כיון שעקרו מן הצואר, אין לחלק אם שהה הדבה או מעט. אבל אם לא הגביה כלל, דק שנרחף הסכין ממקום למקום, כשר אף לדין, כמו שמצינו בשוחט בב' וג' מקומות בסי' כ"א (ט"ז). וראוי שתדע, דאנן דמחמדינן שהיה כ"ש בבהמה ובעוף, מ"מ אין החומרות שוות, דאלו בבהמה כל ששהה שיעור הגבהה והרבעה ושחיתת דוב וושט, ומשהו מקנה, עכ"פ, דהוה שיעור שחיתת דוב ב' כו'. ואם שהה שיעור שחיתת ב' הסימנים בלי הגבהה כלל, מדברי הכו"פ ידאה, דהוה עכ"פ ספיקא דאורייתא, ואמנם בה"מ וצורך גדול נוכל לומר, דלא הוה כ"א איסוד דד', ובעוף, אף שהה כל שהוא, י"ל דהוה דאורייתא, לסברא הב' דכדי שחיתת דוב א' כו'. ומ"ש הט"ז דנרחה ידו למטה שרי, התב"ש, ב', פקפק בזה ואמר, בעוף יש לאסור, ובבהמה להתיר (פמ"ג).

אם נמצא לאחר שחיטה גמי נחתך בושט גמי, או כיוצא בו מונח בושט או בקנה ונשחט עמו, טרפה, דודאי הוצרך להשהות מעט בחתיכת הרבר ההוא לאחר ששחט הסימן, והוה שהייה במשהו, וטרפה (דמ"א) שהרי הסימן הוא מתוח, כי איננו מחובר אל הלחי והגוף, והרבר ידוע, שכל דבר דך שפוגע בו חידוד הסכין, אם הוא מתוח נחתך מהר יותר משאם

ה ח ל

שחיטה

א ח ל

ר"ל, כשהספר כרוך על הסכין, יש לו השליטה עליו, ומחליש את הארס של רציחה שבו. והתורה שנאמר עליה ולכל בשרו מרפא, תוכל לרפאותו ולהכשירו לתקן גם את אחרים. כמרומז במשנה, ומכשרתו להיות צדיק (אבות, ו'). בהיות שהרשע בחייו קרוי מת, לפי שהוא מלא עבירות שהם בועות, אבעבועות פורחות, וסרכות בריאה, הרי הוא כמת, שכל שאין כמוה חיה, טרפה. ואת זה שעוסק בתורה, התורה מכשרתו ועושה אותו כשר, כלומר, מסירה ממנו כל הסרכות המטריפות אותו (מד"ש). וכמו שנאמר, קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים, אם אתה רוצה להסיר הסרכות מאחרים ולהכשירם, צריך אתה להסיר הסרכות שבך קודם, ע"י לימוד תורה המתקנת ומכשרת את העוסקים בה. ומהאי טעמא אמרו חז"ל, שעם הארץ אסור לאכול בשר (פסחים, ל"ט). ומיירי שהוא בעצמו חפץ לשחטו, והאיסור הוא מטעם שאינו ראוי לזה, ואינו מוכשר לעבודה זו. ויש ראייה לזה בתשובת הגאונים וז"ל, וששאלתם עם הארץ אסור לאכול בשר, מובא בחז"ל כך פירושן. ר"א אומר ע"ה אסור לאכול בשר, לא על שעה שהבקיין שוחטין ובדוקין ורואים טרפה הוא אומר, אלא כך, פעמים שהבהמה מצויה, ועם הארץ

יש נ"מ מה רהוה מן התורה, ומה רהוה רק משום מנהג (פמ"ג). ולפי המנהג בכל ענין טרפה (רמ"א).

(ד)

פכין שאינו חד השוחט בהמה בסכין שאינו חד ונתעכב כשיעור שהייה בשחיטת מיעוט אחרון של סימן ראשון, הרי זה פסולה (מחבר). רוקא בבהמה, וכיון רצריך ב' סימנים, ואם עיכב זה כשיעור שהייה בשחיטת מיעוט האחרון של סימן הראשון, אע"פ שהוליד והביא רדך שחיטה, פסול. כיון ששחט רוב הסימן, מיעוט הסימן, הנשאר חשוב כשחוט. ומה שנתעכב בשחיטתו, אינה נחשב מן השחיטה, והוה כחתך בידה או ברגלה, משא"כ בעוף שהכשירו בסימן א' (ט"ז). והיינו דיעבר, דלכתחילה בעינן בעוף להניח ב' סימנים יחד, ובבהמה אף זה אסור לכתחילה, כמבואר ברבריו סי' כ"א, א'. ורע, רהא רמשערין שיעור שהייה מן התורה, כדי שחיטת רוב הסימנים, כ' התב"ש, ו', רמשערין בארם בינוני וסכין בינוני, לא באותו אדם ואותו סכין, ותביא ראיה כו'. וכבר ירעת שיש הפרש אי הוה שהייה מה"ת או רק מצד המנהג, שאנו מטריפין, ויש כמה נ"מ וצ"ע (פמ"ג). ועיין בש"ך שהיא ג"כ ספק נבילה, רבעיא רלא איפשטא היא בש"ס, ומשמע רוקא בעינן הכא שיעור שהייה אפי' לדירן (ש"ך). ומה"ט רשאין אנו לשחוט בסכין יפה ב' סימנים זה אצל זה, וא"צ להניח שניהן בשוה, רלדירן היה לאסור אף בסכין יפה, ועיין פר"ח (פמ"ג).

(ח)

שחייה במיעוט בתרא אחר ששחט רוב אחר בעוף, או רוב שניים בבהמה, אין שהייה פוסלת, ולפ"ז אין שהייה בקנה בעוף כלל (מחבר). דכל כמה רלא שחט הרוב, יכול אח"כ לחזור ולשחוט, מירי רהוה החצי קנה פגום, רחותך כ"ש ומתיר (ט"ז). ועיין לבוש ס"ה כתב, רשהיה במיעוט קמא רקנה פסול, אף רממ"ג אי עביד רובא נגמר שחיטה, ואי לא מרי רהוה חצי קנה פגום, מ"מ הואיל רדך שחיטה נעשה, אסרינן לה. וכן ושט במיעוט בתרא מה"ט אסור. ביאור דבריו נראה לי, רמן התורה אין לאסור אלא מדרבנן בבהמה מיעוט קמא אטו רוב קנה, והוה שהייה בין קנה לושט, ואף בעוף גזרינן אטו בהמה, ולא הוה גזירה לגזירה כו', ולפ"ז רדך שחיטה בקנה, ותפס הקנה לבר, יש לעיין ביה, אי שהה במיעוט קמא, להתיר, ועיין ש"ך, ט"ו. ונראה באין הפ"מ יש לאסור, ובהפ"מ יש לצרר ולהקל, אף שהתב"ש האריך להחמיר, מ"מ הרי רוב האחרונים משמעות להקל (פמ"ג).

ויש מי שאומר, שכל שלא נגמרה שחיטת כל ב' הסימנים, פוסלת שהייה, ולכתחילה יש ליזהר לחוש לרבירי (מחבר). ואפי' בריעבד המנהג להטריף, ולכן אם לאחד ששחט רוב שנים שוהה הבהמה או העוף למות, יכנו על ראשו להמיתו, ולא יחזור וישחוט (רמ"א) הט"ז הראה מקום לסי' ס"ז, ב', ושם נאמר דכאן לאחד שמזנק ויצא כל הרם שרי, הא מיר כל

א ה ל שחיטה ר ה ל

אסור לאכול בשר, לפי שהוא אינו יודע הלכות שחיטה כו'. אך פעמים ששחט בקי בהמה של עם הארץ, והלך, ולא בדק אם הוא טרפה אם לאו, ונמצא עם הארץ אסור לאכול ממנו, שאינו יודע לבדוק כו' (לקוטים מתשובת הגאונים).

ודבר אמת ניתן לכתוב, שעד הדור הנוכחי מצב הרוחני במלאכת הקודש הזאת, כבר הגיע לנקודת הגובה שלו, והיתה מסורה בידי אנשים הראויים לאותו איצטלא. ובעוה"ר בדור האחרון, ירדה קצת ממעמדה, ונמצאת במדה ידועה בידי אנשים, המתחייבים לעבודה זו בקלות ראש. וכבר צווחו הרבנים על ההפקרות השוררת במקומות ידועים בנידון זה. אחדים השמיעו מחיאתם בדרך צחות, כמסופר בשם אחד הגדולים, שהתאונן לפניו הבעל טאקסה על זה שמביאים בשר חוץ למקומו משאר עירות. אמר לו הרב ובכן, איזו שייכות יש לי בנידון זה. תמה הנ"ל ואמר, הלא אינכם יודעים מי הם השוחטים בשם. אל תצטער על זה, ענה הרב, הלא השוחטים דעירינו שאנו יודעים ומכירים אותם, ואעפ"כ אנו אוכלים משחיטתם, פשיטא שאנו יכולים לאכול משחיטת השוחטים שאין אנו מכירים. ויש לומר שזאת היא הכוונה בברכת השחיטה שאנו מברכין, ברוך כו' אשר כונה; ברכת השחיטה; קדשנו כו', וצונו על השחיטה. שלכאורה, נוסח הברכה היה צריך להיוח כאן כמו בברכת אירוסין, שמברכין אשר קדשנו כו' וצונו על העריות ואסר לנו כו', והחיד לנו. כמו כן, היה צריכין לברך כאן, אקב"ו על אכילת נבילה, ואבר מ"ה, והתיר לנו את השחיטה (עיין עה"ש, אהע"ז, סי' ל"ד). אך הענין היא, שהמצות עשה בכאן היא על איכות הקדושה שבשחיטה, ולא על הפרשה מנבילוח. כי על הפרשה מאיסור לא תיקנו חכמים ברכה מעולם (והטעם לברכת אירוסין, עיין ע"ה סי' ל"ד). עיקר הברכה היא על הכוונה הרוחנית שבקשיה, שחיה בכחינת התנשאות, המדומז במאמר, שא נא

שנשחט במקום הא' הרוב, אף אם ניקב הושט שם כשר כו'. ויש לדאות אם תפס הקנה לבדו, ויודע כבידור שלא נגע בוושט, לשיטת הש"ך סוף סי' כ"א, דלא חיישינן לנקיבת הושט, ואפשר הט"ז יודה לו, א"כ אם שחט בעוף הקנה, וא"י אם שחט רוב או לאו, כיצד עושה, לגמור כאן השחיטה אי אפשר, שמא שחט הרוב והיה שהייה במיעוט בתרא, ואף דספק שהייה במיעוט בתרא יש להכשיר, מ"מ ודאי לכתחילה כה"ג אסור, ע"כ ישחוט במקום אחר הרוב, ואח"כ יבדוק כאן, אי שחט הרוב טרפה, דהיה שהייה במיעוט בתרא, ואי לא שחט במקום הא' הרוב, ובמקום ב' שחט הרוב, כשרה כו' ועוד, מדלא מצינו תקנתא לעוף ששוהה למות עד שיכנה, ולא לשחוט במקום אחר כו'. וזה שייך גם בבהמה, כיון שתפס הקנה, יש תקנה זו, ונ"מ טובא לדידן כה"ג (פמ"ג). שחט עוף, דוקא ולא בהמה (ש"ך). והיינו כיון דצריך לשחוט הושט אח"כ, יש לחוש דבמקום נקב שחט, דושט גמיד ופשיט כו', ולדידן אין נפ"מ בזה, דא"א בקיאת בבדיקת הושט, ואי תפס הקנה לבדו דכשר לש"ך, אף לדידן, כמ"ש באות ט"ו, אף בתמח יש תקנה, כיון שתפס הקנה לבדו ולא נגע בוושט (פמ"ג). והמנהג להטריף הכל, אפי' לא שהה רק במיעוט קמא (דמ"א). כתב הרוקח סי' שפ"א.

שחט הושט והניחו, שחט הושט וחקנת, ושחט הגרגרת ואח"כ גמר הושט שחט וגמר את הושט, מאחר שעסוק בשחיטה כשרה, עכ"ל. וה"ה לדידן, היכא דלא שהה כלל קודם שהתחיל לשחוט הגרגרת כו' (ש"ך). ואף לדידן יצויר זה, באם לא הגביה הסכין

קירוב מיתה, אסור. והש"ך ט', כתב, דוקא לתחוב סכין בלב אסור, דרוב דמים נגרדין אחר הלב, משא"כ להכות על ראשה, ע"ש. ובעוף אינדיק, שמתיוזין ראשו לאחר שחיטה מיד בקורדם, אם ע"י ישראל, הוה שהייה במיעוט בתרא, ועיקוד דסכין פגומה ודדסה, וע"י גוי יש להתיר, וכ"כ השמ"ח כו'. ומ"מ משום מבליע דם, נראה לאסור, ואף למ"ש התב"ש דחתיכה ומליחה מהני, וצלי שאנו מולחין לצלי מהני, מ"מ אם אוכלו שאינו נצלה כל צורכו, עדיין יש חשש, ובסימן ס"ז אבאר, וע"כ יש למנוע לתתיוז מיד, רק אחר שמזנק הדם היטב כו', ומ"מ צריך לזוהר שישחוט כל הב' סימנים, דלא להוי שהייה במיעוט בתרא, או ע"י גוי, על מה שכ' רמ"א, ולא יחזור וישחוט, כתב הש"ך, בסכין פגום פשיטא דאסור, דהוה עיקוד דסכין פגום כו'. והבל"י כתב, להתיר בעוף שקורין אינדיק בדיעבד, ואני אומר, דרך שחיטה א"א להתיר בסכין פגומה, אם לא בקורדם, דלאו דרך שחיטה, ומ"מ גם זה אסור, ולק' כדיני דדסה אבאר (פמ"ג).

(ו)

תפס חקנה לבדו שחט עוף ושהה בו, ואינו יודע אם ניקב הושט, חוזר ושחט הקנה לבדו במקום אחר, ומניחו עד שימות, והופך הושט ובודק מבפנים, אם לא נמצא בו טיפת דם, בידוע שלא ניקב וכשרה (מחכר). עיין ט"ז הטעם שצריכין לשחוט במקום אחר כו'. ועוד, עצה טובה היא, אם הוא מסופק אי שחט רוב, וא"כ אי יגמור כאן השחיטה וימצא נקב בוושט יטריף בחנם, משא"כ כששחט במקום אחר כו'. ורואה

א ח ל שחיטה ר ח ל

כליך, המרמו לפי דברי חז"ל להחרומות של מלאכה הזאת בקדושה וטהרה, ולפי זה מתורץ קושייה המפרשים על הרמב"ם, שמנה הלכות שחיטה למצות עשה (עיין חוסי' שבועות, כ"ד, ד"ה האוכל, ועיין ראב"ד במנין קיצור המצות, ועיין חוסי' ל"ד, ובחינוך מצוה תנ"א).

ולכך נאמר הציחי של "ובחת", אצל קדשים, כי זביתה ושחיטה נקראת רק אם היא בקדושה, ואם לאו, קרובה היא להריגה. כמרמוז בחז"ל במאמר, האי מאן דבמאדים, יהיה גבר אשיד דמא, אמר רב אשי כו' או גנבא או סבתא כו' (שבת, קנ"ו). גנבי ליסתים ההורג נפשות (רש"י). לכאורה תמיה קצת, כי חושב הסבת, הוא השוחט בימי החלמוד, בכת אחד עם הליסטים ההורג נפשות, וי"ל דקאי על אדם אחד על הסבת, ומרמו, שאם הסבת או השוחט אינו מתנהג במלאכתו כראוי, אז הוא נחשב לליסטים ההורג נפשות, ומכחן לאמר או גנבא או סבתא, כלומר אם השוחט אינו עוסק במלאכתו באמונה, נחשב לו שחיטתו כהורג נפשות, שעליו הכתוב אומר שוחט השור מכה איש, הרוג בשד ושחוט צאן (ישעיה). שחיטה פסולה, נחשבת להריגה, ולכן צריך השוחט להיות נזהר במלאכתו מאד מאד, וכשאוחז הסכין של שחיטה בידו, צריך לדעת שסכינו נקרא חליף, לרמוז לו, שהוא מחליף את הבע"ח מחיים למיתה (מהר"ץ). ונקרא ג"כ מאכלת, כמו שנאמר "ויקה את המאכלת" (וירא), ע"ש שמאכלת את הבשר, ושמכשרת בשד לאכילה (ב"ר, נ"ו). וכל זה הוא לעורר את לב השוחט, ולהעיר אותו על האחריות הגדולה המונחת בעשייה זאת. ושצריך

כלל, מאחר שעוסק בשחיטה אין לחוש מה שהפסיק בין קנה לושט. ויראה לי אפילו עוף שהכשירו בסי' א', אם שחט רוב הושט והניח ושחט הקנה, ואח"כ גמר לושט, הדין כן (פמ"ג).

למכרו לעכו"ם אסור למכרו לעכו"ם כך, אלא ימיתנו ואח"כ ימכירנו לעכו"ם (דמ"א). משום דאנן לא בקאינן בבדיקת הושט, וחיישינן לנקיבת הושט (שם). ואין להקשות ממה שכ' הרב סוף סי' נ"ז בטרופות שאינו ידוע, ויש מכשירין הטרפות ההוא, אע"ג דקיי"ל לאוסדו, מ"מ מותר למכרו לעכו"ם מטעם ס"ס, הכא נמי נתירנו מטעם ס"ס, שמא לא ניקב הושט, ושמא לא ימכירנו העכו"ם, ושאני הכא, כיון דהספק הוא מחמת חסרון ידיעתינו, וזה לא נחשב לספק, כידוע מכללי ס"ס (ש"ך). ואסור להשהותו בביתו, משום תקלה (מרדכי). אבל אם להשהותו אין צריך להשהותו אלא כ"א יום שתתעבר ותלד, דטרופה אינה יולדת, מותר, כדלקמן סי' נ"ז, י"ח, וסי' פ"ו ס"ט (ש"ך). ועיין תב"ש כתב באות כ"ו, שטוב למכור לגוי שהוא ימיתנו, ולא ימיתנו ישראל, לחוש לדברי בה"י שמביא ראייה מרש"י. ועיין פר"ח בקו"א, דלא מכוין לנבילה לשם מסחר, ולכן, יכול להמית אותו, ואח"כ למכרו לעכו"ם, כי זהו דק להנצל מתקלה, ע"ש (פמ"ג). מטעם זה, אם תלש הנוצות מן העוף או חתך העור בבהמה ויצא דם

ממנה, יש להטריף, דחיישינן לנקיבת הושט (דמ"א). זה דבר שאי אפשר לאומדו, שע"י תלישת הנוצה ינקוב הושט, ומנוסח ההג"ה שהביא מהר"ם פדואה סי' פ"ג, כתב טעם בזה, דמאן דחזי סבר להתיר גם בר אוזא דמסמס קועיה דמא, דבסי' ל"ג, ואפשר, שגם דמ"א כאן שכתב הטעם משום נקיבת הושט, כתב על חלוקה השנייה שחתך בעור כו', אבל בחלוקה הראשונה, הטעם משום גזירה הוא, דבר קשה להוסיף גזירה מה שלא נזכר בתלמוד, ומ"מ כיון דנהיג בחומרא זאת נהוג, אלא דאין להחמיר רק באם מצאו קצת טפות דם, בענין שיש לו דמיון למסמס קועיה דמא, אבל לא יצא, אלא שנראה האדמומית, אין להחמיר (ט"ז). הש"ך היקל במריטת נוצות בה"מ אף שיצא דם, וכן היקל בשמ"ח, ומט"ז אין ראייה לא לאיסור ולא להיתר בה"מ, ומ"מ חמיקל במריטת הנוצות בה"מ, לא הפסיד. אבל בחתוך כל העור אף שלא יצא דם, אין להתיר בה"מ, ובחתך מקצת ויצא דם, יש להתיר בה"מ, ודוקא בהמה, ובקוף, אפשר בחתוך כל העור ולא יצא דם, שרי, ויראה לי דהכי קאמר, כ"ש כשחתך מקצת ויצא דם דמהני בדי לי, דהא קיל הוא מחתך כל העור, ובתפס הקנח לבדו, אפי' חתך כל העור ויצא דם כשר, וא"צ בדיקת הושט כלל בבדי לי, ובתפס בנוצה בה"מ כשר, אף שלא בדק הושט כלל (פמ"ג). אבל אם לא יצא דם, ולא חתך כל העור (בתלש נוצות וחתך העור) יש להכשיר ע"י

א ה ל שחיטה ר ה ל

ליזהר בזה, כבלפיד אש, שלא יאכל את נפשו ובשרו ת"ו, כמדומז בסמיכת הדברים, ויקח את האש ואת המאכלת (וירא). הכונה בזה, כי השוחט צריך סיעתא דשמיא, שלא יבוא לידי מכשול ת"ו, ביודעים ובלא יודעים, כי העונש קשה מאד כידוע, וכמסופר בשם הר"מ מקאצק ז"ל. פעם אחת בא אצלו אחד ממקורביו לדרוש ממנו הסכמה לעסוק במלאכת השחיטה. הגישו הרב הנ"ל אצל התלון ואמר לו, האם תראה את העורבים היושבים על האילן נגדינו? הם הם הנשמות של כל השותפים המגולגלין. וכל העוסק במלאכה זאת צריך לדעת, שהבע"ת הנשטת דורש איזו תיקון, ולכל הפתות צריך ליזהר שלא יבוא על ידו איזה קלקול, מפני שהבע"ת דורש דמיו הנשפך בלי שום קבלת תיקון לנפשו, ועתידי הוא ליתן דין וחשבון על כל הנעשה בידיו. כמסופר בשם גדול אחד מחסידי או"ה, שנאסר אכילת בשר בע"ת לבני אמונתו לפי דתם. פעם אחת לפי הוראת שעה, התיר להם אכילת בשר, כדי להגביר כת של בני עמו, לקום נגד צריהם, וגם הוא בעצמו אכל בשר עז לחיאבון, כי היתה פעם הראשונה בתיו לאכול בשר בע"ת. אבל אח"כ עברו עליו שבועות ותדשים שלא היה יכול לישון. כי היה תיקון הבע"ת בשחיטה נראה לו, כעין קול דברים של מוסר והוכחה מדבר אליו בקרבו, והוא קול העז הנאכל, העומדת כנגדו ותובעת ממנו, מדוע אכלתנו? מדוע שפכת את דמי, מה תטאתי? הלא הייתי בע"ת כמוך! בעל נשמה! בעל שמתה ובעל עצב כמוך! ובעל פחד מן המות כמוך! היה מדגיש שהעז מדבר הדברים הללו מתוך בטנו, והיה מזכיר כל ימיו את התטא שבו. והדיבורים הנזכרים מדבר כל בע"ת שאינו נשחט כדת וכדין, ואין לו תיקון. וכמבואר במפרשים וז"ל, והאיר בזה עינינו אדם הראשון, כי בהיותו צורה קדושה דומה ליוצרו, המלאכים משמשים אותו, וצולין לו בשר, ואתר שתטא, הנה כבהמה נדמה, הוא שנאמר אדם ביקר כל יליו, נמשל כבהמות נדמה. כי אתר שהוא והבהמה שחין, למה יהרוג מין את מינו, קול דמי אתיך צועקים אלי, ושופך דמו שלא כדין, כי אינו ראוי לזה. לכן אמר שלא לאכול הבשר אתר שתטא

אחר, ודאה בצד הפנימי שאין שם ריעותא על העור, דאין להחמיר בזה לכל הדיעות (ט"ז). משמע מדבריו דאם ניקב מעל"ע טרפה, אף דהוי ס"ס, שמא ע"י חולי, ושמא לא ניקב הושט, אפ"ה אסור, מטעמא דס"ס במקום חזקה לא מהני, דכל שניקב הושט במקום שחיטה, הוה פסול בשחיטה (פ"מ).

שישחוט למעלה, או למטה, ולברוק נגד מקום החתך, ולכן יש ליוזר שלא למרוט הנוצות, אם יכול לשחוט בלא זה (דמ"א). זה קאי הבהמה דוקא, אבל בעוף אין גרד יבש שייך לומר כן. אבל מ"מ נראה פשוט באם יש על העור של עוף איזה גרד יבש על צדו החיצון, ושחט במקום

סימן כד.

דיני דרסה חלדה הגרמה ועיקור, ובו כ' סעיפים.

(א) דרסה. (ב) שחט בהולכה או הובאה לבד. שחט באיזמל בהולכה והובאה. הוליך והביא בבהמה בסכין כל שהוא. (ג) שחט שני ראשין כאחד. (ד) שנים אוזנין בסכין ושוחטין. (ה) היה שוחט וחתך המפרקת. בספיקא. לשחוט בישיבה. (ו) לאחוז בסימנים, מה שאנו קורין תפיסה. להניח אצבע על הסכין בשעת שחיטה. המנהג לדין בדיני דרסה. (ז) חלדה. החליד את הסכין. בין סימן לסימן ושחט. (ח) החליד תחת צמר מסוכך. תחת מטלת הקשורה בצואר. תחת מטלית פרושה על הצואר. לתלוש הצמר מעל הצואר. למרוט הנוצות במקום שחיטה. (ט) לשחוט בראש הסכין. (י) חלדה במיעוט בתרא. המנהג בדיני חלדה. (יא) חלדה במיעוט קמא. חפס הקנה לבד, בדרסה וחלדה. (יב) הגרמה. במיעוט בתרא. המנהג בדיני הגרמה. (יג) הגרים שליש בקנה, ושחט שני שלישים. (יד) בושט. (טו) עיקור הסימנים. עיקור מכח אדם. נשמט מבח בהמה עצמה. נתלש הבשר עם הסימנים. שחט א' בעוף ואח"כ נשמט השני. נשמט א', ואח"כ שחט השני. המנהג לדין בדיני עיקור. נעקרו הסימנים מחייו. חלבו. ביציו, אם מותרין. אם שחיטה מועלת בו. (טז) נעקר הסימן, ונשתיר משהו. אם מיעוט הנשאר מדולדל. (יז) א' שחוט וא' שמוט. אם שוחט אומר שלא היחה שמוטה. לחלות השמוטה בזריקת העוף. (יח) נמצא הסימן השחוט שמוט. (יט) נמצא טבעת מהגרדת על הסכין לאחר שחיטה. נמצאת פחות מרובו על הסכין, או על הארץ. שני צדי החתך, על שני צדי הסכין. (כ) זהירות בשחיטת תרנגול.

רמ"א) כשידה, ואם לאו פסולה, שכל שאין בו כשיעור הזה, אי אפשר לשחוט בלא דרסה ע"י הולכה או הובאה לבד. ואם הוליך והביא, אפי' שחט באיזמל כל שהוא כשרה (מחבר). הש"ך הראה מקום לסי' ח', ושם נאמר, דלכתחילה יקח בין בבהמה ועוף סכין כמלא ב' צוארים של אותו הנשחט ע"ש. ובבהמה לדין יהיה י"ד אצבעות ולא בעוף, דמכביד על העוף וסימנים דכים ויבוא לידי דרסה, אחרונים. ודע, דאם אין בסכין אלא מלא צואר א',

(א) דרסה כיצד, כגון שהניח הסכין על הצואר, ורחק וחתך למטה כחותך צנזן או קישות, הרי זו פסולה. ואין צריך לומר אם הכה בסכין על הצואר, כדרך שמכין בסייף וחתך הסימנים בבת אחת (מחבר). (ב) בהולכה לבד שחט בהולכה או הובאה לבד, אם יש בסכין כמלא צואר וחוז' לצואר כמלא צואר (עם העור והמפרקת,

א ח ל שחיטה ר ח ל

(ספר הקנה). והשוחט בעלי חיים שלא כהלכה, קול ד' מדבר אליו, קול דמי אחיך צועקים בו, וכל זאת צריבים להבין ולדעת לכל נושאי משמרת הקודש הזאת, אם ראויים הם למשרה אחרת כזאת. כי נאמר בכלל, כי כל המקבל עליו משרה, ואינו ראוי לכך, נקרא נואף, וכ"ש במשרה כזאת. כמבואר בחז"ל, ר' זעירא מיתא לה מן הדא, לא תשא כו', אם בשבועות שוא הכתוב מדבר, הרי כבר אמור ולא תשבצו כו' ומה ת"ל לא תשא, שלא תקבל עליך משרה ואין אחה ראוי לשררה זו (ילקוט משלי, קל"ב). ומטעם זה התייחסו גדולי הראשונים ואחרונים, וכל נושאי משמרת הקודש הבאים להכשיר צרכי אוכל בשר, בזהירות רב וכבוד ראש, שלא להכשיל את הרבים. ובמקום שפסק הדין תלוי בהכרעת הפוסק, היו חוששין

בית הלכות שהיטח סימן כד שמואל כט

והשוחט אמר ברי לי שלא דרסתי והסכין חד וחדף, דעת הפר"ח, שאין אסור אלא מדד', וחדוזה הוא בעיני. והתב"ש, ח' ז', כתב, דפסולה דאורייתא, הוה. ומ"מ ידאה לי, דמידי ספיקא לא נפקא, ולא הוה ודאי, ויש לעיין, אם לא, בצידוף החזקה (פמ"ג).

יש מחמדין בבהמה, והמנהג במדינות אלו לפסול בבהמה אפי' הוליך והביא, אם אין בסכין כמלא צואר וחוף לצואר משהו (רמ"א).

(ג)

שני ראשים שחט שני ראשים כאחד בהולכה או בהובאה בלבד, אם יש בסכין כדי שלש צוארין, כשרה (מחבר). משמע, דוקא בריעבד, ובטור איתא, שוחט אדם כו'. וכן כתוב הר"ן, דמותר אפי' לכתחילה כו' (ש"ך). עיין ש"ך וט"ז קצת פרטים בדינים אלו, ואינם שכיחים בזמנינו. ואם לאו (שאין בסכין כדי ג' צוארים) יש לחוש ולאסור שתייהן (מחבר).

(ד)

שנים שוחטין שנים או חזין בסכין ושוחטין, אפי' זה למעלה לצד הראש, וזה למטה לצד החזה, שאוחזין אותו באלכסון, כשרה, ולא חיישינן שמא ידרסו זה על זה (מחבר).

(ח)

חתך המפרקת היה שוחט וחתך כל המפרקת, כשרה (מחבר). והמנהג להטריף, אפי' לא חתך רק רוב המפרקת, ואין לשנות, כי יש מדבוותא סוברין כן (רמ"א). וצ"ע, בזה, שהרבה גדולי הפוסקים מתירין, הלא המה המרדכי ותאגודה כו', והכי

מוכח מדברי כל הפוסקים. גם בתרומת הדשן כתב, דמן הדין שדי, אלא שנהגו להחמיר במקום שאין הפ"מ (ט"ז, ש"ך). וכן הוא דעת הפר"ח (פמ"ג), וכפסיקא אין לחחמיר, ואפי' איתא לפנינו אין צריך לבדוק. ואם שחט רוב המפרקת, היינו רוב החוט, בהפ"מ יש להקל (ט"ז, ש"ך). הכנסת הגדולה בהגהות ב"י, כ', כתב, בשוחט שהיה שוחט לשחוט בשייבא בשייבה, ע"ש. ועיין תב"ש בהפ"מ התיר בהניח אצבעו על הסכין. ונ"ל ה"ה בשייבה אין להחמיר דיעבד בהפ"מ, ואף בלא הפ"מ יש לצרד אם יודע שלא דרס (פמ"ג).

(ו)

לאחוז בפסימנים כשהאדם שוחט עוף, ואוחז בסימנים בשתי אצבעותיו, צריך שיאחוז אותם יפה, שאם אינו אוחז אותם בטוב, פעמים שיהיו נשמטים לכאן ולכאן ולא יכול לשחטן ע"י הולכה, ויבוא לידי דרסה (מחבר).

אצבע על הסכין וכן לא יניח האצבע על הסכין, אלא יחזיק אותו בקתא, כדי שלא יבוא לידי דרסה (רמ"א). ואפי' לא עשה דרסה אלא במשהו מן הושט, פסולה (מחבר). והמנהג להטריף כל דרסה בין במיעוט קמא, בין במיעוט בתרא, בין בקנה בין בושט (רמ"א).

(ז)

חלדח חלדה כיצד, כגון שהכניס הסכין בין סימן לסימן, בין ששחט התחתון כהלכתו מלמעלה למטה, וחוד והוציאו, ושחט העליון. בין ששחט העליון ממה למעלה שלא

א ח ל שחיטה ר ח ל

מאד מחומר הדין, ולא היו רוצים לעמוד על נפשם. וכמו שמצינו בש"ס ברי זעירא, כי הוא מטי טריפתא לידיה, הוה מכניס כל חכמי דמתיה, כי היכי דלמטיה כו'. ובפרט בידי שחיטה, שהם דברים התלויים בשערה, ומי יודע אם הוא אחד מהזוכים להיות קולע אל השערה. והרבה מדיני שחיטה הם מהדברים המסורים ללב השוחט, והוא מהדברים שכתוב הם ויראת מאלקיך.

ירא ד' ברכים וכשם שצריך השוחט להשתדל בכל כוחו, להרחיק מלבו רגש האכזריות כלפי פנים, במה שנוגע בינו לבין עצמו בשעת השחיטה, כן צריך להוכיח זאת לרבים, במה שנוגע לגבי חוץ. וזאת היא כונת הדין, הדורש מהש"ב להיות ירא ד' ברכים (שמ"ח). הכוונה בזה, לפרסם יראתו וישרתו בפני קהל ועדה, שלכאורה תמיה קצת, מדוע דרשו מהשוחט דבר כזה שאין הדין דורש אף מרבנים ומורה הוראה. ועוד קשה, הלא ידוע, כי דרכי התורה והמוסר דורשים להיות הצנע לכת עם ד' כו'. ועוד כי בטבע הגבראים מונח רגש של התפארות, ואין צריכין להזהיר על זה. כמו שמצינו בעשיית הארון, שזכר שם הציטוי של זהב ב' פעמים, כדי להבדיל בית מחוץ, ואומר בתחילה, וצפית אותו זהב טהור מבית, ואח"כ אומר, ומחוץ תצפינו. ולא הזכיר זהב טהור מבחוץ, אף שגם מבחוץ היה זהב טהור. כי כל אומן דרכו להוד את הכל מבחוץ יותר ממה שמהדרין בפנים, וע"כ לא הוצרך להזכיר זהב טהור מבחוץ. ולרמזו בא על לומדי תורה ועושי מצוות, צריכים ביותר אזהרה על פנימית, כי בחיצונית הם נוהרים לעשות הדבר יותר מפורסם, ולהדר עצמו בפני אדם (עיין כלי"י). וענין הירישה מהש"ב להיות ירא ד' ברכים הוא על דרך שביארנו לעיל, שכל הענין של שחיטת בע"ה, הוא מהדברים

בלא זה, וממילא נשמע, כל שאינו יכול לשחוט בלא זה, ימרוט (ש"ך): ולענין דינא אם החליד תחת חנוצה, אם יש לפסול דיעבד, או דוקא לכתחילה, ודוקא צמד מסובך פסול דיעבד, הנה התב"ש, י"ג סובר, דאף נוצה אסור דיעבד, וצמד מסובך לאו דוקא, ולשון דמ"א שכ' צמד מסובך, ובמרדכי לא כתב מסובך, וכפי הנראה דאסור דיעבד, מרמתיר למרוט הנוצה באי אפשר לשחוט בלא זה, ואי נוצה לא הוה אלא כמטלית ולחוש לכתחילה לחומרת הרמב"ם, והא צעד בע"ח דאורייתא, ואיך התירו לעבוד אדאורייתא משום חומרא בעלמא, אלא ש"מ דיעבד אסור, וי"ל, כיון שא"א מתכוין לכך, שרי, וצ"ע (פמ"ג).

(ט)

לשהוט פראש הפכין צריך ליוהר כשארם שוחט וחט על העור שלא יעשה בו קרע גדול, ושוחט בראש הסכין ומתכסה מהעור, אמנם אם שוחט באמצע הסכין, אין לחוש באמצע, וראשו מתכסה אם ראשו מתכסה בעור, כיון שהסכין במקום ששוחט בו כנגד הסימנים אינו מכוסה, ויש מי שמחמיד גם בזה, ויש לחוש לדבריו לכתחילה (מחבר).

מו"ח ז"ל, חולק על פסק זה מטעם כו', ע"כ יש לאסור אף בדיעבד, ע"כ. ואין מזה תפיסה כלל, דהתם קאי שהוא שוחט גם הסימנים בראש הסכין כו' (ט"ז). מה שכ' המחבר ויש לחוש לדבריו לכתחילה, קאי על זה, שבמקום ששוחט הוא מגולה, אבל ברין הראשון, כששוחט בראש הסכין והסכין במקום ששוחט מתכסה מהעור, דעת המחבר דאפילו בדיעבד פסול (ש"ך).

כהלכתו, פסולה (מחבר). חלדה היא לשון חטמנה, ע"כ נקראת חולדה בלשון זה, המטמנת עצמה בארץ, כן הוא בגמרא חולין, כ' (ט"ז) התב"ש ט"ו חקר מה הוא החלדה שאסרה תורה, אם שיהא השחיטה מגולה, או שיהא הסכין מגולה, ונפ"מ, אי כיסה מטלית על צד העב, ומקום השחיטה נראת מצדדי הסכין כו', ולענין דינא שניהם בספק ויש להחמיר, וצ"ע (פמ"ג). הכניס הסכין תחת ב' הסימנים ושוחטן ממטה למעלה, כ"ש דהוי חלדה, או שחט התחתון ממטה למעלה, והעליון כהלכתו, דהוי חלדה (ש"ך).

(ח)

תחת צמר החליד את הסכין תחת העור, כפוכך; מטלית או תחת צמד מסובך בצואר הבהמה, או תחת מטלית הקשורה בצוארה, או שהמטלית רבוק בו בשעוה ושחט, שחיטתו פסולה (מחבר), כל זה ספק פסולה, דבעיות שלא איפשטא ניהו (ש"ך). אם המטלית פרושה על צוארה ושחט, שחיטתו כשרה, ויש מי שפוסל גם בזה, ולכתחילה יש לחוש לדבריו (מחבר). עיין ט"ז דהעלה להלכה כש"ע דלא כב"ח שאוסר בדיעבד אם ראש הסכין מכוסה, אמנם אם במקום ששוחט מכוסה, וראי אף בדיעבד אסור, וכמו שכתב הש"ך, ט', ומש"ה צריך ליוהר לכתחילה שלא יתכסה במקום שחיטה (פמ"ג). ועיין נה"כ שמתרץ קושית הט"ז, ע"ש. ובכבשים שיש להם צמד מסובך בצואריהם, צדיכין לתלוש הצמד המסובך שלא יבוא לידי חלדה (דמ"א). במרדכי סיים שגם בעופות יש למרוט הנוצות מהן הנוצות במקום שחיטה והרב סמך על מה שכתב בסוף סימן כ"ג, לכתחילה אין למרוט אם יוכל לשחוט

א ח ל שחיטה ר ח ל

שארין רוח המקום נוחה הימנו, והותר רק משום מוטב שיעשה בהיתר, ומבואר בקרא "איש אשר יצוד ציד חיה או צוף כו', בא ללמד שאע"פ שהותר לאדם שחיטת בע"ח, עכ"פ צריך ליוהר, שלא יהיה הדבר בתמידות רק באקראי, כמבואר במפרשים, ועתה מה יאמרו הבריות על איש אחד העומד יום ולילה, וחרבו שלופה בידו בחמידות, לשחוט בע"ח גדולים וקטנים למאות ולאלפים, האם לא יהיה נחשב בעיני כל רואהו כעין רוצח העומד והורג נפשות, לכן צריך השוחט להשתדל בכל בוהו להוביח ברבים בפני קהל ועדה, על ישרתו ותמימתו בחיים היום יומים, ושארין שום שמץ רציחה בלבו, ולשם תקנה הוציאו הדבר מרשות הרבים לרשות היחיד של המומחה, לטובח הבע"ח, ונמסר הדבר בידי אנשים יראים ושלמיים, הנחשבים כשליח ציבור המרוצים לקהל, לעשות מלאכתן מלאכה הקודש במצות השם יתברך. (עיין השמטה בדף 236).

מלאכת הקודש ולפי זה יתורץ, מה שרבים תמהין, וזה אל זה שואלין, איך קוראין לעסק השחיטה בשם מלאכת הקודש, איזה קדושה יכולה להיות במלאכה זו, כי אינם מבינים שעיקר הכוונה בקדושה זו, היא על נקוי מלכלוך וגיעול הנפש, על דרך והיה מחניף קדוש (דברים, כ"ג), והוראתו להיות מופרש מן התכונות הגשמיות, וההתאוות החומריות המלכלכות את הנפש, ומה שמשמש תיבת נקי בגופניות, משמש

כתב, אפי' למאן דפוסל שהייה וחלדה במיעוט בתרא. והטעם, דכאן אין עושה פסול כמקום שחיטה, דמה שחותר אח"כ במיעוט הקנה, הוה כאילו חותר ברגל אחר שחיטת רוב הסימן או סימנים (ט"ז). ומיהו אנו נוהגין כדעת הג"ה, דפוסלין אף הגרמה במיעוט בתרא, ואף בהפ"מ אנו מחמירין, דקבילו עלייהו במדינות אלו כמ"ש התב"ש, י"ח. ומ"מ יש הבדל, דאילו שהייה דרסה חלדה יש חשש דררא דאורייתא מבעיא דלא איפשטא לפירוש התב"ש, ולפי' הרשב"א עכ"פ מדר', ובהגרמה רק מצד המנהג לחוד (פמ"ג). אבל ברוב הטבעות לא סגי, לפי שאינן מקיפות את כל הקנה, ואע"פ ששחט רובן, עדיין לא שחט רוב הקנה, חוץ מטבעת העליונה שהיא מקפת כל הקנה, טור (ש"ך). ואם שחט רוב שניים בבהמה במקום שחיטה, והשלים השחיטה בהגרמה או בדרסה, כשרה. ויש מי שפוסל בדרסה, ויש לחוש לדבריו לכתחילה (מחבר). וחמנתא לתפריף בין בדרסה בין בהגרמה, בין במיעוט קמא בין במיעוט בתרא, בין בקנה בין בושט (רמ"א).

(יג)

הגרים שלישי, הגרים בקנה בתחילת ושחט ב' שלישים שלישי, ושחט ב' שלישים, כשרה (לדעת המחבר). דהא יש כאן רוב בשחיטה. וכן בשחט שלישי והגרים שלישי ושחט שלישי, כשר מהאי טעמא (ש"ך). שחט שלישי והגרים שלישי, וחזר ושחט שלישי האחרון, כשרה (מחבר). הגרים שלישי ושחט שלישי, וחזר והגרים שלישי האחרון, הרי זו פסולה (מחבר). דהא יש כאן רוב בהגרמה (ש"ך). ואם דרס או החליד בשלישי ראשון או אמצעי, הרי זו פסולה (מחבר). כל הסעיף בזה הוא לשון הרמב"ם, ג' מהלכות שחיטה, ונתחבטו בפירושו הריב"ש והכסף משנה כ"ו. ולפי ע"ד דברי הרמב"ם פשוטים, דלכך דקדק

(י)

חלדה במיעוט בתרא אם לאחר ששחט רוב הסימנים החליד הסכין תחת מיעוט הנשאר משניהם או מאחד מהם ופסקו, מותר, ויש מי שאוסר גם בזה, וראוי לחוש לדבריו לכתחילה (מחבר). והמנהג להפריף כל חלדה, בין במיעוט קמא בין במיעוט בתרא, בין בקנה בין בושט (רמ"א).

(יא)

במיעוט קמא אם החליד הסכין תחת מיעוט הראשון ושחטו ממטה למעלה, ואח"כ גמר השחיטה כדרכה. וכן אם שחט רוב הסימן בבהמה והחליד הסכין תחת מיעוט הנשאר, ושחט סימן השני, פסולה (מחבר). ודוקא כבהמה ולא בעוף (ש"ך) והיינו להמחבר, אבל לדידן ודאי אף בעוף פוסל שהיה דרסה חלדה במיעוט בתרא, ואף להמחבר אין לעשות כן לכתחילה, דבעינן שישחוט ב' הסימנים כו' (פמ"ג). אם שחט מיעוט הראשון בחלדה, וגמר השחיטה שלא בחלדה, פסולה (מחבר). אושט קאי, דאילו הקנה לא נאסר משום חלדה במיעוט קמא, מידי דהוה אחצי קנה פגום (ש"ך). וראוי שתדע, דנהי דלדידיה אין חלדה פוסל במיעוט קמא דקנה, אם תפס הקנה לבדו, זה אף לדידן כשר, מכל מקום דוקא בתחילת השחיטה, הא שחט הוושט בבהמה, ואחר כך החליד במיעוט קמא דקנה, דעת הריב"ש, דהוה נבילה ודאי, ואנו כתבנו דעכ"פ מידי ספיקא לא נפקא (פמ"ג).

(יב)

הגרמה הגרמה כיצד, זה השוחט בקנה למעלה במקום שאינו ראוי לשחיטה, או שהתחיל לשחוט במקום שחיטה, ושחט מעט והטה הסכין חוץ למקום שחיטה למעלה וגמרה שם. אבל שחט רוב חלל הקנה במקום שחיטה, והטה הסכין חוץ למקום שחיטה למעלה, וגמר שם שחיטה כל הקנה, כשרה (מחבר). בטור

א ח ל שחיטה ר ח ל

מלת קדוש ברוחניות. ומטעם זה נקרא נשואים ויעוד בין איש לאשתו בלשון קדושים. המרמו על תכלית רוחני, לשם ישוב העולם, ולא לשם זנות והפקרות כבהמה. וזהו שהתנה הקב"ה עם עם ישראל בצאתם ממצרים לאמר, ואהם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש (שמות, י"ט). כלומר, לעשות כל הדברים הגשמיים לשם תכלית רוחני, כמדומו בחז"ל, קדש עצמך במותר לך (יבמות, כ'). וכל דבר גס יכולים להשתמש בקדושה, כמפורש בקרא, קדושים תהיו, כי קדוש אני (קדושים), ובענין עריות הכתוב מדבר, שבכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה, אתה מוצא קדושה (ויק' רבה). הכוונה, שיקדשו עצמן במעשים הללו, ולא יעשה הדבר לתאות הגסה, אלא בקדושה וטהרה כמו שמתעטף בציצית ומניח תפילין, ומאמרם ז"ל, יהיה דומה לו כמי שכפאו שד, ולאיש כזה קדוש יאמר לו (פי' או"ה). ולשון זה מצינו בהענין של שחיטה, דכתיב והייתם קדושים, כי קדוש אני, ובכלל השחיטה מה דכתיב בתריה, להבדיל בין הסמא ובין הטהור. וקבלו חז"ל דקאי השחיטה, שצריך האדם להבדיל ולעיין שיהיה נשחט כהוגן (שמ"ח). וכן הוא הדבר בכל עניני גשמיות, אם משתדלים להסיר הקליפה המגושמה מעליו ולהלבישו

אורך, בכל אלו נותנין חומרי נבילות וחומרי טרפות עכ"ל. חומרי טרפות לענין או"ב, וה"ה כיסוי הוה ספק טרפה ומכסה בלא ברכה. וחומרי נבילות, לענין איסורין מבטלין ושאר ענינים (פמ"ג). בטור כתב שנעקר הסימן או נשמט כו', ונ"ל פירושו, דנעקר היינו בכח אדם, ונשמט היינו מעצמת של בהמה ע"י נדנודה (ט"ז), ואין חילוק בין בשעת שחיטה לקודם לכן, כמ"ש הש"ך (פמ"ג). ואם נתלש הבשר עם הסימנים, אפי' נעקרו כולן, ס"ל להמחבר דכשרה (ש"ך). שחט א' בעוף או רובו, ואח"כ נשמט השני,

שחט א' בעוף, שחיטתו כשרה (מחבר), ואם ונשמט השני נשמט אחד מהם ואח"כ שחט השני שחיטתו פסולה (מחבר), דאף על גב דעוף הכשרו בסימן אחד, מ"מ בעינן שיהא שניהם ראויים לשחיטה, הרשב"א (ש"ך).

ואנו נוהגין להטריף כל עיקור, בין במיעוט קמא בין במיעוט בתרא, בין בקנה בין בושט (רמ"א). פי', במה שמשמע דס"ל להמחבר דאפי' עיקור בשעת שחיטה, אינו פסול אלא בנעקר קודם גמר שחיטת רובו, בזה אנו נוהגין להטריף כל עיקור, אפי' כ"ש כו'. מיהו בנשמט קודם שחיטה מוקמינן ליה אדינא כו' (ש"ך), ודוקא לאחר שחיטה, אבל בחייו כשר, אלא שאין שחיטה מועלת בו **נעקרו בחייו (שמחמת העיקור מתנדנדין הסימנים, וא"א שתשחט בהכשר, ש"ך), ולענין החלב והבצים, דעת הר"ב להכשיר, והאחרונים אוסרים (רמ"א) (פ"מ).**

בצחות לשונו, ואם דרס או החליד בין בשליש הראשון, בין בשליש האמצעי בה', דקאי על מה שאמר הגרים שלישי, ושחט ב' שלישים, או שחט שלישי והגרים שלישי ושחט שלישי דכשירה עלה קאי ואמר, דלא תימא, כיון דהגרים שלישי א', כשר, א"כ ה"ה כשדרס או החליד שלישי הראשון או האמצעי יהיה כשר, דכיון דהגרמה לאו במקום שחיטה היא, לא נחשוב אותה כלל, וא"כ יחשב כאילו דרס או החליד במיעוט קמא, קמ"ל דליתא כו'. והשתא מיירא הרמב"ם שפיר בקנה, ולכך הוי ודאי פסולה (ש"ך).

(יד)

בושט כל אלו החילוקים כשהוא ודאי שלא נגע בושט, אלא בקנה לצד מעלה, אבל בושט אפי' שחט בו כל שהוא חוץ למקום שחיטה, בין לצד מעלה בין לצד מטה, וכן בקנה לצד מטה קודם גמר הכשר שחיטה, אע"פ שגמר כל השאר במקום שחיטה, הרי זו פסולה, מפני שנקובת מקומות הללו במשהו (מחבר), והמנהג להטריף מ"מ ואין לשנות (רמ"א).

(טו)

עיקור עיקור כיצד, כגון שנעקר הקנה או הושט מהלחי ומהבשר, ונשמט אחד מהם או שניהם קודם גמר שחיטה (מחבר), משמע דאם הבשר על הסימנים עדיין כשר, אבל בטור משמע דטריפה כל שנשמט מהלחי כו' (ט"ז). והתב"ש העלה להלכה להחמיר בכל הפירושים, דאם ניטל הסימן מבשר, טרפה אף שהמיעוט שלם במקום אחד, ואם ניטל מהלחי, או אם נדלדל, שאין המיעוט שלם במקום אחד, טרפה. וסימנים שנפרקו זה מזה באורכן ברובן, או שהסימן נפרד ממקום חיבורו בצואר ברוב

א ח ל שחיטה ר ח ל

בלבוש הוגן, יכולין להשיג ולהגיע למדריגה של קדושה, שהיא נקודת הגובה, במשתמש בדברים טבעיים. כי במקום שהבעל תאוה הגם משתמש בעובדא הטבעיות לשם תאוה בעלמא, האדם השלם משתמש בתאוה זו ממש, לשם תכלית, לקיום המין לתיקון העולם. ובמקום אכילה גסה, הוא אוכל אכילתו לשם סעודת מצוה, לשם קיום גוף ונפש. והמגיע למדריגה של קדושה, גם מעשה עבירה ממש, כלומר שנחשב באחרים לעבירה, נחשב לו למצוה. והו מה שנקרא בחז"ל, מצוה הבאה בעבירה. ונאמר על זה, גדולה עבירה לשמה, שנאמר, תבורך נשים יעל אשת חבר הקני, מנשים באוהל תבורך כו'. נשים באוהל מאן נינהו, שרה רבקה רחל ולאה כו' (נזיר, נ"ו). כי בכל דברים טבעיים הכרחיים לקיום העולם, יש דרך אחד, וההפרש נעשה מההולכים בו, כנאמר ישירים דרכי ד', וצדיקים ילכו במ, ורשעים יכשלו במ (הושע, י"ד). בנות לוט הן שכיונן לש"ש, נאמר בהן צדיקים ילכו במ, הוא שכיון לשם עבירות, נאמר בו ופושעים יכשלו במ(נזיר, כ"ג).

ואבותינו הקדושים הודיבו דרך ומסילה בכל דרכי החיים לבניהם אחריהם מעשה אבות סימן לבנים לכל דור ודור, שכשביל זה הם נקראים אבות (פיונידים). הם היו הראשונים לסקל ולתקן דרכים במדבר שממה של החיים, לעשות ציונים וסימנים, לדעת כאיזה צד לנטות, כדי להשיג ולהגיע לתכלית הנרצה. כמדומנו בחז"ל, מעשה אבות סימן לבנים. סללו והתקינו שבילי הדרך בנסיות וכוחות הטבעיים שבאדם, להנחותם, לצד הטוב והמועיל. להוציאו ממצב הבהמית, ולרוממו למדרגת אדם השלם. ולכל אחד מהאבות הקדושים נפל לתקן חלק אחד מהתיקונים ביסודי החיים.

(טז)

נעקר ונשתייר נעקר הסימן ונשתייר בו משהו, כשר. והא דפסול בעיקור היינו שנעקר כולו (מחבר), משמע בהדיא שאפי' בשעת שחיטה לא אסרינן בעיקור של שמיטת הסימן, אלא בנעקר כולו כו'. ואין נמצא שום פוסק שיחלק בזה, ואין בו שום סברא לחלק (ט"ז). ומ"מ לדידן כ' הרמ"א שפיר, דמחמת מנהגא אנו מטריפין עיקור כל שהוא בשעת שחיטה, כמו שכ' הש"ך אות כ"ג (פמ"ג), פי' דהכי קאמר, דודאי מדינא אף בשעת שחיטה בעינן שנשמט דובו מלחי כו', אלא מצד המנהג אנו מטריפין אם אירע בשעת שחיטה, ולא כט"ז שהתיר אפי' בשעת שחיטה אם נעקר כ"ש. וז"ש רמ"א, ואנו נוהגין להטריף "כל עיקור" ר"ל, כל שהיה בשעת שחיטה ואפי' במיעוט קמא דקנה שנשמט כ"ש, דעדיין לא התחילה השחיטה כלל, מידי דהוה אחצי קנה פגום, אפ"ה משום חשש שמא נגע בושט, והוה בשעת שחיטה תו מחמירין מצד המנהג. ויש לפרש עוד, דאף אם תפס הקנה לבדו, אפ"ה, כיון שאירע בשעת שחיטה, מטריפין מצד המנהג כו' (שם).

והוא, שאותו הנשאר הוא במקום אחד (דכשר לדעת המחבר), אבל אם מיעוט הנשאר הוא מדולדל, שהוא מעט כאן ומעט כאן, פסול, שניכר הדבר שנעקר בכח, ומה שנשאר מחובר, חיבור מדולדל הוא, והוי ליה נעקר כולו ופסול. אבל אם לא נעקר אלא מיעוט ורובו קיים, אע"פ שרוב זה הנשאר הוא מדולדל, מעט כאן ומעט כאן, כשר (מחבר).

(יז)

אחד שחט שחט אחד מהסימנים, ונמצא ואחד שמוט השני שמוט, ואין ידוע אם קודם שחיטה נשמט או אחר שחיטה, הרי זה פסולה (מחבר), פי' ספק נבילה (ש"ך), וסיים מהרי"ק שם, ואין לומר

אם איתא דהוה שמוטה מקמי הכי, הוי חזי ליה או מרגיש בו, כי מי יכול להבחין בזה, ה"ה כעצמים בבטן המליאה (ט"ז).

ומיחו השוחט נאמן שלא חיח שמוטה, דעד אחד נאמן באיסורין, כ"ש כאן דרוב מסייע ליה (פמ"ג), ואפי' זרק חעוף מידו, ולא אמרינן דמחמת זריקה או פירכוס נשמט (רמ"א), הש"ך הראה מקום לסי' כ"ה, ד', ועיינתי שם ולא מצאתי כלום. דהתם כתיב, דאם זרק הקנה מידו, יש לחוש דע"י זריקה נתרחב, ולא וושט. ואם נאמר דגם כאן נמי דוקא נשמט וושט, הא קנה תולין דרך זריקה נשמט, ונאמר אף לנשמט הוא כן כו', זה א"א, דכל ספק בשחיטה אף שיש לתלות לא תלינן (פמ"ג). מיהו השוחט נאמן לומר שלא היה שמוט בשעת שחיטה (רמ"א), ואין זה סתירה למה שכתבתי בסעיף הקודם, שא"א בזה לידע בשעת שחיטה, דכאן מידי שבמקום השחיטה נראה אח"כ שינוי ממה שהיה בשעת שחיטה, דהיינו שבמקום השחיטה נראה העקירה, כי המקום הנעקר נתהפך ובא לשם, ובוה נאמן לאמר שלא היה בשעת שחיטה כו' (ט"ז). והתב"ש, ל"ב כתב, שאין להתיר, דמה ראייה שמעקירה בא לכאן, דלמא ע"י פרכוס בא לכאן, אלא דמהרא"י איירי שבדק השוחט ותקף אגודל, ואח"כ נמצא שמוט, נאמן השוחט, ולא תימא היכא דאיתחזק ואין בידו, אין נאמן (פמ"ג).

(יח)

הסימן השחוט שמוט אם נמצא הסימן השחוט שמוט, אם כששחט תפס הסימנים בידו, או עוד בית השחיטה מאחוריו ונדחק הסימן תחת העור, הרי זו פסולה (מחבר), כיון שתפס הסימנים, אפשר לשמוטה שתשחט, ואפשר שנשמט קודם שחיטה, והוי ספק נבילה (ש"ך), ואם לאו (שלא תפס) מותר ע"י בדיקה, שיביא בהמה

א ח ל שחיטה ר ח ל

והתיקון בחלק זה נפל בגורלו של יצחק אבינו ע"ה. במבואר במפרשים בפי הקרא, "אברהם לא ידענו", לשון עבר, וישראל לא יכירנו, לשון עתיד כו'. הענין היא בזה, כי יצחק לבדו מתאמץ לפני הקב"ה להצילני מן הדין. כי בכריאת העולם היה חסד לאברהם, ומדת יעקב שמור לעתיד, ועולם הזה מתנהג ע"י יצחק. לזה אמר כי אין ליצחק לסמוך על חסד אברהם, שקדם אליו, ולא על יעקב שהוא שמור לעתיד (עשרה מאמרות, ח"ג). ועל יצחק היה מוטל לתקן החיים הנוכחים היום יומים, להניח היסוד לבנין הרגל האמצעי, מהשלשה רגלים שהעולם עומד עליהם, והיא עבודה; העמוד התיכוני, שרוב מגין ורוב בנין של בני אדם העוסקים בבנין העולם נחמכין עליו, ונחשב לחוט השדרה שבוכותו העולם קיים. כשבילם היה יצחק משתדל למצוא להם תיקון, לרומם את חייהם היומים לרום המעלה, כמרומן בקרא, ויצא יצחק לשוח בשדה (חיי), על עסקי שדה, הלך להתפלל על תיקון החיים של בעלי השדה, הכולל את כל צודי החיים החברותיים, והיא עבודה, מלאכה, עסק, משא ומתן, וכל שארי תכסיסי מלחמת החיים, שבני אדם גם בני איש לוחמים את לחמיהם, וכל צרכי פרנסה שלהם. ומבואר במשנה, על שלשה דברים

אחר השחיטה על חוד הסכין טבעת אחת. דהיינו שהיתה חתוכה, ושני צדדי החתך על שני צדדי הסכין, והכשרתי. דבזה נראה ברור, שלא ע"י דחיקת הסכין על הגרגרת נקפצה חוליה א' ממקומה, שהרי נחתכה הטבעת, ואין לחוש שמא תחילה נדחפה ממקומה, ואח"כ חתך (ט"ז). דעת הש"ך נמצא על הארץ להחמיר אם נמצא על הארץ, ואפי' נחתך הטבעת

מצד אחד, ע"ש. ולענין דינא הנה בס"ס כזה החמיר התב"ש כ"ו, אמנם אם בודאי רק מיעוט הוא, יש להכשיר (בנמצא על הארץ או על הסכין) ואף להש"ך כו' בספק אחד יש להתיר כו' שמא אחר שחיטה נעקר (פמ"ג).

(ב)

שחיטת תרנגול השוחט תרנגול צריך ליוהר שידחוק רגליו בקרקע, או יגביהנו שלא ינעץ רגליו בקרקע, כדי שלא יעקור הסימנים (מחבר). וה"ה בכותל, ובקצת ספרים כתוב שלא ידחוק, והוא טעות סופר (ט"ז), ואם לא נזהר ומצא אח"כ הסימן עקור, מ"מ לא הוה אלא ספק (פמ"ג).

וישחוט הסימן, אח"כ יעקרנו, אם דומות שתי השחיטות זו לזו כשרה, ואם השניה מאדמת יותר, פסולה (מחבר). כי שמא האודם הוא מחמת שהיה בה עדיין חיות. ול"ד למה שכ' לקמן סי' ל"ד, ט', שמדמין באותה בהמה, לפי ששם האודם הראשון, טרפה, ע"כ אין מכשול לפנינו (ט"ז). ועכשיו אין אנו בקיאות בבדיקה זו, הלכך בכל גונא אסור (מחבר).

(יט)

טבעת על הסכין שחט העוף כדרכו בהכשר, ואחר השחיטה מצא טבעת מהגרגרת שלם על הסכין, כשר (מחבר), ויש מטריפין בזה, וכן עיקר ואין לשנות (רמ"א). אם נמצא מן הטבעת פחות מרובו על הסכין, או על הארץ פשיטא דכשר, שהרי אין כאן טרפות לגמרי, אף אם נעשה חתוכה על ב' ע"י דחיקת הסכין. ונראה, צדדי הסכין אפי' אם ספק לנו אם הוא הרוב או לא, ניזל לקולא מטעם ס"ס, ספק שמא לא היה הרוב, את"ל שהוא הרוב, שמא נעשה ע"י גלגול הגרגרת. ופעם אחת בא לידי באחד ששחט אוזא, ומצא

סימן כת

שצריך לבדוק אתר השחיטה, ובו ג' סעיפים.

(א) בדיקת הסימנים לאחר שחיטה. במשמוש, בראיה. אם לא בדק. תקופת אגודל על שיפוי כובע. לבדוק אחר שמוטה. אחר הגרמה. אם שחט באמצע הצואר. זמן בדיקת הסימנים. (ב) לבדוק על ידי נוצה. (ג) נסל זאב בני מעים אחר השחיטה, והחזירם נקובים.

שראוי ונכון להעביר ידיו תוך חתך שחיטת בהמה להרגיש עם המשמוש, ששחט כראוי, דבראיה אין לבדוק יפה, דבית השחיטה מלא דם, עכ"ל. ופשוט דעל שחיטת רוב קאמר הכי (ט"ז). ור"ל, דל"ת דאין צריך יותר דכתב הטור, קאי אהגרמה, שא"צ לראות אם לא הגרים, לז"א דאשחיטת רובן קאי כו' דאל"כ

(א)

בדיקת הסימנים השוחט צריך שיבדוק בסימנים אחר שחיטה אם נשחטו רובן, או שיראה בשעת שחיטה שהן שחוטין רובן (מחבר). בטור כתב בזה, אם רואה אותן שחוטין לפניו, א"צ יותר כו'. ובמהרי"ל כתב בשם רבו באמת להחמיר,

א ח ל   שחיטה   ר ח ל

העולם עומד, על התורה ועל העבודה כו' (אבות), כי שלשה עמודים אלה, השתלמו בהם שלשה אבות. אברהם איש החסד, תיקן עמוד ג"ה, יצחק תיקן עמוד העבודה, יעקב תיקן עמוד התורה, כמו שדרשו, יושב אוהלים, אהלי שם ועבר (תורת אבות). ועל גורל יצחק נפל לתקן את בעלי עבודה זו, להדרם ולרוממם למדריגת רם ונשא ותכונת יצחק מרומזת בתורה. כתיב, ויגדלו הנערים, ויהי עשוי איש יודע ציד יצחק, עמוד העבודה איש שדה, ויעקב איש תם יושב אהלים (תולדות). שני סוגים הם בתכונת בני אדם, איש שדה, המרמו להמון עם, עם הארץ, ויושב אהל, הוא הבן תורה וכן מדע. ויאהב יצחק את עשיו כי ציד בפיו (שם). כי בפיו של יצחק, ציד תמיד, כל היום יתאוה לאכול את הציד, ותמיד הוא בפיו לא יאכל דבר אחר, והוא המביא לו כו' (רמב"ן). וצריכים להודות שההמון עם, האיש שדה הוא היסוד

איך חולק על אביו הרא"ש שהצריך לבדוק אחר הגרמה, ע"ש. ובמהרי"ל משמע, שאין לסמוך על ראיית עין (פמ"ג).

ואם לא ראה שרובן שחוטין, אסור לא בדיק (מחבר) והוי נבילה, דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת, ואינה ניתרת עד שיודע לך שנשחטה כראוי, ש"ס (ש"ך). פי' ודאי כל ספק השקול אוקמיה אחזקה, וכן משמע מרמב"ם בפ"א הל' שחיטה, הרי זה נבילה, ומשמע דהוה ודאי, והתב"ש כתב, להרמב"ם הוה ודאי נבילה, ולוקה משום נבילה, ולא לטמא במשא, ויראה כוונתו, דכל מה שהיתה עומדת בחייה, כן עכשיו, דהוי לקי משום אבר מן החי, ה"ה עכשיו כו' (פמ"ג). ונהגו לבדוק בדרך זה, תקופת אגודל שתוקף אגודל על שיפוי כובע, ומתוך הדחק יפלטו הסימנים לחוץ, ואז יכול לדאות אם נשחטו דובן או אי עביד שמוטח. כי אם לא יכנסו לפנים לאחר שהסיר אצבעו, הוי שמוטה וטרפה, מיהו אין צריך לבדוק אחר שמוטה, דסמכינן ארובא, כמו בשאר טרפות (דמ"א), ובספרי העלתי דלכתחילה יש לבדוק גם אחר שמוטח, כדעת בה"ג, אלא דבדיעבד אם לא בדיק, מותר, ודמי לריאה, כדלקמן סי' ל"ט, וה"נ שכיח לעשות שמיטה בשעת שחיטה, כדמשמע ממאי דאיתא בש"ס ופוסקים, גבי השוחט תרנגול בסוף סי' שלפני זה (ש"ך). תוכן כוונתו, דשמוטה הוה עכ"פ מיעוט המצוי כמו סירכות הריאה לבדוק אחר שמוטח ומש"ה צריך לבדוק, ומ"מ מ"ש דאנו אין אוסרין ריעבד, הא באין הפ"מ אוסרין בריאה, ה"ה כאן יש לאסור באין הפ"מ, ואולי יש לחלק כו', וראיתי להתב"ש,

א', הקשה איך אנו סומכין על תוקף אגודל, דלמא המיעוט מדולדל ולא יצא לחוץ כו' וזה יפה הקשה כו', וצריך לומר, דמלתא דלא שכיחא הוא שיהא המיעוט מדולדל, וכיון דלא הוה מיעוט המצוי, תו לא מחמירין (פמ"ג). ויש מי אחר חגרמח שאומר שצריך לדאות שהם שחוטין במקום שחיטה, בלא הגרמה (מחבר). דבעיקור אין צריך לבדוק אחריו, דסמכינן על רוב שאין בהם עיקור (הרא"ש). ונראה הא דצריך לבדוק אחר הגרמה, דשכיח הוא בשוחט סמוך לראש, שיגרום חוץ למקום הכשר (ט"ז). שחט באמצע הצואר והיינו בשחט סמוך לראש, ולא באמצע הצואר דרחוק הוא שיגרום, כן כתב התב"ש. ושמ"ח סיים, אם שחט סמוך לראש ולא בדיק, הוי ספק נבילה, ולא ידענא אמאי לא ודאי, שכל ספק השקול ואיכא חזקה, ודאי משוי לה. וכן כ' הוא ז"ל באות ג', דספק השקול ודאי משוי לה (פמ"ג).

זמן בדיקה ויש לבדוק אחר זה קודם שיזרוק העוף מידו, ואם לא בדיקו תחילה, בודק אח"כ, ולא חיישינן שמא ע"י הפירכוס נתרחב החתך (דמ"א). הג"ה זו צ"ל קודם ויש מי שאומר (ש"ך). לכאורה יראה דפליג אט"ז אות ג', דסובר הטעם שמא ישכח מלבדוק אח"כ, דלפי דבריו אין חילוק בין רובא להגרמה, דה"ה אחר הגרמה צריך לבדוק קודם שיזרוק מידו שמא ישכח. וא"כ בכיון עשה דמ"א כן, דכתב הג"ה זו כאן, לומר דקאי נמי אהגרמה, אלא סובר דהטעם דלכתחילה חיישינן שמא יתרחב כשיטת מהרי"ו, דלא שייך זה בהגרמה אלא ברוב כו'. ויש בזה קולא וחומרא, לפי הט"ז, שמא ישכח

א ח ל שחיטה ר ח ל

לקיום העולם, הוא הזן את הכל ומסרנס לכל, הוא המכין מזון, וכל צרכי הבריות, ויושכי האהל מתאווים לאכול את הציוד שהם מכינים, ותמיד הוא בסיו. ומגדר הנימוס והמוסר מחויבים אנחנו, לא רק להודות, אלא גם להלל ולשבח, לברך ולקלס, לאוהבם ולכבדם כמו שעשה יצחק, כי היה מכיר טובה וידע שאם אין קמח אין תורה, ואם לא ימצא מי שיכין צרכי אוכל, לא יוכל היושב אהל ללמוד תורה. וכדאי הוא הדבר, שבעלי המדע כבר יכירו את זאת, ויחלקו כבוד להמון עם. וכן עשה הלל, כשראה איך ת"ח מבזים לעמי הארץ העוסקים בעבודה, המשיל להם משל, ההרים אמרו לבקעות, כמה קטנים ואין חשובים אתם, כמה גדול העולם, וכמה מר גורלכם, עיניכם אינם רואים לא שדות ויערים, ולא ערים וכפרים, אינכם נהנים מקוי זוהר השמש. על זה ענו הבקעות אם חזרתם אתם לנו את העפר והחול הניתן ככם, בעת שנתגדלתם להיות הרים, הייתם כמוני. וביאר להם הלל ואמר, אם אחיכם לא יעבדו את השדות, כלינו כולנו ברעב. ולכן בדרך משה את זבולון, שמח זבולון בצאתך ויששכר כאהליך, כי זה תלוי בזה (מדרש). אמר ר' שמעון בן לקיש, אומה זו כגפן נמשלה, זמורות שכה אלו בעלי כתים, אשכלות שבה, אלו ת"ח, עלין שבה אלו עמי הארץ כו' (חולין, צ"ב), עלין שבגפנים סובלין הרוח ומגינים על האשכלות שלא יכם שרב, שמש ורוחות. כך עמי הארץ חורשין וזורעין וקוצרין, מה שתלמידי חכמים אוכלין

(ב)

לבדוק ע"י נוצח הבודקים בנוצה לראות אם נשחט הרוב, טועין הן (מחבר). דשמא לא נשחט הרוב, ואנן בעינן רוב הנראה לעינים, מרדכי, ובהג"א מא"ז כתב, דאפי' שוחט המיעוט, הנוצה קורע ואסור (ש"ך). ופירוש הב' מחמיר, דאף אם נמצא אח"כ רוב אסור, דשמא הנוצה קרעה ונעשה רובו, אסור (פמ"ג).

(ג)

נטל זאב בני מעים, נשחטה כראוי, ובא והחזירום נקובים זאב ונטל בני מעית והחזירן כשהם נקובים כשרה, ולא חיישינן שמא במקום נקב נקב (מחבר), דכיון דנשחטה הרי היא בחזקת היתר, עד שיודע לך במה נטרפה, ש"ס, ופוסקים. ובסי' ל"ז ס"ה נתבאר דאפי' יש נקבים הרבה שלא במקום שיניו, תלינן כוליהו בזאב (ט"ז, ש"ך). אבל קודם שידעינן שנשחטה כראוי, בחזקת איסור עומדת, וכל ספק שאירע בשחיטה טרפה (דמ"א).

מלבדוק, הוה חומרא אף בבהמה דלא שייך פרכוס, צדיך לבדוק מיד. וה"ה הגרמה, ובעוף אם שחט הושט, ג"כ הדין כן. ואלו לטעם הש"ך, בבהמה אין צדיך, ועוף דנקיט דמ"א הוא בדקדוק, ואם שחט הושט בעוף, א"צ לבדוק מקודם, דוקא קנה יש חשש שמא יתרחב כמ"ש הש"ך. ויש ג"כ חומרא לש"ך, אם אמר לאחר שזכיר לו הבדיקה, דלא שייך שישכח דשנים לא ישכחו כמו גבי בדיקה כו', אפ"ה אסור שמא יתרחב, ולט"ז שדי כה"ג (פמ"ג). באור זרוע מביא להחמיר כשזרקו, דחיישינן שמא נתרחב החתך, והב"ח כדי לישב הדברים שנכתבו בשם א"ז חילק, דהיכא דנמצא הסימן שחוט כולו, ודאי לא חיישינן שנקרע יותר בפרכוסו, אבל בנמצא שחוט רובו חיישינן, ולא כיון יפה כו'. אבל אני קבלתי חילוק נכון מפי או"מ כ"ץ ז"ל, דודאי דרך הקנה להתפרק, וחיישינן דבקל נעשה רוב בפרכתו, אבל כשנמצא הושט שחוט, כשר, דאין דרכו להתקרע אלא באורך, ולא ברוחב (ש"ך). וט"ז מיקל בכל ענין, ע"ש.

סימן כו.

דין נקב בושט או בבני מעיים קודם השחיטה, ובו ב' סעיפים.

(א) ניקב הושט קודם גמר שחיטה, נגד מקום שנשחט. (ב) שחט הקנה, וניקבה הריאה. שחט הושט וניקבו בנמ"ע.

נשחט הקנה, מ"מ אין טרפות פוסל בושט שנשחט כבר כו'. וכ"ש אם ניקב הושט אחר שנשחט כולו קודם שחיטת הקנה, דכשר דלא כהב"ח (ש"ך).

שחט הקנה וניקבה הריאה; שחט הקנה הושט, וניקבו בני מעיים; וניקבה הריאה קודם ששחט

הושט, שחט הושט וניקבו בני מעיים, קודם ששחט הקנה, טרפה (מחבר). אע"פ שחיי הריאה תלויין בקנה, וחיי המעיים תלויין בושט,

(א)

ניקב הושט נגד מקום שנשחט כנגד מקום שנשחט כבר, טרפה (מחבר) היינו קודם גמר שחיטת הושט, אבל לאחר ששחט רובו, כשר אפי' לדידן רפסלינן כל הלכות שחיטה במיעוט בתרא, דהתם היינו במיעוט הנשאר עצמו, אבל מה שנשחט כבר נכשר. ועוד דשאני הכא, דלא אירע הפסול דרך שחיטה כלל, וכן משמע מפי' רש"י ז"ל כו', ואף שעדיין לא

רחל

שחיטה

אחל

(רש"י). ומצינו, שחביכה אצלו יתברך המלאכה, יותר מזכות אבות, שזכות אבות הציל ממון, שנאמר, לולי אלקי אברהם כו', כי אתה ריקם שלחתנו, הרי ממון. וזכות מלאכה הצילה נפשות, שנאמר, את יגיע כפי ראה ויוכח אמש. שאמר לו השמר לך מדבר עם יעקב כו' (ילקוט חוש, ל"ה). ועל יצחק אבינו נפל הגורל להביא תיקון בחיי היומיים, במצות הנוהגות בין אדם לחבירו, הנחשבים הרכשת הצרכים, ותשמושי הצרכים להאוסנים של הקיום, הטובים וחוזרים על שני הצירים הכלליים, והן "הרכשת הצרכים", ו"תשמושי הצרכים". כדי לרכוש לעצמם צרכי הספקת החיים, אנשים נפגעים זה בזה, ללחום את לחמם, והחטרון בסדר ומשטר, בחוקים קבועים ומתוקנים בחיי החברה, מביא לידי גזילה ושפיכת דמים. זה חוטף וזה רומם, גזול על ימין ועל שמאל,

אפ"ה שייך בהן טרפות, עד שישחוט שניהם, קנה וושט (ש"ך). ולא אמרינן כיון ששחט הושט הוה המעיים כמונחים בסל כו', דקיי"ל יש טרפות לחצי חיות. ולכאורה יש להקשות מזה על מה שכו' בסמוך בשם רש"ל, דאין

איסור בנקיבת הושט אחר שחיטת רובו, י"ל שאני הכא דיש בעלמא טרפות למעיים בפני עצמם בלא הושט, וע"כ גם כאן אוסר הנקב בהם אחר שחיטת הושט, משא"כ בושט עצמו, דכיון שנשחט רובו, הרי הוא כמאן דליתא (ט"ז).

סימן כז.

שלא להתוך אבר מהבהמה בעודה מפרכסת, וכו' סעיף אחד.

(א) לאכול ממפרכסת לאחר שחיטה. שחט הקנה וניקבה הריאה. מפרקת העוף, שנשברה ונקשרה.

כ' התבו"ש ושמ"ח. ומיהו בהנך ששה נבילות יש לעיין כו' (פמ"ג). מפרקת העוף עוף שנשברה מפרקתה, שנשברה ונקשרה ונקשרה, והחוט והבשר שלמים, יש מי שרוצה להטריף, שמא נשבר רוב בשר עמה, וחזר ונרפא כמו שחזרו השברים יחדיו, והיו כקרום שעלה מחמת מכה כו'. והט"ז חולק ודעתו להכשיר ע"ש. ולענין דינא נשברה מפרקת לחוד, כשרה אף בלא הפ"מ. הא עם רוב בשר, יש להחמיר באין הפ"מ ומה"מ יש להתיר. ומ"מ לא חיישינן שמא נפסק החוט וחזר ונתרפא, כדמוכח לקמן, נפסק השדרה ולא נפסק החוט, כשרה, ולא אמרינן שמא נפסק ג"כ החוט כו', ועיין בתב"ש כאן (פמ"ג). אם חתך מבהמה טמאה קודם שתצא נפשה, כיון דלא שייך בה שחיטה, אסור להושיט ממנה לבן נח (ש"ך) בהמה של עכו"ם ששחטה ישראל, אסור להושיט לב"נ, מאחר שהוא לא נצטוה על השחיטה, א"כ בבהמה שלו לא הותרה לו בשחיטה, ודינה כשחטה עכו"ם, ואם חתך ממנה בעודה מפרכסת, אסור להושיט לב"נ (שם). ויראה ודאי מלשון הרשב"א והש"ך, דוקא ישראל בטמאה וגוי בטוהרה אסור בעודה מפרכסת ליתן לגוי, הא ישראל

(א) לאכול ממפרכסת חתך מבהמה לאחר שנשחטה כראוי, ועודנו מפרכסת, אסור לאכול ממנה עד שתמות הבהמה (מחבר). דכתיב לא תאכלו על הדם, דמשמע קודם שתצא נפשה, וסיים בטור, אבל לאחר שתצא נפשה מותר לאכלה, ולהאכילה לעכו"ם כו'. כיון שלישראל מועיל השחיטה, ומותר מה שנחתך בעודה מפרכסת, כל שהמתין עד שמתה. וליכא מידי דלישראל שרי, ולעכו"ם אסור כו' (ט"ז). אם שחט שחט הקנה וניקבה הריאה, לאו וניקבה הריאה ודאי טרפה אלא ספק, ולצורך הפסד גדול, אי יש עוד ספק, יש לצדד, ובלא הפסד גדול, אין לצדד כלל, דרוב הפוסקים סוברים דהוה ודאי, דלית הלכתא כר"ל. ואי נתנבלה בשחיטה הסכים התב"ש ובכו"פ ג"כ דאסור ליתן הבני מעיים לעכו"ם. ומיהו אי טרפה או קודם שתצא נפשה, מותר ליתן לגוי, דאף דלישראל אסור משום טרפה, או משום איסור לא תאכלו, מ"מ כיון דאיסור אמ"ה חלף והלך לו, גם לב"נ מותר כו'. ואם נתנבלה א' מששה נבילות דמטמאין מחיים, וחתך בשר בעודה מפרכסת, שרי ליתן לב"נ, דלאו חיה הוא, כיון דמטמאה מיד, וכן

א ח ל שחיטה ר ח ל

ואיש את רעהו חיים בלעו, ומביא חרבין בעולם, כמו שקרה לדור המבול שהשחית כל בשר את דרכו, כלומר את דרך וסדר החיים, ובא קץ לכל בשר. לפעמים יבוא הקץ ע"י מבול מים, לפעמים ע"י מבול של אש המביא כליון ואבדון ע"י מלחמות ותהפוכות שונות. וכרחם אב על בנים, היו דואגים אבותינו הקדושים על גורל בניהם, והשתדלו להביא תיקונים שונים בדרכי חייהם. כמו שמצינו באברהם שתיקן דור אנוש, שהיו עובדי עכו"ם, ועל יצחק נפל לתקן חטא דור המבול, והיא שפיכת דמים, ויעקב תיקן דור הפלגה (מגלה עמוקות). וזהו דכתיב, ויצא יצחק לשוח בשדה (חיי). לצלאת בחקלא (אונקלס), ואין שיחה אלא תפילה (ברכות, כ"ח). והאבות הקדושים אינם מתפללים תפילה פרטית, רק בעד הכלל כולו, הם מבקשים בתפילתם על תיקון הדורות לדורותם עדי עד. ובתפילת המנחה שהיה יצחק מתפלל בשדה, היה מתפלל על התיקון בשדי החיים החברתיים הכלכליים, שלא יחזרו ויבואו דורות כדור המבול. ולא במקרה נמסר התיקון של עמוד העבודה ליצחק, כי יש לו שייכת קרובה לבעלי העבודה, ומה שקרה לזה קרה לזה.

בטרפה, אף דאסוד לישראל משום טרפה, דכה"ג לא שייך מי איכא מירי, כמ"ש בתוס' חולין, ל"ג. מ"מ כיון דמהני הך שחיטה להוציא מידי אמ"ה לישראל, ה"ה נמי לבן נח, וליכא ביה משום לפני עור כו'. ומיהו כל שנפסלה בשחיטה, ולא מהני הך שחיטה מירי אסוד ליתן הבנמ"ע לגוי, דלא קיי"ל כר"ל.

היינו משום ספיקא, או דכרוב שנים הוה עכ"פ כמאן דמנחי בדיקולא דמיינן. והעולם אין נזהרין מזה, ואולי סומכין על דברי פר"ח דלא קיי"ל כר"ל, וכבר התבאר דאינו כן, ועוד, אף להפר"ח יש קצת עיון בסי' גופא, דמורה איהו גופא דכמאן דמנחי בדיקולא דמיא (פמ"ג).

סימן כח.

דיני כיסוי הדם, ובו כ"ד סעיפים.

(א) בעלי חיים הצריכים כיסוי, לא יענג עצמו בתפנוקים באכילת בשר. מצות כיסוי היא מצוה בפני עצמה. שחט ולא כסה. אם פרוצים בכיסוי. (ב) לברך על הכיסוי. שכח לברך. שהחיינו על כיסוי. על השחיטה. הטעם. (ג) כיסוי בכוי. לשחטו ביו"ט. לשחוט בופלי ביו"ט. שחטן ביו"ט. לקבל הדם בכלי ביו"ט. (ד) לכסות דם בופלי. (ה) עפר למטה. הזמנה בפה. (ו) איך לכסות. (ז) לא היה עפר למטה. (ח) מי צריך לכסות. קדם אחר וכסה. לכבוד במצות כיסוי. (ט) שחט הרבה עופות. נבלע הדם בקרקע. (יא) כיסוהו הרוח. כיסה הוא עצמו ונתגלה. (יב) דם שנפל לתוך המים. (יג) נתערב בדם בהמה. נתערב במים. שחט דבר דאתילד בו ריעותא. (יד) שחט עוף, ועליה בהמה. שחט עוף על בהמה. לשחוט עוף במקום שעתיד לגלות הכיסוי. כשצריך לדם, אם מותר לגלות. אם עוף אחרונה נתנבלה. (טו) אם מחויב לכסות דם הניתן, ושעל הסכין. אם צריך לכסות כל הדם. דם הנפש. (טז) אם לכסות. כששחט לחולה בשבת. לכסות מיד אחר השחיטה. (יז) השוחט ונתנבלה. אם לכסות טרפה. חשו"ק ששחטו, אם לכסות. גדול ואינו יודע הלי שחיטה. (יח) השוחט רק לדם. נוחר. מעקר. (יט) בדיקת הסכין והסימנים קודם הכיסוי. נאכד הסכין. (כ) זמן כיסוי בחיה. אחזות שמלעייטין. דבר דאתילד בו ריעותא. ספק טרפה. (כא) אם אין עפר לכסות. הולך במדבר או בספינה. לשחוט לתוך סנדל של עור. (כב) שחט ולא יצא דם. (כג) הדברים הראויים לכיסוי. (כד) לכסות בעפר המדבר. בטיט. עבר וכיסה בדבר שאין מכסין. למכור המצוה בדמים. שוחט שפלוסוהו ע"י עד א', והוא יודע בעצמו ששקר הדבר, אם לשחוט לעצמו.

(ט"ז. רש"י). ועיין יש"ש כיסוי הדם (מכרייתא) סי' ג', דאנו שאין בריאים, אוכלים בשר. ומ"מ לא יעדן עצמו בתפנוקים. והעתיק דברי הרמב"ם ז"ל, אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמרפה עצמו עליהן, ולא כאלו שלומדין מתוך עידון, ומתוך אכילה ושתייה, אלא במי שממית עצמו עליהן. שידוש, שמצער גופו תמיד, ולא יתן שינה לעיניו כו' אמרו חז"ל כו'. ועיין בספר המדע פ"ה. כתב

(א) בע"ח הצריכין כיסוי השוחט חיה או עוף, אכילת בשר צריך לכסות דמן, בין צדן עתה, בין שהיו מזומנים בידו (מחבר). דכתיב אשר יצוד ציד, מ"מ. א"כ למה נאמר יצוד, למדך תורה דרך ארץ, שלא יאכל בשר אלא בהזמנה (חז"ל). כאילו הוא צד שאינו מזומנת לו, כלומר, שלא יאכל בשר תדיר

א ה ל שחיטה ר ה ל

יצחק נעקד על המזבח והביא את עצמו לקרבן עולה, שבזכותו העולם קיים, כמבואר בחז"ל, אלא אמר רב יוסף קרא אשכח כו', ויאמר דוד זה הוא בית כו', וזה מזבח לעולה לישראל, כי בית כו' (ד"ה א', כ"ב). בשלמא בית מנכרא, אלא מזבח מנא ידעיכו, ור' יצחק נפחא אמר, אפרו של יצחק ראה שמונת באותו מקום כו' (זבחים, ס"ב). ובמקום אחר כצינו בגמ' וז"ל, ובהשחית ראה ד' וינחם (ד"ה א', כ"א), מאי ראה אמר רב כו', ושמואל אמר, אפרו של יצחק ראה, שנא' כו' (ברכות, ס"ב). וכן מצינו בתפילת משה על ישראל, אם הריגה הם חייבים, זכור ליצחק אביהם שפשט צוארו ע"ג המזבח לשחוט (ש"ה, מ"ד). וכן הוא ג"כ הדבר בעובדי עבודה, המוסרים את נפשם על קיום העולם. כי כל עובד בנפשו יביא לחמו. כמבואר בחז"ל בפסוק, כי תבוא בכרם רעין ואכלת

על דם בהמה, דליכא עפר למטה, אפ"ה נוסח הברכה חרא היא. והתב"ש כ' טעם (מה שאנו אומרים פרט המצוה) דכתיב וכסינו את דמו, לשון העלמה כו', לכן אנו אומרים בעפר, לומר, דמצוה היא לכסות בעפר, ונכון שכתב לברך הוא. ואם שכח לברך קודם הכיסוי, פר"ח כתב יברך אח"כ, כיון דבה"ג סובר דעיקר הברכה הוא אח"כ. והתב"ש העלה דאין לברך אח"כ לחוש לדברי הרמב"ם ז"ל כו' וכן ראוי להורות, דספק ברכות להקל כו'. הש"ך הראה מקום שחתינו לאות כ"ט דאם ממצח בכגדו, ולא יאמר בעפר, כ"א על כיסוי דם. ולענין הלכתא עיין מה שכתבתי שם (פמ"ג). מי ששחט פעם ראשון מברך שהחינו על הכיסוי, אבל לא על חשחיטתו, דמוזיק לבריה (דמ"א). ז"ל הגהות מנהגים שהביא בר"מ, דכיסוי הוי מצוה, כדאמרינן, בזכות שאמר אברהם ואנכי עפר ואפר, זכו בניו לשני מצוות, והווי כמו ציצית וסוכה דמברך שהחינו עכ"ל. והש"ך האריך להקשות, מ"ש משאר מצות, כמו תפילין ומוזזה וכדו', שאין מברכין שהחינו, והניח בצ"ע. ויש לומר, דהשחיטה היא בידו, ואינו מצוה לשחוט, דהא יכול להיות לעולם בלא בשר, או שישחוט אחר. אבל בכיסוי, החוב מוטל על כל אדם שרואה דם לכסות, כדלק' ח' (ש"ך). והפר"ח הסכים שלא לברך שהחינו בפעם ראשון על הכיסוי, ועיין כנה"ג הניח בצ"ע לכן יראה ודאי דאין להכניס עצמו בספק ברכה, והתב"ש הסכים דמברך, וצ"ע (פמ"ג).

(ג)

כוי כוי שהוא ספק חיה, וכלאים הבא מבהמה וחיה, צריך לכסות דמן, ואינו מברך (מחבר), הש"ך העלה דמיירי בצבי הכא על התישה, הא איפכא, ודאי מכסה בברכה, דלורע אם ודאי חיישינן (ט"ז, ש"ך, פמ"ג)

כנה"ג, ו', דהא דאמרינן לעולם יכבד אדם אשתו ובניו יותר ממה שיש לו, היינו במלבושים, דר' יוחנן קרי למאני מכבודתא, ולא באכילה ושתייה. וכ' בשם דמ"א, דאם הוא אנינא דעתיה כד' יוסף, יכול לערן עצמו, שזה ג"כ משמירת ובריאת הגוף עכ"ל. העתקתי זה מפני שהם דברי מוסר והשכל (פמ"ג).

והכיסוי היא מצוה בפני עצמה מצוות כיסוי (דמ"א). ואין להקשות ממה שכתב הרא"ש, מביאו בטור סי' כ', דמצות כיסוי היא גמר מצות שחיטה, דכאמת היא מצוה כפני עצמה, אלא שייכה אחד מצות שחיטה, כמו תפילין של ראש עם של יד. ואין להקשות למה פסק כהג"ה, י"ט, ד', שמותד לרבר בין כיסוי לשחיטה, מ"ש מסח בין תפילין לתפילין, י"ל, דבתפילין שייכה הברכה דשל ראש גם על של יד, כמו שזכרנו בהל' תפילין (ט"ז).

אבל השחיטה כשרה, אף שחט ולא כפח אם הויד ולא כסה (דמ"א). ואם העם פרוצים שאין מכפיין או אין מברכין על הכיסוי או על השחיטה, יש למגדר מילתא, ולאסור השחיטה. והתב"ש כתב, דה"ה אם אותו השוחט לחוד הוא פרוץ ואין מברך על השחיטה וכיסוי, יש לאסור (פמ"ג).

(ב)

ברכת כיסוי חייב לברך קודם שיכסה, אקב"ו על כיסוי דם בעפר (מחבר). אע"פ שלא מצינו בשום מקום שמזכירין פרט המצוה כברכה, אלא דרך כלל, וא"כ היה די לומר על כיסוי דם לחוד, מ"מ הכא שאני, שעושה שני מצות, דהיינו כיסוי שלמטה מן הדם, ושלמעלה, וזה נלמד מן בעפר, ע"כ צריך לומר בעפר, להורות על שני המצוות (ט"ז). ואף אם נבלע הדם, ורישומו ניכר, דלית ליה אלא כיסוי מלמעלה. או דם חיה

א ח ל שחיטה ר ח ל

כנפשך כו' (דברים, י"ד). כנפשיך, מלמד כשיעור השכירות שלו. כי הפועל מסכן את נפשו על השכירות שלו (בבא מציעא, —), ומפקר את נפשו על מזבח החיים, להכין לבני אדם ממיטב הארץ, וכן מצינו אצל יצחק, איך חנינא, ויקח כו' את המאכלת, למה נקראת סכין מאכלת כו', כל אכילות שישראל אוכלין בעוה"ז, אינם אוכלים אלא בזכות אותה מאכלת (ב"ר, נ"ו). ולאחר החרבן שהתפילה באה במקום הקרבנות, הפועלים מביאים קרבנות במקום תפילה (כי הפועל העומד בראש האילן, אינו יורד להתפלל), כנאמר, ואליו הוא נושא את נפשו (תצא) אל השכר הזה הוא נושא את נפשו למות עלה בכבש ונתלה באילן (רש"י).

ויצחק בא ללמד אותנו את הכרת הקדושה שבעבודה, והרגשת ריח השדה, כי ראה שם ברכת ד'. ריח השדה כמו שאמר, ראה ריח בני, כריח השדה אשר בירכו ד' (תולדות). ריח בגדיו מריחים כריח שדה, פי' בציצים ופרחים, שהוא איש שדה, וקלטו בגדיו ריח השדה, וע"כ בירכו (טור). וכשבא יצחק אל השדה, ראה שם השכינה, ולכן התפלל שם תפילתו, דכתיב ויצא יצחק לשוח בשדה

(ח)

עפר למטה צריך למטה עפר תיחוח, וצריך להזמין בפה, ויש אומרים שאינו צריך (מחבר). דכתיב בעפר, מלמד שצריך ב' כיסויים (ט"ז). ועפר דלמטה צריך שיהא כמו עפר דלמעלה בכל הלכותיו, דבר שמצמיח, או שיהא נקרא עפר (פמ"ג). העפר דלמטה צריך להזמין בפה לשם כיסוי, היכא דמצא עפר תיחוח כו'.

חזמנה וכן כשנותן הוא לשם עפר תיחוח, חשוב כהזמנה כו'. אבל עפר שלמעלה, לכ"ע צריך שיתן הוא כו'. ונ"ל דלא פליגי אלא למצוה מן המובחר, אבל בדיעבד, פשיטא דלכ"ע א"צ שיתן הוא אפי' עפר שלמעלה, דהא כיסהו הרוח בסי' י"א פטור מלכסות (ש"ך). דעיקר כוונת הש"ך נמי הכין הוא, דבעינן שיאמר בפה אם מצא עפר מוכן, או שיוזמין בידו וא"צ לומר בפה, ועפר למעלה ודאי נוטל בידו, זה הוא הזימון, וא"צ לומר בפה שעושה לשם כיסוי (פמ"ג).

(י)

איך לפפות מכסה בידו או בסכין או בכלי אחד, אבל לא בדגלו, כדי שלא יהיו מצות בזויות עליו (מחבר). ד"ל בקתא של סכין, אבל לא בראשו, דשמה יפגום אותו (ט"ז, ש"ך) השוחט המכסה בלהב הסכין, יש להעבירו (פמ"ג).

(ז)

לא היה עפר למטה שחט ולא היה עפר למטה צריך לגרוד הדם, וליתנו בעפר תיחוח, ולכסות עפר תיחוח עליו (מחבר).

(ח)

מי צריך לפפות מי ששחט הוא יכסה, ואם לא כיסה ודארו אחד, חייב לכסות (מחבר), בגמרא יליף לה מדכתיב ואומר

אין שוחטין אותם ביו"ט (מחבר), דכיון דצריך לכסותן, וביו"ט אין רשאים לכסות, לא ישחוט לכתחילה (ש"ך). ולשחוט כוי ביו"ט אם יש לו עוף, לכאורה שרי, דמכסה בשביל העוף, מ"מ כיון דכתבו לא ישחוט זה על זה, אלא זה אצל זה, א"כ צריך טורח לכסות שתיהן, תו אתי למשרי חלבו, ואסור. וה"ה חיה עם כוי אסור, כמ"ש בסמוך, ובופלי אסור לשחוט ביו"ט (פמ"ג).

לקבל הדם בכלי ואם שחטן ביו"ט (כוי וכלאים) אינו מכסה דמן, ובלילה אם רישומו ניכר, יכסנו (מחבר). ונ"ל דבזמן הזה, שאפי' לכתחילה היה יכול לשחוט לתוך הכלים, אלא שאין אנו נוהרין, א"כ בדיעבד אם שחט ביו"ט, יכול לקבל הדם בכלי אפי' לכתחילה כו'. ומ"מ יותר טוב ליתן עפר וצוררית בכלי קודם קבלה (ש"ך בשם ב"ח). הביא דעת הב"ח להקל, ומ"מ לכתחילה לא יעשה כן (פמ"ג).

(ד)

לפפות דם בופלי הבופלי נוהגין שלא לכסות דמו (מחבר). ויש מסתפקים בבופלי, שהוא שור הבור, שמא חיה הוא, ע"כ טוב לכסותו בלא ברכה, או לשחוט עוף ג"כ, ואז יכול לברך על הכיסוי משום העוף (רמ"א) וישחוט העוף אצל הבופלי, ולא על הבופלי (ט"ז). דלפעמים יהיה בטל, ושמה אין דם הבופלי טעון כיסוי, ולא ידענא, אמאי לא כתב הטעם דאין עפר למטה תחת העוף, דדם הבופלי מפסיק, ושובראיתי בתב"ש ח', כתב זה הטעם, וכ', דהש"ך, י"א, דמזו לזה ושם יבואר. ומ"מ יש ליישב למה שכ' הלבוש, הביאו הט"ז, י"א, דחיה ע"ג בהמה אם יש עפר למטה מורים דמין במינו אינו חוצץ, א"כ י"ל דמשה הוצרך לטעם זה, דאי משום הפסק, מין במינו אינו חוצץ (פמ"ג).

ר ח ל

שחיטה

א ח ל

(עשרה מאמרות, ס"ט). וידוע, שהרגשת חוש הריח, היה חופס מקום חשוב כחיי האנשים, בעת שהיו קרובים יוחר אל האדמה, והיו משחמשים בחוש זה לדרכים הרבה גשמיים ורוחניים. להרכשת הצרכים ולהזהר מהאויב להתרחק ממנו כשעת סכנה. ובחוש הריח החרף רכש לו גם מריח השדה ריח ד' השוכן בטבע כל הצמחים, כי אלקים כגימי הטבע, ועי"ז נתקרב אל ד', להנות מזיו השכינה. ומאז נתרחקנו מעל ארמתינו, נחלש אצלנו חוש הרגש של ריח השדה, ונאכז מאחנו דרך אחד להתקרבות השכינה. ומצינו בחז"ל, אברהם קראו הר ויצחק קראו שדה כו', כי כזה היה נצרך להביא חיקון. וכשהיה ממשמש את יעקב, והרגיש את הידים ידי עשו, כלומר ידי העובר, מיד התחיל לברכו, כי זה היה המטרה שלו, להביא חיקון בעבודה. כי הקול קול יעקב הוא ברוך ומבורך, ואין צריך ברכה, כמבואר הטעם שלא היה בדעתו לברך גם את יעקב, כי אמר זה צדיק, ואינו צריך חיווק, לא כן עשוי, ולכן צריך הוא הברכה (רי יוסף קמחי) היושב אוהלי מפני שאינו כא כ"כ כנגיעה עם אנשים אין צריך לחיווק כ"כ, כהאיש שדה, היוצא תמיד ללחום את לחמו בשדי המלחמה, וכמו שאמר המגיד מדובנא להגאון מחילנא ז"ל, כפרק מוסר שלו, טוב לך שאתה יושב סגור ומסוגר על התורה, לך אל השוק, ובא בנגיעה עם כל

(יב)

דם שנפל לתוך המים דם שנפל לתוך המים, או מים שנפל לתוך הדם, אם יש בו מראה דם, חייב לכסות, ואם לאו פטור (מחבר) דלא אמרינן כמה כמה כטיל, דאין דיחוי אצל מצוות (ט"ז). דם שנפל לתוך מים מכסה בלא ברכה כו'. אם יש לו עוף אחר, ישחוט אצל זה, ויכסה ויברך על שתיהן ככל הספיקות, נפל מים לתוך דם, מכסה בברכה (פמ"ג).

(יג)

נתערב בדם בחמת נתערב הדם ביין אדום או בדם בהמה, רואין היין ודם בהמה כאילו הם מים, ואילו נתערב במים כשיעור זה היה בו מראה דם, חייב לכסות (מחבר). נ"ל, דהכי נמי אם שחט חיה או עוף ונפל הדם לדם בהמה וכה"ג, בענין שאם היו רואין הדם בהמה מים, לא היה בו מראה דם, ושוב נפל לתוכו יותר בענין, שאם היה מים היה חוזר וניעור, חייב לכסות (ש"ך). ר"ל בלא ברכה, דבעיא דלא איפשטא היא, אם נראה ונדחה חוזר ונראה כו'. כתב התב"ש, כ"א, דאם נתערב דם חיה בדם חיה שכסה מקצת דמו, דתו א"צ למיכסי לכולה דמא יש להסתפק אי מבטל, ויש לכסות בלא ברכה. ודע, דאמרינן בסי' י"ט, דאם שוחט דבר דאיתלד ריעותא ישחוט עוף אצלו ולא ע"ג, אף דדאשון חיה או עוף הוא, דלמא יהיה טרפה, ופטור מכיסוי, ומבטל דם חבירו, והוא פשוט (פמ"ג).

(יד)

שחט עוף ועליו בחמת שחט עוף או חיה ועליו בהמה, פטור

לבני ישראל, אזהרה לכל ישראל, והטור סיים אלא שהשוחט קודם לכל אדם, הלכך אם קדם אחר וכיסת, חייב ליתן לו עשרה זחוכים, שכר ברכה שביטל ממנו עכ"ל הטור. אבל הטור מסיים שאין גובין זה בזמן הזה, דהוי כמו דיני קנסות, והסמ"ק כתב, דלא טוב עשה וצריך לפייסו (ט"ז). והוא הדין דאם תפס לא מפקינן מיניה, וכגון שאמר הברכה בלחש שלא שמע חבירו, הא בלא"ה שומע ועונה אמן גדול יותר מהמברך, ואי לא ענה איהו דאפסד אנפשיה, ובזה עכ"פ צריך לפייסו שבטלו מהמצוה. וה"ה בספק טרפה. דמכסה בלא ברכה מ"מ צריך פיוס כנ"ל, ואם רשאי השוחט לכבד במצות זו לאחר לכסות, להש"ך ח"מ, שפ"ב, משמע דאסור, והתב"ש, י"ד, העלה דרשאי לכבד, ובאמת כיון דנוהגין העולם, אף שאבי הבן מוהל, מכבד לאחר, ה"ה כאן דרשאי לכבד (פמ"ג), ולא ראיתי נוהגין בכיסוי כן (שם).

(ט)

שחט הרכה עופות שחט מאה חיות או מאה עופות, או ששחט חיה ועוף במקום אחד, כיסוי אחד לכולם (מחבר).

(י)

נבלע חדם בקרקע השוחט ונבלע הדם בקרקע, אם רשימו ניכר, חייב לכסות (מחבר).

(יא)

כיסתו הרוח כיסהו הרוח פטור מלכסות, חזר ונתגלה חייב לכסות. הוא עצמו כיסתו ונתגלה, אינו חייב לכסותו פעם אחרת (מחבר).

א ח ל שחיטה ר ח ל

שדרות אנשים, ותראה איך קשה הוא להיות צדיק, ועוד, מי שיזכה להיות יושב אהל ולעסוק בתורה, בחכמה ובמצוות, כבוד ברוך הוא, ואין דבר בעולם שיוכלו בו לברכו, שיהיה יותר חשוב מזה. כמו שאמר הקב"ה לבלעם כשרצה לברך לישראל, כבוד ברוך הוא. בקבלת התורה, קיבל את כל הטוב והיקר בעולם, וכמרומז בדברי יצחק לעשו, גם ברוך יהיה, כלומר, אף אם לא הייתי מברכו, יהיה ברוך. ויצא יצחק לשוח בשדה, להתפלל על השתלמות בהנהגת החיים היום יומים, וכשנתגדלו בניו, בירך אותם ברכת על המחיה ואל הכלכלה, ולימד להם ולדורות הבאים, הלכות הנהגת חיי החברה, הנחלק לשני פרקים כלליים, הלכות הרכשת צרכי החיים, והלכות תשמוש בהספקת הצרכים. לימד אותם איך להביא התרוממות וקדושה במעשי ידיהם, איך להשתמש בצרכי החיים היומים, בדרך שהצדיקים ילכו בו, ואיך להשמר מהדרך שהרשעים יכשלו בו. ולימד לבניו ולבני בניו לדורותם לאמר, איש איש יצוד ציד, בשביל הרכשת הצידה למחיתו, יתנהג בעבודתו באופן היותר קל ונקי, בלי שום אפשרות רגש של רציחה, כי גם החוש של התגברות האגרעסיה במשא ומתן, גובע ממקור רגש הרציחה שבאדם (פרוס' מעגריגל), ויהא נזהר, שהקרבן, הציד אשר יעלה במצודתו לא יסבול קשה מחמת צרכו וחסצו להנות מהחיים. ולא ללמד לעצמו יצא לאמור לבנו, שא נא כליך, תליך וקשתך, וצא השדה, וצודה לי ציד' (תולדות), רק לרמוז לו על הכלל כולו של עבודה, מלאכה, משא ומתן, וכד', וכל אופני הספקת הצרכים,

מלכסות (מחבר), שהרי דם בהמה למעלה, ומה יכסה (רש"י, ש"ך). דמ"מ הוה ככסהו הרוח, דאידיחי מלכסות, כיון דמכוסה הוא. ולפ"ז יש לכאורה להוכיח, דכסהו הרוח בדברים שאין מכסין, אפ"ה פטור מלכסות. ועיין תב"ש, א', נסתפק בזה, אי כסהו הרוח בדבר שאין מכסין. אי פטור מלכסות. ובל"ח, קצ"ג ב', אין הכרע בכסהו הרוח, אי דוקא בדברים שמכסין, או אף בדברים שאין מכסין (פמ"ג).

שחט בהמה ושחט עליה חיה עוף על בחמה או עוף, חייב לכסות (מחבר) ואע"ג דליכא עפר למטה בינו לבין דם בהמה, מ"מ מאי דאפשר למיעבד עבדינן כו' (ש"ך), ומפרש הטעם בגמ', כיון דמ"מ היה ראוי תחילה לתת עפר למטה, וכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו (ט"ז).

הב"ח כתב, דעוף ע"ג בהמה פטור מלכסות, כיון דדם עוף מועט, ואין נראה לענ"ד. ומה שכ' שכן כתב מהרש"ל, ליתא דאדרבא דברי מהרש"ל שם נראין להיפך (ש"ך). וכן דעת הט"ז שכתב, דאטו כל העופות שווין, או כל הבהמות שווין. ובהדיא אמרינן בסוטה ט"ז,

לענין דם ציפור שמעורב במים שאין כל הציפורים שווים, וכאן הכל תלוי, לפי השיעור אם היה מים (ט"ז). כתב התב"ש, י"ח, דאין לשחוט עוף ברח"ף במקום שודאי עתיד לגלות, דכל העומד לגלות כגלוי דמי, והביא

ראיה ממה שכ' הרא"ה כו'. אמנם הפר"ח היקל בכל ענין, ולפי דבריו אף הוא בעצמו דשאי לגלות אם צריך לדם כו' (פמ"ג). שחט עוף או חיה, ואחר

עוף אחרונה נתנבלה כך שחט עוד אחרת ונתנבלה בידו, אם יודע שדם האחרון כסה דם הראשון, פטור מלכסות. אבל מסתמא חייב לכסות (רמ"א).

יש לתמוה, האידך שייך ליתן כלל בזה לחייב

בסע' י"ג, כנלע"ד (ט"ז).

(טו)

דם הניתז דם הניתז ושעל הסכין, אם אין שם אלא הוא, חייב לכסות,

וגורר אותו ומכסהו, כדי שיתן עפר גם למטה. אבל אם יש שם אחר אין צריך לכסותו, שאין צריך לכסות כל הדם לפיכך אין צריך להמתין לכסות עד שיצא כל הדם (מחבר). ימתין עד שיתחיל לירד טיפין, כדי שיכסה מקצת דם הגנש (רמ"א).

(טז)

שוחט לחולה בשבת השוחט לחולה בשבת, לא יכסה, אפי' אם יש לו דקר נעוץ (מחבר). אע"ג דלא מיתסר אלא מדר', לא אמרינן, כיון דשחט ברשות, שיכסה כמו ביו"ט, דרצו חכמים לעשות היכר, שהוא יום שאסור בשחיטה, לפיכך לא התירו אלא מה שהוא צורך החולה, כ"כ ד"ן (ט"ז).

דאף דלא מיתסר אלא מדר', אפ"ה יש כח ביד חז"ל לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה. ואפי' יש לו עפר מוכן לכל ספיקותיו, משמע דיעה א' דאסור, וכן הכריע הפר"ח.

רחל

שחיטה

אחל

הנכללים בבחינת ציד, יצא. כי כל צרכי האדם נרכשים ע"י מצודה פרושה על החיים, לארוב ולצוד את צידם ברמיה. (והגם שאוסן זה של הספקת הצרכים, היה מחויב ומוכרח בראשית ימות הבריאה אצל אדם הקדמון, לשם תקנת קיום העולם, ונצטוו על זה בקרא, כמו שנאמר, ומלאו את הארץ וכבשוה, ואין כיבוש בלי מלחמה, אבל כבר הגיעה הזמן לשינוי עירובין בשינוי לטוב, כפי חוק ההתפתחות). וזהו שהזהיר יצחק לבניו, בהלכות אכילה שלמד אתם, ועתה, כלומר, בא העת, של התפתחות והתגשמות במקצוע זה, ואמר "שא נא כליר" (תולדות), שא הוא לשון התגשמות, גשיאות והתרוממות לפי דברי חז"ל, לרמוז על התיקון שצריכים להביא בכל בלי עבודה, מלאכה ומסחר, היוצאים ובאים לשוי החיים, ללחום בהם מלחמת הקיום. החייט במחטו, והלבלר בקולמוסו, זה בא בכדו, זה בחביתו, וזה בקורה שעל צוארו. רצה לומר, ראה והנהר, שהעבודה ומשא ומתן שלך, יהיה בצדק ויושר. כמפורש בחז"ל, סב מאני ויינך, שלא תאכילני מן הגזל וחמסים (מ"ר), ומשמעות של שא היה ג"כ לשון השחנה, כמבואר, חוד סכינה ושחוט יפה, שלא תאכילני נבילה (שם). שלמד אותו, חמשה הלכ' שחיטה (בעה"ט). להזהירו ג"כ על ההתנהגות באופן הכי קל ונקל, בעליית קרבנו על מזבח תאוותו, המבואר לעיל.

(יח)

השוהט רק לדם השוחט ואינו צריך אלא לדם חייב לכסות (מחבר).
ואם חפץ ליפטר מכיסוי, נוחר או מעקר כדי שיפטר מכיסוי (שם).

(יט)

בדיקת הפכין צריך לברוק הסימנים והסכין קודם הכיסוי קודם הכיסוי, כדי שלא יבוא לידי ברכה לבטלה (מחבר).

פי' דאם נמצא פסול בסימנים אין כאן כיסוי כלל. ואם נמצא הסכין פגום, נהי דצריך לכסות מספק, מ"מ בשניהם אין כאן חיוב ברכה (ט"ז). הראה מקום לסימן י"ח, וכ"ה, והנה אם נאבד הסכין מכסה בברכה כיון דהעוף והחיה נאבד הפכין כשירה דאוקמיה אחזקה, ואשר יאכל קרינו, ואם לא בדק

בסימנים ונאבד או חתך ראשו, דא"א תו לבדוק, יראה לי דמכסה בלא ברכה, אף שכפי הנראה הוה ודאי נבילה, מ"מ מתוספות חולין משמע, דהוה רק איסור דד', לפיכך מכסה בלא ברכה (פמ"ג).

(כ)

כיסוי בחיה השוחט היה לא יכסה עד שיבדוק הריאה (מתבר) אע"ג דלעיל אמרינן דמברך על השחיטה קודם השחיטה, היינו משום דא"א בענין אחר, דכל הברכות מברך עליהן עובר לעשייתן, וסמכין אחזקה דרוב בהמות כשרות הן. אבל הכא, כיון דאפשר לברורי מברין (ש"ך).
ולענין בדיקת הוושטות אווזות שמלעיטין באווזות שמלעיטין, שיש תקנה לבדוק, יכסה מקודם. ול"ד לריאה שהשוחט הוא הבודק.

אבל דעת התב"ש, ל"ב, כהרא"ה, דמכסה בברכה כו'. והנה בש"ע כתב, אפי' יש לו רקד נעוץ, משמע הא עפר מוכן מכסה, וי"א אלו ל"פ, משום הכי כתב י"א כו', ומש"ה נראה דאי איתרמי כך, יכסנו, וכרכתיבנא (פמ"ג). עוד אבאר לך, דמצות כיסוי הוא כל זמן שירצח יבפח, ולא דוקא מיד.

ומיהו לפתחילת ודאי נכון לפנות מיד לכסות מיד, דחביבה מצוה בשעתה, ושמא ישכח, וראיה משחט חיה לא יכסה עד שיבדק הריאה כו'. ופשוט הוא דלא כמ"ש בכרו"פ, א', דביטל מ"ע אם לא כסה מיד, וז"א (שם). ובלילה (בשוחט בשבת) יכסנו. אם רישומו ניכר, ויש מי שאומר, שאם היה לו עפר מוכן לכסות בו צואה, יש לכסות בו הדם, אפי' בשבת (מחבר).

(יז)

נתנבלה; טרפה; השוחט ונתנבלה בידו, או נמצאת טרפה, פטור מלכסות (מחבר). חרש שוטה וקטן, ואין אחרים רואין אותם, חזקת שחיטתן מקולקלת, ופטורה מכיסוי (מחבר). נראה דה"ה גדול ששחט ואינו יודע הלכות שחיטה, דרוב מעשיו מקולקלין. ועיין מה שכתבתי בסי' מ"ז י"ג (ט"ז). ושם נאמר לענין או"ב ריש להחמיר, ה"ה כאן יכסה בלא ברכה. וכ"ת דכאן אין ראוי להחמיר כו'. והתב"ש הכריע דיכסה בלא ברכה בגדול שא"י ה"ש. ועיין סי' א' בידע דלא גמיר, (פמ"ג). בש"ס כתב דאינו רשאי לכסות, כיון דרוב מעשיו מקולקלין, והוי כנבילה גמורה, וכשיכסה אתי למימר שחיטה מעליותא היא, ואתי למיטעי ולמיכל משחיטתן, כן משמע בתוספות, אבל כשאחרים רואין אותו אמרינן במשנה פ"ו, דחייב בכיסוי (ש"ך).

א ח ל שחיטה ר ח ל

והזהיר יצחק לבנו על הכלל ועל הפרט, להחרומם במעשיו לנקודת הגובה של קדושת עבודה, ע"י הסתפקות רק בצרכים הנחוצים לקיום. וזהו מרומז במה שאמר, וצא השדה וצודה לי ציד" כפי דברי רז"ל בפ' כי יצוד ציד חיה כר למדך תורה דרך ארץ, שלא יאכל בשר כ"א בהזמנה, וטעמו של דבר, שלא יהיה אדם מודגל באכילת בשר (כל"י). ולרמוז גם על הכלל בא, למעט בעסק ולעסוק בתורה, כדי להנצל מאכילת טרפות ונבילות, חבדותיות סאציאלית".
בי גם בעבודה ומסחר ומלאכה, אם הצייד לא יבוא בבשרות, רק ברמיה וערמה, וכ"ש בגניבה וגזילה, גם זה נחשב לבחינה של טריפות ונבילות, ואטור לאכלן, בנאמר, עמד עליה גייס וטרפה (ב"ק, קי"ו). ואחר כל זה בא להורות לבניו ולבני בניו פרק בהלכות תשמושי צרכי תחיים, וגם בזה נצרך תיקון והשלמה, כי הצרכים כשהם לעצמם, אין בהם שום חילוק, בין של אדם לבהמה, ומותר האדם מן הבהמה אין, רק באופן השתמשות הצרכים, שהאדם צריך בהם גם להסתפקות מזון הנפש, ויצחק העיר אוזן על הקלקול הרב השורר בשודדת אנשים שונים, המוכרים בכורתם ונשמתם, בעד האדום האדום הזה, ומחליטים מזון הנפש, בניוד עדישים. וזהו שמרמו באמרו ועשה לי "מטעמים", מזון רוחני להספקת הנפש, ועל זה אמר בעבוד חבדך "נפשי".
ודברים הללו חלוין זה בזה, אם אופן הרכשת ההספקה הוא בקדושה, הוא הגורם שגם ההשתמשות הצרכים תהיה בקדושה וטהרה, ומבואר להלן, שלשון אוכל, הוא שם כולל לכל צרכי פדנסה. וזהו המרומז בקרא

(כא)

אין עפר לכסות מי שאין לו עפר לכסות, לא ישחוט (מחבר). אלא ימתין עד שיהיה לו עפר. ואם הוא חולץ במדבר או בפנינה, ולא שוה העוף כהפסד הבגד שישדוף לאפר או הזהב, תקינו לו רבנן לשחוט, ולמצה הדם בבגדו או בסנדל ומברך, וכשיגיע למקום אפר יכבס הבגד או הסנדל שיצא הדם, ומכסהו בלא ברכה והכי נהוג (רמ"א). וכשממצה בבגדו, אין לומר בעפר (ש"ך). ולענין דינא, ודאי מי שאין לו עפר, יוכל לשחוט לתוך סנדל של עור, ואין בזה משום ביזוי מצוה, כמ"ש התב"ש, ומכסה כשמגיע לביתו, דודאי מצות כיסוי לאו מיד הוא כמו שהוכחתי לעיל (פמ"ג).

(כב)

לא יצא דם השוחט חיה או עוף ולא יצא דם מותרין (מחבר). אתא לאשמעינן, דאע"פ שלא נתקיים בהן מצות כיסוי, מותרים כו', ודם האברים שלא פירש מותר (ש"ך).

(כג)

עפר הראוי לכיסוי כל הדברים שהזרעים הנזרעים בהם מצמיחים הם בכלל עפר, ומכסים בהם (מחבר), ולא עפר שמצמיח עשבים שגדלו כבר (ט"ז). לכאורה היה נראה להגיה ושגדלו כבר, ותרתי קאמר, דהמעין בתוס' חולין פ"ח, ד"ה אלא, דעפר המדבר מגדל עשבים מאליהן, אלא שאין מצמיח ומגדל זרעים שזרעין בו. וכן אם גדלו הזרעים ושתלן שם וניתוספים לא מהני, אלא בעינן שחדבר הנזרע בתוכו יצמיח ויגדל, ולא רק שיהיה מעלה עשבים מעצמו (פמ"ג).

משא"כ בזה, צ"צ סימן ק"ט, וכן כתב התב"ש, ודבר דאתילד ריעותא, ודאי אין מכסין עד שיבדוק, וכ"ש הוא מריאה, דלא הוה אלא מדד', כ"ש ריעותא דהוה מן התורה (פמ"ג). ואם נמצאת ספק טרפה, מכסה ספק טרפה בלא ברכה, וה"ה לכל פיסול שהוא מחמת ספק, כגון ההיא דחיישינן שמא בעור נפגמה, וכן כל כיוצא בזה (מחבר). ודבר שמדינה הוא כשר רק שמחמירין בו, כמו אם חתך כל המפרקת וכיוצא בו, חייבים לכסות (רמ"א). דוקא בחומדא זו, שמדינא כשר לגמרי, אפי' לדידן, ומצות פרוש בעלמא הוא, ע"כ יכסנו בברכה (ט"ז, ש"ך). אמת לשון רמ"א מורה בבירור כך, שכתב אבל חתך מפרקת, משמע דזה דין אחר יש לו, דאילו בספק טרפה מכסה בלא ברכה, וכאן בברכה. אמנם לא זכיתי להבין דבר"מ מבואר להדיא דשוין המה, ספק, וחיתוך מפרקת כו'. וראיתי להתבואות שור הרגיש בזה, וכ' דהזהיר להוציא ש"ש לבטלה, אין לגעור בו, אם לא יברך על הכיסוי, ומ"מ אף להט"ז וש"ך דוקא חתך המפרקת דעתם להכשיר בהפ"מ הוה שחיטה ראויה, משא"כ שהיה כ"ש בעוף, די"א דהוה מן התורה, וה"ה בחיה, או שהיה במיעוט בתרא, דהוה בעיא דלא איפשטא, ודאי אין לכסות בברכה, וה"ה כדומה, אלא מכסה בלא ברכה. יראה לי, בספק ברכה לבטלה, אפי' איכא ס"ס לברך, אפ"ה טוב שלא לברך, כו'. דגדול חומר לאו דלא תשא, וברכות אין מעכבות כמבואר. ומיהו חיה שנולד בה ספק טרפות, ויש ס"ס להכשירה באכילה, פשיטא דמברך על הכיסוי, כיון דשחיטה ראויה היא כו' (פמ"ג).

א ח ל שחיטה ר ח ל

ועשה לי מטעמים ואוכלה (תולדות), כי ע"י אכילה הפסדת בכורתך, ועל ידי אכילה תחזור לך (טור). ומפני שהענין הוא הראש והראשון להכשרת אחד ממיני צרכי אוכל חשוב כבשר, שהוא שני למלח ולחם, לכן צריכים להשתדל להביא הדבר למדריגת רום המעלה, של קדושה וטהרה. וצדיכים לזה הכנה גדולה מצד המכשיר, והאוכל הבשר, כמבואר בספרים, וז"ל, דע בני, כל הכתות החיצונות דואות יופי ההיכלות הפנימים, כי כל מיני שמחות ותענוגים, כולם הם בפנים, וכחוץ אין נמצאים רק עצמות וקליפות, ואין רשאים לכנס לפנים ולצאת חוץ. וצדיקים הם חלק ד' כו'. ונתן לו השם רשות לבוא להיכל הקודש ולצאת. אלא שצריך לשמור עצמו לכל יכניס טמאים בפנים, ואל יוציא טהורים לחוץ ע"י ביאות האסורות, וכל האברים המוציאים הטהרות ממחיצתן. הוא שאמר קדושים תהיו כי קדוש אני, וכתוב, ולא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף, והוא שצוה לאדם הראשון לעבוד לשמור את גן אלקים, שנאמר לעבדה ולשמרה. בא וראה והבן, כמה יפה כוחו של אדם בקיום המצות כו'. והנה מה שהיה תחילה טוב ובכלל ברכה, נתקלקל בו ונדבקה בו הקללה, וע"י ששתה יין הנקרא חמת תנינים יינם, טמא עליונים ותחתונים. ודע, שכל הנבראים שביבשה הנאכלים אינם כלים ונאכלים רק לצדיקים, שאימתם מוטלת על כל הבהמות ועל כל העופות, ומי הוא הצדיק, מי שצלו טהור ונקי, וכולם ידאים ממנו כדניאל בגוב האריות, הוא שאכלה ואוכל, וכמוהו, אך החוסא לא יכלה אחרים מכל בעלי חיים. והאיד בזה עינינו אדם הראשון, כי בהיותו צורה קדושה דומה ליוצרו, המלאכים משמשים אותו וצולין לו בשד, שהיו נמסדים בידו

דכתיב ולקחו לטמא מעפר שדיפת החטאת (מחבר).

(כד)

עפר המדבר אין מכסין בעפר המדבר, מפני שהיא ארץ מלחה, ואינה מצמחת (מחבר). ולכן אין מכסין בעפר לחח ממים, כגון מתונתא, ואין לכסות בשלג (דמ"א), הסמ"ג כתב הטעם, דאין מכסין בעפר לחה, דבעינן עפר דק ונפרך שראוי למנות, מדכתיב אם יוכל איש למנות את עפר הארץ, ולא מפני שאינה מצמחת, דבש"ס (פסחים) איתא, בהדיה דדאוויה לזריעה ומצמחת, וכן הוא ברש"י שם (ש"ך). וכ"ש בטיט, דאין מכסין (שם). רצה לומר, דאמרין בפרק אלו טרפות מו' וטינא בר זריעה כפח בדברים הוא, וכיון דאין מגדל צמחים שאין מכסין לאו בכלל עפר הוא, והלכך אפילו יבש ונפרך עד אשר דק, אפ"ה אין מכסין בו, ובארץ לחה דהוא מתונתא הטעם, דאין נפרך ובעינן אם יוכל איש כו', וכ"ש בטינא דאין לו תקנה כלל, ואולי במתונתא יש תקנה. בכל הני דאין מכסין אם עבר וכיסה, צריך לגלות ולכסות בלא בדכה, כמבואר לעיל בשם התב"ש. אם רשאי השוחט לכבד לכבד במצות כיסוי לאחר במצוה זו כבר כתבנו לעיל דעת התב"ש דרשאי לכבד, אמנם לא ימכור חמצוה בדמים, כדכתיב, אמת קנה ואל תמכור. כתב בל"י, כ"ד, בשוחט שהעבירוהו עפ"י עד אחד והיה דגלים לדבר, והוא יודע בעצמו ששקד ענה בו, או ששוגג היה, אסור לשחוט גם במקום שאין מכידין אותו, וגם בביתו לצודך עצמו אסור (פמ"ג).

ואם אינם מצמיחים, אם נקראו עפר מכסין בהם. לפיכך מכסין בזבל ובחול הדק מאד, עד שאין היוצד צריך לכתשו כלל. ובסיד ובחרסית, ולבינה ומגופה של חרס שכתשן, ובשחיקת אבנים, ובשחיקת חרסית, ונעורות של פשתן דקה, ובנסורת חרשים, ובאופליון, או בגדים שרופים עד שנעשה עפר, ובשיחור ובכחול, ובנקרת הפסולים (מחבר) שיחור זה כתישת פחמין. נקרת פסולים זה עפר שמגדדים מן הריחים (ט"ז). כתב הכנה"ג, ג"ב, קנמון טחון מכסין בו, דהוי מין עץ כנסורת חרשים דמיא. ובאות ג"ג ונ"ד, גפרית זמלח אין מכסין בהם, וה"ה פלפל טחון, דהוא מין פרי, והוה כקמח טחון, ואין מכסין בו. בכל דבר חשוף מכסין בו, אף קמח וסובין, ושלג ושחיקת ברזל אין מכסין בהם כו'. והכנה"ג כו' בשם מהר"י ווייל כו', דבשעת חרחק יכפח בשלג בלא בדכה. והב"ה מתיד בשעת הרחק בשחיקת ברזל. אין מכסין ברגבי אדמה כו', כיון דלאו נפרד ונפרך, דבעינן אם יוכל איש למנות עפר הארץ, שיהא דאוי למנות. כתב בתבואות שור כל הני דאין מכסין בהם, אם עבר וכיסה, צריך לגלות ולכסה בלא בדכה. בספר בית לחם יהודא י"ז העתיק, דשחייה כ"ש אפי' בתחילת השחיטה, יכסהו ויברך. ואני אומר, בעוף ודאי יש דעות דשיעור שהיה מועטת היא כו', ודאי דאסור לברך, אלא אפי' בחיה אין לברך כו' (פמ"ג). אין מכסין בזבל גפ, בחול שחיוצר צריך לכתשו, בקמח כמורסן, כסובין בשחיקת מתכות, אם אינם שרופים (מחבר). כל הנך דאין מכסין, אם שרופים מכסין בעפר (ש"ך) מכסין בזחב שחוק, שנקרא עפר, דכתיב ועפרות זהב לו. ומכסין באפר שנקרא עפר,

תם ונשלם הלכות שחיטה בעזרת השם יתברך

א ח ל שחיטה ר ח ל

להעלותם, כי אדם גדול מהם. ואחר שחטא הנה כבהמה נדמה, הוא שנאמר, אדם ביקר כל ילין, נמשל כבהמות נדמו, כי אחר שהוא והבהמה שווין, למה יהרג מין את מינו. קול דמי אחיך צועקים אלי, ושופך דמו שלא כדין, כי אינו דאוי לזה. לכן אמר שלא לאכול הבשר אחר שחטא, פן יוסיף על חטאתו פשע. והנה הדברים ק"ו, אם אדם הראשון, היציד הראשון, שהביט מסוף העולם עד סופו, והראה לו הקב"ה דוד דוד ודורשיו, דוד דוד ומנהיגיו, ודבר עם השם, ועם כל זה, אחר שחטא, אף כי שב בתשובה, הקב"ה המשילו כבהמה, ואסר לו הבשר. ק"ו פ שלא היו לו המעלות של אדם הראשון, ואדרבה הוא עז פנים, וכל חוטא בגול ובחמס, ומורד בשם ובמצותיו, שתשובתו אינה תשובה. משום שאם ישוב יתחרט ויחזור ויבטע, לא יום ולא יומים, אלא בכל יום פעמים, אין צריך לומר, כי מי שיש לו שבע תועבת כזה, שאין לו לכלות ולאכול כל אשר נשמה באפו, ואפי' שזה צורתו אדם, וזאת צורתו בהמה, מי יודע אם לא למחר תחלפנו הצורות, ותהיה אתה בהמה או טומאה רצוצה, כי דנת שלא בדחמנות. ודע בני, שגם לצדיקים, לא הותר הבשר ההוא רק בשמירה מעליא, שאם נעלם מן העין, ואפי' בשלחנה, אין לאכלו. וראיה ממה דשאל התם, ואלא רבה היכי אכל בשרא, ומשיב, איבעית אימא, דלא מעלים עיניה מינה כו'. וגם במעשה דרב הוה אויל לבי ר' חנן בר אבא חתניה ע"ש. עד לא אכל רב המנונא ההוא בשרא

מבוא להלכות טרפות

טריפה. היא דריסת וקריעת חיה רעה הטורפת. כמו שמצינו במפרשים בפסוק „טרפה לא הבאתי“ (בראשית, ל"א), ע"י ארי וזאב (רש"י). — וחכמים השאילו התיבה הזאת, לכל בע"ח טהורה שמחמת חולי, אינה יכולה לחיות, להיות נקראת בשם טריפה. כמו שאמרו, כל שאין כמוה חיה טרפה (חולין, מ"ב). ומפורש בתורה, שטריפה אסורה באכילה ולא בהנאה, כמו שנאמר, ובשר בשרה טרפה לא תאכלו, לכלב תשליכון אותו (שמות, כ"ב).

ומזה בא השם טרפה, לכל מאכל אסור מן התורה, כמו בבשר וחלב וכדומה, קלוקל וחסרון בבדיאת בהמה, וכן נקרא כל מיני איסור שבבהמה ועוף טהורים, בשם טרפה.

ואין חילוק בנטרפה ע"י חיה רעה, באופן שאינה יכולה לחיות, ובין נחלה ע"י חולי כזה שאינה יכולה לחיות. כמבואר בפוסקים וז"ל. כתיב ובשר בשרה טרפה לא תאכלו, וסתם טרפה היינו שטרפה ארי. וע"כ לא מיירי שנטרפה ומתה, דא"ב הרי נבילה. רמה לי נבילה שהומתה ע"י אחרים, או מתה מעצמה. וא"א לומר, רבטרפה בעלמא שהוכתא מכה כ"ש, תהיה אסורה, דהא כתיב לכלב תשליכון אותו. אלא מיירי בענין שאינה יכולה לחיות, ואינה ראויה אלא לכלב. ובא להשמיענו, כיון שנטרפה בענין שאינה יכולה לחיות, אפי' אם קדם ושחטה אסורה. וכיון שידענו, רבנטרפה עד שאינה לחיות, אפי' קדם ושחטה אסורה, א"כ ה"ה אם אירע לה מעצמה חולי, אין חילוק בין מתה מעצמה, או ע"י אחרים. ואין חילוק בטרפה, בין נטרפה ע"י אחרים, או מעצמה ע"י חולי (טור).

ואין להתחשב בזה עם כללי הרפואה דזמנינו, לדון על פיהם בכלל שנתנו חז"ל, כל שאין כמוה חיה טרפה, לראות אם יש רפואה למכה זו, או לא. כי כבר כתב הרמב"ם בזה, וז"ל, ואין להוסיף על טרפות אלו כלל, שכל שאירע לבהמה או לעוף, חוץ מאלו שמנו חכמי דורות הראשונים, והסכימו עליהם בבתי דיני ישראל, אפשר שתחיה. ואפי' נודע לנו מדרכי הרפואה שאין סופה לחיות.

וכל אלו שמנו ואמרו שהן טרפה, אע"פ שיראה בררכי הרפואה שבידינו, שמקצתן אין ממייתין, ואפשר שתחיה מהן, אין לך אלא מה שמנו חכמים. שנאמר ע"פ התורה אשר יורוך (רמב"ם, פ"ו משחיטה). ואף אם תחיה הבע"ח שנים רבות, היא נחשבת לטרפה. והסימן שנתנו חז"ל בגמרא (חולין נ"ז) שאם תחיה י"ב חודש, היא כשרה, היא רק לספק טרפה. אבל לוראי טרפה, נאמר בזה, שהיא יוצא מן הכלל, ומעשה נסים.

וטרפה היא תחילת נבילה, ולכן מצטרפין לכזית. שאם אכל חצי זית מטרפה, וחצי מנבילה, ה"ז לוקה. (כן פסק הרמב"ם).

אחל שחיטה רחל

משום דאיעלם מן העין כו'. כלל העולה, שלא הותר בשר רק למי שהוא צדיק, דצלם אלקים על פניו, ושר העופות והבהמה מתיירא ממנו. ולכן אחר שחטאו ישראל בארץ והגלו ממנה, כל החיות מתגרות בהם, על שנחלקו מדמות עליון, שעל אותה הדמות אמר הקב"ה, ומוראתם וחתכם יהיה, ושבו כבהמות נדמו. באו חז"ל שהם צדיקים גמורים, ורמזו בדבריהם שאין לאכול בשר. ואע"פ שאמרו חז"ל, מי שקרא ושנה ולא שמש ת"ח, הרי הוא עם הארץ. אפי' הכי גבי אכילת בשר, אפי' למד ספרי וספרא, וכולהו תלמודי, עם הארץ הוא לגבי אדם הראשון. ועל שנחלש צלו, ונמשל כבהמות, נאסר לו. אוי לכם עמי הארץ, וגם לומדי המצות, הלא עיקר ידעתם, ומקילין בהם. ועתה בני, שמע מה עושים בני השחיטה, לוקחין הסכין ביד רמה, ועומדים על הבהמה בקומה זקופה, והבהמה מוטה וכוכה, ומוסדת עצמה, כי אין כח בידה. ואותו אכזרי אינו מביט בכפית הבהמה, אבל הוא מביט בגשים ובהדיוטים, דאיני שאני הרב הגדול, שקול אני כסמאל הלוקח נפשות. ואח"כ רואה המנות הנתונות לו, והוא שמח בהן. ואשתו מקבלתן בסבר פנים יפות, ומתפארת בהן בפני השכנים לאמר, ראו מעלתינו ומעלת הרב הגדול סמאל. כה יחיו וכה יאריכו ימים, אם לא תביאם מעלתם להשחט גם הם כמותם. כי הבט וראה, כמה הוא גדול רבינו הג', ועל שלא חס באותו עגל, ואמר לו לכך נוצרת, נתיסר ביסודים קשים, ותורתו לא הגינה עליו, (ספר הקנה).

וצריך השוחט להיות צדיק גמור, שלא יפגום צלם אלקים. דאם לא כן, נדמה כבהמה, ונמצא שוחטת בהמה לבהמה חברתה. וע"ז מתרעם הנביא, שוחט השור מכה איש (ישעיה). דכיון שהיו בלתי הגונים, נמצא דכל שהיה שוחט השור, כאילו מכה איש ממש, משום דאין הפרש ממנו לשור. כיון שאין בשוחט נשמה טהורה, וכיון שהשוחט בלתי טהור הוא, אז אותה שחיטה נקראת אצלה מיתה משונה. מה שאינו כן בהיותו צדיק והגון,

ובהמה חיה ועוף, שהם חולים ומסוכנים למות, מ"מ, כיון שאין להם מכה באבריהם המטריפים, על פי כללי טרפות הנאמרים בחז"ל, מותרת, אף שנוטים למות. כי מסוכנת אין לה רק תשישות כח. ודבר זה, לפי דרשות חז"ל מפורש בתורה. כי התורה אמרה לא תאכלו כל נבילה, ונבילה היא לאחר מיתה, כדכתיב "וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה", ואין לך כל מתה, שלא תהיה מעט קודם מיתה מסוכנת. למה לה לאסור נבילה לאחר מיתה, והרי גם מחיים אסורה. אלא ודאי, דמותר מחיים (חולין, ל"ז).

וכן מצינו בנביאים, אהה ר' אלקים, הנה נפשי לא מטומאה, ונבילה וטרפה לא אכלתי מנעורי כו' (יחזקאל, ד'). וא"א נבילה וטרפה ממש, דא"כ איזה שבח לנביא בדבר שכל בני ישראל אסורים בו. אלא אמסוכנת קאי, משום דדרך לטהר שחיטתה, שלא תמות ותתנבל (חולין ל"ז). וקרי ליה טרפה ונבלה מפני שקרובים להתנבל ולהטרף, אם לא ימהרו לשחטו. ומדינא מותר, רק הנביא היה משבח עצמו שהיה נזהר בזה. ומצינו בדורות הראשונים, שגדולי החכמים, לא היו אוכלים מבהמה, שממהרים לשחוט אותה כדי שלא תמות (רמב"ם, פ"ה, מ"א, ומובא בש"ע סימן י"ז, ג').

וכ"ש בבהמה בריאה ושלימה, שאין חוששין שמא יש בה טרפות. כמבואר בפוסקים, שכל הטרפות שמנו חז"ל, א"צ לבדוק אחריהן. דחזקת בהמה חיה ועוף, כשרים הם, שרוב בע"ח ברואים וכשרים הם (טור). רק אם נולד דבר שחוששין לו, או בודקין באותו דבר בלבד (רמב"ם, פ"א). כי רובא דאורייתא, דכתיב אחר רבים להטות, ואפי' היכא דאפשר למבדקה (רש"י). ובפרט בבדיקה אחר הטרפות שהיא טורחה מרובה מאד (מנחת יעקב).

א ח ל ש ח י ט ה ר ח ל

שאו מיתתה היא תקונה. וע"י שחיטתו עולה למדרגת בע"ח מדבר. ובפרט אם מגולגלת בה איזה נפש שחטאה כו'. ובהיפך זה מתרעם הנביא (ישעיה) והנה ששון ושמחה, הרוג בקר ושחוט צאן, אכל בשר ושתה יין כו'. מתרעם על הרשעים שבששון ובשמחה לבם בעבירות, היו שוחטים בשר ושותים יין להרבות תאות המשגל. וכיון שכן, היו הורגים הבקר הריגה ממש, ושוחטים הצאן דרך נקמה, כרשע זה השוחט את חבירו דרך נקמה. כלל העולה, שצריך השוחט להיות תם וישר וירא אלקים, וטר מרע ורחמן מאד. וכששוחט איזה בהמה חיה ועוף, יאמר בתחילת השחיטה התפילה הידוע בשם השלי"ה ז"ל (שיעשה תיקון בשחיטתו ובברכתו להנפש המגולגלת בבהמה או עוף). ובעת ששוחט ידאג ויצטער על הצער שמרגשת הנפש המגולגלת, אם יש שם כו', ואע"פ שמצערה בשחיטה, כזנתו לטוב לב. כרוסא הזה שמיצר לחולה בהקות דם וכד'. ויתפלל להקב"ה, יהי רצון שיאכל בשר זה בדברי מצוה ובברכה, כדי שישלים תיקון הנפש, אם נתגלגלה בתוכה. וכן תראה, כי ביעקב אבינו ע"ה, כששלח מנחה לעשו, שהיה עובד עכו"ם, חשש על הבהמות שהיתה מגולגלת בהם איזה נפש, שלא לשלח לו, פן יקריבם לעכו"ם, ונמצאות נאבדות. מה עשה, וילן שם בלילה ההוא, ויקח מן הבא בידו. משום דכל בהמה שיש בקרבה, איזה נפש מגולגלת, אם רוצים לשלחה לדבר הרשות, ממאנת לילך. כי הנפש המגולגלת בקרבה, מכריחה שלא תלך. ולכן יעקב אבינו ע"ה, לא התאמץ ליקח בהמה בע"כ לשלוח משום חשש זה, אלא לקח מן הבא בידו מאליה. עזים מאתים ותישים עשרת כו', ופירש הכתוב הטעם, שהיה מנחה לעשו אחיו, שהיה עובד עכו"ם. ומלבד זה שצריך השוחט לכיון, צריך ג"כ האוכל בשר לכיון בברכתו, לאכול ולתקן איזו ניצץ שבה. וכתיב כי ירחיב ד' אלקיך את גבולך כאשר דיבר לך, ואמרת אוכל בשר, כי תאוו נפשיך לאכול בשר, בכל אות נפשיך תאכל בשר (פ' ראה). הנה הפסוק הראשון הזכיר זביחה, תזבח ואכלת בשר, ובפסוק השני אינו מזכיר זביחה, רק אכילה בלבד. לרמוז לזובח שהוא השוחט, בכל אות נפשיך תזבח בכזונה, לתקן איזה נפש, אם נתגלגלה בבהמה כו'. ובפסוק שני שלא הזכיר זביחה, רומז על האוכל בשר, שיכיון בברכתו לתקן איזה ניצוץ, אם יש בה גלגול הצריך תיקון.

וצריך השוחט לחשוב בשעה ששוחט שור כבש או עז, אם היה נעשה בו כן על קידוש השם, היה מקבל עליו, ותחשב לו מחשבה זאת למעשה, דמעשה טובה הקב"ה מצרפה למעשה. גם, כיון שהשוחט הוא ממזל מאדים, יתן הודאה להקב"ה בכל יום שמתחיל לשחוט, שנפל בחלק ישראל, להצילו מהיות שופך דמים, כחיוב מזלו להרוג נפש. וניצל בהיותו שופך דם בהמה חיה ועוף, ועשה מצוה, וגם מקבל שכר ע"ז. ויתנהג עצמו ברחמנות בכל דבר, יותר מכל אדם, כדי להתגבר על מזלו להיות אכזרי. ובהיותו נוהג ברחמנות, אין יכולים לומר עליו, טוב שבטבחים שותפו של עמלק. כדפירשו חז"ל, מה עמלק אכזר, אף זה אכזר. והטבעיות המורה באמתו, היא האכזריות. ולכן כל כך שהוא טוב וזריו לשחוט, מורה כאכזרי כעמלק, אך כיון שמרגיל עצמו במדת הרחמנות, גם כשישחוט יהיה כמרחם, באופן שלא יהיה מקום לדמותו לעמלק. ואם נתגלגלה איזה בהמה על ידו, ידאג ויצטער,

טריפות הריאה, היא יוצא מן הכלל הזה, מפני שהיא רבד המצוי, וחששו למיעוט המצוי. ועוד, כדי להסיר מכשולים, דכיון שהסדכות מצויות, אם לא היינו בורקים אחר סדכות, יבוא הדבר לידי הפסד, ולידי מכשול. דפעמים שימצא אחד, הסירכא בריאה, ויחזור על כל לוקחי בשר, לשבד כליהם, ולהריץ הבשר לפני הכלבים. ואפשר שיחוס עין מי שאינו הגון על ממונו, ויתקבץ וימלא בטנו מן האיסור, גם אחר שנורע (רשב"א, חולין. רשב"א סי' קס"ג). וגם אין טרחא יתירא בבדיקת הריאה, רמיר כשפותחין אותה, רואין הריאה, ובורקין אותה (אחרונים).

וכן מצינו בזמן התלמוד, שהיו מקפידין על בדיקת הריאה, שאמרו חז"ל, נטיעה מקטע רגליהון דקציבא (ביצה כ"ה). נטיעת ערלה שאמרה תורה להמתין ג' שנים, ולאכול פירות, מקצץ רגלי הקציבים, הממהרין לאכול קודם הפשט וניתוח, ופעמים שנמצאת טרפה (רש"י). ועוד אמרו, מי יגלה עפר מעיניך אדם הראשון, שאתה לא אכלת כו'. אדם מישראל לוקח בהמה או שה או עז, שוחט ומפשיט, בורק בריאה ונמצאת טרפה, מונע ואינו אוכל, הרי אמרת ר' רצופה (תנחומא). הרבה פוסקים עמדו על המחקר בדבר מנהג העולם, למכור בהמות ועופות שנטרפו, לעכו"ם, ובקרא כתיב, ובשר בשרה טרפה, לכלב תשליכון אותו. ומבואר בחז"ל, שהוא ציווי ליתן כל טרפה לכלב רוקא (מכילתא). עוד יותר קשה, שמבואר בש"ע, דבאם נזדמן לו טרפה ונבלה בביתו, דמותר למכרו לנכרי (רמ"א, קי"ז). ויש לומר שמה שכ' לכלב תשליכון אותו, אינו לחיוב, רק בתור עצה וירושא. כי מצינו בגמ', שהיא איסור יותר חמור מטרפה, וכתיב ביה בפירוש בתורה, לא תאכל כל נבלה, לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה, או מכור לנכרי (דברים, ט"ו). נבילת, היא גוף בע"ח מת, או נתנבלה בשחיטה. כנאמר בחז"ל, השוחט ונתנבלה בירו (חולין ה'). וחייב בה משום נבלה, אם אוכל אותה תיכף אחר מיתה שלא נתקלקלה. אבל אם התחילה להתקלקל אינה אסורה משום נבילה. כי בנבילה כתיב לגר כו' תתננה, וצריכה להיות דאוייה לאכילה (ע"ז, ס"ו, פ"ז). ומזה גמדינן להלן, דנותן טעם לפגם מותר.

א ח ל   מאכלות אסורות   ר ח ל

שמא איזה צעד עון שבידו גרם לזה. וכמה צעד מגיע לאותו נפש המגולגלת בבהמה, שסבלה צעד השחיטה בלי שום תיקון. לכן ראוי שיצטער הרב כשיוצא תקלה מתחת ידו, ויפשפש במעשיו, ויתפלל להקב"ה על צעד הנפש ההיא. ויראה השוחט כעיני שכלו איך מחויב בכל הכוונות ותפילות הנזכרות, דאלי"כ נעשה שותפו של סמאל הרשע, שהוא המוציא נפשות האדם, והיא מוציא נפש הבהמה; וסמאל טוב ממנו, משום דהוא גורם לפעמים, שבדאות האדם שהגיע עת פקידתו, מתודה להקב"ה, אע"פ שהוא מנגדו שלא יתודה. משא"כ השוחט, שאם אינו ירא שמים, ואין בו שום אחד מהתנאים הנזכרים, גורם בודאי, באיבוד נפשות מגולגלות בבהמה, חיה ועוף, ונחשב לו כאילו הורג אותם.

הבט וראה, כמה מהרעה גורם השוחט שאין יראת אלקים נגד עיניו, ופוגם באתר מהחמשה דברים, שהיה דרסה, חלדה, הגרמה ועיקור. כתב בספר הקנה, שהיה מספר קטן עולה סמאל, והפוגם בשהייה גורם התגברות כח לסמאל. חלדה במספר קטן עם המלה, עולה קטב מירי. שהפוגם בחלדה, גורם שישלוט קטב מירי בעולם. דרסה עם ארבע אותיות של דרסה, עולה כ"א, גימטי עזא, שד מנגד של ישראל, הפוגם בדרסה, נותן כח לשד זה. הגרמה, במספר שוה עם המלה, גימ' חמור, קליפה קשה, הפוגם בהגרמה, משליטה בעולם. עיקור, עם המלה במספר קטן, עולה עזאל. והם חמשה מדריגות, וכוחות הטומאה המנגדת לשכינה. והפוגם בחמשה דברים נותן בהם כח ח"ו, וגם שולטים על הנפשות המגולגלות בבהמה וחיה ועוף (שב"מ).

וכל מי שאינו עוסק במלאכתו מלאכת הקודש באמונה, אז לא די שאינו מתקן את נפש הבהמה והעוף, אלא מקלקל גם את נפש האדם במאכלות אסורות, המטמאות גוף ונפש. כתיב בקרא וידבר ד' אל משה ואל אהרן לאמר אליהם, דברו אל בניי כו'. זאת החיה אשר תאכלו כו' (שמיני), פתיחה למאכלות אסורות אמר, שיאמר לאלעזר ואיתמר (חז"ל) את כולם השוה להיות שלוחים בדיבור זה כו' (רש"י). ויש לדקדק, למה הוא הרעש הגדול הזה במצוה זו

יותר מכלל המצות, שנצטוו להעמיד עליה הרכה שלוחים. אבל כשנדקדק במצות יבואר הכל על נכון. הנה מבואר בחז"ל, שהכל תלוי כמזל ואפי' ספר תורה שכהיכל. וכשם שמתנהג בספר תורה בכלל, כן הוא הדבר, גם במצותיה הפרטית בפרט. יש מצות שהמזל גורם להם, להיות בין המפורסמות, ומטפלים בהן בבית ובחוץ, ומדברים בהן בכל עת. ויש מצות הדומות להן כחשיכות, הנשכחות כמת מלב אנשים, ולאט לאט נשכחות לגמרי, שהן אחת ממצות ד' אשר לא תעשינו. יש מצות שמתנאים ומתגאים בהן, ויש שדשין אותן בעקב, ואין איש שם על לב לטפל

פתיחה להלכות טרפות מספר פרי מגדים ז"ל

כמה מיני טרפות. דרוסה. לוקין על טרפות. הלכה למשה מסיני. ספק השקול בטרפות. ג' מיני ספיקות. ששה נבילות. הגיס בין טרפה לנבלה. איסורין מבטלין זא"ז. ספק טרפה. ודאי טרפה. (פתיחה לפמ"ג).

כמה מיני טרפות דע כי שמונה מיני טרפות נאמרו למשה בסיני, ובמשנה דא"ט וברייתא דר' ישמעאל מונה י"ח טרפות. והר"מ ז"ל בפ"י מהל' שחיטה, ה"ט, מנה ע' טרפות בפרוטרוט. והשמונה טרפות הם דוגמת אבות, ובהם נכללו כל הע' טרפות כו'. אמנם כן אף שעולא אמר שמונה טרפות נאמרו למשה מסיני, כפי הנראה אינו אלא ז', כי דרוסה נאמדה בפירוש, כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' שחיטה, וז"ל, אע"פ דרוסה שכולן הלמ"מ, הואיל ואין לך בפירוש אלא דרוסה, לפיכך החמירו בה. וכל ספק שיסתפק אסור. ובשאר יש ספיקות שמותרין. והנה אף שדרוסה נאמדה בפירוש, ופירושו מהלמ"מ, וכדאמרן, ושאר ז' טרפות הם הלמ"מ, אע"כ לוקה עליהן, שהלמ"מ כך נאמרה, דמה שנא' בכתוב טרפה לא תאכלו, כולל ג"כ שאר טרפות, לוקין ע"י טרפות וכמ"ש הפרי"ח, א'. וזה מבואר ממה שכ' הרמב"ם ז"ל בפ"ד ממ"א, ה"י, ז', דאין חילוק כלל בין טרפות ארי, או נולד בה טרפות מעצמה, ולוקה עליה ודאי. והנה ראיתי להפרי"ח, א', שכתב, שמה שכ' הכ"מ מהלכ' ט"מ, הוא הנכון, והלמ"מ, דברי תורה קרי ליה, ולא דברי סופרים כו', ואני לא ידענא למה החליט כן, והדבר מבואר להיפך מהתוספתא שמביא הכ"מ בריש ה"א כו'. חלכה למשה מסיני מפני שכל דבר שאינו מפורש בפסוק, ד"ס מיקרי כו', ומיהו הא ודאי דינם דין תורה ממש, אלא שקרוין ד"ס, כו'. ויש לחקוד אי אמרינן דהלמ"מ ספיקו מותר, כמו שמראין פשטן של דברים מהתוספתא דמקוואות, אם נאמר כן בכל דבר הנלמד בי"ג מדות, דהר"מ קורא אותן ד"ס כו'.

והנה הבי"ח ז"ל כתב, דה"ק דהרמב"ם ז"ל, דבשאר טרפות בספק השקול ספק חשקול בטרפות אוקמיה אחזקה, ואלו בדרוסה בספק השקול, אוסרין, כיון דהתורה כתבה לדרוסה בפי', והפי' ההוא לדעתי יפה היא. וראיתי להפרי"ח האריך בכאן לומר בספק השקול אסור, ולא אוקמיה אחזקה. והרואה ידאה בדבריו בסי' ק"י, א', ו'. ובקיצור ס"ס, מ"ו, דלא הוה אלא מדר', דמן התורה בספק השקול אוקי אחזקה, ומדדבנן הוא דמחמירן כו'. אמנם כן לדינא נראה כן, דודאי כל ספק השקול אוקמינן אחזקה, כדמוכח בכמה דוכתין בש"ס, ואף הפד"ח וכ"ע מודים בזה, דמן התורה מיני ספיקות אוקי מלתא אחזקה, ולדידן אף מדר' לא מחמירין בספק השקול היכא דאיכא חזקה, וכמו שכ' הט"ו, ל"ט, כ"ב. אמנם אבאר לך כי יש שלשה מיני ספיקות שאין שווין. הספק הא' הוא שנולד ספק, כמו נשבר העצם ואינו יודע אם מחיים או לאחר שחיטה, דאנו מתירין מטעם ס"ס דוקא. הא לא"ה לא, משום דיותר שכיח מחיים, שהולך אנה ואנה נשבר, מלומר אחר שחיטה נשבר. ואין הכי נמי אם יש לתלות כמו אניקבה ריאה, היכי דמשמש ידא דטבחא, תו הוה ספק השקול ואוקמיה אחזקה, ולא דאנו אומרים דשכיח להתיר אלא בספק השקול אנו מתירין.

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

בהן, והן בבחינה "מת מצוה", אחת ממצות הללו, היא המצות לא תעשה של "לא תשנא את אחיך בלבבך" (ויקרא י"ט, י"ז). הגם שהיא מצוה כוללת שהרבה מצות תלויות בה כמבואר להלן, אע"כ אין נוהרין בה כלל. וטרם נעמוד על המהות של מצוה זו, יש לחקור על מה שמדייק להזהיר דוקא ולומר אחיך, לכאורה צריכים להזהיר יותר על הרחוק ולא על הקרוב שבמילא אינו שונאו, כי קרוב הוא, והוא עצמו ובשרו. ועוד צריכים לתקור ולדעת, באיזה אופן של שנאה הכתוב מדבר, אם בדורשי רעתו ושונאיו, למה לא יתויר לו בשנאתו. הלא ידוע, כי דרך תורת ישראל היא "עין תחת עין" בניגוד לתורת זרים של "יתן למכהו לחי". ודרך התורה היא נתיצות גדול לקיום העולם, כי אם החוטא לא יקבל מדה כנגד מדה, אז לא רק שלא ישוב על רשעו, כי אם ישנה וישלש, ויגרום לקלוקל בחיי החברה. ורק באחד יחיד ומיוחד נאמר "ואהבת את ד' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך" (אפי' נוטל את נפשך), לא כן בכל דבר זולתו, הנופל תחת ההנהגה של שכר ועונש. ולכן צריכים לזכר, שאין הכתוב מדבר בשנאה גלויה או מסותרת לעושי רעתו, רק בשנאה כבושה ונסתרה במעמקי הלב.

הספק הב' הוא שנולד ספק מחיים, כמו בגבינות סי' פ"א, נמצא נקבו הרקין קודם שחיטה, אפילו הכי אנו תולין לומר, שדגע קודם שחיטה נעשה זה, ואף דריעותא מחיים, מכל מקום אוקי אחזקה מחמת רובא. ואף שראינו שבהמה זו יצאה מהרוב, דהרי טרפה היא, מ"מ אמרינן קודם מזה היתה מן הרוב, ומיהו בטריפות שנולד מחיים, וא"י איך הוא, וזה הוא הספק הג', כמו מצאו מים בראש, ואנו רנין עליה אם הקיף המח המים, בזה הסברא נוטה לאיסור אף בה"מ. וכבר היטב אשר דיבר התב"ש ז"ל מכאן, כיון דהבהמה יצאה מהרוב, דרובן אין להם מים בראש, תו לית לן לומר אוקי אחזקה, ומיהו בנמצא מחט וא"י אם ניקב או לאו, בהא לא יצאה הבהמה מרוב, ולו יצאה, מ"מ חזקה טובה היה לה, כשנולדה לא היה בו מחט, והלכך אם שקול הוא, היה לנו להתירו, אלא דאנו אומרים דשכיח יותר לאיסור מלהיתר, והבן.

ששה נבילות והנה הרמב"ם ז"ל, בפ"י מהל' שחיטה, ה"ט, מנה ע' טרפות, ושם לא מנה הששה נבילות, כי אם בפ"ג מהלכות אלו, ואלו הן: ניטל הירך וחלל ניכר. עשתה גיסטרא. נשברה מפרקת ורוב בשד (עם פסיקת החוט). קרעה מגבה. פסוקת הגרדת. וניקב הושט במקום הראוי לשחיטה. וראוי שתדע שד' הראשונות מאלו הששה, הן מטמאין מחיים, וב' האחרונות הוה נבילה ללקות משום אוכל נבילה, לא דמטמאה מחיים כו'. ואם נפסק הקנה שלא במקום שחיטה ספיקא הוה, אי חשיב נבלה או טרפה. **נ"מ בין טרפה לנבלה** והנפקא מינה בין טרפה לנבלה הוא בששה גונא. הא' לענין או"ב. **בב' למודד הנאת חג' לענין חשוד. חד' לענין מפרכסת לבין נח,** דאין טרפה, כיון דטיהרה השחיטה לישראל מירי נבילה, ה"ה דמהני לענין אמ"ה לכן נח, עיין בסי' כ"ז מה שכתבתי שם, ומשא"כ אי הוה נבילה, ומיהו בהנך דמטמאין מחיים, אם חתך בעודה מפרכסת שרי לב"נ, כיון דמחיים הם חשובים ממים, שהרי מטמאין ופירכותן הוה כזנב הלטאה שאין בו חיותא. **חח' לענין ביצה טרפה, שאף שילדה מיד שנטרפה, דלא נגמרת באיסור, אפ"ה לא חילקו חז"ל, כיון דשם ביצת טרפה, יש בו דררא דאורייתא, משא"כ ספק ביצת נבילה, ומיהו ספק ביצת ניקב הושט, ודאי דדאוי להחמיר, א' דאיכא ביה דררא דאורייתא,**

אחל מאכלות אסורות רחל

שנאה על לא דבר, שארית הירושה של קנאה ושנאה לזולחו, בלי שום סיבה, הנשרש בו מאדם הקדמון, והיא כעין בחינת הארס של רציחה סתם בלי שום סיבה ותכלית שביארנו לעיל, והוא הוא הפרבלם הידוע, הנורא ואיום, של שנאת חנם השורר בין כל שדרות אנשים בכל המקומות ובכל הזמנים, ושכשכילה חרבה **שנאת חנם** בית המקדש, כמבואר בחז"ל. ונכון להעיר, שהאופן של השנאה הזאת שכיחה ביותר דוקא אצל רעים ומקורבים, ובין אח לאחיו, ועל זה מכוין הכתוב לאמר "לא תשנא את אחיך כלבכך". והמין הזה של שנאת חנם, לא היתה ידוע בימי האדם הקדמון, כי בדורות הקדמונים השנאה לאחרים היתה בגלוי בלא הסתרת פנים כלל, ונחש צפוני זה של שנאה בלב היא יליד תרבותי קולטורלי, להיות בעל ב' פרצופים. פרצוף א' בעל פנים שוחקות, להסתיר את הצורה האמיתית של קנאה ושנאה המקננת עמוק עמוק במעמקי הלב. הוא המקום של פתח חטאת רובץ, מה שנקרא "תת ידע" (אונטערבעזאווסטזין). המקום ששם מתחבא המדה הרעה של שנאת חנם מעיני שומרי הפרוגרס מבחוץ, ואף גם מרגש התרבותי המפותח בקרב האדם עצמו, מבפנים. וזהו שנאמר "כלבכך", ירמוז על חדרי הלב לפני ולפנים. ומפני שרשי ראש פור ולענה של המדה הרעה הזאת נסתרים בעומק הלב, גם דרכי התיקון הם קשים, כי קוי אור המאיר אינם יכולים לחדור שמה להשחיתן ולשרש אחריהן. ואין תיקון לחטא זה רק ע"י האדם בעצמו, ככל דבר המסור ללב, שאין הרפואה יכולה לבוא מבחוץ. וכל אחר ואחר צריך לדרת לפני ולפנים ולתור אחריה, להשחיתה בהודאת חידוי בחשאי, ולהכות על הלב על חטא שחטאנו לפניך בשנאת חנם.

הזכחה וההיכר הגלוי לתיקון של המדה הנשחתה הזאת הנחבאת בסתר, היא תוכחת מגולה לאחיו וריעיו, שהיא עדות נאמנה שנעקרה מלבו השנאה המסותרת. והיא נחשבת לאחת ממדות ד', כנאמר "את אשר יאהב יוכיח". והדבר הזה מרומז בסמוכין, כתיב בקרא, לא תשנא אח אחיך כלבכך, הוכח תוכיח אח עמיתך. אחר מעיד על משנהו, ההוכחה שאתה מוכיח לחבירך, מעיד שלבך נקי ממדה הרעה הזאת, וכל אחר צריך לדעת, כי אם רואה בחבירו איזה חטא או חסרון, או מכשול העומד להכשל בו, ואינו מוכיחו לגלות אוננו, להשמר מכל זה, מעיד בנפשו, שהארס המשתית של שנאת חנם קנן במסתרי לבו, ועליו לשרש אחריו. כמרומז בפסוק, לא תשנא את אחיך כלבכך (קדושים) שאם תראהו עושה דבר איסור אל תאמר ולואי עושה יותר ויותר, אלא הוכח תוכיח אותו (רמב"ן). ואם תאמר סוף כל סוף תוכל לסחור השנאה לאמר, לא ראיתי בו שום חטא ועון, ולכן לא אמרתי

דראו לגומרה באיסור, כיון דלאו מתים הן דאין מטמאין, ועור, רשם טרפה נמי עליה. חו' הוא לענין איסורין מבטלין זה את זה, ואכתוב כאן קצת מדינים אלו. יראה לי, שאם היה כאן כ' קדירות, א' של איסור וא' של היתר, ונפל איסור דר' לתוך איסורין מבטלין זא"ז א' מהן, וא"י לאיזה, דאמרינן, איסור לתוך איסור נפל, כמכואר בסי' קי"א. ואח"כ נפל עוד איסור דר', שאין ממין איסור הראשון, ונשפך. ומתחילה היה בקדירת היתר ג"ט זתים היתר, וא"כ כשנפל האיסור הב' דר' לתוך היתר, אין בו ששים. ואמנם אם נאמר דאיסור הא' ג"כ נפל לתוך היתר, תו יש כאן ס"א זתים, ג"ט של היתר וב' של איסור, וא' מבטל חבירו, אמרינן דאיסור תא' נפל לכאן, דכל בדר', תלינן לקולא, ועתה נשפך הוא, אמרינן דהיה ששים, ואף מתחילה היינו אומרים לתוך איסור נפל האיסור, אפ"ה אינו דומה למ"ש בסי' קי"א, נפל איסור לב' קדירות היתר, ואינו יודע דשניהן אסורות, ואח"כ נפל איסור לא' מהן, אין אומרים למפרע, שהראשון לכאן נפל, דהתם היינו מחזיקין שתיים לאיסור, ואיך יאמרו כאן למפרע, משא"כ בניין דידן, כו'.

ועתה אבאר לך הנ"מ בין ספק לודאי טרפה, ואם הוא מדר' נפ"מ בין ספק לודאי טרפה או מן התורה. הנה בספק טרפה אי יש עוד ס' אמרינן ביה ס"ס, ובתנאים שיתבאר בסי' ק"י בעהשי"ת, גם חשוד לודאי איסור תורה, כ"ש לספק, ומאן רחשוד לספק אין חשוד לודאי, ומאן דחשוד לראורייתא חשוד לדרבנן, ולהיפך לא, ואי"ה אבאר כל אחר במקומו, איזו ראורייתא ואיזה דרבנן, ואיזה ודאי ואיזה ספק, כי הוא עיקר גדול בריני הוראת איסור והיתר, ובסימן קי"א אבאר באורך. אמנם מהראוי לדבר עוד בכאן בטרפה שאינה חיה י"ב אם טרפה חיה י"ב חודש חורש, ובספק טרפה אי חיה י"ב חודש, יצאה מספק, וכן ספק פלוגתיה אי חיה י"ב חודש, נתברר הלכה כמאן. וטרפה אינה יולדת, היינו שתתעבר ותלד, אמנם לירת בלא עיבור, או עיבור בלא לידה, משכחת שפיר, וביתיר אבר דטרפה, אמרינן דחיה יחיה אלף שנים כו'. אמנם אם מוליד ביתרת אבר בהא איכא לעיונא, כו'.

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

לו, ולא משום שנאה, על זה הקדים לומר, לא תלך רכיל בעמך, כלומר, אתה בעצמך ספרת רכילות ולשון הרע על חבירך, על העבירות שעשה. ובוזה היית מעיד בנפשך שראית, ועמדת על דם חבירך, ולא אמרת לו למנוע את עצמך מזה, והבאת עליו עונש מיתה. כמו שאמר בסמוך לזה, לא תעמוד על דם רעיר. וגודל חשיבות הענין של שנאת חנם יש לראות מזה, ששבע מצות עשה ולא תעשה מקושרים זה בזה, ותלויים בה, להסיר מלב האדם מדה מגונה זו החותרת את יסודי היקום. וכשם שמצות, ואהבת לרעך כמוך היא מצוה כוללת, שרוב גופי התורה תלויין בה, כמכואר בחז"ל. כן המצות לא תעשה של לא תשנא, היא עבירה כוללת, שכל מדות הנשחתות המהרסות יסודי עולם תלויין בה, ההיפך של ואהבת לרעך כו' (עין אבי"ע).

ושונה קבלת ושמירת מצוה זו של, "הוכח" אצל אנשים, מקבלת ושמירת שאר מצות, שקבלו עליהם לקיימן ולשמרן בכל פרטיהן ודקדוקיהן, עד כדי בזונו מצות רב על הידור מצוה. לא כן במצוה של הוכחה, שמתחסין בה, כמו שניתנה רק לרבנים ולדרשנים וכדומה. אבל לפי האמת, לא רק שהיא איננה גרוע משאר המצות, אלא היא מצוה כוללת כמו שנתבאר, המשמשת בתור מחסה והגנה לכל המצות. כי כל המצוות נצרכות תמיד בהתעוררת והוכחה, והיא מאלו הדברים שאין להם שיעור. כמכואר בחז"ל בפסוק הוכח תוכיח עד מאה פעמים, ויש אומרים עד כדי הכאה. ואם כל המצוות אין להם חיווק וקיום בלי הוכחה והתעוררת, כדאי לדעת שיש מצות אחדות, שכל המציאות של קיומן תלוי בזכותה, ובלעדה עומדות ליבטל לגמרי ח"ו. ולכן אופני הוכחה במצוות הללו מחויבים להיות שונה, ולא רק פעם אחת בשנה או שתיים, בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, כמו שנוהגים בשאר מצוות, אלא גם בבתיים, ברחובות ושוקים. אחת ממצות השם השייכים לסוג זה, שקיומה תלויה בהוכחה, היא המצוה של אכילת דברים טהורים וכשרים, והדברים של, איסור והיתר, טומאה וטהרה, ומאכלות אסורות, טהרת גוף ונפש וטהרת המשפחה, שהם יסודי הדת והיהדות, וקיום האומה. ולכן בהן, ההוכחה צריכה להיות בתקיעה גדולה וקולי קולות, ובהקפדה מיוחדת. כמו שמצינו בגדר התקנות של טהרת המשפחה, שחוק מה שגודרין ומסבכין הדבר בגדרים וסיגים המבוארים בדברי רז"ל, אל תרבה שיחה עם האשה, באשתו אמרו ק"ו כו'. ומוהירין על שחוק וקלות ראש, מפני שמרגילין את האדם לידי עבירה. אבל לא סמכין ואין יוצאין ידי חובתן רק בדברים בעלמא, אלא הבי"ד מחויב לעשות מעשים בפועל ממש בדברים הללו, כמכואר ברמב"ם ושאר פוסקים, שהבי"ד חייבין להעמיד שוטרים ברגלים, שיהיו מסבכין ומחפשיין בגנות ופרדסים, ועל הנהרות,

סימן כט.

שמונה מיני טרפות וסימנם, ובו סעיף אחד.

(א) כמה מיני טרפות. שמותיהן.

טרפה, ה"ה אם חסר טרפה, וכדלקמן בסי' נ' (ש"ך). נטולה, היינו ניטל לחי התחתון והעליון בסי' ל"ג. ונטילת הכבד שבסי' ס"א. וניטלו צומת הגידין שבסי' נ"ו. וכן כל אבר שניקב טרפה, ה"ה אם ניטל, כדלקמן סי' נ'. ופי' רש"י, דבכלל נטולה היינו גלידה שבסי' נ"ט, שניטל עורה (ש"ך).

קרועה, היינו נקרע רוב קרועתו; נפולתו; בשר החופה את הכרס, פסוקתו; שבורח שבסי' מ"ח וכיוצא (ש"ך). נפולה, היינו נפולה ממש, לקמן סי' נ"ח (ש"ך). פסוקה, היינו פסיקת חוט השדרה, שבסי' ל"ב. ופסיקת הגרגרת שבסימן ל"ה, וכיוצא (ש"ך). שבורה, היינו נשברה רוב צלעתיה שבסי' נ"ד. ולפי פי' דש"י נדלדלו הסימנים ברובן, שבסי' נ"ד, ט"ו. וחבישת הגלגולת, שבסי' שאחר זה, ועקירת צלע שבסימן נ"ד, בכלל שבורה (ש"ך).

(א)

מיני טרפות שמונה מיני טרפות הן, וסימנם ד"ן חנ"ק נפ"ש. דרוסה נקובה, חסדה, נטולה, קרועה, נפולה, פסוקה, שבורה. (מחבר). דרוסה, פי' שדרסה ארי וכה"ג, ויתבאר בסי' נ"ז דרוסה. נקובה (ש"ך). נקובה, פי' נקובת קרום של מח בסימן שאחר זה. ונקובה הושט ותורבץ הושט, שבסי' ל"ג. ונקיבת הקנה במקום שמתפשט לריאה ולכבד, שבסוף סי' ל"ד. ונקיבת הריאה וסמפוניה בסי' ל"ז. ונקיבת המרה בסי' מ"ב. ונקיבת הטחול בסי' מ"ג. ונקיבת האם בסי' מ"ה. ונקיבת הדקין בסי' מ"ו. ונקיבת קיבה וכרס, והמסס ובית הכוסות, בסי' מ"ח. ונקיבת הקרקבן בסי' מ"ט, וכיוצא בהן (ש"ך). חסרה, היינו בתחילת בדייתא, חסרת. נטולה והיינו חסרו האונות שבסי' ל"ה וכיוצא. וכן כל שניקב

סימן ל.

דין מכה בעצם הגלגולת, ובו ב' סעיפים.

(א) נתרוצץ הגלגולת. נסדק. (ב) נפתחה. נקבים בגלגולת. נקב בראש עוף המים. אוזא, שעצם הראש נרקב וחסר, נצרך הדם, ועורו שלם. נתערבה. עוף היבשה שנשכתה חולדה בראשה. הוכתה בידה. בדיקת עצם בעוף. יורד דם מקריעת העור, ועצם קיים. אם העצם נסות. נחבסה בבהמה, בעוף. נפתחה כל שהוא. ע"י חולי בעוף. נחבסה ונפתחה. נשבר הגלגולת ונקשר. נוצות גדולות, בראשי אוזות, בר אוזות, עופות. אם אוזות דידן הוה ודאי עוף המים.

(א)

עיינ תב"ש, א'. ובאות ז' אבאר מה שיש חילוק בין בהמה לעוף המים (פמ"ג). כתב בטור, בין ברוב הקיפה, דהיינו מאמצעיתה ולמעלה, שהיא למטה מהעינים, בין ברוב בין ברוב גובהה דהיינו ממקום שמתחיל לשפע, והיא למעלה מהעינים, ע"כ. מתחילה נותן סימן היכן מתחיל מקום הטרפות ואמר, מהאמצעות

נתרוצץ הגלגולת בהמה וחיה שנתרוצץ רוב עצם גלגלתה, בין ברוב גבהה בין ברוב הקיפה, טרפה (מחבר). נתרוצץ, פירש רש"י שהוכתה מכות רבות ולא נפתחה (ש"ך). ולענין דינא יש להחמיר אף בנפדק לבד, בין ברוב גובהה או ברוב הקיפה,

א ח ל   מאכלות אסורות   ר ח ל

שלא יתקבצו שם אנשים ונשים, ויבואו לידי עבירה (רמב"ם, פ' י"ו). כי בענינים הללו כתיב בקרא בלשון "והתקדשתם, והייתם קדושים", לשון והתקדשתם מורה על חיוב של פעולה ממשית, לא רק בדיבור בעלמא, רק בכל אברי הגוף מחויבים לעשות פעולות שונות, להביא אותנו לידי מדריגה של קדושה. ואין גבול לפעולה זו, כי לפעמים יכול הדבר להגיע עד כדי מסירת נפש, דהיינו, אם בזמן מן הנמנים הפרצה גדולה כ"כ בגדר זה של קדושה, ומגיע למדריגת מגפה (עפדמיה) רוחנית ר"ל, בשעת סכנה כזאת חומר הדין יורה לנו להיות "קנאים

של גובה הראש למעלה, והוא למטה מהעינים לצד הארץ, ומאותו מקום ולמעלה עד הקרניים, בכל מקום שיהיה חביסה בהיקף בעיגול אותו מקום, אפי' ברוב מאותו עיגול, טרפה. ורוב גובהה, היינו שנחבס שלא בעיגול ההיקף, אלא דרך גבהה שלה, דהיינו מן העינים ולמעלה לצד הקרניים, אם נחבס רוב אותו גובה, ג"כ טרפה (ט"ז). ולדינא, אם המקום שהוא תחילת עינים עד הקרניים, בין אם רוב גובה אותו מקום, או רוב היקף אותו מקום נחבסה, הוה ספק טרפה, לא ודאי, כי בגמרא הוא בעיה דלא איפשטא. עיין פר"ח בכאן שהאריך לומר, דבעיה דלא איפשטא אין נכנס בגוד הספק כו'. משא"כ היכא דאיכא ב' איבעיות דלא איפשטא, ואין ענינם אחד, יש לומר דהוה ס"ס גמור, ובהיות כי מקורן של רברים אלו בסי' ק"י, אבאר שם (פמ"ג).

אעפ"י שהקרום קיים (בנתרוצץ הגלגולת) טרפה (מחבר) אע"פ שגם קרום העליון קיים (ש"ך).

(ב)

נפחתה נפחתה וחסר ממנו כסלע, טרפה (מחבר). וכי הוה כסלע מצומצם, דינו כיתר מכסלע וטרפה (ש"ך). ואם ניקבה נקבים שיש בהם חסרון, אם בין כולם כסלע, שהוא שליש טפה, טרפה (מחבר). נקבים המדה של רוחב סלע הוא פחות משליש טפה, וסלע מצומצם, דינו כיתר מסלע, וצריך להיות יותר מסלע, דסלע לא הוי שליש טפה (ש"ך). וכשארין בין נקב לנקב כמלא נקב, השלם שבניהם נידון כנקב. וכנקבים שאין בהם חסרון, יש להסתפק אם מצטרפין לרוב כמו גרגרת (פמ"ג). נפחתה

וחסר פחות מסלע, יש להכשיר אפי' בזמן הזה, דלא חיישינן בבהמה לניקיבה קרום של מח (דמ"א). ובעוף המים כגון אוזא ובר אוזא, אפי' לא ניקב העצם אלא עוף המים כ"ש טרפה (מחבר) משום שקרומו רך (ט"ז), ור"ל דהוה כאילו נפסק הקרום, או דסופו ליפסק הקרום, דרך הוא ואין לו הגנה, דניקב העצם. ולפ"ז אין חילוק בין ניקב ע"י אדם או ע"י חולי, דטרפה הוה ודאי ולא ספק, ובש"ך אבאר כאורך. ומעשה בא לידי, באוזא שחיה העור שלם מבחוץ, וחיה נצטרר הדם והתכתי בעור, ומצאתי שחיה העצם נרקב וחסרון, והטרפתי. דאף שעור שלם לא מהני, והעיקר תלוי בעצם. וראיה מהא דצ"צ, ע"א, באותן אווזות שיש להם נוצות זקופות, דהתיר מטעם הואיל בתולדה הוא, הא לא"ה, טרפה. והיה ע"ש וה"מ שמלחו שאר עופות עמה, ולא רצייתי להתיר לומר דהוה ס"ס, דאוזא דידן כעוף המים דמיין, לאו ודאי הוא בבירור, עיין כו"פ, ובמליחה יש ספק אי בס', או כ"ק כו'. מ"מ לא התרתי, חדא, רמשמע אווזא דידן כעוף המים ודאי, לא ספיקא, ועוד, דבמליחה גופה יש כמה צדדין להחמיר כו', לכן אסרתי הכל (פמ"ג). עוף היבשה שנשכתה חולדה בראשה בשיניה, או שנגפה בעץ או עוף היבשה באבן, מניחו אצבעו בצד שנשכתה חולדה הנקב, ונועץ אצבעו שם. או מכניס ידו לתוך פיה ודוחק שם, אם לא כצבץ המח ולא יצא מהנקב, בידוע שלא ניקב קרום של מח, וכשירה. ואם יצא, טרפה (מחבר). חוכתה בידה עוף היבשה שהוכתה ע"י חולדה בידה, ביד יש רריסה

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

פוגעים כו'. וכל מי שיראת ד' נוגעת בלבו, מחויב לעמוד בפרץ וחרכ פיפיות בידו, כלשון חד כרומח וחנית, ולעצור בעד המגפה.

ואחת ממצות ד' הצריכים לצאת ולעמוד בפרץ, בצוחה, בכל תוקפו וגבורתו של קנאי, היא המצות לא תעשה של "מאכלות אסורות", שהפרצה היא יותר על העומד. כי המצוה הזאת היא אחת מעמודי היסוד בבנין הדת והלאום, הבריה התיכון המכריח בעד רוח הסומאה מלכוא אל שערי פנימה לגוף ולנפש האדם. כי המאכלות האסורות הן סכנה גדולה לגוף ולנפש האדם, מפני שכל גופו ונפשו נעשים משוקצים ומתועבים כשרץ. והסכנה עוד יותר גדול בזה, כי הוא בכחינת חולי המדבק ומרעיל את כל הבא אתם בנגיעה, כי גדולה לגימה ואכילה המקרבים, והדבר עלול וקרוב לבוא למדרגת עפדמיה המכשלת טובים ורעים. וכל מי שנכשל במאכ"א, כבר קשה להפרישו מזה, וכל באיה לא ישוכון; וכבר נתבשר משה רבינו על כובד הדבר הזה, שהוא יותר קשה מקריעת ים סוף. כמרזמו בחז"ל, משה ברח מן השררה ואמר, בי אדוני, שלא נא ביד תשלח כו', עד שנתרצה והלך כו'. התחיל משה אומר, אני כבר עשיתי את שליחתך, הלך וישב, אמר לו הקב"ה, כבר ישבת? לך בא אל פרעה כו'. לסוף הוציאם ממצרים, וקרע להם את היים והביאם אל המדבר, והוריד להם את המן והעלה להם את הבאר, והגיו להם את השליו ועשה להם את המשכן ואמר, מכאן ואילך מה יש לי לעשות? עמד וישב. א"ל הקב"ה, חייך

דמסתמא אין דרד דבר עב לנקוב עצם הבהמה שהוא קשה. ומיהו אם ניקב בחץ וכדומה, אף בבהמה א"א בקיאיין. נשבר הגלגולת ונקשר כמ"ש הרב. כתב הריק"ש, מעשה בעוף ששבר עצם גלגולת, וחזר ונקשר, יש להכשיר, דאלו היה ניקב הקרום א"א להתקשר ולהתרפאות. והפר"ח השיגו, כיון דאין הטריות מחמת עצמו, כמו בסי' נ"ה, ונ"ו, בקליות, ובצ"ה אף שנקשר, שמא איעכל ניביה, ע"ש באות ח'. ונראה בבהמה שניקב עצם גלגולת, וספק יש בה כשיעור סלע או לאו, ולא הספיק לבורקה, ואח"כ נתחבר ונקשר יפה כבראשונה כמעשה דריק"ש, נמי אין להכשיר ולומר כיון דניקב גלגולת כסלע, הוה טרפות מחמת עצמו, מסתמא אי הוה כסלע לא היה יכול לחזור ולהתרפאות, דשמא חסרון גלגולת מטעם סוף הקרום לפסוק, כמ"ש התוס' חולין ריש א"ט, וא"כ אין ראייה מה שנתרפא, וכדאמרן (פמ"ג). אוזות ובר אוזות, בר אוזות, עופות, אוזות שיש ונוצות גדולות בראשיהם, להם נוצות גדולות על ראשיהם, והעצם ניקב שם, הירא וחרד אין לו לאכול מהם, דעוף המים אם ניקב כ"ש, הוה ודאי טרפה, ולא מהני שהייה י"ב חודש, ועוף יבשה דטעם שמא יש כשיעור הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, כיון דחי י"ב חודש, איגלי מילתא דלא הוה חסרון כשיעור, עיין תב"ש, ובסי' נ"ז, ומ"מ אין למחות ביד הנוהגין היתר אף בעוף המים, כי יש לומר אוזות דדין לאו ודאי עוף המים, אלא כעוף המים דמיין, וספיקא הוה, עיין כו"פ, ומ"מ צ"ע, ויש לאסור (פמ"ג).

לחולדה בעופות, כדלקמן סימן נ"ז, ועיין סי' ל"ד, ס"ק ט' (ש"ד). ואנו אין בקיאיין בבדיקת הטרפות, ולכן יש להטריף אם ניקב עצם הגלגולת בכל שהוא בדיקת עצם בעוף, בעוף, אפילו בעוף היבשה (רמ"א). אם יורד דם מחמת שנקרע העור, והעצם קיים כשר, רש"ל (ט"ז), ומשמע ודאי דאין חילוק בכל זה בין עוף היבשה לעוף המים, וה"ה אם העצם נפוח כשר, כיון שאין ניקב, אין לחוש לנקיבת הקרום (פמ"ג). בנחבסה אין חילוק בין בהמה לעוף אפי' לדין נחבסה בעוף (ש"ד). והיינו לפירושו אות א', דפי' נחבסה היינו נתרופץ ולא נסדקה, דאין שבר כלל, וכפי הנראה, גם עוף המים דינא הכי, כל שנתרופע ואין הנקב מפולש, דכשר, וכ"כ התב"ש, ב', ותמה על הפר"ח שכ' דוקא עוף יבשה כו', ומיהו רוב גובהה או רוב הקיפה, יש לעיין בו, ונפחתה כל שהוא, בבהמה כשרה, נפחתה כל שהוא ועוף יבשה, מספק טרפה, ומהני שהיה י"ב חודש. ועוף המים לא מהני שהיה, דודאי הוא, ואם הוא לערך שיעור סלה בעוף, יש להטריף, הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, עיין תב"ש, ג', וא"כ שהיה לא מהני אא"כ אין בו כשיעור סלע, אז מהני שהיה, וע"י ע"י חולי בעוף חולי בעוף יבשה, אף שהיה אין צריך, אם אין בו כשיעור ערך סלע, דע"י חולי לא חיישינן לנקיבה הקרום, אלא שראיתי להבל"י כו', וה"ה נפוח ונחבסה, אין לחלק, ובבהמה אף ניקב בדבר עב, כל שאין כסלע בקיאיין אנו.

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

יש לי מלאכה גדולה מכל מה שעשית, יש לך ללמד לישראל טומאה וטהרה כו' (תנחומא, ויקרא). ומפני חשיבות הענין כשהוא לעצמו מצד א', ומשום כבודת הדבר מצד השני, ההוכחה תופסת מקום חשוב לחזק את הקיום של מצות הזאת, וגם אוסן ההתנהגות של ההוכחה שונה אצלה מבשאר מצות, ואם בשאר המצות הטילו כל עבודת המשא של ההוכחה, רק על הרבנים ועל הדרשנים, על הצדיקים ועל החסידים, מקנאי קנאת ד' צבאות, לא יעשה כן במקומינו ובזמנינו, בענין חשוב וגבוה כזה של איסור והיתר, טומאה וטהרה, רק מוטל חוב קדוש על כל אחד ואחד, כקטן כגדול, להיות נותן יד לפושעים באיסור החמור הזה, במעשה וכדיבור, ולהציל את נפשותיהם מהארס הנורא הזה, המרעיל דם ונפש, ומביא את האדם למדריגה של חיות טורפות ואוכלות, וכולנו מחויבים לעמוד על המשמר ולעמוד בפרץ, כמרומז בקרא, "ודבר ד' אל משה ואל אהרן לאמר אליהם, דברו אל בני ישראל לאמר, זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה" כו' (שמיני), למשה אמר שיאמר לאהרן (רש"י), לאמר עליהם, אמר שיאמר לאלעזר ולאהיבה, שיהיו גם הם שלוחים במצוה זו (כל"י). כל אחד ואחד צריך לעורר ולעזור לחבירו, ולזרזו בעסק של מצוה זו, להיות נכלל בין השליחי מצוה הזאת, ומצינו, שאוסן הציחי במצוה זו היה ג"כ שונה מאצל שאר מצות, כי לא היה רק בדיבור, אלא גם במעשים ממשיים. כמבואר בחז"ל בפסוק, "זאת החיה אשר תאכלו" (שמיני), מלמד שהיה משה אוחז בחיה, ומראה לישראל, זאת תאכלו, וזאת לא תאכלו (חולין, כ"ט), וכן בשרצי המים אחז בכל מין ומין והראה להם, וכן בעוף, ואת אלה תשקצו מן העוף, וכן בשרצים, וזה לכם הטמא (רש"י). במצוה זו

סימן לא

דין נקיבת המח וקרומיו, ובו ד' סעיפים.

(א) ניקב המח. ניקבו הקרומים זה שלא כנגד זה. ניקב רק העליון. עוד אחד לקוי.
 (ב) נרקב, נתמעך המח. נמצא מים בתוך קרום. היו המים מונחים, בתוך שלחופית.
 נמצא מים בגלגולת. שלחופית מים, בין מח לקרום. בין מח לגלגולת. מנוודת
 בראשה. לבדוק אחר מים בראש. להשליך הראש. (ג) תולעת בקרום. תולע בחוטם.
 בתוך המים. (ד) ער כמה נחשב מח. פולין.

מקיפו מכל צד, נראה דכשרה הוא. וה"ה אם
 היו המים מונחים בתוך שלחופית (כיס
 קטנה). שאם היה המח מקיפה שלא היה
 מגולה אפי' לקרום, כשרה, ואם לאו טרפה
 (מחבר, פמ"ג).

נמצא מים בגלגולת אם המח שלם בכל
 צדדיו, ואחר שחתכו

הראש והוציאו המח, נמצא בגלגולת קצת מים
 אין בזה שום איסור (ט"ז). מים שבתוך
 השלחופית שהיא מונחת בין קרום למח, או
 בין גלגולת

שלחופית מים בין מח לקרום, אפי'
 לקרום; בין קרום לגלגולת; אם המח
 מים בין קרום לגלגולת; שלם, טרפה,
 דאנו רואים

שמן המח בא (מחבר, ט"ז). אבל מים בין
 קרום למח, דעת הט"ז להתיר. ויש חולקין
 במים בין הקרום להגלגולת, דטרפה (ש"ך,
 פמ"ג). היה ספק אם היה מכוסה במח או לא,
 טרפה. לכן יש ליוהר, כשפותחין הראש,
 שיפתחוהו בדרך שיובל לראות, אם המח מקיף,
 אם ימצא שם מים או לא (רמ"א). כלומר, ואם
 פתחו הראש קודם שידעו הדיעותא באקראי,
 עד שנפל ספק אם המח מקיף המים או
 השלחופית, טרפה (ש"ך).

מ"מ, כשפותחין, עצה טובה היא לחתוך
 שיכול לראות אם יהיה שם מים אם המח מקיף.
 וביש דיעותא שמנדינדת בראשה, פשיטא
 שצריך זהירות יתירא, דאל"כ תהיה טרפה

(א)

ניקב המח המח יש לו ב' קרומים זה על
 זה, ניקב התחתון נקב מפולש,
 טרפה, ניקב העליון נקב מפולש, כשרה (מחבר).
 ויש מטריפין ג"כ בניקב העליון לבד, והכי
 נהוג, אם לא בהפ"מ (רמ"א). רש"ל ומו"ח
 ז"ל אוסרים אפי' במקום ה"מ, דספק
 דאורייתא הוא, ובפרט שבה"ג מן האוסרים
 (ט"ז). ומ"מ לדינא, אם ניקבו שניהם זה שלא
 כנגד זה, יראה דלודאי יחשב. ובהפ"מ בניקב
 העליון לבד, דעת התב"ש שם, דהמיקל לא
 הפסיד כדעת רמ"א בהג"ה כו'. ובעור א'
 לקוי כולו או רובו דעת התב"ש להחמיר אף
 בה"מ (פמ"ג).

(ב)

נרקב; נתמעך; המח עצמו שנרקב ממנו או
 נתמעך, והקרום קיים, כשרה
 (מחבר), ואם נשפך כמים או כדונג, טרפה
 (שם). דעת כל הפוסקים שזה בזה, דאפי' נרקב
 או נתמעך שנחסר מעט, בענין שאם היה כיוצא
 בו בחוט השדרה, אוחזין אותו ומניח הריקן
 למעלה מידו, היה עומד ולא היה נכסף, כשר.
 ואם נחסר הרבה, אם כיוצא בו בחוט השדרה,
 אלו היה יוצא הרבה למעלה מידו היה נכסף,
 טרפה (ש"ך). נחסר ע"י דקיבה כשר (שם).
 אם לא היו מגולים
 נמצא מים בתוך הקרום לקרום, כשרה, בין
 אם הוא כמים
 ודונג, או שנתרוקן ונתנדנד באמצע, והמח

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

לא היה משה כסתפק בדיבור בלבד, רק אסף כל יקירי קרתא, והלך בשחקים ורחובות, והיה מראה באצבע,
 איזו מותר ואיזה אסור לאכלו, את זה תאכלו ואת זה לא תאכלו. ואת זה מחויבים לעשות כל אלה, אשר נגע
 יראה ד' ללבם, המקפידים במצות, כמרומז בדברי דוד ע"ה, «ואתהלכה ברחבה, כי פקודיך דרשתי» (תהלים).
 כי יש מצות, כשדורשים לקיימן, צריכין להלוך ולסבב בחוצות כדי שיוכלון לקיימן, כגון במצוה כזו של מניעת
 מאכלות אסורות, שיש נחיצות לעמוד בין החיים, ולעשות מחיצה (קרנטיץ) בפועל ממש, להבדיל פושעי ישראל
 ממחנה ישראל, ולשמור בזהירות יתירה, שלא תתפשט המגפה בתוך המחנה ח"ו, יותר ויותר. ובתורה יש דמו
 ע"ז, שנאמר, «להבדיל בין הטמא ובין הטהור, ובין החיה הנאכלת, ובין החיה אשר לא תאכל (שמיני). לרמוז,
 שצריכין לעשות הבדל ומחיצה ממשית, כמו שנוהגין לעשות כדי להשמר ממחלות המתדבקות ר"ל. ואינו יוצא
 ידי חובת המצוה הזאת בזה שיהיה נזהר, וישמור את עצמו ממכשול, רק צריך לדאוג גם בעד אחרים שלא יכשלו.

מן הקרן וחתכנו הראש, ולא היה שום ריעותא והכשרנו. משמע דכל היכא דאיכא ריעותא בעי כדיקה (פמ"ג).

(ג)

תולעת בקרום אם נמצא תולעת בקרום המח, והמח קיים, ואין בקרום התחתון רושם ולא קורט דם, כשרה (מחבר). ויש מי שאומר, שאין אנו בקיאים בכדיקה וטרפה, והכי נהוג (רמ"א). דחיישינן שמא קודם שחיטה פריש, וניקב קרום התחתון, ול"ד לתולעת שנמצא על הריאה לקמן סי' ל"ו דכשר, משום דלאחר שחיטה פריש, כתב בדרישה דשאני התם, דבעוד שהבהמה חיה, א"א לתולעת לינקוב מתוך טרדת הריאה שמרחפת תמיד בלי הפסק, וכן כקרבן ס"ס מ"ט נמי, כיון שקרומיו קשים, לא חיישינן שמחיים נקבו, משא"כ במח, עכ"ד (ש"ך). ודעת הרמ"א לאסור, משום שאין אנו בקיאים, ויש לחוש שמא ניקב קרום התחתון, ואסור אף כה"מ. מיהו דעת רש"ל להתיר אם לא נמצא רושם לא בעליון ולא בתחתון (שם). אם נמצא התולע חוץ לקדירה, כגון בחוטם, כשרה, דתלינן שלא הגיע למח **תולע בחוטם** מעולם (מחבר). וכשר משום ס"ס, אע"ג דפי התולעת לגבי חוץ ויכול לומר שהיה על המח, דשמא נתהפך ולא הגיע שם מעולם, ואת"ל שהיה שם, שמא לא ניקב הקרום, ולא היה צריך כאן לבדוק כלל בקרום. מ"מ נראה, דנכון לבדוק, מאחר שאפשר לעמוד על הבידור, לא נסמוך על הספק (ט"ז). ועוד, דכאן אין לומר כלל דנעשה נקב (שם). ומטעם זה, כל שא"א לבדוק יש להכשיר,

מספק (פמ"ג). אין צריך לבדוק אחר זה, דסמכינן ארובא לבדוק אחר מים בראש (רמ"א). הש"ך הראה מקום למה שכתב הב"ח כאן, וס"ס ק"א, וכאן כתב הב"ח, דכשיש ריעותא שמסככת כראשה שקורין „שווינדל“, ודאי אסור למכור הראש שלם, וכס"ס ק"א, דאם נתערב כבש שמים כראש עם שאר כבשים, קבלה מחכם א', שיש לבדוק כשאר חוט השדרה, שכל שיש מים בראש, יש ג"כ כחוט השדרה, והט"ז שם אות ט"ו, לא רצה לסמוך ע"ז, כיון שלא נזכר בתלמוד, ומיהו אם נתערב חד בתרי, דמ"ה בטל הוא, ומדרבנן אסור, דחה"ל או דבר שכמנין, וא"כ כשלא נודע האיטור עד אח"כ יש לצרף גם דעת המ"ב סימן ל"ו, דלא נודע הוה ס"ס, עם סברת הב"ח דיש קבלה בידו, הא חד בחד לא, והיינו בענין שאין הפ"מ, הא בה"מ, עי' סי' ק"י בש"ך, דיש לסמוך אמ"ב (פמ"ג). ויכול להשליך הראש או למכרו לעכו"ם להשליך הראש בלא פתיחה (רמ"א). פשוט דהיינו במקום שאין ריעותא דניענוע הראש (ט"ז). ואף כה"מ אין להתיר, דיצאה בהמה זו מרוב, ובסי' נ' בש"ך, ג', אבאר דאין להתיר כל שיש ריעותא. עיין תכ"ש, דמ"ש בה"י, דבחודש תמוז אין לפתוח הראשים, ובשאר ימות השנה, יש לפתוח, כתב הוא להיפך כו'. ומ"מ המנהג שאף בחודש תמוז מוכרין הראש שלם לגוי, ואין רואין אם יש שם מים בראש, אבל בכל מקום דאיכא ריעותא, מחויב הוא לבדוק, ומה"ט הכיא בד"מ, ל', כראש מן הצאן שהיה ליחח יוצא

אחל מאכלות אסורות רחל

כשם שמחויבים להציל את אנשים ממוקשי מות, ואם לא יעשה כן, הוא עובר על הלא תעשה של „לא תעמוד על דם רעך“. כי העובר על מצות ד' נחשב כמת, כמבואר בחז"ל, רשעים בחייהם קרוין מתים, ומחויבים להצילם ממות. ואם כן הוא בכל שארי המצוות, כ"ש במצות פרישה ממאכלות אסורות, המרומו בקרא על זה, שמחויבים להיות נפרש, ולהפריש גם את אחרים. כנאמר בקרא בדבר זה „ואת אלה תשקצו מן העוף, לא יאכלו, שקץ הם“ (שמיני). כלומר, מחויבים אנחנו להשגיח, שהשקץ לא יהיה נאכל גם ע"י אחרים, וכן מצינו גם במקום אחר שנאמר בלשון זה, להבדיל בין הסמא כו', ובין החיה אשר לא תאכלו (שמיני). וכל שרץ העוף סמא הוא, לא יאכלו (דברים, י"ד), לא יהיו נאכלים לא מעצמינו, ולא מזולתינו, וכמו שמצינו בקרא, כי אם שמור תשמרון אל כל המצוה כו' (דברים, י"א), ירצה לצוות על המצוות שתהינה נשמרות, בין ממנו, בין מהזולת. הכוונה בזה, שלא יאמר אדם די לי אם אשמור את עצמי, לבלתי עבוד מהמצוות, ואין לי לדאוג על ביטול מצוות מהזולת. לזה בא מאמר ד', שמור אתה, תשמרון את מצוות, פ"י, לבל תתבטלנו כאחרים (אוה"ח).

ועם ישראל מיום היותם לעם, נזהרים יותר משאר האומות מאכילת כל תועבה ודברים עם ישראל הי' משוקצים ואסורים, כמו שנצטוו בתורה בפסוק „וואת החיה אשר תאכלו“ (שמיני). לשון חיים, לפי שישראל ראויים להיות חיים, לפיכך הבדלים מן הסומאה, ולעכו"ם לא אמר כלום. משל לרופא שהלך לבקר ב' חולים, ראה א' מהם שהיה בסכנה. אמר לבני ביתו, תנו לו כל מאכל שהוא מבקש, ראה השני שעתידי לחיות, אמר להם כך וכך מאכל יאכל, אמרו לו לרופא מה זה שאמרת לזה

בית הלכות טרפות סימן לב שמואל מג

כמים מגולים לקרום דאסורים, ואולי יש לחלק. ומ"מ לדינא צ"ע (פמ"ג).

(ד)

עד כמה נחשב מח עצם שהמח מונח בתוכו, יש בו חלל גדול כמו קדירה, ויש על פיה כלפי הצואר, כמו ב' פולין, וכל מה שיש מהמח בתוך הקדירה עד הפולין, והפולין בכלל (מה שכנגד הפולין, רש"י), נידון כמה, ונקיבתו במשהו (נקיבת קרומו במשהו, ש"ך). ומשם ואילך, נידון כחוט השדרה (מחבר) ונקיבת קרומו, ברובו (ש"ך). וגם בעוף יש פולין (באר הגולה).

וכן הלכה. והפר"ח מכשיר אף בלא בדיקה כלל, ונהי דכל היכא דאיתא לפנינו ראוי לבדוק, אבל היכא דנאבד, יש להכשיר. ודע, שהכא י"ל בלא"ה דרך התולע לנקוב בתוך חמח אחר שחיטה, ונהי דאין אנו סומכין ע"ז, מ"מ כי איכא ס"ס מתירין, משא"כ במחט בחלל הגוף. כתב התב"ש ז', אם נמצא תולע בתוך המח, נמי טרפה, וכ' הוא ז"ל, דאם המח מקיף מכל צד, יש להחמיר בה"מ, אם אין התולע מגולה לקרום. וצ"ע בדין זה, דע"כ התולע מכוסה, ואפ"ה אסור, דאי מגולה לקרום, א"כ הוה

סימן לב

דין מכה בחוט השדרה, ובו ז' סעיפים.

(א) נפסק חוט השדרה. נפסק המח בפנים. נפסק למעלה לפנים, ומלמטה לאחור. (ב) נסדק העור לארכה. נשברה השדרה. נתמעך המח. (ג) נשפך המח כמים. עב וכבד. (ד) נחסר מהמח, (ה) מקום חוט השדרה. בעוף. נשברה השדרה ונקשרה. חוט שחור. שדרה עקומה. (ו) הכו בהמה על השדרה. בדיקה. אם אנו בקיין. הכו באבן על אבר א'. נפלה מחמת הכאה. אם בקיין אנו, בבדיקת החוט. הכה באבן נגד הריאה. נפסק המקל בשעת הכאה. (ז) גוררת רגליה, שגרונה. (ח) נודע שנפלה. עוף שאינה יכולה לעמור.

מחמירין בזה, דמצטרפין לרובא בנפסק החוט. והתב"ש כתב דין מחודש, אפי' נפסק למעלה לפנים, ולמטה לאחור יש בין הכל רוב טרפה. ויליף לה משחיטה, דהוי רוב כה"ג, ע"ש. ולפי זה, ה"ה פסיקת הגרגרת כה"ג טרפה הוה, אם נפסק למעלה מלפנים שליש ולמטה שליש לאחור, דטרפה, כ"ש משחיטה (פמ"ג).

(ב)

נפדק העור לארכו נסדק העור לארכו, כשרה (מחבר). מסקנת הב"י, דאפי' לא נשתייר אפי' כ"ש למעלה

(א)

נפסק חוט השדרה חוט השדרה שנפסק רוב היקף עור החופה את המח, טרפה (מחבר). ולא מטריפים בנקבים סמוכים זה לזה, בהיקוף ובצירוף רובו כו' (ש"ך). ואע"פ שכל המח קיים, טרפה (מחבר). דפסיקת המח לא מעלה ולא מוריד (ש"ך). ואם לא נפסק רוב העור, נפסק המח ונפסק המח בפנים, כשר (מחבר) הש"ך הביא בשם הב"ח דנקבים לא מיצטרפי לרובא, כו', והפר"ח והתב"ש

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

שיאכל כל מה שירצה, ולאחר אמרת שלא יאכל כ"כ. אמר להם הרופא, לזה שהוא לחיים, אמרתי לו, זה אכול, וזה לא תאכל. אבל אותו שהוא למיתה, אמרתי להם כל מה שהוא מבקש תנו לו, שאינו לחיים. כך הקב"ה התיר לעכו"ם השקצים והרמשים, אבל ישראל שהם לחיים, אמר להם, והייתם קדושים, כי קדוש אני, אל תשקצו את נפשותיכם (תנחומא, שמיני).

פרישה ממאכלות אסורות ומחויבים אנחנו להתנהג כמנהג אנשים הבאים להתאסף במסכת מדעים, הנזהרים מאד לשמור את עצמם מלאכול מאכלים שריח רע בלתי נעים נשאר אחריהם. כ"ש אנחנו בני, שהשכינה בקרב מחנינו, ומשלחן גבוה אנו אוכלין, כנאמר, זה השלחן אשר לפני ד'. על אחת כו"כ, שצריכין להיות נזהרים גם דק מחשש אכילת דברים משוקצים ומתועבים, ונוהרים אנחנו על זה בקרא. שנאמר, ואנשי קודש תהיון לי, ובשר בשדה טרפה לא תאכלו (שמות, כ"ב), אם אתם קדושים ופרושים משיקוצי נבילות וטרפות, הרי אתם שלי, ואם לאו אינכם שלי (רש"י). והזהירה לנו התורה, שמפני שעם ישראל מקורב אליו יתברך יותר משאר עמים, לכן האכילה צריכה להיות אצלינו על טהרת הקודש. כמדומנו בתרגום יונתן, ואנשין קדושין, טעמן חולין בדוכתא. כלומר, גם החולין צריכין להיות אצלינו בקדושה ונקיון יתירה.

והם ארוכים ואינם רחבים, ורומין לסכינים, והם מונחים ממש בגוף על הריאה (ש"ך). עט"ז, הביא ג' פירושים, א', דעת המחבר, עד תחילת חיבור עצם לגוף, וריעה ב', עד סוף חיבור העצם, ודעת שלישיית עד סוף אורך העצם המחובר לגוף, נגד זה יש טרפות דחוט השדרה, ודמ"א שהכריע להקל בה"מ, היינו כדעה עד סוף חיבור העצם, והביא דעת רש"ל וב"ח שמטריפין אף בה"מ, ודעת נה"ך דמ"א מתיר בה"מ אף עד תחילת חיבור העצם המחובר לגוף, ולפעמים נשבר השדרה בעוף, וחזר ונקשר, אין נשברה השדרה ונקשרה לחוש אם רואה שהחוט שלם, ואף

אם לא נקשר עדיין, כמבואר בסי' כ"ז וכאן, דאין חוששין לפסוקת החוט אם רואה שהוא שלם, ומ"מ בדיקה מיהו בעי, כתב בית הלל, מעשה שהיה החוט שחור החוט שחור מתחילתו ועד סופו, והכשירו חכמי ווילנא, והסכים עמו הפר"ח בקו"א, דאין שינוי מראה פוסל כי אם בריאה, ולא בשאר אברים, והתב"ש בסי' מ"ג, האריך בזה והעלה, דשינוי מראה פוסל בשאר אברים, ולדבריו שינוי מראה בחוט, הוה טרפה, ושם אבאר בזה, ומ"מ דוקא כשהמח מבפנים בריא וחזק, כמו שכ' הבה"י, אבל אם המח נפסד מבפנים, אף דמח זה לא מעלה ולא מוריד, כיון דחזינן שינוי מראה בעור, אמרינן כה"ג לקותא היא, וטרפה.

וכן כשמוצאין שדרתו עמוקה שדרה עקומה כמצוי בעוף, ויש שינוי מראה בחוט, אף למאן דמכשיר כי האי גונא, יש לתלות דע"י לקותא הוא, ויש להטריף (פמ"ג).

(ו)

הכו בהמה על השדרה בהמה שהכו אותה על השדרה במקל, אם הלך המקל על פני כל אורך השדרה, כשרה, ולא חיישינן שמא נפסק החוט (מחבר), דכיון

ולא למטה, כשר (ש"ך), ויראה להחמיר, דלמעלה צריך להשתייר משהו סמוך לפולין ולמטה אין צריך (פמ"ג). נשברה השדרה נשברה השדרה ולא נפסק החוט או נתמעך המח שבתוך החוט ונתנרנד, הואיל ועורו קיים, מותרת (מחבר).

(ג)

נשפך המח כמים הומרח המח ונשפך כמים או כדונג שנמס, עד שימצא החוט כשמעמידו בידו, היה המעט שחוצ לידו שוחה ולא היה יכול לעמוד, טרפה (מחבר).

עב וכבד אם הוא עב וכבד, שאינו יכול לעמוד, ואם מעמידין אותו אינו יכול לעמוד מפני כבדו, טרפה (שם).

(ד)

נחפר מהמח נחסר קצת מהמח ונתרוקן, כשר (מחבר). נקט קצת, דאילו נחסר הרבה היה הריקן שחוצ לידו שוחה, ובנסמסם לא מפליג בין מעט להרבה, לפי שדרכו להתמסם כולו (ש"ך).

(ה)

מקום חוט השדרה טרפות זו של חוט השדרה הוא, עד פי פרשה שלישיית ועד בכלל (מחבר). ויש חולקין, דלא עד בכלל (ש"ך). נפסק אחד משני חוטי פיצולים ראשונים ושניים טרפה (מחבר). חוט השדרה, כשמגיע עד הירכים, מתפצל פיצול אחד לצד ימין, ואחד לצד שמאל, וכן בהרבה מקומות (באר הגולה). ואם נפסקו חוטי פיצול השלישי, כשרה (מחבר).

בעוף הוא טרפות החוט, עד בין בעוף האגפים, התחלת המקום שהם מחוברין בו בגוף (מחבר). ויש מטריפין בעוף עד מקום שכיבת העצם לגוף, והכי נהוג, אם לא בהפ"מ (דמ"א). אותן עצמות קטנות המונחים בגוף העוף המתחילים אצל הצואר, והם מבפנים בגוף, ואינם נראים כלל מבחוץ.

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

ומפני שזכר בקרא, שורך וצאנך, שהם מותרים באכילה, הוזהר על הבשר שהיא נטרף, להשמיענו, שגם האכילה המותרת צריכה להיות בקדושה וטהרה, ורק באופן זה אנו יכולים להגיע למדריגה של קדושה (עין אבי"ע). ומובא שם בשם הר"ם כהן, שהטרפה קשה מהגבילה, כי יש בטרפה כמו סם, שיויק תולדות אדם. ע"כ לא התיר לתת לגר אשר בשערך, או למכור לנכרי כמו הגבילה, ע"ש. ואף שאין בטריות שיקוץ כמו בשקצים ורמשים, אעפ"כ אין בהן כדי להתרומם ולהתנשא למקום גבוה וקדוש. עד הנה הזכיר המשפטים, והוזהר בדברים המכוערים, ועתה כשבא להתחיל באיסור המאכל, פתח ואמר ואנשי קודש תהיון לי בני ישראל הוא שיאכל האדם כל מה שיתיה בו. ואין האסורים כלל במאכלם, רק טהרה בנפש, שתאכל דברים נקיים, שלא יולידו עובי וגסות בנפש. ע"כ אמר ואנשי קודש כו'. לפיכך לא תגעלו את נפשותיכם באכילתכם הדברים המתועבים. וכן אמר, אל תשקצו את

החלל. אמנם אם הלכה הילוך יפה ד' אמות, דמבואר לקמן דא"צ בדיקת חוט השדרה בדיקה, ומהני אפי' לדידן, א"כ אף אם שלים המקל אפלאג דגבא, או דאית בו קטרי, מהני הילוך ובדיקה, דכיון דהלכה יצאה מחשש ריסוק אברים, דנפילה, ובדיקה בחוט השדרה משום הכאה, אנו בקיאיין, כמ"ש הט"ז. ועיין בתב"ש, ו', כתב דלית ליה תקנה, היינו שיהוי ובדיקה, אבל הילוך ובדיקה בחוט השדרה מהני אפי' לדידן (פמ"ג). ואם לא הגיע המקל על פני כל השדרה, חוששין שראש המקל במקום שהוא כלה, מכה בכח, וכן אם הכה לדוחב השדרה, חוששין שמא נפסק החוט (מחבר), הכה ונפסק המקל בשעת הכאה, חוששין. לפי שבמקום שנפסק המקל, עושה חבורה כמו בראש השרביט (ט"ז).

(ז)

גוררת רגליה בהמה שגוררת רגליה, אין חוששין שמא נפסק החוט (מחבר), אלא אמרינן שגרונא, והוא כאב הרגלים נקטה, וה"ה בעוף נמי דינא הכי (דמ"א).

(ח)

נודע שנפלה אבל אם נודע שנפלה, חוששין (מחבר). שמא עם נפילתה נפסק חוט השדרה. ואע"ג דבנפילה בלא"ה חוששין, כדלק' סי' ג"ח, י"ל דבנפילה בעלמא

שהלך המקל על פני כל אורך השדרה, א"א שיכה בכח (ש"ך).

בדיקה ואם יש במקל קשרים, חוששין למקום הקשרים (מחבר). כתב הר"ן, דצריכה שהיה ובדיקה כדין נפולח בסי' ג"ח. ונ"ל דאף דשם כתב דמ"א דאין אנו בקיאיין בבדיקה, היינו לענין ריסוק, אבל לא כאן שיש חשש משום שבירת שדרה (ט"ז). ונראה, להלכה, דהיכא דחוששין, צריך שיהוי ובדיקה או הליכה ובדיקה, ובלא בדיקה לא משתריא, אלא דאם הלכה הילוך יפה, א"צ שיהוי כ"א בדיקה, ואם לאו צריך ג"כ שיהוי מעל"ע, כמבואר בסי' ג"ח. ואף דהתם בהלכה א"צ בדיקה, הכא שהכה בכח צריך בדיקה אף בהלכה, כדעת יש אומרים שהביא הר"ן, וכן נראה מסתימת הט"ז כאן. וא"צ לבדוק אלא החוט בלבד, ודוקא לבדוק כל החלל אין אנו בקיאיין, הא בחוט לבד, אנו בקיאיין, ולפי"ז ה"ה בהכה באבן על אבר א' לבד, דיש תקנה לבדוק לט"ז.

נפלה מחמת הכאה ועיין בש"ך, ג"ח, א', כתב אם הוכה באבן נגד הריאה שלו, צריך בדיקה, ואין אנו צריכין לחלק בין ריאה לשאר אברים, וצ"ע. ואם נפלה מחמת הכאה זו, דהוה הפילוהו אחרים, והיא לא ידעה, דמבואר בסי' ג"ח, דאף פחות מי"ט הוה נפולה, יראה לי, דשיהוי מעל"ע ובדיקה לא מהני לדידן, דאין אנו בקיאיין בבדיקת כל

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

נפשוהיכם בכל השרץ השורץ, ולא תסמא בהם, בי אני ד' אלקיכם. והתקדשכם והייחם קדושים, כי קדוש אני. והנה השרצים משקצים בנפש, והטרפה אין בה שיקוף, אבל יש בשמירה ממנו, קדושה (רמב"ן). כי עיקר תבלית האדם היא ההתרוממות ע"י החפתחות ממדריגת חיה למדריגת אדם השלם, והמאכל הוא הגודם לזה, כי האדם הוא זה שהוא אוכל. ואין אפשרות להתקרבות השבינה באבילת דברים מתועבים. וחייבים אנחנו להודות, כבאב לב ובבושת פנים, שירדנו אחרונית למדריגה נמוכה בזמן הגובחי, בענין גבוה זה של פרישות ממאכלות אסורות וגרועין אנחנו בנידון זה מבני נח, שאין אובלין בשד מת. במבואר בחז"ל, עולא אמר, אלו שלשים מצות שקבלו עליהם בני נח, ואין מקיימין אלא ג', ואי מהן שאין שוקלין בשר המת במקולין כו' (חולין, צ"א). ואוי לאותה בושה, שרבים מבני עמינו, לוקחים בשר מת, בי בשר טרפה ונבילה נחשב כבשר מת. במבואר בחז"ל ביני מתנות כהונה, דאם שחט בהמה ונמצאת טרפה, פטורין מן המתנות, מפני שכתוב בתורה, מאת זבחי הובחי (שופטים), פרט לטרפה, דטרפה אינה בכלל לשון זבח, ומיתה בעלמא היא, דשם זבח אינו אלא בראוי לאכילה. כדכתיב, בכל אות נפשיך תאכל בשר כו', וזבחת ואכלת כו' (ספרי). וגם הני קצביא רשיעי נינהו, המוכרים בשר טרפה לישראל, ואינם שמים על לב לגודל העונש בזה. במובא בחז"ל בסבא א' בצפורי, שהיה מאכיל את ישראל נבילות וסריפות. פעם אי שחה יין בע"ש, ועלה לגג ונפל ומת. והיו כלבים מלקקין בדמו. אתון שואלין לר' חנינא, מהו מר מחיה מן קמנהון (אם מותר לטלסלו בשבת). אמר לון, כתיב (שמות, כ"ב) ובשר בשדה טרפה לא תאכלו, לכלב תשליכוון אותו, וזה היה גוזל את הכלבים ומאביל לישראל, ארפינן (הניחו אותו על מקומו) דמין דידהו אינון אכלין (ירושלמי, תרומות, פ"ב). ומבואר בחז"ל עוד, כלבים במאי זכו? מפני שביציאת מצרים, לא יחרץ בלב לשונן. ואמר ע"ז אחד הגדולים, מפני שלא עמדו להם לישראל בדרך, בשהלכו לקבל התורה, זכו לזה ע"כ. ועצה להיפך, דוקא הכלבים המנבחים נגד ד' ותורתו, הם רודפים אחר טרפות ונבילות, ולא ילמדו מוסר מהכלבים האמתיים הקדמונים, שהגם שאכלו נבילות וסריפות, היה נמצא בהם עכ"פ את יראת הכבוד מלפני ד' ותורחו.

בדיקת החוט. וכן כחכה על גבה והיא גוררת רגליה, אף שהכה על כל השדרה, אפ"ה צריך בדיקת החוט, כיון שגוררת רגליה ויש ריעותא (פמ"ג). כתב עוף שאינה יכולה לעמוד בהגהת מרדכי בשם ר' טוביה מווינה, על אחד שקנה אוז מן השוק, ולא יכלה לעמוד, דמותרת. כיון שלא ראינה שנפל אין לאסור מספק, ואיסור שגרונא נקטה (ט"ז). ואפילו בדיקה אין צריך, כי שגרונא שכיח הוא, ומותר לשוחטו מיד (פמ"ג).

הוי שרי כשהלכה ר' אמות, אבל הכא, כיון שגוררת רגליה, לא מיקרי הליכה, וצריך לעולם בדיקה, ולדידן שאין אנו בקיאים בבדיקה, אסור לעולם (ש"ך). הש"ך מפרש כאן, כדין נפילה ממש, היינו י"ט, או הפילה אחרים פחות מי"ט, וקמ"ל דלא מהני הליכה, דצולעה לא הוה הילוך יפה, ולדידן דאין אנו בקיאים, טרפה. אבל התב"ש, ז', הקשה, דכבר אשמעינן בלא הלכה הילוך יפה דטרפה בסי' נ"ח כו', ע"כ פי' דמיירי כאן שנפלה מעצמה פחות מי"ט, ואפ"ה כיון שגוררת רגליה הוה ריעותא, וצריך

סימן לב

דין אם ניטל הלחי, ומכה בושט, ובו י"א סעיפים.

(א) ניטל הלחי התחתון. המראה, הלעטה. נימק הלשון. ניטל החרטום. (ב) ניטל העליון. ניטל חרטום העליון בעוף. (ג) חשט או תורבץ שניקב. (ד) עלה בו קרום. ניקב בבי' דוחות ממש. נקב ע"י חולי. ע"י קוץ. שחט ונמצא שחין בתוך מקום השחיטה. (ה) מראות העורות. נתחלפו. שניהם לבנים. נתחלפו לשאר מראות. נתחלפו במקצת. שני חשטים. קנים. למעלה ולמטה מחוברין. (ו) בדיקת החשט בדרוסה. בעוף. (ז) בדיקת החשט בנקב. נתחב קוץ בגגו של זפק. (ח) עוף שצוארו מלוכלך בדם. אודם קצת בושט. המנהג לדידן. (ט) נמצא קוץ בושט, ואינו תחוב. אם יש קורט דם מבפנים. מבחוץ. מונח ברוחב מקצה לקצה. נמצא תחוב, ואין שם קורט דם. החילוק, בין וושט, לבית הכוסות וקרקבן. ניקב החשט מקוץ, ויש קורט דם בפנים. לבדוק אחר אוזות שמלעיטין. באיזה מאכל מותר, להלעיט האוזות. אם שומן אוזו סותם הנקב. עור הפנימי, לקוי רובא. אם גורדין השחין, ורואין נקודה לבנה. במקום שעשו תקנה לבדוק המלעיטין, ולא בדקו. השליכו במזיד. כפתור בצואר האוזו מבחוץ. ביש ריעותא, ולא בדקו. (י) נפרד החשט מהקנה. (יא) זפק שניקב. ניטל הזפק.

(ט"ז). ויש אומרים המראה אכילה, הלעטה שתיה (פמ"ג).

נימק הלשון. וכן הוא בהגהות ב"י, דאל"כ ניטל החרטום. פשיטא דאין חי. כתב התב"ש ח' נימוק הלשון עם הטולטולת טרפה כו'. והטעם, כתב התב"ש דאי אפשר לחיות ע"י המראה והלעטה (פמ"ג). ועוף שניטל חרטומו, אם יכול לחיות ע"י

(א)

ניטל הלחי ניטל הלחי התחתון, כשרה, והוא שיכול לחיות ע"י המראה והמלטה (מחבר). היינו ובענין דליכא משום עיקד סימנים כדלעיל סי' כ"ד, ט"ו (ש"ך). מה שתוחבין לה בבית הבליעה, עד מקום שאינה יכולה לחזור, המראה, ובמקום שיכולה לחזור נקרא הלעטה, בפרק מי שהחשיך

א ה ל מאכלות אסורות ר ה ל

והכלבים האוכלים מאכ"א בזמן הנוכחי, אוכלים כל תועבה בסומבי, בלי שם על לב, גודל העון בזה, והפגם הנעשה בהם ובחיהם. כמבואר במפרשים, שכתוב י"ח פעמים יראה במשלי, כנגד י"ח טרפות שהחיות תלוי בו. כי היראה מארכת לו חיים, שלא יזוק בי"ח דברים המטריפים את הבע"ח. וע"כ נקרא בעל חי, לפי שקיומו תלוי בי"ח דברים (ספר חסידים, ס"ה). אבל מאכלים כשרים משפיעים קדושה על האדם, כמרומו בחז"ל ולא הסריח בשר קודש כו', שמי שאוכל בשר כשר, או הוא נקרא קדוש, כנאמר בקרא, והתקדשתם כו', להבדל מנבילות וטמאות (רו"ל). וזה יועיל לו לאדם להנצל מסרחון וחטא. ובכל דבר מאכל, אם דק יאכל בכשרות, יש בו כדי להתרומם למדרגה גבוהה. כמרומו בקרא, והיה באכלכם מתרומת הארץ, תרימו תרומה לדי' (ש"ח). גם במאכל פשוט כמו לחם, יקדש את עצמו, אם דק איננו אוכלו לשם אכילה גסה. וי"ל בדרך צחות כוונת הכי ומבשרי

המראה והלעטה כשר (רמ"א).

(ב)

ניטל הלחי העליון ניטל הלחי העליון, להרמב"ם טרפה, וראוי לחוש לדבריו (מחבר). הטעם שהלחי העליון נברא בבע"ח לכסות פי הקנה, שלא תכנוס בו נשימת הרוח הקד פתאום לדיאה וימות החי (ש"ך). הא דניטל חרטומו בעוף דכשר, היינו תחתון, דעליון טרפה להרמב"ם ז"ל, ופשוט הוא (פמ"ג).

(ג)

וושט או תורבץ שניקב וושט או תורבץ שניקב לחללו, בכל שהוא נבלה (מחבר). ה"ה בכל דבר הפוסל בנקיבה ויש חלל, לא מיפסלה עד שינקוב לחלל. ואם אין להם חלל צריך נקב מפולש (תוס', ט"ז). וי"א דנקיבת הושט הוי טרפה ולא נבלה (ש"ך). ועיין בש"ך דמתמה על המחבר שפסק דתורבץ הוי נבלה, והוא בעצמו פסק, דנקב בתורבץ הוי טרפה ולא נבלה.

(ד)

עלה בו קרום שני עורות לוושט, ניקב אחד מהם, כשרה (מחבר), ניקבו שניהם, אסורה. עלה בו קרום ונסתם, אסורה, נקבו זה שלא כנגד זה, ג"כ אסורה (שם). ל"ד לקורבן דכשר, דמינח ניחוי וכדקאי קאי, אבל וושט כיון דאוכלין ומשקין תדיר שם, והנקבים מתכוונים זה כנגד זה, והוי כנקב ממש, ש"ס (ש"ך). והנה ברחוקים הרבה זה מזה, ודאי לא הוה אלא איסור דד', כמ"ש יש"ש בא"ט, ג', דאין לתת דברי חז"ל לשיעורין, משמע משום לא פלוג הוא טרפה, ומדר' הוה. ואם אין רחוקים הרבה, הוה ספיקא דאורייתא, ולא ודאי כו'. ונ"מ לס"ס. ואם שחטו ונמצא נקב זה שלא כנגד זה, והוגלד פי המכה, לסברת הרב בהג"ה, פ"א, יש מקום

להתיר הגבינה והחלב כה"מ (פמ"ג). דוקא ניקבו שניהם מרוח אחד אסורה (בניקבו זה שלא כנגד זה), דאפשר דמיתרמי אהדדי (מחבר). שאף אם הנקבים רחוקים זה מזה, שאינו באפשר דגמדי כ"כ, אפי' הכי אסור, כי אין שיעור לדבר כמה יהיו קרובים, ואין ליתן דברי חכמים לשיעורין, אם לא במילתא דספיקא (ט"ז). וכ' התב"ש, ז', דמב' רוחות ממש הוא דכשר, ולא סמוך לו איך ניקב בצדו, דג"כ אפשר דמתרמי אהדדי, וצ"ע, דא"כ נמי לא נתנו חז"ל שיעור, וי"ל (פמ"ג). כל זה לא מיייר אלא בניכר שהנקב בא מחמת חולי (מחבר), ובחיצון אין ניכר שום חולי (ט"ז). לאו דוקא, כמ"ש באות י"ח, דאף אם שלט במקצת החיצון, כיון שהשאר שלם, כשרה, ומיהו בדיקה ודאי בעי, שלא שלט מעבר לעבר, ובפרט בסימנים כמקום שחיטה.

וכן כתב הפמ"א, ח"א, א', שאם שחט ונמצא שהין בתוך השחיפה, שמא במקום השחין שחט כו', דאיכא חזקה דבהמה בחזקת שאינה זבוחה (פמ"ג). ואם יש על ידי קוץ לחוש שניקב ע"י קוץ, אפילו לא ניקב רק הפנימי, טרפה. דחיישינן שמא ניקב גם החיצון, וושט אין לו בדיקה מבחוץ (רמ"א). ואם ניקב חיצון לבד, כ"ש דטרפה (ט"ז). ומבפנים יש לו בדיקה (ש"ך). ואין להקשות, מ"ש מסי' כ"ג, וסע' ח', כאן, דלא מהני בדיקה מבפנים, דדוקא היכי שניקב ע"י קוץ או מחט במקום שאינו יודע, דאין אנו בקיאים, אבל אם תחב קוץ או מחט במקום ידוע, מהני בדיקה הושט מבפנים (ש"ך) ולהכי נקט הלשון דאם יש לחוש שנקבו כו', אפי' אם רק יש לחוש שניקב ע"י קוץ טרפה, עד שיודע בודאי שניקב לא ע"י קוץ (שם) כללי דמלתא, קוץ או מחט שהוא דבר דק,

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

אחזה אלקים (איוב, נ"ט). ממה שאוכלים בשר כשר, יכולים להגיע למדרגה של מחזה אלקים. כנאמר, ויחזו את אלקים ויאכלו וישתו (משפטים). ונכון לדעת, שלא רק בדברים מתועבים יכולים להכשל, אלא גם בדברים כשרים וטובים, אם אינם נוהרים שלא לאכלם לשם אכילה גסה, כמבואר בקרא "שמנת עבית כשית, ותשכח אל" (האזינו), כי הענין של אכילה, הוא פרבלם כבר ומסובך, וצריכים לדעת איך לכלכלו, כי האדם עלול להתקלקל מכל מאכל אשר יאכל, וצריכים לזוהר בזה עד אחרית הימים, שימלא הארץ דעה, ורוח הטומאה יעבור מן הארץ, והאדם יודוך ויתקדש כ"כ, שאף דברים אסורים לא ישלטו על האדם להזיקו. כמבואר במפרשים וז"ל, כל כוחות הטומאה, לא יהיו בטלים לגמרי לעתיד, אלא יתמתקו ויחזרו לקדושה (גלאנטי, י"ח). וכן מצינו בחז"ל, וזאת הבהמה אשר תאכלו, רב אמר לא ניתנו המצות כי אם לצדף הבריות כו'. א"ר יודן כל בהמות ולויתן עתידין לעשות קנינין לצדיקים לעתיד לבוא. כיצד הם נשחטין, לויתן נותן לבהמות בסנפיריו, ונוחרו. וחכ"א וכי זו שחיטה כשרה היא, ולא כך תנינן, הכל שוחטין ולעולם שוחטין, בכל שוחטין, חוץ ממגל קציר והשינים, מפני שהם חונקין. אמר הקב"ה, תורה חדשה מאתי תצא, חידוש תורה מאתי תצא, לעתיד לבוא יהיו האנשים במדרגה גבוהה.

הטעם בנתחלפו דטרפה, דאז ודאי יש לקותא, והר"ן מביא בשם רש"י, דהטרפות הוא משום שנתחלף הפנימי באדמימות, וטרפה משום דרוסה. ולמד הב"ח מזה, דאפי' נתחלף הפנימי לאודם במקצת, דטרפה משום דרוסה ואפי' לא אתחזק דורס לפנינו, ולא נראה לי, שאין להפסיד ממון של ישראל, בכל מקום שנמצא נקודה אדומה בבשר (ט"ז). עיין באות שאחר זה משמע מט"ז, דנתחלף במקצת הוה לקותא, אלא דניקב זה בלא זה כשר. וא"כ, ודאי לדבריו, אם נשתנו זה ללובן וזה לאודם, במקצת, זה שלא כנגד זה, יש להטריף, דלקותא הוא. אמנם באות י' הביא דברי רש"ל, דשניהם לבנים לא הוה לקותא, א"כ אפשר דהסכים כן. ויש לעיין בזה לדינא

שני ושטים; קנים (פמ"ג). אם יש לו שני ושטים או שני קנים, כ"ש דטרפה (רמ"א). דכל יתיר כנטול דמי, וה"ל כאילו ניטלו ב' הוושטים, או ב' הקנים (ש"ך). והוי נבילה ולא טרפה, ואף שאין מחוברים ואין נוגעין זל"ז, דאנן מחמרינן ככל הפירושים ביתר כניטול, עיין סי' נ"ה. הפר"ח ג' כתב בשם הגהות מהרי"ו, בבר אוזות שיש להן כעין כפתור, והפר"ח הכשיר, דהוי כתרי מעי אם מתחברים יחד, ותב"ש אמר, דאין להדמות להדדי, ועיין בל"י, י', שחילק באותן בר אוזות בין קנה הזכרים והנקבות כו'. ואם קבלה נקבל, ויש לעיין בזה (פמ"ג).

(ו)

בדיקת חושט בדרופח ושט אין לו בדיקה מבחוץ אצל דרוסה, שצריכה בדיקה, מפני שכיון שהוא אדום, אין אודם הארס ניכר בו (מחבר). ובעוף בודק הקנה מבחוץ (מחבר). פי' קורע קצת בעור תחילה, ומשם יכול לבדוק הקנה (ט"ז). ושוהטו, ואח"כ

שניקב לחלל הגוף, דאז בעי כל החלל בדיקה אף בזמן הגמרא, לא היו בקיאים לבדוק, כדאמר, קוץ עד שתינקב לחלל, עי' סי' נ"א בזה, וכל שאין לבדוק אלא מקום אחד, כמו מחט בביה"כ והמסס שלא ניקב מעבר לעבר, בה"מ אף לדידן בקיאי, כיון שאין אנו צריכין לבדוק רק נגד מקום המחט, כמבואר בסי' מ"ה, ומ"ט, ואם צריך לבדוק אבר א' כולו, לדידן דפוסקין דלא כרש"י, דא"א בקיאי, כמבואר בסי' נ"ז, ומיהו טפת חדרופח, אף שהוא בכל החלל בקיאי היו בימי הגמ', ולא דמי לניקב בקוץ. ועפ"ז כתב הש"ך דבריו כאן כו' (פמ"ג, שפ"ד ז'. עיין שם שמאריך בזה).

(ח)

מראה העורות עורות אלו, החיצון אדם והפנימי לבן (מחבר) ואם נתחלפו, טרפה. ואם שניהם אדומים או לבנים, ג"כ טרפה (שם). כתב בטור, דלא דמי לניקב קטן דחבריה מגין עליו, אבל כאן שכולו לקוי, לא מתקיים ע"י השינוי (ט"ז). ואין טרפה רק כששניהם אדומים, אבל בשניהם לבנים, מה ליקוי יש בכאן, ומנין לנו להוסיף בטרפות (שם). ועיין תב"ש, דמדהביא הש"ך רש"ל אדברי הרא"ש, משמע הא אם נתחלפו שניהן אף במקצת טרפה, כבר כתבנו שיש לצדד להכשיר בזה כו' (פמ"ג). כתב הפ"ת, ו', דפשיטא אם נתחלף נתחלפו במקצת; לשאר גוונים דטרפה, נתחלפו לשאר גוונים כו', ואינו יודע מנלן להוסיף על הטרפות, דלקמן נמי בירוקין שהאדימו, כל שלא נודע שנפלה לאור אנו מכשירין, ה"ה כאן, ודוקא אודם ולובן קים ליה דטרפה. ע"כ נראה דאין לאסור בשאר גוונים (שם), ואם נתחלפו ברובן הוי ליה ככולו, כמו בכל התורה (ב"ת, ש"ך).

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

וטריות ונבילות לא יזיק להם (מ"ד, שמיני). אבל בזמן הזה, צדיכים ליוהר מאד, אף בדברים כשרים להזהר ממכשול כמבואר, וכדאי לדעת, איך גדולי ישראל היו מקפידים על חששא דחששא, מחשש איסורא. הגאון הר"י יוסף אייזיל מנבורדיק היה מתיעץ עם הגי' הר"י איצעלע בלאנצער, מה לעשות שאין לו עת לעסוק בתורה כראוי, כי טרוד הוא בחנותו, שהיא מקור הפרנסה שלו. ויעץ לו האחרון לעזוב את החנות ולעסוק בתורה, ועל שאלת הראשון, א"כ במה נחיה? באה התשובה ג"כ בשאלה, א"כ במה נמות? הלא צריכים צידה לדרך. שמע הראשון לעצתו, עזב את ביתו ואת חנותו, ונתישב בדד ביער מחוץ לעיר, על משך שבע שנים. בנה לעצמו בית קטן עם ב' חלונות, א' לקבל על ידו מאכלי בשר, וא' למאכלי חלב. עד כמה היה ההקפדה והזהירות אצל גדולי ישראל מחשש איסור כל שהוא. וכל אחד ואחד מחויב לדעת, כי האכילה שהוא אוכל כזון לנפש רוח ונשמה משתמשת לו, לא רק למזון גופני, אלא גם למזון רוחני להספקת הנפש בזה ובבא. כמרוכז בחז"ל, אמר ר' אלעזר, כל שאינו משאיר פת על שלחנו, אינו רואה סימן ברכה לעולם. שנאמר (איוב, כ') אין שדיד לאכלו (סנהדרין, צ"א), דצריך להשאיר, כדכתיב, אכול והותר (רש"י). כי המאכל שהאדם אוכל, משתמש לא רק לסעודת ארעי, אלא גם לסעודת קבע לעתיד לבוא.

ואפי' חנקב במקום שאינו ידוע, יש לו בדיקה מבפנים. ול"ד למחט שנמצא בחלל הגוף, דחיישינן שמא כו', דהתם לא ידעינן כלל היכן ניקב, אבל הכא עכ"פ ידעינן שכנגד מקום המלוכלך ניקב. ודעת הרב, דאפי' בכה"ג, אין בדיקה לנקב משהו, רק כשתחב קוץ במקום ידוע, גם להרב כשר כמבואר בס"ק, ז' (ש"ד). צואר מלוכלך בדם, פי' רש"י, שנקרע הצואר מבחוץ, ואם נמצא רק לפלוך דם אחר שחיטת סביב חושט מבפנים, אין שום חשש בזה (ט"ז). וה"ה אודם קצת, דלא חיישינן לדרוסה כלל. ומיהו באוונות שמלעיטין אותם, אם ניקב עור הפנימי, אוונות שמלעיטין וקורט דם מבפנים פשיטא דטרפה, ואפי' זה שלא כנגד זה יש לחוש (פמ"ג). ויש אוסרים כל עוף או בהמה, דצוארה מלוכלך בדם, דחיישינן לנקיבת חושט, ואין אנו בקיאים, וכן המנהג (רמ"א).

(ז)

קוץ בושט ואינו תחוב נמצא קוץ בושט לארכו או לרחבו, ואינו תחוב בו, כשרה (מחבר) ואינו דומה למחט שנמצא בחלל הגוף דטרפה, דכאן שאני, דאפשר שלא היה שם נקב מעולם (ט"ז). ואינה כשרה רק אם אין עליו קודט דם מבחוץ (רמ"א), עיין בט"ז, שאף בנמצא מונח, ויש קורט דם מבפנים, וכ"ש בחוץ, נמי טרפה. ועיין תב"ש, י"א, דלרוחב ומונח כבריח מקצה לקצה, וא"א להזיז בקל כי אם בדוחק, גרע יותר מתחוב בו, וה"ה תחוב אף שאין מבריח מקצה לקצה, אסור, וכן הלכה (פמ"ג). עיין ש"ד, הסכים כט"ז, דבטור משמע להיפך.

מהפך חושט ובורקו מבפנים (מחבר). ובבהמה אין לו תקנה (שם). כי עוף הכשרו בסי' אחד בדיעבד, והכא, כיון שאין לו היתר אלא בסי' אחד, כדיעבד דמי (ש"ד). ואף שיכול להשהות כ"א יום, וליכא תקלה, עיין סי' נ"ז בש"ד, מ"ו, אפ"ה לא הוצרכו חז"ל להשהות, וכי בעינן שניהם היכא דאפשר כו' (פמ"ג). ולדידן, דאין אנו בקיאים בבדיקה, אף עוף אין לו תקנה (רמ"א).

(ח)

בדיקת חושט בניקב, ולעיני נקב, נמי אין לושט בדיקה מבחוץ, אלא מבפנים (מחבר). מבואר הטעם ברש"י (חולין, כ"ח) דשמא נכנס טיפת דם בנקב, ע"כ אינו ניכר מבחוץ שכולו אדום (ט"ז). ודע, דגגו של זפק, נידון כושט, ואין שם אלא עור א' לבן בחוץ, עי' סימן כ', א"כ כי נתחב קוץ בגגו, ורואין שאין ניקב מבחוץ, ובמקום ידוע יש בדיקה, כמו שכ' הש"ד, ו', א"כ יש לומר רכשרה בה"מ, כמו המסס דאין לו רק עור א', ואפ"ה כשר בה"מ, כמו שכ' הרב סי' מ"ח, ז'. וכ"ת דכאן בלא"ה אנו אוסרין, דחוששין שמא הבריא, ול"ד להמסס וביה"כ, יש לומר הטעם, דושט אין לו בדיקה בחוץ לעיני נקב, וה"ה נתרפא אין ניכר, מה שאינו כן בגגו של זפק, ולדינא צ"ע (פמ"ג).

(ט)

עוף שצוארו מלוכלך בדם עוף שבא לפנינו וצוארו מלוכלך בדם, אין חוששין לספק דרוסה לבדוק כל החלל. אבל חוששין לספק נקובה לבדוק מקום המלוכלך (מחבר). פי', מבפנים, כנגד מקום המלוכלך, דאילו מבחוץ, אין לושט בדיקה מבחוץ (ש"ד).

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

וכמבואר בקרא גודל ענין החשיבות שבאכילה, "הס אזניך ושמע כו' כי נעים, כי תשמרם בבטנך" (משלי, כ"ב). כלומר, חשמור את התורה ככטנך כאכילתך מאכלים טהורים ובשרים, או תבין נעימות דברי אלקים חיים, לא כן במאכלי טריפה, אין בהם שום חיות ומזון לנשמה. כי ענין טרפה, כחנתה היא מלשון טרף טורף, היינו דרוסה כרותה וריסוק איברים ע"י חיה טורפת, כמו טרפה לא הבאתי (בראשית ל"א), וחז"ל השאילו את השם הזה גם לנקיבת הריאה, אפי' לא נטרפה ביד חיה, ואין ניכר בה כריתה (רד"ק). ונתנו חכמים כלל בזה, כל שאין כמוה חיה, טרפה (חולין, מ"ה) אלו שמנו חכמים בהם טרפה, אע"פ שנראה בדורותינו ע"י התפתחות חכמת הרפואה שבידינו, שמקצתן אין ממתין, ואפשר שתחיה, אין לך אלא מה שמנו חכמים (רמב"ם, הל' שחיטה, י') ומבואר בפוסקים, שהלכות ודינים, אין פוסקים ע"פ עדות הפילוסופים (שו"ת הריב"ש, תמ"ד). ומבואר ג"כ שאין לדמות טרפוח אדם לטרפות בהמה, משום דאדם אית ליה מולא (תוס', ב"ק, נ"א, תוס', זבחים, ק"ו). נתבאר לעיל, שבהמאכלים שהאדם אוכל, יש צורך בהספקת מזון לגוף ונפש. טעם לאיסור והיתר והמאכלים הטמאים והמתועבים, אינם מספיקים מזון לנפש, והאוכל מהם נאסר ונקשר בחבלים ועבותות התאוה הפשוטה, ומסור בידה לעשות עמו כרצונה, כמרומו בהמושג של התבות "איסור והיתר". מי שאינו הולך אחר שרירת לבו וכובש את יצרו, כלומר הרגש שבקרבו, מלעשות כל מה שלבו חסץ, הוא בן חורין, ואינו אסור וקשור, כמרומו בקרא חרות על הלוחות, אל

ללמוד זכות על ישראל. וא"כ בשיבולת שועל ושאר מיני תבואה, איסור גמור הוא, דהלכה כהמחבר, דחוששין שמא הבריא, אלא אפי' בעיגולי קמח, אפ"ה צריך בדיקה בעור החיצון אם לא שלט מעל"ע, וכשידה. (פמ"ג).
ודע, דשומן הושט אינו סותם הושט, דלאו בתולדה הוא, וגם בקרקבן אם יש שומן במקום שאין ראוי להיות, אין סותם. שוב מצאתי להפנים מאירות כו', דאינו סותם דהוה קורטין, ולא מהדק הוא. ובשניחם לבנים, כתב הפנים מאירות, י"א מחמת ליבון שמנונית, ע"ש, ויש להכשיר, כיון דבל"ה דעת רש"י וט"ז להכשיר בשניהם לבנים. וכל שעור הפנימי לקוי רובו, טרפה, כמו שכ' הרא"ש, דעור א' לקוי גרע מניקב, ופשוט הוא לדעתו. גם מ"ש שם, כל שגורדין חשחין ורואין נקודה לבינה, הוה קרום מחמת מכה, כן נהגתי גם אני, ובודאי המורה יש להבחין. ומי שהוא בקי, מפיר קרום שעלה מחמת מכה כו' (שם).

ויש לדקדק בזה הרב (בבדיקת הנלעטין) כי הוא איסור דאורייתא, ויותר טוב היה, שלא לבדוק כלל ולסמוך ארובא, מלבדוק ולהקל במקום דאיכא ריעותא (רמ"א) עי' ש"ך, דהרב לימד זכות על אותן הנהגין להלעיט, אבל הרב אין סובר כן. ועיין ט"ז מה שרוצה ללמוד זכות על המלעיטין, היינו באותן שמלעיטין בעיגולי קמח, ומיהו הרב מזכיר בפירוש על אותן שמלעיטין בשיבולת שועל, כו'. עוד הביא הש"ך תשובת מהר"ם עשו תקנה לבדוק מלובלין ז"ל, בסי' כ"א, ולא ברקו דאם עשו תקנה לבדוק הוושטת ולא בדקו, כשר. ושם נאמר, אפי' השליכו במזיד שרי, ומיהו אם הקהל אמרו בפיו, שכל מי שלא יבדוק, יהיה אסור, אף דיעבר אסור. וכ' עוד שם, דאותם חרדים חוץ לעיר תחום שבת אין בכלל התקנה (פמ"ג). עובדא

דוקא תחוב, אז מוזק קורט דם, ולא בנמצא כו' (שם). ואם הוא תחוב בו אסורה אפי' אין שם קורט דם
אם הקוץ תחוב בושט (מחבר). משמע מדברי הסמ"ק, דאפילו נתחב ולא ניקב עור הפנימי מב' צדדין, מיקרת תחוב בו (ש"ך). ול"ד למחט שנמצא בבה"כ בסי' מ"ח, וקרקבן בסי' מ"ט, דאין אוסר אלא ביש קורט, שאני ושוט, מתוך שאוכלים ומשקים שוטפים שם, שמא העבירו את הדם (ר"ן, ט"ז, ש"ך) דחיישינן, (אף שאין שם קורט דם) שמא ניקב הושט, והבריא ונתרפא, ואינו ניכר (מחבר) ולא מהני אף כשמפרידין שני העורות, ורואין שגם הפנימית לא ניקב מעל"ע (ש"ך). ויש מכשידין אם אין קורט דם מבחוץ (רמ"א). אע"ג ריש קורט דם בפנים, לא מעלה ולא מוריד (ש"ך). ויש אוסרין אם יש קורט דם מבפנים דחיישינן דגם מבחוץ היה ואינו ניכר (ט"ז). (וטעם המכשירין) דלא חיישינן שמא הבריא (רמ"א). וכן נהגו להקל בעירינן באותן אווזות שמלעיטין לעשות בהן שומן, שיש תקנה בעיר לבדוק אחר נקיבת הושט, משום דשכיחי יותר מסירכות הריאה (שם). ונהגו להקל בישוב לו קוץ בושט, אם אינו ניקב מב' צדדים, או שאין קורט דם מבחוץ (רמ"א). פשוט הוא דטעות סופר הוא, וצריך לומר, אם אינו נקוב מב' צדדים, וגם אין בו קורט דם מבחוץ (ט"ז, ש"ך). עיין ט"ז, וכוונתו דהרב אמר, שבעירו נהגו להקל באווזות פטומות כו', אלא ודאי, דאותן שמלעיטין, לאו בשיבולת שועל, וסבין שיש להם קוצים, או כעין קוצים דזה ודאי אינו, אלא מלעיטין בקמח, ומחמת כח הלעטה ומשמוש ידיים, נתקלקל הושט, וזה הוי כחולי, ושפיר יכולין לבדוק אם לא שלט הלכותא בחיצון, כן יש

א ה ל   מאכלות אסורות   ר ה ל

תקרא חרות אלא חירות, כל המקיים את התורה נעשה בן חורין (חז"ל). לא כן במי שיצרו גובר עליו, או הוא בבחינת חבוש ואסור בבית האיסורים. כמבואר בחז"ל, כל העובר עבירה אחת, מלפנתו ויוליכיהו ליום הדין. ר"א אומר קשורה בו ככלה כו' (ע"ז, ה'). ולכן הוא נקרא איסור, מפני שהוא קשור בחבלי החטאים. כי הנשמה היא רוחניות, וחפצה להתרומם למקור מחצבתה, כי הלא רוח הוא באדם, "איליוס" שהיא קלה מהאוויר, אבל קשורה היא בחבלי החטא, ואינה יכולה להתרומם. וכמו שמצינו באדם הראשון, בתשובתו על שאלת הקב"ה למה אכל מעץ הדעת, אמר, אכלתי ואוכל (ב"ר), לא לקנתר ח"ו הוא בא, אלא היה דואג בלבו, שע"י אכילת איסור לא יוכל להתנשא לעשות מצות ד', כי אסור וקשור הוא בחבלי החטא שחטא. וזהו הטעם העקרי, הכולל את כל האיסורים בכלל, ואת מאכלות אסורות בפרט. כי ע"י שימוש דברים טמאים, האדם נקשר ונאסר, ואין ביכלתו לקיים את מצות ד'. כמבואר בפירוש הפסוק "זאת חקת התורה" (חקת). והקשו למה כתיב התורה במקום

צוארו. אבל שאר הזפק שניקב, מותר (שם).
 ניטל הזפק טרפה, אפי' נשתייר בו כדי שיוכל
 המאכל לעבור מן הושט אל
 ניטל הזפק הקרקבן (רמ"א). ניקב הבשר
 שבין הושט לקרקבן, טרפה
 (שם). דיש ספק שמא שייד לקרקבן, ונקיבתו
 במשהו (ט"ז). כתב הט"ז, דהיינו מספק ולא
 ודאי. ונ"מ אם יש ספק אם ניקב או נתערב
 באחרים ולא נודע עד לאחר תערובות, דיש
 להכשיר מטעם ס"ס, וכן כ' בה"י. ועיין באורח
 מישור שהאריך בזה ואמר, דחלילה לעשות
 ס"ס מזה, ועיין פר"ח בקו"א. ומ"מ איני יודע
 מה שדצו לאסור במחט הנמצא בו ולא תחוב
 כלל, עד שהפר"ח הוצרך לומר לדעת המחבר
 דאוסר בסי' ס"ו, מחט בדקין, דקרומו דק,
 משא"כ כאן. והא ע"כ הכין הוא דנמצא כשר,
 דאל"כ מחט בקרקבן שהכשירו הפוסקים, האיך
 משכחת לה, הא עבר באותו מעי, דאין לו מקום
 אחר, דמופק יורד המאכל לקרקבן ע"י אותו
 מעי, ואיך יתכן דנמצא במעי טרפה, ובקרקבן
 חוזר להכשירו, דודאי אין לומר דדברו בעוף
 שאין לו זפק, זה לא ניתן להאמר כלל. ומה
 שהחמיר הפר"ח באם תחוב בו מצד א', ובבית
 לחם יהודא, אף שאין ק"ד בפנים, ודימו אותו
 המעי לושט, לא ידענא למה החמירו כ"כ,
 דכפי הנראה לט"ז שכ' דהוה ספק, משמע לא
 ודאי, והדבר צ"ע אם להטריף אף ביש ק"ד
 בפנים אם לא ניקב מעבר לעבר (פמ"ג).

בא לידי באווא אחת, שהיה בסוף העור
 הצואר סמוך לגוף כמין כפתור, ושומן
 מאווא פטומה היתה. וחתכתי עוד הצואר
 וראיתי בושט מבחוץ קצת אדמומית, ואף
 שהוא אדום בלא"ה, מ"מ הכרתי רושם
 אדמומית, והפכתי הושט לעבר הב', ומצאתי
 בעור הפנימי משיבולת שיעול הקליפה החיצונה
 שהוא ארוכה ודקה תחוב בה בפנימי, והטרפתי,
 מאחר דיש אודם מבחוץ, יותר מבשאר מקום
 החיצון, א"כ הוה כק"ד, ואמרינן, אם אין מכה,
 ק"ד מנין, וזה אפי' להי"מ, ומכ"ש להמחבר
 וסייעתו, וכן דעת הרמ"א. וכתבתי זאת, שכל
 מקום שיש איזה ריעותא
 כשיש ריעותא, מחויב הוא לבדוק עכ"פ.
 ולא בדקן מיהו אם לא בדק אין
 להטריף בכ"מ, רק במקום
 דנראה דהוה ריעותא גמורה, אז אפי' בדיעבד
 אסור אם לא בדק, ולא במקום דאין נראה
 ריעותא גמורה, והמורה צריך לידע בזה
 (פמ"ג).

(י)

נפרד הושט מחקנה אם נפרד הושט מהקנה,
 אם נתדלדלו זה מזה
 ברוב שיעור ארכן, טרפה (מחבר).

(יא)

זפק שניקב זפק שניקב גגו נקב מפולש
 במשהו, טרפה (מחבר). ונקרא
 גג, זה שיומתח עם הושט, כשיאריך העוף

א ה ל מאכלות אסורות ר ח ל

שהיה צריך לומר הפרה כי לא נכתב כאן שאר חקות חוץ מפרה. אבל הענין הוא כך, כי המצוה של טומאה
 וטהרה ומאכלות אסורות, הן מהמצות המשתמשים ליסוד, הנותן אפשרות לקיום כל שארי המצות. כי הטומאה
 וקלקול שבאדם ושבבהמה, מולידות באדם דעות ומחשבות טמאות ונססדות, כי טמא גם הנשמה טמאה. ולכן
 הטומאה ומאכלים אסורים הם הגורמים, שכל הדברים הרוחניים יסודו ויטמאו, והוא סכנה כמו רעל של נחש
 וכדו', המרעיל את הגוף והנפש, ומחלישים כח הניגוד הטבעי, והסגוליות הטבעיות שבקרבן, לעמוד נגד המשחיתים
 שבגוף, ושבנפש האדם העומדים עליו להשחיתו, כי חסר לו כח ההגנה (חידע"שטאנד). ויש סכנה שכל התורה
 והמצות לא תוכלנו לבוא בקרבן. ולכן כתיב אצל המצוה של טומאה וטהרה, הכולל גם מאכלות אסורות וטמאות,
 בלשון "זאת חקת התורה". כי זהו היסוד לכל התורה והמצות. ומבואר בעקידה, וו"ל, ראוי לדעת, שלא לענין
 בריאת הגוף אסרו המאכלות האסורות, רק לענין חולי הנפש ובריאתה. כי המה מתעיבין ומויקים את הנפש
 המשכלת, ומולידין בה האטומות ורוע המוג, ומשקצין את הנשמות, ומולידין שיבושי דעות, ובולמס תאוה נכרית
 ובהמיות, המשחיתות אותם, ע"ב. וזהו שאמר, עבירה גורדת עבירה, כי אסור וקוס לעבירה, ואינו יכול להבדל
 ממנו, אף אם לבו אינו חפץ כבד בעבירות. וזהו שמדומז בדברי חז"ל. החוטא ומחטיא כו', אין מספיקין בידו
 לעשות תשובה. כי נעשה אצלו טבעיות, וגם הסכיבה שהוא נמצא בו לא תניחנו לעשות טובה, כי קשור הוא בהם.
 וזהו שנאמר בחז"ל, מי שיצרו מתגבר עליו, יעטוף שחורים וילבש לבנים, וילך למקום שאין מכירין אותו,
 ויעשה מה שלבו חפץ. הכוונה, שיברח מעצמו ומהסכיבה, ואז כשהוא עצמו לא יכיר את עצמו, ובסכיבה נכריה,
 או לא יהיה מניעה מהוולת ומההרגל, וישוב בתשובה שלימה.

ואסרה התורה תדורסים והמויקים, לבי תועלת. א', שלא גיוון מהחומר המויק, שלא ישוב גופינו מעט
 מעט לטבע ההוא, כי יש מבוא גדול לתכונת הנפש. והשניה, כי יש לנו הערה בזה, להרחיק המדה הזאת מהזיק
 וא"ו. כי האנשים המויקים בני"א לפי הרצון, לא די שיצאו ממעלת מין אדם, אבל המה למטה ממדרגת בהמות

סימן לד.

דין מכת הגרגרת, ובו י' סעיפים.

(א) נפסקה הגרגרת. למטה ממקום שחיטה. (ב) ניקבה. ניטלה ממנו רצועה.
 (ג) נקבים דקים מסביב. (ד) ניקב בנפה בעוף. נחסרה גרגרת של עוף. (ה) נפחתה
 כמו דלת. (ו) ניקבה נקב מסולש. (ז) נסדקה לארכה. (ח) ניקבה למטה ממקום
 שחיטה. (ט) גרגרת פסוקה. וספק מתיים. תוליא, ובר תוליא. הקפה. אם בקיאינו אנו.
 נעשה ע"י קוף ומחט. (י) ניקבו הפצלים. נקב בקנה הכבד, הלב. נקבים בשומן הקנה.

(ג)

נקבים דקים מסביב ניקב סביב היקפה
 נקבים קטנים, זא"ז
 כנקבי הנפה, ואין בהם חסרון, מצטרפין לרוב
 חללה (מחבר). אבל אין הנקבים שאין בהם
 חסרון שבאורך הקנה מצטרפין לרוב ההיקף,
 דלא יהא אלא נסדקה. הלכך נקבים שאין בהם
 חסרון, לעולם לא פסלי אלא כשהן עומדים
 בהיקף הגרגרת ברובם, וכן כתב הרא"ש. אבל
 נקבים שיש בהם חסרון, לא שייך אלא
 כשעומדין באמצע או באורך הגרגרת, דאי
 בהיקף, אפי' אין בהם חסרון פסלי, דומיא
 דנפסקה, ולא נפקא לן מידי במאי דיש בהם
 חסרון, לפי"ז לשון המחבר מגומגם כו' (ש"ך).
 ונקבים שיש בהם חסרון מצטרפין לכאיסור,
 שאם יש כאיסור בנקבים עם השלם שבניהם,
 אסורה (אע"פ שאינו בהיקף רוב הקנה, טרפה,
 ש"ך), והוא שהנקבים סמוכין כ"כ, שאין בין
 נקב לנקב כמלא נקב, אבל אם יש ביניהם יותר
 משיעור זה, אין מה שביניהם מצטרף (מחבר).
 מדכתב גבי נקבים שיש בהם חסרון, שאם יש
 כאיסור בנקבים עם השלם שבניהם, מצטרף
 לרובא, מכלל דסבירא ליה, דבאין חסרון בחם,
 אין השלם מצטרף, אפי' אין בין נקב לנקב
 כמלא נקב, גם משמע מדברי המחבר, שאין
 חילוק בין בהמה לעוף לענין צירוף השלם.

(א)

נפסקה חגרגרת גרגרת שנפסקה רוב חללה,
 אם נפסקה במקום הראוי
 לשחיטה, או למעלה מזה, הרי זו אסורה
 (מחבר). דופן הקנה עב מלמעלה, ולצד הצואר
 אינו אלא קדום דק, ואינה אסורה עד שיפסוק
 רוב חלל, ועובי דופן הקנה אינו משלים לרוב,
 הכי איתא בש"ס ופוסקים, ולמעלה ממקום
 שחיטה, נמי דינא הכי, דפסוקת הגרגרת ברובא.
 אבל למטה ממקום שחיטה, נקיבתו במשהו
 (ש"ך, ט"ז), דעת הב"ח, דנפסקה הגרגרת ולא
 נשחטה, לא הוי אלא טרפה, וז"א, כמו בסי'
 ל"ג, ד' (ש"ך).

(ב)

ניקבה ואם ניקבה נקב שיש בו חסרון
 כאיסור, אסורה, ואם ניטלה ממנו
 רצועה לארכה, אי כד מעגלת לה, הוי כאיסור,
 אסורה, ויש מי שאומר, שאין אנו בקיאינו
 בשיעור כאיסור, הלכך משערין אותו ברוב חלל
 הקנה (מחבר). ולפי מה שיתבאר בסמוך,
 דשיעור איסור הוא פחות מרוב, א"כ מי שאינו
 בקי, יבוא להקל, ע"כ נראה דרצה לומר, רוב
 דוחב חלל הקנה של עוף, דהוא פחות מכאיסור,
 ומי שאינו בקי יטרוף בכל ענין (רמ"א), ויש
 חולקין וסבירא להו, דמשערין בכל עוף ובהמה
 בקנה רידיה (ט"ז, ש"ך).

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

הבייתיה, ושבנו למדריגת חיות היצר המזיקות. ואף שאין להנשמה קשר עם הגוף, לפי שהם הפכיים בתנועתם,
 מ"מ צריך שימצא הגוף טהור, כדי שתוכל הנפש להתחזק, ולהראות להגוף פעולתה. וכאשר הגוף מטונף, תחלש בוטה,
 ואל תתמה איך הטונף יזיק לה להנשמה, והוא כמו שהאומן הנכבד לא יכול לגמור מלאכתו, זולת בכלים, בן
 הנשמה לא תוציא כחה לפועל בלתי כח הגוף. וכן תמצא ב' עשיות ששמנו שוה, ומאורן אינה שוה. וההפרש
 מצד נקיות העשויים, ושלימות הגוף על תכונותיו, תלוי קצת משלימות הנפש, וארס הסומאה ימות את
 הנשמה. ואמר זאת היתה אשר תאכלו, זאת מביאה חיים לנפש שיוכל לעבוד בוראו, ומכלל שהסומאה ממיתה,
 וחלילה לחשוב, שהמצוות הן להשלמת בריאות הגוף, רק להשלמת הנפש. והעופות הטמאים דורסים ואוכלים
 קודם שימות, והאוכל מהם מוליד התכונות הרעות בנפש (ר' מנחם בבלי).

ידוע, שהקבי"ה אוהב השפילות, ושאר מידות טובות, ושונא האבזריות ושאר מידות רעות. ולכן בחר
 בקרבנות, בריות השפילות, ומאותן שהוא יתבי' בחר לקרבן, צוה לישראל שיהיו מאכלם בהם. והמשילו הנביאים
 הרשעים ובעלי טבע האכזרים, לעופות ובהמות וחיות הדורסין. שנאי' הנה כנשר יעלה כו'. ואומר, זאב ערבות

בית הלכות טרפות סימן לד שמואל מח

דהיינו יותר מבאיסר (מחבר). ולפי דלדין לא נ"מ מידי, דגם לרש"י והרא"ש, כיון דלא ידעינן שיעורא דאיסר גם בנפחתה משערין באם חופה, בין בבהמה בין בעוף, קצדתי (ש"ך).

(ו)

ניקבה נקב מפולש אם ניקבה נקב מפולש מב' צדדים, ואין בנקב אלא בדי שיבנס בו איסור לרחבו, דהיינו כעובי איסר, אסורה (מחבר). מדברי הר"ף והרמב"ם נראה, דבעוף מיירי. מיהו נראה דגם בבהמה דינא הכי (ש"ך).

(ז)

נסדק לארכה נסדקה כולה לארכה, אע"פ שלא חסר ממנו כלום, אסורה (מחבר). ואם נשאר ממנו כ"ש למעלה ולמטה במקום הראוי לשחיטה, בשרה, מפני שכל מה שהצואר נמשך, הסדק סוגר והולך, הלבך הרר חלים (מחבר). ואפילו אם נשאר מלמעלה כל שהוא, במקום שאינו ראוי לשחיטה, לא מהני, ואסור. וב"ש למטה ממקום שחיטה (ש"ך).

(ח)

ניקבה למטה במקום שחיטה ניקבה למטה ממקום שחיטה במשהו, טרפה (מחבר). רמשם ואילך נידון בריאה לאסור בנקיבה (ש"ך).

(ט)

גרגרת פפוקה, מצא גרגרת שנפסקה או ופסק אם מהיים חסר, ואינו יודע אם נעשה מחיים, פוסקה במקום אחד ורואה אם הם שווים, בשרה, ואם לאו אסורה (מחבר). ולא יכול לתלות שמחמת השחיטה

אלא ביש בהם חסרון, אפי' בבהמה מצטרף השלם לבאיסור, כשאין בין נקב לנקב במלא נקב. ובשארין בהם חסרון, אפי' בעוף אין השלם מצטרף להיקף רוב הגרגרת דידיה (ש"ך).

(ד)

ניקב בעוף כנפה ניקב בעוף כנפה, חותך המקום שמנוקב כנפה, ומשימו על פי חלל הקנה, אם יש בו בדי לחפות רוב הקנה, אסורה (מחבר), והשלם שביניהם מצטרף, בשארין בין נקב לנקב במלא נקב. ודוקא בנקבים שיש בהם חסרון, אבל באין חסרון, או אין מצטרף השלם שביניהם, ומשעדין גם בעוף ברוב היקף קנה דידיה (ש"ך). אם נחסרה גרגרת של עוף, יש אומרים, דמשערין הגדול לפי נחסרה גרגרת של עוף גדלו וקטנו, לפי ערך השיעור שהוא בבהמה באיסר (רמ"א). בנקבה כנפה, ב"ע מודים שמשעדין באם חופה, לפי שבשנשער בו, אבל בחסרון במקום אחד, לעולם משערין לפי גדלו וקטנו, ומבואר בדברי הרא"ש, דה"ה בכל מקום דמשערין בבהמה, בגון בחסרון דגלגולת בסלע בסי' ל', ובניטלה תבבד, דבעינן שישתירו ב' זיתים, לקמן בסי' מ"א, משערין בעוף לפי השיעור בבהמה (ש"ך).

(ה)

נפחתה כמו דלת יש אומרים, שאם נפחתה כמו דלת שלא ניטל הפחת, אלא תלוי ועומר וזקוף שם בדלת, על פי הארובה, כיון שהדלת סותם הנקב, צריך שיהא הפחת גדול בדי שיבנס ויצא בו איסר.

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

ישדום, וימשלו הצדיקים לבהמות תמות, שנא' ורעו כבשים (בתיי). ומצינו בהרבה מצוחת בכלל, ובהמצוה הראשונה של עשרת הדברות, הענין של יציאת מצרים, הטעם, כי זה היה הגורם הראשי להאפשרות של קבלת התורה וקיום המצוחת, כמרומו בקרא "כי אני ד' המעלה אתכם מארץ מצרים" (שמיני). בכל מקום כתיב והוצאתי אתכם, וכאן לשון "המעלה" אתכם. תנא דבי ר' ישמעאל, אלמלא לא העלתי את ישראל ממצרים, אלא בשביל שאין מטמאין בשרצים כשאר אומות דים (רש"י). ולכן נזכר יציאת מצרים בהרבה מהמצוחת לרמו, שלא היה ולא יהיה זכות הקיום לכל המצוחת, רק בזכות המצוה שעמדה לנו ביציאת מצרים, וכמבואר לעיל, שהמצוה הזאת היא הקשר שבה נאחזין כל המצות, וכל הכוונה של האיסור באיזה מבצעי החיים היא רק מטעם שלא יקבל האדם התכונות הרעות שבקרבנו, כמו שמצינו במפרשים, כי מה שזכו הכתוב בבהמה שהיא מפרסת פרסה ומעלה גרה, אין הכוונה שבעבור שאין מפרסת, היא טמאה, כי הם אינם עושים טהרה בעצמם. אבל הכוונה, שהסימנים האלו מורים על הבהמה שהיא טהורה, ובעדרם מורה שהיא טמאה, וסיבת עלות הגרה שאין לה שינים סותנות בלתי העליון, ובעבור זה לא תוכל לאכול עצמות, רק עשבים שתבלעם שלמים. וכשנתרככו מתום הטבעי בהכרס, מעלות אותם דרך הגרון, וטוחנות אותם בלסתותיה, ובולעוכם שנית. ולפי שתמצא מזונם בכל מקום, ותיוון מעשב לת ויבש, מזגה יותר שוה, ולא תהינה אכזריות וטורפות. ופרסותיה רתבות, שאינם צריכים לשינים וצפרנים, כמו התיות הטורפות, שמוזגם בשר ודם ועצמות, שילידי באוכל אותם, מזג תם יבש ואכזריות ותמה. והבהמות הטורפות צריכים לקרנים, להלתם עם המזיקין, כי לא תוכלנה לדרוך ולנשוך, והסנפיר והקשקשת, מורה שיש בהם קצת

אלו דנקיבה וחסרון בגרדת, הם דוקא כשידוע
שהוא מחמת חולי (רמ"א), אי
ע"י קוץ נמי שתפס הקנה לבדו בידו,
באופן שיודע בודאי שלא נגע
בושט, כן כתב ב"י, ועיין בס"ס כ"א (ש"ך).
אבל אם נעשה מחמת קוץ או מחט, לדידן דלא
בקיאינן בבדיקת הושט, טרפה בכל ענין,
דחיישינן שמא ניקב הושט, דלא גרע מאילו
היה הצואר מלוכלך בדם, כמו שנתבאר לעיל,
סי' ל"ג (רמ"א).

(י)

ניקבו הפצולים הקנה בסופו משנבנס תחת
החזה מתפצל, ומשם יפרד
והיה לג' ראשים. א' נוטה ללב, וא' לכבד, וא'
לריאה. ושלשתן נקיבתן במשהו (מחבר), קנה
הכבד, קודם שיכנס לבשר הכבד, הא לאחר כך,
אין טרפות פוסל בו, כמבואר לקמן, דלא
כהר"מ שפוסל בקנה הכבד (פמ"ג). מיהו בקנה
הלב, שהוא שומן
נקבים בשומן הקנה היורד בין הערוגות
הריאה ללב, רגילין
להיות בו נקבים דקים, והיינו רבותייהו, ולא
מיקרי נקבים, וכשר (רמ"א). ואני שמעתי
הטעם, שאותן הנקבים הם פיות הסמפונות,
ולא נקבים נינהו, שכן ראיתי בעיני, והלכך,
אם יש נקבים שלא במקום פיות הסמפונות,
טרפה (ש"ך).

נעשה, ששחט בשני מקומות (רמ"א). משמע
אבל אם יכול לתלות ששחט בב' מקומות נעשה,
תלינן אפי' בחסירה. ואע"ג דלעיל בסי' כ"ד,
י"ט, אם נמצא טבעת על הסכין, דאע"ג די"ל
שע"י גלגול הגרדת נעשה, אפ"ה אמרינן,
כל ספק בשחיטה, פסול, י"ל, דאפשר דהכא
מיירי, שלא נחסר טבעת, אלא שני חצאי
טבעות דבוקים זה בזה עם עור שביניהם, דאין
דרך עיקור, שיהא הטבעת נחתכים לשנים
בהיקפם, ומחוברים יחד בעוד המחברן, אלא
ודאי, בסכין דרך שחיטה, שהוליק והביא נעשה
וע"י גלגול הגרדת נחתכו לשנים בהקיפם
(ש"ך). ואין מדמין אלא מחוליא לחוליא, או
מבר חוליא לבר חוליא, אבל לא מחוליא לבר
חוליא, ולא מבר חוליא לחוליא (מחבר), בר
חוליא הוי מחציו של
חוליא ובר חוליא טבעת כלפי מטה, ממקום
שמתחילין להיות דקין,
ז"ל הטור, וי"מ חוליא היינו טבעת, ובר חוליא,
היינו עור שבין הטבעות, וטוב לחוש לדברי
שניהם. ומיהו רש"י כתב, דחוליא הוי ג'
טבעות (ש"ך). ואנו אין אנו בקיאים בבדיקה,
ויש להטריף בכל ענין (רמ"א), כ"כ
לדידן לענין הקפה בריאה בסי' ל"ו, ה'
שאינו אנו בקיאים בבדיקה זו, ובספר
אפי רברבי כתב, מיהו אם יש עוד קצת צד
להיתר, יש להקל ע"י בדיקה (ש"ך). וכל דינים

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

חום דותה מהם הליחות, כאשר יעשה הצמד והצפדנים באדם ובהמה. ושאין לה סנפיד וקשקשת, ולרוב הליחות
ואסיפות הקור, לא יתה מהם דבר. ע"כ הם בעלי ליתה הקרה קרובה למות, והיא מיתה בקצת חמימות באגמים
המעופשים. וכל עוף דורס טמא, והתורה הדתיקו מפני שדמו מתמם לאכזריות, ושתור וגס. ומוליד השריפה
השתד הורית, ונותן אכזריות הלב. והבהמה שאינה מעלה גדה, ופרסה שסועה, דורסת. והשאר כולן טורפות,
ונמצא שינוי בתולדתו, שחלב טמא אינו נקפה ונתגבן, וחלב תזיר אם יונק ממנו תינוק, והיה מצודע. וזה לאות
שיש בכולן סגולות דעות. והגוף הוא כלי לנפש, וזולתו לא תשלים מלאכתה. והיא כמו צבת ביד הנפת. ובהיות
הצבת חזקה ומכוננת, יעשה האומן דברים טובים, ואם לא, לא יהיו הכלים טובים. כן בהיות בגוף הפסד,
תתבטל פעולת השכל כפי אותו הפסד. ועל דרך זה בא לנו האיסור בכל מאכלות אסורות (ת"א, ק"ו). וכתב
הרב ז"ל בהלכות דעות, הואיל ותיות הגוף, בריאתו ושלמתו, מדרכי ד' הוא. שהרי א"א שידע דבר בדיעת
הבורא, והיא תולה. לכן צוה הקב"ה להתרחק מן המאכלים
המולידים תולי בגוף, כי הגוף הוא כלי הנשמה, ואם
יתלשו הכלים, לא תוכל לעשות בהם פעולתם. ופעולת
הנשמה, היא עבודת השי"ת. והרי אתה רואה שקצים ורמשים נפשו קצה בהם, וכל דבר שהנפש קצה בהם,
אין ספק שמזיק לגוף. ומכאן תבין לשארי איסורי מאכלות, שהם מולידים עיפוש רע וחולי הנפש, ומעכבין
שלימות האדם. כי בשלימות הגוף על תכונתו, תלויה שלימות הנפש. כדמיון העששיות הזכה תאיר יותר מעכורה,
והכל לפי המאכל, שהיא מסתפקת ממנו לפי זכותו. וע"כ על המאכלים נאמר, והייתם קדושים כו'. ואם אוכל
אדם מחיות ועופות הטמאים, יטו אתך מדתן, כי הנפש הבהמית שבאדם, תמצא את מינה, ותעיר. ולכן צוה
הקב"ה לישראל שלא יאכלו הטמאים לטמא נפשם. ואמרו אל תשקצו את נפשותיכם. פי', לא תעשו נפשותיכם
שיקוצ. ובמה, בכל השקץ כשתאכלו אותם, כי כל האוכל משרצים, נעשה נפשו עצמו שרץ. והוא מה שהודיעו
ז"ל, כי באמצעות מעשי האדם, ירד ממדרגתו מבחינת אדם לבחינת דגים או עופות, בהמות, דומם צומת כפי

פתיחה להלכות טרפות הריאה

אם בדיקת הריאה דאורייתא. אם טרפות הריאה מחמת נקובה. הנ"מ לענין תר"ל.
אם בדיקת הריאה היא רק משום סירכות. אם חיישינן לקרום מחמת מכה בשאר
אברים, אם אמרינן חיישינן שמא הבריא בריאה. (פתיחה).

יש לחקור. אם הטרפות האסורים בריאה, הם כולן בכלל נקובה, או סופו לינקב, או אם יש מהן, שאינן נכנסים תחת סוג נקובה, כי יש בזה מחלוקת הפוסקים. ונ"מ בכל זה הוא, כגון הא דקיי"ל תר"ל טרפה, והיינו דוקא היכא דשניהם מטעם ניקב, משא"כ כשאחד מטעם ניקב, וא' מטעם חסר, אין ערותן מכוונת, ולא מיטרפי מטעם תר"ל. דהטעם הוא, משום דשניהם מעירין על הריעותא, דזה שייך דוקא, כשהריעותות הם מטעם א'. ויש עוד כמה נפ"מ בזה, כו'. ולענין דינא, קיימא לן, דכל פסולי הריאה הם מטעם ניקב, או כל העומד לינקב כנקוב דמי.

חקירה ב. בענין בדיקת הריאה, אם הוא דאורייתא או דרבנן, ואיה מקום מוצאו, דבגמרא לא נזכר בפירוש, זולת ברש"י חולין י"א. והנה עיקר מוצאו הוא מהירושלמי מס' ביצה, פרק אין צדין, הלכה ד'. דאמר התם אמר ר' יודן דאית ריאה מדבריהם, ואם אכל מבהמה שלא נבדקה הריאה, ונמצא טרפה, ודאי צריך כפרה, דלא אונס הוא. כיון דהוא מיעוט המצוי שימצא טרפה, וחז"ל הצריכו לבדוק. משא"כ בשאר טרפות, אם אכל, ואח"כ נמצא טרפה, א"צ כפרה, משום דהוה אונס, ומן התורה אין צריך בדיקה אף לריאה אלא מדר', והולכין בספיקא להקל, מטעם נשחטה הותרה.

חקירה ג. מה רהוצרכו חז"ל לבדוק הריאה, אם הוא רק משום סירכות דמצויין הנה, ואפשר גם משום נקבים לדעת רש"י, דאין סירכא בלא נקב, והוה ג"כ מיעוט המצוי, וא"כ צריך להוציא הריאה ולנפחה, או דילמא, אף משום שאר טרפות, אף שאין מצויין, כיון דנחתי להצריכה בדיקה, הנה התב"ש כתב בסי' ל"ט, ג', דתקנת חז"ל היתה לבדוק הריאה מכל מיני טרפות, דכיון דנחתי להצריכה בדיקה לריאה, ה"ה אטום ומראה וכדו', צריך לבדוק, ואם כי מהדמב"ם ז"ל הל' י"א, מה"ש, אנו דואים, דאינו מצריך נפיחה לריאה, אין משם דאיה, די"ל רהוא קאי בשיטת התוספות, דס"ל דיש סירכא בלא נקב, אמנם הב"י כתב בסימן ל"ט, דמשמע כרש"י.

והא דאמרינן, קרום שעלה מחמת מכה אינו קרום, הוא לאו דוקא בושט וריאה, אלא בכ"מ אמרינן כן, והנה הפר"ח בסי' ל"ג, הקשה אמחבר דכתב, דמה דאמרינן חיישינן שמא הבריא, פי' נתרפא, א"כ בריאה נמי נחוש, ולפ"ז אם נמצאת מחט בריאה, או ריעותא אחרת, היכא סמכינן אנפיחה, דלמא נתרפא, ותירץ התבו"ש דאין לחוש לזה, משום דמקומו היה ניכר (פמ"ג).

ונכון לדעת, שבעל הלבושי שרד חולק אתבו"ש ופמ"ג, והעלה בראיות ברורות, דלאו כל הטריות בריאה הם מטעם ניקב, והוא הוכיח דאין טריפות דיתרת, מטעם ניקב, רק הכי הלכתא גמירי לה, דיתיר דינו כחסר, וכל שחסר טרפה גם יתיר טרפה, וחסר ג"כ לאו משום לתא דנקב נגע בה, והנ"מ, לענין תר"ל, וברין צמקה מקצתה ויש עליה עוד ריעותא, פשיטא ליה להלבו"ש להתיר, כי אינו מצטרף לתר"ל, דלא הוה לקותא כלל (לבו"ש, ל"ה, אות ג').

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

ערך החטא, יושפל האדם מבחינת מדרגתו, וכל אלו הם ירידת הנשמות, ואומר אל תטמאו בהם, ואולי שיכוחן לומר, שצדיכין ישראל לזהר לכל יכנסו לפיהם בהיסח הדעת, כי ההפרש בין שוגג למויד במציאות זה, כשוגג כמויד, כי התיעוב יעשה מעשהו בנפש האדם, ואפי' בהיסח הדעת, ולכן צריך האדם לזהר בתוספת זהירות וזריזות בכל לבו, בכל דבר אשר בגדר ספק שיקוץ (אוה"ח).

ואם אוכל מאכל המותר, בכדי לילך בכח אכילה זו לעבודת השי"ת, ביטול האיסור ע"י תערוכות הנה באכול האדם את הצומח והחי, או שבה האכילה הזאת, להיות עצם מעצמיו, וילך בכח אכילה זו, ועובד את השם, והפסולת נדחה מהגוף, הנה נתברר הטוב מהרע, וזה שלפעמים חתבטל חתיכת איסור בהיתר, והיא נאכלת ע"פ התורה, כגון שנתבטל בס', תדע שהשי"ת היודע שזה הניצוץ הטמון בה, תוכל להתברר על ידינו, הנה הוא מזמין שתפול

סימן לה.

דין טרפות הריאה, ובו י' עיפים.

(א) ריאה שניקבה. (ב) אומות ואונות הריאה. ורדא. חסרה באונות, באומות. חליף. חילוף צורה. אומות למעלה, ואונות למטה. אם חסרה ורדה. ניקבה. נמצאת ביד שמאל. שתי ורדות. אחת בימין ואחת בשמאל. כים הורדא. אם ניקב. בי ורדות בחיות ובופלא. ורדא ששינתה מקומה, צורתה, תוארה. גדולה יותר מדאי. בי ורדות בשורש א'. ורדא הפוכה. שיעור הורדא. חסר כים. בי כיסין. יתרת ורדא, בדרי דאוני. חסר מקצת מן הורדא, ונמצאת מקמא. אם יש תואר ורדא בשורש. נחלקה לבי. אם יש עובי אצבע בשורש. בי ורדות בשורש א', ונסרכו. (ג) יתרת אונה. בדרי, מקמא, מגבה. שיעור גודל של יתרת. יתרת בדרי ומתעקמת. אונה שנתעקמה. אונה שנתפצלה בעובי. אם משלים החסרון. (ד) אונה יתרה בסוף האומה. (ה) יתרת מגבה באונה עליונה של ימין. יתרת מקמא, שם. סדק, אם משלים החסרון באונות או אומות. אם מצטרף להטריף. יתרת מגבה, ואין לה צורת אונה. גבשושית מגבה. יתרת מגבה פחות מטיד. כועה המשלמת לטיד. פיצול מגבה. מקמא. יתרת נגד חריץ הורדא. (ו) אונה שהיא פחותה מעלה של הדס. (ז) חסרה אחת מהאונות, אם ורדא משלמת. (ח) ריאה שאין לה חיתוכי דאוני. מעשה דרייניס. גדיים וטלאים שאין בהם חיתוכי דאונות. (ט) חסרה אונה, ויש בליטה בסוף האומא, אם משלמת. טרפות בריאה של עוף.

בימין, אי חסרה אחת בשמאל, טרפה (ש"ד).
וה"ה נמי ד' בשמאל, וג' בימין, הוי חליף
וטרפה (ש"ס). צורות האונות של
חליף ימין, אינו דומות לשל שמאל. ואם
נתחלף צורתן, טרפה. וכן כשאונה
אמצעית של ימין גדולה מהתחתונה, טרפה.
ואם האונה של שמאל תעליונה גדולה מאונה
עליונה של ימין, טרפה. וכן אם האומה של ימין
גדולה משל שמאל, כל זה מיקרי חליף וטרפה
(רמ"א) הרש"ל מכשיר כל אלו החילופים, ואינו
מטריף אלא החליף, שהאומות למעלה והאונות
למטה, והחילוף שהזכירו הטו"ת. וכן פסק הב"ח
להקל בה"מ (ש"ד). ומשמע דזה אף בהפ"מ
אסורא ושאר חילופים בה"מ שדי (פמ"ג).
וג' בימין וא' בשמאל, וג' יתרת. או ב'
בימין ויותרת, וב' יתרת משמאל, הרי ודאי

(א) ריאה שניקבה טרפה (מחבר).
(ב) אומה; אונה; ורדא; חמשה אוני (פי' כעין
אונים) אית לריאה.
(אומה לשון אם, דהיינו הגדולה, עיקר הריאה,
ט"ו), תלתא מימינא ותרי משמאלא,
כשהבהמה תלויה ברגליה, ובני מעיה כלפי
הטבח (מחבר). ויש לה עוד בצד ימין, אונה
אחת קטנה, ונקראת עינונותא דורדא. ואינה
עומדת בסדר האונות אלא מרוחקת מהם לצד
פנים (עינונותא כמו אינוניא, און קטן. דורדא,
על שם קלישותא ואדומה, רש"י). ואם חסרה
אחת מימין או משמאל, או שהיו
חסרה שנים מימין וג' בשמאל, טרפה
(מחבר), משמע דאפילו איכא ד'

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

החתיכה הואת בהיתר, ותבטל ע"פ התורה, ותתברר הניצוץ היא. וכן להיפך, בדברים המותרים, כאשר יש
באיזה מקום דבר, אשר משוקע מאד, אשר הכירור אין מגיע לנו. כגון בהמה טהורה, כשיש בה ניצוץ שאין
כיכולת ישראל לברר, הנה יארע אחת מן הטרפה בשחיטה או בדיקה, כדי שלא יאכל מהן. והם הינם שכבר
נתברר הטוב, ולא נשאר רק מעט. כי בעקבות משיחא, חוצפא יסגי, היינו הרע יותר הוא, ע"כ הרוב בהמות טהורות
נטרפים שלא יאכלום בני". ובדורות הקודמים היה ברוב נה"ק, א"כ היה רוב בהמות בשרות כדי שיאכלום בני".
ומעתה כיון שהש"ת מזמין הדבר האסור שיתערב בהיתר, שיהא ניתר לאכילה, כיון שהוא מהבירור הגמסר
לישראל, א"כ בצוה זו שיאכל דוקא ישראל ההוא, ולא יחמיר על עצמו. כאומרו בשל"ה הקדוש, גדול הנהנה
מיגיעו, היינו שיגע א"ע להכשיר המאכל ע"פ תורת משה. והאיסור שיש במאכל שב להיתר ע"פ כללי התורה,
והאדם הנהנה ממנו גדול מירא שמים, שמחמיר על עצמו. ובדבר פשוט, שדינו מבואר להיתר, כגון ע"י ס,
וכדומה, לדעהי מצוה היא שיאכלו ענוהים וישבעו, כי היא נסיכה מהש"י, שישב האיסור להיתר, ויתברר ע"י
ישראל. ומה שאמרו לא אכלתי ממה שהורה חכם, היינו דוקא במילתא דתליא בסברא (בני").

טרפה, דממ"נ, אם נחשב היותרת, הוה חליף לדידך, ואם לא נחשוב, הוה חסד מנין האונות. אבל אם ב' בימין ויותרת, הוה דק ספק טרפה. דמספקא לך, אם כתידוך הא' דש"ך, ס"ק מ"ב, דיותרת מקמא דדי דאונא מיקרי, ומשלמת החסדון. או כתידוך הב' דש"ס. וג' בימין וב' יותרת מקמא משמאל, יש לצדד להכשיר בהפ"מ, מטעם ס"ס, דשמא ג' וד' אין איסור, ושמא אין יותרת מן המנין (ש"ס). ודעת התב"ש להחמיד אף בהפ"מ. והלב"ש מיקל אף בלא הפ"מ, אם היה יותרת מקמא בשמאל, או אפי' בב' יותרת (אות מ"ג). ולטעמיה אזיל, דכל יותרת מקמא, הוא נחלק החיות מאונח שאצלה, ואין כאן יותר בשמאל מבימין. ואם היה ג' בימין וד' בשמאל, וא' משמאל צמקה, לכאורה יש להתיר, כיון דצמקה הוה כחסידה, לפי מה שכו' בס"י ל"ו, י"ד, דצמקה אונה שלימה, טרפה (עיין ט"ז וש"ך ש"ס). וגם הרמב"ם מנה צמקה תחת סוג חסדה. אמנם זה טעות, חדא, דלהחמיד חוששין לבה"ג, דצמקה טרפה, ולא להקל. ועוד, דצמקה לדידך מטעם חסד, וחסד מטעם ניקב, דאנן פסלינן לכל פסולי הדיאה מטעם ניקב. ועוד דאחר שכבר היתה טרפה מתחילת בדייתה, דהוה חליף, איך תחזור לכשרותה ע"י צימוק, הלא טרפה אין לה היתר, והוה ודאי טרפה, ולא ספק. ואם ג' בימין וב' בשמאל, ויותרת מקמא בימין, וא' בדרי דאוני צמקה, לכאורה גם בזה יש לטעות להתיר, ולדינא בזה ג"כ אסור, דצימוק הוה נקב (פמ"ג). אם בימין יש ד' אונות, ואין ניכר איזהו היותרת, ובועה עומדת על אחת מחאונות הללו, מספיקא אין לאסור משום תד"ל, דהוה רק חומרת הגאונים (ולדעת התב"ש הוה דאורייתא). ואם יש ג' בועות על ג' אונות, ורביעית הסמוכה לאומח אין עליה בועה, אפ"ה טרפה ממ"נ. אם הרביעית היא היותרת.

הרי שינתא הורדא מקומה, ואם בג' דאשונות היותרת, הוה תר"ל (ש"ס). צורות האונות כו', (דמ"א). הני דינים הביא צורות האונות רש"ל, וכ', תמה אני על החילופים להוסיף טרפות על מה שלא הזכיר בתלמוד כו', אין זה אלא השחתת ממון של ישראל, אבל בלא הפ"מ אסור, עכ"ל. עוד כתב ש"ס, דאם האומח למעלה וחאונות למטה, דטרפה, ויש לומר, דבמקום דאיכא עוד ריעותא, אע"פ דלא מטריף בשבילה, מ"מ מצטרף בהדי ריעותא דלעיל, וטרפה (ט"ז). היינו מה שזכר בהג"ה, אבל לא באומא למעלה, ודלא כהתב"ש, ל"ז, שכתב, דאף באומא למעלה מקיל ה"ט. והפר"ח מקיל אף באומא למעלה (פמ"ג). (ולדעת הלב"ש, אין זה ריעותא כלל. דהאי חליף לא נפיק מכלל חסד ויתיר, ואינו מצטרף לתר"ל). ואם ב' האומות מימין, ג"ז נקרא חליף וטרפה. ואם האומא ימינית גדולה משל שמאל, יש להקל בהפ"מ. ואם חסרה אומח אחת, טרפה (פמ"ג). והורדה אם חסרה, או אם יש לה שתיים או שנמצאת ביד חסרה ורדא; יתיר; שמאל, כשרה (מחבר) שינתח מקומח; פי' אפי' אינם עומדות זו אצל זו (ש"ך) חולק על ה"ט, ד', דאינו אוסר אלא כששניהם עומדים סמוכים ממש (פמ"ג). והורדה אם חסרה כו', הטעם, כיון שיש במקצת בהמות, ובמקצת אין להם, אין להטריף בשום שינוי דורות (ט"ז) ורדה שניקבת, טרפה. אע"פ שהכיס סותמה, עיין ש"ע סימן ל"ט, ו'. ונ"ל דאם ניקב כ"ס הורדת, אף לידן דהסר טרפה, מ"מ ניקב כשר (פמ"ג). ובמדינות אלו נוהגין להטריף בין שנמצאו ב' וודרות, או אם חסרה (אם היא פחותה מעלה של הדס לאחר נפיתה, טרפה, ש"ך). או שינתה מקומה, וחכי נחוג (דמ"א). שדרכה לעמוד למטה מן האונות, ויש

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

וזהו שאמר זאת החיה אשר תאכלו, הוא הסדר הראוי לשמור לבנים שאוכלין על שלחן אביהם הגדול והקדיש. ונאסרה הטרפה מפני הארס והחולי הממיה, כדי שלא יזיק לאוכליו. וכן בהיותה טרפה בחליו, וההעדר השחיטה היא מאכל מנובל, ולכן אסרה החורה מאכלים כאילו מתועבים ומשוקצים, ומזיקים לנפש הישראלית בטהרה. ולא קראם הכתוב מזיקים, ילא נחליאים, כי אם טמאים ותועבה, להורות, כי טעם איסורם, היא מפאת הנפש ולא מפאת רפואות הגוף ובריאתו, כי מולידים רוע ומזג אשר ממנה נתהוה רוח הטומאה, בדיעות ומעשים, ומגרש רוח הטהרה והקדושה (אברבנל). וכל טרפות מורה חולי בבהמה, והפסד של גוף האוכלו. ואל תקשה מבהמה שנטרפה ונשחטה מיד, כי אם תזוה, אשר באורך הזמן נמצא ההפסד בה מחמת הטרפות, תחייב להודות, שברגע הראשון החליל ההפסד בה, אלא שהוא מועט בחלילה, ואין ספק שמן הנזק, רע אפי' מעט (חינוך). ורק כשהבהמה ברואה וראויה לחיות הרבה, או הוא מאכל לאדם, שיש הכנה בה להעשות חלק מהאדם על ידו. אך בהיותה טרפה שאינה חיה י"ב חודש, או תשקץ נפש האוכלה, ולכלב תשליכון (אלשיך).

משעדין כעובי אצבע, בין בבהמה דקה בין בגסה (ש"ך), עובי אצבע, היינו רוחב אגודל ושכן פי' התבו"ש והשמ"ח, דגובה השורש צריך אצבע, ומשך השורש שלם, וכהפ"מ, אף שאין שלם בתחתיתו כ"א אצבע וגם גובה עד אצבע, כשרה (פמ"ג), אף עפ"י שיש בו סדק בשורש הנשאר (ש"ך), ד"ל, אף שיש בשורש דעובי אצבע, בגובה וברוחב סדק, מ"מ אין סדק מועיל כ"א להכשיר (פמ"ג), ואם אחד הפוך והשני אינו הפוך, הולכין אחר היותר גדולה, ואם היא אינה הפוכה, כשרה (דמ"א), משמע, דה"ה בשניהם שווים, ושינתה תוארה, דינה כנהפכה בזה (ש"ך), שינתה מקומה אף שהיא קטנה, יש להחמיר (שמ"ח), הורדא דרכה להיות בכיס, ואם לא נמצא לה כיס, או שיש כיס הורדא לה ב' כיסין, או יש לה כיס ואינה מונחת בתוכו, ואף כשמניחין אותה בתוכו, חוזרת ויוצאת ממנה כשנופחין הריאה, טרפה (דמ"א), מהרש"ל פסק, דאפי' אין לה כיס כלל, כשר, וכ"ש אם יש לה ב' כיסין, או שאינה מונחת בתוכה, אין לשנות המנהג כו', אך בנמצא ב' כיסין האריך להתיר, אלא שכל הפוסקים נוהגין להטריף, וקשה להקל נגד מנהג אם לא בהפ"מ וכה"ג (ש"ך), זה לא קאי רק ביתיד כיס, ולא בחסד, רבזה אין להתיר אף בה"מ, ואם נמצא ב' כיסין, והורדא אינה נהנית רק מא', כתב הבל"י שיש להתיר, ומשמע ממהר"ץ, דרוקא בשמאל, הא בימין, אף שאין נהנית, טרפה, ובחפ"ר כיס, כתב הבל"י, שדעת הש"ך להתיר בה"מ, ואין הכרע ברבדי הש"ך, וקאי איתיד כיס ולא חסד (פמ"ג), שיש לה ב' כיסים כו', הר"ץ מביא, דרוקא יתיד בצד ימין, משום דכל יתיד כניטול רמי, ורוקא כשאין לכיס שבשמאל חלק ורדא, דאל"כ אסור משום יתיד ורדא (ש"ך), ואינה מונחת בתוכה כו', הטעם בזה

לה חריץ, וכשנופחין הריאה החריץ מכוון נגד החיתוך שבין אונה לאומה, וגבה נגד הלב, ופניה נגד הכליות, ואם נהפכה, שהחריץ נגד הלב וגבה נגד החיתוך, נהפכה חורדה טרפה, אבל אם החריץ הפוך מעט, כשרה, עכ"ל מהרי"ו, ומהרש"ל כתב, מה בכך שהחריץ הפוך, אין זה אלא איבוד ממון של ישראל, ויש לבטל מנהג זה (ש"ך), והשמ"ח הסכים להב"י, שהשוחטים בזמן הזה נוהגין להטריף (פמ"ג), נמצאו ב' וורדות כו', אנו אוסדים בזה, מטעם דחסרה חורדה במקום הראוי להיות, ולפ"ו, אין טרפות בורדא אלא כששניהם במקום הורדא, ומ"מ אם משכחת אונה יתירה בפנים, אפי' במקום הראוי להיות ורדא, אין כאן פסול, דצורתה אינו דומה לורדא, וה"ה אם נמצאו א' בימין וא' בשמאל, דלא שייך יתיד כניטול רמי (ט"ז), ויש להטריף בין חפ"ר ורדא או יתיר (פמ"ג), וכופיל אקם וחיות השדה, על פי דוב יש להם ב' וורדות, ויש להכשיר, דהכי רבותייהו, וחפ"ר פסול, תבו"ש, ואם קבלה שינתה תוארה וצורתה הוא נקבל (פמ"ג), וכן אם שינתה תוארה וצורתה הרגילה בה, טרפה (דמ"א), ז"ל האגור, אם אין להחריץ כתואר עינותה ורדא, טרפה, ואם היא גדולה יותר מדאי, כאונה הסמוכה לאומה כו' טרפה, ונראה, דאפי' למאי דמכשירין יותרת מקמא, מ"מ שינתה תוארה וגדולה כ"כ, טרפה, דהוה כמו חסרה הורדא (ש"ך), אם נמצאו ב' וורדות ויש להם שורש א' כעובי אצבע, אע"פ שיש בו סדק, כשר (דמ"א), משך השורש בעינן כאצבע, ולי נראה, דשיעור גובה השורש של שניהם קודם שמתחלקים, צריך להיות כאצבע (ט"ז), עובי אצבע האמור כאן, הוא רוחב אגודל במקום הרחב, לא בעביו (פמ"ג), משמע דלעולם

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

ואמרו תו"ל, סוף האדם למות, וסוף בהמה לשתיסה, והכל למיתה עומדין, והענין היא השי"ת ברא דומם וצומת, חי מדבר, הצומת יונק מהדומם, ונתעלה הדומם לצומת, והחי אוכל את הצומת, ונעלה הצומת לחי, והמדבר אוכל החי, ונתעלה החי למדבר, ומעלת המדבר, היא לדבקות הנשמה לאתר מיתה, ע"כ סוף האדם ותכליתו למיתה, וסוף בהמה לשתיסה, כי הבהמה אין בה שום קדושה, רק רוח החיוני, בשעה שתופף עליו, ובהמות וחיות הכשרות, דוח התופף על כת החיוני שלהם, היא מסטרא דקדושה, והסמאות היא מסטרא דמסאבא, והכשרות אינן ניתרות, אלא כשמיתחן ע"י אדם, שישחט אותן בסכין בדוק בלי פגומה, ואז נשאר בה חלק קדושה, ואמרו ברור לו מיתה יפה, היינו שחיסה בלי פגימה, וכשאוכל בהמה סהורה בכשרות, או רוח הבהמה נתעלה, ואם אוכלה בטרפות, או הוא יורד למטה, ומתקיים בו לכלב תשליכון, כי נשלך לקליפה קשה (בתיי), וכל בע"ח שנעשה חקלה ע"י נאסר לישראל, כמו שמצינו בשור הנסקל, שנאסר אף בהנאה, כדי להסכים בדעתינו, שכל מי שבא חקלה ע"י נאסר לישראל, ומדותק ונמאס לאלקים, ואפילו שוגג כבהמה שאין לה דעת, כ"ש מזידים, ויביא זה להזהר בכל

בסע' ל"ו דדוקא נחלקה לבי' מצטרפת, הא לג' אין מצטרפין (פמ"ג). כי כן נמצא בגדיים וטלאים כו', ולענין דינא כתב הר"ץ על זה, אבל אין אנו נוהגין כן, אלא שינתה מקומה אנו מצטרפין בין בגדי בין בטלה, כיון שהיא דבוק לאומה, ה"ל יותרת. ואם יש עליו כיס, א"כ ודאי ורדא היא, אבל היא ורדה בפני עצמה (ש"ך). מהש"ך משמע דמסכים להר"ץ דאין מצטרפין, וכפי הנראה, יתיר כ"ס בשמאל, ודאי אין קפידא, וא"כ משמע אף שאין לאותו החלק שהוא בשמאל כט"ד, הוה יתיר ורדא, וצ"ע (פמ"ג). וכן יש מכשירין אם יש לה תואר ורדא בשורש שלה, כעובי אצבע, אע"פ שאין לה תואר ורד בראשה, רק שלא תהא הפוכה ולא שינתה מקומה (רמ"א). ו"ל הר"ץ, כאן עיר קראקע נוהגין, באם העינונותא נתקטנה, רק שורש ניכר, כשרה כו', דכיון דהשורש הוא כעובי אצבע אגודל, אע"פ שאין לה תואר ורד, אפ"ה כשר. וכן ראיתי אני להכשיר כו'. דכיון שיש שורש, הרי כל הורדא קימת, והדין דין אמת (ש"ך). ובל אלו הדברים יש להקל, מאחר דרבים מכשירין בכל ענין (דמ"א). זה לא קאי אמ"ש בנמצא חסרה, או שני ורדות, או שינתה מקומה, דטריפות זו הוזכר ברש"י ובתוס', אלא אשאר דינים שזכר בהג"ה (ט"ז). כתב השמ"ח, יתיר כ"ס דוקא שיש לה שפת גיד לפיו, הא בלא"ה לא הוה יתיר כ"ס. וכ"ס שאין לו שפה, אין קפידה, ונ"ל דכל שאין הכיפין תכופין, להכשיר, דהא ב' ורדות מכשיר הט"ז כשאין נוגעין, ובב' כ"ס אפ"ה דשאר אחרונים ג"כ מודים. ועיין מ"ב סי' ס"א דהאר"י, ומסיק דחסר כ"ס יש לאסור, ויתיר יש להתיר (פמ"ג). כתב מהרש"ל, כל מה שכתבו להקל, בין בחילופים שלא הוזכר בש"ס, או בגדלות דעינונותא דורדא, היינו דליכא דיעותא בריאה

שאסור, כתבו האחרונים, משום שאז ודאי שינתה מקומה פורתא (ש"ס). וכל אלו הדינים אינן אלא במקומות שנוהגין להטריף בשתי ורדות, או שאין לה ורדא כלל, אבל במקומות שמכשירים, גם כל אלו החילוקים הם כשדים (רמ"א) אף למאן דמכשיר יתרת מקמא. מיהו בשני ורדות, או חסדה או שינתה מקומה, טרפה (ש"ך). ותהפ"ש שנדע איזו יותרת מקמא, ואיזו יותרת ורדא, כשיש לה תואר ורד ממש, אפילו עומדת היתרת בצד שמאל הוי יותרת, אבל כשאין לה תואר ורד ממש, בענין שיש להחשיבו ליותרת, יש להכשיר. כיון שאינה עומדת במקום הורדא, וכן אפי' אינה עומדת במקומה, ואין לה תואר ממש, ויש לה כ"ס בפני עצמה, הרי ניכרת ששני ורדות הן, וטרפה. אבל אם אין לה תואר ורדא כלל, אף כשיש לה כ"ס, כשר (ש"ך, י"ז). כתב השמ"ח, ל"ג, יותרת ורדא בדרי דאוני בימין, הוה חסר ורדא, ובשמאל בדרי דאוני, כשר, ושלא בדרי, טרפה, ויפה כתב לשיטת הש"ך, אבל לא להט"ז (פמ"ג). ודעת הט"ז בנמצא ב' ורדות דטרפה, הטעם, דכל יתיר כניטול דמי, ולפי זה כתב, דאין להטריף בב' ורדות, אלא בשניהם עומדים במקום הראוי להיות ורדא כו' כו' (ט"ז, ד'). אם חסר מקצת מן הורדא, יש לבדוק חסר מקצת מן הורדא באונא או באונא מצד שמאל. אם נמצאת הח' האסורה, יש אומדים דכשר, כי כן נמצא לפעמים בגדיים וטלאים (רמ"א). הש"ך השיג על ר' ליברמן מפראג, דכ' דורדא אף אם אין לה תואר ורד, כשרה כו'. ותימא על ר' ליברמן מפראג, איך היה בעלם דבר מאתו, מ"ש הרב דאם שינתה תוארה טרפה, ומ"ש הש"ך באות כ"א בדבר הר"ץ, אין סתירה לכאן, דהתם עכ"פ בשורש יש לה תואר ורד. והשמ"ח כתב

א ה ל מאכלות אסורות ר ח ל

מעשינו, שלא תצא תקלה מתחת ידו, ואם שהבהמה גידונית כשוגג להיות מעשיה בלי דעת, כמה היא נרחקת מהקב"ה, כש"כ אדם שהוא בדעת, ומועד לעולם (עיר מקלט).

ואסרה התורה אבר מן החי, לפי שהוא מדה מגונה ביותר, ואין אכזריות אבר מן ההי; איסור דם; גדולה, ממי שיחתוך אבר מן החי, או בשר מב'ע"ה, ובפניו יאכלנו, וזהו שאמר, ולא תאכל בשר, שנחתך בעוד הנפש, ואפי' לאחר שימות. לפי שהוא מוליד תכונה רעה, והוי כמו שדורס ואוכל הנפש עצמה, וכן הכתוב מורה, לא תאכל הנפש עם הבשר (חינוך, מורה). ואסרה התורה אכילת דם, ועשתה חיזוק באיסורו, כמו שעשתה בעכו"ם. ואמרו, ונתתי פני בנפש האוכלת דם, כמו שאמרה בנותן זרעו למולך, ולא בא זה הלשון, במצוה שלישית, מלבד עכו"ם ודם. והמאכל היא אמצעי בין הנפש והגוף, ואם המאכל עב, יטמטם השכל, ותחלה הנפש (מורה, ר' מנחם הכבלי). כי השי"ת ברא כל הנבראים התחתונים לצורך אוס. כי הוא לבדו בהם, מכיר בוראו. ואע"פ"כ לא התיר מתחילה רק הצומח, לא בעלי הנפש, וכאשר היה המבול על הארץ, וניצולו בזכותו של נח, התיר להם שיהיו להנאתו ולצרכי האדם, ושתייה הנפש

כתבו, דאם נאברה בלא נפיתה כשירה, זולת היכא שדאינו שיש דיעותא דנוטה לגבה, אז טרפה. כתב הכנה"ג, היה יתיר, וספק אם יהיה היתיר לאתר נפיתה כט"ד, וא"א לנפחה, שהיה מקום אטום ומוגלא, או נאברה, כשרה. מה שהתיר בנאברה, השמ"ח, י"ד, אוסר כה"ג אם לא נפתוהו, דשמא היה כט"ד. ומה שכ', ואם היה במקום אטום כו', הנה אף דאטום עם ליחה אינו מזיק, מ"מ טרפה מטעם הנ"ל. רכיון דא"א לנפות, אית לן למיחש, שמא היתה כט"ד, ולא שייך כאן לומר אוקמיא אחזקה, כיון דיש דיעותא מחיים לפנינו. ומ"מ, אם לפי דאות עינים לא היה כט"ד, ולא בדקוהו בנפיתה, יש לעיין בהפ"מ, ולדינא צ"ע (פמ"ג). ואם נוטה לגבה, טרפה כו', דוקא בליטה יתירה כטרפא דאסא, אבל נתעקמה והולכת מלמעלה, אין כאן בית מיחוש, כיון שעומדת במקום הכשר (ש"ך). ביאור חדינים כך הוא, יתרת בדרי ומתעקמת בסוף לגבה, אם יש בה עיקום לגבה גבוה כטרפה דאסא, טרפה. ואם אין גבוה יותר משאר אונות ט"ד, אף שיש בהעיקום ט"ד ויותר, כשרה. וכל זה ביותרת, אבל אונה אף שנתעקמה וגבוה יותר משאר אונות כט"ד, ואפי' בשורש גבוה מתברתה יותר מט"ד, כשרה. כיון דאונא כראוי היא, אין לדמותה ליתרת (שמ"ח, פמ"ג). אונא שנתפצלה בעובי לב', אם יש להם שורש א' כעובי אצבע נחשבות לא'. וא"ל, אם בתחתיתה היא שוה לשאר הדיאה, ולמעלה היא גבוה קצת משאר חברותיה, אפי' פחות מט"ד. עליונה יותרת וטרפה (שמ"ח, כ"ב). מה שהטריף אפי' פחות מט"ד, הטעם היא, רכיון שהעליונה יותרת, ובעל גבה קיי"ל בפיצול,

במילתא אחריתא, אבל אם אית בה דיעותא אחריתא, אפי' במילתא דאנו מכשירין, מ"מ מאחר דאיכא צד חומרא להטריף, בכל שהוא מצטרף לסייע ידי האוסדין, ואמדינן לקותא הוא, וטרפה (ש"ך, ט"ז). אם יש ב' זרדות בשורש א' כעובי אצבע, ונסרכו זל"ז, דינו יתבאר לקמ' סי' ל"ז, ומיהו באם נמצא חצי חתיכה בצד שמאל ונסרך לאיזו מקום, הו"ל תר"ל. כיון דיש אומרים, דאין הח' מצטרפין, וגם יש סידכא, הוה תר"ל. אלא דאם אין הח' כט"ד, ולא הוה כאן דיעותא מחמת יותרת מקמא, כיון דליחא כט"ד, לית מאן דפוסל, לכן אין להטריף מטעם תר"ל (פמ"ג).

(ג)

יתר אונות; ניתוספו האונות במנינם, אם יתרת מגבה; היתה האונה היותרת בצד האונות, או מלפני הדיאה, שהיא לעומת הלב, מותרת. ואם היתר על גבה, שהיא לעומת הצלעות, הרי זה טרפה. והוא, שתהיה כעלח של הרס אחר נפיתה, אבל אם היא פחות מזה כשרה (מחבר). ויש מחמירין לאסור כל יתרת שאינה בדדי דאוני, וכן נוהגין במקצת מקומות, לאסור יתרת אפילו מקמא, ואין מחלקין בין מקמא בין מגבא, אלא אם היא עומדת בדדי, וכשנפחין אותה, נוטה לקמא כשר, ואם נוטה לגבה, טרפה (רמ"א). מדברי המ"כ כו', משמע, רכיון שנמצא יתרת צריך לנפחה ולדאות אם נוטה לקמא או לגבה. וע"ל ד"ס ל"ט (ש"ך). לכאורה נראה הטעם דיתרת צריך לנפות, משום דהוה ריעותא, דלרבא אסור, משו"ה צריך נפות. אמנם הלשון משמע, שהיא כרי לדאות אם נוטה לקמא או לגבה, ומיהו אם לא נפתוהו, השמ"ח והתב"ש, י"ד,

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

שבהם לכפרה לאדם בהקריבם לפניו, לא שיאכלוהו, כי אין נכון לבעלי נפש שיאכלו נפש, ונפש הבהמה היא נפש גמורה, ולכך יש בה דעת לברוח מן ההיזק, והיכר לדעת בעליהן. וי"א נפש כל בשר בדם הוא, כי לכל בשר באדם ובבהמה, נפש בדם, ואין ראוי לערב הנפש הנכרתת בנפש הקיימת. וידוע, כי הנאכל ישוב בגוף האוכל, והיה לבשר אחד. ואם אוכל נפש כל בשר, והוא מתחבר, תהיה עובי וגכות בנפש האדם, וחשוב קרוב לטבע נפש הבהמה. כי הדם לא יצטרך עיכול, שישתנה העיכולים, עיכול הנפש האדם בדם בהמה, וחמלתו על נפש האדם, ונתתיה להם על המזבח לכפרה (רמב"ן). ואנו מקבלי התורה צדיכין להיות זכי הגופות, ראויין לקבל המושכלות, ונצטוונו שנגדל טבענו להיות רכי לב, ולא אכזריים. ואילו היינו אוכלים הדם, היה מוליד בנפשינו אכזריות (בחי' כי שאר מזונות ישתנו בשינים, באצטמא, ובכבד ובצורקים, וידחו מהם מותרות רבות, עד שישונו המזון לטבע הניזון. אבל הדם, להיות כבר מבושל ומעוכל בשלימות בהבעל חי, כאשר יאכל האדם אותו, יקחהו הטבע האנושי כמו שהוא, ויתמזק דם האדם ויוזן מדם הבהמה נפש החיונית המתאוה, תתאוה כנפש הבהמה, וזהו השכלה הנשפע יחשך (אברבנל). ותתעצם בטבעכם, שהדם תחזיק את הנפש, כמו שהכלי מחזיק המשקה שבתוכו. וכמו שע"י יציאה המשקה, ימציא הכלי המחזיקו, ויוציאני למעשה, כן הנפש היא אשר תהוה הדם, ותמציאהו, והיא התחלת הפעולה, עד שתהיה הנפש פועלת הדם, והרם מחזקת הנפש. ומפני שהדם היא כלי הנפש, ימשוך עצם הנפש עמו, כמו שמושך הכלי עמו, דבר מה שבתוכו. ולהיות כי דם בהמה יותר גס, והאוכלו כאילו

דדוקא שוה ממש לשאר הריאה, הא עולה קצת, כיון שבכל היתרת הוה כט"ד, טרפה, ה"ה כאן, כיון דכל היתרת ט"ד, אף שאין גבוה יותר מחברתה ט"ד, טרפה. ודוקא נתעקמה והולכת למעלה בעינן ט"ד, הא בשורש, אפי' פחות מט"ד גבוה, אם יתרת היא טרפה. ואעפ"כ, לדינא צריך עיון, גם יש להסתפק אם נתפצלה בעובי, ואין שורש א' כעובי אצבע, אם משלים החסרון, כגון שיש ב' אונות בימין וא' נתפצלה בעובי, מי אמרינן, דדוקא סדק, וכ"ש הפרש גמור בחיתוך הרוחב מועיל, אבל אם הפיצול היא בעוביה, אפשר דאינו מועיל, והוה ליה חסר וטרפה, וצ"ע (פמ"ג). ובמדינות אלו המנהג להכשיר יתרת מקמא, ואין לשנות המנהג (רמ"א).

(ד)

אונה בסוף האומה נמצאת אונה יתירה בסוף שיפולי האומה, כשרה (מחבר). אפי' האוסרים יתרת מקמא, מכשרי בהאי, משום דקיימי בדרי מיקרי (ש"ך) דזה מיקרי דרי דאונא (רמ"א).

(ה)

פיצול אונה של ימין הסמוכה לגרגרת במיצר החזה אצל הצואר ממש, התחתונה שהיא עליונה הסמוכה לצואר, אם ימצא ע"ג כטרפא דאסא, כשרה. משום שכן דרכה ליפצל (משום דחוק החזה, ש"ך). ודוקא ימנית, ולא שמאלית (משום שאין שם דוחק החזה, וה"ה לענין יתרת מקמא, מאן דאוסר בימנית, בשל שמאל מכשיר, לפי שאין שם דוחק החזה, פמ"ג). ויש מי שאומר, דדוקא למעלה מחציה, אבל למטה מחציה, טרפה (מחבר). בבדיקת מהרי"ו הביאו על זה ב' פירושים, בא' פי' חציית לצד חוד האונה, אבל אם נמצא לצד שורש של אונא, טרפה. ולפ"ו יהיה שיעור החצי, ברוחב האונא.

וי"א, דאף באורך האונח משערין, דהיינו אותה החציה ברוחב שהכשרנו, לאו כולו, אלא דוקא חצי ארכו, דהיינו נגד הקנה, אבל לא החצי הב' שהיא לצד הריאה כו'. ויש להחמיר כסברא אחרונה (ט"ז). כתב השמ"ח, ט"ז, דיתרת מקמא, באונח עליונח ימנית, פסולה, והב"ח מכשיר. וחטעם הוא, דקנה מפרק היתרת, ורוב פוסקים בלא"ה החמירו ביתרת מקמא, ובל"י מכשיר. אמנם באין הפ"מ, ראוי לשמוע להתב"ש, דבלא"ה רוב פוסלין יתרת מקמא, וגם דעת הרב כן. לכן היכא דאיכא עוד ריעותא, אסור (פמ"ג). הא דמכשרינן יתרת בדדי דאונא, מ"מ בעינן שלא יהיה יותר אונות בשמאל מבימין, כגון שיהיה ד' בשמאל וג' בימין. אבל אם שוה בכל צד ג' אונות, ועומדות כולם בדרי, כשר (רמ"א). כתב רש"ל, דמה שכ' בליקוטים שאין להכשיר רק עד עשרה אונות בב' הצדדים, הוא דעת מבהיל, ואי אתי לידי, אקנה משופרי (ט"ז, ש"ך). ולדינא, אפי' יותר מה' בכל צד, כשר (פמ"ג). ואם נראה באונה אחת כמין סדק מצטרף להכשיר, אבל לא סדק להטריף, דאין חוששין בסדקים להטריף (רמ"א). בהגהת אשר"י כתב מעשח שהיה בימין ב' אונות גדולות, והג' ניכר בה חיתוך, כדי להכשיר על ידו. והיה שם שינוי אחר, שבצד שמאל היו ג' אונות, ואסר ר' אחאי. והשיב ר"י, לא ידעתי למה אסר, אם לא, קיבל מרבתינו, כי נ"ל היתר גמור, עכ"ל. וכתב רש"ל, ונראה להחמיר כרבתינו של ר' אחאי. ונראה שגם רמ"א מחמיר בזה, דאיכא תרתי לריעותא (ט"ז). זה אינו, דבהדיא לא פסק כן בד"מ כו' (נה"כ). ונ"ל, דב' בימין וג' בשמאל ופדק בימין אין להכשיר בלא הפ"מ עכ"פ. ובפרט שבת"ש הורה לאיסור (פמ"ג). ויש להתיר בהפ"מ (לבו"ש, מ"ו).

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

אוכל נפש ממש, והיה היוזק עצום, ויפסוד מזונו, ומפני היות דם עוף יותר דק, ויחשבו אנשים היתרו, החמירה עליהם התורה, במה שצותה לכסותו. כי מ"מ הוא דבר קר ביותר מן הראוי, ומפסיד העיכול ומטמטם הלב, ואם יאכל אדם דם, יוליד בלבו עובי וגסות וישים שכלו חומרי, ויתעדר מהשיג אמיתית אשר הוא תכלית הכוונה, ולא תוכל להשיב אל מעלתה, בשביל הבהמיות המכבוד אותה (ציוני). וזה דבר ידוע, שהמאכלים והמשקאות שאנו אוכלים ושותים, משפיעים שפע רב בגוף ונפש, הן לטוב והן לרע. וכשנכנס יין, יצא סוד זה, ונגלה באופן היותר בולט, השינוי החזק הנעשה באדם. וכמו כן הוא בשאר מאכלים ומשקאות, הגם שאיננו ניכרת כ"כ באופן בולט כזה. והרבה פעמים הבעל דבר בעצמו, אינו מרגיש את השינוי המתהווה בקרכו, ואף אם הוא מן המרגישים, אינו מכיר מהיכן בא אצלו, ההשתנות בלבו מטוב לרע, או מרע לטוב, ומעטים המה המכירים שהגורם הראשי לכל זה, הוא השפעת האכילה ושתייה, ועל ידם נהפך לאיש אחר. ודבר זה מרומז בחז"ל באמנם, שקודם האכילה יש לו לאדם ב' לבבות, ואחר האכילה, רק לב א'. ומבואר

אגודל, חמיקל בחפ"מ לא הפסיד (לבו"ש, י"ט). וכן אם נמצא ע"ג חריאה אונה, וגומת תחתיה, וכשנופחין פיצול מגבה; מקמא. חריאה כל האונה נופלת לתוך הגומא, ושוה לשאר חריאה, אע"פ שאינה נכנסת תוך הגומא, אלא כשמניחין היד בנחת עליה, כשרה. דאין זה יותרת אלא פיצול חריאה, ומאחד שיש לו גומא תחתיו לנוח בו, אין עתיד להתפרק כשאר יתרת, וכשרה (רמ"א). ושוה לשאר חריאה כו', משמע, דאם היא קצרה מהגומא, טרפה, דאז לא הוי פיצול, אלא יתרת (ט"ז), זה אינו, דסוף סוף כיון רנח בגומא, אינו עתיד להתפרק (נה"כ). הנ"כ ופר"ח מכשירין, וכן הוא דעת השמ"ח י"ח, דחריאה גדלה והפיצול עדיין לא גדל כ"כ. ומ"מ כתב דאם החסרון כשיעור המבואר בסי' ל"ו לא גרע מבחסרון בחוץ, ואם לפי טעמו של התב"ש, היה נראה להכשיר אף ביש חסרון הרבה, דהפיצול יתגדל ויתמלא הגומא, מ"מ אין להקל בלי הפ"מ, דאז מקילין אף בחסרון מבחוץ (פמ"ג). ואין להכשיר פיצול זה רק מגבה, דהפיצול מונח על הגומא, אבל מקמא, הפיצול נופל למטה, וסופו להתפרק, וטרפה (רמ"א). ואם נמצא יתרת בערוגה שהיא למעלה מהאונות סמוך לשדרה לפניו מן חריאה, מצאתי יתרת בערוגה כתוב דכשר, ולי נראה דטרפה, שזה נכלל טפי בכלל ע"ג שאמר התלמוד, ממה שנכלל כגואי (ט"ז). ודע, דפיצול מקמא כתב השמ"ח, כו', דבאין הפ"מ יש להטריף אפי' פחות מט"ד, ובחפ"מ להכשיר, וכן הוא בהגהת הר"ץ. נמצנו למדים, יתרת מגבה, דוקא כפ"ד

דסדק מועיל להכשיר ולא להטריף כו', אפי' בריאה אחת, ולא אמרינן ממ"נ, אלא אין חוששין בסדקין להטריף (ש"ך). אם אונה א' נתפצלה, נמי הדין כן, אם יש לה שורש כעובי אצבע, להחמיר אין מועיל, ולהכשיר מועיל. ועיין שמ"ח כ"ו, ולפי זה אף לט"ז, י', דאוסר במעשה דר' אחאי, היינו בסדק, אבל בנתפצלה ויש שורש אחד כעובי אצבע, כשרה אף לט"ז, אם ב' בימין וג' בשמאל, וא' נתפצלה ויש שורש א' (פמ"ג). גבשושית; יתרת מגבה; אונה שנתפצלה, ויש לה שורש אחד כעובי אצבע אינה נחשבת אלא לאחת, ולא מיקרי יתרת אלא אם יש לה צורת אונה (היינו להטריף, אבל להכשיר, לא גרע מסדק, ש"ך). אבל אם נמצא ע"ג חריאה מקום גבוה, רחב למטה ועב למעלה, שאינו חר בראשו, נקרא גבשושית, וכשרה (רמ"א). ואם למעלה או למטה חר ככובע, טרפה. ואם רחב למטה, ועגול למעלה, כשר (ט"ז). חכלל בזה, יתרת מגבה, אם יש לה צורת אונא, שהוא משוך, וכט"ד, טרפה. הא פחות מט"ד, או שאין לה צורת אונה, כשרה. כתב הכנה"ג דיתרת ע"ג פחות מט"ד, ובוועה עליה, המשלמת לט"ד, יש מכשירין, ויש מטריפין, דהבוועה עתידה להתעקר, ואפי' יש חוט בשר מקיף. והנה הבי' והכנה"ג הביא, דיש פוסקים ביתרת ע"ג, אפי' פחות מט"ד, טרפה, ונהי דאנו מכשירין, מ"מ הא קי"ל דכל היכא דאיכא פלוגתא, הוה תר"ל, א"כ בוועה על יתרת פחות מט"ד, הוה תר"ל. ובלא"ה מבואר לקמן, דבוועה על גבשושית הוה תר"ל, וגם מתחכך הוא (פמ"ג). ואם ניכר, שכאשר תתרפא הבועה, לא ישאר כט"ד, וגם עתה היא פחותה מפרק אמצעי של

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

במפרשים שזה יסובב לצד שלפעמים יאכל אדם מאכל, שיש בו חלק מחלכי הרע, או יש בו נטש רעה לסיבת החלואיה, וכאשר הכנס הרעה, או ניצוץ הרע בקרבנו, חטאו מסוב לרע, ותחגבר בו בחינת הרע, מזה יש ללמוד ולרעה, כי השומר עצמו ממאכלות הרעות האסורות, יתגבר בו החסן לדברים הנאותים לנפש. והוא אומר, "לעשות רצונך אלקי חפצתי" וזה היה לי מפני שהיחה תורתך בתוך מעי (תהלים, או"ח). וכשם שהמאכלים המתועבים משפיעים לרעה, כן הכשרים משפיעים לטובה, ולכן צריך האדם לדקדק מאד בהמאכלים שהוא אוכל, כי הלכה פסוקה הוא, לפי דעת הבעלי מדע, "שהאדם הוא זה, מה שהוא הנזק באכילת בשר חזיר אוכל". וכן הסכימו להלכה באספת מדעית שנתייח בזמן האחרון, שהדבר הוא אמח ויציב, והעלו להלכה, ליוהר מאכילת בע"ח, הגיוון בדברים משוקצים ומאוסים, לרבות בשר חזיר, הגיוון בדברים מאוסים, לכן גם בשרו נמאס ומאוס לאכלו, ובבשרו נמצא מקרובין ממחלאות שונות, כידוע.

ומצינו בדברי הגאון רבינו יצחק אבובב הספרדי זצ"ל, וז"ל, דבר ברור וידוע, כי כפי מזון כל דבר, כן יהיה גוף הגיוון, ולסיכך היתר הקב"ה לבני נח בהמות וחיות ועופות ודגים, אע"פ שהיו יכולים להיות גיוונים מתבואת הארץ, כמו שהיה מזמן יצירת האדם עד אוחו זמן. אבל בראותו, כי מזון האדם, בהיותו מתבואת הארץ

דהיינו שהבועה מעל"ע וחוט בשר מקיף, דכשירה, דסוף הדר בריא, והוא אונה שלימה כט"ד. ויש לסמוך על זה כה"ג, דהדרא בריה, ויש בה שיעור אונא (פמ"ג).

(ז)

אם ורדא משלמת חסרה אחת מהאונות הימין, הורדא משלמת (מחבר). אבל אם חסר משמאל, אף אם נמצא ורדא בשמאל, אינה משלמת לכ"ע (ב"י), והב"ח חולק עליו (ש"ך). וי"א דאינה משלמת, והכי נהוג (רמ"א). כתב ב"י דטעם פלוגתתן, דהרמב"ם וסעייתו אזלי לטעמייהו, דמכשרי יותרת מקמא, אלמא מקמא ורדי דאונא חדא מילתא, ורש"י וסעייתו לטעמייהו אזלי, דיתרת מקמא טרפה כו'. ונראה דהרב לא ס"ל כמ"ש הב"י, אלא ס"ל דטעם הפוסקים דאונא משלמת, הוא משום דס"ל, דכיון דלא קיימא בדרי דאונא ממש, אין להשלים החסרון, וכן משמע באגור כו'. ולפ"ז אפי' יתרת דאוני לא משלים, כגון אם הורדא כתיקונה, ויש ג"כ אצלה יתרת מקמא, לא משלים לדין (ש"ך).

(ח)

חיתוכי דאונא; סדק; ריאה שאין לה חיתוכי דאוני, טרפה (מחבר). כתב רש"ל, מעשה היה בריינים, ששחטו פרה שמנה, וכשבדקוהו לא נמצא בריאה לא אומא ולא אונה ולא ורדה, ולא שום סדק, רק היתה פולו חלקת, והיה שם בודק א' ולקח סכין חד, וחתך בקרום העליון, פי' באותו הלבוש והכיסוי העליון שנתקדם עליה, ופתח אותה בנחת, ומפרידו כולו מעליה, אז ראו אותו הריאה כשאר ריאות, והכשריהו, ואמד שראה מעשה כזה באוסטרייך, והכשירוהו (ט"ז). הט"ז הראה מקום לסי' ל"ט, כ"ד, ושם נאמר, דאפי' יש צלקת כעין קמטים תחת הבשר ההוא, כשרה. וכתב השמ"ח, מ"ב, דלריאה שאין בה חתוכי

טרפה, ופחות כשרה. ופיצול מגבה אפילו כפ"ך כשרה, ובתנאי שיהא שוה ממש לבשר הריאה, ואם גבוה קצת, אפי' פחות מט"ד, טרפה. ויתרת מקמא, רוב הפוסקים פוסלים, והיינו כט"ד, וכ"ש הוא מגבה. וכתב התב"ש יתרת מקמא כעין גבשושית, כשרה, אף להאוסרים יתרת מקמא, ואנו מכשירין יתרת מקמא. שיעור פ"ד, כתב השמ"ח בתב"ש, ט', וי"א אורך ורוחב כמו צפורן אגודל. וי"א אורך ורוחב כמו פרק אמצעי של אגודל בינוני, והולכין להחמיר (פמ"ג). פיצול מקמא כו', ולא דמי ליתרת מקמא דכשר, דהתם יתרת, האונה הוא, ולא נתפצל מגוף הריאה אבל נתפצל אינו חזק וסופו להתפרק וטרפה (ש"ך), והנה לפי זה, אם הפיצול ארוך ביותר מהגומא, או קצר, דלכאורה נראה דלא פיצול הוא, אלא יתרת וכשירה, אמנם יש לעיין בזה, דהא הוה תר"ל, דלהרמב"ם ז"ל חסרון מבחוץ טרפה, ויתרת מקמא יש אוסרין, א"כ ממ"נ הוה תר"ל כו', ומ"מ לענין פיצול מקמא, י"ל דוקא אם אין מושרש יפה בשורשה, הוה פיצול. הא כל שמושרש יפה, מה בכך דהוה גומא תחתיו, אפ"ה אין סופו להתפרק, וצ"ע (פר"מ). יש אומרים דאם נמצא יתרת נגד הריץ תורדא, דינו כמו פיצול בגומא, ואין לסמוך ע"ז רק בשעת הדחק, והפ"מ (רמ"א). כלומר, נגד חריץ הורדא כו'. ונ"מ במקום שאוסרים יתרת מקמא, אין להכשיר זה רק בשעת הדחק, אבל במקום המכשירין יתמ"ק, פשיטא דגם זה כשר (ש"ך).

(י)

אונה פחותה אחת מהאונות שהיא פחותה מעלה חדם מכעלה של הדס אחר שנפחוהו, הוה ליה חסרה וטרפה (מחבר). כתב הכנה"ג, אונה פחותה כפ"ד, ובועה וחוט בשר מקיף, י"ל דמצטרף לט"ד, ונראה

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

לא יהיה המזון סועד כ"כ לקיום הגוף, וגם לא יהיה האדם דאוי כ"כ לעורר חיות הנפש להשכיל. ע"ב התורה, הותרה לאדם לאכול וליוון בכע"ח אחרים. נמצא שהיה רצונו, שיהא כל דבר ניזון מהדבר שהוא תחתיו, ונמצא הרכבת העולם עולה בסדר (כל מה שהוא בעולם, היא מורכב זה על זה, ומעורב זה בזה). כי האדמה שואבת וניונית מדי יסודות הנמצאות בה (אש, רוח, מים, עפר). והצמחים מהאדמה ומהיסודות, ובעלי חיים שאינם מדברים, מהצמחים, ואדמה, והיסודות. וחי המדבר, ניזון ומשתמש בשאינם מדברים, וצמחים, ואדמה, וביסודות. וגם השכל שבגוף, ניזון ומשתמש ומתקיים בחי המדבר, שהוא ניזון מכל הדברים האחרים. ובכוחו ובהשגתו ובפעולתו, יוצא מן הכח אל הפועל. נמצא, שכל הדברים נעשים למזון זולתם, אותם שהם למעלה מהם, עד שהולכים מעילוי לעילוי עד למעלה. ושהיה רצון הבורא להבדילנו מן העמים, להיות קדושים ולתת לנו תורה קדושה, ומצוות וחוקים ומשפטים צדיקים, ולסהרינו מזוהמת הנחש, שהוא סינוף התאות, ולעשות עם חכם ונכון. ובראותו, כי יש מזון שמוליד דם עכור ועב וסמא כמוהו. ויש מזון שמוליד דם נקי וסהוד כמוהו, הבדילנו בתורתו מכמה מאכלות אסורות שאסר עלינו מכמה טעמים. ובדרך יודע נסתרות, אשר לפניו גלוי טעם כל דבר ודבר, שלא לחנם

הריאה, משום דכחיי הבהמה הריאה נפוחה. יש אומרים, דבגדיים ופלאים, אין להטריף אם לא נמצאו אונות, אפי' בלא היכר וסדק כלל, דהכי דבתייהו וארחייהו, דבקטנות לית להו, וכשמתגדלים, גדלי האונות בהרייהו (דמ"א). ולפי זה נראה, דאם בצד הא' יש לחם חיתוכין, ובצד השני אין להם, דטרפה, דכאן אין לומר מחמת קטנות לית להו (ט"ז). ואם פולח חלקה, ובצד הא' יש סדקים, ובצד הב' אין סדקין, אין להטריף בשביל זה, דסדק מועיל להכשיר ולא להטריף (פמ"ג). ואין נקראים רכים לענין זה, רק תוך ל' יום, אבל לאחר ל' יום אע"פ שנגרדין אחר אמן ומניקות, אפ"ה חשיבי כגדולים. ומן חפתם, אמרינן, דהוא לאחר ל' יום כו' (ש"ך).

(ט)

בליטת בסוף האומת אם בצד הא' של הריאה חסדה אונת אחת, אלא שבסוף האומת שבאותו צד, היתה בליטה גדולה כמו אונת, אע"פ שדרך האונות להיות סמוכות זה לזה, וכאן האומת מפסקת ביניהם, כשרה (מחבר). ויש נוהגין להטריף בכח"ג, כי כל מה שלמטה מן הורדא, מיקרי שלא ברדי, וכן נוהגין (רמ"א). כתב מו"ח ז"ל, מעשה בא לפני בריאה שלא היה לה שום דיעותא, אלא שבצד שמאל יצאה בליטת מן האומת, בחיתוך שבין אונת לאומת ממש, במקום שדרך הורדא להיות עומד כנגדו בצד ימין, ואותו בליטה היה לה כפיס גמור ומונח בתוכו, ולא הוה ליה צורת ורדא כלל, וגם היתה שוה לאומת מצד קמא כאילו היתה חתוכה ממנו, והכשרתיה. משום דאותה בליטה לא היתה לא יתרת מקמא, ולא יתרת ורדא, ואין כאן ריעותא אלא מצד כיס, ואין סברא לאסדה מכח זה עכ"ל. וי"ל אפי' היה לה צורת ורדא, אין כאן איסור, דמיקרי יתרת מקמא, וכשר

דאונת כו', נפיחה בעינן, ואף בדיעבד מעכב. ואם הקרום השלישי שעל הריאה פרוץ למקום אחר, לית לן בה, עכ"ל. היינו אף שאינו עובר ע"י מיעוץ, ואמנם מה שהטריף בלי נפיחה כו', להט"ז בסי' ל"ט כ"ו, משמע דבריקה זו אינה מעכבת, לכן צ"ע לדינא (פמ"ג).

ואם סדק כמדאה הפרש ביניהם (בריאה שאין לה חתוכי דאונה) כשיעור עלה הדס, בין בעיקרון בין באמצעו בין בסופו, כשרה (מחבר). ודוקא כשהסדק עומד במקום הראוי להיות, אבל שאר סדקים אינם מועילים (ש"ך). ויש מכשידין בחיכר או סדק כל שהוא, אע"פ שאינו כט"ד, ויש לסמוך עלייהו אם יש הפ"מ להכשיר (דמ"א). כיון דאיכא היכר, נראה דהיו האונות כתיקונן, אלא דנסרכו כסדרן, ואין כאן הסרון כו' (ש"ך). האונת התחתונה של ימין, דדכה להיות עבה וארוכה, מאונה אמצעית, גם היא יותר גבוה משל שמאל. ואם היא דבוקה לאומת לגמדי, רק שנראה חיכר סימנים אלו, במקום שראוי להיות האונת, מיקרי היכר וכשרה (רמ"א). בהגהת הר"ץ כתב לחלק, דדוקא באונת לאומת אמרינן כן ולא באונת לאונת, והגהות אחרות סוכרים דדינם שוה, וכן נראה עיקר (ט"ז). וכ' השמ"ח, אף שיש להכיר ע"י סמפון, אם הם ב' אונות, מ"מ אם הן פרודות, ולא נמצא סמפון לכל א', אין לאסור בשביל זה (פמ"ג). וה"ה אם ניכר שם סימן אחד שניכר האונה קצת, ואפי' היכר ע"י הסמפון הרגיל להיות באונת, אם נמצא שם סמפון במקום הרגיל להיות אונה, מיקרי היכר (דמ"א). מהרש"ל חולק ע"ז, דשום סימן לא יועיל כו', ואין להחמיר דק אם כל הדיאה דבוקה, בהא ודאי אין להכשיר ע"י סמפון וכה"ג, רק בהיכר סדק וחיתוך. ואם כל הדיאה כתיקונה, יש להכשיר גם בזה (ש"ך). וכל אלו הרברים ברקינן ומשערינן אחר שנפחו

א ה ל מאכלות אסורות ר ה ל

אסור על עמו. ומן הנראה לעינינו, הוא שאסר חלביהם אפי' מהטהורים, בעבור שמטמאין (מסתמין הלב, וגורמין לסתימת השכל) את הלב. ואסר את החיות והעופות הוורסים, לפי שנראה שהם מעיזים פניהם לדרוס כמותם. ואסר ארנבת ושטן וחזיר ודומיהן, בשביל שסותמין דרכי התבונה, ואסר דגים שאין בהם סנפיר וקשקשת, בעבור שגדלים וניזונים במים עכורים. ואסר שרצי הארץ והמים, שמולידים מיני חלאים. סוף דבר, לפניו היה גלוי טעם כל דבר, ועל כולם אמר (ויקרא, י"א) אל תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף. גלה, שכל הדברים האסורים נתעבים ונמאסים, עושים הם דע מוכן לכמה פורעניות ומשקצין הגוף והנפש.

ומאחר שדם האדם נהפך לספת הורע, שהיא יסוד ובנין, לולד הגולד טבע הבנים לפי מזון האבות מאותו חיבור, נמצא כי כפי מזון האבות, יהא טבע הבנים. ואולי, כי לזה סמכה החורה לפרשת מאכלות אסורות, ולפסוק, להבדיל בין הטמא ובין הטהור, וגומר סמוך לו, אשה כי תזריע. ללמדינו, שיותר שהמזון המטונף מוליד רם עכור באוכלו ומזיק לו, הוא מזיק ומשחית לזרע הגולד מאותה טפה שנבנו כל יסודותיו. וע"כ סמך גם מצד אחר פרשת נגעים, להודיענו,

סדק מחוץ כו'. מעשה דהר"ק, הביא התב"ש, ל"ט, וז"ל, שהיה בימין מעשה דהר"ק ד' אונות, עליונה הסמוכה לצואר כרדכה, ואצלה אונה קטנה, ואח"כ גדולה, ואחד כך קטנה סמוך לאומא, והורדא היתה בין האונא הר' לאומא. ובדקו וראו שהעליונה אין לה סמפון, והיא היותרת, א"כ הוה חליף, שאמצעית גדולה משלישית, וע"כ היא היותרת. דאל"כ, אלא הד' היא היותרת, א"כ הורדא שינתה מקומה, עכ"ל (פמ"ג).

(י)

חיתוך אונות בעוף אין כל הדברים אמורים אלא בבהמה וחיה, אבל העוף, אין לה חיתוך אונות כבהמה, ואם ימצא, אין לה מנין ידוע (מחבר).

לדין כו'. כתב הרש"ל, אם היתרת של הריאה עומדת בדדי דאונא, ונוטה לצד חוץ מעט ע"י הנפיחה, טרפה. אבל הב"י כתב, דדוקא בליטה יתירה, אבל נתעקמה והולכת למעלה, כשר, כיון שמושרשה במקום כשר (ט"ז). כל הטריות הפסולים בריאה, כגון מראות ובועות וסירכות פוסלין כמו כן בשל עוף. זולת שאין לה מנין טריות הריאה בעוף אונות ידוע כמו בבהמה. ומיהו בשל עוף אין צריך לבדוק, דלא הוי מיעוט המצוי כמו בבהמה. ומ"מ, לצלעות, מקום שהריאה נחבאת שם בעוף, דבוקה היא, והכי דבותייהו. אלא מחוץ אם נפרכת למקום אחר אסור. כתב בבבלי, רשיע באופתא יש לבדוק נגד השמש. ופי' התב"ש, לראות אם יש שם היכר

סימן לו.

כמה מיני טריות בריאה, ובו י"ז סעיפים.

- (א) קרומי הריאה. ניקבו. נגלד הקרום. (ב) ברועה על הנגלה. נפתו הריאה, ונקרע הקרום. (ג) ניקבה הריאה, ועלה בו קרום. (ד) ריאה המשמעת קול בנפיחה. (ה) נקובה במקום שיש לתלות, שניקב לאחר שחיטה. העברת יד הטבח. לקחה זאב והחזירה. נתיחד כלב עם הריאה. בועה במקום הנקב. אדום נגד הצלעות, נגד הנקב. אי מהני הקפה. נקב אדום ורך. עוד הריאה תלוי ע"ג נקב. תולעים בריאה. מורנא בריאה. ריאה מליאה נקודות שחורות. (ו) ניקב סמפון לחבירו בפנים. ניקב לבשר. (ז) ריאה שנשפכה בקיתון. אם החסרון יותר מרביעית. אם בקיין אנו בבדיקה זו. (ח) חסר מגוף הריאה, ולא ניקבה. אם החסרון מבחוץ, מכפנים. (ט) אטום בריאה. פירכא במקום האטום. אטום, סיגרי, קשה כעץ, יבשה, צמקה. (י) קשה כעץ. קלה כעץ. (יא) ריאה שנתמסמסה. (יב) נמצאת נפוחה. (יג) ריאה שיבשה. (יד) צמקה הריאה. צמקה אונה שלימה. (טו) בדיקת צמקה. (טז) מחט בריאה. אם זנין דין שלמה. (יז) מחט בסמפוני רבא.

(א)

הדדי. וע"כ הדבר פשוט, דכאן לא אסור אפי' ליש מטריפין, אלא אם שניהם מרוח אחת. ורש"ל פסק לקולא כדיעה הראשונה, וכשר כל זמן שאין מבצבץ (ט"ז), ויש מטריפין בניקבו זה שלא כנגד זה, והכי נהוג (רמ"א). ניקבו זה שלא כנגד זה, ראין מבצבץ, דעת הרש"ל וט"ז להכשיר. ובנה"כ השיג עליו ואמר ראין להכשיר, מאחר שרוב הפוסקים אוסרים, וכן חמנהג, ואפי' מב' רוחות. ומיהו בשמ"ח כתב,

ניקבו הקרומים הריאה יש לה שני קרומים. ניקבו זה בלא זה, או זה שלא כנגד זה כשרה, עד שינקבו זה כנגד זה (מחבר). שלא כנגד זה כו', כמו בקרקבן, ולא דמי לזושט, דהתם ע"י שהוא מתפשט מתוך האכילה, מתרמי אהדדי. ויש מטריפין סבירא להו דגם כאן, שהריאה שואבת כל מיני משקין, וגמדא ופשטא ומשמעת קול, אפשר דמתרמי

א ה ל מאכלות אסורות ר ח ל

שמאלו יבדל, ואם לאו הרי ננעים גדולים מתחדשים עליו, וגם עליהם, מצד טפת הורע שהיתה מדם המאכל המשוקץ. דאע"פ שאסרה תורה כמה מאכלות אסורות, והניחה כמה דברים מותרים, יש הפרש גדול בין המותרים בבריות ובחזוק, כפי שכתבו חכמי הטבע (כלומר, גם בין הדברים המותרים יש הדרנות. יש מיני מאכלים, שיש בהם יותר חזוק ובריאות. ויש דברים שיותר טוב היה, שלא לאכלם, רק מפני שיש אנשים שאינם עוד במעלות השלימות, ותאחתם היא לאכילה זו, ולכן התירו חז"ל אותם), לולי שהתורה בחמלה על עמו, לא יצתה לגזור עליהם גזירה

(פמ"ג). מיהו אם נמצא בועה על מקום שנגלד, העוד העליון, יש להטריף, כי הוה כקרום שעלה מחמת מכה (רמ"א), אפי' בועה של מים זכים (ש"ך).

בועה על הנגלד מיהו בנגלד פורתא ונמצא בועה במים זכים על מקום

הנגלד, יש לצדד בהפ"מ דלא הוה תד"ל, דבועה על נגלד כולו טרפה אפי' במים זכים, ולא מטעם תר"ל, רק משום דחיישינן שמא קרום מחמת מכה עלה בו על הבועה, ולא עור הריאה הוא (פמ"ג). וכל שא"א בבדיקה בבועה על נקלף, טרפה (שמ"ח). ונכון הוא, ואף במים זכים, ובה"מ ג"כ טרפה, דלאו משום תר"ל הוא, כדלעיל. אבל כל זה הוא בנגלד כולו, ולא במקצת (פמ"ג). יש אומרים אם נפחו

הדיאה ונקרע נפחו הריאה ונקרע חקרום הקרום מחמת הנפיחה, טרפה

(דמ"א). ולא נהגו כן, ומעשים בכל יום, שנשבר מחמת חוזק הנפיחה, ומכשרינן לה כו' (ב"ח). ונראה שכך הוא הדין, כיון שאין אנו יודעין האיך היתה הבהמה נפוחה בחייה כו', דאנו אומרים שהבהמה לא היתה נפוחה כ"כ כמו שמנפח הבודק (ט"ז). משמע מדבדו שאם נפחוהו מעט ונקרע, טרפה (פמ"ג). מיירי שנפחוהו כדרכה, אבל אם נפחוהו יותר מדאי, כשרה (ש"ך). הש"ך הביא כאן ג' פירושים לתרץ הג"ה זאת במה שהחמיר כאן, או שנפחוהו כדרכה ואעפ"כ נקרע, או בדאיכא יובש ונשבר סביב היובש, או דאיירי דצדיך נפיחה מחמת ריעותא שנמצא בה, וכשנפחוהו נשבר הקרום, והלכה הריעותא, דמ"מ טרפה היא, ע"ש. והתב"ש בתירוץ הג', דחה זה מכל וכל. ואם הלכה הריעותא והקרע במקום אחר,

ב' נקבים בב' ערוגות, אין לחוש, דהסמפון מפסיק ביניהם, ולא יבוא הרוח בהם מזה לזה, וכן חלכה (פמ"ג).

(ב)

נגלד קרום העליון אפי' נגלד קרום העליון (פי' נקלף) כולו כשרה,

אלא שצריכה בדיקה (מחבר). לא דמי לושט, דשאני הכא, שאפשר להתברר ע"י בדיקה בנפיחה שלא ניקב גם התחתון. משא"כ בושט שאין שייך כן, ועיין מה שכתבתי בסי' ל"ט, ד', דלדידן בזה אסור (ט"ז). הט"ז הראה מקום לסי' ל"ג, דהוקשה לו גבי ושט אם נלקה עור אחד אמרינן דטרפה. ותירץ דלקותא גרע טפי ממה שאין הקרום הב' כלל, ויש להחמיר כתירוץ זה. וכאן תירץ עוד, משום דאפשר בבריקה, וא"כ הבריקה היה להקל, וא"א בקיאיין בבדיקה. והש"ך ט' סובר דבקיאיין, כיון דלא הוזכר בגמרא בדיקה זו, וריאה דאושא שהוא מגמרא דבהא גם הוא הסכים, דא"א בקיאיין, ובענין הבריקה, כתב השמ"ח דצריכה פושריין, אבל משאר האחרונים לא משמע כן, רק דצדיכה נפיחה כראוי, וצ"ע (פמ"ג). וי"א דמדינא סגי בנפיחה לבד, וא"צ פושריין, ובדיעבד אם נבדק בנפיחה לבד כשר (לבו"ש, י"א). שצריכה בדיקה כו', כלומר נפיחה, דמשמע דוקא בכה"ג שנגלד כולו, אבל ניקב א' מוח, א"צ בדיקה (ש"ך). וי"ל דהכי קאמר, כל ריאה צריכה בדיקה, וזו צדיכה נפיחה. ומ"ש דבניקב קרום העליון א"צ, יש לעיין, דהא בסי' ל"ט, ה', כתב דכל דאתילד ריעותא, צריך נפיחה. א"כ בניקב קרום העליון יש לבדוק ע"י רוק, אלא דאם לא בדק כשרה. ובנגלד מעכב אף בדיעבד, ודובו ככולו. ובתבו"ש העלה, דבנגלד בעינן פושריין

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

שלא יוכלו לעמוד בה, עד שמרוב אהבתו לישראל בכל הדברים שאסר להם. לפי שלפעמים מתאחים בניא לאכלם, התיר להם בדומה להם, לפי שלא ישאר בנפשם המתאוה עליהם, רושם ודאגה, שיובל לבוא מאותה סבה חולי באדם, כמו שאמרו הרופאים. וע"כ התיר להם ברומיהם, כמו שאמרו (חולין, ק"ט) אמרה לה ילתא לרב נחמן, כל מה דאסר לנו הקב"ה, בנגדו התיר לנו, אסר דמא שרא ככדא, אסר חלב בהמה, שרא חלב חיה. אסר חזיר, שרא מוחא דשיבוטא (מין דג) כו'. אסר דם נדה, שרא דם טהור, אסר כותית, שרא יפה תואר. בעינא לאכול בשר בחלבא, אמר ליה רב נחמן לשמעיה, זיל תנו לה בחל בשפוד. וכל זה, היה ברחמנותיה על ישראל, שאע"פ שהם קדושים, כיון כונתם. אבל נשאר דעת משכיל באותם שיבחרו הדרך הישרה, ויחפצו להיות טהורים ופרושים, שימאסו אפי' מקצת דברים המותרים, שאינן ראויים כ"כ לבריאת הגוף בו' (מנ"ה).

ומטעם זה מחמירינן בדורות האחרונים, בספק טרפות, יותר מכדורות הראשונים בימי התלמוד. כי כל יותר שהאנשים מתפתחים ועולים בסולם התרבות, יותר ויותר צריכים להקפיד בזהירות על דבר אופן אכילתם. וברכות שלימות האנושית, תאות בולמס אכילה הגסה, צריכה להתמעט כמדה ידועה, גם בדברים שיש בהם דק חשש קלקול. וגם כל הענין של שתיטת בע"ח לצרכי אוכל, היה צרוך בידור ושינוי עירוכיין (רבינוה), כי בזמן מפותח ומקולטר בזמנינו היום. מדת היושר דורש מאתנו, להמעיט ולהגביל כל הענין הזה, למדריגה של תשמוש רק

כל מעל"ע. צריך לדקדק בכלי. וכאן דק בשעת נפיחה בעינן פושרין. אין לדקדק בכלי, וכן דחה מ"ש בשם בה"ג, דבקיץ בעינן מים קרים, ע"ש (פמ"ג). פושרין כו', לשון הש"ס, בפושרין, בחמימי לא, דמכווצי, הנקב נסתם ואין זו בדיקה יפה. ובקרים לא, דמטרשי, מקשים אותה, ואם אין נקב בעליון מותחין כשמתקשה, ונעשה הנקב. ור"ן כתב דמטרשי וסותמין הנקב כו' (ש"ך). ואם שמו אותו פעם אחת במים חמין או קרין, שוב אין לה בדיקה אפי' בפושרין (רמ"א). הבאתי ראייה בסי' ע"י, למ"ש הרמ"א בת"ח דחודש חבשר נפתמו נקבי הפליטה. ועיין סי' ע"ו (ט"ו). ולפי זה בפושרין, לא קרים ולא חמין, יש לצדד להקל לפי דבריו. ובלא"ה יש שם דיעות להקל, דלא אמרינן נסתמו נקבי הפליטה. אמנם הדחה א' במים קרים יש למנוע, דמטרשי ליה, ולא יפלוט. וטוב לשרות במים שעמדו בבית מעט, שהפיגו צינתו, ושם יתבאר (פמ"ג). שוב אין לה תקנה בבדיקה (כששמו אותה במים חמין או קרין) משמע הא מעיקרא מהני אפי' האידנא כו' (ש"ך). וכן בנגלד מבואר בנה"כ דס"ל דמהני בדיקה אפי' לדין. דק גבי ריאה דאושא ס"ל דאין אנו בקיין. וכתב השמ"ח, דאפי' פעם אחת חשמיץ קול, ובתד הכי אין משמעת קול, תו אין תקנה, דשמא נקרע דבר מה בתוכה (פמ"ג).

(ח)

משמוש ידא דטבחה; נמצאת נקובה במקום לקחה זאב; שיש לתלות שנעשה אחד שחיטה, כגון שהעביר הטבח ידו בכח, או שתלשה בכח (מחבר). פי' רש"י דהיינו במיצר החזה,

מותר. ואם נפחוהו רק מעט ונקרע, הכו"פ מתיר, והתב"ש אוסר, וצ"ע לדינא, ויש לאסור כתירוץ הג', אף אם נקרע במקום אחר, שלא היה שם ריעותא (פמ"ג).

(ג)

ניקבה ועלה כח קרום ניקבה ועלה בה קרום ונסתם, טרפה (מחבר). אפי' סתימה עבה אינה מתקיימת (ט"ו). ול"ד לשאר סתימות דמהני, כמו מרה שניקבה וכבד סותמתה, או ריאה שניקבה ודופן סותמתה, דהני הוה סתימה דמעיקרא, אבל הכא הוי סתימא דסלקא לאחר זמן (ט"ו, ש"ך). בכל מקום, קרום שעלה מחמת מכה טרפה, ולא דוקא גבי ריאה וושט (פמ"ג).

(ד)

נשמע קול הברה ריאה שנשמע בה הברה כשנופחין אותו, אם ניכר המקום שממנו נשמע ההברה, מושיבין רוק או תבן, וכיוצא בו, אם יתנדנד, בידוע שהיא נקובה וטרפה. ואם לא ניכר המקום, מושיבין אותה במים פושרין, ונופחין אותה, אם בצבץ המים טרפה. ואם לאו, בידוע שקרום התחתון בלבד ניקב, והרוח מהלך בין שני הקרומים, ומפני זה ישמע בה קול הברה בשעת נפיחה וכשירה (מחבר).

פושרין מים פושרין, כהפשרת המים של ימות הקיץ שעמדו בבית קצת לאחר שנשאבו ונתחממו קצת מחום האויר כו'. ובסימן קפ"ח, י"ד, נתבאר, דפושרים היינו כחמימת הרוק (ש"ך). הש"ך כתב, שגם כאן צריך שיהיה בימות הקיץ כלי מחופה באבר, ובימות החורף אינו מחופה, כמו גבי צמקה. ותב"ש, ח' כתב דלקמן דבעינן שיהיה פושרין

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

צרכי אנשים חלשים, הנחשב להם לרפואה. כי ההיתר בענין זה לכתחילה היה בדוחק, משום מוטב שיאכלנו בהיתר, כמבואר לעיל. ובעלי נפש צריכים להעלות על דעתם, כי יקר בעיני ד' המותה לנפש בהמה חיה ועוף, כמו לנפש האדם. כמרומו בקרא, ואני נתתיו לכם על המזבח, לכפר על נפשותיכם (ויקרא, י"ד י"א). וכיון הכתוב להזהיר על נפש בהמה לבל המיתה, כי לא נתן ד' דם בהמה לנו, אלא לכפר על נפשותינו. והוא אמרו, נתתיו לכם על המזבח, לשלול זולת סבה זו. שאינו לנו במתנה לעשות ככל אשר נחפוץ. וחמצא, שהריגת בהמה צריך שיהיה על פי ב"ד של כ"ג, כמשפטי האדם. שהשוה הכי משפטה למשפט של אדם, ולא הותרה לישראל אלא צרכי בשרה, כי תאוה לאכול בשר כו' (אוה"ת). וכתיב בסוף פסוק כ', 'תאכל בשר', ובתחילת כ"א, 'כי ירחיק', לומר, שיתרחק האדם לאכול בשר (בעה"ט). כמבואר בקרא, 'כי ירחיב ד' אלקיך את גבולך' כו' (חצא), כי ירחיב, וזה יביאך לידי הסרת הבושה מעל פניך, עד שחאמר בפה מלא אוכלה בשר כו'. הרחקת אכילת בשר כי ירחיק ממך, המקום גורם לך שרתוק ד' מכליותיך, על כן כל היום, תתאוה תאוה, גם בוש לא תבוש מלומר אוכלה בשר. הנני מחיר לך הדבר, וזבת מבקרך כו', כאשר צויתך. לא בכל עת, כ"א לפרקים. וזהו שאמר אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל. לפי שנאמר כי יצוד אדם תיה או עוף, ואמרו תו"ל, למדך תורה דדך ארץ, שלא יאכל אדם בשר כי אם בהזמנה. ביאור הדברים הוא, שאם ירגיל האדם את עצמו לאכול מן הבהמות המצויות בבית, שוד או שה או עז, כל היום

ואפי' לפי המבואר בש"ך, י"ט, דהיכא דיש עוד צד להיתר, יש להקל אפי' בזמן הזה, היכא דיש סימן שנעשה מחיים, אין מקיפין כלל (פמ"ג). קבלה על חנקבים, אם תמצא נקב אדום ורך סביבותיו, נקב חדש הוא, ואם סביב הנקב לבן וקשה, או ודאי קודם השחיטה היתה וטרפה (מהר"ץ), ומ"ש כאדום כבר דחה זה הרב כו' ואפשר דלא מיירי באדום ממש, רק אדום כמראה ריאה (ש"ך). אם עור הריאה תלוי ע"ג נקב, אין להקל ולומר, דודאי לאחר שחיטה נעשה (פמ"ג).

מורנא בריאה וכן אם נמצא עליה תולעים שנקבוהו, ואין ידוע אם נקבוהו קודם שחיטה או לאחר שחיטה, כשרה (מחבר). הטעם, דבחי הבהמה, א"א לתולעת שינקוב מחמת טירדות הריאה, שמרחפת תמיד. ועוד, שדרך, כשהתולע מרגיש בקרירות הבהמה מחמת מיתתה, דוחק לצאת, ומבקש חמימות, היינו דוקא אם נמצא תולעת תוך הנקב (ט"ו). הרש"ל הכשיר אף אם נמצא תוך חנקב, או סמוך לו, וכש"כ מקצתו תוך חנקב, ומקצתו בחוץ, ואיך השווה הט"ז דעתו לדעת הב"ח (פמ"ג).

נמצא תולעים כו', דחזקה שלאחר שחיטה פירש (ש"ך). מלשון הטו"ה משמע, דספק הוא. ונ"מ הוא באם התולעים מרוחקים מנקב, דאי ספיקא, הוה ס"ס לאיסורא, שמא הני תולעים מעלמא, ושמא קודם שחיטה פירשו. ואלו האומרים דודאי הוה, אף אם הם מרוחקים מנקב, מכשירין, דתלינן דהנקבים הם ממורנא, דנשחטה הותרה, אף בספק השקול, כש"כ כאן, דלא נעשה הריעותא מחיים, דתולין להקל (פמ"ג). אם נמצא נקב או נקבים בריאה, ולא נמצא על הריאה שום מורנא, אין להקל ולתלות שע"י המורנא באו כו'. ואם נמצאו

שמתוך הדחיקה היד קורעת בצפרנים. ודוקא שידועים בכירור שהעביר הטבח ידו בכח כו' (ט"ז). בהעביר ידו בעינן דוקא בכח, ובמקום דוחק לא בעינן שיהיה בכח (ש"ך). או שלקחו זאב והחזירה נקובה, תלינן להקל וכשרה. ואפי' יש בה נקבים הרבה שלא כמקום שיניו, תלינן כולוהו בזאב (מחבר). דוקא נטלה, אבל אם נתייחד כלב וזאב אצל הריאה, לא תלינן, ואפי' הקפח לא מהני (שמ"ח). אבל משיטת שאר פוסקים נראה, דיש לצדד גם בזה, אם נתייחד כלב או זאב עם הריאה, דיש לתלות. גם בהעביר הטבח ידו הקיל התב"ש לצורך גדול, אף שלא ידענו בודאי שהיה ידו במקום הזה, ע"ש, וצ"ע לדינא (פמ"ג). שלקחה זאב כו', והר' ירוחם כתב, וה"ה עכו"ם. והב"ח חולק בעכו"ם, דלמה לו לעשות נקבים כו', ונראה דמיירי כשידוע דנעשה בה נקבים מקודם, תלינן הכל בעכו"ם (ש"ך). ולדידן דנאבדה הריאה טרפה באין הפ"מ, לא נכשרינן בכותי אלא כשבדקה מקודם בסירכות, אבל לא בלא בדקו כלל (פמ"ג). תלינן בזאב כו', דאמרינן נשך וחזר ונשך כו', וכשר בלא הקפה, ואפי' איקפי ולא אודמי, כשרה (ש"ך). והפ"ח החמיר בלא אידמי, ואין להחמיר (פמ"ג). תלינן להקל אפי' נמצא בועץ במקום חנקב כו', (ט"ז) ולא תלינן ביד הטבח אלא אם הנקב משוך, שדרכו להיות מכח הטבח, אבל אם הוא עגול, לא תלינן בטבח, כי אין דרכו להיות עגול. וכל נקב שהוא פתוח, או שהושחר או אדום סביב הנקב, ואפי' הוא רק אדום סביב הצלעות, נגד הנקב, טרפה. ולא תלינן בשום דבר, דודאי מחיים נעשה (רמ"א). ולא מהני ליה חקפה, דודאי מחיים נעשה, והקפה לא מהני רק כשיש ספק, כמבואר בש"ס (נ). ולפי זה ה"ה בהושחר ואדום (ש"ך).

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

יתאוו תאוה. אבל אם לא יאכל עד אשר יצוד ביערות ומדבריות ציד חיה או עוף, שיש לו סכנת וטורח גדול לצודם, או תשקוט תאותו. לכך אמר אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל, כן תאכלנו. כלומר, כמו החיות הללו, שאינו מורגל בהן, בי חיות הן ביער ותן מחוסרי צידה, ומחמת הטורח, ימעיט באכילתן. כן יאכל אפי' סתם בשר הנמצא אתו (כל"י).

וזהו כונת חז"ל באמרם "קדש עצמך במותר לך" (יבמות, כ'). מדריגת קדושה, היא נקודת הגובה של התרוממות בדברים המותרים. ומרמו על צורך האדם להתרומם למדריגה של התפתחות כזו, להיות נזהר להקפיד אף בדברים שהותרו לו, כי הרבה דברים הותרו בדוחק כמבואר לעיל, וצריכים לדקדק בזה. וכ"ש שצריך האדם לדקדק ולהזהר מחשש איסור, כי ניצוץ כל דהו של איסור משהו, מביא נזק גדול בזה ובבא. וכל קורט של איסור מרעיל את נפשו מעט מעט, עד שהוא מתרגל בזה, ואינו מרגיש כבר בנזק של איסור המכניס בקרבו, מפני הוזהמא של הניצוץ האסורות המטמאות את נשמתו (אטרופירט) ואינו מרגיש ומכיר באיסור אחר שבא בקרבו, על פי הכלל, אין איסור חל על איסור. וכמרומז בחז"ל עבר ושנה נעשה לו כהיתר. כלומר, נאבד בו ההרגשה, ואינו מבחין בין טוב לרע, בין איסור להיתר.

תולעים בפנינו, בין תוך הנקבים או בחוץ על הריאה, יש להכשיר, וא"צ לדקדק שיהיה התולעים נמצאים דוקא על הנקב, או בסמוך לו ממש. כי מי יכול לצמצם בזה כו'. גם אין צריך שימצאו כ"כ תולעים, כמספר הנקב (מהר"ם מלובלין). וכן ראיתי נוהגין (ש"ך). מה שהביא הש"ך ראייה מזאב, יש לתמה, דשם אמרינן דנשך וחזר ונשך, אבל אין סברא לומר כך כאן (פמ"ג). ולאו דוקא בריאה הדין כך (בדיני תולעים) אלא גם בכרס ודקין כו' (ש"ך). לרינא אין לעשות מעשה להתיר בקרקבן, משום דעורו קשה (פמ"ג). כתב בד"מ, אמנם רגמ"ה צריך להניח הריאה בשמש, עד שתתחמם, אם יוצאים יותר, כשר, ואם לאו, טרפה. והיינו כשחותכים אח"כ הריאה, ומוצאים בה יותר תולעים שלא יצאו עכ"ל. ונראה, דאין לאסור מספק אם לא חתכוהו, כיון דנשחטה הותרה. ולפי דעת הפוסקים, נראה להכשיר בכל ענין, ואפי' בדיקת השמש לא בעי כו'. ודין של רבינו גרשום מאור הגולה, מיירי שלא נמצאו תולעים על הריאה, רק תוך הנקב, ולקולא צריכין בדיקת השמש, לראות אם יפרשו (ש"ך). אם נמצא מורנא וחקבים אדומים, אין תולין לאחר שחיטה, דודאי מחיים פירשו. וכן יש לעיין בצלעות נגד הנקבים אם יש שם אודם, תולין להחמיר. כתב בלבוש, פעם אחת בא אליו ריאתה מלאה נקודות שחורות, ואמר הבודק שהם מחמת מורנא שיש תחתיה, ואמר שכשירה. אך הוא ז"ל פסק, דטרפה, דניקב מחיים או מראה פסולה (פמ"ג).

שכמו שזה נעשה לאחר שחיטה, כן נעשה הראשון, ואם אין דומין, טרפה. ואין מדמין מריאה של בהמה דקה לריאה של חקפה בהמה גסה, אלא מדקה לדקה, ומגסה לגסה (מחבר). וי"א שאין מקיפין מבהמה זו לבהמה אחרת, ואפי' בבהמה אחת אין מקיפין, אלא מאומא לאומא, ומאונא לאונא. מיהו בזמן הזה אין אנו בקיאים בהקפה כלל להכשיר (רמ"א). והיכא שיש עוד צד היתר, יש לחקל (ש"ך). והפר"ח ותבו"ש כתבו, דאין להקל, שבעוה"ר אבדה חכמה, וקלי הדעת מקילין, ע"כ יש להחמיר (פמ"ג).

(ו)

ניקב הסמפון בפנים ניקב אחד מהסמפונות שבפנים לחבירו (קנים החלולים שבתוך הריאה) כגון במקום שמתפצלים זה מזה, ואין בשר ביניהם, טרפה, שחבירו קשה ואין מגין עליו. אבל ניקב לבשר, בשר הריאה מגין עליו וכשירה (מחבר).

(ז)

נשפכה כקיתון הריאה שנשפכה כקיתון, וקרום העליון שלה קיים שלם (משמע אפי' כולה, ש"ך) בלא נקב, אם הסמפונות עומדים במקומם, ולא נימוחו, כשרה (מחבר). ולא חיישינן דילמא ניקבו לחבריה, דאם איתא דניקבו, היו נימוחו (ש"ך). ולענין אם לסמוך אכדיקה בזמן הזה, י"א שלא לסמוך. ומלשון ארמ"א שכ' דבהפ"מ, אף עכורים וסרוחים יש להתיר שמעינן דיש לסמוך. ודע דשוע באבר, אין זה מה שקורין גלייזירפ, אלא מחופה בכדיל ועופרת (פמ"ג). ואם נימוק אפי' סמפון אחד, טרפה, וביצד עושים, נוקבין אותה ושופכין אותה בבלי שהוא שוע באבר (שהיא לבנה, טור) אם נראה בה חומים לבנים, בידוע שנמקו הסמפונות, וטרפה. ואם

ואם נמצא נקבים בריאה, נקבים בריאה ואין במה לתלות, והדבר ספק אם ניקבה מחיים, עושים נקב אחר, ומקרבן אצלו, אם הם דומין, כשרה.

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

וי"ל שזאת היתה חכלית הכחנה בדברי חז"ל בכלל, במה שאמרו לנו, שכל מה שאסר לנו רחמנא, שרא לן כנגדו, בכלל, ובדברי ילחא, אשת רב נחמן, שרצונה היתה לאכול דבר שנרגש בו טעם החזיר (ברכות). שלכאורה, למה עשה התורה כך, ולמה חפצה אשת ר' נחמן לטעום טעם החזיר. אך יש לומר, שבכחנה עשתה התורה זאת, להודיע את טעם האיסור בדבר היתר, כדי לדעת איך להזהר מאיסור אמיתי גמור. וזאת רצתה גם אשת ר' נחמן, כדי לדעת איך להכיר טעם האיסור להזהר ולהשמר ממנו, כי לא יעלה על הדעת שהיתה חפצה להנות מטעם האיסור. ושני מאמרים הקיצונים הללו, מורים אותנו כלל גדול באיסור והיתר, שאין איסור מוחלט, ואין היתר מוחלט. מצד אחד המאמר של "קדש עצמך במותר לך", ומצד שני המאמר "שכל מה שאסר לן רחמנא, שרא לן", יורו לנו שההפרש הוא רק בהאופן. וכשם שיש בהאיסור קצת מההיתר, רק מחשש חלק האיסור שבו אנו מחמירין, כן נכון לדעת, שגם בהיתר ודאי וברור יכול להיות לפעמים גם קורט של איסור, לכן אין לו להפטר בשום פעם מזהירות בדבר זה לאמר, שלום יהיה לי, ואין צריך לי לדקדק עוד בזה הענין, לזה אמר "קדש עצמך במותר לך". כי אין שיעור ומדה אחת במדה ומשקל לאיסור והיתר לכל הזמנים, ומה שהיה מותר בזמנים הקדמונים, לפי נמוכת גדר ההתפתחות של זמן ההוא, יכול להיות אסור בזמנים אחרים בדורות המפותחים ביותר.

באמצע הריאה בין בשיפוליה, דאין חילוק בזה. אבל אני תמה אם יש איסור ככף כפופה כו', אלא ע"כ שטרפות זו חומרא בעלמא הוא. וכן דאיתי לרש"י שכ' כן. וכדאי הוא הרש"ל לפמוך עליו בחפ"מ כו' (ט"ז). וכן נראה דעת הש"ך (פמ"ג). וכל זה כשנראה חספרון מבחוץ, לאחר הנפיחה, אבל אם הוא מבחוץ כשאר ריאה, אלא שנחסר מבשרה מבפנים, אפי' מחזיק חספרון עד כדי רביעית, כשרה, יתר מכאן, טרפה (רמ"א). זה כתוב בשם אוהל מועד וז"ל, ונלע"ד דיותר מרביעית טרפה, דהכי דייקין גבי אפי' מיל אינו חוזר, עכ"ל. ומאד תמוה הוראה זאת כו'. גם מצאתי בהרשב"א שכתב כן, שאף יותר מרביעית ג"כ כשר (ט"ז). הנ"כ חולק עליו, וכן השמ"ח הסכים דטרפה. והפד"ח הסכים לדעת הט"ז. ובל"י כתב, דרוב בנין היינו הב"י ורש"ל וב"ח והש"ך מטריפין, ע"ש. ומיהו כתב התב"ש, דאם היה הריקן בב' מקומות, אין מצטרפין ליתר מרביעית, והא דיותר מרביעית טרפה, יש ב' טעמים, או דחיישינן לסמפונות או משום דסוף הקרום לינקב. מיהו אם היה החסרון רק כדי רביעית, אף שנראה החסרון מבחוץ, כשרה כו' (פמ"ג).

(ט)

אטום בריאה הריאה שנמצא בה מקום אטום כל שהוא שאין הרוח נכנס בו, ואינו עולה בנפיחה מביאין סכין וקורעין (הקרום לבד) סמוך ממש למקום האטום (מחבר). אטום; פי' ר"ש, שמשושה קשה, ומראיתה כמראה ריאה (ט"ז). קורעין הקרום לבד ולא הבשר, דאם יקרע הבשר יצא הרוח כשיחתוך האטום, ושם משם ולמטה נטמטם (ש"ך). כוונתו, דמה שכ' סמוך למקום האטום, היינו הקרום שע"ג האטום. ומ"ש שם משם ולמטה היח אטום, ה"ה דהוי מצי למימר,

לאו בשר הריאה בלבד הוא שנימק, וכשרה. והוא שיהיה המים זך, אבל אם הם עכורים או סרוכים, טרפה (מחבר). ואין לומר במים זכים, שמא ניקבו הסמפונות אחד לחבירו, דכיון שנתקלקל כ"כ, אם אינקב הוה מימחה לגמרי (ט"ז).

אם נשפכה כקיתון, ויש חסרון יותר מרביעית, כתב השמ"ח דכשירה. ולענין אם בקיארין אנו בכדיקח זו, האידנא, כתב השמ"ח, דדוקא לענין נקב א"א בקיארין, משא"כ צבע לראות שורייקי לבנה, בקיארין (פמ"ג). ויש מכשירין אפי' בעכורין וסרוחין. ומי שהוא בקי לבדוק שלא נימחו הסמפונות, יכול לסמוך עליהו לצורך הפסד מדובה (רמ"א).

(ח)

חסר מגוף הריאה חסר מגוף הריאה, ולא ניקבה, כשרה, ויש מי שאוסר (מחבר). פי', בתולדה, והיש מי שאוסר ס"ל אף ע"ג דחסרון מבפנים לא שמיה חסרון, מ"מ היינו דוקא כשאחד נפיחה העוד קיים, ולא נראה חסרון מבחוץ. משא"כ כאן, דהוי ליה כאונה חסרה (ט"ז). ובב"י הכריע כהמכשירים. וכ"פ מהרש"ל. וגם מה שכתבו האחרונים להטריף בכף כף כפופה; כפופה, אינו עולה יפה, לפי כף פשוטה; סוגית הש"ס, גם מהרש"ל חולק על זה (ש"ך). הש"ך מצדד להקל, והתב"ש כתב, שאין לזו מהמנהג. ואם הוא תמונת שאר אותיות, מחמיד בתב"ש, בדליכא הפסד מדובה. ומ"מ, המיקל בהפ"מ אף בכף כפופה, לא הפסיד (פמ"ג). והמנהג להכשיר אם החסרון ככף פשוטה. אבל אם החסרון ככף כפופה כזה "כ", אם יוכל להניח בגומא ההוא אצבע אגודל, מיקרי חסרון, וטרפה, ואם לאו, כשרה (רמ"א). פי', בין

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

ובמאמר הנזכר, דמוז לנו חז"ל על זה בתור כלל לכל הזמנים ולכל הדורות, שהכל תלוי לפי גובה מעמד האנושיות. וכפי המבואר להלן הכלל הזה שולס בכל המצוות שבתורה, המחויבים להתאמות באופנים שונים בכל הזמנים ובכל הדורות, שלא יבואו בניגוד עם החיים היומים, שלזה נקראת תורת חיים, וזה הוא סוד הקיום שלה. ולכן ניתן רשות לכל דור ודורשיו, לעמוד על המדה ומשקל בדברים הללו. כנאמר בקרא. על פי התורה אשר יורוך כו' תעשה". לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (שופטים). אפי' אומר לך על ימין שהוא שמאל, ועל שמאל שהוא ימין" (סנהדרין, כ"ט).

ואין דרך התורה לעמוד במצותיה נגד סבע האנשים, רק להביא תיקון בדבר הנמצא כבר, שאינו מתוקן ומפותח. ודבר זה ניכר ונראה מהמצוה הראשונה שבשערת הדברות, המדבר בדבר הענין של אלקות, אחד מהדברים המוטבעים מדוד דור, בכל שדרות אנשים, באופנים שונים, מאדם הפראי, עד לבעל המדע היותר גדול. כי לפי סדר הדברים, היה צריך להתחיל העשרת הדברות מתחילה בסוד מדע, בלא יהיה לך, ואח"כ בבחינת עשה טוב, באנכי ד', אך מפני שלא רצה הקב"ה להתחיל העשרת הדברות בדבר שלילי, בדבר המוטבע בטבע האדם, טרם נתינת

כ"ש, וכן יבש. וא"צ שיהיה אטום מעל"ע. ומיהו כתב השמ"ח, דאפי' אין קשה במשמוש, הוה אטום. והא דאטום הוא טרפה, יש ב' טעמים. א' טעם הרשב"א, שאין מניף על הלב, והוא משום לתא דלב, ולא דריאה. ורש"י כתב דהוה לקותא, והנפ"מ, להרשב"א כועה או תלויה על האטום לא הוה תר"ל. ומיהו אם אטום נגד הדופן כמיצר החזה, להרשב"א טרפה, ולהרמב"ם יש להכשיר. ולרש"י דהוה לקותא, בין תר"ל ובין לדופן טרפה. ויש להחמיר בכל הפירושים (פמ"ג). ולא מיקרי אטום, אלא כשמדאהו דומה לשאר דיאה, אלא שאינו עולה בנפיחה. אבל אם מראהו דומה למוגלא, אינו אלא טונרי, וכשר בלא בדיקה. ואף באטום יראה תחילה ליתן הריאה במים פושדין, או ליתן מים פושדין תוך הקנה, ולנענע אותו או למשמש הרבה במקום האטום, ולשפוך אח"כ מה שבתוך הקנה, ואם עולה אח"כ בנפיחה, כשרה. ואפי' אם כבר נחתכה הריאה, אם יוכל לבדוק ע"י שפופרת שיעלה מקום האטום בנפיחה, יש להכשיר (רמ"א).

(י)

קשה כעץ; דיאה שקשה כעץ במשמושה, קלה; טרפה (מחבר), וה"ה אם קלה כעץ, טרפה (רמ"א). לפע"ד אין מציאות לטרפות זו (ט"ז). הט"ז מכשיר זה, אמנם האחרונים כתבו כעץ נרקב, והתב"ש כתב, אם היא קלה משאר ריאות לפי אומדן הדעת, ולכך אין להקל בזה (פמ"ג).

(יא)

נתמסמסה דיאה שנתמסמסה, דהיינו שנמצאת שלימה, וכשתולין אותה תחתך והפול חתיכות חתיכות, טרפה (מחבר). עיין פרישה המעשה שהביאו

דבמקום החתך היה אטום, ועכשיו נחתך ויצא הרוח. ואם מקום האטום היה רחב, סובר הכנה"ג דיש לחתוך הרבה פעמים, ואנן בקיאיין בבדיקה זו (פמ"ג). ואם נמצא במקום האטום לחה, מותרת (וה"ה, דם עכור, או בשר נרקב, ש"ך). שמחמת הלחה לא נכנס שם הרוח. ואם לא נמצא בו ליחה, נותנין עליו מעט רוק או תבן או נוצה, אם נתנדנד, כשרה, שהרי בא שם הרוח, ואם לאו, טרפה (מחבר). שהריאה בחיי הבהמה מרחפת על הלב, ואם יש בה אטום, אינה יכולה להכניס רוח ולהניף (ש"ך).

סירכא על האטום סירכא במקום האטום, טרפה, דאין אנו בקיאיין בבדיקה, דשמא הא דלא בצבצה מקודם, היה מחמת האטום. ועוד, דהוה תר"ל (תב"ש), עוד כתבו האחרונים, חוט אדום במקום האטום, אין לו בדיקה. ואטום כ"ש, אפי' אינו מעל"ע ואפי' בקולשיה הוה אטום. ומ"מ בהפ"מ יש לחתיר חוט אדום ע"י בדיקה (פמ"ג). יש ה' דברים, טינרי; קשה כעץ; אטום, טינרי, קשה כעץ, יבשה; צמקה, בנייהם, בין אטום לטינרי,

שזה מראה ריאה, ומש"ה הוה ריעותא, וזה מראה מוגלא, ואף שאין בה ליחה כדעת הרמ"א בתשובה, הוה טינרי. ויבשה אפשר שעולה בנפיחה והקרום יבש, והשרטוט בצפורן ניכר בה. וקשה כעץ הוא יותר מאטום בקשיות, ומש"ה אין מהני אפי' אי מפקא זיקא. וכן גבי צמקה ג"כ אין זה ריאה דלאו אטום הוא, דמחמת שצמקה אינה עולה בנפיחה, וכל שלא צמקה כולה או רובה, ל"ל בה. אמנם בנה"כ משמע דמפרש, הא דהג"א בשם בה"ג, דמניח במים פושדין, משום אטום הוא, אטום אפי'

א ח ל מ אכלות אסורות ר ח ל

אופן וצד המותר. וכדי שלא יקשה על שינוי הסדר בזה, אמרו חז"ל, תני דבי ר' ישמעאל, אנכי ולא יהיה לך, מפי הגבורה שמענום (הוריות, ח'), ונאמרו בדיבור אחד, כמבואר בחז"ל, אחת דבר אלקים, שתים זו שמענו. ונאמרו בדיבור אחד, כי אין קדמות ואיחור לפניו (אוה"ח). וכן מצינו באיסור עריות, שהוא גדר והגבלה בדבר רגש טבעי חזק, שהעולם נבנה ממנו, ויש בו מעין קיום העולם, המצוות אינן בניגוד אל ההיים כדכתיב, כי לא לתוהו בראה, כי אם לשבת יצרה, והיתה המצוה הראשונה, פרו ורבו. וכפי הפרי פרויה, רגש השיגול, הוא הציר העקרי, שכל החיים סובבים מסביב לו, וכן הוא דעת הרמב"ם בטעם המצות מילה שניתנה לאברהם יותר משאר המצוות, מפני שהיא כוללת. כמבואר בש"ס, גדולה מילה, ששקולה נגד כל המצות שבתורה (נדרים, ל"א). וכשהיה רצון המקום להביא תיקון בענין גבוה זה, כשרצתה התורה לעשות גדרים וסיגים בענין זה, היה גלוי וידוע לפניו כי נגיעה קלה בפרובלם זה, יעשה רושם גדול על בני ישראל, ויבוא לידי מחאות ותלונות, כמו שמצינו שכן היה. כמבואר בקרא, וישמע העם בוכה למשפחותיו" (בהעלותך), על עסקי משפחות ער עריות הנאסרות להם (ספרי), לכן בהתחלת המצוה הזאת, נכתבה כעין הקדמה, לפרש הכוונה של המצוה, לכל יחשבו שחפץ הקב"ח

הלכה. מ"מ כיון דמטעם חסר קאתינן עלה, ובחסר ורדא רוב מקילין, ומחמת המנהג אנו נוהגין להטריף. ועוד יש סניף, כיון דנשאר כט"ד, י"ל דלא כהתבו"ש. שוב ראיתי, שזה טעות, דחסר מטעם סופו לינקב כו', ואיני אומר בזה לא איסור ולא היתר. ודע, הא דנתבאר לעיל, דאם היה בימין ג' אונות, ובשמאל ד', וא' צמקה טרפה, הוא אמת ויציב (פמ"ג).

(טו)

הבדיקה בצמקה הריאה כיצד בודקין אותה (אם הדבר ספק מאיזה דבר בא), מושיבין את הריאה במים מעל"ע, אם היה זמן הקור, מושיבין אותה במים פושרין, ובכלי שאין המים נוזלין ממנו, כדי שלא יצוננו במהרה. ואם היה זמן החום, מושיבין אותה במים צוננים בכלי שהמים מתמצין מגבו, כדי שישארו קרים. אם חזרה לבריתה, הרי זה בידי שמים, או בידי הבריות, ומותרת. ואם לא חזרה, בידי אדם הוא, וטרפה (מחבר). כפי הנראה, אם נאבדה חריאה, וא"א לבדוק, בהפ"מ יש לצדד להקל, כי הט"ז הקיל ברודף אחריה ארי ושחטוהו אח"כ אחר יום או יומים, ע"ש, וצ"ע לדינא (פמ"ג). ונראה דאין לנו לסמוך על בדיקה זו, כי אין אנו בקיאים בכל דבר הצריך בדיקה, ואם נראה שבא לה בידי שמים, אין להכשיר בלא בדיקה זו, ובזה יש לסמוך על בדיקתינו (רמ"א). ודעת רש"ל דאם נראה שבא לה בידי שמים, אין צריך בדיקה כלל. מיהו ודאי היכא דבדקה ולא חזרה לבריאותה לכ"ע טרפה, דמוכחא מילתא דמקודם לכן הפחידוהו ג"כ בידי אדם (ש"ך). מיירי ברדף אחריה ארי ונרתעת, דאל"כ אין לך בהמה שלא שמעה קול רעם, תבו"ש, ויפה כתב. עוד כתב התבו"ש, דבידי שמים, הבהמה כשרה, וחריאה טריפתה, ולא מצאתי לאחד מן הפוסקים שאמרו זאת (פמ"ג).

האחרונים, ריאה שהיתה נופלת תלחי, וצוה המורה לנפוח בחזק, ונפל הבשר, ונשארה הריאה שלימה, כשרה. דומה למעשה דס"ס ל"ט, ולמעשה דרייניס. ואם הריאה שלימה מכל מום, כשרה ע"י נפיחה (פמ"ג).

(יב)

נפוחה ריאה שנמצאת נפוחה כמו עיקר חריות של דקל, אוסדין אותה מספק (מחבר). רדילמא לא בא רפרם לאסור, אלא בשיע (בה"ג).

(יג)

יבשה ריאה שיבשה אפי' מקצתה, טרפה, והוא שנפרכת בצפורן (מחבר). ואם שרטט בצפורן על בשר הריאה, ונראה השרטוט בתוכה, יבש מיקרי, וטרפה (רמ"א).

(יד)

צמקה צמקה כולה, אם מחמת בני אדם שהפחידוהו כגון ששחטו אחרת לפניה, וכיוצא בזה, טרפה. ואם בידי שמים, כגון שפחדה מקול רעם או ראתה זיקים וכיוצא בזה, או מפחד שאר בריות, כגון מקול שאגת אריה וכיוצא בזה, כשרה (מחבר). צמקה כולה כו'. ה"ה רובה, דצמקה הוא אינו כמו יבשה, דיבשה אפי' במקצתה טרפה, אלא צמקה היינו קרוב ליבשה, ע"כ בעינן כולה. ובהג"ה אשר"י כתב דאונא דריאה שיבשה קצת ואינה נפרכת בציפורן, מניחין אותה במים, וממשמש בה, אי הדרה בריא, כשרה. או יתן מים לתוך הקנה, אולי תחזור לקדמותה כו', רכל צמקה אונת שלימה הוה כחפר (ט"ז, ש"ך). ונראה דבדיקה הנ"ל, נוהגת גם עכשיו (ש"ך). כתב השמ"ח, דאם רוב אונא צמקה, אף שישאר כט"ד, מ"מ רובה ככולה, ע"ש. וכן נ"ל, דבכל התורה רובה ככולה (פמ"ג). מעשה היה שצמקה הוורדא רובה, ומ"מ נשאר כט"ד בשודש שלה, והיה הפסד גדול, ורציתי להתיר מטעם ס"ס, שמא אין הלכה כבה"ג, ואת"ל

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

לפגוע ברגש החיוני שבאדם, ובא להודיע שתכלית המצוה הזאת, היא רק להביא תיקונים בדבר זה, לפי זרישת חוק ההתפתחות באדם, להתרומם קצת ממצב ומדרגת הבהמיות העומד בו. וזהו שהקדים ואמר בתחילת פרשת העריות. וידבר ד' אל משה לאמר, דבר כו' ואמרת כו', במעשה ארץ מצרים, כו' לא תעשו כו', ובחוקותיהם לא תלכו כו' (אחרי). אין כאן שום פרט של מצוה, רק הקדמה והערה כללית באופן עשית המצוה. וזהו שאמר "כמעשה ארץ מצרים", כלומר, "כאופן" עשיתם, ולא על עצם עשיה קמוהיר. "ובחוקותיהם", כלומר, אופן החוק שהם משתמשים בהם (חוק), היא נטיה הטבעית, המשתרש באדם מתוך הרגל רב, ונעשה אצלו כשאר חלקי הטבע, כמבואר בחז"ל. כי התורה אינה רוצה בהשחתת התאוה שבאדם, כמדומו בחז"ל, אל יאמר אי אפשר לאכול חויר, ונפשי קצה בו, אלא אפשר, והקב"ה גזר עלי כו', שלא לאכלו באופן זה, רק באופן המותר, כמו שנאמר בחז"ל, בל מה שאסר לך רחמנא, שרא לך, יכמו שאמר ר' נחמן לילתא אשתו, בשדרשה מאתו מאכל שיש בו הטעם של בשר חויר. כי עצם עשיית הצרכים הטבעיים, הם שוה בכל הנבראים, וההפרש, המותר לאדם מן הבהמה, וגם בין אדם לחבירו.

(טז)

מחט בריאה ריאה שהרגיש בה במשמוש
היד שמחט בתוכה, אם שלימה
היא נופחין אותה, אם עולה בנפיחה, כשרה,
בין אם היא דקה או עבה. בין אם נכנסה דרך
חודה, או דרך קופא (פי' דרך צד העב). ואם
היא חתוכה טרפה. אם יש עליה קורט דם
כנגד המחט בחוץ, טרפה, אפי' היא שלימה
(מחבר). נראה, דדוקא בבית הכוסות אמדינן,
דאם אין שם ק"ט אפי' ניקב לחוץ כשרה.
משא"כ בריאה, וכ"כ הפרישה, וחילק שם,
דק"ד מבפנים חשוב כמו מבחוץ. ובריאה לא
שייך למיברקיה בפנים, מפני שהמשקין
מפשפשיין תמיד כל מה שבתוכה, עכ"ד. ועוד
נראה לחלק, משום דבריאה, מתוך שהמחט
הולכת תמיד בדוחק בבשר הריאה, ואין לה
מקום מרווח, א"כ אף אם ניקב מחיים, לא

ימצא ק"ד (ש"ד). ובזמן הזה, יש להטריף
כל ריאה שנמצא בה מחט, ואין דנין דין
שלימה, אם לא בהפ"מ, או יש להקל ולברוק
ע"י נפיחה (דמ"א). כי אין אנו בקיאים בבדיקת
נפיחה. ונראה להפריע, דהיכא דנפחוהו ולא
הרגישו עדין המחט, דק אח"כ מצאוהו בחתיכה,
או יש לנהוג כדברי המטרפין. אבל היכא
שהרגישו המחט במשמוש חיר, או נראה
דמהני בריקה כו' (ש"ד). ובהפ"מ יש לחתיר
אם ידעו שיש מחט, ונפחוהו. הא אם לא
ידעו ונפחוהו וחתכוהו, כל מילתא דלא דמיא
עליה דאינש, לאו אדעתיה (פמ"ג).

(יז)

מחט בסמפונא מחט שנמצא בסמפונא דבה
דריאה, כשרה (מחבר).
ואפילו בחתוכה, שלא נוכל לברוק בנפיחה,
יש להכשיר (דמ"א).

סימן לו

דיני אבעבועות וסירכות הריאה, ובו ז' סעיפים.

(א) אבעבועות בריאה. (ב) סירכא תלויה מן הבועה. דבוקה. סירכא מטינרא.
מינה ובה מטינרי. אם מהני מיעוץ בכל הסירכות הנזכרות. אם מהני מיעוץ בתר"ל.
דיני תר"ל בפרטות. (ג) תרתי בועה דסמיכי. בועה וטינרי דסמיכי. אחת ונראת
כשתים. מורסא ובועה דסמיכי. בועות הנקלפים מריאה. נקלף עוד הריאה של
הבועה. בועות מליאות רוח. מים זכים. ב' בועות, זה כנגד זה. בועה נגד
טונרא. (ד) בועה בשיפולי הריאה. (ה) בועה מעל"ע. (ו) נקב שנמצא בבועה.
(ז) בועה או סירכא בקנה הלב.

(א)

אבעבועות בריאה ריאה שנמצא בה
אבעבועות, אפי' הם
גדולים הרבה, אם היו מלאים רוח או מים
זכים, או ליחה הנמשכת כרבש וכיוצא בו.
או ליחה יבשה וקשה, אפי' כאבן, הרי זה
מותדת. ואם נמצא בהם ליחה פרוחה או מים
פרוכים או עכורים, הרי זה טרפה (מחבר).
ודבים מכשירים אפי' בעבורין ופרוחין, וכן
המנהג להכשיר בועות בכל ענין, אם אינן
סמוכות (דמ"א). אפי' בבועות גדולות מאד,
ולא חיישי לבדיקת סמפונות, דאין לחלק בין
זה, לנימוקה מקצתה (ט"ז).

(ב)

סירכא יוצאת מן הבועה אם סירכא תלויה
יוצאת מן הבועה,
טרפה (מחבר). הטעם כיון שאין סירכא בלא
נקב (דש"ל). ונראה, דכ"ש אם יש סירכא
דבוקה מהבועה, דטרפה. ולא מהני בזה,
מה שנוהגין למשמש ולמעך
מן הטינרא בסירכות. ואפי' מן הטונרא
נראה לי דטרפה ולא מהני
משמוש ומיעוץ (ט"ז). סירכא דבוקה מטינרא,
אף שאין טונרא דיעותא כ"כ, מ"מ מיעוץ
קולח גדולת, ובהצטרף אליה דיעותא כל דהו,
אסור (שמ"ח). ובתב"ש כתב, דתלויה מבועה

א ה ל מאכלות אסורות ר ח ל

היא רק באופן, בה"א"ך, איך הוא עושה הדבר. לכן נצטוו משה להקדים הקדמה של אמירה ודיבור, כנאמר דבר
כו', ואמרת כו', הוכח תוביח להם בהוכחת דברים תחילה, שהמצוה של איסור עריות, לא תיגע בניבי יסודות
החיים, כי התכלית במצוה זו כמו בכל המצות, היא להביא חיים לעולם, חיים גבוהים ורמים, חיים שתגלה ותראה
המותר לאדם מן הבהמה. וזהו שמיסים ואימר, "ושמרתם את מצותי ואת חוקותי, אשר יעשה אותן האדם, וחי
בהם (ויקרא, י"ח), וחי בהם, ולא שימות בהם (חז"ל), ההגבלות במעשי בני אדם כפי דרך התורה מביא חיים
בהמעשים, ושלילתם מביא מות, ולכן נקראת התורה הקדושה תורת חיים כי מצות ד' אינן מתנגדות לדרכי הטבע

י"ג, משמע דהוי ריעותא כל דהוא. ומדבריו אנו למדין דת"ל משם א' לא הוה תר"ל, כמו ב' בועות במים זכים (פמ"ג).

תר"ל משם אחד ב' בועות בין ב' חיתוכים ונפרכו למטה מחציין.

טרפה אפי' באין חלון, וכ' שם השמ"ח, ה"ה בועה גדולה שאין מניחין להרבק יפה, טרפה (שם). בועה העומדת על גבשושית או שאר ריעותא, אבל משתנת למראה ריאה כשרה (ש"ך). הנה דין תר"ל מקורו ממה דכתב הראב"ד, וז"ל. תלויה מבוטת, הוה לקותא בתר לקותא, ומעירות

דיני תרתי לריעותא שיש נקב, ואמדינן בנידה, דב' ריעותות

הוי ודאי פומאח. וילפינן איסור מטומאה.

והט"ז כתב, דנלמד ממה שכתב כאן בהג"ה.

ובתבו"ש, ה' כתב, או דמעידות שיש נקב כמ"ש הראב"ד, או כמ"ש בר"מ, דכילל להו

עם בואה וטינדי, דסופו להתקלקל ע"ש. והנה אזכיר התנאים שצריכים להתיחס אל הריעותות

שיהיו נקראים ב' לריעותא, התנאי הא', כל מילתא דמצינו פלוגתא בש"ס או פוסקים, אף

דלא קיי"ל כן, ריעותא גמורה התנאי הא' מיקרי, והרי אתה דואה, שהט"ז

כתב, דלמטה מחציין עם חלון, כיון דאיכא פלוגתא, ה"ל תר"ל. והנה"ך הסכים

על ידו, וכל היכא דחזינן לקותא כמו מים זכים, דהתוס' אומרים דהוה לקותא, ריעותא מיקרי,

ובהצטרף אליה עוד ריעותא, הוה תר"ל וטרפה, ועיין שמ"ח כאן, ובסי' ל"ט, דשם כתב דהוה

ספיקא דאודייטא, וכל מה שלא התירו בפירוש, אין לנו להקל, והדין עמו. תנאי הב', תר"ל

לא הוי, אלא בעומדין זה על גב תנאי הב' זה, ולא מרחוק זה מזה, ואם

קרובים עד שאין הפרש קל ביניהם, השמ"ח ה', והתב"ש ט' אוסר, וכ'.

מהני מיעוץ לדעת הט"ז, והוא ז"ל הקיל בהפ"מ ע"י מיעוץ, ולדעתי אין לעשות מעשה להקל בתלויה מבוטת ע"י מיעוץ, וכן כתב בבלי בפשיטות, דלא

פירכא מינה ובה מהני מיעוץ, סידכא מינה ובה מטינרא, כפי הנראה

יש להכשיר, דטינרא לאו ריעותא גמורה, אלא מיעוץ הוא קולה גדולה, וזה בלא כסדרן, הא

מינה ובה שלא בעינן מיעוץ, נראה לחקל, ויש לצרר בהפ"מ (פמ"ג), סידכא תלויה מן

הבוטת, אפי' באונה לא אמדינן דרופן מגין עליה כו' (ש"ך). תלויה היוצאת מן הבועה

כו', מרסתם (המחבר), משמע אפי' בועה במים זכים, י"ל דאזיל לטעמיה, דמטרפי

סמיכי במים זכים (ש"ך). הש"ך מצדד להקל ביוצאה ממ"ז, ולפ"ז, ה"ה בועל על

חגבשושית (פמ"ג).

וה"ה, בועה העומדת במקום שאר ריעותא, אע"פ דכשר בלאו הכי, כגון בגבשושית או

במקום דמשמעת קול, או שהבוטת בעצמה משמעת קול, טרפה (דמ"א). מזה למדו

הבורקים להטריף בכל מקום שיש ב' לקותות כו'. יראה לי, דבועה היוצאת מחפירכה בין

אונה לאונה למטה מחציין, דאין זה מיקרי תר"ל, דהא למטה מחציין אין שם סידכא עליה

כלל, אבל אם יש שם חלון, כיון שיש פוסקים המטריפין בזה, טרפה, וכן אם בועה יוצאת

מסידכא שבין אונה לאומה למטה מחציין, אפי' בלא חלון, כיון שיש פוסקים המטריפין

בהאי סידכא, מעשה בא לפני, בריאה שנפרכה לכיס, והסידכא היתה מלאה דם,

והטרפתיה, דכאן גרע מתר"ל, ולא מהני בזה מיעוץ ומשמוש, ואע"ג דלא מבצבץ טרפה,

כי אין הבדיקה מועלת להכשיר, במקום שיש פסק איסור כו' (ט"ז), מש"כ הט"ז, דטינדי

אין עליה שם לקותא כלל, ולקמן בסי' ל"ט.

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

והתנהגות החיים, הם ניתנו רק לצרף בהם את הבריות, שאופן העשייה יהיה זך ונקי, וכן מצינו בעם ישראל שקבלו עליהן את המצות, נתבכרו ונתעדנו במובן התרבותי, קודם לשאר האומות, וגם שארי האומות היו יכולים לעמוד במדריגה זו, כי התורה ניתנה בפומבי לכל האנשים, וכל אחד ואחד היה ביכולת לקבלה. כמבואר בחז"ל, מנין שאפי' עכו"ם ועוסק בתורה שהיא ככ"ג, שנאמר, אשר יעשה אותו האדם וחי בהם (שבת). ולכן נקראו בני ראשית תבואתה, כי היו הראשונים לביכור הרוחני, ומצינו במכרשים הטעם, בנוסח של ברכת השחר "שלא עשני גוי", בלשון שלילה, ולא בלשון שעשני ישראל, להורות, שכולם נצרכים לעולם, אלא שחלקו יותר טוב (ט"ז, ד', או ח סימן ט"ו). כי ד' ברא את האדם ישר, בלי שום חשיבות לאחד יותר מחבירו, אבל נתן להם את המצוות, המביאים חשיבות יהירה במי שמקבלם, אבל ביצירה לא היה רק מין אדם אחד, ולא רק שלא חספה התורה להמית את רגשי הטבע שבאדם, אלא מחייב אותו לשמור מזה, כמבואר בקרא, את משפטי תעשו, ואת חקותי תשמרו כו' (ויקרא, י"ח), וקשה, אחד שאינו מדבר אלא בפריצות עריות, מה החוקים והמשפטים אשר צוה ד' אלקינו אותנו כו'. ונראה לפרש, לפי מה שכתבנו בסמוך, שהמחשבה בעריות תגדל החפץ, וצריכים להזהר

דמרש"י גבי ב' בועי דסמוכי, דפי' דהנקב שבריאה העלה הבועות סביבו למר זה, דאפי' סמוכי, ואף שמב"ח סי' ל"ט לא משמע כן, ויש להחמיר בזה, כדברי השמ"ח, וצ"ע. תנאי ג', שיהיו ב' הריעותות, כל תנאי ג' אחד משם אחר, כמו בועה וסירכא, וכדומה, הא משם אחד לא הוה תרתי לריעותא. תנאי ד', דת"ל לא הוי אלא היכא שמעידין עדות מכוונות, או שיש כאן נקב, או דסופו לתנאי ד' להתקלקל, הא אין עדותן מכוונת, לא. המשל בזה, סירכא תלויה מתוך האטום כו', ויש להסתפק, היכא שריעותא מעידה על חסרון, לשיטת הר"ם, שמנה סוג חסרה בפ"ע, לא מטעם דסופו לינקב, וריעותא מעידה שסופו לינקב, או שיש כאן נקב, הוה עדותן מכוונת, או לאו. אך כבר נתבאר, דהלכה דכולהו טרפות דריאה מטעם נקובה הוא, א"כ אין נפ"מ כל כך. מעתה, אבוא לבאר ולמנות ב' לריעותא כמה הם, כי המחבר ורמ"א מעט אשר הביאו והשמ"ח הוסיף, ואני הוספתי נוסף משלי.

(א) סירכא תלויה מבועה סירכא תלויה מבועה, טרפה וה"ה מינה ובה. וכ"ש דבוקה למקום אחר, ומיהו למקום אחר לא מהני מיעוץ. ותלויה, הקיל התב"ש בה"מ ע"י מיעוץ, ואפשר ה"ה במינה ובה, וצ"ע אם יש לסמוך בזה, ולפעמים תלויה גרע מדבוקה, למטה מחציין בלא חלון, דזו אין צריך מיעוץ אם היא בין אונא לאונה, ותלויה טרפה, כמ"ש בנה"ך, ואם מהני מיעוץ, זה ספק כדלעיל, וביש חלון, או בין אונא לאומא למטה מחציין באין חלון, טרפה, ולא מהני מיעוץ. ודבוקה מטינרי לא מהני מיעוץ.

ותלויה כשרה, ומינה זבח כבר צידד להקל בהפ"מ. ומטינרי למטה מחציין בחלון, מהני מיעוץ, כמ"ש הט"ז ל"ט, י"ג, וטעמא, דטינרא לאו ריעותא גמורה, אלא קצת ריעותא, ומש"ה, דבוקה דרבו האוסרין למעך בהצטרף אליה עוד ריעותא כל דהו, אסור. משא"כ למטה מחציין, דרבו המכשירין, אף שיש חלון, ולפ"ז, אף בין אונא לאומא מטינרי, יש לצדד לחקל.

בועה על הגבשושית שית, טרפה. והנה גבשושית זה, הוא המוזכר בסי' ל"ה, ה', היינו, שעומדת בגבה ועליה בועה, ויראה לי, אף שלא מצינו מי שאוסר גבשושית מגבה, מ"מ כיון דזה גופא קולא גדולה, לומר דלא מיטרפה אלא בצורת אונא, ולא כהר וגבשושית, דלטעם חיכוך אין לחלק, וע"כ סוברים דיתיר בגבה אין דרכה, ומש"ה מכשירים בגבשושית, א"כ בהצטרף אליה עוד ריעותא, הוה תר"ל, וטרפה, ולא הוה תר"ל, אלא דהגבשושית הוה כט"ד, ובועה עליה, הא פחותה מט"ד ובועה עליה, לא הוה תר"ל, וכשירה, ומיהו ביתיר אונח מגבה ובועה עליה, אף אם היא פחותה מט"ד, יש להטריף, דיי"א יתיר ע"ג אפי' פחות מט"ד, ונהי דלא קיי"ל כן, מ"מ הוה תר"ל, כיון שיש מי שחולק, אמנם בגבשושית כה"ג, אין לאסור, ולענין בועה ע"ג חריאה יותר מט"ד, עיין שפ"ד.

(ג) בועה העומדת על מקום דמשמעת קול, בועה העומדת על מקום דמשמעת קול, או שהבועה בעצמה משמעת קול, הוה תר"ל, דמשמעת קול הוה ריעותא, דודאי ניקב א' מהקרומים, ובועה ריעותא, דהוה לקותא אפי' במים זכים, וטרפה.

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

מזה, חשש הכחוב, שיאמר האדם להתרחק מכל וכל מפרט זה, ויבטל מצות פריה ורביה, ומצוח יבום וכדו', ויהיה פרוש מזה לחלוטין. שארז"ל, אבר קטן יש באדם, משביעו רעב, מרעיבו שבע, לזה צוה ד' ואמר, את משפטי העשו, שהם ממין עצמו שאסרתי לך, אני מחייבך לעשות, ואעפ"כ את חקותי תשמרו, שהם העריות כו' (אוה"ח).

ועיקר התכלית בכל העשיות בחיי האדם להתרומם ע"י למדריגה גבוהה, כמרומז במה שאומר וחי בהם, אני ד', צריכים להביא נשמה וחיות בכל המעשים היום יומים, להכיר בכל דבר הכרת אלקות הנחקק בכל דבר אשר נמצא, ואחר שנתבאר אצלינו שאין היתר מוחלט, נכון לדקדק היטב במעשינו, במשלח ידינו בכלל, ובעניני אכילה בפרט, כי בהאכילה אנו מספיקים גם מזון לרוח ונשמה שבקרבינו. כמבואר בפסוק, צדיק אוכל לשובע נפשו (משלי), שבאכילה עצמה יש צד קדושה, ומצד הקדושה ההיא הנפש שביעה (שלה), וחקרו הפילוסופים סיבה הנפש בגוף, איך מחחברים ע"י האכילה, כי הנפש והנשמה, לאו בנות אכילה הן, והרב האר"י ז"ל גילה לנו סוד זה בפ"י הפסוק, כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי ד' יחיה האדם כו', כי אין לך דבר שאין בו צד קדושה, כמו שארז"ל אין לך עשב שלמטה, שאין לו מול מלמעלה המכה בו, ואומר לו גדל, הכונה, כח ההשפעה מכהו מלמעלה, כמ"ש, נאום ד' אענה השמים, והם יענו את הארץ, נמצא כל מאכל בעולם הוא

וכ"ש יתרת מקמא, דרוב הפוסקים פוסלין.
 סירכא תלויה
 (ז) סירכא מתוך האטום מתוך האטום, טרפה (שמ"ח).
 דאטום מטעם נקב להרמב"ם ז"ל, ויש להחמיר.
 סירכא מתוך מראה כשרה,
 (ח) סירכא מתוך כשרה (שמ"ח) ווארצלין
 מראה כשרה ונתקיים בריאה, ויש אצלם
 מראה כשרה, אין בידי
 להקל.

חמהורשים שהופסתי:

(ט) בועה על שאר בועה על היתרת או
 / ריעותות שאר ריעותות, הוה
 תר"ל, וה"ה סירכא
 תלויה על גבשושית, או על מראה כשרה, או
 מראה על גבשושית, הכל נקרא תר"ל, וטרפה.
 ב' וורדות, א' בימין וא' בשמאל, ויש
 עליה סירכא תלויה או בועה, או שאר (י)
 ריעותא, הוה תר"ל. יתיר כיס בימין
 ואצלו סירכא, יש לומר דאיפשר לאו משום
 אחד הוא.
 (יא) כל החילופים המוזכרים בסימן ל"ה
 דמכשירים, אם יש עליהם איזור ריעותא,
 כגון תלויה או בועה או מראה כשרה, יש
 להטריף. אבל ב' וורדות וא' הפוך, לא הוי
 ריעותא כלל.
 (יב) ריאה שיעה כאופתא, ויש היכר סדק,
 ובועה על הסדק או מראה כשרה או
 תלויה, יש לעיין ביה אי לא הוה תר"ל.
 כי יש אוסרין בסרוכין כסדרן, וי"א דהריאה
 בריאתן כך.
 (יג) (יד) יתרת מקמא, פחות מטרפא
 דאסי, לאו תר"ל הוא, יתרת
 ע"ג פחות מט"ד הוה ריעותא ומצטרף לתר"ל.
 סירכא תלויה או בועה בתוך צימוק במקצת
 הריאה, כיון דהב"ח מטריף, לקותא הוה,

ומורפא או פינרא העומדת במקום דמשמעת
 קול, לדעת השמ"ח כאן ד', כשרה. וכתב
 בשמ"ח ז', דבועה אסור ולא טינרי ומורסא,
 א"כ לדידיה, ה"ה במקום דמשמעת קול הוא
 כן, דבועה אמרו ולא טינרי ומורסי. עוד כתב,
 דלמאן דמכשיר סירכא תלויה מבועה מ"ז,
 ה"ה גבשושית או משמעת קול.

ודע, דכל בועה המוזכר כאן דהוה ריעותא, כ'
 הש"ך, ה', דאם משתנית למראה ריאה
 כשרה. ובעינן שיהיה קצת בשר, ואז אפי' גבוה
 הבועה משאר ריאה, הוה גבשושית על גבי
 גבשושית, דלא הוה כ"א משם אחד, ולא
 תר"ל מיקרי. ועיין בשמ"ח, ל"ט, מ"ז, והעולה
 מדבריו היא, דתלויה ממורפא כשרה,
 ודבוקה ממורסא טרפה. ותלויה מבועה שיש
 עליה מראה בשר הריאה, וגבוה עדיין כשרה,
 ודבוקה מבועה שכסה מראה ריאה, וגבוה עדיין
 הוי סירכא על גבשושית, וטרפה, אם לא שוה
 ממש לשאר הריאה, אז כשר. וי"ל, הא דבועה
 על גבשושית מיקרי ריעותא, היינו בעומדת
 ע"ג, אבל לא מקמא, וצ"ע לדינא.

מראה כשרה על גבשושית
 (ד) מראה כשרה הוה תר"ל (שמ"ח). דהטור
 על גבשושית כתב דמראה כשרה הוה
 ריעותא, והביאו הט"ז ל"ח
 ב'. מראה כשרה על הבועה, אין להטריף,
 דמחמת הבועה הוא. והרבה מראות כשרות
 זה אצל זה כמו שחור ושחור, כשרה. ובשחור
 וכברא דוקא בה"מ כשרה, דמשם א' הוא.
 בועה על הקמט, וחסרון
 (ה) בועה על הקמט מבחוץ, הוה תר"ל
 (שמ"ח). דהרמב"ם
 פוסל חסרון מבחוץ. אבל מראה כשרה על
 חקמט, מכשיר.

(ו) בועה על יתרת בועה על יתרת בדרי
 דאונא, וכ"ש ביותרת
 מקמא, טרפה (שמ"ח). דיתרת בדרי, רבא פוסל,

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

מעורב בגוף ונפש המאכל. הנגלה הוא הגוף, וקדושת ההשפעה מלמעלה שמבה בו, ואומרת לו גדל, זאת היא
 הנפש שבו. וכשהאוכל אוכלו, אז ע"י אכילה נשאר גוף ונפש מחוברים, כי נפש נהנה מהנפש של מאכל,
 והגוף מהגוף. לכן ראוי להחמיר האדם על עצמו באובל, שלא יהיה צד איסור (שם). וזאת צריכים לדעת, שהנכשל
 חלילה במאכלות אסורות, גם תורתו ותפילתו תועבה, כמרומז בחז"ל, עד שיכנס תורתך לתוך פיך, ראה שלא
 יכנסו מאכלות אסורות לתוך פיך. כי המטמא את פיו אינו יכול להכניס בו דברים שבקדושה, כמרומז בקרא
 וידבר ד' אל משה ואל אהרן לאמר אליהם: דבר כו' ואת החיה אשר תאכלו כו'. יש לדקדק מאי לאמר אליהם,
 וי"ל, דהנה רש"י ז"ל כתב על פסוק האילך וקראתי לך אשה מינקת מן העבריות. שהחזירתו על מצריות הרבה
 לינק ולא ינק. לפי שהוא עתיד לדבר עם השכינה, לפיכך לא רצה לינק מטמא ומבואר ברמב"ן הק', כי מה שאסרה
 לנו התורה אלו הטמאים, מפני שהם מולידים טבע אכזריות בגוף האדם. ולעתיד לבוא, עתיד הקב"ה לדבר עם
 כל ישראל, ונמצא הקב"ה ידבר עמהם. ואיך יתכן שהפה שאכל טמא ידבר עם השכינה. וזהו הרמז וידבר

ומיקרי תד"ל. ב' טינדי דסמוכי להרדי, וסירכא תלויה בא' מהן, יש לעיין, דאיכא מאן דמטריף (פמ"ג).

(ג)

בועות סמוכות אם יש בה ב' בועות סמוכות זו לזו, אסודה. אפי' מליאות מים זכים (מחבר). פי' רש"י הטעם, דקיי"ל דאינם סמוכות אלא מחמת נקב שהיה בריאה, והעלה הנקב את בועות הללו מסביבותיו, ורשב"א ור"ן פירשו, כיון שסמוכות דוחקות זא"ז, וסופן לינקב, הוה בניקב. אלא דמ"ש רמ"א בסמוך, בועה וטינדי כשר, משמע כסברת רש"י (ט"ז). הנ"מ בין הני הפירושים הוא, להרשב"א, אם בתחתיתן הן סמוכות, והולכות ומתרחבות, כשר. ולרש"י טרפה. ואם בתחתיהן מרוחקין כרוחב קש, ולמעלה פמוכין, לרשב"א טרפה, ולרש"י כשר. ובוועה וטינדי, לרש"י כשרה. עוד יש נפ"מ, במ"ז או מלאות רוח, אם נאמר דלקותא הוא, כפי' רש"י, הנהו לאו לקותא. ולהרשב"א גם הני דוחקות זא"ז כו'. ולענין דינא העלה השמ"ח, דאם לא נגעו אהרדי למעלה ולמטה, ויש רוחב קש, או ב' חוטי שיער, בה"מ לכ"ע כשר. ואם קרובים למטה או למעלה, אסור. ומים זכים, בה"מ וצורך גדול, יש להכשיר. וכן במלאות רוח, וטינדי ובוועה, אין להקל אלא בה"מ. והנה לענין מים זכים, דעת ה"ט"ז, דבמקום שאין מנהג יש להחמיר. ובשמ"ח הביא, שבק"ק קראקע, נוהגין להקל. ואם בא' מוגלא ובא' מים זכים, בשמ"ח בשם ה"ט"ז כתב להתיר, והוא ז"ל החמיר, דא' מעידה על חברתה שגם היא אינה מ"ז כו' (פמ"ג).

ואם היא אחת ונראת אחת ונראת כשתים, נוקבין אותה כאחת מצדיה, אם שופכות למקום אחד, אחת היא וכשרה. ואם לאו שתיים הם וטרפה (מחבר). וצריך עוד

בדיקה, אם יש לכל א', כים בפ"ע (ט"ז). ה"ט"ז הביא בשם רש"ל, דאם יש ב' כיפים, טרפה, וכן דעת הש"ך. ולענין בדיקה, השמ"ח לכתחילה בעי בדיקה, ודיעבד כשר בלי בדיקה. ואם נקבה ולא יצא המוגלא משניהם, ושפכו מים ונתמלא הב', לקמן במרה מהני, וכאן לא כהני. אמנם אם יש רוחב קש או ב' חוטי שיער, היכי שיש הפ"מ, ונוקבין ושופכין להרדי, ואף אם יש להם ב' כיסים, אין בכך כלום כו' (פמ"ג). והני מילי כשיש בהם מוגלא או מים. אבל אם הם צמחים קשים, אע"ג דסמיכי אהרדי כשרה (מחבר) פי' ואין שם ליחה כלל, זהו הנקרא טינדי (ט"ז). היא בתשובת הרמ"א, דסובר כל שיש טיפה ליחה הוה בועה, וכל שאין טיפת ליחה, זהו הנקרא טינדי, וכשירה. וצריך לבדוק אח"ז, ואם לא ברק, טרפה. ולרש"ל, כל שאין טיפת ליחה, הוה אטום. וכבר נתבאר, דהלכה כרמ"א, דאטום לא הוה, שיש מראה מוגלה. וטיפת ליחה טרפה מטעם סמיכי להרדי (פמ"ג). ואם יש מים זכים תוך הטינדי, דיינינן לה כבועה במ"ז (פמ"ג). צמחים קשים כו', כתב הב"ח, ג"ל דה"ה במלאות רוח, דכשר בסמיכי כו' (ש"ך). ולפי זה, סירכא תלויה מתוך חבועה מלאה רוח, יש להקל. דלאו לקותא היא, ולא שייך טעם ה"ט"ז כלל, דמ"ז כתבו התוס' דהוי לקותא, משא"כ במלאות רוח (פמ"ג). וה"ה מורסא בריאה, דהיינו שקרום הריאה מכסה אותה, ואינה גבוה מבשר הריאה (ג"כ כשר בסמיכי) (רמ"א). ונתן רש"ל טעם למורסא דכשירה, דלא מיקרי בועה, אלא בדבר הכולט לחוץ, ומשמע דיש מוגלא בהאי מורסא, ואפ"ה אינו אוסר בסמיכי (ט"ז). מורסא ובוועה דסמיכי, נמי כשירה. ואף למאן דאוסר בועה וטינדי הסמוכים, דנוקבת הטינדי לבועה, משא"כ מורסא ובוועה, ליכא האי טעמא (פמ"ג). עיין ש"ך, ולדינא, בין למהר"ם ובין

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

ד' כו' לאמר אליהם. שאני עתיד לאמר אליהם, ולכך לא יאכלו דבר טמא. כי איך ידבר בתפילתו לדי, בפה מזוהם ומתועב. ומפני שעם ישראל נצטח על והגית בו יומם ולילה, מחויבים היו להיות מן הראשונים לתקן תקנות בעניני אכילה, איך לאכול ומה לאכול, כנאמר את זה תאכלו ואת זה לא תאכלו (שמיני). ואסרה לנו הדבר הטמא שלא נטמא על ידו, מצד אחד, והזהירה לנו בדברים שיש בהם קדושה יתירה, שלא תטמא על ידינו, מצד שני. וגם למדה אתנו פרק באכילת דברים כשרים, איך לאכול. כגון, איסור אכילה כרעבתנותא (ברכות, ל"ט), ושלא לאכול אכילת זולל וסובא (סנהדרין, ע"ב). ושלא לשתות לשכרה, לא תרוי ולא תחטא (ברכות כ"ט). כי עם ישראל היה הראש והראשון בין האומות, שזכה להתקרבות השכינה כנאמר, בני בכורי ישראל, לכן היה צריך להזהר ולהשמר באכילתו יותר משאר האומות. ונכון להעיר, כי אכילת דברים מתועבים מביא נזק רב, לא רק לאדם הפרטי בלבד, כי אם גם לכל האומה בכלל. כמדומזו במפרשים בפסוק, ושם האשה המוכה, אשר הכה את המדינית (פינחס), ג' במסורה, הכא, ואידך, הוכה כעשב, ויבש לבי. הוכה אפרים. ע"י המדינית שהיתה בהם המגפה, וסיפא

לש"ך, כ"ע מודים דלא בעינן מראה ריאה, ואפי' מראה מוגלא כשרה במורסא. וכן פי' התב"ש כו', ומכ"ז אתה למד, דאם גבוה מבשר הריאה, אף שמראה ריאה עליהם, לא מהני בסמוכים, אף דבכל שאר ריעותא, כמו בתר"ל או בועה בשפולי, מהני, כאן לא מהני. משום דהטעם היא דדוחקת כו', או העלו נקבים, ובוה אין נ"מ אם מראה ריאה להם או לאו. ואף שאין לקרום מראה ריאה, לאו סמיכי הוה (פמ"ג). הש"ך פסק דאם המורסא גבוה מקצת לאחד הנפיחה, אפי' פחות מט"ד אסור משום סמיכות. ומינה, דאם חדא היא, אפי' כט"ד ועומדת ע"ג הריאה, אין אוסרת משום יתרת ע"ג, אפי' יש לה חידוד בראשה. וכן הוא בפר"ח. זולת אם הבעה אינה מושרשת בריאה, רק משהו, כמעשה דשער אפרים, יש להחמיר ע"ג, וע"כ בט"ד בעינן (פמ"ג), ולא מיקרי סמיכי, אלא שאין ביניהם כשני חוטי שער, לאחר שנפחו הריאה, והוא שיהיה במה שמפריש ביניהם מראה ריאה (רמ"א). פי', דלא כשר כשיש הפרש, אלא שיהיה בו מראה ריאה. אבל אם יש בה מראה מוגלא, ה"ל כסמוכין.

מ"כ, אם נקלף העור העליון של הבעה, דהיינו עור הריאה, טרפה. מפני שהעור התחתון הוא עור הבעה, והוא עור הבא מחמת מכה, וזה אפי' בבעה יחידית, וזה מיירי אפי' במ"ז (ט"ז). כתב בב"י, יש בועות שנקלפים מעל הריאה, והריאה תחתיה שלימה, טרפה. וכן חלכה (פמ"ג). בשיעור ההפרש מהרש"ל פסק, שצריכין כרוחב קש, והתב"ש פסק בהפ"מ כבי' חוטי שיער, ובאין הפ"מ, כרוחב קש כ"ש. ויש להקל לשער כרוחב קש בראשה, דשם אין דוחב כ"ב (פמ"ג).

מראה ריאה בהפרש כו', הא מראה מוגלא לא, וכ"ש מראות כשרות, דלא מהני (ש"ך). ומיהו מטעם תר"ל לא היינו פוסלין, דדרך להיות מראה על מוגלא (פמ"ג).

בועה על חריץ וקמט בועה על חריץ וקמט, טרפה, דהוי כשני בועה דסמיכי (רמ"א). באונה עליונה של ימין במקום חריץ (ש"ך). ד"ל בזה, דאילו במקום שאין דרך להיות חריץ וקמט, בלא"ה טרפה מטעם תר"ל, ואף במ"ז, משא"כ הכא. הטעם, דמתחזיא בתרתי, והתב"ש פי' הטעם, דטבע הבעה להגביח העור, ומש"ה טרפה (פמ"ג). ובעה במ"ז, יש להקל לפ"ז במקום המקילין, ובס' מחזיק בדק כתב טעם אחר, משום שיש לחוש לחיכוך הבעות בצלעות קטנות והגורגרת, וטוב להחמיר (ש"ך). לפי זה להתב"ש דטבע הבעה להגביח העור, יש לאסור אף במ"ז (פמ"ג). ב' בועות זה כנגד זה בין ב' אונות, כשרה. (דהא יש הפרש ביניהם, ואף לטעם דדוחק, מ"מ דרך האונות להיות פרודות בחיי הבהמה, ש"ך. וב' בועות

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

דקרא, כי שכחתי מאכול לחמי. שע"י אכילת לחמי טעיתי, ונצמדתי לבעל פעור. כדאיתא במדרש, שהושיבו להם פונדקאית, שהיו מוכרים להם מיני מאכל ומשקין. וכן הוכה אפרים ע"י פעור, כדאיתא בהתחלת הפסוקים, המה באו בעל פעור ויגזרו לבושת (בעה"ט). מרמו במה שאמר, כי שכחתי מאכול לחמי, כלומר, מפני שלא היו נוהרים באכילת איסור. כמבואר במדרש, שהיו קונים מחנותיהם מאכלים טרפות ונבילות, ונפלו ע"י זה תחת השפעת עם נכרי לעשות כמעשיהם. ונכון לדעת, כי מאכלי איסור מביאים נזק אליל הבטן. הולך על גחון. וקלקול, לא רק בהאדם האוכלם לבד, אלא נוגע גם לעובר בבטן אמו. כמו שמצינו בחז"ל, באשה אחת שהריחה מאכל ביום הכיפורים, באו לפני רבי. אמר לכו ולחשו לה שיום הכיפורים הוא. לחשה לה, ונלחשה (שמעה ללחש) קראו על העובר, בטרם אצרך בבטן ידעתך (ירמיה, א'). ויצא ממנו ר' יוחנן (יומא, פ"ב). כי היסוד לישרת האדם וצדקתו, הונח בבטן,

אף למטח מחציין, אין איסור, אף זה נגד זה, (פמ"ג). אבל בועת פנגר טינרי כה"ג, טרפה. דהטינרא קשה ומנקבת הבועה שכנגדה. בועי וטינרי פמוכי זא"ז, כשר (רמ"א).

(ד)

בועה בשיפולי תריאח אבעבוע שנמצא בשיפולי הריאה, נוהגין לאסור, אם אין בשר כ"ש מקיף בכל צד (מחבר). רכיון שעומד בסוף, סופו ליפסק ולינקב, וטוב ליוזרה, תוס' (ט"ז). ויש עוד טעם, דמתחזיא כב' בועות. ויש עוד טעם, דהמוגלא מכביר שם (שמ"ח), ובמים זכים בשיפולי, כתב השמ"ח, מאן דמכשיר בסמוכי, ה"ה כאן, ואין להקל, דסופו ליפסק. אמנם בבועה מליאח רוח בשיפולי, יש להקל, דדוקא מוגלא מכביר. ואם טינרי או מורסא בשיפולי, יש להכשיר (פמ"ג). בשר מקיף בכל צד כו', משמע אפי' חוט שער א' (ש"ך) ודוקא בועה, אבל טינרי כשר בשיפולי ריאה (רמ"א), ושיפולי היינו תחתית האומה או האונא, אבל לא החיתוכים שבין אוני לאונא (מחבר). ויש אומרים, דבכל מקום שיש שם חיתוך, מיקרי שיפולי ריאה. ולכן יש להטריף אפי' למעלה, במקום שהריאה דבוקה לשדרה, אם הוא נגד חיתוך האונות, שעדיין תריאח שם חרה, ונקרי שיפולי. אבל נגד האומות, כשר, דלא הוה שם שיפולי, דשם הריאה רחבה. ויש לילך בזה אחר המנחג. ואם אין חוט בשר מקיף נופחין אותה, וממשמשין לצד בועה, אם ע"י כך חוט בשר מקיף, כשרה. והוא שיהיה בחיקף מבשר מראת ריאה (רמ"א). ומהרש"ל כתב, שא"צ לאותו היקף מראה ריאה כו'. ואחרי שהרבה פוסקים מכשירין בועה בשיפולי, יש להקל (ש"ך). ובן פסק הט"ז והפר"ח, דבשיפולי לתקל שומעין. כי דין זה אין לו מקור בש"ס, רק מדברי

בח"ג הוא. ואם לא חפיקו לראות אם בשר מקיף או לאו, כתב השמ"ח דאם ראה חוט בשר מקיף, אלא שלא נפחו, ולכתחילה צריך נפיחה, בשרה, וא"ל טרפה. ולצורך גדול, יש לסמוך על מחרשד"ם דמתיר אם לא ראו ונאבדה, דהוה פ"ס, שמא בועה בשיפולי כשרה, ושמא היה חוט בשר מקיף. ואם במזיד קרעוהו להבועה, הוה כמבטל איסור דד', דלדידיה אסור. ולפ"ז בועה בשיפוליה שנתערבה, אח"כ בבהמות אחרות, נראה לכאורה לצדד. מ"מ למעשה חלילה לעשות כן. אבל בלא נודע התערבות, יש להתיר אף בלא הפ"מ. ואם נתרוקנה חבועה ע"י משמוש, והיה חוט בשר מקיף משום זה, יש לאסור כו' (פמ"ג). ואם לא היה בהיקף מראה בשר, ובאן אח"כ בודקים ומומחים ונפחוהו ומשמשו בה, וע"י בקיאתו וכוחו יפה שנפחו היטב, עשו שהיה שם היקף בשר, כשר (רמ"א).

(ה)

בועה מעבר לעבר בועה בריאה, וניברת בעבר אחד, אע"ג דלא שפיכי אהדדי, כשרה (מחבר). ואין לנו לומר, דמתחזי כתרתי דסמיכי (ט"ז). עיין ש"ך דהעלה, דרמ"א פוסק לאסור מעל"ע, ולא מהני בדיקת סמפונות כלל. ובמ"ז מתיר מהרש"ל בהפ"מ ע"י בדיקת סמפונות. ובמוגלא או מים עכורים, אפי' בהפ"מ אוסר. ומרמ"א משמע, דאף במ"ז אוסר, ולא מהני בדיקה, וצ"ע (פמ"ג). והוא, דלא קיימי במקום סמפונות. אבל אי קיימא במקום סמפונות, דהיינו ב' אצבעות מן השיפולי בדקה, וד' בגסה, נהגו להטריף, ואין לשנות. ואפי' מים זכים בבועה (רמ"א). פי' במקום שהריאה עבה, יש שם סמפונות, והיינו עד רחוק משפולי ב' אצבעות בדקה (ט"ז). לחלכה כבר נתבאר, דאף אם

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

אם אינו מכניס בקרבו דברים טמאים, טרפות ונבילות, או יוצאים אנשים צדיקים וישרים. וראה זה פלא, כי הדברי לחש היו מועילים לעובר להרחיקו מאכילת איסור, יותר מהכרוזים ומודעות שואגות שאגת ארי, שאינם מועילים למנוע ולהרחיק את האנשים ממאכלות אסורות. ולחרפתינו ממשלת "הבטן" משלה בנו, ונצחה על ממשלת הראש, להיות ראש האברים. וכן נאמר בספר חוה"ל, "אליל דזמנינו, היא בבטן". ובמקום ההשתדלות לעמקות והרחבת המח שבראש, בעתים הללו משתדלין ביותר להרחבת הבטן, שיוכל לקבל יותר ויותר בשר תאוה ומעדנים. כמרומז בקרא "צדיק אוכל לשובע נפשו, ובטן רשעים תחסר" (משלי), כלומר, הרשע מתאונן על בטנו שהיא קטון, ואינו יכול לקבל את האוכל שהוא מתאוה לאכול. תאותו גדלה כ"כ, שלעומתה הבטן היא קטן וחסר מקום לקבלה. הגם שבטנו גדול ורחב עד שמגיע לארץ, ונראה שהוא זוחל על בטנו כשרץ, שעליו נאמר "וכל הולך על גחון כו' שקץ הם" (שמיני), אעפ"כ בעיני תאותו הוא נראה קטן. וצריכים להודות שכל עמלינו ובספינו יורד מטה מטה להחזקת הבטן, ונחשבים אנחנו כחיילים פשוטים שעליהם אמר אחד המלכים הגדולים, "החיל הולך על הבטן". ולבשתינו, רוב גדול מאתנו בעתים הללו, מושפלים במדרגתם הרוחני, ונמשל בבהמות

אף אם יש שם סמפון, אין לחוש כי אם בוורדא, שיש הרבה מסובכים כמו באמצע הריאה, לכן יש להטריף בורדא ולא בריאה כו' (פמ"ג).

טינרי הנכרת מעל"ע
טינרי מעבר לעבר דינה כבועה, ועיין לקמן מ"ב איזהו

מיקרי שופכת להדדי (דמ"א). גם בזה דבריו תמוהים, דמה בסמיכי ושיפולי, שטרפות שלהן ברור לד"ה, כשר בטינרי, ק"ו מעל"ע כו'.

גם בספר מחזיק בדק העיד, שנוהגין להתיר (ט"ז). כפי הנראה, דהש"ך ל"ב הסכים עמו בזה להקל, וכן הוא בשמ"ח (פמ"ג). והנה

מורפא מעל"ע, לש"ך דכתב דיש לו שורש בתלמוד, יש לאסור, דנשפכה כקיתון הוא, וטינרא הוא דהכשיר, דלא נשפכה כקיתון הא

מורסא, אסור, ולט"ז, דין זה אין לו שורש בתלמוד, לכך יש להקל, ושמ"ח הכשיר מורפא מעל"ע, וכ' עוד, אם בעבר א' יש לו

בליטת לחוץ, ובעבר הב' שיה לבשר הריאה, פוסל שם, ויפה כתב, ונראה, אם בולטת לחוץ לא מהני מה שנכסה במראה ריאה, דמ"מ

גבוה הוא מבשר הריאה, ודוקא אם שיה מצד א' ומראה ריאה, יש להכשיר (פמ"ג). ועיין לקמן סי' מ"ב כו', כלומר, דשם גבי ב'

מרות נתבאר, דאם נקבוהו, ולא היו שופכות, ואח"כ נפחו זו ועלתה גם חברתה, או שהטילו מים, ועי"כ נתמלאה גם חברתה, מיקרי שופכת

להדדי, וה"ה כאן (ש"ך). וכ' הש"ך, הא דלעיל גבי תרי בועה דסמיכי, לא הראה מקום לסימן

מ"ב, ה' כנ"ל, דשם טרפה אף בנתמלא מים בא' מהם, ועל ידי כן נתמלאה גם חברתה כו', דאמרינן, דב' היו, וניקבו זל"ז, ואף שאין

כיס כלל, אסור (פמ"ג).

(ו)

נקב כבועה אבבוע שנמצא בו נקב, היכא דלא משמשא ידא דטבחה, ואינו יודע אם ניקב מחיים או לאחר מיתה,

עומדת במקום הסמפון, אין בכך כלום שהוא בשיפול, ושיפול זה היינו תחתית אונח או אומה, עיין שמ"ח כאן דמודה כאן, דשיפול היינו תחתית אונח, לא בחידוד בין החיתוכים.

ולא דמי לורדא, דשם בצד הדק, יש הרבה סמפונות, וחיישינן שפיר, שמא נימוח (פמ"ג).

ואפי' במים זכים כו' דבריו תמוהים, דבסמיכי שהוא מדין התלמוד, טרפה, כתב לעיל שהולכין אחד המנהג וגם בשיפולי, כתב שהדין במים

זכים כמו בסמיכי, וכאן מעל"ע שאינו רק מנהג, החליט להחמיר, ורש"ל כתב שאין להחמיר, ומדבריו נראה להכשיר אפי' בלא

בדיקת הסימפונות, וכן עיקר (ט"ז). ולפע"ד, דבועה מעל"ע יש לו מקום בש"ס, ומוסכם בכל הפוסקים, דאמרינן בש"ס (מ"ו) אריאה

שנשפכה כקיתון, והוא דקיימי סמפונה, וא"כ כ"ש בועה מעל"ע כו', וכן נמצא בהגהת מהרי"ו להטריף בועה מעל"ע, אף במ"ז כו' (ש"ך).

ודוקא שפכי לחדדי, אבל אי לא שפכי, כשר אפי' בעכורים ופמוכים (דמ"א). וטעמא, משום דאז לא דמי לנשפכה כקיתון, וליכא למיחש לסמפונות (ש"ך). בועה שהיא

תחת הורדא, במקום בועה תחת הורדא הדק, ויש שם סמפון טרפה, דניכרת מעל"ע

(דמ"א). אף שחוט בשר מקיף, כיון שיש שם סמפונות, והוה כבמקום עב שלה, משא"כ בשאר אונות, ואם יש בועה בורדא ואינה ניכרת מעל"ע, אינם טרפות כלל, כמו בשאר ריאה

כו', וכל בועה בשיפולי שהיה כשרה אם חוט בשר מקיף, צריך לראות אם היא מתפשטת למטה בריאה, עד יותר מב' אצבעות משיפולי,

שאו טרפה מכח מעל"ע, וצריך להזהיר הבודקים ע"ז (ט"ז). מלשון הט"ז נראה, דהא

דמכשירין בועה בשיפולי מעל"ע, היינו באין דואין שם סמפון, הא אם יש סמפון, טרפה, וכ"כ הש"ך, אמנם בתב"ש, ל"ה, העלה דבריאה

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

נדמו, שאינם יכולים לרומם את עצמם יותר גבוה מהבטן, לו חכמה ישכילו זאת, שבמקום אכילתם אכילת בהמה, גסה, יכולים לעשות בעצם אכילה הזאת, רק באופן אחר, שיהיה נחשב להם, כאכילת אדם צדיק, האוכל לשובע נפשו ג"כ, כמבואר בתו"ל, מה בין תלמידיו של אברהם כו', לתלמידיו של בלעם הרשע, תלמידיו של אברהם כו', אוכלין בעוה"ז, ונותלין לעוה"ב, אבל תלמידיו של בלעם הרשע, יורשין גיהנם (אבות, ה'). באכילה פשוטה, אם רק תהיה על טהרת הקודש, יכול כל אחד לנחול לעצמו את העוה"ב, וי"ל בדרך צתות, בדברי ריש לקיש, כשתור למוטב לאתר שניצול מהלודאים, שהיה מוכן להדיגה, וניצול מידם, נפק ואחי, יתיב קאכיל ושתי, אמרי ליה ברתא, לא בעית מידי למיזגי עליה, אמר לה כרסי כרי (גיטין, מ"ז), י"ל שבתו העידה אותו, לאתר נס גדול כזה, שניצל מהפראים, שהיו תפצים לאכלו חי, תשבה בדעתה, שלאחר שתור למוטב, יקבל תשובת השבים בסיגופים ונזירות, והוא יתיב קאכיל ושתי, וזהו שרמזה לה בדבריה שאמרה לו, לא בעית מידי למיזגא עליה, כלומר, האם לא היה יותר נכון, לעסוק בדברים רוחניים, בתורה ותפילה, ותשובת המשקל, להציע לך משכב לעוה"ב,

ולענין הלכה, בנמצא נקב בבוועה, היכא דאיכא למיתלי, תלינן, ואפי' מים עכורים וסרוחים כו' (פמ"ג).
 ואין מקיפין בבוועה, כמו בריאה. דבועות עשויות להשתנות (ש"ך).
 (ז)
 בוועה או סירכא שנמצא בקנה הלב או בכל מקום, חוץ מחריואה, כשרה (מחבר).
 ועיין לק' סימן מ"ו (רמ"א).

טרפה (מחבר). משמע אבל אם משמש, תלינן בו להקל כו', ובלבד שיעיין בצלעות, שלא ימצא שם ריעותא. בב"י הביא בשנים שראו בוועה בשיפולי ריאה, ונפחוהו, והסכימו שלא היה נשד מקיף. והבורקים אחרים אומרים, שנפחוהו והכשריהו וקרעו הבועה. ואמרו, שאותן אחרונים היה, כוחן יפה יותר, יש להכשיר, וכן כתב רמ"א בד"מ כו', דאין כאן הכחשה, ואף אם יש הכחשה, כשר (ט"ז).

סימן ל"ח

מראות הריאה, ובו ה' סעיפים.

- (א) מראות כשדות ופסולות בריאה. (ב) מראות פסולות שנשתנו למראה המותר.
- (ג) מראות מחמת מוגלא. (ה) קליפות, נתק בריאה. אם פוסלים בעוף, מראות, בוועה, סידכות. אם צדיכים בויקה בריאה של עוף.

כשרים הם. וכן נראה ממ"ש כל האחרונים. וכן הוא לדינא. ומ"מ צריך עיון רב, כי אין אנו בקיאים כ"כ להכיר בין המראות. כתב השמ"ח מראה המותר צריכה הריאה נפיחה, דהוי דיעותא. ואם לא נפחוהו, כשרה בה"מ, ונכון הוא. ובמראה פסולה, ע"י נפיחה פסולה, דבנפיחה משעדינן. ונדאה דמיירי שנפחוהו כדרכה, הא יותר מדאי, אמרינן דבחייה לא היתה נפוחה כ"כ. אם לא כמו שכ' הש"ך בסי' ל"ו, דמכח ממ"נ טרפה. וה"ה כאן, ופשוט הוא. אם יש חרבה מראות כשרות, כוחלא ואודם וכדו', כשרה. כמ"ש המחבר סי' ד', אפי' יש בה הרבה גונים מאלו המראות. אמנם אם הם פמוכות להרדי, כתב השמ"ח דבאין הפ"מ אסור, דהוי תר"ל, וכאן בתב"ש חולק על מהר"ץ במה שאוסר ב' מראות כשרות. וי"ל דמהר"ץ מיירי בסמוכות, וטור

(א) מראה שחור. ירוק. ריאה שנמצא בה אפי' געל. גריין. בלאו. כ"ש שחור כדיו, או שהוא דומה למראה בשר, או שהיא ירוקה, ובלשון אשכנז קורין געל. בין שהיא כמדאה חלמון ביצה, בין שהיא כמדאה כרכום, בין שהיא כמדאה בשותא, טרפה (מחבר). רש"ל כתב כו', יש עוד מראות אחרות, ששם ירקות עליהם, וטרפה, והן ירקרק כמו הכנף של טווס הנקרא פאוויא. ושעוה, וכזהב. וכעין הורקת פנים שקורין געל זוכם. פללא דמילתא, ירוק הנקרא בלאו או גריין, כשר. והנקרא געל טרפה. אבל מה שקורין קרייט שטיין, וכעין עיין, או כמראה וויינקן שיל, ואפי' אם הוא אדומה, כשרה (ט"ז). משמעות דבריו, דכל מראות חוץ ממראות פסולות המוזכר בגמ', כמו ברזין או גרוי,

א ה ל מאכלות אסורות ר ה ל

בגדר שאמר יעקב, ושכבתי עם אבותי. כי הצדיקים, כל מגמתם הוא למקום המשכב של אבותיהם הצדיקים, לעוה"ב. על זה ענה ואמר, בתי, כרסי כרי, כלומר גם ע"י אכילה ושתייה יכולים לנחול חיי העוה"ב. והרוצה להכין בעדו משכב וך ונקי לעוה"ב, ירכוש לו הדבר ע"י מאכלים טהורים, כשרים ונאותים. כי גדול הוא התיקון באכילת מאכלים כשרים בזה ובבא, כמסופר בשם הבעש"ט, הוא היה אומר, שאפי' אינו יהודי, האוכל מאכל כשר, שמלובש בו הקדושה, ובכח האכילה ההיא עשה שירות לישראל, געשה עליה. וזהו שמצינו בגמרא, ד' יוחנן, מכל מה שאכל היה נותן לעבדו כו' (כתובות, ירושלמי), וכונתו היה כדי להביא תיקון לעבדו.

ונכון לדעת, שההירות ממאכלות אסורות, כולל גם ההרחקה משבת יחד עם אוכלי איסור במקום אחד, כמו שאמר החכם, «אם תשב ללחום כו', בין תכין את אשר לפניך (משלי). כי בההתקרבות עם עוברי עבירה, הגם שתבטלם בלבך, בלא יודעים ישפיעו עליך, ויביאו לך נזק גדול. כי בהמשך הזמן, תתרגל בזה ותהיה גם אחרייתך כמוהו. כמרמו בקרא אל תפנו אל האלילים, אלקי מסכה לא תעשו לך, אני ד' (קדושים, כ"ה). ומבואר במדרש (הובא ברש"י), אלילים, אל, כלא הוא חשוב. «ואלקי מסכה», תחילתם אלילים הם, אם אתה פונה אחריהם, סוף אתה עושה אותן אלקות. וצריך ביאור, מהו שאמר סוף עושה אותן אלקות, הלא מיד שהוא פונה לאלילים, אלקות

בית הלכות טרפות סימן לה שמואל

(ב)
 מראה פפולה שנשתנית כל אלו המדאות, למראה המותר אינן פוסלות, עד שנוסחים אותה, וממרס בה בידו. אם נשתנית למדאה המותר, מותרת. ואם עמדה בעינה, אסודה (מחבר). משמע אע"ג דאין מתלבן כמראה הריאה ממש אלא נתהפך למראה המותר. ורש"ל הביא, שמראות הפוסלות צריכין להיות ע"י הנפיחה, ממש כבשר הריאה, ואם לאו טרפה. ונלפע"ד, דהא גם במראה הכשר, יש קצת לקותא כו' (ט"ז). ומי יקל ראש לומר, דמראה כשרה לא הוי קלקל, כיון דהט"ז קורא אותה קלקול. ובנה"ך השיג על הט"ז, וכן דעת הפר"ח והשמ"ח. ובל"י כתב דהעיקר לאסור. ומ"מ דוקא בה"מ חכשיר השמ"ח כשמשנית למראה המותר (פמ"ג).

(ג)
 מוגלא תחת המראה פפולה יש אומרים, שאין מראות הללו פוסלות, אלא כשהשינוי בעוד מחמתו, ולא מחמת מוגלא שבתוכו. וכן אם בא השינוי מראה מכח שיער שחור, או דם נצרך המונח בריאה, כשר (מחבר, רמ"א). ולענין דינא, אם לא בדק ולקח המוגלא ולראות אם הלכה המראה פסולה אח"כ, השמ"ח אוסר. אבל צריך עיון, כי לכאורה דעת הרא"ה מורה להתיר, אף בלא חלף והלך לו. וא"כ עכ"פ יש לצרד בלא בדיקה, וצ"ע (פמ"ג).

(ד)
 מראה כחול. כבד. אם אינה שחורה כדיו, אורם. בשר. אלא כמראה הכחול (שקורין בלאו, דומה לרקיע) או ירוקה כפרתי. או שהיא כמראה

והמחבר מיירי באין סמוכות. ומ"מ בהפ"מ, יש לסמוך אמ"ש השמ"ח בסי' ל"ז, דכשירת. כתב הכו"פ, ירוקה ואדומה כחדא ריאה, טרפה ממ"נ, אם לא נבלע הדם עדיין, ירוקה מאי עבדתיה, ואם לא נפל הדם עדיין, אדומה מאי עבדתיה. אך כפי הנראה יש לחכשיר אף ירוקה ואדומה כחדא ריאה, די"ל מקומות מקומות יש, במקום יחד עדיין לא נבלע הדם, ובמקום ב' לא נפל עדיין, מה שכתב הש"ע מראות חריות של דקל, הוה רק ספק. עיין שמ"ח, ג', ומ"מ אנו לא מחשבין זה לס"ס, דהוה ספק חסרון ידיעה, שא"א בקיאין. ונפוחת כעין חריות, הוה ספק. אמנם בשאר פירושים שם, אהא דחריות של דקל הוה ודאי. כן העלו האחרונים, ומש"ה דקדק המחבר לכתוב בחריות של דקל הוה ספק, לא באינך (פמ"ג). כרכום כו', בין כרכום גופיה בין בהדברים שנצבעים ממנו (ש"ך). ובתב"ש כתב, דכרכום שלנו אינו נוטה לגעל רק אדום הוא וכשרה, כדרכום היינו חריע. אמנם מסתימת האחדונים אנחנו נראה כן. ועיין לבוש. וב"ח כתב, כרכום הוא זאפרין משמע שלנו. והמורה צריך לזהר שלא יהיה נוטה לגעל (פמ"ג). בשותא, הוא ג"כ געל. ולקמן בסי' קפ"ח, ד', נתבאר, דגעל כאתרוג, דינו כשעוה, וה"ה הכא טרפה כו' (ש"ך). ופללא דמילתא, כל חנופח לגעל, טרפה. ואודם נוטה קצת לגעל, ע"כ צריך המורה להיות נזהר שלא יהיה דומה לגעל (פמ"ג). וכן אם היא כבקעת שהיא לבנה, אסודה. ויש מי שאומר שהיא כעין חריות של דקל (מחבר). וי"א דאף אם היא כלובן ביצה, טרפה, והכי נהוג (רמ"א). דהיינו כלובן ביצה אחר שנתבשלה. אבל בעודה חיה, אינה רק זהרורית וצלולה, ולא לבן (ש"ך).

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

המה לו. אך הענין הוא, כפי מה שדרשו רבותינו ז"ל לאסור קול, מראה, ריח. במבואר בש"ע, אל יאמר אדם אראה בעבודתם, להודיע לאחר שאין בו ממש, ת"ל אל תפנו. וזהו כונת דברי חז"ל, אלילים בלא הוא, אבל אם אתה פונה אחריהם, אף להתלוצץ, סופך שאתה עושה אותן אליקים. ומבואר עוד במדרש שם, אל תפנו לראותם, אל תפנו לעבדם, דע"י ראייה בא לעבדו. כי הראיה בלבד גורמת התעוררת התאוה. והרבה פעמים אף הגדול שבגדולים אינו יכול לעמוד על נטשו ולהנצל, בשבא בנגיעה בדברים אסורים, המביא אותו לידי נסיון, שעל זה אנו מתפללים בכל יום, ואל תביאנו כו', ולא לידי נסיון כו'. כמו שמצינו, באמימר ומד זוטריה רב אשי, הו קא יתבי אפתחי דבי אוגיר מלכא, חליף ואזיל אטונגא דמלכא. חזאי רב אשי למד זוטריה, דחזיר אפי' (פניו זועפים שנתאוה למאכל, רש"י). שקל בעצבעתיה, אנח ליה בפומא כו' ע"ש. ומטעם זה מצינו לשון הבדלה בהזרת טומאה וטהרה איסור והיתר, כנאמר, הלבדיל בין הטמא כו', והבדלתם כו'. ללמוד דיני איסור והיתר כי הדברים הללו אין להנצל ממכשול, רק ע"י הרחקה ופרישה. ומשום חומר הדבר, מוטל חוב על כל אדם ללמוד הדינים של איסור והיתר בכלל, ודיני מאכלות אסורות בפרט, כדי לדעת איך להתנהג. ואם לאו, אסור לו לאכול בשר. כמבואר בחז"ל. תניא, רבי אומר, עם הארץ אסור לאכול בשר, שנא' (ויקרא, א'), זאת תורת הבהמה והעוף, כל העוסק בתורה, מותר לאכול בשר

כתב השמ"ח, באם לא נכנס חמראח רק לעור העליון, והתחתון נהפך למראה אחר, לכ"ע טרפה, ונכון הוא (פמ"ג). נפלה לאור, אם נפלה לאור והוריק הריאה וחוריק הריאה כביעותא, אף שיש מוגלא תחתיה, יש לאסור. מראה חזזה ממקומה, פעם לכאן ופעם לכאן, כתבו האחרונים, דכשירה, דלאו מראה פסולה היא. ומ"מ יש לבדוק אח"ז מהו, אם מוגלא מונחת תחת העור (פמ"ג). וכן אם יש בה חרבה גזונים, מאילו המראות חפשות, כשרה (מחבר).

(ח)

קליפות, ווארצלין בריאה אם יש בה קליפות כמו נתק והיא שלימה, כשרה (מחבר). משמע דבעי בדיקה ע"י נפיחה, ובל"י כתב, שנ"ל דהיינו ווארצלין, וצריך קליפה, וכוונתו דקולפין הווארצלין, ואח"כ נופחין לראות אם שלימה, ואם לא נפה, שאלת ובדיקת הריאה בעוף טרפה, ועיין פ"ח, דכשר בלא בדיקה, וה"ה אם יש פירכא מנתק לנתק, דכשירה. ומ"ש הבל"י דהן ווארצלין, אין נראה, דהן כפני אדם מצורע, והן עשיות כקליפת השום ובצלים. ומכל מקום לדינא, הווארצלין יש לקלוף ולנפחה, ודע, שכל הפוסל בבהמה, פוסל בריאה של עוף. הן מראות ובועות ופירכות, ובמקום שמונחת בין הצלעות, שם דדכה להיות נפרך. הא פירכא למקום אחר, פוסל בה. אלא שאין צריך לבדוק אחר ריאה של עוף, שאין הטרפות מצוי בה (פמ"ג).

הכבד (או כמראה חסחול). או שהיא אדומה, אפי' בתכלית האודם, כשרה (מחבר). מראה הכחול, והיא מראה לאזור, ודומה לרקיע (ט"ז). ואודם אף שנכנס לבשר, כשר. ומראה מותר, א"צ שינוי כלל אחר נפיחה (פמ"ג). כתב בבדיקות, שמראות כשרות, אינן כשרות עד שיתלבנו קצת בנפיחה, ולא נראה (ש"ך). וי"א אם יש מכה מכה בדופן נגד האודם בדופן נגד הריאה האדומה, טרפה, וצריך לבדוק אחר זה, והכי נהוג (רמ"א). כתב רש"ל, ומה אעשה, שרוצה להכריע נגד כל הגדולים, דפירשו, כשרה בכל גזוני דאדומה, וע"כ במקום חפ"מ יש לחקל. ואף לדעת המטריף מודה באם אחר הנפיחה חוזרת למראה ריאה. מ"כ הגה אחת, קבלה על מראה חשחור שאינה לקותא, אלא עד שיכנס תוך ב' חקרומים, ונכנס בבשר. ואומר אני ישראל מברונא, שאין לסמוך על הדבר כו'. ואף שאין נכנס לקרומים כלל, אלא המראה מלמעלה על הריאה, היא מראה פסולה, וטרפה. כתב עוד, מעשה בריאה שהיתה ע"ג חוט עב כב' חוטין, וארוך כשיעור אצבע, והיה בראש החוט בועה אחת מלאה מוגלא, והרגשתי שהיה בו דם. וחתכתי החוט למטה עד שיצא הדם לראות אם ישתנה ללובן, ונשאר המראה כבתחילה, והטרפתיה, עכ"ל. דבר פשוט, שגם בעוף פוסלים מראות פסולות בעוף המראות כמו בבהמה (ט"ז). אדומה, אם נשתנה למראה חמות, יש להכשיר, אף באין הפ"מ. ובדין מראה פסולה שלא נכנסה רק לקרום העליון לבד, דעת הפר"ח להכשיר. והשמ"ח הקיל לצורך גדול בהאדים עור א'.

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

בהמה ועוף, וכל שאינו עוסק בתורה, אסור (פסחים, מ"ט). ויש לדקדק, אמאי נקט בשר בהמה ועוף, ולא נקט נמי דגים ושאר נפש חיה, דכתיבי בהאי קרא. ונראה לפרש, דודאי לבן נח לא הותר כל בשר. כדכתיב "כי רק עשב השדה נתתי לכם את כל" כו', אלא ישראל שקבלו התורה, נצטוו להבדיל בין הטמאה לטהרה. ועי' דמו בקרא "זאת תורת", דהיינו העוסק בתורה, ויודע להבדיל בין הטמא לטהור, וכל שאר איסורים הנוגעים לאכילת בשר, כגון דם חלב, ובשר בחלב, וגיד הנשה, הותר לאכול בשר. ולא לבני נח, שודאי יכשלו בו להתיר האיסור. לא כן בדגים, שבקל יוכל להבדיל בין שיש להם קשקשת כו' (מהרש"א). בשביל זה צריך כל אדם ללמוד לדעת את דיני איסור והיתר, כמבואר בראשונים וז"ל, וששאלתם, והא דאמר רבי אליעזר, כשנכנסו חכמים לבקרו, היה שונה ש' הלכות בנטיעת קישואין כו'. ובקשתם לידע אם נתפרש מן ההלכות ההן כו'. והיו יודעין שצוה המקום בתורה להמית את המכשפין. וצריך האדם לגלות מה הם מכשפין, למען ידעו מה הם הורים כו'. ולפיכך כתיב "לא תלמד לעשות", אבל אתה למד להבין ולהורות כו' (תשובת הגאונים, על הגמרא סנהדרין, ס"ח). וכן מצינו ברמב"ם בהקדמה לסדר טהרות, שהרים הקב"ה את ישראל לנקודה היותר גבוה של טהרה ובריאת הגוף, ומזהיר על הזהירות בעניני סומאה וטהרה, שצריכים לדעת אותם, כמו ק"ש, שכל א' יודע בע"פ, לא יספיק

סימן לט.

דיני בדיקת הריאה, ובו כ"ה סעיפים.

(א) אם צריכים לבדוק אחר טרפות. בדיקת הריאה. נפיחות הריאה. בדיקת פנים וחוץ. השליך הריאה בלא בדיקה, מה דין החלב. (ב) כלב או עכרים שנטל הריאה קודם הבדיקה. (ג) ישראל או עכו"ם שהוציא הריאה קודם בדיקה. אונות או אומות, הסרוכות זו לזו. כסידרן. שלא כסדרן. סירכא למטה מחציין באונות, באומות. מיעוץ בסידכות. קרום בין אונה לאונה, או לאומת. סירכא מינה ובה. סירכא בפולה. (ה) ספק אם הסירכא בגב או בחיתוך. (ו) סירכא בורדא. בי ורדות שנסרכו. אם מהני מיעוץ בורדא. (ז) נסרכה האונות או אומות לגרדת. לשמנונית. אם האונות או האומות דבוקות לגמרי. (ח) סירכא תלויה. מבועה. (ט) ממקום למקום, סירכא על הקמט. אם מהני מיעוץ. סירכא תלויה העולה בנפיחה. סירכא תלויה שמתנתקת ע"י נפיחה. (י, י"א, י"ב) דין מיעוץ ומשמוש בריאה. (י"ג) דין קילוץ בסידכות. מיעוץ בגדיים וטלאים ועגלים הרכים. עד היכן מיקרי דך. (י"ד, ט"ו, ט"ז) הכחשת הבודקים (י"ז) הקונה ריאה, ונמצא סירכא במקום הטדיפה, והמוכר אומד שהיא במקום הכשירה. אם הניח הבהמות בין שחיטה לבדיקה, בבית עכו"ם ששוחטים שם. (י"ח, י"ט) ריאה שניקבה ודופן סותמתה. (כ) סירכא תלויה בשיפולי הריאה, ובסוף הסירכא, תלוי כעין כפתור. עצם הנמצא דבוק בריאה. עצם הנמצא בחלל הגוף. עצם של דגים הנמצא בריאה. (כ"א, כ"ב) אומה סרוכה לדופן, ויש מכה בדופן. (כ"ג, כ"ד) אם כל הריאה דבוקה לדופן. (כ"ה) ריאה שנמצא עליה כשר בלוי. וארצלין הנמצא בריאה.

כתב, דחומרא יתירא לבדוק אחר חסד וחליף כו', דמדינא לא בדקינן, אלא אחר פירכות, ובהשאר סומכין ארובא. מ"מ כיון דמדברי כולם למדין דמדינא הוא דיש לבדוק אחר כל טרפות הריאה. והרשב"א בחידושו כתב, דאם אינו בודק, הוה כמעלים עין מאיסור, לכן ה"ה אבעבועות וחסד ויתיר כו' נמי הכי הוא. ומיהו אחר נקבים לא בדקינן (פמ"ג). וכל הפורץ גדר כו', משמע דבדיקה זו דרבנן (ש"ך).

נפיחת הריאה ונהגו ג"כ לנפוח כל ריאה, אפילו לית ביה דיעותא (רמ"א). אבל אי נאבדה בלי נפיחה, לכ"ע כשרה, כיון דנבדקה כו' (ש"ך). ובקצת מקומות מקילין שלא לנפחה, רק אם היתה בה סירכא

(א)

לבדוק אחר פירכות אין צריך לבדוק אחר שום טרפות מן הסתם. חוץ מן הריאה צריך לבדוק בבהמה וחיה, אם יש שם סירכא. וכל הפורץ גדר ישכנו נחש (מחבר). אין צריך לבדוק כו', דרוב בהמות בחזקת פשרות (ש"ך). והיינו חזקה מחמת רובא, והוא חזקה מבוררת, ואפי' לא חיתה י"ב חודש. ולא מיקרי אפשר לברורי, משום דפורח גדול הוא לבדוק אחר כל ח"י טרפות (שפ"ד) חוץ מהריאה שעלולה ליטרף מפני הסידכות ושאר טרפות דשכיח בה (ש"ך). ומיעוץ חמצוי גזרו בו חז"ל, ומשמע מהש"ך, דגם שאר טרפות, כמו חסד ויתיר ואבעבועות צריך לבדוק, ולא ידעתי מנ"ל הא. ובלח"ה

א ח ל   מאכלות אסורות   ר ח ל

לך הקדיאה והעברה עליו, שזה בלתי מספיק, עד שיהא רגיל על לשונך, כמו קריאת שמע (רמב"ם). וכשמם שמאכלות אסורות ומתועבות מטמאות את האדם האוכל אוכל המטמא אדם, ואדם המטמא אוכל אותן, כן האדם שאינו טהור בגופו ובמעשיו, ולפעמים אף רק במחשבה שאינה טהורה, יכול לתעב את המאכל, שמצד עצמו הוא כשר וישר. כמו שמצינו בחז"ל בענין אכילת קרבן פסח, שנים אוכלים פתחיהן, אחד אוכל לשם קרבן פסח, ואחד אוכל לשם אכילה גסה, ועליו נאמר הפסוק „ורשעים יכשלו בם“, בהמחשבה היה פוסל את הבשר, ונקרא רשע על זה. וכן מבואר בגמרא, שלא אכלתי מבהמה שהורה כה חכם כו', שגולד כה ספק, והוצרך לשאול לחכם להתירו (חולין, ל"ז, רש"י). מדמה לה לפיגול, שהוא דבר הנאסר במחשבה בקרבן בחוץ לזמנו או חוץ למקומו, כך בהמה שהורה כה חכם. קודם הוראה היתה לפי מחשבת השואל, שמא היא דבר איסור (מהרש"א). לכך צריך כל אדם ליוזה, לא רק מאוכל מתועב, אלא ליוזה ג"כ, שהוא כעצמו לא יתעב את האוכל

(ב)

נאבדה הריאח קודם בדיקה מי שקרע בטן הבהמה, וקודם שתדבק הריאח בא כלב או עכו"ם ונטלה והלך לו, הרי זה מותרת. ואין אומרים שמא נקובה או סרוכה היתה (מחבר), אבל אם חשליכו במזיד, לכ"ע דינא כמו ביטל במזיד איסור דבריהם (ש"ך). והיינו אפי' לידון בה"מ אסור לו, ולאחרים מותר בלא שיקח דמים. ופ"ת הקיל, ואומר דלא היה דק מחמת מנהגו. והמעייין בריב"ש יראה, דהוה מבטל איסור דר', וכן הסכים השמ"ח לאסור. וכתב עוד, דבאותן מקומות שנחגו לנפוח, קבלו עליהו חומרת בח"ג, ואי לא נפחה, הרי נפחת הריאח כמבטל איסור. ומכל מקום בחפ"מ יש לחקל בזח (פמ"ג). ואין אומרים שמא נקובה היתה, דרוב בהמות בחזקת כשרות הן (ש"ך). ויש מחמירין בנאבדה הריאח, ואין להתיר דק במקום הפ"מ, או בגדיים וטלאים וחיות שאין סירכות מצויות בהם (דמ"א). בספרי הוכחתי בכמה דאיות דלכ"ע בדיקת הריאח אינו אלא מדרבנן, לזה דקדק הרב ואמר, ויש מחמירין, ולא כתב ויש אוסרין כו'. חכמים החמידו בדבר, כדי לחזק דבריהם (ש"ך). להתיר בגדיים וטלאים בנאבדה הריאח כו', מדברי הר"ץ שכתב דלהכי אין נוהגין למעך בגדיים וטלאים ועגלים, כיון דסידכא לא שכיח בהו, והאי נסרכה אמרינן, ודאי סידכא גמורה היא, היה נראה להתיר אף בעגלים הרכים אם נאבדה מיעוץ בגדיים, הריאח. אבל הרב כתב טלאים, עגלים טעמא אחדינא, כי חסידכא עדיין רפח ומנתקת. ואפשר דה"ק, דהסידכא לא שכיח בהו, וכיון דנסרכה, סידכא גמורה היא, והאי דניתקת, מפני שהיא

עוברת ע"י משמוש, וכן עיקר (רמ"א). וה"ה כל שאר ריעותא, כדאמרינן בש"ס גבי ריאה דאוושא, וגבי אטום בריאה כו' (ש"ך). ומיהו אם בעינן להוציא הריאה לחוץ באין ריעותא ולברוק במראית עין, או בדיקת פנים. חוץ. דדי בבדיקת פנים, בזה כתב השמ"ח, דמיש"ש ומשאר פוסקים מוכח דדי בבדיקת פנים. אמנם כתב שכמה גאונים גזרו איסור, שלא לסמוך על בדיקת פנים, כי מראח ויובש, א"א להכיר היטב בפנים, כ"א שוחט ובורק מכמה שנים וירא ד', יוכל להכיר שמקום המראה הוא צונן וחלק, א"כ ודאי כעת בעה"ד ראוי שלא לסמוך על בדיקת פנים (פמ"ג). כתב הב"ח טבח ששחט פרה, ויש לו חלב ממנה, ורוצה למכור הבשר לא"י, ולחשליך הריאח, אי שרי החלב. והשיב, דקודם ג' ימים אין לחוש, דאי נמי ימצא טרפה, קודם ג' ימים שרי. וחסד ויתיר לא שכיח, דבורקין משום סירכות ובועות, ואגב בדקינן חסד ויתיר. תרע, דהא בעל התדומות מתיר בגדיים וטלאים. ואם נמצא מכה ישינה בצלעות, שנסרכה הריאה, חחלב אסור, אף קודם ג' ימים, והכלים אין לאסור קודם ג' ימים, דנט"ל מדרבנן עכ"ל. ולמדנו מדבריו, דכי אמרינן דקודם ג' ימים אין לאסור, היינו בהוגלד לחוד, הא כשרואין מכה ישינה בצלעות, דמראין הדברים דמכה ישינה, הא מימים ימימה אוסרין עד י"ב חודש. ומה שהתיר הכלים לאחר מעל"ע מטעם דהוה סד"ר, כבר נתבאר במקום אחר, כיון דספק, הוה מה"ת, ואח"כ ע"י גלגול הוא דר', איך לומר דר' להקל כמ"ש מהריב"ל. ובכו"פ הסכים להתיר החלב תוך ג' ימים אם נאבדה הריאה מס"ס, ואין אני דואה ס"ס. ומ"מ לדינא אמת חוי, כמבואר לעיל (פמ"ג).

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

הכשר במחשבה, בגוף או בידים טמאים. וזה תלוי בזה, הנהירות בטהרת הגוף גורם להרחקת האדם ממאכלות מתועבים. כמו שמצינו בחז"ל, שבימי הגזירות הקשות, בעל אכסנאי אחד, שהיה מוכר בשר כשר וגם בשר נבילה. וכדי שלא יכירוהו שהוא יהודי, וכשנכנסו אנשים אצלו לאכול, אי משי ידיו, ידע בנה שהוא יהודי ונתן לו בשר כשר. וכשלא רחץ ידיו, נתן לו בשר טרפה וחזיר. פעם אחת נכנס אחד ולא רחץ ידיו, ונתן לו בשר חזיר, וכשבא לחשבון, ראה שהוא חושב לו יותר משאר פעמים. והתשובה על תמיהתו היתה, כי היום נתן לו בשר חזיר שהוא יקר. או לחש לו באונו, הלא יהודי אני! אמר לו האכסנאי, תצא רוחך! מדוע לא רחצת את ידך? וחשבתי שאתה אינו יהודי (מ"ד).

זהירות מכו"א בילדים

ולא רק בנקיות הגוף צריכים להקפיד, אלא גם בטהרת לבושי הגוף צריכים לזהר. כמבואר במפרשים וז"ל, המלבושים הם לבוש הגוף, והגוף הוא לבוש הנשמה. ובטהרת המלבושים יעורר טהרת הגוף, ובטהרת הגוף יעורר טהרת הנפש. לכן מחויב לראות שיהיו בגדיו טהורים מטונף וטומאה (שלי"ה). ורבים נכשלים בנתינת דברים אסורים לילדים קטנים, מבלי ידיעה שהדבר מביא נזק גדול לילדים. כמבואר בטוש"ע בענין נתינת תינוק למניקת נכרית, ומביא מירושלמי חגיגה,

(מחבר). לרש"י הטעם, דאע"פ שיש נקב חבירו סותמו ומגין על הנקב, והקדום הולך וחוק, ולתוספות אמרינן בכסדרן הטעם, שאין סופו להתפרק (ט"ז). הפ"ת הביא מעשה שהיה מחט תחובה בין החיתוכין, חצי באונא זו, וחצי באונה זו. והיה פירכא מכסה כל הנקב, ושאלו אותו מה לדינא, והשיב לאסור, דטבע בדול לאכול ולהפסיד הבשר. ועוד, דהסידכא צריך לכסות את פי הנקב, ויפח חורח. ואפי' אם היה המחט רק בחיתוך א', ולא היה החוד בחוץ, רק שוה לחיתוך, והסידכא היה מכסה הנקב, ונסרחה לאונא חבדתה, ג"כ יש לאסור. דטרפה שנטרפה מחמת מחט, אין לה היתר. וכל זה הוא בפ"מ, דאי לאו הכי, לדין אין דנין דין שלמה, וא"כ ה"נ כאן יש להטריף (פמ"ג). מיהו אם ברקו בכסדרן ונמצא שם נקב טרפה (דמ"א). ואין נקרא כסדרן אלא בשתיים זו אצל זו, מחיתוך של זו לחיתוך של זו, ואפי' היא כאלכסן, ואפילו יש בה פילוש. אבל מגבח של זו לגבח של זו, או אפי' מחיתוך של זו לגב, או משיפולי לשיפולי, או משיפולי לחיתוך. או מחודה של זו לחודה של זו שאצלה. או אפי' מחודה של זו לחיתוך של זו שאצלה, נקרא שלא כסדרן (מחבר). וי"א דאפי' בכסדרן צריך בדיקה שאין נקב בדיאה (דהך סתומה לא חשוב שפיר סתומה כו', והך בדיקה מבואר בש"ס, דהיא פשוטין. וכ"כ הטור, דהאי דנפחינן הוא במיא דפושטין כו', הטעם דצריך בדיקת פושטין פושטין, כדי שירגיש בנקב כל דהו. אי"נ, אם ינפח בלא בפושטין. וכ"כ הטור, דהאי דנפחינן הוא במיא לדופן, נסדך קדום שלה מליחות הדופן (ט"ז). ומאחר שאין אנו בקיאים בבדיקה, כל מקום דאיכא דיעותא, יש להטריף כל סירכה (דמ"א).

דכה. ועיין לעיל ס"ק ל"ח, איזו נקרא גדי וטלה ועגל (ש"ד). ועיין שמ"ח, דכ"ז שזונקים ולא אוכלים לא שכיח בהו סידכות, ויש להתיר אם נאבדה. גם בבהמה גדולה אם נבדקה מטירכות, ולא משאר טרפות, כתב להתיר אף באין הפ"מ, דומיא דגדיים וטלאים. ואף שיש לחלק בין גדיים וטלאים לבהמה, מ"מ יש להקל כדבריו, וצ"ע בזה. וחיות, אין סירכות מצויות בהן. אמנם בפדישה ובכה"ג כתבו חוץ מאילה (פמ"ג).

(ג)

הוציא הריאה קודם בדיקה בא עכו"ם או ישראל והוציא

הריאה קודם שתברק, והריאה היא קיימת, נופחין אותה (מחבר). בסעיף ד' כתבתי, דכאן צריך להניח הריאה בפושטין ולבודקה. ולדין, אין תקנה (ט"ז).

(ד)

סירכא כסדרן. אונא הסדוכה לאונא, שלא כסדרן. הטעם. או לאומה, בין סדוכה מעט, בין סדוכה כולה,

שלא כסדרן, טרפה (מחבר). סדוכה, פי', חוט של ריר יוצא מזה ונדבק בזה. וטעם טרפות הסידכא, פי' רש"י דאין סירכא בלא נקב. שהריאה שואבת כל מיני משקה, ונעשה עב בתוכה, ויוצא מעט דרך הנקב ונקפה, ונעשה קדום, וסופו להתפרק. והתוס' כתבו, אף שאין עכשיו נקב פופח להתפרק שיטת רש"י. ויהיה נקב (ט"ז). ושיטת תוספת. ראב"ד. הראב"ד בכשלא כסדרן כרש"י, דבוראי מחמת נקב באה הסידכא. וכסדרן באה בלא נקב. ואין חילוק בין אם היא דקה או עבה, או ארוכה או פשוט זה בזה, הכל סידכא מיקרי ואוסר בזה (פמ"ג). כסדרן כשרה אף בלא בדיקה

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

שדברים טמאים מטמטמין את הלב, וזהו דבר שהוא בדוק ומנוסה, שזה היתה סבה לאחד שיצא לתרבות רעה (יורה"ד פ"א, ז'). ולפי שבזמנינו אין נזהרין מכל זה (שהמיניקות הישראליות אינן נזהרות מדברים האסורים) דוב הבנים יוצאין לתרבות רעה. והן הן עזי פנים שבדור, ואין יראת ד' נוגעת בלבם, וכשמוכיחם אותם, אינם מקבלין מוסר (פרי"ח). ולכן הפה תופס מקום חשוב כ"כ, בין אברי האדם, עד שחלק אחד מהתורה נקרא על שמו, תורה שבעל פה. ונקרא גם פה קדוש, כי זהו השער שדברים צדיקים יבואו בו, ופתח פתוח הוא, שעל ידו נכנסים תשמושי הגוף והנפש. והאדם הוא שומר הפתח המפכה, שרק דברים טובים וישרים צדיקים יבואו בו. וכל מי שרוח אלקים בו יתן אל לבו, שעל פיו יצאו ועל פיו יבואו החיים והמות, הטוב והרע. במבואר, החיים והמות ביד הלשון. וכמרומו בזהר הק', בפסוק, אל תתן את פיך לחטוא את בשרך (קהלת). ובפסוק, כל עמל האדם לפיהו (שם). אבר ר' יוסי, שזה נאמר על הזמן שדנים את האדם על מעשיו, ע"ז נאמר הפסוק הזה. כלומר, שכל הדינים והגזירות שהאדם סובל, הוא משום שלא שמר את פיו וטמא אותו, ע"ש. וכן אמר שלמה, שומר פיו ולשונו, שומר מצרות נפשו. והוא בהסכם עם חכמי ישראל, שבעיקר צדיקים להקפיד בדברים הנכנסים

למעלה מהציין (שמ"ח). ואפילו אם עומדת בכסדרן, ונפרדו האונות עד שנראה מקום הסירכא, נקרא ג"כ כסדרן (ש"ך). אפילו מפולש. וכן נוהגין להכשיר כי האי בכסדרן (רמ"א). ובהפ"מ יש להכשיר במפולש אף בין אונא לאומא (פמ"ג).

ואפי' באלכסון, כל שהאלכסון כולו למטה מחציה. וכל היתר שלמטה מחציה היינו כסדרן דוקא, כנ"ל. ומ"ש רמ"א כאן עד אמצעיתו כו', לשון ברור, דשם אפי' איכא חלון אין איסור, משא"כ למעלה מחציה, דשם טרפה עד למעלה, וכן עיקר (ט"ז). הא אם הולכת הסירכא באלכסון, וראשה האחת למעלה מחציה, טרפה. וכן אם חבשר מקמיט, שהסירכא קצרה, טרפה, ופשוט. וכ"כ בשמ"ח. ועיין בשמ"ח, י"ד, ריש לחקל בסירכא, היכי שאין מנהג, עד אצבע מחשיפול (פמ"ג).

וכן אם יש קרום קרום בין אונא לאונא בין אונא לאונא או בין אומא לאונא

כסדרן, יוצא מעיקרו (פי' שאינו מפולש, אבל, אבל אם יש בו חלון, דינו כסירכא, ש"ך, רכל שיש חלון לאו קרום מיקרי (פמ"ג). עד אמצעית, אין להטריף. דדרך הוא להמצא כך, ואין זה סירכא (רמ"א). הט"ז העלה לדינא לאסור בחלון בין אונא לאומא, והשמ"ח הקיל בהפ"מ בין אונא לאונא, מיהו ע"י מיעוץ וראי מהני (פמ"ג). כמין קרום כו', בב"י פסק, דאין חילוק בין קרום עב לרק כו', וכן נוהגין להכשיר בכל ענין (ש"ך). הא במקום אחד עב ובמקום א' רק, או שיש חלון וראי לאו קרום הוא, ואם יש בוץ בין חקרום הזה, יש לעיין ביה, ונדאה לצדד לחקל (פמ"ג). עד אמצעיתו כו', אורחא דמילתא נקט, שכן הוא דרך קרום להמצא. אבל אין הכי נמי אפי' יותר מאמצעית

אין אנו בקיאים בבדיקה כו', פי' בנפיחה. ולפי"ז מה שאנו בודקין בנפיחה, ושמן רוק על מקום הסירכא, וסומכין ע"ז להכשיר, היינו לפי שכבר עברה הסירכא ע"י משמוש, ממילא לא היתה כאן סירכא כלל, בזה אנו מצדיכין בדיקה לחומרא, דאם תבצבץ תהיה טרפה, ואם לא תבצבץ, כשר. ומ"ש כאן רמ"א ריש להטריף, כיון שא"א בקיאים, היינו כל שאינה עוברת ע"י משמוש, ויש כאן סירכא וטרפה, אלא שאתה בא להכשיר מכח הבריקה שלנו, וזה אינו מועיל, כיון שאין בקיאים בנפיחה כו'. והקשה בפרישה, על מה שאנו בודקין ברוק, ולא מניחין כל הריאה בפושרין, ועושין שלא כדין, והשיב מו"ח ז"ל, דכבר עברה הסירכא ע"י משמוש, והבריקה שלנו אינה אלא לחומרא (ט"ז). מה שאנו ממעכין

משמוש ומיעוץ בשלא כסדרן, ושמן רוק העיקר היא המיעוץ, והרוק הוא לחומרא. ואם לא בדקה ברוק ונאבדה או נקרע, דעת השמ"ח דאסור אפי' בדיעבד. וכבר נתבאר בסי' ל"ו, מש"ז, ז', דבהפ"מ יש לצדד לחקל. אמנם מה שעתה יש מקילין בסירכא שלא כסדרן, דאם נקרע ולא נבדקה במיעוץ ומשמוש, אומרים דאוקי אחזקה, דאפשר היתה עוברת, חלילה להזכיר זה. דכשלא כסדרן בחזקת טרפה קיימא, כ"ז שלא עברה ע"י מיעוץ ומשמוש, דחמיעוץ גופה קולא גדולה היא. ויש לראות, הא דכ' הט"ז בסי' ל"ז, דסירכא מתוך בועה למטה מחציה, לא הוה תר"ל, לדש"י אמאי, הא נקב הוה, א"כ דיעותא מיקרי, ואולי סובר דהעיקר כתוספות (פמ"ג). ויש להכשירה, אם היא (הסירכא) מעיקר האונות עד חציה (אפי' בלא בדיקה, ש"ך). ובמקום שיש מנהג, יש להקל עד אצבע סמוך לשיפול, ובמקום שאין מנהג יש לאסור

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

לפה, בניגוד לחכמי האומות, שלדעתם צריכים ליוהר רק בדברים היוצא מפיו, ואינם נותנים לב לדעת, שהאי הוצאה הכנסה קרי ליה, כי היציאה תלויה בהכנסה. אם מכניסים דברים נאותים, או גם היציאה כזאת. ולכן עם ישראל קדושים הם, כי מקפידים על קדושת הפה, הגורם להביא את האדם לידי צדקת וישרת לב. כמבואר במפרשים ברמו על משמעות האותיות של אלף בית. ס', ע', פ', צ', האות ס', הוא סגור מכל הצדדים, ומרומו בזה, כאשר חסגיר עיניך שלא להסתכל ברע ח"ו, ותסגור פיך שלא לאכול דבר האסור, ושלא לדבר רע, די לך בזה שתהא נקרא צדיק. וכשנענש האדם נענש גם הפה, כמבואר, שכשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה כו', מכה זו מפני מה מתחלת בבני מעים, וגומרת בפה כו', מפני שאוכלים בה דברים טמאים (שבת, ל"ג). לכן אם הפה מכניס ומקבל מאכלים טהורים וכשרים, ואמרות ה' טהורות בתורה ותפילה, בזה הוא מקדש את פיו, והוא שמור ובטוח, שלא יוציא מפיו דברים רעים ומתועבים, כמו שקר ורכילות ולשון הרע וכדו'. כי יש כח גדול וחזק בהאמרות קדושות, ואף כשיכנסו לפיו של רשע, מביאים לו תיקון. כמו שמצינו בבלעם הרשע, שכשנכנסו דברי אלקים לתוך פיו, לא היה יכול כבר לדבר דברים רעים, ובאו ברכות במקום קללות, הגם שבמחשבתו הרעה היתה לקלל, שלשם זה

ולש"ך כשרה בלא מיעוץ. והשמ"ח הוא המפריע ע"י מיעוץ להתיר בין נסדכה הפפולח דאש השני למעלה מחציין או מגב האונה, דלא הוה ס"ס, ע"ש. והמקיל ע"י מיעוץ, לא הפסיד (פמ"ג). ואם יוצא סירכא תלויה מהדיבוק שבין אונא לאומה, ונסרפה באותה אונה או אומה עצמה, כשרה, ולא אמדינן דדילמא סירכא זו באה מהאומה, וראשה השני נסרך לאונא, דהוי ס"ס, ספק מחמת הריאה, ספק מחמת הדיבוק, ואת"ל מחמת ריאה, שמא בא ראשה האחד במקום שנסדכה אליו ראשה השני, עכ"ל ב"י. וכתבו האחרונים שאינו כשר, אלא כשאין בשר הריאה שתחת הסירכא מקמיט בנפיחה (ש"ך). חיסוד לשון יש כאן, וכן צ"ל, סירכא תלויה או מינה ובה, כשר. דהוי ס"ס כו', וחולק אהט"ז, דאזיל לשיטתיה בנה"כ, דסירכא מינה ובה כשרה, ולא הוה תר"ל, דמשם א' הוא (פמ"ג).

(ח)

ספק בגב או בחיתוך אם נסתפק אם היא בגב או בחיתוך (פי' שנסדכה בשפת האונה כסדרן, אלא שיש להסתפק אם היא מחיתוך לחיתוך וכשירה, או מגב וטרפה, אזלינן בתר רוב בהמות, שהם כשרות, ומטעם נשחטה הותרה, ט"ז) וכשנפחין אותה הרבה, נראה שהיא בחיתוך, וכשאין נופחין אותה כ"כ, נראה הסירכא שהיא בחוץ, כשרה (מחבר).

(ו)

עינונותא דורדא שנפרפה עינונותא דורדא, לכל מקום שתסרך טרפה, אפי' לכיס שלה, ואפי' כולה נדבקה בו (מחבר), דבכל מקום הוה לגבה שלא כסדרן. מ"כ בשם א"ז, מעשה בפחמה, שהיתה

כו', דבליכא חלון מכשירין, אפי' נדבקה כולה ביחד, מדאשו ועד סופו (ש"ך). ויש לתמוה, כיון דלפ"ז עיקר דבותא השמיענו הרמ"א, דאף למעלה מחציין כשרה, וא"כ עיקר חסד מן הספר, דהא כתב עד אמצעיתו כו', וצ"ע (פמ"ג).

ואין דרך קרום זה להמצא, אלא בין אונא לאונא או לאומה, אבל לא בשאר מקומות. ואם נמצא בשאר מקום אינו אלא סירכא, וכל מקום שהסירכא כשרה אף אם יש סירכא תלויה, גם באותן סידכות, והוא נקרא סירכא כפולה, כשר (רמ"א). אבל אם גם אותה סירכא נדבקת למקום אחר, טרפה. ואפי' לאותה אונא עצמה כו', ולא מהני בזה מיעוץ ומשמוש, כיון שבמקום אחד יש תר"ל (ט"ז). משום דסירכא מינה זכח אסורה, וא"כ ליכא אלא חדא ספיקא, שמא מהליחות הסירכא באה, וכן פי' התב"ש, כ"ג, דעת הט"ז, והפר"ח, י', הסכים לדעת הט"ז, להטריף מינה ובה. והא דכתב הט"ז, דאם אותה סירכא נדבקת למקום אחד כו', הוא לאו דוקא להוציא שאינה דבוקה כלל. אלא ד"ל שאינה דבוק לגב אומה או אונא או למעלה מחציין. ובוה איכא תרי ספיקא לאי. אבל אם נסרפה הפפולח לסירכא עצמה, או למטה מחציין, אף להט"ז כשרה. ומ"ש דלא מהני מיעוץ ומשמש בזה, כדין תר"ל, כן הוא מדינא. אבל התב"ש, ט"ו, התיר ע"י מיעוץ, אם הסירכא העיקרית אולא ע"י מיעוץ. אבל לא באם שהכפולה לכר עברה. והש"ך, י"ז, ס"ל דאף אם דבוקה לגב או למעלה מחציין, ג"כ מותר, משום דהוא אזיל לשיטתיה בס"ק כ"ז, שהתיר מינה ובה. ונמצנו למדין, דאם כפולה לסירכא עצמה, או בחיתוך למטה מחציין אף הט"ז יודה דכשרה ובדבוקה למעלה מחציין או לנקב, לט"ז טרפה ולא מהני מיעוץ,

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

הלך לשם, אבל מחשבתו נהפכה לסוב בפיו שנתקדש לשעה בדברי ד' שהושמו לתוך פיו באמרו, כה תדבר. כמבואר בזה הק', שתיבת כה, ירמו לבחינת קדושה, ונאמר, כה דברי כאש, שהיו מלבנים את פי רשע כשנכנסו לפיו, וקדושת הדברים הביאו תיקון למחשבתו הרשעה. כמו שמצינו בתשובת בלק לבלעם על שלא קלל את ישראל, ואמר לו אשר ישים ד' בפני אותו אשמוד לדבר, כו' הלא כו' כל אשר ידבר ד' כו'. וזהו שנאמר בחז"ל שנתן לו חכה ורסן בפיו, ומה היא החכה, וישם ד' "דבר" בפיו. ולפי זה נתישב הדבר, למה הלך ולא קלל. כי פה קדוש הוא גורם עיקרי להשגת התורה, ויש רואים רמו לזה, במה שאנו קוראים פי' שמיני תיכף אתר פסת, כי בפרשה זו נזהרו ישראל שיתרחקו עצמן ממאכלות אסורות, שא"א לבוא להשגת התורה, עד שישמור א"א ממאכא"ס. ובפסת ע"י אכילת מצה, נתקדש פיהם של ישראל, ותיכף אחר פסת אנו קוראים פי' שמיני, כדי שישמור את עצמינו ממאכ"א. ומבואר בירושלמי, וז"ל, עד שאתה מתפלל שיכנסו דברי תורה לתוך פיך, התפלל שלא יכנסו מאכ"א לתוך מעיך. ונאמר, זאת תורת הבהמה, כלומר, התורה תבוא אצלך ע"י הבהמה הטהורה. ולא רק הגוף והנשמה, כי אם גם המקום גורם להרכשת קדושה וטהרה המועיל להתדבק עם קונו. כמרומו במפרשים בדבר

טרפיש הלב. או לרחם או לאלמרא שקורין מולגא. או לסמפון היורד בין שתי הערוגות. או לקנח הלב או לשמנונית הסמפונות. או לכבד, טרפה (ולא מהני בדיקה, ש"ך). ואפילו היא דבוקה לאחת, ממקומות הללו בלי פילוש (מחבר).

ויש מקילין אם האונות העליונות הסמוכות לגדרת, דבוקות ממש בגדרת, ואין ביניהם חלוק שיוכל להכניס אצבע ביניהם. וכן אם היו האונות או האומות דבוקים לגמרי, מראש, ועד סופן, לשומן היורד בין האומות (רמ"א). דבוקות ממש כו', משמע דאע"ג דליכא חלון, כל שאין האבר כולו דבוק לארכו, טרפה. אבל יש מכשירין בדבוק לגדרת, או לסמפון שומן, אפי' יש הפרש שנתפצל, כל שאין חלון, דהיינו שסתום משני צדדים, והפרש בינתים דוקא (ש"ך). וחלכה למעשה, כ' השמ"ח, כ"ה, דאם יש חלון שיוכל לחניה אצבע קטנה שם, ולא אגודל המוכר בכ"מ, ואם פרודות בסופן כשיעור אצבע, המקיל לא הפסיד. ואם בעינן שכל הרוחב יהיה דבוק לגדרת, או כיון שארכן דבוק, אין לחוש, כתב דאין להקל כ"א כשהפירוד ברוחב פחות אצבע קטנה. ויש לעיין, דמסתימת רמ"א משמע, כל שהאורך מדובק, אין לחוש, וצ"ע. ועכ"פ זה דוקא כשהן מדובקין דיבוק גמור, הא סידכא, לא (פמ"ג). צ"ע, מ"ש בדבוק לגדרת שכשר, כל שאין יכול להכניס אצבע ביניהם, ואע"ג דבמעשה דראבי"ה לא היה יכול להכניס אפי' מחט. מ"מ, הא כתבו שם בשם דאבי"ה נמי, ויוכל להכניס אצבע, ש"מ בציד מהכי כשר כו'. ונראה דהר"ב נמשך אחד דברי מהרי"ו, שגבי גדרת כתב, שיעור אצבע, וגבי סמפון כתב, אומה הדבוקה מעיקרה לסופה כו', ופעמא, משום די"ל דקיי"ל להגאונים, דהכא הכי דבותייתו, והכא הכי דבותייהו (ש"ך).

שמינה ביותר, והיו ראש אונות מובלעין בשומן מדוב חלב. והפריד רבינו יואל השומן מהאונות, ולא היה נשאר דלדולי שומן בריאה, ועלתה בנפיחה, והכשיר, עכ"ל (ט"ז). ומיהו מיעוץ מהני אף בורדא. וב' זורדות בשורש אחד ונסרכו זל"ז, התב"ש כתב דלא מחני מיעוץ, ומבואר זה במש"ז. וה"ה יתרת אונא אצל הורדא ונסרך, עמו, טרפה, ועוד מטעם תר"ל (פמ"ג).

ב' זורדות שנסרכו זה לזה, טרפה, ולא מהני מיעוץ (שמ"ח). והטעם שהלב שוכב עליהן ודוחקין, ומ"מ כתב, דנראה פשוט, דדוקא כה"ג, הא עיננותא לחוד שנסרך לכל מקום, מהני מיעוץ. וב', ורדות וסידכא, לא הוה תר"ל, היינו שא' מהן נסרך לכיס, ולא זל"ז. עוד הביא הפר"ח ושמ"ח, בגדיים וטלאים, לפעמים יש ורדא ע"ג גידים, ולפי שאין מצוי, אין להאריך (פמ"ג). וה"ה לכל יתרת, דכל היכא דסריכא (הורדא) טרפה (מחבר). לכל יתרת הנמצאת מקמא, אבל יתרת בודי דאונא, פשיטא דדין אונא יש לה, וכסדרן כשרה (ש"ך), וה"ה ב' יתרת מקמא ונסרכו זא"ז בכסדרן, כשרה. הא תלויה גרע, וטרפה מטעם תר"ל (פמ"ג). מיהו אם הורדא נדבקת למטה בשורש שלה, יש להכשיר, דהיינו דביתיהו (רמ"א). לפ"ז אם נמצא נקב לאחד שהסירו הסידכא, טרפה. כיס חורדא שנסרך לשומן או לשאר דברים שאין נקב פוסל בהם, כשרה, שמ"ח, ולפ"ז גם נקב אין פוסל בכיס הורדא, אף שיש בפועל (פמ"ג).

(ז)

ריאה שנסרכה לגדרת. אם נסרכה האומה לחזה. לשמנונית. או האונה לגדרת או לחזה, או לשמנונית הלב או לכיסו, או לטרפיש הלב, או לטרפיש הכבד, או לטרפיש העינוניתא, שהיא סוף

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

ההגלות הקב"ה למשה, שהיה בכחנה מיוחדת במקום קוצים, מפני שהוא מקום טהרה, שאין רגל בני"א ובהמה מצוין שם (טור). ומטעם זה היו רבים מגדולי ישראל הרחיקו מושבם למקום הרים וגבעות ויערות רחוקים ללימוד תורה ולעבודת ד' בגדר של התבודדות. וכשם שכל הדברים התוססים מקום חשוב בחיים, עוסקים ומטפלים בהם, כן גם דיני איסור והיתר, סובלים שינויים והתחדשות מוזמן לזמן, התהדשות בדיני איסור והיתר לשם תיקון הדבר וקיומו. ויותר מכל שארי הדינים, דיני איסור והיתר היו נמסרים לחכמי ישראל בכל דור, להשתמש בהם לפי הבנתם ושיקול הדעת. כמבואר בפרק מי שהוציא (עירוכין), דרש רבי דוסתאי כו', מהו דכתיב, ויגידו לדוד הנה פלשתים נלחמים בקעילה כו', וישאל דוד בד' לאמר, האילך כו', למדנו משם שאין נשאלין באורים ותומים על דבר איסור והיתר (רש"י, יומא ע"ב). וזהו היסוד העיקרי לקיום התורה, התחדשות והתחלפות, בבחינת פושט צורה ולובש צורה, לפי צורך הזמן והמקום, פעמים לאסור ופעמים להתיר. כמבואר בגמרא (חגיגה, ג'). ואף הוא

(מחבר). ראילו היה מחמת נקב, היתה נדבכת באונא אחרת, אלא הפשטת ליחח היא (ט"ו). הש"ך מסכים לסברת המחבר והרב, וכן המנהג להכשיר במינה ובה (פמ"ג). ודוק שאין הסירכא קצרה מבשר הריאה, כשנופחין הריאה, אבל אם קצרה, עד שמכח הסירכא הבשר שתחתיה מקמיץ, ואינו עולה בנפיהה היטב כשאר הריאה, טרפה (רמ"א). הטעם, משום דסופה להנתק כו', כשתנתק יהיה נקב, מידי דהוי למאן דאמר דיש סירכא בלא נקב, דלא כסדרן טרפה, משום דסופו להתפרק, ויהיה נקב (ש"ך). והנה אם הסירכא מקמיץ ועוברת ע"י מיעוד, לטעם הש"ך כשרה, כמו שלא כסדרן בעוברת, דאין סופו להתפרק ולעשות נקב, ה"ה כאן, ואלו לטעם הר"מ, דהוי אטום, יש להחמיר אף אם עוברת ע"י מיעוד, ויש לעיין (פמ"ג). והנה אם חתכו הסירכא, וחקמט נשאר כך, לכאורה יש להתיר, דלא שייך לומר שמא היה סופה להפשט ולהתקדע, אמנם נראה דהוה תר"ל, סירכא על הקמט כו', ולענין דינא, במיעוד בה"מ יש לצדד להקל, ואם הסירכא על הקמט, ובי' דאשיה דחוקים מן פירכא על חקמט הקמט, באופן דלא הוה תר"ל צ"ע, ואין להכשיר (שם). כתב השמ"ח, ל"ב, אם אחד מהחיתוכים יותר ארוך, וסירכא ע"ג, לא הוה ממקום למקום, וזה פשוט תלויה עולה בנפיהה (שם). וכל סירכא תלויה שעולה בנפיהה הריאה (ראו ודאי נקבה הריאה, וסירכא שמנתקת על ידי נפיהה, טרפה, דדמי למיעוד, ומיהו לדידן דמקילין במיעוד, ה"ה בהכי, ש"ך) או שיש מכח בדופן כנגדם, טרפה (רמ"א). דודאי ניתקה משם, ועיין בסעיף כ"ג, איזה הוה מכה בדופן (ש"ך). הראה מקום לסי' כ"ג, דבחירות שחורות לא הוה מכה בדופן לענין זה, ומיהו דיעבד אם לא ברקוחו אחר מכה,

הש"ך הניח זה בצ"ע, דמשמע דדין א' להם, כעובי אצבע קטנה, והשמ"ח החליט, דהכא בעינן כולה, עד שאין מחט יכול לכנוס שם. וברבוק לגרירת אין לחלק בין ימנית לשמאלית, וכן בשומן אפי' צד א' רבוק, והשני פרוד, כשרה (שמ"ח), וכל אלו צריך עיונא ואסיפת חכמים, ואין לסמוך על הבודקים (פמ"ג). וכן אם היתה כל חריאה רבוקה בשדרה, כי אומרים שדרך רבותיהו בכך, ואין זה סירכא (בהא, המחבר נמי מורה, ש"ך, ואף גג האומות לחוד, יש להכשיר, ובמקום שנהגו כן, אין לסתור מנהגם, ודוקא ב' אומות, ולא אומה אחת, שמ"ח). ואין להתיר בכל זה בלא שאלת חכם ומומחה מורה הוראה, ואין ללמוד ממקומות אלו לשאר מקומות שנסדכה שם בריאה, כי בשאר מקומות אין חילוק בין רבוק כולו או לאו (רמ"א).

(ח)

פירכא תלויה סירכא היוצא מן הריאה והיא תלויה, שאינה רבוקה לשום מקום, כשרה, ואינה צריכה בדיקה (מחבר). אע"ג דאין סירכא בלא נקב, כאן מותר, לפי שהסירכא שמחמת נקב נפרכה למקום אחר, אבל סירכא תלויה אינה אלא הפשטת ליחח, וע"כ נראה לי, דצריך בדיקה, כמו סירכא עוברת, דהא חד טעמא היא, דסירכא תלויה, וסירכא עוברת שניהם אנו מחזיקים להפשטת ליחח (ט"ו). צריך לנפחה שמא יעלה הסירכא בנפיהה דטרפה, ובחפ"מ ודאי יש להתיר אם לא ברק ברק (פמ"ג). ואם לא נפחה כלל, ג"כ כשרה, גם בעוברת ע"י מיעוד (שם). וסירכא תלויה היוצאת מהבועה, טרפה, מפינרא, כשרה (רמ"א).

(ט)

פירכא ממקום למקום סירכא שהיא ממקום למקום, באונא או באומה עצמה, דינה כדין סירכא תלויה

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

פחח ודרש (קהלת, י"ב), דברי חכמים כדרכונות, וכמסמרות נטועים בעלי אסופות, למה נמשלה דברי תורה לדרכונות, לומר לה, מה דרבנן זה, מכון את הפרה לתלמיה, להוציא חיים לעולם, אף דברי תורה מכונים את לומדיהם מדרכי מיחה לדרכי חיים כו', ת"ל נטועים, מה נטיעה זו פרה ורבה, אף דברי תורה פרים ורבים. בעלי אסופות אלו ת"ח שיושבים אסופות אסופות, ועוסקין בתורה, הללו מטהרים, הללו מטמאין, הללו אוסרין והללו מתירין כו', ושמא יאמר אדם, איך אני לומר תורה מעתה? ת"ל כולם ניתנו מרועה אחד, אל אחד נתנו כו', שנאמר (שמות, כ'), וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר, אף אתה עשה אונן באפרכסת, וקנה לך לב להבין, לשמוע דברי המטהרין ודברי המטמאין, דברי האוסרין ודברי המתירין כו' (כולן אל א' אמרן, אין לך אדם מבני המחלוקת כביא ראייה מתוך אלקי אחר, אלא מתורתו של הקב"ה, פרנס א' אמרן, אין לך מביא ראייה מדברי נביא הבא וחולק על משה רבינו, עשה לך באפרכסת, מאחר שכולן לבם לשמים, עשה אונן שומעת

כבהמת ישראל. והיכא דמפסיד השוחט, בגון שיש חוק קבוע לשחוט דבר קצוב בכל שבוע, אפשר דהוי כבהמת ישראל. ומ"מ אין לסמוך ע"ז. אמנם בכה"ג מביא דאם יש לו שבר מכשירות, או שבר חגאבילה, הוה כבהמת ישראל (פמ"ג).

(יא)

מכנים אצבעו יש מי שכתב שמכנים אצבעו תחת הסירכא תחת הסירכא ומגביה קצת, אם נפסקה מחמת הגבהה כל שהוא, סירכא בת יומא היא, ובשירה, ואין להקל בכך אלא כבהמת ישראל, ואין סומכין על בדיקה זו, אלא כבודק בשר וירא ד' מרכים (מחבר).

(יב)

להשקות הבהמה טוב להשקות הבהמה סמוך לשחיטה (מחבר). כ' הבלבו, קבלה מאת זוכחי הזבח, שבהמה שלא הושקתה מים קודם לשחיטה, בולה מליאה סירכות דקות וקשות כו' (ש"ך). טוב להשקות מים צוננים, תב"ש, וכשארע איזה שאלח בריאה, יש לפסוק מיד, ולא להמתין במה שעות, כי אז מתקשה הריאה, ולא עוברת ע"י מיעוץ. גם אם בועץ בשיפולי, לאחר שתתיבש הריאה, א"א להעלות חוט בשר מקיף. ע"כ מיד בהוציאו הריאה יראה מיד (פמ"ג).

(יג)

זריזות בבדיקת פנים יש מי שאומר, שהבודק יכניס ידו כבהמה בזריזות בלא רפיון ידים (בכל נוסחי הל' בדיקה כתוב, שיכנס ידו בנחת, ויזהר שיחתוך חצר חכבד בנחת, ולהטות ידו לצד הצלעות, ויוליך ידו לפנים בנחת כו', רש"ל, רא"ש, ט"ז), ואם נתפרקה שום סירכא כשמכניס הבודק ידו, מוציא הריאה לחוץ ובודקה, אם היא סירכא, ימצא ראשו בריאה או ברופן, ואם לאו, ריר היא, ובשירה, ואין

ולא נפחוהו כלל, בשרה. ועיין שמ"ח שהקיל, אם לא עיין בצלעות, והחמיר בבהרות שחורות, ויש להקל (פמ"ג).

(י)

מיעוץ ומשמוש כל מקום שאסרו סריכת הריאה אין הפרש בין שתהא הסירכא דקה פחות השערה, בין שתהא עבה וחזקה ורחבה בגודל, ולא באותם שממעבין ביד, ואם נתמעכה תולין להקל, ובל הנוהג כן כאילו מאביל טרפות לישראל (מחבר), לשון רש"ל, ובענין חנינוע, אז נובל לנענע, אף שאין ניתקה במיעוץ היד, המנהג להתירה כבהמת ישראל, ודוקא כבהמה גסה, ומ"כ בשם מהרי"ל, מתי שמנענין הריאה ונשאר הסירכא בכשר הריאה, טרפה. משום דאין סירכא בלא נקב, אבל נשאר בשומן הלב, בשרה, וסברא ישרה היא בו', אבל אם ניתקה באמצע, אין כאן הוכחה דמן הריאה בא, עב"ל, וב' עוד, דיכול לנענע אפי' הרבה פעמים, ונוהגין לחתוך הכבד קודם חנינוע, ע"כ, ומבואר בב"י, דאין היתר נינוע אלא בנסרך לשומן הלב דוקא, והדבר פשוט שאין אנו בקיאים בנינוע זה, ע"כ אל יסמוך אדם על נענוע רק חכם גדול (ט"ז), ואנו לא דאינו מימינו מי שנהג הקולא בנענוע, אלא במיעוץ ומשמוש, וכן כתב השמ"ח, ל"ו, ומיהו אם הכנים הבודק ידו וניתקה, ולא נודע מקומו איה, בשרה, דאנו אומרים ריר בעלמא היא, אבל אם נשארה מחוברת במקום א' בדופן, אסורה. וה"ה דאם הכנים הבודק ידו תחת הסירכא, ולא הגביה ידו כלל, וניתקה הסירכא, אף שניתקה באמצע, יש לחפשיר כבהמת ישראל, והבודק הוא ירא ד'.

ולענין כל מקום שנזכר בהמת ישראל, ב' השמ"ח, מ"ד, דלא הוה בהמת ישראל שנוטל השוחט הברבשות מהם, או מפסיד קצת, אלא א"ב צריך בשר לע"ש, או לצורך גדול, דינו

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

ולמוד, ודע דברי כולן, וכשתדע להבחין איזה יכשר, קבע הלכה כמותו (רש"י), דרש רבא (ישעיה, ס'), ועמך כולם צדיקים, בין שאמר להדליק, בין שאמר שלא להדליק, שניהם לא נתכחונו אלא לדבר א', (עיין רש"י), תוכן הכתנה בכל זה הוא, שהחילוקי דעות הן רק באופן השקפה צורך ודרישת הזמן, לזה נראה כך, ולזה השקפה אחרת על אופן הענין.

כוחה דהתירא ונכון לדעת, כי דעת חכמים נוטה יותר לדעת המתירין, כגאמר בתז"ל, זכוחה דהתירא עדיף, ואין דעתם נוטה מזה שמרבה באיסורין, כמבואר בגמ', חניא ר' נתן אומר, הנודר, כאילו בונה במה, והמקיימו כאילו הקריב עליה קרבן (גדרים, כ"ב), ומבואר בירושלמי בפרק פוחתין, לא דיך במה שאסרה תורה, אלא שאתה אוסר עליך דברים אחרים (ר"ן), וכן מצינו עוד בתז"ל, יש בוטה כמדקרת חרב, ולשון חכמים מרפא (משלי), מלת בוטה לא מצינו במקרא, אלא לגבי גזר ושבועה, כמו לבטא בשפתים כו', לפי שהדיבור החיצוני נקרא ע"ש השפתים, שנזכר בלא כונת הלב כו', ולשון חכמים שהוא דיבור הפנימי

אלקים חיים. ועור שאר אחרונים הסכימו והמליצו טוב בער מנהג זה. ועיין בלבו"ש, דהיכא שהסירכא עברה ע"י קליפה, צריך לקלוף גם ההתפשטות שחוץ לשטח עובי הסירכא, לפי דאות עיני הבורק. ואם מבצבץ תחת ההתפשטות, ג"כ יש להטריף (לבושי שרד בתשובה, סוף סימן זה), ועיין בס' דעת תורה, שמישב רברי המקילין לברוק רק במקום הסירכא, ולא בהתפשטות. ועיין בשו"ת דעת הזבח, סימן י', שהאריך בזה וכתב, שלענין התפשטות אין נפ"מ אם עברה הסירכא ע"י מיעוץ או קליפה, ומסיק, דאם מבצבץ במקום ההתפשטות, ויש לתלות מחמת שהקליפה היה שם בחזק קצת, יש להקל. וכ"ש בנקרע או נאבדה בלי בדיקת פושרין במקום ההתפשטות, דיש להקל, עכ"ל. ומבואר בבית אפרים, דאם עברה הסירכא, ובמקום הסירכא לא בצבץ, כ"א ברחוק ב' קשין, יש להקל (שו"ת שבסוף הספר, סימן י"ב). ואחר שנתמעך, נוהגין לבדוק ברוק בדיקת רוק או פושרין, לדאות אם אינו מבצבץ (ש"ך). ולא במים צוננים דמטרשי ליה, ומשמע רלא הוה רק מנהגא ולא חיוב. והלכך אם נאבדה בלי בדיקת רוק, בהפ"מ יש להקל, והתב"ש החמיר (פמ"ג). ואע"פ שהוא קולה גדולה, כבר נהגו כל בני מדינת אלה, ואין למחות בידם (למעך הסירכות), מאחר שיש להם על מה שיסמוכו. ומ"מ צריך הבורק להיות ירא אלקים, שיודע ליתור למעך בנחת (לא ימשמש ע"י חול ועפר (ש"ך) שלא ינתק בכח (רמ"א). ז"ל רש"ל, שמעתי שמקצת קהלות שאינם מני תורה, לוקחין סמרטוט עבה וממעכין בו, בוראי אנשים כאלו מאכילים טרפות לישראל כו' (ט"ז). הט"ז הזהיר בזה רק לגלגל בין

להקל בכך, אלא בבחמת ישראל, ואין סומכין על קולא זו אלא בבודק כשר וירא ר' מרבים (מחבר). ויש מתירין לשמש בסירכות ולמעך בהן, ואומרים שסירכא אם מיעוץ, קליפה, ימעך אדם בה כל היום, לא תנתק, ולכן כל מקום שיתמעך, תולין להקל ואומרים שאינה סירכא, אלא ריר בעלמא (רמ"א). ורברי המתירין אני אומר, ברוך שבחר בהם וברבריהם, כי מושג בשכל שכך היא כו', והסירכא אם ימעך אדם אותה כל היום, בין אצבעותיו, היא הולכת ומתחזקת, עכ"ל רש"ל. וכמו כן המתפרקים בהכנסת יד הטבח, אינן סירכות (ש"ך). ויזהר ג"כ שלא למעך בחזקה כ"ע יגלגל בין אצבעותיו, לא כאותן שקולפין הסירכות מעל הריאה (עיין מש"ז, י"ז, שפ"ד, ל"ג). המנהג במדינות אלו, להסיר הסירכא ע"י קליפה, ואע"פ שאין רוח חכמים נוחה הימנה, כיון כו', אעפ"כ ערבים עלי דברי הגאון המפורסם מו"ה פענרער זלה"ה, שהמנהג הזה יש לו על מה לסמוך. שכיון שנקלפה מעל הריאה, זו היא האות, שלא קלטה הסירכא את קרום הריאה, רק מחמת הליחות שמבחוץ התחילה להתקדם על הריאה כמו מלבוש על הריאה. וכמעשה שהבאתי בס' ל"ה, שנתפשט קרום ונעשה כמין מלבוש להריאה, וקלפו בנחת מעליה, ונמצאת הריאה שלימה, והכשרוה. ומה לי כולה ומה לי מקצתה, כל שנקלף בנחת, הרי שאין להסירכא שורש בקרום הריאה, ומבחוץ באה ונברקה שם וכשרה. אבל אם נשאר איזה דלדול, א"כ שרושה פתוח אל הריאה, וטריפה (בית אפרים, סעיף קכ"ו). והסכים לזה גם הלבו"ש בתשובה, וגם החתם סופר סי' ל"ט הסכים להיתר זה ואמר, ברוך שבחר בעמו ישראל ובמנהגיהן, ורברי המתיר, הם דברי

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

בכונת הלב, נקרא ע"ש הלשון. הוא מרפא למצוא לו פתח חרטה (מהרש"א). וברצון ההשגחה העליונה נמסר הדבר לחכמי הדור, לישא וליתן בבל הדברים הנזכרים לפי דאות עיניהם. כמבואר בפירוש בתורה, "לא תסור מן הדבר, אשר יגידו לך ימין ושמאל (דברים, י"ז, א)". אפי' אומר לך על ימין שהוא שמאל, ועל שמאל שהוא ימין בו' (סנהדרין, ב"ט). המפרשים נתקשו על נתינת כח גדול בזה, לעשות בתורה ומצות, אף אם הדבר נראה כנגד המציאות והשכל, ואמרו, בי לפי דברי חז"ל שאמרו, שמא יאמר אדם, הואיל והללו מטמאין והללו מטהרין כו', איך אני לומד תורה, ת"ל נתנו מרועה אחד, בולן אל אחד נתנן בו'. וקשה, הלא הדרא קושיא לדוכתא, וסוף סוף, איך אני לומד תורה. אלא ביאור הדבר הוא, שבכל דבר טומאה וטהרה, יש כמה פנים לטהרו, וכמה פנים לסמאו. ואם התורה התיירת, הוא מפני שהצדדים המראים פני טהרה, הם מרובים יותר מן הפנים המראים טומאה, וכן להיפך. וה"ה בדבר מותר ואסור, ובשר ופסול. ומטעם זה אמרו חז"ל סוף פרק דיני ממנות, שאין ממנין לסנהדרין עד שיוודע לטהר השרץ מן התורה. וטעמו של דבר, שאם לפעמים צריכים להוראת שעה לפסוק נגד התורה, משום עת לעשות לך השרו תורתך, או יכול החכם לצרף לסברת עת לעשות כו', אותן מיעוט סברות, שכבר נדחו מחמת הרוב, ולילך אחר המיעוט. אבל אם אין החכם יודע שום סברא אל ההיפך, או לעולם לא

הרכים, דהיינו שהוא תוך שנתו, וחוא יונק. אבל גדיים וטלאים, אע"פ שאינו יונק, כל שהוא נקרא בשם גדי וטלה בלשון בנ"א, דינו שלא למעך בהם, עכ"ל (ש"ך). והתב"ש כתב, דבין גדיים ובין עגלים דינא הכי, כ"ז שנקראים בלשון בני אדם עגלים. וזה דוקא בשלא כסדרן, הא בכסדרן כשרה אף בגדיים וטלאים. וכי השמ"ח מ"מ אם נדבקו האונות מראשון ועד פוסן בגדיים וטלאים, ומפרידן באצבע והן שלמים, כשר הוא, דאין זה מיעוץ (פמ"ג).

(יד)

הכחשה בין חבורקים בודק שהוציא ידו ואומר טרפה, ואחר כך הכניס אחר ידו ולא מצא טרפות, הראשון נאמן (מחבר). דשמא השני העבירה, כשהכניס ידו בחוזק, או הראשון העבירה בהוצאת ידו. ועד א' נאמן באיסורין בדבר המסור בידו (ט"ז).

(טו)

אמתלא טבח שהכניס ידו ואמר טרפה, ונתברר אחר כך שלא נפתח הטרפשו, ונמצא שהטבח לא נגע בריאה, ופתחו הטרפשו ובדקוהו ולא נמצא טרפות, מכשירין אותה (מחבר). זה מיירי שהטבח אומר בפירוש שבריאה מצא טרפות, אבל אם אמר סתם טרפה, יכול לומר שמצא איזה נקב בחצר הכבד, מה שלא מצא השני כו' (ט"ז), ואם אירע שלא נפתח העור, או עדים אומרים שלא נגע כלל בבהמה, אם הוא בודק לחוד, כשרה, ואם הוא שוחט ובודק, אפשר דבשחיטה נטרפה, ונתירא ואומר כן, ומה שאומר טרפה סתם, עיין בל"י. אבל אמר כשרה בשחיטה, שוב אינו נאמן, וכן אם אמר טרפה, ואח"כ אמר אמתלא למה אמר כן, נאמן. עיין סי' וב' (פמ"ג).

(טז)

אחד אומר כסדרן, ואחד שלא אומר הבודק שלא כסדרן היתה, ואחד מכחישו ואומר כסדרן היתה, מעמידן הבהמה בחזקת היתר (מחבר).

אצבעות, ורוק הוה לחומרא, ולא לקולא. והנה מיעוץ זה רבו המתפרצים בעוה"ר עתה, ויש לספק טובא, אם בעינן שלא ישאר שום דלדול סירכא משני צדדים, אם נסרכה אונא לאונא, ואם נסרכה למקום אחר, אם עברה ראש אחד במקום שדבוקה לריאה, די, או אף אם ממעכה באצבע ע"י גלגול היד ונשארו שני ראשים מחוברים די, דודאי ריר הוא. כללח דמילתא, סירכא תלויה ומינח ופח, נוהגין במדינות אלו להתיר, ועכ"פ נראה דצריך נפיחה. ומיהו אם לא עיין ולא נפח בין בתלויה בין מינה ובה, כשריה דיעבד, וכ"כ השמ"ח (פמ"ג). ויש מקומות שאין מנהג למעך בסירכות חורדא, ויש מקומות שנוהגין להקל גם בזה. ולי נראה כסברא הראשונה, שלא למעך בודא, כו', אבל המנהג בעירינו, למשמש בכל הסירכות כו' (רמ"א). ונראה דאין למעך בסירכא דבוקה היוצאת מבועה או טיגרי מיעוץ בתר"ל (ט"ז). וה"ה כל תר"ל, ומיהו אין שווין, דאילו

מבועה למטה מחציין בחלון לא מהני מיעוץ. ומטיגרי למטה מחציין, מהני מיעוץ. משמע מדבריו של הט"ז, הא תלויה מבועה מהני וצ"ע בזה. מעשה בא לידי, בסירכא שלא כסדרן, ועברה ע"י מיעוץ, וראו שקרום העליון היה נקוב, ושמו רוק ולא בצבצה, כי הקדום הב' שלם, ואמרתי להטריף. דניקב עור הריאה, ריעותא מיקרי וסירכא עליה (פמ"ג). ונכון לחוש כו', כתב הב"ח, ונהגו אפי' שלא במקום הפ"מ, והנח לישראל, מוטב שיהיו שוגגין כו' (ש"ך). וע"כ מי שהוא בעל תורה, לא יאכל משום סירכא, כ"א כסדרן למטה מחציין, יש להקל לבעל נפש, ואף גם זאת לצורך שבת או יו"ט (פמ"ג). עוד נהגו בעירינו להטריף כל סירכות גדיים וטלאים ועגלים חרכים, ולא למעך סירכות בגדיים וטלאים בהם כלל. כי יש קבלה בזה להטריף.

כי הסירכא עדיין רכח ומנתקת ע"י מיעוץ (רמ"א). כ' הב"ח, נראה בעיני, שדקדק הרב בלשונו, לחלק בין עגל לעגל, דדוקא בעגלים

א ח ל מאכלות אסורות **ר ח ל**

יטהרו אפי' בהוראת שעה, והרי הוא מחייב לטהרו, מטעם סמך עת לעשות לדי' למיעוט סכרות הנוטין אל ההיפך. ואם ב"ד של מטה פוסקין טהור על דבר שהוא טמא מן התורה, הואיל שיש גם לטהרו, סמך רובא של ב"ד של מטה שהסכימו לטהרו, אל מיעוט סכרות שיש לו בלאו הכי לטהרו, ואתרע רובא של טומאה. כי נתן ד' כח גם לב"ד של מטה לעשות סכרא לכאן ולכן, ונתברכו הסכרות הנוטין לצד טהרה, וע"כ יפה אמרו חז"ל, עשה אוניך כאסרכסת, וקנה לב לשמוע, דברי המטהרין ודברי המטמאין. כי כפי האמת כל אדם צריך לכלל הסכרות, כי א"א להיות מן הסנהורין, עד אשר תהיה לו יד בכלל הסכרות. ומטעם זה ראוי לקבל מהם, אפי' אם אומרים על ימין

טבחים עכו"ם רגילין לעשות כן, יש לחוש אפי' בדיעבד. ולכתחילה יש ליוזהר בכל ענין (רמ"א). ואל תאמר מאין לימא לן דהיתה סרוכה כו', דכיון שהניחו אצל העכו"ם, הוה כמזיד (ש"ך). אפי' בהפ"מ אסור כו', כיון דהוי כמבטל איסור דר' במזיד דאסור לו, ולפ"ז לאחדים מותר, והיינו לצורך שבת וסעודת מצוה או עני, דאי לאו הכי ל"ש הפ"מ. ונ"ל דאף אם נמצא סירכא תלויה, דליכא ס"ס לכאורה, אפ"ה שרי מטעם ספק דר' לקולא. כי סירכא תלויה לא מיקרי ריעותא כל כך (פמ"ג).

(יח)

ריאה שניקבה, ודופן פותמתה ריאה שניקבה במקום חיתוך

האונות, בגב האונה נגד הדופן, ודופן פותמתה בסירכא בבשר שבין הצלעות, או בבשר ובעצם, כשרה (ואין צריך בדיקה, ש"ך). אבל אם היא סרוכה לעצם בלבד, טרפה (ולא מהני בדיקה, ש"ך). וכן הדין בכל השלם שכנגד האונות למעלה עד הערוגה, כשרה. מפני שהמקום צר ונדחקה לדופן, והוא פותמו. ונקרא דופן, עד החוט שמנקרים מהחזה, ומשם ואילך נקרא חזה, ואם נסרכה שם, טרפה. ואם נסרכה על גבי חוט שבחזה, דינו כאילו נסרכה בחזה, וטרפה (מחבר).

ולדידן אין נפקותא בחילוקים אלו, גם בכל החילוקים אשר יתבארו עד סוף הסימן. כי כבר נהגו באלו הארצות להטריף הכל, ואין לשנות, כי מנהג הקדמונים הוא באשכנז וצרפת. ולכן אין להכשיר שום סירכא בריאה, אם לא ב' אונות הסרוכות בכסדרן למטה מחציין לצד עיקרן. וה"ה אונה באומא בכסדרן כה"ג. וכבר נתבאר, שנהגו להקל בסירכא המתנתקת ע"י מיעוץ ומשמוש (רמ"א). וכן

שאמדינן נשחטה הותרה (ט"ז) מיירי שבאו שניהם בב"א לב"ד (ש"ך).

(יז)

הקונה ריאה ומצא סירכא הקונה ריאה ואמר שמצא

בה סירכא במקום שהיא טרפה, והמוכר אומר שהיתה במקום כשרה. כיון שבאו שניהם בב"א לב"ד, אין כאן עדות, והרי זה כבהמה שנאבדה ריאה קודם שנבדקה (מחבר). בבת אחת כו', הנצרך לזה, דאילו בא הקונה תחילה לב"ד, והיו אוסרים על פיו, תו לא היו מאמינים לשני להתיר. כי אין דומה לנאבדה הריאה שאסור לקצת גדולים, משום דסרכות מצויות בבהמה כו', אמרינן אילו היתה בפנינו, שמא היינו מוצאים בה סירכות, וסירכות אוסרות ברוב הריאה כו'. משא"כ כאן בב' הסעיפים, ובסעיף ה', דהכל מודים שריאה זו יפה היא כולה, רק שבמקום א' נסתפק בה בזה אם היא אסורה או לא, ודאי לא אמרינן דסירכא אסורה מצויה טפי במקום זה, מסירכא שאינה אסורה כו', ושני הצדדים שוה, בזה אמדינן נשחטה הותרה כו'. אבל מה שכתבתי לעיל סימן א' ביש הכחשה, אם שחט כהוגן שאסור. התם אמרינן בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת כו', והתם הספק בגוף השחיטה (ט"ז, ש"ך). אם האוסר בא תחילה, אין איסור, רק אם כבר אסרו הב"ד ע"פ אותו העד. הא לא פסקו עדיין, אף שהאוסר בא תחילה, אין לחוש, דומיא דאשה ביבמות, קי"ז (פמ"ג). ואם באו זה אחר זה, ה"ל דברי האומר טרפה כשנים, כיון שכבר נתקבל עדותו בב"ד כו' ש"ך. וכן במקומות ששוחטים אצל עכו"ם והניח הבהמות אצל עכו"ם בין שהיטח לבדיקה, אין חוששין שמא העכו"ם הכניס ידו ונתק הפירכות, בדביקת הריאה דד', וספיקו לקולא. מיהו אם

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

שהוא שמאל, מצד אותן סברות הנוטים גם לצד שמאל כו'. כי הכל לפי ראות עיני הדיין כו', כי בידו לידון ע"פ אומד דעתו, כמ"ש, "אמת ומשפט ושלום בשעריכם". ואמר שפטו על שלשתן. ובשעריכם לשון שיעור, כי שלשתן צריכין השערה שכלית, ואומד דעת לפי הזמן והמקום, כי לפעמים צריך לשנות האמת מפני השלום, וכיוצא כו' (כל"י). ואפי' תחשוב בלבך שהם תועים, ובדבר פשוט בעיניך, כאשר אתה יודע בין ימינך לשמאלך, תעשה כמצותם. ואל תאמר איך אוכל החלב (בצירי) הגמור הזה, או אהרוג איש הנקי הזה. אבל תאמר כך צוה אותו האדון המצוה על המצוה, שאעשה בכל מצותיו, ככל אשר יורינו העומדים לפניו במקום אשר יבחר. ועל משמעות דעתם נתן לנו התורה, אפי' יסעו. וזה כענין ר' יהושע עם ר"ג, ביום הכיפורים שחל להיות בחשבונו. והצורך במצוה הזאת גדול למאד, כי התורה ניתנה לנו בכתב, וידוע היא תשתוינה הדיעות בכל הדברים הנולדים, והנה ירבו המחלוקות ותעשה התורה כמה תורות. וחתך התורה לנו הדין, שנשמע לבי"ד הגדול, העומד לפני השם במקום אשר יבחר, בכל מה שיאמרו לנו בסירוש התורה, בין שקבלו סירושו עד מפי עד, עד משה מפי הגבורה. או שיאמרו כן לפי משמעות המקרא או כוונתה. כי על דעת שלהם הוא נותן התורה לנו, אף יהיה בעיניך כמחליף הימין לשמאל. וכ"ש שיש לך לחשוב, שהם אומרים על ימין שהוא ימין כי רוח ד' על משרתי מקדשו, ולא יעזוב

בשיפולי הריאה, וסירכא יוצאת משם לרופן, טרפה. ואם סירכא יוצאת משיפולי אונה, ומתפשטת ע"ג האונה, ונסרכת לרופן. אם רוב הסירכא היא בגב האונא, כשרה, ואם לאו, טרפה (מחבר). מ"כ, אם סירכא תלויה יוצאת בשיפולי אומה, ובסוף הסירכא עבה היא, ותלוי בה כמין כפתור, ונראה ככועה מליאה מוגלא, אפ"ה נראה רכשר, דהתפשטות ליחה היא. ומ"מ בדיקה בעי, עכ"ל. ואני אומר, דהוי כועה בשיפולי וטרפה. בילדותי ראיתי מעשה בטבח אחד בריאה,

עצם בריאה שהיה עצם דק אחד ארוך, וקצת מונח על הריאה מבחוץ.

ורבק בעורה לרחבה, וקלף אותו ממנה, ונפח בה ולא היה מבצבץ, והכשירה, מטעם שהבורקים אומרים, שמצלעות הכחמה נקלף ונדבק בריאה שתחת הצלעות כו'. ולי נראה דטרפה, כיון שאפשר לו לינקב הריאה, בעי בדיקה מדין התלמוד, ואנן אין בקיאיין בבדיקה. ותו, דיש לחוש שמא נקב גם במקום אחד (ט"ז). עיין ט"ז בדין כועה היוצאת מסירכא תלויה כו', והסכמת אחרונים, אם היא סירכא דקה, כשרה, דהפשטת ליחה היא. ומ"מ נפיחה בעי, ואי לא נפח טרפה, אף דבסירכא תלויה, אי לא נפח כלל כשרה, כאן איכא דיעותא, דיש מוגלא בראשה, א"כ אף דיעבד מעכב הנפיחה, ואם היא סירכא עבה, הו"ל כועה מדולדלת, וטרפה. וכן העלה השמ"ח, ל"ד. ובר"מ הביא דין כועה

כועה מדולדלת מדולדלת, טרפה, וכן הלכה (פמ"ג). וברין עצם המדובק

בריאה, אינו דומה לדין מחט בריאה, דהתם כח הדוחה טבעו לדחות לחוץ, משא"כ כאן. ועוד, דהתם בה"מ הקיל הרמ"א, וי"ל, מאחד שנקלף בכח, חיישינן טפי שהיתה נקובת, ולחשש שמא ניקב א' מאברים הפנימים, יש לעיין, מ"ש מנשבר הצלע בסי' נ"ז, דאף שיש עוקץ לא חיישינן. וגם לא דמי למחט בחלל

כל הסירכות שיתבארו בסי' זה, ככולו נוהגין למעך. וזה חפלה נקוט בידך, כל סירכות שבעולם נוהגין למעך ולבדוק אח"כ אם עולה בנפיחה. חוץ מכסדרין, דהיינו מהיתוך לחיתוך למטה מהציין, לצד עיקרן. וסירכא תלויה ודבוקה בגדרת או בסמפון השומן או בשדרה, בענין שנתבאר בסעיף ז' דכשר. וכן אם תורדא נדבקת למטה בשורש שלה, וכל אלו כשרים בלי מיעוץ, ובלא שום בדיקה, מטעם, דהיינו רבותייהו. כך נוהגין בארצות אלו, וכן הוא ברברי אחרונים (ש"ך).

והטעם (של דברי הרמ"א שנוהגין להטריף) דאין אנו בקיאיין, איזה מיקרי סבוכ (בנסרכה לרופן), ואיזה מיקרי גמורה. או דאפשר דהלכה כר"ף, דאף במכה ברופן בעי בדיקה, וא"א בקיאיין. דע, דהשמ"ח כתב, דביש מכה גרע טפי כו', ולדעתי יש לילך בזה אחר המנהג, והיכא דנהוג למעך, אך בכה"ג אין לגעור בהם, ובפרט בה"מ. ואם מכה ברופן, היה נראה, דאם נתערבה הכחמה בלא נורע, לסמוך על המ"ב בסי' ל"ז, אף באין הפ"מ, כי יש כמה ספיקות, ועכ"פ, נסרכה במקום רבותא, או באומה ויש מכה, הוא ספק סירכא, ולא ודאי. והחלב מותר מה שנחלב קודם ג"י. אמנם למה שהעלה הש"ך, ט', אין נס"מ לענין החלב, אלא לענין תערובות הבהמה עצמה. והא ודאי דאין סירכא פחותה מג"י אף לדעת התוס' דיש סירכא בלא נקב. ועיין סי' פ"א (פמ"ג).

(יט)

דוקא כנגד האונות, הוא דמכשירין, אבל שלא כנגד האונות,

טרפה (מחבר). נראה, דכל שכנגד האונות דוקא הוי רבותייהו, ושלא כנגד האונות, לא הוי רבותייהו (ש"ך).

(כ)

סירכא תלויה, וכפתור לבסוף הא דמכשדינן, דוקא כשהנקב נגד הרופן. אבל אם ניקב מכפנים, או אפי'

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

את תסדיו, לעולם נשמרו מן הטעות ומכשול. ולשון ספרי, אפי' מראין בעיניך על ימין שהוא שמאל, תשמע להם (דמב"ן). ומפני שניתן כת גדול כזה להשופטים הקדימה התורה והזהירה: שופטים ושוטרים כו', ושפטו משפט צדק (מנה דינין מומתים וצדיקים, רש"י), לא תטה משפט כו', צדק צדק תרדוף כו' (הלך אתר ב"ד יפה, ספרי, רש"י). וכתבי, שפתי כהן ישמרו דעת, ותורה יבקשו מפיהו (מלאכי) אם אין הרב דומה למלאך ד' צבאות, אל יבקשו תורה מפיהו (תז"ל). והקב"ה בכבודו ובעצמו נותן עין על מעשה השופטים, אם אין שקר בלבם. כמבואר במפרשים בפסוק, אלקים נצב בעדת אל בקרב אלקים ישפוט. כי הקב"ה נצב להיות שופט את שופטי ישראל, על העולה הנעשה בקרבם. זה"ש, בקרב אלקים, דהיינו הדיינים, אותם ישפוט, לדבר עמהם משפטים כו' כי המשפט לאלקים הוא (כל"י). ולא כל מי הרוצה ליטול את השם של דיין ומורה, יבוא ויטול, כי צדיקים לזה הסכמה עליונה. כמבואר בקרא, אם את הדבר הזה תעשה, ודאי משה לא יעשה דבר זה עד אתר שיצוה לו ד', וצריך הוא להמליך

(כה)

אונא ואומא אם האומה והאונא נסרכו נסרכו לדופן בסירכא אחת לדופן, אם רוב הסירכא מהאונא, כשרה. ואם רוב מהאומה טרפה, אם אין מכה בדופן. וכן אונא הסרוכה בסירכא אחת לדופן ולחזה, אזלינן בתר רובא. וכן אומה הסרוכה בסירכא אחת לדופן שיש בו מכה, והסירכא במכה וחוצה לה, אם רובה במכה, כשרה, ואם לאו, טרפה. וכן אם נסרכה האומה בסירכא א' לטרפיש ולמכה שבדופן, אם רובה במכה שבדופן, כשרה, ואם לאו, טרפה (מחבר).

ריאה שנמצא עליה כמו בשר בלוי בריאה חלב כיסוי, והוא בשר בלוי, קולפין אותו מעליה, ואם הריאה תחתיו שלם ויפה, כשר, מיתו צריך לבדוק הריאה בנפיחה (רמ"א), אתי לאשמעינן, דלא נימא דהבשר בלוי, עושה אותה טרפה. דאותו בשר הוא ממשות של ריאה, וא"כ יש כאן שינוי מראה דטרפה, קמ"ל דקולפין הבשר, ואין משגיחין בו ובמראיתו כו', ואין הבשר בלוי מזיק לה כלל. ושוב שמעתי, שמורה אחד הטרף בריאה שנמצא בשר בלוי וקלפוהו, והיה תחתיו כמו צלקת, דהיינו קמטים מטעם זה שהבין דכל שאינו יפה, טרפה, אע"פ שאין טרפה בלא"ה. ולא נהירא כלל, דאין לנו להוסיף טרפות כו', (ט"ז). משמע דבשר בלוי ל"ה ריעותא. אמנם אותן ווארצלען הנמצאין בריאה, יש לקלפן ולראות אם הריאה שלימה תחתיהם. וברדיקה זו מעכבת, אפילו דיעבד, לראות אם הריאה שלימה תחת הבשר בלוי, או תחת הווארצלין. ועיין מ"ש בריאה דקיימי גילדי ובמעשי דריינים, ה"ה כאן (מש"ז, כ"ד).

הגוף, דרוב בליעות דרך הושט, אז עכ"פ מידי ספיקא לא נפקא, משא"כ כאן. ועיין שמ"ח ע', דהיקל בהפ"מ. וכן הפר"ח ו', הקיל בזה. וכן אם נמצא עצם בחלל הגוף, בהפ"מ יש להתיר. הא אם ניכר שממקום אחר הוא, כמו עצם של דגים, ודאי לא גרע ממחט בחלל הגוף (פמ"ג).

(כא)

אם סירכא מן שבצד האומא, טרפה. ואם האומה לדופן סירכא עולה מאונא לדופן מכנגד האונה, ולדופן שכנגד האומה, אזלינן בתר רובא (מחבר).

(כב)

אם האומה סרוכה לדופן, אם יש מכה בדופן, כשרה ואינה צריכה בדיקה. ואם אין מכה בדופן, טרפה, ולא מהני לה בדיקה. ודוקא בסרוכה לדופן מכשירין ע"י מכה, אבל אם סרוכה לשאר מקומות, כגון חזה וגררת ושמנונית הלב וטרפיש, וכיוצא בהן, אע"פ שיש מכה בהן, טרפה, ולא מהני לה בדיקה (מחבר).

(כג)

בהרות שחורות מכה זו שאמרו, היינו שיש מכה בדופן, כעין נגע, אבל אם יש בהרות שחורות בלבד, אינו סימן מכה ממש. ואם נשבר הצלע, אע"פ שחזר ונקשר, קרינן ביה שפיר מכה.

(כד)

הריאה רבוקה לדופן אם כל הריאה רבוקה לדופן, אם אין מכה בדופן, טרפה, ולא מהני לה בדיקה, אפי' אם רבוקה כולה בלי פילוש. ויש מי שכ' שהמתירה, בר נידוי הוא, והכלים אסורים (מחבר).

א ה ל מאכלות אסורות ר ח ל

בגבורה תחילה. וא"כ היה לו להפוך הסדר ולומר "וצוך אלקים" קודם אם את הדבר הזה תעשה. ונראה שקאי על מה שכתב, והזהרת אתה את החוקים ואת התורות כו', ואח"כ ואתה תחזה מכל העם כו'. כי צריך אתה ללמדם תחילה משפטי ד', כי לאו כל כמיניה למנות דיין דלא גמיר ולא סביר. וע"ז אמר "אם את הדבר הזה תעשה, ללמדם תחילה חוקי אלקים ותורותיו, אז וצוך אלקים, יכול להיות, שיסכים הקב"ה על ידך. אבל קודם זה ודאי לא יסכים (שם).

לפי רוח הזמן, המקום, והאדם וגודל ההקפדה על ישרת לב של הדיינים והמורים הוראה בישראל הוא בא, מפני שכל הדיינים והמשפטים תלויים בשיקול הדעת וראות עיני המורה, הדיין והשופט, ועליו לשקול הדבר המובא לפניו, במאזני צדק הומן, ובאבני צדק המקום, ולמדוד בהין צדק של האדם, שהם שונים בכל הומנים ובכל המקומות, ובכל האנשים. כמדומו בחז"ל, כל הדין דין אמת לאמתו כו'. כי אין אמת כללי לכל, רק צריכין לדון את כל אחד בצד האמת השייך אצלו, לפי המצב ולפי המקום. ולזה צריכים מדריגה גבוהה של השגה בחכמה בינה ורעה, ויראת ד', לעמוד הדבר על משקל האמת והצדק. והוא משקל הפשרה, המאזנים שעל ידם נשקול שיקול הדעת בכל מקצעות הדיינים והמשפטים. כנאמר בחז"ל אמר רב הונא, כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים, שנאמר סוף דבר הכל נשמע את אלקים ירא ואת

סימן מ.

דיני טרפות הלב, ובו ו' סעיפים.

(א) חללי הלב. ניקב הלב. נמצא הלב בכיס מלא מים. אם שומן הלב סותם הנקב. בעוף. (ב) ניקב ולא הגיע לחלל. ספק ע"י חולי או קוץ. נתחבה קוץ בפנינו. (ג) נמצא מחט בלב. בטרפשא. בסמפון הגדול שבלב. נמצא עצם בלב. יש לו עוקץ.

(ט"ז). והנה שומן של עוף בלב, כפי הנראה סותם דרך הוא. ועיין כו"פ, ב', כתב, שומן הלב אינו סותם מדרבנן, דלא אתי לאיחלופי בטרפשא, ולפ"ז בעוף לא שייך איחלופי, ועוד, דשומן שלו דך, ורמ"א הביא מתוס' דהמעשה היה בעוף עכ"ל. ולא הבינותי, דשם לא הוזכר אי המעשה היה בעוף כו'. גם מ"ש בבהמה לא היה אלא מדר' כו' אין נראה להלכה, אלא מ"ה אסור, ומיהו ספיקא הוה (פמ"ג). וי"א דלא מהני סתימת שומן הלב, וכדאיתא בסמוך סוף ס"י זה, ויש לחוש לדבריהם (רמ"א). והב"ח חולק וכ', דהך דסוף ס"י זה מיירא נמי בטרפש הלב, ואין דבריו מוכרחים, והכי משמע מדברי הרמב"ם והכלבו, דבשומן הלב נמי לא הוי סתימה (ש"ך). הרמב"ם היה גורס טרפשא ודלכא, דבין חלב הטרפש ושומן הלב עצמו, אין סותם, דקשה הוא. ובעוף, המיקל בשומן הלב לא הפסיד, כמ"ש הט"ז דסותם, דרך הוא (פמ"ג).

(ב)

ניקב ולא הגיע לחלל ניקב ולא הגיע לחלל, אם מחמת חולי, כשרה, ואם בקוץ או במחט טרפה (מחבר). ולא הגיע לחלל, אפי' ניקב נקב מפולש מצד לצד, ולא ניקב לחללו כשרה, כ"כ הב"ח (ש"ך). בקוץ או במחט כו', עיין לק' ס"י נ"א (שם). שם אמר, דאם נתחבה לפנינו ופגע בלב ועודינו שם, ונשחטה מיד, דיש להקל (פמ"ג). ודע, דאם ניקב, ספק ע"י חולי או ע"י קוץ, להמחבר דמכשיר שם בסי' מ"ט, ה"ה כאן דהוה ס"ס, ועיין ט"ז שם, אלא

(א)

חלל הלב מחלוקת הפוסקים הוא, כמה חללים בלב, לרש"י יש הרבה חללים. לדעת התוס' ריש פרק ג', שלשה חללים. ולהרמב"ם בפ"י המשניות, שני חללים, וזה לשון המחבר, הלב יש לו ג' חללים, ניקב לא' מהם טרפה, ואפי' חלב טרפש הלב סותמו (מחבר) פ"י כיס שהלב נחבא ניקב הלב בו, דכיון שעשוי ככובע, לא מיהדק (ט"ז, ש"ך). כתב הריק"ש, הביא דבריו הפר"ח, מעשה בא לידו, בעוף שהיה מכוסה הלב בכיס ע"פ כולו מלא מים, וקלפוהו והיה הלב שלם, והכשיר, והפר"ח הראה מקום לסי' ג', א', ושם האריך במעשה דפני משה, בבהמה שנמצא בה קילוח גדול שלם מ"ז, וגמגם לאסור. והפר"ח האריך שם, והתב"ש, ג', הסכים להתיר ע"י בדיקה בה"מ. ועיין שו"ת ב"ח, קנ"ז, בתרנגולת כה"ג שהיה מ"ז, והעלה להתיר ע"י בדיקה בכל אברים הפנימים. ולפ"ז גם בנידן דריק"ש אין היתר כ"א בה"מ, ואחר הבדיקה בכל האיברים, דשמא אלו המים דרך וושט באו לה, ומודינא, דאי לא היה רק כיס לחוד בלא מים, כשר אם הלב שלם מכל צד כמו מעשה דבשר בלוי, דס"ס לט', אם הדיאה שלימה, ה"ה כאן (פמ"ג). אבל אם שומן הלב שומן סותם עצמו סותם, כשר (מחבר). ראיתו מסעיף ו', שאין מועיל שם סתימת השומן כו'. ומו"ח ז"ל כתב, דשם מיירי בטרפש הלב, ודבריו נכונים כו', אלא דמ"מ קשה להקל, כיון שאו"ה ורמ"א אוסרים

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

מצותיו שמור כי זה כל האדם (קהלת, י"ב) כל העולם לא נברא אלא בשביל זה (ברכות, ו'). וזה ראשית חכמה יראת ד', כי ד' בחכמה יסד ארץ שבה ברא את עולמו כו', וכיון שהכל נברא בשביל אדם שיש בו יראת שמים, לכך שפיר קאמר, ראשית חכמה יראת ד'. ועוד יש לומר ע"ד דאיתא במכילתא בו', ירא אלקים, זה שעושה פשרה בדין עכ"ל. ויש ג"כ רמז לזה בפרשה מקץ, שמתחילה נתן יוסף לאחיו במשמר, ולבסוף נכנס בפשר ויאסור רק א' מהם ויאמר, את האלקים אני ירא כו'. ופשרה הוא רחמים בדין בתחילת בריתו של עולם שיתף רחמים בדין, וזה על שלשה דברים העולם עומד, על הדיון ועל האמת ועל השלום, שהוא פשרה שכולל כולם, לכך שקול זה נגד כל העולם כולו (עיון יעקב). כי הדינים והמשפטים נאמרו בדרך כלל, ועל הדינים למדוד ולהתאים את הדינים לכל אחד כפי מדתו, ומפני שקשה להשיג את עומק הדיון, רבים טועים בהלכה, כמבואר בדברי החכם. ועוד ראיתא תחת השמש, מקום המשפט שם הרשע, ומקום הצדק שם הרשע. אמרתי אני בלבי, את הצדיק ואת

שהפרישה, ג', כתב דטרפה, ולא ידענא למה, דלהמחבר, מט' פשוט הוא דכאן נמי דוקא כשניכר כו' (פמ"ג).

(ג)

מחט בלב נמצא מחט בלב, אע"פ שאינו ניכר בחוץ, טרפה. וה"ה אם נמצא בטרפשא דליבא (מחבר). מיהו אם לא נמצא רק בסמפון הגדול שבלב וקופה לבר, דהיינו לצד חלל הלב, אם ראש המחט כגרעין של תמרא, כשרה, דתלינן דנכנס דרך הגדרת לסמפון הלב, ומאחר שראשו למטה, אין סופו לינקב, והבהמה תפלוט אותו ע"י כיחה וניעה (דמ"א). יש דרכים שונים בפ"י דברי הבה"ג אלו, ומסיק ה"ח ז"ל, ולענין הלכה חיישינן לכל הפירושים, וכשנמצאת בלב לגואי, טרפה, בין בקופא לצד ראש הבהמה, בין לצד חלל בסמפונא רבא והקופה לצד ראש נמי טרפה, ואינה כשרה אלא היכא דנמצאת בסמפונא רבא והקופה לצד חלל הבהמה. ודוקא דליבא הוכחה דכבר היתה לגואי וחזרה (ש"ך).

כתב מו"ח ז"ל, אם נמצא נמצא עצם בלב עצם בתוך הלב, קבלתי שמעשה היה באשכנז בשור, והכשרוהו חכמי הדור, לפי שכך נמצא בלב הצבי כשנתקשה הדם נעשה עצם עכ"ל. ואם לדין יש תשובה כו', מה מועיל לנו שנעשה מדם הלב, סוף סוף ניקב כמו מחט כו', ע"כ נראה שאין להקל בזה (ט"ז). ולענין דינא, עיין פר"ח, והתב"ש ד', העלה, דאם נמצא בחלל הלב עצם, אם הוא שחור או אדום, י"ל שנעשה מדם הבהמה, וכשר בכל הבהמות, ולא אמרינן סופו לינקב, כיון דמינה הוה, ואין כח הדוחה מדחה אותו, וכן כ' הפר"ח. ואם הוא לבן, אין להתיר, כ"א בצבי. ומיהו אם נמצא בעובי בשר הלב, או נראה, דבריאתו כך הוא, כדי לחזק הלב, יש להקל

אף כשאר בהמות, ומיהו אם רואין שהעצם יש לו עוקצין וחדודין, מדאין הדברים שעצם מעלמא הוא, וטרפה (פמ"ג).

(ד)

ניקב קנה חלב קנה הלב שהוא קנה היורד בין שתי ערוגות הריאה, וכן המזרק (פ"י) כעין קנה) הגדול שיוצא ממנו לריאה שניקב לחללו במשהו טרפה (מחבר). ועיין לעיל ס"ס ל"ד (רמ"א).

(ה)

ניטל חלב ניטל הלב בין ביד בין מחמת חולי, טרפה (מחבר).

(ו)

קורט דם בלב יש מי שאומר, שאם שומן הלב דבוק בלב ואדוק מאד, מפרידין אותו בסכין, ואם נמצא שם או בעובי הלב קורט דם אסור. ואצ"ל אם נמצא בחללו (מחבר). ה"ק, שראה בעובי הלב, ובחללו לא ראה כלל, דהתם קורט דם לא מעלה ולא מוריד. ר"ל, שלא נתפשט עד לחללו, טרפה, ואין צ"ל אם נמצא בעובי הלב ונתפשט עד לחללו (ש"ך). ועיין אחרונים שכתבו, דבפנים נמי יש להכיר, ולא דוקא קורט דם, אלא רושם חמכח כמו נצרר הדם, שזה יש להבחין אפ"י בפנים ומש"ה טרפה, ומ"מ דין זה צ"ע, ואין להקל (פמ"ג).

נצרר הדם בעובי הבשר, הרי הוא כק"ד, וטרפה. עיין ס"ס ל"ז בדין לב שנסרך למקום אחר (רמ"א). כתב הדמש"א, מעשה היה שהיה ב' לבבות, והטריפה. ומעשה דחתול המוזכר בשו"ת ח"צ ופ"מ, ח"א. הנה אם יש לתלות, ודאי תולין ואוקי אחזקה, אבל אם בבירור לא היה לב לתרנגולת, דעת הפ"מ ושאר אחרונים לאסור. ואין להאריך, כי דיני עד אחד מקומן בסי' קכ"ז, ע"ש (פמ"ג).

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

הרשע ישפוט אלקים, כי עת לכל חפץ, ועל כל המעשה (קהלת), רצה לומר, מה שהיא תחת השמש כאן אצל התחתונים, אני ראיתי ממש בחוש העין, והוא, שבמקום המשפט, אשר המה ישבו כסאות למשפט לדין ולגזור מה שבא שמה לפניו, שיוכלו לשפוט, האי גוף כפי מה שהוא, ומה שיוכלו להשיג בעיניו. אבל נמנע האדם לירד לסוף דעת העושה רשע, להבחין ערכו שיהיה משוער עם הפעולה. כי אין זה בחיק האדם להשיגו על אמתתו, ואפילו במקום הצדק שיוצאו לעשות דיניהם מצודקים וישרים בתכלית, לא יעבור מזה כי לא יגיע שמה, ולא יושם לפניו אלא הצעת הרשע עצמו. אמנם לפניו יתברך אע"פ שעין לא ראתה ולא השיגה בחוש שום דבר ממנו, מ"מ אמרתי אני בלבי משקול הלב ומהכרע הטענות הצודקת כפי עוצם חכמתו כו'. כי את הצדיק ואת הרשע ישפוט אלקים, הוא יתבי שופט ומשגיח, לא אל פעולת הצדק והרשעות, מופשטים מצד עצמם, אלא את הצדק ואת הרשע, שהם פועלי הצדק והרשע, אותם ממש הוא שופט, כפי מה שהם, וכפי בחינתם במה שהם פועלים. וזהו כי עת לכל חפץ, ועל כל המעשה שם. ירצה, שם לפני ב"ד הצדק יובאו שני עיניים יחד. כי יושג על עצם הפועל, כפי חפצו בערך מה שהיה בו מהחפץ והרצון בעשיית המעשה, שזה אמנם יתחלף בפחות ויתר,

סימן מא

דיני טרפות הכבד, ובו י' סעיפים.

(א) ניטל הכבד. ב' זיתים. מתלקט. מרודד. ב' טרפשין. ב' כבדים. (ב) השיעור בעוף. (ג) יבש הכבד. נראה השרטוט. יבשו הב' זיתים. נימק הכבד. קשה כאבן. ש"ש מרוקבים בכבד. אבן בכבד. (ד) התליע הכבד. נשתיר ב' זיתים, ונתלעו. במינים שאין להם מרה. (ה) נעקר הכבד. (ו) מחט בכבד. מחט לאחר צליה. (ז) מחט בסמפון גדול. (ח) ניקב טרפש הכבד. נסרכה בצלע. ב' טרפשין. נסרך לבית הכוסות. סירכא נגד פי המחט. אם בדיקה מעכבת. (ט) מחט בטרפש. (י) שני כבדים.

כדכתיבנא, כיון שאין טרפות מצד עצמו, הוה תרי רואין, ולדינא צ"ע, דהא ב' כיסין אוסרין בסי' ל"ה, ועיין ש"ך, י"ד, בה"מ מקילין, ה"ה ב' טרפשין בה"מ יש להקל, ויש לעיין. ומ"מ מבי' כבדים להרשב"א אין קושיא, דכל יתיר כחסר מכל עם הגידים, וממילא ניטלה המרה, והוה חד רואין (שם). ולענין מינים שאין לחם מרה, ודאי ניטלה הכבד טרפה כו'. וכן בצבי שיש לו מרה בזנבו, ניטל הכבד, סוף המרה לינטל כו'. ולענין אי בעי ג' זיתים, הא ודאי דא"צ כ"א לשער הגדול לפי גדלו בכליות וטרפשין, וכן כ' המנ"י, דבמין שאין לו מרה, או צבי, בב' זיתים סגי, והכי מסתבר (שם).

(ב)

השיעור בעוף שיעור זה דכשני זיתים, אפילו בשור הגדול, ובעוף הכל לפי גדלו וקטנו (מחבר).

(ג)

יבש הכבד יבש הכבד, עד שיפרך בצפורן, טרפה (מחבר). ואם משרטט בצפורן על בשר הכבד, ונראה השרטוט בתוכה, מיקרי יבש וטרפה (ש"ך), ואם נשתיר כזית במקום מרה, וכזית במקום חיותא, כשר (מחבר), ואם יבשו אלו הב' זיתים לבה, נמי טרפה (רמ"א). ואם נימק הכבד וחייה לדם, הדין כמו בנטילה, דאם נשתיר ב' הזיתים,

(א)

ניטל הכבד ניטל הכבד, טרפה, אלא א"כ נשתיר כזית במקום מרה וכזית במקום חיותו (מחבר). לחד דעה היא בכליות ולאידך היא מקום דביקתא בטרפש. ולחומרא צריכין בב' המקומות, לכל הדיעות (ש"ך) ויהיו כשני זיתים הללו כל אחד שלם במקומו. אבל אם היה מתלקט; מרודד מתלקט, או כרצועה או מרודד, טרפה (מחבר). והנה מה שכ' בש"ע מתלקט כו', טרפה, כל אלו הם בעיות דלא אפשטא כו' וספיקא הוה. ואמנם אף שא' מהזתים מרודד לא אמרינן ס"ס, שמא זית א' סגי, ושמא מרודד כשר כו', מדלא מפרש בהדיא בגמרא, דמבעיא ליה אף זית א' מרודד מהו, ספיקו לחומרא. והנה המ"ב בסי' ק"ג פסק בה"מ או לצורך ע"ש להתיר אם נשאר במקום הטרפש ובמקום מרה, אף שלא נשאר בכליות, ואף דהתב"ש כתב דאין להקל, מ"מ אם הכזית במקום הכליות מרודד, היה נראה להקל, דהוה ס"ס פלוגתיה דרבוותא כו'. ומיהו כזית במקום טרפשא מרודד, לא, דהמ"ב ב' טרפשין. ב' כבדים. כתב, דהעיקר כפי' הב' תלויה בטרפשא (פמ"ג). ראיתי בפד"ח, י"ג, כתב בפשיטות, ב' טרפשין כשרה, כמ"ש המ"ב, וירצה

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

כפי מה שיש בו מההתנגדות, מצד הסכות שאמרנו. ובאופן שיקובצו הפועלים שהם הצדק והרשע, בכחינת חפצם, ונטויותיהם, עם המעשה עצמו, וישוערו יחדיו, לשפוט צדק הגמול הישר (בל"ע, א'). וזהו כמה שנוגע להפעולה הנעשית, והרבה פעמים ישתנה הענין, כפי בחינת האיש העושה הדבר, כמבואר במשפטים, בענין המשל מאיש העשיר שסיפר נתן הנביא בסני דוד המלך, שלקח כבשת האיש הרשע, ועשאה לאורח הבא אצלו, ודוד אחר שמעו הדברים כתוב, ויחד אף דוד באיש מאד, ויאמר כו', חי ד' כי בן מות האיש העושה זאת, ואת הכבש ישלם כו'. ויש לדייק, למה אמר "האיש", יאמר בן מות העושה זאת. אמנם במעשה הזאת יש תר"ל, גוף המעשה עצמה, לקוחת הכבשה של העני בלי רחמנות, ע"ז יתחייב עונש ממון. אבל מצד השני, להתבונן מי הוא שעשה הדבר הזה, איש עשיר כבד מאד במקנה, לאיש הנה, אין להסתכל באיכות הפעולה, אלא באיש הפרטי העושה הפעולה הזאת. ואצלו נחשב הדבר לעון פלילי חמור, וענשו צריך להיות כבד וקשה. וזהו שאמר ויחד אף דוד "באיש" מאד. ע"כ אמר חי ד' כי בן מות הוא האיש מצד עצמו. כי מצד המעשה די לו שישלם ארבע בכשים בעד הכבשה

(י)

מחט בכבד מחט שנמצא בכבד, בין שבא לפנינו שלם, בין שבא חתוך, אם צד העב שבו לצד חלל הבהמה, אפילו כולו טמון בבשר הכבד, טרפה (מחבר). דחיישינן שמא נכנסה דרך הושט לדקין, ומדקין לחלל הבהמה, וניקבה ונכנסת לכבד (טור). ואם צד הדק שבו כלפי חוץ, כשרה (מחבר). ודוקא אם כולו טמון בבשר הכבד, אבל אם חדה יוצא לצד חלל הבהמה, וראש העב נחבא בתוך הכבד, טרפה (ש"ך). דלא כעט"ז שמכשיר בזה, משום דהא דמחט בחלל הגוף טרפה, דשמא ניקב אחד מאברים הפנימיים, היינו דוקא התם, שניקב בכח, אבל המחט שנכנס בנחת, אין חוששין (שם). ודוקא שצד העב פונה לצד הסמפון, אבל אם פונה לצדדין בכל ענין טרפה (רמ"א). שאלו נכנסה דרך הסמפון, לא היה אפשר לה להתעקם לגמרי, ולתחוב בעובי הכבד (ש"ך). בד"א שמחלקינן בין קופא לבר או לגאו, רק במחט גסה, אבל בדקה, בכל ענין טרפה (מחבר). שהרי היא ראויה לנקוב בצד העב שלה (ש"ך). ושיעור גסה כשיעור גרעין של תמרה (מחבר). בליל סוכות מצאו

מחט בכבד לאחר צליה בחתיכת כבד לאחר, שצלאוהו ובשלוהו, מחט תחובה בח' אחת שבאמצעית הכבד, והמחט היה מאותן מחטין שהנשים משתמשין בהם הרבה, והיה הפ"מ, והתיר הצ"צ מטעם ס"ס, שמא לאחר שחיטה ושמא דרך הקנה נכנס כו'. והפר"ח, י"א, ותב"ש יוד, אסרו בזה כו', ומיהו אם נתחבה קצת, יש להתיר, שמא לאחר שחיטה נפלה אם לא היה חלורה. וכן נראה, הכל לפי דאות עיני המורה, אם

כשר (ש"ך). כבד שקשה כאבן, ולא נשתיירו הב' זיתים שלא נתקשו, טרפה קשה כאבן (רמ"א). רק בהפ"מ ולעת הצורך, יש להכשיר (ש"ך). לפעמים בא הכבד כולה מליאה אכעבועות, ונימק כולה במשמוש היד כו' הא ודאי, כל שלא נשאר זיתים שלמים, טרפה, דאין אנו בקיאים בבשר שהרופא, גורדו (פמ"ג). כתב המ"ב ק"ג, באווא הכבד נחלק לב' חלקים, ואם חלק העב קיים, לית כאן בית מיחוש, דכולהו איתנהו ביה, ואם חלק העב נחסר, וחלק הדק נשאר, יש לעיין, אי נשאר מחלק העב מקום המרה והכליות, ומדק יש במקום הטרפס, כשרה. וסיים דהגדול לפי גדלו כו', אף שיש לפעמים בכבד אוואז יותר מג' זיתים, מ"מ א"צ לשער אלא לפי קטנו, והמורה צריך לשער באומד דעתו (שם). כתב הפר"ח, כבד של אוואז, ובסופו תלוי כמין כיש, ובתוך הכיס שיבולת שועל מרוקבים, טרפה, דרוב הנבלעים דרך הושט, ושיבולת שועל הוא כקוף, וכ"נ להלכה. כתב עוד בשם הריק"ש אבן בכבד, כשרה, שנתהווה ממותר הדם, כו', וצ"ל דאין ניכר אם הוא מעלמא, הא כל שניכר דמעלמא אתי, טרפה, ופשוט הוא (שם).

(י)

התליע הכבד התליע הכבד, אפי' במקום מרה וחיותו, כשרה (מחבר). אם ניטל כל הכבד, ונשתייר רק ב' זיתים והתליעו, טרפה. אא"כ כשהתליעו בענין דלא חסרו הב' זיתים (ש"ך).

(יא)

נעקר הכבד נעקר הכבד במקומות הרבה, ומעורה בטרפשיהון כאן מעט וכאן מעט, כשרה (מחבר).

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

הזאת, אבל לסבת ערך האיש העושה זאת, הוא בן מות. מיד אמר לו נתן הנביא "אתה האיש" אשר אמרת כי מפאת האיש ראוי לעונש, הלא הוא יתבי' משחך למלך, ונתן לך כל, ולאיש כזה החטא נחשב גדול מאד (שם). וכמו שמצינו בחז"ל (ברייחא, עכו"ם) כשנתפסו ר' אלעזר בן פרטא ור' חנינא בן תרדיון. א"ל ר' חנינא, אשריך שנתפסת על ה' דברים ואתה ניצול, אוי לי שנתפסתי על דבר א', ואיני ניצול, שאתה עסקת בתורה ובגית, ואני לא עסקתי אלא בתורה בלבד. והקשו, ובגמ"ח לא עסק, והתניא כו', ומסיק, מיעבד עביד, כדבעי ליה לא עביד. שניהם עסקו בגמ"ח, והיו שוים בפועל המצוה הזו, והועילה לר' אלעזר להצילו מסכנת מות, ולר' חנינא לא הועילה, ולא משום שהפעולה לא היתה שוה ברמות, רק הסבה היתה משום שנערך הדבר כפי מה שהיה "העושה" (שם). ועיקר גדול הוא להבין ולדעת איך לכלכל אופן העשייה, להשתמשה ולנטותה לצד הנכון והנרצה, לפי תכונת האיש, המקום, והזמן. כמו שמצינו בפסוק "צינים ופחים בדרך עקש, שומר נפשו ירחק מהם" (משלי), שרחוק לאמר שהכוונה להזהיר על השמירה מהקור והחום, וישים זה בגדר שומר נפשו. אלא יראה לומר עפ"י הידוע, שכל בנין השלימות, מיוסד על שני עמודים, עשיית דברים טובים וישרים, והוא מעשה המצוות מצד א', והתבטלות מלעשות דברים שהם מגונים, והם מצוות לא תעשה, מצד השני. והנה כדי לעשות מעשים צריכים התעוררת שתחממהו, ותלהיב על כך. ולהשמר ממעשים רעים, צריכים להפך צד קרירות, שתצננה ותבטל ממנו

לבדוק בכרס, שבודאי יש שם קוץ או מחט שניקבה, ועי"ז באה סירכא זו, כן מצאתי ודאיתי מעשה, והכי נהוג (דמ"א). ואף אם לא ניקב מעל"ע, דסירכא גרע מקורט דם, ובתנאי שיהא הסירכא נגד פי המחט, ומ"ש בהג"ה, יש לבדוק, יש לראות אם בדיקה מעכבת דיעבד או לאו כו'. ובהפ"מ איני אומר לא איסור ולא היתר. אבל בשאר אברים שיש סרכות, למאן דמתיר סירכא בשאר אברים, א"צ לבדוק כלל, דדוקא מטרפש להמסס באה הקבלה. ועיין בסי' מ"ב, א' בט"ז שם אבאר, שיש לאסור אי לא בדק בהמסס (פמ"ג).

(ט)

מחט בטרפש נמצא מחט בטרפש, ספק טרפה (מחבר). ואפי' כולה טמונה בטרפש (ש"ך) דחיישינן שמא ניקב א' מאברים הפנימים (שם).

(י)

שני כבדים נמצאו שני כבדים בבהמה ובעוף, טרפה, דכל יתיר כניטל דמי (מחבר). ואפי' אינם דבוקים זה בזה במקום חיותא, דכל יתיר כנטול דמי (ש"ך). ואם מתחילים למטה מאותו כזית במקום מרה ומקום חיותא, פשיטא דכשרה לכ"ע, כמו יתרת רגל למטה מארכובה, בסי' ס"ד, דנראה שאינו אלא תלתולי כבד (ש"ך).

נתחבה קצת ואין חלודה תולין, ולענין הכלים, בס"ס כי מעשה דצמח צדק, ובלאחר מעל"ע אין לנו ראייה לאסור הכלים (פמ"ג).

(ז)

מחט בסמפון גדול מחט שנמצא בסמפון גדול שבכבד, והוא סמפון הקנה שנכנס בתוכו, וכן אם נמצא בסמפון גדול של ריאה, כשרה (מחבר).

(ח)

ניקב טרפש הכבד ניקב טרפש הכבד נקב מפולש מצד הכבד, טרפה (מחבר) ודוקא אותו צד שפרוס על הכבד, לא אותו צד שפרוס לדופן (ט"ז). וכן הלכה (פמ"ג). ניקב חצר הכבד במקום דמשמשא ידא דטבחא, כשר. ואם נמצא סביביו חוטין לבנים כמו חלב, אז הוא נקב נסרכה בצלע ישן, וטרפה (ט"ז). אבל אם נסרכה בסירכא בצלע, כשרה (מחבר). הטעם, כיון דאין הטרפות מצד עצמו, רק שסופו ליטול הכבד. ולפי זה, בין עלה עליו קרום מחמת מכה, או שאר קרום, הוה סתימה (ש"ך). ואפי' חלב נסרך לבית הכוסות טמא, שבעלמא אינו סותם, הכא סותם (ט"ז). ובנמצאו ב' טרפשיין, כתבנו בט"ז כי למ"ב סי' ס"א, יש להכשיר בה"מ (פמ"ג). אם נסרך טרפש הכבד לבית הכוסות, יש

סימן מב.

דיני טרפות המרה, ובו ט' סעיפים.

- (א) מרה שניקבה, נסרכה. (ב) ניטלה. חסרה. (ג) לסמוך אטעימת הכבד, בבהמה. מרה לבינה, נאבדה הכבד, ולא טעמו, ב' מרות רחוקות זמ"ז, הכיס ריק. (ד) ב' מרות אחת ניכרת כשתים. (ה) לא היו שופכות ועולות בנפיחה. (ו) ב' מרות, ודבוקות כאצבע. (ז) שתים רחוקות, וסממן מחברתן, נכרת מעל"ע. (ח) עופות שאין מרה. (ט) גרעין במרה, מחט במרה.

ריאה (שם). נסרכה המרה למקום אחר, כשרה (דמ"א). דלא אמרינן אין סירכא נסרכה בלא נקב, אלא בריאה, דבשאר אברים לא הוי אלא הפשטת לחות (ש"ך). כתב הצ"צ, ט', מרה שהיתה יוצאת מבין הצלעות, וסרכה שם, והעוד בחוץ שלם.

(א)

מרה שניקבה מרה שניקבה, טרפה. ואם ניקבה נגד הכבד, והכבד סותמו, כשרה (מחבר). ואם ניקב הכבד ג"כ כנגדה, טרפה (ש"ך). והיכא דאפשר ליתלות בסכין או בידא דטבחא, תלינן כדלעיל גבי

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

התעוררת. ואולם אם נטיותיו הטבעיים הן בשתייהן על ההיפך, לבו בוער כאש, ומעוררו לעשות מעשים רעים, וכשבא למעשי המצוות, נעשה לאבן דומם קר וצונן, בלי שום חימום והתעוררת למעשה המצוות. אז צריך לראות ולעבוד בטבעו, להפוך הדברים. וזהו שאמר "צינים ופחים", כשהצינים ופחים, שהם הקור והחום, הם בדרך עקש ופתלתול, שנטבעו באדם בקלקול, שהצנה תקררהו לבלתי עשות דבר טוב, והחום יעורר אותו לעשות דברים

איסור, מ"מ הכא קים להו דמילתא דלא שביחא הוא להיות המדה נטילה, וקרוב הרבר שיטעום טעם מדה (ש"ד). והטעם שסומכין על טעימת הכבד, בי דבו המבשירין בחסירה המדה, ובראי הם לסמוך עליהם לכל הפחות כה"ג (ט"ז). בתב הדיק"ש כו' טעמו מקומה והיה מר, ואח"כ טעמוהו ולא נמצא מרידות, תולין לומר שבלע הכבד המרידות, ופשוט הוא. ודע, הא דטעימא מהני, היינו שיקרע הכבד, מרח לבנה ופסנים ימצא מרידות, כמ"ש המחבר, הא לטעום ע"ג הכבד,

לא מהני, דשמא נשפך המדה ע"ג הכבד וטרפה, ודוקא שנבלע המדה בכבד מבשירין. עוד אבאר לך, טעימת הכבד אף בכחמה מהני כו', ובל שיש טעם מר בבחמה, נמי כשרה. עוברא בא לידי בכבדא של עגל שהיה בו מדה כדינו, אלא שהיתה לבנה ביותר, לא בדרך המדה שדרכה להיות ירוקה. ואמרתי לקרוע המדה ולבדוק אם לא יש איזה ריעותא, כו', וכשבדקתי, יצאו מים זכים צלולים ומתוקים, ולא היה כלל טעם מר שם. ואמרתי, מאחד שהדיק"ש כתב, מעשה שהיה יוצא כמין פיס קטן אצל חמרה, וטעמו ולא היה טעם מר, והכשיר. דלאו ב' מרות הן, אלא בועה ע"ש. וכיון שלהכשיר סמך על זה, כ"ש להטריף. דמרה כשמה ופעולתה להשקיט חמימות הכבד, וכשהיא מתוקה, אין פועלת בו, וכעת לא מצאתי גילוי לדין זה, והטרפתי מספק (פמ"ג). ואם נאכדה הכבד ולא טעמוהו, בעה"ג, י"ז דעתו להטריף נאכדה הכבד דלא סמכין אש"ך, דרוב יש להם טעם מר בו. שוב דאיתי לכנה"ג, כ"ז, התיר בנאכדה הכבד מטעם ס"ס, שמא הלכה במאן דמבשיר ניטל

העלה להכשיר. חרא, דסירכא אין פוסלת בשאר אברים, ואף למאן דפוסל, הא בשיש מכה ברופן, תלינן שמדופן ואין לחוש שמא ע"י קוץ ניקב מדופן. חרא כאוהל מועד נקטינן בסי' מ"ט, דספק ע"י חולי, יש להכשיר בו'. כתב התב"ש, א', דאם נסתם הכבד אח"ב (בניקבה המרה) לא מהני, דטרפה אין לה היתר בו', ולא דמי לטרפשא, דהתם עדיין לא היה טרפה, עב"ל (פמ"ג). נסרכה המדה כשרה בו' ומ"מ לכתחילה ודאי לעיין אתר ריעותא בפנים. ואי נתחבה אף דלא מעל"ע, טרפה. דסירכא עדיף מק"ד, כמ"ש בסי' מ"א בשם הצ"צ. ודוקא בשהסירכא נגר פי המחט או קצת קרוב לו. ואם לא בדקו, אין בידי לאסור. אבל בטרפשא שנפרך להמסס וביה"כ אף דיעבד יש לאסור, אם לא ברקו אחר מחט (פמ"ג) וי"א, דטרפש שנסרך להמסס וביה"כ, דיש לתלות דהסירכא היא מהטרפש, ששם אין סירכא פוסלת, ואת"ל מהמסס, שמא לא ניקב. משא"כ בשאר אברים, כמו דקין שנסרכו להמסס או למדה יש לומר בדיקה מעכבת. לכן כיון דטרפש שנסרך הוא דק קבלה מבר"י, אם לא בדקו אחר מחט בשוגג, אין להחמיר בהפ"מ (אחרונים).

(ב)

נטולה נטולה ביד או חסדה, טרפה (מחבר).

(ג)

הפרה המרה אם חסדה המדה, קורע הכבד שתי וערב וטועמו בלשונו, אם יטעם טעם מר, ואם לא טעם טעם מר, יצלנו בגחלים ויטעום אם יש בו טעם מר, כשרה, ואם לאו, טרפה (מחבר). ואף עכשיו נובל לסמוך על טעימת הכבד (דמ"א) אע"ג דאסור לטעום דבר מאבל, לידע אם יש בו

א ה ל מאכלות אסורות ר ח ל

רעים, העצה היא, שאם האיש חפץ לשמור נפשו ולהצילה מני שחת, או ירחק מרחק רב מהם, יטה כל צד לצד השני, לשמש ולנטות החום להתעוררת עשיית דברים טובים. וצד הקור להיפך, לצנן החשק והרגש לעשות דברים רעים ומגוונים. וזהו שמרומז בחז"ל (כתובות) אמר ר' חנינא, הכל בידי שמים, חוץ מצנינים ופחים, שנאי כו'. כלומר, אינם בידי שמים, אלא ביד האדם ובבחירתו, והוא שצריך להתגבר עליהם, ולנטות כל צדדי טבעו לצד הנכון (שם).

ומפני שהדבר חוק ומשפט נמסר לדין ולמורה לעשות לפי ראות עיניהם ושיקול הדעת בהכרת כל הנטיות בלבנות בני"א להיכן הם נוטים, לכן צריך המורה להיות מלא חכמה ודעת, כראוי ונאה להשותף של הקב"ה, כמבואר, שכל דין דין אמת לאמתו, כאילו נעשה שותף להקב"ה (שבת, י'). כי אל דעות ד', וברא את העולם בחכמה, כנאמר, בראשית ברא כו', בחכמתא (תרגום ירושלמי), ואנו מתפללים בכל יום, "חננו מאתך חכמה בינה ודעת". וכל דין לא רק שנעשה שותפו של הקב"ה, רק נקרא בשמו ממש, הקב"ה נתן את שמו עליו, ככתוב, עד אלקים יבא דבר שניהם כו', אלקים לא תקלל (שמות, כ"ב, כ"ז), דינא לא תקלל (אונקלוס), אזהרה לקללת דין (סנהדרין, ס"ו). ונקרב בעל הבית אל האלקים (שם), לקדם דינא (אונקלוס). ונאמר, והמשכילים יזהירו כוזהר הרקיע (דניאל, י"ב), זה דין שדן דין אמת לאמתו (ב"ב, ח'). סמכוהו לפסוק זה, לרמוז, כמו שהרקייע

כשרה, אפי' אי לא שפכי אהדדי (מחבר) ואע"ג דבסי' מ"ז, בעינן רוחב אצבע למטה ורוחב אצבע למעלה, התם שאני, משום שצריך המאכל לצאת, והלכך צריך להתערב למטה ולמעלה, משא"כ הכא (ש"ך). וה"ה אם מתחילתן הן שתיים ובסוף הן מתערבות ונעשית אחת, כשרה (מחבר).

(ז)

שתיים רחוקות היו שתי מרות בכבד, וסמפון מחברתן אחת הנה ואחת הנה, וסמפון אחד שופך מרה לשתייהן, וכשאדם זוקף האחת חוזרת ליחה למקום שהסימפון מחלק מרה, ושופך לשתייהן, אבל כשהן שוכבות כדרך שהן עומדות בחיי הבהמה, אין שופכות זו לזו, יש להכשיר בבהמת ישראל (מחבר). מרה הניכרת מעבר לעבר של כבד, אי שפכי ניכרת מעל"ע להודי, חדא היא, וכשרה (רמ"א). ואע"ג דבריאה אמרינן איפכא, היינו משום סמפונות, משא"כ בכבד, דאע"ג דניטלו הסמפונות כשרה (ש"ך). ואי לא שפכי להודי, טרפה (רמ"א).

(ח)

עופות שאין להם מרה יש מיני עופות שאין להם מרה, כמו תורים ובני יונה, ואין לאוסרן, כיון שכל המין כך היא, והצבי (ואילים, ש"ך) שאין להם מרה בכבד, אבל יש לו למטה סמוך לזנבו, מי שבא לפניו עוף שאינו מכיר מינו ולא נמצא מרה, אין אומרים ודאי כל מינו

המרה, ושמא היה טעם מר, ואין לסמוך ע"ז. ודע דב' מררות רחוקות זו מזו, אין להכשיר מטעם ס"ס, שמא הלכה כרמב"ן בפ"י כל יתיר, ושמא חסרה המרה כשירה, דכבר מוסכם הלכה כרש"י והרמב"ם ז"ל, כל יתיר כנטול דמי מתחילת ברייתא ואין ספק, והיכא דהכיס ריק ואין בו מים כלל, כשרה, וא"צ טעימה, ואם נמצא ב' מרות, וטעם מר בכבד, כתב הפר"ח, ח', דפשוט הוא דכשרה כו', ומיהו לדינא ח"ו אף בהפ"מ להקל ע"פ סברתו כלל, ועיין בט"ז, ב', מה שכתבתי (שם).

(ד)

שתי מרות נמצא ב' מרות, טרפה, דכנטולה דמי, ואם היא אחת וניכרת בשתיים, נוקבין אותה, ואם שופכות זו לזו, אחת היא וכשרה, ואם לאו, שתיים הם וטרפה (מחבר). עיין שפ"ד ז' מה שמחלק בזה.

(ה)

לא היו שופכות אם נקבוהו, ולא היו ועולות בנפיחה שופכות זו לזו, ואח"כ נפחו זה ועלה גם חברתה בנפיחה זו, או שהטילו מים באחת מהן, ואח"כ נתמלאה גם חברתה מים, כשרה (מחבר). דמה שלא נשפכה דרך חברתה כשניקבה בתחילה, היה מחמת עובי הלחי (ש"ך).

(ו)

ב', ודבוקות באמצע אע"פ שהן שתי מרות גמורות, רק שבמקום דיבוקם בכבד כמו רוחב אצבע היו כאחת,

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

משתנה לכמה מראות לפי השתנות כוהות הטבע בעולם התחתון, כן צריך הדיין להשכיל ולהזהיר דעתו ושכלו, לפי שינוי הזמנים והמקומות. ואו יכול לדון דין אמת לאמתו. ומצינו בין המעלות של הדיינים שיעץ יתרו למשה, היה "יראת ד'", כי היראה עיקר גדול אצל דין, לא רק לשם זה שלא יעות את הדין, רק מפני שהיראה פתח לחכמת ד', שבלעדה, יכול הדיין לעיות את המשפט וההוראה בשוגג מבלי דעת.

ולא רק, הדיינין, כי אם כל אדם צריך לרכוש לו ידיעה בהשכל ודעת, כי בלא זה לא יכול לבוא לידי הכרה בהתנהגות העולם, לבתור בטוב ולסור מרע. לאתר בריאת העולם נאמר "וירא ד' את כל אשר עשה, והנה טוב מאד (בראשית), ועינינו תראנו רק רע כל היום. והוא מפני שאין אנתנו מכירים להבחין בין טוב לרע מצד אתה, ועדיין לא הגיענו לשערי התכמה להבין ולדעת איך להסיר מלפנינו ומלאתרינו את המכשולים העומדים לנו בדרך. כגון בענין המתלות ר"ל, דבר ידוע כי הקב"ה ברא הרפואה קודם למכה, אך בנו האשם שאין אנו מכירים בדבר הזה. ורק בהמשך התפתחות הדורות, ברבות התורה והמדע בעולם, נסתחו עינינו ונתגלו רפואות שהיו מונחים ממש בפנינו, אך קצור הראיה שבנו ותסרון תכמה שבלבינו היה הגורם של בלתי הכרה. וכן הוא בכל הפרובלמים הגדולים, הן בגשמיות והן ברוחניות, הרפואה ממש לנגד עינינו, רק תסרון תכמה ויראה, הוא הגורם שאין אנו מכירים בה וסובלים יגון ואנתה ר"ל. וזהו שיעץ לנו שלמה בספר התכמה "יראת ד' ראשית דעת" (משלי, א'), היא תרומת עיקר הדעת, והיא תהיה לך הראשונה לדעת. לפני תכמתך הקדם ליראה את יוצרך, והיא תתן בלבך לעסוק בתכמה ודעת. כי האוילים אשר אינם ידאים את ד', הם בוזים את התכמה כו' (רש"י). וזהו שאמר עוד "לדעת תכמה כו', לתת לפתאים ערמה, לנער דעת ומזימה" (שם). צריכים לדעת, שאנתנו פתאים ונערים, מנוער מכל, שלא למד עדיין, (רש"י). אבל הכסילים אינם יודעים, שתסר להם התכמה. כמו שנאמר "עד מתי

אין להם מרה, אלא אמרינן מסתמא יש לו מרה, עד שיודע שמין זה אין לו מרה (רמ"א).
(ט)
גרעין במרה גרעין שנמצא במרה, אם היה כמו גרעינה של תמרה שאין ראשה חר, מותרת. ואם ראשה חר כגרעינה של זית, אסורה, שהרי ניקבה אותה כשנכנסת. וזה שלא נראה הנקב מפני שהוגלר פי המכה, וכל שכן אם נמצא מחט מחט במרה במרה או קוץ, רטרפה (מחבר). ואין חילוק אם קופא לבר או לגאו (ש"ך).

סימן מג.

דיני טרפות בטחול, ובו ו' סעיפים.

(א) ניטל הטחול. (ב) ניקב, דק שבצד העב, נקב מפולש בטחול מבריתו, נקב שאינו מפולש, אם טחול סותם נקב הכרס. נחתך במקום הדק, נקרעה הטחול. נימוקה, שינוי בשר, שינוי מראה, נסמסמס הבשר, ושינוי מראה מבחוץ. מראה שחור, לקוי מבפנים, ושלם מבחוץ, דקין מלאים אבעבועות, ומראהו בלאה, מים בטחול. (ג) היכן הוא צד העב. (ד) שיעור עובי דינר זהב. (ה) שני טחולים. יותרת יד על הטחול. (ו) נקב בטחול של עוף.

כוונתו, דנברא נקוב אין שם ניקב עליו, אלא חסר, ובטחול אין חסרון מזיק בכולו, וכ"ש מקצת אין חסרון מזיק. ולענין הלכה, הנה הצ"צ, ע"א האריך כו', והעולה מבריו, דאבר שיש לו חלל, יש בו ב' דברים לאיסור, א' שמא ניקב והבריא, לו אלו מתולדה, מ"מ כל שניקב טרפה, נברא ניקב טרפה, משא"כ אבר שאין לו חלל ונברא חסר, כשר, ה"ה נברא ניקב אין בו חששות אלו, דשמא ניקב ונתרפא לא חיישינן באבר שאין לו חלל, ונברא ניקב לאו נקב הוא אלא חסר הוא, וחסרון במקצת אין פוסל לא בריאה ולא בטחול כו'. ואומר אני, בריאה אם ניקב נקב מפולש מעל"ע יש להטריף, וכמו שכ' הפר"ח, ב', וכפי הנראה מדברי הט"ז כאן, שלא הכשיר אלא בשיפולי אונא, והיינו דמסתמא אם מפולש באמצע, חוששין לשמא ניקב ונתרפא. ובטחול אלו היינו יודעין שבתולדה כך הוא, י"ל הכי וי"ל

(א) ניטל הטחול ניטל הטחול, כשרה (מחבר).
(ב) ניקב הטחול הטחול ראשו האחר עב, והשני דק, אם ניקב בראש העב נקב מפולש, טרפה (מחבר), ואף אם עוד הטחול לא ניקב שם, טרפה, דהא אין העוד בכלל סתם טחול, אלא אם יש לו שם אחר, דהיינו קרום שעל הטחול (ט"ז). עיין בנה"ך שהשיג עליו, ולהלכה קיי"ל כט"ז נקב מפולש בטחול (פמ"ג). וחדק שבצד העב, ג"כ דינו כעב (שם). נשאלתי על אשר נמצא באיזה גליל עגלים שיש להם נקב מפולש בטחול בראש העב, וסביב הנקב מבפנים מקיף עוד הטחול, ניכר שנבראת כך, ובכל פעם נמצא הנקב במקום א', ואומרים קצת אנשים שבן דרכן של רוב העגלים והשבתי להכשר (ט"ז). ותובן

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

פתיים תאבו פתי, וכסילים ישנאו דעת". לכן בבוא כשואה פחדכם, ואידכם כסופה יאתה, בבוא אליכם צרה וצוקה כו', גם אני באידכם אשחק, אלעג בבוא פחדכם (שם). כלומר אשחק מכם על זה שאינכם שמים לב איך להנצל מהצרה שלא תבוא. כי על כל צרה יש עצה ורפואה המונחים נגד עיניכם, אבל מחסרון חכמה ודעת, עיניכם סגורות ואינכם רואים. ואמר, כי שנאו דעת ויראת ד' לא בחרו (שם). כי משובת פתאים תהרגם, ושלוח כסילים האבדם (שם). כלומר, האנשים יושבים בהשקט ומרגוע, ואינם עמלים בתורה וחכמה ומדעים, למצוא חיקונים ורפואות קודם למכה, ואינם נותנים לבם להתעורר ולהחזיק תלמידי חכמים ובעלי מדע המוכנים ללמוד, לחשוב מחשבות ולהגות בתורה ובחכמה יומם ולילה במסורת גוף ונפש, כדי למצוא תקנות ורפואות גשמיים: רוחניים קודם למכה. כי הרבה ימים ושנים צריכים להיות עמלים בתורה וחכמה ומדע בבחינת והגית בו יומם ולילה, למצוא נסתרות, כנאמר, אם תבקשינה ככסף וכמטמונים תתפשנה להקשיב לחכמה אונך, או תבין יראת ד', ודעת אליקים תמצא להקשיב לחכמה (לעסוק בתורה, רש"י). כי ד' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה הא למדת שגדולה היא החכמה, שהרי נתנה מפיו הקב"ה (רש"י). או תבין צדק ומשפט ומישרים, כל מעגל טוב, מומה השמור עליך, תבונה תנצרכה, להצילך מדרך רע (שם). יראת ד' תביאך לסור ולחשוב יומם ולילה בתורה

לחוד, כשרה, דדוקא כשנפלה לאור הוא דטרפה כשהודיקה הטחול ככרתי בסומכי, לקמן נ"ב (ש"ך). אם נתמסמם הבשר במקצת עובי, ותחתיו שלם, ומבחוץ יש שינוי מראה, וכשגוררין המוגלא והבשר בלוי עדיין נשאר שם המראה, יש להטריף, כמ"ש בט"ז באורך. אבל אי יש לתלות מחמת מוגלא בא המראה, אין להטריף, אלא כשגוררין המוגלא, ועדיין יש שינוי מראה כמו בריאה סי' ל"ח, וה"נ כאן (פמ"ג). והנה בשינוי מדאה המנהג להכשיר, ובשחור דלקותא, איני אומר לא אי ולא היתר, מאחר שהפר"ח הסכים לפסק בה"י כו' (פמ"ג) מה שאסרו בנימק או לקוי בצד העב היינו דוקא שמתחיל מבחוץ לקוי מבפנים והולך לפנים, אבל אם הטחול ושלם מבחוץ מבחוץ שלם ולקוי בפנים, אין איסור, דחסרון מבפנים לא שמיה חסרון, ולא חמיר מריאה, אלא דמ"מ מתירא אני להקל, כיון שלא נמצא מפורש בפוסקים (ט"ז). עובדא בא לידי בדיקן של בהמה שהיו בפנים מלא אבעבועות בדקין, אבעבועות בהרות כמראה ומראה בלאח הכחול שקורין בלאה, והיה מוגלא ולקות בשר, ומבחוץ היה ניכר מראה בלאה, והטבחים אומרים שדוב בהמות ככה. וכבר ידעת מה שכ' הרשב"א בסי' צ"ח, ששקר בימיננו, וגררתי הליחה מעט לראות אם הבשר שלם תחתיהם, וגררתי כ"כ שלא נשאר רק עור דק מאד, ובכל זאת לא סר המראה בלאה ההיא, ואמרתי, נהי דקיי"ל מדאה לחוד אין אוסר כאן, שהבשר לקוי תחתיו אף שבחוץ היה יפה ובריא, מ"מ

הכי, ומדיאה אין ראייה, שעולה בנפיחה, וגם אין מפולש כמו כאן. אבל אם רוב מין כך בבירור, בזה י"ל להכשיר, דאין רוב מין טרפה כו', אלא הכי דבותייהו כו' (פמ"ג). אם ניקב נקב שאינו מפולש, נקב שאינו מפולש נשאר תחתיו כעובי דינר זהב, מותר, פחות מכאן הרי הוא מפולש וטרפה (מחבר) ואותו עובי צריך שיהיה דוקא מבשר הטחול עצמו, ואינו מועיל סתימת חלב או בשר (ט"ז). אבל אם ניקב הדק כשרה (מחבר). ומיירי ברור דהך נקבים בטחול שהם כשרים, מיירי שאין מחט לפנינו מונח שם, דאם יש מחט, ודאי לא עדיף מכבד, וטרפה (ט"ז, ש"ך) אין פחול סותם נקב הכרס, משום שיש ביניהם חלב טמא (שם). ואפי' נחתך במקום הדק, כשרה (מחבר). פי' דבמקום נחתך במקום הדק יותד מסתבר להטריף נחתך מניקב, וקמ"ל דאפי' כשרה (ש"ך). כתב התב"ש, נקב מצד זה ומנגדו, ויש בשר ביניהם עובי ד"ו, כשרה. דעור זה לא מעלה ולא מוריד. כתב עוד, אם ניקבו זה שלא כנגד זה, ואילו היה זה כנגד זה לא היה עובי ד"ו, צריך שיהא המרחק בין נקב לנקב כמלא דינר זהב, ויפה כתב (פמ"ג). נקרעה הטחול או נימוקה, או לקתה בשינוי בשר, דינו כניקבה (דמ"א). וכן כל מקום שהבשר רע נקרעה; נימוקה; ונרקב, דינו כניקב (שם). שינוי בשר; דשינוי בשר חשבינן ליה כאילו נתמסמס, דאין אנו בקיין בגדירה שהרופא גודדו, אבל שינוי מראה

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

ובחכמה, וע"י זה תמצא דרך להסיר כל הרעות שבעולם, ותבין את משפטי ד', להסיר את הסכסוכים בין אדם לחבירו, ולהביא שלום בעולם. ולכן "חכמה" ו"אלקות" קשורים ומסובבים זה בזה, כנאמר, אל דעות ד', כי הכרת אלקות הלווה בחכמה, והמורה או הדיין צריך להתעמק מאד כדי להשכיל ולהבין את עומק הדין, הן בדיני ממונות ובפסוות, והן בדיני איסור והיתר, לעמוד הדבר על אמיתתו, ולשקול כל דבר ודבר בזהירות גדולה, לעמוד דבר דבר על אופנו הנכון, כי אופנים אופנים יש למאות ולאלפים בכל דבר ודבר, והכל תלוי באוסן, המהפך הענין מהיפך אל היפך, וצריכים לדקדק בזה. כי כל דבר נוטל תחת שינויים שונים, המשתנים לפי הזמן והמקום והאדם. ומה שנצטוו השופט על "לא תקח שוחד", כולל גם השוחד הטבעי הבלתי נודע, שהדיין יכול להשתחד מהשפעת ניצב (אומשטענדין) אשר השופט נמצא בו בעת הזאת. מהשפעת הזמן, המקום, ושאר השפעות הסביבה המשפיעים על כה"ך הרעיונות של האדם בלי יודעים לטוב או לרע. ולכן מצינו שנצטוו השופט למנוע מאכילה טרם יטפוט מיטפוט.

וכן מצינו באיסור והיתר, שהאוסן והדרך מהפך הדין, ומאכלים כשרים מתהפכים לאיסור, כמו בדין סורר ומורה, שנעשה אכילתו אכילת איסור, רק משום האוסן והדרך. כמבואר ברמב"ם, שמפרש הדין של סו"מ, וי"ל, אסור לאכול ולשתות "דרך" וזולל וסובא, בימי הנערות. שגאי לא תאכלו על הדם, לא תאכלו אכילה שהיא מביאה לשפוך דם, והיא אכילת סו"מ שחייב עליה מיתה (רמב"ם, חלק לא תעשה, קצ"ה). וכן מצינו לפעמים צד היתר בדברים האסורים, הניתרים באוסן וזמן ידוע. וי"ל הרמב"ם, חלוצי צבא מותרים לאכול כל דבר אסור, אם ירעבו

אמרינן אשתייד, וכל שיור הוא פחות מחצי (ט"ז) ומשערין באותו טחול (ש"ך).

(ח)

שני טחולים נמצאו שני טחולים, כשרה, ואפילו רבוקים בצד העב (מחבר). ויש מחמירין, אם נמצא כמין טחול בצד העב, וטוב להחמיר, אם לא במקום הפ"מ (דמ"א). ולפע"ד, כראי הם דש"י והרא"ש והרמב"ם (רסברי יתיר כניטל מכל וכל, וניטל הטחול כשר) לסמוך עליהם בהפ"מ (ש"ך). ודע, דיתיר טחול דוקא כשהוא בצורת טחול, הא לא"ה כשרה, ולא הוא אלא דלדול רומיא דיתרת רגל. ומעשה דצורת יד בטחול, צ"ל דעל כל פנים היה צורת טחול (פמ"ג).

(ו)

נקב בטחול של עוף טחול העוף עגול כענבה, ואינו רומה לשל בהמה, ולפיכך אין הנקב פוסל בו (מחבר) ומהרש"ל אוסר בטחול של עוף בכל מקום שניקב, דהכל נקרא סומכיה ע"כ. ובעל נפש יחמיר לעצמו (ט"ז). אף שכלל הוא אם ניקב טרפה, כ"ש ניטל. משום דניקב בקולשיה כשרה, וא"כ בשל עוף דכ"מ שניקב טרפה ה"ה ניטל כו', מ"מ י"ל דניטל טחול כולו כשר בעוף אף לבעל נפש. דהא כתבו שאר פוסקים, דטחול חירוש הוא, דניטל כשרה וניקב טרפה, כו'. ומ"מ לקוי כולו, בין בעוף בין בבהמה לא הוי כניטול כולו, כ"כ התב"ש ופשוט הוא (פמ"ג).

כה"ג אפשר כ"ע מורים דהוה כק"ד מבחוץ, והמראה מעירה על לקות הבשר, ובפרט שהמראה היה נוטה לשחור, דלהתב"ש בלא"ה טרפה (פמ"ג).

מים בטחול ואם מים בטחול, אפי' עכורים וסרוכים, אם הבשר סביביו שלם כשר (דמ"א). וצריך שישאר כעובי דינר זהב, ולא כב"ה שמכשר אף בפחות (ש"ך). הט"ז, ט', כתב, אם בחוץ שלם מכל צד, ובפנים נתקלקל, אף שלא נשאר כר"ז, כשרה, אלא דמסתפק להקל. והפר"ח החזיק אחריו בפשיטות להקל כה"ג. אמנם התב"ש, ו', סיים להלכה דטרפה, וכן יראה לי רבשלמא הריאה הכל תלוי בקרום משא"כ בטחול, עוד שלו לא מעלה ולא מוריד, אם נפשט העור של טחול, לא מעלה ולא מוריד, אם רק נשאר ד"ז בשר, כשרה. שוב ראיתי במנ"י ר', היקל בהפ"מ, ואני בהפ"מ איני אומר לא איסור ולא היתר כו' (פמ"ג).

(ג)

צד העב יש מי שכתב, שכל מה שרבוק לכרס, קרוי עב, ולא יותר (מחבר) ובה"מ ודאי יש לסמוך, כל שאינו רבוק לכרס הוי קולשיה וכשירה, בין נחתך בין ניקב (פמ"ג).

(ד)

עובי דינר זהב עובי דינר זהב זה, לא ידענו שיעורו, ומ"מ נראה שהוא פחות מחצי עביו (מחבר). רבגמרא

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

ולא ימצאו דבר כשר (הלכות מלכים, פ"ג). וכן מצינו בדיני שבת החמורים, שפעם אחת נתפרצה שריפה בבית הכנסת ביום הקדוש, ושאל אחר הנאספים את ר' יהודה מיכלאון, אם לקרוא למכבי אש, ושאל עליו, מדוע לא כבה מעצמו. וכן נמצא בשם ר' ישראל אימריין, וז"ל, כל הדינים הנזכרים בתלמוד לענין דליקה בשבת, הני מילי בימיהם, אבל בזמן הזה אותם הדרים בין הגוים, והיה חשש סכנות נפשות, כתבו הראשונים והאחרונים, שמותר לכבות דליקה בשבת, והזריו הרי זה משובח (פחד יצחק, ערך דליקה). ולכן צריכים המורים הוראה בישראל לרקדק היטב בכבוד ראש, ולזהר לשקול במאזני צדק את שיקול הדעת בדבר דין ומשפט בכל נסיה ונסיה, כי נסיה קלה מהפך הדבר מהיפך אל היפך; כמו שמצינו בתורה בענין הברכות והקללות, שנשית פנים היה משנה מברכה לקללה, וכן להיפך. וכן מצינו, שהטמא מתהפך לפעמים לטהור, תניא, דם געזר ונעשה חלב כו' דכתיב מי יתן טהור מטמא לא אחד (איוב, י"ב). ורבנן אמר ר' יוחנן, זו שכבת זרע, שהיא טמא, ואדם הנוצר ממנו טהור. ור' אליעזר אמר, אלו ימי הנדה של המזה כו' טהור, ונוגע טמא. והיינו דאמר שלמה (קהלת, ז') אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני (נדה, ס'). מזה יש לראות, שבכל דבר טמא, מונח בתוכו גרעין וניצוץ של טהרה, שיכול להתגבר בהמשך הזמן על הטומאה. ומטעם זה מצינו, שלא נתרקה שכינה מישראל, אף בהיותם טמאים, מפני הניצוצות הקדושות הנמצא בהוכה. כנאמר בחז"ל, הכיבין ישראל, שאע"פ שהן טמאין, שכינה שרויה ביניהם (ספרי, מובא בילקוט נשא). וכן נאמר בקרא השוכן אתם בהוך טומאתם.

הכרת עומק הדין ומפני שהדינים והמשפטים נמסרו לדיין ולמורה, כנאמר אין לדיין אלא מה שענינו ראות, ועליהם מוטל האחריות של עתת הדין ח"ו, ודיין הנוטל ונותן לזה שלא כדין, הקב"ה גובה ממנו נפשות, שנאמר כי די יריב ריבם (סנהדרין, ז'). לכן הדיינים יושבים באימה ביראה בעטיפה ובכיבוד ראש, ויראה הדיין כאילו חרב מונחת לו על צוארו, וכאילו גיהנם פתוחה לו מתחתיו, וידע את מי הוא דן

סימן מד

דיני טרפות בכליות, ובו י' סעיפים.

- (א) ניטלו הכליות. ניקבו. נתחכו. חריץ. ע"י חולי. (ב) לקחה הכוליה. הקטינה. מכת חרב בכוליה. ליחה בכוליה. מים עכורים. מים זבים. דם. מראה דבש.
- (ג) לקותא בלובן. (ד) אבנים בכוליה. (ה) הקטינה. קטנה בתולדתה. ניטלו הכליות ע"י חולה. (ו) הקטינו היותה. (ז) שינוי מראה. כלוי גרין.
- (ח) האדימה. (ט) כוליה של עוף.

(מחבר) משמע מדברי הרש"ל דבעינן שיתחיל ההמססה גם מבחוק. ומזה ראייה ראיין אוסר חסרון מבפנים בטחול (ט"ז).

ומה אעשה שהט"ז גופא לעיל בתב דמסתפי להקל וכאן נמי לא החליט הדבר אלא בלשון משמע, ע"כ בלא הפ"מ ודאי אין להקל וכאמור. ודע, אם מוגלא דפסול הוא בכוליא אף בלא הגיע לחריץ כמ"ש הט"ז, ו' אם הלקותא בפנים ולא הגיע לחריץ כשר לרש"ל וט"ז (פמ"ג). כוליא שהקטינה ולא חקטינה הספיקו לבורקה אם היה כענבה, כשרה מס"ס, שמא מתולדה ושמא היה כשיעור, ואף שאין הספק הבי' שקול, דאיכא ביה ס"ס לאיסורא, שמא הלכה ע"י חולי טרפה כאו"ה, ושמא לה היה בשיעור, אפ"ה יש להקל, ועיין מ"ש לקמן בהא דנתמסמס פחות משיעור (פמ"ג). מכת חרב דינה כלקתה הכוליה (דמ"א).

מכת חרב פי' של מכת חרב הוא שנבקע לשנים (ט"ז). ויש חולקין, וכתב הטעם דמכת חרב שאני מנחתך רכשר, משום דמכת חרב הוא בכח, והיינו לקתה הכוליא, אבל נחתך בנחת כשר (ש"ך). ואם נמצאת בכוליא ליחה, אע"פ שאינה ליחה בכוליא; סדוחה, או שנמצא בה מים מים עכורים; עכורים או סדוחים הרי זה טרפה, והוא שיגיע עד הלובן (מחבר). דהיינו על הלובן (ש"ך). אבל במוגלא ומים עכורים וסדוחים, אפי' לא הגיע ללובן, ורק במכת חרב והמססה בעינן עד ללובן

(א) ניטלו הכליות; ניטלו הכליות כשרה, לפיכך ניקבה; נחתכה; אם נבראת בכוליא אחת, כשרה. וכן אם ניקבה כוליא או נחתכה אפי' עד מקום חריץ, כשרה (מחבר). עד ועד בכלל (ש"ך). מקום חריץ, כלומר חלב לבן, שתחת המתנים נכנס לתוך הכוליא, שהגרין מעורין שם, והוא אמצעית חריץ הכוליא, ונקראת חריץ (רש"י, ר"ן) ואפי' אם הלובן עצמו ניקב או נחתך כשר, ודוקא בלקתא ככה"ג טרפה, דבאיב טפי (ט"ז). וכן הלכה (פמ"ג).

ורוקא ע"י מחט כשר, אבל ע"י ע"י חולי לא גרע מנסמסמס (או"ה) וי"א דאין חילוק (ב"ח). ולענין דינא כתב הכה"ג ע"י חולי והגיע ללובן, יש לאסור, ונכון להחמיר עכ"פ באין ח"מ (פמ"ג). ברין דג' כליות רכשר בניטלו, אם נמצאו דבוקין זה לזה, עד שאם ניטל כל מקום הרבוק לא נשאר כפול וענבה, באין הפ"מ צ"ע לדעת הרמב"ן דפירש, יתד כניטול הוא ומקומו, דיש להטריף (שם). ולענין הלכה יש להקל בחתך שיש חסרון, אם לא נחלקה לבי', כמו שיתבאר לקמן בעה"ת (שם).

(ב) לקתח לקתה הכוליא, והוא יעשה בשרה ככשר המת שהבאיש אחד ימים רבים, שאם תאחזו במקצתו נתמסמס ויפול, והגיע חולי זה עד הלובן (בעינן שיגיע תוך הלובן, ש"ך). שבתוך הכוליא, הרי זה טרפה

א ה ל מאכלות אסורות ר ח ל

ולפני מי הוא דן, ומי הוא עתיד להפרע ממנו אם נוטה מקו הדין (שם). ומתוך כובד ראש ולב, ותחת משא של אחריות כבדה כזו, עמדו הרועים בעם, והשופטים הגדולים בישראל, משה רבינו ודוד המלך לפני הקב"ה בבקשת רחמים, לגלות עיניהם להביט נסתרות מדרכיו הנעלמים בהתנהגות עם בני אדם. כי נראה להם רוע בסדר העולם המתנהג, שצדיק ורע לו, ורשע וטוב לו. מזה נוכחו שאינם מכירים איזהו צדיק ואיזהו רשע, ונמצא שהם בתור שופטים, מעוותים את הדין ת"ו, כי כל דרכיו הם צדק ומשפט. וזהו שבקש משה, הודיעני נא את דרכיך (שמות, ל"ג). אמר לפניו רשבע, מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו. יש דשע וטוב לו ויש דשע ורע לו (ברכות, ז'). בקש לגלות לו את הדרך בשכר ועונש שמתנהג עם בריותיו. וכן מציינו בדוד, שבקש מהקב"ה ללמד אותו את דרכי המשפט. כנאמר ומשפטיך למדינו. הורינו ד' דרך תוקיך. הורינו ד' דרכיך. למדינו חוקיך. פניך

מסופק, אם מחמת אבנים לית כפול וכענבה
בכוליא, אם טרפה, והתב"ש הטריף בזה
(פמ"ג).

(ח)

הקטינה כוליא שהקטינה, טרפה. וכמה תקטן
ותטרף, בבהמה דקה עד כפול ופול
בכלל טרפה, ובגסה עד כענבה. ודוקא שהקטינה
מחמת חולי, אבל אם היתה קטנה בתולדתה,
כשרה. והיכי ידעינן אי הוי מחמת חולי או לא,
אם חזינן שהקרום שלה כוונן, בידוע שהוא
מחמת חולי, ואם אינו כוונן אלא שעשוי כמדת
כוליא, מוכחא מילתא שמתחילת ברייתה היתה
כך, וכשרה (מחבר).

(ו)

ניטלו ע"י חולי כשאמרו ניטל הכליות
כשרה, היינו כשניטלו
ביד או שנבראת כך, אבל אם ניטלה ע"י חולי,
כיון שהקטינה לפחות מכשיעור, כבר נאסדה,
ואיך תחזור לכשרותה כשגמר לכלות ולהמק.
ולפי זה צריך לבדוק אם הכיס שלהם מלא חלב,
ניכר שזה תחילת ברייתה וכשרה, ואם נמצא
שם חלל ומקום ריק, ניכר שהיו לה כליות,
אלא שנימוחו וטרפה (מחבר, ט"ו, ש"ך).

(ז)

הקטינו היתרות אם היה ג' כליות או יותר,
והקטינו היתרות ונשארו
שתים כהלכתן שלא הקטינו, כשרה (מחבר).
ודוקא שהשלישית אינה עומדת בשורה אחת
עם השתים, או אמדינן רהוא היותרת, אבל
אי עומדות זה אצל זה, ואיכא לקותא
בחדא, טרפה (ש"ך). ויש אומרים דאין
חילוק, ובכל מקום אמדינן שהיא היותרת

(ט"ו, ש"ך). הנה יש לספק, אי מעט ששלט
בלובן טרפה, או כולו, ועכ"פ רובו בעינן כו',
המעייין בב"י בשם מעשה בנורכונה, שהיה
מגיע על הלובן ולובן שלם משמע, הא כל
שהיא קצת בתוך הלובן, טרפה. וכן הש"ך
באות ה' וח', ובט"ו, ז', דכל שהגיע לתוך
הלובן קצת טרפה (פמ"ג). ואם נמצא בה מים
זכים, אפי' הגיע ללובן שבת, ואפילו נמצא
המים בשלחופית קטנה בכוליא, כשר (מחבר,
רמ"א). ואם נמצא בה דם, דינה כמים (מחבר)
והנה אף שנהפך קצת מלובן לדם, כשרה
דם כי כן מדאין רברי המחבר כו' דדם דינו
כמים זכים כו'. ומיהו אם כל הלובן
דם, טרפה, לפי מה שכ' הט"ו, י', דבעינן
שנשאר מקצת כו' (פמ"ג). ואם נמצאת מלאה
מים שמראיהן רע, אבל לא היו עבים ועכורים,
אלא מראיהם כמדאה חרבש, כשירה, ויש
מי שאוסר, והכי נהוג (רמ"א), דמים עכורים
מיקרי (ש"ך).

(ג)

לקותא בלובן אם לא היה הלכות רק בלובן,
אעפ"י שכל שאר הכוליא
בריאה, טרפה (מחבר) ואף במים זכים דכשר
אף בלובן, בעינן עכ"פ שישתייר מקצתו (ט"ו).

(ד)

אבנים בכוליא נמצא בכוליא אבנים, כשרה
(מחבר) ואפי' נמצא במקום
חריץ, כשרה (ט"ו, ש"ך) ובתב"ש, ט', האריך
וכ', שיש ב' מיני אבנים, א' מאכילה ושתיה
שאינן נקיה, והם ניכרים, והוא כשהכוליא כולה
שלימה, רק אותן אבנים מונחים תוך הלובן,
כשרה. אבל אותן הנולדים מכוליא גופא, הוה
לקותא, ולמקום חריץ טרפה. במנ"י כלל פ"ט

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

האר בעבדך, ולמדיני את חוקיך, צדק עדותיך לעולם הבינני. חודיעני אורח חיים. הבינני ואדעה עדותיך (תהלים).
שהיה רוצה לירד לעומק הדין, כדי לדעך איך להתנהג בהדינים ומשפטים הבאים לפניו. לולי זאת יתמה, בהדי
כבשי דרחמנא למה לך, כמו שאמר ישעיה לחזקיה, אבל הם היו צדיקים לדעת ולהבין את זאת בתור שופטי העם.
כמו שמצינו ברוב מזמורי תהלים בפרק הראשון שאינו יכול לסבול מדוע צדיק ורע לו, והרבה רשעים וטוב להם.
כנאמר, יחילו דרכיו בכל עת, מרום משפטיך מנגדו (תהלים), ולא רק על זה היה כואב שהרשעים היו חיים חיים
טובים במנוחה, רק מפני שהיה יודע ומאמין כי "יש שופטים בארץ", נמצא שהחסרון מונח בו בעצמו שאינו מבין
מי נחשב לצדיק ואת מי לרשע. וכמו שבקש, אל תשגני ממצותיך. אל תסתור ממני מצותיך. בלמדי משפטי צדקך
(תהלים, קי"ט). וזוהי מדריגה גבוהה שהבן אדם יכול להשיג רק אחר זמן רב של חקירה ודרישה בדרכי החיים, להיות
מכיר, שאינו מכיר התנהגות העולם, כי הדרך המוביל לשערי חכמה, הוא דרך רחוק מאד, ויקח זמן רב עד
שיכולים להשיגם, ודא עקא, שהאדם יחשוב בלבו, שכבר הגיע לשם, וטעות זה היה הגורם בכל הזמנים לצרות
רבות לאנשים פרטיים בפרט, ולהשתתת חיי החברה בכלל, כידוע, שכל הרעות המתרגשות לבוא בעולם בכלל
ובפרט, מתחיים מזה ששגו ברואה. וצריך כל אחד ואחד, לעמוד את עצמו על הבחינה, ולמדוד בעצמו מדת החכמה
והידיעה שרכש לו בימי חייו, ואם הגיע כבר לאיוו מדריגה בדבר הזה. והבחינה היותר נאמנה בזה הוא, שאם
הגיע למדריגה כזאת, להיות יודע שאינו יודע, זה יעיד שכבר הגיעה למדריגה שממנה יכול להשיג שבילי החכמה

הלא כבר הוא לבן, י"ל, כיון שא"א למיקם עלה, טרפה, שספק דאורייתא הוא (ש"ך). ולענין מדאות, מראה געל טרפה, ומראה בלוי וגדין, כשרה (ט"ז, ש"ך).

(ט)

האדימה כוליא שהאדימה כולה או מקצתה, כשרה (מחבר).

(י)

כוליא של עוף אין טרפות בכוליא של עוף (מחבר). לפי שהם סגורים בעצם, ואין מגיעים שם בני מעיים (ט"ז, ש"ך). והיינו דליקוי הכוליא גודם קלקול לבני מעיים, וכבר תמהו בזה מנלן. והתב"ש כתב, כיון דהם סגורים בעצם ואין משמשין כלל כמו בבהמה, א"כ לאו כליות הם כלל, אלא חתיכות בשר בעלמא, ואף למאן דמטריף בטחול, מכשיר כאן (פמ"ג).

(ט"ז). ומלשון הש"ע, דהקטינו היתידות ולא אמר שהקטינה א' מהן משמע, ודאי שיהיה ניכר איזה מהן יותרת הוא ולא מחריב בה לקותא, הא לא"ה, לא, ודע, דכל זה (הדין רג' כליות) באברים, שאם ניטלו וחסדו כשרים, שייך זה הדין, הא ב' כבדים וא' מהם לקותה כולה דם, או קשה כאבן וכדומה, אין אומרים שהיתידה לקויה, והבריאה היא העיקרית, דמ"מ מתחילה שהיו שניהם שלימים נטרפו מטעם יתר כחסד ואיך יחזרו לכשרותן, ובלא"ה אין לדמות ב' כבדים לכאן, כנ"ל (פמ"ג).

(ח)

שינוי מראה יש מי שכו', דלובן בכוליא לקותא היא, וכל שינוי מראה פוסל בה (מחבר). אע"פ שאינו פוסל עד שיגיע ללובן שבכוליא, ובמה ניכר דלקוי הוא,

סימן מה

ניטל השוליא, ובו ב' סעיפים.

(א) ניטל האם, נימק, ניקב, נחתך, (ב) ניטלה שלפוחית, ניקבה, עוף אין לה כיס השתן, נפתח הבטן, ויצאו מים, שזורים המשתנים דם.

(ב)

ניטלה שלפוחית; ניטלה שלפוחית שמי דגלים נקוים בתוכה, ניקבה; כשרה, ויש אוסדין (מחבר). והכי נהוג להטריף אפי' בניקב (דמ"א) עיין פר"ח במ"ש בר"מ, נימוק הולד טרפה והאם כשרה, משום דהוה פירשא בעלמא. עיין בס' פ"א דזה דוקא בשליא דהולד נוצר בו, לא בטרפחת, דלא הוה פירשא, ושם אבאד (פמ"ג). הב"ח בתשובה, קנ"ז כ', דהא דניקב כיס השתן טרפה, עוף אין לו כלל כיס השתן, ואם לא ברק, איפשר בה"מ להקל (פמ"ג). ומש"ה הכשיר תרנגולת שבטנה צבה ויצאו מים דבים ממנה אחד הבריקה באיברים הפנימים (שם).

(א)

ניטל האם בהמה או עוף שניטל האם שהולד מונח בו, כשרה (מחבר). ובנימק או ניקב, יש להחמיר, אם לא בהפ"מ דמתירין (דמ"א). ובנחתך, כשרה (ש"ך). כתב הר"מ, נימק הולד במיעיה, טרפה. וכתב האורח מישוד, ולפ"ז נימק הולד; הי"ה אם מוצאים געשוותי' ביצים נפוחים; לינע ביצים בעוף, דהוה דומיא דולד בבהמה, ריש לאסור, ע"ש. אמנם הפר"ח, ב', הכשיר בנמצא ביצים קרושים. והבל"י כו', פוסקים ג"כ להתיר, ויש להחמיר באין ה"מ כמו נימק ולד בבהמה, ה"ה כאן ביצים נקדשים (פמ"ג).

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

והדעת לאחר עבודה וטיפול רב, ובהמשך הזמן יתקרב יותר ויותר לשערי החכמה ובינה, וכשיחזיק את עצמו בדרך זה, יראה יותר ויותר מה דבים מעשי ד', שעשה כולם בחכמה, שהוא צריך לעמול ולחקור הרבה עד שיגיע לשער הראשון של הג' שערי בינה, ובכל פעם יראה מה רבו הם הדברים שאינו יודע אותם וצריך לעמול את עצמו בחקירה ודרישה להשיג כפי כח הבנתו. וזה יכול להיות, דק אם יחזיק את עצמו ליודע שאינו יודע, המפתח המיוחד לפתיחת שערים.

יודע שאינו יודע ודבר זה נמסר לו למשה רבינו, כשבא לבקש מאת הקב"ה, ללמוד אותו את דרכי החיים, אמר לו משה, הודיעני נא את דרכיך ואדעך כו' (שמות ל"ג) פי', כדי שנעשה הנהגה ישרה בחמידות פניך כו' (אוה"ח), עתה הגיעה השעה שאני צריך לבקש דבר כו', הודיעני נא את דרכיך, ואין די

סימן מו.

טרפות בבני מעים, ובו ו' סעיפים.

(א) ניקבו הדקין. עלה קרום ונסתם. אם חלב סותם. אם בשר סותם. שומן עוף אם סותם. בשר של אבר אחר. בשר הדבוק בתולדה. (ב) יצאו הדקין. נמצאו מהופכין. תרנגולת שיצאו בני מעיה. נמצאו הבני מעיים בין עור לבשר. תרנגולין מסורסין. (ג) הדרא דכנתא שניקב. (ד) מתט בדקין. (ה) תלתולת שניקב. (ו) סירכא בדקין. קודט דם. בועות. הבשר דע. הרבה בועות. הבדיקה. תרנגולת יושבת על הבצים. בר אוזות שאוכלים תולעים. להשליך הדקין. בועות שהורות בפנים.

סתימה, וטרפה (רמ"א). ולענין חלכה (אם בשר של אבר אחר סותם) הלכה כש"ך, ואינו סותם (תבו"ש, ב', פר"ח. ד') ומ"מ, בשר הדבוק בתולדה, סותם לבד בושט דאין סותם (פמ"ג).

יצאו הדקין יצאו הדקין לחוץ והוחזרו מאליהן, כשרה. ואם החזירן אם נתהפכו, אע"פ שלא ניקבו טרפה, שא"א שיחזרו כמו שהיו אחר שנתהפכו, ואינה חיה (מחבר). אבל אם ידוע לו ודאי שלא נתהפכו, כשרה (ש"ך). וה"ה אם לא יצאו ונמצאו מהופכין, טרפה (מחבר). והראב"ה מתיר בזה (ש"ך). דתרתו בעינן, יצאו ונתהפכו (שם). ולענין דינא כתב הכנ"ה, אות ט', דהלכה כרשב"א, דכל שנתהפכו, אף שלא יצאו, טרפה. ומתניתין דנקיט יצאו אורחא דמילתא נקיט כו'. כתב רש"ל באו"ש תרנגולת שיצאו מעיה דרך נקב בית הרעי והוחזרו, טרפה כו', כיון שיצא דרך מקום צר, א"א שיחזרו כסדרן לתוך המעיים כו' (פמ"ג).

חמעים בין עור לבשר וכן אם נמצאו המעים בין עור לבשר, ונמצא תפור, שיש לחוש שיצאו ונתהפכו, אבל אם לא נמצא שם תפירה, ולא ניכר שם שנקרע, ולא היה ניכר בה שום ריעותא, כשרה (רמ"א). כלומר, אין לומר שלא היה ניכר שום ריעותא עכשיו, שהרי אין לך ריעותא גדול מזה, שנמצאו המעים בין עור לבשר, אלא ר"ל שלא היה ניכר ריעותא מחיים.

(א)

ניקבו הדקין ניקבו הדקין טרפה, ואפילו ליחה סותמתן אינה סתימה, ואפי' היא דבוקה בהן הרבה, שא"י להוציאה אלא ע"י הדחק (מחבר). וה"ה עם עלה קרום ונסתם, ובכל הנקובים אין הקרום סותם (ש"ך). ואם חלב טהור סותם, חלב טהור סותם; כשרה (מחבר). ודוקא טמא; בשר; בדבר שניקבתו במשהו. אבל בדבר שצריך שיעור לנקובתו, כמו בנקיבת הטחול דצריך להשתייר כעובי דינר זהב, לא מהני סתימה, רדילמא אינו סותם כ"כ (ש"ך). ואפי' מחט תחובת בנקב, וחלב טהור סותם, כשר (שם). דכל חלב טהור סותם. טמא אינו סותם (מחבר). וה"ה בשר סותם, מיהו דוקא בבשר שאצלו בתולדתו, דאל"ה לא עדיף משומן דאינו סותם ככה"ג, כמ"ש הרב בהג"ה (ש"ך). ויש אומרים דבשר סותם אפי' משל אבר אחר (ט"ז). אבל קרום שעל הלב (הוא טרפשא דלבא) וחלב שע"ג הכרכשתא (פי' מעי הדבוק בפי הטבעת) שאע"פ שהם טהורים, אינם סותמין, לפי שאינם אדוקים, והיינו טעם דחלב טמא (מחבר, ש"ך). וחלב חיה שכנגדו אסור בבהמה, אינו סותם, והעוף כל שומן שלו שומן עוף סותם (מחבר) משום דלא מצינו כנגדו טמא (ש"ך). ואינו סותם אלא באותו אבר שהשומן דבוק בו בתולדתו. אבל אם סותם נקב של אבר אחר, לא מיקרי

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

בזה שתודיעני, ואני בער ולא אבין, אלא ואדעך, תן לי לב להבין, כדי שאדע דרכיך (כל"י). היך אנת מדבר עם נשא זכאין, מטי להון הי כתובין, ולתייבין הי כוכאין כו' (תרגום יונתן) האיך את מתנהג עם בני אדם, ולמה יש צדיק ורע לו, צדיק וטוב לו כו' (יונתן), הראיני את הדרך שאתה הולך, ואילך גם אני בדרך זה (רשב"ם), ואמר הראיני נא את כבודך (שם). משה רצה שתהיה לו הכרה בו יתברך, ידיעה פרטית, כדי שיוכל שכלו להשכיל בחינת האלקות כו' (אוה"ח). וזה שהיה מרגלא בפומיה דר"מ, גמור בכל לבבך, ובכל נפשך לדעת את דרכי, ולשקוט על דלתי תורת יום יום (ברכות, י"ז). הכוונה בזה, כמו שכי הפילוסופים האלקיים, דחייב כל אדם להשכיל בידעת מציאתו ואתדותו, ויכלתו וידיעת דרכיו ית', כפי יד שכלו של אדם על פי אמונתו והתורה כו'. וזהו שאמר ר' מאיר, גמור בכל לבבך כו', לדעת דרכי ד' אשר ממנו תמצא מופת למציאתו ואחדותו, ושהוא ודאי דבר גדול,

אין להתיר (ט"ז, ש"ך). ומיהו, אם נמצאת המחט מונחת, וק"ד בחוץ, לכאורה אין נ"מ בזה לדידן כו', אלא שראיתי להפ"ח כאן, ט', כתב, אם נמצא ק"ד בחוץ, יש להטריף כו'. ואם נמצא מבפנים הק"ד, כולי האי לא מחמירנו, ודוקא בחוץ טרפה אף בהפ"מ (פמ"ג).

(ח)

חלחולת שניקב חלחולת, והיא מעי האחרון שהוא שוה בלא עיקום, והרעי יוצא ממנו, אם ניקב במשהו, טרפה כמו שאר מעים. בד"א, שניקב לחלל הבטן, אבל במקום שהוא דבוק בין הירכים, כשר, ואפי' ניטל כל מקום הדבוק בין הירכים, כשר, והוא שישאר ממנו כמלא ארבע אצבעות בשור הגדול, וברקה לפי שיעור זה, הגדול לפי גדלו, והקטן לפי קטנו. ואם באותם ארבע אצבעות ניקב, יש אוסרים במשהו (מחבר). והכי נהוג, אם לא בהפ"מ, יש להכשיר עד רובו (ש"ך). ויש מכשירין עד שינטול רוב רחבו (מחבר). ועיין ש"ך וט"ז שהאריכו בזה.

(ו)

פירכא בדקין אם סירכא יוצאת מן הדקין, או מאחד משאר אברים שנקובתו במשהו, ונסרכה לדופן או למקום אחר, כשר, דלא אשכחן בועה וסירכא אלא בריאה (מחבר). ואם נסרכה דקין לדקין ג"כ כשרה. אך זה דוקא אחר הבריקה ולא מצאו ריעותא. ואם לא ברקו באונס, בדיעבד כשרה בשאר איברים (פמ"ג). ובטרפשא טרפה, כלשון רמ"א, רודאי קורט דם; בועות; ימצא שם. עור למדתי מתשובה ההיא, דקורט דם המוזכר בכל מקום, היינו ממשות או דם צרור בעובי הבשר, אבל האדים הבשר לחוד, אין מזיק (שם) בכל מקום שאמרו חכמים ניקבה טרפה, צריך לפתוח הבועה, ואם נשאר העור

דהיינו שהלכה בטוב קודם שחיטה, דליכא למיחש משום ריסוק אברים ונפילה (ש"ך). מעשה בא לידי בתרנגול מסורס, שלא היה ניכר בו שום קרע ולא תרנגולין מסורסים תפירה. ובני מעים היו מקצתן דבוקים בבשר וסמוכים לעור. אמרתי שהוא בכלל הא דכתיב, שלא יהא ניכר שום ריעותא, הטרפתיו (לח"מ) ולפי שכתבתי בסמוך, שהפירוש שלא יהיה ניכר שום ריעותא, היינו מחיים ולא עכשיו, יש להכשיר (ש"ך). ואמנם התב"ש ובל"י כתבו שיש להטריף, ובאמת לא הבינותי, דודאי הל"ח מודה, דבין עור לבשר לא מיקרי ריעותא, אלא הכא שאני, דהסירוס מוכיח, ומצוי הוא, וחיישינן שיצאו בני מעים לחוץ ונהפכו, כו'. והתב"ש כתב העיקר הריעותא הוה הסירוס ולא מתרי טעמא הטריף, אלא משום סירוס לחור (פמ"ג). כ' כנה"ג, ט', שהחכם כו' אסר תרנגולין מסורסין, שיש לחוש לניקיבת המעיים כו', והכנה"ג השיב רהוה ס"ס, שמא עברו עליהם י"ב חודש, ושמא לא ניקבו הבני מעיים. ואני אומר ס"ס כזה לא שמענו מעולם, דגרע משם אונס חד הוא, ולא היה ס"ס כלל. ומ"מ העולם אין נזהרין, דמאחר שהוא אומן בקי הוא בכך, ורואה שלא יגיע כלל לבני מעיים, ואין צריך להמתין שיהיו י"ב חודש מעת הסירוס (שם).

(ג)

הדרא דכנתא שניקב הדרא רכנתא (פירוש המעיים רקין שסובבים סביב לשמן שלהם) שניקב אחד לחבירו, כשרה, שחבירו מגין עליו, וא"צ לומר אם ניקב להכנתא, שהכנתא חלב הוא וסותם (מחבר).

(ד)

מחט בדקין מחט שנמצא בדקין, טרפה, דחיישינן שמא ניקב (מחבר). ויש להתיר בה"מ בנמצא, אבל אם תחוב מעט,

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

כי גם זה האיש משה רבינו בקש על זה, הודיעני נא את דרכיך כו' (מהרש"א). וזהו שבקש משה מאת הקב"ה, הראיני נא את כבודך. ויאמר, לא תוכל לדאות את פני (שמות, שם). פי' לא שאני מונע הדבר ממך, אלא לצד שאין בך יכולת המשיג כו' (אוה"ח). ונכן להעיד, כי הכחנה בשאלת משה, מדוע רשע וסוב לו צדיק ורע לו, אינו רוצה לומר שבאמת הוא כך, כי מי לנו גדול כמשה באמונה בצדקת ד' בכל דרכיו. הכחנה של משה היה להתאונן על בלתי הכרתו בדרכי החיים, איזהו הוא נחשב לצדיק ואיזהו לרשע, ועל שלילית ידעה זאת ביקש להורותו, ועל זה נענה לא תוכל כו'. ובזה הוא תוכן החילוק של ר' יוסי ור' מאיר, לר' יוסי נענה על השאלה הזאת, כנאמר, צדיק ורע לו הוא צדיק בן רשע כו', ולדברי ר' מאיר לא נענה על השאלה הזאת, כי הדרי השאלה לדוכתא, הלא אין מכיר מי הוא הצדיק ומי הוא הרשע, והתשובה על זה היה לא תוכל כו', כי הבן אדם אינו מוכן ומסוגל להכיר את זאת, ורק הקב"ה בעצמו, הבוחן כליות, יודע זאת. וכמדומי בדברי ר' מאיר בפסוק (שמות, ל"ג) וחנתי את אשר אחון, אע"פ שאינו הגון, ורחמתי את אשר ארחם, אע"פ שאינו הגון (בדכות, ז). הכחנה על האיש

מה שנוהגין להשליך הדקין בלי בדיקה, לא נכון הוא, כי מיעוט המצוי הוא בימות הקיץ, ושכיחין יותר מסירכות הריאה, ע"כ שומר נפשו ירחק מהן. ואם יש מוגלא תוך הבועה, אין בכך כלום ומ"מ צריך לראות אם הבשר שלם ובדיא תחת הבועה, ואם לאו טרפה. ובכר אווזות שכיחי טובא בועות, יש לבדוק כו'. עובדא בא לידי בדקין שהיו בועות שחורות מבפנים, ובחוף ג"כ מראה שחור על הדקין וגררתי הבועה בפנים היטב שלא נשאר שום ליחה, והמראה עדיין לא זזה מבחוף, והטרפתיו. דנהי דאין מראה פוסל בשאר אברים, חדא דזה גוסא לאו מוסכס כו', משא"כ כשיש מוגלא בפנים המראה בחוף מעידה שיש לקותא מאחר דלא הלכה אף לאחר גרירת כל המוגלא, כן נראה לי (פמ"ג).

שלם תחתיו, כשר. אבל אם חבשר רע, הוי כניקב. אבל בריאה נוהגין להקל ולהכשיר ולא בדקינן (באר הגולה). ומ"מ יש לדקדק, שלפעמים ימצאו הרבה בועות, ועל ידן נסתמו המעים, ואז היא טרפה, ויש לבדוק ע"י קש או נוצה אם נסתם (רמ"א). ותרנגולת שיושבת על הביצים להוציא מהן אפרוחים, יש להחמיר בהן יותר משאר עופות, מכח חלישתה (ט"ז). ובימות הקיץ, — שמוזנות להשליך הדקין חבר אווזות הם מתולעים שבמים, ראיתיה כמה תולעים ראשיהם תחובים תוך הדקין במקצת, ורגיל ומצוי דנגד אותן התולעים, יש בחוף בועה או יבלת כמין ווארצלין, דזה מוכח בבירור שהתולע ניקב מעל"ע, וקדום עלה מחמת מכה וטרפה, ובדקתי כמה פעמים ומצאתי כן. גם

סימן מז.

בני מעים יתרים, וכו' ה' סעיפים.

(א) שתי מעים. מעי יוצא מן הדקין. חזר ונתערב באמצע. (ב) בעוף.
(ג) מעי מבית הכוסות להמסס. (ד) תרי סניא דיבי. (ה) יתרת בהודא
דכנתא. מטיל רעי בבי מקומות.

כתב דלק"מ, דבס"ה איירי שתלוי ועומד וסתום בראשו כו', ובס"א איירי שיוצא מהדקין ובסוף יוצא דרך פי הטבעת כו'. ומ"מ העלה לדינא שאין להכשיר מעי תלוי כ"א בתחילה הם אורך אצבע א', ואין ניכר שם כלל שהם שנים. והיתר הזה אין באורכו כ"א אצבע, אז כשר בה"מ דוקא, ע"ש. ובאין הפ"מ צריך ג' תנאים, אחד, דמתחילה הם אחד באורך אצבע, ולסוף ג"כ כלין כ"א באורך אצבע, וכל ארכו של יתר דק אצבע, אז כשר ולא בע"א. וכן ראוי לפסוק להלכה, שאין כשר כ"א בג' תנאים המוזכרים (פמ"ג). מה שכ' המחבר בין בעוף, אע"ג דבסעיף ב' מכשיר בעוף אם יוצא ממנו

(א) שתי מעים בהמה שנמצאו בה שתי מעים, טרפה, כגון שיש לה מעי יתר מתחילתו ועד סופו, עד שנמצאו שתי מעים זה בצד זה, מתחילה ועד סוף כמעט העוף, או שהיה המעי יוצא כענף מן הבד, והרי הוא מובדל בין בעוף בין בבהמה (מחבר) ודוקא שיוצאין מן הקיבה או מן הקרקבן וניכר שהיא מעי יתר, שדומה לשני מעים יוצאין. אבל יוצא מן הדקין כשר, דכיון דמן הקיבה אין יוצא רק מעי אחד, א"כ דק היוצא מן הדקין לא חשיב יתר, מ"מ במקום שאין הפ"מ יש לאסור בדק היוצא מן הדקין (ש"ך) ע"י ש"ך ז'. והתב"ש

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

שחשקה נפשו להטיב בעיון וכמעשה, ואין לו הכנה להשלים תשוקתו בסבת רוב המנגדים הכאים לו מחוף, המוחים בידו מלעשות כרצונו. והקב"ה יודע מחשבות, נותן לו מתנות תנם בחסד וברחמים כו' (עץ יוסף) וזוהי דברים הנסתרים מעין בשר, ואינו יכול להשיגו, כמבואר במפרשים, וז"ל, באומר יתבי לא תוכל לראות את פני, לא אמר לו בתורת מניעה חלילה כו', אבל התשובה היתה בתור לימוד והודעה אליו הגדולה שבידיעות, באמרו אליו, תדע, שההשגה העליונה מה שיש בכחך להשיג, הוא להשיג, אשר לא תוכל להשיגני, והוא כמאמר המליץ ר' ידעיה הפניני, "תכלית מה שנדעך, מה שלא נדעך" (חדושי גאונים). ואין השכל סובל לומר אין טעם לרצונו יתבי, שלפעמים ירחם על מי שאינו הגון כלל בלי סיבה, ר"ל מדעת נספד כזה. ורש"י אמר קצר באמרו את אשר יכמרו רחמיו עליו לשעה, ואע"פ שאינו כדאי, ע"כ ימשך מזה כפי פשט הלשון, שח"ו יש שינוי ברצונו יתבי כפי השעה בלי סיבה, וכדי לתקן זאת ראיתי להעתיק דברי המורש דבה בפרשה זאת, ויאמר,

בית הלכות טרפות סימן מז שמואל עח

להמסס, והוא האצטמכא, ולפי שמעכל המאכל, נקרא המסס, מענין כמסוס נוסס) והיוצא מביה"כ לכרס, טרפה (מחבר).

(ד)

תרי פניא דיבוי אי אית לה תרי סניא דיבוי, (כלומר, ששונאים אותו הזאבים, ולא יוכלו למיכל מיניה) טרפה, ואי שפכי להדדי כשר (מחבר). סניא דיבוי, פי' רש"י הוא מחובר לדקין בכרס, וסתום בראשו (ש"ך).

(ה)

יתרת בהדרי דכנתא הרדי דכנתא שיוצא מאמציעתה יתרת שתלוי בדקין, כמו מעי קטן כאורך אצבע, כשרה (מחבר). וה"ה יותר (ש"ך). וכן הוא מבואר בתש' הרא"ש, ועיין מ"ש לעיל לענין דינא, דוקא אצבע, ובה"מ כמו שכ' התב"ש.

כתב הכנה"ג, כ"א, מטיל רעי בב' מקומות בעוף שהטילה רעי מב' מקומות, וצוה לחתוך בפנים, וראה שהמעעי הוא א', אלא שהוא רחב ומטיל רעי לב' נקבים אלו, והכשיר, כיון שהמעעי א' הוא, אין בכך כלום, ונכון הוא (פמ"ג).

וכל זה (ביתרת דכנתא) דהיתרת סתום בראשו, ואין הרעי יוצא ממנו, אבל אם הוא פתוח בראשו, טרפה, דהרעי נופל לגוף, ועוד, דהוא נקיבת הדקין (רמ"א).

כמה ענפים. התם מיירי שחוזרין ומתערבין אל הדקין, משא"כ הכא שהוא מובדל (ש"ך). אבל אם החזר ונתערב עם המעי חזר ונתערב ונעשה אחד משני ראשיו, והרי שניהם מובדלים באמצע, הרי זו מותרת ואין כאן יתיר. וי"א, שכשיוצא מן הדקין מעי קטן כענף היוצא מן הבה, אם בראש הקיבה מקום שהדקין יוצאין משם יש שלם כרוחב אצבע, קודם שיתחיל זה המעי ליפרד, וגם למטה לאחר שנתחבר עם שאר הדקין, יש כרוחב אצבע, כשרה, ואם לאו, שאין כאצבע שלם למעלה ולמטה, טרפה, וכן עיקר (מחבר, רמ"א). וה"ה ב' בית חכופות, וב' קיבות היוצאים במקום א' והדר ערבי ברוחב אצבע, כשרה (ש"ך). על מה שכתב הרמ"א וכן עיקר, הניח הש"ך בצ"ע.

(ב)

בעוף במה דברים אמורים בבהמה, אבל בעוף כיוצא בזה, כשר. ואפי' כמה ענפים יוצאים ממנו, כשר (מחבר, רמ"א). ובעוף בכל גוני כשר (ט"ז), ודוקא שחוזרים ומתערבין (ש"ך).

(ג)

מעיי מבה"כ להמסס מעי היוצא מבית הכוסות להמסס כשרה (פי', סוף הכרס עשוי ככובע, וקריו בה"כ, והמסס מחובר בו. והמאכל נכנס מבית"כ

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

הראני נא את כבודך, נתאוה לעמוד על מתן שכרן של צדיקים ושלותן של רשעים, ומנין שמתן שכרם של צדיקים נקרא כבוד, שנא', כבוד חכמים ינחלו כו', ומנין ששלותן של הרשעים נקרא כבוד, שנאמר, ואחר כבוד תקחני, מה הקב"ה משיבו, ויאמר לו תוכל לראות את פני, אין לשון פני האמור כאן, אלא שלותן של רשעים, כדכתיב ומשלם לשונאיו על פניו כו', אמר ר' אסי, הסעודה של גן עדן ראו נביאים, ומתן שכרן לא ראו, עין לא ראתה אלקים זולתך כו', וכן דוד אמר, מה רב טובך אשר צפנת ליראיך. מה כתיב למעלה, ויאמר, אעכיר כל טובי על פניך, מדת הטוב ומדת הפורענות, וחנותי את אשר אחון. באותה שעה הראה לו הקב"ה את האוצרות של מתן שכרן שהן מתוקנים, והוא אומר, האוצר הזה כו' של עושה מצות, והאוצר הזה כו' של מגדלי יתומים, וכל אוצר ואוצר. ואח"כ ראה אוצר גדול, אמר האוצר הזה של מי הוא, א"ל מי שיש לו, אני נותן משכרו, ומי שאין לו אני עושה לו חנם ונותן לו מזה. שנאמר, וחנותי את אשר אחון, למי שאני מבקש לחון, וכן ורחמתי את אשר ארחם, ע"כ. וכפי הנראה תחזוק הקושיא מפשט לשון מאמר דבה, באמרו שגדול אוצר מי שאין לו, מאוצר מי שיש לו. ואפשר לומר, שכחנת המאמרים האלו בתשובת צדיק ורע לו, מה שהשיב צופר לאיוב, באמרו ויגד לך תעלומות חכמה, כי כפלים לתושיה. ודע, כי ישה לך אלקים מעונך, שכחנתו לומר לאיוב, אם השיית ידבר עמך, יגיד לך כי אינך צדיק, כמו שחשבת, לפי שהיושר וצדקת עצמותי תלוי באומנות עיונית, ואתה לא הגעת עד שלימות ידיעתם, כי הם תעלומות חכמה, ויש כפלים לתושיה. ר"ל, נגלה ונסתר המכונה בכפלים. וידיעת הנסתר נעלמת ממך, וגם ביושר המעשים ראוי להבדיל בין האנשים, כפי ההכנות שיש לכל אדם מהם, וגם כפי מזגיהם. ואיוב היה לו ריבוי הכנות לעשות מעשים טובים, וגם מזג מוכן, ומעצמו היה איש תם וישר, והיה לו להוסיף הרבה מאד על פעולות הטובה, וכ"ש בהיות לו הון עתיק. ודע כי ישה לך אלקי מעונך, פי' ישה מלשון שכחה, והוא פועל יוצא, ר"ל רוב הטוב אשר חננך השיית הוא סבה ששכחת עונך. כי כאשר ראתה כי נתן לך השיית עושר וכבוד, החזקת את עצמך לצדיק, ולא זכרת, שלפי רוב מזגך וכפי גודל עשרך, לא עשית מעשים טובים כאשר

סימן מח.

דיני טרפות בקיבה וכרס, ובו י"ב סעיפים.

(א) קיבה שניקבה. אם חלב סותם. מחט בקיבה. (ב) ניקב הכרס. אם חלב סותם. אם הטחול סותם. תולעים בכרס. (ג) נקרע הכרס. שיעור הקרע. נחלק הבייליג בעוף. אם יש כרס בעוף. (ד) נקוד הבשר. (ה) נתמסס. (ו) מחט בקיבה. בכרס. (ז) המסס ובית הכוסות שנקבו זל"ז. במקום שחלב טמא מפריד. ניקב דופן אי. אינו מפולש בהמסס. ע"י חולי. אינו מפולש בבית הכוסות. (ח) מחט בפנים וקורט דם בחוץ. קורט דם סביבות הנקב. לא בדק אחר קורט דם. ונאבדה. אם המחט תחוב מעל"ע. צריך בדיקה ולא בדקוהו. ניקב מב' צדין. אם אנו בקיאה בזמנינו. מחט הנמצא בחלל הקיבה. נמצא קורט דם מבחוץ. נתחב מצד אי תחובה בדופן באורך. (ט) נמצא עליה חלודה. (י) נתחב מצד חוץ. (יא) מחט שנבלעת בבשר קורקבן. לא בדק אחר קורט דם. ניקב מעל"ע, ולא נמצא קורט דם. נמצא בשעת אכילה מחט בקורקבן. (יב) קטן שמצא מחט תחוב בכרס. עכו"ם מצא מסמר תחוב בכרס.

לענין היתר אכילה, יש מחלוקת בין רש"י להר"מ ז"ל באיתרא (פמ"ג). כתב הפר"ח כ"ו, מחט בקיבה ולא מעל"ע, מחט בקיבה ויבלת כנגדה, ושומן עליו, כשר. ופשוט הוא, דהיינו דאיתרא, ומינה אי לאו שומן, הוה יבלת סימן דניקב מעל"ע וכל כיוצא בזה, דיש הוכחה דניקב מעל"ע טרפה, ועיין סי' מ"ט (פמ"ג).

(ב)

ניקב הכרס כרס שניקב טרפה, ואין לו דבר שיסתום אותו, שהרי החלב שעליו אסור (מחבר), וקשה, הא מצינו שפיר סתימה ביה, דהיינו אם ניקב במקום שהטחול דבוק, וצ"ל כיון שהקרום שע"ג הטחול אסור משום חלב גמור, כמ"ש תולעים בכרס בסי' ס"ד, י' ע"כ אין סתימא לכרס, דחלב טמא אינו סותם (ט"ז). תולעים שנמצאו בכרס, כשר, דמן הפרש הן גדלים, או הבהמה אכלה

(א)

קיבה (היא כיס שבמעיי הבהמה, שהמאכל נכנס לכרס, ובסוף הכרס שקורין פאנץ עשוי ככובע, וקרוי בית הכוסות, והמאכל נכנס מביה"כ להמסס, ומהמסס לקיבה ומקיבה לדקין) שניקבה, טרפה, ואם החלב שעל היתרת סותם (פי' הקיבה עשויה כקשת, ומבפנים לעיגול קרוי יתר, ומבחוץ קשת) הנקב, כשרה, אבל שעל הקשת אינו סותם (מחבר). אע"ג דקיי"ל בסי' ס"ד, דחלב שעל היתר אסור, וקיי"ל דחלב טמא אינו סותם, מ"מ, כיון שבני א"י אוכלים אותו שעל היתר, מהני לבני בבל להתיר סתימת הנקב (ט"ז). הש"ך הראה מקום לסי' ס"ד, ושם באות י"ג כתב דרש"י ורמב"ם מחולקין בענין חלב שעל היתר לרש"י, כל בפנים לעוגל הוה חלב טהור, ולהר"מ רק חוט מתוח הוה יתר ולא אינד, וכבר כתבתי בט"ז, דהמורה צריך ליוהר, ועת"ש. נמצא בין לענין ניקבה הקיבה, ובין

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

היית ראוי לעשות. וזאת כונת המאמר באמרו, שהראה למשה אוצר גדול, ואמר ליה, מי שאין לו אני עושה לו חנם ונותן לו מזה. ורמז בזה על האיש שחשקה נפשו להשיב בעיון ובמעשה, ואין לו הרבה הבנה להשלים תשוקתו בסבת רוב המנגדים הבאים לו מחוץ, המוחים בידו מלעשות כרצונו הכל, כי אין ידו משגת להיות חונן ומלוה. והקב"ה יודע מחשבות, הכין אוצר גדול לאיש אשר אלה לו, וממנו נותן לו מתנת חנם, והוא בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים כו' (הכתוב).

ולכן על משה רבינו, ודוד המלך לא היה שום הקפדה על מה שעמדו לשאול "הודיעני נא" כו'. לאמר, בהדי כבשי דרחמנא למה לך, כי הם היו שופטים בעם והיו מוכרחים לדעת ולהבין את זאת, כדי לעמוד על אמתית הדין, שלא לטעות בהכרעת שיקול הדעת בערך הכרת בני אדם, מי הוא הצדיק ומי הוא הרשע. והסבה שעלה בדעתם הבקשה הזאת היא, כי לפי ראות עיניהם וערך הכרת דעתם, עולם הסוף הם רואים, שהצדיקים נעששים והרשעים נשכרים. מזה נוכחו לדעת כי חוש ההכרה שלהם נלקה, ואינם יכולים להעמיד את הדיאגנוז הנכון בדבר חוק ומשפט.

והשאלה "מדוע דרך רשעים צלחה", לא היתה ח"ו כעין חשד על עזת הדין, חלילה, רק כעין צעקה וחרדה מאימת הדין לאמור, למדינו רבינו את דרכי ההכרה האמיתית, כדי להנצל מקלקול ומעזת הדין, כי טועים אנחנו בהכרה, ובנו האשם תלוי שמחזיקין צדיק לרשע, וכן להיפך. וכן מצאנו אצל אברהם כשבא לבקש על סדום.

בית הלכות טרפות סימן מח שמואל עט

את הכרס, אע"פ שאין באורך הקרע טפה, טרפה, הואיל ונקרע רובה (מחבר) וה"ה רוב רוחב, וגם בבהמה גדולה ששיעורה טפה, אין חילוק בין ארכה לרחבה (ש"ך).

(ד)

נקרע הבשר אם נקרע הבשר הזה בעיגול, או באורך, אם היה יתר מכסלע (עיין ט"ז וש"ך הפ"י בזה). והוא שיכנס בו ג' גרעיני תמרי זו בצד זו בדוחק, אם יש בה אוכל הנשאר סביבותיה כשאוכלים אותה. או בריוח כשאין בהם שום אוכל כלל, הרי זה טרפה, שאם ימתח קרע זה יעמוד על טפה (מחבר). ודע, דבקטנה ברובה, כתב הפר"ת, ו' ששיעורו אם נקדר שחוט המקיף יהיה רובה, טרפה. והתב"ש, ה', כתב דבקטנה לא מצטרף לרובה, ולא ידענא כו'. ומיהו אם נקדר שאם תמתח בכפל, גם התב"ש יורה, ולדינא יש להחמיר כפרי תואר (פמ"ג).

(ה)

נתמסמס אם נתמסמס בשר זה עד שהרופא גוררו חשוב כניטל (מחבר) ואין בקיאיין בבשר שהרופא גוררו, ולכן כל מקום שנשתנה מראית הבשר, דינו כניטל (רמ"א).

(ו)

מחט בקיבוח; כפרס; מחט שנמצא בחלל הקיבה או הכרס, דינו כמחט שנמצא בבית הכוסות (מחבר).

(ז)

המסס וביח"כ המסס ובית הכוסות דבוקין שניקבו זל"ז זה בזה, ואם ניקבו במקום חיבורן, אפי' הנקב מפולש מזה לזה, כשרה (מחבר). דהא בלא"ה שופכין זה לזה (ט"ז). וראוי שתדע, דהב"ח סובר דהמסס ובית הכוסות שניקבו זל"ז רכשירה,

אותן (רמ"א). עט"ז, דעתו להקל אף בנמצא הכרס נקוב, דתלינן לאחר שחיטה פירש כמו בריאה, לבר במח חיישינן. ולפ"ז הא דכתב רמ"א דתולין ראכלה הבהמה או מהפרש הם גדילים, היינו רא"צ לברוק כלל בכרס אי יש נקב שם או לאו. משא"כ אי מצא נקוב הכרס, צריך בדיקה אי התולע רחוק מהחור או לאו כו', ודעת הש"ך להקל, והפר"ח ודעת הב"ח ותב"ש להחמיר (פמ"ג).

(ג)

נקרע חכרם בשר החופה את רוב הכרס, והוא המקום מהבטן, שאם יקרע יצא הכרס, אם נקרע בשר זה, טרפה, אע"פ שלא הגיע קרע זה לכרס עד שנראית, אלא כיון שנקרע רוב עובי הבשר הזה, או ניטל, טרפה (מחבר). ודעת רש"י ורשב"א ושאר פוסקים להתיר כ"ז שלא ניקב מפולש (ש"ך). ולענין דינא, העלו כולם, דברוב עובי הבשר, יש להחמיר. ומפולש, יש חילוק ע"י חולי ברוב אורך, וע"י קוץ טרפה בכ"ש ולא מהני בדיקה כו'. כתב הב"ח, טעם כרס החיצונה דסוף הפנימי לנקוב, ואם העור שלם מבחוץ, רק הבשר נקרע לב' מנגיחות השורים, כשרה כו'. והרמ"ש"א כתב, דבעינן קצת בשר קיים לצד העור ע"ש. ומ"מ לא ידענא מהיכן למד דין זה, דכרס החיצונה משום פנימי כו', עיין פר"ח (פמ"ג).

נחלק הבייליג בעוף ודע, דעוף אין לו כרס הפנימי ולא כרס החיצונה, ויתבאר זה בסי' מ"ט, לענין אם נחלק הבשר שעל העצם שקורין בייליג, כשר (פמ"ג). וכמה שיעור הקרע הזה (בנקרע הכרס דלעיל) באורכו, אורך טפה. ואם היתה בהמה קטנה, ונקרע רוב אורך הבשר החופה

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

כי לא יעלה על הדעת, שאברהם שהיה מכיר את בוראו לג' שנים, לקח לו הרשות לדבר לפני המקום כדברים הללו, "חלילה לך השופט כל הארץ לא יעשה משפט". רק הכוונה היה כנזכר, ואמר בדרך תמיה, דבר שלא יעלה על הדעת לאמר כי השופט כו', לא יעשה משפט. ובקש מהקב"ה החונן לאדם דעת, ללמדו סימני ההכרה, אינהו צדיק. כי לפי דעת אברהם היה נמצא צדיקים בסדום, ובזכותם היה מבקש להציל את העיר. ואמר לו הקב"ה לך אל העיר ובדוק היטב היטב, אז תראה כי שגית ברואה. ומצינו שכן היה, שלאחר חקירה ודרישה, נוכח שאין שם איש צדיק בעיר. כמו שמצינו במפרשים בפסוק "למה הרעתה לעם הזה" (שמות) הנה זה שאמר משה אל ד' למה הרעת כו', לא ח"ו כקורה תגר על עשייתו של הקב"ה היה, כי בכל ביתי נאמן הוא, ותמונת ד' יביט, ולא יאמר כדברים האלה כו', רק אמר דבריו כזה שאמר לו, הודיעני נא את דרכיך ואדעך כו', שהיא שאלת רשע וטוב לו, וכן עתה שאל להקב"ה שידוע לו דרכיו אלה למה יהיה נעשה כן כו' (במ"ח). כי זה הוא אחד מהטעותים היותר שבוחים והיותר מרוכזים, שאנשים טועים בכל הזמנים ובכל המקומות. ועל זה היו דואגים השופטים הגדולים בעם ישראל, משה רבינו ודוד המלך ע"ה. ותשובת ד' היתה "לא יראני האדם וחי" (תשא). המניעה היא משתי סבות, ראשית, כי האדם אינו מסוגל להשיג את האמת האמיתית של תכונת האנשים במעשיהם, השונה אצל כל אחד ואחד, כי צריכים הרבה חכמת אלקות להביר את זאת. והשנית, אף אם משיג לפעמים במדה ידוע את אמתית הדבר, אבל האדם כאשר

ק"ד מבחוץ, אבל מבפנים בעיני ק"ד, דאל"כ, נימא אחר שחיטה נתחב, וכן בביה"כ במקום שאין בו אלא עור אחד (ש"ך). ומשמע מדבריו, ה"ה שאר הכרס באין ה"מ יש בביה"כ לאסור במחט כרש"י, ובקיבה יש לומר דהוא קצת עב ודומה לבית הכוסות במקום כפול (פמ"ג). והנה לדינא פסק רמ"א באין הפ"מ טרפה, והיינו ע"י קוץ ובה"מ כשרה, וע"י חולי אפי' בלא הפ"מ כשרה, מיהו בל זה בהמסס כו', הא ביה"כ אפי' עור וחצי יודה רש"י דכשירה כו', וכן אם שחטוהו מיד שבלעה מחט, דליכא למיחש שמא הבריא נתרפא, אף לרש"י כשרה בלא ה"מ כו'. וכן בקרקרבן וכל מקום שדופן עב, אפי' לא נשאר כ"א מעט שלא ניקב, לא חיישינן, כו', כיון שיש למחט לילך מהלך רב לא חיישינן כו', וכן פשוט וכן הלכה (שם).

(ח)

מחט בפנים וקורט דם בחוץ אם נמצא באחד מהן תחובה מחט או קוץ ולא ניקב מעל"ע, והופכין אותו ובודקין אותו מבחוץ, אם נמצא עליו ק"ד, בידוע שניקב כולו וטרפה, ואם לאו כשרה (מחבר). אבל אם נמצא קורט דם פכיבות חנקב, כשרה, עד שנמצא ק"ד כנגד פי המחט (ש"ך). ואפי' לא נשאר רק מעט מעור החיצון שלא ניקב, כשרה לא בדק אחר קורט דם (רמ"א). והוא שלא מלחו ולא הדיחו, ואפי' ראש העב שלו לצד חוץ (מחבר). יש מקילין להתיר אם לא ניקב מעל"ע והודח ונמלה, או שנאבדה ולא בדק מבחוץ אם היה

היינו במקום חיבורו, שאין להם אלא עור א' מפסיק באמצע, הא במקום שיש לזה עור ולזה עור בפ"ע, אף שהם דבוקים, שומן שביניהם חלב טמא הוא ואינו סותם, אמנם רש"י בריש א"ט ד"ה שניקבו כתב דוקא, שהנקב נראה מבחוץ, הא במקום חיבורו כשרה, משמע בכל מקום חיבורו כשרה, ואלו מתוס' משמע, עכ"פ דוקא במקום שאין שומן ביניהם, אף שיש דופן, לכ"ע כשרה, הא במקום שחלב טמא מפריד ביניהם, אף שניקבו זה לתוך זה, טרפה (פמ"ג). ולדינא, יראה, אם ניקבו במקום שאין שומן מפריד ביניהם, כשרה, ואם ניקב רק דופן אחד נמי כשרה, כי כן נראה מלשון הש"ע שכ' אפילו הנקב מפולש מזה לזה, לא מיבעי באם ניקב מקצת הדופן, כשרה (שם). ואם הנקב בשאר צדדין שאינם דבוקים יחד, אם הנקב מפולש מעל"ע, טרפה, ואם לאו, כשרה, בין בהמסס בין בבית הכוסות (מחבר), ואפילו ניקבו ב' העורות במקום ששוכב ע"ג המסס ומדובק שם בשומן אינו סותם, דחלב טמא הוא (ש"ך) אינו מפולש בחמספ ועיין במה שכ' בט"ז במקום שאין חלב טמא ביניהם, אף שיש ב' עורות, אפ"ה אם ניקבו זה לתוך זה, או א' מהם כשרה, דמדובק הוא, וא' מגין על חבירו (פמ"ג). ויש אוסרים בהמסס אפי' בלא נקב מפולש, והכי נהוג, אם לא במקום הפ"מ, שאז יש לסמוך אמכשירין (רמ"א) טעם האוסרין, כיון שעורו רך, חיישינן שמא ניקב והבריא, וכל זה הוא כשבא מחמת קוץ או מחט, אבל ע"י חולי, מותר אף בלא הפ"מ, ומשמע דבהמסס טרפה אף בלא נמצא

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

הוא אדם ובשגם הוא בשר, בנין הגוף שלו עם חושי ותאחתי, אינם מניחים אותו להתרומם לנקודת הגובה של צדקת ויושר לבב, הנחוץ כדי להגיע לידי ההכרה האמיתית. כי אין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. כי נטמן במסתרים של כל אדם ירושה מורשה מהאדם הקדמון, קורטב של קנאה, ואבק של שנאת חנם וכדו' מהמדות הרעות של האדם הקדמון, המעכבים אף בידי איש צדיק, ללכת בדרך האמת והצדק האמיתיים. כי זהו הסטרוקטור של הבנין הגשמי של האדם החי, שאינו יכול יבוא להתפשטות הגשמיית לגמרי מכל וכל, כי תנאי הותנה בתורה, וחיי בהם, ולא שימות בהם. וזהו שאמר, כי לא יראני האדם וחי, כלומר, חוק הקיום של החיים, אינם נותנים לאדם, להיות מסוגל להכרה הזאת, כי הדבר אשר יעשה אותו האדם וחי, הגם שאין בו שום דבר רע, ואעפ"כ מעכב את הדיין להיות דן דין אמת לאמתו. כמדומנו בחז"ל בפסוק לא תאכלו על הדם (ויקרא, י"ט). הנהרה לדיינים, שלא יאכלו ביום שדנין דיני נפשות (ברכות). כי המאכלות גורמים השפעות שונות על שויון הרוח שבאדם, כמדומנו במאמר, והנה טוב מאד, זה המות, כי לצורך חיי נצח, והיינו גמול עוה"ב להשיג גדולתו יתברך שמו, נמנע השגה זו מנפש בהיותה מלוכש בלבוש גוף העכור החומרי. ולזה אחר העדרו והנפש בלי לבוש חמרי, משיג גדולתו יתב' אין סוף. וזהו שאמר, ברכי נפשי את ד', נפשי דוקא, ואמר ד' אלקי גדלת מאד, אז נראית לנפשי גדולתך כו'. ובסיפא דענינא כתיב, תוסף רוחם יגועון, כמו שדרשו חז"ל שמרגישים תוספות רוח כשיגועון (מעין הברכות). וזה שמשה היה מתפלל על התגלות של הכרה במעשי ד', והתנהגות משפטיו עם בני אדם, זה היה אחר שנעשה למנהיג ושופט בישראל, והבקשה היהת

עליו קודם דם, ויש לסמוך עליהו במקום הפ"מ (רמ"א). לבאורה נראה לפרש דמיירי שנאבד ביה"ב, והיה ידוע שלא ניקב לחוץ, אבל היכי דנאבד ולא היה ידוע אי ניקב לחוץ או לאו, טרפה אפי' בהפ"מ. מיהו יש פוסקים מתירין גם בזה (שם). והנלפע"ד בתבתי, שגם הש"ך לא התיר אלא בבדק באומד הדעת שלא יצא לחוץ לדעת הת"ח ויש"ש כדכתיבנא. וראוי שתדע, רזה דוקא אם המחט עדיין תחובה, יש לומר שיודע להבחין באומד הדעת, דמי החזירה. הא כשאין המחט לפנינו ולא בדק אם לא ניקב לחוץ, כ"ע מודים, אף הת"ח ויש"ש דאסור, או בה"מ כמ"ש.

ולענין חלכה יש לפסוק במ"ש הבי"ה והפר"ח, אף שיודע באומד הדעת, כל שלא בדק בדיקה מיוחדת שלא ניקב לחוץ, טרפה בה"מ ג"כ. ואחר ק"ד, יש להכשיר בהפ"מ כפסק רמ"א. ובאות ל"ב ול"ג יבואר מה שכפל הר"ב דבריו, ויש מקילין. ודע, דאם בדקו ולא ניקב מעל"ע וניטלה המחט, ומפני דקותה א"א להכיר מקומה, אין להתיר כ"א בהפ"מ לדידן. דא"א בקיאים בבדיקת ק"ד בל אורך המחט מב' צדדין, ב"ש לחפש בכל הכרס, א"כ היה בלא בדק אחר ק"ד ואסור באין ה"מ. ובן הלכה ובדור הוא. הלא כל דבריו (של התב"ש) בצדק (פמ"ג). ואם עבר המחט מעל"ע ועודנו תחוב המחט תחוב מעל"ע בו, בודקים אותו אם נמצא קורט דם סביב המחט, וכ"ש עליו בידוע שקודם שחיטה ניקב וטרפה (מחבר). ואף אם הוא רחוק קצת מן

הניקב ברוחב קש וכה"ג, נמי טרפה. וכן אם ניקב מב' צדדין, ונמצא ק"ד בין מבפנים בין מבחוץ טרפה (ט"ז, ש"ך). ואם לאו, אחד שחיטה דחק ועבר וכשדה, אם לא מלחו ולא הדיחו (מחבר), בודקים אם נמצא קורט דם, דבזה כולי עלמא מודים, כיון דניקב מב' צדדין, הרי הוא בחזקת איסור, והבדיקה היא כדי להבשירה, וכל כמה דלא ידענו בבירור שאין שם ק"ד, בחזקת איסור עומדת (ש"ך), דכיון שהמחט עודנו שם, אלו עבר מחיים היה הדם סביביו, אבל בשאין המחט לפנינו, אסור כשניקב כולו, אפי' אין בו ק"ד (מחבר). כל מקום שצדיך בדיקה, אם לא צריך בדיקה בדקוהו, בגון שנאבד או לקחו ולא בדקוהו המחט משם טרפה, דהרי כאילו הדיחו ומלחו (רמ"א).

אתי לאשמועינן דנאבד ולקחו המחט שוה בכל דינו למלחו והדיחו. ונ"מ להיבי דניקב מצד אחד, וקודם שבדקו נאבד או לקחו המחט משם, כשרה בהפ"מ, כמו במלחו והדיחו (ש"ך). יש אומרים דאין אנו בקיאים בזמן הזה להכשיר אם נקבה המחט בב' צדדים, ויט להטריף אפי' לא נמצא ק"ד או חלודה, והכי נהוג (רמ"א). וי"א דבהפ"מ להכשיר אף בזמן הזה (ש"ך), ואין דאיה מקרקבן דאנו אוסרים בניקב מב' צדדים אף באין ק"ד, דקרקבן עב ביותר, מש"ה מטריפין כמ"ש הט"ז י"ז, ומשם ראיה להטריף כאן בהמסס וביה"כ בהפ"מ, ואין ק"ד בב' צדדין (פמ"ג). והעולה לחלכה, דבניקב מב' צדדין דהבדיקה לקולא היא, א"כ אף שיש ק"ד בפנים, דהתחיל עכ"פ מחיים טרפה מספק,

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

לטובת הכלל, למען האמת והצדק, כי טרם שנעשה שופט מצינו שהיה נחבא מלראות את כנפי השכינה, כי היה מכיר שאין האדם מסוגל לזאת, כמו שמצינו בסנה, שנאמר „ויסתר משה פניו (שמות) ומובן מדברי המדרש, שהסתרת פני משה לא היה בדרך עצלות, רק בחכמה רבה, לומר, ידעתי שלא ידעתי, ומכיר חסרוני. וחשב שעדיין איננו מוכן להשגה עליונה כזאת. וראוי לו שיחשב מחשבה נאותה כזאת בזכרו איך הוא ילוד אשה, אוכל ושותה, ואיך יזכה להביס אל ד'. וזהו שמרומז בדברי ר' הושעיא רבה, חייך שאתה עתיד להיות אצלי בהר ארבעים יום וארבעים לילה, לא לאכול ולא לשתות. ועוד אמר, אבל נדב ואכיהוא פרעו ראשיהם כו', ואל אצילי בני ישראל כו', ויאכלו וישתו, ועלה על לבם לכנוס לפנים ממחיצתם, ולא הכירו חסרונם (הכותב). והמאמר של „לא תוכל לראות את פניי, נחשב כמו לאו ואזהרה, כי המביט אל פני השכינה ואינו ראוי לכך, הוא נכשל במחשבות זרות, כמו מדוע דרך רשעים צלחה, ונמצא חושד להקב"ה ח"ו על שלילת הצדק, ונמצא חוטא. כמבואר בפסוק „ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו (משפטים) מכלל שהיו ראויים להשתלח בהם יד, כי לא רצו לערוב השמחה (תנחומא). והעושים כן, הם מושללים הידיעה שאינם יודעים.

כי מדת הדין, כמו שאר מצוות ד', עמוקה ורחבה מאד עם כל פרטותיה ודקדוקיה, וקשה מאד לדון דין אמת לאמתתו. כנאמר, לכל תכלה ראיתי קץ, רחבה מצותך מאד (תהלים). כמבואר לעיל שאין אנחנו מסוגלים לעמוד על הסיבה האמיתית שהביאה את האדם לידי חטא, מצד אחד. ואין אנחנו מסוגלים לחזור בזכותו של החוטא, ולדונו לכף זכות. ורק הקב"ה הוא השופט צדק, ואוהב צדקה ומשפט, ידין את החוטא לכף זכות. כמבואר בקרא „ד' ד' אל רחום כו' (תשא). ב' מדות אלו של רחמים, אחת קודם שיחטא, ואחת אחר שיחטא (חז"ל), והרא"ש ז"ל

(ט)

חלודח אם נמצא עליה חלודה, דינה כנמצא עליה קורט דם. ולכן אם נמצא מבחוץ נגד המחט, אם ניקב מצד אחד, טרפה כאילו נמצא שם ק"ד (מחבר, רמ"א) ומהרש"ל חולק, וס"ל בניקב מצד אחד, חלודה לא מעלה ולא מוריד. וחלודה כאמצע המחט, כשרה, והב"ח מטריף בכל ענין (ש"ך).

(י)

נתחב מצד אחד זה שאמרנו מצד אחד כשרה, היינו מבפנים כלפי הרעי, דאי צד שבחוץ כלפי חלל הגוף, טרפה משום מחט בחלל הגוף (מחבר).

(יא)

נבלעת כבשר קרקבן מחט שנמצאת בבשר הקרקבן וכולה נבלעת בעובי בשרו, ונשאר כחצי אצבע מצד הכיס גם מצד החוץ, שלא היתה המחט אוכלת, ולא היה ניכר שום נקב לא מצד פנים ולא מצד חוץ, תולין להקל (מחבר). שדרך הושט לבלוע, ודרך שם נכנס עם האוכלין, אלא שנסתם הנקב, שע"כ אחד מהנקבים נסתם. וא"כ תולין במה שדרכו, ועוד העמידנו על חזקתו, דעוף זה בחזקת כשרות לגבי נקבים אלו עומד (ש"ך). ורק כשאין עליו קורט דם מבחוץ, כשר. ויש מחמירין ואוסרין אפילו בכה"ג, ויש לחוש לדבריהם, אם לא בהפ"מ (רמ"א). ואם לא בדק, יש לאסור אף דלא חיישינן לשמא הבריא אבל לשמא ניקב ניקב מעל"ע: חיישינן (ש"ך), וקרקבן אף שאין ק"ד מבחוץ ומבפנים, אם ניקב מעל"ע טרפה. כיון דודאי ניקב מקצת

משא"כ כשאין ק"ד כלל, ע"כ הוכחה שלאחר שחיטה, וכדכתבינא. ובניקב מעל"ע אף שרחוק כרוחב קש מבחוץ, טרפה, הא יותר מדוחב קש, תולין במידי אחרינא. ולפ"ז החילוק הכין הוא מצ"א דוקא נגד פי המחט ממש, הא סביב הנקב בחוץ בתוך דוחב קש, כשירה, וכ"ש אם סביב המחט באורך או בפנים, דכשרה, כיון שאין ריעותא בחוץ, ובכ' צדדין אפי' רחוק כרוחב קש, טרפה, הא יותר כשרה. והנה הב"ח החמיר בניקב מצ"א, כל שיש ק"ד סביב הנקב ממש טרפה. וזה החילוק בין מצ"א לב' צדדין מצ"א רחוק קצת, כרוחב קש, כשרה. וב' צדדין בתוך רוחב קש טרפה. והש"ך באות י"ז הכריע, כל שסביב הנקב בחוץ ממש לנקב, אפי"ה כשירה (פמ"ג).

לא נתחב המחט מחט או קוץ הנמצאים בהמסס וביה"כ בחלל, ולא נתחב בהן כלל, כשר בכל ענין, ואין צריך שום בדיקה (רמ"א). אבל אם נמצא ק"ד מבחוץ, אפילו לא נתחב כלל, טרפה (ט"ז, ש"ך). ומיהו בצ"צ בסי' מ"ט הוקל בנמצא, אף שיש ק"ד בחוץ, דל"ד לוושט דאוכלין ומשקין החזירה למחט, משא"כ כאן, לא חיישינן. ובמקום הפ"מ יש להתיר כאן כמ"ש התב"ש, י"ז. והפר"ח הקיל בכל ענין (פמ"ג). יש שמקילין, דאפי' ניקב נתחב מצד אחד מצד אחד המחט, אין צריך לבדוק מבחוץ, אם יש עליו ק"ד, ויש לסמוך עליהו אם הוא הפ"מ, וא"א לבדוק, כגון נאבד (רמ"א), ויש אומרים דאין היתר מצד א' אלא כשהמחט מונח בחלל ולא תחובה, ואם תחובה בדופן, אף מצד אחד אסור (ט"ז, עיין מש"ז).

א ה ל מאכלות אסורות ר ח ל

הקשה, קודם שיחטא למה צריך רחמים, ותירץ כי צריך רחמים לצד כי ד' יודע שעתיד לחטוא, ע"כ. ואני אומר, שיצטרך לרחמים אפי' קודם שיחטא, אם אין לו זכות, שהוא קיום מ"ע ליהנות מהם, הוא האדון יחון אותו ברחמים. והנה לפנין מקרא, והיה אם שמוע כו', ונתתי מטר כו', הרי שבשכר מעשה הטוב יבא הטוב. ואם היה אדם אנוס ולא למד כו', אין לו שכר ולא עונש, ובמה ירוחם, לזה אמר ד' קודם שיחטא, והוא חידוש. ועוד, אפי' התעיב מעשיו ועבר על מצות לא תעשה, יתנהג עמו ברחמים. עוד ירצה להודיע, כי כשיטיב ד' ברחמיו לאיש, הגם שיחטא, לא יפחות מטובו דבר, ותהיה המדה שהיה בה קודם מתנהגת גם אחר החטא. לזה אמר רחמים, שקודם שיחטא להשותת להם רחמים שיהיה אחר שיחטא. ובוה נחה דעתי בראות כי לא ישתנה טוב הרשעים, ולא כלום, כי כן הוא המדה (אוה"ח). כי רב הוא הדרך של התפתחות והשתלמות עד שמגיעים נקודת הגובה של שלימות ותמימות וצריכים זמן רב של יגיע ועמל, אבל סוף כל סוף נאמר על זה, יגעתי מצאתי, ובהמשך הזמן מגיעים להמטרה, אך זו עקה, שלפעמים יקרה שכל העמל הוא להבל וריק, כי תועה בין המצרים כדרכי החיים, ואינו יודע איזהו הוא הדרך הישר שיבור לו, המוביל לשערי בינה, איש כזה לא יגיע אל המטרה לעולם. וזהו שבקש "הראיני נא את דרכיך", כלומר, אתה כעצמך תראה לי את הדרך שאתה הולך בו, ואני אלך אחריו (רשב"ם). ואז יש תקוה שאגיע לשערי בינה לפני ולפנים עד כמה שאזכה להגיע, כי העיקר הגדול למצוא את הדרך, וכל אחד צריך לדאוג על זה, אם הולך הוא בדרך המלך, כמבואר במפרשים, כל אדם צריך לעסוק בתורה לשמה כו', ואחר שעוסק כן,

לכדוק אחר ק"ד, טרפה. ודע, דאם יש שכייל או ק"ד בפנים, ודאי כשר אף בלא הפ"מ, ואף בחוץ ולא בפנים, הוה ספק טרפה, שמא ניקב א' מאיברים הפנימים, וכאמור כאן (פמ"ג).
(יב)

עדות קמן, במחט בכרס קטן שמצא מחט תחוב בכרס, יש להחמיר ולאסור על פיו, אם הוא חריף לידע בדברים אלו (מחבר). דכעין גילוי מלתא בעלמא הוא (ש"ך). בענין עדות עכו"ם העכו"ם שהיה מתעסק בהוצאת הפרש, ובא אצל ישראל ומסמר בידו, ואמר לו שמצאתיו תחוב בכרס הבהמח בפנים, שפסק מהר"ם להחמיר, וכן דעת הש"ך, והט"ז חולק ע"ז ע"ש. כל זה, כשבא הישראל בעוד שעוסק בהוצאת הפרש, ומצא מסמר בידו, דרגלים לדבר. אבל אח"כ שיצא הכרס בהיתר, גם מהר"ם מלובלין מודה דכשר. זולת מ"ש דאם ישראל שותק לא ידענא, דלא הוה למידע, עסי' קכ"ז. ומעשה חיה בגויח אחת שרצצה אצל הנהר חתיכת בשר שקודין חויב (טשפטשיך). ובאה ואמדה שמצאה מחט תחובה עם חוט א' פשתן, וראיתי המחט היתה מלוטשת כעין חדשה, וחוט ג"כ היה חדש וזותרתי. דמראין הדברים ששקר ענתה. גם לא היתה משרתת אצל הטבח, אלא שבעלת הבית א' אמרה לה לרחוץ, וכיון שיצא הכרס בחיטר מתחילה, לא מחזקינן ריעותא, נ"ל. ולא דמי לנדון מהר"ם (פמ"ג).

מחיים, תלינן כולה, כמו בנמצא ק"ד בפנים טרפה כיון דמקצת מחיים, ה"ה כאן (ט"ז, פמ"ג) ולענין דינא, הפר"ח הקיל, והתב"ש בסי' מ"ט, נ', החמיר כו'. ומנהג בכל יום להטדיף אפילו בה"מ, ואני תמה על זה (פמ"ג). ואם אי אפשר לבדוק כגון שנאבד אחר שנמצא המחט, יש לאסור מספק, וכן כתב מהרי"ל, במעשה שתינוק צעק בשעת אכילה שיש מחט בקרקבן, ואסר הכל, אפי' התערובות (ט"ז). הא כל שיש היכר מבפנים, כגון שיש ק"ד מבפנים ולא מבחוץ, כשר (ש"ך). ויש לחקור חקירה אחת כו', אם נמצא מסמר וראשו עב כגרעין של תמרה, ופיו לחוץ, דודאי דרך פנים בא. או במחט ויש קורט דם בפנים, דודאי מבפנים בא, כמ"ש הפוסקים. אם יש שכייל וה"ה ק"ד, וכעת הוא נקוב לחוץ, ובצד פנים שלם ונתרפא, לא ניכר שום ריעותא בו, אי הוה ודאי טרפה, דהרי היה נקוב מעל"ע, או ספק הוא דשמא אחר שניקב מקצת הפנימי נתרפא אותו המקצת קודם שניקב לחוץ, ולא הוה קרום מחמת מכה כו', או כיון דהיה שעה אחת טרפה, שוב אין לה היתר, או סופו ליסתר כיון דמקום רעוע הוא, וזה לא שייך כאן, כיון דבאותה שעה נתרפא, עדיין לא היה נקוב לחוץ, ולא חל עליו שם טרפות כו'. ונ"מ טובא באם נתערב קודם שנודע הספק כו'. עוד כתב הט"ז בשם אהיו במעשה דתינוק שמצאו מחט ויצא לחוץ כו'. ולפי שיטתו אפי' לא יצא לחוץ, כל שא"א

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

מ"מ לא יתגאה, כמ"ש החוה"ל, צריך להעלות על לבו, כי כל מה שהשיג, נגד אשר לא השיג, לא נחשב מאומה, וכל אדם לא נכנס עדיין פנימה, רק כשוקד על דלתי תורה. וז"ש ר' מאיר, גמור בכל לבבך לדעת את דרכי, לא לכחונה אחרת, רק לדעת את דרכי, ואמר ולשקוד על דלתי תורתך, היינו רק על דלתי תורה, כי קצר כח אנושי להשיג פנימיה כו' (עץ יוסף). וזהו שמרומז בדברי בעל ההגדה, אלו קרבנו לפני הר סיני, ולא נתן לנו את התורה דיינו. הכוונה, שזה שמצינו הדרך והמקום שמשם ביכולת לבוא לקבלת בתורה, גם זה הוא מדריגה גבוהה, שאיננו תועים בדרך. וזהו שמצינו בדברי ר' למשה, על הבקשה "הודיענו נא את דרכיך", "הראינו נא את כבודך" (תשא). ויאמר ר' כו', גם את הדבר הזה אעשה. אני אעביר כל טובי לפניך (שם). כלומר, מצדי לא אמנע ממך כלום, אעביר כל טובי לפניך להראותך את מה שבקשת, אבל המניעה היא ממך, לא תוכל לראות את פני כו', וראית את אחורי, ופני לא יראו (שם). כלומר הגם שאינך מוכן ומסוגל לראות את פני, דהיינו להשיג את הכל, אבל אדעך הדרך שמשם תוכל להשיג ולראות את מושג הכללי של גדר אלקות. תשיג את השער הראשון של החמשים שערי בינה, המביאים לפני ולפנים. כלומר, תשיג את ההכרה של "לא תוכל לראות", המדריגה של הידיעה שלא תדע. ובזה ניחא מה שאמר לו הקב"ה, גם את הדבר הזה תעשה (שם) ואמר ר' יוחנן כו', ג' דברים בקש משה מלפני הקב"ה ונתן לו כו', בקש להודיע דרכיו ונתן לו (ברכות, ז'). ומה נתן לו, הלא אמר לו לא תוכל, אבל הכוונה על הלא תוכל עצמו שנתן לו, שנתרומם להמדריגה שרואה שיש אלקים בארץ, אבל הוא אינו משיגו. וזהו שאמר, וראית את אחורי (שם). למה הדבר דומה, למי שהיה מחזר אחר אדם אחד, אבל לא היה ברור לו שנמצא כאן, אמר לו אחד מהנמצאים שם, את זה שאתה מבקש הלך בדרך זה, כלך בדרך זה ותראהו. המבקש היה רץ בדרך זה שהראהו לו, וכן היה שהיה רואה את המבוקש מרחוק מאחוריו, וכל יותר שהיה מתקרב אליו, המבוקש היה מתרחק, כי גם הוא היה עובר לפניו בזריזות. כן היה אצל משה. הקב"ה אמר למשה, אני אעביר כל טובי כו',

סימן מט.

דיני טרפות בקרקבן, ובו ה' סעיפים.

(א) ניקב הקורקבן. כמה עורות בקורקבן. באווא. (ב) אם שומן סותם בקורקבן. מחט מובלע בבשר, ויש שביל. (ג) מחט תחוב בפנים. מחט שנמצא בקורקבן מעל"ע, אחר הבישול. נ"מ בין ניקב מחמת חולי או קוץ. מחט בחלל הגוף בבהמה, בעוף. אם יש כרס לעוף. נחלק הבייליג. שומן שאינו בתולדה אם סותם. בר אווא שנמלחה עם בשר הרבה, ונמצא בה מחט בחלל הגוף. בעוף כה"ג. מקום התחלת הקורקבן באווא. תולעים יוצאין מקורקבן.

מעור החיצון שלא ניקב, שכשר (רמ"א). הש"ך הראה מקום לסי' מ"ו ב', ושם נאמר, דאף שעדיין המחט שם אפ"ה שומן סותם. צדיך המודה לזוהר, לפעמים יש ווארטציל מבחוץ, נראה דקרום מחמת מכה הוא כו'. גם אם יש שביל לכן עד לחוץ נגד פי המחט עור לכן, והבשר קשה, הרי אין אנו בקיאים בבשר שהרופא גורדו, וכ"ש שיש מחט, דאין לך ריעותא גדולה מזו. ומש"ה כל שנשתנה מראית הבשר לחוד אף דבעלמא כשרה, כאן דאיכא מחט טרפה (פמ"ג). עובדא בא לידי בקרקבן שהיה מחט מובלע בבשר, כהיא דסי' מ"ח אלא שבפנים היה כעין שביל עד שליש עוביו, ואח"כ לא ניכר שום שביל עד מקום המחט, וממקום המחט היה שביל לכן עד סמוך לחוץ, ובחוץ היה מזהיר כעין זכוכית. אלא כשהסרתי המחט תו לא היה מזהיר והבשר היה בחוץ בריא, והכשרתו אף בלא הפ"מ. כיון שבפנים היה שביל, אף שאח"כ נפסק מה בכך, מ"מ מראין הדברים דמכפנים היה הנקב. ועיין מה שכתבתי לעיל בסי' מ"ח אם היה נקוב לחוץ כה"ג, לא היה

(א) ניקב הקרקבן הקרקבן יש לו ב' עורות (פי' הכיס בפנים הוא עור א' וכל הבשר כולו הוא עור שני, ט"ז). ניקב זה בלא זה, כשרה עד שינקבו שניהם זה כנגד זה, אבל אם ניקבו זה שלא כנגד זה, כשרה (מחבד). דקרקבן מינח נייחא, וכדקאי קאי (ש"ך). וה"ה אם ניקבו ב' עורות של בית הכבוסות, זה שלא כנגד זה, כשר (ש"ך). ובאווא ליכא קליפה פנימית בפ"ע, אלא גורדין ומקלפין בסכין, ולאחר באווא שגורדין נשאר עור לכן וחלק וקשה קצת, ואח"כ בשר אדום. ובתרנגולת, יש כמין כיס בפנים קצת ירוק, ואח"כ עור לכן כו'. עיין בח"ג קנ"ז ב' עורות בקרקבן, הפנימי לכן והחיצון אדום. ועיין כנ"ה כו' לכה"ג אי חליף טרפה כמו בוושט. אמנם לדינא אינו כן כו' (פמ"ג).

(ב) שומן סותם ניקבו ושומן שעליו סותם, כשר. וכ"ש אם לא ניקבו כל שני העורות, אע"פ שלא נשאר רק מעט

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

והיה בעבור כבודי כו', וראית את אחורי כו'. כלומר, כל יתד שהמשיג מתרומם, הוא רואה איך המושג יתרומם יוחר ויזחר. וכל יוחר שהחכם מתחכם, נוכח איך הוא רחוק עוד מהיכל החכמה ומשערי בינה, כמו שאמר שלמה, אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממנו (קהלת). כי השכינה היא בבחינת התרוממות תמידית, שאינה עומדת על מקום אחד, רק מתרוממת מעלה מעלה, ואף כשיזכה ללכת בדרך המלך, אינו יכול להשיג רק צד האחורנית של השכינה, כלומר המציאות, שהוא נמצא, אבל אין אנו יכולים להשיג את מהותו הניכר רק בהפנים בהצורה של המושג, כי אין לו שום דמיון כלל, כמבואר במפרשים, שהצלם אלקים הניתן באדם ניכר בהפנים, כלומר בהצורה של הנברא, וכו' בצורת הפרצוף נתראה כל המהות של האדם. ובכל יום ויום שאנחנו מתקרבים אל השכינה ע"י התורה והמצוות, רואים אנחנו כמה מרוחקים אנחנו מהמטרה, ודבר זה מרומז בדברי התנא, ולא עליך המלאכה לגמור (אבות). כלומר אל תחשוב בדעתך שיש בכחך להגיע אל התכלית, לכל הפחות תקפיד לעשות חלקך המוטל עליך לעשות. וזה שמדומן בחז"ל "תכלית חכמה, תשובה ומעשים טובים" (ברכות, י"ז). יובן עפ"י מ"ש חוה"ל, כי חסידים הראשונים היו מחדשים תשובה בכל יום, כי מיום ליום נתחזק הכרת חכמים והוסיפו להשיג גדולת יוצר, מה שלא השיגו אתמול, והיו מקצרים אתמול בעבודתם לפי מעט השגתם בחיובם. והתחייבו עצמם תשובה ולהוסיף מעשים טובים. וזה נצמח ע"י חכמת אדם, כאשר תתגדל החכמה מוסיף תשובה ומעשים טובים (עץ יוסף). וכן הוא בהשגת התורה, כמו שנא, מרגלא בסומיה דר' מאיר כו' ולשקוד על דלתי תורחי יום יום (ברכות, י"ז). כלומר שכל בן תורה צריך לדעת שלא נכנס עוד לפני ולפנים בחדרי התורה, רק הוא נמצא סמוך לחדרי התורה ודופק על דלתותיה ליכנס שמה, כנאמר

שמה ניקב אחד מאברים הפנימים, שנקובתו במשהו. ואם לא היה מכיר אם הנקב מחמת קוץ או מחמת חולי תולין להקל (מחבר). הט"ז האריך להשיג מוושט, ובנה"ך תירץ דשאני התם, דשכיח הוא שינקבו שניהם ומתהפך לא בעינן עכ"ל. והנה לענין דינא הפר"ח, ד' כתב כו', והתב"ש אות ז' תמה עליו, דאם עור שלם לא שייך ס"ס, שמא לא ניקב אחד מאברים הפנימים, דרוב הנבלעים דרך הוושט, כשיטת רש"י במחטא בריאה, וכן הוא בסמ"ג. ובעור שלם מספק א', יש להכשיר, דכל בפנים מסתמא ע"י חולי, וכל בחוץ מסתמא ע"י קוץ. אלא באין עור לפנינו בעינן ס"ס, ע"כ. וירצה בזה, דאין עור לפנינו הוה ס"ס, שמא ע"י חולי, ושמא בחוץ ע"י קוץ ולא ניקב א' מאברים הפנימים כו'. ומחט בחלל הגוף, טרפה. כי ודאי ניקבה הושט ויצאה שם, הרי כשיטת רש"י ז"ל. ולפי זה מחט בחלל הגוף, הוא בבהמה ודאי טרפה אם היה עור שלם, ובעוף שיש לו זפק, הוה רק ספק טרפה, דנהי דרוב הנבלעים דרך הושט, מ"מ שמא דרך הזפק במקום שאין עושה טרפה יצא. ומיהו אף אם הזפק נקוב, ומוצאין מחט בחלל הגוף, אין להכשיר ולתלות שמזפק יצא. ועוד, דלאו ברור הוא כדעת הרשב"א, דכל שאין בכח, ליכא חששא דאברים הפנימים (עיין ש"ך, מ"א ח') ולפי זה, אף אם המחט תוחב בזפק ויוצאה לחוץ קצת יש להטריף כדעת הר"ן המובא שם בס"י מ"א, ובסימן נ'

ודאי טרפה כ"א ספק, אף שמבפנים בא, כי שם נטרפא אותו המקצת קודם שניקב עד לחוץ, ולא היה אז קרום מחמת מכה (שם).

(ג)

מחט תחוב בפנים אם נמצא מחט תחוב בו מבפנים, דינו כדין מחט שנמצא בביה"כ (מחבר) ואם המחט נמצא בעובי הבשר, עיין לעיל מ"ח (רמ"א). וכאן אין צריך קורט דם בניקב מבי צודים (ט"ז). וכבר נתבאר ס"ס מ"ח י"ז, דקרקבן מעל"ע ואין ק"ד טרפה. ונ"מ דאילו בית הכוסות בה"מ יש להתיר מעל"ע, כמ"ש הש"ך ל"א, ואלו בקרקבן אסור אף בה"מ, וכן המנהג כו' וכן הסכים התב"ש, ג', ואין להקל. ונ"מ עוד, אם ראו אחר ק"ד ולא הספיקו לראות אחר נקב מעל"ע ונאבד ונחתך, דאי בקרקבן דין ביה"כ יש לו הוה ס"ס שמא לאחד שחיטה, ושמא לא ניקב מעל"ע, מה שא"כ עכשיו, טרפה, דלא שייך ס"ס כה"ג, ולדינא צ"ע. כתב הרדב"ז, מחט בקרקבן היה תערובות עם שאר תרנגולים, והיה רושם שחור בתרנגול אחד, והכשיר השאר, והסכים הפר"ח. עוד מועשה, מחט יצאה כחצי אצבע, ולא הרגיש בהדחה, היקל, דודאי לאחד שחיטה, דאל"כ היה להרגיש, ע"ש, ולמעשה צ"ע (פמ"ג).

(ד)

מחמת קוץ זה שהתדנו בניקב עור החיצון לבדו, דוקא בניקב מעצמו מחמת חולי, דאי מחמת קוץ או מחט, טרפה, דחיישינן

אחל מאכלות אסורות רחל

בתז"ל בפסוק והמכשילה הזאת תחת ידי (ישעיה) אין אדם עומד על דברי תורה אא"כ נכשול בהן (גיטין מ"ג) אינו עומד ע"ד תורה על אמתתן, עד שנכשל בהן להורות טעות ויכלימהו (רש"י). כלומר ידע, שרחוק הוא עוד מלבוא לתדרי התורה, וצריך עוד לדטוק הרבה עד שיזכה לכנוס פנימה.

וזאת היא התשיבות ויקר הערך של המתנה הגדולה שנתן הקב"ה למשה, המדריגה הגבוהה של "לא תוכל לראות", גילה לפניו את חכמת ההכרה של יודע שאינו יודע, שהוא המסתת להתמשים שערי בינה. כי אין לבוא לשוכ מדריגה של שלימות בלא הרכשת התכמה. כנאמר, ראשית תכמה יראת ד' (תהלים, קי"א). ד"ל, בראשית ותחילת לימוד התכמה, יהיה כזנתו לתכלית יראת ד', שידע ע"י התכמה איך יהיה ירא ד' (מהרש"א, ברכות, י"ז). וזהו שאמר רבא, תכלית תכמה תשובה (שם) מפרש הכונה של ראשית שהוא התכלית. והדאגה הגדולה להשיג את שערי חכמה ודעת, נוסלת יותר מכל על הדיינים והשופטים בישראל, כמבואר לעיל, ולכן לא היה תל התערומות על המלכים והשופטים, על משה, ועל דוד, בהדי כבשי דרתמנא למה לך, כי היו ידאים מיום הדין, כשיבוא אליהם העם לדרוש את ד', לשפוט בין איש ובין רעהו, להודיע להם את תוקי אלקים ואת תורותיו.

ומפני שאין אנו יכולים למצות את עומק הדין, לכן נמנעו הדיינים מלדון דין תורה. כמבואר דין ופ"ט ר"י יוסי בד חלפתא אתון תרי בד נשי קומי, אמרי ליה על מנת שתדננו דין תורה. אמר לון, אני אינו יודע דין תורה כו'. מתקבלון אליכם מה דנה (ירושלמי, סנהדרין, פ"א). והדיינים לא היו דנין דין תורה אלא א"כ מבקשים הבעלי דינים, וגם אתר כל זה היו משתמטין מלפסוק דין תורה. כי נמסר הדבר להדיין להעמיד את ההכרה (דיאננוז) ולא היה ברור בעיניהם אם הם לא שגו ברואה, כי צריכיכ לזה חכמה ודעת מצד אחד, ולהיות נקי וזך מפניות מצד השני. כמבואר בפסוק, מלך במשפט יעמוד ארץ כו', דין אם דומה למלך שאינו צריך לכלום, יעמוד ארץ (סנהדרין, ז'). ומי יכול להעריך את ערכו לדעת ולהבין את

או לאסור הבשר שנמלח עם בר אוזא, ולהתיר הבשר שנמלח עם התרנגולת, והיה הפ"מ וסעודת מצוה.

תשובה, כבר נתבאר דאם עור שלם ליכא ס"ס כלל, דאז ודאי ניקב הושט, וא"כ בנידן דידן שהיה מחט בכר אוזא, הוה ודאי טרפה, לא ספק, דדוב הנבלעין דרך הושט, ולא מקנה. גם בעור לא הוה שום ריעותא, א"כ הוה ודאי טרפה. והלכך, הבשר שנמלח עמה, טרפה, כיון דלא היה ס' נגד הכר אוזא, ואין לומר דשמא דרך הזפק, דבר אוזא ואוזא, אין להם זפק כידוע, כו' משא"כ בתרנגולת דיש לה זפק, א"כ לא הוה ספק טרפה לא ודאי, כדאמרן. ובמליחה יש ספק אי הלכה בס' או כ"ק כו', וה"נ בנידן דידן, דהוה ס"ס בתרנגולת לא בכר אוזא כו', ומה שיש לעיין, אי ספק פלוגתא דרבוותא במליחה הוה ספק, אבאר בס"ק"ה (שם). ודע, דאוזא ובר אוזא שאין התחלת הקרקבן באוזא להם זפק, צריך המורה להזהר

בקוץ שתחוב, עד היכן מגיע הושט, ששם נקובתו מצ"א טרפה. ובקרקבן בעינן מעל"ע. וכל שכלו שני העורות ונשאר רק עור א', הוא קרקבן (פמ"ג). אם תולעים יוצאין מקרקבן תולעים יוצאין מהקרקבן, כשרה. דלאחר שחיטה פריש (מחבר). עיין לעיל סימן ל"ו, סעיף ט', ובמ"ש שם (ש"ך).

ונ"ה אבאר עוד בזה. (פמ"ג). כתב הט"ז בשם הטור, דאין לעוף כרס לעוף; נחלק הבייליג כרס. וה"ה בשר החופה לית ליה

כו', ועיין כנה"ג ג', דעוף דין קטנה יש לה, ורוצה לומר דכרס חיצונה יש לו, ולא קיי"ל כן כו'. ונ"מ הלכה להתיר, וכ"כ צ"צ, ע"ו. באוזא שהיה הבייליג נחלק לשתיים, והעור שלם, כשר כו'. וכפי הנראה דבייליג זה הוא במקום כרס חיצונה ולא שייך ביה טרפות כו', ועיין בס"י נ' בפר"ח דאם ניקב מסתמא ע"י קוץ (שם). כתב

שומן שבתולדה בתשובת באר עשק סי' ס"א, אווזות פטומות שיש שומן במקום שאין לשאר אווזות, אותו השומן אינו בתולדה, דאין מגין. עוד כתב דאם יש סביב פי המחט שומן, ועל פי המחט אין שומן, אף שיש בשר על המחט, כיון דשנוי הוא שאין שומן נגד פי המחט, חיישינן דקרום מחמת מכה הוא כו'. והמנ"י, כלל צ"ד, א', העתיק בשומן הבא מרוב פיטום, וכתב, מסתימת הפוסקים משמע דהוה סתימה, ואף אם המחט וחובה עודנו שם כשרה. וזה אמת (פמ"ג).

שאלה, בר אוזא נמלחה עם בשר הרבה, ומצא בו מחט בחלל הגוף, ולא היה ס' נגדה, ותרנגולת נמלחה עם בשר הרבה בפ"ע, ומצאו מחט בחלל הגוף, ולא היה ס' נגדה, אי יש להתיר שניהם, או לאסור שניהם,

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

ואת, ולכן חיל ורעדה יאחזון ביום דין, והיו משתדלין בכל כוחן לעשות פשרה בין הבעלי דינין שבאו לפניהם. וצריכים לדעת, שכל דבר ודבר מתחלק למאה אחוז (פרצנט). וכן הוא במדות, טובות או רעות, וגם במצות. ואם נאמר למשל על אחד שהוא עניו, אינו משמע שהוא עניו בעל מאה אחוז, רק במדה ידוע ופרצנט ידוע, וכן בקיום המצות, לאו כל אחד הוא מקיים את המצוה במדה אחת, אחד מקיים המצוה בגדר ואופן שאין בה רק חמשים פרצנט, והשני רק שלשים פרי' מהמצוה, כל אחד לפי השגתו ויכלתו, אבל בכללות נחשב שכולם מקיימין המצוה. כמרומז בחז"ל, אחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד שיכחון, שלכאורה תמיה, איך הוא משוה המרבה להממעיט, נמצא שכל אחד ישתדל להמעיט, כי למה לו להרבות, אך הכוונה, שכל אחד צריך לחזור להרבות בקיום המצות, אבל מפני שלאו כל הכוחות שחיים, הוא נמצא ממעיט לגבי אחרים, שהשגתם יותר חזק משל הממעיט, וזהו מרומז בהמאמר, "כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב, שנאמר ועמך כולם צדיקים. הכוונה, שבודרך כלל כל עושי מצות הם כולם צדיקים, אבל בדרך פרט הם נחלקים לחלקים, לזה חלק של עשרים אחוז, לזה, שלשים כו'. ואם נצטוונו למצוה למשל, לשתות יין שרוף, וידוע שהי"ש האמיתי בעל תשעים ושש אחוז, האם יעלה על הדעת, שכל אחד מחויב לשתות י"ש חזק כזה, הלא הרבה אנשים אינם יכולים לסבול חריפות כזאת, רק כל אחד ישתה כפי כח סבלונו. כמו שמספרים בשם הרה"צ בעל החפץ חיים וצ"ל, שהשיב בשאלה אחת לאחד השואלים, והיה נראה להב"ד, שלגבי אותו האיש הוא חומרא גדולה. אמר להם הרב הנ"ל למשל, אם יבוא אחד למוכר י"ש לקנות מאתו צלוחית י"ש, צריך ליתן לו הסחורה בשלימות, בן מאה אחוז, ואם הקונה אינו לסבול חריפות כזאת, הוא בעצמו ימהול אותו במים, כי איננו מסוגל להכיר את תכונת כל אחד ואחד. זוהי בענין איסור והיתר. אבל במשפטים שבין אדם לחבירו אינם יכולים למסור הדבר לבעלי הדינים עצמם, כי בזה שבאו לדין נברר הדבר שיש בהם חילוקי דעות, וא"י לסבול חזק הדין, ועל הדין למזוג ולהמתיק את הדין כפי הבנת דעתו

סימן נ.

דינים וכללים בנקיבת האברים, ובו ג' סעיפים.

(א) ספק בנקיבת האיברים. דין הקפה. מתי אמרינן נשחטה הותרה. בספק ואין יכול לבדוק. ספק בשחיטה. (ב) ניסל אבר. תרנגולת שיש חסרון בגלגולת, ונוצתה גבוה. (ג) נתמסמס האבר. מים בבטן. מכה בבטן.

זה, והעיקר כרמ"א. ולענין הלכה מבואר בסוף מ"ח (בש"ך ובט"ז), דלא אמרינן נשחטה הותרה אלא במקום שיש לתלות בהיתר הנראה לעינים, כגון שבא זאב ונטל הבני מעיים לפנינו, והתזרזר נקובין. אבל היכא דליכא למיתלי, לא להיתר ולא לאיסור, כגון בספיקא דצומת הגידין אי איעכל ניביה וכה"ג, תלינן לחומרא ולא אמרינן נשחטה הותרה, אלא דוקא כשיש רגלים לדבר שנעשה לאחר שחיטה. והיכי דהיתר שכיח טפי, תלינן בו אפי' מחיים, וראיה משגרונא דס"ס לב', וכמה פוסקים סבירי להו, דבהפ"מ יש להקל כל היכא דאיכא למיתלי להיתר ולאיסור מטעם נשחטה הותרה, אם לא בספק מחמת חסרון חכמה (ט"ו, ש"ך). עיין ש"ך שהאריך, ותוכן דבריו להלכה, דהיכא דאיסור והיתר שווין, בה"מ יש להכשיר, אי הספק נולד לאחר שחיטה, ויש לומר לאחר שחיטה נעשה. והיכא דהיתר שכיח טפי, אף באין ה"מ כהיחא דזאב, ובספק מחיים היה ראוי להכשיר בה"מ היכי דשקולין, ומ"מ אין לזוז מדברי הר"ב כאן, ואף בשקולין כל שנולד הריעותא מחיים, אסור אף בה"מ. מיהו מהרשב"א (שהביא הש"ך) אין ראייה כל שלא בדקוהו אחר נקב מעל"ע, או אחר ק"ד, דההיא אפשר לאיסור שכיח טפי מיקרי, דמצוי הוא שינקוב מעל"ע. וההיא דבא זאב, אי לאו דתולין בזאב, הוה מצוי לאיסור טפי, דמסתברא לתלות מחיים שהולך אילך ואילך, מלתלות אחר שחיטה, וכבר נתבאר בסי' כ"ט באורך.

(א)

ספק בנקיבת האברים כל אלו הנקבים, אם יש במה לתלות, כמו בטבח או בזאב שנטלן, תולין בהם. ואם אין דבר לתלות בו, וספק אם ניקב מחצם או לאו, עושין נקב אצלו, ומדמין זה לזה. ואפי' אין דומין, אם משמשו בידים בנקב הספק, ימשמשו גם בנקב שעושין לדמותו בו, אם הקפה דומין לאחר משמש, כשרה. ואין מדמין אלא בכרס ודקין, אבל לא בכבד וטחול וקרקבן (מחבר). עיין לעיל ל"ו, כיצד נוהגין (רמ"א). שם נתבאר, שא"א בקיאת בהקפה (ש"ך) ועי' לעיל סי' ל"ו בש"ך י"ט, דהיכא שיש עוד צד, מדמין. ולזה נ"מ דלב וכבד וקרקבן אין מדמין. ומיהו שם נתבאר, דאנו אין מדמין כלל אף שיש צד. ולחומרא, היכא דאיכא למיתלי בזאב וידא דטבתא, ואיקפי ולא אידמי, עיין ש"ך ופר"ח, ואין להחמיר, עיין תב"ש שם **ספק קודם או** (פמ"ג). כל מקום שאין לאחר שחיטה יכולין לתלות שנעשה לאחר שחיטה, אף על פי שהוא טרפות שיש לו בדיקה, אם לא בדקוהו או שאין יכולין לבדוק, הרי הוא כספק טרפה ואוסרין אותה, ולא אמרינן נשחטה הותרה נשחטה הותרה, אלא בדבר שנוכל לומר שנעשה הריעותא לאחר שחיטה, דלא יצאתה מחוקתה מחיים (רמ"א). המהר"ם מלובלין חולק בדין

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

וראות עיניו, בדבר השוה לכל אחד ואחד מבעלי הדינים. כי הדין כמו שאר מצוה בן מאה אחוה, ועל השופט לפשר את הרווחין ואת החריפות שבדין, במדה שיוכלו לקבלו. ובוזה מונח היסוד של "הפשרה" הנחשבת לאחד העמודים היותר חשובים שהעולם החברותי עומד עליהם. והדבר הגיע לכך עד שעלה הפשרה בחשיבות יותר מהדין, כמבואר בחז"ל, "ויפה כח פשרה" מכת הדין, ששנים שדנו, בעלי דינים יכולים לחזור בהם, ושנים שעשו פשרה, אין בעלי דינים יכולים לחזור בהן" (סנהדרין, ה') ר' יהושע בן קרחה אומר, מצוה לבצוע (לעשות פשרה), שנאמר, (זכריה, ח') אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם. והלא במקום שיש משפט אין שלום, ובמקום שיש שלום אין משפט, אלא איזהו משפט שיש בו שלום, הוי אומר זה ביצוע (פשרה). וכן בודד הוא אומר (שמואל ב', ח') ויהי דוד עושה משפט וצדקה כו', איזהו משפט שיש בו צדקה, הוי אומר זה ביצוע (שם, ו'). ויש יתרון לפשרה על הדין, כי מדת הדין ימלט רק בין צדיק ואינו צדיק, אבל הפשרה יתכן גם בין ב' אנשים צדיקים, אם רק ימצא חכמת אלקות בלבו. כנאמר, אמר רב המנונא, מאי דכתיב (קהלת, ח') מי כהחכם ומי יודע פשר דבר. מי כהקב"ר

אלא בה"מ (פר"ח), ועיין בתב"ש, ל', האריך
בזה באוזא אפי' בה"מ לא התיר. ולדינא
מבואר שם (פמ"ג).

(ג)

נתמסמם האבר כל אבר שנקיבתו או
חסרונו או נטילתו פוסל,
אם נתמסמס, פסול. ואנן שאין אנו בקיאינן,
כל שנשתנה מראות הבשר לריעותא, הוי
כניקב, שם (מחבר, רמ"א). ודוקא שנשתנה
הבשר ממראיתו, אבל כשאין רואים שום שינוי
בבשר, אין לחוש אפי' נקרע הבשר לומר שמא
נתמסמס, דלא מחזקינן ריעותא (ט"ז).

הפר"ח הביא כו' מעשה שפתחו
מים בכטן הבהמה, והיה בה קילוח גדול
של מ"ז והעלה שם בה"מ ואחר
הבדיקה להכשיר. ועיין שו"ת ב"ח, קנ"ז,
בתרנגולת כה"ג ג"כ דוקא אחר הבדיקה
ובה"מ, והמחמיר לעצמו תע"ב, עיין תב"ש
(פמ"ג). מעשה היה באוזא
מכה בכטן שהיה לה מכה בבטנה, כמין
שני ביצים, ופתחו בטנה וראו
שהדיקין שלמים, והכשריהו, אע"ג שנקרא העור
(דר"מ). ומ"מ יש לומר, דיש כאן חשש שניקב,
כמו שאנו חוששין בושט (ל"ג, ח') דהיינו
ביש חשש שניקב בקוץ (ט"ז, מ"ט).

והאי דספק בשחיטה דפסולה, כ' הש"ך, אפי'
היכא דלא שכיח, וירצה בזה דספק בשחיטה,
אף דשכיח להיתר טפי, אפ"ה, כיון דאיכא
חזקה, אסור. ויש לעיין בכל ספק המצוי,
ושכיח, אי הוה רובא, ומדרבנן אמרינן סמוך
מיעוטא לחזקה, או דמ"ה, כל ספק השקול שרי,
ומדרבנן החמירו, אם לא ששכיח להיתר טפי.
ולפ"ז, בחזקה הוה מ"ה אסורא אף ששכיח
להיתר (פמ"ג).

(ב)

ניטל אבר כל אבר שאמרנו שאם ניקב
במשהו טרפה, כך אם ניטל
כולו, טרפה. בין שניטל בחולי או ביד, בין
שנברא חסר, וכן אם נברא כב' אברים מאותו
אבר טרפה. שכל יתר כניטל דמי, חוץ
מטחול שניטל, כשר, וניקב בסומכי טרפה,
וכל שאמרנו ב' אם נברא חסר טרפה,
כל שכן אם ניטל ביד, וכל שאמרנו בו
אם ניטל טרפה, ה"ה אם נברא חסר. ויש
מכשירין בכל זה, ובהפ"מ יש לסמוך אמכשירין
(מחבר, רמ"א). תרנגולת שיש חסרון בעצם
גלגולת, ונוצתה גבוה, כל
הפרון בגלגולת שחי י"ב חודש, מעידות
ונוצתה גבוה דאין בהם חסרון כשיעור
ערך סלע, ואפ"ה לא התיר

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

שיודע לעשות פשרה בין שני צדיקים כו' (ברכות, י'). דגם בבני אדם מצינו פשרנין כו', היינו דוקא כו', שאחד
הוא כדון וא' שלא כדון, משא"כ כאן שניהם צדיקים, כי כל א' הדין עמו ויש לו ראייה מפסוק כו' (עיון יעקב).
ושרשי תכונת הפשרה יונקים חיותם ממקור המצוה הנחשבת לכלל גדול בתורה, המצוה של ואהבת לרעך כו',
כי תכנית מהותה היא כולה אהבת הבריות, ומקור מחצבתה הוא מתכונתו של אהרן, שהיה אוהב שלום ורודף
שלום כו', אוהב את הבריות. בעל הפשרה מתחשב עם תכונת כל אחד ואחד מבעלי הדינים כפי ערכו הגשמי
והרוחני באהבה ודן את כל אחד לכף זכות. בניגוד לבעל ה"יקוב הדין" כו', הגודף ממדתו מעין רית קל של שלילת
האהבה. כמרומו בחז"ל איזו סמוכין של זה לזה. במקום אחד נאמר, לא חרבה ירושלים, אלא על שהעמידו
דבריהם על דין תורה (ב"מ, ל') ובמקום אחד נאמר, לא חרבה ירושלים אלא על שנאת חנם (יומא, ט'). אחד גורם
לחבירו, כי ההתיחסות לכל אחד ואחד במדה אחת, מבלי שום רגש של טלורנץ, מבלי לחשוב שאין כל אחד ואחד
יכול לקבל עליו את משפט השלם, בלי שום התמוגות לכל אחד מדת הרחמים לפי ערכו, נובע ממקור של שנאת
הבריות, שאין רוח המקום נוחה הימנו, ויש בזה סתירה למעשה בראשית. כמבואר בחז"ל, הדין דין אמת לאמתתו,
נעשה שותף למעשה בראשית (חז"ל). הכחנה, על שמתאים וממתיק את הדין, כפי ערך וגדר כח המקבל שלו,
לכוון את האמת לכל אחד לפי מדתו. כמבואר במפרשים בכונת אומרו אנכי ד' "אלקיך", בלשון יחיד, לרמוז, שהוא
מתחם לכל אחד ואחד לפי כח המקבל שלו, וגדר ערכו שלו בהכרת אלקות, ולפי מדה זו הוא ערך דרישתו ממנו
בקבלת התורה ובקיום המצוות. וזהו שנאמר במשנה, על ג' דברים העולם קיים, על הדין ועל האמת ועל השלום
(אבות, א'). השלום הוא הפשרה שכולל כולם (עיון יעקב, ברכות ו'), ואיחא במכילתא ירא אלקים זה שעושיין
פשרה בדין, ויש רמז לזה בפי מקץ, שמתחילה נתן יוסף לאחיו במשמר, ולבסוף נכנס בפשר, ויאסור רק א' מהם,
ויאמר את האלקים הוא ירא כו', ופשרה היא רחמים בדין כתחילת ברייתו של עולם שיתף רחמים בדין (שם).
ועל זה נאמר בגמרא כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים. שנאמר, סוף דבר הכל נשמע, את האלקים
ירא ואת מצותיו שמור, כי זה כל האדם (קהלת). מאי כי זה כל האדם, אמר ר' אלעזר, אמר הקב"ה, כל העולם
לא נברא אלא בשביל זה כו'. שקול זה נגד כל העולם כו' (ברכות, ו'). הירא שמים, שהוא הבעל פשרה, הוא
הגורם בהתנהגותו הטוב, לקיום העולם. כי בעלי הפשרה, המטרה שלהם הוא להביא שלום בעולם, גלוי וידוע

סימן נא.

מתט או קוץ שנמצא בבהמה, ובו ז' סעיפים.

(א) קוץ שניקב לחלל הבעל חי. ספק ע"י קוץ או חולי. נוצות הנמצאות בפנים. ניקב בפניו. (ב) ניקב בקנה. (ג) אם הקוץ טמון בבשר, ולא ניקב לחלל. בעוף. נוצות בבטן. ש"ש או אבן בבטן. (ד) אכלה דבר הנוקב מעים. בהרות אדומות במעים. מגפות בבהמות.

כל האיברים הפנימים. ועיין כה"ג שכתב בנצות המוצאין בפנים, דיש לעיין בכל המקומות אם לא ניקב א' מהם, אז כשר ע"י בדיקה דוקא (פמ"ג). מיהו אם ניקב בפניו ניקב בקוץ לפניו, ונשחטה הבהמה ונמצא הקוץ תחוב לפניו מדופן הבהמה לאחד האיברים, נראין הדברים שלא ניקב במקום אחר, לפיכך אם פגע בלב וכיוצא בו, ולא ניקב לבית חללו, כשרה (מחבר). ואפי' לא ראינו תחילה להיכן ניקב, אלא כל שראינו שנכנס המחט מבחוץ נגד הלב ותחובה עתה בלב, תלינן דלא ניקב דק נגדו ולא במקום אחר, וכשרה (ש"ך). כתב הט"ז זה דעת רשב"א כו', באופן שלמדים מכאן בקנה רחב ונשתהה זמן מה, א"א לדין נמי בבדיקה, שמא קרום עלה, ועיין תב"ש, ב', כתב ג"כ דאם נשתהה אין לו בדיקה וכדכתיבנא (פמ"ג). הש"ך הביא ד' דיעות, דעת המחבר כו', ודעת הד"מ כו'. והיש"ש מיקל כו', והש"ך צידד כן להקל, דהא מהרש"ל מיקל יותר, דאפי' אינה תחובה עתה בדופן, ותחובה עתה בלב, אמרינן מסתמא בשעת תחיבתה בדופן נתחבה מיד בלב, ולא אסרינן, אלא כשאין תקועה כלל לא' מאיברים, וכן אם עדיין תקועה בדופן, אף דלא תחובה לא'

(א) קוץ שניקב לחלל הבע"ח קוץ או מחט שניקב לחלל הבהמה או העוף, חיישינן שמא ניקב אחר המקומות, שנקובתן במשהו, וטרפה. לפיכך כל האיברים ששנינו בהם שאם ניקב מצד א' כשר, כלב ועובי ביה"כ וקרקבן, אם הנקב מצד חוץ, דוקא כשניקב מחמת חולי, אבל אם מחמת מחט או קוץ, טרפה (מחבר). ואם הוא ספק אם נעשה ע"י חולי או ספק ע"י קוץ או חולי קוץ ומחט, כשר. ועיין לעיל מ"ט, וכ"ש שיש להכשיר כה"ג בניקב העור והבשר ער החלל (מחבר, רמ"א). עיין ט"ז, ולענין דינא כו', באם העור שלם ונקב בפנים, ולא ידעינן אי ע"י חולי, יש להתיר בה"מ עכ"פ. ובאם עור ניקב בחוץ, וא"י, אף בה"מ אסור, אף שמת"ז נראה להיפך, דיותר קיל ניקב עור ובשר לחוד כו' (פמ"ג). הש"ך פי' דברי יש"ש ע"ז דאין ידוע אם ניקב ע"י חולי או קוץ ומחט, כפי' השני שפי' הב"ח בדבריו, ואפ"ה בעי בדיקה לחומרא נגד הנקב, ולא בכל האיברים כו', נגד הנקב ממש, דלא הוה טורח כולי האי, ודאי מברדינן ובודקינן, ומיהו אם ספק ע"י חולי או ע"י קנה רחב, דאפ"ה א"צ לבדוק

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

לפניהם טור הצמצום של המדידה, במדת הדינים והמשפטים, לפי מרת כל אחד ואחר. ויש להם מדת צדק הן במדת הדין והן במדת הרחמים. ולכן נזכר תיבת מדה אצל דין ורחמים, כי יש בזה עיקר גדול, והכל תלוי במדה נכונה. כי המצות החוקים והמשפטים נאמרו בתורה בדרך כלל, ועל המורים בעם להתאים אותם לכל אחד לפי מדתו, ועל זה נקראים בעלי המדות, והמצות נקראים לבושים, ולכל אחד לובשים כפי מדתו. וזהו המדומז בדברי החכם מכל אדם, בסוף ספר קהלת המלא מעשים קיצוניים (עקסטרים) הנעשים בחיים, ולבסוף בא לירי מסקנא, כי תקנת החיים וקיום העולם דורשים פשרות ולא קיצוניות, ואמר סוף דבר, כלומר הסך הכל של כל הנסיגות הורו לנו, את אלקים ירא, והוא בחינת הפשרה, כמבואר במכילתא, כי זה כל האדם, כלומר התקנה היותר גדולה לקיום העולם, ולכל זה צריכים חכמה גדולה ויתרה, כי אם אין חכמה אין יראה, ואומר כי זה כל האדם, לרמוז על תכונת האדם עצמו, שהוא גדר של פשרה, כנאמר בחז"ל, שהוא רומה בג' דברים למלאך, ובג' לבהמה (חגיגה).

וכללי המדות שהעולם מתנהג בהן נאמרו למשה בהי"ג מדות (תשא) שיש בהן המשקל לכל תכונות רוחניות וגשמיות. והי"ג מדות כללית הללו מתחלקות למאות ולאפים מדות פרטיית בכל שבילות ודרכי החיים בין אדם למקום ובין אדם לחבירו, ובמדתן נמדדו כל המצות שהם בבחינת לבושין. והשלש עשרה מדות הללו באו בתור תשובה למשה על הבקשה הודיעני נא את דרכיך בהתנהגות העולם, ונתן לו המדות הללו, שעל ידן נמדד כל דבר ודבר, כל אחד ואחר. כל מצוה ומצוה, וכל אדם ואדם, ואם יבין וישיג חכמת המדידה, לא יקשה

המורה, אם מונחים כסדר נוצות שיש להם קנים, אמרינו דבטבע נתגדלו שם. ואם הם בלויים ומלא מוגלא, יש לחוש לנקיבת א' מאיברים הפנימים, שמחוץ באו ע"י קוץ. ולא דוקא נוצות, ה"ה שיבולת שועל או אכנים בגוף, יש לחוש, וכדאמרן (פמ"ג).

(ד)

אכלה דבר הלעיטה דבר שנוקב בני מעיה, הנוקב מעים כגון קורט של חלתית וכיוצא בו, טרפה. ואם הוא דבר שספק אם נוקב, טרפה מספק (מחבר). בהמות שנמצא בבני מעים בהרות אדומות, מצד שאוכלות עשב שקורין בהרות אדומות במעים בערבית, כלך, יש להכשיר בבהמות ישראל. דל"ד לחלתית (ש"ך). ועיין תב"ש שהחמיר, אם אותן רושמים הם מעל"ע בדקין שיש להטריף, כיון דמתים מהם, י"ל דהוה כבשר שרופא גורדו, ואין אנו בקיאי, א"כ יש לאסור, וראוי לנהוג כן. יש מין חולי הרגיל בכבשים שמתים מגפות בבהמות מהן, הביא הבל"י, ו' שכמה קהלות גוזרין שלא לאכול אותן דחמירא סכנתא מאיסורא. גם שמעתי, שאותן כבשים הכבד שלהן לקוי, ונהפך ללובן, וכשצולין אותה נפלה תילחי תילחי, כה"ג יש לאסור משום טרפות, אף דאין שינוי מראה פוסל, מ"מ כה"ג דכשצולין נפלה תילחי תילחי, וגם מתוח מהן, יש להטריף ודאי (פמ"ג).

מאיברים, וא"צ כי אם בדיקה נגד הנקב, או אפשר דא"צ כלל כה"ג בדיקה, א"כ עכ"פ יש להקל לדין היכא דתחובה בדופן ובלב, אף שלא נתחבה לפנינו, אפ"ה יש לצדד ולהקל (שם).

ניקב בקנה הא דמטרפינו, דוקא ע"י קוץ או מחט שהם דקים, וא"א לבדוק אחר נקב משהו (רמ"א). אבל בקנה וכיוצא בו, כשר ע"י בדיקת האברים שנקבותן במשהו (מחבר).

(ג)

חקוץ טמון בכשר אם הקוץ או המחט לא נקבו לחלל, אפי' כולו טמון בכשר, כגון בירך שהוא עבה, כשרה. אפי' צד העבה של מחט כלפי פנים (מחבר). מפני שדרך הבהמה להתכחך בכתלים, ודחק ונכנס כל עובי הירך (ט"ו). סובר, אפילו בעוף יש לומר כן, דנכנס למקום צר בעוף ונתחב, וראיה שלא הזכיר רש"ל כלל בהמה, ונה"כ השיג עליו, דבסימן מ"ז הזכיר בהמה, ומיהו הרואה יראה, דבסימן מ"ז לדינא לא הזכיר בהמה כו'. ומ"מ מחט קלישתא כעין שלנו, אפי' בעוף, ודאי בכל ענין יש להתיר אם טמונה כולה בכשר הירך (פמ"ג). מעשה באוונות נוצות בכטן שנמצא נוצות בשומן הסמוך למעיים, והכשיר הב"ח, מטעם שלא היה כח בטבע האוונות להוציא גידול הנוצות לחוץ, וגדלו בפנים מרוב השומן (ט"ז) הביא המעשה של הנוצות, וכבר רבו בזה הדיעות, והאחדונים הכל לפי ראות עיני

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

לו כלום, ויראה שהכל יבוא בתשבון המשקלות. וזהו שמצינו במשה בבואו ללמוד זכות ולהתפלל על ישראל בתטא העגל, היה סומך על תשבון המדות, והיה מעורר כביכול להקב"ה שאין מידת העונש מתאים לישראל, והלבוש שלבש ביום דין אינו לפי המדה. כתיב בקרא, ועתה הגיתה לי (שמות ל"ב) א"ר אבהו, אלמלא מקרא כתוב א"א לאמר, מלמד שתפסו משה להקב"ה, כביכול, כאדם שתופס לתבירו בכגדו ואמר, רבש"ע אין אני מניתך עד שתמתול ותסלת להם (ברכות, ל"ב). ולא אמרו כאדם שתופס את תבירו סתם, רק כשתופס תבירו בכגדו כו'. הקב"ה בו אין שום שינוי, אבל השינוי הוא כביכול במדותיו שהוא משתמש בהם, הכל לפי המקבלים משתנים המדות כו', כך משה תפס בכגדי גסם כו', ואמר איני מניתך עד שתמתול להם (צל"ח). ויסוד המליצה היה מעמיד על בירור המדות, שלפי דברי משה לא היה מדה נכונה כביכול בגדר העונש לעם ישראל. כמבואר בגמ', אמרי דבי ר' ינאי, כך אמר משה לפני הקב"ה, רבש"ע בשביל כסף וזהב שהשפעת לישראל עד שאמרו די, הוא גרם שעשו העגל. כו', אין ארי גוהם מתוך קופה של תבן כו', משל לאדם שהיתה לו פרה כו', האכילה כרשינן והיתה מבעטת כו'. מגין שתור הקב"ה והודה למשה, שנא, וכסף הרביתי לה, וזהב עשו לבעל (הושע). כי מדת גדר העונש הוא לפי תכונת גדר התוטא, כמבואר.

והגם שכל דין ודברים בדבר תוק ומשפט נמסר להדיינים ומורי העם להורותם הדרך אשר ילכו בו, צריכים להתחשב לא רק עם דעת המקום לעמוד את הדין על אמתתו, אלא צריכים להתחשב לפעמים גם עם דעת הקהל. כמרומו בדברי תו"ל, כיצד ראות הבית, אפי' ת"ת ויודע שהוא נגע ודאי, לא יגזור ויאמר נגע כו', רק כנגע כו'. (נגעים, י"ב). כתב הגור אריה, דטעמיה, משום דובר שקרים, והשיג הרב קרבן אהרן. דודאי נגע

סימן נב.

עוף שנפל לאור, ושינוי מראה באברים, ובו ז' סעיפים.

(א) עוף שנפל לאור. הפירוש של נחמרו. בעוף המים. שיעור ההשתנות. היכן שינוי אוסר בכבוד. בקורקבן ולב. נמלה למים דותחין. חשש הוריקה בריאה. הוריק הסחול. בעוף. (ב) חזר השינוי בשליקה. (ג) שלקו ונשתנו. (ד) עוף ביתי שיש במינו מדברי. (ה) ספק נחמרו המעים. (ו) נמצא שינוי ואינו יודע שנמלה. (ז) חשש לשינוי אברים בבהמה. אם בקיאין בבדיקת נמלה לאור. תרגולת שנכחה על הכירה.

שסלקוהו מיד, אין סברא לאסור, י"ל לכאורה היינו מסתמא א"צ לבדוק, או בנאבד כשירה עכ"פ, אבל אם ראינו שינוי טרפה אף רסלקוהו מיד. אמנם הב"ח כתב, אם א"א שנתחממו באש כזה אפי' נשתנה כשרה, כמ"ש לדעת הדא"ש כו' (פמ"ג). הרע"ב עוף המים בפ"י המשנה, אדומין שנשארו כמו שהיו, כשרה, הוא, לאו דוקא אלא אפי' הוסיפו באדמימות. עוד כתב שם, עוף המים דרכן לב וכבוד וקדקבן להוריק, אם האדים, טרפה, וחשב בכלל עוף היבשה תדנגולים ואוונים, תורים ובני יונה (וה"ה עוף שקורין אינדיק). כתב התב"ש, ב', אם נשתנו למראת אחרת חוץ מירוק ואדום, כשרה כו'. וה"ה מעים ידוקין ככרתי, נשתנו לגעל, אף דטבע האש להוריק געל, כשרה, והביא קצת סיוע, לב שהוריק, משמע הא מעים שהוריקו געל, כשרה (פמ"ג). שיעור תחשתנות ואפילו במשהו מהם שנשתנו, ואפילו לא הגיע לחלל, כיון שנשתנו מחמת מכות אש, סופן לנקוב, והכבוד, אין שינוי אוסר בו, אלא

(א) עוף שנפל לאור עוף שנפל לאור ונחמרו בני מיציו ונשתנו, הלב וקרקבן וכבוד שדרכם להיות אדומים והוריקו ככרתי, או המעיים שדרכן להיות ירוקים האדימו, טרפה (מחבר). כרתי היינו צבע גדין, אבל ירוק כביצה שקורין געל, כשר בכבוד, שהכבוד הוא ירוק כביצה אם הוא שמן. ובעוף כחש, המהרש"ל אוסר (ש"ך). ומיהו הש"ך לקמן אות י"ג, אף ראינו שנמלה לאור מכשיר כב"ה, א"כ ה"ה כחוש נמי שדי, ובש"ך, ב' אבאר עוד (פמ"ג).

ובלב וקדקבן אף במראה געל טרפה, ואם המעים שדרכן להיות אדומים האדימו ביותר, או שדרכן להיות ירוקין, אם הוסיפו בידקות, כשר (ש"ך). נחמרו, נתכווצו, מלשון נחמרו חמימות, מדרכי, ט"ז. הנה רש"י פ"י כווצו, ומרדכי פ"י חמימות כו', והביא עוד פ"י שלישי, הר"מ בפ"י המשניות והרע"ב, דלשון שריפה, כמו בפתילה של אבר וחומרת בני מעים כו'. ומיהו מ"ש הט"ז לקמן, דכל שאין שיעור חמימות לשרוף בזה, או

א ח ל בשר תאוה ר ח ל

היא קודם שיבוא הכהן, אלא שהכהן מטמא. והרב חוס' יו"ט הליץ בעד מהר"ר ליוזא כו', דכיון דמרבית העם קורין נגע כשהיא טמא דוקא, א"ב אם יאמר נגע, יהיה משמע בדאמרי אינשי, והכהן לא בא ע"כ. וזו מן התוכחה, כמה צריך האדם לדקדק בדבריו, משום דובר שקרים. דהגם שאמרו אמת, אם נראה להמון שהיא שקר, צריך ליוזר כו'. (פ"ע).

בשר תאוה נתבאר לעיל, שצריכים ליוזר בכל דבר ולדקדק בו, אם אין שם איזה חשש איסור. וביתר עז צריכים ליוזר באכילת בשר, שהוא ענין קשה וכבוד מאד, וכדאי לעמוד עליו ביחוד. ראשית כל נכון לדעת, שכל הענין הזה, הורתו ולידתו במחלוקת ותלונות היה. במבואר בקרא, ויהי העם כמתאוננים כו', והאסטסוף אשר בקרבנו כו', ויבכו כו', ויאמרו מי יאכילינו בשר כו', העם בוכה למשפחותיו כו' (בהעלותך). נולד בתואנות, בכיות ומחלוקת. ועד היום, הוא ענין לענות בו, המשתמש לסלע המחלוקת בכל תפוצות ישראל. כמרומו בקרא, "ערב וידעתם" (שם). שהבשר ניתן בפנים חשכים (מ"ר). ועד היום הוא מחשיך את פני העדה במחנה ישראל, העושים אגודות אגודות לשם פירוד ומחלוקת, הגורם שלא ישמע קולם של המורים בבואם אל הקודש להורותם בדיני איסור והיתר טומאה וטהרה ובדומה. כמרומו בקרא, "וידבר ד' אל משה ואל אהרן, דברו אל עדת בני ישראל, החודש הזה לכם" (שמות, י"ב). ומבואר בחז"ל, שבג' מקומות כתיב בלשון הזה, כאן, ובפ' ראה בזאת החיה אשר תאכלו כו', ובזבין. ומבואר במכילתא (שם). שבאמת רק משה דבר לעם, אבל חלקו כבוד זה לזה. זה אומר לזה דבר אתה, וזה אומר לזה דבר אתה. והיה הקול יוצא מתוך כולם, ע"ש. בא ללמד למורי הוראה בישראל, ולהזהיר למשרתי עליון, להיות כולם עומדים ברום עולם, ולהשמיע ביראה

דינו כמו שנפלה לאור, וצריכה בדיקה (פמ"ג).
 אבל הריאה אין
חשש הורקה בריאה חוששין לה, מפני
 שצלעותיה מגינות
 עליה (מחבר). משמע אפי' נפלה לאור ונשתנית
 במראה, דתלינן השינוי בדבר אחר (ש"ך,
 עיין ט"ז). ודע, דבסימן ל"ח, ד', הביא הט"ז,
 דמראה פסולה אף בקרום א' פסולה. והנה
 מכאן יש ראייה, דאי בעינן דוקא שיכנס לתוך
 ב' הקרומים, אכתי קשיא אמאי לא מני ריאה
 בהדי אינך כו'. ועיין לעיל סי' ל"ח, בתב"ש
 היקל בה"מ במראה פסולה בקרום העליון לבד,
 וכפי הנראה יש ראייה מכאן דטרפה, וצ"ע
 (פמ"ג). טחול שהוריקה
הורקה טחול בסומכיה, אפי' רק משהו
 טרפה, שסופו לינקב
 (רמ"א). אבל בעוף כשר, דאין נקב פוסל
 בטחול של עוף (ש"ך). עיין ט"ז, ולשונו צריך
 תיקון, דודאי כוונתו דאף שלא הוריקו מעל"ע
 ונשאר דינר זהב, אפ"ה טרפה כו' (פמ"ג).

(ב)

חזר השינוי בשליקה הא דשינוי פוסל
 באברים אלו, דוקא
 כשעמדה בשנים אחר ששלקו, אבל אם שלקו
 וחזרו למראיהו, כשר (מחבר). הש"ך הניח
 בצ"ע אם לסמוך לקולא ע"ז, משמע דהיינו אם
 ע"י שלק הרבה נשתנה למראה טרפה, אם יש
 להכשיר, אבל אם בהרבה נשתנה למראה
 המותר, יש להטריף. אלא דלפי מה דסיים,
 שא"א בקיאים בין שלוק ומבושל, ומה"ט בכבד
 אוסרין לק' סי' ע"ג, א"כ נפל האי היתרא
 דשלק בבירא, דכל שנשתנו למראה טרפה, אין
 היתר ע"י שליקה. ומיהו נפ"מ לדידן, בלא

א"כ נשתנה נגד המעים, דהיינו בראש הדק
 שלו וכלפי פנים (מחבר). אפי' בכ"ש ודאי
 לקו גם הבמ"ע, ואפי' הן לפנינו, ואין רואין
 בהם שום ריעותא, טרפה (ש"ך). ודע, דארס
 האש שוה במקצת לדרוסה, לא בכלו, כמ"ש
 הב"י, כי דרוסה אף במקום שפוסל ברובו,
 זיהרא מיקלא במשהו, ואלו ארס האש פועל
 בעובי מתפשט מעל"ע לא לצדדין כו'. ומיהו
 אנן קיי"ל כפסק הש"ע, דוקא בעובי פועל,
 ולא לצדדין. והלכך אין טרפה אלא נגד מרה
 או מעיים (פמ"ג). (בכבד השינוי אוסר נגד
 המעיים) עיין ט"ז, והכלל בזה, דבעובי
 מתפשט מעל"ע, ואף לכמה אברים, ולרוחב
 לצדדין אין מתפשט. ואם הוריק במקום חיבור
 הכבד בטרפשא חוט ארוך, אף שלא הגיע
 מעל"ע, סופו להוריק, ונתלשה הכבד, וליכא
 מקום תלייתה, וה"ה אם חוט ארוך בסוף הכזית
 הוריק, כל שאלו ינטל אותו החלק לא ישאר
 כזית בצירוף במקום תלייתה, טרפה. כל זה
 מתבאר בב"י. והוי יודע, שמ"ש הטור, דכבד
 אינו כלב וקרקבן, דכ"מ שהוריקו טרפה, וכבד
 דוקא נגד בני מעים כו', ה"ה לב אם הוריק
 למטה מחללו, שאפי' נקב מעל"ע שם אין
 טרפה, כמ"ש הב"ח בסי' מ' כ"ו. וכבר התבאר
 דלצדדין אין מתפשט, ומש"ה אין טרפה אלא
 כשהוריק כ"ש נגד חללו, דמוריק בעובי לסוף,
 וזה פשוט (פמ"ג). (בשינוי בכבד) או אם
 הוריק (הכבד) כנגד המרה, או כנגד חיותה
 (מחבר). דהיינו שהוריק סמוך למקום חיותה,
 בכדי שאם ינטל מקום
נפלת למים רותחין הירקות לא ישאר
 במקום חיותה כזית
 (ש"ך). כתב הרוקח, ת"ד, נפלה למים רותחין,

א ח ל   בשר תאווה   ר ח ל

יחד בקול", דברי אלקים חיים. כמרומז באמרו, דבר אל "כל" עדת בני ישראל, כלומר, "כולם" ידברו יחד
 "לכל" עדת ישראל יחד, ולא כל אחד רק לבני עדתו. ומפני שבני דור המדבר ובני קרח לא מתו, ונמצאים בכל
 דור מהמתאוננים והמלינים בנידון זה, לכן על שומרי משמרת הקודש לעמוד על המשמר לתקן תקנות ולהוכיח
 לעם בדיבור ובמעשה, כמו שעשו בימי דוד המדבר. כמרומז בקרא "ויהי בנסוע הארון" כו', (בהעלותך). ואמרו
 חז"ל, עשה סימנים מלפניו ומלאחריו, לומר שאין זה מקומו כו'. ולמה נכתב כאן להפסיק בין פרענית לפרענית
 כו' (שבת, קט"ו). פרענית ראשונה הוא מה שכתב ויסעו מהר ד', ודרשינן בגמרא אל תקרא מהר ד' אלא
 מאחרי ד'. שמאותו יום טרו מאחרי ד'. והפרענית הב' היא, ויהי כמתאוננים. והפסיק בפרשה זאת, להורות לנו
 שקציני הדור, צריכים להקדים ולהפסיק דרך הסרים מאחרי ד', שלא תבוא נגע צרעת הבשר לתוך בתיהם.
 כי שני הפרענות הללו, סמוכין זל"ז, הסר מאחרי ד', נגע הצרעת נשפחה בבשרו. כמבואר, ויהי העם כמתאוננים,
 אין מתאוננים אלא לשון עלילה, מבקשים עלילה, איך לפרוש מאחרי ד' (רש"י). והתלונה של בעלי התאווה מתחלת
 תמיד בדבר הבשר, בלומר בהתקנות והדינים הנהוגים בבשר. כמבואר בחז"ל במאמר הכי, אשר נאכל במצרים
 חנם" (בהעלותך) אל תחשוב שמצרים נותנים להם דגים חנם, והלא כבר נאמר, ותבן לא ניתן להם, ומה אמר
 חנם, חנם מן המצות (ספרי). עיקר התלונה היתה על המצות התלויות בבשר. והמשך הפסוקים ידמו על זה.
 כתיב ויבכו בני ישראל ויאמרו, מי יאכילנו בשר, ומסיים וזכרנו את הדגה כו'. כי רצונם היה לאכול בשר כדרך

עיינ ט"ז. הקשה דמהוכחת הד"ן כו', לדידן אין דאיה כו'. ומ"ש דבעינן שיעוד חמימות. יש לעיין אם לא שהתה ודאינו שהודיק, לדידן בלא דאינו שכשידה, כה"ג מאי, דאפשר בדיקה אין צריך, הא כל שדאינו שהודיק, טרפה, או דילמא דאין סבדא, כיון דלא שהתה, אין כח באש כזה, וצ"ע (פמ"ג).

(1)

נמצא שינוי נמצא שינוי באחד מאברים ואין ידוע שנפלה אלו אף על פי שאין ידוע לנו שנפלה לאור, טרפה (מחבר). ויש מכשידין כל זמן דלא ידעינן שנפלה לאור, אלא תלינן השינוי בדבד אחר, ויש לסמוך עלייהו (רמ"א). בהפסד מרובה (ש"ד). שהירקות מצוי תמיד בכבד מחמת חולי, ובנפילת האור מילתא דלא שכיחא הוא (שם).

(2)

שינוי אברים בבחמח אין טרפות שינוי אברים פוסל, אלא בעוף, אבל בבהמה אין שינוי אברים פוסל, אפי' ידענו שנפל לאור. ויש אוסרים גם בבהמה בידוע שנפלה לאור ונשתנו מעיה, והכי נהוג (רמ"א). דהיינו שלא במקום הפ"מ (ש"ד). אבל הפר"ח ותב"ש אוסרין אף בה"מ בבהמה כו'. ומה בדיקת נפלה לאור לדידן שכ' דבזמן הזה א"א בקיאיין כו'. יש לסמוך אבדיקתינו, ואין זה מספיק כו'. ומיהו בבהמה יש לסמוך אבדיקה אף בזמן הזה באין ה"מ. דהא בנאבדה בבהמה, כשרה, כמו

ידוע שנפלה לאור ושינוי והוחזרו ע"י שליקה, יש להתיר לדידן, אף באין הפ"מ, וכן בבהמה יש לצוד דהוה כעין ס"ס (פמ"ג).

(2)

שלקן ונשתנו אם לא נשתנו אברים אלו ואידע ששלקן ונשתנו, טרפה, כיון שנפלה לאור (מחבר). ומ"מ מותר לאבלם צלויים, ולא חיישינן אם היה שולקן שמא היה משתנה, ואפילו נודע שנפלה לאור, אין צריך לשלקינהו, אולי ישתנו, דאחזוקי איסורי לא מחזקינן (ש"ד).

(3)

עוף בייתי שיש במינו מדברי אין ירוקה פוסל בכבד של עוף בייתי, שיש במינו מדברי, שכל המדבריים כבדן ירוק ככדתי (מחבר). ואפילו נפלה לאור (ש"ד). הט"ז האריך בכאן, ותוכן כוונתו, דמסעיף שאחר זה משמע דבעינן שיתברר ההיתר, ולא סמכינן ארובא. ודע דנה"כ השיב, כיון דאין שינוי בשאר אברים, א"כ שפיר תולין. וכ' התב"ש, ח', דלשיטתיה, אם נאבד אבר א', והשאר איתא לפנינו, ואין שינוי, שרי. ודאי לדינא לא קיי"ל כן, וכבר כתבנו מזה לעיל דכל שאבר אחד נאבד אסור כו', ואף שביש"ש מכשיר, אנו אין לנו אלא פסק הש"ע דאסורא, וכמו שכתב הט"ז, י' (פמ"ג).

(4)

ספק נחמרו נפלה לאור ואין ידוע אם נחמרו בני מעיה, צריכה בדיקה, ואי ליתא קמן לבדקה, אסור (מחבר).

א ח ל   בשר תאווה   ר ח ל

שאוכלים ירקות ודגים בלי שום תיקונים ואחריות של דינים התלוים בו, ועל נושאי הארון להגדיר בפני הרע, כנאמר, ויסעו מהר ד', מאחרי ד', וסמך ליה, וארון ברית ד' נוסע לפניהם. ומהו הגדר, ויהי בנסוע הארון ויאמר משה, המאמר הוא התרופה הבדיקה לזה, העולם גברא במאמר, ובמאמר הוא מתקיים. צריכים לאמר ולדבר, לדרוש ולהוכיח ברבים עד יעבור הרע מן המחנה. ולכן כל עונש של קלקול העדה נופל על צואר המנהיגים, כנאמר, ואשימם בראשיהם, אל תקרי כו', כי אם ואשמם בראשיהם. כי הכל תלוי בהם. כמבואר בקרא, והבער אש ותאכל בקצה המחנה (בהעלותך). ודרשו חז"ל בהקצינים שבמחנה, אלו הסנהדראות והזקנים. וזהו שמצינו בדברי ד' למשה אחרי המחלוקת, אספה לי שבעים איש מזקני ישראל. מנהיגים חדשים היוודעים איך לכלכל דבר בעינינים הללו, ולמנוע הדינים והמחלוקת. ואל העם תאמרו, התקדשו למחר ואכלתם בשר. אזהרת, שצריכים הכנה של קדושה לאכילה בכלל, ולבשר בפרט. כי האכילה עושה רושם חזק והשפעה רבה, לא רק על הגוף, אלא גם על גפש רוח ונשמה שבאדם, ולכן צריכין להקפיד בכל המאכלים שהוא אוכל, שיהיו על סהרת הקודש. וכשם שמקפידים במאכלים שלא יהיה בהם רקבון ועפוש, מפני שמזיק לגוף. כך צריכין להקפיד שלא יהיה רקבון ועיפוש רוחני, המזיק לגפש. ואף בריח רע צריכים לזהר, כי הוא מזיק לנשמה. כמרומו בחז"ל בפסוק, כל הנשמה תהלל יה. איזה דבר שהנשמה נהנה ממנו, הוי אומר זה הרית, וריח של מאכלים מתועבים וטמאים מביאים לידי חולי הנפש הגורם גם לחולי הגוף כידוע. וצריכים לחפש אחר עצה ותשובה ברוב יועץ בהכנת צרכי אוכל, כמו שמתנהג בכל דברים בחיי היומים, להתיעץ בחבורה מרעים, באנשים המומחים לאותו דבר. כמרומו בדברי חז"ל בפסוק ואמרת אוכלה בשר (ראה). אמר ר' אליעזר ברבי יהושע, מכאן אתה למד,

ע"י שליכה (שם). הפר"ח הביא מעשה, ככד שהיה ירוק, ושלקוהו וחרר למראה אדום בחוץ, ובפנים היה שינוי, ובלא דאינו שנפלה לאור, והכשיר. דאילו היה מחמת אש, הוה בחוץ מוריק, בשם הר"י בוא"נו. ואפשר לסמוך ע"ז לדידן, דבלא"ה עכ"פ בה"מ שדי בלא ראינו שנפלה, א"כ ע"י שלק כשנשתנה בחוץ, שרי בלא ה"מ. עיין פר"ח, ח'. ובאות י' הביא בשם מהריק"ש, מצאה אשה ככד ירוק ולא בדקה לראות אם אדום או ירוק, דיש להתיר מכח ס"ס, והוא אוסר. והנה לדידן בלא ראינו שנפלה, יש להתיר בפשיטות אף בלא ה"מ בכאן (פמ"ג).

שכ' הש"ך דדוקא בידוע ונשתנו כו'. וא"כ לו יהיה דא"א בקיאי, הוה כנאבדה, דא"א לבדוק ושרי. ומדברי הט"ז משמע, דאף בזמן הזה, יש לסמוך אבדיקתינו, שכתב, דלדידן נפל האי היתרא דבייתי בבירא. דאי בא"י, א"צ. ובידוע לא מהני, משמע שבקיאינו אנו בבדיקה (פמ"ג). הבל"י בשו"ת תרנגולת נכוות שלו, האריך ללא צורך על הכירה בתרנגולת שישבה על הכירה, ונכוית רגליה, ועיקר דאי בקיאינו אנו או לאו. אמנם מ"ש דא"א בקיאינו ע"י שליכה להתיר, ודאי כן הוא, דא"א בקיאינו בין מעט להרבה, ואין להתיר

סימן נג.

דין שבר או מכה בבהמה ובעוף, ובו ה' סעיפים.

(א) נשמטו או נשברו דגלי הבהמה. דין עצם הנשבר. נצרך הדם. נשבר צלע בעוף.
(ב) נשבר אנפיו. סמוך לגוף. השיעור. עיקוץ בשבר. נצרך הדם. נתפא שבר אל שבר. שיעור אגידול. חסר גף. נשבר באלכסון. (ג) נשמט הגף. מחט בריאה של עוף. שיעור הנשבר בעוף קטן. (ד) ספק בזמן השבירה. ספק בנשמט. כשיש ריעותא בצלעות. הובא לפני השוחט שלם, ונשבר. בשמוט כה"ג. נשבר הגף לפנינו. זרקה בכת, אם לחלות. דרסה ברגליו או בכותל. (ה) מכה תחת הכנף בעוף. עצם העוף שנשבר, ולא הוספקו לבדוקו.

חיישינו לנקיבת הריאה, וזה לא שייך ביתר (ט"ז).
נשבר צלע בעוף נשבר צלע בעוף, אין חוששין לנקיבת הריאה כמו בגף, דבגף, כיון שמנדנד אותו הנה והנה, אפשר שע"י כך יכנס לפנים. משא"כ בצלע שמונח במקום אחד, לא מחזקינן ריעותא (שם).

(ב)
נשבר אנפיו של עוף נשבר אנפיו של עוף, כשרה כמו בבהמה, רק אם נשבר סמוך לגוף, דינו כנשמט, וחוששין לנקיבת הדיאה (רמ"א). שיעור הסמיכות,

(א)
נשמטו או נשברו נשמטו ידי הבהמה מעיקרם, או שנשתברו, או נחתכו לגמרי, או שיש לה שלש ידים, כשרה (מחבר). דבהמה, מתוך עובי הכתף ורוחבו, ליכא למיחש לנקיבת הריאה (ש"ך). והעצם הנשבר אסור עם מעט למעלה מהשבירה, אם אין עור ובשר חופין את רובו. ואם רואין נצרך הדם שנצטרך הדם מעבר לצלעות, יש שמטריפין, והכי נהוג (רמ"א). ואין צריך לבדוק אחד זה (שם). ולא דמי נמצא גף יתר בעוף לנשמט הגף, דבנשמט

א ה ל ב ש ר ח א ו ה ר ה ל

שלא יהא אדם לוקח בשר, עד שיהא נמלך בביתו. ישראל, אם אין שוחטין אין אוכלין. אמר הקב"ה לישראל, חייכם, לעתיד אחם אוכלין מאותן שאין נשחטין (ב"ר, שמיני). ומרומו בכפל הדברים, ואמרת אוכלה בשר" לאחר שכבר אמר "כי תאוו נפשיך לאכול בשר", שצריכין להרבות דברים בנידון זה, ולהתעצב ברבים בדבר אכילת בשר, כדי להנצל ממכשול. וכן עשו אבותינו הקדושים, שמעשיהם הם סימן לבנים, שדקדקו בזהירות יתירה, בדבר שיש בו משום חשש איסור והיתר. כמבואר במפרשים בדברי הכתוב, ויאמר אברהם כו', וקן ביתו המושל בכל אשר לו כו', שים נא ירך תחת ירכי כו' (חיי). והקשו למה פרט הכתוב סימני עבדו בפרטות, וקן ביתו, ומושל בכל אשר לו. מאי נפקא מינה בזה, והיה די לומר ויאמר אל עבדו שים נא ירך כו'. אמנם הכתוב מגיד בזה צדקת אברהם, אשר בהגיע לעשות אחת ממצות ד', עשה בכל התחבולות, וחשב בכל המחשבות,

יש להקל מטעם ס"ס, או שיש לחלק בין הספיקות. ומה שהתיר מכירה יבואר לקמן. נ"ד, דוקא היכא שדוב מתירין, א"כ יראה דהמעשה היה דבוכנא היה קיים, ואפ"ה לא רצה להתיר לאכול (פמ"ג).
 מדירת השיעור מדידת השיעור פי' הט"ז, דמודדין מן התחלת השבר, אם נשבר באלכסון מודדין ממקום התחלת השבר בגוף, כיון דחשש הוא, שמא עצם החיצון ניקב הריאה, לא מאמצעיות השבר, עיין ש"ך, ט', ואף שאין עוקץ, וכ"ז פשוט (שם).

(ג)

נשמט הגף נשמט הגף מעיקרו, חוששין שמא ניקב הדיאה, וצריך לנפחה (מחבר). ואין אנו בקיאים בבדיקה (ט"ז, ש"ך). שהריאה נחבאת בין הצלעות, וכששומט גפה מתנתקת הריאה עם הגוף (רש"י). מחט בריאה של עוף, אף להש"ך שצידד בסי' ל"ז להכשיר בה"מ, מ"מ בעוף שדבוקה לצלעות קשה הבדיקה, אין להכשיר (פמ"ג). עיין כנה"ג, י"ו, הביא, דעוף קפץ שאין בכל העצם שיעור אגודל, משערין בחצי עצם לגוף, טרפה, וביותר כשר (פמ"ג).

(ד)

ספק בזמן השבירה נמצא הגף שבור, ואינו יודע אם קודם שחיטה או אח"כ, כשרה מכח ס"ס, שמא נשבר אחר

נוהגין לשער כרוחב אגודל אפי' מצומצם, כשר אם לא שרואה שנצרר הדם מעבר לצלעות, אבל אין חוששין לזה, ומכשידין מסתמא (שם). אבל אם יש עיקוץ בשבר העצם עוקץ החיצון, או דאוי וחיוב לעיין בצלעות (ט"ז). ואם נתרפא יפה שבר אל שבר יחד ידובקו, אפשר לצדד להקל (ש"ך). ולענין דינא, במ"י, פ"ז, ל"א, העתיק דברי הש"ך משמע לעת הצורך להקל, היינו באין עוקץ או שהבוכנא קיים. אמנם כו"פ, כ', כתב חלילה להתיר. ואם היה בא לפני מעשה כזה, לא אומר לא איסור ולא היתר כדאמרן (פמ"ג). כ' הט"ז, דאם יש עוקץ חייב לעיין אם יש ריעותא בצלעות. נמצא פסקן של דברים כן הוא. כמודד לגוף תוך אגודל, אף שאין עוקץ ואין ריעותא, טרפה. רחוק אגודל, אין עוקץ, א"צ לעיין בצלעות, יש עוקץ צריך לעיין בצלעות. וכפי הנראה שכל שיש ריעותא, אף רחוק אגודל ואין עוקץ, א"א בקיאים, וכן משמע לשון הלבוש, א', ועיין מ"ש בש"ך אות ח' בשם הב"ח. שיעור אגודל היא ז' שעורות, זה אצל זה בדוחק, שהן שתי שעורות חסר גף בעוף באורך (רמב"ם). הכנ"ג, ב' הביא מעשה שבא לפניו בחסירת גף ולא היו יכולין להכיר אם בתולדה או ניטל ביד, וצוה למוכרה לעכו"ם, לא ידענא אם הוה המעשה שהיה חסר הבוכנא דהוה נשמט, ומש"ה לא הקיל. הא הוה הבוכנא קיים.

אחל בשך תאוה רחל

לעשותן על צד היותר טוב, ופחד ורעד על אחת מני אלף, אולי יארע לו דבר תקלה, ולכן עשה כל המעשים בכל יכלתו לראות בכל האופנים, שתעשה המצוה בשלימות. והנה אברהם צדיק גדול כזה וקיים כל התורה, ובודאי קיים אמרם ו"ל, הוי זן את כל האדם לכף זכות, והחויק הכל לצדיק בעיניו, ומכ"ש לאליעזר עבדו הידוע בצדקתו שהיה דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים. והיה נאמן ביתו, ועל פיו ישק כל דבר עניני חסצי אברהם, וכל אשר נתן לו בידו, מ"מ כשהיה צריך לשלחו לדבר מצוה, לישא אשה ליצחק, לא האמינו על דברו בשום אופן, אחר כל הנאמנות שהיה לו אצלו, עד אשר השביע אותו באלקים, ובנקיטת חפץ בשבועה דאורייתא, ולא בסתם נדר או שבועה. והכל, כי כל כך פחד ורעד במצוה, עד שעבר עליו הספיקות, והכל נתן לו על נאמנות, ובמצוה אחת לא חפץ להאמינו, משאי"כ בדורותינו היום עושים ההיפך, אשר אם יבוא אחד וסכינו בידו לשחוט, ויאמר כי הוא שו"ב מומחה, יאמינו בכל שהוא, ולא ישאלו ויחקרו וידרשו עליו כ"כ. ויאמרו מן הסתם כל המצויין אצל שחיטה מומחין הן. וכמו כן בשאר איסורין, אם יביא יין וחלב וכדומה, מדברים הנמצאים בהם חשש איסור, וכן אם יתנו לפניו מאכל מדברים הצריכים בדיקה, יאמר מן הסתם יהודי מוחזק בכשרות הוא, ואינו חשוד להאכיל דבר שאינו ראוי לאכול, אבל לא בן יעשה אם יבוא אחד ללחם ממנו מעות או שאר דבר חפץ, לא יאמין לו כפשוטו בשום אופן, עד אשר ידרוש ויחקור היטב. וישאל עליו מי הוא זה ואיזה הוא. ואם נאמן הוא או אינו כ"כ. ויצטרף כל הספיקות למען לא יתן לו. ואם כבר ירצה ליתן, יעמוד עליו עדים, ויכתוב בספר ויחתום, ויפחוד וירעד עד כלות הזמן, אולי לא ישלם לו. אבל אבותינו הקי' לא כן עשו. כי הכל היה ספל נגד מצות ד', שהיה אצלם העיקר ויקר היה בעיניו מכל הון רב. ולא חפץ להאמין אף לנאמן ביתו, והשביעו בדי אלפי צבאות (במ"ח).

וכן מצינו ביצחק שנאמר "ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד, ויאמר מי אפוא הוא כו', ויבא לי ואוכלי (תולדות). היה נרעש ונפחד, אולי לא נשחט יפה (ת' שמא"ר, א'). והחרדה בזה היתה יותר גדולה ממה שחרד

דהוה ס"ס גמור, או נימא כיון דאילו היה לפנינו לא הוה מחשיב לס"ס. עכשיו שנאבד לא עדיף מאיתא לפנינו, ויש לאסוד כו'. ועיין סי' ע"ב בלב תרנגולת, ושם אבאר לדינא (פמ"ג). אם יש לתלות שנעשה אחד שחיטה תולין כו', ומיהו דוקא דרסה או בכותל, הא זרק לארץ כבה, לא כו', דאין הזריקה מצוי הוא להשבר מחמת זה ולא תלינן (שם).

(ח)

מכה תחת כנף בעוף עוף שהיה לו מכה תחת הכנף כנגד הריאה, אם נפח דרך הגדרת, ולא יצא הרוח, ימלא מקום המכה מים, ואם יבצבצו, טרפה (מחבר). אף אנו בקיאין בבדיקה זו, דע"י חולי לא מחזקינן ריעותא, ולא חיישינן ששלט המכה יותר, והבדיקה לחומדא, בזה אנו בקיאין כמבואר בסי' ל"ט (ט"ז, פמ"ג). עובדא בא לידי, עצם גף שהיה לא נבדקה חשכירה נשבר, ולא הספקתי לראות אם יש אגודל עד שנפל העצם ונאבד, והיה צורך שבת, והתדתי מחמת ס"ס. שמא היה אגודל, ושמא הלכה דאין נשבר טרפה, כהמחבר, ושמא לא ניקבה הריאה, והכלים התדתי לאחר מעל"ע, כיון שיש תקנח בשהיה, וגם היה צד להתיר, שהיה שא"ש י"י, אף שאין לסמוך ע"ז כמו שאכתוב בש"ך, מ"מ לסניף בעלמא ומטעמא דהיו כמה סניפים (פמ"ג).

שחיטה, ואת"ל קורם שחיטה, שמא לא ניקבה הריאה (דמ"א), ובשמוט כה"ג אסוד (שם). דספק שמא לא ניקבה הריאה מחמת חסרון ידיעה היא (ש"ך). ובהפ"מ מכשירין, נשבר וספק מתי, ויש רעותא רעותא בצלעות בצלעות, אסוד (שם) בנשמט, היכא דאיכא למיתלי שלאחר שחיטה נעשה, תלינן. ואם הובא לפני השוחט שלם, ונשבר בשעת שחיטה, כשר (ט"ז). ויראה דהיינו כשקושדין אגפיים או שהשוחט תופס בידים, דליכא למיחש, לנקיבת הריאה, הא בשמוט, טרפה, שמנתקת בשעת שחיטה, הא אין הגף קשור, חיישינן אף בשעת שחיטה שמא נכנס השבר לריאה, עיין בל"י, ט', ועיין ב"ח דהחמיר. כתב הפר"ח, ז', אם נשבר חגף לפנינו, ישבר לגמרי. דאיכא למיחש לנקיבת הריאה, ובנשמט, ליכא תקנה כ"א י"ב חודש, עכ"ל. יפה כתב, דליכא למיחש לצער בע"ח אם יחתוך לגמרי, דכל דמתקן לאכילה, ליכא צער בע"ח, דהותר לשחוט ואין צער גדול כמו מרופת חנוצות. ומ"ש י"ב חודש, ה"ה ב"א יום. ובנשבר, ליכא תקנא י"ב חודש כו' (ובהני אוזות שמוליכין לשוחט לשחוט, כבר כתבנו, דאי נקשרו, תו ליכא למיחש לנקיבת הריאה, ואם מנרנד אילך ואילך, אפי' בשעת שחיטה חיישינן כו'. ויש לחקור כו', בספק חסרון חכמה, דלא מחשיב לספק, אי נאבד הרבר ההיא ואין לפנינו, י"ל

א ח ל בשר תאווה ר ח ל

ע"ג המזבח, כמבואר בחז"ל בפסוק ויחרד יצחק חרדה גדולה, יותר משנחרד ע"ג המזבח (ילקוט חדש, מ"ג). וכן צריכים אנו להתנהג, לחרוד בכל מאכל אשר יאכל מחשש פיסול. ולשם זה הוציאנו ממצרים, כמבואר בחז"ל. אמר הקב"ה, אלמלא העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל דבר זה, שאינם מטמאין בשרצים כשאר אומות, דיי. א"ל ומי נפיש אגריהו ספי מריבית כו', א"ל אע"ג דלא נפיש אגריהו, ספי מאיסי למיכלינהו (כ"מ, ס"א). כדמפרש לקמן, שהם מעולים ונאים ואינם נמאסים בשקצים הללו. לכן כתיב לשון עילוי, שמעלה גדולה הוא אצלם (רש"י). ואם דבר ואופן האכילה בכלל פועל השפעה גדולה על תכונתו של האדם, או הפעולה באכילת בשר היא עוד יותר חזקה. כי בו יש כח התעוררת גדול, המעורר רגש התאווה שבקרבו, שלשם זה נקרא בשר תאווה, לא דק שהוא מתאווה לאכילת בשר, אלא שאכילת הבשר מביאו לידי תאוות אחרות. ודק אם נזהרים לאכלו על טהרת הקודש, או לא דק שלא ניזק ממנו, אלא מביאו לו תועלת גדולה לדוממו לידי גדלות המוחין עילאין, כדרך שמתרוממים ע"י לימוד תורה. כמרומו בחז"ל, ויי"ט, או אוכל ושותה, או יושב ושונה. שניהם במשקל אחד, אם נעשים לשמה. וכמבואר במפרשים בפסוק למען תהיה תורת ד' בפיך כו' (בא) שלכאורה איזו סמיכות לדברים הכתובים למעלה מזה, והיה לך לאות על ידך, אך הכוונה, לדמו על יום השבת הגדול הזה, שאין בו המצוה של הנחת תפילין, ויוצא ידי המצוה הזאת במאכלי שבת (מו"ש). כי סגולת קדושת היום, בצירוף מאכלים הטהורים מקדשים את האדם, ורגש התאווה שבו נהפך להתעוררת הנפש במקום התעוררת הגוף. כמרומו בקרא כי תאווה נפשיך לאכול בשר, בכל אות נפשיתך תאכל בשר (דברים י"ב) להטות רגש התאווה הזאת לתועלת הנפש. ומצינו באכילת בשר שם נרדף להתעוררת של הבנה יתירה. נאמר בקרא, ולעג הרבה יגיעה בשר" (קהלת). כל ההוגה (בדברי חכמים) טועם טעם בשר (עירובין, כ"א). כל שעה שאדם מחזר עליהם על דברי תורה, מוצא בהם טעם (רש"י). המדקדק היטב בטעם של דבר, מיקרי אכילת בשר. ובפי' רש"י בפרק מרובה, אהא דאמר התם לא אכלי בשר דתורא, לא דקדקתי כו' (מהרש"א). וצריכים להיות נזהר מאד בפעולת הרגש הזה, כי היצר הרע

סימן נד.

דיני טרפות בצלעותיה, ובו ה' סעיפים.

(א) כמה צלעות בבהמה. חוליות. נשברו הצלעות. נעקרו. אם נשבר הבייליג. נשבר הצלע, ויש לו עוקץ, בעוף. נשברו רוב צלעות בעוף. (ב) נשברו הצלעות הקטנות. נעקרו. (ג) נעקר צלע וחצי חוליא. חסרה או יתרה חוליא א' עם הצלעות. נמצאו ט"ו צלעות בצד א'. (ד) נעקרה חוליא. (ה) נשברה השדרה.

אם נשברו רוב צלעות או חסר חוליא בעוף במפרקת וכדומה, וצ"ע (שם).

(ב) צלעות הקטנות נשתברו צלעות הקטנות שאין בהם מח, כשרה (מחבר). וה"ה אם נעקרו (ש"ך).

(ג) נעקר צלע וחצי צלע נעקר מהצלעות גדולות (אפי' הקטנות, ש"ך).

צלע וחצי צלע עמה, טרפה (מחבר). חצי חוליא לאו דוקא כו', אלא כל שאסיתא ניטל. אף שקשר קיים, טרפה, וכאמור, עיין רש"י חולין נ"ד, א' (פמ"ג). אבל חסירה וה"ה חסירה חוליא אחת, אפי' עם ב' צלעות, כשר. וכן אם נמצאו בצד א' ט"ו צלעות ובצד הב' כתקונו (דמ"א).

(ד) נעקרה חוליא נעקרה חוליא אחת כולה, אפילו מאותן שאין בהם צלעות טרפה, ואפי' הוא למטה במקום שאין חוט השדרה פוסל (מחבר, דמ"א).

(ה) נשברה השדרה אם נשברה השדרה ולא נפסק חוט השדרה, כשרה (מחבר).

(א)

צלעות בכחמה הבהמה יש לה כ"ב צלעות (מחבר) י"א מצד זה, וי"א מצד זה, ועוד ב' צלעות קטנות לצד החזה (מחבר, ש"ך) ולמטה יש עוד ג' צלעות קטנות. וי"ח חוליות לבהמה (שם). נשברו הצלעות: אם נשברו הצלעות רובן של כ"ב הגדולות, טרפה. ואם נעקרו מהחוליא, והחוליא קימת, הוי כאילו נשברו (מחבר). ודוקא גבי קוץ חיישינן לנקיבת אברים הפנימים, כיון שניקב בכח מבחוץ ונכנס מרוחק, אבל בראשי הצלעות דליכא למימר הכי, לא חיישינן (ט"ז). והב"י, ב', כתב, דבעוף אם נשבר הצלע ויש עוקץ, אף שלא כנגד הריאה, טרפה. ואם ספק אם היה העוקץ, הוה ס"ס וכשירה, ובחמה אף שיש עוקץ, כשרה. כתב הכנה עצם שקורין בייליג, אף אם נשבר אין לחוש לנקיבת הריאה, ע"ש. ובה"מ ולצורך שבת, המיקל בצלע עוף שיש לו עוקץ, אין לגעור בו, וזה דוקא כשאין בשד עליו, הא כשהבשר שלם וראי כשר (פמ"ג). ודע, דעוף אם נשתברו רוב צלעותיה יש להסתפק, דבגמרא אמרו צלעות שיש בהן מח. ובעוף מהו, שאין בהן מח, וגם אין לו מנין ידוע כו'. וכעת לא מצאתי גילוי לדין זה

א ח ל בשר תאוה ר ח ל

מגעוריו כחיה רעה הרובצת במסתרים, ואורב עליו לטרפו ולנסותו לנסיות רעות, ובמקום להתרומם מעלה מעלה, יצרו מתגבר עליו להורידהו מטה מטה. ומסעם זה לא היה חפץ משה רבינו להאכילם לבני ישראל מבשר תאוה, כי אחר חטא העגל, נודע לו, שאינם עוד מסוגלים לנסות רגש התאוה שבאכילה לצד המועיל והטוב. כמבואר בקרא, וישב העם לאכול ושתו, ויקומו לצחק (תשא). גילוי עריות ושפיכות דמים (רש"י). וכן מצינו באדם הראשון, שתיכף לאחר החטא נאסר עליו אכילת בשר. יש לומר הכוונה בסמיכות הפרשיות לרמוז, שע"י החטא נתגלה הדבר, שאינו יודע להשתמש ברגש התאוה שבקרבנו לטוב לו. כמרומז בקרא בלשון הודעת החטא „ותרא האשה כו', וכי תאוה הוא לעינים, ונחמד העץ להשכיל" כו' (בראשית). שלכאורה למה לו לפרט הסבות של החטא, שמפני שהפרי היתה נחמד לעינים, וטוב למאכל וכד'. אך יש לומר שכל זה היה נאמד בכוונה, לרמוז שהרוב טוב והיופי שבפרי היה לו למכשול, כי עוד לא היתה יכולה לסבול הרוב טוב, ולא ידעו אז איך להשתמש בהוה, שבתפארת להתרוממת עילאה. ועד היום אין אנו יכולים לסבול רוב טוב, כמבואר בגמרא, ישראל כו' אינם יכולים לסבול רוב פורענות כו', וא"י לסבול רוב טוב כו' (יבמות). בפרט בימי האדם הקדמון שהיו עלול להיות נכשלים ברוב טוב. כי דברים הטובים המרגיזים ומעוררים את רגש האדם, מולידים רוח יתירה

סימן נת

דיני טרפות ברגל ובפרקיו, ובו י"ג סעיפים.

(א) כמה פרקים ברגל. מקום צומת הגידין. נחתך הרגל. נשבר נגד הערקום ונקשר. אם מהני בדיקה בצומת הגידין כבהמה. בעוף. (ב) בוקי דאטמי דשף מדוכתי. נפסקו הניבין. אם אנו בקי אין בעיכול ניבים. נשבר סמוך לגוף. השיעור כבהמה. בעוף. מצאו שמוטה לאחר שחיטה. (ג) ניתק עצם הקוליות. (ד) יתיר או חסר רגל. ג' שיטות ביתר. שיטת רש"י. רמב"ן. רשב"א. לדין. ב' טחולין ואינן נוגעין, וא' ניקב. ב' טחולין דבוקים. (ה) נשבר ברגל, ויצא לחוץ. לא יצא לחוץ. חזר ונקשר. ריעותא בעור ובשר. לא נקשר ויש ריעותא בעור ובשר. מצוות פרישה. להשיט האבר לכן נח. (ו-ז) עור ובשר חוסיין. עור לבדו. ניטל קורט, מעצם הקוליות. (ח-ט) עור לבדו סותם. גידין לבדן. היה בשר החופה מתלקט. מרודד. נקלף. נתמסמס. נשתנה המראה. אם בקי אין בבשר שהרוסא גורדו. (י"א) נקדר הבשר בסכין. נשבר במקום שעושה טרפה, ונקשר. שבר אל שבר. שבר על שבר. בקולמוס בשיפוע. שבר אל שבר בגף עוף. (י"ג) נמצא שבור, וספק מחיים. עגל שנולה, והולך על ברכיו.

לשוק, בין שוק לערכום, ד"ה טרפה. בין ערכום לארכובה, ד"ה כשרה. נגד הערכום גופה, מחלוקת הפוסקים, לט"ז כשר ולש"ך טרפה (מחבר. ט"ז א', ש"ך, א', שפ"ד שם). נשבר נגד הערכום ונקשר נשבר נגד שבר אל שבר יחד ידבקו, הערכום ונקשר טרפה, דטעמא הוא משום חשש צומת הגידין (ש"ך, א'). ובל"י, ב', הקשה, דהא לקמן מבואר בש"ך י"ג, דכבהמה בקי אין אנו אפילו נקשר לחוד כ"ש שאשי"י. והנה י"ל דאה"נ, דע"י בדיקה מיתכשרי, אלא דאם לא בדק בצ"ה וראה שאשי"י לא מהני כו', ואין ה"נ לדין בדיקה מהני אם חזר ונקשר. ובעוף אם נחתך בין תחתון לשוק, כתב הפר"ח.

(א)

פרקים ברגל ברגל התחתון יש ג' פרקים. התחתון נקראת אדכובה, למעלה הימנו פרק שני, והוא הנקרא שוק, וצומת הגידין בתחתיתו סמוך לאדכובה, ולמעלה הימנו, פרק שלישי, והוא מחובר לגוף ונקרא קולית. נחתך הרגל אם נחתך בפרק התחתון, בכל מקום כשרה. ועצם המחובר לגוף, היינו קולית, בכל מקום שיחתוך, טרפה. בעצם האמצעי, בזה פליגי רש"י ורמב"ם. לרש"י טרפה בעצם אמצעי, אף שלא במקום צומת הגידין, ולהרמב"ם שלא במקום צומת הגידין, כשרה (מחבר). ונהגו כסברת רש"י (דמ"א). אם נחתך בתוך הפרק בין אדכובה

א ח ל   ב ש ר ת א ו ה   ר ח ל

כעין גאז בקרבו, המגביהו לרחוף מעלה מעלה. וכל מי שאינו מסוגל לעליה כזאת, ראשו טובב עליו כגלגל, ונופל ארצה בריסוק אברים. ולא רק בהתרגשות הבא מדברים גשמיים הוא כך, אלא גם בדברים רוחניים יקרה כזאת, כמו שמצינו בפסוק, וזאת התורה אשר שם משה" כו'. זכה נעשה לו סם חיים, לא זכה נעשה לו סם מות (יומא). כלומר, גם בהתעוררת הבאה מלימוד תורה, צריכים ג"כ להבין איך להשתמש בה. כי לימוד תורה מביא רותחא והתעוררת, כנאמר בגמ', רותחא דאורייתא כו'. ומטעם זה צריכים להיות סמוך לתלמוד תורה, הלכה למעשה, בבחינת ולמדתם ועשייתם, כנאמר, אשר צוה ד' לעשות. כי לימוד תורה בלי מעשים טובים, חוששין שלא ישתמש בהרותחא דאורייתא לדברים רעים. כמרומז בחז"ל, שנה ופירש, יותר מכולם, כנראה בחוש, כי בעלי המדרש בלי סמיכת מעשים, נבדלים ונפרשים גם מהלימוד, ונופלים לפח ולמוקש של אפיקורסית וכפירה ר"ל, עוד יותר ממי שלא למד כלל. וכמרומז במאמר, כל הפורש מן התורה אש אכלתו". כי הריתחא דאורייתא, אם לא ישתמש אותו לעבודת אלקים, ימשכהו לאיליים, וכן מרומז בקרא, כה דברי כאש נאום ד", וצריכים להזהר שלא לכות בהם. ואחר הברור של הנחה זאת, שצריכים להיות נזהר בתשמושי תלונות בנ"י במדבר על צרכי אוכל אוכל יתורץ קושית העולם, למה נחשב להם לבני ישראל לחטא עד כדי קבלת עונשין, על מה שדרשו ממש צרכי אוכל שלהן. אך הענין הוא, כי לא יעלה על הדעת, שהקב"ה הזן ומפרנס לכל, לא נתן גם לבני ישראל בחיריו, את אכלם בעתו. והתלונות היו באים על אופנים שונים צדדיים, מסביב להענין הזה. ראשית היו מלינים על

שמוטה בשעת שהובא. ואם לא ידעו בודאי שלא היה שמוט בשעה שהובא לשחוט, טרפה, ולא אמדינן ס"ס, דהוה ספק חסרון ידוע (ש"ך, ד'). ולפ"ז יש להתיר בה"מ כמו בשבודת הגף, ובנשמט בסי' ק"י, כמ"ש לעיל, דכל חסרון חכמה לכל באי עולם מתירין בה"מ בס"ס, והא דמתירין בשבירת הגף אף בלא ה"מ, דרבו המתירין כו' (שפ"ד, ד'). ופשוט הוא, כל שאין הטרפות מצ"ע

השיעור בעוף אלא מחשש איעכל, לא מהני שא"ש כו', ומשעדין ב' בדקה, ובעוף משערין באצבע, דהוא רחב אגודל, כן נוהגין כו' (שפ"ד, ה'). אם רואה שנפסקו ואינו בקי בנתעכל, יש לאסור (ש"ך, ו'). אף בה"מ, אבל בנשבר סמוך לגוף, יש להתיר בה"מ (שם).

(ג) ניתק עצם הקוליות ראש עצם הקוליות שניתק ממקומו, כשרה, אפי' אם איעכל ניביה (מחבר). ואף שאין עוד ובשר חופין את רובו, כי בנשמט אין חילוק (ש"ך, ז').

(ד) יתיר או חסר רגל אם יש לה ג' רגלים, טרפה, דכל יתיר כנטול דמי. והוא שיהיה היתיר מראש עצם התחתון ולמעלה (מחבר, מש"ז, ד') וכן בעדקום, טרפה (ש"ך, ח'). ואם היתרת אין לה תואר רגל, ואין עומדת במקום הרגלים, הוא דלדול בעלמא,

א', דטרפה כו'. אמנם דאוי שתדע, כי בעוף בין הגליד ההוא, דינו כמו בין טשיך לשוק בבהמה. ובמקום ההוא דצה לומר, בין טשיך לשוק, או בעוף בגליד יש ב' טרפות, א', אם נחתך שם, ואף שצ"ה קיימין, מטעם התוכת דגל כרש"י, דבוה כ"ע מודים כדעת הרב כאן בהג"ה. ויש עוד טרפות מחמת צ"ה, כי שם מקומן, כמו שפי' הט"ז, א' כו', א"כ יש ב' חששות (שפ"ד, א').

(ב)

בוקא דאטמא דשף מדוכתא בוקא דאטמא דשף מדוכתא, בין בבהמה בין בעוף, טרפה, והוא דאיעכל (פי' נדקבו) ניביה (מחבר), נפסקו שלא מחמת עיכול, כשרה (שם). ואם נתעכלו מיעוט ורובן קיים, כשר (דמ"א). ואין אנו בקיאים באיעכל ניביה, דק בה"מ. ואם נשבר סמוך נשבר לגוף, ג"כ טרפה, שמא איעכל ניביה, אע"פ שחוד ונקשר (שם). כיון דאין הטרפות מצד עצמן, רק משום ניביה (ש"ך, ה'). שיעור הסמיכות משערין ד' אצבעות בגסה, וב' בדקה, ובעוף לפי גדלו וקטנו. ובה"מ גם כאן בקאינן וברקינן, אם לא נשמט הידך, ואעיכל ניביה, כשר (דמ"א). אם מצאו שמוטה לאחד שחיטה, ואינו מצאו שמוטה יודע אם לאחד שחיטה או לאחד שחיטה קודם, כשרה. דודאי בשעה מועטת כזו, לא איעכל ניביה, ואף אם איפסק כשרה, ובלבד שידוע שלא היה

א ח ל בשר תאוו ר ח ל

אופן קבלת האוכל. כידוע, בי טבע האדם ורצונו הוא לרכוש לו את צרכיו, לא בתורת מתנה ונתינה, רק בבחינת "טרף". ללכת ולתור אחר מחיתו, בערים וכפרים, בנהרות וימים, לרכוש לו ברוב חילו ולטרוף טרף לנפשו, בבחינת גייע כפיך כי תאכל, בצירוף רגש הטירוף. ולכן נקראו המאכל והמשתה של האדם בשם "טרף" ובשם "לחם", שהשורש שלו הוא "לחום", כנאמר, אז לחם שערים (שופטים, ה'). וגם בשר נקרא לחם, ככתוב, את קרבני לחמי לאשי (במדבר, כ"ח). ונאמר עבד לחם רב, וכדומה. ולכן נקרא רכוש האדם בלשון "חיל", כי בטבע האדם למצוא לו את עשרו בכח. אבל בני דור המדבר מצאו את אכלם סמוך לפתח אהלם. כמרומז בחז"ל, כתיב בדת הטל על המחנה (במדבר, י"א), וכתיב ויצא העם ולקטו (שמות, י"ז). וכתיב שטו העם ולקטו (במדבר, שם). הא כיצד, צדיקים ירד על פתח בתיהם, בינונים יצאו ולקטו, רשעים שטו ולקטו (יומא, ע"א). שלכאורה יש לתמוה על ההדרגות שעשה הקב"ה בנתינת לחם לבניו. אבל באמת הנותן לחם לכל בשר לא עשה שום הדרגות בהספקת האוכל, הוא נתן ונותן לכל אחד ואחד מחיתו בשוה, והשינוים באים מן המקבלים. יש שלא היו רוצים לקבל את לחמם מן המוכן וסמוך לביתם, והיה רצים לחזור אחר פרנסתם מרחוק כדרך התגרנים, ברצונו ושוב. ויש מהם שהיו ברצונם לטרוף טרף מרכוש אחרים, וזוהי הם הכת של רשעים, שעליהם נאמר ובטן רשעים תחסר. כי אין לו שובע ממה שיש לו, ותאותו הוא רק להנות משאינו שלו. ומצד השני סבת התלונות היו כי לא היו יכולים לסבול את השוויון לכל אחד. גם זוהי מונח בטבע אנשים שלא ידע שובע, רק כשיש לו יותר מאחרים. כמרומז בדברי החכם, מתוקה שנת העובד כו', והעושר לעשיר איננו מניח לו לישון. כלומר, אינו יכול לישון מחמת קנאת העושר שיש לו לעשיר. ובכלל עינו של האדם לא ישבע רק כשיש לו יותר מן הצורך. וכאן לא היה להם רק בצמצום, לכל אחד לפי צורך היום. כנאמר בקרא, הנני ממטיר לכם לחם ויצאו העב ולקטו דבר יום ביומו" (בשלח). צורך אכילת יום, ילקטו ביומו, ולא היום לצורך מחר (רש"י). וכמבואר

בעובין לחוד, הא דבוקים מראשן לסופן, תהא כאילו ניטל כולו אף להרמב"ן כשרה, ג"ל (פמ"ג, שם).

(ח)

נשבר חרגל ויצא לחוץ כל מקום שאם יחתך שם הרגל הוא טרפה, אפילו לא נחתך אלא נשבר ויצא לחוץ, טרפה, אם אין עור ובשר חופין את רוב עביו ורוב היקיפה, ואם עור ובשר חופין את רובו, וחשבירח יצאח פעם א' מחיים, דרך נקב קטן, יש שמחמירין ואוסרין (מחבר, רמ"א). ומזה נתפשט המנהג באלו המדינות להטריף כל שבירת בעצם, במקום שאם נחתך טרפה, ואף אם עור לא יצא ובשר מקיפין אותו מכל צדדיו, ואין שם נקב כלל, ובה"מ לפי דאות עיני המורה יש להקל להורות כהלכה, ואם חזר ונקשר, נוהגין להכשיר (רמ"א). אפי' לא נקשר שא"ש י"י, ואפילו באין ה"מ (ש"ך, י"ד). וכוונתו ריעותא בעור ובשר מבואר, דודאי מש"כ רמ"א ריש לאסור אם לא בה"מ, לא קאי כ"א אין ריעותא בעור ובשר, הא כשיש ריעותא חיישינן לדעת רש"י שמא יצא פ"א לחוץ ואפי' בה"מ טרפה, ומ"מ בחזר ונקשר, בזה יש חילוק אם אין ריעותא בעור ובשר, יש להתיר לאחרים עכ"פ אף באין

וכשר (רמ"א), ואם נבדאת חסר רגל א' טרפה (שם). ג' שיטות בפ"י יתיר כנטול, א) שיטת רש"י, יתיר כחסר מתחילת יתיר כנטול בדייתא דמי, אם ב' טחולים שדבוקים בסומכיה, כשרה, דהוי כאילו ניטל שניהם, ואם נמצא ב' כבדים, אפילו דבוקין שלא במקום מדה וחיותא, טרפה, שהרי ניטלה הכבד, ב) שיטת הרמב"ן, יתיר כנטול הוא ומקומו דמי, א"כ לדידה, ב' טחולין הדבוקין בסומכיה, טרפה, אבל ב' כבדים אין טרפה אא"כ דבוקין במקום מרה ובמקום חיותא, ג) שיטת הרשב"א, יתיר כניטל הוא לבד דמי, א"כ ב' טחולין לעולם כשרה, וגם ב' כבדים, אם נשאר הב' זתיים כשיעור כשרה (ט"ז, ד'), ואנן קיי"ל ככל השיטות לחומרא, אכן אם נמצא יתרת בכבד תלוי ועומד, ואינו דבוק לגמדי, טרפה לדעת רש"י (שם). ויש לחקור, ב' חקירות, הא' אם יש ב' טחולים אין נוגעין, וא' ניקב בסומכיה, או ד' כליות וב' מהן לקו, אם לרש"י יש להקל, דכל יתר כניטל מתחילת בדייתא וכשירה, ולהרמב"ן הוה ניקב הטחול ולקתה הכוליה, דטרפה כו', ויש לומר דנהי דיתיר כחסר לרש"י והר"מ, שזה העיקר, מ"מ בלקויה כאיב ליה וטרפה, החקירה הב', אם היו ב' טחולין דבוקין מראשן לסופן כו', מסתימת לשון הפוסקים ובת"ה ל"ט א' משמע, דוקא דבוקים

א ח ל   ב ש ר ת א ו ה   ר ח ל

במפרשים בפסוק, וירעיבכם, ויתן לכם את המן כו', הכונה, כי האיש אינו שבע רק מזה שאוכל, והשביעה תבוא מזה שהוא רואה שיש לו הרבה, סל מלא אוכל יותר מכדי צרכו, וזהו שאמרו בתלונותם, בשבתינו על סיר הבישר, באכלינו לחם לשובע" (בשלח). כלומר שאכלו כולם מסיר גדול אחד, והיה אפשרות לכל אחד לחסוף חתיכה יוחר מחבירו, וכמרומו בקרא, שטו העם ולקטו". כל אחד היה רודף אחר טרפו, וצבר חמרים חמרים יוחר ויוחר מצרכיהם, הגם שכל אי היה יודע, שלא יסאר לו יותר מכדי צרכו, עומר לגלגולת, וגם לא היה דואג, שמא יחסר לאחרים מזה שיש לו יתרון, רק וימודו בעומר לראות בעיניו את היתרון, אבל כמה כבד וקשה היה להם כראוחם אחר המדידה שאין להם יתרון כלל, רק לכל אחד כפי צרכו (עיין אוה"ת, ג'). וכעין זה היה הדבר גם בתלונותם על הבשר, כדכתיב, והאספסוף אשר בקרבו התאו כו', ויאמרו מי יאכילינו בשר" (בהעלותך), וכי לא היה להם בשר, והלא כבר נאמר, וצאן ובקר" (שמות, י"ב), אלא שמבקשים עלילה (רש"י), כי היה רצונם לשוט אחר בשר בשדות ויערים, לטרוף טרף, ולאסוף חמרים חמרים, כמו שמצינו שהיו עושים בלקיטת השליו כשניתן להם, ולאכול אכילה רעבתנית של זולל ושובע, והקב"ה נתן להם את הבשר בכחינת המן, לכל אחד במדה ומשקל כפי צרכו, ועל סדר זה באו התלונות, שהמחיא נגד אופן החליקה, אבל לא מפני שהיו מחוסרי אוכל חלילה, וכמו שמצינו בפסוק, ונפשינו יבשה אין כל", ומתרגם יונתן, וכדין נפשינו מנגבא, אנן מסתכיין כמסכן דמודיק מגיסא מדיא" (יונתן). פ"י כעני המצפה מיד הקב"ה שיתן לו, והחטא היה, שלא היו מסתפקים בהכרחיות, רק דדפו אחר תענוגים, כמרומו בחו"ל, כתיב לחם, וכתוב עוגות, לחם לצדיקים ולכינונים, ועוגות לרשעים, הרשעים היו אוכלים לחם, והיו חושבים במחשבתם מעוגות, כמו שנאמר בפרשת התערומות, ועתה נפשינו יבשה אין כל כו', שטו העם ולקטו, וטחנו ברחיים או דכו במדוכה ובשלו בטרור, ועשו אותו עוגות" כו' (בהעלותך), ודבר זה נאמר בפרשת המתלוננים, ולא בפרשת המן, ובא לרמוז לנו על כל זה, וכדי לעשות סוף וקץ לכל התלונות והתערומות על אופן חלוקת הצרכים, נסה הקב"ה לעשות רצונם כדי להראות להם, ולבניהם אחריהם, אינו היא דרך ישרה שיכור לו האדם בשאלת המחיה והכלכלה בחיים

יש להקל (מש"ז, ז'). ומותר להשיט אבר לבן נח (ש"ך, י"א).

(ז—ז)

עור ובשר חופין הא דעור ובשר חופין את רובו, צריך רוב מהבשר, אבל חצי מן העור וחצי מן הבשר, לא (מחבר). אבל בעוף, כיון שעורו רך, מצטרף עם הבשר, ובמחצה עור ומחצה בשר, כשר (שם), וכתב הרשב"א, אבל עור לבדו אינו מציל אפי' בעוף (ש"ך, ט"ז), נשבר עצם הקולית וניטל ממנו קורט מראשו העליון המחובר בשדרה, ונתעכלו מיעוט ניביה, אם עור ובשר חופין את רובו, כשרה (מחבר).

(ח—ט—י)

עור לבדו יש מי שכתב, שיש מקום שעור לבד מציל אפי' בבהמה, והוא במקום הסמוך ממש לארכובה, לפי שאין שם לעולם בשר אלא עור לבד דבוק עם העצם, ובשאר מקומות שדרך להיות שם בשר, אם לא היה שם בשר אלא עור בלבד, והיה רידין בין העור והעצם, י"א שמציל (מחבר) גידין שסופן להקשות, אינם מצילין, וכל הגידין מיקרי סופן להקשות (מחבר, דמ"א).

לא היה בשר החופה במקום נשתנה הבשר אחד, אלא מתלקט סביבות העצם, או שהוא במקום אחד, אלא שהוא מרודד או נקלף מעל העצם, או

ה"מ, ולעצמו לא, ואם אין הבהמה נטרפת רק לענין אותו אבר, אף שאין שבר אל שבר יחדיו ידבוקו, כשארין דואין דיעותא בחוץ ונקשר, אין להחמיד כלל לעצמו, ואם יש דיעותא בעור ובשר, אז אם נקשר שא"ש י"י, כשר אף באין ה"מ, ואם שוכבים וע"ז, הב"ח היקל עכ"פ בה"מ, והמיקל לא הפסיד כו'. אבל באין נקשר ויש דיעותא בעור ובשר, אף בה"מ אין להכשיר (פמ"ג, שם), ואם נשבר עצם מצות פרישה כמקום שאין טרפה, אם נחתך הבהמה מותרת והאבר אסור מדרבנן, ואין בו אלא מצות פרישה בלבד, שגזרו בזה משום אבמה"ח (מחבר, ט"ז ו'). ואם לא חתכו קודם שמלחו, יש להתיר אף אם ודאי יצא לחוץ (ט"ז, ז'). ובספק יש להתיר אף בבישול וצליה (ש"ך, י"ג), ובודאי יצא לחוץ צריך ס', ואין אומרים איסור דבוק בחתיכה שאבר דבוק בו, כיון שאין בו אלא מצות פרישה בלבד (ש"ך, שם), אבל אם אין בתבשיל ס' כנגדו, צריך אח"כ ס' נגד כל התבשיל, כיון דהתבשיל נעשה בתחילה נבילה (שם), ובספק אם יצא לחוץ, שרי באין הפ"מ, ומ"מ נוהגין להשליך האבר, ואפשר לעני ואבר דבר חשוב, כמו גף אוזא ואינדיק, בספק אין להשליך, וכי פליגי הט"ז והש"ך במליחה, להט"ז בודאי יצא לחוץ שרי אף באין ה"מ, ולהש"ך אסור במליחה באין ה"מ, ולצורך גדול

אחל   בשר תאווה   רחל

החברותיים, וזהו שאמר כי בכיתם באוני ד' לאמר מי יאכילינו בשר כו' ונתן לבם בשר (כהעלותך) יען כי מאסתם את ד' כו', כלומר שמאסו את הסדר והדרך הישר אשר צוה אותם בנידן חלוקת הצרכים, וזהו שנאמר "ורוח נסע מאת ד' ויגז שלחים כו', ויטוש על המחנה, ויקם העם כל היום ההוא, וכל הלילה וכל יום המחרת, ויאספו את השליו, הממעיט אסף עשרה חמרים, וישטחו שטוח סביבות המחנה כו' (במדבר, י"א, ל'), המסיר בידם אוכל רב, ונתן להם הבחירה לעשות בו כרצונם, ומה היה בסופם, כל אחד ואחד היה שט ואסף חמרים את רכישו על חשכון החלשים ממנו, עד שחרה במ אף ד' על נגישת הנדכאים, ויך ד' בעם מכה רבה מאד, וקראו למקום ההוא קברות התאווה למען ידעו הדורות האחרונים, העונש של הנהגת סדר עולם בלתי רציני, ורבים הם המקומות של קברות התאווה שנתרבו מאז עד עתה למאות ולאלפים, ועדיין לא כאו לידי הסכם בשאלת הכלכלה, שהיא חוט השדרה של חיים החברותיים, סדר הרכשת החיים עד היום הוא חפשי בלי שום סדר, והבחירה ניתנה לכל אחד לעשות כרצונו ויכלתו, וכתאנת לבו, וכל דאלים גבר על חבירו, כל אחד היה לוחם את לחמו ואסף הפרטים בין אדם לחבירו, ובך הוא מתנהג כחיים הכללים, בין עם לעם, החלשים נדרסים תחת רגלי החזקים מהם, ואיש את רעהו חיים כלעו, ולא יעלה על לבם שבאם לא יקבלו דרכי התורה בנידן הספקת הצרכים, וישלוט אי סדר כזה של חטוף ואכול, בהמשך הזמן יתהפך כל העולם כולו לקבר אחד גדול של קברות התאווה, וזהו כנאמר בחז"ל, שיותר ממה שהרג בהם השליו ע"י אכילה, הרג בהם ע"י ירידה ונפילה, כלומר, שמפני שכל אחד רץ אחר טרפו מעל לראשם של אחרים, זה חוטף וזה רומס, היו רבים דורסים ונדרסים, נרמסים ונהרגים יותר משל האכילה הגסה שהיו אוכלים.

ומבואר בגמרא, לחם שאלו כהוגן, ניתן להם כהוגן, ובשר שאלו כהוגן, ניתן להם שלא כהוגן (יומא, ע"ב). מתוך כרס מלאה, שהרי מקנה רב היה להם (רש"י). הכונה במה שאמר שלא כהוגן, הוא על שאלתם יותר מכדי צרכן, וגם אופן האכילה היה זרה להם, כי משה למד אותם פרק חדש באופן אכילה, הנקרא אכילת

שאינן עושה אותו טרפה כרלעיל ס"ה, בזה מהני אם חזר ונקשר יפח, אע"פ שלא חזר למקומו (ט"ז). ומיהו בגף, שאין הריעותא מחמת עצמו, אין לסנוך להקל אף שא"ש י"י כו', ואף שהש"ך לעיל סי' נ"ד הקיל בה"מ, אין לסמוך בזה (מש"ז, י"א). וכל זה מיירי שלא במקום צומת הגידין, אבל במקום צומת הגידין, עיין לקמן סי' נ"ו (רמ"א).

(יג)

ספק זמן השבירה נמצא שבור ואינו יודע אם נעשה מחיים או לאחר מיתה, אם מקום המכה שחור, בידוע שנעשה מחיים. ואם אין יכולין לעמוד עליו, אם יש במה לתלות, כמו שדרסה או שרצצה, תולין להקל, ואם אין במה לתלות, אסורה מספק (מחבר). ולא רמי לסי' ל"ו רתלינן בזאב, רהתם איכא רגלים לרבר, אי נמי כאן ספק מחמת חסרון ידיעה, ולא מיקרי ספק (ש"ך, כ"א) כתב בל"י, ב' מעשח בעגל שנולד, וידיו עקומות, והיה עגל שהולך על ברביו הולך על ברכיו, ורגליו האחרונים היו פשוטות, והכשירו, ע"ש. ואני אומר, אם איתרמי ברגלים האחרונים לא ירענא איסור ברור לזה. ומ"מ אם היה בא לפני, לא הייתי מתייר מחמת חשש צ"ה, אף רבתולדה הוא, אפילו הכי יש לחוש לפסוקת הגידין כו' (שפ"ד, שם).

שניטל שלישיתו התחתון, או ניקב או נסרק, אינן מצילין. וכן אם נתמסמס בשר החופה ונעשה כעין בשר שהרופא גורדו, אינו מציל (מחבר). ואנן אין אנו בקיין בבשר שהרופא גורדו, ולכן כל מקום שנשתנה מראית הבשר, אינו מציל (רמ"א).

(יא)

נקדר הבשר בפכין נקדר הבשר בסכין מעל השבר כעין טבעת בעיגול, ורוב היקיפו מכוסה, כשרה. והוא שיהיה הבשר דבוק בעצם סביב הקרירה (מחבר).

(יב)

נשבר ונקשר נשבר העצם במקום שעושה אותה טרפה, וחזר ונקשר, ואין ידוע אם יצא רובו או לאו, כשרה (מחבר). ודוקא כשעוד ובשר חופין את רובו, וגם באבר המדולדל, אם חזר ונקשר כ"ש דכשר (ש"ך). והוא שחזר למקומו הראשון, ונתחבר שא"ש י"י, ואפי' אם הוא עדיין עב במקום השבר, וניכר עדיין שנשברה, כשר (מחבר, רמ"א) אבל אם לא חזר למקומו הראשון, אלא שני שביר העצם שוכבים זה על זה, זה נמשך למעלה, וזה למטה, טרפה (מחבר). ואם היתה השבירה בקולמם בשיפוץ, וחזרו ונתדבקו, רק שלא נתכוונו ממש, רק עוקץ זה נמשך קצת למעלה, וזה קצת למטה, דכשירה. רליכא איסור אלא כששוכבים זע"ז. ונ"ל דאם נשבר העצם במקום

א ה ל ב ש ר ת א ו ה ר ח ל

אדם. כמבואר בחז"ל, אמר ר' אחי כו', בתחילה היו ישראל דומין לתרנגולין המנקרין באשפה, עד שבא משה, וקבע להם זמן סעודתם (יומא, ע"ב). ומרמו ג"כ במה שאמר המנקרין באשפה, להורות הוא בא, שהרכשת צרכי אוכל, צריך לבוא ממקום נקי וטהור. בי מקורי הפרנסה כמו תשמושי הצרכים צריכים להיות על טהרת הקודש.

שתיית יין וכשם שאכילת בשר הוא הפרבלעם הקשה בין המאכלים, כן שתיית היין עומד בגדר זה בין המשקאות. כי המשקה הזאת מביאה לידי התעוררת חזקה בקרב גוף ונפש האדם. לכן משתמשים בה רק לזמנים ידועים, במדה ידועה ומוגבלת. כמבואר בגמרא, אמר ר' יוחנן, לא נברא יין בעולם, אלא לנחם אבלים, ולשלם שכר לרשעים כו' (סנהדרין, ע'). כי רבים הם שנכשלו ביין, כנאמר, ר"מ אומר, אותו אילן שאכל אדם הראשון ממנו, גפן היה. שאין לה דבר שמביא יללה לעולם, אלא יין (שם). גם המעשה דנח בא ע"י היין, כדכתיב, ויטע כרם וישת מן היין וישכר כו' (בראשית, ט'). ועוד מצינו, דרש כו' י"ג חוין נאמרו ביין, ויחל, ויטע, וישת כו', לשון חיי (שם), וכן מצינו בגמרא, הרואה סוטה בקלקולה, יפרוש עצמו מן היין כו'. וכל זה הוא מפני שאינם יודעים ומכירים איך להשתמש בו. ומזה יש להתבונן, שהשמירה והזהירות באכילה ושתייה, אינה מוגבלת דוקא רק בדברים האסורים, רק בכל דבר אשר נאכל. וכל מי שיודע ויזכה להכיר איך להביא את ההתעוררת של המאכלים שהוא אוכל לצד הטוב והמועיל, או לא רק שלא יזיק רק מועיל להביאו לגדלות הכוחין. כמו שמצינו בחז"ל, רב כהנא רמי, כתיב תירש וכתוב תירוש, זכה נעשה "ראש", לא זכה נעשה "רש". רבי רמי, כתיב (תהלים, ק"ד) ויין ישמח כו' בסוף, דמשמע לשון שומם (רש"י). וקרינן ישמח, לשון שמחה. זכה משמחו, לא זכה משמההו. והיינו דאמר רבא, חמרי ורוחני פיקחין (עשעני פקח). לרמוז שהעיקר המכריע לטוב הוא, לדעת איך להשתמש בכל דבר. וכן מצינו בפרשת התוכחה, שיסרתו אם שלמה המלך, דברי למואל מלך משא (משלי, ל"א). אמרה לו מה לך אצל מלכים ששותין יין כו'. מי שכל רוזי עולם גלויים לו, ישתה

סימן נו.

דיני טרפות בצומת הגידין, ובו י' סעיפים.

(א) ניטל צומת הגידין. נפסקו. נעקרו. (ב) מקום צ"ה. בעוף. (ג) התחלתן. (ד) נפסדו נגד הערקום. נשבר העצם במקום הערקום. נתפא שא"ש. (ה) שיעור ארכן. (ו) גידין הנבלעים כאילו. (ז) מספר צומת הגידין. כבהמה. (ח) בעוף. (ט) מקומן בעוף. אם אנו בקיאין, בכדיקת צומת הגידין. מכה בצ"ה. באוזא וענגליש האן, אם בקיאין אנו. (י) נשבר במקום צ"ה ונקשר. כבהמה. אם עדיין שבור ולא נקשר. בנשבר במקום צ"ה, אם מהני י"ב חודש. איך מודדין בעוף השיעור בצ"ה. נשבר השוק למעלה מחצי ונקשר. ועצם עליון תוך אצבע לצ"ה. קיצור דיני רגל מפרי מגדים.

להתיר, דסומכין אסברא א', והיינו כשיש ספק בפנימים, יש להתיר מטעם ס"ס. ודע, דגם בעוף העיקר צ"ה מחוץ כו'. ונ"מ בעוף אינדיק וכיוצא, שבקיאין אנו, צריך להחמיד ככל הפירושים, ולבדוק מחוץ ובפנים, והם יותר מ"ו בתדווייהו, וצריך המורה ליהדר (שפ"ד, ב').

(ג)

התחלתן התחלתם למעלה מן הערקום, והוא עצם קטן שמחברין השוק לארכובה שקודין קוגיל. ולמעלה ממנו מתחברים וצומתין גידין אלו, ועולין ומתפשטין בשוק עד שמתרככים וחוזרים כעין בשד (מחבר).

(ד)

נפסקו נגד הערקום; נשבר; נפסקו או ניטלו כנגד הערקום, כשרה (מחבר), ובש"ד סי' פ"ו כתב, דנשבר העצם במקום הערקום עצמו טרפה, שיש לחוש לשמא נפסק אחד מצומת הגידין, כי שם הוא צומת הגידין, ואפי' לא נשברה העצם ויצא לחוץ, טרפה, דחיישינן לפסיקת

(א)

ניטלו צומת הגידין; נפסקו; ניטלו צומת הגידין (פי'), מקום שהגידין נקשרים יחד, לשון מבעד לצמתך) או שנפסקו, טרפה, אע"פ שכל העצם קיים (מחבר).

נעקרו נעקרו מן הארכובה ונקלפו מן העצם עד למעלה, טרפה (ט"ז, א', ש"ך, א').

(ב)

מקומן צומת הגידין הם כבהמה בעצם האצמעי כלפי חוץ. ויש מי שאומד שהם כלפי פנים (מחבר). ויש להחמיד כב' הסברות, אבל הסברא הראשונה עיקר (דמ"א). ולכאודה דד"ל, בה"מ יש להתיר בנפסקו הפנימים, אלא שלא מצאתיו לאחד שיתיר בה"מ. ואפשר אם ספק אם מחיים בעוף נפסק או לאחר שחיטה בחיצונים אין לעשות ס"ס, שמא לאחר שחיטה, ושמא הלכה כמ"ד פנימים, דעיקר כסברא א'. ושוב ראיתי במ"י דנ"מ היכא שיש עוד צד

א ח ל . . . ב ש ר ת א ו ה . . . ר ח ל

יין וישחכר. איכא דאמרי, מי שכל רזי עולם משכימין לפחחו, ישתה יין וישתכר (סנהדרין שם). שכרות, הוא בחינה של השחמשות היין ושאר משקאות חריפים לצד הרע וההפסד. ועיין במהרש"א ושאר מפרשים, שכל מי שצריך להתחכם באיזה דבר הדורש הבנה יתירה, נכון לשתות יין ולבוא ע"י יצר טוב ויצר הרע לדי התעוררת החחכמות והתרוממות, וזהו בחינת השתמשות בדברים לצד הטוב והמועיל. ונכון לדעת, שהענין של נטיה וסיכוב של כוחות הרגש שבאדם, הוא ענין גבוה וחשוב מאד, וכדאי ונחוץ לעמוד עליו. הנה ידוע שכל הרגש הטבעי שבאדם נקרא "יצר", כח המעורר בקרבו את חוקי הטבע הנטבעין בתוכו. כמו שכתב הרד"ק, יצר נקראת תאות לב האדם ורעיוניו, ופי' יצר, לפי שהוא יצר, ופועל ענינים בלב, שהלב מתאוה אליהם. להוציא מלב ההמון שלא יחשבו שיהיו ב' נבראים מחודשים באדם, ויהיה יצר טוב מלאך טוב, ויצר רע שד וכדומה כו' (הכותב, ברכות, ס"ד). וכיד האדם היא הבחירה לעשות מכה זה יצר טוב או יצר רע, זה תלוי באופן ויכולת של הבנת הנטיה, לצד הרע או לצד הטוב. וכמרומו בחז"ל בפסוק, וירא אלקים את כל אשר עשה, והנה טוב מאד" כו' (בראשית), טוב זה יצר טוב מאד זה המות (שם), כלומר, היצר יש לו ב' צדדים, טוב ורע, וכיד האדם לנטותו לאיזה צד שירצה. ואם ישתמש באותו כח לעורר את רגש החאוה שבקרבו, יותר מגדר ההצרכי, בכחינת מאה, אז הוא נעשה יצר הרע מר כמות.

(ו) יש גידים אחרים שנבלעים באילו, כזכרות בנקבות, ואותם אינם בכלל צומת הגידים (מחבר).

(ז) מספר צומת הגידין צומת הגידין בבהמה ג', אחד עב ושנים דקים. נחתך העב לבדו, מותרת, שהרי נשאר שנים הדקים. נחתכו השנים מותרת, שהרי העב גדול משניהם, והרי לא ניטל אלא מייעוטו. נחתך רובו של כל אחד מהם, טרפה (מחבר). דעת רש"י להטריף אף אם נפסק רק רוב א' מהן, וראוי להחמיר בשל תורה (ש"ך, ו'). הגיד העב הוא אותו שמפרידין כשתולה הבהמה, והוא מונח על השנים, והם דבוקים בבשר ובעצם (רמ"א).

(ח) בעוף הם בעצם האמצעי כמו בבהמה, והם י"ו. ואם נפסק רובו של אחד מהם, טרפה (מחבר).

מקומן בעוף סימן מקום שכלים צומת הגידין בעוף, כסמנם בבהמה דקה (מחבר). ומי שבקי לשער, יכול לשער בכל עוף לפי גדלו וקטנו, כל זמן שהם קשים הוי צומת הגידין. ובמקום שמתרככים לא הוי

אחד מהגידין עכ"ל כו' אלמא דבארכובה גופה שהיא הערקום, נמי צריך בדיקה בצומת הגידין. וא"כ לדידן שא"א בקיאין, טרפה כו' (ש"ך, ד'), ואפילו נתרפא שבר אל שבר לא מהני, כל שאין הטרפה מחמת עצמו כו'. אמנם הט"ז שם אות א', מפרש דברי הש"ך בנחתך ארכובה, היינו הגליד בין חטשיך לשוק, ששם ודאי יש צ"ה. ולדידיה בטשיך, כל שנתרפא שא"ש לכ"ע כשירה כו'. ודע, דצומת הגידין בבהמה הם, בין טשיך לשוק, כי כן פי' רש"י חולין, ע"ו, ד"ה דעילוי ערקומא. ואם נחתך בין שוק לאותו עצם, טרפה כו'. וכבר כתבנו בסי' נ"ה, דבעוף בין תחתון לשוק, הווינן צ"ה, ואין להקל (פמ"ג, ד').

(ח) שיעור ארכן שיעור ארכן, ממקום שמתחילין להיות צומתין, עד שמתפשטים בבשר, בבהמה גסה, י"ו אצבעות. ויש מי שאומר שהוא שיעור ד' אצבעות. ובבהמה דקה לא נתנו חכמים שיעור, אלא במראיתן ובמישוש, שכל זמן שהם לבנים קשים ועבים, יש להם דין צומת הגידין. אבל כשהם מתחילים להתרכך, או שהם קטנים ודקים, אין להם דין צומת הגידין. ובמקום שאין לבנים כ"כ, אלא לבנים קצת, ומזהירים כעין זכוכים, לא הוי צומת הגידין (מחבר).

א ח ל ב ש ד ת א ו ה ר ח ל

וזהו כוונת הפירוש של התרגום, והוא תקן לחראי. כלומר שברגש זה מאוחדים שניהם, הטוב והרע. ואם יעלה ביד האדם לנטותו לצד המועיל, או נמצא בידו כח דינמי חזק מאד, ויכול לפעול בו פעולות גדולות, ולבוא להתרוממות עילאה, וכמו שנאמר אצל אברהם. אברהם אבינו עשה יצה"ר טוב כו'. אמר ר' אחא, והפשיד עמו, וכתב עמו הברית (ירושלמי, ברכות, פ' ט'). וכמדומן בחז"ל בפסוק "ארור אתה", ר' שמעון בן מנסיא אומר, חבל על שמש גדול שאבד מן העולם, שאלמלא נתקלקל הנחש, כל אחד מישראל היו מזדמנין לו שני נחשים טובים כו' (בי"ד, י"ט). מרמו על הנחש זה יצר הרע, כל הזוכה, יכול להשתמש בכוחו הגדול לצד הטוב והמועיל, כמו אברהם אבינו ע"ה. כי הכח הגדול הזה המוטבע באדם, שלכאורה הוא נחשב לרגש בהמי פשוט וגס. אבל אחר טיפול וחינוך, יכול כל אדם להיות כאברהם, לעשות ממנו טוב, ע"י מעשים טובים והנהגות ישרות. כמדומן בעניני תשובה, אמר רב אבהו, מקום שבעלי תשובה עומדים שם, צדיקים אין עומדים שם, שנאמר (ישעיה, ט') שלום שלום לרחוק כו' (סנהדרין, צ"ט). שלכאורה תמיה, למה באמת הדבר הוא כך. ובמקום אחד מצינו, אמר ר' לקיש, גדולה תשובה, שזדונות נעשין לו כזכיות, שנאמר (יחזקאל, ל"ג). ובשוב רשע כו' (יומא, פ"ו). והוא ג"כ תמוה, איך זדונות יכולים להיות נהפך לזכיות. אך הענין הוא לפי פירוש המפרשים בפסוק "הבל הבלים אמר קהלת, הכל הבל" (קהלת). וגם זה קשה, איך יכולים לומר שכל דבר הנמצא בעולם הוא הבל, הלא נמצא דברים הרבה בעולם, ובתוכם התורה והמצות, שאין יכולים לומר כזאת. ופירושו הכתנה בזה על ההדרגות של התפתחות בחיי האדם, מיום התלדו עד זקנה ושיבה. כשהאדם עוד ילד קטן, הוא שוכב על הארץ, עושה שעשועים שונים מרפש וסיט. וכל זה נראה בעיניו לדבר טוב וישר. כשהוא מתגדל קצת ומביט לאחוריו על המעשים של זמן העבר, הוא מתבייש ושוחק בעצמו על השטותים שעשה שהיה מתפלש בעפר. ומתחיל לעשות מעשה שעשועים כאלו מנכאת או בצק וכדו' מדברים רכים נקיים. ולאחר עבוד שנים אחרות, הוא כמצחק בעיניו על ערך השעשועים שעשה, כגון על הבית שעשה מחתיכות ניר או חתיכות עצים קטנים, ועל הכזרות וחלות שעשה תחילה מרפש ואח"כ מנכאח ובצק נוקשה. וגם כשגדל ונעשה לאיש, ופסק המעשה נערת שלו, ג"כ עושה בתים ועג עוגות וחלות, וכל המעשים שעשה בקטנותו לרבות כל השטותים והעזלות, ההפרש

שיבדוק צ"ה (מחבר). וכן עיקר, ולדידן, דאין אנו בקיאים בבדיקת העוף, טרפה (רמ"א). ולא דמי לסי' נ"ה, י"ב, דאם נתרפא שבר אל שבר דכשר, דהתם הטרפות תלוי ביציאת העצם, אבל הכא איכא למיחש לפסיקת הגידין (ש"ך, י"ב) ובכחמח כשר אף בחזר ונקשר, אף בלא שא"ש (שם, י"ג). ואם עדיין שבור, יש לאסור (שם). ובה"מ מתירין אף בלא נקשר (ערוך השלחן, נ"ו, כ"ב).

שהייה י"ב חודש נשבר במקום צ"ה, יראה לי דלא מהני שהייה י"ב חודש או כ"א יום בעוף מיום השבירה, דלאו לשעת השבירה חיישינן, אלא מתוך שהולך על רגלו ודוחק אותו, חיישינן בכל שעה לשמא נתקלקלו הצה"ג. ומיהו אם חזר ונקשר היטב, מהני שהייה י"ב חודש או כ"א יום מיום שנקשר. וכן נחתך תוך הערקום, למאן דמתיר, אם שהה י"ב חודש לאחר החיתוך, מהני. (שפ"ד, י"ג).

כתב הבל"י, ה' מדירת האצבע אצל צ"ה נשבר שוק למעלה מחצי עצם, ונקשר זע"ז, ועצם עליון יורד למטה תוך אצבע לצ"ה, אף שאין בו עוקץ טרפה. כי בשעת דחיה למטה חוששין לפסיקת הגידין, ומשמע שסברא דילית הוא כו'. אמנם אין בידי לאסור בה"מ וצורך שבת כה"ג (שם).

מעשה בא לידי, שוק שנשבר ב' אצבעות מצ"ה ונקשר, כמעט שא"א להכיר. אמנם בדקתי וראיתי כי עצם העליון יורד לתוך חלל התחתון עד ארכובה שקודין גלילד", והיה ספק דודאי בילדותו נעשת, ושמא היה שבר פחות מגודל, ואחר כך נתגדל

צה"ג. ומי שאינו בקי לשער, ישער ברוחב אצבע בעוף ממקום שמתחילין, ולעולם אין צה"ג למעלה מחצי עצם האמצעי.

ואנו אין בקיאים בבדיקה צומת בדיקה הגידין של עוף, משום דקשה לבדוק, ובקל הוא נטרף. ולכן בכל מקום דאיכא מכה במקום צ"ה, אפי' אינו רק נפוח ונצרר הדם, מאחר שהיה צריך בבדיקה ואין אנו בקיאים בעוף, הוא טרפה (רמ"א). מ"מ הכל לפי הנפוח. וצריך לחתוך ולראות אם יש שם רקבון, אז יש להטריף. גם הב"ח כתב דלא אמר הרמ"א אלא בנפוח, אבל בשינוי מראה לחוד, כגון גרין, געל, בלוי, ובכה"ג דאין שום לקותא ולא נפוח, מכשירין לגמרי. וכ"כ העט"ז, שכשיש רק צרורת דם מועט, למה נטריף כשאין רואים שום ריעותא בגידין. ומ"מ צריך לזה שאלת וחקידת חכם ירא שמים אפי' בזמנינו, עכ"ל (ש"ך). כתב הש"ך דוקא עוף, הא בהמה כל שאין ריעותא גדולה, שלא נשבר העצם, אלא נצרר וקצת רקבון בבהמה בקיאים. כתב הבל"י, ח', באינדיק בקיאים אנו בצ"ח, ואני ראיתי בכנה"כ כו', דאווזא וענגלישן האן, יש להם בדיקה כו'. ומ"מ צריך זהירות. עוד כתב, מין עוף קרפטווא, שאין לו צ"ה כו' אלא מי יאמר שאין לו צ"ה כו', שאין לסמוך על האומרים בזה שרוב המין כך הוא, ואם נקשר במקום צ"ה טרפה כמו בשאר עופות כו' (פמ"ג, י').

נשבר במקום צ"ח ונקשר נשבר העצם במקום צ"ה ונקשר ונתרפא יפה, יש מתירין אם לא נשתנה מראית הבשר שעל השבר, ויש אוסרין עד

א ה ל ב ש ר ת א ו ה ר ח ל

הוא רק בערך ואופן. וכל שנה ושנה, כשמביט לאחוריו נראו בעיניו כל מעשיו הגשמיים כמו הדוחניים שעשה הבל הבלים מלא שטות ומעשה נערו (המגיד מדובנא). וזהו חוק ההתפתחות והשתלמות, לראות החסרונות של העבר ולתקנם לעתיד. וכך הוא מתנהג בכל ימות החיים, כי אין גבול וקצבה להתפתחות. כך הוא מתנהג באדם פרטי, ובעמים שלמים בכלל, כולם מביטים להעבר שלהם בשחוק וביטול, ודבר זה ממשיך לעולם עד זקנה ושיבה. הרי נמצא, שהסך הכל של כל השנים וכל הדורות הם כולם בכחינה של שטות והבל הבלים. ויש בזה תועלת גדולה, הגם שהשטותים וההבלים נחזרים ונעשים בכל דור ודור, אבל סוף דבר בהמשך הזמן של גלגולים שונים במעשים הללו נעשה בהם תיקון, וסוף כל סוף יבואו לידי השלמה. כי בכל שנה ושנה ובכל דור ודור, משתדלין לתקן את החסרונות מהעבר, והכרת החסרון כבר נחשב למדריגה גבוה בחוק של התפתחות, כמבואר לעיל בענין תכלית הידיעה שלא נדע באריכות.

וזהו הסוד של חשיבת הבעל תשובה המשובח כ"כ בחז"ל עד שאמרו, שנעשה לו מכל הדונות זכיות. כי עיקר הכוונה במושג "בעל תשובה" הוא על האנשים הללו שאין מחזיקים את עצמם בשום זמן בימי חייהם לאנשים שלמים בכחינת צדיקים, רק רואים בכל ימיהם את נגעי עצמם, ויודעים שאין יוצאים ידי חובתם בין אדם למקום ובין אדם לחבירו, ובכל פעם מורא שמים עליהם על מעשיהם הטובים הם אם רעים, ודואגים ומתוודים תמיד לאמור אשמנו, ומשתדלים בכל הכוחות לתקן הדברים הנחשב להם לאשמות ובגידות. נמצא

התחתון ועלה למעלה. או שמא העליון גדל אחד כך למטה, והכשרתי בה"מ. דכולי האי לא תיישינן, והוה כמה ספיקי. ומ"מ הכל לפי דאות עיני המורה, אם דואה שהעליון בריא, ותחתון יש בו דקבון, דואין שהשבר הוה למטה בצ"ה, והתחתון נתקדם א"כ ועלה למעלה, א"כ הוה דיעותא בצ"ה, ולדין אין אנו בקיאים בצ"ה של עוף וטרפה מספק, ואין לסמוך להקל (שם). ודע דבעוף אין לו טשיך, ובגליל מקום שמתחיל השוק יש עגול כבוכנא, ובאמצע יש פגם שאין שוה העצם שם, גם יש דעה שצ"ה הם בפנים. וברקתי ודאיתי קצת נקשרים למטה מבוכנא, ויראה לי דאין למודד שיעוד אצבע אלא לאחד שכלה הבוכנא ההוא, דאף להחמיר יש לומר שמתחילין צ"ה בין התחתון לשוק, ולא להקל כו' (פמ"ג; שם).

קיצור דיני רגל

ג' פרקים יש ברגלים האחרונים, הפרק התחתון, בכ"מ שיחתוך או נשבר, כשרה העוף או הבהמה. ואין חשש צ"ה שם, וכן חסר או יתיר אין אוסר שם. בין התחתון לטשייך, יש אוסרין ויש מתירין. ואנו נוהגין להתיר שם אם נחתך. הטשייך עצמו, אם נחתך ונשבר, לט"ז בסי' נ"ה, א', פוסק כדמ"א, דלא מטרף שם חתיכת רגל. והש"ך שם אוסר משום חתיכת רגל. ואם נחתך לפנינו בסכין, דאין חשש משום גידין, ונקשר ונתדפא יפה שא"ש, יש להתיר.

כיון דהטרפות מצ"ע. ואם נשבר בכח יש לחוש. בצ"ה לא מהני שאש"י כש"ד ומ"מ לאחד הקשירה מהני י"ב חודש; ובין טשייך לשוק, אף לרמ"א אם נחתך שם טרפה מטעם חתיכת רגל. ואם חזרה ונתדפא יפה העור ובשר שלם. בבהמה יש להכשיר ע"י בדיקת צ"ה, דבקיאים, ועוף הגס כמו אינדיק ואווא, יש להקל בהפסד קצת ע"י בדיקה. ועוף הדק אין אנו בקיאים, ואסור אף בה"מ. ולמעלה מחצי עצם, או אצבע בעוף, אין צ"ה ונשבר ואין ריעותא בעוד ובשר כלל אין להקל, אם לא בה"מ וראות עיני המורה. וחזר ונקשר, אף שאין יפה הש"ך צידר בסי' נ"ה להקל אף באין ה"מ. ואם יש ריעותא בעור ובשר בלא נקשר יפה, אף בה"מ אין דאוי להקל, ומיהו אין גוערין בו למאן דמיקל בה"מ וצורך גדול. ובנקשר יפה, אף בלא ה"מ שרי. אבל לא נקשר כלל, ויש ריעותא, חוששין לדעת רש"י, אף לצורך גדול אין להתיר. ובעצם חקולית נמי דינא הכי, זולת סמוך אצבע לגוף, אף נקשר יפה לא מהני, דחשש איעכל ניביה. ובה"מ יש להתיר אף שרואה שנפסקו ניביה, אלא לא נתעכלו, אבל בשף, אפי' רואה שנפסקו אין להקל בה"מ. אבל אם לא נפסקו, יש להקל בה"מ. ודין נשמת הגליל, דינו כנשבר, ובעינן עור ובשר חופין, כמ"ש דמ"א בסי' נ"ה כו'. דלא כש"ך שהשיג עליו, ע"ש (פמ"ג).

א ח ל בשר תאוו ר ח ל

שהדברים והמעשים שהיה נחשב להם לאשמות וודונות, מקבלים התיקון הנרצה, ונעשו זכיות, כלומר מעשים יותר טובים ומתוקנים. לא כן במי שאינו מוצא חסרון במעשיו ונחשב בלבו לצדיק, לזה אין לו מה לתקן ועומד תמיד במדרגה אחת נמוכה, ואין יכול להגיע להמדרגה של התפתחות והשתלמות כהתי"ח הרואה חסרון לעצמו. וכן הוא מתחייב טבע הדברים, בדברים גשמיים והן בדברים רוחניים, שכל דבר הרוצה להיות בבחינת "הולך", ללכת לפניו או להגביה את עצמו למעלה, מחויב להתרגז מבי' כוחות נגדיים, וזה יביא אותו לידי עליה ממצבו הנקפה. כנאמר לעולם ירגזו אדם יצר טוב על יצר הרע. ונאמר עוד בחז"ל, כל הגדול מחבירי, יצרו גדול ממנו. כלומר, הסיבה לזה שאחד גדול מחבירו הוא, מפני שיצרו (טמפרמנט) גדול ממנו משל חבירו, והוא נמצא תמיד בגדר של התרגזות המעורר בקרבו את הרוח הקודש, ומביאו לידי התרוממות, להיות נמצא תמיד בגדר של "הולך" בדרך ההתפתחות, להביס אל העבר להכיר את החסרונות, ולעשות בהן תיקון בתשובה שלימה. וזה לא ימלט רק אם יתרחק כפעם בפעם ממקומו, כי החסרונות נראין רק מרחוק כידוע. ויש לומר שזוהי הכוונה של תיבת "תשובה", כשמתרחק ממקומו וזמנו וחוזר ושב להביס אל העבר להכיר את החסרונות וטעותים שלא הכיר בהן קודם. לא כן מי שנחשב בעיניו לצדיק, הוא בחינת "עומד" על מקום אחד, בניגוד לחוק ההתפתחות שהוא הגדר של "סור מרע ועשה טוב", תמיד, הבחינה שכל אחד ואחד צריך לעמוד בה בכל עת ובכל שעה, והוא המדרגה הגבוה של הבעל תשובה התמידי, שהצדיק גמור אינו יכול לעמוד בה, כי העומד אינו יכול להיות חוזר בתשובה, רק עומד נקפה ואינו חוזר ממקומו. לא כן ההולך, שיצרו מתגבר עליו בכל יום ובעורת ד' הוא מנצח את הכח החזק הזה להיות עילת העלות להתעלה ולהתרומם על כנפי הדמיון והחזיון, וסבת הסבות לחזור ולשוב ולהכיר את הודונות והשגגות, ולהפך אותם לזכיות. וזהו שמרומז בקרא "כי אין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קהלת) כלומר, מי שחושב בדעתו שהוא צדיק ואינו חוטא הוא טעות, כי אין מציאות לזה. רק כל אדם צריך לדעת כל ימיו שאין עוד שלימות במעשיו, ויחזור לתקן אותם. ועוד מכוין, שאין אפשרות בעולם הארצי הגשמי הוה לבוא לידי המדרגה של התפתחות והתרוממות, רק ע"י ההתעוררת

סימן נז.

דין בהמה דרוסה מתיה הדורסת, ובו כ"א סעיפים.

(א) דרוסה. אם יש דריסה בחיות ועופות טהורים. בבהמה טמאה. דריסת ארי. הזאב. חתול, נמיה. שועל, כלב. טעם של דריסה. דריסה בשאר חיות טמאות. דב. נמר. (ב) דריסה לעופות בבהמה. הנץ. (ג) דריסת הנץ. גם, סלקין, נשר. ברדלס, טחור. (ד—ה) חתולים הנכנסים בלול תרנגולים. הכהו. למכור לעכורים. מניח ידו עליו. הוא שותק והם צוחים, בנכנס ללול. למכור לנכרי. (ו) דרסה ברגלה, נשכת. דריסה ברגלי אחרונים של חיה. דריסה בשן. (ז) דריסה שלא מדעת. (ח) דריסה לאחר מיתה. בא לפנינו, וצפורן תחובה בו. (ט) ספק דריסה. ארי בין השורים, במקום רחב. עופות כחצר רחב. בכלוב. בקעה בבהמות. חצר רחב מוקף גדר. דיר בעופות, בעוף הדורס. עוף דורס שנכנס לכלוב. הוא שותק, והם שותקין. הוא והם מקרקרין. חתך ראשו של אחד מהן. הרגו ולא חתך. נמצא למחר מתה. פצע אחד. הרג א' ואח"כ דרס או פצע. נמצא מקצתן נדרסים. הרגם שנים או יותר. ב' זאבים, וב' כבשים הרוגים. ב' זאבים, וכבש א' הרוג. (י) חתול מכניס ידו לכלוב, וקטע ראש אחד. (יא) בן תרבות שדרס. (יב) ספק אי שחק או צוח. (יג) ספק נכנס הדורס. בא לפנינו, מפעם דם. (יד) ארי בין השורים, וצפורן ארי תלושה בגבו. צפורן בא' והב' הרוג. נמצא צפורן במקום רחב, ונמצא ג' נדרסין. (טו) בדיקה בדריסה. אם אנו בקיאים. לדעת המחבר, אם בודקין, בודאי דרוסה. (טז) סדר הבדיקה. זמן הבדיקה. (יז) אם יש תקנה לבהמה שנדרסה. (יח) תקנת שהייה. אם להתיר בדיקת הקפה. שהייה בעוף. אם אנו בקיאים בבדיקה. בכל מקום שצריכין בדיקה. כמו בדרוסה, נסולה, שבורה, בודרות הללו. אם חיישינן בשהייה לתקלה. שהייה לודאי טרפה. לודאי דרוסה. בפלוגתא דרבנן, אם י"ב חודש מכריע. ברוב מטריפין, ומיעוט מכשירין. (יט) בדיקה בצפרים קטנים. להשהות הרבה נדרסים. (כא) למכור דרוסה לעכורים.

בהגהות הטור, דבהמה טמאה אין לה דריסה, וזה נלמד מדכתב הט"ז, חיות ועופות דוקא. עוד כתב בהגהות ב"י, נ"ו, כסו רגלי הדורס בכפף, אין מטיל ארס. וגדולה מזו כ' הפרישה, ט"ז, דאם ניטלו צפרנים, אין מטיל ארס. ומ"מ יראה לי, דוקא אם ניטל כל הציפורן, הא ניטל עד הכשר, מטיל ארס. ודע טעם דרוסה, שהארס סופו לינקב בני מעיים (פמ"ג). ואף ודאי שדרס לא הוה אלא ספק, שמא לא הטיל ארס, כמו דריסה, ודאי או ספק שיתבאר ס' ט"ו. ונ"מ בלא נודע עד שנתערב, ובה"מ, ולקמן יבואר (משבצת זהב, א'). הזאב אין לו דריסה בבהמה גסה.

(א) דרוסה (פי' הדריסה היא הכאה שהכה החיה או העוף בצפרנים) טרפה. ולא כל חיה ועוף שווים בדריסתן, אלא מעלות מעלות יש. כיצד, הארי יש לו דריסה אפי' בשור הגדול והגסה שבחיות (מחבר). דרוסה פי' מי שיש לו ארס מכה בצפרנים ומטיל ארס ושורף בו (ט"ז). הנה דרוסה הנזכרת, לא מה שאמרו, כל עוף הדורס טמא, דהתם פי' שאוכל מחיים כו' וכאן הפי' שמטיל ארס. וכל חיות חיות ועופות טהורים, אין להם ארס ואין דורסין ב"ח בשם תוס', וכהאי גונא

א ח ל בשר תאוו ר ח ל

והתרגשות של כוחות הטבע הגסות שבאדם בבחינת חטא ולנטותו אח"כ לצד הנכון והטוב. בבחינת שנאמר אצל דוד המלך, "חשבת ידרכי, ואשיבי רגלי אל עדותיך" (תהלים) כלומר, היה מטעה את היצר שהולך לעשות צרכיו הטבעיים הגשמיים קרוב לעבירה, ואחר ההתעוררות והתרגנות היה משיב רגליו ללכת בדרכי ד'. כמרומו במדרש "רגזו ואל תחטאו", ר' יעקב בר אבהו אמר, ארגזו יצרך ואל תחטא. ורבנן אמרו אכעיס יצרך ולא תחטא (מדרש רות, פ' ח'). ונמצא עוד, "לרות יצרו", זה הרודה ביצרו, ולגבורה, זה המתגבר על יצרו (סנהדרין, ק"א). וי"ל הכוונה בזה, הרודה ביצרו היא מדרגת צדיק שהוא רק מחליש את יצרו ואינו לוחם עמו. והמתגבר על יצרו, הוא הבע"ת המרביז את יצרו ולוחם עמו ומתגבר עליו להשיבו לצד הטוב, ויש, שהיה כוחת החטא ממש לכוננה זו, כנא' במפרשים, שזה

חתול נמיה ושוועל, אין חתול. נמיה. שועל. להם דריסה בכבשים גדולים, אבל יש להם דריסה בגדיים וטלאים, וכ"ש בכל העופות. הולדה אין דריסה בבהמה כלל, ואפי' בגדיים וטלאים, אבל יש לה דריסה בכל העופות, אפי' בגסה שבהם. כלב אין לו דריסה כלל כלב אפי' בעופות. ואם ניקב עד החלל, דינו כקוף שניקב לחלל (מחבר). שנתבאר בסי' נ"א (ש"ך), ועיין באות ג' דיניו. ואם בשן ניקב, אם הוא רחב יש לו בדיקה כמו בקנה רחב המבואר בסימן נ"א (שפ"ד). שאר חיות טמאות, כל שאינה גסה חיות טמאות מהזאב, אין לה דריסה בגדולה שבדקה, ככבשים ועזים, אפילו הוא גסה כזאב, אבל יש לה דריסה בגדיים וטלאים, וכ"ש בעופות. ואם היתה גסה מזאב, דינה כזאב, ויש לה דריסה בדקה אבל לא בגסה, ואפי' הוא גדולה כארי. היתה גסה יותר מארי, הרי היא כארי, ויש לה דריסה בכל (מחבר). ויש מחמירין עוד, דכל שהיא מזאב ולמעלה, יש לה דריסה אפי' בבהמה גסה. ויש לחוש לחומרא דב. נמר. (רמ"א). אבל זאב עצמו לא. וגם יש להחמיר בדב ונמר ודדריסי בבהמה גסה. מיהו למכרו לעכו"ם, פשיטא דשרי. ודוקא לחומרא חיישינן ולא לקולא.

אפי' בקטנה שבהן, כגון דריסת הזאב בעגלים, אבל יש לו דריסה בדקה, ואפי' בגדולה שבדקות כגון כבשים גדולים (מחבר). כיון דהרבה פוסקים אוסדים בזאב אפי' בבהמה גסה, לפ"ז היכא דאפשר למוכרו לעכו"ם בלא הפסד, יש למכרו, ואסור לשחטו (ש"ך). גם בעגלים יש להחמיר במקום שאין הפ"מ, ולמכרו לעכו"ם, אף ע"פ שצריך לזלזל קצת מדמי המכירה, חייב למכרו, הואיל ובלא"ה יש פוסקים אוסדים בזאב אפי' בגסה (שם). ומיהו בה"י כתב המנהג לאסור באכילה. וכ' בל"י, א', דאם ידע הקצב וקנה, יש לקונסו אף לאחר שנשחט, והוה ה"מ ע"ש. ודאי למיגרד מילתא, ראוי הוא. ומ"מ ספק דרוסת הזאב יש לצדד ולהקל, עיין מה שכ' ט"ז (שפ"ד א'). והנה בספק דרוסה בזאב, היה נראה להקל, דהוה ס"ס, שמא הלכה כמאן דמיקל, ושמא לא דריס כו'. ומ"מ מאחר שהש"ך היקל בה"מ, יש לצדד ולהקל באיפשר בספק דרוסת הזאב, וכעת צ"ע בזה. מעשה בגוי שמכר פרה לישראל והיה בה חבלה בגופה, ושאלו אותו ואמר, שהזאב פגע בו יותר משלש שנים, אם רשאי הישראל ליקח הפרה לעצמו או אסור כו'. ומיהו אם כבר לקחה והגוי אינו רוצה לחזור, ויש ה"מ, כדאי ה"ט"ז ושאר אחרונים המתירים בדרוסת הזאב בה"מ, אבל לא בענין אחר (מש"ז, ג').

א ח ל בשר תאווה ר ח ל

היה כזונת חטא של אדם הראשון, שלא היה חסץ להיות עומד רק הולך. והכזונה באומרו אשר יעשה טוב ולא יחטא, מכוון על העשייה הגסה המחויבים בטבע במעשה האדם כאשר הוא אדם יסודו מעטר, הסיבה הראשונה להביא את האדם להתעוררת. למה הדבר דומה לאש הנעשה מדברים גסים ופשוטים כמו עץ וגחלים הניתן תחת מכוונה של מים שממנה זורם של רוח המניע את המכונות השונות שמהם נברא הכח של אש החשמל וכדומה. שהגם שהסיבה הראשונה היתה הכת של אש גס ופשוט, אבל הסיבה השנייה כבר היתה לכח של אש ממדריגה גבוה ביותר. והסיבה השלישית הבאה מכח אש החשמל כבר הגיעה למדריגה יותר גבוה מעל גבוה להוציא כת גדול של אש כזה של בקיעת האטאם. כן הוא עילול העילות וסיבות הסיבות של כח האש הנמצא כאדם, שצריך להתחיל כגוד של רתיחות אש גס ופשוט, כדי להשתמש בו אח"כ לדברים גבוהים ונעלים. וזה הוא שמכוין באמרו יחטא בגוד של ויבטא יחמתני אמ"י (תהלים). כלומר העשייה הפשוטה הסיבה הראשונה הנחשבת לחטא אם אינם משתמשים בה לדבר יותר גבוה, אבל לא יעלה על הרעת שרוצה לומר חטא ממש, כי זה לא רק שאינו נקרא צדיק, אלא הוא בגדר רשע ר"ל. וכמבואר בחז"ל, אמר ר' יוחנן, כל הנביאים כולם לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה. אבל צדיקים גמורים (ישעיה, ס"ד) עין לא ראתה אלקים זולתך, ופליגי דר' אבהו, דאמר ר' אבהו, במקום שבע"ת עומדין, אין צדיקים גמורים עומדין. שנא' (ישעיה, ג"ו) שלום שלום לרחוק ולקרוב כו'. ור' יוחנן אמר לך, מאי קרוב, שהיה קרוב לעבירה ונתרחק ממנה (ברכות, ל"ד). ולא מיירי בחטא ועבר עבירה בפועל, דאי"כ לא הוי קרי ליה קרוב לדבר עבירה. אלא דר"ל, שהיה קרוב לפי מחשבתו לעבור עבירה, וגבר על יצרו ולא עבר. והיינו בעלי תשובה ממחשבתו כו'. דודאי בזה שגבר על יצרו, סבר ר' אבהו כי יש לו מעלה יתירה על הצדיקים גמורים שלא היה בהן הסתת היצר כלל כו' (מהרש"א). ובדרך זה של בעלי תשובה מונח היסוד להתפתחות ולחידוש העולם, שאין העולם קיים בלעדו. ומטעם זה נבראת התשובה קודם בריאת העולם, כי אין העולם ראוי לבריאה בלעדו. ונחשבת לאחר מהתרי"ג מצות לשיטת הרמב"ם. שלכאורה יקשה הלא לאו כל אדם מחויב במצוה זו רק הבעלי עבירה. ולדברינו נ"חא, כי הכל חייבים בחשובה, כלומר לחזור לאחוריו ולבדוק במעשיו להביא בהם

שלמעלה ממנו. ונשר דינו כגס, ש"ך), שיש לו דריסה בכל העופות (רמ"א).

כלוב מלא עופות, ונשמע ברדלם, טחור. קול צעקה בלילה, ואומרים שהיה ע"י ברדלם שקודין טחור, והעלה הב"ח דטחור יש לו דריסה כמו חולדה. דבפסחים חשיב חולדה וברדלם בהודי. אלא דהיה ספק שמא לא על בכלוב, אף שהיה באותו חדר, מ"מ לא על מיקרי, כיון שכלוב הוא מוקף בפ"ע בקנים (פמ"ג).

(ד)

להציל הנדרס כל אלו שאמרנו שיש להם דריסה, בין אם באים להציל הנדרס ממנו, בין אם אין באים להצילו (מחבר).

(ה)

חתולים כלול יש אומרים, שעכשיו נוהגים תרנגולים היתר בחתולים הנכנסין כלול של תרנגולים, ואעפ"י שהיה דאוי לחוש בדבר, סמכינן על שחתולים שלנו הם בני תרבות, וכל שלא הכהו אין חוששין (מחבר). משמע, אבל הכהו, חוששין, חכהו ומהרשב"א משמע, דוקא ברדף והכהו, מ"מ אין להקל בהכאה גדידא, וצ"ע לדינא אם מותר למכרו לעכו"ם משום ס"ס, שמא לא יחזור וימכור לישדאל, ואת"ל יחזור, שמא לא היה דורס אלא דרך שחוק (ש"ך). ויש אומרים, שכל שאינו מניח ידו עליו דרך הכאה, אלא שעומדים זא"ז ומניח ידו עליו, ודאי דרך שחוק בעלמא הוא. וה"ה בנכנס כלול של

כגון לענין כיסוי הדם, דקיי"ל השוחט את הטרפה פטור מביסוי. וכן לענין מתנות, אם תפס הכהן אין מוציאין מידו, וזה ברור (ש"ך). וכנ"ה בהגהת ב"י, י"ג, כתב, לחומדא, היינו מצד החומדא ולא מן הדין. והלכך בה"מ שרי באכילה בדב ונמר (פמ"ג).

(ב)

דריסה לעופות כל העופות אין דריסה בבהמה להם בבהמה, אפי בגדיים

וטלאים, חוץ מהנץ שיש לו דריסה בגדיים וטלאים (וכ"ש הגס, שיש לו דריסה יותר מהנץ, ש"ך). והוא שיקוב בצפרנו לבית החלל, שאז מטיל ארס (מחבר). דלא גרע מקוץ שניקב לחלל. וקצרתי כאן, כיון דאנן לא בקיאיין בבדיקת דריסה, א"כ יש להטריף בכל ענין. ועיין לקמן ט"ז, דאפי' באותן מקומות שאין נקיבתן במשהו, דרוסה פוסל במשהו, דארס שורף בכולו (ש"ך).

(ג)

דריסת הנץ הנץ יש לו דריסה אפי' בעוף גדול ממנו, ובלבד שיהיה מן הדק כתורים ובני יונה. אבל לא בתרנגולת ושלמעלה הימנו. ודוקא בגדולים, אבל בקטנים יש להם דריסה (מחבר, רמ"א). ושאר עופות הדורסים, יש להם דריסה בעוף שכמותם, (אפילו אותן שלמטה מהנץ, יש להם דריסה בעוף שכמותו. ואותן שלמעלה מהנץ, דינו כנץ ממש, דדרסי אפי' בעוף הגדול מהם. מיהו היינו דוקא במין העוף הדק דומיא דנץ, כן פסק רש"ל, ש"ך). אבל לא בעוף שהוא גדול מהם, חוץ מן הגס שקורין פלקין (וכ"ש אותן

ר ח ל

בשר תאוה

א ח ל

חיקון מצד אחד. וללמוד לדעת מלאכת מחשבת בחכמת הנסיה והסיבוב בכוחות הטבע שבקרבן להחזיר אותם בתשובה לצד הטוב והמועיל בדרך ההתפחחות לנקודת התיכונה של שלימות בבחינת, חשבתי דרכי, ואשיבה רגלי אל עדותיך מצד שני, ולזה נחוץ ומועיל הסייעתא דשמיא, כמדומן בחו"ל, יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ויום, ולולי ד' בעזרו לא היה יכול לעמוד בו. שלכאורה תמוה, א"כ בטלה הבחירה. אך הכוונה, שאין הקב"ה עוזרו לבטל את היצר מקרבנו, רק נוחן לו חכמה ודעת איך לנטות את הרגש והתאוה הזאת לדברים המועילים.

ובדורות הקדמונים, בימי הנוער של האנושיית, שלא היו עוד מפותחים ביותר, לא ידעו מחכמת הנסיה והסיבוב של כוחות הטבעיים לצד הטוב והמועיל, התגברות כוחות הטבע הביאו עליהם צרות צדורות רבות ורעות. והקלימקס של ההשחתה ורשעות בעולם מחיי ההפקר, הגיע בהימים של זור המבול, שהשחית כל בשר את דרכו על הארץ, עד שלא היה כבר שום אופן המציאות של קיום וחיים בעולם. כי כל דור המבול העולם היה נמצא בגדר של חיות רעות וטרפות, איש כל הישר בעיניו יעשה, בלי שום הגבלה בכוחות הטבעיים הפראים שבקרבנו, ואיש את דעהו חיים בלעו, עד שנגמר בדעת ההשגחה לעשות קץ לכל בשר, לברור להם מיתה יפה בהבאת מבול של מים לעולם. ומכל האנשים בימים ההם, לא נמצא רק אחד שהשפעתם הרעה לא הגיע ללבנו, ובנחר מההשגחה להניחו לחיים, כמדומן בשם "נח", ולנסוע מכינו עולם חדש, להיות ממשיך את מין אדם, אחד המיוחד מבעלי חיים המדברים. ואחר זור המבול, הגם שלא נשאר רק איש צדיק אחד ובניו בלי שום השפעות רעות מבחוץ, רצון ההשגחה היה להביא קצת שינוי עירוכין בחיי האדם שלא יחזור על הראשונות בדורות הבאים, כי יצר לב האדם רע מנעוריו. ואם נח היה איש

הרי זה כשר (מחבר). שהארס עם נטילת צפרניו הוא זורק (ט"ז). ואפי' האדים הבשר נגד המעיים ל"ח, כמו דלא חיישינן בעלמא כד לא מספקינן בדרוסה כלל (ר"ן, ש"ך, ט"ז). שלא הוציא צפרנו כו'. דבשעת נטילה מטיל ארס (ט"ז) לאו דוקא, אלא ה"ה נשאר הציפורן בשעה ששמוט היד כו'. ומ"ש המחבר אם בא וצפורן תחובה חוששין שמא דרס וחזר ודרס, היינו ציפורן עם היד, הא ציפורן לחוד, בלא"ה אסור וכאמור. כתב הפר"ח כו' שאם בשעת יציאת נפש של דורס שמוט ידו, אין לו כח באותו השעה להטיל ארס. ואם התחיל למשוך קצת הציפורן והומת, טרפה, דמתחילת המשכה מטיל הארס, ולא דוקא בסופו, ע"ש (פמ"ג).

תחוב בו צפורן בד"א, כשראינו מתחילה ועד סוף, אבל אם בא לפנינו וצפורן תחובה בו, חוששין שמא דרס וחזר ודרס (מחבר), ומיירי שהיה שם חיה או עוף הדורסים, אבל בלא"ה אמרינן דהצפורן בא לו מעלמא (ט"ז). ולמעשה ראוי להחמיר, דבשליפת יד, אף שהצפורן נשאר, אסור. וכן הלכה (פמ"ג).

הצדדים בעופות הדורסים ולפיכך אותם הצדין בעופות הדורסים, אפילו שחטו הנדרס קודם שהסיר צפרנו, אסור. שכן דרך שמכה בו כמה פעמים עד שיצדנו, ואפי' ראינו שלא דרס אותו קודם לכן, חיישינן ליה. לפי שלפעמים כשהנץ רודף

תרנגולים, והוא שותק והם צוחים, ולא ידענו אם הכה בהם. ובכל אלו יש היתר למכור לעכו"ם, ויותר טוב להמיתם תחילה (ט"ז). ולפי זה בחתולין שלנו שעולין מבחוץ, עיין ב"י ופוסקים. יראה דאסור למוכרו לש"ך, ולט"ז שרינן, דהם בני תרבות אמרינן דרך שחוק היה. ומ"מ לא ידענא על מה סומכין העולם, דכמה פעמים מכה דרך רדיפה, ודאי אסור אף למכרו וכאמור (פמ"ג).

(ו)

דרסה ברגלה; נשכה; אין דריסה אלא ביד ובצפורן, אבל דרסה ברגלה ונשכה בשינה, לא הוה אלא כקוץ בעלמא (מחבר). לאפוקי רגלים אחרונים של חיה. אבל עוף דאין לו אלא שתי רגלים, לא שייך לפלוגי ביה, ודורס ברגליו (ש"ך). ולא באנפיים, כמ"ש הפרישה, דאין דריסה אלא ביד, אחיה קאי. וה"ה שן אין בו דרסה (פמ"ג).

(ז)

דריסה שלא מדעת אין דריסה אלא מדעת הדורס, אבל שלא מדעתו, כגון שנפל עליו דרך מקרה, ונתחב בו צפרנו, לא הוה דריסה (מחבר). וה"ה אם היה הדורס ישן, והכה הבהמה שלא מדעת (ש"ך).

(ח)

דריסה מחיים אין דריסה אלא מחיים של הדורס ונדרס, כיצד הרי שנעץ צפרנו בנדרס, ועד שלא הוציא צפרנו, הומת הדורס, או חתכו ידו או גשחט הנדרס,

א ח ל ב ש ר ת א ו ה ר ח ל

צדיק מי יודע שגם בניו יהיו צדיקים כמוהו בדורות הבאים. ונגמד בהחלט שלא טוב היות האדם לבדו בידו הכוחות הפנימים הרעים מנעוריו כמו שהיה בדורות הראשונים עד דוד המבול, שהיה האדם בנגד של הפקדות בלי שום חסות ומגן בפני האויב הפנימי. וניתן להם לשמידה את השבע מצות, הידועים בשם "מצות בני נח", השמידה הראשונה נגד הנטיות הטבעיות הרעים האורבים על האדם מנעוריו. כמבואר במפרשים, שהמצות נקראים שומרים המשמרים את האדם בדרכי חייו המסוכנים. וכמדרומו בדברי שלמה "תורתו אל העזובו כו', אל תעזבהו ותשמרן, אהביה, ותצרך כו' עטרת תסארת תמגנך" (משלי, ד'). כי נר מצות ותורה אור להאיר הדרך אשר ילך בו האדם. ומבואר בחז"ל, שהתורה והמצות מגינות על האדם בעידן דעוסקים בהן, וגם בזמן שאין עוסקים בהן. ואומר "לא אוסיף לקלל עוד את האדמה כו', כי יצר לב האדם רע מנעוריו" כו' (נח). ולכן צדיקים טיפול וחינוך להביא תיקון בהדרגה להסיר הרע מיצר לב האדם הנטבע בקרבו, ע"י מצות וחוקים שונים הנחשבים כעין עצות טובות איך להשתמש ברגש הפנימי למעשים טובים וישרים. ובפסוק הנזכר, נגלה הסוד והונח היסוד לצורך הדבר של נתינת המצות, כי יצר לב האדם רע מנעוריו, וניתנו המצות לצרף בהן את האדם וכוחותיו הפנימים הדורשים להתפתחות ותיקון. וההכרח היה דורש היסוד לנתינת המצוות המצאה חדשה, לצדוף הסוגים שבמעשה האנשים הגסים, ולהוציא מהם יקר מזולל, טהור מטמא, אור מחושך בעזרת מעשי המצות. והחידוש שבהמצאה הזאת היא להוציא הניצוצות, הויטמינין הרוחניים דוקא מהקליפה הגסה שבמעשי בני אדם בחיים היום יומיים, ולהשתמש בהניצוצות הקדושות הללו, להביא בהן אור חדש, ורוח חיים שיש בהם יראת שמים ויראת חטא. ואחר שבאנו לידי ההנחה, כי הסיבה שנשבע ד' שלא יוסיף להביא עוד מבול על הארץ הוא, כי יצר לב האדם רע מנעוריו ודורש החפתחות וטיפול רב להשלים את כוחות הטבע ולסבבם לדבר המועיל, וכי נמצא

מהרבה, הרי שאוסר משום דצאן רבות והרבה זאבים, ובחצר, הא בבקעה, אפי' כמה זאבים לא חיישינן כו'. ומה שיש לדקדק בדברי תשובת אלו אבאר באות כ"ח (פמ"ג). הט"ז העלה, דבהמות דוקא במקום שהן רועות בלי מחיצה, ועופות במקום רחב שרי, אף במחיצות שפורחין באויר, והוה כלא עאל, כל שיש לומר לא השיגם. ולהתיר למוכרו במקום רחב בבהמות, אפשר דיסכים ש"ך, כ"ד, דמותר למוכרו. כתב הכנ"ה, כ"ג, דרוחב כחצר המשכן מאה על חמשים הוה רחב, ולגבי עופות הוה דיר מקום רחב כשהדורס חיה, אבל עוף לא, דפורח ג"כ באויר. הגה מה שהקיל כחצר המשכן, אם בנו למ"ש הב"ח לדייק דוקא רועות בלי מחיצה, משמע דאין להקל. ומ"ש להחמיר בעוף הדורס, לשון הש"ע מורה במ"ש עוף הדורס לכלוב או לול שלהם, משמע הא לחצר ודיר אף עוף הדורס שרי, שמא לא השיגם, ולא ידענא מנא ליה להחמיר בהא. ומיהו כשאין הדיר מקורה, גם הוא יודה דאפשר דברחו באויר לחוץ, וזה ברור.

ודע דסבור הייתי לומר כו'. אמנם מסתימת הפוסקים משמע, קטע אף במקום רחב שרי, ולא אסר אלא מכניס ידו לפנים. ומיהו מיירי, שודאי יכול להשיגם אלא ע"י טורח, דאל"ה הוה כלא על שמא לא השיגם ביד, נ"ל (פמ"ג). וכן עוף דורס שנכנס דורס נכנס לכלוב לכלוב מלא עוף, או ללול של תרנגולים, חוששין שמא דרס. בד"א, כשהוא שותק והם שותקין, אבל לא אם הוא זחם שותקים, או הוא זחם מקרקרים, אין חוששין

אחר העוף, מכהו בצפרנו דרך פריחתו (מחבר).
(ט)

ספק דרוסה חוששין לספק דרוסה. כגון אם ראו ארי שנכנס בין השוורים למקום צר, שאינם יכולין לברוח מפניו, כגון שנכנס לדיר שלהם (מחבר). ובמקום רחב, אפי' נמצא אחד מהן דרוסה, מקום רחב אין חוששין לאינך, ואמרינן לא השיגם, מהרש"ל, מביאו בהגהת דרישה, וכ"כ שאר אחרונים (ש"ך). ואף הב"י יודה לזה, אלא בנמצא ציפורן אוסר אותו השור (פמ"ג). יש מהאחרונים שכתבו, דלא מיקרי מקום רחב, אלא בקעה שאינה מוקפת גדר ומחיצה, אבל בחצר שמוקף גדר ומחיצה, חוששין. אבל בעופות דנשמטין מהדורס אנה ואנה, לא חיישינן בחצר רחב, אלא בכלוב שהוא להם מקום צר, וכן כתב הב"ח. מיהו מותר למכרו לעכו"ם, אף בהמה בחצר רחב המוקף, כיון דיש אחרונים מקילין בזה, ה"ל ספיקא דדינא (ש"ך). עיין בל"י י"א כו', אם סבכו ב' או ג' זאבים עדר בהמה דקה, הוה מקום צר, עכ"ל. ואני לא מצאתי זה ביש"ש, אמנם בצ"צ, ק"ה, מבואר ההיפך, חצר גדול שערו נעולים, ומצאו ב' כבשים הרוגים, צידד דלמ"ב הוה מקום רחב. ואח"כ כתב דאין הלכה כמ"ב, אלא מטעם נח רוגזיה, אלמא אף דהיו ב' זאבים בבקעה כה"ג, הוה מקום רחב. ועיין תשובת מהר"מ מלובלין, ק"ד, בחצר רחב מאד, והיו כמה זאבים, כתב דהכל לפי רוחב החצר, וכיון שהיה צאן הרבה, הדבר ידוע שצאן אחת יכולה להשמט יותר מהרבה, וגם מזאב א' יכולה להשמט, ולא

א ח ל ב ש ר ת א ו ה ר ח ל

ניצוין קדישין ונטמן קרן אור גם בחושך וערפל, נקל להבין הכוונה של סימן הקשת בענן לאות ברית שלא יביא עוד מבול לעולם. וזהו שאמר "את קשתי נתתי בענן" (קושית המפרשים ידועה).
הקשת בענן ועיין באבן עזרא שפ"י נתתי כעת) ישמיעני בלקיחת הופעה טבעית זו לאות הברית, לרמוז על תוכן טעם הכמוס בכריתת ברית זה, לסי פ"י המפרשים בפסוק בין אלקים ובין נפש חיה, וז"ל, בין מדת הדין וביניהם, כשתבוא מדת הדין בזמן מן הזמנים, כשירעו וישחיתו אנשים את דרכם כמו שעשו בדור המבול, לקטרג עליהם ולחייב אותם בדין אני רואה את האות הזה ונוכח (עיין רש"י).
הקשת ישתמש ללימוד זכות על בני אדם, כי לאחר עמל ויגיעה בטיפול וחינוך יכולים להוציא אור גם מהמעשים המגושמים, וגם ממעשה הרשעים, כמו שנראה מראה הקשת בחשכות הענן. כי חושך מרמוז לרשעים, כמבואר (תהלים, ק"ז) תשת חושך כו', אלו הרשעים שבו כו' (ב"מ, פ"ג). ואמר, והיה בענני ענן על הארץ, כלומר כשהארץ תכסה חושך ע"י מעשה רשע, המחשך את הארץ, ויעלה במחשבתו להביא חושך ואבדון בעולם, אז ונראתה הקשת בענן. לרמוז וללמד זכות כי גם בדבר חושך כענן, נראים קרני אור וזוהר, ולרמוז שבהמשך הזמנים של התפתחות האנושית, תתגלה ניצוץ האור גם בלב כל האנשים ויחזרו למוטב.

וכשם שהקשת בענן, לא יתן הגחונים, רק ע"י השפעת קרני אור השמש, כך לא יאיר האור מתוך החשיכה, רק ע"י השפעת קרני אור זרוע לצדיק. ונכון להעיד, שכשם שצריכים להכיר את יתרון האור מן החושך, כך צריכים להכיר את יתרון האור מן האור. כי אור המאיר הגנוז, הוא האור זרוע לצדיק הנגלה ע"י התורה, אבל כשהרשעים משתמשים

בהרג אחד מהן, דוקא שלא ראינו שדרס עוד אחרים, אבל אם דרס אחרים הרי ראינו שלא נח רוגזיה, וכל מה שבדיר אסור (רמ"א). וה"ה אם פצע אחרים, דחד טעמא הוא, דלא נח רוגזיה (ט"ז). ומשמע, כל מקצתן נדרסין שנמצאים מקצתם נדרסין, אפי' לא ידעינן שדרסן אחר שהרג אחד מהם, כולם אסורים (ש"ך). ואם הרגם שנים או יותר, איכא פלוגתיה בין הפוסקים, אי אמרינן דנח רוגזיה או לא, ודעת הט"ז להקל, אם לא בלול של תרנגולים יש להחמיר בכל גוני (ט"ז). ודע, דאם היו ב' זאבים ומצאו שני כבשים הרוגים, אפי' למאן דמחמיר, הכא שרינן, דכ"א קטע חד, כן מבואר בצ"צ. ולפ"ז ב' זאבים וכבש אחד תרוג, אסורים כולם דאחד לא נח רוגזיה, ושמא דרס. אמנם כן מה שהחמיר המ"ב אם דרס עוד ולא ידעינן אימתי ממ"נ אסור, אי קודם שמא עוד דרס כו' אמת ויציב כו' סוף דבר, ב' זאבים וב' כבשים הרוגים, ודאי מותרים לכולי עלמא, וכמשמעות הצ"צ בו' (פמ"ג).

(י)

חתולים מכניסים ידיהם לכלוב בד"א שאם חתך ראשו של אחד מהם, אין חוששין לאחרים, דוקא כשנכנס לתוכו ועמד עמהם, אבל כגון אלו החתולים, שעולין על כלוב מלא עוף, ומכניסין ידיהם מבפנים ודורסים, אע"ג דקטעיה לרישיה, דחר מינייהו לא נח רוגזיה, משום הכי דמתוך שהם בורחים, אף הוא כועס עליהם (מחבר).

(מחבר). בשניהם שותקין, אמרינן שלמא עבדי בהדדי, ובשניהם מקרקרין, אמרינן שכל אחד ירא מחבירו (ט"ז). ואם חתך ראשו של אחד מהם, אין חוששין חתך ראשו של אחד לאחרים, אפי' הוא שותק והם מקרקרין, דאמרינן כבר נח רוגזיה (מחבר). וה"ה חרגו ולא חתך, נמי דינא הכי (ש"ך), וכתב בצ"צ, ק' וק"ה, דבעינן דוקא שראה הזאב בעינו שמתה הבהמה, הא כל שמתה אח"כ לא נח רוגזיה. וכ' עוד, דאם מצא למחר מת, חיישינן שמא אח"כ מתה, אבל קטע ודאי אף למחרתו שרי. עוד התיר בסי' ק' בחצר שהיה הפתח פתוח וסולם מונח ארצה גבוה אמה, והצאן יכולין לקפוץ מע"ג הסולם, הוה כבקעה, עב"ל. הנה מה שהתיר בסולם אפשר להקל, ביון דבלא"ה מ"ב מתיר בחצר רחב. ומ"ש דמצאו למחר אסור, שמא אח"כ מתו כו', מ"מ בה"מ יש להתיר כו' (פמ"ג). ודוקא בשהרגו, אבל פצע אחד מהם, חוששין לכולם, פצע אחד דכ"ש שחמתו בערה בו כשהציל עצמו ולא הרגו (מחבר). משמע אפי' הוא והם שותקין כולן אסורין (ש"ך). וא"י מה מלמדנו, השתא ציפורן תחובה לו, דאיכא ס"ס לשאר שוורים אסרינן סי"ד, כ"ש כאן כו'. ומיהו במקום רחב דמתיר הט"ז אותו השור דלא כב"י, יש לעיין ביה לענין היתר מכירה. אבל ודאי נמצא מקום ציפורן, אף במקום רחב, אותו השור הוה ודאי נדרס אף לט"ז, ואיסור המכירה פשוט הוא (פמ"ג) ואפי'

א ח ל ב ש ר ת א ו ה ר ח ל

באור, הם מביאים חושך לעולם. כמבואר בספר זוהר הקדוש בפסוק, וילן שם בלילה ההוא, כי בא השמש, התחיל להתרעם לפני קונו על דאתעבר מיניה שולסנא דשימשא, ואתיהב לעשיו (זוהר חדש כ"ז), ופי' וילן שם, לשון תלונה. כמרומז בחז"ל, והארץ היתה תוהו ובוהו, אלו מעשיהם של רשעים, וירא את האור כי טוב, אלו מעשיהם של צדיקים (ב"ר). כמו שראינו, שהרבה פעמים כי האור נעשה למכשול אם נמסר בידם של מורדי אור... וזהו שמתאונן הנביא ואומר הוי כו', שמים אור לחושך (ישעיה, ה'). כלומר, מביאים חושך בעזרת האור. ונאמר בחז"ל, דרש ר' שמלאי, מאי דכתיב (עמוס, ד) אוי המתאווים את יום ד', למה זה לכם יום ד', הוא חושך ולא אור. משל לתרנגול ועטלף, שהיו מצפים לאור. א"ל תרנגול לעטלף, אני מצפה לאורה, שאורה שלי היא (שיש לי עינים לראות, ונמצאתי נהנית בה, כך ישראל כו', אבל העכו"ם כו', הרי הוא לכם חושך ולא אור, (רש"י) ואתה למה לך אורה (סנהדרין, ע"ט). כלומר, הצדיקים יש להם עינים, ויכולים להנות, ולהיות מהנה לאחרים מן האור, לא כן הרשעים, כי האור שלהם הוא הגורם להרבית את הרע בעולם. וזהו שמרומז בקרא "גר מצוה, ותורה אורי, ר"ל, הארת הנר מביא את הצדיקים לידי עשיית המצוה, וזריחת האור מביאם ללימוד וקיום התורה. לא כן הרשעים, שאין תקומה לעולם רק בהעדר האור מהם. ונאמר בגמרא, דא"ל ההוא צדוקי לרבי אבהו, אימתי אתי משיח, א"ל לחי חסי להו חשוכי להנהו אינשי כו', קרא כתיב (ישעיה, ס') כי הנה החושך יכסה ארץ, וערפל לאומים, ועליך יורח ד' (סנהדרין, שם). כי הפעולה הטובה אינה יכולה להיות בסוב, אם הפועל שהוא הגורם העקרי אינו מניח את חותמו הטוב עליה, כן הוא באור החיים, וכן הוא בכל המעשים הנעשים בידי אדם. לכן הארת האור צריך לבוא רק מהצדיקים ישרי לב. וזהו הוא ההסבר בדברי הכתוב, לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל (דברים, י"ז). אפי' אומר לך

יודה, ודרוסה שכיח הוא (ט"ז). מ"מ הוה כספק עייל, כיון שלא ראינו נכנס (פמ"ג), וכבר נתבאר לעיל, ל"ג, אם מבעבע דם בצואר, נוהגים לאסור (רמ"א). אם הקנה שלפנינו הוא רחב, יש להכשיר אפי' לדין, ודוקא בנקב משהו לא בקאינו, משא"כ בכה"ג. ועיין סי' נ"א, ב' (ש"ך).

(יד)

צפורן תלושה בגבו ארי שנכנס בין השוורים ונמצאת צפורן של הארי תלושה ויושבת בגבו של אחד מהם. בין אם הצפורן לחה או יבשה, חוששין לה (מחבר) ואינו דומה למ"ש לעיל שאינו מטיל ארס אלא אחר נטילת הצפורן, דהתם הצפורן נשאר מחובר ביד, אבל כאן שנשמט הצפורן ובשעה שנוטל היד משם, מטיל ארס (ט"ז). אי נמי הכי חיישינן שמא דרס וחזר ודרס כבסעיף ט' (נה"כ). וכ' ב"י, ומשמע דוקא שראו שנכנס האדי, אבל לא ראו שנכנס תולין לומר שצפורן זה היה בכותל, והוי ס"ס. ואע"ג דזה לא מקרי ס"ס גמור, דהא גם בצד הראשון, שאימר לא נכנס אדי, צריך לומר שצפורן זה בא מכותל, מ"מ סמכינן ארובא (ט"ז). ולענין דינא יראה להקל כפרישה וט"ז, וכן משמעות ד"מ דחד ספיקא הוי, ואפ"ה כשר (פמ"ג). כתב הכנ"ה,

כ"ט, נמצא צפורן צפורן בא' וחב' חרוג בא' והב' חרוג, יש לומר דדמי למ"ב ושמא בכותל נתחכך, כיון דקטע נח רוגזיה, ואם נמצא צפורן בהרוג יש לספק, שמא כמו שדרס לזה מקודם, ה"ה לאחר עכ"ל. הנה ברין נמצא צפורן בהרוג יראה להתיר השאר אף בהן צווחים כמ"ש הגהת פרישה, דאי איתא דדרס לאחר מקודם, היה לו להרוג, כיון שעל עסקי נפשות בא, ואין כח ביד הנדרס לברוח ממנו, וע"כ זה פגע בראשון ודרסו והרגו, ונח

דכיון שהוא יכול לדרוס כרצונו, אמדינן כי קטע דישא דחד נח רוגזיה, משא"כ בכלוב (ט"ז).

(יא)

בן תרבות שדרם במה דברים אמורים שאם הוא והם שותקים מותר, הני מילי דלא חזינן דנגע בהן, אבל היכא דחזינן דקפץ עלייהו כדרך הדורסים, אע"פ שהוא בן תרבות, אסור (מחבר). עש"ך, הראה מקום לאות י"ח, ושם מבואר דאפי' בן תרבות עם הבהמות והכאה בלא רדיפה, יש לאסור לדעתו לאכילה (פמ"ג).

(יב)

כספק אי שתק יש מי שאומר, דהיכא דלא ידעינן אי שתק ואי צוח, אי מקרקרין ואי שתקי חיישינן לה (מחבר). דלא אמרינן חוששין לספק דדיסה, אלא היכי דאיכא דיעותא הא לאו הכי, לא. דרוב חיות בחזקת שאינם דורסים הן (ש"ך). ויש אוסרים בכה"ג, ויש לחוש לדבר ואסור (רמ"א). הטעם, דכיון דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת, אין להקל מספק, ואין כאן ס"ס (ט"ז). למכרה לעכו"ם לכ"ע מותר, ובספר אפי' רברבי מיקל בה"מ (ש"ך).

(יג)

ספק נכנס חרום והא חוששין דוקא כשידענו שנכנס הארי, אבל אם הוא ספק אם נכנס או לא, או שהוא ספק ארי או כלב, או שמא בקנה נגף, אין חוששין. ודוקא כשיש לפנינו כלב וארי, או אדי וקנה, אבל אם בא לפנינו מבעבע דם, ולא ידענו במה, תולין במצוי, בין להקל בין להחמיר (מחבר). במצוי שניהם תולין להקל, ובאין מצוי הולכין אחר מצוי, ובוה אף הר"ן

א ח ל בשר תאוה ר ח ל

על ימין שהוא שמאל ב' (סנהדרין, פ"ט). העיקר הוא מי ומי הוא האומר והמגיד, אם הוא מן המיימינים, הוא יכול לפעול על כל דבר שיהיה לטוב, וכן להיפך כל פעולתם הוא לרעה. וזהו שאמר אברם ללוט, הפרד נא מעלי, אם השמאל ואימינה ואם הימין ואשמאילה (לך). כלומר, אם תלך למקום הראוי לפניך, לצד השמאל, ואימינה, ואם תלך אתה לימין, שהוא מקום הצדיקים אלך אני לצד שמאל, כי הצדיק מתקן המקום שהוא נמצא שם, אף אם המקום הוא מקום רשע. לא כן הרשעים, המקלקלים את מקומות הקדושים ומחללים אותם. וההתקרבות למחנה שכינה שמתקרבים הוא רק לקבל מזה תועלת גשמית. כמדומנו בחז"ל בפסוק, וגם ללוט ההולך עם אברם היה צאן ובקר ואהלים (שם). מי גרם שהיתה לו זאת, הליכתו עם אברם (חז"ל, רש"י). אבל אם הם מקבלים תועלת לעצמם, מביאים נזק לצדיקים העומדים עמהם, כי השכינה מתרחקת ממקום הזה, כמבואר בקרא, וד' אמר אל אברם אחרי הפרד לוט מעמו (לך). כל זמן שהרשע עמו, היה הדיבור פורש ממנו (רש"י). וזהו דבר ידוע בכל המקומות ובכל הזמנים, כי הרשעים מחזירים לבוא בנגיעה עם המשמשים בקודש, בבחינת כל הנוגע בהם יקדש, ודבר זה מביא נזק גדול להאנשי קודש, כי הם רוצים לצבוע את עצמם במראה טהור, וצריך להתרחק

ואפילו ודאי דרוסה יש לה היתר בבדיקה (מחבר). אם רק דאינו שדרסה, אפילו אין מקום הדריסה ניכר מבחוץ, מיקרי ודאי דרוסה, ודלא כהב"ח. מיהו אפי' ניכר מקום הדריסה מבחוץ, יש לה בדיקה לדעת המחבר. וקצרתי משום שאין אנו בקיאין, ואוסרים בכל ענין, כמ"ש בסי' י"ח (ש"ך). ומיהו בהאדים מבחוץ, יראה דאין להקל בשהה י"ב חודש, דהוה ודאי טרפה כו' (פמ"ג).

(טז)

סדר הבדיקה כיצד היא הבדיקה (לדעת המחבר, כי לדעת הרמ"א אין אנו בקיאין ואין נ"מ) שוחטין את הנדרס ובודקין כל החלל שלו מכף הירך (בשביל צומת הגידין) עד הקדקד. (והרוקח כתב, שצריך לבדוק המה, ש"ך. ונ"מ לדינא באי דאינו שלא הכה כ"א בקדקד דא"א בקיאין, וטרפה, פמ"ג) אם נמצא כולה שלימה מכל מיני טרפות, ולא נמצא בה רושם הדריסה, הרי זו מותרת (לפי דעת התוס' הבדיקה היא לאחר זמן הבדיקה שחיטה. אבל דעת רש"י, דהבדיקה היא מבחוץ בעודה בחיים, ולדידן אין נ"מ, ש"ך). ואם נמצא בה רושם הדריסה, אסורה. איזה רושם הדריסה, שיאדים הבשר כנגד בני מעים (וה"ה כנגד

דוגייה. אמנם הדין הראשון יש בו מהחקירה רע"כ לא אסר שמואל, אלא דאמר לו הכי והכי וחייש לס"ד, משא"כ הכא דאיכא סברא טובה, דאי איתא דמהארי בא, היה לו להרוג, כיון דעל עסקי נפשות בא, אלא בהרוג פגע תחילה, וצפורן זה מכותל היה, וכדאמרן, ועיין תוס' ד"ה רוב חולין נ"ג. ולדינא צ"ע כה"ג בדין הראשון (פמ"ג). (בצפורן תלושה בגבו דלעיל) ואפי' אם הוא שותק והם שותקין, וכ"ש אם מקום הצפורן או חמש צפרניו שמוטות מגבו, ולא לזה בלבד חוששין, אלא לכל השוורים שבדיר (מחבר). זה קאי ג"כ אשניהם שותקין. והעיקר דבמקום רחב, אפי' שלשה נדרסין אותו שהצפורן בגבו, מותר, דהצפורן אתי מעלמא. ומ"כ אם נמצא ג' נדרסין, יש להתיר השאר. ואינו דומה לתבשיל שנמצאים בו ג' תולעים, דאסור, (סי' פ"ד) דהתם אמדינן דודאי טבע של ירקות זה לגדל בו תולעים, משא"כ כאן, שכל בהמה יש לה חזקה טובה בפני עצמה, ומה יזיק איסור של אחד לחברתה (ט"ז).

(טז)

בדיקה לדרוסה הא רחוששין לדרוסה, היינו שלא להתירה בלא בדיקה, אבל אם בודקה ואינו מוצא בה רושם, כשרה.

א ח ל כ ש ר ת א ו ה ר ח ל

מהם. וזהו שאמר אברהם ללוט, הפרד נא מעליי, כי השכינה מתרחקת ממחנה זו, כמבואר לעיל. כי בתערובות כזאת אם יאחוז זמן רב נעשה בלבול העירוכין ולא ניכר מי הוא מי, איזהו אברהם ואיזהו לוט. כמבואר בחז"ל, שהיו הכל אומרים שקלסתר פגיו של לוט דומה לאברהם.

מ ב ו א ל מ א כ ל ו ת

תנו רבנן בשם ר' שמעון ב"י, הככר והמקל נתנו מכורכים מן השמים. אמר להם, אם שמרתם את התורה הרי כבר לאכול, ואם לאו הרי מקל ללקות בו. היכן הוא משמעו של זכר, אם תאבו ושמעתם טוב הארץ תאכלו, ואם תמאנו ומריתם חרב תאכלו (ספרי, עקב).

נכון להעיר בדבר הידוע, בשני הדברים הנחשבים להיות מהגורמים הראשיים, האחדאין בעד קלקול וחורבן בחיי החברה בכל דור ודור, ואלו הן: מלחמת הדת, ומלחמות המפלגות, בחיים החברותיים על המחיה ועל הכלכלה.

מעשה אבות, סימן לבנים.
אחדות חבורא. חיי החברה.

השני מיני מזונות, מזון הגוף ומזון הנפש, הצדיכים תיקון לשם קיום העולם ואושר החיים. התקנה הראשונה מצינו בראשית הדברים של עשרת הדברות. שם נאמר, אנכי ד' אלקיך כו', לא יהיה לך אלקים אחרים על פניי (יתרו). זוהי האזהרה על שניות אלקות, המביא לידי שפיכת דמים בעולם הנשפך כמים, ונחשב להם למלחמת מצוה כידוע. ובמניעת ההקדמה של האזהרה הזאת על אחרות אלקות, לא יתכן האזהרות האחרונות של רציחה גניבה ניאוף וכדומה. כי במלחמת הדת יש היתר על כל הדברים הנזכרים, ונחשב עוד למצוה. ומכאן תשובה ברורה אל התועים בדרכי החיים, וטועים לאמור, שבתחילת הדברות נזכרו דברים הנוגעים לו כביכול. ולדברינו, ניכרים דברי אמת שהכל נאמר רק לשם טובת האדם עצמו.

ומפני שכל אושר החיים תלוי בתיקון של שני הגורמים העקרים הללו, אבות אבותינו, כרחם אב על בנים, היו דואגים על זה, ובכובד ראש ושימת לב, היו נותנים ראשם ולבם בהלכה

מהני י"ב חודש, כיון דמהני בדיקה (ש"ך).
 ור"ל דלא הוי ודאי טרפה, וצריכין
 לידח אנו לידע איזה דריסה טרפה ודאי,
 ואיזה ספק, דמהני י"ב חודש, הנה
 אם האדים בשר בפנים, לא מהני מה ששהה
 י"ב חודש, דזה ודאי טרפה, וזאדים בחוץ,
 לרש"י הוה ודאי, ולתוס' והמחבר הוה ספק,
 וא"כ בהאדים בחוץ ולא בפנים, ושהה י"ב
 חודש, יש לכאודה להתיר, דהוה ספיקא
 פלוגתיה דרבוותא, אמרינן ג"כ אי חי, הלכה
 כמתיר, כמו שכ' הש"ך, מ"ח, וה"ה לידה
 מהני, וכ"ת דאיפשר שתלד, דהארס סופו
 לחלחלו ולשרוף תוך י"ב חודש, ומ"מ לע"ע,
 עדיין בריאה היא, ויכולה שתתעבר ותלד הא
 בורכא, דא"כ בדרוסה ליבעי כ"ד חודש, אלא
 ודאי משעה שהטיל ארס מאותה שעה, טרפה,
 והאוכל ממנה לוקה משום טרפה, שאין יכול
 לחיות מאותה שעה, י"ב חודש, וכל העומד
 לנקוב כנקוב דמי, ה"ה שאין מתעברת ותלד,
 וכבר חקרנו בזה במקום אחר, וראיה מהא
 דאמרינן וולד טרפה היכי משכחת לה בחולין
 נ"א, ואמאי לא כה"ג, אלא משעה שהטיל
 הארס, אין יכולה להתעבר ותלד, וכאמור
 (פמ"ג, מ"ב).

כתב הכנ"ה, מ"ד, אמ"ש הש"ך, ל"ב, י"ח,
 דא"א בקיאיין בהקפה, אם יש עוד צד מקילין,
 ה"ה כאן, ולפ"ד דדוסת הזאב בגסה נמי,

האברים שנטרפה בהם אם האדים או נתמסמס
 כנגדו, טרפה, ואפי' נגד צומת הגידין, ש"ך,
 שפ"ד, ל"ח). ואם נימק הבשר נגד בנ"מ, עד
 שנעשה כבשר שהרופא גוררו מהחבורה, רואין
 אותו בשר כאילו חסר וטרפה, ואם דרס
 בסימנים, משיאדימו כל שהוא הסימנים עצמן,
 טרפה, ואפי' אם האדים הקנה בכ"ש (מחבר).
 ואע"ג דקנה נקיבתו ברובו, מ"מ ארס סופו
 לישרף (ש"ך). וה"ה כבד וכדומה, וכן טחול
 בקולשיה טרפה, והוה ודאי ולא ספק אם רואין
 שהאדים (פמ"ג).

(יז)

תקנה לבחמה שנדרסה בהמה שנדרסה,
 אין לה תקנה
 בבדיקה, מפני שהושט אין לה בדיקה מבחוץ
 (מחבר). מיהו אם ידוע שדרסה במקום אחר
 ולא בושט, מהני בדיקה אף לבהמה (ש"ך).
 ולכאודה לדין אין נ"מ בכ"ז דא"א בקיאיין
 בבדיקה, ואפי' דרסה במקום א' שאין צריך
 לבדוק אלא המקום ההוא, אפ"ה א"א בקיאיין
 (פמ"ג).

(יח)

תקנת שחייה יש מי שאומר, בכל מקום
 שהוזכר שם בדיקה, כגון
 בדרוסה, נפולה, ושבורה בדורות הללו, ליכא
 למיקם אבדיקה שפיר, ולית ליה תקנתא אלא
 לשהויי י"ב חודש (מחבר). ואפי' ודאי דרוסה

א ח ל מבוא למאכלות ר ח ל

זו, והיו עוסקים באמונה להביא סדר ותיקון בהקלקלה הזאת, ובמעשיהם עשו סימן לבנים ולבניהם
 אחריהם לדורותם, ציונים בבחינת "בלוי פרינט", לכל בנין חייהם לעתיד לבוא, ומטרה אחת
 היתה בכל ימי חייהם ואורך ימיהם, לזרוע זרע קדוש וטהור, לכל השיטות והדרכים, האידעאליים
 הגדולים העתידים ומוכרחים לבוא, המשתמשים לעזרה והצלה בפני הפגעים רעים ומקרים רעים
 המתרגשים לכל אחד ואחד לפגוע בהן בדרכו הארוך של התפתחות העולם, עד הגיעו לנקודת
 הגובה של השתלמות, וכל אחד מהאבות הקדושים פלס וסלל את הדרך לפני בניו להורות להם
 איזהו הדרך הישר שיבור לו האדם בתקופות השונות של ימי חייו.

תיקון גדול בשני יסודות הקיום הנזכרים נתקן ע"י אברהם אבינו בזה, שהיה מרביץ ברבים
 את הרעיון של "אחדות אלקות", וכל ימיו היה עוסק להכניס את ההכרה הזאת בלבות בני דורו
 מצד אחד, והיה עוסק גם להביא תיקון ופתרון לשאלת המחיה והכלכלה להלכה ולמעשה מצד שני,
 כמבואר בקרא ובחז"ל, שהיה עוסק בענין זה במדה מרובה גבוה ורחבה בגדר כללי ופרטי, כמו
 שמצינו, שלא היה יצא ידי חובתו בהכנסת אורחים פרטי, שהיה ביתו פתוחה לרוחה בארבע
 פינותיו, רק היה הולך וסובב מעיר לעיר ומכפר לכפר, לנטות שם אוהלים לשם הכנסת אורחים,
 להספיק להם צרכיהם, כנאמר בקרא אצל אברהם, "ויטע אשל", ואמרו חז"ל, אשל ראשי תיבות
 אכילה שתיה לינה, (וירא, ב"ר, י"ח; אדר"נ, פ"ח).

היה משתדל בכל כוחותיו להפיץ ולפזר ברוח הקודש את הזריעה הטהורה של האידיאלים
 הגבוהים הנזכרים, הנחשבים בכל הזמנים ובכל המקומות ליסודות וצירים, שקיום העולם עומד
 וסובב עליהם, וכן מצינו ביצחק, שהיה עוסק בהפרובלם של הכלכלה, התחיל לדרוש בהנהגת הצדק
 בחיים החברותיים, ולמד לבניו, שכל אחד מחייב לעשות מטעמים מצידו אשר יצוד במלחמת
 החיים היום יומי, בבחינת שא נא כליך וקשתך כו', להרכיש צרכיו בבחינת נשיאות והתרוממות

צריך י"ב חודש, אלא שתתעבר, אבל פשיטא דגם בנקיבה מהני י"ב חודש. כתב מהרש"ל, דוקא תלוי בלידה, ולא בעיבוד לחוד, דאפשר שתתעבר, ולא תבוא לידי לידה (ש"ך). ובשנח מעוברת, י"ג חודש (שם) וכן הלכה (פמ"ג). ומשמעות הש"ע, דכזכר אף אי ודאי שהוליד, לא מהני לספק טרפה, ועיין כו"פ בזה (שם). וכן בעוף, אם גמרה להטיל כל שהייה בעוף הבצים של טעינה ראשונה, ושהתה כ"א יום, ואח"כ חזרה להטיל ביצים, כשרה, וכן אם לא הטילה ביצים זעולם, אם שהתה אחר שנולד בה ספק טרפה כ"א יום, והתחילה להטיל ביצים, כשרה, ויש אומרים שגם בזמן הזה בודקין, אלא שצריך לזהר להביא כל הבקאים בדבר (מחבר). ואנו בדורות האחרונים אין אם אנו בקיאים אנו בקיאים בבדיקה, ולכן בבדיקה המנהג להטריף כל דבר שיש לו ריעותא, ואין סומכין על בדיקתינו כלל. ולכן יש לנהוג כסברא ראשונה, ויש מחמירין עוד, דכל שצריכין להשחותו י"ב חודש, חיישינן לתקלה, ואפי' אינו אלא אחד העומד בספק, ואין למכרו לעכו"ם חי, אלא ימיתנו קודם, שמא יחזור וימכרנו לישראל, וכן הוא המנהג במדינות אלו (רמ"א). אבל היכא דאינו צריך

דהר"ב הכשיר בה"מ ויש לחוש כו', אמנם אין נוהגין כן, וגם שם הלכה אינו בן, עוד כתב באות מ"ה בשם רש"ל בדיקה בנתערבה דאם נתערבה באחרות, יכולין להתיר בהקפה, וה"ה בדרוסה שנתערבה, דיכולין להתיר ע"י בדיקה, ויראה מדבריו, דהא דאין אנו בקיאים, הוא להתיר אי' תורה, הא אי' דר', דמה"ת חד בתרי בטל, סומכין על בדיקתינו, ודין זה חידוש הוא בעינינו, ולא ידענא, דמה שכ' רש"ל הוא דין מפורש בש"ע סימן ק"א, קרקבן וראש כבש, ולמה תלה הדבר ביש"ש, והוא מתה"ר, קע"ט, כ"ו, ואין הטעם דלהתיר אחרות הוא, אלא דבזה אנו בקיאים, דהא בסי' פ"ג, ס"ד, מצא חתיכת דגים, אם יש בא' קשקשים, שרי, ולא הגיה הר"ב כלום, אלמא אף השתא אנו בקיאים, אם דומה בחיתוך ובמראה, ול"ד להקפה אם ניקב מחיים, דא"א בקיאים דבעינן הקפה יתירה, משא"כ דגים וקרקבן אף חד בחד סומכין על הקפה זו, אך אם נתערבה ובדקו, ונמצא א' שהאדים, אין תולין לומר זה הדרוסה, והותרו כולן, דומיא דנאבד לים הגדול, דא"א בקיאים כלל וצ"ע (שם). (בכל מקום שהוזכר בדיקה כו' ברורות הללו ליכא למיקם אבדיקה, ולית ליה תקנתא אלא לשהויי י"ב חודש), או בנקבה, שתתעבר ותלד (מחבר). כלומר דאין

א ה ל   מכווא למאכלות   ר ח ל

על טהרת הקודש על פי דרכי התורה ויסודי המאדאל ועטיק, ובדרך הנהגה זו, יהיה ראוי להיות אהוב על המקום ועל הבריות, כמרומז בדברי הכתוב, "ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו", ובזה יהיה ראוי לברכות מצד המקום ומצד הבריות, כנאמר, "כל שרוח הבריות נוחה הימנו, רוח המקום נוחה הימנו". ובדברי הברכות מרומז הדרך המסוגל להרכשת צרכיו באופן הנשא ומרומם, באמרו, "ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ" כו'. כלומר, צרכי פרנסה צריכים להיות מעבודת האדמה, המסוגל ביותר למצוא את צרכי ההספקה באמונה. ויותר גלוי ומפורש ניכרת הדאגה הגדולה בהענין של הספקת הצרכים באופן ישר, אצל יעקב אבינו, כמו שנאמר בקרא, "וידר יעקב נדר כו' אם יהיה אלקים עמדי, ושמרני בדרך הזה כו' ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש, ושבתו בשלום אל בית אבי" (ויצא), בשלום, שלם מן החטא (רש"י), ושמרני בדרך הזה, לא בקש בי אם על שמירת הנפש מן החטא כו'. ויש דרך, אשר על פיו יהיה כל ריב וכל נגע, והוא העושר המעוור עיני בעליו, ומונע את האדם מן הדרך הישר כו'. ע"כ אמר יעקב שיתן לו רק לחם לאכול ובגד ללבוש, דהיינו ההכרחית ולא מותרת כו', ובתנאי זה אוכל לשוב בשלום, שלם מן החטא כו' (כל"י). נראה מדבריו, שכל הדאגה שלו, וכל השמירה שהיה מבקש, היה בענין הזה של הרכשת הצרכים בצדק ויושר, כי על פת לחם יפשע גבר, ועל שתי לחם (אחד הוא הספקת הצרכים ואחד הוא אשה, בחינת הלחם אשר הוא אוכל) יבצעו תמימים. כלומר גם האנשים התמימים נכשלים בעבירות חמורות כאלו של גזל וחמס. כמרומז בחז"ל בפסוק של ושמרני, היינו מן ד' ראשי עבירות, והם ע"ז ג"ע, ש"ד, ולה"ר (מדרש). כידוע, שדאגת הקיום הוא הגורם הראשי המביא את האדם לידי פגישות ופגעים רעים וקאנפליקט עם האלקים ועם אנשים, ומנסיון המקרים של עצמו ובשרו, הורה לבניו איך להתנהג בתכסיסי מלחמת הקיום בתקופות שונות בחיי האדם, והוא מהדברים המחויבים בטבע של כל אחד ואחד, שבנערותו טרם ידע הנער את אלקים ואת דרכיו הצדיקים והנאמנים, יאמר בלבו שההשגחה העליונה

בית הלכות טרפות פימן נז שמואל צח

לשהות רק כ"א יום, לא חיישינן לתקלה בזמן מיעוט כזה (ש"ך). וכל מקום שהוא ודאי טרפה, אף על שהייה לודאי טרפה פי שנשתהא י"ב חודש, והוא חי, אסור (רמ"א). לודאי דדוסה, מהני י"ב חודש, דלא מיקרי ודאי טרפה ממש, דהא מכשירין בבדיקה, וגם לספק ויתרת אבר מהני שהייה י"ב חודש (ש"ך). ודע, פלוגתיה דרבוותא, דב' כבדין דאין נוגעין וי"ב חודש או ב' טחולים בסומכיה אי עברו י"ב חודש שרינן לה, דיותרת מן הכפין הוא כמו שב' הש"ך בסימן פ"א, ה'. וא"כ בספק פלוגתא דרבוותא, רש"י והרמב"ן, יכריע מה שחיה י"ב חודש, כמ"ש מהרש"ל, דאף בספק פלוגתא דרבוותא הדין בן, די"ב רוב מטריסין חודש ראיה הוה וכדאמרן. ומיעוט מכשירין ואני מסתפק בפלוגתא דרבוותא שרובו אומר טרפה ומיעוט אומרים כשר, אי רוב כי האי דאורייתא אחרי רבים, ומב"ש אם עומדים ורואים אלא את אלו, כמו שאני עתיד לבאר זה, וראינו שחיה י"ב חודש, או ראינו שבלעה בהמה מחט בפנינו, וראינו אח"כ המחט יוצא מדופן הבהמה, והרי ע"כ היתה

בחלל הבהמה ועברה עליה י"ב חודש, אף דמלתא רחוקה היא, מ"מ תורה היא וללמוד אני צריך. ורוב הנבלעים דרך הושט, בשיטת רש"י, ומי נימא דמה חזית דאזלת בתר רובא דאין חיות, זיל בתר רוב הטורפין או רוב הנבלעים דרך הושט, וע"כ מן המיעוט הוא, א"כ אימא ממיעוט דחיות הנה, כמ"ש היש"ש, או דלמא דא' מאלף יחיה, ולמיעוטא דמיעוטא ודאי לא חייש, וכעת לא מצאתי גילוי לדין זה (פמ"ג).

(יט)

בדיקה בצפרים קטנים ע"י שצפרים קטנים אין אדמימות ניכרת בהם, לפיכך אין להם בדיקה (פי' אפי' בזמן הש"ס, ש"ך), וכן יש אומרים שארס הנץ אינו אדום כ"כ ואינו ניכר, לפיכך אין לו בדיקה (מחבר).

(כ)

לחשחות הרבה נדרסים אם רבים הם הנדרסים, אסור להשהותם י"ב חודש, בדי שלא יבוא לידי תקלה, והמנהג להחמיר אפי' באחד (מחבר).

(כא)

למכור דרוסה לעכו"ם אסור למכור דרוסה או ספק דרוסה לעכו"ם, שמא יחזור וימכרנה לישראל.

א ח ל מבוא למאכלות ר ח ל

איננה מתנהגת עמו בשורת הדין, ודבר זה גורם לאיזה התנגשות פנימית בינו לבין קונו כביכול, ונהעורר באדם איזה תערומות נסתרה בלבו, וקצת רמו לזה מצינו אצל יעקב אבינו בדבריו "אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בו' ונתן לי לחם לאכול כו' והיה ד' לי לאלקים" (ויצא). ניכר בזה מעין טענה ודרישה של צדק מההשגחה העליונה.

כשיגדל הנער ויבוא בגגיעה עם אנשים, הוא נפגע במקום, בלומר באיזה מבשול העומד בפניו, נפגש במחיצת בדול גבוה העומדת כנגדו, הסוכך את אור השמש בפני עיניו, וסביביו חושך ואפילה, ככל פסיעה הוא נסקל באבנים הנשלכים בדרכו, וכל הסביבה נראת בעיניו כחיות רעות העומדים לטרוף אותו, כמרומז בקדא אצל יעקב "ויצא יעקב כו' ויפגע במקום כו' וילן שם כי בא השמש כו' ויקח מאבני המקום כו' (ויצא). זוהי חוק ומנהג החיים בכל הדורות, בכל הזמנים, אצל כל האנשים.

וכשמתנהג בן לא רק בין אנשים זרים, כי אם גם בין אנשים אחים וקרובים, נודע לו ליעקב כשבא בהתקרבות עם לבן אחי אמו, שנתרמה ממנו עשרת מונים, למרות עבודתו הקשה שעבד עמו, ולמרות צדקתו וישרתו, היה נאלץ נגד רצונו לקבל את משכורתו הראויה לו בעקבה, בערמה ובהתחכמות שונות, כדי להציל את שכר פעולתו, כך היה הדבר נוהג בדורות הראשונים, שהעבד היה מוכרח לגנוב את שכר עבודתו מהאדון, וכן הוא הדבר נוהג בדורות האחרונים, שהאנשים החלשים הנרמסים תחת אופני החיים, ואין דורש צדקתם, כי אין צדק ואין יושר, אין אוון קשבת לשועת עניים הנדכאים תחת רגלי החזקים מהם, שמוכרחים להציל ולגבות את יושר צדקתם ושכר פעולתם הקשה, בערמומות ותחבולות שונות, כמו שעשה יעקב אבינו, שהציל את שכר פעולתו ע"י תחבולות, בריחה וניסה.

התנהגות כזו בין אדם לחבירו ובין איש לאחיו, מעוררים באדם מחשבות זרות והרהורים רעים הגורמים להכחיש ולכלל הפחות להסתפק בחשיבת האדם בתור יצירה בצלם אלקים, וחושב בדעתו,

כך, ומידי דהוה אמסוכנת, ואין דריסה אלא ביד, וצ"ע (פמ"ג). (למכור דרוסה בידים דלעיל) ויש מכשירין הטרפות הוא אע"ג דקיי"ל לאוסרו, מ"מ מותר למכרו לעכו"ם, ולא חיישינן שמא יחזור וימכרנו לישראל, הואיל ויש שמכשירין (רמ"א). ואין להקל בזה, אלא בדרוסה, כיון דבלא"ה יש הרבה צדדים להתיר בדרוסה וכו'. אבל בטרפות אחר, בפלוגתא דרבנותא, היכא דאין צדדין בלא"ה להתיר, אין למכרו לעכו"ם (ש"ך).

ודוקא בטרפות שאינו יודע, אבל טרפות הידוע וניכר לכל, מותר. וכן אפילו ספק טרפה (רמ"א). עיין ש"ך, והעיקר דאין לעשות ס"ס בידים, כמבואר בכל הפוסקים. ואף בפלוגתא דרבנותא, אם לא שרוב מתירין, ומשום חומרא אנו מחמירין, או שיש עוד צדדים לזקל, ולא בעינן אחר. כתב הכנה"ג, חתול דרכה לחמית צפרים קטנים, ע"י שפוק פיו שקורין "הוכיט", הוה טרפה, שממיתה בכך. ומסתמת הפוסקים אין נראה

סימן נח.

דיני בהמה נפולה, ובו י"ב סעיפים.

- (א) נפולה, נתגלגל לבור, הפילוהו אחרים, בעוף, ד' חילוקים בנפולה. קצפה מעצמה, הפילוהו אחרים, נפלה מעצמה, ידעה שיפילוהו. (ב) עוף שנדרס ברגל, נפל אבן על גופו, בבהמה כה"ג, השיעור בנפילת אבן, שיעור נפילה בעוף, נפל ע"ג מים. (ג) בדיקת נפילה, לא עמדה, שינוי מראה, ריסוק בלא נפילה, סדר הבדיקה, הוכחה באבן, באבר א', בעוף נגד הריאה. (ד) עמדה תוך מעל"ע, לדידן. (ה) עמדה והלכה, שינוי באברים ולא נפלה. (ו) הלכה ולא שהתה, צולעת, שגרונא, הלכה, ואח"כ אינה יכולה ללכת. (ז) עוף שנחבט על המים. (ח) דבקו כנפיו ונחבט. (ט) זכרים המנגחין זה את זה. (י) שור שמדביצין לשחיטה. (יא) קצפה מדעתה, ואינה יכולה ללכת. (יב) גנבים שהשליכוהו מעבר לגדר.

מ"ט כתב הפ"ת, ד' דמ"מ בעינן ד"ט כשיעור מכריסה לארץ. הא פחות אף ע"י אחרים כשירה, והכרח לזה לא ידענא. עיין פר"ח בקו"א ובב"י מה שהוקשו ד' בטדי בצ"ה בשור, ואיך יאמר כאן כל הרגלים ד' טפחים, ותירץ דמכריסה מורדין שבולט קצת עד אמצא הרגלים (פמ"ג). ואם היתה שוכפת ונתגלגלה ונפלה, צריך שיהיה גובה הפילוהו אחרים המקום עשרה טפחים. והא דבעינן גובה עשרה טפחים דוקא דנפלה מעצמה או הפילוהו אחרים ויודעה שרוצים להפילה, אבל אם הפילוהו

(א) נפולה אסורה, כיצד, בהמה שנפלה, אם היתה עומדת על רגלה כשנפלה אם יש מכריסה עד המקום שנפלה שם עשרה טפחים, חוששין שמא נתרסקו איבריה (מחבר). אם הבור ששה טפחים, טרפה, כיון שמכריסה עד הארץ הוה ד' טפחים. אבל אם השור נתגלגל לבור מונח על הארץ ומתגלגל לבור, צריך שיהיה הבור עשרה טפחים (ט"ז). ודע, בהפילוהו אחרים ואינה יודעת, או שהפילוהו בכח, אפי"ן פחות

א ה ל מכו למאכלות ר ח ל

שיותר טוב היה לו לאדם בפרט ולכל הבריאה בכלל, שלא נברא משנברא. לבו נתמלא ספיקות בכל המציאות של צדק ויושר בעולם, מעין דעת הפילוסופים הסקפטיקער הידועים. ומעין זה קרה ליעקב אבינו, על סף התקופה החדשה בחייו, בדרך חזירתו מבית לבן, כשעלה בלבו כל הזכרונות מהנעשה עמו מיום עזיבת בית אביו עד הזמן שהוא שהיה עומד בו. התאבקות של דיעות שונות, על דעת המקום ועד דעת הקהל, בדברים שבין אדם למקום ובדברים שבין אדם לחבירו, היו מתחלפים ובאים בבחינה של עולה ויורד, ומלחמה גדולה היתה מתלקחת בלבו מהחלוקי דעות השונים. כמדומז בקרא בפסוק של ויאבק איש עמו עד עלות השחר (וישלה). לשון אבק, כי דצה לסמא עין שכלו באבק, כדי להביאו לידי הכחשת אלקי. כמו שאמרו חז"ל, שהיה האבק עולה עד כסא הכבוד (כל"י).

אבל בנפש היפה, ובבעל רוח חזק, האמונה בצדק ויושר כללי, מתגבר בקרבו על כל ספיקותיו ומנצח אותם לאמר, אני מאמין באמונה שלימה, כי מלך במשפט יעמוד ארץ, וישפוט

(מחבר). וכן אם נפל אבן או דבר קשה, על גופו, וכן בכהמה אם הוא בדבר שיש לחוש בכהמה (רמ"א). השיעור בנפילת אבן ובאבן לא צריך גבוה ג' טפחים, אלא הכל הוא לפי האבן, אם יש בו כדי להמית, ודלא כב"ח (ש"ך). ור"ל, בכהמה אם ראויה להתרסק באותה רציצה, שיעור נפילה בעוף ודריסה, דינו כנפולה, ובעינין שיהוי ובדיקה. ודע, דעוף לא שייך ביה גובה עשרה, דאפי' שני כנפיו קשורים, דעומד הוא על רגליו, אם לא שרגליו קשורים, ומיהו בנפל ע"ג מיפ וכדומה, דליכא מידי למיסרך ביה, דין העוף שוה לכהמה, דגבוה י"ט הוה ביה דין נפילה (פמ"ג).

(ג)

בדיקת נפילה נפולה שאמרנו שחוששין לה, אם לא עמדה אסור לשחוט אותה עד שתשהה מעל"ע. ואם שחטה תוך זמן זה, אפי' בדקוהו ומצאו אותה שלימה מכל אבריה, טרפה (מחבר). שינוי מראה; כתב הט"ז, דאם שהתה, ריפוק בלא נפילה; אם רואין ריפוק טרפה. הא כל שלא ראינו שנפלה, לא חיישינן, והיינו אף באין הולכת, דלא ככ"ח דסובר ריפוק בלא נפילה אוסר. וכבר כתב הפר"ח, שהרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות ביאר בפ"י, דוקא ריפוק מחמת נפילה אוסר, לא בע"א. וענין נשתנה מראיתו, לא שינוי מדאה אלא צורת האבר וכדומה. ואפשר,

אחרים שלא מדעתה, או אפי' ידעה בכך, אלא שהפילוהו בבת אחת, אפי' בפחות מעשרה טפחים חוששין לה, ואין חילוק בזה בין בהמה לעוף, דכעוף נמי דינא הכי (מחבר, רמ"א). וקשה, דכסעף ו', כתב המחבר גבי בית המטבכיים שאין בו ריפוק אכריס, אע"פ שנפל נפילה גדולה, וכמדומה שאיזה טעות נודקת לפני קולמס הרב בזה (ט"ז). ואין להקשות מסימן ו', דדוקא בבית המטבכיים שרי, וטעמא, דאמודי אמודי נפשיה ונועץ צפרניו בקרקע, וכגון דאית לה מידי למיסרך במקום שמפילים אותו, א"כ לא שייך לומד נועץ צפרניו, ומ"מ לא הוי הנפילה בבת אחת, אלא היא מתאמצת עצמה בכל כחה כשרוצים להפילה בכח, הלכך בפחות מעשרה, שרי, אבל בבת אחת, היינו כב"א ממש, כגון כשמפילוהו אותה פתאום, או שקשרו רגליה והפילוהו (ש"ך). כוונתו לתרץ קושית הט"ז, דחילוק יש בו. וזה לשון הפרישה, כ', ד' חילוקים יש, קפצה מעצמה, כשירה אפי' יותר מי' טפחים, דאמדה נפשה. הפילוהו אחרים בע"כ וא"א לנעוץ צפרניה, אפי' פחות מי"ט טרפה, ונפלה מעצמה שלא מדעת בעינין י"ט. ידעה שיפילוהו ואפשר לאחוז בצפרניה, אפי' יותר מי"ט אין מויק, עכ"ל. ומ"מ קשה, דהא בידעה, וא"א לאחוז, הוה לומר בי"ט, וכן כב"א בכח פחות מי"ט אסור, ועיין מ"ש בס"י (פמ"ג).

(ב)

עוף שנדרס ברגל העוף שדרסו אדם ברגליו, או טרפו לכותל, או שרצצו בהמה, או שנחבט על דבר קשה, חוששין לו

א ה ל מבוא למאכלות ר ח ל

תכל בצדק, והאלקים ברא את האדם ישר, ועלינו לדרוש את חלקינו בחיים, לא בערמה וע"י תחבולות, רק בקול רם וביד רמה, אף אם צריכים ללחום על זה, ואף שיתמהמה, בכל זאת מחכים אנחנו בכל יום שיבוא נצחון הצדק והיושר על השקר והמרמה. והסכימו לדעתו מן השמים, ולפרסם הדבר הזה בעולם נקרא שם לעם עברי בשם ישראל, המורה על זה, וגם מלאך השקר ענה בעל כרחו אמן. כמדומז מכל זה בקרא, ויותר יעקב לבדו, ויאבק איש עמו (שרו של עשו, ב"ר), וירא כי לא יכול לו כו', ויאמר לא יעקב יקרא עוד שמך (לשון עקבה וערמה) כי אם ישראל (ביד רמה, בחינת שררה) כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל (וישלח) אנשים עשו ולבן (רש"י). הכוונה, על המלחמה הפנימית שבקרבו בעניני אלקות ואנושיות שנתבאר לעיל, ותוכל, נשארת באמונתך בצדק ויושר אלקים ואנשים, ובידך ללחום המלחמה הקדושה, וכמו במלחמת הגוף, כן כמלחמת הנפש, אף המנצח ניזק קצת, וכן קרה אצל יעקב, שמההתאבקות הוא נשאר קצת צולע, בבחינת פוסח, וכן יקרה ככל אדם הבא ללחום מלחמת האור עם החושך, שגם לאחר עלות השחר, כלומר אף לאחר עליית ההכרה של יתרון האור מהחושך, הוא עוד צולע קצת ופוסח ברעיונותיו. אבל בזריחת השמש, כלומר כשיגיע לבחינת הכרה יותר גבוה, נתרפא לגמרי. כנאמר בדברי פילוסוף מפורסם, בתחילה, כשהאדם מתחיל לחקור וללמוד מדעות, הוא נופל לגדר של ספיקות מעין כפירה, וכשמשיך לימודו יותר ויותר, הוא חוזר להיות מאמין. וכן מצינו, שאף לאחר

גדול, מ"מ הא המחבר סתם כהרמב"ם דצריך בדיקה משום שינוי מראה והפסד צורתו, ובוה א"א בקיאיין אף באבר אחד, ועיין סי' נ"א (פמ"ג).

(ד)

עמדה תוך מעל"ע אם עמדה תוך מעל"ע, די לה בבדיקה (מחבר).
לדין דאין אנו בקיאיין, לא מהני עמדה וגם שהתה, רק הלכה (ש"ך) ודוקא שעמדה מעצמה, אבל העמידוהו, לאו כלום הוא (רמ"א).

(ה)

עמדה והלכה יש מי שאומר, רכל שעמדה והלכה, אפי' שינוי באבריה, אין חוששין, כל שאין השינוי מטריף בשאר בהמה (מחבר). העיקר תלוי אם הלכה אפילו לא עמדה מעצמה, רק שינוי באברים, שהעמידוהו (ש"ך). וזה ולא נפלה פשוט רשינוי באברים שאינו מטריף בשאר בהמה, אין חוששין לומר שנפלה, כל זמן שלא ראינו, ותלינן השינוי בדבר אחר (ט"ז).

(ו)

הלכה ולא שהתה הלכה, כשרה ואינה צריכה בדיקה, ואע"פ שלא שהתה מעל"ע, במה דברים אמורים, כשהלכה הילוך יפה, כדרכה, אבל הלכה והיא

שינוי מראה אף שלא ידוק ואדום, פוסל בנפילה, ולשון גשתנה צורתו משמע כדפרישית מעיקרא (פמ"ג). ואם שהתה מעל"ע ואח"כ שחטה, צריך לבדקה נגד כל החלל כולו, מקדקד ועד הראש, אם נמצא מהטרפות שמנו חכמים, או שנתרסק אבר מהאברים, שבפנים ונפסדה צורתו, הרי זה טרפה, אפילו נתרסק אבר, שאם ניטלו כשרה, כגון טחול וכליות (וכ"ש הכבר אפי' שלא במקום מרה וחיותא, ט"ז) הרי זה טרפה, חוץ מבית הרחם שאם נתרסק הרי זה מותרת, והסימנים א"צ בדיקה, שאין הנפילה ממעכת אותם (מחבר). וה"ה המח, טור, (ט"ז). ולדין אין נפ"מ, דא"א בקיאיין, ומיהו נפ"מ אם הוכתה באבן באבר א', נגד הסימנים והמות, מ"מ אם הפסידו צורתן אפשר להטריף, כמו שכ' הרשב"א, אין ריאה לנפול, ואם רואין שינוי, מה הועילו צלעותיה, וה"ה סימנים ומוח כה"ג אם רואין שנשתנו (פמ"ג).

אם הוכתה באבן חוכתה באבן אחר במקום א' אינה צריכה בדיקה רק נגד המקום שהוכתה שם ולא בשאר אברים (רמ"א). ואם הוכה עוף נגד הריאה שלו, נראה שצריך בדיקה בריאה, והלכך לדין דאין אנו בקיאיין, טרפה (ש"ך). ואף דבאבר א' אנו בקיאיין בנקב משהו במקום ידוע, וכ"ש קרע

א ח ל מבוא למאכלות ר ח ל

עלות השחר, בחינת הכרת יתרון האור על החושך, לא פסק את הצד שכנגד, עד שהודה לו על זה בפה מלא ונסתלקו הספיקות, כנאמר, ויאמר שלחיני כי עלה השחר, כלומר, כבר נראה לכל ביתרון האור. אבל יעקב חפץ, שגם השר של עשו עצמו, שהוא בחינת הרע והחושך, להיות מורה ברבים על זה, ויאמר, לא אשלחך כי אם ברכתני, כדרך המנוצח, הנותן יד להמנוצח בפני קהל ועדה, ומכרך אותו על הנצחון, וזהו שאמר לו המלאך, לא יעקב יקרא עוד שמך (לא יאמר שהברכות באו לך בעקבה ורמיה, רש"י) כדרך אנשים שאינם בטוחים במציאות ובשליטת דרכי הצדק והיושר, בחינת בע"ח שגונבים וחוטפים את מאכלם, כך אנשים הללו לוקחים את שכרם וחלקם בחיים בעקב ובמסתרים כי אם ישראל (כי אם בשררה וגילוי פנים כו' ואני שם אהיה ואודה עליהם רש"י). וכן מצינו מכאן והלאה שהיה מתנהג כך כל ימיו לדרוש חלקו בחיים בקול רם ובחזקה, ולפעמים גם בחרב וקשת, כנאמר בקרא, אשר לקחתי כו' בחרבי ובקשתי (בשלח). ומעשה אבות סימן לבנים, וגם הם צריכים להתנהג בגדר זה לדרוש חלקם בקול רם, בהזמנים המוכשרים לכך.

וכן מצינו שהיה יעקב כבר מתנהג קצת בגדר זה בפגישתו עם לבן ברברים בעלמא, כשהגיעו בדרך לאחד בדיחתו ממנו כשרדף אחריו, שם נאמר, ויחד ליעקב וירב בלבן (ויצא) מה פשעי ומה הטאתי כי דלקת אחרי כו' שים כה נגד אחי ואחיך ויזכחו בין שנינו (שם) דרש את צדקתו בקול רם בפני אנשים בשם הצדק והיושר. ובפגישתו עם עשו אחיו בחזירתו לארץ כנען היה מוכן כבר למלחמה, כמו שנאמר בקרא, וישלח יעקב כו' ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה כו'. כלומר, יש לי מכל טוב בעולם, ואינני ירא ומתחבא מלפניך, וזהו שמרמז לאמר לפניו (טור). ואע"פ שהקב"ה הבטיחו, לא בטח בצדקתו, והשתרל בהצלחה. והוא סימן לבניו שיתנהג עם בני עשו, כדרך שהתנהג הוא עצמו עם עשו, שהזמין עצמו לתפילה ולדודון ולמלחמה (שם). ונאמר עוד, כי יפגשך עשו אחי כו', אומר הרא"ש, שאמר להם דוקא אם ישאלכם, אז תאמרו לו כה אמר כו'. ואם לא ישאלכם, אז תלכו לדרכיכם, לא תתנו לו

(ט)

זכרים המנגחים זכרים המנגחים זה את זה, ונפלו לארץ, חוששין (מחבר). דהו כהפילוהו אחרים, שהוא סובר שינצח חבירו, ומשמע דאפי' פחות מי"ט, כיון דאינו יודע שרוצים להפילו, כבסי' א' (פמ"ג).

(י)

שור שמרביצים לשחיטה שור שהרביצוהו לשחיטה, אע"פ שנפל נפילה גדולה שיש לה קול בעת שמפילים אותו, אין חוששין לו, מפני שנועץ צפרניו בקרקע ומתחזק עד שמגיע לארץ (מחבר). ול"ד לזכרים המנגחים זא"ז, דהבא כיון שמרגיש שרוצים להפילו, נועץ צפרניו, מה שאין כן התם, ראדרכא, כל א' רוצה להפיל חבירו (ש"ך), ודוקא שלא קשרו כל רגליו כשהפילוהו, אבל אם רגליו קשורים בשעה שמפילים אותו, חוששין (רמ"א). משמע אפי' ג' רגליו קשורים אין חוששין, וכן עושים בקצת מקומות (ש"ך). ומיהו ממ"ש הט"ז בשם רש"ל, דאף בזה לא יצאו ידי חובתן, משמע דאין נכון לעשות כן. והמנהג הנכון שלא לקשור רק ב' ידים, שאז יש לו לנעוץ, או שלא לקשור החבל בכח (פמ"ג). טבח שנשא כבש על צוארו, ומשליכו לארץ, ודאי חוששין (ש"ך). ואם אחז רגלי הבהמה כשנפלה, אבל אחז אפי' לא אחז רק

צולעת, צריכה בדיקה (מחבר). ודוקא שנפלה וצלעה, אבל צלעה ולא נודע שגרונא שנפלה, אמדינן שגרונא היא דנקטא, ואין צריך בדיקה, כדלעיל ס"ס ל"ב (ש"ך). וי"א, דאנן האידנא לא קים לן בבדיקה, ואין להתיר רק בהלכה, והבי נהוג, ולא נקרא הלכה רק כשהלכה ד' אמות הלוך יפה כמו שהלכה קודם שנפלה, או כשאר בהמה. ואם הלכה ואח"כ אינה יכולה ללכת, דינה כשאר מסוכנת (רמ"א).

(ז)

עוף שנחבט על המים עוף שנחבט על פני המים, אם שט מלא קומתו, ממטה למעלה לעומת המים, אין חוששין לו (לאפוקי במים דקוו וקיימי, ושט מלא קומתו, כשר) אבל אם שט ממעלה למטה עם הילוך המים, חוששין לו וצריכה בדיקה. ואם קדם לתבן או לקש שמהלכים ע"ג המים בשוה לו, הרי זה שט מחמת עצמו, ואין חוששין לו (מחבר).

(ח)

דבקו כנפיו ונחבט דבקו כנפיו ברבק בשעת צירה ונחבט, אם שני כנפיו נדבקו בדף שצדו אותו בו, חוששין, וצריך בדיקה, ואם לא נדבק בו אלא אחד מהם, אין חוששין, שהוא פורח מעט בכנף השני (מחבר).

א ה ל מבוא למאכלות ר ח ל

מאומה (שם), ומה שקראו אדון, מפני שהוא היה הצעיר, והוא דרך כבוד, וכן היה במה שאמר אולי אכפרה פניו, כי היה חפץ להמנע מן המלחמה אם אפשר בכך, וזהו שאמר לו, ויהי לי שור וחמור בו', אע"פ שאני יושב ואהלים, גם אני יודע בטוב העולם, כי עד הנה עזרני ד', וכל זה שלחו לו, כדי להפחידו (טור). ואמר לו, עם לבן גרתי ואחר עד עתה, לא אחרתי עד עתה אלא ברצוני, ולא מפני פחד ממך, וגם הולך לקראתך, פי' כאשר אתה הולך לקראתו, כן הוא הולך לקראתך, ומהרה תפגעו זה בזה, ולא אמר בא לקראתך, פי' הולך לקבץ חיילותיו, ובא לקראתך (שם).

ולכן נקראו אבותינו הקדושים בשם אבות, כי כרחם אב על בנים היו לבבם מלא דאגה על גורל בניהם אחריהם לדורותם, ועשו להם ציונים וסימנים בדרך חיהם לכל דור ודור, שלא יכשלו לנצח.

וביותר ניכר הדאגה בשאלת הכלכלה, התופס מקום חשוב כ"כ בחיים החברותיים, ובדבריו אל ד' היה מבקש ואומר, ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש, והיה ד' לי לאלקים" (ויצא). לרמז בא, שכל צדקתו וישרתו של האדם תלוי בזה, והיה לבו דואג להביא תיקון בעזרת ההשגחה, בדברים העומדים ברומו של עולם, וכדאי להעיר, שעד היום הזה, עוד נמצאים חצי מספר נפשות בעולם, שהם מחוסרי לחם ממש, שמשכורתם איננו מספיק להם לאכול לחם, פשוטו במשמעו, לשובע, ושני שלישים, שמשכורתם אינו יותר מארבעה רז"כ לשבוע.

וכידוע, היה מוגבל גדר ההתפתחות בעניני כלכלה בימים הקדמונים לגדר של הלכה יותר מלמעשה, הנעשה קצת במקום ידוע ובזמן ידוע, במדה קטנה, ולא עלה בידם להוציא את העובדה הזאת מכח אל הפועל למנהג מדיני קבוע ומקובל, עד ימי יוסף הצדיק, הוא השליט והוא המשביד בכל ארץ מצרים.

ב' רגלים האחרונים, ומכובד הבהמה נתחבטה לארץ, כשרה (שם).

(יא)

קפצה ואינה הולכת קפצה מדעת, אפילו ממקום גבוה הרבה, אע"פ שאנו רואים שאינה יכולה לילך, אין חוששין לה. ל"ש קפצה מחלון שבכותל, ל"ש מארובא שבאמצע הגג. לפיכך אם הניחה למעלה ובא ומצאה למטה, אין חוששין (מחבר). עיין ט"ז, ראשי אינה יכולה לילך ותוך מעל"ע, ולא עמדה, א"צ בריקה כלל, דכל מדעתה אמרה נפשה (פמ"ג).

(יב)

גנבים שחשליכוהו גנבים שגנבו בהמה מעבר לגדר מהריר, אפי' השליכוהו מעבר לגדר גבוה מאד, אין חוששין, מפני שהם מכוונים להפילה על מתניה, כדי שתוכל לרוץ לפניהם. לכן בשעה שמחזירים אותה, אם מחמת תשובה מחזירין אותה, מותרים, מפני שמתכוונים להפילה בענין שלא יפסידוהו. אבל אם לא החזירוהו אלא מחמת יראה, חוששין (מחבר). ומספיקא נמי אסור, דשמא אז מסתמא הפילה על צלעותיה (ש"ך).

סימן נט.

דין בהמה שנפשטה בחייה, ובו ב' סעיפים.

(א) גלודה. גלודה מכרייתא. (ב) עוף שניטלה נוצתה. לאכול עוף קודם שיגדלו הנוצות.

(א)

ואם ניטל כרוחב סלע מעל גבי השדרה או מעל הטיבור, או מעל ראשי אברים ושאר כל העור קיים, כשרה (מחבר). והרשב"א אוסר בזה (ש"ך) אין הרעת נותנת להטריף רק כשניטלו מכל החוליות, וכל ראשי הפרקים מקצתן, ולא נשתייר רוחב סלע כלל, או טרפה,

הגלודה אסורה, והוא שנפשט עורה בין בירי אדם בין בירי חולי, טרפה. ואם נשתייר מן העור רוחב סלע על פני כל השדרה, ורוחב סלע על הטיבור, ורוחב סלע על ראשי איבריה, הרי זה מותרת,

א ח ל   מכווא למאכלות   ר ח ל

הוא היה מן הראשונים, שדאגת שליטת הצדק בחיים החברתיים היה מנקר במוחו מנעוריו, וכל ימיו היה חולם חלומות, וחושב מחשבות. וגם עשה מעשים בנידון זה עד כדי מסירת נפש, עד הזמנת ההשגחה לידו את המקום ואת הזמן להוציא את חלומותיו לפועל. והניח את היסוד הראשון לתקנת והנהגת החיים החברתיים הישרים, שהיה משתמש להוראה לדור דור לבני החיים החברתיים, על ארני הצדק והישר, על פי החוקים והמשפטים הכתובים בתורה. וידוע המכאובים וצרות צרורות שהיה סובל כל ימיו, בשביל חלומותיו הסוציאליים והרמקרטיים הללו. אחיו בני האמהות השרדות, היו שונאים אותו על התחברותו והתרעותו עם אחיו של בני השפחות, שהיו אחיו בני האמהות הרסטוקרטים מתרחקים מהם, והוא עמד בפניהם לדרוש חרפתם. כנאמר בקרא "והוא נעד את בני בלהה ואת בני זלפה" כו' (וישב), רגיל אצל בני בלהה, לפי שהיו אחיו מבזין אותן לקראתן בני השפחות, והוא מקרבן (רש"י). והוא הביא מחאה לפני אביו, כנאמר, ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם (שם). כי יוסף ידע את דיעותיו הדמאקרטים של יעקב אביו, כמבואר לעיל באריכות, ודברי הכתוב מעידים על זה, שהכתוב מסיים "וישראל אהב את יוסף מכל בניו", להעיר שהיה מסכים לדיעותיו ולדבריו הישרים. אבל שנאת אחיו היתה מתגברת עליו בשביל דיעותיו הישרות בהנהגת התיקון בהכלכלה, שהיה מציע לפניהם. כמרומו בקרא "ויחלום יוסף חלום (כלומר אידעה) ויגד לאחיו (הציע לפניהם) ויוסיפו עוד שנוא אותו". "שמע נא החלום כו'. והנה אנחנו מאלמים אלומים" (רמז על הוויכוח ועל השקלא וטריא בתיקון הפרבלם של כלכלה שהיו מתווכחים ביניהם) והנה קמה אלמתי וגם נצבה (כלומר, שסוף כל סוף, הדרך שלי וגדר הנהגה שלי, ינצח ויעמוד נצב וקיים) ויוסיפו עוד שנוא אותו על חלומותיו ועל דבריו (וישב). כלומר, היו מחולקים בהאידעות בפרבלם זה, והגיע אצלם השנאה כ"כ, עד שרצו להרגו, וניצל על פי נס, ונחלף עונשו למכירתו לעבד, לארץ נכריה. מדה כנגד מדה, בעד דיעותיו החפשיים, עבודת עבד.

אם נפלו נצתם מרוב שומן, אע"פ שנפלו כולם ונשאר ערום, מ"מ כשר. דהועיל ונעשה מרוב שומנו, כשר (רמ"א). מה שכתב המחבר והרמ"א בניטלה הנוצה עוף קודם טוב להחמיר, היינו נוצה שיגדלו הנוצות קטנה שעל גופו, לא הגדולה (כנ"ג). ועיין בל"י שהב"י מחמיר אם ניטלה מרוב שומן, וכתב, שיש"ש פוסק כן. כתב הגהות אשרי, אין לאכול העוף עד שיגדלו הנוצה הגדולה עליו, הביאו הש"ך בסי' ט"ז, ב', והוא רק משום פיאוס. כתב הרמב"ם בפ"י המשניות, נוצה הוא עוד הדק שעל הזפק עם הנוצה, ר"י אומר טרפה, ואין הלכה כר"י. והפ"ת הביאו דאפי' ניטל העור שם, ואין שם בשר על הזפק, כשרה, ובתנאי, ע"י חולי (פמ"ג).

כיון שבכל אורך השדרה וכל ראשי הפרקים ליכא רוחב סלע (שם). אבל אם ניטלה משלשתן, ושאר כל העור גלודה מברייטא קיים, טרפה (רמ"א). דמשמע גלודה אין טרפה אלא ע"י חולי ושחין או בידי אדם, וכן כתב רש"י כו'. ומשמע הא נברא כך בלא עור, כשירה, ויש לעיין. ועש"ך, ה', לרש"י גלודה בכלל נטולה, ולהרמב"ם כל שניטל טרפה אם נברא חסר כשר. ולהכ"מ הוה בכלל קרועה, ועיין פר"ח סי' נ"א (פמ"ג).

(ב)

עוף שניטלה נוצתה העוף שניטלה נוצתה כשר (מחבר). ויש אוסרים, וטוב להחמיר אם נפלו כולם. מיהו

סימן ס.

דין בהמה שאכלה סם המות, ובו ג' סעיפים.

(א) אחוזת דם. מצוננת. אכלה סם. סם המות דאדם. אכלה דברים אסורים. נתפסמה כל ימיה באיסורים להאכיל איסור לבהמה, לעוף. בר אחוזת שאוכלין חולעים. חלב מכהמות נכרי בפסח. (ב) אכלה סם המות של אדם. (ג) נפסקו רגליה.

(א)

משום סכנה. ושתתה מים הרעים, דהיינו מים מגולים, אם היתה בריאה אח"כ זמן מה, ודאי כשרה, משא"כ לשוחטה מיד, אסור. ועתה שאין הנחשים מצויין, שרי. ומיהו כל שחלתה מיד, יש ריעותא ואין שרי אלא ע"י בדיקה, כיון דאיכא לברורי. ודע, דכל הני דחשיב הכא, דינם כדין מסוכנת אם אינה יכולה לעמוד, ובעי פרכוס, ול"ד לאכלה חלתית דאסורה, דנוקב בני מעיים, ואפילו שחטה מיד, דכל העומד לינקב כנוקב

אחוזת דם; מצוננת; אחוזת דם והמעושנת, והמצוננת (פי' שנכנס עשן בגופה, והמצוננת חולי מחמת צינה) או שאכלה סם המות שהורג הבהמה, או ששתתה מים הרעים, ה"ז מותרת (מחבר). הט"ז הראה מקום לסי' קי"ו, ו' דאכלה סם המות דבהמה, דינה כמסוכנת, ואין לאכול ממנו, כמ"ש המחבר שם, דגדולי ישראל לא היו אוכלין ממנה. וסם המות דאדם, אסור

א ח ל מכווא למאכלות ר ח ל

ואף גם בהיותו עבד לעבדים בארץ נכריה, לא פסק מלחלום חלומותיו האידעאליים שלו. כמרומו בדברי חז"ל בדבר הפתרון של חלום פרעה, שקודם שמעו את חלום פרעה הוא ידע מזה, כי יוסף ראה את החלום תחילה" (מדרש הגדול). ומכואד להלן, שגם חלום פרעה היה בדבר התיקון בחיים הכלכליים, ולכן עמד יוסף על פתרונו. וד' אנה לידו את המקום פורעניות, הוא ארץ מצרים, שעלה בגורלם לסבול ממכת רעב יותר מבשאר הארצות. כי לא ירדו שם גשמים, וגודל מחיתם היה תלוי ממימי הידדן שהיו עולים ומשקים את הארץ. ובדבר התלוי במקרה, שורר שינוים מהפך אל היפך, כן היה במצרים, שנות אחדות היה שובע גדול ושנות אחדות, רעב גדול. טוב ורע היו משתמשים בערבוביה, ובמצב כזה סובלים העניים וגם העשירים, מהחיים האי נודמלים שאין בהם קביעות.

ולכן היו חכמי האומה הזאת ישבו על מדוכה זו, חלמו חלומות איך להביא את המצב הכלכלי למדריגה של קביעות ובסיס נכון. ולדאבונינו, עד היום לא עלה בידי חכמי העולם לצאת מגדר של חיים שאינם בטוחים, מחיים של חסר ויתיר. ועד היום שורר אי סדר בהנהגת חיי

התוס'. ומיהו אם ינקח מפרח שניסך לה בין קרניה, דאף הפרש אסור, כיון דעיקר גדילתה ממנה, אף שנתגדלה ואכלה שאר רברים, אפשר דאסור. ומיהו בר אווזות שאוכלים תולעים
בר אווזות שאוכלים תולעים ואפ"ה קונין לכתחילה, דאין זה וזה גורם בשביל זה, וכן ישראל שרי לפעמים לעשות כן. ודע, דסבור הייתי לומר דאי' הנאה שכ' הש"ך, היינו שהן בקבורה כמו ע"ז, ומש"ה עפרן אסור, ולפ"ז חמץ בפסח חלב מבהמת נכרי בפסח אין לשתות חלב מבהמות עכו"ם שאוכלים הבהמות חמץ איסורי הנאה, ולאחר שהיות מעל"ע, יש להקל, דלאו מאיסורי הנאה בא החלב. ובתוך מעל"ע נמי, כיון דהוי זוז"ג, ומדד' אסור לכתחילה, ויש פלוגתא אי חמץ מנקברין או מנשרפין, הוה ספק ולקולא. שוב ראיתי דזה ליתא, מההיא דכרשיני תרומה כו'. ובענין היתר מכירה בהמה לעכו"ם, וחגוי מאכיל חמץ בפסח, אוסר הבכור שור (בעל

דמי. משא"כ אכלה סם המות, אף שודאי תמות אח"כ, מ"מ אין סופה ליחסר בגופה דבר מה, אלא שהמוגים שלה יתקלקלו, ולא בכלל טרפה הוה, אלא דין מסוכנת לה, אם נראה סימני מסוכנת, וצריכה פירכוס, הא לא"ה, אפילו פרכוס א"צ (פמ"ג). כהמה שנתפטמה בדברים / אסורים, מותרת. אבל אכלה דברים אסורים אם נתפטמה כל ימיה רק בדברים אסורים, אסורה (רמ"א). לכתחילה אסור לקנות בהמה מן העכו"ם שינקה מחלב טמאה (ת"ח). אבל דעת המרדכי דאפילו להאכיל איסור נתפטמה כל ימיה מותרת, ומותר אף לכתחי' להאכילה דברים האסורים, וצ"ע (ש"ך). סוף דבר חבל נשמע באיסורי אכילה, אפשר דכולי עלמא מודים דשרי דיעבד כל ימיה, ולכתחילה אם דבר ידוע, אסור לקנות משום מ"ע, וה"ה להאכיל בעצמו לעוף דברים אסורים. ואיסורי הנאה, אם כל ימיה, אסור דיעבד, כדמוכח מע"ז בכרשיני, ומשחרית לשחרית נסתפקו

א ח ל מבוא למאכלות ר ח ל

החברה באופן סדר המחיה והכלכלה, סדר שתקופת של עושר ועוני מתחלפים מזמן לזמן, מטרדיים את חיי האדם, וגוזלים ממנו את מנוחת הנפש לעמוד תמיד בכובד ראש בפני השאלה הנוראה "מה נאכל".

ועל זה בקש שלמה "ריש ועושר את תתן לי, הטריפנו לחם חקי" (משלי, ל'). שלכאורה היה צריך לאמור ריש או עושר, אך הכוונה על אופן התנהגות הנזכר, ריש ועושר המתחלפים ובאים, שאין בהם מנוחה, ובקש הטריפיני לחם חוקי, כלומר, חוק קבוע לפי הצורך, סדר החיים שיש בו מנוחת הנפש.

ומפני שאין אדם חולם רק מהרהורי לבו, גם פרעה לא יצא מן הכלל הזה. כל ימיו היה חושב מהירדן, משבלים ריקות ומליאות, מפרות שמנות ודלות, היה רואה כל זה גם בחלומו. ומפני שגם יוסף היה חושב מחשבות כל ימיו בנידן תיקון עולמי במקצוע זו, לכן היה יודע לכוון בעזרת ההשגחה, לכוונת החלום הזה. כמדומז בחז"ל, וז"ל: "כל אותן שתי שנים היה פרעה רואה את החלום בכל לילה". שנאמר "ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חולם" (מדרש הגדול), ומבואר לעיל בשם הרז"ל, שגם יוסף היה רואה את החלום תחילה (שם). וכאן מצא יוסף לגבות את חובו של המון עם העובדים, להוציא אל הפועל את האידיאל שלו שלחם בעדו כל ימיו, ועלה בידו לעמוד את ארץ מצרים על יסודות סוציאליים ברזאים המיוסדים על אדני הצדק והיושר, הנזכרים בתורה.

ראשית דבר מצינו כשמסרו לו את התנהגות המלוכה שנתן צו בפקודת שליט (דקטטר), כמדומז בקרא, הוא השליט הוא המשביר, להביא את כל האוכל לאוצר המדינה. כנאמר, ויקבץ את כל אוכל כו' אשר היה במצרים (מקץ), ונתחלק לכל אחד, בחינת עומד לגלגולת. אחד כך, עשה נאצינאליזציה מכל הנכסים דניידא ודלא ניידא, כנאמר "ויביאו את מקניהם אל יוסף כו' ויקן יוסף את כל אדמת מצרים לפרעה כו' ואת העם העביר אותו לערים, מקצה גבול מצרים, ועד קצהו (ויגש), לזכרון שאין להם עוד חלק בארץ (רש"י), שנאמר ואהבתם את הגר כו' כי כל מי שלא היה גר מימיו, אינו מרגיש בצערן של הגר ואינו חס על נפש הגר. אבל מי שהיה בעצמו גר, יודע בצערן של הגר, וכל דעליה סני לחבריה לא יעבד. ע"כ העביר אותם יוסף לערים, כדי שיהיו כולם גרים בארץ לא להם כו', התושבים יהיו בארץ לא להם, כדי שירגישו בצערן של הגר (כל"י). ובזה הונח היסוד הסוציאלי-חברותי של ביטול נכסים ושליטת

(ג)

נפסקו רגליה בהמה או חיה שנפסקו רגליה, לא יאכלו ממנו אלא ע"י בדיקה, שיש לחוש שמא נשכה נחש, וזו בדיקתה שלא יאכלוהו אלא צלי אש. ואם הוא נשוכת נחש, תתפרק ותפול חתיכות חתיכות (מחבר). ולרדן דלא חיישינן לגילוי מים, הואיל ואין נחשים מצויין, לכן אין לחוש לנחש, ואם הוא בדרך שלא נעשתה טרפה, מותר בלא בדיקה (רמ"א). ואף שבגילוי אין חוששין משא"כ הכא, דאיכא דיעותא גדולה שנפסקה רגליה, הלכך חוששין וצריך בדיקה. וכן נראה דעת המחבר, שאף שבספרו ב"י כתב שאין דין גילוי בנינו, מ"מ כ' כאן דין זה, אלמא ס"ל דיש לחלק (ש"ך). והפ"ח כתב, דפסיקת רגלים אין הוכחה, דאימור שגרונא, אבל פסיקת בשר הוה הוכחה, ויש להחמיר, כיון דאיכא לברורי, אף בתר רובא לא אזלינן (פמ"ג).

תב"ש) ואי"ה שם אבאר. חכלל העולה, כל שאכלה דברים האסורים בהנאה פ"א, אז מותר לקנות ולאכול בו ביום, וא"צ שהייה מעל"ע, דהתוס' שאוס' הם מפרשים כדש"י, שהאכילה כל ימיה משחרית לשחרית, דעיקר גדילתה מהם. ולהדמב"ם והרע"ב שפי' פ"א, הא כתב אין הלכה כרחב"א, ואף רחב"א יורה, להדיוט שרי. ואנו קונין בר אוזות שאוכלין תולעים בקיץ ממים, ושוחטין בו ביום. ואם אכלה כל ימיה דברים חמורים ואפורים, לתוס' אסור לכתחילה, ולאוי"ה משום מדאית עין, ולמדכי שרי. ואם כל ימיה או משחרית לשחרית, או ינקה בקטנותה מטמאה, להתוס' דיעבד אסור. (פמ"ג).

(ב)

אכלה פם של אדם אכלה סם של אדם, או הכישה נחש וכיוצא בו, מותרת משום טרפה, ואסורה משום סכנת נפשות (מחבר).

תם ונשלם הלכות טרפות בעזרת השם יתברך

א ח ל מאכלות אסורות ר ח ל

קנינים ארציים, מדיניים פרטיים, דק הכל שייך להממלכה, בבחינת והארץ לא תמכר לצמיתות (בהר). המלוכה נותנת זרע לזרוע השדות, חלק חמישי שייך לאוצר המלוכה, שגם הוא שייך להעם, וארבעה חלקים להאכר. כנא' הא לכם זרע, וזרעתם את האדמה כו' ונתתם חמישית לפרעה, וארבע הידות יהיה לכם לזרע השרה, לאכלכם ולאשר בבתים, ולאכול לטפכם (ויגש). וכמבואר היה יוסף בכל מקום ובכל זמן רודש את שלום העני וטובתו, כמו שמצינו בחז"ל שהיה נוהג כך גם במצרים, כנאמר בפסוק, ויתם הכסף מארץ מצרים (ויגש), ששדתה רוח נבואה על יוסף, וידע מה שיש לכל אחד ואחד, ומכר לעשיר ביוקר, ולעני בפחות, לכל אחד כפי מה שהיה לו, שתם כסף העני והעשיר כאחד (מדדש). והגם שעם הארץ רצו למכור את עצמם ליוסף לעבדים, כי היו שבעים רצון מההנהגה החדשה, אבל יוסף לא חפץ רק לקנות האדמה בשביל הממלכה עצמה השייכת ג"כ להעם. כמבואר במפרשים בהפסוק, קנה אותנו ואת אדמתנו כו' (ויגש), אמרו שיקנה גם גופם לעבדים, וכן אמר, הן קניתי אתכם היום ואת אדמתכם, א"כ למה נאמר ויקן יוסף את כל אדמת מצרים לפרעה. כי מכרו מצרים איש שדהו, שלא קנה רק האדמה, ולא הגופים. הטעם, שאמרו לו שיקנה אותם לעבדים עושה מלאכת המלך כרצונו, והוא לא רצה לקנות רק האדמה, והתנה עמהם שיעבדוה לעולם, ויהיו כאריסי בתי אבות. אחד כן אמר להם, הן קניתי אתכם ואת אדמתכם לפרעה, לא לעבדים כאשר אמרתם לי, רק עם האדמה תהיו לי כו' (טור).

ומצינו דמו, שרעיון הסוציאלי, הכה שרשים גם בשאר ארצות. כמבואר בחז"ל, אמר רב יהורא כו', כל כסף וזהב שבעולם, יוסף לקטו, ומביאו למצרים, שנאמר (ראשית, מ"ז) וילקט יוסף את כל הכסף הנמצא כו' בשאר ארצות מנין, ת"ל (שם, מ"א), וכל הארץ באו מצרימה (פסחים, קי"ט). באו אל יוסף לקבל עליהם את סדר ההנהגה, שהיה נוהג במצרים. ובתחילה, כפי הנראה, גם העשירים היו מרוצים ונתנו הסכמה לסדר ההנהגה הזאת. כי ימי הרעב היו מביאים תלונות (ראיאטען), והשחתת דרכי החיים בהפרעת מנוחה, והיו ימי סכנה בעדם. אבל לאחר זמן התחילו להתחדט ולמרוד במלכות הסוציאלית שעמד יוסף. כמו שמצינו מדומז בחז"ל, שבאו לאחר זמן ידוע העשירים אל פרעה, להתאונן על ההנהגה הזאת של קיבוץ כל תבואת המדינה לאוצר המלוכה הכללית. ואמר להם פרעה, מדוע לא קבצתם אתם בבתים, ויאמרו, עשינו זאת, נדקב, אז אמר להם פרעה, מזה אתם צריכים ללמוד ולדעת, שלא זהו הדרך האמיתי של הנהגה מדינית, שכל אחד ואחד יצבור את רכושו לעצמו, כי לא יתקיים (כמדומז

סימן סא.

הלכות מתנות כהונה

דיני מתנות זרוע לחיים וקיבה לכהן, ובו ל"ג סעיפים.

(א) זרוע לחיים. קיבה. (ב) זרוע של ימין. שיעור. (ג) הלחיים עד כמה. (ד) הקיבה עם החלב. (ה) להפריש המתנות מיד. אם לאכול מהבשר קודם פרישת המתנות. (ו) שוחט לכלבים, לרפואה. שחט ומצא טרפה. (ז) לכהן חבר או לעם הארץ. (ח) אם נותנים מתנות לכהנות. אם בעלה ישראל חייב במתנות. (ט) אם ליתן המתנות להרבה כהנים. (י) במקום שאין כהן. אם יש קדושת במתנות. (יא) אם לחטוף המתנות, לשאול בפה. (יב) לאכול המתנות בכל ענין. (יג) להאכיל לכלבים. ליתנם לעכו"ם. (יד) אם הכהן יכול לזכות לישראל עם המתנות. (טו) אכלן או הפסידן. (טז) ישראל ששלח לחבירו בשר, והמתנות בו. (יז) אם נוהגות בחיה ועוף. בכלאים. (יח) תולד של צבי הבא על עז. תיש על הצביה. (יט) בקדשים. (כ) בכור שנתערב בבהמות אחרות. (כא) אם נוהגות בכל מקום, בכל זמן. (כב) כהנים במתנות. (כג) ליום. (כד) כהן ששוחט למכור. (כה) השוחט לכהן ולעכו"ם. (כו) שותף רק בחלק. (כז) בהמה לכהן וראשה לישראל. (כח) השוחט בהמת ישראל חבירו. (כט) כהן שמכר פרה לישראל, חוץ ממתנותיה. (ל) ישראל שמכר פרה לחבירו, ושאר המתנות. (לא) עבר הישראל ואכל המתנות. הויקן, מכרן. (לב) אמר לטבח מכור לי בנ"מ של פרה זו. (לג) גר שנתניד והיתח לו פרה.

„אישפדליה“ (ובל"א קורין „ריער“). עד כף היה, פי' הרחב של כף, רש"י, ט"ז) והם שני פרקים. (מחבר).

(ג)

הלחיים הם מפרק של לחי (פי' רש"י, אצל הצעדים, וחותר כלפי מטה עד שיפוי כובע, ט"ז) עד פיקא של גרגרת, שהיא טבעת הגדולה עם הלשון שביניהם וצריך ליתנו עם העור

(א)

חייב ליתן לכהן הזרוע והלחיים והקיבה של שור ושה (מחבר). וכל בהמות טהורות, לאפוקי חיה, כדלקמן סעיף י"ז (ש"ך).

(ב)

הזרוע דוקא של ימין (מדכתיב הזרוע בה' ט"ז) והוא מפרק ארכובה (מסוף פרק, ט"ז) הנמכרת עם הראש, עד כף היד שקורין

א ח ל מבוא למאכלות ר ח ל

בדברי משה אצל המן, שכל נותר ירקב ומביא רימה). והדרך היותר מוצלח בעד הכלל והפרט הוא, שכל הרכוש, יצטבר תחת השגחה מדינית כללית (ב"ר, מקץ). ואז יהיה נודע הדבר ויתגלה הסוד, שנמצא בעולם לכל אדם בפרט, ולכל בשר בכלל חלקו בחיים, ואין מחסור בשום דבר. ורק בזבזו וקלקול המותריות אצל העשירים, גורם המחסור אצל העניים. ורק בקיבוץ הרכוש, ובחלוקה ישרה נתראה שאין מחסור בעולם. כמרומו בקרא „ויצבור יוסף בר, כחול הים הרבה מאד, עד כי חדל לספור, כי אין מספר (מקץ). בהנהגה ישרה, יש מזל וברכה, ולא יחסרו כל טוב, כנאמר בבריאת העולם „וירא ד' את כל אשר עשה, והנה טוב מאד“ (בראשית). כמבואר במפרשים בפסוק „ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה את פאת שדך כו' לעני ולגר תעזוב אותם, אני ד' אלקיכם“ (אמור), התחיל בלשון רבים ומסיים בלשון יחיד. הכוונה בזה, שבתחילה הוא מדבר לכל בעלי אחוזה בכלל על ימות הקציר הכללי, ובא לעורר ולהזכיר לכל אחד ואחד בפרטות, שכשיבוא לקצור שדהו, לא ישכח מרוב טרדות, שבשדהו נמצא חלק השדה של העני והגר, ואין לו רשות לבוא בחלק שאינו שלו. רק יעזוב את חלק העני והגר, והם יבואו ויקחו שם חלקם (הנח לפניהם, והם ילקטו, ואין לך לסייע לאחד מהם, פאה, ד'). (עיין אלשי"ך). ומסיים, אני ד' אלקיכם, כלומר, אלקי כולכם בשוה, ואין לעלות על הדעת, שאתן הספקת הצרכים רק לכם ולא לו (שם). כנאמר בקרא, נפש כי תחטא כו' בגזל כו' וחמשתיו יוסף עליו (ויקרא), גזילת הקרן וכופר בהשבת הגזילה, ומה שלא נתן החומש של צדקה, יכופר במה שיוסיף חומש (כל"י), עיכוב חלק העני, הוא גזילה.

(ח)

אף על גב שמותר לאכול מבשר הבהמה קודם שיפריש המתנות, מצוה להפרישם מיד (מחבר). כתב הר"ן, דמתנות כהונה שלא הודמו, כמו שהודמו דמי, ואי אתיא בהמה שלימה ליד כהן, זכה במתנותיה. ואי אכלן אחר בתר הכי, חייב. ודוקא דאתיא שחוטה ליד כהן, אבל בחייה לא, דאכתי לא חל חיובא עליה, (ש"ך).

(ו)

אפי' אינו שוחט לצורך אכילה אלא לכלבים או לדפואה, חייב במתנות, אבל שחט ומצא טרפה, פטור (מחבר). דדרשינן מאת זובחי הזבח, פרט לטרפה (ט"ז) ומשמע בפוסקים, דאפי' ספק טרפה פטור, מטעם דמצי אמר לכהן זיל אייתי ראיה דלאו טרפה היא, ואתן לך, והמוציא מחבירו עליו הראיה (ש"ך).

(ז)

יתנם לכהן חבר, ואם אין שם חבר, יתנם לעם הארץ (מחבר). וכן אם החבר אינו רוצה לקבלן, נותנן לעם הארץ (דמ"א).

(ח)

נותנים אותם לכהנת (דונתן לכהן, היינו אפילו כהנת (ט"ז), אפי' היא נשואה לישראל, והנותנם לבעלה ישראל, קיים מצות נתינה (מחבר). וכ"ש שבעלה ישראל פטור מן המתנות (שם).

ועם הצמד שבראשי כבשים, והשער שבראשי תישים, שאינו רשאי למלגם (פי' להדתיחם בחמין להעביר השיער) ולא להפשיט העור קודם שיתננו לכהן (מחבר).

(ד)

הקיבה צריך ליתנה לכהן עם כל חלבה פנימי וחיצון, אלא א"כ נהגו הכהנים להניח החלב לבעלים (מחבר). הא דכתבו בזה דתלוי במנהג, לפי שאמרו בגמרא, דהכי הוה כבר, שהכהנים נהגו בזה עין יפה, ולפי זה אם נהגו עין יפה בצמר ועור, בלחיים הוי נמי כן (ט"ז).

ודע, בזמן הזה בחוץ לארץ מתנות כהונה אין נוהגין מתנות, כמ"ש בחוץ לארץ המחבר סכ"א, מיהו בארץ ישראל, ודאי נוהגין מדרבנן.

כמו תרומה בסי' של"א, ב' דסתם דמ"א דלא הוה מן התורה, ה"ה מתנות, דחד טעמא הוא, דיליף נתינה מתרומה, ועיין בפר"ח בקו"א. ואין מברכין על נתינת מתנות אם מברכין לכהן, דמשלחן גבוה זכו, ולא על נתינת משל בעלים, הרשב"א, הביאו מתנות כהונה הפר"ח, א', כ"ו, ומיהו ודאי שאין מברכין על הפרשה,

דלאו מצוה היא, דיכול לאכול קודם שיפריש, דאין טובלים כו'. משא"כ תרומה, דמצוה בפני עצמה להפרישה, וכאן לא שייך הפרשה, דמובדלין וניכרים הם (פמ"ג).

א ה ל מבוא למאכלות ר ח ל

ואחר מות יוסף מדרו העשירים בהנתנת סדר מדיני הלזה, והחזירו את העטרה ליושנה, כנאמר בקרא, ויקם מלך חדש אשר לא ידע את יוסף (שמות), שנתחדשו גזרותיו (חז"ל), אשר לא ידע, עשה עצמו כאילו לא ידע (שם), וקם מלכא, דלא חכים ית יוסף, ולא הלך בנימוסיו (ירושלמי), והמלוכה של סדר התנהגות בגדר של חלוקת אנשים לשרים ועבדים, לקחה את מקומה של המלוכה הסוציאלית, אבל מפני שזרע הרעיון החברותי-סוציאלי הכה שרשים עמוקים בלבות של עם מצרים, לאחר זמן מרובה, נתפרצה מרידה סוציאלית גדולה בארץ מצרים בכלל, כנאמר וערב רב עלו אתם, וע"י עם ישראל בפרט, ובעזרת שלוחי ר' עלה בידם להוציא מכח אל הפועל את הרעיון של חירות, ריוח והצלה של חלק אחד מאנשים הנקראים עבדים מלחץ חלק אחר מאנשים הנקראים שרים, ובעזרת ההשגחה עלה ביד משה ואהרן לאסוף את הפירות והזרעים שנטעו ונזרעו ע"י האבות הקדושים, ונתבכרו בימי יוסף הצדיק, פרי הרעיון הגדול והקדוש של דרור וחירות, והתנהגות חיי החברה בסדר של צדק ויושר, ובזה הונח היסוד, המאפשר נתינת התורה והמצוות על הר סיני, כמבואר בחז"ל בפסוק, והמכתב מכתב אלקים, חרות על הלוחות (תשא), חרות, חירות מן המלכיות (מדרש).

ובנתינת התורה על הר סיני, נתפרסמו היסודות הנזכרים בפני קהל ועדה, ובפני כל העולם, את הרעיון של אחרות אלקות, ושאר המצוות שבין אדם למקום מצד אחד, והרעיון הגבוה של צדק ויושר בחיי החברה, חלק המצוות שבין אדם לחבירו, העיקר הגדול בין העקרים שיש בהן כדי הצלת נפשות החלש והרל, היתום והאלמנה, מן העינוי ולחץ של החזקים מהם, המביא שלום מוחלט בעולם, שזה היה תכלית נתינת התורה בעולם, כנאמר בקרא, וזאת תורת השלמים (צו) זש"ה דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום (משלי), כל מה שכתוב בתורה לשם שלום הוא נכתב (תנחומא, צו).

דוקא היכא שאינם ראויים לאכילה, כגון שהסדיחו או שבאו מבהמות כחושים ורע בשר, יכול להאכילם לכלבים (ש"ך). והטעם בזה לאו משום דלא יהא מצוות בזויות עליו היא, דאין בהם שום קדושה, ומנתו ופרנסתו הוא, אלא דכתיב למשחה, כדרך שהגדולים אוכלים כו' (פמ"ג).

(ד)

כהן שיש לו מכירים, שרגילים ליתן לו מתנותיהם, יכול לזכותם לישראל שיקבלם מיד מכיריו, ודוקא שהזוכה תלמיד חכם, והשעה רחוקה לו, ושלא יהא כהן המזכה משרת בבית זה שמזכה לו המתנות, שמא יזכה בעל כרחו, וה"ה אם הכהן משרת בבית בעל הבית ומזכה לאורח תלמיד חכם, שמתארח בבית דבו במתנות שרגיל ליתן לו דבו, אסור (מחבר).

(טו)

לא נתן המתנות לכהן, אלא אכלן או הפסידן, פטור מדיני אדם (מפני שהוא ממון שאין לו תובעין, שהרי יכול ליתן לכל מי שירצה, ט"ז), אלא כדי לצאת ידי שמים, צריך לפדוע דמים (מחבר).

(טז)

ישראל ששלח לחבירו בשר והמתנות בו, מותר לכלן (מחבר). שבוראי לקחן ממנו (ט"ז) ואינו חושש שמא גזלם המשלח (טור) אבל ודאי דאפילו גזלן, מותר לאכלן, דמתנות כהונה נגזלות כלקמן סעיף ל"א (ש"ך).

(ט)

לא יחלקם להרבה כהנים, שצריך לתת לכל אחד דבר חשוב כדי נתינה, אלא נותן זרוע לאחד וקיבה לאחד, ולחיים לשנים, ובשור הגדול יכול לחלק הזרוע לשנים לכל אחד פרק א' (מחבר).

(י)

אם אין שם כהן, ישום המתנות בדמים ואוכלם ונותן הרמים לכהן (מחבר), כי אין שום קדושה במתנות, רק שהם ממון כהן (ט"ז).

(יא)

אין לו לכהן לחטוף המתנות (דכתיב ונתן) ואפילו לשאול אותן בפה (דכתיב אצל בני שמואל ויטו אחרי הבצע, פי', חלקם שאלו בפיהם, ט"ז). אלא אם יתנם לו דרך כבוד יטלם, ובזמן שהם כהנים רבים במטבחים, הצנועים מושכין ידיהם, והגרורים נוטלים, ואם היה צנוע זה במקום שאין מכירין אותו שהוא כהן, יטול כדי שידעו שהוא כהן (מחבר).

(יב)

הכהן יכול לאכלם בכל ענין שערב עליו יותר, ואם כל המטעמים שווים אצלו, יאכלם צלי בחרדל (מחבר) שהוא דרך גדולה, שנאמר למשחה בהם, כדרך שהמלכים אוכלים (ט"ז).

(יג)

יכול להאכילם לכלבים, ולמכרם וליתנם לעכו"ם (מחבר). שאין בהם קדושה, נראה

א ה ל מבוא למאכלות ר ח ל

ומשה רבינו, שהיה לבו כואב ודואג על גורל הנדכאים והנחלשים, להושיעם בצר להם, כנאמר בקרא ויקם משה ויושיען. שלא רק בבני אדם היה מתנהג כן, אלא אף בבעלי חיים שאינם מדברים, כמבואר בחז"ל שמשה זכה להיות מנהיג על ישראל, מפני שחמל על גדי חלש, ולקחו על זרועותיו, ומגלגלין זכות ע"י זכאי. כל ימיו היה מוסר נפשו על ב' היסודות העיקרים הנזכרים: על אחדות הבורא, בהכרוז של מסירת נפש על קידוש ואחדות השם, המנסר בחלל העולם מן הקצה אל הקצה, בפסוק "שמע ישראל, ד' אלקינו ד' אחד" (ואתחנן). שרבים, למאות ולאפים, קפצו למדורת אש, בכח של הרברים הקדושים הללו, מצד אחד, ועל מסירת נפש של הנהגת צדק ומשפט בחיים החברותיים מצד שני, כמבואר בחז"ל שהיה משה נתגדל בבית פרעה, וכל בני פלטין של פרעה היו מגדלין אותו (פר"א, מ"ח). לשנות העשדים שלו, נקרא אל פרעה ואמר לו, כל פרקופי (משרה) שאתה מבקש, אמור ואני נותן לך. אמר לו, מבקש אני ממך להשעות על ארגון שלך (ממונה על מקצוע העבודה שבמדינה), ומשה נתכוין לראות בשעבוד של ישראל (תנחומא ישן). וכמבואר בקרא, ויגדל משה ויצא אל אחיו וידא בסבלותם כו', ויך את המצרי כו', וישמע פרעה כו' ויבקש להרוג את משה, ויברח משה" (שמות). ומנעודיו היה נפשו ולבו מושך לעזרת החלופים והמעונים, עד כדי מסירת נפש. כמרומז במפרשים בפסוק מי שמך לאיש (שמות) הרי עורך נער (רש"י). וכשנשלח אל פרעה להציל את אחיו מיד נוגשיו לא חס על נפשו והלך, הגם שידע כי פרעה חרץ עליו משפט מות. כנאמר בקרא, וילך משה ואהרן ויאספו את כל זקני ישראל" (שמות, ד'). וגם תכלית העבודה שלו היה נגד רצון המלכות להביא מרד במדינה, והיה בסכנה גדולה, אעפ"כ לא מנע את עצמו מעבודתו הקדושה של הצלת נפשות מעבודת פרך. כמו שמצינו במפרשים בפירוש הפסוק, ואחר באו משה ואהרן, ויאמרו אל פרעה

בית הל' מתנות כהונה פימן טא שמואל קד

את כולם, אין פוטרים לו אלא אחד מהם (מחבר), וכן אם מסתפק בשנים, ולקח הכהן אחד, הרי השני פטור מן המתנות, שעשאוהו כמי שזכה הכהן, ונתנו במומו לבעליו, רמב"ם, (ש"ד).

(כא)

מתנות נוהגות בכל מקום, בין בארץ בין בחוץ לארץ, בין בפני הבית (שבית המקדש היה קיים) בין שלא בפני הבית, ויש מי שאומר, שאינן נוהגות בחוץ לארץ, וכן נהגו (מחבר) ומאן דבעי למיהב, מצי יהיב, ולא מיחזי כיהורא (לחם הפנים), ועיין בספר החינוך להרא"ה, מצוה תצ"ח.

(כב)

כהנים פטורים ממתנות (מחבר) דכתיב מאת העם, ולא מאת הכהנים, ולויים מספקא ליה בגמרא אי הוויין בכלל עם (ט"ז).

(כג)

לויים ספק אם הם חייבים במתנות, הילכך פטורים, (ודוקא מלידת פטורים, דשמא לא איקרי עם, אבל פשיטא דאם תפס לוי מתנות מישראל, דמוציאין מידו, דכתיב וזה יהיה משפט הכהנים, ולוויים לאו כהנים איקרו כו', (ש"ד). ואם נטלם הכהן מידו, אין צריך להחזירם (מחבר) דסבירא ליה, בספיקא דדינא, אי תפיס לא מפקינן מיניה כו' (ט"ז), ולקמן בסי' שט"ז

(יז)

מתנות אינן נוהגות אלא בשור ושח, ולא בחיה ועוף, ונוהגות בכלאים הבא מן עז ורחל, וכן בכוי (מחבר), הוא בריה בפני עצמו (ט"ז).

(יח)

צבי הבא על עז וילדה, הולד חייב בחצי המתנות (דכתיב אם שה, ודרשינן אפי' מקצת שה, ט"ז, ש"ד). אבל תייש הבא על הצביה, הולד פטור מן המתנות (מחבר), דספוקי מספקי לן אי חוששין לזרע האב, והלכך מצי האיך למימד, זיל אייתי ראייה דחוששין ואתן לך (ש"ד).

(יט)

אין נוהגות בקדשים, ולא בבכור (מחבר). לפי שאין קדושה חלה על קדושה, וקשה, הא אמרינן יכול להאכילם לכלבים מטעם שאין בהם קדושה, וצ"ל דקדושת המצוה קאמר שאינה כאן, אבל לא קדושת מתנות (ט"ז).

(כ)

בכור קודם שבא ליד כהן שנתערב בבהמות אחרות, חייב ליתן מהם המתנות, שיאמר הכהן על כל אחת תן לי מתנותיה, ואם אתה אומר שהוא בכור תן לי כולה, אבל בכור שניתן לכהן במומו ומכרו לישראל ונתערב בבהמות אחרות, אם רבים שוחטים אותם, כולם פטורים, שכל אחד יאמר שלי הוא הבכור, ואם אחד שוחט

א ח ל מבוא למאכלות ר ח ל

(שם, ח'). הזקנים נשמטו אחר אחר, עד שנשמטו כולם קודם שהגיעו אל פרעה מחמת מורא, לכן בסיני נפרע להם, כמו שמצינו נאמר, ויעל משה אל הר האלקים, ואל הזקנים אמר שבו לנו בזה כו' (מ"ד שמות). הקב"ה רוצה בהתקרבות אנשים המוסרים את נפשם להצלת אנשים בכלל וישראל בפרט, ואינו רוצה בהתקרבות אנשים, אף אם הם זקנים ואנשים חשובים, תלמידי חכמים היושבים בראש, הנשמטים מהצלת העם.

והאיש משה מסר גופו ונפשו, וכל הדברים היותר חשובים ויקרים לו, בעד חירות אנשים עבדים משעבוד, כמבואר בחז"ל בפסוק, ויאמר ד' אל משה, עתה תראה אשר אעשה לפרעה (שמות, ו'). אמר משה, ראיתי בספר בראשית בדור המבול, מעשה סדום, דוד הפלגת, והדין היה דין אמת, אבל אמור לי למה הרעותה לעם הזה, מוכן אני לוותר על כניסתי לארץ, אם תוציאם ממצרים מהרה, אז אמר לו הקב"ה, עתה תראה כו' ולא תראה העשוי למלכי שבעה אומות בבואם לארץ (מ"ד שמות), אין בזח שום עונש למשה בזה שלא נכנס לארץ, רק תשלומין בעד הצלת ישראל במהרה, מעוני מצרים טרם זמן המוגבל מההשגחה העליונה, היה מוותר על כניסת הארץ שהיה כ"כ יקר אצלו, כמבואר בפרשה ואתחנן, ובמדרש שם, כדי להקל את עול העבודה בזמן מוקדם, וכמבואר בחז"ל בקרא של, ויחל משה כו' (תשא) לשון חולי, שמסר עצמו למיתה בשבילם (מדרש), וכמבואר במפרשים בפירוש הפסוק, ועתה אם תשא חטאתם כו' ואם אין מחיני נא מספרך (תשא), לכאורה יש חיסור לשון בכאן, שהיה לו לכתוב, אם תשא חטאתם הרי טוב, ואם אין מחיני נא, ויש לומר, הכוונה בזה לומר, בין אם תשא חטאתם, בין אם לא תשא, מחיני נא מספרך אשר כתבת, מספר החיים, שכתבת אותי לחיים, מחיני והרגיני, שאם אתה רוצה לכפר להם, צריך שתקח אותי, בדי שאהיה קרבן כפרה עליהם, ואם אין אתה רוצה, הרגיני נא ג"כ, שלא אראה ברעתם, וזהו שאמר, אם תשא חטאתם, או אם אין שלא תשא, מחיני נא כו' (מ"ד, אבות, ב').

בשעת זביחה, ובהיא שעתא לית ליה ברירה דתיהוי דידיה אע"ג דרוב כשרים הם, הא קיי"ל כשמואל, דבמונא לא אזלינן בתר רובא כו' (ט"ז). דכיון דאינו מחייב משעת זביחה, והיא שעתא לית ברירה דתיהוי דידיה כו' (ש"ד).

(כו)

במה דברים אמורים ששותפות הכהן והעכו"ם פוטר בשותף בכולה, אפי' בכל שהוא (פי' אפי' בחלק אחד מאלף יש לו בבהמה, ט"ז) אבל אם אין הכהן והעכו"ם שותף עמו אלא בראש, אינו פוטר אלא מהלחיים. ואם הוא שותף עמו ביד, אינו פוטר אלא מהזרוע. ואם הוא שותף עמו בבני מעיים, אינו פוטר אלא מהקיבה (מחבר).

(כז)

אם יש בהמה לכהן, ומוכר ראשה לישראל, ושאר כל הגוף לעצמו, חייב בלחיים (מחבר).

(כח)

השוחט בהמת ישראל חבירו, חובה על השוחט ליתן מתנותיה לכהן (דכתיב מאת זובחי הזבח, שהזבח אינו יכול לומר הבעל יתן לך, ט"ז). ואם שחט בהמת כהן או עכו"ם, פטור (מחבר). מיהו טובת הנאה לבעלים, והוא יכול ליתנם לכל כהן שירצה. ואסור לבעלים ליקח דינר מכהן ליתן לו המתנות, וכן מישראל ליתן המתנות לבן בתו הכהן (רמ"א).

גבי ספק בכור כתב שמוציאין מידו כו', ונ"ל לחלק, דדוקא בספק בכור, שהספק הוא בגוף הענין שנחלקו עליו, והלכך מספק אין לכהן שייכות בו, דאמדינן ליה אייתי ראייה דבכור הוא, ושקול, וכל כמה דלא מייתי ראייה מוקמינן ליה אחזקת מרא קמא, ואחזקת דרוב בהמות אינם בכורים. משא"כ כהן, שהספק הוא אם לויים חייבים או לאו, ובגוף הענין אין כאן ספק, אלא שהספק הוא מצד אחר, מצי הכהן לומר להלוי, כל כמה דלא מייתי ראייה דלא איקרי עם, המתנות שלי כו' (ש"ד). ויש חולקין, דאפילו נטלן הכהן, מוציאין מידו (רמ"א).

(כד)

במה דברים אמורים שכהן פטור, כששוחט לעצמו, אבל אם שוחט למכור, אם הוא קבוע למכור בבית המטבחים, חייב ליתן מיד, ואם אינו קבוע למכור בבית המטבחים שתיים ושלש שבתות פטור, מכאן ואילך חייב (מפני מראית עין) ומנדין אותו אם לא יתן (מחבר).

(כח)

השוחט לכהן ולנכרי, פטור מן המתנות, והמשתתף עמהם צריך שירשום. ובעכו"ם, אם יושב עמו במטבחים, אין צריך לרשום (מחבר). דסתם עכו"ם מרבה דברים, ומודיע לכל שהוא שותף (ט"ז, ש"ד) במקום שנוהגים לשחוט אצל עכו"ם, אם נמצא טרפה נשאר לעכו"ם, ואם נמצא כשרה לוקחו הישראל, פטור מן המתנות (רמ"א). נשאר לעכו"ם, דהא עיקר החיוב

א ח ל מבוא למאכלות ר ח ל

ומעשה אבות סימן לבנים, הצדיקים בכל דור ודור, עומדים למסור את נפשם בעד הצלת נפשות, ומוכנים לתורה ולתפילה ולמלחמה. עוסקים בתורה ותפילה, לבקש רחמים. ואם לא יועיל, מוסרים את נפשם למלחמה, ליתן כופר נפשם, נפש תחת נפש בעד הצלת נפשות. כמדומז בדברי הנביא "הצדיק אבד ואין איש שם על לב" (ישעיה, ג"ז), למה נסתלקו, ואנשי חסד נאספים, באין מבין, כי מפני הרעה נאסף הצדיק (מפרשים), כלומר, הצדיק נותן נפשו במלחמה עם המזיקים, לעמוד בין החיים ובין המתים לעצור בעד המגפה. כך הדבר נוהג בפרטות, וכן דבר נוהג בכללות בעם ישראל, ובכל אנשים טובים. הנעדרים בעד עון ורשעת העולם, להגין על רשעתם. כמדומז בדברי הנביא הג"ל "אכן חלינו האנשים, ומכאובינו סבלם כו'. והוא מחולל מפשעינו מרכא מעונותינו כו' ובחברתינו נרפא לנו, כלנו כצאן תעינו, איש לדרכו פנינו, וד' הפגיע בו את עון כלנו כו' בדעתו יצדיק צדיק עבדי לרבים, ועונותם הוא יסבול" (ישעיה, ג"ג). הצדיק יסבול כדי להטיב בזה את האינם צדיקים המחויבים לסבול עונש בעד עונם. כמבואר במפרשים שם, וז"ל, היה סובל כדרך כל הצדיקים שנא' אתה ובנך כו' תשא את עון המקדש (במדבר), סבל יסורים כו' והוא בשביל אחרים, נשא חטא הרבים, ולפושעים יפגיע, ע"י יסוריו שבאת על ידו טובה לעולם (רש"י). כי חירות ודרור הוא תכלית הבריאה, ואין חירות אמיתית רק בגדר ומצב של מושלל קנינים רבים, כנאמר מרבה נכסים מרבה דאגה, והעושר לעשיר, כמו העוני לעני אינו מניח לו לישון, וזה שמצינו בתורה סמיכות הפרשיות של שני הענינים הללו של דרור ושלילת הרבה קנינים. כתיב שש שנים תזרע את ארצך ואספת את תבואתה, והשביעית תשמטינה ונטשתה, ואכלו אביוני עמך כו' (שמות, כ"ג). ונאמר עוד, וזה דבר השמיטה, שמוט כל בעל משה ידו

(לא)

המתנות עצמן אסור לישראל לאכלם, אלא בדרשות כהן. עבר ואכלן, או הויקן, או מכרן, אינו חייב לשלם, מפני שאין לו תובעים ידועים (ומ"מ לצאת ידי שמים, חייב, ש"ך). והקונה אותם, אע"פ שאינו רשאי, הרי זה מותר לאכלן, מפני שמתנות כהונה נגולות (מחבר).

(לב)

אמד לטבח מכור לי בני מעיה של פרה זו, נותנם לכהן, ואין מנכה לו מן הדמים. לקחו ממנו במשקל (פי' והלוקח שקלן, והדי הגזילה אצלו, אבל שקלן המוכר, יש לכהן הברירה, או ליקח מן המוכר או מן הלוקח, ט"ז) נותנם לכהן ומנכה לו מן הדמים (מחבר).

(לג)

גר שנתגייר, והיתה לו פרה, נשחטה עד שלא נתגייר, פטור, משנתגייר חייב. אם ספק, פטור, שהמוציא מחבירו עליו הראיה (מחבר) אבל לענין איסור חלה כתב בסי' ש"ל, דחייב מספק (ט"ז).

(כט)

כהן שמכר פרה לישראל, ואמר לו אני מוכר לך פרה זו חוץ ממתנותיה, הוי תנאי וצריך ליתנם למוכר (פי' בזה מועיל התנאי, כיון דהוי חוץ לשון שיוך, ששייר לעצמו המתנות, משא"כ בסיפא שאומר ע"מ, ל"ה לשון שיוך, אלא תנאי בעלמא, ואינו מועיל דמתנה עמ"ש בתורה כו', ט"ז), אבל אם אמר ליה ע"מ שהמתנות שלי אינו תנאי, והמקח קיים, ויכול ליתנם לכל כהן שירצה (מחבר) וכ' הרא"ש, דה"ה במוכר שדה ואמר לו ע"מ שהמעשר שלי, דינא הכי, אבל הרמב"ם כתב בהל' מעשר, ט', הרי הן שלו, כיון שאמר ע"מ, נעשה כמו ששייר מקום המעשר כו', ודוקא גבי מתנות, כיון שנתן כל הבהמה ליד ישראל, לא אמרינן שיורא שייר, משא"כ בשדה, דקרקע בחזקת בעליה עדיין עומדת כו' (ש"ך).

(לד)

ישראל שמכר פרה לחבירו, ושייר המתנות, חייב הלוקח ליתנם, אע"פ שנשארו למוכר, מ"מ החובה על הטבח שהוא הלוקח (מחבר).

א ח ל מ ב ו א ל מ א כ ל ו ת ר ח ל

אשר ישה ברעהו, לא יגוש את רעהו ואת אחיו, כי קרא שמיטה לד' (דברים, ט"ז). ונאמר, ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ כו' וספרת לך שבע שבתות כו' והעברת שופר תרועה בחודש השביעי כו' ביום הכיפורים תעבירו שופר בכל ארצכם, וקדשתם את שנת החמשים שנה, וקראתם דרור בארץ לכל יושביה, ושבתם איש אל אחוזתו כו' יובל הוא שנת החמשים כו' לא תורעו כו' בשנת היובל הזאת, תשובו איש אל אחוזתו (ויקרא, כ"ה). חירות הנפשות וחירות העושר באים כאחד, כי אין חירות גמור באופן אחר. כמבואר במפרשים בפסוק, והעברתם שופר תרועה (בהר) שופר תרועה אמאי? אלא שופר דמתבר שלשלאין, דמתבר שולטנותא משל עבדין (זוהר). וכנאמר בשם החכם (הדרור היא הנשמה של כל הבריאה (סקרטוס). ומתקופה לתקופה צריכים להתעורר ולחשוב מחשבות ולחזור על אופנים שונים להכניס תיקונים בתכלית הבריאה, והוא החירות הגמור. וצריכין להביא תיקונים בהקלוקל של שוויון המשקל בשחרור הרכושים וקנינים, הנכלל בזה, גם שחרור הגוף. ונאמר במצוה זו בהר סיני, הגם שכל המצוות ניתנו בסיני לאמר, שע"י קול השופר של מתן תורה באותו זמן הגיד הקב"ה למשה ענין השמיטה והיובל כו' כדי לעשות זכרון למעמד הר סיני בקריאת דרור והעברת שופר (כל"י).

כי למשוללי בטחון בהספקת הצרכים אין חירות, כי מקושרים הם בחבלי עבות להשאלה הנוראה מה נאכל, לכן התיקון בגורמי הכלכלה הוא תיקון לקנין החירות. כמו שמצינו שהאדם הוא עבד נרצע לשאלת המזייה והכלכלה, דאגת הספקת הצרכים הם שולטות עליו בכל יום ובכל עת, ולכל היותר היה הדבר ניכר בהימים של גידול התבואות, ושאר פירות וירקות. כמבואר בחז"ל בפסוק ולא אמרו בלבבם נירא נא את ד' אלקינו הנותן גשם ויורה ומלקוש בעתו, שבועות חוקות קציר ישמור לנו (ירמיהו, ה'), אמר ר' אלעזר ישמור לנו מרוחות דעות, ומטללים רעים, אימתי? באלו שבע שבועות שבין פסח ועצרת (ויקרא רבה, כ"ח) מן השרב ומן הרוחות הקשים (פסיקתא). ומצינו בטעם של הנפת העומר, אמר רב חייא כו' מוליך ומביא, כדי לעצור רוחות רעות. מעלה ומוריד כדי לעצור טללים רעים (מנחות ס"ב). ומובא בפוסקים, שטעם האבילות בספירה, מפני שהעולם שרוי בצער התבואה ועל האילנות (אבודרהם). ונאמר עוד, בפסח אין אתה מוצא שכתוב בו אפילו שמחה אחת למה? שבפסח התבואה נידונה, ואין אדם יודע אם עושה השנה תבואה, אם אינה (ילקוט שמעוני). וחירות נחשבה בין המצוות הראשונות, כנאמר, ושלחתו חפשי מעמך (משפטים) (פסיקתא).

בית חל' אבר מן החי סימן פב שמואל

סימן סב.

דיני אבר מן החי, ובו ד' סעיפים.

(א) אבר מן החי. (ב) אבר הפורש מן החי. אם נוהג בטמאים. בשר הפורש מן החי. אם הבשר עדיין בתוך הבהמה. (ג) אבר או בשר המדולדלים. נשמש האבר, ומעורה בגידיו. ג' חלקים הם, נשמש, נשבר העצם, מדולדל. נשבר ועור ובשר חופין. נמלח האבר עם שאר בשר. יותרת במקום שאינו מטריף. אבר הנשמש. (ד) ביצי זכר שנחלשו.

ואפי' הפורש מבהמה, ועדיין הוא בבהמה, כגון שנחתך מהטחול או מהכליות, ונשארה החתיכה בתוכה, אסור (מחבר) משום אמ"ה. וה"ה היכא שחתך מבשר שבתוכה, חייב משום ובשר בשדה טרפה (ש"ך).

(ג) אבר או בשר המדולדל אבר או בשר המדולדל, אם אינו יכול לחזור ולחיות, אפי' אם לא פירש ממנו עד לאחר שחיטה, אסור (מחבר). אבל אם יכול לחזור ולחיות, אם נשחטה הבהמה, מותר, אבל אם מתה, אינו חייב עליו משום אבר מן החי אלא משום נבלה (ש"ך). במדולדל אין חילוק בין עור ובשר חופין את רובו, אלא בין אם יכול לחזור ולחיות, והיינו דוקא במדולדל ממש, דהיינו שנעקר ממקומו לגמרי, ומחובר קצת. אבל כשנשמש האבר ועדיין מעורה בגידיו היינו הך דכתב הרב בהג"ה (שם). וג' חלקים הם אם נשבר העצם, תלוי אם עור ובשר חופין רובו, ובנשמש, אף אם אין עור ובשר חופין רובו, כשר, אלא שנהגו לאסור. ומדולדל, היינו שאין מעורה בגידיו, אין חילוק באם חופה, אלא כל שיכול לחיות כו'. אמנם לדידן, בנשבר ועור ובשר חופין רובו, אסור משום מצות פרישה, דשמא יצא לחוץ ואין מתרפא, וזה עיקר הטעם לחלק בעצם

(א) אבר מן החי אבר מן החי אסור בבהמה חיה ועוף (מחבר). ולוקין עליו, כך פשוט בש"ס ופוסקים. אבל אינו נוהג כדגים וחגבים, כמכואר ריש סי' י"ג (ש"ך).

(ב) אבר הפורש מן החי אבר הפורש מן החי, אסור (מחבר). בין שיש בו בשר גידיו ועצמות, בין שאין בו אלא בשר בלבד, כגון הלשון וטחול כו', עכ"ל טור. תו כתב הטור, דאבר מן החי אינו נוהג אלא בבהמה חיה ועוף הטהורים, ולא בטמאים, והוא פשוט בש"ס וכל הפוסקים. והמחבר השמיט כל זה, כיון דלדידן אין נפקותא, דסוף סוף אסור. אבל הב"ח כתב דנ"מ בזה, היכא דאסור משום אבר מן החי, הוי בריה ולא בטיל (ש"ך). וע"ש שהשיג על הב"ח במה שכתב דבטמאים מותר להושיטו לבני נח, מיהו באבר המדולדל שאסור מדד', יש פוסקים דמותר להושיטו לבני נח, כיון שאין בו אלא מצות פרישה, וכמ"ש בסי' נ"ה (שם). ובשר הפורש מן החי, אסור משום ובשר בשר הפורש בשדה טרפה (משמע מדברי הפוסקים, דאפי' פירש בשר מאבר שלם אינו אלא מצות פרישה, ש"ך).

א ח ל מאכלות ר ח ל

מה נאכל ונכון להעיר בדבר הידוע, כי מאד קשה למצוא בכל התנ"ך חיבה יותר איומה ונוראה, שתכלול בקרבה כ"כ שמות נרדפים לכל הצרות ורעות הנמצאות בעולם כתיבת "אוכלי", ואין מלה בעולם המטרידה את נפש האדם, ומביא עליו כ"כ עמל ותלאה כתיבה זו, כנא "כל עמל האדם לפיהו", וראוי לדקדק, כי מקור ועיקר הוראתו של המלה הזאת, היא כליון ואבדון, והוראתו היותר קלה, בא ללעיטת מזון. אבל הוראתו בכלל הוא כליון ואבדון גמור, כמו, ואכל קציר לחמיק, יאכל בניך ובנותיך, יאכל צאנך ובקרך (ירמיה, ה'). אבלו שאר עמי (מיכה), איש את בשר דעהו יאכלו (ירמיה, י"ט), אכלי עמי אוכלי לחם (תהלים, י"ד), יאכל את ישראל בכל פה (ישעיה, ט'). ונמצא לפעמים כינוי לטורף ומשחית, כגון מהאוכל יצא מאכל (שופטים, י"ד), וגערתי לכם כאוכל (מלאכי, ג'). ומצינו לשון זה גם בכליו ממון, כמו ויאכל גם אכול את כספינו (בראשית, ל"א), וגם על כליון כוללת של השחתה והשמדה, כמו אש אוכלה היא (דברים, ד'), וחרבך תאכל בשר (דברים, ל"ב), חרב תאוכלו (ישעיה, א'), וכל בעל חי ובן אדם בתוכם עומד ברתת ופחד, וירא ויאמר מה נורא המלה הזאת הנשאלה לכל מיני מצוקות ורעות שבעולם, וכוללת בתוכה כל מיני השחתה ואבדון בכל מקצעות החיים. ועד כמה הדאגה הזאת מטרידה את לבות בני אדם נובת מזה שנרמזה בתורה "ואם תאמר מה נאכל" (ברך).

שמא לא הכריא יפה כל צרכו, עכ"ל. ולא נראה, דאם אנו אומרים הואיל ונקשר דודאי לא יצא לחוץ לענין היתר הבהמה, אע"פ שהוא חשש טרפה דאורייתא, כ"ש שאנו סומכין ע"ז לענין איסור אבר המדולדל שהוא דר' (ט"ז). עיין ש"ך הראה מקום לסי' מ"ה, ושם נתבאר, דצלע יתירה אין אוכלין משום חלב, הא שאר יותרת לא הוה כאבר מדולדל, ואין אסור (פמ"ג). מותר לאכלו (אבר הנשמט) אף אם אין עור ובשר חופין את רובו (דדמי לבצים שנתלשו, ש"ך). אבל המנהג להחמיר גם בזה (רמ"א). אפי' עור ובשר חופין את רובו (ש"ך).

(ד)

ביצי זכר שנתלשו ביצי זכר שנתלשו, ועדיין מעורים בכיסם, אינו אסור מן התורה, שהרי יש בו מקצת חיות, ולפיכך אינו מסריח. ואעפ"כ אסור לאכלו ממנהג שנהגו ישראל, מפני שדומה לאמ"ה (מחבר).

שנשבר, אם חופין רובו או לאו, אלא בשאש"י שרי מכ"ש. ואם אין ריעותא כלל בעור ובשר, שרי, כ"ש מטריפה, עש"ך, נ"ה, ואף אין שאש"י. (פמ"ג). והאיסור באבר או בשר המדולדל הוא משום אמ"ה, משום מצות פרישה מדר' (ש"ך). ועיין לעיל סימן נ"ה, (רמ"א), שם נתבאר דאם נמלח עם שאר בשר, מה דינו (ש"ך). ואף להרמב"ם דמדולדל ד"ת, מ"מ נשמט, אף מדר' שרי, ומנהגא הוא לאסור, ועיין מ"ש בסימן נ"ה (פמ"ג). יותרת העומדת במקום שאינה מטריף הבהמה, מותר לאכלה, ולא אמרינן יתיר כניטל דמי, והוי כאבר המדולדל. אבר לאכול יותרת; הנשמט ממקומו במקום אבר הנשמט; שאינו מטריף הבהמה, מותר לאכלו (רמ"א) אבר הנשמט ולא נשבר, כתב בד"מ, וז"ל, כתב באו"ה, אבר המדולדל אסור אפי' חזר ונקשר, מאחר שנאסר פעם אחת, אין לו היתר עוד, חיישינן

סימן סג.

דין בשר הנמצא ולא נודע מהו, ובו ב' סעיפים.

(א) בשר המושלך בשוק. מבושל. נמצא ביד עכו"ם. בשר שנתעלם מן העין. הטעם. טביעת עין. סימן. צרור וחתום. עם הארץ, אם נאמן. (ב) בשר שנתעלם, ונמצא באותו מקום. הניח עשר ומצא תשעה. נמצא סכין ברחוב היהודים. בבית ישראל, ורוב מצוים נכרים. המנהג בבשר שנתעלם מן העין. תרנגולת שחוסה, הנשלחה ביד עכו"ם. אם רוב טבחי ישראל מהני, בעופות, גדיים וטלאים. בבהמה. שור מסומן, והשוחרט אומר, שיש בו טביעת עין. שומן אחז שנתן לנכרי למשכון, והכירו בטביעת עין. אם סימן "כשר" מהני, בעיר שיש שם מומר.

(א)

וביד ישראל, שרי (ש"ך). ואם היו רוב המוכרים ישראל, מותר. וכן בשר נמצא ביד עכו"ם הנמצא ביד עכו"ם ולא נודע ממי לקח, אם היו מוכרי בשר ישראל, מותר (מחבר). כתב הרב לקמן ק"י, ג', דדוקא שלא ראה שהעכו"ם

בשר המושלך בשוק בשר הנמצא מושלך בשוק, הלך אחר הרוב, רכל דפריש מרובא פריש. אם היו רוב המוכרים עכו"ם, אסור (מחבר) ואם הם ישראל מותר. ואם נמצא ביד עכו"ם אסור, דמסתמא הוא בשלו,

א ח ל מ אכלות ר ח ל

ואין דבר יותר חזק הסובב, מוליך ומביא את האדם לכל רוחות השמים והארץ ככת ורגש זה של מה נאכל, כמדומז בפסוק. ויטב אלקים את העם דרך המדבר (בשלח), שערך להם שלחן והסיכון לאכול (בעה"ט). וכמעט אין אדם צדיק בארץ אשר לא יחטא במדה ידועה, בהרכשת הפרנסה, כנאמר בקרא. על פת לחם יפשע גברי. וכנאמר במאמר. על שתי לחם יבצעו תמימים, על ב' מיני לחם, והם אשה ופרנסה, אף התמימים יבצעו, מלשון בצע (בשם הרד"ב וצ"ל), ואין דבר המסוגל לפתות ולפייס את האדם יותר מהדברים של צרכי אוכל. כמבואר בחז"ל, שעתידי הקב"ה לעשות סעודה מלויתן ושור הבר, ומיין המשומר. קרא אשכחו ודרשו, דכתיב, ואכלתם לחמכם לשובע. דאמר רבי, הרבה פיתויים פיתה הקב"ה לישראל שיחזרו למוטב, וזהו הגדול שבכולם. שהרי מצינו שספרו ישראל נפשם למיתה בשביל האכילה, שאמרו, מי יתן מותינו ביד ד' בארץ מצרים כו'. כיון שראה הקב"ה תאוותם, א"ל אם תשמרו לקבל המצות, תאכלו לחמכם לשובע, כדי לפייס דעתם. כי האי גונא דאו חז"ל שהגלות נמשך מאד, דרשו המקרא ואמרו, שלעתידי יאכלו בסעודה רבתא דא, ולכן רוב העולם סובלים הגלות באהבה בשביל

ספיקא דאורייתא, לא מהימן בטב"ע כ"א ת"ח דוקא כמו במציאה. אמנם הרשב"א כתב דלא משקר באיסורין כו', ומציאה שאני דיש חימוד ממון, ע"ה שקודי משקר, ובאיסורין כ"א נאמן, דע"א נאמן באיסורין היכא דלא איתחזק איסודא כו'. ומגמרא דחולין הנ"ל מוכח בכירור דאף באיסור תורה, שוב ראיתי בנה"ך השיג על הט"ז, וכי, באיסור תורה מהני ט"ע לכ"א (ש"ך).

(ב)

מצא ה' מכלי מלא תלה כלי מלא חתיכות ח' בשר שנשברה בשר ונשבר הכלי, ונפלו הח' לארץ. ובא ומצא חתיכות ואין לו בהם לא סימן ולא טביעת עין, ה"ז אסור. שיש לומר, אותו בשר שהיה בכלי גררתו חיה או שרץ, וזה בשר אחר הוא. ואם תלאו במסמר וכיוצא בו, שאי אפשר לשרץ ליטול ולהניח, מותר. ויש מתירין בשר שנתעלם מן העין **בשר שנתעלם** אם מצאו במקום שהניח ונמצא באותו מקום (מחבר). כתב העט"ז, בשר שנתעלם מן העין, אע"פ שלא נתן דעתו אם הוא במקום שהניחו או לא, אין נוהגין לאסרו אפי' במקום שרוב טבחים עכו"ם, עכ"ל. וצ"ע, דמדברי הרא"ש שכ' טעמא דלא חיישינן לעורב החליפו והביאו באותו מקום עצמו משמע, הא לא"ה אסור (ש"ך). וי"א, דמותר אף אם לא נתן דעתו אם

לקחו, אבל אם ראה שהעכו"ם לקחו, הוה כאילו לקחו משם ואסור (ש"ך). זה דין תורה, וכבר אסרו חכמים **בשר שנתעלם מן העין** כל הבשר הנמצא בין בשוק, בין ביד עכו"ם, אע"פ שגל המוכרים וכל השוחטים ישדאל (מחבר). ולפי זה אפילו ידוע בודאי שלקח העכו"ם בשר כשר, בודאי אסור מטעם בשר שנתעלם מן העין, דלא כדמשמע בעט"ז דכשר (ש"ך). ולא עוד, אלא הלוקח בשר והניחו בביתו ונעלם מן העין, אסור (מחבר). הטעם כתבו הפוסקים, דחיישינן שמא שרצים ועופות החליפוהו. וכי הרא"ש, דאפי' בבהמה שלימה חיישינן לזו, וחומרא יתירה היא, עכ"ל כו'. כל היכא דאיכא למיחש לעכו"ם, אסור. אבל לשרצים בבהמה שלימה לא חיישינן כו'. ועוד, דנראה דבתלאו במסמר לא חיישינן לשרצים, כ"ש בבהמה שלמה (ש"ך). (הניח בביתו, ונעלם מן העין, טביעת עין; סימן; אסור) אלא א"כ היה צרור וחתום; לו בו סימן, או שהיה לו בו טביעת עין, והוא מכיר, ודאי שהוא זה, או שהיה צרור וחתום (מחבר). כתבו הפוסקים, דכל אדם אפי' ע"ה נאמן לומר יש לו טביעת עין, ול"ד למציאה דלא מהדרינן בט"ע אלא לת"ח, שאני הכא דאיסור מדר' בעלמא היא (ט"ז, ש"ך), עיין ט"ז, דע"ה נאמן באיסור דר' כו', ושרץ זהוה

ר ח ל

מאכלות

א ח ל

סעודה זו (מדרש הנעלם, עמוד שכ"א). אבל טרדות הפרנסה מטרידה את האנשים כ"כ, עד שמעכבים את הגאולה, כמרומז בקרא "מדוע לא בא בן ישי, גם אתמול גם היום, אל הלחם" (שמואל, א'). לרמוז על ביאת הגואל, למה לא בא בדורות הראשונים, גם לא בדורות הללו, התשובה היא, על הלחם. כלומר, האנשים טרודים תמיד בלחם גשמי, ואינם מתפללים רק על צרכיהם (הרב ר' שמעלקע ז"ל).

כי המזון הוא אחד מהדברים שראשו ורובו של האדם נכנסים בו, מבטן ומלידה, (אראל בלע"ז), והוא דבר המיוחד שהאדם נצרך בו עוד טרם הולדו, כמרומז בגמ', דר במעי אמו ואמר שירה (תהלים, ק"ג), ברכי נפשי את ד', וכל קרבי את שם קדשו (ברכות, ו'). נתן עתה שיר ושבח על הכנת המזון לו או קודם שיצא לאויר העולם (צל"ח), ומצינו ביצחק אבינו, שהיה מכיר את ערכו הרם של הענין הזה, והיה מפרסם את דעתו בזה, כנאמר, ויאהב יצחק את עשו, כי ציד בפיו (תולדות). המפרשים מתקשים לתרץ התמיה על זה, אבל אבותינו הקדושים היו ביכולת להיות מודה על האמת, שהפרבלם של אכילה תופס מקום חשוב בבני אדם, ויש להכיר טובה לכל מי שנותן לו עזר לפתרון השאלה הזאת. וכשנתבונן היטב בנו בעצמינו נראה שגם אנחנו אוהבים ומכבדים את האנשים שהם בבחינת עשו, המביאים לנו ציד בפיו.

כי הרכשת המחיה והכלכלה הוא דבר קשה כקריעת ים סוף, וכל אחד ואחד עימד כאיש מלחמה וחרבו על יריכו ללחום את לחמו. ובעבור זה מצינו שכל המזון נכנס תחת שם של "לחם", מן השורש "לחום", שהאדם נלחם על קיומו, כנאמר, או לחם שעדים (שופטים, ה'), וכנאמר בברכת המזונות בכלל, "וברך את לחמך" כו' (שמות, כ"ג). עבר לחם רב, וכדומה. ומלחמת הלחם הזאת אינה פוסקת לעולם, והיא השורש לכל מלחמות העמים הגדולות הבאים מזמן לזמן, שהם רק ההמשך והסך הכל של המלחמות הפרטיות הנוהגות בכל יום תמיד ממעשי בראשית עד היום הזה. ויש הדרגות שונות בלחימת הלחם ההוא, יש זוכה בגורל שיפול בחלקו מסוג הלחם בבחינת "לחם אבירים אכל איש" (תהלים, ע"ח). מזון המלאכים שיש בו הזהירות

ביר עכו"ם במקום שכל המוכרים הם ישראלים המוכרים בשר כשר, ועיין לקמן סי' קי"ח (רמ"א). כתב המרדכי פרק ג"ה, וז"ל, מעשה בא לידי בתרנגולת שחוטתה, ושלחווה ביד עכו"ם, בלא שומר, תרנגולת שחוטתה ונסתפקו לומר שמא הנשלחת ביד עכו"ם אחרת היתה ונתחלפה. והלכו לשוחט ושאלו אותו אם שחט זאת התרנגולת, ואמר אין לי בה טביעת עין, אמנם עתה שחטתי תרנגולת א', אבל בעל התרנגולת היה מכיר אותה ואמר שזאת היא, והתדתי אותה, כיון שבעל התרנגולת מכירה, כר"ת, דאמר לית הלכתא כרב, דאמר בשר שנתעלם מן העין אסור עכ"ל. יפה כתב המרדכי כאן, דתחילה רצו לבקש היתר מחמת השוחט אם יכידנו, ולא עלתה בידם, והתירו מחמת הכרת בעל התרנגולת בטביעת עין (ט"ז). דע, רוב טבחי ישראל לא מהני אלא בבהמה, לא בעופות. וגדיים וטלאים, אם דרך לשחוט כ"א בביתו, אסור. ושחיטה לא היה אם שחיטה נחשב סימן, דגוים נמי מצי לסימן כשרות לכווני לשחוט באמצע הצוואר (פמ"ג, י"א). כ' הבית לחם יהודא כו', שור מסומן, והקצב חתך השור לשנים, והשוחט אמר שיש לו טביעת עין, שהוא חלק מאותו השור. ועוד, שהחלקים מתאימות, והכשיר. דט"ע מהני באיפורים. ומתאימות ג"כ ראייה, עיין סימן

הוא במקום שהניחו (ט"ז). כתב הטור, דאם הניח עשר ומצא תשע, אסורים, דחיישינן שמא ניטלו, ואלה אחרים הן, עכ"ל. ואם אינם קשורים, מותר, ואם הם קשורים, אסור (ש"ך). עיין שו"ת ח"י, רכ"ח בסכין נמצא סכין נמצא ברחוב יהודים, ורוב ברחוב יהודים עוברים עכו"ם, אין מתדיין הסכין, ואם חרוץ הסכין כמו שעושים לחלב, הוה סימן. ובבל"י, ב', הביא בשם השב"י, מ"ז, להתיר. וראיה מסי' קכ"ב בנותן כלי לאומן לתקנו לאחר מעל"ע. ולא הבינותי, דהתם ספק שמא לא שימש הגוי כלל, והוה ספק דר' לאחר מעל"ע. ואף ספק דאורייתא שבא לדרבנן לא אמדינן ספק להקל. תי' המנ"י, נ"ט י', כיון דספק אם היה כאן בלוע כלל, שרי. מה שא"כ כאן, דרובא דאורייתא, א"כ אם עוברים היו גוים, ודאי מהם נפל הסכין, והוה אח"כ ודאי איסור דר', ע"כ נראה דאין להתיר. וה"ה בבית ישראל, אם נמצא סכין, ורוב מצויין עכו"ם כמו בבתי משתאות שמוכרין משקין, ודאי מעכו"ם נפל, ויש לעי' אם בכל ימי השבוע דגילין ישראלים, רק ביום א' או ב' ביומא דשוקא מצוין שם רוב גוים, ונמצא בשאר ימי השבוע, אי אמדינן אזלי' בתר רוב גוים או בית עשוי להתכבד אזלי' בתר בתרא, עיין פסחים (פמ"ג). והמנהג להקל (בבשר שנתעלם) כסברא לדינא, בבשמ"ח אחרונה (במצאו במקום שהניחו) ואפי' אם היה

א ח ל   מאכלות   ר ח ל

והבהירות של המין. ויש שאוכלים לחם דמעה, בבחינת הייתי לי דמעתי לחם, לחם הבא בדאגה ועצב, לחם עצבים (תהלים), ויש שלחמם הוא לחם צד ומים לחץ (ישעיה). אך עוד יותר יש להתאונן על חלק גדול בכני אדם שכל מחיתם היא בבחינה של לחם סתרים (משלי, ס'). ולחם רשע (משלי, ד'), כי לחמו לחם רשע (שם), הבא להם בגזל ואיסור, זה פחות וזה יותר. וכשנתבונן נוכח כי הפרובלם הקשה הזה של הכלכלה, הוא הגורם הראשי לכל מיני השחתה ואבדון בכל מקצעות החיים באמתלאות שונות בכל דור ודור, לשם השגת והרכשת הצרכים, והגניחות ובעיטות בבחינת וישמן ויבעט, לאחר תשמוש הצרכים. בשבילו כל המדות הרעות, למענו כל האמתלאות על רציחות וגזילות באים לעולם, איש את רעהו חיים בלעו, וגם את הנפש הוא קובעת, כי בנפשו יביא לחמו. וכמרומנו בקרא, כל עמל האדם, לפיהו. כלומר, כל העמל והתלאה הבאה על האדם בפרט ועל כל העולם כולו בכלל, היא רק בשביל הפה. ומשום הכי סמך הוזהר הקי' (במדבר), הרמו לעניני סעודה, דוקא על המומד של יענך ד' ביום צרה" (תהלים), ישלח עורך מקודש כו', זה קידוש ידים לסעודה. ומצוין יסודך, קאי על הסעודה. יזכור כל מנחותיך, אלו מים אחרונים. ועולתך ידשנה סלה, זה ברכת המזון בזימון. ואם עושה כן, יתן לך כלבביך. וכל עצתך ימלא, זהו בחול. ובשבת מרמו מלת "בקודש" על קדושי רבא (זוהר במדבר). כי האוכל הוא הציר, שכל היקום טובב מסביב לו. ולכן מצינו שסמוך לכריאת האדם בא הציווי בנידון הבאת סדר ותקנות בצרכי אוכל, הציווי הראשון לכל הציויים הנאמרו בתורה, כנאמר, ויצו ד' על האדם כו', מכל עץ הגן אכל תאכל כו' (בראשית) המצוה הראשונה הנאמרה להאדם היה בעניני אכילה, כי לפי דברי חז"ל, והנסיון מעיד ע"ז, כל המצות נכללין ותלויות במצוה זו, כנא' ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה (שם), לעבדה זו מצות עשה, ולשמרה, זו מצות לא תעשה (חז"ל). והבאת סדר ותיקון בענין זה מועיל לקיום המצות. כי האדם יסודו וקיומו במזון, כמרומנו במפרשים בפסוק, כי אם לשארו הקרוב אליו" כו' (ויקרא, כ"א). אמרו חז"ל שארו זו אשתו. וקשה, למה הקדימה

ק"ג. עוד הביא כו'. שומן אווזו שלקח גוי למשכן והכירו בטביעת עין שהיה כבתחילה. וחילק בין ת"ח. דבטב"ע קל סגי, וע"ה בט"ע גמור בעינן. ולי נראה, דת"ח וע"ה שווין בזה.

ובעינן שבעתן עין. אם יש מומר בעיר לא מהני תיבת בשר, וכן גוים מזייפין, אלא יכתוב סימן יפה, כנ"ג, ועיין מ"ש בסימן קי"ח (פמ"ג).

סימן סד.

איזה חלבים הם המותרים והאסורין לאכילה, ובו כ"א סעיפים.

(א) חלב שור וכבש ועז. של שאר מינים. חלב מבהמה, שנמצא בחביות שכו. ביין. חלב כוי. (ב) חלב עובר. חלב נפל. (ג) חלב עובר בבהמה. (ד) סימנים של חלב. (ה) אליה. (ו) חלב הבסלים. (ז) תחת המתנים. סדר הניקור. (ח) חלב שעל המסס ובית הכוסות. (ט) חלב הדבוק בכרס. (י) קרום שעל הטחול. טחול שנצלה בלא ניקור. (יא) ניקור הטחול. (יב) ניקור הכוליא. יותרת הכבד. (יג) חוטין שבעוקץ. מקומן. מספרם. (יד) חלב שעל הקשת, היתר. (טו) חלב שעל הדקין. הדרא דכנתא דעגל. (טז) למלוח חלב עם בשר. להדית. כלי שמדיחין בו חלב, סכין שחותכין בו חלבים, אם לשמשם לבשר. (יז) לנקר חלב ובשר בסכין א'. (יח) לפרוש הבסלים על גבי בשר. זמן הניקור. (יט) לאסור, אם נעשו כל הדברים. לנקר הבשר קודם מליחה. (כ) טבח שנמצא אחריו חוט או קרום, שוחט או מנקר לעצמו. החזירתו לכשרות.

והט"ז הניח בצ"ע. ומעשים בכל יום דאוסרין ספק כבוש, האם יש לצדד להיתר, גם אי יש לחלק איזה חילק.

תשובה. הנה הריב"ש, שמ"ט, והר"ב בהג"ה, קכ"א, והפר"ח כאן, כ"ו, דמה שמשמין חלב בין נסרים שרי, מטעם דטב"ע היין לברוח מחלב, ולא דוקא יין, ה"ה שאר משקים, ועוד, דבטל בס' ע"כ לשונו. והב"י לא הביא רק טעם א', וכ"כ הרב בהג"ה בקכ"א ג"כ. אמנם הפרי תואר, ב', תמה ע"ז, דודאי אם שוהה היין מעל"ע בולע, ועינינו רואות שיש במשקה שמנונית, ע"כ העלה דאין היתר כ"א מטעם ב', ע"ש. ואפשר גם הריב"ש לא קאמר אלא בין הנסרים, אבל לא אם מונח בתוכו ולפ"ז א"כ אין להתיר בכאן. ומיהו ביין כה"ג

(א) חלב שור כבש ועז חלב שור וכבש ועז, אסור (ושל שאר בהמות טהורות, אסור, ש"ך). ושל שאר מינים, מותר (מחבר). כלומר, של חיות ושל בהמות טמאות אין בהם איסור חלב אלא איסור בהמה טמאה כו'. ונ"ל דנ"מ במי שהוא חשוד לדבר אחד, שאינו חשוד לדברים אחרים (ש"ך). ונ"מ לדין לנודר הנאה מכל דבר שאסור משום חלב שנדע במה הוא אסור (ט"ז).

שאלה, חלב מבהמה חלב מבחמה טהורה טהורה שנמצא בחביות שנמצא בשכר, וכדומה, ואין ס', ויש ספק א' אי נשרה מעל"ע, וספק כבוש מבואר בסי' ק"ה דאסור.

א ח ל מאכלות ר ח ל

לאביו ואמו. ונראה לפרש כדמסיק בפרק הבא על יבמתו, א"ל ר' יוסי לאליהו, כמה אשה עוזרתו לאדם. א"ל אדם מביא חיטין, חיטין כוסה. פשתן, פשתן לובש. לא נמצאת מאירה עיניו ומעמידתו על רגליו. ולפי זה, ודאי אשתו מפרנסו, והרי הוא שארו, היינו מזונו. הקרוב אליו, כי נהפך אל גוף הניזון, וביאור הכתוב, שיטמא למי שהוא זן אותו. לפי שהמוזן קרוב אל עצמותו להוסיף בו ליחה תמורת מה שניתך ממנו. וע"כ כל אשתו כגופו דמיא, אע"פ שלא נבראת עצם מעצמיו, כי אם זאת הפעם ביצירה ראשונה, מ"מ, מאחר שלדורות היא מאירה עיניו בשארו ומזונו, ע"כ ראוי שיטמא לה כו' (כל"י). ולכן מצינו שהתבה הזאת נשאלת לכל שאר תשמושי החיים חוץ מאוכל, כגון לעניני ישוב ומדור, כמו "ואכל שם לחם" (עמוס), "כל ימיו בחושך הולך" (קהלת, ה'), וגם עניני משגל, כמו "כ"א הלחם אשר הוא אוכל" (מקץ), ופי' דז"ל, לחם זו אשתו. וכן אכלה ומחתה פיה כו' (משלי, ל'). ולא לחנם נקראו הדברים הללו בשם זה, כי הרבה פעמים האוכל הוא ממלא מקומן של הרבה מדברים הללו. כנאמר בדברי בעלי המדע, וביניהם הביאלגים הגדולים דומנינו שנמנו וגמרו, כי הרבה פעמים האכילה ממלאה מקום של שאר התאוח הטבעיות באדם, כמו השיגול והרציחה וכדומה. כי נתברר להם אחר חקירה ודרישה מדעית.

הבהמות (מחבר), ובספרי הבאתי ראיות לי"א אלו, וכ"ש גידו דאסור (ש"ך) חלב נפל וחלב נפל, אסור, אם הפילה הבהמה (דמ"א). בד"מ לא הזכיר מזה, ונראה שהג"ה זו לאו מדברי הרב הוא, אלא איזו תלמיד תועה כתבה (ט"ז). דמ"מ אסור משום נבילה, ואפי' מלקות נמי איכא משום נבילה (ש"ך).

(ג)

תלש חלב עובר בבהמה הושיט ידו למעי בהמה, ותלש חלב מכן תשעה חי שבתוכה, והוציאו, חייבין עליו משום חלב כעל חלב בהמה גמורה (מחבר). ואם לא הוציאו, מותר, דכתיב כל בבהמה תאכלו (ט"ז, ש"ך).

(ד)

סימנים של חלב איזהו חלב, כל שהוא תותב (תרגום של שמלה) קרום ונקלף (מחבר). קרום דק יש עליו ונקלף הקרום מעל החלב שאינו אדוק בו. אבל חלב הקיבה אינו תותב אלא חתיכות חתיכות, והוא אדוק (רש"י, ט"ז, ש"ך) ושלא יהא בשר חופה אותו (מחבר).

(ה)

אליח האליא מותרת (דלא אסרה תורה אלא חלב סתם, וזה מיקרי חלב האליא, ט"ז). ובלבד שינקר ממנו מה שלצד פנים (מחבר). גם צריך להסיר חוטי האליה כי יונקים מחלב הכליות (רמ"א).

(ו)

חלב חפסלים חלב הכסלים (עיינן בטור וב"י איזהו חלב הכסלים, ש"ך), וקרום שאליהם, אסור (מחבר).

י"ל דנט"ל ולא בשאר משקים, עי' סי' ק"ג, ד' בהג"ה. אמנם יש לדון, דחלב חי כתב המרדכי פכ"ש דאוכל חלב חי פטור ומותר לגמדי, דלאו מפטורי דשבת הוא שיהא אסור, אמנם הר"מ ז"ל משמע דפטור, ואסור כו'. וא"כ לפ"ז חלב חי שנפל למשקה לא הוי אי' כ"א דר', ה"ה ע"י כבישה, והוה דומיא דספק כבוש בב"ח דלקולא, ה"ה כאן דלא חמיר טעם יותר מעיקר, ומ"מ צ"ע, דאיפשר על ידי תערובות במשקה כדרך אכילה הוא בשאר משקין, חוץ מיין. עוד יש לחקור, חתיכת היח ספק חלב או שומן, דאין להתיר מחמת ספק דר' לקולא, כיון דאחד כך יבשל ויעשה שומן, יהיה ספק תורה, וכ"ת כיון דאשתדי אישתדי, זה שבוש, דודאי אסור הוא, מיבעיא לי אי שדי לדבות עד ס', ולא הוה מבטל איסור, כיון דעכשיו היתר הוא או דילמא כיון דעכשיו אין ראוי חי, אסור הוא, וצ"ע. ועיין מ"ש הש"ך בק"י ספק חלב. בהא דספק כבוש בב"ח לקולא נמי לאכול החלב חי, אבל לא יבשל דתו הוה ספק תורה, ועמ"ש בק"ה (פמ"ג).

כוי, חלבו אסור (מחבר).

(ב)

חלב עובר השוחט את הבהמה ומצא בה עובר, בן שמונה או בן תשעה, בי חי בין מת, חלבו וגידו מותר (דנפקא לן מכל הבהמה תאכלו, ש"ך). והא דבבן תשעה מותר, דוקא בשלא הפריס על גבי קדקע, אבל אם הפריס, אסור. ויש אומרים, שאם שלמו לו חדשיו ומצאו חי, אע"פ שלא הפריס על גבי קדקע, חלבו אסור וחייבין עליו כרת, ומוציאין ממנו כל החוטים והקרומים האסודים בשאר

א ח ל מאכלות ר ח ל

בהרבה אנשים שאחזן תאות המשגל, וכשלא יכלו למלאותה, היו ממלאים מקום התאווה הזאת באכילה, ועל פי רוב נמצא זאת אצל נשים. הם אמרו, שלפעמים ממלאת גם מקום הרציחה ובעס התופס לאדם ואינו רוצה, או אינו יכול לעשות רצונו למלאות תאותו, הם משקטים את ארס הרציחה באכילה, וחמת האדם שכבה (החלטה בקונבנשין שנתי מגדולי הפרופסורין באמריקא, ניו יארק, שנת 1940), לכן כל צרכי החיים נכללים בהתיבה הזאת, בכחינת הסוך בה והסוך בה, דכוליה בה.

אבל אחד כל הנוראות מסביב להענין הכבד הזה של כלכלה, אין לפחד ממנו כלל, וכל החרדה הוא דק למי שאינו יודע איך לכלכל את הבלבלה. כי באמת אין דבר רע בעולם, ומקרא מלא הוא, וירא ד' את כל אשר עשה והגה טוב מאד (בראשית), ומאתו לא תצא הרעות בוי (איכה), ונותן לחם לכל בשד (תהלים). ורק צריכים להסתגל איך להשתמש בהרבשת ותשמושי הצריכים להיות קרוב לשכר ורחוק מהפסד, והעיקר בזה הוא שידע לשער ולזרוק הקליפה מהאוכל ולאכול רק התוך. וצריבין להתרגל ולהבין את עצמו שיהיה מסוגל בההברה הזאת, כמרומז בקרא, והכינו את אשר יביאו בוי והיה לחם משנה כוי (בשלח), ההכנה והכונה יביאו הקדושה במאכלי שבת (הכנה וקדושה נשאלות למושג אחד, כמו התקדשו למחר), כי ההכנה והכונה מביאים לידי קדושה, ועי"ז איכות הלחם נתרבה ונעשה כפול בכחינת לחם משנה. וכשיקרב אל השלחן בדחילו ורחימו, בקדושה וטהרה כמו שנגשים אל המזבח, או יחשב שלחנו לזה השלחן אשר לפני ד', והלחם נחשב ללחם אבירים. כמבואר בווהר הק', שצריך לכוון באכילה לתקן גי

דבוק בכרס עצמה (ט"ז). וכן המנהג בכל מקום, מלבד בני רייניס שנוהגין במקצתו היתר, ואין מוחזין בדבר שכבר הורה להן זקן (רמ"א). ולדברי הכל צריך להסיד הקרום שתחת המכסה, ולא נחלקו אלא בחלב שתחת אותו הקרום (ש"ך), ובכל מקום שנוהגין בו איסור, דינו כשאר חלב לבטלו בששים (רמ"א). מ"מ נראה לי שאין אומרים לו חנ"ג להצריך ששים נגד כל החתיכה שזה החלק דבוק בו, אם אין בו עצמו ששים, מאחר שרוב הפוסקים ס"ל דלא אמרינן חנ"ג אלא בבב"ח כו'. ומ"מ כתב שם, דלענין מה שאנו קיי"ל חלב טהור סותם הנקב, זה אינו טהור לענין זה (ט"ז). אבל אין אוסרין כלים של בני דייניס, הואיל ונוהגין בו היתר (רמ"א). באגודה כתוב, אמנם אלו אין נמנעים מכלים של אלו ומבישוליהון כו'. מסתמא דמעט חלב שעל הכרס הוא בטל בששים נגד הכרס והמרק והלפתן שעמו (ט"ז). ואפי' יש תעודות מחלב הדבוק לכרס בתבשיל, אין נמנעים מלאכול. ועיין בסימן קט"ו, ט"ז, י"ז, ובסי' קי"ט, כו', (ש"ך).

(י)

קרום שעל הטחול קרום שעל דד הטחול, והוא הצד הגס, חייבין עליו (מחבר), פי' בכל מקום הן הצד הנגלה והן הצד הנסתר, דהיינו במקום שדבוק לכרס כו'. ולכן אם ניקב הכרס אין מועיל סתימת הטחול כו'. וכתב רש"ל, טחול שנצלה מעשה בטחול שנצלה בלא בלא ניקור, ונתירה מוהר"ד משולם וחבריו. משום דבטל חלב הטחול בטחול עצמו ובחלב הטהור שבו. ועמ"ש ע"ז בסי' ע"ד (ט"ז). (והקרום) שעל שאר הטחול והחוטין שבתוכו אסורין, ואינם חייבין עליהם (מחבר).

(ז)

תחת המתנים; חלב מתחת המתנים, אסור סדר הניקור; (מחבר). וסדר ניקור אלו החלבים צריך ראייה מן הבקי בניקור, ואי אפשר לבאר היטב בספר, וכל אלו החלבים אין לחוש להם אלא באחוריים של בהמה, אבל בחצי הבחמה של פנים אין בהם מחלבים אלו, רק קצת מן הקרום שעל חלב הכליות הנשאר בראש הדפנות על הכסלים הנשאר שם בראשה, וצריך להסיד אותו הקרום משם (רמ"א). ואם נמצא בבהמה צלעות יתירות, כגון י"ג או י"ד בכל צד, וכולם דומות זו לזו, נמצא כתוב בשם הר"ש שכנא, שמתירים, רק אותם הסמוך לאחורים, ומביאו הב"ח בס"ס נ"ד. וכן כתוב בתש' מ"ב סי' ס"ו, וכתב שם דנוהגים בכל בחמה להניח צלע א' מכאן ומכאן לחלק החורים. ולא מצאתי בכל החיבורים כן, ואיני יודע למה נהגו כן (ש"ך), ועיין מ"ב ס"ו דמנהג להניח צלע א' לאחורים. ואם נמצא צלע יתירה, אין להחמיר להניח ב' מכל צד. ומ"ש שם להניח י"ב צלעות היינו עם ב' צלעות קטנות המונחים ע"ג חזה ועש"ך נ"ד (פמ"ג). ויש נוהגים להפריד ג"כ הבשר הנדבק שם זעג"ז ולגרור החלב שביניהם. ויש מתירין משום דמיחשב חיפוי בשר, וכן המנהג באשכנז (רמ"א).

(ח)

חלב שעל המספ ובית הכופות, אסור, וענוש כרת, וזהו חלב שעל הקרב (מחבר).

(ט)

חלב הדבוק לכרס חלב הדבוק לכרס שתחת הפדיסה, אסור (מחבר). פי', קרום פרום על הכרס וקורין אותו פרפה לייליך או נעץ, ותחת אותו הקרום יש חלב

רחל

מאכלות

אחל

עולמות, בריאה, יצירה, ועשייה, ולברר אוכל מתוך פסולת ולהוציא הפסולת לחוץ. שבוה דוחה הקליפות, ומתקן עולם העשייה. והמתברר הנבלע באיברים, תיקן את עולם היצירה. והנבלע בלב; תיקן עולם הבריאה (עיין זוהר חדש, ל'. ובאידרא סי' א'). כי הקליפה והפסולת, הם מביאים הנזק הגדול הנזכר, למי שאינו יודע להרחיקם. וכדי להתרחק מכל הדברים הנפסדים באוכל הנזכרים, ושלא להכשל בהם, מחויבים בתור תיקון והכנה, לידי מעשים טובים אחדים, המשתמשים בתור רפואה קודם למכה. כמבואר בחז"ל, אמר ר', בר שלום, אפי' הדיוט שבהדיוטים, אינו טועם פרנסה עד שמקיים עשר מצוות. בא לחרוש, לא תחרוש בשור וחמור. בא לזרוע, לא תזרע כלאים. בא לקצור, שלש מצוות, לקט שכחה ופאה. בא לרוש, לא תחוסם שור בדישו. העמיד כרי, שלש מצוות, תרומה גדולה, מעשר ראשון מעשר שני, הרי תשע מצוות, כשנוטל חלה, הרי עשר. ואח"כ כשבא לאכול פושט עשר אצבעותיו לגטילת ידים. הכוונה, שהוא פושטן לפני הקב"ה, והן מלמדות סנגריה עליו. אמר לפני הקב"ה, רבש"ע, הרי י אצבעות לפניך, אינם טועמים עד שמקיים עשר מצוות (זוהר חדש, ל').

ואחר כוונה ותיקון גדול כזה, לבו בטוח, שלא רק שלא תביא לו האכילה שום נזק, אלא תביא לו עונג גופני ורוחני. ועל אופן אכילה כזו נאמר, יאכלו ענבים וישבעו (תהלים) מפרי פי איש יאכל טוב (משלי).

מתפצל לשנים. והשנים שבשמאל, כל אחד מהם מתפצל לשלושה שלשה. וראשו האחד מחובר לשדרה. וראשי הפיצולין נדבקין תחת החזה בראשי הצלעות. ואותם ראשי הפיצולין מצויין בחצי הבהמה של פנים, ואי שלפי להו חמימי משתלפי, ואי לא, בעי לחטוט בתרייהו (מחבר). ואם הם שרויין במים, הוי להו כחמימי ומשתלפי ויש מקילין באלו החוטין במקום שהם בלועים בבשר, וטוב להחמיר (רמ"א).

(יד)

חלב שעל הקשת; חיתר; חלב שעל הקשת, אסור מן הדין מן התורה. ושעל היתר, אסור ממנהג שנהגו בו איסור (מחבר). וי"א שמדינא אסור, ולכן אין להקל (רמ"א). קשת, פי' רש"י, הקיבה עשויה כקשת מבחוז, היינו שעל הקשת, ומפנים לעיגול, היינו שעל היתר. והרמב"ם פי', שעל היתר, היינו חוט משוך כמו יתיר (ש"ך).

(טו)

חלב שעל חרקיין חלב שעל הרקין, אסור באורך אמה, משמתחילין לצאת מן הקיבה. ומשם ואילך שומן הוא, ומותר. ויש אומרים, שראש המעי שצריך לגרור חלב שעליו, הוא המעי שיוצא בו הרעי שהוא סוף המעיים. וירא שמים יוצא ידי שניהם לגרור אורך אמה מכאן, ואורך אמה מכאן (מחבר). וי"א שאין צריך אורך אמה ממש. ולכן נהגו להקל למדוד בזרוע, ואין מצריכין אורך אמה בצמצום. ואין צריך להסיר רק הקרום עם הרבוק בו שעל אורך אמות אלו, אבל לא השומן הרבוק בטבחיא שתחתיו. וכן נוהגין, רק שמסירין מן הטבחיא ג"כ חוט ארוך שמונח עליו עם השומן שאצלו. ואם הטבח משך הרקין מן הבהמה בעודן חמין,

(יא)

ניקור הטחול נוטל ראש הגיד שבתוך הטחול, ומושך אותו, ונמשכין עמו ג' חוטין שבתוכו. וצריך ליוהר שלא יפסיק שום חוט מהם. ואם נפסק, צריך לשרש אחריו (מחבר).

(יב)

ניקור הכוליא הכוליא יש עליה שני קרומים, העליון חייבים עליו, התחתון והחוטין שבה, אסורים, ואין חייבים עליו. ולובן שבכוליא, חלב שעל הכליות נאסר, ולא שבתוך הכליות. ואעפ"כ נוטל אדם לובן שבתוך הכוליא, ואינו צריך לחטט אחריו. ויש מחמירין לחטט אחריו (מחבר). ואם לא חטטו אחריו, והניחו קצתו תוך הכוליא, לכ"ע מותר אם נתבשל כך. ודוקא מה שבתוך הכוליא, אבל מה שעל הכוליא לכ"ע אסור. יותרת חכבד יותרת הכבד יש שמצריכין לנקר הקרום העליון של צד הכבד משום חלב הקרב שמונח עליו (רש"ל הביא דעת רב"ב, דאם אין בחתיכה עצמה ס' נגד הקרום, צריך ס' נגד כל החתיכה, ט"ז). ויש מחמירין עוד לנקר השומן שתחת הקרום ההוא, אבל צד פנים של צד הריאה, אין צריך ניקור כלל. אבל המנהג לנקר ולהסיר שני קרומים, דלמא אתי למטעי (רמ"א), פשוט הוא דביעבר אין צריכים ס' רק נגד צד הכבד (ט"ז).

(יג)

חוטין שבעוקץ. חוטין שבעוקץ (פי', הוא מקומן. מספרם. הנקרא בלשון המקרא עצה, והיא קצה השדרה, ערוך, ורש"י פי' שקורין הנקא) אסורים. והם חמשה, ג' מימין וב' משמאל. הג' שבימין כל אחד

א ח ל מאכלות ר ח ל

ויתרומם למדינת, צדיק אוכל לשובע נפשו, ולהשגת מחזה אלקים, בבחינת ויחזו את האלקים, ויאכלו וישחו (שמות, כ"ד).

חשיבות האכילה ומפני שענין האכילה נחשב לדבר היותר חשוב בעולם בייני הבריות, נתקבל הדבר מדורות הראשונים עד היום הזה, בתור כיבוד היותר חשוב לכבוד בו את האלקים ואת אנשים. כמו שמצינו, שההתקרבות הראשונה של האדם לאלקיה, היתה ע"י מתנות ממיני אוכל. כנאמר, ויבא קין מפרי האדמה מנחה לך' כו' (בראשית). ובכל זמן בדצות האדם ליתן שבח והודיה לשמו, על הטוב והחסד שעשה עמו, היה מביע דבר זה רק ע"י הקרבת מאכל. כמו שמצינו אצל נח, ויצא נח ובניו כו', מן התבה כו', ויקח מכל הבהמה כו', ומכל העוף כו' ויעל עולות במזבח כו' (נח). וכן הדבר נוהג בין אדם לחבירו, שהמאכל היה ויהיה הראש וראשון של אותות הכבוד, הבאים להביע הכרת החשיבות למי שרוצים לכבוד, לישב אתו במסיבה על המחיה והכלכלה, על הגסן ועל פרי הגסן. וכן מצינו בהקבלת פנים של משה ליתרו, ויקח יתרו כו', עולה וזבחים כו', ויבוא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חותן משה לפני האלקים (יתרו). היו רואים בהכיבוד של הסעודה, שהיו מכבדים בה את הבריות, מעין כיבוד אלקי, כמדומן בחז"ל, מכאן, שהנהנה מסעודה שתלמידי חכמים מסובין בה, כאילו נהגו מזיו השכינה (ברכות).

למנקרי בשר בזה (פמ"ג). ונכון ללמוד אדם לב"ב שישפשוו הבשר יפה במים (מחבר).

(יח)

לפרוש הכפלים ע"ג אין פורשין הכסלים בשר. זמן ניקור. ע"ג בשר בעוד שלא נצטנן חלב שעליהם, מפני שהוא נימוח ונבלע בבשר (מחבר). וכן יש לנקור הבשר תוך ג' ימים מן החלב שלא יתקשה החלב שבו. ומ"מ אם לא נקרו תוך ג' ימים אין לאסור בדיעבד, אלא מנקרו אח"כ ושרי (רמ"א).

(יט)

אם נעשו כל הדברים כל אלה הדברים אם נעשו לא נאסר הבשר ואין מכין העושה, אלא מלמדין אותו שלא יעשה (מחבר). ואם עשה, מותר, רק שישפשוף הבשר היטב (רמ"א).

(כ)

לנקר חבשר אין מולחין הבשר קדום שיסורו קודם מליחה החיטין והקרומין האסורין, וגיד הנשה, ואם מלחם, מסירם אח"כ ומבשל הבשר. ויש מי שאוסר עד שיסור ממנו כדי קליפה (מחבר). וי"א דבעינן ששים כמו בשאר חלב הנמלח עם הבשר, דקיי"ל בששים, כמו שנתבאר בסי' ק"ה. ויש להקל ולהתירו ע"י קליפה אם יש בו הפסד קצת, מאחר דיש מתירין אפי' בלא קליפה (פי' במליחה, אבל בבישול ודאי צריך ס', ואמרינן בו חנ"ג, ט"ז). וגם אין שייך לגזור משום

נשאר החלב שעל דאש הדקין עם הדרא דכנתא, ולכן הבא לאכול מן הדרא דכנתא, יגרוד אמה מן החלב לצד הקיבה, ואם לא נודע מקומו, צריך לגרוד ולגלח סביב עביו כדינר זהב במקום שנסתפק בו, ונהגו במדינות אלו להסיר הקרום שעל כל הדקין כדנרא דכנתא דעגל משום שנשארים הדקין עם הדרא דכנתא, ואוכלים הכל ביחד. ע"כ מסירין כל הקרום שלא יניחו ג"כ שעל ראש הדקין, ונהגו ליקח הקרום משני צדדיו, משא"כ בכבש, שאין דרכן להניחן ביחד וניכר ראש הדקין, כן נראה טעם המנהג, אבל יש להחמיר וליקח הקרום מבי צדדין גם בכבש (רמ"א).

(כז)

למלוח חלב עם בשר אין מולחין חלבים עם הבשר, ולא מדיחין אותם עמו. וכלי שמדיחים בו חלבים אין מדיחין בו בשר (מחבר). ופסין שחותכין בו חלבין אין חותכין בו בשר (מחבר).

(יז)

לנקר בפסין אחד נהגו מנקרי הבשר לנקר בסכין אחד, מפני שנותנין בגד על הירכים, וכל שעה שנוגע בסכין בחלב, מקנחו בו (מחבר). וגם אין מחתכין בו חלב שאסור מן התורה, אלא גורדין אותו בסכין, ואין בו דוחקא דסכינא בבשר כו'. ואפילו משתכח דאית ביה דוחקא דסכינא, בדיעבד מותר בהדחה, שהרי כל ישראל נהגו להדיח הבשר, כ"כ הטור (ש"ד). וחלב גמור אסור לחתוך בסכין שחותכין בו בשר, ויש להזהיר

א ח ל מאכלות ר ח ל

ועד היום החשיבות במקומה עומדת, כנאמר, לכן השלחן עורך בסדר ליל פסח, לא נחשב להפסק בתפילת ההלל, כי אכילה בקדושה וטהרה נחשבת בגדר של תפילה (הרב מגור). והאכילה בכלל היתה נחשבת בכל הזמנים לדבר היותר חזק ומסוגל להביא התקרבות בין הרחוקים, כנאמר, גדולה לגימה שמקרבת את הרחוקים (חז"ל). והשם "קרבן", הוראתו הוא התקרבות לאלקים ע"י הזבחי רצון. ואופן החיתון וההתקשרות בין איש לאשתו משנים קדמוניות היה ע"י סעודה משותפת בין החתן והכלה, ובוה נתהווה ההתקשרות ביניהם. ועד היום הסעודת מצוה תופסת מקום חשוב בהתקשרות בכל מקצעות החיים, הדתיים, הלאומיים והחברתיים. וההתקרבות לקדושת שבת וקדושת יו"ט תבוא ג"כ ע"י אכילה ושתייה, כמבואר בפסוק, זכור את יום השבת לקדשו (יתרו). במה אתה מקדשו, במאכל ובמשתה כו' (פסיקתא). וגדר החשיבות של סעודת מצוה הוא בזה, שהסעודה תעיד על חביבת וחשיבת המצוה אצלינו, שאנו מכבדין אותה בדבר היותר חשוב לבני אדם.

ומלבד שהענין של פרנסת הצרכים הנוכח הוא ענין קשה נורא ואיום כמבואר, הוא גם כשהוא לעצמו ענין גבוה ועמוק מאד. ואחר כל החקירות והרכשת הידיעות שרכשו בענין זה, עוד נמצאים דברים רבים במקצוע זה, הנעלמים ונסתרים משכל האדם, ובכל יום ויום נגלים לנו הנסתרות שלא ידעום סודות שבאכילה אבותינו. כמו שנמצא במין מאכל אחד, ששינוי הזמן והמקום גורם להשתנות גדול באיכות כח המזון שבאוכל, בהמינראלים והביטמינים הנמצאים בתוך מיני המאכלים. ומושלל מאתנו את הידיעה, איך להשתמש במאכלים, ובאופן, להיות מסוגלים להחיות את הברואים הניזונים מהם, למלא את הגירעון שגוף האדם נגרע בכל רגע ורגע, ולו נגלו לנו את כל כוחות החיוניים הנמצאים בכל

חלב שמן דמפפפע, דכל הקרומים אינם רק חלב כחוש, יראה דיש לסמוך אמאן דמתיר בקליפה, ועיין לק' סי' ק"ה (רמ"א).

(כא)

טבח שנמצא אחריו טבח שדרכו לנקר בשר חוט או קרום ונמצא אחריו חוט או קרום, מלמדין אותו ומזהירין אותו שלא יזלזל באיסורין, אבל אם נמצא אחריו חלב, אם הוא כשעורה, מעבירין אותו. ואם נמצא אחריו כזית, ואפי' בהרבה

מקומות מכין אותו מכות מדדות ומעבירין אותו (מחבר). כחוש המשפט סי' ל"ד מבאר חילוק בין שוחט שוחט או מנקר לעצמו; או מנקר לעצמו החזירתו לכשרות; או לאחרים, וכן הוא בב"י כאן (ט"ז). וחזירתו לכשרות ותשובתו, הכל לפי ראות עיני הדיין, אם עבר בשוגג או במזיד. ומנהג כשר הוא שהטבח המוכר בשר ינקרנו קודם שימכרנו, פן יכשלו הקונים (רמ"א).

סימן סה

הלכות דם. חוטין האסורים משום דם ומשום חלב. ודיני גיד הנשה, ובו י"ד סעיפים.

(א) חוטין האסורים משום דם. קרום שעל המה. של ביצים. לצלות כבד בניד על האש. לא נטל החוסים, ובשלם כף. בצלי. (ב) לצאת ידי חובת חתיכת הגידין. (ג) ניקור בגטי העוף. חוטי הצואר. לחתוך בפרק התחונה בארכובה. (ד) ניקור ביצי זכר. לקדירה, לצלי. נתבשלו בלא ניקור. דרינו. לידחיצי. עינונותא דורא. לחתוך בין הפרסות. (ה) גיד הנשה. בעוף. בחיה. (ו) בכוי. (ז) בשליל. (ח) ניקור בגיד הנשה. שומן הגיד. נתערב הגיד. השומן. הנאה בגיד הנשה. (י"א) לשלוח לנכרי ירך בגידו. (י"ב) ירך היוצאת מתחת יד ישראל. (י"ג) לסמוך על מנקר. רוב מצוין אצל ניקור. (י"ד) נאמנות הטבח על גיד הנשה. טבח ששחט לעצמו.

(א)

חוטין האסורים יש חוטין שאסורין משום משום דם דם שבהם. כגון חוטין שביד ושבתף ושבלחי התחתון שבצד הלשון מכאן ומכאן. ובלשון ובצואר, וחוטי הלב וחוטי העוקץ, וחוטי הדקין שהם בתוך שומן הדקין כמו בית עכביש, מסובכין זה בזה (מחבר). ונוהגין להסיר ג"כ ג' חוטי אורך אצל החזה שבפנים, וכן נוטלין חוטין

אחורי האזניים (לפי שהם מלאים דם. אבל בב"י כתב, ששאר חוטין אע"פ שנראה בהן דם, אין צריכין לחתכן, דשומנא בעלמא הם (ט"ז). ואינו אלא חומר קרום שעל המה; בעלמא (רמ"א). וקרום של ביצים; שעל המה, שבקדקור, וקרום שעל הביצים (ג"כ אסורין משום דם). ומליחה לא מהני בהו, אם לא שיחתכם תחילה (וחיתוך לתחת) ואח"כ

אחל מאכלות רחל

מיני מאכל, היינו נצולים מחליים רעים השולטים בעולם. כי זה דבר מוסכם מכל הרוסאים, שאם ידעו איך להשתמש במיני מזונות כראוי, לא היו נמצאים שום מחלות בנבראים מכל הבעלי חיים. וכן הוא הדבר גם בצד גדר הכללי בחינת מזונות הרוחניים שבאוכל, הבאים להחזקת הנפש, וגם זה נעלם מאתנו מזון הנפש איך להשתמש, באופן במקום, זמן וסדר, בהרכשת ותשמושי הצרכים, להיות מסוגלים להחזקת החיים הכללים, חיי החברה, להביא רוח חיים בברכת המחיה והכלכלה, שיש בזה משום קיום העולם בכלל ובפרט.

וביותר, טמור ונעלם ומוסלא מאתנו הסוד הגדול של מפתח פרנסה, המונח רק בידי ההשגחה העליונה. כנאמר בחז"ל, אמר ר' יוחנן, ג' מפתחות בידי של הקב"ה, שלא נמסרו ביד שליח. במערבא אמרו, אף מפתח של פרנסה, דכתיב (תהלים, קמ"ה) פותח את ידך כו' (תענית, ב'). ואם כל דבר אשר נברא, לא היה יכול להתקיים בלי השגחה פרטיית, אבל בענין הספקת הצרכים לכל הנבראים בכלל, והזמנת פרנסת בני מפתח פרנסה אדם בפרט, ההשגחה נראה וניכרת בעלול והכל דואין ממש את יד ד' הפתוחה ופשוטה להשפיע לחם לכל בשר לפי צרכו. בעיני בשר רואים אנחנו רק את הצד האחד של הרכשת הצרכים הבאים בדרך הטבע הפשוטה הגלויה, כמו החרושה הוריעה הקצירה בעובדי אדמה, ועבודת המלאכה של

בעי נטילה סביב הוורידין. ותירץ דחוטין אלו הם עבים ביותר ואין פולטים כלום בבשר עכ"ל. והך סברא לא מהני בבישול (ט"ז).

(ב)

חתיכת גידין הרוצה לצאת ידי חתיכת חוטין אלו, לא יסמוך על חתיכת הבשר, אלא יחתוך הבשר והעצם לשנים (מחבר). וחוטי הצואר לא מהני בהו אם חתכם, רק שיחתוך המפרקת לשנים (רמ"א).

(ג)

ניקור בגפי העוף גף העוף כיד הבהמה, והלכך צריך לחתוך עצם האגפים ולמלחם, וכן עצם הלחיים בעוף (מחבר). ויש אומדים שאין צריכים ליטול בעוף חוטין אלו, משום שדקין הם והדם יוצא משם ע"י מליחה (וכן המנהג פשוט גם בזמנינו זה, ש"ך). וכן המנהג שאין נוטלין מן העוף שום חוטין רק חוטי הצואר, ובאותן יש ליוהר ליטלם משם, או יחתכם עם המפרקת לשנים. מיהו בדיעבד אם הוסר רק הראש מן העוף, סגי. ונוהגין לחתוך בירכתי העוף בפרק הארכובה התחתונה, משום שלפעמים נמצאים חוטים אדומים ברגלי העופות. ואם לא עשה כן מותר בדיעבד אפי' נתבשל כך, אע"פ שנמצאו חוטין אדומים, שאינו אלא שומן בעלמא (רמ"א).

(ד)

ניקר ביצי זכר ביצי זכר, כל זמן שלא היה לו שלשים יום מותרים לקדירה בלא קליפה. אפי' אם יש בהם כמו חוטין אדומים, ואם היה לו שלשים יום אם יש בהם כמו חוטין אדומים, אסורין לקדירה בלא קליפה (מחבר). ה"ה דחתיכה ומליחה מהני בהו (ש"ך). כתב הכנ"ה, י"א, דוקא ביצי גדי

ימלחם. וה"מ לבשלם בקדירה, אבל לצלי אינם צריכים לא חתיכה ולא מליחה, משום דנורא מישאב שאיב. ויש מי שאומר, דדוקא כשפני החוטין על פני האש, אבל אם הם מובלעים בתוך הבשר, אין האש שואב אלא א"כ יחתכם (מחבר). עיין ט"ז. הנה הטור כתב קרום המח שלא לצלות כבד על הניר חתכו, ולא הניח על ביה"ש, הקרום אסור

והמוח מותר. והקשה הב"י, בסי' ס"ח כתב דהמוח אסור, ותירץ דכאן מיירי שהוציא המח. והקשה א"כ איך שייך ואותביה אביה"ש, ע"כ העלה דט"ס הוא, וצ"ל המח אסור. ולמד מכאן הט"ז דמותר לצלות כבד על הניר, ויש לעיין קצת, דלמא הניר חשיב ככלי שאין מנוקב, ול"ד לקרום, דהמח פולט דרך הקרום, ואפ"ה וקרום אסור דיש בו הרבה דם, ואין יוצא או פירש ממקום למקום (פמ"ג). ואם לא נטלום ובשלם בלא חתיכה,

לא נטלום ובשלם צריך ששים נגד כל החוטין, ובצלי סגי בקליפה (רמ"א). בספרי הוכחתי כו' דבגדי הצואר א"צ ס', כיון דמנתח הבהמה אבר אבר, אלא דלכתחילה צריך להסירם כו'. וא"כ צריך לומר דהרב בהג"ה לא קאי אחוטי הצואר. והא דכתב סתם, היינו משום דגם בחוטי צואר משכחת לה האי דינא כשלא חתכן אבר אבר (ש"ך). (בצלי סגי בקליפה) לעיל סי' כ"ב משמע, דחומרא בעלמא היא הקליפה. ורש"ל פסק דאין צריך קליפה כלל במליחה או צליה. ובטור כ' בשם גאונים, שאפילו לכתחילה מותר לצלותו בלא חתיכה. והקשה בד"מ ממש"כ בסי' כ"ב גבי ורידן, דאם נצלו בלא חתיכה

ר ח ל

מאכלות

א ח ל

בעלי המלאכה, ועסק המשא ומתן של בעלי המסחר, ואין לנו ההשגה והכרה מועטת, להשיג את הצד השני של המטבע, את ההתנהגות הנסיית ההולכת צד בצד, יד ביד, בתור עוזב ותומך לעבודתינו ולמעשינו, על כל שעל ופסיעה שאנו עושים לשם הרכשת צרכי פרנסה. וזה דבר הנראה בחוש, שאם יקרה ח"ו איזו קלקול, ומאיו סיבה שתהיה, שסר צילו מעבודתינו וממעשינו, הגם שהמעשים והעבודה נעשית לכאורה כפעם בפעם, ובמקום ברכה תשרה קללה ח"ו, וכל עבודתינו ומעשינו ועסקינו, הם להבל וריק, וחולשי הבנה תמהים ושואלין מה זאת. וזהו המרומז בדברי חז"ל, קשין מזונותיו של אדם, כקריעת ים סוף (חז"ל, פסחים). לכאורה מאי קא משמע לן בזה, הדבר נראה כמו שהמפרנס מתאונן לפניו על עבודתו הקשה. אבל בא לעורר אותנו על הטעות המקובל אצלינו, כי מחיותינו נרכש לנו על פי דרך הטבע פשוטה, מעבודתינו מעסקינו, והוא דבר הבא ממילא ומוכן לכל. על זה בא להודיענו שצרכי פרנסה באים על פי ההנהגה הנסיית בגדר בחינת הנסים שהיה מתנהג בקריעת ים סוף, שהיה גם גלוי לכל. כן הוא בהרכשת פרנסת כל הבריות, ובפרט של בני אדם המחויבים לבוא רק על פי דרך ההנהגה הזאת. וכשם שבקריעת י"ס היו מחויבים להשתמש בנסים, כמו כן בהשפעת פרנסת הבריות.

וכמבואר במפרשים בפסוק, ויאמר משה שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבך, ואתה אמרת, בשר אחן להם כו', הצאן ובקר ישחט להם, ומצא להם כו' היד ד' תקצר (בהעלותך). יש לומר הכוונה בטענת משה הוא, כי במקום שאין הכרח להיות משתמש בנסים, צריכים להסתפק בעזרת דרכי הטבע, וענה לו הקב"ה, היד

וטלה. הא ביצי שור. אף תוך ל' יום צריך לנקר הקרום שעליהן. ולפי המנהג אף לצלי גדי וטלה נוהגין כן. ומיהו דיעבד אין לאסור (פמ"ג). אבל לצלי מותרים (מחבר). וכן הטור כתב כאן בסתם. מותרין לצלי. משמע לכ"ע אף להיש מי שאומר (ש"ך). ונהגו לנקר הביצים אף כשהם פחותים מל' יום (רמ"א). מיהו אם נתבשלו בלא ניקור נתבשלו עם הקרום והוודירין. ולא נחתכו. מותרין דיעבד אפי' ליכא ס'. דאין מוחזקין בדם כ"כ. כל שלא היה לו ל' יום (ש"ך). וכן צריך להסיר משם גיד הגדול ולחתוך בהם הרבה חתיכות. ונהגו ליקח מן הכתף. הבשר שקורין דריז. ואין בו איסור. רק הוא משום מיאוס. עוד נהגו בלונביל שקורין לידוויץ לצלותו ולא לבשלו. ואין בו איסור אם מבשלו. ואפילו לכתחילה מותר. וכן נוהגין להסיר העינוניתא דורדא. ולהשליכה ולא לאכלה. ואין איסור בדבר. וכן נוהגין לחתוך בין הפרפות של דגלים. ולהסיר משם בשר לבן ודק משום מיאוס. ואם לא עשה כן אין להחיש (רמ"א).

(ח)

גיד הנשח גיד הנשה נוהג בבהמה וחיה. אפילו אין כף שלהם עגול (פי' רש"י היינו הנכרך סביבות עצם הקוליא בעגול. אבל בעוף אינו כן. שהבשר שעל הקוליא ברוח הוא ובכל דבר עגול וגבוה נקרא כף. ט"ז). ונהגו בירך של ימין ובירך של שמאל. ואינו נוהג בעוף מפני שאין כף שלו עגול. אבל אם נמצא לו כף עגול. נוהג בו. ואין צריך

לבדוק אחריו אם הוא עגול (מחבר). ואין חילוק בין חיה לבהמה בכל דבר האסור משום גיד או משום דם. וכן בעוף אם היה לו כף. ולכן כל דבר שמנקרין בבהמה. צריך לנקר בחיה ג"כ. רק מה שאסור משום חלב. אין צריך לנקר בחיה (רמ"א).

(ו)

ככוי נוהג בכוי (מחבר).

(ז)

בשליל אינו נוהג בשליל כל שאינו טעון שחיטה. וי"א שנוהג בו אם שלמו לו חדשיו ומצאו חי (מחבר). ונהגו להחמיר כסברא אחרונה (רמ"א).

(ח)

ניקור בגיד הנשח שני גידים הם בירך. אחד פנימי סמוך לעצם. והשני חיצון סמוך לבשר. ושניהם אסורים. וצריך לחטט אחריהם. אלא שהפנימי אסור מן התורה. והוא הפושט בכל הירך. והחיצון אסור מדבריהם. וקנוקנות שבשניהם אסורים מדכריהם. וצריך לחטט אחרי' ושומנם. ישראל קדושים הם ונהגו בו איסור (מחבר). וראשי הקנוקנות נכנסים בראשי העצמות. ע"כ צריך לשבור ראשי העצמות. כדי להסיר הקנוקנות מעיקרן. ואין ללמד סדר הניקור רק במדאית עין או מן המומחה הבקי בניקורו (רמ"א).

(ט)

טעם בגיד גוסו של גיד אינו אלא כעץ בעלמא. ואעפ"כ אסרתו תורה. לפיכך אינו אוסר תערובותו בפליטתו. והקנוקנות והשומן. יש בהם טעם. לפיכך אוסרין תערובתן בפליטתן (מחבר).

א ח ל מאכלות ר ח ל

די תקצר. כלומר, במקום שצריכים לפרנס את העם צריכים לבוא לעזרת בנשים. כי לא ימלט בדרך הטבע (דרשות הר"ן). וכן מצינו במלאכת המשכן. שהיה נעשים שם כל מיני עבודה ומלאכה. אבל בכל עבודתם. לא היה שום קיום ותכלית. כמו שנאמר. ותבל כל עבודת המשכן. ויביאו את המשכן אל משה (פקודי) שלא היו יכולים להקימו (חז"ל). ויקם משה את המשכן (פקודי). ובירך אותם משה (שם) אשר להם. יהי רצון שתשרה שכינה במעשי ידיכם (תהלים. צ'. י"ז) ויהי נועם די אלקינו בר' (חז"ל).

המושג של ברכה הוא השפעת טובה מאת די. כנאמר. ישא ברכה מאת די (תהלים. כ"ד. ה') יצו די ברכה אתך את הברכה באסמך (דברים. ב"ה. ח'). והברכה של אדם גדול מועיל להיות בעל הנס מכיר בניסו. להיות משיג את יר די בכל מעשה ידיו. ותועלת להשראת השכינה במעשי בני"א. להיות חל בהם שפע ברכה והצלחה. כמדומז בקרא במלאכת המשכן. ויברך אותם משה (פקודי) טעם שהוצרך לומר משה. ולא סמך על זכרונו בסמוך. לומר. לא תהיה ברכה זו קלה בעיניך. כי משה איש האלקים ברכם. ודבר גדול הודיע הכתוב בדבר זה (אוי"ח). ולו חכמה ישבילו זאת. היה נגלה לעינינו את הסודות הנעלמים בכל הצדדים והמקצועות של המחיה והכלכלה. בגשמיות וברוחניות. המסוגלים להחיות בהם גוף ונפש כל חי.

וזה היה הענין של ברכת האבות לבניהם בכלל. וברכת יצחק בפרט. המחיה והכלכלה. והכרת אלקות להיות שולט השראת השכינה במעשי ידהם. להיותם מסוגלים להשיג ולהכיר את הסודות הנסתרים בענינים הללו. ולהיות משיג את

על המנקר, אם לא ידעינן אותו בקי בניקוד ומוחזק בכשרות. רוב מצוין אצל ניקוד ואף על גב דרוב מצוין אצל ניקוד מומחים הם, מ"מ טוב להחמיר. ועיין לעיל סי' א' גבי רוב מצוין אצל שחיטה (רמ"א).

(י)

נאמנות חטבה הטבחים נאמנים על גיד על גיד הנשח הנשה (מחבר), בטור כתב כמו על החלב, פי' אע"פ

שיש יותר טירחא בגיד הנשה, וכ' רש"ל, ואני הגבר שמעתי וראיתי, שרוב המנקרים שלנו אע"פ שמחמירין לחתוך אף ההיתר, מ"מ כמה פעמים מקילין בחלב ובקנקנות של גיד מחמת מהירות, ע"כ נהגתי בעצמי שלא לאכול בשד המנוקד עד שיראה למנקר אחר, ויבדוק אם הוא מנוקד כראוי, עכ"ל (ט"ז). ומיהו אין לוקחין בשד מכל טבח טבח ששוחט לעצמו ששוחט לעצמו ומוכר מוחזק בכשרות (מחבר). שוחט לעצמו ומוכר לאחרים כן צריך להיות (ט"ז).

(י)

הנאה מניד הנשח גיד הנשה מותר בהנאה (מחבר).

(יא)

לשלוח לנכרי ירך בגידו שולח אדם לנכרי ירך וגיד הנשה בתוכה, בין שלמה בין חתוכה, ואם נותנה לו בפני ישראל ואומר לו שהיא כשרה לא יתננה לו כשהיא חתוכה א"כ ניטל גידה (מחבר).

(יב)

ירך היוצאת כל ירך היוצא מתחת יד מתחת יד ישראל מחותכת כדרך שמחתכין אותה מנקרי בשד, היא בחזקת שניטל גידה (מחבר).

(יג)

לסמוך על מנקר מי שניקד והלך לו, ואין אנו יודעין אם הוא בקי בניקוד, ואין כאן מי שהוא בקי בניקוד להראות לו, מותר (מחבר). ודוקא שיודעים שהשלים ניקודו, ואם לאו הכי, אסור, שמא לא השלים הניקוד. ואם אפשר להראות לבקי, אין לסמוך

סימן סו.

דברים האסורים משום דם, ובו י' סעיפים.

(א) דם דגים וחגבים. (ב) דם ביצים. טיפת דם בביצה. מלאה דם. אם דם ביצים דאורייתא. (ג) נמצא קורס דם על החלבון. על החלמון. גי שיטות בדם ביצים, הרייף והגאונים, הר"א, רש"י. מנהגינו בדינים הללו. (ד) ביצים הטרופות בקערה, ונמצא דם על א' מהם. לא היו טרופות, ומצא על החלמון. ביצים שבורות בקערה, ולא טרופות, ונמצא דם באחד. ספק אם הדם במקום האיסור. דם ספק ודם ודאי. לענין הלכה, אשה שלשה עיסה בביצים, ונמצא טיפת דם בקליפה, ביצה בקמה, אי הוי מין במינו. (ה) נמצא הדם במקום שאינו אוסר, וטרף הביצה עם הדם. (ו) דם בביצה ששמוהו על החמין, אם הדם במקום הספק. (ז) ביצים המוזרות, דם בביצה במעי תרנגולת שחוטה. (ח) אם יש חשש בביצים צלויות לטיפת דם, אם צריכים לבדוק הביצים, אם יש בהם דם. (ט) דם דגים. (י) דם אדם. תערובות דם אדם.

(ב)

דם ביצים דם ביצים, אם ידוע שהוא מדוקם האפרוח (פי' שהתחיל להתהוות בו צורת האפרוח) חייבים עליו (מחבר). דוקא טיפת דם חייבים עליו מן התורה, כשידוע

(א)

דם מותר ודם אסור דם בהמה חיה ועוף (וכן דם כוי, ש"ך) בין טמאים בין טהורים אסור, וכן דם שליל. אבל דם דגים וחגבים מותר (מחבר).

רחל

מאכלות

אחל

ההשגחה הפרטיית. כמרומו בקרא, ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ (תולדות) יתן לך ברכות, ויתן לך כיבושיהוץ. רא"א, יתן לך ברכות, ויתן לך אלקות (מ"ר). ימסור לך את כל הסודות המקושרים והעטופים בענין זה, כדי לדעת איך לכלכל דבר, ויתן לך את ההבנה להכרת והשגת אלקות. כמבואר לעיל, שאין מקום יותר גבוה להיות עומד ומכיר את ההשגחה הפרטיית, ממקום ההזמנת והרכשת צרכי פרנסה לבני אדם, שהוא מלא נסים ונפלאות, הניכרים בחוש בכל דגע ורגע. ובכל יום ויום נולדים חידושים

שהוא מרוקם האפרוח, אבל אם הוא מלא דם וניכר בו מקום התחלת האפרוח, אינו אלא מדר' (ש"ך). אבל אם אינו ידוע שהוא מרוקם האפרוח אין חייבין עליו, אבל חכמים אסרוהו (מחבר). ועיין ב"י שהביא רש"ל שיש להחמיר ולומר דם ביצים דאורייתא, ונ"מ לענין ספק, ועיין מה שכתב ברמ"א סעיף ד' (ט"ז). קשיא לי על מה שהגיהו במחבר שהתחיל להתהוות בו צורת האפרוח, לא ידענא מבטן מי יצאה הג' ואת. לא מבעיא לש"ך לקמן, פ"ו, כ"ג, כל שניכר צורת אפרוח כו', דקשיא. ואפי' להט"ז כו' על החלבון בכל מקום הוה דם ריקום, ועל החלמון בכ"מ מדרבנן (פמ"ג).

(ג)

נמצא עליה קורט דם נמצא עליה קורט דם, זורק את הדם ואוכל את השאר, והוא שנמצא בחלבון, אבל אם נמצא בחלמון כל הביצה, אסורה (מחבר). לפי שאפרוח מתחיל להתרקם מכל הביצה (ש"ך). וכ' הכלבו דבנמצא על החלמון שהיא אסורה, אפי' היא ביצה ב"י, ולא פלוג רבנן, ואף שדעת רש"ל להתיר, אבל דעת האחרונים נראה שאין לחלק (שם). אמנם המנ"י, ס"ב, ה', כתב דלדין העיקר כהגאונים, ובחלמון אף ב"י אסורה. חלבון שלא על הקשר יש להתיר ב"י, ע"ש. ואם יש הפסד ברבר, יש לצדד, ומיהו וראי ב"י לא הוה אלא מדר', ונ"מ להקל בספיקו בנפל ללח, ואינו יודע אם יש ס', וכד' (פמ"ג). עיין ט"ז, ב', ויש ג' שיטות. שיטה א' פי' דש"י, דר"י ור' שיטת רש"י דוסתאי ל"פ כו'. פסקן של רברים כך הוא, קשר החלבון לבר, או שלא במקום הקשר לבר, או בחלמון שלא במקום הקשר לבר, הביצה מותרת, והדם

אסור. ואם בחלבון בקשר, וחוז' לקשר, או בחלמון על קשר שיטת הרי"ף והגאונים לבר, כולה אסורה. וי"ל נמי על הקשר הוה דאורייתא, וכמבואר. שיטת הב' היא שיטת הרי"ף והגאונים. והרי"ף לא הביא אלא רברי ר' דוסתאי, ל"ש אלא על חלבון, אבל חלמון כולה אסורה כו', ולפ"ז בחלמון בכ"מ שימצא, הוה ד"ת, ובחלבון בכ"מ שימצא הוה דר'. שיטה הג' הוא שיטת הרא"ה שיטת הרא"ה בכ"ה פ"ה, א', ררב גביהה אמר לד"א תנא איפכא תני, דעל החלמון בכ"מ זורק דם ואוכל שאר, דמשם אין יצירת אפרוח, ולא הוה דם ריקום אלא מדר'. ובחלבון בכ"מ שימצא הוה ד"ת כו'. וא"כ מספיקא אי כשיטת הגאונים או כהרא"ה בין חלמון וחלבון, בכ"מ שימצא אסור כדאמרן. ודע שיש עוד שיטת ד' לפר' דר"י אזורק הדם קאי, והוא שנמצא על הקשר, הא חוז' לקשר ולא על הקשר, הדם שרי. ודוסתאי אמר, דוקא קשר חלבון, ואין להאריך. ולפ"ז מנחגינן לאסור הביצה בכל מקום שימצא, ולא ידעינן אי כגאונים אי כהרא"ה. ובש"ך אבאר דאין אנו צריכין למ"ש הת"ח דא"א בקיאת איזה מיקרי קשר (פמ"ג). ויש אומרים דאם נמצא על קשר החלבון וגם מבחוץ, רהיינו, שנתפשט מן הקשר, דכל הביצה אסורה. ויש מחמירין עוד, רכל שנמצא על קשר של חלבון, אפי' לא נתפשט כלל אסור (גזירה שמא ימצא על קשר החלמון שהוא אסור דאורייתא, ש"ך). ומזה נתפשט המנהג במדינות אלו לאסור כל ביצה שיש לה דם. ואין מחלקין בין חלמון לחלבון (רמ"א). טעם המנהג היא ע"פ הדין שחוששין לסברת הרא"ה שמחמיר יותר בחלבון

א ח ל מאכלות ר ח ל

ופלאי פלאים במקצוע זה, בבחינת גדר הנקרא ריטורטש, הנגלה ונתהווה מזמן לזמן, בבחינת מפתחות חדשים, בענין הרכשת הפרנסה לכל אחר ואחר, בכל מקום שהוא. והן הן הסודות והכיבושין שנתברכו בני ישראל, להיות נגלה להם בכל עת. וזהו שנרמז בקרא לסי דברי חז"ל, במה שנאמר ויתן, כלומר, יתן ויחזור ויתן. כי בכל זמן ועת נגלו סודות חדשים, בבחינת עבודת הריטורטש כמו בשאר מדעים. בי שני שותפים הם הנמצאים בכל המעשים אשר נעשים, בעל המעשה, זה האדם, ובעל המשפיע, זה ההשגחה הנעלמת. כנאמר בקרא, וברכתך בכל אשר תעשה, שניהם מחויבים לבוא כאחת, אין ברכת בלא עשיה, ואין עשייה בלא ברכה. ואם הזיווג של המעשים והברכה אינו עולה יפה, צריכים לבקש תיקון בהשוחמות כמבואר בחז"ל, כל המשתתף שם שמים בצערו, כופלין לו פרנסתו כו' פרנסתו מעופפות לו כציפור (ברכות, ס"ג) וענין הפרנסה הזו, הוא זה הדבר אשר ביקש והתפלל עליו בצערו. כי כל דבר הצריך אל האדם, הכל נקרא פרנסה (במ"ח). ולפי שיצחק היה הראש וראשון שנתן דעתו לכו ורוחו, להביא השפעה בהשתתפות הלזה, מצינו, שרצה הקב"ה, להיות הקמת המשכן, — שהיה הסמל של שיתוף רוח אלקים ככל מלאכה אשר יעשה, כנאמר, וימלא אותו (לבצאל) רוח אלקים כו' ובכל מלאכה — ביום שנולד בו יצחק. וז"ל, למה נגמרה מלאכת המשכן ואינו עומד מיד, כו', מה גדלו מעשיך ד', מאד עמקו מחשבותיך. שהיה חושב לערב שמחה בשמחה, יום שנולד בו יצחק אבינו

שבקערה (ט"ז). וכל זה כשידעינו שהיה הדם במקום האוסרו, אבל אם ספק אם הדם היה ספק אם היה במקום האוסרו או לא, יש להתיר התערובות (מחבר). עש"ך, ומסיק דחד בחד נמי יש להתיר, והד"ב ה"ק כיון בתערובות חד בב' בטיל, לא גזרו אף חד בחד, ועוד ריש רוב, ריש ביצים גדולים וקטנים כו'. וסובר הש"ך דמ"ש בת"ח ג' או ב' ביצים, היינו עם ביצה אסורה, דהוה חד בחד, עוד האריך דהוה ספק בכ"מ שימצא, שמא כרש"י או כהגאונים או דם ספק ודם ודאי כדא"ה. ואין ודאי לפי דבריו אלא בנמצא על קשר חלמון וגם על החלבון, שאז אסור ודאי לכ"ע כרש"י וכגאונים ורא"ה. ומ"ש באינו מינו אסור, דלא התירו אלא במינו ולא בא"מ, ומיהו אם היה ספק אי נפל כלל לא"מ הוה ס"ס. וכן אם ספק אי יש ס', אפשר לצדד ולהתיר בא"מ דהוה ס"ס בשל תורה (פמ"ג). ודע דהמ"י, ט"ו, השיג על הש"ך במה שהתיר חד בחד, ריש גדולים וקטנים, דזה לשיטת הש"ך בסי' ק"ז וק"ט, דמשהו יותר הוה רוב, אבל למ"ד רוב פי שנים בעיניו, ליתא, ובאמת בלא"ה הוה ספק חסרון חכמה, דבכל יכול לשער אי יש משהו יותר, ועל מה שכ' הש"ך דספק פלוגתא כו' דבסימן נ"ג, ונ"ז, ופ"ד, מוכח דס"ס דפלוגתא עדיף מס"ס דמעשה, וזא דלא התיר שם אלא מטעם שיש הרבה מקילין, היינו שאין לעשות ס"ס בידים (שם) הכנה"ג בהגהות כ"י, ט' ול"ד, תמה על הש"י שכ' דם שבישלו דר', ולא ידענא, דלדין ודאי הכי הוא, דאפי' אי' ליכא מה"ת בדם שבשלו, כמבואר בה' מליחה, וא"כ יש לעיין בשלמא נצלה או בישלה הביצה לברא אסור בכ"ע

מבחלמון שלא על קשר כו'. וכן פסק מהרש"ל פרק א"ט סי' קי"ט כדברי הרא"ה (ט"ז, ש"ך). ובמקום שנוהגין להקל, לזדוק הדם ולהתיר הביצה במקום דמותו, צריך ליטול כדי קליפה עם הדם כשזרקו (רמ"א).

(ד)

ביצים חטרופות בקערה ביצים חטרופות ונמצא דם על חלבון א' בקערה ונמצא דם על חלמון של אחד מהם, אע"פ שזרקו החלמון שעליו הדם, אסורות (מחבר). טרופות הוא לא כמ"ש הב"י דהתחיל לטורפם, אלא אפי' שלימין, כיון שהוציא מקליפה החלבון נתפור, ומיניה ביצים שבודות שהם עדיין בקליפה, הא לא"ה דין טרופות יש להו (ש"ך, פמ"ג). לא חיו טרופות ונמצא על חלמון שלא על הקשר, יקח הביצה עם החלמון ויזרקנה, והשאר מותר, דרש"י והרא"ה מתירין ודבריהם עיקר כו'. ע"כ לא חיישינו כולי האי להחמיר בתערובות שנתערב מעט לשאר ביצים, אבל כשהתחיל כבר לטרוף, אפי' מעט אסור, דספק דאורייתא ראוי להחמיר, עכ"ל רש"ל (ט"ז). (אע"פ שזרקו החלמון, אסור) מפני שמאחר שהן טרופות בקערה, החלבון שהיא דק, מתערב ביחד, והכל אסור. ביצים שבודות בקערה אבל ביצים שבודות ולא טרופות יחד בקערה ולא טרופות, ונמצא דם בחלבון של אחד מהם, יקח החלמונים הכשרים כל אחד ואחד בפני עצמו, והם מותרים, וישאיר אותה אשר בה הדם בקערה עם חלבוני השאר ויזרקם (מחבר). שאי אפשר ליקח ביצים מחברתה שלא ישאר בתחתון מעליון. ע"כ טוב שישאר בקערה מן הכשרים עם שאינה כשרה, ולא ישאר משאינה כשרה כלום עם הכשרים

רחל

מאכלות

אחל

(תנחומא). כי תבלית שניהם היה להביא הכרה והשגה בצל כנפי השכינה, המרחפות בכל המעשים אשר נעשים תחת השמש, וזה נרמז בהשם בצלאל, כנאמר, למה נקרא שמו בצלאל, שעשה צל לאל (חז"ל). ולמען יזכרו את השותף המשפיע את הברכה והצלחה במעשי ידינו להרכשת הצרכים, אנו נושאים כפינו למעלה בנטילת ידים לאכילה, לרמז בזה שהלחם והמוון בא מההשגחה העליונה (הרב מרדונין). וזה שאנו מברכים קודם האכילה בלשון המוציא לחם כו'. כי השבת שאנו נותנים לר' על כל מה שברא בעולמו, אינו לבד על מה שכבר עשה, בשעת הבריאה, אלא שעדיין הולך ומקיים הכל באותו הסדר, כמו שאנו מברכים בכל בוקר על צאת השמש, המאיר לארץ, ונותנים טעם לזה, המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, כי קיום סדר העולם, היא בריאה חדשה בכל עת, ולכן כשאנו אוכלים לחם, אע"פ שסדרו של עולם מעת הבריאה שתוציא הארץ לחם למזון, תקנו להודות לר' בברכה, על כל פעם שנאכל מאתנו כו' (הכונה). ולכל היותר, ניכר ונראה בגלוי את גדר הנסיי לעם ישראל, בגלות המד זה כאלפים שנה, שאנו מלומדים בנסיים הנעשים עמנו בכל יום ובכל עת, ולאחר שיתן ברכה והצלחה לכל עמי הארץ, בדרך הטבע, יתוור ויתן את צרכי עם ישראל בדרך נס.

מחמת מנהגא, או לחוש לכל הפירושים, משא"כ שנפלה לא"מ ונתבשלה בה"מ יש לצדד בזה, אף אין ס', כיון דכל איסורו לא הוה אלא דד' לדידן, וגם יש ספק אי היה במקום האוסר וכאמרן (שם).

מה שכתב הש"ך דלא להקל כדעת רש"ל דאיתי במ"י שם אות י"ג שהבין שחזר ממה שכ' תחילה דהוה ספק משום הרא"ה לגבי הגאונים ושאר פוסקים הוה יחיד וספיקא דפלוגתא לא הוה אלא כששניהן שווין. וכבר כתבתי בסמוך מה שיש לפרש בע"א (שם) (אם היה ספק אם היה במקום האוסר יש להתיר התערבות) הואיל ובלא"ה חד בתרי בטל, אבל אם הביצה לבד אסור, וכן אם נתבשלה או נצלה ביצה ולא ידעינן אם הוא במקום האסור (דמ"א) ולענין הלכה יש לפסוק כדמ"א, דהכי נוהגין. ומש"ה הודתי במעשה שבא לידי באשה שעשתה עיסה שנלוושה בביצים, ואחד הלישה נמצא טיפת דם בקליפה של ביצה אחת מהם, והיה שם ביצים הרבה באותו תערובות. ואמדתי שמותר הכל מטעם של דמ"א שזכרתי, דהוה כמי שאין כאן אלא ספק דד', כיון שאפי' היה במקום האוסר הוה בטיל כרוב מן התורה, וכן בספק אזלינן לקולא. ואין לומר דהא נתערבה בעיסה, והוי ליה כמין שלא במינו וצריך מן התורה ס' כדלק' סי' צ"ח, זה אינו, דהא נתערב גם בביצים כשרים, ואמרינן סליק את שאינו מינו כאילו אינו, ומינו רבה עליו ומבטלו, כדלקמן סימן צ"ח. ע"כ התדתי התערבות הנזכר (ט"ז). ומ"ש שהורה הלכה סליק מינו כו', ולא איכפת לן במה שנתן טעם בקמח כיון שנתכטל במינו בביצים הכשרים, הוא לשיטתיה בסי' צ"ח, ה', דמסכים להרשב"א. ואף להש"ך שם, ח', דסובר דאינו מינו אסור.

אפשר יודה כאן, כיון דיש הרבה דיעות דם ביצים דד', ומיהו אם נפלה אותה הביצה לחוד לא"מ, וא"י אם יש שם ס', לא אמרינן ספק דד' להקל כה"ג, וכבר התבאר. ומ"ש מסי' ק"י ד"ח בעינן ב' תערובות, משא"כ כשהביצה שבורה, לא הוה דבר שבמנין, ע"ש. ויש לדאות, א"נ לא קיי"ל כרשב"א, אפ"ה כל שנתבטל תחילה חד כתרי ומותר הוא במינו אף שנתן אח"כ לא"מ לא נאסר, עסי' ק"ט בהג"ה יבש ביבש שנודע מותר לבשל אח"כ עם רוטב, דהוה א"מ, ה"ה כאן דדרך לערבן ולמדרס תחלה ובטל, ונעשה היתר גמור, ואח"כ מותר עם הקמח, ומעט מעט שנתערב מתחילה קודם שנתבטל הביצה, בטל

ביצה בקמח הוא בס' אחד כך, וא"כ אף לענין ביטול להש"ך מותר הדין חוזה וכאמור. כתב הבל"י, ח' בשם המ"א, דביצה בקמח הוה מין במינו, כמבואר סימן ק"ב. ולא ידענא, דהתם ביותר מס' דליהוי דשיל"מ אמדינן כל דלתקן העיסה הוה מינו ולא בטיל, אבל בפחות מס', דבטעמא תליא מלתא, וא"כ כל שלא נתבטל הביצה חד בב' ונתנו בקמח הוה א"מ ואסור, דספיקא דאורייתא שמא היה במקום האסור, כדכתיבנא אם אין ס' בקמח (פמ"ג).

(ח)

נמצא הדם במקום נמצא הדם בבירה
שאינו אוסר, במקום שאינו אוסר
וטרף הביצה עם הדם, את כולה, ולא זרק הדם, ושכח וטרף
 הביצה עם הדם, נראה לי שהוא מותר (מתברר). שהרי יש פוסקים דאין בדם זה איסור כלל, אפי' מדד' כו', ומשמע דאם ערבנו מדעת, אסור, והיינו לדיריה, או למי שנתבטל בשבילו משום קנסה (ש"ך). וכל זה במקום שלא נהגו

א ה ל

ר ה ל

והספקת צרכי כני אדם בכלל, הגם שנראים לנו שהם באים בדרך הטבע, נטמן בהם ג"כ, גרעין של חידוש (ריסורטש) וקורטב של נס. כי כן היה הדבר מחויב לאחר בריאת האדם, שהוא בעצמו הוא כריאה חדשה, שני הסכים בנושא אחד, שאי אפשר לו להתקיים, בכללי חוקת הטבע הפשוטים. והיה צורך להופעות חדשות לבקרים, בבחינת, נס וחידוש, לאפשר את קיום האדם, הנחשב לבריאה יותר גבוה, בין שאר הבעלי חיים. כנאמר בחז"ל, עשרה דברים נבראו בע"ש בין השמשות כו', באר והמן והקשת כו' פתיחת פי האתון, פתיחת פי הארץ (אבות, ה'). נבראו אחר בריאת האדם כו', היוחם יוצאים מן הכלל של אלו דברים הטבעיים שנבראו קודם האדם, וכאילו באו לגמור מלאכתן. והדברים הללו שכולם יש גדר של נס ולא טבעי, נבראו רק בכח ולא בפועל ממש, ונתהוו לממשיית רק לעת הצורך, כמבואר במפרשים, שלכך שונה התנא לשון נבראו, ולא אמרו נוצרו או נעשו, לפי שמלת ברא מורה על מציאת הדבר בכח קודם שיוצא לפועל כו', והיו עומדים בכח על שיצא כל אחד מהם לפועל בעת הצורך (מדרש שמואל). והגדר של כל מיני חידוש (ריסורטש) הנגלים מזמן לזמן, הוא חלק מחלקי הבריאה המופיע ועובר מן הכח אל הפועל, בעת שכלה כח השליטה הטבעי, ולכן נברא לאחר שכלה בריאה העולם הטבעי, כנאמר במפרשים, כי מפני שהם בריאה חדשה, נתייחד להם הזמן לאחר הבריאה הבללית כו', בששת הימים עשה

והתחילה להטיל ביצים, דאל"כ כתבו חכמי הטבע אותן הביצים במעיה שבא עליה זכר אח"כ, ראויין לגדל. וגם אי איכא זכר בס' בתין ולא היתה סגורה דם בביצה של בלול, עיין ריש ביצה. תרנגולת שחוטת יש רוצין לומר, ביצה במעי תרנגולת שחוטת, זורק הדם ואוכל השאר, ואפשר דגזרו כמו ביצה בת יומא, ול"ד לספנא, דהכא גזרינן טפי, ומיהו דר' הוה, וזה פשוט (פמ"ג). (ביצים המוזרות) אפילו ישבה התרנגולת עליה ימים רבים, מותר לאכלם, ובלבר שיזרוק הדם (מחבר). וכ' בשבולי לקט בשם הגאונים, דאם שחו ביצים תחת התרנגולת ג' ימים, אסורים משום שיקוץ (ש"ך).

(ח)

חשש בביצים מותר לאכול ביצים צלויים לטיפות דם צלויים אע"פ שאינם יכולים לבדוק (מחבר). וכן אין צריך לבדוק הביצים אם יש בהם דם, דסומכין על רוב ביצים לבדוק הביצים שאין בהם דם. ומ"מ נהגו להחמיר כשעושין מאכל עם ביצים ביום, שרואין בהם אם יש בהם דם (רמ"א).

(ט)

דם דגים דם דגים, אע"פ שהוא מותר, אם קבצו בכלי, אסור משום מראית עין. לפיכך אם ניכר שהוא מדגים, כגון שיש בו קשקשים מותר (מחבר).

(י)

דם אדם דם אדם אם פירש ממנו, אסור משום מראית עין. לפיכך אם נשך הככר בשיניו ויצא דם משיניו על גבי הככר,

לאסור הביצה לעולם. ונ"מ גם במקום שנהגו לאסור, אם נתערב הדם עצמה בתערובות אחר שהיא מותר (שם).

(ו)

דם בביצה ששמוחו נמצא דם בביצה על החמין להצטמק ששמוהו על החמין להצטמק, כיון שאין במקום הביצה רוטב, מותר כל החמין (מחבר) דכיון ראין במקום הביצה רוטב, לא עדיף מצלי שאינו אוסר אלא כדי קליפה, וקליפת ביצה עצמה לא גרע משיעור קליפה כו'. וכ' מהרש"ל ע"ז שהוא דעת הרשב"א, וכ"ז הוא לפי סברתו, אבל לפי מה דקיי"ל דאפי' צלי וחם, חשבינן כבישול ואוסר עד ס', ה"נ אוסר עד ס', עכ"ל כו'. ודברי מהרש"ל נראין (ט"ז), ש"ך. ונראה שאין הדם במקום הספק להחמיר כאן בזה אלא אם הדם במקום שהוא אוסר בודאי, אבל אם נמצא במקום שאין אסור מן הדין, כגון על החלמון שלא על הקשר, שאין להחמיר כולו האי כאן לאסור החמין כו' (ט"ז). ומה שהקיל בחלמון שלא בקשר, דלרש"י ורא"ה, שרי כה"ג, וכיון שיש דעות בצלי כ"ק, וקליפת הוה קליפה (פמ"ג).

(ז)

ביצים המוזרות ביצים המוזרות (פי' שנפסדו ונעשו כעין מטוה, פי' שאינם מזכר, אלא דספנא מארעא ואינם נקלטות לעולם ע"כ לשון טור ורש"י, ור"ל דאז אפי' יש בהם דם שרי, אבל ה"ה דבצים הבאים מזכר שרי כשאין בהם דם, אע"ג דהן מוזרות, ש"ך. ומיהו לענין דינא, ביצי דספנא בכ"מ שימצא זורק הדם ואוכל השאר, ודם גופיה דר', וכ' הפר"ח, י"ג, דהיינו שהיתה סגורה התרנגולת בלול כ"א יום ואין עמה זכר,

א ח ל מאכלות ר ח ל

כל הדברים המשתלשלים זה מזה לעולם, וערב שבת בין השמשות התחיל במלאכה אחרת (שם). וזה היה תכלית הכוונה בהברכות שבירך יצחק לבניו, לגלות להם שיש סודות נעלמים בעניני המחיה והכלכלה, שהם נמצאים ועומדים רק בכת, המחויבים לצאת מן הכח אל הפועל. כנאמר בקרא, ויברכהו, פי' ברכו ברכות רוחניות וגשמיות, כנגד הרוחניות, אמר ויברכהו, וכנגד הגשמיות אמר, ויתן לך (אוה"ח). ומההשפעה העליונה מוזן הנפש היוצאת ונכנסת בכל דבר גשמי, ונקלטת בו להחיותו, נובע המקור של מוזן הנפש רוח ונשמה. ובכל פעם שאנו משתמשים בצרכי אכילה, ובשאר דברים גשמיים טבעיים, אנו מברכים ומשבחים על הופעת הבריאה של חידושי, והתגלות הרוחניות הנטמן בדברים הללו בדרך כלל, ועל ההזמנת המקור למוזן הנפש בפרט. כידוע מהשקלא וטריא, איזה ברכה היו צריכים לברך על המן במדבר. ואיוו ברכה יהיה נצרך לברך על צליחת המן הנגזו להיות נאכל מסעודת לויתן, יש אומרים שצריכים לברך ברוך כו', המוציא לחם מן השמים. ויש אומרים שעל אכילת המן אין צריכים לברכה, כי הברכה היא רק על הוצאת והפרדת גיצוצות הרוחניות מן הפסולת, ובמן אין פסולת (בניי, שבת). ולכן אנו מברכין ברכת שהחיינו על דבר חדש, כי כל דבר חדש היא הופעת

בדד', ואף בחדרי חדרים, נ"ל. כתב הכנה"ג, ב', חמור נוהגין היתר, עיין או"ח, רי"ו. ומ"מ אין ללמוד היתר לבשר שנפל לדבש ונעשה דבש, דבתר השתא אזלינן, דהמור פירשא בעלמא הוא, משא"כ בשר נבילה דמושכח ונעשה דבש, עמ"א א"ח שם, כתב עוד בהגהת ב"י, מקום שמעמידין המלח בדם אסור לאכול המלח בעיניה, וליתן למאכל, שרי והטעם פשוט, דבר המעמיד, כאלף לא בטיל, ומלח בתבשיל לטעמא, כיון דאין מלח אסור מחמת עצמו, אין אסור ובטל בס', עסי' צ"ח וצ"ט (פמ"ג).

צריך לגורדו, אבל שבין השינים, מוצצו (מחבר). וכל דם דגים ודם אדם, הואיל ומדינא שרי, אינו אוסר תערובות דם אדם תערובותו (דמ"א) שהרי הן עצמן מותרין, כשיש בהן הוכחה, כ"ש תערובתן (ש"ך). עיין ש"ך דמ"ע ליכא ע"י תערובת אף בפחות מרוב, עיין ב"ח סוף הסימן, כל מקום שאסרו חז"ל משום מדאית עין בחדרי חדרים אסור הוא באיסור תורה, לא בדד'. ועיין בא"ח ה"ש מחלוקת בזה, ומ"מ מסתברא באיסורי אכילה לא שייך זה, דכבר הוא חתיכה דאיסורא אף

סימן סו.

כמה דברים האסורים משום דם, וכו' ו' סעיפים.

- (א) דם האברים, ודם הנפש. (ב) לאכול בשר חי בלא מליחה. (ג) לאכול מבהמה שנשבר מפרקתה. ע"י מליחה לקדירה. לצלי. אם חותך בשר מבה"ש בעודה חיה. לתחוב סכין בלב הבהמה, לקרב מיתתה. הכאה על הראש. לחתוך ראש אינדיק.
- (ד) נצרך הדם מחמת מכה. בשר בית השחיטה. (ה) צמיתת דם בחומץ. (ו) להצמות ב' פעמים בחומץ אחד. חליטה בזמן הזה.

שדם בהם, שהדם שבחוטין הוא ככנוס ועומד בכלי (ועיין לעיל, סימן ע"ו) (מחבר).
 (ג)
שובר מפרקת של בהמה השובר מפרקתה של בהמה, אסור לאכול מבשרה חי (מחבר) קודם שתצא נפשה דוקא (ש"ך). לפי שהדם מתעורר לצאת בשעת שחיטה, וכששובר מפרקתה אינה יכולה לזנק ולהוציאו, וחוזר ונבלע באיברים (ט"ו). ואף להרא"ש דסובר פירש ממקום למקום שרי, מודה כאן שנתעורר מחיים, או כיון שעושה מעשה, עש"ך, ע"ו, ב', וב"ח כאן (פמ"ג). (אסור לאכול מבשרה חי) אא"כ מולחו יפה, וע"י מליחה מותר אפי' לקדירה (מחבר).

(א)
דם האיברים ודם הנפש בדם בהמה וחיה נמי אין איסור כרת, אלא בדם הנפש שהנשמה יוצאת בו, אבל רם האיברים אינו אלא בל"ת. והני מילי כשפירש מן האבר ויצא לחוץ, או שנצרך בחתיכה, או שפירש ממקומו ונתעורר לצאת, ונבלע במקום אחר, אבל אם לא פירש ולא נצרך מותר (מחבר).
 (ב)
לאכול בשר חי בלא מליחה לפיכך מותר לאכול בשר חי בהרחה (משום דם שעל פני הבשר, ש"ך) בלא מליחה, ובלבד שלא יהיה בו מהחוטין

א ח ל מאכלות ר ח ל

והתגלות אלקותיית. וכמבואר, האדם נחשב לכריאה ויצירה חדשה, יותר גבוה מהנבראים הקודמים, כי הוא כולל שני הפכים בנושא אחד, ומתויב היה הדבר, האדם בתור חידוש (ריסורטש) בעולם היצירת להיות נברא ג"כ הוספה על הכריאה הראשונה הטבעיית, בבחינת חידוש, להיות האדם יכול להתקיים. אבל האדם מצדו, מחויב להתנהג באופן כזה, להיות ראוי והגון לשמו, לשם אדם, ולהתרומם למדרגה יותר גבוה משאר הנבראים, כדי להיות ראוי לחול עליו ההנהגה החידושהנסיית. כי זכות הקיום כהתנהגות הטבעיית, יש לכל דבר אשר נמצא, בלי שום תשלומים בתור חסר עליון, להזין ולפרנס לכל דבר אשר נברא, כמבואר בסמוך. אבל כדי להתנהג מהנהגה הנסיית צדיכים לשלם בערך מטבע כזו, במצות ומעשים טובים, שהם ג"כ מדברים המרוממים ומתנשאים על חוקי הטבע המגושמים בטבע הנבראים. כמרומו בתז"ל, מעשה באחד שמתה לו אשתו, והניחה לו בן לינק. ולא היה לו שכר מניקה, ונעשת לו נס ונפתת לו שני דדים כדדי אשה כו'. א"ר יוסף בא וראה כמה גדול אדם זה שנעשה לו נס כזה. אמר אכ"י, כמה גרוע אדם זה, שנשתנו עליו

לצלוחו בין בשסוד בין ע"ג גחלים, אפי' בלא חיתוך ומליחה (מחבר). המחבר לטעמיה אזיל, דס"ל לק' ד"ס ע"ו דלצלי א"צ מליחה, אבל לפי מאי דקיי"ל דכל צלי צריך מליחה קצת, פשיטא דהכא לא עדיף משאר בשר (ש"ך). וי"א דמשום זה יש בשר בית השחיטת להחמיד לקלוף בית השחיטה או לחתוך באותו בשר קודם מליחה הואיל ונצרך שם הדם בשעת שחיטה (רמ"א), אלבשלו קאי, אבל בצלי דינו כשאר בשר כו' (ש"ך).

(ח)

צמיתת דם בחומץ בשר שלא נמלח ונתנהו בחומץ כרי להצמות דמו בתוכו, אם נתאדם הבשר, זהו סימן שנעקר הדם ממקומו והחומץ אסור, וגם הבשר אסור לאכלו חי, ואין לו היתר אלא לצלי, ואם לקדירה צריך חתיכה ומליחה, ואם לא נתאדם הבשר, החומץ מותר וגם הבשר מותר לאכלו חי (מחבר). ובפרישה הביא בשם רש"ל דאסור לקדירה בלא חתיכה ומליחה, וכתב עליו, דהיינו לפי מנהגינו דאין בקיין בחליטה, אבל בזמניהם מותר אפי' לקדירה (ט"ז).

(י)

להצמות ב' פעמים בחומץ חומץ שנתנו בו בשר פעם א', לא יצמית בו בשר פעם אחרת מפני שכבר תשש כחו, אבל כל שלא חלטו בו כלל, מותר לחלוט בו, אע"פ שאינו חזק (מחבר). יש אומרים, בזמן הזה אין חליטה בזמן חזק בקיין בחליטה, ואסור לצמות בחומץ, וכן נוהגין במדינות אלו שאין מצמיתין בשר בחומץ קודם מליחה, ואין לשנות. ומ"מ בדיעבד מותר, ועיין לק' סי' ע"ג (רמ"א). ובב"ח אוסר אף בדיעבד כו', ולא נהירא לי, ואדבא דעת הרמב"ם להתיר כו', והיא העיקר כו' (ש"ך).

דע"י מליחה יוצא, ול"ד לנמלח בכלי שא"מ דלא מהני ליה מליחה אח"כ, כמ"ש סי' ס"ט ס"ח (ש"ך). ולצלי מותר אפי' בלא מליחה (מחבר), כתב הר"ן, ובצלי נמי עד לצלי שנצלה כל צורכו, דאי לא נצלה כל צורכו ה"ל כבשר חי, עכ"ל. ועיין לק' ס"ס ע"ו ומ"ש שם (ש"ך). ונהגו להחמיד לחתכו ולמלחו אף בצלי (רמ"א), הג"ה זאת שייך לקמן בסעיף ד', גבי נצרך הדם שפסק הש"ע דלצלי א"צ חתיכה ומליחה, ע"ז כתב ונהגו להחמיד בחתיכה ומליחה אפי' בצלי כו' (ט"ז). וה"ה אם חותך

חותך בשר מביח"ש בשר מבית השחיטה קודם שתצא גפשה (שצריכים לחותכו ולמלחו). יש אומרים שיש ליוזר לכתחילה לשבור מפרקת הבהמה, או לתחוב סכין בלבה, כדי לקרב מיתתה, משום שמבליע דם באיברים (רמ"א). ואע"ג דלעיל סי' כ"ג ס"ה כתב דמותר הכאח על תראש להכותה על ראשה לקרב מיתתה, אפשר שאין הדמים נגודים כ"כ אחד הראש (ש"ך). וכן נוהגים העולם דעוף ששוהה למות, מכין על ראשה, ומה שנוהגין לחתוך ראש אינדיק בעוף אינדיק ששוכרים מפרקת בקרדום, אף שלא כדרך שחיטה, אסור, דצריך עכ"פ חתיכה ומליחה לצלי לכתחילה, והעולם אין גוהרין בזה, וא"כ אין לעשות כן (פמ"ג). ויש מתדצין באופן אחר, דשם מותר משום דשם מיירי ששהה זמן רב, ועדיין חי, וכבר יצא הדם מה שיש לצאת בוניק כו', וכאן מיירי שרוצה למהר המיתה תיכף אחד השחיטה בעודו זונק, ובוה יבליע הדם באברים (ט"ז).

(ד)

נצרך חדרם מחמת מכח נצרך הדם מחמת מכה, אסור לבשלו עד שיחתוך המקום וימלחנו יפה, אבל מותר

ר ח ל

מאכלות

א ח ל

סודי בראשית (שבת, ג"ב). לא יעלה על הוצת להיות נעשה נסים לגרועי הערך, רק הכוונה, שנגרע לו מנכסיו, כי צריך לשלם במעשים טובים בעד הנט. על פי הכלל הידוע, שהכל יבוא בחשבון (אבות), כמו שמצינו אצל יעקב אבינו, שאמר, קטנתי מכל החסדים (וישלח), כלומר, שנגרע ממעשיו הטובים ע"י הנסים שנעשו עמו, וסתם ענין ההנהגה הזאת מעשיו, שלא היה נהנה מהברכות להיות זוכה להתנהג בגדר הנסיי, כי לאחר עבודה קשה לא זכה לרכוש גדול, רק מעט שור וחמור (עין כלי"י).

וכן מבואר בחז"ל שאין הקב"ה מסליא נסיו לאדם למעלה מן הטבע, כי אם כשהאדם מתנהג עצמו בעבודה זו, כנאמר, כי פועל אדם ישלם לו (איוב, ל"ד), ובמדה שהאדם מודד, מודדין לו (סוטה, ח), וע"כ לא נקרע הים לישראל עד שבאו לתוכו עד חוסמן (מ"ד, שמות, כ"א), והכל לפי החשבון, אם האדם מתרומם אף לפי שעה במעשיו, הוא ראוי להשיג לדברים היוצאין מדרכי הטבע, ונכנס תחת הגדר של נסים ונפלאות. כמבואר

סימן סח.

דיני מליגת הראש והעופות, ובו ט"ז סעיפים.

(א) מליגת הראש. אם נקב המת. אם לצלות הראש שלם. (ב) הניחו על נקביו, ונעץ קנה. (ג) למלוג הראש להסיר השיער. לחרוך עופות, משירי נוצות. (ד) אם בישל הראש שלם. צלאו שלם. מליחת הראש. (ה) מליגת הראש. (ו) למלות הראש או רגלים קודם מליחתו. (ז) להסיר הטלפים, עיי' תאש. (ח) פרסוח הרגל שנמלחו בקליפתו. (ט) למלוג חרנגולת ברמץ. לקדירה. אם נוהגין למלוג ברמץ. (י) למלוג גדיים וטלאים ועופות. (יא) למלוג בכלי שני. לכבוד אורחים או לצורך שבת. דין עירוי. (יב) מלג עכו"ם שבבית ישראל. (יג) חרנגולת שנמלגו יחד, ואי טרסה. (יד) למלוג שניח במי מליגה. (טו) נמלגה חרנגולת, בכלי חולבת. קיצור דיני כ"ד, עירוי, וכ"ש. כ"ד אצל האש, ויס"ב. לענין שבת. שאר איסורין לענין בב"ח. לענין הגעלה. לענין איסור בכה"ג. לענין דינא בכ"ד שאין היס"ב. למאכל. לכלי. כ"ד שהוסר מהאש. לענין שבת. עירוי שלא נפסק הקילוח. בבב"ח. לענין שבת. הכשר כלי, שנאמר עיי' עירוי. הכשר כלי, שבלע כ"ק עיי' מליחה. עיי' עירוי, שנפסק הקילוח. בשבת. בבב"ח. אם הקליפה, דאדמיקר בלע, הוא מדאורייתא, עירוי שנפסק הקילוח, אם מפליט ומבליע. שלא נפסק. דין כלי שני. הקליפה בדוחקא דסכינא, אם הוא דק חומרא. כ"ד שאין היס"ב. ואינו אצל האש. ספק יד ס"ב, בכלי ראשון. דין הגעלה לכ"ש. לכלי נחושת.

קליפה אין צריך, לפי שהקרום מפסיק בין הדם שבתוכו לבשר, ואין הדם נפלט לחוץ כו' (ש"ך) (הניחו על הצדדים, ככל הנ"ל, אם המח והקרום אסודים) אלא ניקב עצם המח א"כ נקב עצם המח והיה הנקב למטה, לפי שהדם זב דרך שם (מחבר). אפי' לא ניקב הקרום, דכיון שהוא צולהו, כל שניקב העצם, שוב אין הדם מתכנס בתוכו (ש"ך). ולכתחילה נוהגין להחמיר שלא לצלות לצלות הראש שלם שום ראש שלם אפילו רוצה להניחו על בית השחיטה, חיישינן שמא יתהפך אצדו (דמ"א). כתב רש"ל, מה שנהגו הנשים לזרוק המח שבראש האוואז ולהסיר אף הקרום, הוא לפי

(א) מליגת הראש הטומן הראש לצלותו (בטור כתב למלגו, ואין חילוק ביניהם לדינא, כי מליגה וצליה שוין בזה, ט"ז) צריך שיכון שיהא בית השחיטה למטה, כדי שיוזב הדם דרך שם. ואם הניחו על הצדדים, המח והקרום אסורים (מחבר). אע"ג דבסימן ס"ה, א', פסק דלצלי א"צ לא חתיכה ולא מליחה, דנורא מישאב שאיב, שאני הכא שכל הראש הוא על האש, והדם מתקבץ בתוכו, והוי ליה כאילו המח בקדירה, כיון שאין מקום לצאת משם, משא"כ לעיל דקאי על חתיכת בשר שהוא על האש (ט"ז). שאר כל הראש ושאר כל הראש מותר, וכן כתב בהג"ה, ד', ואפילו

א ח ל מאכלות ר ח ל

במפרשים בענין פעולת התפילה. כי לכאורה משנה את רצון הבורא. אך הענין הוא שכשהאדם מתפלל, נתרומם לעולם יותר עליון, ולכן נעשה לאדם אחר, והגזירה שנגזרה עליו כשהיה נמצא בשפל המדריגה, ולאחר שנתרומם נהפך לאחר, ועליו לא נגזרה הגזירה (בג"י). צריך לשלם במעשים טובים, המביאים את האדם לידי החרוממות, והתפשטות מקליפת הפשוטה והמגושמת. וזהו שמצינו מרומן בחז"ל, רבי מאיר אומר, לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה, ויתפלל למי שהעושר והנכסים שלו, שאין אומנות שאין בה עניות ועשריות כו', אלא הכל לפי זכותו של אדם. ר"ש כו', ראית מימך חיה ועוף שיש להם אומנות, ומחפרנסים שלא בצער. והלא לא נברא אלא לשמשינו כו', אינו דין שאחפרנס שלא בצער. אלא שהריעוחי את מעשי וקפחתי את פרנסתי (קדושין, פ"ב). הכוונה, מדברי ר' מאיר מוכת, שפרנסת האדם יבוא ע"פ זכות. ולדברי ר"ש פרנסת האדם חבוא בתור שכר על המעשים הטובים. וראיה לזה מפרנסת בעלי החיים הפשוטים, שמחפרנסים שלא בצער בלי שום עשיית מלאכה, ומדוע האדם צריך לזכות מיוחד להיות מחפרנס. אבל הענין הוא כמבואר לעיל, שפרנסת האדם אינו דומה לפרנסת שאר בע"ח, שהם נטבעים בגוד הנמוך שבטבע הניתן כבריא, המחויב להתפרנס בחסדו הגדול. לא כן פרנסת בני אדם העומדים

שמניחין הראש ברמץ מב' צדדין (ט"ז).

(ב)

הניחו על נחיריו ונעץ בה הניחו על נחיריו
אם נעץ בו קנה

(בנקב החוטם, ש"ך), או דבר אחר, מותר, ואם
לאו, אסור המח והקרום (מחבר).

(ג)

להסיר השיער יש מי שכתב, רלהסיד
השיער בלבד, אפי' הניחו

על הצדדין מותר, ויש מי שאוסר (מחבר).

והסברא הראשונה היא עיקר (רמ"א), הלשון
מגומגם, דהא משמע דלסברא הראשונה, אפי'

הטמנה שמונח במקום אחד שדי, דאינו רוצה
לצלוחו אלא להסיר שערו בלבד, ואח"כ מסיים

ואינו אסור אלא הטמנה כו'. וכך הם ביאור
דבריו כאן בהג"ה, והסברא הראשונה היא

עיקר, דגם הסברא השניה לא נחלק עליו אלא
בהטמנה, אבל החרקה מותר, וכן נוהגין

לחרוך כו'. ואינו אסור אלא
לחרוך עופות הטמנה (ש"ך). וכן נוהגין

משירי נוצות לחרוך הראש להסיר השיער,
וכן עופות משירי נוצות

שעליהם, דהואיל ואינו מונח על מקום א',
אלא מעביר הנה והנה, לא חיישינן שנבלע

בו הדם, ואינו אסור אלא הטמנה, ושמונח
במקום אחד, ונוהגין לחרוך על קש ותבן שאין

להם חמימות כ"כ לבשל הדם, ומ"מ יעבירם
על האש תמיד שלא ישהה במקום אחד הרבה

(רמ"א).

(ד)

אם בישל הראש שלם אם בישל הראש
שלם, הכל אסור,

אלא א"כ יש ס' כנגד המח וקרמו (מחבר).
מיירי כשנמלח תחילה, מיהו אנן קיי"ל דלעולם

צריך ס' נגד כל הראש, כמו שיתבאר (ש"ך).
ואם צלאו שלם ולא אותביה

צלאו שלם אביה השחיטה (אשמעינן הכא,
דאפילו צלאו בלא הטמנה,

הקרום והמח אסורים, וזה לא נתבאר בדברי
המחבר, ש"ך), או אנחיריו ודץ ביה מירי,

הקרום והמח אסור והשאר
מליחת הראש מותר, ולכתחילה נוהגין

ליטול המח קודם המליחה
מתוך הגלגולת, ולחתוך הגלגולת שתי וערב,

שאז מתחתך הקרום היטב, ויש מסירין הקרום,
ובריעבד אם חתכו שתי וערב סגי אפי' לא

הסיר המח קודם המליחה, ואפי' בשלו כך,
ועיין לק' סימן ע"א, ע"ב, וצ"ב, אם הראש

נאסר, אי אמרינן חנ"ג דהוי בזה כשאר
איסורין (רמ"א), והלכך היכא דנתבשל הראש

לבד, דודאי אין בראש ס' נגד המח והקרום,
צריך בקדירה ס' נגד כל הראש, ואפ"ה הראש

אסור כו'. ואם מחובר הראש בעוף, כל העוף
מצטרף לששים נגד המח והקרום (ש"ך).

(ח)

מליגת הראש הבא למלוג הראש, צריך
לחתוך חוטים שבלחי קודם

מליגה (ואע"ג דבסי' ס"ה, א', הביא דברי
המתירין לצלי בלא חתיכה, יש לחלק בין צלי

למליגה, ומהרש"ל פ' ג"ה, י"ב, לא כתב כן,
ש"ך). וכן צריך להריח בית השחיטה, כדי

שלא יהיה שם שום דם, וכן כשמולגין העוף
(מחבר), ואפי' אם חורך רק להסיר השיער,

דינו הכי (רמ"א). כתב בת"ח, וכמדומה לי
שאף לכתחילה לא נהגו לזוהר, ונ"ל הטעם,

משום דנהגו להבהב ע"ג קש ותבן, ובוה אין
לחוש שמא יבליע הדם, עכ"ל. ומשמע מדבריו

שם, דבחורך ע"ג עצים צריך להדיח בית

רחל

מאכלות

אחל

במדריגה יותר גבוה, כמרומו בחז"ל, שלא היה רוצה האדם להיות גדר פרנסתו בגדר פרנסת שארי הבע"ה,
כנאמר, בשעה שאמר הקב"ה לאדם הראשון וקוץ ודרדר תצמיח לך, זלגו עיניו דמעות, אמר לפניו, רבש"ע,

אני וחמור נאכל באכוס אחד בוי' (פסחים, קי"ח), ופרנסת האדם צריכה השגחה מיוחדת פריסית למלאות חסרון
צרכיו לכל אחד ואחד, כפי צרכו והרגילו, כנאמר בקרא, די מחסורו אשר יחסר לו (ראה) אפי' סוס לרכוב עליו

ועבד לרוץ לפניו (חז"ל). לזה צריכים מעשים טובים שהם למעלה מן הסבע, כמרומו בחז"ל, אמר רבי יהודא כו',
ג' שעות ראשונות יושב הקב"ה ועוסק בתורה כו', שלישית, יושב הקב"ה וזן את העולם כולו, מקרני ראם

ועד ביצי בנים (שבת, ק"ז), והשרש אצלינו שהוא יתברך משגיח עלינו בכלל ובפרט, רצה לומר, על המין
האנושי בכלל, ועל כל איש ואיש ממנו השגחה פריסית, כי עיניו על דרכי איש, וכל צעדיו יספור, אבל בבצל חי

בלתי משגיח על כל מין ומין, ולא על יחידיהם כו' (הכותב).
ולכן פרנסת האדם תלוים באויר, ובנס הם עומדים, ואין בעל הנס מכיר בניסו, כמרומו בחז"ל, אמר

רב כו', קשין מזונותיו של אדם, כקריעת ים סוף כו' (פסחים, קי"ח), כלומר של אדם, המחויבה להתנהג בדרך
הנהגת הנסיים, כקריעת ים סוף שהיה בדרך נס נגלה לכל, כמבואר בגמרא שם, שנאמר נתן לחם לכל בשר,

וסמך ליה, לגזור ים סוף לגזרים (תהלים, קל"ו), לא ידענו מאי סמוך ליה, דהא כמה קראי אפסיקו בינייהו כו'.

השחיטה, ובדיעבד אם לא הדיח, שרי כו'. וא"כ גם בהג"ה מיירי בחורך ע"ג עצים. וכתב עוד שם, דאין למלחו קודם ההבהוב כו'. מיהו בטמנו ברמץ ולא הדיח הדם, יתבאר דינו בסעיף ט' (ש"ך). ומ"מ בדיעבד אינו נאסר בחורך בעלמא, אם לא הסיר החוטין ולא הדיחם (רמ"א).

(ו)

למלוח הראש או כשמולגים ראש או רגלים קודם מליגה רגלים, א"צ למלחם תחילה (מחבר) ומלחם אח"כ. אבל אם רוצה למלחם תחילה קודם המליגה, סגי ליה בהכי, ואין השערות מעכבין הדם לפלוט. ואין צריך לחזור ולמלחם אחר המליגה או החריכה (רמ"א). והעיקר למלוח אחר המליגה או החריכה, וזהו מצוה מן המובחר, אע"פ שאין המנהג כן, עכ"ל (ש"ך).

(ז)

לסור הטלפים ע"י האש המשימין רגלי הבהמה על האש להסיר הטלפים ולחרוך השיעור בלא מליחה, מותר (מחבר). טלפים, פי', המנעול של רגלי הבהמה, שוכל, בל"א, דהיינו שהוא על עצם הרגל כמנעול כו'. ויש לעשות המליחה אחר נקיבת המנעול, והיינו, אע"פ שעצם הרגל שבתוך המנעול חם, לית לן בה (ט"ז). הראה מקום לסי' ע"א, ב', בשם רש"ל, דיותר טוב לעשות המליחה אחר החריכה, אע"פ שהרגל עדיין חם מחריכה, אין כלום, ומהני מליחה. ומ"ש אחר נקיבה, כמדומה צ"ל אחר החריכה. ומ"מ המנהג למלוח רגלי הבהמה ע"ג השיעור ומנקבין הטלפים ואח"כ חורכין. נקיבת הטלפים שיהא נקב ממש ולא מהני שחותכין מקצת הציפורן ואין נקב, דהוה מולח בכלי שאינו

מנוקב, ופשוט (פמ"ג). ויש מחמירין וחותכין דאש הטלפים מעט, ומניחים החתך למטה, כדי שיזוב הדם (מחבר). והכי נהוג (רמ"א).

(ח)

פרפות הרגל שנמלחו בקליפתן, ולא חתך ראשן, לא נאסרו

(מחבר). ויש אוסרין מה שבתוך הקליפה, דהיינו הטלפים, אבל השאר מותר, והכי נהוג (רמ"א). ואין חילוק בין אם מונחים לאורכין או שעומדין על טלפיהון, כ"כ בדר"מ כו', אבל מדברי מהרי"א כו', מביאו מהרש"ל בספרו, נראה לאסור כשעומד על טלפיהון, אף השאר (ש"ך). וה"ה אם הטמינה ברמץ, אבל בחורך שיער בעלמא, שמעבירו על האש, ומשנה מקומו תמיד, הכל מותר (רמ"א). ומהרש"ל אוסר אף בחורך, נראה דמיירי כששוהה אותם קצת על האש, אבל כשמעביר על האש ומשנה מקומם תמיד, מודה דמותר (ש"ך). מ"מ לכתחילה טוב להחמיר אפי' בהבהוב להסיר ראשי הטלפים (שם).

(ט)

למלוג תרנגולת ברמץ מותר למלוג תרנגולת ברמץ (פי' אפר חם) או להבהב באור (מחבר). דדוקא בראש של בהמה אסור, לפי שיש עצמות ודברים המעכבים את הדם לצאת, אבל בתרנגולת, האש שואבו, לפי שהראש רך והדם יוצא, זהו דעת הראש (ט"ז). והוא שיריח בית השחיטה תחילה יפה יפה (מחבר). וכן שאר דם אם דבוק בו (רמ"א). ומשמע מדברי הר"ן, דאם לא הדיח בית השחיטה אף בדיעבד אסור אפי' בצלי, דדם בעיץ שנבלע אינו יוצא אפי' ע"י צלי כדלקמן סי' ע"ו. אלא שכ' שם בשם הרשב"א, דמשום פליטת לב וכבד אין לחוש לצלי, וטעמא, דלגבי

א ח ל מאכלות ר ח ל

ויש לומר, כיון דפרנסה נוהג תמיד מימות בריאת העולם, ה"ל לסדרן למטה אתר הכתובים המדברים בטבעו של עולם. כמו לעושה השמים בתבונה, לרוקע הארץ כו', ומדוע הזכירו אתר כתובים המדברים בעניני המחודשים. אלא להורות שהוא שקול כנסים ומכללם קיים שהוא נס גדול מכולם, והיה בו השגחה נפלאה מאד (עץ יוסף). וגם גדר צד הספקת הצרכים הכללי, אף שאינו מלומד בנסים, נחשב לדבר היותר גדול הספקה הכללית וחשוב במעשי בראשית. כנאמר בחז"ל, תנו רבנן, רביעי [כוס רביעי] גומר עליו את ההלל, ואומר עליו הלל הגדול. ויש אומרים, ד' רועי לא אחסר (תהלים, כ"ג). מהיכן הלל הגדול, מהוודו (שם, קל"ו) עד על נהרות בבל (שם, קל"ז). ולמה נקרא שמו הלל הגדול, מפני שהקב"ה יושב ברומו של עולם, ומחלק מזונות לכל בריאה (פסחים, ק"ח). דכתיב נותן לחם לכל בשר (רש"י) דזה דבר גדול, שהקב"ה משגיח למטה בשפלים, ליתן לכל בריאה מזונו. ומ"ד ד' רועי לא אחסר הוא הלל הגדול, הכי נמי הכי קאמר, כיון שד' רועי ומשגיח וזן את כל העולם, גם אני לא אחסר (מהרש"א). וגם הבני אדם, קודם קבלת התורה, שלא היה להם במה לשלם, היו ניזונים בחסד העליון, כמו שאר הבריות. כנאמר, הני עשרים וששה

הפליטה אמדינן כבולעו כך פולטו. כדלקמן סי' ע"ב, וע"ג. אך צריך עיון, דלקמן סי' ע"א, ט', כתבתי בשם הרשב"א, דאף דם הלב מיחשב דם בעין לגבי בשר שאצלו, וצריך נטילה בצלי, ואפשר, דבהחרכה דקילא מצלי לא מחמיד כולו האי למחשביה דם בעין (ש"ך).

לקדירה ואם הוא לקדירה, יזהר שלא ישהנו כ"כ באש, כדי שיוכל הלב והכבד להתחמם ולהפליט (מחבר). ולא נהגו עכשיו למלוג כלל ברמץ, אפילו תרנגולת (רמ"א). דאיכא למיחש שמא לא למלוג ברמץ יפתחנו להוציא בני מעיה שיחוש שרמץ ואפד יכנסו לתוכה ויכלכלה, ואם יטמן אותה שלימה, ודאי אסור מחמת הכבד שבתוכה כו', ולפ"ז אפי' להטמין בלא ראש, אסור (ש"ך) מיהו אם עבר ועשאו, בעוף, הראש כולו אסור והשאר מותר (רמ"א). משום שאין להבחין אז בקרום המח שלו. אבל מהרי"א כ' שאין איסור בשאר הראש של תרנגולת, אלא משליכין אותו משום דלא חשוב כו'. וכ' האו"ה שם, אבל במליחה גרידא ודאי ניכר עדיין הקרום, וכן כתב הרב בסי' ע"ו, ו', דבמליחה, שאר הראש מותר (ש"ך). ובבבבבב לא נאסר הראש כולו, רק הקרום והמה, אם לא הניחו על בית השחיטה או אנחידיו ולא דץ ביה מידי. ואם לא הדיח בית השחיטה או שאר דם בעין שעליו, צריך ליטול או לקלוף מקום הדם, והשאר שדי (רמ"א). צ"ע מהיכן הוציא הרב זה, דנראה דכיון דקיי"ל בדם בעין לא אמרינן כבולעו כך פולטו, ואפילו בצלי צריך ס' כדלקמן ריש סי' ע"ו, כ"ש בהטמנה ברמץ, ונ"ל דס"ל להר"ב דדם דידיה לא מיחשב כ"כ דם בעין, דהא מהאי טעמא קיי"ל דיש סי' ע"ו, דבשר שנצלה בלא הרחה קמייטא שדי. ונהי דהתם לגמרי שרי, מ"מ הכא, כיון דדם ביה"ש היא, וגם בהטמנה דגרע מצלי, צריך קליפה או נטילה (ש"ך).

(י) למלוג גדיים אין מולגין גדיים וטלאים וטלאים ועופות ועופות בכלי ראשון, אלא א"כ ניקח את החלב ומלחם (ואפי' בדיעבד אסור כדין בשר שנתבשל בלא מליחה לק' סי' ס"ט, י"א, ש"ך). וכן לא יערה עליהם מכלי ראשון, ואם עירה, די בקליפת העור (בין שדגלי העוף למעלה, או שהיה מונח על הצדדים צריך קליפה, ש"ך). ואם ראש העוף למעלה כשמערה עליו, אין צריך קליפה (מחבר). הטעם שהנוצות מגינות כדי קליפה, ובת"ח כלל ל"ג הוכיח כו', דאם עירה על התרנגולת בעוד הנוצות עליה, צריך לראות שלא יערה פעם שנית, דאז הנוצות נושרות וצריך קליפה (ש"ך). ולא מיקרי עירווי עידוי אלא כשלא פסק הקילוח מכלי הראשון כשנגע למטה, אבל אם פסק, כבר לא מיקרי עידוי ואינו אסור (רמ"א).

(יא) למלוג בכלי שני אפי' בכלי שני יש אומרים שלא למלוג, ואם מלג מותר (מחבר). דקיי"ל כלי שני אינו מבשל (וכן אינו מבליע ומפליט, ש"ך). ואפי' היד סולדת בו, ובדיעבד שרי (אם היד סולדת בו, ש"ך). אבל לכתחי' אסור (מחבר) ולכן נהגו באלו המדינות שלא למלוג שום דבר רק אחד מליחה, מיהו לכבוד אורחים או לצורך לכבוד אורחים. שבת מותר להניח בכלי לצורך שבת. שני (אפי' היד סולדת בו, ש"ך). אפילו לכתחילה חתיכה מליאה קרח וכפור, כדי למהר מליחתו. וטוב ליוהר לכתחילה שלא להניחו רק במים שאין היד סולדת בהם, ואין חילוק בין כלי חדש או כלי נחושת, או שאר כלים לענין כ"ש (רמ"א). כ"ש שאין היס"ב, צונן מיקרי (עה"ש, תס"ז).

עירווי ולענין עידוי, כתב דבינו ירוחם, דאם עידה יודה בשר לתוך כלי נחושת של

א ח ל מאכלות ר ח ל

כי לעולם חסדו כנגד מי, כנגד עשרים וששה דורות שברא הקב"ה בעולמו, ולא נתן להם את התורה, וזן אותם בחסדו (פסחים, שם). שלא היו ראויים למוזנות, ואעפ"כ הקב"ה זן אותם בחסדו (מהרש"א). ועל גדר מוזנות בנ"א קמירי, כי גדר מוזנות שאר הבריות, לא שייך לומר שלא היו ראויים, כמבואר לעיל. ומזה הטעם יש לומר שלא נמסרו המוזנות ביד המלאך אלא מידו של הקב"ה, לפי שאם היה ע"י מלאך, לא היה מותר כלום, להזמין מזון לרשעים. אבל הקב"ה הוא זן ומסרנס לנפש כל חי, רעים וטובים (תרי"ף). כמרומו בהמאמר תז"ל, רבי פתח אוצרות בשני בצורת כו', דחק יונתן בן עמרם ונכנס. א"ל, רבי, פרנסני, א"ל קרית, א"ל לאו. א"ל שנית, א"ל לאו. א"ל, א"כ במה אפרנסך, א"ל פרנסני ככלב פרנסני כעורב (ב"ב, ח'). לפי שהכלב מוזנחיו מועטין, והעורב, הקב"ה מזמין לו יתושין (רש"י). כי לגדר אכילה של בע"ח פשוטים, הכל ראויין ומחויבין לו. ואם האנשים רעים וחסאים, ואינם ראויים למוזנות, ניזונים בזכות הבע"ח הפשוטים. כמ"ש לאלכסנדרוס, דאם האנשים

חלב, א"צ הגעלה, דכלי נחושת אינו בולע אא"כ האור מהלך תחתיו. וכן הסכימו הפוסקים כו'. דנלע"ד פשוט מן הש"ס והירושלמי וכל הפוסקים, דכלי נחושת בולע ע"י עירו כו', ושאלתי דבר זה ממודי הר' כו' מהר"ד יושע כו', והעלה ג"כ לענין דינא דצריך הגעלה (ש"ד).

(יב)

מלג עכו"ם ואם מלג עכו"ם או שפחה שבבית ישראל שבבית ישראל ראה הישראל אם בכ"ר או בכ"ש, אם העכו"ם יודע בטוב יהודים, ויש שם נער או נערה שיודעים בטוב הענין, מותר (מחבר). משום דמירתת, אבל מסיח לפי תומו, הא מהני הכא, כדמהני לקמן סי' ס"ט, י'. דהתם לא מהני אלא משום דאיכא נמי טעמא דעכו"ם אנקיותא קפדא (ש"ד). ועיין לקמן סימן ס"ט מדין זה.

(יג)

תרנגולת שנמלגו תרנגולת שנמלגו יחד יחד, וא' טרפה בכלי שני, ונמצאת אחת, טרפה, לא נאסרו האחרות (מחבר).

(יד)

למלוג שנית מים שמלגו בהם, יש ליוזר במי מליגה שלא להחזירם להרתיחה כדי למלוג בהם שנית, או כדי להדיח בהם קערות (מחבר), שאז נאסד הכל מדמו שנפלט בתוך הכלי בראשונה. דהא עכ"פ כ"ש מבליע ומפליט הוה (ט"ז). ונהגו שלא להשתמש במי מליגה כלל, אפי' אינם רק צוננים (רמ"א).

(טו)

נמלגה תרנגולת אם נמלגה תרנגולת בכ"ש בפלי חולבת במחבת חולבת, אפי' היא בת יומא, הכלי והתרנגולת מותרין, אם עירו המים תחילה, אבל אם עירו

מים על התרנגולת, אם הראש למטה, יש מי שאוסר (דעידו אוסר כדי קליפה, ט"ז), ויש מי שמתיר (מחבר). קשה לאיוו צורך כ' הרב בהג"ה לעיל ס"י, דלא מיקרי עירו כשפסק הקילוח, הא המחבר כתב כאן ב' דיעות בזה, ודוחק לומר דכאן מיירי שהתרנגולת מונחת ועירה על התרנגולת ועל המחבת ביחד, בענין שהעירו לא נפסק, אלא הקילוח, נזחל בפעם אחת על התרנגולת ועל המחבת, דפשוט הלשון לא משמע כן. ועוד, דבנידון זה כתב הרב בהג"ה סימן צ"ה, ג', בפשיטות דשרי, מטעם דאין עירו ככלי ראשון ממש, שיעשה שיבלע זמ"ז כו', לכן נראה דהדברים כפשוטן. והיש מי שמתיר הוא רשב"ם שהביא הטור וב"י, רס"ל דאם עידה על התרנגולת, א"צ קליפה אפי' ראשה למטה. ואע"ג דבסעיף י' סתם המחבר כדעת ר"ת שהביא הטור דצריך קליפה, סמך עצמו על מה שיביא בסוף הסימן גם סברת המתיר (ש"ד).

קיצור דיני פ"ר, עירו, וב"ש מפרמ"ג

כלי ראשון הדין נחלק לחמשה דינים. אצל האש ויפ"ב כ"ר שעומד אצל האש, וכלי ראשון שהוסר מהאש, ועירו של נפסק הקילוח. ועירו שנפסק הקילוח, וכלי שני. כלי ראשון שעומד אצל האש ויפ"ב, מבשל בכולו לגמדי, ולענין שבת חייב חטאת, ולשאר איסורים מבשל בכולו. כל הדברים אפי' בשר שור, ולענין בשר בחלב, אי נפל חתיכת בשר ליורה ע"ג האש, וסלקוהו מיד בענין דודאי לא נתבשל כמב"ד, דהוא שליש בישולו, הפר"ח סי' פ"ו, ג', כתב דאין אסור מה"ת, ושדי בהנאה, ובאכילה אסור מדד', דדרך בישול אסרה תורה, וכל שאינו כמאכל בן דרוסאי, אינו דרך לענין הגעלה בישול. ולענין הגעלה, כלי שנשתמשה ע"י רתיחות,

רחל

מאכלות

אחל

אינם זכאין, הקב"ה נותן המטר בשביל הבהמות, ובמילא זוכים גם בניא (ויקרא רבה, כ"ז). וכמו שאמר רבי, אוי לי שנתתי פתי לעם הארץ (ב"ב, שם), הכוונה, שהיה מצטער שנתן לו במחנה, דהוי ליה לומר שישרת אינו שירות (פתח עינים). כי בעד אכילת אדם צריכים לשלם במעשים טובים כמבואר, ושימוש ת"ת הוא מצוה, שגם עם הארץ יכול לקיימה.

מצוה בתור חידוש (ריסורטש) והתשלומין הן באין במין המטבע זו עצמה, במצותה כי כל מצוה ומצוה היא בבחינת חידוש (ריסורטש) רוחני, בתור המשך לבריאת שמימית שבמעשי בראשית, להחזיק את הכוחות הרוחניים שבבריאה, הראויים לבוא דק ע"י האדם, שהוא עצמו הוא חידוש בבריאה, שני הפכים בנושא אחד. כמו שהחידוש (ריסורטש) בדברים גשמיים הוא המשך להבריאת הארציית, בתור חיזוק לקיום הדברים הארציים שבבריאת. כמדומנו בקרא בהמצוה הראשונה, בהחודש הזה לכם ראש חדשים (בא). הפסוק כפול, החודש הזה לכם ראש חדשים, ראשון הוא לכם כו', לכך נראה לי לפרש, החודש

ויש לחקור, עידוי שלא נפסק הקילוח, מבשל כדי קליפה, אם הוא דוקא על דבר גוש, אבל כשהתחתון מים וכדומה אין כח בעליון לבשל כלל, שמיד מתערב עם מים תחתונים, או ל"ש, ואת"ל ל"ש, אם דוקא שהם שווים, אבל כשהתחתונים רבים, לא, כו'. ולענין דינא אומר שאין חילוק בין שניהן משקח או שניהם אופלין, או אחד משקה וא' אוכל, תתאח גבר, ואם התחתון חם, אוסר כולו לדין אף בכחוש, ואם תחתון קר ולא נפסק הקילוח, מבשל כ"ק ולא יותר.

עירוי שנפסק חקילוח עירוי שנפסק הקילוח
אין מבשל אבל מפליט

ומבליע כ"ק, הלכך בשבת שרי, ובב"ח אוסר באכילה כ"ק מדר', כיון שאינו מבשל, ובספק יש להקל, בכל ספק דרבנן, ולכאורה נראה בשאר איסורין, חם לתוך צונן תתא גבר ואוסר כדי קליפה מ"ה, אדמיקר בלע וכדכתיבנא, אמנם המ"א, תס"ז, ל"ב, כתב דבתתא גבר הקליפה רק חומר א בעלמא, ומש"ה אם נתבשל ואין ס' נגד הקליפה, שרי, משא"כ היכא דמדינא צריך קליפה, צריך ס' נגד הקליפה, משמע מדבדיו, דכ"ק בתתא גבר לא היה אלא מדרבנן חומר א בעלמא, ועמ"ש בצ"א, ח'. ולפ"ז ספיקו לקולא כו', ועיין ש"ך, ק"ה, ר', דבעירוי שנפסק הקילוח אין מפליט ומבליע כאחר, ומש"ה במליגת תרנגולים בנפסק חקילוח, שרי, ומ"מ צ"ע אם עירה כמה פעמים, דפ"א מפליט, ובפעם הב' מבליע, וצ"ע, ועיין מ"ש בדין הה' בכ"ש, ואמנם עירוי שלא נפסק הקילוח מפליט ומבליע כאחד.

מה שהקשה הפר"ח מצ"ב ס"ז, דנפסק הקילוח היה כ"ש, לא ידענא מה קושיא, דהמקום שנשפך עליה היה צונן, כמ"ש הט"ז

צריך שיהיה ההגעלה בכלי שמעלה רתיחות, אף דכ"ד כל שהיס"ב הוה כ"ר, מ"מ לענין הגעלה, כללא הוא, בתשמישו כך הכשירו, עיין א"ח, ס"י תנ"ב, אבל לענין איסור, כל שיס"ב ונפל לתוכו,

לענין איסור, בכה"ג אף שסלקוהו מיד, אין שיעור לדבר, אבל אין

יס"ב אף שעומד אצל האש אין מבשל, ואף אין מפליט ומבליע, אבל הרש"ל, הביאו הש"ך בסי' ק"ה, דמסתפי להקל בכ"ר שעומד אצל האש, ולענין דינא, בכ"ר שאין יס"ב, הרמ"א בת"ח כלל ס"ג, ובמנח"י ד' דאוסר כ"ק, והיינו למאכל, אבל לפלי, כתב בכלל ג"ז, ובמנ"י, ה', דאין מפליט ומבליע כלל אף כ"ק, ע"ש, וכיון דמידי דר' הוא שומעין להקל בספיקו, כלי דאשון שהוסר מעל האש, מבשל מה"ת, ובב"ח, אסור

פלי ראשון
שהוסר מעל האש ונ"מ לחשוד וכדומה, ואי ספק אי נפל חלב

לכ"ר בשר, אחד שהוסר ספיקו ד"ת, הדין הג', עירוי שלא נפסק הקילוח מכלי ראשון, הוא מחלוקת ד"ת ורשב"ם, ואנן קיי"ל דעירוי מבשל כדי קליפה מספק

עירוי שלא
נפסק חקילוח הלכך בשבת אסור, ובבב"ח, אסור בהנאה כ"ק מספק.

ולפי זה, כלי שנאסר ע"י עירוי, הכשירו ע"י עירוי, הא כלי שבלע ע"י מליחה כדי קליפה, עסי' צ"א, אין הכשירו ע"י עירוי, דאף עכ"פ מפליט ומבליע כ"ק, מ"מ תו לא היה הגעלה, ועמ"ש בסי' צ"א, ואיכא לעיונא בב"ח אי יש ספק שנפל ע"י עירוי אם יש לחשוב לס"ס, עס"י ק"י ואין להקל, עיין ש"ך ק"ה, ר', דעירוי כזה מפליט ומבליע כ"א.

א ח ל מאכלות ר ח ל

מלשון חידוש כו' (ברטנורא), והאמצאה בכלל, של פריצת גדר בדרכי הטבע, הן בגשמיות והן ברוחניות, לא נגלה קודם מתן תורה, רק ליחידי סגולה, כמרומו בפסוק, וארא אל אברהם כו', ושמי ד' לא נודעתי להם (וארא), אמר האלקים למשה, נראתי לאבות בכח ידי אשר אני שודד בו המזלות כו', אבל בשמי של יוד הא, לא נודעתי להם, לברוא להם חדשות בשינוי התולדות (רמב"ן).

והמצוה היותר נבחרה ורצויה בתור תשלומין, בעד השפעת ההנהגה הנסיית, היא מצוות צדקה, שנאמר ג' פעמים בקרא, שתציל ממות (משלי, י', י"א, י"ג), ושקולה נגד כל המצוות, שנאמר (נחמיה, י') והעמדנו עלינו מצוות, לתת עלינו שלישית השקל בשנה כו', מצוה אין כתיב כאן, אלא מצוות כו' (ביב, ט'), ובהרבה מקומות מצינו, שצדקה נקראת סתם בשם מצוה.

וכמרומו בקרא, כי אור ההשגחה עומד מנגד סמוך לתהלוכות החיים היומיים, להאיר ולהשפיע עליו ברכה והצלחה, כנאמר, ונתת את המנורה נוכח השלחן (תרומוה) שניהם עומדים זה נגד זה, ומשפיעים זה על זה, אור ההשגחה מאיר את הדרך, של הנהגת החיים בכלל, והשלחן בפרט, אם עריכת השלחן נעשה בדרך מצוה של צדקה וחסד, שנחשב בחזרה כנותן שמן לנר להאיר אור הצלחה, כי הנהגת השלחן הישרה משפיע רוב טוב בכרכת

שם, א"כ הוה כ"ש שנצטנן קודם בואו אל הקרירה צוננת. ומה דהוקשה מחלב מהותך, שא"צ הכלי כ"א גרירה, י"ל ברזל קשה הוא, ואפי' כלי עץ י"ל שאני כלי דקשה מאוכל דמשה"ה סגי בגרירה דהוא פחות מכ"ק בנפסק הקילוח, וכדאמרן כו'. אמנם עדיין יש לחקור בהא דחם לצונן תתא גבר, אם הוא דוקא שהתחתון צונן, הא כשתחתון חם שיש"ב, מכ"ש כפי הכרעת רמ"א, דכ"ש אין מפליט ולא מבליע, מ"מ אין מקרר לעליון החם מכ"ר, ואוסר בכלו. או דלמא דל"ש, כיון דתחתון חם דכ"ש, תו מקרר לעליון, ואין בו כח כ"א כ"ק, כו'. אמנם מהט"ז צ"ב, כ"ו, ומש"ך ק"ו, א', מוכח דאפי' בכה"ג אמרינן תתא גבר, ויש להחמיר באיסור תורה, ובאיסור דר' או בה"מ בשל תורה, המיקל כט"ז וש"ך לא הפסיד, ושם אבאר עוד. ואם התחתון או העליון אין איסורו מחמת עצמו רק מחמת בלוע, דעת הש"ך בק"ה דלא שייך אדמיקר בלוע, ראדרבה, אדמחמם להפליט כבר מקורר. והפר"ח חולק שם, והמחמיר תע"ב, כיון רקליפה דבר מועט. ובק"ה אבאר הפי' להפליט ולהבליע כא' מהו. ועמ"ש בדין הה'. ולענין אי שייך בכלי תתא גבר, אבאר בדין הה', שזה מחלוקת רש"ל וש"ך בק"ה. ועיין תוס' חולין קי"א. המחבר סי' ק"ה

דין כלי שני פסק דכ"ש אין מפליט ולא מבליע אף כ"ק. וי"א כ"ק מבליע (הוא הרשב"א), ומסיק דיעבד שרי בלא קליפה, והרב הסכים לזה.

קליפה. והרשב"א בתה"א, כ"ר שאהי"ב צ"ג, כתב, דכ"ש מפליט ואינו אצל האש ומבליע, ומשמע כדי קליפה דדאיה שלו מחום ביה"ש וחום הכסלים, וביה"ש די בקולף. אמנם היש"ש פג"ה, מ"ה, בתב, דתתא לא שייך אלא באוכלין ולא בכלי. ובסי' ע"א פכ"ה. דכ"ש מפליט ומבליע בכלו כו'. והט"ז, ק"ה, ד', נמשך אחר יש"ש באין הפ"מ לאסור כולו, ובנה"כ שם חרה אפו בו וביש"ש על מה שאוסרין כולו, דהרשב"א לא אסר אלא כ"ק כו'. ואמנם יש לנו לומר דודאי היש"ש לשיטתיה כו', דתתא לא שייך בכלי דאין לו פליטה מגופו, ואין מקרר, א"כ ודאי דכ"ש לדידיה מפליט ומבליע. עד"מ רוטב רותח לכלי קר, וכ"ש דבר גוש בבלי קר, ואח"כ נפל דבר קר עליו, אמרינן עודנו ברתחתו, ותתא גבר כ"ז שיש"ב ואוסר בכלו. והא דכיצד צולין חם לצונן קולף, שאני ב' אוכלין שא' מקרר חבירו, וגם יש"ש יודה לזה, והש"ך לשיטתיה, דהשיג עליו בק"ה מכיצד צולין דמוכח מהא דחרס צוננת, דאפי' בבלי שייך תתא. וכר"ו בק"ה, ז', תירץ, דכולי האי לא אמרינן דרוטב מרתח לחרס, וחרס יטוה לרוטב, ע"ש, כו'. וא"כ הט"ז דהעלה שם להלכה כיש"ש באין ה"מ, היינו כה"ג דלא היה בכלי שום מאכל קר, אלא דא"כ היה להט"ז לבאר דתתא לא שייך בכלי. ועיין מ"ש בק"ה מזה. ודע דכ"ש ועירווי שנפסק הקילוח אין מפליט פסק יס"ב בכ"ר ומבליע כאחד. ופי' מפליט ומבליע כאחד לכאורה ב' דברים גושיים, א' קר וא' חם, ותרגולת טרפה נמלגה בין כשרות, או בקערה חולבת, אבל אם עירו מכ"ר לכלי קר, וכן גבינה חמה לכלי קר, ואח"כ נתערבו בכ"ש, אפשר שיפליט ויבליע בכ"ש. ולקמן בק"ה אבאר הפי' בזה. ואכתי

ומה שכתב בסי' צ"ד, חתך דוחקא דסכינא בשד בכ"ש בסכין חולב צריך קליפה הוא רק חומרא בעלמא מחמת דוחקא דסכינא ג"כ, כמו שיראה הרואה בת"ח, ס"א. ועי' רש"ך, ד' כ"ו, דכ"ר שאין היס"ב, ואין אצל האש, מ"מ יש להצריך

א ח ל מאכלות ר ח ל

המחיה והכלכלה. כמרומז בקרא, לעומת המסגרת תהיינה הטבעות, לבתים לבדים, לשאת את השלחן (חרומה) כחייב כאן לבתים לבדים, אע"פ שגם טבעות של הארון היו בתים לבדים, מי"מ לא נאמר שם לשון זה, כי אם בשלחן. לפי שבשלחן בא הרמז שעניים ומרודים יביא בית, וזה בתים לבדים, אל העניים שנקראו בדים, כי בר בבד לשון יחידי, וכן כל עני שוכן לבדו, והכל מתרחקים ממנו כו'. וסימן לדבר, ל'בדים' אותיות בד"לים. וכמו שסחם בדים אלו הם נושאי השלחן, כך העניים הם נושאים שלחן העשירים. כי בזכותם יערוך לו השם שלחן ונחת (כל"י). וזהו שמרמו באמרו ונחת את המנורה נוכח השלחן, המנורה הטהורה עומדת ומבטת על הנהגת השלחן, ובמדה זו, נוחח אור ההשפעה על פרנסת הצרכים. וכל מי שרוצה לחיות חיים שיש בהם חענוגים יתירים, צריך לספק את העניים בחענוגים יתירים, כדי לזכות לזה. כמרומז בקרא, מהאוכל יצא מאכל, ומהעני, מתוק (שופטים, י"ד) רומז בזה מוסר השכל, שאל ידע בעיני האדם מליתן לעני, אף אם הוא רודף אחר החאווה כו'. דאמרינן בירושלמי, כל מה שהעני רודף אחר האכילה, ביותר הוא צריך ליתן לו. כי יותר ממה שהבעה"ב עושה לעני, העני עושה לבעה"ב. וי"ש, שהאוכל, פי' מהעני האוכל אצל בעל הבית, יצא מאכל לבעה"ב (ברק השחר).

אפי' ע"י עירוי בולע, ואף בה"מ אין להקל. ומיהו מ"ש המ"י להתיר בה"מ אם בישלו בלא הגעלה, הא ע"י עירוי לא נאסר הכלי כ"א כדי קליפה, ומסתמא הגעלה לכ"ש יש ס' נגד הקליפה. ומעשה דמקום שמואל, שעמד איסור לח מעל"ע ביורה נחושת, ואח"כ בישלו בו, בזה יש לצדד להקל ולהתיר התבשיל, דבלא"ה יש דעות דבכבוש בכלי אין אוסר כ"א כ"ק, עסי' קל"ה. ואף דלא קיי"ל כן, מ"מ בכ"ג יש לצרף סברת די"ו די"ס' וכאמור. ובכ"ש, אי ספק אי הוה יס"ב, יש להתיר אף באין ה"מ, דהוה ס"ס, שמא לא היה יס"ב, ושמא הלכה דכ"ש אין מפליט ומבליע, כיון דבה"מ מיקל ה"ט"ז הוה ספק פלוגתיה. ועיין מנ"י, ל"ב, ג', דכ"מ שיש תקנה בהגעלה, אף כ"ש צריך הגעלה, רזה הוה כלכתחילה. ועמ"ש בק"ג לענין גט"ל בכלים שקיבלו טעם פגום אי צריכין הגעלה, דהוה כלכתחילה. ומה שהחמיר הר"ב סימן תנ"א בכ"ש דיעבד, עש"ך ק"ה, ד', משום חומרא דחמץ.

פ"ש גבן לברדוי בכלי נחושת אי בולע כל שאין האור מהלך תחתיו, וגם אי יש לחלק בין נחושת לשאר מתכות. גם בשד שוד בהוסר מעל האש. גם אי יש ספק אם היה יס"ב בכלי ראשון שנפל שם. הנה בשד שוד, עסי' ס"ט, בט"ז, כ"ג, ושם אבאר. ואי ספק, אם היה יס"ב, ספיקא ד"ת לחומרא. ונראה, דאפי' לע"ע אין יס"ב לא שייך אוקמיה אחזקה דהשתא, וחזקה דמעיקרא שהיה קר, כיון דחזקה העשוי ודאי לחשתנות בכל דגע לא הוה חזקה. ובכלי נחושת כתב הש"ך אות ל"ג, בכלי נחושת ופד"ח, כ"ד, דכ"ג ע"י עירוי נמי בולע, ומנ"י, ל"ג, ו', בה"מ להתיר, אם שימש קודם הגעלה, ולפ"ז ה"ה הבשר אין נאסר בה"מ, דמה לי להבליע או להפליט, וה"ה הוסר מאש. ולא דוקא עירוי, דהא די"ו כ' כל שאין אור מהלך תחתיו. ומש"ך משמע דאין לחלק בין שאר מתכות לכלי נחושת, אמנם בשו"ת מקום שמואל, י"ז, חילק בין מתכות לנחושת. ולענין דינא אין לסמוך כלל ע"ז. ל"מ בהוסר מאש, אלא

פליק חלכות דם בעזרת חשם יתברך

ה ש מ ט ו ת

השמטה לרף 4 ב"אהל רחל", בסוף העמוד, שורה האחרונה: ולמאן דאמר, כי בזמן שביהמ"ק קיים אין שמחה אלא בבשר (פסחים קי"ט), הכונה, מפני שביר"ט חייבים בשמחה, ומפני שאנשים מתאווים ושמחים באכילת בשר, כנאמר, ואמרת אוכלה בשר כי תאוה נפשיך לאכול בשר, לכך מחויבים לאכול הדבר המעורר אצלו השמחה, אבל לא מפני שדעת המקום נוחה מזה.

השמטה לרף 58 ב"אהל רחל", בסוף המאמר הסמוך ל"מלאכת הקודש": וכמו שמצינו באחד הגדולים, שהיה אוסר שחיטת השוחט, מפני שלא היה בעל צדקה ומכניס אורח, על סמך הקרא של, וימאן אדום נתון את ישראל עבור בגבולו, ויט ישראל מעליו (חקת), מפני שהשוחט וגם הגזלן, נולדים במאדים, לכן המעשים מוכיחים, אם הוא רחמן, בעל צדקה, מכניס אורח, נוכח שהוא ראוי להיות שוחט, ואם הוא אכזר נוכח שהוא גזלן ואסור לו להיות שוחט. (הרבי מסדגורה זצ"ל).

דלתי תשובה

תשובות נבחרות מראשונים ואחרונים לחל' שחיטה ומרפות
לפי סדר האלף בית

תרגילים להלכות שחיטה ובדיקה

(א)

אבר מן החי אבר מן החי שנתבטל כרוב, חד בחרי מותר להושיטו לבני נח. דגם אצל בני אולינו
כתר רובא (ח"ס יורי עי). וי"א, דדוקא לישראל בא בקבלה דאחרי רבים לחטות,
דבטל כרוב, משא"כ בבני (תיבת גומא נ"ח). אבל מותר למכור להם דם, היוצא בשעת שחיטת בעודה
מפרכסת (דג"מ כ"ז).

אותו ואת בנו אותו ואת בנו, דאסור לשחוט, אם עבר ושחט גם בזמן הזה שאין לוקין, נקרא עבריין,
ופסול לעדות ולקדושי אשה (פמ"ג ס"ז י"ז; חר"מ ל"ב).

אויב שנשחט בדיעבד, אסור לאכלו בו ביום (ש"ע ס"ז ג') תימא על מה שהחמירו כ"כ בדין זה כדעת הבת"ג
לאסור בדיעבד, כיון דלא הוי רק קנסא בעלמא. לכן נראה דבשעת הדחק לצורך סעודת מצוה וכדו', וליכא בשר
אחר, המקיל לא הפסיד (דע"ת ס"ז ג'). וי"א דאין להקל רק ע"י תערובות וז"ל, אם נחערב ממנו ח' שאינה
ד"ל כמו כבש בצמרו בשאר כבשים, יש להקל (פמ"ג ס"ז כ"ה).

מי שנודמן לו לשחוט אצל נכרי כבשים ועזים רבות, שבודאי יש שם כמה אויב, יש לחלקן לבי עדרים.
הזקנות לבד, והילדות לבד, ולשחוט מעדר אי קודם הלילה, ועדד הב' תחילת הלילה (מנה"י ה').

צאן הנכחים מעדר אחד, והיא עדר בת כמה שנים, שבודאי יקבצו בתוכו אבות ובנים, ומסתמא גם עתה כן.
ובכאן אין עצה דנכבשינהו דניידו כו' יש להתיר. דכיון דעכ"פ מדאורייתא בטלים ברוב, ורק מדר' אסור, ובדר'
אין לחוש לדבר רחוק כזה, די ש כמה טפיקות, דהרבה מתו ונטרפו ונשחטו, ולכן אין חשש. א"כ יודע שישנו
בודאי אבות ובנים בשעת שחיטה (דברי חיים ב' כ"א, שם אריה ב').

מעובדת שנשחטה, ונמצאת טרפה, ושחט בנה באותו היום, נראה דאיסור גמור הוא, כיון דשחיטת אמו
לא מהגי, ודי סימנים אכשריה רחמנא. הרי זה שחיטה גמורה, ומהיכי תיתי להקל, והוא איסור דאורייתא (כו"פ ס"ז)
ואסילו בלא הפריס ע"ג קרקע, אסור לשחטו באותו יום מדאורייתא (שמ"ח ס"ז ט"ו).

אויב לאכילת נכרי, ג"כ אסור לשחוט (שמ"ח ס"ז י"ג).
אם של בהמה שנימוקה, יש להתיר בהפ"מ, ובעוף, צדיכים גם שעה"ד (מק"מ מ"ה ב'). משום דהוי
תרי קולא בהפ"מ דלא מקלינן, דהרי ניטל שלל של עוף, אף שלא נימק, אין מקילין אלא בה"מ. ובנימק
האם אף של בהמה, קי"ל שלא להקל אלא בה"מ (שם).

חלד שנימק בתוך ה"אם, והאם שלימה, יש להקל גם בלא הפ"מ. אכן אם נימוק החלד, וגם האם
אף בה"מ אין להקל (דע"ת מ"ה א').

אפרוח בעינין שיצא לאויר העולם, בלי סיועת אדם, אבל אם לא יצא מאליו לאויר העולם, אסור
אפרוח מה"ת לאכלו משום נבילה, עד שיגדל ויהיה כבל שאר עופות בני קיימא (תבו"ש ס"ו). ואין לאכול
שום אפרוח, עד שיגדלו הכנפים, ועיקר הקפידה, הוא רק על הכנפים והנוצות שיש להם קנים
(פרי"ח ס"ו ב' מש"ז א'). ובדיעבד אם כבר שחטו, שרי אף שעדיין לא גדלו הנוצות, כל שעכ"פ נפתחו עיניו
(פרי"ח ס"ו א').

אשה שוחטת אשה מותרת לשחוט אף בזמן הזה, אם למדה הלכות שחיטה, ובדק סכין ונתן לה יכולת
לשחוט לעצמתה, ובעומד ע"ג, אף לאחרים. רק שאין למנותה להיות שוחטת לרבים
(שו"ת שאילת יעב"ץ ב' קנ"ז).

ובמקום שאין הנשים שוחטות, אין לשום חכם ליתן לה קבלה, ואין לה לשחוט, כ"א ע"י שיבדוק לה
אחר סכין, ויעמוד אצלה מתחילה ועד סוף (תבו"ש א' י"ג ט"ו). (ע"ף עוד בנוספות, מילואים והשמטות).

(ב)

בדיקת הסכין שחט לכתחילה בלא בדיקה, על סמך שיבדוק לאחר שחיטה, ונמצא יפה, או אמרינן שחיטתו
כשרה, ולא קנסינן ליה, כיון דהא דאסור לשחוט לכתחילה בלא בדיקה, על סמך שיבדקנו

לאחר שחיטה, הוא רק איסור דר', דגורו דלמא אשתלי, ועל מה שעבר על איסור דר' אין לאסור השחיטה.
אבל היכי ששחט בלא בדיקה על דעת שלא יבדוק כלל, ורק אחרים בדקוהו הסכין ונמצא יפה, אז יש לאסור
שחיטתו מטעם קנס, בי עבר על איסור דאורייתא, דסכין בעי בדיקה מדאורייתא (מנחת אהרן י"ח י').

בדיקת הסכין ביו"ט אסור, אם לא בשעת הדחק בלא בדק מעירי"ט (ש"ע ארי"ח ריש סי' תצ"ח).
חכם א', כשרצה לשחוט בהמה, שחט מתחילה עוף קטן, ובדק הסכין לאח"ש,

וכשמצאו יטה, שחט את הבהמה (פמ"ג ארי"ח שם ב'). ועכשיו נוהגים השוחטים להבין להם סכין בדוק מעירי"ט.

ומ"מ בודקין אותו ביו"ט קודם שחיטה, משום שיש להם סכינים בדוקים מעיו"ט, ולא שכיח כלל שיפגמו כולם, ואין לגזור גזירה שמא ישחונה (דע"ת ו' ו'). ובשוחט לאחרים, מותר לבדוק ביו"ט גם קודם שחיטה, ולא שייך לגזור שמא ישחונה, דאין אדם חוסא ולא לא (זבח שלמים).

בדיקת הסכין אבישרי, אין נחשב לבדיקה כלל בזמנינו, כיון שאין לנו הרגשה כ"א אסופרא. ומה שכי בש"ס ופוסקים לבדיקה זו, משום שהם היו מרגישים כולם כל פגימה וקה, אף אבישרי. כי הראשונים שלא היו להם צרות אריכות הגלות כ"כ, היה בשרם מפונק, והיו מרגישים אבישרא. ומ"מ כיון דבגמרא מבואר לבדוק גם אבישרי, אין לנו לזוז ולשנות מדברי הש"ס (פרי תואר י"ח י"ג). חזר בו הרב מזה שכי להחמיר. כי אני הייתי יודעו ומכירו, וידעתי שהיה אוכל בירושלים בשר עופות, ולא דקדק לראות אם בודקין הסכין בצפורן. וע"כ צ"ל שחזר בו ממ"ש בספרו להחמיר (ספר נחמה בכסף, חלק ב'). והחרידים והיראים בודקין גם אבישרא כדת וכהלכה (פמ"ג י"ח ו'). וכל שלא בדק גם אבישרא, לא עבד כחקנת חז"ל גם בזמן הזה (תורת יקותיאל ד') ויש אומרים, שצריכין השוחטים להיות נזהר בשאיפת טאבאק, האוחזין באצבעותיהן, שלא יתקשה עוד האצבעות, ולא יוכלו להרגיש בבדיקת הסכין על אבישרא (תורת משה, פרק מ"ו ג'). ואני אומר, באמת צריך להעביר על אצבע שעור שלו רך ומרגיש, ובעוד עב אינו מרגיש, ואנן אבישרא בעינן (פמ"ג י"ח ב'). כי אף אם נראה לו שאינו מרגיש אבישרא בשום פעם, מ"מ בשום פעם מאיזה פעמים, יהיה לו איוה הרגשה, גם בבשרא (ד"ק י"ח ט'). וי"א שהבדיקה על אבישרא הוא רק לראות אם הסכין חדה, ולא משום פגימה (דע"ת י"ח י"ט).

בודק בעצמו צריך להחזיק את הסכין בשעת בדיקתו, ולא אחר, דעל ידי התנועה ביד שמחזיק בה הסכין, מתחזק כח החיוני, וההרגשה ביד הבי' שעובר באצבעו על הסכין (ד"ק י"ח ב'). יש לזוהר שלא לבדוק הסכין, לאחר שבודק הריאה, שאז הצפורן רכה, ואינו יכול לבדוק יפה (פלא יועץ, ש'). רחץ השו"ב אצבעו ברותחין, עד שנתרבה, לא יכול להרגיש, ע"כ לא יבדוק אז הסכין, ויתן ידו למים קרים שישרה בו הצפורן, עד שיהא קשה קצת (מור ואהלוח, ברכות ואהלוח ל'). והצפורן צריך להיות חלק, והמנהג להשחין הצפורן במשחות, או לתקנה בתער הסופר, דכשנעשה פגימה בצפורן אינו מרגיש (שלחן גבוה י"ח י"ט; מנ"י י"ח ט'). פעמים טוב שיהיה הצפורן ארוך קצת, ופעמים טוב שיהיה קצר. בכל אופן שיבין שבנה ירגיש יותר, כן יעשה (שם).

שוהט שלקח סכין אחד מתיבתו, שהיו שם ב' סכינים. אחד בדוק, וא' שאינו בדוק, ושחט בו, ונסתפק איוה מהן לקח, הדבר תלוי אי יש שחיטה לעוף מה"ת. ולהמ"ד דאין שחיטה לעוף מה"ת, י"ל שאני אומר דבהבדוק שחט. אבל לדין דקיי"ל דיש שחיטה לעוף מה"ת, אין צד היתר, דבראורייתא אין אומרים שאני אומר כו' (בשמים ראש, סי' ק"ז).

בדיקת הריאה, אין מברכין עליה, כמו על השחיטה. משום דהבדיקה הוא סעיף מחלקי השחיטה, ששחטה על מנת לאכול אם ימצא כשירה, וכבר בירך על שחיטתה (כנה"ג כ"ט). ולפי"ז לא יהיה רשאי להפסיק בין השחיטה לבדיקה, כיון דהברכה קאי גם על הבדיקה. וזה לא מצאנו בשום מקום ובע"כ שאין טעם זה עיקר (ערוגת הבושם, ב').
בדיקה אחר שאר טריפות, עיין טריפות.

בדיקת הסימנים אם לא נשחטו כל הסימנים רק רובן, אז אין לסמוך על ראות עין לבד. בי בקל יכול לטעות בדמיונו, מחמת קילוח הדם. וצריך ג"כ להושיט ידו לבית השחיטה, להרגיש ע"י משמוש היד, אם יש רוב. אבל בנשחט כל הסימנים, בדיקת ראייה סגי (מנה"ז כלל כ' ב'). והא ודאי, דהבדיקה ע"י משמוש היד היינו להעביר ידו על הסימנים ממש, ולא להעביר ידו לבית השחיטה, ולנגוע במפרקת (ד"ק כ"ה ה').

ואפילו יודע שהשוחט החזיר הסכין על כל הצדדים, אס"ה אין להכשיר לאמור, דבה"ג הוי חזקה שנשחטו הסימנים. כי לפעמים הסי' נשמטים אילך ואילך, וסבור הוא שנשחטו, ולא נשחטו (ש"ע הרב, כ"ב). אם השוחט נסתפק אם בדק הסימנים, יש להכשיר, וצריך כיסוי (יד אברהם כ"ה).

ספק בבדיקה ושחיטה, שאינו יודע המנהג, ילך אחר המחמיר. ואם היא שעת הדחק, כגון בע"ש ובה"ג, אז יש להקל, ולפי שיקול הדעת (דרכי משה). וצ"ל, דבדרבנן מיררי, דבדבר תורה הולכין אחר המחמיר (מנה"ז, הקדמי, ו').

בועה בריאה, שוה עוף לבהמה. לכן אם נמצא בועה בריאה של אוזא, טרפה בכל מקום. כי הן בודאי בועה נראין מעל"ע, כי הריאות מן האוזות, דקין הן (חינוך בית יהודה, סי' ל') ואפילו אם הוה הבועה בצד שבתוך הצלעות, טרפה (טוטו"ד ב' ס"ז).

בועות הנמצאים בריאות של עופות, יש מהם נשרשים בגוף הריאה סמוכים זל"ו, ומעל"ע, וגם בשיפולי, ויש שנקלפים ביד בנחת, והבשר תחתיו שלם. ובמה בועות יש, שבשפותחין אותן, אין בהם מוגלא, רק שיש בתוכם

תולעים, וכבר זה שכיח מאד כהרבה גלילות כו', ויש להתיר לצורך גדול, כיון שיש כמה צדדים להתירא, גם בעיקר הדין אפי' כשראה כועות כאלו, ע"כ י"ל דעכ"פ מותר להעלים עין מזה (מנחת משה יור"ד ה').

מכח באוונא, והיתה דבוקה הרכה להריאה, והמכה היתה מליאה מים ומוגלא, וכשהתחיל להוציאה משם נקדע מהריאה עם המכה, במקום שהמכה היתה דבוקה להחי' ההיא, איא להכשיר בזה כלל.

מכה גדולה הנמצא בריאה של עוף, או אצל הריאה, והיא נסרחה לריאה, יש להחמיר (ד"ק ל"ז א').

כועה יחודית בריאה של עוף, כל שהוא יודע שאינה מעל"ע ואינה בשיפולי, כשר (ד"ק ל"ז א'). זולת אם היתה מכה גדולה, או יש להחמיר (בית שלמה, ס"ז).

בועה שיש בה נקודה לבנה, והיא תולע, אם הבועה היא תחת העור, ונראה שהעור שע"ג הבועה הוא עור הריאה, יש להקל. אבל אם נקלפה, טריפה אפי' במקום שמקילין בבהמה בבועה ונקלפה, כיון שיש בה גם תולע.

סמוכות זה לזה, ונראה שהם כעין שמנונית, ונקלפים כולם ביחד מהריאה יש בועות בריאה של עוף להקל אפי' נראין כעין תרי בועה דסמיכי או בשיפולי, יש להקל בזה (דע"ח ל"ז ב' ד').

ריאה של עוף שנמצאת כולה כמו טינרי, כשר אף שאין לה חוט בשר מקיף (עושה שלום אות ד').

בועות דקות כשממין בריאה, ונקלף עור דק, ולא נשאר מהם דושם לא בריאה ולא בהקרופ, והיו בהם מים זכים, ובדק ולא בצבץ ולא היו מלוחים ולא סרוחים, יש להכשיר. כי אפשר לא היה רק

קרום ריינים (ד"ק ט"ז י"ג).

בצים גישוואלנע בעוף, יש להתיר, ויש להחמיר באין הס"מ (פמ"ג, מ"ה). ויש מקילין אף שלא בה"מ, כשלא ניכר שהיה שם כבר, ריקום אפרוח בעוף, ונימוק (דע"ח מ"ה א'). וכל המחמיר

לעצמו, קדוש יאמר לו (מחזיק ברכה, י"א).

ברכה על הבדיקה, עיין בדיקה.

השוחט בסכין שאינו ברוק על סמך שיבדקנו אחר השחיטה, לא יברך (ערך השלח).

ברכת השחיטה וכן עופות שיש להם נוצות זקופות בראשיהם. וכן ארזות חלעופות. והיה עוף שהשדרה שלו עקומה, דאין לשחוט בברכה. וכן שאר ספק טרפה, כגון נקובת

הקוץ, שצריך כדיקה מה"ת, פשוט הוא, דאין לברך (אחרונים).

וכל שאניו נאכל לישראל, אפי' מה דאסרינן שלא ע"פ דין, דק משום חומרא, אין לברך. דכל שאינו

ראוי לו קרינן ביה לך ולא לכלבים, כמבואר בדין מתנות כהונה בסימן ס"א בפר"ח שם (ערוגת הבושם).

קטן, אם מברך על השחיטה. עיין קטן.

ברכת השחיטה, צריך השוחט להשמיע לאזניו, דכל הברכות צריך להשמיע לאזניו (אחרונים) מה שמברכין

על השחיטה, אף שאינו מחויב לאכול. עיין שחיטה.

(ג)

גומא אין שיעור לגומא (לענין לשחוט לתוכה). ואף בכל שהוא נידון כגומא. ונראה דהכל תלוי במה שהבריות

קורין גומא (ד"ק י"ב). ויש מפסקין על מה שנוהגין השוחטים לעשות גומא בתוך העפר תחוח

שנותנין למטה לשחוט עליו, דהוי כשוחט לתוך גומא (כרם שלמה, סוף ה"י שחיטה), וי"א דאין לחוש לזה

(ד"ק, י"ב ג'). הטעם שאין שוחטין לתוך גומא הוא, משום שהוא חוק הצדוקין לע"ז. וי"א י"י. טעם, משום

שנאמר על הארץ תשפכנו כמים, ולא לתוך גומא (ס' הפרדס לרש"י ז"ל ר"ו).

גלגולת הוא עצם ברחב שבראש, שבו מונח המח (תבוי"ש ל' י"א) למטה מן העינים שהתחיל כבר

לשפץ. וכן אצל הצדעין, שקורין שליפין, והוא נגד העינים ממש, ששם מתחילין הלחיים העליונים,

במקום ההוא אין טרפה בנחבסה כלל (יד אברהם). שיעור מקום בהקף הגלגולת הוא מתחל מעבר

שני של העין, שהוא לצד גוף הבהמה, והולך דרך חוץ על גובה החוטם עד עבר השני של העין הב'. ושיעור גובה

מתחיל מצד מעלה של העינים, שהוא לצד הקרנים, והולך עד סוף חיבור הקרנים, אותו צד מהם שהוא לצד

העורף, שבדוק ומנוסה, שזה המקום שסוכך ומגין על המח (מנה"י כלל א' ב').

גלגולת שנתרוקנה, הוי טרפות מחמת עצמו, לא משום דסוף הקרום לינקב (תבוי"ש ל' ח').

גלגולת שנפחתה וחסר כשיעור סלע, ונפחת דק עובי העצם, ונשאר עוד מיעוטו לצד המח שלם, אין לומר

דוובו ככולו, ואינו אסור דק במסולש (ד"ק ל' ט"ז).

גלגולת של בהמה, שנודע שנעשה בה נקב ע"י דבר דק כמסמר ומחט, תלוי בפלוגתת הפוסקים. דלהתורת חטאת

כל שרואין שלא ניקב, כשר. ולהתבוי"ש, יש לאסור. דאף בבהמה אין אנו כקיאין בונה בכדיקת הקרום

(מק"מ ל"א י"ג).

קרנים שנעקרו מהשורש ונעשת גומא בראש. אם עצם הראש שתחת הקרומים הוא שלם, כשר. דמשום השורש של הקרן, לא מיטרטא (יד אברהם סוף ל').

תרנגולת שהיה לה ט'שים בגלגולת, והיה שם שני נקבים וסידכא תחתיה, יש להטריף, דאף דאין סידכא פוסלת בשאר איברים, עכ"פ הסיכא מורה ומעידה על הנקבים שלקווא הם, ואינם מתולדה (שאלת שלום בי ק"ח).

עופות דיבשה, כגון חרנגולים שיש נקב מתחילת ברייתם, ואשר גבשושית שבראשם שקורין שופליך. ואפילו נימא שיש בנקב כשיעור חסרון גלגולת כפי ערך, מימ מותרין. כיון שאינו ניסל מן החי, דק חסר מתחילת ברייתו.

אמנם בעופות חמים, כגון אחזות שקרומן רך, והעצם יגן על הקרום. ואם אין העצם שלם, סוף הקרום לינקב, טרפה אפי' הוא מתחילת ברייתו, כיון שסוף הקרום לינקב אפי' אחר כמה שנים, כבר נטרף היום (חתם סופר נ"ה). וי"א להתיר אם הנקב הוא קטן, שאין לספק בו שיהיה לפי ערך שיעור סלע בבהמה. ואם הוא גדול, אין להתיר רק בהפי"ם (נו"ב ה'). ונקב דק שאין נכנס בו רק חוט השערה של אדם, ודאי אין בו בפי ערך שיעור סלע בבהמה (פרי תבואה, ע"א).

גלגולת, שעצמו הוא רק נפוח ושלם, כשר (פמ"ג ל' ג'; צ"צ פסקים י"א). גלגולת לענין נקב, מתחשב גם נגד הפולין, וכן בסמוך לעורף עד חוליות השדרה, יש לו דין נקב בעצם שסביב המה (ד"ק ל' ד').

אצבע שמשערין בנקב הגלגולת, הוא שיעור בי שעורות בדיות, ודוחב די שעורות בינונים בדוחק. ונפוח הוא די אצבעות אגודלים (ישועות יעקב ל').

גרגרת גרגרת שיש בו חסרון כאיסור, מהני אם חסר ונתרפא ועלה קרום מחמת מכה, וכמיש התבריש זימן ל"ת מ"ז, דכל מה שהוא טרפה משום שסופו שיהיה ניסל, ועדיין לא ניסל, מהני סתימה. וה"נ כיון דלא הוי דק משום שסופו ליפסק, מהני קרום שעלת מחמת מכה (ערוגת הבושם), שיעור איסור שאמרו לשער בגרגרת, פשוט שהוא של כסף, ולפי החשבון הוא רק ערך מטבע רוסיא הנקרא קאפיקע. (צ"צ ה"ח רכ"ג).

(ד)

דגים דגים מותר לאכלם חיים, ומותר לאכלם מתים (ש"ע י"ג). ויש אוסרין הדגים, אם מתו בתוך המים (מהרש"ם), הסעם, כיון דכתיב יאסף, דצריך אסיפה בעודם חיים דוקא (בית אברהם י"ג). וי"א דאי"א לומר כן, דבעי אסיפה בעודם חיים (כנה"ג ר').

דיני שחיטה צריכים להיות שגורים בפיו של השוחט (רמ"א א'). משום דשחיטה מסורה דיני שחיטה לכל, ולכן החמירו בו מבשאר הוראות, שאין המורה צריך לידע הדינים בעי"פ (ס"ז א' ה'). וי"א דבאמת גם המורה בשעה שבא לסניו עובדא להורות, צריך ג"כ לידע בדינים בהוראה זו, ואסור לו לפסוק השאלה, עד שיודע הדינים בהוראה זו על בודיה. ומה"ט צריך השוחט לידע כל הדינים שלו בעי"פ. דהא השוחט בדגע זו שהוא שוחט, הוא מורה דיני שחיטה. וא"כ צריכין בשעת הוראה זו לדעת כל דיני שחיטה (סי' יתושע, בפסקים דס"ב).

סדר האכילה בבהמה היא כך. המאכל נכנס מתחילה לתורבץ החשט, והיא בית הבלועה. ומתורבץ דקין להחשט המחובר לכרס. וסוף הכרס בפנים, עשוי כמין תורים, וקודין בית הכוסות, ומחובר להמסט, וההמסט מתובר לקיבה. והקיבה עשוי כקשת ומחובר להמעי ארוך הנקרא דקין הסובים ומנחמים סביב אהורי דכנתא. והמעי הארוך הוא מחובר לסניא דיבי, והסניא דיבי הוא חתום בראשו ומחובר להדקין באמצע. והרעי הולכת מהדקין דרך הסניא דיבי להדרא דכנתא, והם הדקין המונחים בצורת "פ" כפולה. והכבד הלבן מונח אהורי דכנתא, ומהאדרא דכנתא הולכת הרעי לתלחולת שהוא המעי האתרון, שהוא שוה בלא עיקום, ודבוק בין הידכים, וגם הוא מיקרי כדכשתא, ומשם יוצא הדעי לחוץ.

ובעוף, נכנס המאכל תחילה לתורבץ החשט, והיא בית הבלוע, ומתורבץ להחשט, ומחשט לזסק, ומזסק למעי א' קטן. ודרך אותו המעי הקטן נכנס המאכל לקרקבן. ובעוף שאין לו זסק, כגון אחזא ובר אחזא מתובר החשט מיד לקרקבן, ומהקרקבן נכנס המאכל למעי א' ארוך הנקראים דקין. דהיינו במקום שמחובר החשט לקרקבן סמוך לאותו מקום בהקרקבן, יוצא מהקרקבן עוד קנה א' מהדקין, ואח"כ מסבבים כצורת פ' כפולה. וכן בעופות שיש להם זסק, יוצא דק א' מחובר מהזסק להקרקבן. ותיכף לאותו מקום בהקרקבן יש קנת שיוצא משם שאר הדקין. וסמוך לבסוף מהדקין בעופות יוצאין ממנה בי דקין מזה א' ומזה א', ומנחמים אצל הדקין שהם מחוברין בצד א' ופתותים להדקין, ובצד השני שלהם הם חתומים בראשם, והם כמו סניא דיבי שבבהמה. וסוף מהדקין מתובר בפי הטבעת, ויוצא הרעי לחוץ (דרי"ת מ"ו ב').

דקין שנמצא בח נקב, ויש לתלות שנעשה ע"י משמוש ידא דטבחא בסכין, תלינן להקל, כמו דתלינן בריאה (ספר יהושע, מ"ו).

דקין שנתמסמסו, או שהבשר רע עד שהרוסא גוררו, טרסה (כ"ט מ"ו).
 חתיכת מעי אדומה שכולט מהעוף, הוא מין "מורידין" כמו באדם. ולפ"ז אפי' החזירו בידים שרי, כי אינה מגוף המעי (דע"ת מ"ו ט').

מעיים שנתהפכו, אע"פ שלא יצאו לחוץ, טרסה (פמ"ג מ"ו ט'). ודוקא כשניכר בה ריעותא בחייה, כגון שלא יכלה להטיל גללים. אבל אם לא ניכר שום ריעותא מחיים, ונמצא רק לאחר שחיטה שנהפכו ולא יצאו, יש לתלות, שנתהוה כן לאחר שחיטה בשעת פירכוס ונענוע, ויש להקל בהפ"מ. וכ"ז כשלא נמלה, אבל בנפלה אף שהלכה אח"כ, אין להתיר במהופכין (דע"ת מ"ו).

דקין שנתחפכו, אפי' מבחוץ טרסה. ואפי' אם כשהכניסם לפניו, הכניסם כסדרן (פרי"ח מ"ו ו'). אבל אם לא היה רק היפוך קצת, אם חזרו למקומן, ונכנסו כסדרן, יש להקל (שם י"א).
 מעיים שבולטין מן חבטן, אפי' בליטה גדולה, אין להחמיר (דע"ת מ"ו י"ב).
 עור הבשר שנמצא תפור כנגד הבני מעיים, אם לא היו הבנמ"ע בין עור לבשר, אין שום ריעותא בהתפירה (ד"ק מ"ו ט').

בהמה שחיה לח שברון. דהיינו שלמטה מן הצלעות היה לה בליטה אי גדולה ושחטוה, וראו שהיה בה נקב בבשר, ונכנסו דרך שם הדקין, והיו מוסרכים בשומן הדקין, והעור מבחוץ היה שלם, וגם הדקין היו שלמים, יש להתיר אף בלא הפ"מ (תורת זבח תבו"ש).

ואם נמצא בדקין שהיו פרוכים בין עור לבשר, בשר נרקב, יש להטריף מטעם ב' לריעותא, בין עור לבשר, ומשום בשר נרקב ומעופש (תורת זבח ד' מ"ו).
 תרנגולים זכרים שמסרסין המומחים, יש להקל אף אם הבנמ"ע הם פרוכים ודבוקים שם בין עור לבשר, אפי' אם נמצא תפירה (דע"ת מ"ו י"ב).

תרנגולת שחיה בטנח צבה, ואח"כ שחטה, ומצאו הבנמ"ע תחת העור, וגם מצא שהעצם הנקרא בייליג - היה עקום, והיה נראה שנשבר אלא שנתרפא. מדברי הרמ"א נראה, דאם חזינן אינו ריעותא אסור. ולדינא, אין להחמיר בזה אלא כנחזי שניכר במקום שנתרפא הבשר, שלא היה בת סדק רחב מתחילה. ודאי"כ, איכא למיתלי בהתירא, שהיה בתחילה סדק רחב. גם נראה, דמיירי דוקא בראו שיש עוקץ בהבשר, אבל בלא ראו בודאי שיש עוקץ, והיה רק ספק עוקץ, יש להקל (שו"ת מהר"ם שיק ס"א; דע"ת מ"ו ל"ו).

תרנגולי מסורסים, אין לחוש להחמיר, אפי' ממדת חסידות, אם אין שם ריעותא אחרת (ד"ק מ"ו ט').
 מחט שיצאה מהתרנגולת, דרך בית הרעי, יש להתיר אף שלא בהפ"מ (ערוגת הבושם, ד'). אשה שבאה לבדוק בעוף אם תטיל ביצה, והרגישה מחט במעי האחרון, סמוך למקום

שהרעי יוצא משם, יש להקל ולתלות שלא באה מבנמ"ע (טוטו"ד ב' קנ"ז; דע"ת מ"ו י"ח).
 מחט שנמצא בחלל הדקין ואינה תחובה, יש להחמיר (תורת יקותיאל מ"ו ט'). ויש מתירין בהפ"מ, אפי' בנמצא מונח לרחבו, וגם תחוב קצת, כל שלא ניכר מעליע, ואין שם שום ק"ד או סירכא מבחוץ (דע"ת מ"ו ט"ו). וגם בעוף יש להתיר, בנמצא מונח, דאין חילוק בזה בין בהמה לעוף בנמצא מונח (שם ט"ו).

מחט שנמצא בסניא דיבי (טרסהיני קישקלין). יש לאסור, דהוי כנמצא במרה, כיון דלית לה דוכתא למיפק (מהר"ם שיק פ"ח) ואין להחמיר בזה רק כשאין שם צואה קשה בתחתית המעי, אבל אם יש שם צואה קשה, ואין להמחט מקום לזוז, יש להקל ע"י בדיקה בכל המעיים, אם אין שם נקב, או סירכא או ק"ד. ויש להקל אף באין שם צואה קשה, גם ע"י נפיחה, אם אין רוח יוצא, ובדיקה גם בריאה ואין שם נקב, יש להתיר (דע"ת מ"ו י"ז).

מחט שנמצא בדקין, כל שאין המחט תחובה, אף שיש ק"ד, מותר (מים חיים י"א). ואם הק"ד מבחוץ, היינו צרירת דם ממש מבחוץ, יש להטריף, אבל אם רק האדים הבשר לחוד, אין מויק (פמ"ג מ"ו, ד' וט"ז).

ניקבו הדקין לצד הירכיים, וגם הירכיים ניקבו, דאין חשש שיפול הרעי לתוך הגוף, רק נופל לחוץ, כי הוא קרוב לפי הטבעת. י"ל, דזה דומה לכשניקבו ההמסס ובית הכוסות

במקום חיבורן אפי' נקב מפולש, וכשר (סת"ש מ"ו ה').
 חלחולת שניקבה בעוף בכל מקום טרסה, דאי"א לידע איזהו המקום שירכיים מעמידין אותה. ובצירוף סניף י"ל דגם בעוף שייך ההיתר דירכיים (טוטו"ד קל"ז).

דקין שנמצא בהן פאקין, הבדיקה היא כה. כל שעור הפנימי לבד שלם. או שעור החיצון לבד שלם.

מהני, ואף אם כל הבשר שבצד פנים ניקב ונתמסמס, כל שעכ"פ העור מכחוף הוא שלם בלי נקב ומסמס, כשר. ואף שבולטת לחוף לאחר הגרידה כמו כיס קטן, לית לן בה. כיון דהעור מגביה את עצמו ומתשטט ע"י הבעה (דע"ת מ"ו כ"ח).

ואם רואין שהעור שע"ג הבעה מכחוף הוא שלם ויטה, אי"צ לחתוך הבעה כלל, ואף שתחתיו ניקב הבשר של צד פנים ונתמסמס, כשר (שם כ"ז). ואני נוהג בבעות קטנות שבדקין של עופות, למרק באצבע וצפורן ונדחק מבפנים הלאה, וניתק ממקומו, ונשאר העור שלמעלה שלם ויטה (דע"ת מ"ו כ"ז).

דקין שהיה בהן בעות, ונמצא נקב במקום בעיה, אם יש לתלות שהאשה נקבה בכדיקתה, בודאי תולין שעשתה זאת מבלי בקיאות בגרידת הסכין (דברי חיים ב' ל"ד).

דק היוצא מן הדקין באוזן שמינה, והשומן חופה כל היתר, מותר. משום דאף אם נימא דיתיר כניסול, היינו שניקב שם, מ"מ הרי השומן סותם (שכ"ו ג'; דע"ת מ"ז ד').

תרי סניא דיבני, יש לצוד ולהקל בהפ"מ (לבו"ש ס'). וכל זה הוא בבהמה, אבל בעוף, כל העופות יש להם תרי סניא דיבני, ואם חסר א' יש מחמירין להטריף, ויש מכשירין. (טוטו"ד ב' קס"ו; עיקרי ד"ט).

יתרת מעי בדקין, אם הוא סתום בראשו, אפי' הוא ארוך כאמה, ורחב כשתי אצבעות, יש להכשיר אף בבהמה, אם אין שם רק יתרת א'. אבל אם נמצא שם ב' יתרת כאלה, אין להתיר רק

היכי והרר עדכי (דע"ת מ"ז ב').

מע"י יתיר היוצא מן הקרקבן, ואינו סתום בסופו, אלא כולם לחוף, ומוציא רעי לחוף, ומכ"ש אם יוצא היותרת רק מן המעי, כענף מן הבד, וכולט לחוף ומוציא רעי

לחוף, יש להתיר בהפ"מ (שם).

אם נענע העוף בגופו בשעת שחיטה, אם לפי ההרגש לא נפסק ההולכה וההובאה, ואם השו"ב דרסה יודע בדי שלא נדנר במקום השחיטה, במקום שאוחזו בידו, כשר (ד"ק כ"ד א'; דע"ת שם א').

לא יניח האצבע על הסכין כו' שלא יבוא לידי דרסה (רמ"א כ"ד). ואין להחמיר גם מהצד, דהיינו אם אוחז הלהב בבי' אצבעות בבי' צדדי הלהב, אין בו משום דרסה, כיון שיש בזה משמרת מחשש איסור דאורייתא דעיקור ע"י העוקץ (ד"ק כ"ד ב'; מנ"י ל"א).

ואין בו משום ה'לדת, דחלדה לא הוי רק בדבר אחר, ולא ביד (ובחי רצון ה' י"ג, מנה"י ט"ו י"ג). שנים אוחזין בקתא, שרי אף לכתחילה לשחוט (פרי"ח כ"ד ר'). ורי"א דדוקא בבהמה שרי, משא"כ בעוף דחיישינן לדרסה (מוד ואהלות ברכות כ"ט).

השוהטים שאוחזין הכבש לבדו בידו ושוחטין, אסור לעשות כן, משום דרסה. ומכ"ש שאסור לשחוט גסה בלי אחיזה וסיוע דאדם אחר, שבאים לידי דרסה. וכן בעוף גדול,

כמו אינדיק, אווזא וכדו', אסור לשחוט באופן ששוחטין עופות. רק צריך לאחוז אותן בין הברכים מפני שמכביד על הדי. וגם בכר אחוז אסור לעשות כן, משום עיקור (מנה"י ט"ו י').

באווזא ובר אווזא, בבא הסכין על הטבעת הקשה שלהן, מותר אף לכתחילה לעקם הסכין קצת, ולשחוט כך בהטייתו זאת בשיפוע לירד בסכיניו בין

העורות המחברים בין הטבעות, ג"כ מותר כשלא הגביה סכיניו, ולא שהה אף כ"ש. אבל לאחר שירד בין הטבעות עצמו קצת, או איסור גמור הוא לעקם הסכין, אפי' במקצת, דודאי יעשה עיקור כ"ש בהסימן (מנה"י כלל י"ג ז').

זרק סכין ושחט בהמה, אין להכשיר. כי יש חשש דרסה, דק ההיתר הוא בעוף דקליל. והראיה ממה שצריך לאוקמיה בטמא במוקדשין בסכין ארוך, ולא אמרו שזרק הסכין ש"מ

שבכהמה אין לשחוט ע"י זריקה (ד"ק ב' א'). ויש דוחים ראה לזו, ומתירין (גד"ה שם).

לא יפת הם עושים השוהטים, ששוהטים תיש מלמטה, למעלה. כי בקל יבוא לידי דרסה. וחלילה לשחוט בהמה בלי סיוע אחר, כי הסימנים נשמטים לכאן ולכאן,

ויבוא לידי דרסה (מנ"י ר' ג'). ואין לשחוט בהמה כשהיא עומדת, וצוארה למעלה, והסכין למטה, כי מכבדת על הסכין, כשמתחילין לשחוט, ויש בה דרסה גמורה, וגם שהייה ושאר קלקולים (מנחת הוכח ר').

(ח)

הגרמה ואף דבעוף צריכין לבדוק אחר הגרמה לפי דברי התשב"ץ. עכ"פ בדיעבד כשלא בדק יש להקל מ"מ בתרנגולים ושכיה בהו בליעת הסימנים, ועי"ז נשחט שלא במקומו, קשה להקל

(דע"ת כ"ה ה').

המסס המסס וביה"כ שניקבו במקום חיבורן זה לזה, אף במקום שיש שם ב' עורות, ולא ניקב רק עור א' של ביה"ב, ג"כ כשר. ואין לומר, שהרעי דוחק עצמו בין הכפילות ויוצא לחלל הגוף (תבו"ש מ"ח י')

ואם יש שם חלב המפסיק בין חצרות, טרפה בין שניקבו שניהם, ובין שניקב רק א'. כי החלב מבטל חסתימה (פמיג מ"ח ט, ו"א).

קורט דם שנמצא נגד המחט שהוא טרפה, היינו ממשות דם צרוד בעובי הבשר. אבל האדים הבשר לחוד, אינו מזיק (פמיג) מ"ו ט"ז ו"ג). בודאי אין כחנת החוט השני המובא בפרי"ג, שיהיה דוקא הדם צרוד בעובי הבשר, אבל בנמצא ק"ד על הבשר, אינו בכלל ק"ד, זה אינו. דאי"כ אמאי במלחו והדיחו חיישינן שמא הודת, הלא הדם הצרוד בעובי הבשר, לא יעבור בהדחה, ובע"כ בנמצא גם למעלה על הבשר הוא בכלל ק"ד. קורט דם, היינו כעין טפת דם צרוד, וכמ"ש קורט של לבונה. ובע"כ רצה לומר שנמצא תק"ד על הבשר, אבל אם אין ק"ד רק על פי חוד המחט, כשר (דע"ת ליג ל"ט; ובסי' מ"ח י"ט).

הפי"מ עלפ"ר, סתם בהמח גסה, הוי הפי"מ אפי"ר אם לא נודע להמורה שהוא הפי"מ (שבויי הפסד מרוכה ב"י ס"ד). אם טבח א' שחט ג' בהמות, והיה בכלום ב' בועי דסמיכי במ"ז. ובענין חדא בהמת לא הוי הפי"מ, רק ב' ובי' הוי הפי"מ. אין לומר כיון דכל חד בעצמו לא הוי הפי"מ, רק יש להקל. ואם הוא של ג' בני"א, אפי"ר באו כולם בב"א לפני המורה, לא הוי הפי"מ ואין להקל (רעק"א מ"ג). ו"א דשל רבים קיל טפי משל יחיד, ומצטרפין ההפסד דרבים, אם בצידוף כולן הוי הפי"מ, אף דלכאור"א בפ"ע לא הוי הי"מ, יש לחשבו הי"מ (תוס' ירושלים, מירושלמי עכ"רם פרק ה' ט').

בדבר שהוא מצוי ושכיח מאד, הוי הפי"מ, אף שכל א' בפ"ע אינו הפי"מ, מ"מ הואיל וכולן הוי הפי"מ הרי זה כאילו היה של אדם א' (דע"ת בפתיחה לטרפות, ל"ח). ואין להקשות, איך מוחד לבני"א לקנות את הבשר מהטבח, הא לגבי ידיהו לא הוי הפי"מ, י"ל משום שאם יטריף להטבח, יתייקר הבשר, וגם יהיה דוחק להקונים לבשר. ועוד י"ל שהטבח הוא כשלוחן של הקונים לשחוט, ומתכוין בשבילם (ד"ק ריש ה"ל טרפות י'). ו"א דעיקר הטעם הוא, כיון דבכ"מ דמקלינן בה"מ הוא משום דאמדינן דדעת המתירין הרי העיקר, רק ושלא בה"מ מחמירין לחומרא בעלמא, ע"כ לא החמירו בכה"ג למכור הבשר אף לאחרים שאינם קונים תמיד מחנות זו (דע"ת, פתיחה).

כל שיש קצת מרגישין הפגימה בסכין, אף בדאיכא רוב שאומרים שאין מרגישין, אסור (דע"ת הרגשה ס"ק י"א). ו"א שאין סוף להרגשה, כי לפעמים נראה, שכמה וכמה שוחטים אינם מרגישים כלל, ואח"כ יבוא שרי"ב אחר, וימצא בו פגימה דקה מן הדקה. וא"כ שח"ו המכשלה היא בכל שרי"ב, וכל עמינו בניי אוכלים בשר נבילה ח"ו. וכיון דלא ניחנה תורה למלאכי השדה, אין על השרי"ב מוטל לעשות רק כפי הרגשתו (מהגר"ל צינץ י"ח; ש"ע הרב א' ג').

ונכון לומר קודם בדיקת הסכין לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה כו'. ויתפלל שיהיה לו הרגשת טובה, ולא יכשל בבדיקת הסכין (נבח שמואל בהקדמה).

(ו)

וורידין כל שחט צריך ליוהר לשחוט הורידין ולנקבן. כי לפעמים בסעודות גדולות, צולין שלם עם הראש (מנח"י כ"ב ב'). ואף אם האברים מחותכים לח' רבות, מ"מ כל שהאברים תלויים כולן ביחד, צריך לנקב הורידין, אפילו רוצה לצלותה שלימה (כ"פ כ"ב). והאידינא בסתם, הוי חזקה שלא נשחטו הורידין (שמ"ח כ"ב ו').

ומי שמולח הראש של התרנגולים במחובד לגוף, צריך לשאול את השוחט, אם שחט כל הורידין שבצוואר (ד"ק כ"ב ב'; פמיג כ"ב ב'). ויש להקפיד על השוחטים, שמראים חריפות, ששוחטים מהר, ואין שמים לב לשחוט הורידין (מנה"ז י"ג י"א).

נקב בחשט, ויש לתלות במשמוש ידא דטבחה, תולין כמו בדיאה (מראה יחזקאל מ"ב). נמצא סכח וושט אצל הוושט, והדופן היה שלם, ועוד החיצון דהחשט הוה קרוע שם, אם עכ"פ עוד הפנימי שלם, כשר. דכיון דכדומן הוה שלם, נוטה שע"י החולי הוא (דעת קדושים ליג א').

אווזות המלעיטין עם קוקורוזע שאינם מבושלים, כיון שיש עוקצין בהתבואה היא, אם נמצא ריעותא בעוד הפנימי של וושט, מהני בדיקה אם לא שלטה החולי מע"לעב. ואינו דינו כאילו יש לחוש שניקב ע"י קוץ, ולא מהני בדיקה. ואין לחוש לחושבו כמו ספק קוץ ממש. וכל שלא נמצא קוץ של הקוקורוזה תחוב בהחשט, יש להקל ע"י בדיקה. זולת כשיש ריעותא גם בהחיצון, או טרפה (טור"ד א' מ"ב). דלקות ההלעטה, היא מחמת חולי (חתם סופר כ"ה). ויש בקבלה, דאווזות הלעוטות אף שיש ספק בהמכות שנמצאים בעוד הפנימי אם מחמת חולי או קוץ, אפי"ה נוהגין להקל לסמוך אבדיקה. ונוהגין לקלוף עוד החיצון, ולקחין עוד הפנימי לכד והופכין אותו. וכשנמצא בו איזח ריעותא, גוררין בסכין עד שימצא נקי באותו מקום (שערי צדק מ"ב).

וושט שניקב במקום ידוע ע"י קוץ או מחט, מהני כדיקה גם לידון (ש"ך), וכן עיקר לדינא (דע"ת ליג י"ד) היינו בתחוב בגוף החשט, ולא שייך בזה לומר גמרא ופשטא ליה. אבל אם נתחב בעוד הצוואר,

מודה השיך דאין אנו בקיאין. דוה לא הוי מקום ידוע, כיון דגמדא ויה ופשטא ליה (טוטריד, א' מ"ו). וכל זה דוקא בתוך ג' ימים לתחיבת הקוץ אנו בקיאין לבדוק, שלא היה זמן שיעלה ארוכה וקרום על הנקב. אבל ביותר, חיישנין להבדיא (תכו"ש ל"ג). וי"א דלא חיישנין (פרי"ח ל"ג י').

עורות הוושט שהם שניהם לבנים, בהפ"מ ולכבוד שבת, יש להקל. ואם נתלכין החיצון רק במקצת, יש להתיר אף שלא בה"מ (דע"ת ל"ג כ"ג; חגורת שמואל ט'). ובשניהם אדומים, יש להתיר

(פרי"ת ל"ג). והמקיל בשעת הדחק, יש לו על מה לסמוך (דע"ת ל"ג כ"ב).

ב' קנים מחוברים, אפי' רק בצד א' באורך אצבע, יש להקל. וב' ו'שט"ן, אין להקל, רק אם הם מחוברין בתחילתן וגם בטופן (דע"ת ל"ג כ"ד).

עור החיצון של הוושט, אין לו בדיקה, כיון שהוא אדום. ואף בתרנגולין שלנו, שגם החיצון לכן אין לו בדיקה. כי החוש מעיד, דאף ע"פ שהוא לבן, אבל עכ"פ הוא נוטה לאדום

(דע"ת ל"ג כ'). ומה דאמרינן דאין להחיצון בדיקה, לא אמרו אלא שאין להקל לסמוך על הבדיקה להתיר. אבל לחומרא, כגון בנמצא בפנים ק"ד, בזה יש לו בדיקה מבחוץ, דאם רואין מבחוץ וניכר שיש ק"ד בהחיצון, דהיינו שניכר שאין זה אדומית הטבעי של עור החשט, דאם רואין מבחוץ וניכר שיש ק"ד בהחיצון, דהיינו שניכר שאין זה אדומית הטבעי של עור החשט, יש להטריף (צ"צ החדש פסקים א'). בשניהם לבנים, ממילא יש לחשט בזה בדיקה גם בחיצון. כיון דאינו אדום, ויש בזה נפ"מ לדינא אף לדידן. דאף דאנן חיישנין לנתרפא, מ"מ יש נפ"מ בלא היה שעות עדיין להתרפאות (דע"ת ל"ג כ"ג).

עוף חבא לפנינו במסרקת עקום, ותוושט מחובר ודבוק להמפרקת, פשוט הוא דאין לחוש לקלקול החשט. דאין להחזיק ריעותא, מאבר זה לאבר אחר (חכמת שלמה כ"ז א').

נתחב קוץ במקום ידוע בוושט, אף בבהמה יכול לשחוט למעלה או למטה, ולבדוק החשט בפנים (כ"מ ל"ג) וכן היא עיקר לדינא, דאף בבהמה מהני בדיקה (מק"מ ל"ג כ"ו).

מכה אצל תוושט, ויש בתוכה גרעיני תבואה, טרפה, אפי' בעוף שיש לה זפק. ולא מהני בדיקת החשט והזפק, דעכ"פ הוי ספק טרפה. שמא לא ירד המאכל עד הזפק, רק שבא לשם דרך החשט.

ובמין שאין לה זפק, הוי כודאי טרפה (ד"ק ל"ג ו'). והמקיל בה"מ כששהה יב"ת, לא הפסיד (מקדש מעט ל"ג ל"ז).

קוץ הכונח ברחבו של וושט כברייתא, או אם יש ק"ד בפנים, אין להקל כ"א בה"מ וכבוד שבת. ואם הקוץ אינו מונח בדוחק שם לרחבו, יש להקל אפי' שלא בה"מ, כשיש ק"ד מבחוץ

כדעת השיך, דכל שלא נמצא ק"ד בחוץ, לא מעלה ולא מוריד (דע"ת ל"ג ל"ח).

ובאוזות הנלעטים, כשנמצא קוץ לארכו או לרחבו, ואינו תחוב בו, ונמצא ק"ד בפנים יש להקל לכ"ע, אף לדעת ה"ט"ו, דהק"ד נתהוה מחמת לקות ההלעטה (חגורת שמואל ל"ג כ"א).

וכל מה שהקילו (במקום שהקילו, כי רבים הם מגדולי הפוסקים, הצוחחין ומכנים לאנשים האוכלים מאוזות הלעטות, בשם חסאים בנפשותם, עיין בס' איגרי דכלה עה"ת פ' ורא) בהלעטת עופות, הוא רק באוזות. הואיל שכבר נהגו להקל שם בזה, ואם נאטר להם, הוי גזירה שאין רוב הציבור כו', וקרוב הדבר

שלא יצייחנו. לכן הניחו להם המנהג, וטמכו על מה שמביאים החשט לבדוק. אבל שאר עופות, כגון קאפהענער, איטור גמור הוא בכל מקום להלעט, והוי כמו בשר גבילה (צ"ח דרוש ד' ט"ו; גילוי דעת

ק"א לטרפות ו').

בדיקת הוושט באוזות הלעטות, יש אומרים שצריך להיות ע"י נפיחה דוקא (שערי צדק, חת"ט).

ואין סומכין רק על הנפיחה, רק צריכין גם לבדוק בראיית עין

ג"כ (בית יצחק, ג' י"א).

אם נמצא ריעותא בחוושט של אוזא הלעטה במקום שחיטה, אם השחין הוא רק כנקודה קטנה, יש לחוש שמא ניכר גם החיצון במקום שחיטה וא"א לבדוק אותו. אבל אם

השחין מתפשט בשטח רחב וניכר בחיצון משני צדדי החתך שאין בו שום לקותא, אין לחוש לנקב משהו, דאיכא הוכחה מדלא שלט בחיצון בצדדי ביה"ש בכל השטח מזה ומזה, בודאי דגם שם לא ניכר, ויש להקל

(דעת ל"ג ט"ו).

מראה לבן בוושט (באוזות הלעטות), או שאר מראה, בעינין שיהיה המראה מפולש בעור מעלי"ע, ואו מטריסין. ואף שאינם פוסלים בחשט המראות הללו, הכא שאני, דעור א' לקוי חמור

טפי (דע"ת, ל"ג, ט"ו).

נאבד הוושט בלא בדיקה, אם לא היה רק ריעותא קטנה, כמו שינוי מראה וכדו', יש להקל. אבל אם היה נפוח ודם הרבה, או שחין וגרב או קמט וצלקת וכדו', בכל זה אטור בנאבד בלא בדיקה

(דע"ת ל"ג ט"ו). אוזות הלעטות שנאבד הוושט בלא בדיקה, אם הלעיטוהו בדברים שיש בהם מוז ושיכולת שיש בהם עוקץ, יש להקל (שם). והלעוטיין בתבואה שקורין קוקורוז, כיון שיש בהם ג"כ קצת חידוה,

דינו כשיבולת שועל, ושאר תבואות חדודים (בית יצחק ג' ה') וי"א שאין להחמיר בקוקורו להשוותו לשאר תבואות חדודים (מחנה חיים ג' ו').

נמצא בסוף הוושט הסמוך לקרבן (בעופות שאין להם זפק) בוועות, ובתוכם הרבה תולעים דקים, וכמה פעמים ניקב מבפנים תוך הוושט. אם העור העליון נלקה שם, ונעשה כבשר שהרופא גדו, טרפה. ואם עוד העליון שלם ויפה, יש להקל. אך זה דוקא כשנמצא תולעים הרבה וכדו', באופן שנראה דהתולעים מיניה קא רבו. אבל אם נראה דאחי מעלמא, אין להקל. ומ"מ בה"מ יש להקל, גם בכה"ג ולסמוך על המקילין, ולתלות דלאחר שחיטה פירש (דע"ת ל"ג מ"ח).

(ז)

זפק בשלו תרנגולת, ובשפת אכילה מצא חינוק ברזל חד בזפק, כמו מחט תחוב בו, והיה התערובות גדול, ואמרו הכל (שו"ת שו"מ א' כ"א). ואפי' אם מצא המחט תחוב בה לאתר בישול, ואינו ניכר מאינו מקום היה המתט תחוב, אין להקל אפי' בהפ"מ (דע"ת ה').

עוף שזרקו לח אבן במקום הזפק, וידד לה משם דם הרבה, וחיתה אח"כ, והטילה ביצים, יש להכשיר מט"ס, ספק אם ניקב הזפק, רק העור ניקב ומשם היה יורד הדם. ואת"ל שניקב הזפק, דלמא לא ניקב גוו אלא למטה, במקום שאם ניקב כשר (בית דוד, ד'). ובשהה י"ב תודש, או הטילה ביצים, יש להקל אף אם ידוע שניקב הזפק, רק שהספק אם היה במקום גוו (עיקרי הד"ט ל"ג כ'). כל זמן שלא ניטל עד מחצה של זפק, לא הוי בכלל ניטל, רק בכלל ניקב. אבל בחסר תציו, י"ל שדינו כניטל וטרפה דע"ת ל"ג.

זפק שניקב השוליים (דהיינו הצד שהוא נגד הארץ) נקב גדול, והעור של הצואר ניקב ג"כ שם לחוץ ואם העוף שותה, יורד המים לארץ ע"י הנקב, יש להתיר (דברי שאול ל"ג).

מחט תחוב בזפק, באופן שהוא כשר, רק שיוצא קצת לתוך תלל הגוף. תלוי בפלוגתא הפוסקים, אי הוי דינו כמחט שנמצא בחלל הגוף (פמ"ג מ"ט ה'), ואם בלעה מחט לעינינו, ושחטוהו מיד, אולי יש להקל בכה"ג (דע"ת נ"ט).

עוף שאין לו זפק. כגון אוזא ובר אוזא, אם נמצא תחוב מתט בבשר הסמוך לקרבן לצד הוושט, כשר, אם לא יצא לתוך. ומכ"ש דיש להכשיר מה שנמצא כמה פעמים כבר אדוות בבשר הג"ל כמין אבעבועות, וכשחוחכים אותם נמצא בתוכם תולעים רבים, רק לא נקבו לחוץ, דבזה יש לו עור קולא, די"ל זה מיקרי מחמת חולי שבאים מחמת רקבון (פתח הבית י"ב).

אוזא ובר אוזא שאין להם זפק, צריך המורה ליוהר בקוץ שתחב בו עד היכן מגיע הוושט ששם נקיבתו מצד א' טרפה. ובקרבן יעיין אם לא ניקב מעלעב, וכל שכלו ב' העורות ונשאר רק עור א', הוא קרבן (פמ"ג סוף מ"ט).

הזפק באווזות הוא הבשר שמתחיל להתלבן אחר כלות הוושט, שהוושט הוא אדום. ושמעתי מפי החסיד ר"ה, דעד הבשר לבן שבין הוושט לקרבן, יש ליתן דין וושט (עיקרי הד"ט ב').

עוף שנמצא בו בהרות כעין בועות מצרורות דם קרוש בפנים במעי שבין זפק לקרבן, והבשר שתחת הדם היה בריא וחזק, יש להכשיר כדון בועות שבבני מעיים, דלקמן סוף סימן מ"ו (ורע אמת ב' ה'). ואם נראה שהעור שלם מבחוץ, יש להקל אף כשהיו שם כמה בועות (דע"ת מ"ו ל'). דע, דהבשר העב שצ"ג ראש הקרבן, הוא בטבעו מלא נקבים קטנים מלאים ליחה, ורק עור החיצון שלם, ואין בזה ריעותא כלל. (דע"ת ל"ג ס"ג).

(ח)

חוט השדרה כשמגיע עד הירכים מתפצל א' לצד ימין, וא' לצד שמאל, ואמצעיתו יורד עד למטה נגד הזנב. ולאחר שיוורד כג' אבעעות, מתפצל עוד לב' פצולים, א' לימין וא' לשמאל. וכן בהרבה מקומות,

עד שיכלה, והחוט הישר שבשדרה, שבין פיצול לפיצול, נקרא בין הפרשות. והחוט שבין שתי הפצלים בהתחלתן כשמושכין אילך ואילך נקרא פי פרשות. והחוטין שבפצולין עצמן, נקרא פרשות (טור).

חוט השדרה שנמצא שחור, ולא היה שום ריעותא במת שבפנים, יש להתיר (פמ"ח). **סימני חוט השדרה בעוף** לדינא הוא כך. רכנגר מקום תיבורו, אין להקל בשום גזני, רק בסוף מקום חיבורו הוא שיש להתיר בהפ"מ. אבל אין להחמיר בהפ"מ עד מקום כלות שכיבת העצם (ש"ע ל"ב ו'). ואין לתוש להחמיר כדעת הש"ך בזה, וא"צ להשגיח בעצמות קטנות שבפנים נגד הריאה. ואפי' שלא במקום הפ"מ א"צ למדור רק עד זויות הקצר של העצם הכנף, שבכלות שכיבתו. וכן יכול לדחוף להטות העצם לצד מעלה, למדור כך, עד עלות שכיבתו. כיון דבה"מ בלא"ה קיל הוא (ד"ק ל"ב ד').

בדיקת חופי השדרה, יש אומרים דגם כזה אין אנו בקיאים (בינת אדם מדברי השי"ך ל"ב י"ב) וי"א דאף שבשאר דברים אין אנו בקיאים בבדיקה, אבל בשבירת השדרה אנו בקיאים, וצריכה שהייה ובדיקה כדן נפילה בסי' נ"ח ו' (ט"ז). ואם הלכה נוכל לסמוך אבדיקתינו (תבוי"ש מק"מ). ואם הלכה הילוך יפה, אי"צ שהייה (דגמ"ד; ש"ע הרב ז').

כסף העוף ראשו של ביה"ש, וספק אם הגיע כפיפתו ע"ג הסכין, ועמד שם א' שאינו יודע ההלכה חלדה כדן זה, ואומר שראה שלא הגיע כפיסת הראש ע"ג הסכין, אין להאמינו. כיון שהוא לא ידע הדן, הו"ל מילתא דלא רמיא עליה כ"י (ד"ק כ"ד).

לא מצינו שיעור לחלדה, ע"כ יש לאסור אף אם רק חוט השערה כסה קצת מהסכין במקום שחיסה (שמי"ח י"ג) והמקיל בדיעבד בזה, לא הפסיד (דע"ת כ"ד ח').

נהגו עכשיו השוחטים, למרוץ הנוצות מצואר העופות, שלא יבוא לידי חלדה. ואם אפשר לשחוט בלא מריטה, רק שיפנה לצדין בידו, יש להחמיר (חיי אדם פ"ט ג'). ובאינדיק צריך לאחוז הקרעלין בידו. וגם הזקן של התרנגול צריך לאחוז בידו, משום חשש חלדה (מנה"י י"ז ב').

(ט)

טחול טחול שנסרכה למקום אחר, אפי' בטומכא כשר. כי אין הנקב פוסל בו, אא"כ עבר הנקב דופן עב כל טומכא וטחול. ומ"מ אין להכשיר כ"א ע"י כריקה (שמי"ח ל"ט ע"א). ואפי' בדיעבד ובמקום הפ"מ הבדיקה מעכבת (לבו"ש שם י"ט).

הנקבים המצויים להיות בטחולי העגלים שמקילין להכשר מפני שהם בתולדה, אבל בשור הגדול אין להתיר בשום ענין (נו"ב א' י"ז). עובדה שנמצא נקב שניכר שהוא מתולדה בשור הגדול בצד הוק שבכב, יש להקל אם כבר נמכד הבשר (טוטריד ב' קל"ה).

טחול שנמצא בו שינוי מראה אינו פוסל, כי שינוי מראה לבד אינו פוסל בשאר איברים. ואפי' אם יש שינוי מראה שחור, אם אינו שחור ממש כדיו. ואם הוא שחור ממש כדיו יבש שבשולי הכלי, צ"ע (דע"ת מ"ג ח'). שחור שאינו באופן המטריף, ויש בועה תחתיה יש להקל בהפ"מ (שם). דינר זחב, שמשערין בטחול, הוא עב כפלים משל כסף (תוס' זכחים קט"ז). שיעור עובי דינר זהב, לא הוי יותר עכ"פ משליש אצבע, שהוא ב' שיעורים ומחצה (כ"י"פ מ"ג). ובה"מ וצורך שבת, יש לסמוך ע"ז (דע"ת ג"ג).

טרפנות זה הכלל, כל שאין כמוהו חיה, טרפה (משנה תולין פ' ג'). לרבות על כל דבר הגורם לבעל חי שלא יכול לחיות הוא טרפה, כמו בע"ה שאינו יכול לחיות ע"י המראה והלעטה וכדו' (תבוי"ש ל"ג א'). וי"א שהוא נגד השכל, דאטו משום דסוסו למות מחמת דבר אחר תהיה אסורה, אלא מעתה בהמה שאכלה סם המות תאסר. או חסמה בחסם שא"א להסירה, הטרופ (כנפי יונה ל"ג).

חשבון כל הטרפנות שאפשר שימצא בבהמה וחיה ועוף, עולה ע"כ. וי"א שיש בעוף יותר על בהמה, ועליהון אין להוסיף, ומהן אין לגרוע (ספר החינוך). ולטרפנות אדם, לא דמי לטרפות בהמה (כ"ש אה"ד, י"ז ל"ב). הקצבים אין להם נאמנות לאמור על ריעותא בבהמה, שהוא רגילות להיות כך. כי אין בדבריהם ממש (הרשב"א סי' שפ"ג). והא ודאי, דה"ש"ב שלנו, אינם בכלל זה, דאינם נוגעים בדבר, ויש לסמוך עליו (ד"ק ל"א ג').

בדיקה אחר טרפנות חוץ מבדיקת הריאה, אין צריכין. מ"מ אי בעי להתמיד על עצמו ולבדוק, אין בכך כלום, ולא מיקרי מוסיף על דברי חכמים. שאין זה אלא כמוסיף גורים וסיגים לטהרת נפשו. וכן האוסר על עצמו כל ספק ספיקא, דכל זה מיקרי מקדש עצמו במותר לו. אבל לאחרים אין להורות היפך ממש מדברי הראשונים (פ"ר"ה ל"ט א').

וכל מי שמחמיר עצמו, ובודק במקום שאין צריכין בדיקה מדינא, אינו בכלל פסור מן הדבר ועשאו שנקרא הדיוס (מחזיק ברכה ג"ז).

טרפנות שנטרפים חרבה באיזה מין, יש להורות לפי דעות עיני המורה לבדוק ע"ז לפי המקום והזמן (פ"ר"ה ל"ט א'). ואפי' בדיעבד אסור כשלא בדק (לבו"ש ל"ט ג'). ואין לאסור

בה"מ אלא אם המין טרפות הו' מצוי בזמן הזה ברוב כהמות או בעופות של המקום ההוא, ועכ"פ במחצה מהם. אכל אם הוא רק מיעוט המצוי אין לאסור אלא שלא בהפ"מ (מק"מ ל"ט ב').

ואין להתמיד בזה אא"כ נמצא בן בסביבה גדולה. אבל אם לא נמצא הטרפנות הזה רק בכהמות שבק"י, לא מיקרי מיעוט המצוי ומותר להשליך אותו האבר המצוי בו הטרפנות לחוץ, קודם שיראה בו הטרפנות (מנה"י ב"ח ג').

ומיעוט המצוי נקרא כשנטרף חלק אי מעשרה הנשחטים, או צריך לבדוק הכל (משכנות עיקב ט"ו). ואין להחמיר להצריך בדיקה במיעוט המצוי, אלא היכא דהמיעוט המצוי הוא טרפות ברוד. משאיכא אם הוא רק ספק טרפה (בית אפרים ר'). ויש אזהרה שמחויב הסבך לבדוק בכל בהמה בחצר הכבד, אם אין נטרף לביה"כ (זבח שמואל, דיני בדיקות).

ואף שאין צריך לבדוק אחר שאר טרפות, עכ"פ אין לאדם למהר לאכול מכשר בהמה ועוף, קודם הפשט וניתוח, אע"פ שכבר בדק הריאה. ואם ממהר לאכול ונתגלה טרפות, נענש כשוגג, ולא הוי כאונס (פני יהושע ביצה כ"ה). אבל לענין החלב, לכ"ע מותר לאכול אחר שנבדקה הריאה מסידכות אף קודם ההפשט. כיון שאפי"א אם ימצא טרפות אינו אסור למפרע רק בסידכות (מק"מ ל"ט דיני חלב).

שו"ב א', שאמרו למניו עדים, שיש ריעותא בכוליא. וקראו אותו שילך לבדוק הכוליא, והשיב שא"צ לבדוק זאת, כי אין לו לבדוק רק את הריאה, ואכלו הבהמה. כיון דנראה ריעותא היה מחויב לבדוק. וכיון שלא עשה כן, הכשיר את הבהמת בלא בדיקה בכוליא, והאכיל טרפות לישראל (מהרש"ם).

רוב בהמות בחוקת כשרות הן. לכן אין צריכין לבדוק אחר טרפות, חוץ מן הריאה שצריכין לבדוק (מחבר ל"ט). ואף דחויגין האידנא דלפעמים הטרפות מצוי יותר מהכשרות,

אין לחוש לזה. דוה הוא רק משום הספיקות והחומרות. ושאין אנו בקיאים בכמה דברים בבדיקה. אבל מעיקר הדין הרוב כשרים הם, ורוב גמור הוא, שאפי"א לכתחילה סומכין עליו (שמ"ח ל"ט א').

בהמה וחיה צריכין בדיקת הריאה. אבל כל מין עוף, אין צריך בדיקה כלל (רמב"ם י"א מהלי שחיטה) ומ"מ אם נמצא באיזה זמן ובאיזה מקום, ששכיח איזה ריעותא

בריאה של עוף, צריך לבדוק כמו בהמה (לכו"ש ל"ט ג').
 תשובעם בראש עופות, עיין גלגולת.

(יוד)

יתיר כניטול, עיין ניטול.

(פ)

כבד אם חלק העכ שלם ככבד של עוף, לא איכפת לן אם חסר חלק הדק (ד"ק מ"א). וכל שנשאר עכ"פ בחלק הגדול לבד צד מעלה של החלק שהוא מראשו עד סוף מקום המרה, אפי"א נרקב השאר, וגם כל חלק הקטן, יש להקל (דע"ת מ"א ז'). והסימן איך לידע, באיזה צד הוא החלק הגדול, דכשפותחין העוף בצד השדרה, והאדם עומד בצד זנב של העוף, אזי מונח תמיד בצד ימין החלק הגדול של הכבד שיש בו המרה, ומקום חיותה. ואם פותחין בצד הבטן, הוא בצד שמאל. וכן כשאוחז הכבד בידו, וצד גב הכבד נגד פניו, אזי צד ימין הוא חלק הגדול, ואם אוחז צד קמא נגד פניו, אזי צד שמאל הוא חלק הגדול (דע"ת שם).

בין בעופות הקטנים בגון תרגולים, ובין העופות הגדולים כמו אינדיק ואוחזות, אין צריך כוית ממש, רק הכל לפי ערך גדלו דבהמה היותר קטנה (כ"ס מ"א; סר"ת מ"א ד').

אם כל הכבד שלם, ויש כוית במקום מרה וכוית במקום חיותא, והיינו במקום דיבוק לכליות או לטרפשו, יש להקל אפי"א בלא הפ"מ. והיכי שיש הפ"מ ושעה"ד יש להקל אפי"א אם נחתכו כל הבי זיתים של מקום חיותא, ונשתייד קצת במקום מרה לבד (דע"ת מ"א ט').

נמצא אכן טמון בחכבד, כשר. אבל כשניכר דאחי מעלמא, טרפה (פמ"ג מ"א ד'). בעוף אינדיק מצוי ככבד אכנים קטנות ולבנות, וזה בא ע"י שמתרגזים, וכשר (יד אפרים מ"א).

כבד נפוחת, אף במקום כי הזיתים כשר (שאילת יעב"ץ ג"ח). תרגול הגס שמן מאד, שהיה לו כבד מלאח צמחים לבנים, קשים מבחוץ ומבפנים. אך כשר הכבד כולו היה כטבע מראה שאר כבדים,

יש להכשיר (שם). כבד נפוחה וגדולה הרבה, כל שאינה לבנה כצמר גפן, אפי"א אם הנפיחה היא גם במקום הזיתים והוא קשת במשמוש, רק שאינה קשה כאבן, יש להקל אפי"א אם יש בה גם נקודות דמראה ירוק געל וכדו'. גם אם נוטה קצת ללובן, יש להקל. אך אם הוא לבנה כצמר גפן, אין להקל רק במקום הפ"מ. וכל זה אם אין בה חשש נסמסמס, אבל אם יש בה חשש נתמסמס, ונרגש במשמש שהכשר נימוס אף בה"מ טרפה (דע"ת מ"א י"ט).

תולעים בכבד בבי הזיתים שנשתיירו בניטל הכבד, יש להקל בהפ"מ (צ"צ י"ד). כבד לקוי כולה ונפוחת, ונשתנה קצת ללובן, וכשצולין אותה נפלה ממנה תילחי תילחי, וגם מלאה תולעים הנקרא

טאטיליציס, ורובא דרובא ממין הזה, אי"א להם לחיות יב"ח, יש להחמיר ולהסריף (דברי חיים ב' מ"ד). טחט בכבד שנכנסה נחת, וכולט קצת לחלל, דאין שם משום מחס בחלל הגוף, אם הוא בשעת הדחק וה"מ

יש שם עוד סניף להקל, יש לסמוך על המקילין (דע"ת מ"א כ"ב). כוונת בשחיטה קטן ששחט ואחרים רואין אותו, ונתכוין לשחוט בהולכה והובאה, ושחט בהולכה כלבד

בסכין שאין בו בי צוארים. די"ל, כיון דקטן אין לו כוונה, הוי כשוחט בהולכה בלבד ופסול. ולדינא יש להכשיר. ולענין זה יש לקטן כוונה ועוד, וכיון שעיקר הפסול הוא הואיל ונתכוין לשחוט בהולכה

לבו ודאי דרט, איכ בקסן, נהי שאין לו כוונה, מימ כוונה להיפוך לא היה לו לשחוט בהולכה בלבד, ולכן בודאי לא דרט (שו"ת בית יצחק ד).

כיסוי דם קבלת הדם לכלים לאחר שחיטה, שהתירו הפוסקים, הוא רק בשחט בהמה. אבל בחיה ועוף אסור משום מניעת מצות כיסוי הדם. דאם ניתן הדם לעכ"מ, בודאי ממחר לקבל הדם לתוך הכלי, ואינו ממתין עד שירד טיפין טיפין שהוא לבסוף לאחר שיצא כל הדם (דעת תורה י"א).

אין לברך אחר הכיסוי, רק תוך כדי דיבור (פמ"ג בי"ח ג'; מנה"ז כ"ב ב'). אם א' נותן העפר למטה, והשוחט נותן העפר מלמעלה, ראוי שהשוחט יברך, ומי שנותן העפר מלמטה ישמע הברכה, ונכון לצאת ידי חובתו בהשמיעה, הואיל וגם הוא עושה חלק מהמצות. ודמי להפורע זמילה, שצריך שישמע הברכה מהחותך (רי"ק כ"ח ה').

מי שמכבד אותו השוחט **פ"עם ראשון** במצות כיסוי, מברך **שחחיינו** (מטה אפרים תרי"ה ח'), וי"א דמי שמכסה בפ"עם ראשון ע"י שליחות מהשוחט, אע"פ שהעוף היא לצורך אכילת המכסה, אפ"ה לא יברך שהחינו, כיון שהוא רק מצד שליחות מהשוחט, והשוחט בעצמו הוא כבר כיסה הרבה פעמים (רי"ק כ"ח). וי"א, דמדכתב הרמ"א בלשון מי ששחט פ"עם ראשון, ולא כתב מי שכיסה פ"עם ראשון כ"י משמע, דדוקא על השחיטה קאי. אבל באדם אחר שלא שחט בעצמו, אע"פ שמכסה בפ"עם ראשון, אין לו לברך שהחינו לכ"ע. דבאדם אחר, כיון דאינו מוכרח לכסות, דהא אפשר לו שלא יכסה, כיון שהוא בעצמו לא שחט, ואיכ איזה שמחה יש לו, דהא אפשר בלא זה (מנה"ז כ"ב ו').

וענין הכיסוי שמחויב בשהחינו, השמחה היא, מפני שאם אין לו במה לכסות, אסור לו לשחוט (תב"ש כ"ח ד'). ולפי דברי התב"ש החיוב של שהחינו הוא רק כששחט לעצמו, או במקבל שכר על השחיטה, אבל השוחט בחנם, אין לברך (רי"ק כ"ח ב'). וי"א דכל עיקר שמברך שהחינו על הכיסוי הוא רק על האומנות של השחיטה. כיון דלא כל אדם יכול לשחוט. ואיכ אם כבר שחט דברים שאינם צריכים כיסוי, ואח"כ שחט עוף, איכ לברך דכבר נתחנך לעבודה (תפארת למה, ש"ך כ"ח ה').

שחט עופות וכסה דם, יכול לשחוט ע"ז בלא הזמנה בטה. כי העפר שהיה לדם הראשון עפר דלמעלה יהיה עתה לדם זה עפר דלמטה (דעת הובח סי' כ"ג).

הזמנת העפר לכיסוי, צריך להזמין בטה, וצריך נמי כוונה. דאפי' למי' דס"ל בעלמא דמצות איכ כוונה, הכא חוץ מההזמנה צריך נמי **כוונה**, כיון שלא עשה מעשה (צבי לצדיק כ"ח).

שחט על קרקע או נסרים, איכ לגרונו. דאיכ שלא יהיה בה מעט מעט הבית, וכ"ש בקרקע הארץ, וכן נוהגין (שלחן גבוה כ"ח י"ח). מי שמתנה עם השוחט על עוף שלא

שהוא יכסה, לא מהני. כי הוי מתנה על מה שכי בתורה, ותנאו בטל (מהרש"ק). שנים ששחטו כל א' עוף אחד במקום א' ונתערבו הדמים, צריך רק א' לכסות כל הדם, ואין נכון שיכסו שניהם. דלמא מכסת כל א' דם שחיטת הב', ונמצא שאין א' מהם מקיים המצוה כראוי

(מור ואהלות ברכות כ"ט). יכול **השוחט לכבד במצות כיסוי** לאחר. אבל למכור בדמים או לעשות שליח, בשביל שלא לטרוח א"ע, אסור (שמ"ח כ"ח ט'). וי"א להיפוך. דבדרך כיבוד אסור, אבל ע"י שליחות מותר, דשלוחו של אדם כמותו (בניא אר"ה ו'). והעיקר כדברי התב"ש (מנה"ז כ"ב י"ג). לכתחילה מצוה, שהשוחט בעצמו יכסה, דמצוה בו יותר משלוחו. מיהו אם השוחט מכבד לאחר שיכסה, לא אבד שכר המצוה, כי בא בשכרו על שזיכה לאחר לעשות המצוה (מחזיק ברכה, ט').

ואף דקיי"ל דמצוה בו יותר מבשלוחו, רק הוי ממש כעושה מעצמו. דמה שמבזבז ממונו ליתן להשליח, הוי כמו טירחא דגופו. ויש ראייה מש"ס פסחים דף ב', דיש רבותא יותר לעשות המצוה בחסרון כיס מלטרחה בעצמו (ישמח משה, סוף פ' עקב בהפטורה).

יש לדעת, אם יכול **האב לעשות שליח לבנו** במצות כיסוי. מי נימא דלא מצי משום דעושה הבן ב' מצות כאחד, מצות כיבוד אב, ומצות כיסוי הדם, ויש בו משום אין עושין מצות חבילות, ולדינא יש לומר, דאין שייך בזה לומר כן (מעשה אברהם הסטרדי יו"ד י"ד).

קמ"ן שכיסה מהני. ואף לכתחילה אומדין לקטן לכסות (בשמים ראש י"ח; תב"ש כ"ח ד'). כיסהו הרוח פטור מלכסות (מחבר כ"ח י"א). ואם רצה לגלותו ולחזור לכסותו, מצוה קעביד (פרי תנאר כ"ח ט"ז). ולאחר שכיסה הוא עצמו, רשאי לגלותו אם צריך לדם (פרי"ח).

עבר וכיסה בדברים שאין מכסין, צריך לגלות ולכסות בלא ברכה (שמ"ח). דם שנפל למים, אם יש בו מראה דם, חייב לכסות (מחבר כ"ח י"ב). ואף אם יש ס' נגד הדם, לא בטיל

דמעולם לא נאמר ביטול בס', אלא לגבי איטורין. כיון דבטפי מסי' לא נרגש הטעם, אבל לענין חיוב כיסוי, אין תלוי בטעם, אלא במראה. וכל שיש במים מראה דם, הרי ניכר הדם, וחייב לכסות (משמרת הקודש סי' כ"ח).

מותר לשחוט עוף לתוך חיה, או חיה לתוך עוף. ואע"ג דאם היה מים היה מבטל מראית הדם הנשחט, ולא אמרינן דדם הנשחט מקודם אין לו כיסוי, כיון דנתבטל. דמצוות אין מבטלות זו את זו (תבוי"ש כ"ח כ"א). אבל יש לזוהר לכתחילה, שלא לשחוט בהמה סמוך אצל דם חיה או עוף שלא נתכסה דמו, דשמא יכסה דם הבהמה כל דם העוף או החיה ויבטל מצוות כיסוי (מנה"ו י"ד).

כיסוי הדם, די במשהו מדם הקילוח. ומשהו מדם הסיפין הבאים אחר הקילוח (שמ"ח כ"ח י"ט). ודם היוצא על ידי נקובת תוורידין, הוא לכ"ע בכלל דם הנפש. דכל השחיסות שבעולם אם לא יגיע לחרידין כלל, לא יצא דם, ועיקר הדם הוא ע"י התוורידין (ד"ק כ"ח ט'). ואף אם לא יצא דם בשעת שחיסה, רק אח"כ כשחתך התוורידין יצא דם, צריך לכסות בברכה (מנ"י כ"ח פ"ו).

דם ראוי לכיסוי אף שנתייבש. דבלא"ה אין מציאות לדין דכסהו הרוח וחודר ונתגלה, דחייב לכסות דלעיל סעיף י"א (תבוי"ש כ"ח כ"ו, שלחן גבוה כ"ב).

אם צריך למכור הדם לפאבריקין שעושין צוקר, שוחט כדרכו ומכסה מקצת, ונוטל מקצת הדם (שלחן גבוה ט"ו דעת חכמים כ" כ"א). לפעמים, גם נזוהר ומעקר חייב לכסות. דהיינו בנוחר ומעקר לצורך חולה מסוכן. שלא היה פנאי להשחין הסכין ולשחוט, דבכה"ג גם בנוחר חייב לכסות, ויש לכסות בלא ברכה (מנחת אהרן מ"ו). שוחט בשבת, אם יש לו עפר מוכן יכסהו לכתחילה (תבוי"ש כ"ח ל"ב).

חשונת חיה או עוף ולא יצא דם, מותרין (מחבר כ"ח) אתא לאשמעינן, דאף שלא חתך התוורידין שהם מבוא להדמים, והיא דחוב עליו לחתכן כדי שיוזב דם לקיים

מצוות כיסוי קמ"ל דאין צריך (כו"פ כ"ח). ומנהג השוחטים דכשארין יוצא דם, לוקח ומקנה נוצה בכותלי ביה"ש, ומשליך אותה הנוצה בעפר, ומכסה אותה, הוא מנהג טוב (מנח"י כ"ח קל"ד).

כל דבר שבעולם כשנשרף מכסין בעפרו (פרי"ח כ"ח מ"ב). מותר לכסות באפר חם (ט"ו א"ח תצ"ח ט"ו). גם מותר לכסות באפר הנעשה משריפת חמץ לאחר שש שעות

(חק יעקב תמ"ה).

בשעת חדהק יכסה בשלג בלא ברכה (פמ"ג סוף סי' כ"ח).

השוחט בן פקועה דחי, אף שא"צ שחיסה כ"א מדר, אפ"ה צריך כיסוי, ומכסה בברכה (פמ"ג כ"ח כ"ח). מצוות כיסוי הדם. נוהג בארץ ובחור"ל. בחולין אבל לא במקדשין (חולין פ' כיסוי הדם). ואם הקדיש את הדם, חייב לכסות, מפני שקדמה מצוות כיסוי להקדש (תוספתא,

כנה"ג ג'). אין שום איסור לאכול את העוף קודם הכיסוי. ואף שהדם אינו בעולם, וא"א לבוא לעולם לידי כיסוי, אפ"ה אין לאסור הבשר (פמ"ג כ"ח כ"ט; מור ואהלות ברכות ל"ז).

צריך לברך ולכסות מעומד דוקא (גליון מהרש"א כ"ח). ואף דברכת השחיסה יכול לברך מיושב, משום דהוי כברכת הנהנין. אבל מצוות כיסוי וברכת הכיסוי, נראה שצ"ל מעומד. דוקא, שזה דומה לציצית ומילח (שורש מיעקב י"ט א').

כוליא כוליא שומצא בה לקותא, במקום שמקלינן, מ"מ עכ"פ הוי בכלל מסוכנת. ואם לא נודע שהלכת קודם שחיסה, או שהיתה גודרת רגליה משום שגזנא, אפ"ה אם השוי"ב אמר שפירכסה, אפ"ה טרפה.

אלא אי"כ יש עד שמעיד (דע"ת מ"ד ה'). כוליא שומצא בה מכה ובוועה ובתוכה מים עכורים וסרוחין, או ליחה, אם לא הגיע עד ה'לובן, יש להקל בהפ"מ. ואם הגיע עד ה'לובן, ולא נכנס לתוך ה'לובן כלום, אם ניכר שה'לובן שלם שם, ויש עליו הקרום שע"ג ה'לובן במקום שהוא יש להקל בהפ"מ וצורך שבת (דע"ת מ"ד ה'). ואם הגיע המוגלא לתוך ה'לובן שאסור אף בה"מ, אם אירע שטעה המורה והכשיר, לא מהדרינן עובדא

(סוסריד ע"ו).

בועת בכוליא, והיא בולמ"ת לחוץ, והוא של מוגלא, כל שלא הגיע לחריץ, נוהגין להכשיר (ע"ל מ"ד).

דם בכוליא, אפ"ה אם גם הגיע לתוך ה'לובן, כל שה'לובן שלם בלי חסרון, יש להקל (דע"ת מ"ד י"ג).

מים שהם כמראת געל, כשר. ואם כמראה יין, ג"כ יש להתיר ((עצי לבונה; דע"ת מ"ד י"ד).

בועה של מי כרכומי בבשר הכוליא, אפילו הגיע עד ה'לובן ואין הפסק כלל, כל שה'לובן שלם, יש להתיר (דע"ת מ"ד).

כוליא שיש בה לקותא ברוב ה'לובן, הוי ודאי טרפה. ואם הוא רק במיעוטו הוי ספק טרפה. ואם היה הלקותא רק על החלב שסביבות מקום הסמפון וגידין באמצעותו

ואינו נוגע עד אמצעית החריץ, י"ל דהוי ט"ס. וכן אפ"ה היה המי כרכומי ברוב ה'לובן, רק שלא הגיע לאמצעית הכוליא, יש להקל משום ט"ס. וכל זה כשלא חסר ע"י זה מגוף ה'לובן (דע"ת מ"ד ט"ו).

ניקב ה'לובן, או נחתך, כשר. והיה אם חסר כל ה'לובן שבכוליא, אם בשר הכוליא שלם, ונראה שהוא כן מתולדה, יש להקל (שם ב').

כוליא שפתחו אותה, ויצא מכפנים מים זכים או עכורים, ונחסר מהכוליא לפי ערך המים. והחסרון לא הגיע ללובן, ונמצאו כמה אבנים קטנים אצל הלובן, יש להקל בהי"מ (דע"ת מ"ד). כוליא שקרעו ויצא משם אבן, ועייזו חסר משם בשר הכוליא, ונאבד האבן. ולפי דברי האיש היה האבן כפי שנראה בעיניו מן האבנים וצדורות שבמשקה, ולא מבשר

הכוליא. יש לצדד להקל (ד"ק מ"ב ט').

שיעור פול שמשערין בכוליא, הוא כמו רביע ביצח בינוני של תרנגולת. ובהי"מ ושעה"ד יש להקל. דשיעור פול הוא מחצה אגוז גדול (והעלטינע ניס) (דע"ת מ"ד י"ח).

כליות שניטלו ולא נודע אם הוא עיי חולי, אף שיש שם מקום דיק, אם אין שם ליחה ורקבון או צדורות דם, יש להקל בהי"מ (שם י"ט).

חסר כוליא ונאבדה ולא בדק הכיס, יש להקל בהי"מ ושעת הדחק בדיעבד (מק"מ ג"ג).

יתיר כליות, אם הכליות שבמקומן הראוי להם, הם שלמים, יש להתיר (כנפי יונה).

כליות שנמצא בה מראה לובן והגיע עד חרירין, מ"מ כיון שלא ניבד שום שינוי בהחלב מכפי שאר בהמות, יש להקל בהי"מ ושעת הדחק ואחר י"ב חודש (דע"ת מ"ד כ"ג).

כוליא שנמצא בו מראה געל בלאח, טרפה מספק. ומראה גרין אף שהגיע לחוך החרירין יש להקל בהי"מ (צ"צ החדש פסקים י"ג).

כיס השתן שניקב טרפה (תבו"ש מ"ה) ואם ניקב במקום הקצר שבראשו במקום יציאת השתן לחוף שהוא דבוק בין הירכים, יש להקל. ואם ניקב גיד אבר השתן בזכרים, כשר. דבזה ליכא טרפות

בבהמה דע"ת מ"ה ד').

כרס בהמה שהיה בה מים בחלל הגוף לאחר שפתחיה, צדיכים בדיקת הריאה, וגם שאר האברים שבחלל שהיו המים מגיעים שם. ואם נמצא הכל שלם, יש להכשיר בהי"מ וצורך שבת (פרי"ת ל"ט קס"א).

כחמה המשתנה דם, ואח"כ נמצא דם בחלל הגוף, אין לאסור. ואף אם המים שבחלל הגוף היה בהם ג"כ חערובות דם, יש להקל (דע"ת מ"ה ח').

נעצר השתן בבהמה ושחטוה, כשר. ואפי' בדיקת הכיס אי"צ (שם אריה ס"ג).

פרח המשתנת דם, צריך לבדוק השלחופית וגם הכליות. ובדיעבד אם לא בדק, לא הכיס ולא הכליות, יש להכשיר (פמ"ג מ"ה; דע"ת מ"ה ג').

עז שדקרוה בין הצלעות לבטן, ויצא פרש. ונראה שהיה ניקב הכרס ועבר עליה יותר מיבית, והיא חיה ויולדת. משום שהוא ספק דפלוגתא, כי י"א דכרס הפנימי היינו דוקא

למטה הרואה את הקרקע, ולא במקום הצלעות למעלה ממנו. וכיון שחיתה י"ב חודש יש להתיר (בינת אדם אריה כ"ו). וכן הוא להלכה (ש"מ א' פ"ב). ודוקא ביוצא הפרש, או בעינין יבית. אבל בלא יצא, אי"צ יב"ח כלל,

דהוי ספק על ספק לא על. ואת"ל שנכנס לתוך החלל, שמא לא ניקבו המעינים (מרי"ט ב' קע"ב).

מים בחלל הגוף שנמצא בתרנגולת שבמנה צבחה, כשרה (תשובת ב"ח קנ"ז). אבל בכחמ"ח כה"ג אין להתיר אלא בהי"מ (פרי"ח נ"א). שמעתי מרופאים, שיש חשש סכנה להאוכלין מזה,

שיש לחוש שיבוא ג"כ לידי חולי שקורין וואסירדוכט (שבו"י ס"א).

כרס שניקב עיי נגיחה בקרן, אפי' העור שלם והבשר לא נקרע כשיעור, צריך בדיקה באברים הפנימיים (בית יעקב י"ג), ואין חשש כלל בנגיחת קרן לאברים הפנימיים, הואיל והעור

שלם (ד"ק ס"י מ"ב ב'). עכ"פ אין הבדיקה מעכב בו. וכל זה אם העור שלם, אבל אם אין העור שלם, ונודע שנעשה עיי נגיחת קרן הבהמה, או הבדיקה באברים הפנימיים מעכבת (דע"ת מ"ח).

קרע שנמצא בבהמות מנגיחת חברתה, והוא מה שקורין דורכשלאק, אף שהגקב עגול ונראה כחסרון יותר מסלע, אין לאסור. כי באמת אין שום חסרון, אלא קרע,

לכן יש לשער עיי שיפתח הקרע בכפל, ואז אם יראה שיש רוב או טפה טרפה (מק"מ מ"ח ט"ו).

(ל)

לחי מעשה בחרנגול אי שניקב לחי התחתון עד שיצא לשונו דרך הגקב, והכשירו הגי שאל כ"י (צ"צ החדש פסקים ל"ג), ניטל חלחי התחתון, אף שאינה יכולה לחיות עיי המראה והלעטה, אינה טרפה רק

מספק. דיש בעיה שיכולה לחיות אפי' בלא אכילה ושחיה, רק עיי רי"ח בלבד וכדו'. ונפ"מ לדין ס"ט (כ"ר"פ ל"ג). ומה"ט פשוט הוא, דאם חייתה יב"ח יש להתיר (דע"ת ל"ג א'). וי"א דכשאינה יכולה לחיות עיי המראה והלעטה,

זה יגיד על הסימנים שנעקרו. ואע"פ שחוינו שהם מעורין בבשר, אפי' אמרינו שהבשר שבו מעורין הסימנים, מת הוא ואין בו כח להחזיק הסימנים, וחשוב עיקור הסימנים (פרי תואר ל"ג).

חרטום העליון שנחתך בעוף, רוב עצם הלבן, ולא נשאר רק כל שהוא מהעצם וחי י"ב חודש, יש להחיד (ביח יצחק ס"א). נברא חסר לחי, יש להחיד אף בלא הפ"מ. כיון דבלא"ה יש מחירין אפי' בניטל (דע"ת ב'). ניטל השפה העליונה כשר בפשיטות. דאינו בכלל לחי התחתון (שם).

לשון שנימק, אפי' גם העב שבלשון כשר. אפי"כ נימק הטלטלת שהיא ערלת הגרון, היינו שניטל עם העור החוסה ע"פ הקנה המשפץ בראשו ומכסה שם בעור כמו ערלה, כדי שלא יקדים קנה לחשט, וזה ערלת הגרון, או טרפה. אבל בלא"ה אף שניטל כל הלשון, כשר (דע"ת ל"ג ב').

בחמה שעלתה נפוחה בנרונה, אפי"כ שאינה יכולה לחיות ע"י המראה והלעטה, כשרה (כנפי יונה). תרנגולת שבלעה חוט מצמד גפן, ונשאר ראש א' מן החוט חלוי מפיה לחוץ. ודרסה ברגלה על החוט, ונחלש מפיה הלשון עם העצמות, שהם א' מצד זה, וא' מצד זה, וכמעט בלא טפה דם. והתרנגולת לא חלי ולא מרגיש, ואוכלת כדרכה, אך השתיה אינה כ"כ כראוי, והלחיים הם שלמים, והיא בריאה כשאר תרנגולת, אין להכשיר, וטרפה חודש אף שחיתה י"ב חודש לא מהני, דתלינן דהוי גס. וכיון שבי' תרוקח דנימוק הלשון עם הטלטולת טרפה, משמע דהוי ודאי טרפה, ולא ספק, ולא מהני שהייה (טוטריד ה' ט"ו).

וי"א דנימק או ניטל הלשון עם התלחולת, וחיתה י"ב חודש, או הטילה ביצים, יש להקל. וכן רואים שיכולה לחיות ע"י המראה והלעטה, ואינה מתנוחנת והולכת, יש להקל בכל גזוני (דע"ת ל"ג ב'). אווזא שהיח לשונה מדלדלת ונעקרה ממקומה בפנים, ונמשכת לפנים למטה בגרון, ונבלעת לתוך הגוף ויוצאת ונכנסת, יש להטריף. משום דאין ספק דבה"ג יש בה משום עיקור סימנים (גזוי חיים, ט'). מחט תחובה בעומק הלשון, והיתה בשר הלשון מעופשת וסרוכה, עד שאינה ראויה לאכילה. יש להכשיר מטעם דאין טרפות בלשון. ומחט זו מסתמא היחה טמונה תוך מאכל הבהמה ובאכילתה נחשב בלשון, ולא הספיק לינקב החשט ולא התורבץ (שלחן גבוה כ"ב).

(מ)

מח המה יש לו ב' קדומים. הקדום התחתון מקיף המח גם במקום נקבי החוסם. וקרום העליון הוא פתוח שם (ש"ע הרב ל"א ט"ו). וגם נגד הפולין אין בו קרום התחתון, וקרום העליון אין שם. דאין שם רק הקרום שבכל חוט השדרה, שהוא אחר עם קרום התחתון דמח (תפארת למשה). ולפי"ז במקומות הללו, אפי' כשלא נימק רק הקרום התחתון לברו, הוא טרפה. כיון דליתא שם קרום העליון להגן (מק"ם ל"א א'). קרום העליון של המח מחובר בעצם הגלגולת מבפנים, והוא חזק ועב וקשה. והתחתון הוא שמח מונח בתוכו, והוא רך ודק מאד, ונראה כמח עצמו (כנה"ג ל"א א' בשם רש"י). עצם היוצא מהגלגולת לתוך המת, יש להחיד ע"י בדיקה בקרום התחתון (ב"א ו'). משום דדרך גולתו בכך, אין לחוש שנימק (שם). ויש ממקפדים בזה, דכיון דהעצם דוחק בהמת, הוא כמעט מן הנמנע שלא ינקוב, וצ"ע (מק"ם ל' י"ג).

עצם שנמצא בחלל הגוף, טרפה (עיקרי הד"ט ד'). ואף שנשמך בשומן הדקין, אם נראה מחט בחלל הגוף מעט לחלל הגוף, טרפה, ואם לאו יש להכשיר (פחד יצחק נ'). ויש מחירין בעצם שנמצא בחלל הגוף, אף שלא היה ניכר שהוא בא מהצלעות, כל שעכ"פ אין היכר ואמרת להיפוך. אבל אם נמצא כמו עצם של דגים, יש להטריף, ולא גרע ממחט בגוף (פמ"ג ל"ט כ"ג). וכשיש סידכא מדקין לעור ובשר, ואצל הסידכא היה כיס בשר, ובתוכו מוגלא ועצם קטן, כעין עצם מצלעות. אין לומר, דהוי ס"ס לאיסורא, שמא העצם פוסל, ושמא הלכה רסידכא פוסלת בשאר אברים, ובפרט עם עברה הסידכא בקליפה, בודאי יש להקל (דע"ת ס"ב ב').

ולדינא היא כך, דאם נמצא עצם שיש לו עוקץ מונח בחלל הגוף, וניכר שנשבר הצלע ונחסר ממנו, ונראה שזה העצם בא משם. אם לא התחיל לנקוב שום דבר בחלל הגוף, ומונח למטה על בשר הבטן, או שנסרך ונדבק בשומן ולא תחוב בתוכו כלל, ואין העוקץ בולט לחלל, יש להקל בהפ"מ ע"י בדיקה האברים הפנימיים. אבל אם התחיל לנקוב איזה דבר, אפי' רק השומן, או שהעוקץ בולט מהסידכא לחלל, יש לאסור גם בהפ"מ. ואם העצם רחב בלא עוקץ, גם בנמצא תחוב בשומן יש להקל ע"י בדיקה בפנים. ואם נסרך ונדבק העצם למעיים אפי' יש בו עוקץ, אם המעי מונח סמוך ממש למקום שנשבר מן הצלע, יש להחיד בהפ"מ (דע"ת מ"ב ד').

אווזא שנמצא בתוך השומן סמוך למעיים כמין כפתור של שומן. וכשפתח הכפתור, נפל ממנו עצם דק ועגול, והוא כמו קשקשת של דגים מעט גדול מקשקשת

של דג. אם דומין לקשקשת הגדולים מן הדגים הנקראין קארפין, יש להטריף. דיש לחוש שבלעה קשקשה, ובא לכאן דרך החשט, ובאם לאו, יש להתיר. דחלינן שבא מעצם בייליג. ומפני שהוא עגול לא חיישינן שניקב אי מאברי הפנימיים (טוטויד ב' צ"ד).

ובנמצא חחוב בשומן הדוסן ולא נכנס לפניו, יש להקל בכל גחני (דע"ת מ"ב ז'). **עצם רחב ועגול כעין קערה**, וצורתו כצורת חצי גלגולת של עוף, יש להטריף (דע"ת, שם). **היקף של שומן הנמצא בחלול הגוף, ותוכו עצם עגול כצורת קערה**, וגדול כחצי קליפת אגוז גדולה, ותוכו מקובץ נוצות קטנות השכיחים בעופות בסנים, ולא היה שם ליחה ודקבון, יש להכשירו (שם).

מקום גבוה שנמצא באחזא, אחד שהסירו הנוצות, על עור השומן מבחוץ, והיה נגד המעיין ח' א'. וחתכו אותה ח', ומצאו בתוכה **עצם כר**, יש להכשיר האחזא. דכיון דלא נמצא העצם בתוך חלל הגוף, רק מבחוץ לחלל, אין לחוש כלל. די"ל דאחזוקי ריעותא לא מחזקינן, ואולי לא היה העצם תוך החלל. ואפי' היה בעצם עגול, אין לנו לחוש לשמא ניקב (יד יוסף כ"א).

עז שבא מן השדה, והוא מכעבע דם מן הדדים. ונמצא בו נקב גדול, וספק אם נכנס הנקב לפנים מן החלל, וגם היה ספק אם היה ע"י דרוסה, או שנחשב בו ברזל, ואומרים שיש לתלות יותר לפי הענין שנעשה ע"י קוץ או ברזל. והבהמה נותנת הרבה חלב. והיה הפ"מ, הו"ל ס"ס, וכמו ספק על, שמא לא הגיע לחלל, ושמא לא ניקב בשום אבר בסנים (בינת אדם י"ז).

פרה שחיה לח מכה נגד החלל, ובועה גדולה בולטת מהעור, ואח"כ נפתחה המכה, ויצא דם ממנה, וא"א לידע אם הגיע הנקב לחלל, או שמא המכה היה בין עור לבשר. וגם לא נודע אם הוא ע"י חולי, או ע"י גניחת קרן. ובעל הפרה עני ומחפרנס מחלבה, יש להכשיר החלב, דבספק הגיע לחלל, דלא נודע אם הוחל מעשה הטורף, יש להקל (משיבת נפש כ"ח).

ולדינא, כל שיש ספק שמא הוא ע"י חולי, גם בהגיע הנקב לחלל, יש להתיר החלב בהפ"מ לצורך עני. כיון דבחייה א"א לבדוק, ומכ"ש בדאיכא ספק אם הגיע לחלל, וא"א לבדוק, דיש להקל (דע"ת נ"א ג').

פרה באה מבחוץ והיה שותת דם ממקום קרע שבבטן כרוחב ב' אצבעות, ואיש בקי תטר הקרע ואמר שראה שאינו מגיע לחלל, וילדה קטנה העידה, ששכינו עשה כן בסכין, יש להתיר הפרה. והילדה אינה נאמנת, והוי כספק על, שמא לא הגיע לחלל, ואף בודאי ע"י סכין, יש להתיר (טוטויד ב' קס"ב). ונדאה דגם אם היה התוסף אומן עכו"ם, יש להקל (דע"ת נ"א ג').

תולעים הנמצאים בחלל הגוף סביב בני מעיים כר, אם אין שום נקב או ריעותא, אין לחוש. (ודע אמת ב' י"ד). אם נמצא תולעת חי בחלל הגוף, יש להקל. ואין זה דומה למחט בחלל הגוף. ובפרט אם נשתתה העוף לאח"ש, שיש לתלות שאח"כ נתהוה (טוטויד ב' ח').

תולעים הנמצאים בעופות על בני מעיים, שהם גדולים במשך רביע אמה בקרוב, ודקים כחוט השערה, ועל הבני מעיים לא ניכר שום ריעותא, אין בזה שום חשש (ש"מ, א', ב', קצ"ג).

נקב ספק קוץ, ספק חולי, אם העור והבשר שבחוץ שלמים, יש להקל בהפ"מ (פמ"ג נ"א ב'). ויש להתיר בהפ"מ אפי' אם נאבד העור והבשר, וא"י אם היה ריעותא או לא (מק"מ נ"א). ניקב העור בבהמה אצל הצלעות בסוס, והכשר היה דבוק למעי כנגדו. ולאח"ש חתך הבשר מן המעי, והיה המעי שלם ויפה מכל צד, ולא נראה שום ריעותא, והנקב היה ניכר בה זה יותר משנה. וספק אם הוא מחמת חולי או מחמת קוץ. כיון דחיתה הבהמה יב"ה, יש לסמוך להקל בהפ"מ, אפי' בניד שהמעי נסרכה להנקב (מים חיים).

נתחב קוץ בפנינו, ומיד נמצא כגון ענף אילן חר, שנתחב בדוסן הבהמה, וחזר ונשלף משם, אף בנמצא בלב נקב שאינו מפולש, יש להקל (דע"ת נ"א ט"ז). שריוט, והיא עגולים של עופות, דינם כקוץ או מחט. אף אם הם גדולים כמו קטניות, יש להקל (שו"ת ש"ב יעקב כ"ה).

נמצא כפתור בחלל הגוף של עוף, ומצא בתוכו כמין נתר דק, אין להקל, שהוא דוקם ביצה מקולקלת, אלא חיישינן דלמא בא כך דרך החשט (ד"ק ג'). וי"א להקל בזה ולתלות שנתהוה מכיזים קרושים, ונשתנו ע"י יוכש, אם לא שניכר בבירור שהוא נייר, או יש להקל (דע"ת נ"א ז').

נכנס קנה רחב דרך הדוסן, גם בנשתתה יותר מג' ימים קודם שחיטה, יש להקל, ע"י בדיקת אברים הפנימיים, ואם נמצא נקב רחב בסנים, ויש לתלות שנעשה ע"י דבר רחב, אין להחזיק ריעותא אף כשזה הדבר רחב יש לו חוד בראשו (דע"ת נ"א ז').

פרח חולבת שנקבוח בצלעותיה ע"י קנה מחמת חולי להוציא ממנו אורד לרפואתו, והנקב הגיע עד לחלל, וכנראה שהקנה הוא בשוה עם דופן הבשר מבפנים, ולא נכנס

הקנה בעומק חלל הגוף כלל, יש להחמיר ולאסור החלב והחמאה. ואם נשחטה הותרה לאכול הבשר (ש"מ ג' ק"י). נוצות הנמצא בחלל הגוף, יש להתיר (צמח צדק).

כל החומרות בכריכת מסלית, דחיישין שמא יתיר המסלית, הוא רק כשכרך בדרך מקרה וארעי. מסלית אבל אם כרך המסלית וחוסין על מנת שלא ליסלן משם, ושלא לנתקן ממקומן, הו"ל ממש כעין הקתא, ודינן כקתא, ואין לחוש. וזה דוקא בכריכת מסלית וחוסין, אבל אם מכסה מקום הפגימה בשעוה, אין להקל לכתחילה, דהוי ליה ככריכת מסלית ע"מ ליסול, דאסור לכתחילה (ד"ק ג').

שוחט ביו"ט, והניח מסלית על הפגימה, אין להסיר המסלית לאח"ש ביר"ט, כדי להציל הסכין מחלודה, אלא אם אין בעיר סכין אחרת (ד"ק ו').

מסלית לא בעינן שיהיה עב, שלא יוכל לעבור עליו, אלא אף אם קשר חו"ט א' להכיר שיהיה לעיניו שיזכור ע"י המסלית להזהיר, סגי (תב"ש ו' ה').

מים בראש גלגולת שנמצא שם מעט מים לאחר שהוציא המת, אם המח שלם בכל צדדיו, כשר (ס"ו, ל"א). וי"א, דאם נמצא מים בין הקרום להגלגולת, אע"פ שהמח שלם, סרפה (ש"ך, ל"א). הש"ך אינו חולק על הס"ו. ומה שמסריף בנמצא מים בין הקרום לגלגולת, הוא רק בחסר מהמח קצת. ולענין דינא, בין לס"ו ובין לש"ך הוא כך. מים גרידא בלא שלחופית, אם לא נחסר מהמח, כשר אף בנמצא בתוך הקרום, וכ"ש על הקרום, דהיינו בין קרום לגלגולת. ובנחסר, בנמצא תוך הקרום, כשר היכא דהמח מקיף. אבל בנמצא על הקרום, סרפה אף שהמח מקיף החסרון. דמ"מ המים ודאי באו ממעט המח שנחסר, ואי"כ כבר נתגלה לקרום.

אבל בשלחופית, בין תוך הקרום, בין על הקרום, סרפה, אפי"ו אם המח שלם, לבו"ש י"א). ובמקום הפ"מ, או לכבוד שבת יש לסמוך על המקילין בזה (כנה"ג ל"א כ"א. דע"ת ל"א י'). וי"א דגם בשלחופית יש להקל בה"מ (ד"ק ל"א ד'). ואף הלב"ש לא מסריף בשלחופית, רק בנמצא סמוך לקרום עליו או תחתיו, אבל בנמצא באמצע המח ומוקף ממח, ודאי גם בשלחופית כשר (מנה"ז כ' ה').

ומה שכי' הלב"ש, דאם חסר מהמח, אף אם המח מקיף החסרון, אם נמצא המים בין קרום לגלגולת, אין להקל, משום דאמרינן דהמים בודאי בא מהמעט מח שנחסר. לשיטת הרדב"ז דמים זכים וצלולים אינם באים ממיחוי הדם, נהי דאין להקל אם חסר מהמח ונמצא בו מים אפילו בזכים, מ"מ עכ"פ אם נמצא המים זכים בין קרום לגלגולת, או בין קרום לקרום, והמח מקיף החסרון, יש להקל. דאין המים זכים מעידים על החסרון שהוא ע"י המים. וכן בספק אם חסר מהמח או לאו, אם המים זכים וצלולים, יש להקל. כיון דאינם מעידים על מיחוי הדם, אין להחמיר כלל, ואף במים עכורים צ"ע אם יש להסריף בזה, שמהר"ק משמע להקל גם בכה"ג (דע"ת ל"א ו').

מים בראש בעוף, י"א דאין להתיר אף ע"י בדיקת הראש והמח. כי רק בבהמה מתירין כה"ג (ב"ל ל"א ז'), ואם נמצא ריעותא בעוף שמונעת בראשה, מה שנקרא שווינדיל, אין לה שום תקנה (טוס"ד ב' ה') וי"א דגם בעוף בקיין בבדיקה (דע"ת ל"א י"ז).

לפעמים נמצא מעט מים בראש, ונקרא גליד וואסער. והוא תמצית אבר המח, והמים נמשכים ועבים מעט ואין בזה ריעותא כלל (שו"ת בית שלמה מ"א; ד"ק ל"א י"ג). ואם נמצא מעט מוצר מים ממש, איזה סיפות בערך חצי לון. שנראה שכיוצא בזה בחוט השדרה, לא היה נכסף ונופל, ויש גם ספק שמא היה המח מקיף, יש להקל (דע"ת ל"א ז').

ספק אם חמח מקיף חמים או לאו, יש להקל משום ס"ס. רמים במח הוא פלוגתא דרבנותא (מחזיק ברכה ה') ואין להקל רק בנמצא מים זכים וצלולים או דם צלול או כמה

גזנים מעורבים, דאין לחוש למיחוי המח. אבל במים עבים ועכורים, או מעורבים במיחוי עב ורקבון, ניכר שהוא ממח (דע"ת ל"א ה'). וכל זה הוא כשנמצא חסרון גם במח במקום המסופק אם היה המח מקיף, אבל אם לא נחסר מהמח כלל, יש להקל משום ס"ס (ד"ק ל"א ג'; מק"מ ו'). ואם אותן שפתחו הגלגולת אמרו שראו שנשפך ממנו מים, ואינו יודע מאיזה מקום, יש להתיר משום ס"ס. שמא היה המים בגלגולת חוץ לקרום, דמותר כשהמח שלם, ואת"ל מהמח יצאו, שמא לא היה מגולה לקרום (שם).

מלחו בשר מכסה כבשים ביחד, ואח"כ נמצא מים בראש כבש א', וספק מח מקיף או לא. ונודע הספק אחר מליחה, יש להקל גם בהפסד קצת בקליפה. ואם לא

קלטו ובשלו כך, כשר אם לא נודע מקום הקליפה. וגם בנודע הספק קודם שנתערב ברוב, יש להקל. ואם נמלח עם בשר שאינו מינו, יש להקל בה"מ וסע"מ. וגם הבשר שאינו מינו מותר ע"י קליפה, ואם יבשלו כך, יש

להקל. ואם נמלח עם בשר, מינו ושאינו מינו יחד, יש להתיר מינו במינו גם בלא הפ"מ. והמקיל להתיר גם שא"מ בה"מ בלבד יש לו מה לסמוך (דע"ת ל"א ח').

בדיקת הראש אם יש בו ט"ם, יש אומרים שלא לסתות הראש בחודש תמוז מן הדקות, משום דשכח בהם מים, וא"א ליוהר בפתיחתן אם יהיו מכוסים אם לאו. לכך סומכים ארובא (בה"י), וי"א להיפך, דהרוצה להתמיד, יבדוק בחודש תמוז, אבל בשאר ימות השנה, אין צריך לחוש כל זמן שלא פתח הראש. אמנם כשפתח הראש אסור לו להעלים עין מלראות, אם אין בו מים (תבוי"ש ל"א). וכל ירא שמים יחמיר על עצמו לכתחילה לסתות הראש בחודש תמוז ולבדוק; אך בדיעבד כשלא בדק, אין חשש (ש"ע הרב ל"א ו').

כבש המנענעת בראשה, אין להתיר אם לא בדק. דכיון שהיה בת ריעותא, יצתה זו הבהמה מן הרוב (פ"מ ל"א ג' וה'). ובדיעבד כשלא בדק בה"מ יש להקל (הגרע"א; שלחן גבוה, י"ז).

יש מיני עופות, שאינם יכולים לעמוד על רגליהם, וכשעומד מסבב בראשו ונופל, יש לאסרו, דחיישינן לט"ם בראש (בית אברהם ל"ב ס"ז).

לפעמים מחזיק העוף ראשו לאחוריו בעיקום, והולך ואוכל כן, ואין מחזירו כלל. בדקתי כמה פעמים, ולא נמצא מים בראש והכשרתי. ואף שנכון לבדוק

לכתחילה, מ"מ אם נאכד בלא בדיקה, יש להתיר (דע"ת ל"א י"ח).

נמצא מים בראש ולא נבדק, אם היה באופן האיסור, יש להתיר, משום דהוי ט"ס (עיקרי הד"ט). חלב מבהמה המנענעת בראשה, יש לאסור (שבוי"ג י"ח). ליחה היוצא מן הקרן, לכתחילה צריך לבדוק. אבל בדיעבד בלא בדק, יש להקל (דע"ת ל"א ס"ז).

תולע שנמצא בחוטם הבהמה, אם הוא בפיו לצד חוץ, צריך לבדוק הקדומים. ואם בצד פנים, אי"צ לבדוק (דע"ת ל"א כ"ו).

מיעוט המצוי, עיין טרפות ד"ה ומיעוט המצוי.

צריך השו"ב להסתכל בבהמה שמזמנין לו לשחוט, אם היא מסוכנת או לאו. כדי לידע לתת דעתו מסוכנת על הדינים ששייך למסוכנת. ואם לא נודע שהיא מסוכנת, אע"פ שאמר אח"כ שראה כל הסימנים הצריכים לפירכוס, אינו נאמן (כנה"ג ד; פמ"ג י"ז ג').

עוף שנשבר הגף או הרגל במקום שהיא כשרה, צריך פירכוס. ובדיעבד כשלא בדק, יש להקל (דע"ת י"ז י').

עוף נפוח והעור רחוק מהבשר, העוף בודאי חולה, וצריך פירכוס (חמו"ד מליחה ל"ז). ואם מעמידין אותה ועומדת, יש להקל בלא פירכוס (דע"ת י"ז ס"ז). מעי העוף

שיוצא לחוץ ולא החזירו, גם להמקילין יש לחוש למסוכנת, וצריכה פירכוס (שם ס"ו). ומסוכנת היא לאו דוקא ע"י חולאת, אלא אף כשאינה יכולה לעמוד מחמת שאכלת מאכל תגורם לה. כגון שאכלת מלח, ה"ז כמו ע"י חולי (ד"ק י"ז א').

בתמה שלא היתה שוכבת, רק עומדת על רגליה. אם היא חולה כ"כ עד שאינה יכולה לזוז ממקומה, ה"ז מסוכנת, וצריכה פירכוס כדינא (מנה"ו ט' ח').

לא עמדה מעצמה רק העמידוה אחרים, והלכה אח"כ הלוחך יפה ד' אמות, יש להקל כדברי הש"ך רק בה"מ (דע"ת י"ז ב'). מסוכנת אין לברך על שחיטתה, דאין להכניס עצמו בספק

ברכה לבטלה, אך ישחוס בהמה אחרת עמה (פמ"ג י"ז ב').

שו"ב אמר שלא ראה פירכוס בעוף, והאשה אמרת שפשטה וחשיב. האשה נאמנת, דלא הוי הכחשה, דלא ראינו של השוחט, אינו ראה (שו"מ ה' כ"א). בעוף, כיון דלא

אתפרש לן בהדיה במה שנקראת מסוכן להצריך פירכוס, ע"כ יש להתמיד בעוף, יותר מבהמה. דדוקא בבהמה הוי העמדה סימן שאינה מסוכנת משום דכבידה היא. משא"כ העוף הקל, אף כשעמד לא הוי סימן שאינו מסוכן. וגם י"ל דעוף, משום דחיותה מועט, הוא בקל מסוכנת למות יותר מבהמה. ע"כ כל שרואין שהיא חולה ואינו הולך כשאר עופות, אף שעמדה מעצמה לא מהני, וצריך פירכוס (שמ"ח י"ז).

וי"א דהסברה היא איסכא, דאורבא, דכיון דבעוף מהני פירכוס קל, משום דחיותה מועטת גם פירכוס קל, מורה שיש בה עדיין חיות, כמו כן י"ל ק"ו, דאם בבהמה שחיותה רב, מהני עמדה, מכ"ש עוף, אם יש בה כח דיכולה לעמוד מעצמה, דהוי בחזקת בריא, ומבואר בספר כלבו דמהני העמדה גם בעוף כו' (דע"ת י"ז ג').

וכשרואין בעוף שאר שינויים, כגון מיאוס באוכל, או הקאה, ושאר תנועות שרגיל להיות ע"י חולשה, ג"כ צריכים פירכוס. דכל זה הוא בכלל מסוכנת (ד"ק י"ז ה'). לנהוג בחסידות שלא לאכול ממסוכנת, מותר לכל אחד מישראל, אפי' מי שאינו נוהג בשאר פרישות.

בית דלתי תשובה שמואל קכח

מסמום, עיין ניטול ד"ה הא דאמרינן דמסמוס כ"ו.

מנהג כל מקום שהפוסקים רגילין להחמיר אפי' שלא כהלכה, אני אומר כך הנהיגו חכמי המקום, ואסור לעבור על דבריהם, עד שנדע שטעו ממש בהוראה (פרי"ח רשי ל"ט).

כשיש מנהג בעיר, ע"פ חכם העיר להחמיר או להקל, ואח"כ מת החכם ההוא, ובא חכם אחר ואומר לנהוג להיפך, יכול לסמוך על החכם השני הן להקל, והן להחמיר (ש"ך חו"מ סי' כ"ה כ"ז).

מנהג לא מיקרי אלא אם בכחנת מכיון קבלו עליהם כן, ודעתם היה לנהוג כן לעולם. אבל כשנהגו כן רק במקרה או לסיבה מה, כי באופן זה לא נקרא מנהג (מהרשדים מ"י).

מפרקת חתך הסימנים עם המפרקת ביונים, ולא הומין הסימנים, יש להטריף אף בדיעבד מדינא. דהויל ספק מה נשחט תחילה (שמ"ח כ"א ח'). ובשעת הדחק והפי"מ, יש להקל בדיעבד (נחפה בכסף כ"א).

היה שוחט וחתך כל המפרקת במדינותינו נוהגין להטריף בכל זה (שמ"ח כ"ד). וחומרא יתירא הוא, ולא נתגינן ה"ב (כנה"ג י"ז). והעיקר כדעת הש"ך דיש להתיר אף בבהמה בהפי"מ. ובעוף יש להקל אף כלא הפי"מ. ומי"מ בל ההיתרים הג"ל הוא רק אם תפס הסימנים בשעת שחיטה באופן שהוא יודע ששחט הסימנים קודם המפרקת. דאל"כ איכא חשש שהייה (דע"ת כ"ד ד'). והרגיל בכך, יש להעבירו, דודאי לכתחילה אסור, משום שמבליע דם באברים (שו"ת השיב משה).

מפרקת עקום, עיין חשט ד"ה עוף הבא לפנינו במפרקת עקום.

שחט בתורבץ החשט או למטה מתחילת בנמי"ע, שחיטתו פסולה (מחבר ב"י כ"י). יש אומרים **מקום השחיטה** דלא הוי פסול רק מדר', דמ"ה כל החשט מקום שחיטה, וחכמים נתנו בו שיעור (דע"ת סי' ב'). ויש אומרים דהוא הלל"מ (שמ"ח ד"ש סי' כ"ז).

יש להקל אף לכתחילה להחזיר הסימנים לצדדין ולשחטם (פרי"ח כ"י ח'). ועיקר לדינא בדעת המחבר, לכתחילה יש לשחוט בפנים הצואר באמצע (שמ"ח כ"ז). והיכא דא"א לשחוט באמצע הצואר, כגון שהמחזיק הבע"ח עקם קצת הראש לצדדין, ומפני זה באו הסימנים מן הצד. או שיש איזה גרד יבש בתחתית הגרון, והתכרח לשחוט מן הצד, או אף לכתחילה יש לסמוך על הפרי"ח הג"ל (מנה"ז עשרון י"א).

חתחיל לשחוט במקום א', ועיי' תנועות ומידכוס הבע"ח. נדחף ידו קצת ממקום זה למקום אחר למעלה או למטה, אם עדיין לא חתך ב"א העור בעוף, או מקצת העור בבהמה,

שבאופן זה אפשר הוא שלא יגביה סכיננו כלל, רק שנדחף הסכין ממקום למקום, עיי' שחיטה וגרירה על העור ממש, בלי שום הגבהה אף ב"ש. וגם שלא שוה בדי שהייה בלי עסק הגרירה, ושחט במקום ה"ב כהוגן, שחיטתו כשרה אפי' בעוף. אבל אם ירד קצת בחתיכתו לעומק העור עד סמוך לסימנים, דבזה א"א שידחוף הסכין עיי' גרירה לחוד, אם לא שיגביה קצת להסכין לעלות משם. בזה נ"ל, דאף אם אמר השוחט ברי לי שלא שהיית כלל, יש להטריף. דודאי שהה ב"ש (מנה"ז י"ג).

שחט עוף, ולאחר השחיטה נמצא בעור הצואר, עוד חתך אחר, אצל החתך ביה"ש, ולא ידע מתי עשה אם לפני השחיטה או לאחר גמר השחיטה, יש לאסור בזה (ד"ק ב"א ג' מהרש"ק).

אם לפי אומנות השוחט, יש אומדנא שנעשה ההגבהה אחר גמר שחיטה, שעיי' נדנוד הבע"ח דלאח"ש נעשה אח"כ חתך למעלה בעור, אף שלא ראה השו"ב בעיניו שנעשה זה החתך, או מ"מ, כיון שעד זה ראה שלא נעשה שם שום חיתוך כל דהו חוץ למקום השחיטה, מהני בזה האומדנא, ואין שום חשש בזה (ד"ק ב"ג ה').

מי שמעקם החתך בשעת שחיטה, כדי שיכול לראות הסימנים בטוב, ולקיים בזה מצות שחיטה מסודעת, זה איסור גמור הוא. משום שיכול לבוא עיי' זה לידי

שהייה גמורה. ועוד, שעושה הספל לעיקר, דשחיטה מסודעת לא בעינן כלל (מנה"ז כלל מ"ג ח' ח').

מראות בריאה של עוף, פוסלין כמו בבהמה. רק שא"צ לבדוק אחריהם בעוף (שמ"ח מראות חריאה. ל"ח י"ט) מיהו שכיח בעופות צדידת דם, ונדאה אדום או שחור, והוא בא מבית השחיטה, ואין זה צריך בדיקה (לבו"ש בהגה שם).

מראית הריאה יש להרגיש ביד הבדוק אם הוא מומחה. כי הוא משתנה משאר מקום הריאה, לחום או לקור. או חלקה כמו ריד או מגובה, ואז מוציא הריאה לראות (ש"מ סוף ל"ח). ויש ד' סימנים להרגיש חמראות בפנים. א) שמקום המראה קר. ב) שאינו חלק בשאר ריאה, רק מסתבך באצבע. ג) שקשה קצת משאר הריאה. ד) שהוא נסוח יותר משאר הריאה (מטה יוסף ב' ל"ז). ואין לסמוך ע"ז רק צריך להוציאה, ולהסתכל בה מבל צד. אך אם נאבדה הריאה בשונג קודם שהספיק לבדוק בחוץ אחר מראות, יש להקל. דהוי בעין סי"ט, ספק שמא לא היה בה מראה כלל. ושמא כשרה (רא"פ ל"ח ס"ב).

אודם בריאה של עוף, ויש בה ביצים קרושים כנגד המראה האדומה, טרטה, כמו במכה בדופן כנגדה. כי גם ביצים קרושים גודמין קלקול להריאה, כמו מכה (ד"ק ל"ח י"א).

מרה שנמצא הכיס ריק מבלי שום מים המרים, כשר (אוהל מועד). וצריך לנפות הכיס, לראות אם אין בה נקב (פרי"ח). וכשראה שהכיס שלימה, סגי בדיעבד אפי' כשלא נפחה (יד אפרים) ואם יש לתלות, דאפי' אם נמצא שם נקב אינו מחיים רק שנעשה ע"י משמוש היד, אפי' לכחילה אין צריך נפחה (ח"א י"ז כ"ט).

מרה נפוחה הרבה, ועי"ז מתים הרבה בהמות, יש לאסור. דאין אנו בקיאי'ן בכשר שהרוסא גורדו, וכיון שהכיס נפוח, הוי כניקב וטרפה (בינת אדם או"ה כ"ג). ואין להחמיר בזה אפי' רואין שיש בו חשש מיסמוס, אבל אם אינו נמוח במשמוש היד, כשר. ואם יש דבר בבהמות, יש לאסור (דע"ת מ"ב י').

מרה נפוחה וגדולה, ומליאה ליחה. ונשתנה מראיתה, היא מין חולאת. וכשנתמלאה הרבה, נפקע הכיס של המרה, ומחה, ע"כ יש להטריף (שוי"מ ג' ק"ט).

מרה הכולט מכין הצלעות לחוץ בין עור לבשר, ונמצא המרה שלימה. ונפחה המרה ולא נמצא בה נקב כלל, יש להכשיר (צ"צ ט'). הכל תלוי אם העור מלמעלה הוא שלם.

הוא כשר. ואם ניקב טרפה (פרי"ח מ"ב ג'). ובהפ"מ יש להחיר (מק"מ מ"ב ד'). וכשנחתכה המרח ע"י הפשטת הבהמה וא"א לבדקה, בה"מ יש להקל (דע"ת מ"ב ג').

מרה של אוזא שנתייבש הכיס והליחה שבתוכה, עד שנפרכת בצפורן, יש להטריף (שלתן גבוה מ"ב א'). דכל אבר שניקבתו פוסל, ה"ה אם נחמסמס פוסל. והכא

אין לך נתמסמס גדול מזה (שם). ויש מחלקין בזה, דאם טועמין בכבד טעם מר, יש להכשיר (תורח זבת, מערכת ט' ע'). ויש משיגי'ן ואומרי'ן, דהשיג מטעם נקיבת כיס המרה אוסר, ובוה ודאי לא מהני טעימת הכבד. וכמ"ש הפ"מ בשם הבה"ג, ומעולם לא נחלק אדם בזה. ולא נחלקו האחרונים, אלא בחסרה המרה אי מהני טעימת הכבד, אבל לא בניקבה (דרי"ת מ"ב י"ד). וי"ל שהשיג מטריף מטעם נתמסמס, שנחשב כחסרה (ג"ל).

מרה שעורה עב, ובתוכה ליחה לבנת, ואינה מר, טרפה (פ"מ"ג מ"ב ב'). ומהני בזה טעימת הכבד (מק"מ). כבד עוף שלא נמצא בה מרה, וטעמו בכבד ולא

נמצא בו טעם מר, אבל טעמו בקרקבו, והיה מר, יש להכשיר מטעם ס"ס (בני חייא; מחזיק ברכה י"ט). מוצצין בכבד, ואם טועם טעם מר כשר, כשאינו טועם ע"י לחיכה (בינת אדם או"ה כ"ה; דע"ת מ"ב ה').

כבד שנאכד קודם הטעימה, אין למחות ביד מי שרוצה להקל בענין זה. כיון שיש לו עמודים גדולים להשען עליהם (דברי מנחם ס"י נ"ה, מובא בדרי"ת ס"י מ"ב).

בטעימת הכבד יכולין לסמוך על טעימת נשים (מחזיק ברכה ל'). מרה שנמצא בתורים ובני יונה (מיני עופות שאין להם מרה) וניקבה, יש להכשיר (חפ"ת למשה מ"ב).

(ג)

ניטול כל אבר שאין הטרפות מחמת עצמו, לא אמרינן ביה יתיר כניטול, דתרי רואין לא אמרינן (ש"ת משאת בנימין ס"א) וי"א דאף בכה"ג אמרינן יתיר כניטול (פ"מ"ג מ"א ד').

הא דאמרינן בכל מקום דמסמס הבשר ונימוק הוי כניטול, לא הוי אלא כשהטרפות הוא מצד עצמו. אבל היכא דאינה מצד עצמו, לא אמרינן כן (סוסי"ד ב' ד').

עובדא שאירע שנוולד שני אפרוחים תאומים, שהיו דבוקים מן הצד, והיה ממש ב' תרנגולים, ב' ראשים, ב' צוארים, וד' רגלים. וכל אי אכל בפיו.

אם יש לאסרם מטעם יחיד כניטול, הדבר תלוי בראות עיני המורה. שאם רואים שהם ב' בריות בפ"ע, רק שנדבקו זל"ז, י"ל דלא שייך בזה דין יתיר כניטול. דזה נאמר רק בבריה א', יתרת אבר, ולא בבי בריות שנתחברו. והמובחן בזה לראות, אם הם ב' בריות הוא כך, שישחטו מקודם אי מהם, ואם השני ישאב סי, אז יוכל לשחוט גם השני, ושניהם כשרים. ועוד יש לראות אם הם דבוקים במקום שאם נפרד שם החיבור לא היה נטרף, יש להכשיר שניהם (ש"ת דברי מרדכי ק"ו; דרי"ת ג' ט"ז).

ניטול בידים אסור. לכן אסור לקצבים לשחוט בעצמם לצורך נכרי, ולגבל בידים. כי עוברים אדאורייתא ואדובנן. ומה"ס צריך להזהיר לשוי"ב בעת ששוחטין עבור נכרי, שיהיה הסכין יפה כמו

לאכילת ישראל (ב"ח או"ה ס"י תקמ"א; מנח"י כ"ח ק"כ).

נפחתת הריאה. עיין ריאה.

נשחטה הותרה לא אמרינן נשחטה הותרה, רק במקום שיכולים לתלות שנעשה אחר השחיטה. אבל במקום שאין יכולין לתלות לאחר שחיטה, אם לא בדקוהו, הוי כספק טרפה (רמ"א ג' א').

עכ"פ אם הבע"ח שנמצא בו הריעותא היה טפי מבן י"ב חודש, או שטענה והטילה ביצים, יש לסמוך להקל בשעת חזק בצירוף עוד איזה סניף (גדרי"ה כללים סוף הל' שחיטה, ובסוף ל"ט; מק"מ ג').

בית דלתי תשובה שמואל קכט

נשחטת חותרת לא אמרין, בגולד הריעותא מחיים. זה דוקא אם נולד הריעותא בזה האבר שהוא נטרף, אבל אם נולד הריעותא באבר אחר, לא מחוקינן איסורא מאבר לאבר. ובאותה האבר שלא נולד בה הריעותא מחיים, אמרין שהוא בחזקת כשרות. כגון הגף סמוך לגוף, דהחשש הוא משום נקיבת הריאה, אמרין דלא מחוקינן הריאה נקובה בשביל הריעותא שבגף. ולכן מחוקינן בספק נשבר מחיים וכדי (טוטרד ב' ר"ח).

(ס)

סירכא הסימן להכיר בחיי הבהמה אם יש לה סירכא בריאה, לראות ולעיין בעיני הבהמה, אם יש לה כמו מראית בועה בעיניה, אותה הבהמה בודאי סרוכה היא. ואם העין של הבהמה צלול וברור, הבהמה

טהורה. מפני שכל חולי הגוף, הם ניכרים במראות עין (יד דוד ר').

סירכא כסדרן שעברה ע"י קליפה הנהוג בזה"ו, ובצבצה תחתיה, יש להקל (לבו"ש ל"ט קמ"ו).
סירכא דבוקה שנמצאת בחתיכת ריאה תלושה שנחלשה מהריאה בשוגג ע"י משמוש ידה דטבחא. ולאחר מיעוץ ומשמוש עברה הסירכא, וידוע בודאי שאותו הקרע נעשה לאחר שחיטה. אף שכל סירכא העוברת ע"י מיעו"מ צריכין לנסוח, והכא א"א לבדוק וודאי יבצבץ, לכן יש להתיר במקום הפ"מ (גבעת שאל סי' ס"ט).

דלדולים הנמצאים בריאה כעין סירכות. אם אינם סרוכים למקום אחר, כשר, ונקראים דלדולי הריאה, אבל אם הם סרוכים למקום אחר, הוי סירכא (לבו"ש ל"ט קל"ו). וי"א שדלדול

כשר, אף כשהיא דבוקה למקום אחר (תורת יקותיאל ל"ט ד').

אם קלף להדלדולים כדרך הסירכות, אף שהוא בחזקת יד קצת, יש להכשיר בה"מ אפי' כשיוצאין מריעותא גדולה, ולומר דאפי' ריעותא כ"ד לא הוי (מנח"י קו"א י"ד). הסימן של הדלדולים הוא, שהן קצת אדומים ביותר (מנה"ו ל"א), ואף אם הדלדולים עולים בנפוחות, כשר, דהכי רבתייהו. אך זה דוקא אם הם בחוד ממש (ד"ק ל"ט ס"ד). ואם קלף הדלדולים בכח ובצבץ, יש להכשיר. ואף אם יצא זיעת דם יש להכשיר בה"מ וצורך גדול אף בספק בכה, כי הוא שכיח טובא, דכמה פעמים כשקולפין הדלדול גם בקלות הוא מבצבץ או יוצא אודם (ד"ק ש"ס), לא שייך דין דלדולים, אלא כשעומד בחוד השיפולי ממש. מיהו דרכם להתפשט גם להצדדים קצת (ש"ס).
סירכא תלויה, אפי' אם היא דבוקה היטב בריאה, ואינו עוברת ע"י מיעו"מ, אין לאסור (לבו"ש ל"ט צ"ו).
סירכא תלויה שיוצאת ממנו דם, יש להחמיר (מנה"ו ל"א ב'). ונראה דבמומחה

יודע ומכיר שאינו סירכא, יש להקל (מנח"י ט' כ"ט).

דלדולים הנמצאים בשיפולי הריאה, אם הם כמראה דלדולים הניכרים לבקיאם, אף שהם נסרכו למקום אחר, הוי ג"כ דלדולים. ונ"מ לדינא, שאפי' אם אחר שנקלף הדלדול יצא מהריאה כמה

טיפות דם יש להכשיר. כיון שדרך הוא למצוא בדלדולים טיפות דמים (צמח צדק).

סירכא בכסדרן שעולה בנפיחה יש להסריף (שמ"ח ל"ט ט'). ויש מכשירין (לבו"ש ל"ט ק"א; דע"ת ל"ט).
שפיגעלעך הנמצאים על הריאה. דהיינו כעין אבעבועות מלאות זיו ומסיקים נוגה, יש להכשיר בזה דוח בא ע"י הפשטת ליחה, וקרומ הריאה שחחיתה הוא שלם ויפה (עצי לבונה ל"ה).

ואם רואה שהשפיגעלעך מתגמחים עם נפיחת הריאה, טרפה. אך אם יש לתלות בחזק הנפיחה, צ"ע (מנחת יוסף ל"ט ט'). ואם יש לתלות שהגביהו הבלעזליך הללו מחמת חזק הנפיחה, עם קרומי הריאה, יש להקל (טוטרד ב' פ"ח).

סירכא דבוקה ג"כ מחני מיעוץ, ומכשירין במדינותינו כל שנפרד בנחת (שמ"ח ל"ט ל"ז). וי"א שאין שום היתר למעך בדבוק בלי סירכא (לבו"ש ל"ט קמ"א).

ולמנהגיני שמתדין בקליפה, כל סירכא, נראה דגם הלב"ש מודה דמהני הפרדה בנחת בדיבוק (מנח"י י"ב). נחגו שלא למעך ולהסיר בנקל רק באמצע הסירכא. והדלדולים שנשארו מושכין בחזק, ואם אירע שבצבץ תחת הדלדולים, הורה הג' הק' רבן של ישראל מברדיטשיב וצ"ל להתיר

ולחלות הבצבוץ במשמוש יד הטבח. וכי שבן הוא דעת רבינו הק' מריה דוב בער ממעודיטש ולה"ה (ש"ע הרב תשובה י"ב). וכן נוהגין אף בזמנינו שמסירין הסירכא ע"י קילוף, אם בצבץ להלאה משטח עובי הסירכא, יש לתלות שמחמת חזק הקליפה נעשה זאת (דעת הובח ב' י'). היכא שיש בלא"ה צד קולא בזה, כגון שלא היה שלכ"ס ממש, כגון סירכא לדופן במיצר החזה באופן דכשר מדין השי"ס. וכן סירכא לשומן. אבל בסירכא שלא כסדרן במש, אין להקל בזה (דע"ת ל"ט ס"ח).

בדק פעם א' בפושרין, ולא בצבצה. ואח"כ אירע שבדקו ס"ב ובצבצה, יש להקל, כי מתחילה הוחזקה בודאי שאין שם נקב ויצאה בהיתר, ותלינן שאח"כ נעשה הנקב (טוטרד ב' מ"ח).

וכן בהיפוך, שמתחילה בצבץ ואח"כ לא בצבץ, יש להכשיר (זכור לאברהם, קונטרס ג"ג). ודוקא במסופק אם בצבץ בתחילה (דע"ת, ס"ק, ס"ז).

עובדא במירכא בחוד הריאה במקום כלות בשר האונה דשביח שנשאר רק קרומי הריאה, ואין הריח נכנס בתוכו, ויצאה משם סירכא לשומן, ונקלף בקל. וטחם בדיקת פושרין או דוק, נפתח עור הריאה מגבה סמוך להחוד ע"י המשמוש וחוזק הנפיחה. והיה ספק אם היה הפסק בשיעור ב' שערות בין הנקב ובין מקום הסירכא. והיה ברור להשו"ב שנפתח עמה, והיה שלם מקודם, אבל לא היה אפשר לנפוח מקום הסירכא ע"י דביקת עורות הריאה זה בזה בלא בשר בינתים והיה הפ"ם והכשיר (דע"ת סי' ל"ו כ"ה).

סירכא שקלטה א' מחקרומין ע"י מיעוץ ומשמוש, יש מטריפין (לבו"ש; ד"ק בתרילד נ"ג). וי"ל דמי שרוצה להקל בסירכא היוצאת מנגלד, אין מוחיחין אותו (ערוגת הבושם תש"ו, ד' טוטר"ד, צ"א).

סירכא שקלפות, ובצבץ סמוך לשם. וספק אם הוא תחת הסירכא או לאו. יש לחלק בענין הסירכות, דאם לא היה שלא כסדרן ממש יש להקל (דע"ת לי"ט ס"ד).

סירכא שעברה ע"י קליפה, וסמכו עצמם להקל בזה מתורת מעשה דרייניס. אם נמצא תחת א' מהלדולים שקולף להלן משטח עיקר הסירכא, אין לדונו לתרילד, ואין להחמיר (שאלת שלום ב' קני"ו). אף בקילוף דדן יש להקל בה"מ כנאכדח בלא בדיקת פושרין אח"כ (מק"מ לי"ט קכ"ב).

יצא דם לאחר המ"ומש של הסירכא, אע"פ שלא בצבץ בבדיקת פושרין טרפה גמורה היא אפילו בהפ"ם (בית אפרים י"ט).

המנהג של קילוף סירכא בצפורן, נתיסד שלא כרצון חכמים. אעפ"כ, כיון שמנהג הזה נתפשט בדורות שלטנינו בין הבודקים, ולא מצאו אנשי חיל את ידיהם לבטל זה המנהג, ואמרו הנח להם כו'. ע"כ מקילין בזה וסומכין על הקילוף. והרב הג' מו"ד הרי" סענדער ז"ל מסאטעניב, אמר שיש להמנהג סמך מדין קרום דרייניס (פרי"ת לי"ט קכ"ו; לבו"ש בתש"י סוף לי"ט). הנח להם לישראל, אם אינם נביאים כני נביאים הם. ומסתמא קבלו חכמי האחרונים, שגם סירכא כזו אינה מחמת נקב. דסירכא גמורה לא היתה מתקלפת בנחת (דברי חיים חלק ב' סי' כ"ג).

האומנות של הקליפה היא בך. מקודם ימשמש בה בנחת עד שתהיה בעור דק. ומחמת זה תהיה נמחת ותפסיק באמצעה לשנים. ואח"כ יקלף הנשאר בנחת, מכאן ומכאן, ואח"כ יפשוט העור הזה כקורי עכביש, ויתחיל לקלוף ממקום הפתיחה בנחת ובמתון, עד שיסיר בזה כל משך עמידת הסירכא סביב בעגולה. ולפעמים צריך לקלוף אף במקום שהיא דבוקה ממש על הריאה כעין קרום בלי חלל. ותמיד יתחכם להניח כאן ולהתחיל ממקום אחר, שמשם נוחה להתקלף בנחת יותר (מנה"ז ל"ג). לפעמים נוהגין השוחטים לחלוק הסירכא לארכה לבי. ועי"ז היא מתקלפת בנקל יותר (הגהות מהרש"ל).

וחזוהרים ביותר, אינם אוכלים בשר מבחמ"ח שנמצא בה סירכא ונכשרה. במבואר בשליה הק' וז"ל: ואתם בני. הנני מצוה שלא תאכלו בשר הנכשר מהמיעוץ במקום שהיה טרפה הסירכא מצד הדין. ולא תקנו בשר מבחמ"ח עד שתדרשו את זה כו' (שליה דף ע"ד). א"שרי כו' שלא אכל ממיעוץ סירכא, ויערב ויבושם לו (כו"פ לי"ט י"ג). וע"כ מי שהוא בעל תורה לא יאכלו משום סירכא כ"א כסדרן למטה מחציין, ואף גם זאת לצורך שבת ויו"ט (פמ"ג לי"ט ל"ז). והכל הוא לפי מה שהוא אדם, דאם הוא אדם בריא, ומתרחק לגמרי מסירכא, קדוש יאמר לו. ואם לאו, עכ"פ מי שהוא בעל תורה, ומעשיו בשרים, יזהר שלא יאכל ממיעוץ שום סירכא, כ"א כסדרן למטה מחציין, ואף גם זאת לצורך שבת ויו"ט, אבל בחול לא יאכל, אח"כ מחמת הדחק (לבו"ש לי"ט קמ"ט).

מכאן משמע, דבמקום שכשר מצד הדין כלא מיעוץ, אף שאנו נוהגין למעך, אין זה אלא להחמיר. אבל פשוט הוא, דאפי' הירא אין לו להחמיר על עצמו בזה, ומותר לו לאכול אם נתמעך (בית אברהם מ"א).

זייגער או סטרונעם הנמצא בריאה, ובתחתיתה נגלד, והולבת ע"י מיעוץ ולא בצבץ, רק שבתחתיותה לא שוה לשאר הריאה, רק שנמשך מעור הריאה, אין לומר שזה נחשב קמט על

הנגלד, דקמט לא נקרא רק אם חסר מגוף הריאה. אבל מה שנראה נמוך מעט העורות זה מזה, לא נקרא קמט, ונגלד פורתא נמי אינו ריעותא ב"כ. לכן יש להכשיר בכה"ג, אך כל זה תלוי בראות עיני המורה (טוטר"ד א' ס"ו).

אם נמצא סירכא מטריפס הכבד לבית הכסות, יש לבדוק בברס, שבדאי יש שם סירכא מטריפס הכבד קוץ או מחס (רמ"א מ"א ח'). ובדיקה זו, חיובית היא ומעכבת. ודי לנו שנסמוך על הבדיקה, הואיל ורמ"א כתב שיש לבדוק, ולא החליט להסדוף. ואם אירע

שהשליך הכרס ולא בדק, אין להקל אפי' בבהמת ישראל (נו"ב סי' ס"ו). וי"א דמי' בדועבד אם ראה סירכא מטריפס לביה"כ ולא בדקו כלל אם יש שם מחס או נקב, אין להסדוף (חוט השני סי"ט). לכתחילה אין צריך לבדוק ולחפש אחר סירכות כאלו. אף שבאותן הבהמות שמטמין בפסולת הנופל משריפת הי"ש ברא או מאשליקי,

שכיה בהו טובא סירכות, והוי מיעוט המצוי. אעפ"כ אין צריך להחמיר ולבדוק אחר זה. דאין זה בכלל מיעוט המצוי (ש"מ ב' ל"ד). ויש אומרים שהשר"ב מחויב לבדוק אחר זה (סי רשמי שאלה).

ויש מחלקין, בין מקום שבחצר הכבד, שרגילים השר"ב להוליך ידם שם, שע"ז סומכים הקצבים על השר"ב ואינם בודקים, בזה יש להחמיר, וזהו ש"ב מוכרח לבדוק שם. ובמקום שאין יד השר"ב מגיע מסתמא יבדוק שם הקצב (ד"ק ח'). אם מצד ההלכה אינו מחויב לחפש אחר הסירכא שבחצר הכבד כדרך שאין בודקין אחר כל הח"י טרפות, מ"מ אין להקל בזה. ואם יכול לראות אם נסרך ואינו עושה כן, הוי כמעלים עין מן הטרפות במזיד (סוטר"ד ב' ס"א וקכ"ה).

סירכא מפרש לביה"כ, ובדקו ולא מצאו מחס, אלא שמצא נקב ולא ניקב מעליע, יש להכשיר. דכל שלא נמצא מחס תחוב, אף שיש ק"ד כנגד הסירכא, מ"מ כל שלאחר הקילוף נשאר

הבשר תחתיו שלם ויפה כשר (שו"ת מ"מ חיים; דברי חיים מ"א; צ"צ החדשות מ").

אין לשר"ב להודות בד"ן סירכא מטעם הכבד להמסס או לביה"כ, ולעשות מעשה, אלא לפני הרב שבעירו. ואם יעבור ע"ז, דינו כד"ן טבח שלא הראה סכינו לחכם (מ"א ל"ד).

ע"ן עוד מדיני סירכא, באות ב' כ"ט.

סכין של שחיטה סכין שיש בו פחות מ"ב צוארים, כיון דאין צריכים בעוף רק רוב ס"י א', אי"כ הרי יש לפי האומדנא בשיעור צואר א', כדי לשחוט ב' ס"י דבהמה, וכיון דחז"ל אמרו

השיעור דב' צוארים כבהמה, ממילא דבעוף די מה"ת בשיעור צואר א' (עדוגת ה"ש א'). ויש מקילין גם כבהמה בדיעבד בה"מ, כשאין בו רק כמלא צואר לבד (ש"ע הרב כ"ד ג').

סכין שיש סדק בחודה בעומק, ע"ן פגימת.

סכין של שחיטה שאשחו או בתו משחות בעדו, אין שום קפיא אף לכתחילה. ואפי' ע"י עכו"ם אין 'איסור, ולא עדיף מעשיית סיכה (שו"ת מור ואהלות ברכות ל').

סכין ובדיקתו, ע"ן בדיקת הסכין.

סכין שחוא חריף, מאד, יש אוסרין לשחוט בו. כי אין הצורך יכול לעבור עליו מחמת חידודו. ואף שיש אומרים שעושין כן בכונה להיות בטוחים מחשש שהיה כ"ש, יש חשש בסכנים הללו.

גם יש חשש שנכפסים תחת העור והסימנים מחמת דקות חידודם. ויש עוד ריעותא, שמוכרחין לתקן הסכין לאח"ש ע"י חיכוך שעל ה"ד, ולאחר החיכוך אין בירור אם לא היה פגימה. ע"כ טוב יותר לבחור בהסכנים

שאינם דקים כ"כ, ויהיה ממוצע בחידודו, כדי שלא יהיה דק כ"כ הרבה כ"י (ד"ק י"ח ו'). ואין להוציא דבה על שום א' מהמנהגים, כי אותן הגוהגים להקפיד בעיקר שיהא הסכין חלק היטב בכדי להנצל מאיסור פגימה כ"ש,

יש להם פוסקים על מה שיסמכו בזה. אף שע"ז אינם משגיחים כ"כ על חשש שהיה כ"ש. וגם הגוהגין בסכין מלוטשת, שחוששין בעיקר לחשש דרטה ושהיה כ"ש, ולא מקפידין במה שלא יכול הסכין להיות חלקה כ"כ,

גם הם יש להם על מה שיסמכו (ש"ע הרב, שו"ת ד'). ולדינא, אסור לשחוט בסכין שהוא חד ביותר. כיון שאינו יכול לעבור באצבעו מפני יראת החידוד

שבו. ואף בדיעבד יש לאסור כששחט בסכין כזה, כי יש לחוש שהיה פגימה דקה ולא היה יכול להרגיש (מנה"ז י' ט').

נכון לזוהר לעשות הסכין, שלא תהיה דק ביותר סמוך להחוד, דאז לא יתקלקל במהרה ע"י העור

או עצם המפרכת (מנה"ז קכ"ו).

סכין של בהמה מותר לשחוט בו ע"ף, רק באופן זה. דהיינו שיאחו הלהב באצבעו למעלה סמוך לראש הסכין, ולא יהיה במקצת הנשאר מאחיותו בראש הסכין, רק כשיעור ב' צוארים של העוף

הנשחט, ושאר הלהב לצד מטה, אם הקתא יתלה לו למטה מתח"י, וע"ז ימנע מלהכביד הסכין על הצואר, וישחוט באוחו מקצת הנשאר למעלה בראשו, ואין חשש (מנה"ז ט"ו ב').

סכין צריך להיות י"ד אצבעות, והוא רק להיודר מצוה. אבל בודאי שיכול לשחוט לכתחילה. כשיש בו ב' צוארים של הבהמה, אף כשאין בו שיעור ד' אצבעות (ע"ד השלח).

אצבע הוא רוחב אגודל (ש"מ ח'). וכל רוחב אגודל הוא כשיעור צאל. וי"ד אצבעות, הוא שיעור שבעה ושלושים סענטימטרים, פחות מילאמעטער (אחרונים).

סכין של שחיטה מותר לחתוך בו צונן ע"י הדחה (מחבר י'). ודברים חרופים כגון צנןן ושומים י"א דינו כשאר צונן (כ"ט; פ"ח). ואין לסמוך ע"י רק בה"מ (מנה"ז י' י"א). וזה דוקא

בסכין שלא יבוא לשחוט עוד בסכין זה. אבל כל שדעתו לשחוט בו עוד, אסור להשתמש בו מכל וכל, כמ"ש הרמ"א בסי' י"ח י"ד (מנה"ז י' כ"ב).

סכין כשר ששחט בו עכו"ם תרנגול, ואח"כ קנחו הסכין וחתכו בו בצלים דק דק, ובשלו באותם בצלים דגים, ולא היה בהם סי' נגד הבצלים, רק נגד הסכין. אם יש סי' בהדגים נגד הסכין, אף שאין סי' נגד

הבצלים, יש להכשיר (שו"ת בנין עולם ד').
 סכין ששוחטין בו אווזות המלעיטין, יש ליתר להחמיר, כאילו ידע שהן טרפה. כיון דשכיח בו ריעותא
 ביותר, ע"כ יש לקנה הסכין בין שחיטה לשחיטה היטב היטב (תורת זבח ב' ט').
 סכין שמושחין אותו בחלב שלא יחלוד, ויש לחוש שמא לא יקחנו יפה קודם השחיטה. ויש לומר שסומכין
 על הא שמשחיון הסכין אח"כ ולפי דברי הש"ך י' ח', דלגבי שחיטה יש להקל בהשחחה,
 וכיון שאביי אם הוא נקי, אין להחמיר (דע"ת י' י"ז).

(ט)

עגל עגל חי שנמצא בבהמה שהיתה מקשה לילד, ונחרת העכו"ם ונמצא בה עובר חי. י"א שמפני שהקשה
 בלידתה, זה מורה שאכתי לא כלו לו חדשיו להולד, וזה גרמה לה קושיתה, ואין לה היתר בשחיטת עצמו
 (דברי יעקב ע"ה). וי"א דהיכא דהבהמה היתה מקשה לילד, והוציא העובר את ידו, ואח"כ שהה הולד ו' ימים,
 דבכה"ג לכ"ע יש להקל. דכיון שכבר נעקר לצאת, גם התכריש דס"ל דלא מהני שהם ו' ימים, מ"מ בכה"ג גם
 הוא מודה שיש להקל (נאות דשא כ"ד).

עגל הנולד, וא"י אם כלו לו חדשיו, והיינו ט' חדשים לגסה, וה' לדקה, שצריכים להמתין עד ו' ימים.
 אם לא הלך הולד בכל אותן הימים אין להתיר, כ"א כשהלך ד' אמות הילוך יפה (שמ"ח ס"ו ז'). ובדיעבד
 במקום הפ"מ יש להתיר אפי' לא הלך. דתולין לומר, דמה שאינו הולך, הוא מפני חולי שלו (מנה"ז ו' י"ג).
 והיכא דאינו יודע אם היה הולד יכול להלך, כגון שנשבר היד או הרגל במקום שאינו עושה טרפה, ונשחט
 העגל, יש להקל, אף לכתחילה כשיש דוחק לבשר (דע"ת ס"ו ט"ו).

עגל ששהה ח' ימים ביד עכו"ם, וקנהו ישראל, והיה בידו עוד ח' ימים ולא הלך, יש להתיר מכמה טעמים.
 חדא כיון דגוף הדין שכי' השמ"ח דבלא הלך אסור אפי' שהה ח' ימים, אינו מוחלט. ובדיעבד יש להקל.
 ועוד דכיון ששהה י"ד ימים, י"ל דבזה כ"ע מודים דלא בעינן הפריס ע"ג קרקע. והא דהצריך הרא"ש הפריס
 ע"ג קרקע, אף בשהה ו' ימים. משום דבעינן תרתי למעליותא. וכיון ששהה ח' ימים בכפל, הוה גם תרתי
 למעליותא, ונחשב כמו ח' ימים והלך, ולכן מותר לשחטו אף לכתחילה (סו"ט"ד א' כ"ח).

עגל שידוע שלא כלו לו חדשיו, לא מהני ח' ימים, וצריך להמתין עד שיגדל, ויהיה כשאר בהמות (נקי"כ
 ט"ו ס"ו), וי"א דמהני ח' ימים (שער המלך פ' א' מהל' יו"ט; תפארת צבי ס"ז).

עגל שלא ידע שכלו לו חדשיו, שצריך להמתין ו' ימים, הוא דק מדרבנן. דמדאורייתא שרי אפי' ביום לידתו
 (תבו"ש ס"ו י"ב; גו"ב ב' י"ז). ואם חלה העגל בתוך הח' ימים, ושחטו בתוך חליו, חוששין ליה
 לנפל מדאורייתא, אפי' שפירכס (שמ"ח ס"ו). דוקא בחולי קצין גוטס, דקיי"ל דרוב גוססין למיתה, בזה י"ל דאין
 אנו בקיאים דלמא הגיע קרוב למיתה. משא"כ בחולי בעלמא אין חוששין (ספר יהושע אהע"ו צ"ז).

עגל שלא נודע אם הוא ח' ימים, שנתערב בבי' עגלים שהם בני ח' ימים, וצריך לשחוט כולם היום. ואם
 יצטרך להשהותם יהיה לו היוזק גדול וסירחה מרובה, יש להקל לשחוט כולם היום, אף דקיי"ל דבריה
 אפי' באלף לא בטיל. ובפרט בכאן דהוי דשיל"מ ג"כ, מ"מ כיון שיש לו הרבה טרחה ונוק, יש להתיר, דלא הוי
 רק ספק דרבנן (ערוגת הבושם ד'). ואין צריכין שיהיו ח' ימים מעל"ע (פמ"ג בפתיחה להל' יו"ט ב' א' י"ז;
 שו"ת רע"א קנ"ז; סו"ט"ד א' כ"ה).

וצריכין לדעת, שזה דוקא לענין דמצרפין מקצת יום הלידה ליום שלם. אבל ביום השביעי לא אמרינן
 מקצת היום ככולו. וביום זה אסור לשחוט עד הלילה (דע"ת ס"ו ל"ט).

עגל שנשחט תוך שמונה, יש אומרים להקל בדיעבד בה"מ ולצורך שבת (רח"כ ראפפארט ו'). ואין לסמוך
 על צדדי היתר שכי' הר"ח כהן הנ"ל. ואף התערובות אין להתיר, רק לענין
 הכלים (דע"ת ס"ו כ"ד). **עגל שעד ישראל** א' אומר שהוא בן ח', אפי' אם מכחישים אותו, נאמן העד המתיר
 (תפארת למשה). נכרי שאמר לישראל היום נולד לי עגל שיקנה אצלו, ואחר שמונה ימים קנה אותו הישראל,
 יש לסמוך ע"ו דבודאי לא אמר שקר. דחוש שמא ילך הישראל אצלו (נפש חיה א'). ואם אמר הנכרי, דהעגל
 הוא בן ששה, בודאי נאמן, דאם להשביח מקחו הוא מכוי, היה לו לומר דהוא בן ח' (דע"ת ס"ו ל"א). יש גותנין
 סימן שחוא בן ח' אם יש לו ח' שינים (חכמת אדם ד' י"ג).

חתך מקצת העור, או תלש נוצה ויצא דם במקום שמטריפין, אסור להשהותו חי. רק צריך להמיתה
 עור ולמכרו לנכרי (שמ"ח ב"ג י"ד). וי"א דאין להחמיר בזה כ"כ. דהא אפי' לישראל שרי בה"מ, א"כ אף
 בלא הפ"מ אין לאסור למכרו לנכרי (דע"ת כ"ג צ"ב).

נקרע העור בידו ע"י תלישה הנוצות. אם נשאר תחתיו עור דק הפרוס ע"ג הסימנים, אשר מעבר פניו נראין
 הסימנים כרואה דרך זכוכית, יש להקל בהפ"מ (דעת הוב"א; דע"ת כ"ג ל"ב).

אוואז שנמצא לאחר שחיטה, שהיה עור הצואר תפור בתפורות כמקום הסימנים. וחוט התפירה יוצא מתחת שחין הגרוד והיבש אשר עלה עליו, יש להטריף, ואף אם היה החושט לפנינו, לא מהני בדיקה, דהוי כאין המקום ידוע (דע"ת ל"ג ל').

עור הבשר נמצא תפור נגד המעינים. עיין דקין. עיקור תקף אגודל בעוף, ולא נכנסו הסימנים לפניו לאחר שהסיר אצבעו, הוי שמוטה רק בסתם כשלא בדיק אם היה שמוטה או לאו, אכל כשבדק וראה שהסימנים הם מעורים היטב, בודאי אף אם לא נכנסו הסימנים לפניו, כשר לכ"ע (ד"ק כ"ה ד'). לפעמים הסימנים יוצאין דרך פיו, וכשר (שמ"ח כ"ה א'). נמצא רצועה עגולה מהחושט על הסכין לאחר שחיטה, יש להטריף, דלא אמרו להקל דק בגרירת ולא (בחושט כ"ה שלמה כ"ד).

ב' חיתוכים בקנה, חתך א' היה בשיפוע ונחתך בו טבעת א' מהקנה לבי, וחתך הב' היה ביושר בין הטבעות, יש להטריף (ד"ק בהשמטות).

נמצא טבעת מחובר בגרירת מעט, יש להקל (טוטויד א' ל"ו), ובנמצא טבעת על הארץ, וכן בח מהטבעת, יש להחמיר (עבודת הגרשוני קכ"ב). וי"א שבנמצא ח' טבעת מהגרירת על הסכין, יש להתיר (שאלת יעב"ץ ב' קל"ז). (שמ"ח כ"ד כ"ד). כי אין שום ספק שלאחר שחיטה נעשה, שא"א לעקורה שתשחט.

עיבור דבהמה דקה לה' חודשים בחיה לא נתברר. ונראה דחיה גדולה שוה לבהמה, ויולדת לתשעה. וחיה קטנה יולדת לחמשה (ערוגת הבושם ד').

(פ)

פגימה ש"כ ששחט הרבה טלאים, ובדק הסכין לאחר שחיטה כדינא ומצאו יסה. ושהה זמן רב עד כואו לביתו, עד שבתוך הזמן הזה לקחו רבים מאנשי העיר מבשר הוה ובשלו ממנו. וכאשר בא השו"ב לביתו שת לבו פעם שנית על הסכין ומצאו פגום כפגימה רבה. והשיב די"ל דאפי שלא בה"מ כשר, וכל הטעם שכי הפוסקים להחמיר בזה, הוא רק בפגימה דקה. אבל אם נמצא פגימה רבה ואין מקום לתלות במה שלא הרגישו מתחילה כו', ודאי תלינן שמעצמה נפגמה עם עמידתו (שאלת שלום א' מ"ו). וי"א להיפך, דפגימה קטנה דאינה נרגשת לכל אדם יש מקום להקל. אבל בפגימה רבה הנרגשת לכל אדם, יש להחמיר בכ"מ (גה"ק סוף סימן י"ח).

רוב אינם מרגישים הפגימה ומיעוץ מרגישים. עיין הרגשה.

פגימה גדולה ביותר הנמצאת בסכין לאחר השחיטה, דאנן סהדי דאין דרך העור לפגום כל כי האי, בודאי תלינן כעצם המפרקת. דאע"פ שלא עשה אלא דרך הולכה והבאה, או שלא עשה במפרקת הולכה רק שנגע במפרקת, ונמצא כמפרקת חתך, ונמצא בסכין פגימה גדולה כגומא, פשיטא דתלינן כעצם המפרקת. כי משכחת לה, שכאשר הוציא הטבח הסכין מבית השחיטה, לא אומן ידו היטב והטה הסכין לצדדיו, וחקף העצם בחוד הסכין ופגמו. והמחבר דמחמיר שלא לתלות במפרקת, לא מיירי אלא בפגימה דקה, דמצינן למיתלי דבעור נפגמה זו (פרי תואר י"ח כ"ה). וכן הוא לדינא לסמוך ע"ז, וכן אני נוהג (דע"ת י"ח). וי"א שאין לסמוך ע"ז להקל, רק אם ידע בבירור שהמגע במפרקת היה בכח לפי ערך חסרון הפגם (ד"ק י"ח כ"א). וכל ההיתרים הללו, הוא רק דוקא בידע בבירור שלא היה מקום הצואר ששחט שם מלוכלך באיזה גרר יבש או טיט, דאלי"כ אסור לתלות ולהתיר אף בדרך שבירה גמורה כו' (מנה"ז י"ז ל"א).

בדק הסכין לאחר שהיטה והצניעו. ואח"כ נמצא בו פגימה, לית לן בה (מחבר י"ח). מדלא נתנו הפוסקים שיעור לדבריהם, דהיינו אם שהה הסכין זמן מה בין בדיקה הראשונה שלאחר שחיטה, ובין בדיקה שנייה שמצאו פגום או לא, משמע דאפי תיכף לאחר שבדק ונמצא יסה, והצניעה כדונה, וחזר והוציאה תיכף לשחוט כה ומצא פגום שחיטתו כשרה. דאמרינן שנפגם תיכף בדבר אחר מעצמו. וכ"ש בזמן הזה שאנו מצניעין הסכין בנדון של עור, שיש לתלות ולומר שבתוך הנדון שנהיה שם עפר או צרורית קטנים או קסמים או דם שעל הסכין או רוק נקרש, והפגים את הסכין. וכן הוא המנהג (שלחן גבוה מ"א).

שו"ב שבדק סכינו לעין השמש לאחר שחיטה, והיה יסה, ואח"כ מצא בה פגימה גדולה. כיון דכבר יצא בהיתר, תלינן שנפגם בדבר אחר. ואם הסכין לפנינו, יבחין שנית לעין השמש, ואם לא יראה הפגם אסור, ואם יראהו יהיה הוכחה שלא היה הפגם מקודם (טו"ס א' ל"ג).

חוט העולח על הסכין אחר ההשחזה, בין שעומד על החוט היושר, בין על הצד, אסור בכל מקום אף כדיעכר (מנה"י י"ח ד'). וי"א דאם רבוק כרסיון עד שנופל לפעמים, בדיעכר אם כבר שחט בו יש להתיר בה"מ אם ראינו נופל מן הסכין ע"י שפשוף על היד, אף אם שחט בו קודם שנפל

(דע"ת י"ח י"ג) ודעת האחרונים להחמיר (מנח"י שם).

סכין שבדקו ולא היה שום פגם, ולא רוויך ולא לייגל, או אף שאיננה חלקה כיכ יש להכשיר בדיעבד (מנח"י שם). ועיין בשמ"ח י"ח ה', דגם במדינותינו מכשירין בדיעבד במגע ראש השיכולת. אבל לא הקיל רק באירע כן פעם א' או ב', דרך מקרה, אבל היכא והשויב דגיל לשחוט באינה חלקה, דינו כלכתחילה (דע"ת י"ח י"ז).

שו"ב ששהט ג' עופות, וקודם השחיטה ראה שהעוף נגע בכנף בקצה הסכין הסמוך לקתא למטה, ואחו שם באצבע ושחט עוף א'. ועתה כמדומה לו ששכח לאחוז שם בשעת שחיטת עוף הב' ועוף הג'. אבל זאת יודע, שמנהגו מעולם לאחוז באצבעו בקצה הסכין שם במקום ההוא, ואח"כ מצא פגימה פחות מכדי חגירת צפורן במקום ההוא, יש להתיר העופות. דכיון דדגיל ככך, הוי ספק נוטה יותר להקל ולתלות דאף גם בשאר עופות אחז כן (דע"ת י"ח י"ב).

סכין שמשפשפין על הירד לאחר שחיטה, יש לבטל מנהג זה. ואפי' כשאין בהסכין לאחר שחיטה רק רוויך, אין להתיר כשנסתלק הרוויך ע"י שפשוף בבשר היד (תכ"א כלל ג' י"א שם אריה, ג').

חיכא דלא היה פגם ממש בסכין כדינא רק פגם משהו, אף שאנו מחמירין דכל שהוא נפגם מעט הוא בכלל פגימה, מ"מ אם נחלק ביד היטב ואינו נרגש כלל, יש להקל מטעם ס"ס (בית יצחק; דע"ת, י"ח, ו'). יש נוהגין לגלח השערות של הצואר בהמה בתער במקום שרוצים לשחוט, באמרם שהיא תקנה להנצל מלייגליך. וכך עושים אנשי פולין. ויש חוששין מצער בע"ח וחשש פגיעה בסמינים. וזה תלוי לפי ראות עיני המורה (בית אברהם ה'; דבר משה ב' ד').

יש אומרים בתור עצת לשו"ב, שישחטו שחיטה גמורה, וקרוב הדבר שיגיע למפרקת, ויהיה מותר בזה לשפסף בידו בפגימה דקה כל שהוא, רק שלא יכחשו ליגע במפרקת (שם אריה ג'). ואם התך המפרקת, וגם לא היה הפגימה בחג"צ, יש להקל ע"י שפשוף ביד כו'. וגם כי השיעור דחגירת צפורן בעצמו הוא דבר שא"א לעמוד בו כיכ. וכזה כ"ע מודים שיש להתיר ע"י שפשוף היד (מנח"י קכ"ו).

בסכין ארוך ב' צוארים, וספק אם חלכת הפגימה על הסימן, ונמצא פגום, יש להקל בה"מ כשנגע במפרקת מכה ס"ס (מנח"י י"ח קי"ז).

סכין שיש סדק בחודה בעומק, ואין נכנס שם חוט השערה מפני שאין שם פגם וחסרון. שהעוקצין נתקרב זא"ז, והם ממש זה אצל זה, עד שאין הצפורן נסתבך שם אפ"ה

אסור. דיש לחוש שע"י דחקותו על הסימנים נפתח הסדק קצת ונסתבך בסי, ואפי' בדיעבד אסור (שמ"ח י"ח ב'). ויש מפקפקין באיסור זה, כל שבדק לאחר שחיטה ואינו מרגיש הסדק, ואם אינו נסדק לאחר שחיטה, בודאי שלא נתרוב בתוך השחיטה (מהרי"ל צ"נו י"ח). לכתחילה אסור לשחוט בסכין כזה. ס"מ בדיעבד, אם רואין לאחר שחיטה שהסדקים מחוברות עד שא"א להכניס חוט השערה כלל אין לאסור הבשר במקום הפ"מ (דע"ת י"ח ט').

אף דאנן קי"ל דשיעור פגימה היא אף בפחות מכדי הרגש הציפורן, היינו סדרבבנן, אבל מדאורייתא בודאי בעינן כדי חגירת צפורן (יריעות שלמה י"ח ד').

פגימה הנראה לעין השמש, אפי' דקה מן הוקה, אסור ככל פגימה הנרגשת. דכל פגימה הנראית לעין השמש יכולין להרגישה בציפורן (פרי"ת י"ח, ש"ע הרב שו"ת סוף הספר). ויש מחלקין בין קודם שחיטה שנחשבת לפגימה, ובין לאחר שחיטה שיש להקל בדיעבד (מנה"ז י"ח ה'). ולכן במדינות במדינות הללו, הוי בדיקת הראיה חיוב מדינא. כי בדיקת הציפורן תלוי בכחונת הלב, וכל שיש במחשבתו איזה סירדא או היסח הדעת כל דהו, לא יוכל להרגיש, וע"כ בודקין במראית עין ג"כ (ד"ק י"ח ג').

שוחט ששחט בסכין שיש בו פגימה, ואמר ברי לי שלא נגעתי במקום הפגימה, אם לא ידע מהפגימה לא מהגי (ש"ך י"ח ט"ו). כל זה דוקא אם היה הפגם

סמוך תיכף לחצי הסכין ששחט בה, הוא דיש להחמיר, דיש לחוש דדילמא השיב ידו מעט ולא אדעתיה, אבל אם היה הפגימה רחוק מהחצי, והיה בסוף הסכין סמוך לקתא, והשוחט אומר ברי לי שלא שחט רק בחצי הסכין של מעלה, בזה מהגי ברי לי, ואין לסמוך ע"ז רק בה"מ וצורך שבת (טו"ט ג' ט"ה). לא מיבעיא דאם הכיר בפגימה בעוד שהסכין לח מהשחיטה, בודאי יש להקל, כמבואר בפ"ג בהגהגת אריה ב' י"ג לענין תחיבת כף, דבניכר ע"פ הרושם, לא שייך לומר מלתא דלא רמיא. והי"נ בסכין, אם החצי השני של הסכין הוא נקי, אין חשש כלל. ואף שלא הכיר בהפגימה עד אחר שקינח הסכין, ואפי' שלא קינח דק חציה ג"כ מהגי, כיון דהוי מעשה גדול בשעה שאינו טרוד בעבודתו כיכ, ושפיר יש להקל בה"מ אם הפגימה בחצי השני מחצי הסכין, כשאמר ברי לי שלא שחט שם (דע"ת ו' ג'). וכל זה בבהמה, אבל בשחט עוף ונשחט רק הקנה לכדו, והחשט נשאר שלם, ואח"כ נמצא פגום פחות מחגירת הציפורן בקצה הסכין בראשו, ואומר ברי לי שלא שחט בצד זה של ראש

בית דלתי תשובה שמואל קלב

הטכין בתחילתו, יש להקל גם בלא הפי"מ כיון דבכה"ג לא הוי רק תששא מדר. ומדר מהני אם אומר ברי לי (שם ס"ק ד').
שו"ב שרגיל לאתווי באצבעו בקצה הסכין של צד הקתא בשעת שחיטה ונמצא שם פגיומה, יש להקל באומר ברי לי גם בלא ידע שנמצא סגם במקום ההוא (דע"ת שם).
פולין הם ב' עוקצין הצומחים והיוצאים מהמת שבאחורי הראש להעורף כו'. ומשם יוצא ועובר דרך הנקבים שבתולית השדרה להמת שבשדרת (ערך השלתן ל"א ד').

(ז)

צואר מכה טריה בצואר הבהמה מלאה מוגלי סרוחה, והמכה היה למעלה מן הסימנים ע"ג שיפוע כובע, יש להכשיר, דאין כאן שום בית מיתוש לנקיבת הסימנים. דמשם באותו מקום, כבר כלה הקנה והושט, ובשיפוי כובע אין הנקב פוסל, דאפי' בקנה במקום הראוי לשחיטה אין הנקב פוסל בו כ"א עד כאיסור. וצריכין בדיקה לראות אם אין המכה מגעת עד מקום הסימנים, שהיא למטה מתצי שיפוי כובע (תורת זבת, ו' ג"ה כ"ב).
מכה בצואר, למעלה ממקום שחיטה, אף אם בדק המכה ע"י גרידה וראו שלא שלט בחשט עצמו, אפי' אסור כמו גדלדלו הסימנים, כיון שנימק ונימס שם (אשל אברהם ל"ג דע"ת ל"ג ה'). וי"א להתיר בזה, ולא שייך לומר בזה דהוי כניטל ונדלדל (טו"ט ב' ד').

גילקי תחת העור בצואר בבקום שחיטה, וראה השוחט ושחט שלא במקום הגילקע. והסך עוד הצואר במקום הגילקי, והיה קוץ מונח לארכו של עור, פשוט דיש להסריף (שו"מ ג' ס"ו).
מכה בעורף, אין לתוש כלל. ולכן עוף שכל עורף הצואר מלא מורסא ומנוגע ומוכה בכל אורך העורף, יש להכשיר, רק צריכין לבדוק תוט השדרה (תורת זבת כ"ד).

נמצא נקב בעור הצואר של אחו שקורין העלזיל והגליד שחין, ולא היה ידוע אם נעשה הנקב מחמת תולי או לא, יש להקל דתלינן דמחמת תולי הוא וכשירה אפי' בלא ה"מ.

אבל אם נצדד הדם יש להסריף אפי' בה"מ דיש לתוש לקוץ (צ"צ התדש ל"ג ס' ת').
סוס גושך בצואר אוווא, ולא נגע בסימנים, ונשאר עוד דק מן הבשר המכסה, יש להקל. דשיני הסוס דמי לקנה רחב, דיש לו בדיקה (טו"ט ג' קי"א).

כפתור בסוף עור הצואר, סמוך לגוף, וראיתי בחשט מבתוך אדמומית, ואף שהוא אדום בלא"ה, מ"מ הכרתי רושם אדמומית, והסכתי הושט לעבר ה"ב, ומצאתי בעור הפנימי הקליפה החיצונה משבולת שועל תחוב בפנימי והטרפתי, דהוי כק"ד (פמ"ג סוף ס"י ל"ג).

מכה אצל הוושט, ויש בתוכה גרעיני תבואה, טרפה אפי' בעוף שיש לה זפק, ולא מהני בדיקת הושט והזפק, דעכ"פ הוי ספק טרפה. שמא לא ירד המאכל עד הזפק, רק שבא לשם דרך

החשט, ובמין שאין להם זפק, הוי כודאי טרפה (ד"ק ל"ג ו'). והמקיל בה"מ כששהה י"ב תודש לא הפסיד (מ"מ).
כפתור גדול של שומן היוצא מהצואר נגד הסימנים, אף שהוא כמעט נמרד כאורך פרק או גודל, אין לתוש שמא היה ריעותא בס"י והבריא. כי זה עדיף

מנוצות שבט"ו ג"א, שכל שאין שם מוגלא אמרינן דהכי רביתיהו, ומ"מ נכון לבדוק הטי' כל מה דאפשר כו' (ד"ק ל"ג).

קרע הצואר למעלה מתורבין, וא"א להינתק שיגיע לתורבין, או אף שהקרע הוא בפילוש, מ"מ אם אין פירוד בעור החיצון מהתורבין לפנינו, יש להקל, דאין להתויק ריעותא (ד"ק, כ"ג).

מכה בצואר נגד הסימנים, ואין שינוי בעורות הושט כלל, גם בספק אם ע"י תולי או קוץ, אם נשאר עכ"פ עוד רק מפסיק בין המכה ובין הסימנים בלא לקותא, יש להקל

בפשיטות, גם אם שחט במקום המכה, אם רואה משני צדדי התחך כעור דק המפסיק בינתים שהוא בלא לקותא כלל, ובפרט בשחט במקום אחר וגם בלא נשאר קרום מפסיק בינתים כלל, אם עכ"פ קרום התחתון של המכה קיים, באופן שלא היו הסימנים בתוך הליחה של המכה, יש להקל ג"כ וגם אם היתה המכה פתוחה וזב ליתה, וספק אולי נפתח ע"י קוץ, יש להקל ע"י בדיקה. וגם בנאבד הושט בלי בדיקה המקלי יש לו על מי לסמוך (דע"ת ל"ו י"ו).

(ק)

קבלת על בדיקת הריאה, ג"כ צריכים קבלה (שו"ת הרב א' ט"ו). אך לדעת הרמב"ן א"צ ליטול קבלה עלבדיקת הריאה (שם). והמנהג קבוע שכל בודק צריך ליטול קבלה (בית אפרים ל"ט י"ח) הטעם דהכתב של שחיטה שנותן הרב נקרא קבלת ולא סמיכה. להורות אינו נותן סמיכה להשו"ב עד שמקבל עליו כאיסור

הרבה פריטים שהרב מתנה עמו. כמו בתורת הדינים וכדו' (מנתיי א' ט"ו).

קבלה שצריך הש"ב לקבל גם מהחכם, יש אומרים שצריכים דוקא מהרב דמתא. דהא כל נחניה הקבלה היא המחילה שלא יצטרך להראות לו סכינא כו' (שנות חיים י"ח ל"ו). וי"א דלא בעינן דוקא הרב דמתא, אל כל שהוא חכם ומומחה סגי (הליכות עולם, י"ב).

והמנהג, דכל שיש לו קבלה מאיזה רב שראוי לסמוך עליו, או כשבא לעיר אין מצריכין לו ליקח קבלה מחדש מהרב דמתא, דק צריך לנסהו, ואם אומנתו עולה יפה, הוא נותן לו רשות לשחוט. אבל א"צ לכתוב לו ככתב כלל (אחרונים, דר"ת ה"י שחיטה).

שו"ב ששחט בלי נטילה קבלה, יש לאסור שחיטתו אף בדיעבד (שמ"ח א"י פמ"ג א' ג'). וי"א דבדיעבד אף כשאי אפשר לדון להשו"ב ששוגג היה, אפ"ה יש להקל אף שלא בה"מ, ואין להקל אפ"כ נסוה הרב אפ"כ וידע. אבל אם אין מי שינסהו, אסור לאכול משחיטתו אף אם שחט בשוגג, ובדיעבד (ש"ע הרב ק"א סי' א' ו').

שחיטה היא מצווה כשאר מצוות. ואנו אוסרין לו לשחוט לשחוט, עד שיטול קבלה. לכן מחויב כל חכם כשבא לפנינו שו"ב ליטול קבלה לבדוקו חנם, וליתן לו קבלה, כמו שמתויבים לראות טרפות ובכורות בחנם. וגם שכר כתיבת הקבלה והחתימה אין בו היתר כו' (ש"ע הרב י"ד א'). ועיקר ההיתר לקבל מעות בעד הקבלה הוא, ע"פ מ"ש האחרונים בתו"מ סי"ט, דגבי זיינים קבועים, הוי שכר בטלה דמוכה, ומותר לקבל שכר, כיון דע"מ כן קבלוהו. וכ"ז בנוטל שכר מועט, אבל להרבות בשכר, בודאי אסור (דע"ת א' י"ד).

קהל קהל שעשו תקנה שלא ישתו אלא טבת ידוע, לא מהני אלא אם היה באסיפות כל העיר ביתו, והסכימו רובם לדעת א'. אבל אם לא היו המיעוט עם הרוב ביחד, בודאי לא מהני דעת הרוב (משפט שלום ה'). כחקנת הקהל, כל שאין גקבצים יחד במעמד א', אלא שהשמש הולך לכל א' בסני עצמו, אין הרוב מועיל נגד המיעוט (תש' מהרש"ק ב' ק"ט).

קהל יכול למנות להם שו"ב בלי הסכמת הרב מרא דאתרא. וכל שקבלוהו הקהל, אין כח ביד הרב למחות. ואף שנאמר שהוא רוצה בשו"ב אחר שהוא זהיר וזרין טפי, לאו מילתא היא כו' (שו"ת מהרי"ל סי' ו').

קורט דם שנמצא נגד המחט בהמ"ובת, עיין המסס.

אף שלדברי המתבר מותר לו לקטן לשחוט כשהוא אומן, מ"מ אין לברך על שחיטתו. ואין לו לשחוט קטן אלא כששמע הברכה מאחר (ערוגת הבושם). נתפשט חמנהג לשלוח עופות לשחוט ע"י קטנים, ואין למחות בידם, שיש להם על מה שיסמוכו. דאע"ג דעל השחיטה אינם נאמנים, שאני הכא, דמירתת לשקר, דעבידא לגלויא. ודוקא קטן בר דעת ואינו מוחזק ברוע מעללים (תבו"ש א' ס"א). וירא שמים יזהר ויתמיד לעצמו, לא לשלוח ע"י חשו"ק (מהר"ל מפראג).

קולות ותומרות בדיני איסור והיתר, יש אומרים שהקולות והתומרות תלויים לפי מצב קולא וחומרא המקומות. כי דוב מנהגי כל עיר, נתייחד ע"פ רוב השוחטים ותושבי העיר, שבשר כשר מצוי להם. דבעיד גדולה שיש בה הרבה נכרים, ששם בשר כשר מצוי להם הרבה, כיון שיש לוקחים בשר סרסה יותר מכשרה, שם הנהיגו הרבנים הקדמונים להתמיד בכמה ענינים דמהיות טוב כו'. משא"כ בעיר שיש שם דחק לבשר כשר, יען שאין שם לוקחים לבשר טרסה, בזה לא הנהיגו חכמינו הקדומים להתמיד כ"כ (ומלשון הרמ"א משמע, דתילוק המנהגים שבין העידות לא תלוי בזה, רק משום שבאיזה מקומות הכריעו חכמי המקום הוא כהמקילין, ובמקום אחר כהמתמירין. מנח"י ק"א ל"ז). ואין להשיג במנהג שיש באיזה מקום להתמיד בדין א' בריאה, היכא שיש לומר שהוא רק מתמת שראו השוחטים בסמרי האוסרין, ולא ידעו ההיתר, רק אפ"כ נודע לו מהמתירין, יכולין לשנות המנהג להתיר. ובסרט דמנהג לא שייך רק בדבר שיודעין בו אנשי העיר, ורובן נוהגין כן, אבל בטרפות הריאה עוסקין בו דק השוחטים, לא שייך בזה מנהג (מנה"י כלל ל"ב, טו"ט ב' ל"ה).

קטן שכיסה, עיין כיסוי.

מתט דקה מאד שנמצא חחובה בקיבה בסנים, והיתה דקה כ"כ עד שאף במקום שידעו שהיתה תחובה, קיבה לא ניכר מקומה ומקום נקיבתה, יש להטריף בכ"מ, דשמא ניקב מעבר לעבר. דמתמת דקותה לא מהני בדיקה שלא פילשה (ד"ק מ"ח ט').

עוף אין לו קיבה (כרתי מ"ח א').

קנה שהאדים, אף דליכא חשש נטילה לאור, טרסה (מתויק ברכה נ"ב ל'). וי"א דכל שלא נודע שנפלה לאור אין להטריף (דע"ת ל"ד א').

קרקבן שנמצא בו מתט לאתר הבישול, והבשר שמצד תוץ היה נראה שהוא בריא ושלם, והאשה אמרה שקודם הבישול היה יפה, אין להתמיר. ואף דהו"ל מילתא דלא רמיא עליה דאינוש, לאו אדעתיה, היינו היכא דלא רמיא עליה כלל, אבל בכאן דדרך הנשים לנקות הקרקבן קודם בישול, שפיר אמרינן, וכיון

דנתעסקה עמו לנקותו, בודאי יודעת אם היו עליו ק"ד (ט"ט ב' י"ד) אם האשה בקיאה בעופות, ונוהרת לשאול על כל ריעותא, ואומרה בריא לי שלא דאתה שום שינוי, יש לסמוך להקל בה"מ בכה"ג שאין ניכר לפנינו מבחוח שום ריעותא, ואף שהמחט תחובה לפנינו מעלי"ע, חולין דלאח"ש פילשה המחט לחוץ. ואף שכבר נאכל הקרקבן אין להחזיק ריעותא (דע"ת מ"ח).

(ר)

רנל תרנגולים שרגליהם נפוחות אפי' בעצם התחונה שיש לחוש שבא מחולי פדגרא, שהרבר מצוי לתרנגולים, והאוכלים באים לידי חולי זה. לכן שומר נפשו יחק מהם (נו"ב ב' ק"ה). רגלים מאוזות המלעיטין יכולין השוחטים ליקח בחדשי טבת ושבט, ולסמוך על ביטול בדוב. ואין זה כמבטל איסור לכתחילה, דזה לא דמי לבדיקת הריאה, דכאן ליכא משום תקנת חז"ל, ולא שייך לקנסו כ"י (כתב סופר י"ב). נהגו לנפוח כל ריאה, אפי' לית בה ריעותא (רמ"א ל"ט) הטעם פשוט בדברי הבה"ג שמצריך נפיחה, ריאה הוא משום חשש נקבים (לברי"ש ל"ט י"א). וגם משום סירכות ובועות, יותר טוב לנפוחה, שיותר ניכרת הן כשהריאה נפוחה (שמ"ח ל"ט ב'). ואף דמהש"ס משמע שלא היה מנהגם לבדוק בנפיחה, אפשר שהבודקים שבימיהם היו מביני מדע ביותר, להבין היטב במשמושם בפנים, וכדאות עינים בהוציאה לחוץ בלי נפיחה. משא"כ עכשיו, ע"כ החיוב לבדוק כל ריאה דוקא ע"י נפיחה (מנחה אהרן ל"ט ר'). נתפשט המנהג בכמה מקומות להקל בעגלים לסמוך על בדיקת פנים לבד, משום דלא שכיח בהן סירכות (ש"מ ב' ל"ג). והעיקר לדינא, דאין להקל בענין זה בעגלים יותר מגסות (דע"ת ל"ט ר'). ואף במקומות דלא נהגו לנפוח כל ריאה, מ"מ יש להוציא הריאה אחר הבדיקה שבפנים, לבדוקה גם מבחוח במדאית עין. שכמה גאונים גזרו חרם שלא לסמוך על בדיקת פנים לבד. כי מראות הנקבים א"א להכיר היטב מבפנים (שמ"ח ל"ט ב').

אם חתך האונה ההיא שבה הריעותא, ונפתח לתוך סמפון של האונה, ועלתה היטב בנפיחה, וראה / שאין שם ריעותא כשר. דזה בדיקה מעליא היא. וכן אם נקרעה הריאה לקרעים,

כל שהיא שלימה במקום הריעותא, נופחין לתוך הסימפון ההוא, ודאין אם אינו מבצבץ (בית שלמה ב' א').
בדיקת הריאה תיא מדר' גמורה, ולא כדעת האומרים דבדיקת הריאה היא רק ממנתג (לברי"ש ל"ט א'). ומשאר טרפות, הבדיקה היא ממנהגה (ש"ס).

האביד הריאה במזיד כדי לאכול הבשר בלא בדיקה, דין הבשר כדון איסור דרי שנתבטל במזיד שנתבאר בסי' צ"ט דאסור למבטל עצמו, ולאחרים גם הבשר מותר, רק שצריך למכרו בדמי טרפה (לברי"ש ריש סי' ל"ט). וי"א דדין זה חמיר מדין מבטל איסור בידים במזיד דעלמא, דשם לא עכר רק על זה שבטל האיסור, אבל כעת ליכא איסור כלל, שהרי נחבטל, משא"כ בניד דעדיין לא פלט החשש איסור מיעוט המצוי, שמא היה טרפה א' מהמיעוט (מנה"י כ"ח ז'). כל זה הוא בבהמות, אבל בחייה ובעגלים, שאין הסירכות מצוי בהם, אין להחמיר אם אינו רגיל לעשות כן, ויש להתיר הבשר אף לעצמו (פרי"ת ל"ט ד'). ואף בבהמה גדולה אם נדבקה מסירכות רק שלא נבדקה משאר טרפות, ואבדה בלי בדיקת חוץ, יש להקל (רא"פ ל"ט י"ב).

וצריכים לבדוק הריאה בהבהמה בעודה שוכבת על הארץ, ולא לתלותה, כי כשמושכין בהמה למעלה, מנתקים הסירכות (פרי"ת ל"ט קכ"ה).

כל טרפות הריאה כולו מדאורייתא (שמ"ח ל"ה ה')). והא ודאי אפי' אותן הטרפות שלא נכללו בכלל נקובה הם ג"כ אסורין מדאורייתא מהללמ"מ. אך מכ"מ איכא כמה טרפות בריאה,

שאינם רק מנהגא, ולית בהו לתא דאורייתא, ומשי"ה מקלינן בהם בכמה דברים (לברי"ש ל"ה ב'). כל טרפות הריאה, כולם מחמת נקובה (שמ"ח ל"ה ה') וי"א דלכ"ע חסר ויתיר וזחלת, מסוג חסד הם, ולא מסוג נקב כלל. וכן צמקת הריאה, לכ"ע לאו מחמת סופה לינקב הוא.

ויש בזה נפ"מ לענין תרתי לריעותא, דקיי"ל דאין אסור אלא כששניהם הם מסוג א' (לברי"ש ל"ה א'—ג'). וגם להסוכרים דחסר אינו מטעם נקב, מ"מ כיון דהוי כ"ש מנקב, דככלל מאתים מנה, י"ל דמצטרפים ריעותא דחסר אם ריעותא דנקב. אך בחסד ויתיר מברייתו, י"ל דאין מצטרפין לריעותא דנקב (דע"ת ל"ה ו').

(ש)

שגרונה אין חילוק בין צולעת ובין גורדת רגליה. ואין חילוק בין גורדת האחרונים, ובין גורדת כל ר' רגליה (דע"ת ל"ב י"ד). ואין צריך סידכוס בשגרונה (מים רבים ו'). וא"צ לחקור ולשאול כלל אם נפלה, וגם אין צריך בדיקה כלל (דע"ת ל"ב י').

בהמה שנפלה בפחות מעשרה, וצולעת דק על דגל א', אין חוששין לחוט השדרה (גוי"ב ב' י"ז).
 שדרה שגשכרה, צריך כדיקה אם לא נפסק החוט. ולדין שאין אנו בקיאים כבדיקה טרסה. מיהו אם
 שדרה הלכה הילוך יפה, יש לסמוך על הבדיקה. ובעוף לא מהני הילוך יפה לענין ספק פסיקת החוט,
 דבעוף כלה כח החוט למעלה אצל האנפיים, והרגלים רחוקים הרבה ממקום כח השדרה, ואין פסיקת
 החוט מעכב ההילוך (דגמ"ד ל"ב). ויש מתידין (ד"ק ל"ב ב'; דע"ת ל"ב ד').
 חוט השדרה שנמצא בו כעין גבשושית, אין לחוש שהיה קרוע, והוא קרום שעלה מחמת מכה. כי הוא
 דגיל להיות כך בדוכתי טובא (ד"ק ל"ב א').
 יש חילוק בין נשבר השדרה ובין נשבר המפרקת. ובנשבר המפרקת צריך להיות ג"כ רוב בשר עמו.
 אבל בשדרה הכל תלוי בחוט (אחרונים).
 דבר המצוי לפעמים בתרנגולת ששדרתה עקומה ע"י שכר, ולא בתולדה. ואף שנקשר שבר אל
 שבר יחזיו ידובקו, צריך בדיקה בחוט (ש"ע הרב ל"ב ג').
 יש נוהגין לבשל חתיכת העצם העקום עם החוט בכלי חרס, ואחר הבישול בקל הוא לנתקו מהעצם לבדוקו.
 ואם התחיל לחתוך החוליות ונחתך החוט, יש לתלות בסכין. אם הלכה מקודם, יש להקל, ואפי' נמלה ע"י
 ההכאה (דע"ת ל"ב ט'). ואם ניכר שהעקמומות בא מתולדה, איצ לבדוק בחוט וכשר אפי' בלא בדיקה.
 וכן אם יש בצלעות גובה מצד א', שבולט יותר מהצד הב', ואין בשדרה ומפרקת שום שינוי. וכל האברים
 מבסנים אין בהם שום שינוי, יש להכשיר אף בלי בדיקת החוט (ד"ק ל"ב ב').
 עוף שנשברה השדרה למטה מהאנפיים במקום שאין עוד טריפות בחוט, אין לחוש דמחמת חוץ השבירה
 נפסק החוט גם למעלה, ואין צריך לבדוק (עדוגת הבושם ל"ב א').
שהייה חמשה הדרגות בשהייה. א) הגבהת הסכין לגמרי באמצע שחיטה, זה שהייה לכ"ע. ב) לא הגביה
 הסכין, דק ששהה בלא הולכה והבאה, הוי ג"כ שהייה גמורה לכ"ע. ג) הוליך והביא בלא חיתוך
 כל דהו, דמחמדינן בזה. ד) חתך במפרקת ולא נגע בשעת החיתוך בסי' ע"י שהטה הסכין לצד, דהו"ל שהייה
 גמורה לכ"ע. ה) כששהה בשעת חיתוך שכמיעוט בתרא דקמא דמחמדינן בספק (ד"ק כ"ג א').
 וכמו שיש שהייה ע"י הגבהת הסכין, כן כשמטה הסכין לצדדים, שאין הסכין נוגע בהסימן יש בזה
 משום שהייה גמורה (שם).
שיעור שהייה בחיה, דמי לעוף (פמ"ג כ"ח ט').
לקרוע ביד מיעוט הסי' הנשאר, יש חשש שהייה (ד"ק כ"ב א'). לכתחילה יש להחמיד גם משום חשש
 עיקור (דע"ת כ"ג כ"ד) ומדברי התבו"ש בסי' כ"ה מבואר להקל בזה.
ספק שהייה בבהמה כדי שחיטת דוב הסי' בלי הגבהה והרבעה, יש להכשיר בה"מ מטעם ס"ס. שמא לא שהה,
 ושמא הלכה, דבעינן דוקא כדי הגבהה והרבעה. ואם היה בעוף ספק שהייה כדי רוב סימני עוף,
 אם לא שהה בודאי כדי רוב סימני דבהמה גסה עם העור, יש להקל אף כלא ה"מ (רב כ"ג).
ספק שהייה במיעוט בתרא, יש להקל אף באין ה"מ. דכיון דבמדינות שאין להם מנהג להחמיד בזה
 מותרין בה"מ, ע"כ החומרות דמדינות אלו הוא דק גדר דר' (ד"ק כ"ג).
הגביה הבהמה ראשה ונתנווד ופירכסה לכל צד, והשוחט אמר בדי לי שלא הגביה סכיננו מבית השחיטה
 ע"י זה, דק שבכל צד שפירכס הבהמה בראשה, הטה הוא כן את הסכין בצוארו,
 ושחטו בהולכה ובהובאה בהכשר בלי שום שהייה ובלי דרסה, יש לאסור בזה. ולא יצא מכלל ספק שהייה,
 דקיי"ל להטריף. ולא עדיף מאם נדחה ידו של השוחט או הסכין לכותל או לקרקע. דקיי"ל דגם כאן יש לחוש
 שבא השו"ב לידי בהלה מעט. ולא יכול לעצור בכחו ולהזדרז בזריזות גדול הצורך לזה, להטות ידו לכל צד
 שפירכסה הבהמה, ולשחטה כהוגן בלי שהייה או דרסה במשהו (שו"ת שואל ומשיב ד').
שו"ב שעבר על שהייה במיעוט בתרא, ובפרט בשהייה משהו דהוא דק ממנהגא, פשיטא ולא עבר
 רק אדרבנן (ברית אברהם יו"ד ה'). זה דוקא בבהמה, אכן בעוף איכא מ"ד
 דמדאורייתא שיעור שהייתו מועטת (שמ"ח ב' ה').
איסור שהיית משהו בעוף, הוא דק לחומרא לענין אכילה. אבל היכא שיבוא ע"י זה לביטול מצחת
 שליח הקן, לא אמרו לאסור שהייה משהו. ע"כ קיי"ל לענין שליח הקן דיכול
 לשלוח האם אפי' באמצע השחיטה, ולא חיישינן שיבוא ע"י זה לידי שהייה (ש"ך רצ"ב ט"ו).
 נגע בשעת שחיטת בראש הסכין בכותל או בקרקע, הוא שהייה גמורה (בית לחם כ"ג). וי"א שאין
 להחמיד כלל (מקום שמואל כ"ט), וכן הוא לדינא (מנח"י כ"ג ע"א).
 ואם אינו יודע אימת נגע הסכין בכותל או בקרקע קודם גמד שחיטה, או לאחר גמד השחיטה, כשירה (שם).
 וי"א להחמיד בזה (זכרון יוסף א'). ואם העביר השוחט חודו של סכין בהולכה והובאה על צואר הבהמה ועל
 העץ של שראגין בפעם א', יש להכשיר. הואיל וליכא בשהייה משהו לא איסור תורה, ולא איסור דר', דק מצד

המנהג. לכן אמרינו ספיקא לקולא (שם).

ואם היתה הנגיעה בסוף שחיטת הסימנים, ותיכף אחד הנגיעה הפסיק מלשחוט, יש להכשיר אפי בעוף, אם לא השיב ידו עם סכיניו בהולכה או בהובאה (מנה"י כלל ט"ו ס"ה י').

והיכא שיש ספק אם נגע בכותל כלל, יש להתיר בהימ עכ"פ בבהמה (ד"ק כ"ג י"ח). ויש מתירין אפי בעוף, ואפי שלא בהימ. וכן הוא לדינא (מנה"י ט"ו ס"ו י"ב). ואם הגיע חקתא של חסכין אל הסימן בשעת שחיטה, דינו כאילו נגע בכותל, ויש בו חשש שהיה (ד"ק כ"ג ט"ז).

ואם נגע במלבושיו, אין לחוש. וכן כשנגע באצבעו במקום הדר, יש להקל. ואין דבר הך מעכב ההולכה וההובאה כלל. אבל נגע בצפרנו בשעת שחיטה, אפי לא חתך בו כלל,

ואפי נגע בצפרנו של חבירו, שבו לא שיך לומר שנבהל כלל, יש להחמיר אפי בהימ (ד"ק כ"ג י"ז).
ואם נגע חסכין בראשו או בעוקצו בעור של הנשחט עצמו, דינו כאילו נגע בכותל, ואסור (בית אברהם כ"ד י"ד). נגע בראש סכיניו באבן קטן, המונח על הארץ, ונדחה

האבן ונורק הלאה מהסכין, וראה שלא היה עיכוב בהולכה והובאה בשבילו, יש לאסור. דלא עדיף זה מנגע בצפורן הקשה בידו או ביד חבירו (דרי"ת כ"ג ל"ו).

שחטו בהמת בחורף בחוץ על השלג, והיה השלג שחוץ לצואר שוה עם הצואר. והלך הסכין בהולכה והובאה לתוך השלג, ועשה חריץ בהשלג. אם השלג היה רך,

יש להתיר, שדמי למצא סוכין בושט, שהקיל התבויש. אבל אם השלג קשה ע"י קרה, אין להקל (דע"ת כ"ג י"ב). שוחט שמצא לאחר שחיטה עוקצין בעור, במקום החתך שנראה מזה שעיקם חסכין לצדיון בשעת שחיטה, הגאון מהרש"ק הטריף הבהמה ואסר

השוחט. כי מהחתוכים שבעור נראה שהטה סכיניו בשעת שחיטה לצדדים והיה שהיה, דלא גרע ממצא גמי. הרב שואל ומשיב, השיג עליו. דכיון שהעוקצין לא היה באמצע בית השחיטה, רק בסוף בית השחיטה, ונראה שהסימנים נשחטו קודם, והעוקצין שבעור, נעשו אח"כ. וא"כ מה בכך, אף אם היה שהיה, הלא הוא אחד שחיטת הסי' (ש"מ קע"ו). ויש להקל בזה, מכמה טעמים (דע"ת כ"ג י"ח).

שחט בידו הא', ובשעת שחיטה נמל בידו אחרת איזה דבר, שלא יפול על הסכין ויעשה חלדה וכדו', אם השוחט אמר ברי לי שלא שהה כלל, יש להקל, כמרומו בש"ך רצ"ב ט"ו (דע"ת, כ"ג י"ט).

אחז חסכין ברפיון בידו בשעת שחיטה, וע"י זה הרגיש שבשעת ההולכה וההבאה היה נטיה בין האצבעות שהסכין עלה וידר קצת בין האצבעות אין חשש שהיה. ובעוף צריך

שיהיה א' עע"ג, ואחר שראה שלא נתעכב אף במשהו (ד"ק כ"ג ט"ז).
חוט היוצא מפי התרנגולת, ומשכו בה וראו שהוא תוך החשט, יש לשחוט הקנה לבדו, כהא דמסמט קועיה דמא. ואף דלכתחילה צריכין לשחוט ב' סימנים, מ"מ כאן הוי כדעבד,

דאז ישחוט החשט אתי לידי שהיה כשיחתוך החוט (ש"ת שבוי"ב ב' ס"א).
נמצא חרכה תכן או חתיכות קש בבהמה בשעת שחיטה, הד"ק החמיר גם בבהמה משום שהיה. מ"מ פשוט הוא, דאם ירוע שלא שהה בכל השחיטה רק כשיעור

שחיטה בינונית, ליכא חשש שהיה כלל, ויש להתיר (דע"ת כ"ג ט"ז).

חתיכת נמלה הנמצאת בוושט במקום השחיטה, יש אומרים דאסור (לחם הפנים ל"ג י"ח). ולדעת האחרונים שמקילין בנמצא עשב דק יש להקל גם בנמלה (דע"ת כ"ג מ"ח).
עוף שנשחט והיה הוושט מלא חול ואבנים קטנים יש להסדוף. אבל אם נמצא סוכין ושעורים

אפי חשט מלא יש להתיר (שמ"ח כ"ג ו'). ועפר רך כעין סוכין, ביכ אין להחמיר (אחרונים). נמצא ח' עץ בין עור לסימנים, יש להתיר ע"י בדיקת החשט מצד פנימי. וזה לא דמי לנמצא מחט בחלל הגוף, דהתם לא שיך לתלות שיתחך בכותל שהיה בו מחט. משא"כ בנידן דידן, דעוף דרכו להתפלש בעפר, ושם שכיח קוצים, ולשמא ינקוב החשט לא חיישינן (ט"ו"ט ב').

נמצא גמי ונשאר משהו מהסימן שלא נחתך, לא שיך לאסור (מנח"י כ"ג ג"ו). אם לא נשחט רק רוב החשט ונשאר תחתית החשט שלם, ונמצא בתחתיתו אפי

דבר עב כקנה של גמי, יש להקל (דע"ת כ"ג ו'). חדין של נמצא גמי בוושט לא נאמר דק בשחט בכמה הולכות, וכמה הובאות. או עכ"פ בהולכה והבאה א'. אבל בשחט בהולכה או בהובאה א', יש להכשיר בהימ (דרי"ת בשם פרי עץ הדעת, כ"ג ג"ב).

נמצא בוושט עשב דק, יש להתיר (דע"ת כ"ג י"א). אם הרגיש בשעת שחיטה שנגע באצבעו, והגביה הסכין, או מהצואר, ולא הוליך יותר הסכין אח"כ על הצואר. ובטרם שהגביה היה כבר רוב שחוט, יש צדדים להקל בהימ אף בעוף (ד"ק כ"ג י"ט).

נמצא גמי תחוב ארכו לרוחב חושבו, וממלא חללו ונחתך בארכו עם רוחב החושב, יש להקל. כיון שלא היה מקום להיות נדחה מן הסכין, וגם נחתך יותר קל לארכו, וכידוע בחוש (דע"ת כ"ג י"ד). חתך נוצח מבחוץ לצואר העוף, אם ידוע שחתך הנוצה קודם הסימנים אין לאסור (ד"ק כ"ג כ'). ובנמצא נוצח קטנה בושבו, בלא"ה יש להכשיר, אפי' ידוע שהיה בפנים מקודם ונחתך עם שחיטת הסימנים. ואף אם נמצא נוצח רחבה יש להתיר (דע"ת כ"ג י"א ו"ג).

שהייה במיעוט בתרא דסי' ב' כעוף, אין השהייה פוסלת (שו"מ ב' ט'; דע"ת כ"ג י"ב). עוף שנשחט רוב הקנה, ואח"כ נתרפא, אין לשחוט עוד הפעם משום מראית עין, דיש חשש איסור. ובנקל יחיל עליו איסור שהייה במיעוט בתרא (שו"ת רב טובך ב' י"ד).

בר אווזא שנשחט כדינה, ושתח למות לאח"ש, ולאחר זמן נתרפאת, ואכלה ושחתה והלכה לרחוץ בנהר כאחת הבריאות, יש לשוחטה

בסכין פגום. דבכה"כ חשוב כדיעבה, ולענין מליחה, יש לחשוב הגי' ימים משעת שמתה. כי בעת שלא מתה, מתענע הדם בתוכה, ואינו מחקשה (דברי שאול סי' ס"ג). ומה שנהגים להכות על הראש שתמהר למות, צריכים ליותר שלא לעשות כן בסני עם הארץ. ולדעתו זה נקרא הריגה ולא שחיטה (מנה"י כלל ס"ו ט"ו).

מותר לחתוך הצוואר של האינדיק, לאחר שחיטה בקרדום ע"י נכרי, אפי' לא נשחטו כל ב' הסימנים לגמרי (פמ"ג כ"ג ה'; ש"ע הרב כ"ג).

שו"ב אין סומכין במיעוץ ומשמוש בסירכות הראאה, רק בשוחט ובודק כשר וידא ד' מרבים (בית יוסף ל"ט) מרבים, מימים רבים (נחמיה ז' ב', רש"י). וי"א ד"ל, יותר מכל שאר הרבים והגדולים שבישראל (ביאור אבן יחיאל שם). הכונה שיהא מפורסם ברבים, שיחויקו אותו לירא ד', וגם אם הרבים טועים בדמיונם באיזה דבר, וסוברים שהנהוג כן אינו ירא שמים, אף שהאמת אינו כן, אסור לו להיות שריב אצלם, ולנהוג קולות הללו ודומיהן (דע"ת ל"ט).

טבח שא"י חל' שחיטה ששחט לפניו ד' או ה' פעמים שחיטה בשרה, אפי' אסור לאכול ממנה, והרי זו קרובה לספק נבילה (רמב"ם פ"ד מהל' שחיטה). אבל כשאחרים ע"ג מותר בדיעבד (רמ"א א').

שוחט ששחט בסכין שיש בו פגומה ואמר לא נגעתי, עיין פגימה. שו"ב שהעידו עליו עדים שראו פ"א שהטבח ערל אחז ביד השוחט, לפי שראה שאין בו כח גדול לשחוט את השור כבד מאד. והול"ך והביא עמו את הסכין עד סוף השחיטה.

והכשיר את הבהמה, והשוחט לא כיהש, אלא שאומר שלא ידע שאסור לעשות כן. בזה י"ל דוראי הוי מזיד ופושע, שהיה לו ללמוד, ועכ"פ היה לו לשאול אם זה מותר, ע"כ ראוי להעבירו מאומנתו עד שילמוד היטב כל דיני שריב ויהיה מומחה. ולמפרע יש לאסור כל הכ"ד שהיו מבשלים בו משחיטתו (שו"ת מהרי"א אוסאר י"ו).

שו"ב שאינו מומר לעבירה, והיינו שלא עבר רק פ"א, או אפי' עבר בפרהסיא, אין לאסור שחיטתו. ובשאר עבירות אין חילוק בין בצנעה בין בפרהסיא (תורת יקותיאל ב' ה').

שו"ב שראה אותו א', שהיה מגלח זקנו בתער, והוכיחו אותו עד פניו, ולא פנה השוחט אליו וענהו ענות כו'. אם כנים הדברים ראוי הוא להעבירו מאומנתו (מהרי"א אוסאר י'). ולא רק בתער, אלא גם במספרים שלא כעין תער, אסור בסאת הראש, וכן בסאת הוקן איכא איסורא. וגם יש בו עוד הלאו דלא ילבש גבר כו' (צ"צ החדש צ"ג). ואם עבר יש לחוש לשחיטתו (דרי"ת ב' פ"ט).

ואף דבגילוח ע"י סם ליכא איסור לאו, מי"מ בשו"ב יש להחמיר. וכיון שכתבו האחרונים, והמגלח וקנו בסם אינו ראוי להיות ש"ץ, דאינו בשלימות דיוקנא עילאה, ע"כ יש להחמיר מה"ט גם בשריב, דאע"ג שהסירו בסם ולא בתער, יש למנוע מלהיות שריב (שו"ת חיים ביד הספרדי, דרי"ת ב' פ"ט).

שו"ב שחג"ד בתורת עדות בסני הרב על איש א' שהוציא טרפה מתחת ידו. ואח"כ נודע ששקר ענה בו, יש להעבירו. כיון שהעיד שקר בחבירו ועבר על לא תעשה שבתורה, איתרע חזקת כשרות ידיה בזה, ואין להאמינו להיות שריב עד שיעשה תשובה (ארץ צבי ד').

שו"ב שהוא מסור. כיון דסקר כולי האי, הרי הוא פורק עול, והו"ל כמומר לכל התורה, ולא קרינן ביח וזבתה. רק דאם אידע באקראי פ"א, יש להכשיר בדיעבד (שמ"ח ב' כ"ו). אוי להם ולנשמתם של האוכלים משריב זה. וכודאי הכלים אסורים, והמסייעים לשריב כזה, עתידים ליתן את הדין. וכודאי אין להם חלק באלקי ישראל (בלי"י י"ב). ואין להקל בזה כלל כו' (דע"ת ס').

שוחט שראת שחבירו שחט בסכין פגומה והגיתו, וגם הונח לאכול הבשר, מעבירנו אותו (שלחן גבוה, סי' י"ח ג').

שוחט שעומד אצל תלמידו, וחתלמיד הגרים בשחיטתו. ורבו העומד ע"ג לא הרגיש, יש להעבירו השוחט המוסמך. וזה ממש הדין למי שהוציא טרפה

בית דלתי תשובה שמואל קלה

מתחיי. כיון שאין הציבור סומכין על התלמיד, וסומכין על המשגיח, נמצא דעיקר הכשר השחיטה תלוי בדידה, ויש לחוש, כיון דחזינן מיעוט זהירחו, שמא גם כששוחט עיי עצמו, אירע לו כן, ויש להעבירו עד שיקבל עליו דברי חבירות (שו"ת צמחיה בדבש מ"א).

שו"ב החשוד על איסור דר', אינו חשוד לאיסור חורה (נובי"י) ואפי' היכא דאיכא חימוד ממון, אין מעבירין אותו (עבודת הגרשוני ס"ו). וסגי בקבלת ד"ח (דע"ת בי י"ג).
שו"ב שעבר על שהייה במיעוט בתרא. ובפרט בשהייה משהו דהוא רק מנהג, יש להקל (ברית אברהם ה'). אם העידו על שו"ב שעבר על מנהג חומרא. כגון מריטת נוצות, ויצא דם, וכיוצא, אינו בגדר הוציא טרפה מתחת ידו (ד"ק בי ג'). אבל אם הקיל במנהג ברור, דינו כעובר על שאר איסור דר', דקיי"ל להתמיד בשו"ב דמחא (דע"ת בי ס"ו).
שו"ב המחלל שבת בזמן חוספת שבת לא הוי מומר (פמ"ג י"ח א').

שו"ב שעשה מי שכירך לאיש קל שעלה לס"ת ביו"ט. והוציא ב' ר"כ ונתן לחשו"ב בפני כל עם ועדה. והשו"ב לקח המעות לידו, אסור לאכול משחיטתו (שאלת שלום ת"נ קפ"ד). כי המחלל יו"ט דינו כמומר לחלל שבת לכל דבריו (דע"ת בי כ"ט).
שו"ב שהועד עליו שהלך בבגד של ד' כנפות, וכל הציצית היו פסולים לגמרי. שהיה בהם רק הגדיל בלא ענף, יש לצדד דאינו חשוד להכשיל אחרים באכילת איסור, ואין להעביר את השו"ב כשעבר על מצוה עשה, אלא אם עבר על מ"ע שיש בה קום ועשה. אבל אם עבר על מ"ע בשוא"ת אין להעבירו (דע"ת בי מ"ט).

שו"ב שנמצא פ"א סכיני פגום שלא בשעת שחיטה, והעבירו. ואם רוצה לחזור לכשרות, צריך לקבל דברי חבירות (שו"ת מהר"ם מלובלין ע"י).

שו"ב הממונה מקהל, יש להעבירו בפעם א', ביצא טרפות מתחת ידו, ואף שלא היה שום חימוד ממון. ואף שאין ידוע אם עשה במזיד, והוא כמותרה ועומד (פרי"ח קי"ט כ"ח).
שו"ב שהוציא טרפות מתחת ידו ג' פעמים, שצריכים להעבירו, הוא רק אם חזר ועבר לאחר שכבר קיבל ד"ח. אבל אם עבר כמה פעמים בלא הפסק קבלת ד"ח בינתים, יש להקל ולחשבו רק לפעם א' (דע"ת בי ס"ו).

שו"ב שנתן עוף בתור שחוט, ונמצא שלא נשחטו הסי' כהוגן, והתנצל שהיה משגת. גם הביא כתב מב"ד שהוא אדם כשר. אבל כיון דקיי"ל דאם לא בדק השוחט הסימנים לאחר שחיטה, יש להעוף חזקת איסור, ואנו רואין שלא בדקו. דאם היה בודק איך אפשר שטעה על סי' בלתי שחוט, להחזיקו בשחוט. ואי"כ פושע הוא, ולא בדק הסי' לאח"ש, ושחיטתו נבילה. ואף אם לא היינו מוצאים אח"כ שאינם שחוטין, היינו אוסרים אותו. ומכ"ש שמצאו שלא היו הסי' שחוטים, ואין לתלות זאת בשום שגיאת. שהשיאה גופה, היא העון והפשע, ומוכח שהוא קל, סמך עצמו על הרגילות, ובזה גוסה הוא מויד ופושע, ושחיטתו נבילה כו' (שו"ת טרשת דרכים, ריש חלק י"ד).

שו"ב מומחה וירא שמים, ששחט רק הקנה בעוף. וכאשר הובא העוף לבית, היה ה"ל עדיין. והחזירו הבעה"ב להשוחט, ושחט השוחט העוף. לא טוב עשה ששחטו עוד הפעם, והעוף הוא אסור וגם הכלים אסורים. והשוחט, אף שיש לזונו לכף זכות, שהיה סבר שאין זה שהייה, כיון שכבר עבר השליח עם העוף, והסיח דעתו מהשחיטה. אבל באמת אין זה מועיל, וראוי להעביר השוחט על חודש או ב' חדשים, לפי דאות כו' (נר"ב בי ב').

שו"ב שיצא מכשול מתחת ידו שחקיל בדין א' שלא כדיו, מפני שנראה בעיניו בראיות להקל, אף דראיותיו דחויים ושגגה בידו, אם מקבל עליו שלא לעשות כן, אין מעבירין אותו אפי' בשל תורה (בית יעקב צ"ו). ומעשה בשו"ב שרצה הרב להעבירו על שהקיל בדין א' בדיני כרס נגד דעת הפרי מגדים, שמחמיה, והורה כשיך להכשיר. וכי עליו הרב הגאון ז"ל בעה"מ שו"ת דברי חיים, אחפלא, מה קול הרעש הזה. הן אמת שדברי הפרי"מ בכל מקום קלורין לעינים, ודבריו מתלהבים בקדושה נמלאה, אך עכ"ז אם הורה כדברי השיך אין מוניחין אותו (דברי חיים א' כ"ב).
שו"ב מן האנוסים שא"א להמלט, שחיטתו כשרה (בלי"י).

שו"ב שקבלוהו אותו אנשי העיר לשו"ב, או יש לו חזקה, ואסור להשיג גבולו. אבל אם מעצמו נעשה שו"ב, אין לו שום חזקה (ד"ק, י"ב; גה"ק ב').
שו"ב שהעידו עליו שהטריף שלא כדיו, רק להכעיס אה בעל הבהמה. אם נחברר כן בעדים, ראוי להעבירו, כי עבר על כמה לאחיו. א' וידוע דחשו"ב שלנו מיקרי מורח הוראות, שפוטקין הדין. ולכן אם שיקר ועיות לומר על דבר שהוא יודע שמתר, ואמר אסור, ובודאי עבר על לאו ולא תעשו עול במשפט. וגם עבר על לא תעמוד על דם רעך כו' (דברי חיים א' ב').

שוחט שהוציא טרפה מתחת ידו במזיד, אפי' פעם א' מעבירין אותו, עד שילך למקום שאין מכירין ויעשה תשובה דפרק זה בורר, כמי'ש לקמן בס' קיי'ט ט"ו, וברמ"א שם י"ה. ובסימן ב' סעיף ב' מידי הרמ"א שהעיד עליו דק עד א', וקיי"ל דע"א אינו נאמן לפסול השוי"ב. לכן אמר שאם לא הוחזק בכך מותר לאכול משחיטתו (בית אפרים ה'). וי"א להרץ סתירת הרמ"א בזה, דבסי' ב' מיירי ששחט של אחרים, דאין מעבירין אותו בפ"א, ותלינן שבטעות נעשה כו' (דע"ת א' ד'). ויש ג' דינים בטבח שהוציא טרפה מתחת ידו:

(א) שיש בו חשש חימוד ממון. כמו שוחט לעצמו ומוכר לאחרים. או שנוטל הכרכשוה מהכשרות. או גם בפעם א' מעבירין אותו, ואין לו תקנה דק דפרק זה בורר. (ב) שאין לו שום חימוד ממון. כגון שנטל שכר מהקהל או בפ"א וכו', די שיקבל עליו דברי חבירות, והיינו שיהא דואג ומצער, ויאמר בפני ג' לומדים שלא יעשה כן עוד. ובפעם הג' צריך תקנה דפרק זה בורר, והיינו שילביש שחורים כו'. (ג) בודק ירקות מתולעים וכדו' עד ג' פעמים כאונסים דמי, דיש לסמוך על בדיקתם. ומכאן ואילך צריכים קבלת ד"ה. גם אין לחלק בין איסורי דאורייתא לאיסורי דרבנן בכל זה (פרי"ח קיי"ט כ"ח).

ויש אומרים דאם הוא מוחזק באדם כשר, בפעם א' או בפעם ב', יש לדנו כשוגג, אם נראין הדברים כך. ואם הדבר שקול וגם אינו מוחזק בכשרות, אם יש בו חשש חימוד ממון, יש לדנו כמזיד וצריך שילבוש שחורים כו'. ובוה"ז דא"א לעמוד הדת על תילה, די שיקבל עליו סיגומין ותענית בעידו. ואם אין חשד חימוד ממון בפעם א' וכו', די בקבלת דברי חבירות. ובפעם ג' צריך תשובה גמורה עכ"פ. ואיש הגון וכשר, אף בחשש חימוד ממון יש לדנו כשוגג כו' (פרי תואר קיי"ט כ'; עיין פמ"ג א' שפ"ד י"א).

שו"ב ששחט והשיג גבול רעהו, נקרא רשע ואסור לאכול משחיטתו (ש"ע הרב תשובת ט'). ומוציאין הגזילת מידו כדין גזל, וכוספין להחזיר להשוי"ב הראשון כל השכר שחיטה שלקח, ושחיטת זה הגולן אסורה. ושחיטת השוי"ב המסיג גבול רעהו אסורה. והאוכל משחיטתו כאילו אכל נבילות (שו"ת דברי חיים א' ט', וחלק ב' ב', וסימן כ').

שו"ב שאסרוהו הקהל לאכול משחיטתו, אם כתב בהכתב סתם ששחיטתו אסורה, ולא נכתב אסורה כעכ"פ, יש להקל ע"י בודק סכין ונותן לו (נורי"ב ב' ה').

שו"ב שניבל בשחיטה ולא אמר שהיא טרפה, והוא מתנצל משום שלא היה רוצה לתלות החסרון בעצמו והיה דעתו להסדיף ע"י בדיקת הריאה, אין ראוי להעבירו (בית יעקב י"ב). שו"ב שהעידו עליו שמרט נוצח ויצא דם, ולא הסדיף העוף חיכת, ואמר אמתלא שהיה בדעתו להסדיף אח"כ, פן יתחייב לשלם, לא נפסל השוי"ב (דיק ב' ג').

שוחט שהעידו עליו אשח א' שדאתה בעת שחיטת אוזא, שנשמט ראש האווזא מתחת השוחט וכבר בצבץ דם על ידו. ותפס הראש וגמד השחיטה. פשיטא שאינה נאמנה לפסול השוחט. אך האווזא אסור לה ולכל אדם. כיון דהאווזא שלה, ונאמן אדם על עצמו לשויה חתיכה דאסידא (שאלת יעב"ץ כ' קמ"ד).

שו"ב המנבל בהמות, והוא שוי"ב קבוע לבני העיר, מסלקין אותו, אף שמשלם ההפסד, דומנין שצריכין לבשר ולא ימצאו. ודוקא שהוחזק בכך ג"פ, או שהותרו לו (חוי"מ סי' ש"ו ח').

שוחט שאינו רואח רק ע"י בתי עינים (ברילין) יש מספקין ע"פ דברי המג"א סי' רל"ב, דאין לבדוק נגד חלון שיש בו זכוכית (טו"ט ג' פ"ה).

וי"א דאין להחמיר בזה. כמבואר בשו"ת שבות יעקב א' קכ"ו, דמהני הברילין לכל דבר הצריך בדיקה וראיה (דע"ת א' ג').

שו"ב שחוא סומא בעין א'. מותר לשחוט. ואף להיות שוי"ב דמחא, ואף למהדרין מן המהדרין יכולין לאכול משחיטתו (מנחת שי, ק"א). שו"ב צריך להיות נזהר להחליף

בגדיו כשילך בין הבריות, ולא ילך בבגד שהוא מלוכש בו בעת השחיטה, שלא יהיה בכלל המשניאים. כמי'ש במג"א סי' נ"ג ל' (מנח"י י"ט ל'). דמלבוש ת"ח צריך להיות נאה ונקי, ואסור לו שימצא כתם או שמנונית וכיוצא (דמכ"ם פ"ה מהלכות דעות ז'). ושוחט שצריך להיות ת"ח ויר"ש צריך להתנהג בהנהגה של ת"ח (מוד ואהלות ראשי בשמים י"ב).

שו"ב שהוא אבל ר"ל, מותר לשחוט בתוך ביתו, דהוי כמו שאר צרכי ביתו. ואם אין שם שוחט אחר, מותר לילך בלילה לשחוט, ואפי' ביום אפשר להקל (בינת אדם, קוני מצבת משה ז')

וכן עיקר לדינא ואין להחמיר (הגהות מהרש"ק בשו"ת טהרה ב').

שוחט צריך שימנע בהליכה בשוק, בכל מה דאפשר. ודבר לא היה לו עם אדם, דק יהיה שונה הלכות כל היום (שנות חיים י"ה). שו"ב שברח מעידו ששחט שם

כמה שנים ואח"כ כתב להרב שמתחזקה על חטאתו שחטא, בכל ימיו שהיה שם היה שחיטתו טרפה. כיון שיש בזה

צד להקל, מחמת שלא אמר בפיו רק בכתב. וגם בצירוף הא דאין אדם משים עצמו רשע, יש להקל ולהתיר הכלים למפרע. ואין להקל בזה רק בה"מ (שו"ת ריב"ם ק"ז). ואם עשה רק דרך תשובה, שהשוחט בא לפני ב"ד והודה שע"פ רוב שחט בשכרות, ועשה כמה דברים הפוסלים, ובקש תשובה על המעשים שעשה, ג"כ אינו נאמן לאסור הבשר והכלים שיש עדיין משחיתתו, דאינו נאמן. משום דאין אדם משים עצמו רשע (גבעת שאול י"ז). ויש מחלקין, דמה שאומרים דאין אדם מע"ד הוא רק לדיני ממונות, אבל לענין איסורין, דלא בעינן דיני עדות, אף אם משים עצמו רשע, אם אמר דרך תשובה נאמן (סו"ט א' ו').

וי"א דאינו נאמן בזה רק לפסול עצמו מלהיות שו"ב. אבל הבשר והכלים שהם בחוקת כשרות, אינו נאמן לאסור (דבר הלכה). וכל מי שמאמין בדבריו, יש לו לאסור, וגם הכלים אסורים, דלא גרע מעכו"ם דמהימן ליה, דקיי"ל לאסור (שע"ת א' כ"ט).

שו"ב שאמר על מותר אסור, יש להעבירו. הטעם, מפני שנראה שדעתו משובשת כו' (דע"ת רש"י). ויש לחוש שיבוא קלקול אם נקדש בו אשה, וכיון שאסור לא יהיה שזה

פרוטה (בית יעקב ד'). ויבוא קלקול בב' קדירות, דלקמן סי' קי"א (פמ"ג א' ז'). ובדבר שאינו מפורש יש לשאלו טעם האיסור, שאם אומר שהוא אסור מתמת מסתפק בדבר, ה"ו שוחט כשר (שנות חיים ס"ו).

שוחט שנאסר, אין יכול להיות עומד ע"ג, למי שיודעין בו שאינו יודע ה"ל שחיסת (דעת תורת ס"ו). שוחט שהוא מבוהל ונחפו בדעתו, זהו בכלל שנעוץ ושסות יחשב (סמ"ע ל"ח כ"ב).

שוחט שמרתת בראשו, אינו יודע הריעותא בזה. כיון שאינו מרתת בידו. ובעיני ראיתי כמה אנשים שמרתתין בראשם, ובשאר אבריהם אינם מרתתים, והמה כאחד האדם. ואין חשש לעסק השחיטה במה שמרתת בראשו (דרי"ת א' נ"ה).

שו"ב שאומר שיש לו קבלה, ואינה תחת ידו. או כשאומר שנאכ"ד הכתב קבלה מידו, נאמן. כיון שאומר שקבל מרב פלוני ועודנו חי, הוי מדי דעביד לגלויה. כי

מדאורייתא רוב מצויין א"ש מותרין הן, והקבלה הוא רק תקנתיה דר', לכן נאמן. ואם יש לו זמן לבדוק קודם שחיטה, מה טוב (דעת א' י"א).

שו"ב שנמל קבלה ממו"ץ, ונמצא שהמו"ץ אינו איש נאמן, ונותן כתבים בעד אגורת כסף. י"ל דהשו"ב יצא מהרוב מצויין (ד"ק א' ה').

שו"ב חממונה לציבור, אין רשאי ליחיד למנוע מלאכול בבית אנשים האוכלים ממנו, דהו כמולול בכבוד הבי"ד שאינם בודקים כהוגן (דע"ת כ' נ"ב).

שו"ב שעזב מלאכתו זמן רב, בענין שיש לתוש שמא שכת עיקרי ה"ל שחיטה. חיישינן וצריך לבדוק כאילו בא לשתוס בתחילה (ש"ע הרב י"א כ"ב).

שו"ב צריך ללמוד הקיצורים החדשים בדיני שו"ב (שמ"ח א'). וי"א דמדינא אין דברי האחרונים מעכבין בדיעבד. וכל שלמד דיני שו"ב מתוך הש"ע, ומכ"ש מדברי

ראשונים, מהני (חכ"א א' ג'). לא ילמוד בספרי השו"ב החדשים, אף שיש בהם הרבה חלוקי דינים חדשים, רק ילמוד בספרים המובהקים, ה"ל שחיטה, וה"ל בדיקת הסכין ובדיקת הסימנים לאתר שחיטה, וה"ל בדיקת הריאה

דבר דיבור על אופניו. כל הדברים השכיחים ורגילים לבוא, ועל השאר יהיה מסתפק ושואל (ש"ע הרב ק"א ח'). ובזמנינו לא נהגו השו"ב ללמוד הספר עולת יצחק כלל, והגאונים והצדיקים שבדורינו הנהיגו במדינת מלכות

רוססיה וגאליציע ובמדינות הגר, שלא ליתן לשם שו"ב קבלה, עד שיהיה בקי היטב בס' שמלה חדשה בע"פ. כי הוא כלול מכל דיני שו"ב הראשונים והאחרונים, וד' עמו והלכה כמותו ומפיו אנו חיים

בדינים אלו. ומקפידים שלא ללמוד בסרי שו"ב אחרים רק בדרך ארעי (דרי"ת א' י"ג).

שוחט בכל פעם שהוא שוחט, הוא מקיים מ"ע דוזכחת. וא"ל דהעשה דשחיטה קאי על האוכל לבדו, דהא תזינן דהשוחט מברך על השחיטה (תבו"ש א' נ"ט). ואין לומר דשחיטה מקיים האדם בשעת

אכילה ולא בשעת שחיטה, וא"כ לא הוי מ"ע שהז"ג, לא כן יידי (בתשובה להרב הגאון הר" שמתה ביק אבי"ד דק"ק מהאליב פאר) דהא הרמב"ם והסמ"ג והרשב"א כולם כתבו לשון זה, דמצות עשה לשתוס מי שרוצה לאכול,

הרי דעיקר מ"ע הוא על השחיטה כשרוצה לאכול, דאו חל עליו התיוב לשתוס כו'. ועיין בד"א"ש פ"ק דכתובות מ"ש סעמים דמכרכים על השחיטה, אע"ג שאינו מחויב לאכול ולשתוס משום דאפקה, קרא בלשון ציחי,

דכתיב ואכלת. וגם התם א"א לו בלא שחיטה כו' (שם אריה נ"ג).

ומצות שחיטה אינה דומה לשאר מצות שלא יתחייב בהן האדם כ"א ע"י סיבה כמו מצות מעקה וציצית וכדו' דראוי לכל איש ישראל להדר אחריהם כדי לקיימן. אבל בשחיטה אין צריך להשתדל

לשתוס שום בע"ת. כמו שמצינו ברבי דנענש במה שלא תיים על העגל.

וכמבואר בס"י כ"ה, דאין לברך שהחינו על השחיטה, משום דמויק לבריה.

שו"ב שחגיגה לשבעים שנה הנכון הוא שלא ישחוט יותר. גם עד שבעים צריך בדיקה גדולה בנידון ההרגשה (שו"ת מאיר נתיבים ט"ו). וצריכים לבדוק השוחטים בהפלגת הימים, כי ישנה האדם וחושיו מתמעטים (פרי"ח י"ח ל"א). גם אדם שיש לו הרבה טרדות ברוב מחשבות, אין למנותו לשו"ב לציבור, ואין צריך לומר אדם מבוהל (שם). ולדידי חזי לי, דכל אדם המזלזל במצוה אי מהתורה, קים לי בגויה, ולא דמי נפשיה למעביד הבדיקה הצריכה לסכין, כאשר צחנו השי"ת (שם).

שו"ב שידיו מרתתין, ועמד על הבחינה, וראו שלא רתחו ידיו בשעת שחיטה, אף שבשעת בדיקת הסכין נודמן לפדקים שהיו ידיו מרתתין קצת. וכן בשעה שהוא פורע את עור הפריעה היו ידיו מרתתין קצת אין לחשוש לחבירו מאומנת השחיטה מחמת זה. שיש לומר שמחמת שמצמצם כח ידיו לעשות המלאכה בצפרניו, ע"י זה מרתת אין. וזה ג"כ בשעה שמוליד ומביא בסכין בצפרניו להרגיש פגימה דקה, אבל אין זה בטבע לרתות בשעת שחיטה (בית שלמה יוד).

שוחט שעד א' מעיד עליו ששחט שלא כהוגן, שרוב אחרונים אוסרים הבהמה אף שהוא מכחישו. נלע"ד שגם הם לא נחלקו אלא אם לדברי המכחיש היתה השחיטה שלא כהוגן ממש, והיתה אסור מה"ת. אבל אם גם לפי דברי המכחיש היתה שלא כהוגן משום חומרא, כגון שהיה פחות מכשיעור שהייה וכדו', לזה ודאי השוחט נאמן (דגול מרבבה).

שו"ב שיצא עליו ריגון, אין לדון אותו אלא בסנים (ד"ק א' ט"ו). שוחט שנטל קבלה שאמר, שאם נשחט סימן א' ומחצה בבחמח כשר בדיעבד. י"ל, כיון דבנקודת הכסף מכשיר שחיטתו למפרע בנטל קבלה, ובנדיד יש לצדד ולהכשיר, כיון דידע דלכתחילה בעינן רוב שנים, וישבע שעשה כן, ומלתא דרמיא הוא, ונאמן בזה. כיון ולא הוה רק גילוי מילתא (צ"צ י"ד). שוחט שבקי בהל' שחיטה ולא נטל קבלה בפני מומחה, בשעת הדחק יש להתירו לשהוט (רב ו'). שוחט לעצמו בלי נטילת קבלה, כל מי שהוא תכס והגיע לחוראח (ש"ע הרב ט'). וצריך להיות מוחזק צודק מרבנן. ואף שלא נתמנה לחכם העיר (תוי"ק).

שוחט שעשה העלמח מהאקציו, והתרו בו, שלא לעשות עוד העלמה, ואחר ההתראה עשה עוד העלמה. יש להעבירו, אע"פ שהדין שהחשוד על הגניבה אינו חשוד על השחיטה, והיה בדורות הראשונים. אבל בזמנינו, אנחנו בעוה"ר אנחנו רואים שמי שחשוד על הגניבה, חשוד על כל התורה (טו"ט א'). כי לשו"ב לא די חוקות כשרות של כל ישראל (צ"צ החדש י"ב). ואם מודה בעצמו שעשה העלמה יש להקל. ואין אדם משים עצמו רשע (ד"ק כ' ב').

שוחט שהעידו עליו שלא התפלל כמה פעמים, והשו"ב מכחיש קצת, ומתנצל שקיצר בחפילתו מחמת דוחק פרנסתו, ומקבל עליו להיות זהיר מכאן ולהבא, אף שהפושע בתפילה שהוא מדרי' לא הוה פושע לשחיטה, עכ"פ אין לו חוקת כשרות לבדיקת הסכין. וצריך שיראה סכיננו לחכם בכל יום (צ"צ י"ב).

שוחט שלא שחט מעולם, אין לשחוט לכתחילה ביו"ט, שמא יקלקל השחיטה (שו"ח שבות יעקב). שוחט צריך לחיות בחסכמת יחידי סגולה של העיר אם צריכים לקבל שו"ב. ואפי' אחד יכול לעכב. ואם כל אחד אינו רוצה בהשו"ב שיבחר חבריו, הולכין אחר הרבים, אשר יבחינו אם הטעמים שלהם נכונים, או שהוא רק נצחון (ד"ק ב'). ואחד יכול לעכב אפי' אחד שקבלוהו, והוא ג"כ הסכים עליו, רק שבא בטענה המספקת הנראה לבי"ד. אף דמדינא הוא כשר, מ"מ אי אפשר להאכיל לאדם בע"כ מה שנראה אליו כאיסור (טו"ט א' י"ג).

שו"ב שיצא עליו ריגון, אבד חוקת כשרות שלו, וצריך לבדוק אחר הריגון. כי לשו"ב צריך חוקת כשרות ביותר. כי חמש הלכות שחיטה הם במשהו, וביותר בסכין. וכיון שיצא

מרום המצויון אצל שחיטה ביראה ושמירה, צריכין לבדוק אחריו (ד"ק א' ג'). שוחט שהוא מתלמד הלי' שחיטה אצל רבו, י"א כי כל זמן שלא נטל קבלה, אין לו לשחוט אלא בפני רבו. וגם אז יש להסתפק אם העופות שהוא שוחט להתלמד מותרין באכילה (קנאת סופרים ה' כ'). וי"א שיכול לשחוט קודם שנטל קבלה, בפני רבו (ד"ק א' א'). והדבר פשוט שאוכלין העופות שמתלמד עליהם לשחוט בפני רבם, ומעשים בכל יום, שמי שהוחזק בפני רבם באומנת השחיטה, משלחו לשחוט שלא בפניו, ויכול ללמוד זכות ע"ו, מפני שאימת רבו עליו, אף שלא בפניו (ש"ע הרב קו"א ו').

שוחט שנטל פ"א קבלה, אין צריך לבדוק אחריו לעולם, אפי' אם יש זמן רב שנטל קבלה. משום דלא חיישינן לשכחה כלל. מאחר שהוא עוסק תמיד בשחיטה. אבל אם הניח ועזב מלאכת השחיטה זמן רב בענין שיש לחוש ששכח הלכות שחיטה, צריך ליקח פעם שנית קבלה (ש"ע הרב כ"ב). וי"א שאפי' עוסק בשחיטה, צריך לבדוק אחריו בהרגשת הסכין, דעשוי להשתנות בהמשך הזמן (שו"ת תוי"ק).

שו"ב העובר על דברי חז"ל בפרהסיא, יש להעבירו משו"ב (מנח"י א'). שו"ב שלא ידע סימן על אורך הסכין, או אם אומר על דין המפורש איני יודע, שמבואר

בפוסקים להחמיר, זה אינו, דהא חזינן שבקי הוא בדנינים, ועל הרמזים לא שם לבו. והיה בחלקי דינים שאינם מעיקרי הלכות שחיטה, אין עליו עון אשר חטא, רק שלא יאמרו על האסור מותר. וכן משמע מסתימת הרמ"א בדי"מ דיש סי' כ"ג וש"ך שם, דאף האידנא דינא הכי, ולא כתבו"ש (ש"ע הרב ח').

שו"ב שאמר על איסור מותר, בפני הרב דק בדרך פלפול ולא להלכה למעשה, אין להעבירו, דק יש להנהיגו לחזור על ההלכות (ד"ק א' ט').

שוחט ששחט ג' צפרים בפני מומחה, מותר לשחוט לכתחילה העופות הקטנים. ודלא כשמ"ח שכי שלא ישחוט העופות הקטנים עד שיהיה שו"ב מובהק (ש"ע הרב, י"א).

שוחט שנבדק אחר זמן שנטל קבלה, במקום שמקבלים שכר הרבה בעד כתב קבלה, ונמצא שאינו יודע, אין לאסרו כדון שלא נטל קבלה. משום דחשדא זו הוא

מדרי. דמדאורייתא לא חשדינן ליה להעיד שקר ולהכשל דברים, ובנטילת שכר לא הודע חזקתו אלא מדרבנן. והוי ספיקא דרי שמא לא אידע לו, וא"כ שחיטתו כשרה למסרע (ש"ע הרב ד').

שוחט שנתן את הסכין בחזקת בדוק לרואה לבדוק, ומצאו בו פגמיטה, והחזיר לו הסכין, והוצרך להשחיתו שנית, אין לפסול את השוחט בשביל זה. כי זה

הבד הרגיל אפי' באומנים גדולים. ויש דאיה לזה מדברי הרמב"ם ה"י יו"ט, שאסור להראות סכיננו לחכם ביו"ט, שמא יהיה בו פגימה, ויאמר לו שאסור לשחוט, וילך וישחיתנו. ואם איתא שהשוחט מופסל בזה, למה לו להשחיתנו, הא בלא"ה אסור לו לשחוט עוד. אלא ודאי שאין לפוסלו דק אם מקיל ביי"ב בדיקות, או שהיה בו פגימה גמורה ולא הרגיש והלך לשחוט, דחזינן שהוא פושע. אבל בפגימה דקה שאיננה נרגשת לכל אדם, נוכל לומר שלא הודגש עתה מחמת איזה סיבה (דברי חיים).

שוחט שלא הרגיש בפגימת הסכין, ואמר שע"י בהלה ופחד לא הרגיש. אם היא בפגימה דקה אין להחמיר. אבל בפגימה הנרגשת לכל אדם, יש להחמיר (ד"ק

י"ה, כ"ז, גה"ק).

שחיטה לא הוי מצות עשה ככל מ"ע שבתורה. ואף להמ"ד דהוי הוזהבת מ"ע, היא מכל מקום לא הוי מ"ע בסני עצמו, אלא היא מצוה נוספת על הלאו דנבילה, דהיינו שמצוה שישחוט ולא

יאכל נבילה, ולא הוה שם בפ"ע, אלא הוא שם א' אם הלאו דנבילה (שבילי דוד יור"ד א').

שחיטת עוף אינו נוסף תחת העשה דזובחת (ארץ צבי, א').

שוחט אם מקיים מצות עשה בכל פעם שהוא שוחט, עיין שוחט.

דיני שחיטה שצריך השוחט לדעת, עיין דיני.

שחיטה צריך להיות לאור הנר. בי נרות העומדים בעשיית שקודין לאמטעריין, יש לשחוט כנגדם. ומכ"ש נגד נאפט לאמפ. וכן מותר להעמיד הנירות על החלון מבפנים ולשחוט נגד החלון מבחוץ

אם הרוח מנשב (דע"ת י"א ג'). ומ"ש המג"א בס"י תל"ג, דאסור לבדוק כנגד הגר שעמד בזכוכית, זה דק בהזכוכית של זמנים הקודמים, שלא היה צלול וזך ודק. אבל בזה"ז יש להקל גם לענין בדיקת חמץ (שם).

ויש אומרים דסגי בנר א'. ויש מכריעים, דדוקא בשוחט סמוך ממש להנר, סגי בנר א', אבל כששוחט ברחוק מהנר צריך אבוקה רבי נרות דוקא (מזמור לדוד). הטעם שלא ישחוט במקום אפל, י"א משום דחיישינן

שמא ישהה או ידרוס (ש"ך). וי"א משום דצריך לברך קודם השחיטה, ושמא לא ישחוט יפה, והוי ברכה לבטלה (זכרון יצחק צ"ט). וביו"ט יש גם חשש איסור דאורייתא. דשמא לא ישחוט רוב הסימנים, ויש איסור דחילול

יו"ט חנם (ישועות יעקב ב'). ולדעת ה"י טעם האיסור שמא ישכח מלברוק השחיטה.

וי"א דסגי בנר א' (ערוך השלחן) ויש להקל אם אין לו בביתו אלא נר א', ואין צריך לחזור אחר בי נרות. או ביו"ט שאי אפשר לכבותן והוי הפסד (דע"ת י"א י"א). ויש אומרים דנרות שלנו יחשב לבי. כי הפתילה

נעשה מכמה חוטיין דקין כרוכין. ונר א' דינו כאבוקה. ומזה נראה המנהג ששוחטין בלילה בנר א', ומ"מ לכתחילה יש להחמיר שיהיה בי (כו"ט).

ולדינא יש להחמיר ולחוש לבי הטעמים דצריך בי נרות. א' משום שמא יכבה א' מהם וישאר הב'. ב' כדי שיהיה האור גדול שיכול להבחין היטב (פמ"ג י"א ב').

מי שצריך לבתי עינים, משום שהוא חלוש בחוש הראות, או בא בשנים, אין לשחוט בלעד. ומי שישחוט בלעד ה"ז כשוחט במקום אפל (דרי"ת י"א ט').

נר שכבה באמצע השחיטה, יגמור שחיטתו (בית יעקב ק"ו). אם יודע בבירור שלא נבהל ולא היה שהייה כו'. ובעוף אין להתיר בזה אלא אם בדק לאור הנר המובא לו

בעוד שאחו העוף בידו. אבל אם כבר השליכו לארץ, אין להקל, דשמא נתרחב החתך ע"י סרכוס (דע"ת ה').
אבך אם רק בירך וכבתה הנר טרם שהתחיל לשחוט, אין לחשוש לשהות עד שידלקו הנר, ויהיה ברבה לבטלה.
משום דאונס רחמנא פטריה, ואין לשחוט משום זה באומל. וכמבואר בפרי"מ י"ט ד' ט', דרק לכתחילה הוא
דאין לשהות בין הברכה להשחיטה כדי הילוך כ"כ אמות. אבל אם שהה בדיעבד אי"צ לחזור ולברך (דעת הובח ס"ו).
שחיטה לכלים קבלת הדם תוך כג"ד, אינו דמי לשוחט לתוך בלי. דאין דרך לקבל דם לתוך הבגד לשם
וריקה לע"י, וליכא חשדא (דע"ת י"א י"ג).

שיכור שלא הגיע לשכרתו של לוט שמתירין, היינו דוקא בשחיטה, אבל בבדיקת חריאה חמיר טפי
כי אסור בהנאה מה"ת ע"י שתיית רביעית יין או שאר משקה המשכר (ד"ק א' י"ד). ובדור הזה,
אפי' לא הגיע לשכרתו של לוט, יש להעבירו, כי הדור פרוץ בר (טו"ט ג' ל"ה).

שיעור השחיטה בכחמח ובעוף לא הוי הקפידה לכתחילה לשחוט כל ב' הסימנים (פרי"ת; תב"ש
י"ח א'). והירא דבר ד' יחוש לכתחילה לשחוט לדעת הסוכרים שהוא
מצוה דאורייתא לשחוט כל הסי' אף בעוף (תורת יקותיאל כ"א א'). ואם גשחט הרוב מותר אף לכתחילה
לאכול ממנה אף להמחמיר ממדת חסידות. והכוננה היה רק שיכוין כן לכתחילה (ד"ק כ"א א').

(ת)

תולע שנמצא בחוטם הבהמה, עיין מים בראש.

תורבץ הוא עד השיפוי כובע. הוא העשוי למעלה כמו בערשטיל, וכשמזנח בשוה מתות. וכל מה
תורבץ שלמטה מן הבערשטיל, הוא בכלל תורבץ החשט ונקיבתו במשהו. וכל מה שלמעלה ממקום זה,
הוא בכלל ח"ך, ואין הנקב פוטל בו (בית יצחק ג' ס'). ניקב התורבץ, ויש לתלות שנעשה
ע"י משמוש ידא דטבחא תולין. כיון דקרייל כהשיך, דניקב התורבץ לא הוי רק טרפה, ואין בו חזקת איסור
(ש"ה הרב ל"ג ז').

תורבץ שניקב במקום דבוק בלחי ובשר סותמו כשר (בית יצחק ג' ג'). פרה שאכלה חתיכה גדולה
של תפוחי אדמה וחנקת בגרונה, וכשראו שאין יכולין לעורה, שחטהו והכשירוה
לאחר שבדקו החשט מבחוץ, ולא היה שם ריעותא כו' (טוטר"ד א' מ"ג).
נקב א' בוושט והב' בתורבץ, אסור (תב"ש ל"ג ו').
תרנגולים מסורסים, עיין דקין.

דלתי תשובה

תרגילים להלכות שחיטות ומריפות נוספות מילואים והשמטות

אצבע שיעורו, למדידה לשיעורים שונים, הוא שני צענטים מעטיר, וארבעה מילימעטיר.

(א)

אבר המדולדל אבר מנשכד במקום המותר, ואסור משום אבר המדולדל, היכא דאין שום נקב בעורב. או אם יש נקב, ועורב חופין את רובו. וכן היכא שלא נבדק אם חופין, עד שנתקלקל וא"א לבדוק, בכל אלה אם נצלח, או נתבשל עם בשר אחר, שרי אמילו ליכא סי נגד האיסור. ואותו אבר ישליך. אבל היכא שראינו שאין עורב חופין את רובו, או שידענו שיצאה השבר פעם א' לחוץ אף בחופין את רובו, יש להקל בהפי' בלא סי (לכ"ש, י"ב).

(ב)

בדיקת הסכין אבישרא ואטיפרא, היא לחיובא. בטופרא, היא לחשש פגימה. ובבישרא, היא לראות אם הסכין חד, ולא משום פגימה. כי הסכין צריך להיות מדינא חד וחלק (דע"ת י"ח י"ט בשם הפרדס לרש"י). ואף דאנן אין מרגישין כעת, בבדיקת בישרא, מ"ם אם בודק גם בראיה סגי בבדיקת בישרא, אף בלא צפורן (ד"ק, י"ח ח').

בדיקת הסכין קודם השחיטה, צריכים לבדוק י"ב בדיקות, אחלת דוחא, ולאחר שחיטה, יש אומרים, שאין צריכים י"ב בדיקות. דכיון שבדק בראשונה קודם שחיטה י"ב בדיקות, די לבדוק בין השחיטות בהולכה והובאה בלכד (בל"י, י"ג). וי"א שגם אתר שחיטה, צריכים י"ב בדיקות (פמ"ג, מש"ו, י"ח א'), ובשעת הדחא, ואין פנאי, מנהג העולם להקל לבדוק בין כל א' ואחד, רק בהולכה והובאה (ש"ע הרב, ק"א ה'). ובשחיטת עופות, שאין דרכם להפגים הסכין בשחיטתו, יש להקל בין בשוחט לעצמו, ואף לאחרים, כגון שוחט דמתא, ובפרט בעופות הרבה, שאין שהות כ"כ לבדוק יפה בין כל א"א, רשאי להכניס עצמו לזה, ולסמוך על בדיקה שאחר כולם, (מנה"ו, כלל י, עשרון כ"א).

בדיקת הסימנים לאחר שחיטה, בדיקת הסימנים אין צריכין דוקא לאור הנר כמו שחיטה (שמ"ח, א'). מי שצריך לבתי עינים (ברילין) ושחט בלי הברילין, היו נחשב, כמי ששוחט במקום אפל (דרי"ת, י"א). ספק אם נשחט רוב, והעוף שוהה למות, יכול לקרוע עור הצואר, להבחין אם נשחט רוב הסימן, כדי שלא יצטרך לשמור העוף בשעת פירכוס, שלא יקרע. ואין בזה חשש צעב"ת (דע"ק, כ"ה א').

בדיקת הבעות בדיקת הבעות בדיקת הבעות בדיקת הבעות להיות, שלא ישאר שום שינוי ומראה, מתחת לבועה בעור הדקין. ויש אומרים, שיש להתיר אם העור שעל גבי הבעה חוא שלם בלי נקב ומסמום, אף אם הוא דומה למראה מוגלא וליחה שתחתיו, ואף אם הוא שתור קצת, כל שאינו כדיו. ואף אם העור קשה, ויש בו קמטים קצת, יש להקל, כי זה נעשה מתחת הבעה, וכל שהעור החיצון הוא שלם ויפה, אין להחמיר (דע"ת, מ"ו כ"ו). נסתם המעי ע"י שנתקשה הרעי, יש

אווזות המלעיטין שצריכין בדיקה לאחר שחיטה, כך היא. אם יש בפנים שחין, אם בחיצון לא שלט השחין, אף שיש בו שינוי מראה או לובן, אפי' מעליע, יש להקל בהפי'. ואם לא שלט המראה בחיצון מעליע, והמראה לובן הוא רק בצד חוץ שבחיצון לבד, וצד פנימי שבחיצון אין בו שינוי כלל, יש להקל, גם בלא הפי'.

וכן אם אין שינוי המראה או הלובן שבחיצון כנגד השחין שבפנימי ממש, יש להקל. ואם המקום שיש בו לובן, או שינוי מראה, משונה בממשושו, שהוא רך או קשה יותר משאר החשט, וניכר שהוא ע"י מכה, אסור בכל גזוה.

וכן אם השחין בפנימי מפולש מעליע, ויש גידין וצלקת בחיצון, טרפה, אפי' זה שלא כנגד זה, והוי עכ"פ ספק טרפה. ואם רק קיד בחיצון, אם הוא זשכ"ו, יש להקל. ואם יש שחין בפנימי בצד פנים וכנגדו בצד חיצון שבפנימי יש קיד, אף שאין ריעותא בחיצון, אם הוא באחוות הגלעסות, גם להנהיגין כהט"ו, וחשבו כלקווא דמחמת חולי, יש לאסור, דהקיד מוכיח, שנעשה ע"י קץ.

ובהפי' להנהיגין כהט"ו, יש להקל, אבל להתנהגין דאם ניקב פנימי מעליע אוטרין, ה"ג בזה יש לאסור. ואם נמצא צדורית דם בין העורות, ולאחר שגורדו, נשאר בפנימי נקודה לבנה בצד חיצון שבפנימי, יש להקל בהפי' (דע"ת, ל"ג ג"א).

אפיקורס, מכוח ה"ה, או מגלה פנים אפיקורס בתורה שלא כהלכה, ודומיהן, דינו כעכרים לכל דבריו. ושחיטתו נבילה (ש"ך, ב' י"ז) וי"א ששחיטתו כשירה (שמ"ח, ב' י"ז). אפרוח אין לאכול, עד שיגדלו הנוצות אפרוח הגדולות על גופו, משום שקץ (ש"ך, ט"ו). ובדיעבד, אם כבר שחטו, שרי (דע"ת, ט"ו ה').

נשמט חירך, ומפך אם היה קודם גמר שחיטה או לאתר גמר שחיטה, אם ידוע שהיה שלם, כשהובא לשחוט, יש להקל אף כשנספסו. דאף שבזמן הזח א"א בקיאתו בבדיקת עיכול הניבין, ובכה"ג שפיר יש לסמוך אבדיקתינו, דאם לפי דאות עיני המורה, אין חשש עיכול, יש להקל. ובהפ"מ יש להקל אף בלא נודע אם היה שלם כשהובא לשחוט. ואף בשרואין שנפסקו כל הניבין, יש להקל (דע"ת).

בדיקת הניבין בדיקת הניבין, בהפ"מ יש לסמוך על בקיאתינו, ואם לא איעכלו הניבין, אף בנשמט ונפסקו הניבין (נו"ב, דע"ת, נ"ה י"ג).

בועה בועה שנמצא במימד החזה אצל הצלעות הקטנות, ובתוכו מחס, כשר (רעק"א, ע"ט). דגם שם דרכו להתחכך (דע"ת נ"א י"י).

בן פקועה בן פקועה, נהי דשחיטה א"צ, אבל בן פקועה עכ"פ אסור לאכלו חי, משום לא תאכלו על הדם (פ"ד, דרוש א').

השוחט בהמה או עוף, שנגזלו, **ברכת השחיטה** יכול השוחט לברך על השחיטה, דאצלו לא שייך החשש ממצה הבאה בעבירה. אבל אסור לשחוט עוף שהביאו לפניו, והוא יודע שהוא נגזב, כדי שלא יהיה לסעד לתמכו לגזלן (אחרונים, דר"ת, י"ט א').

ברכת השחיטה, היא ליתן שבח למקום על שנאסר לנו אכילת בשר בלא שחיטה (ט"ז, א' י"ז). ועוד על ששוחטין בסכין יפה, ולא בדרסה (מגלת ספר, עשין מ"ח). אין צריכין לעמוד בשעת ברכת השחיטה (מ"א, אר"ח, ח' ב'). אבל מנהג השוחטים לברך בעמידה (מור ואהלות, ברכות נ"א).

בע"ח שהוא ודאי טרפה, אין לברך על שחיטתו, משום ברכה לבטלה. ואין לומר שמכשירה מידי נבילה (ש"ך, ס"ק ב'). רק בדיעבד, כשבירך, והבע"ח נטרפה, או אמרינן דלמסרע לא היתה ברכה לבטלה ביון דאהני ליה שחיטתו לטהרה מנבילה.

ואם שחט דבר דאתילד ריעותא בו, אין צריך לברך רק אחר השחיטה כשנמצא כשירה (רמ"א). וצ"ע, לפי דברי הש"ך, דבשכח ולא בירך קודם שחיטה, לא יברך אח"כ, א"כ היה באתילד ריעותא, אינו מברך אח"כ. דביון דאידח אידח (רעק"א).

ברכת השחיטה, צריכה להיות, שלא במקום מסונף, ומקום מסונף, נקרא רק טינופת מצואה ומי דגלים, וריח רע המעכב את הברכה, אבל לכלוך דם אין מעכב את הברכה כלל. דבהא אמרינן בפסחים דבשעת שחיטת הפסח, היו פוסקין את העזרה. לפי ששבח הוא לבני אהרן, שילכו בדם עד ארכבותיהם. ואעפ"כ, לא היו נמנעים בעזרה מלברך על השחיטה. ולומר את ההלל, ולכן גם בית המטבחים אם רק מניקים אותו, מותר לברך (תשב"ץ).

להקל בהפ"מ (דע"ק, ס"ק י"ה, מק"מ). ואף כשהוא גם נפוחה, וגם המראה משונה, יש להקל. דמה שהיא מלאה ליחה או דעי קשה כאבן, אין זה בכלל לקותא כ"ו, ואף כשהעוף הוא חולי ע"ז, אין להסריף (דע"ת, מ"ז, י"ז). ואם בועה גדולה סותמת הדק, שאין המאכל יכול לעבור, כשר. (ערוגת הבושם, ס"י י"ב).

בועות בועות בין סימן לסימן, יש להקל. דבועות, אף היות קשות, אינם דומות לעצם המפסקת, לפגום הסכין. (דע"ת ב"ג י"ד). אחזא שנמצא בתוך הקנה שלה מכה, חלולה עגולה, אם השריב אומר, שלא היתה בה שום קשות, יש להחיר (דע"ת, ב"ג י"ב).

ואם נמצא בוושט דבר קשה, השמי"ח מחמיר אף בבהמה, והרב ס"ק י"ב כתב דיש להקל בדבר קשה. וכן דעת הדברי שאול. וכן הוא הדין אף בבהמה, והרב בש"ע ס"ק י"ב כתב, שיש להקל בעשב דק שמותר (שם).

ובן הדין בנמצא נוצה קטנה בוושט, שיש להקל. ואפילו בנוצה רחבה. אבל בנוצה גדולה של כנף או אפילו בצד הראש, שהיא עב וקשה, ודאי יש לחוש לקלקול שחיטה (דע"ת, י"א וי"ג).

בועות הנמצאות בדקין, צריכין בדיקת הבועות לבדוק, רק הני היותר גדולות (דע"ת, מ"ז כ"ח). ואם נאבדו הדקין בלא בדיקה, בבועה א' יש להכשיר אם נאבדה בלא בדיקה. אבל בבועות הרבה תבוסות אסור אם לא נבדק (תבו"ש, סוף ס"י ל"ז).

וזה דוקא בעוף, אבל בבהמה כשר אף בהרבה בועות (סוטר"ד, קנ"ח). בענין אם מותרין לחשליך הדקין, יש אומרים, דבימות הקיץ, דהוי מיעוט המצוי כבר אחזות, להיות בועות המסריפות בהדקין, צריך בדיקה מדינא. אבל בזמן שאין מיעוט המצוי להיות בועות, יכול להשליך (דע"ק, י"ג). ובתרנגוליים, אין להחמיר כלל להצריך בדיקה, אף בימי הקיץ. ואין שום מדת חסידות לבדוק (דע"ק, י"ב).

בוקא דאטמא בוקא דאטמא דשף מדוכתא, יש להחמיר כדעת הפוסקים המחמירין, דגם ביצאה קצת מהאסיתא הו"ל בכלל שף מדוכתא (דע"ת, נ"ה ז').

בוקא דאטמא שיצא לגמרי ממקומו, ולא נפסקו הניבין, ועוד ובשר חוסין את רובו, יש להכשיר, אפי' אם יצא לגמרי מחור שבאסיתא (שם, נ"ה ד').

בוקא דאטמא דשף מדוכתיה, והוא שלם, וברק בגיד הקטן של הניבים, ולא בדק שאר היתרת, יש להקל (שם, נ"ה ח'). ואם לא בדק בגיד הקטן, אף אם בדק שאר היתרות, לא מהני (שם).

לא נפסקו הניבין בשף מדוכתיה, ולא בדק אם איעכלו, יש להקל (נו"ב ב').

בית נוספות מילואים וחשמיות שמואל קלמ

כשיעור סלע, ונתחבר ונקשר (שפ"ד, ל' ד). ואף אם שהה י"ב חודש לאחר הקשירה, לא מהני (ר"ק ל' ה). ובספק אם היה ניקב כשיעור ונקשר, יש להקל בבהמה ולא בעוף. ואף בעוף היבשה אין להקל (דע"ת ל' ח). עצם הגלגולת, שמוציא ליחה, אעפ"י שא"י אם הוכתה בראשה, צריך לבדוק אם לא ניקב (תבו"ש ל'). עצם הגלגולת בעוף היבשה שנשבר או ניקב, ע"י הכאת עץ או אבן, ולא נתחב שום דבר לחשוש שנגע בקרום, יש לסמוך אבדיקה (שו"ת עמק הלכה, ד'). ויש מחמירין אף בעוף היבשה, דחיישינן שמא נספק הקרום ואין אנו בקיאים בבדיקה (גה"ק ל'). עצם הגלגולת שניקב ע"י חולי, מהני בדיקה. ובספק ע"י קוץ או חולי, מבואר בסי' מ"ט ד' דספיקו להקל. וכל זה הוא רק בעוף, היבשה. אבל בעוף המים, גם ע"י חולי טרסה (דע"ת ל' ט"ו). גלגולת של עוף, שיש בו נגע, צדיכים לקלוף הנגע עד העצם. ואם הוא שלם, כשרה (שלחן גבוה, י"א).

אם שחטו ומצאו גמי בחשט, יש לומר גמי בושט כיון דדרך אהנות שיהיה הקנה נשחט קודם לחשט, אי"כ הרי נשחט הקנה בהכשר, וממילא אף שחתך הגמי אח"כ עם החשט, אין לחוש (שו"מ תנינא). ויש לסמוך ע"י בה"מ ולצורך עני, או לצורך שבת, או שעת הדחק (דע"ת, כ"ג). ואם נמצא חוט בושט ונחתך, יש להקל בפשיטות (ש"ס). נמצא עיסה בושט, המקיל בה"מ בזה, וסומך על התניא, המיקל, לא הפסיד בצורך או לעני (דע"ת כ"ג י"ג). אם נמצא קוקוריו בושט שנחתך לשתיים, יש להתיר בהפ"מ. וגם אין חוששין לפגימת הסכין (יוסף דעת, ב"ג).

גף נשבר הגף ביד השוחט. היכא שידוע שהיה שלם כשהובא לשחוט, ומרגיש השוחט באצבעותיו, שנשבר בשעת שחיטה, אפילו כשנעשה קודם גמר שחיטה, והשוחט תופס בידים את האגפים, רליכא למיחש שניקב או את הריאה בשעת שחיטה, כשר. אף שנשבר סמוך לגוף, ויש עוקץ בהשכירה כו' (לבו"ש, ט' ג'). ואם השוחט אינו זוכר אם היה מנדנר בכנפיו בתחילת השחיטה, יש להקל (מק"מ, י"ח). נמצא הגף שבור, וקודם שנשער אם היה השכר רחוק מהגף כשיעור אגודל, נאבדה הגף, יש להתיר בהפ"מ (בעי חיי, ע"ג).

לשיעור אגודל, יש לצרף אף הבוכנא שבתוך האסיתא, לצורך גדול, ולצורך שבת. ואף אם יש עוקץ בהשבר, מצרפין הבוכנא לשיעור אגודל (דע"ת ג"ג). נמצא הגף שבור, ואינו יודע אם קודם שחיטה או לאחר שחיטה, אם מקום המכה שחוד הרבה כדיו, או שהוא ידוק גרין או בלאה, או שנפוח שם. או שיש גלד קרוש, הוי בודאי נעשה מחיים. ואם יש שם צרירות דם נוטה לשחוד או אדום. או גם בלא נראה מבחוץ שום שינוי, אלא שבפנים במקום השבר יש

וגם הריח מצואת בחמות, אין צדיכין הרחקה (בית אברהם, ד').

ויש מקשין, הלא השחיטה עצמה היא מצות עשה, ואיך שרינן לשחוט במקום מטונף. כמו שמצינו, שאסור לעשות מצוה במקום מטונף. ויש לתרץ, מפני שהשחיטה אינה חיובית, ועשיית המצוה במקום נקי, היא רק מצוה מן המבחר (עיקרי הר"ט, ארי"ח ה'). השו"ב צריך להרחיץ את עצמו, שיהיה נקי מש"ו, ודינו כצואה. וגם בגדיו צדיכין להיות נקיים. דאל"כ, דינם כבית המטבחים שאינו נקי. מי שמכוין לצאת בברכת חבירו, לא יענה ב"ה וב"ש, דזה הוי הפסק בברכה (דגול מרבבה, ארי"ח קכ"ד, על מג"א ט'). וי"א דלא הוי הפסק (מהר"ם שיק, ארי"ח ג"א).

בני מעים בני מעים שיצא בעוף, ולא הוחזרו ונשחטו, יש מכשירין אם לא נקבו. (לבו"ש, ב', מח"ב י'). ויש אומרים לחלק, דאם יצאו הבנמ"ע דרך פי הטבעת, או אסור אם לא הוחזרו, בין בבהמה, בין בעוף. אבל אם יצא דרך הכרס שניקב, יש להתיר ע"י בדיקה, אם לא הגיעו הבנמ"ע לבשר שהרופא גורדו (בית שלמה, צ"ג). ולדינא, יש להתיר, אף בלא החזירן, אפילו יצאו דרך הטבעת (דע"ת, מ"ו ט').

(ג)

גלודח אם ניטל העור בעוף, דינו רק כמו שניטלו הנוצות. כי מבואר באשכול חלק ג' שדין גלודה ליתא בעוף, כיון שאין לו רק מכסה דקה המחובר בבשר (דע"ת, ג"ט ד'). ולא בעינן שנפשו העור ממש בגלודה בבהמה, אלא אף כשהוא כלוי כבשר שהרופא גוררו, טרסה (מק"מ, ג"ט כ'). ופשיטא דמהני ביה קרום שעלח מחמת מכה. וצריך שיהיה קרום מעליא, ולא קרום דק (דע"ק, מ"א). נמרטו הנוצות, מחמת חום הטלת בצים, ונמרטו נוצות שעל השדרה בכמה מקומות לגמרי, וכן בבטן, דבר זה הוא שכחה, ע"כ יש להקל בזה, אפי' שלא בהפ"מ (דע"ת, ג"ט).

גלגולת שניקבה גלגולת שניקבה והעור או הבשר סותם, ולמעלה שלם ויפה, לא מהני, דעיקר תלוי בעצם (פמ"ג ל' ב"ב, דע"ק ד').

גלגולת הבהמה, שניקב שלא כשיעור, וכשר, עכ"פ צריך לעיין, אם לא ניקב הקרום. ואף אם נפחת הגלגולת ע"י חולי, צדיכין בדיקת ראייה להקרום. ובוזה אנו בקיאים בבדיקה (תבו"ש, ל' ד').

אם נעקרו הקרנים בשורשן, ונעשה גומא בראש, אם הראש במקום הזה הוא שלם, אין לחוש (יד אברהם).

גלגולת שניקבה ונתחבר ונסתם, יש מקילין (הריק"ש קכ"ה), והפ"מ מחמיר באם היה הפחת

אודם, הוי ספק. ואם אין שם לא מבחוק, ולא מבסנים שום נסות, ולא שום שינוי מראה, וכן אם ידוע שהיה שלם סמוך לשחיטה, אלא דמי' יש ספק שמא נשבר סמוך לשחיטה ממש, או בתחילת שחיטה ואין שם צרירות דם, או אודם כלל, יש להקל.

ובכל הדינים, גם בשמוטה דינא הכי (דע"ת, נ"ג כ"ד).

ספק נשמת הגף, קודם או אחר שחיטה, יש להכשיר בהפ"מ, כמו בנשבר (לבו"ש, ט').

נשבר בגף, והשבירה היא באלכסון, יש אומרים שמוודין אגודל מאמצעות השבר (בר"ם, ד'). היכא דאיכא אגודל מהתחלת השבר, בין שנשבר באלכסון בין שנשבר שוה, אף שקצו השברים זה על זה, ומונחים כך, בלי דביקה. או שנדבק כך זה על זה באופן שממקום שמונח עכשיו שבר החיצון, אין ממנו עד הגוף אגודל, אפ"ה כיון שהשבר רחוק אגודל, כשר אף שיש עוקץ בעצם החיצון (לבו"ש, י"ג).

נשבר הגף, לגי חתיכות, אף ששבר הסמוך לגוף היה תוך אגודל, יש לומר דקיל. דבזה אין חשש שעיי נדנדו הכנף תקוב הריאה. דכיון דבגף נשבר לגי חלקים, אף שיתנדנד הכנף, לא תנדנד עמו החלק האמצעי של השבר, דטרוד הוא מהכנף (ד"ק נ"ג ד'). גף העוף שחסר מברייתו אפילו אין הבוכנא קיים, יש להתירה (לבו"ש, ט').

שבר בבוכנא, שאין הבוכנא קיים כולה, אף אם אינה מתגונדת תוך האסיתא ודבוקה בה כדרכה, דינו לכל דבריו כנשמת (לבו"ש).

אם הבוכנא של הגף בתרנגולת, וגם היתרות והגידין היו כולם שלימים, אך קצת מהעצם של האסיתא, שהבוכנא דבוק אליו, היה נשבר קצת, יש לחוש, שמא וזה הבוכנא ממקומה מחיים, והוי כנשמת, יש להטריף. כדקיי"ל סי' נ"ה ב' בבוקא דאטמא, דהיכא דנשבר מקום האסיתא, שהוא סרסה אף שאין ריעותא בגוף הקולית והבוכנא (דברי שאול, נ"ג).

נשמת הגף ולא איעכל גיביה, ולא נפסקו כלל בהפ"מ וגם צורך שבת ביחד, יש להקל בהפ"מ לבד (דע"ת, נ"ט).

נשבר הגף, או נשמת, אף היכא דכשר מסעם נשבר או נשמת, מי' הו"ל בכלל מסוכנת. וצריך להשגיח על פירכום (דע"ת נ"ו כ"ז). וכן בכל נשבר (שם, ב').

גר שחוד לדתו באונס, ישראל גמור הוא (שפתי דעת, סוף סי' קי"ט).

גרד יבש שנמצא בצוארו של עוף, גרר יבש שצריכים לשחוט במקום אחד, ולבדוק במקום הגרד, ובדיעבד כשלא הספיקו לבדוק מעבר השני עד שיקרע הצואר, יש להכשיר, ואין להחזיק ריעותא, דהוי כספק על (טוסריד, פ"ו).

דורס שנכנס לדיר, וקטע ראשו של כבש דריס'ה א' שהיה מוטל מת מקודם, אמרינן גם בזה נח רוגזיה, ויש להקל. כי יש ספק שמא לא דרס כלל, אלא נשך בשניו, ובא רק למלאות רעבונו, ולאכול ולא לדורס. ומה שלא אכל ממנה, משום דנחכהל אח"כ וברח (דע"ת, נ"ו כ"ח).

כלוב מלא עופות, וכד אחד מהכלוב, השליכות רחוקות זמ"ז, בכדי שהחתול יכולה לכנוס להכלוב אף שאינה יכולה לכנוס בשאר צדדים. וכן אפילו אם השליכות בתחילה שלימות וקרובות ול"ז, אלא שנמצא עתה קנה א' שבור, בכדי שהחתול יכולה ליכנס, אם הרג א' מהם יש להקל ולחלות שנשברה קודם (דע"ת נ"ו ל"ה).

הכבד מחיצת, בין הורס, ובין מקום הבהמות ועופות, הוא שיעור " ססחים. זהו רק בחזרים, אבל בכלוב שמבדלין באמצע, צריך התבדל להגיע עד התקרה (שם).

עכברים הנמצאים במקום שנמצאים שם עופות, ונמצא שם עופות פצועים, אף דשכיח שם גם טחור, מי' כיון דעכברים נסי מצויין שם לעשות כן, תולין בעכברים. דהו"ל כספק קניא ספק שוגרא, ותולין בקניא (טוסריד, נ"ג).

כלבים שלנו, סתמא בני תרבות נינהו עם בהמות ועופות. ואם ידוע שהם רעים ועזי נפש, אם הוא בעיר או בכפר, ומצויים שם הרבה כלבים, תולין בהם להקל. אבל אם הזאן הם בדיר כשדה, אף שיש שם כפר סמוך לשם, חוששין לזאב, שדרכו לדורס יותר מכלבים. ואם היה שם עם הזאן כלב הרגיל ומלומד להציל הזאן מיד דורס, ונמצא כבש פצוע יש לחוש לזאב, ואין לתלות בכלב אחר דמסתמא כלב זה, מבריתו מהם. והא דתולין לפעמים בכלב, דוקא בכבשים קטנים, אבל בגדולים ונאכל מהבש אין לתלות בכלב, אלא אם נמצא פצוע ומת, ולא נאכל מהבשר כלום, כי אין דרך הבלב לאכול מבשר הגדולים, אלא בקטנים (דע"ת נ"ו ל"ח).

תרנגולים בלול, ובבוקר מצאו קטוע ראשו של א' מהם, ולא היה נשמע מקודם שום קול צוהה. ואף שתולין במצוי, שהיה שם דורס, היינו לעיני אותו הדבר עצמו דאתילד בו ריעותא, כגון אחזא דמסמס קועיה דמא, אבל לגבי אחרים שהיו שם עם הנדרס, הו"ל ס"ס, שמא לא היה שם דורס בלל, ושמא לא דרס האחרים, וזח עדיף ממצוי (טוסריד, פ"ג).

כלוב מלא תרנגולים, ונמצא תרנגול א', שנקרע העור שעי' העורף ומת, ושאר העופות אין בהם שום רושם כו' יש לחזן בזה, דכיון דיש לחוש שמא מת אח"כ, וכבר נתבאר דאם הפצע אינו בכדי שימות מיד, אין להקל אלא בדאיכא עוד צד להקל, וגם הכא אין להקל, אלא אם יש עוד צדדין להקל. ואם לא ראו שם שום דורס אף שתולין במצוי, מי' מ

בית נוספות מילואים והשמפות שמואל קמ

אבל אם רואין שהבועה מבחון קצר בצד חיבורו למעי, יותר מבפי עביו ורחבו כראש בליטתו לחוץ, אז, אם נמצא כנגדו תולע בפנים, יש לאסור, דיש לתוש שכועה בזה, הוא קרום מחמת מכה (דע"ת, מ"ו ל"ב).

(ח)

הגרמח למעמים ע"י הורדת הקנה, אף כשאינו שחוט, צריך להבחין, כששוחט אז, אם אינו הגרמה, כי ע"י הורדת הקנה, השחיטה היא למעמים בהשיפוי כובע (דע"ק, כ"ד י"ב). בדבר שמוטת השכיח בתרגולים, יכול השויב ליותר שלא יבוא לידי כך, כי בעת שתופס הסימנים, אין לו להוריד, ומקודם תפיסה יכול להעמיד הקנה במקומו. וע"כ כשקלקל השויב בזה, אם הוא שוחט בשכר צריך לשלם (דע"ק, סוף סי' א' כדני תשלומי השויב, דע"ת כ"ה ב', אוהל יצחק י' ט').

המטס ובית הכסות שניקבו מבי המטס וביה"ב צדדים, אם אין קיד על פי המטס ולא נאחו במחט סביבו, אלא שנמצא בבשר, הוי רק ספק טרפה. ואם יש הפסק בשר שלם בין המחט ובין מקום הקיד, אם הקיד סובב בעיגול סביבות המחט, אז אם הוא רחוק רק עד רותב קש, יש לאסור. אבל אם הוא רחוק יותר מזה, או שהקיד אינו סביבות כל המחט בעיגול רק מצד א', ויש הפסק בשר כ"ש, ונקי בלי שום שינוי בין המחט ובין הקיד, יש להקל (דע"ת, מ"ח כ"ו).

ובאין קיד אפילו הוציאו מיד כשר, משום דחלינן ובשעה שנטל הטבח הבה"כ כחוקה ממקומה, נעשה בן (מק"מ, מ"ח ל"א). אבל בקיבת, ושאר בני מעיים כיון דאין מחזיקין בהם דם, יש להחמיר אפי' בהפ"מ בנמצא מחט תחובה בבי צדדין, אפילו אם אין שם קיד (דע"ת, מ"ח י"ב).

ובניקב מב' צדדים, נוהגים להתיר אף בזמנינו (שפ"ד, מ"ח ל'). ואין לחלק בזה בין המטס וביה"כ, ואם לא נמצא קיד, גם מבפנים, יש לסמוך על הבדיקה גם בהמטס. וזהו רק במקום שיש לתלות במשמוש יד הטבח כדחיקת הכרס. ואם אין במה לתלות לא סמכינן אבדיקתינו בזמן הזה (דע"ת, מ"ח ל"א).

האידיגא, לא חשבו השוחטים הפסק בשחיטת לשיחה הפסק, וכל שיושכין במקום קבוע לשחוט, ודעתם על כל מה שיביאו לפניהם, אפילו כל היום, לא חשבו לשיחת הפסק, ושוחט כל היום בברכה א', ולערב עושים כסו"י א' לכולם. וכן נוהגין השוחטים הראשונים בירושלים, שהיו רבני מתא, ועדיף טפי למעט בכרכות, כדי שלא יהיה נכשלים בכרכה שאינה צריכה (נחפה בכסף, כ"ח).

הפסד מרובה שיעור הפ"מ לעני, כל מה שהוא יותר מכבד של תרגול או יונת.

אם יש לתלות גם בכלב או בעכברים גדולים, יש להתיר שאר העופות, אפילו אם ראינו לאחר איזה ימים שנכנס כרדלס לשם, אפ"ה אין להתזיק איסור למפרע. אכן אם לפי הענין אין לתלות בשום דבר, אין להקל (דע"ת, נ"ו ל"ו).

(ד)

דרוסה שנתערבה ברוכ, יש להקל ע"י נכשינהו וניידי, וכל דפרוש מרוכת פרוש, ואח"כ ישנה י"ב חודש, ושנים האחרונים אסורים. ובהפ"מ יש להקל להשהות בולם י"ב חודש, גם בלא נכבשינהו כו' (דע"ת, נ"ו נ').

דרסח דרסה נקראת רק כששוחט ודוחק הסכין למטה בלי הולכה והובאה, אבל בהולכה והובאה, אין חשש אם שוחט ומכביד קצת הסכין (שי"ע הרב, כ"ג וב"ד), וטוב ליותר, שקודם שמקרבין הסכין להצואר, יעשה הולכות והובאות כדי שברגע שיגע הסכין אל הצואר, יהיה דרך הולכה והובאה. דא"כ, יש חשש, שבהגעה הראשונה לצואר, תתך כ"ש מהחשט דרך דרסה (ד"ק, כ"ג א').

דקין שנקבו ע"י מחט התחובה בו, ושומן דקין סותם, והמחט תחובה גם בשומן, אבל לא מעליע בשומן. אם אין רושם ושינוי מראה בשומן במקום שנכנס המחט לתוכו, יש להקל. דחולין, דלאחר שחיטה נכנס המחט בשומן, ואפילו יש רושם ושינוי מראה בהשומן במקום שהמחט נכנסה, ג"כ יש להקל. אבל בהשומן הגשאר, אין בו רושם ושינוי מראה כו' (דע"ת, מ"ו ד').

דקין שיצאו דרך הכרס שנקרע, כל שהוחזרו מאליהן, כשר, ואין חוששין להיפך, ואף שהיה נקב צר (מק"מ, מ"ו ט').

דקין שיש בהן נקבים ותולעים בתוכו, יש להקל גם בעוף (דע"ת, מ"ח ה'). תולעים הנמצאים בדקין של אוזות, וראשן תחובים קצת בהדקין, וכנגדן יש בועה או יבלת מבחון, יש לאסור (פמ"ג, מ"ו).

דקין שנמצא בתן מהט, ואפילו מונח ברוחב ואינו תחוב, יש להתיר אפי' שלא בהפ"מ. ואם תחוב קצת, ולא ניקב מעליע, יש להכשיר רק בהפ"מ (דע"ת, מ"ו ט"ו).

בדיקת הבועות בדקין, עיין באות ב', בדיקת הבועות.

דקין של בר אוזות, שנמצא בהן תולעים, נראה דאם אין שם יבלת ומסמוס על עור הבועה מבחון רק סתם בועה, וניכר שעור הבועה מבחון הוא עור המעי, והוא חלק ושלם ויפה, אף שנראה במראיתו לכן, שהוא כעין בשר נפות וכדו', וקשה במשמוש ע"י שיש תחתיו ליתח או בשר מקולקל, כל שאין בעור צד חשש מסמוס כלל, יש להקל, אף ביש בפנים תולע כנגדו. אך כ"ו אם ניכר שהבועה בא בפנים

טרפס הלב, נראה מכל הפוסקים, שלא
 מרפ"ש הזכירו בו שום טרפות בניטול או נימוק
 רובו או כולה, או ניקב או שיש לו שתיים.
 ובטרפס הלב אין שייך שום טרפות. ואף שניטלו כולו
 או ניקב, או שיש לו שתיים, כשר (דרת"ש, מ' ו').
 מרפ"ש הכבד שניקב, וטחול סותמתו בדרך
 הנחתה, כשר (תבו"ש, ס"א י"ב).

(ב)

כבד כבד שיש לה ב' זיתים, רק במקום חיותא
 ולא במקום מרה, כשירה (תבו"ש מ"א א').
 וגם הגידין והסמפונות, מצטרפין לכזית (כ"ט, ד"ק
 מ"א א').

בועה או מינרי, במקום הזיתים בכבה, יש
 להכשיר באופן, שבצירוף בכל הכבד נמצא ב' זיתים
 כבד בריא, שסופן להתרפא. וגם הבועות או הסינרות
 מצטרפין לשיעור, אם הם אינם נקלפות מהכבד,
 (דע"ת, מ"א כ').

כבד של עוף שהיא רכה כעיסה רכה, אין לאסור
 משום נימוק, אם אינה נימוסה לגמרי כרוטב עבה
 (שם, מ"א י"ח).

כבד שנעשה כח"ם קרוש, ולא נימוק, אין לאסור
 וצ"ע, (דר"ת מ"א ל"ד).

כוליא שניקבה בנקב שיש בו חסרון, במקום
 כוליא החריץ, יש לאסור. ואם הקדום שעל הלובן
 שלם, במקום החסרון, ונראה שהוא מתולדה,
 אפי' אם הנקב מסולש מעל"ע, יש להקל. (דע"ת,
 מ"ד ב'). יב"ל ונסרך בצפורן, פוסל כשהגיע לחריץ
 (מק"מ, מ"ד ב').

שינוי בבשר הכוליא, ויש חשש מסמוס,
 דינו כנתמסס (שם ג'). דם שנמצא בלובן הכוליא,
 אם הוא רק במיעוטו, כשר. אבל אם הוא ברוב,
 טרפה (שם).

עצם שנמצא בכוליא, אם נראה שהוא מתולדה,
 אם הם עגול ועב, וכרד, ניכר שהוא מתולדה, ולא
 בא ממקום אחר, יש להקל. אבל בלא"ה, אין להקל
 (שם, י"ז).

כליות שניטלו, ולא נודע אם נטלו ע"י חולי,
 אף שיש שם מקום ריק, אם אין שם ליחה ורקבון,
 או צרורות דם יש להקל בהפ"מ (דע"ת, מ"ד י"ט).

כוליא שנתאדמה, מהכאה שהוכחה הבהמה על
 מתניה, אם אין לקותא אחרת דק שנצד הרם, אפילו
 אם הכה במתניה, והבשר של הדופן ג"כ אדום, יש
 להקל. אבל אם שלטה המכה בבשר הכוליא, עד שנפסק
 בשר הכוליא, או אפילו לא נפסק הבשר, רק שרואין
 שיש בו קלקול ומסמוס, אף שהמסמוס לא הגיע
 ללובן, אלא שהאודם לבד הגיע ללובן, יש להסריף
 (דע"ת, מ"ד י"ג).

שיעור ענבה, שמשערין בכוליא, היא כחצי

(נחלת שבעה, ג"ה). ולעשיר, יותר משתות מן הקרן
 (שם). וכל דבר שהוא שכיח מאד הוא הפ"מ, אף שכל
 או"א בפ"ע, אינו, אינו הפ"מ (דע"ת, פתיחה להלכות
 טרפות). כמו בביצים קרושים, דמקילין גם בלא
 הפ"מ, משום דשכיח הרבה, הוא הפ"מ, (ד"ק ריש
 סימן מ"ה). היכי דהשעה דחוקה לבשר לצורך שבת
 ויו"ט, או לעשירה, לכבוד אורחים, או לסעודת מצוה,
 הוה כהפ"מ (ש"ך, דמ"ב).

(ו)

וושט חשט שניקב, או שיש בו מכה וקלקול
 מעל"ע, ויש שומן דבוק היטב, היכא שיש
 עוד סניף בלא"ה, המקיל בהפ"מ, יש לו על מה
 שיסמוך (דע"ת, ל"ג ח').

וושט שעור העליון שלו, מלא בועות רצופות
 ברובו, הוא כלקוי דוכן וטרפה (מק"מ, י"ח).
 עורות הוושט בתרגולים, הם לבנים שניהם.
 אבל יש הפרש, כי החיצון נוטה קצת לאדום
 (דע"ת, ל"ג).

וושט שיש בו מראה גרין אחר שעבר עגלה על
 הצואר, הוא כצואר מלוכלך בדם, דהוי כאילו אין
 אודם, ואין בדיקה לחשט מבחוץ. וגם צ"ל שלא
 ישחוט החשט, דחיישינן שמא במקום נקב קשחית
 (ד"ק, ל"ג).

(ח)

חוט השדרה חוט השדרה פסוקה מתולדתה טרפה
 (מק"מ, ל"ב ה'). חוט השדרה,
 שנמצא שחור, טרפה לפי דעת הפוסקים. ויש מקילין
 (ע"ה"ב). חוט השדרה, שחסר קצת מעורה, אם
 החסרון הוא מתולדה, יש להקל בהפ"מ. ואם נחסר
 אח"כ, יש להחמיר (דע"ת, ל"ב א').

שוי"ב, שיצא טרפות מתחת ידו, וסלקוהו
 חשוד מאמנותו, מ"מ מותר לשחוט עופות, אפי'
 בלא ע"ג. דדוקא גבי בהמה חיישינן שולול
 בבדיקה. משאי"כ בעוף (מטה יוסף, ס" ג').

שו"ב שיצא טרפות מתחת ידו, שבדק
 ואמר שהוא כשר. ונמצא שהוא טרפה, אין חשש איסור
 בשחיסות עופות שלו (נ"ב סימן ג'). עיין שמי"ח
 סעיף י"ח.

(ט)

טחול טחול שנמצא בה מכה בפנים, פותחין המכה.
 ואם נשאר ב' הצדדין שלימים, יש להתיר
 (ד"ק מ"ג ד'). ואפילו אין שם בשר כלל דק עוד הטחול
 בעצמו סותם, כשר (דע"ת, מ"ג ט'). ודוקא כשאין
 שום קלקול ושינוי בבשר ובעוד המקיף מסביב (שם).
 טפח שאנו מודדין לשיעורים שונים, מחזיק
 טפח תשעה סנטימטר, ושבעה מילימטר. כך
 שיערו האחרונים.

בית נוספות מילואים וחשמיות שמואל קמא

שבת, יש להקל אף בנמצא ריעותא דשינוי מראה, וכדו' באיכרים הפנימים. ואם הריעותא דשינוי מראה הוא רק במקום א' בלבד, יש להקל אף בהפי'ם לבד. אכל אם היה שם ריעותא דנפוח בבשר החופה הכרס, או בדופן או בשומן, יש להקל בכל מקום. כיון דטבע הנפוח להוליד מים, איכ הרי יש לפנינו דבר לתלות בו, ואין להחזיק ריעותא יותר (דע"ת, נ' ד). מ"ש הב"ח, דבנמצא מים בחלל חגוף צריך בדיקה באיכרים הפנימים, הוא רק לכתחילה, אבל בדיעבד י"ל, דבהפי'ם אין הבדיקה מעכבת (שאלת שלום, פ"ח). ואם נמצא מים מעורבין בדם, קיל יותר, שיש לתלות, שבשעת הסידרוס שלאחר השחיטה, נשפכו מהסימנים לתוך החלל (מק"מ, נ"א ב').

כרם שניקב, מהני סתימה ע"י מה שהעלה ארוכה בגוף הבשר. וכן מה שהעלה ארוכה מעצמה ונסתם (דע"ק מ"ח ט', מק"מ ו').

ובנקרע העור החופה בודאי מהני אם עלה הקרום ונסתם, דבעוד לא שיך קרום מחמת מכה, דהוא קשה (טוטו"ד, קע"ד).

(ל)

לכ לב שנמצא עליו סכח, או שינוי מראה, ונראה כאילו ניקב, וקלפוהו ונשאר הלכ שלם, יש להכשיר (דע"ת, מ' י"א).

לכ שנמצא בתוך כיס מלא מים, יש להכשיר אחר בדיקה בלב, ולא בכל האיכרים (מהרש"ק).

סירכא חיוצא מן הלב, כשר. דתלינן דהנקב לא עבר עד מקום המטריף. אבל צריכין לבדוק ולראות, שלא עבר הנקב או הריעותא עד מקום המטריף. ואפילו בדיעבד מעכב הבדיקה בזה (שמ"ח, ל"ט, לכ"ש, רי"ט).

(מ)

מומר שהמיר דתו, ושב בתשובה שלמה, יכול להיות שו"ב. (כנה"ג בשם רש"ך).

מומר לכל התורה, דהיינו אם ראוהו שעבר על ג' עבירות מפורסמת, שהעולם נזהרים בהם. כגון אוכל נבלות, ולבש שעטנז, והקיף ראשו, הוי חזקה לכלהו (שמ"ח, ט"ו).

ניקב קרום העליון דמח ע"י חולי, יש להקל מח בהפי'ם. ספק ע"י קוץ, יש להטריף גם בהפי'ם (דע"ת, ל"א). בעוף בכל מקום טרפה, אפילו כקרום העליון (דר"ת, י').

מחט הנמצאת בחתיכת כבד לאחר הבישול, מחט ולא היה בה שום חלודה, ולא שינוי מראה וצדורת דם כלל, אם הוא ממין מחט שקורין שפילקא, וקצתה תחובה בכבד, יש להקל. ואם יש חלודה במחט, אבל לא בבשר, יש להתיר רק בהפי'ם (דע"ת, כ"ה). מחט בדקיף, עיין דקיף.

ביצה בינונית של תרנגולת. אך בשעת הדחק והפי'ם, יש להקל ולשער שיעור ענבה באגוז גדול, שקורין וועלשני גים (דע"ת, שם).

אף ששחיטה אינה צריכה כחנה, כוונה בשחיטה כל זה הוא לעיכובא, אכל לכתחילה צריך כחנה, דהא ברוכי מברך (ספר האשרי). ומבואר בספרי קבלה, שהשוחט בבדכתו ושחיטתו בכחנה, יתקן נפש החוטאת (שב"מ). ואם אנסו לשוחט מהעדכאות שישחט נגד רצונו, והוי כמו שכפאו שו, אין לומר שנחשב כאילו כיוון בפידוש שלא לשם שחיטה, שאסור לפי דעת הרש"ל, ונחשב רק כמו ששחט סתם בלא כחנה, וכשר (דע"ת, ג').

כיסוי דם כיסוי דם בעוף, יש אומרים, שעיקר המצוה לכסות תיכף כשיצא הדם מהנשחט. ואם אחר, ביטל מצוות כיסוי (כ"מ). וי"א דמצוות כיסוי הוא כל זמן שירצה יכסה. מיהו לכתחילה, ודאי נכון לכסות מיד, דשמא ישכח (מש"ז י"ג וי"ו. שפ"ד, כ"ט).

כיסוי דם בדבר שאסור מדר', י"א דחייב לכסות (שער המלך). וי"א, דאינו בכלל כיסוי, כיון דאינו בכלל אשר יאכל (שפ"ד, כ"ז).

כיסוי דם שמעכב השחיטה, אם אין במה לכסות, במה דברים אמורים, רק כשיש בידו להמתין, אבל אם אין תקוה שיגיע למקום עפר, וא"א לו להרחיק, כגון במסוכנת וכיוצא, מותר לשחוט (תוספות ירושלים).

כיס השתן בהמה שאינה יכולה להשתין, ושחטוהו צריכין לבדוק בכיס השתן, אם לא ניקב (דע"ת מ"ה ד'). ואם אירע שלא בדק הכיס, כשר בלי פקפוק (וכדון אברהם).

שוורים המשתנינים דם, צריך לבדוק השלחופית אם לא ניקב. ואם נמצא צרירות דם במקום אחד, וגוף בשד הכיס הוא שלם ובריא, יש להתיר (דע"ת מ"ה ר'). פרה המשתנת דם, יש להתיר החלב, (טוטו"ד, קנ"א).

במקום הדחק שיש לחוש, שא"א לשוחט כפרות ליוהר, ויש לחוש לשחיטה שאינה הגונה, יש למנוע מהמנהג לשחוט בעיוה"כ דוקא. ויותר טוב לשחוט הכפרות יום או יומים קודם עיוה"כ (פמ"ג, א"ח תר"ה, א"א א'). והרב ישועות יעקב צוה להכריז בלבוב בכל בתי כנסיות, להביא הכפרות לשחוט בכל עש"ית. וכי שכן ראוי לעשות כל רב ומורה בעיר (ישועות יעקב, י"ח ג'). וכן הוא המנהג בבירסק, להכריז שכיאו הכפרות לשחוט, עד ימי הסוכות ושמ"ע מטעם זה (מנ"י פ"ז).

תרנגולת שבטנה צבחה, צריכין לבדוק כרם באיכרים הפנימים, אם לא נסמססו, או אם אין שאר ריעותא. ובהפי'ם, ושעה"ד או צורך

להקל בהפ"מ ע"י ביטול ברוב דכבש שלם לא הוה תהר"ל בהפ"מ. אבל אם נודע הסרפות לאחר שנתחכת, אין להקל. דתי תיה אפילו גלודה או בתרנגולת שלימה, הוי תהר"ל אף בהפ"מ, אך בנידון דידן, שלא נודע מקודם כלל, ועתה התערבות בכל בתי העיר, י"ל דמהני ביטול ברוב, אפי' בשל כמה בני"א, ואף ומדר לא בטיל משום דהוי תהר"ל, מ"מ בכה"ג יש להקל, משום דכל דפריש קודם שנודע התערבות, מרובא פריש (דע"ת, ל"א ר').

בני מעיים, שנמצא בהם נקב, ויש מקום לתלות במשמוש ידא דטבתא, או בזאב או בתולעים, וכשר, ואת"כ הקיף הבודק את הנקבים, ולא אדמו להודי, אפי"ה כשירה (בל"י, א'). דאין אנו בקיאים בהקפה, לא להכשיר ולא להסריף, מכה בצואר הבהמה הנקראת "זשוני", שאלה מכה כזו בא לפני, בודקתי עור הפנים, והיה שלם ואמרתי להתיר (מק"מ א' טימן מ"ג).

עובדא בא לפני בכהמה שנמצא בו"ע גדולה במקום תורבין חוושט, וקצת מן הבועה היה על החשט, רחוק מביה"ש. ובמקום המדאה והלעטה היה טוב ויפה והבועה נקלפה כולה, והכשרתי (דברי שאול, ר').

מריסת נוצות של עופות מחיים, מריסת נוצות אסור משום צעבית (בי"ה). ואף מריסת נוצות במקום השתיטה עדיף טפי, אם יכול לשתוט בלא זה (ש"ך). כי אין צעד גדול כמו מריסת נוצות (פמ"ג, ני"ג ט'). וצריך השויב להיות נוהר, שלא ימרוט הנוצות, בעוד שהבע"ת מפרס (דעת קרושים). וכן יש לזוהר במקום שהשויב לוקחים הנוצות מכנפי האוזות, להמתין עד לאחר סירכוס (מנח"י).

ועיין ברמ"א באה"ע סוף סי' ה' שכתב, שכל דבר הצריך לרפואה, או לשאר דברים, לית ביה משום צעב"ת. ומ"מ העולם נוהרים בזה, דהוי אכזריות.

מריטה במקום השחיטה מריסת נוצות במקום השתיטה, בעופות הקטנים, אין נחיצות למרטם. כי הנוצות קטנים, ולא יקלקלו הסכין. אבל בגדולים אם רואים שהסכין מתקלקל ע"י זה תיוב למרטם. ועיין בשו"ת שואל ומשיב, שבק"ק לבוב היו נוהגים השוחטים, שלא למרוט הנוצות בשעת שחיטה (שו"מ, קמ"ז).

מרה שניקבה, בהפ"מ יש להקל, אף אם מרה אינו יודע אם היה משמוש במקום הנקב ממש, רק אם היה משמוש בסמוך למקום הנקב (שמ"ת, ל"ו).

מרה נפוחה ביותר, ועי"ז מתים הרבה בהמות, יש אוסרין (בינת אדם, או"ה כ"ג). ויש מתירין, (דע"ת, מ"ב מ').

מרה שחסרה, ונמצא טעם מר בקרבן, או

מתט בבית הכוסות, ולא בדקו מחטא בביה"כ מבתוך, אם יצאה המתט גם לצד תוך, או אם ניקב מעל"ע, אזי, אם בדקו מבפנים, ולא היה שם ק"ד, או רקבון, יש להקל בה"מ, אבל אם נמצא ק"ד מבפנים, או שיש ספק בדבר זה דהיינו שלא בדקו גם מבפנים. אזי, אם בדקו וראו שלא יצאה המתט לתוך, אף שלא בדקו אתר נקב, ולא נודע בבירור שלא ניקב מעל"ע, יש להקל בהפ"מ. אבל בלא בדקו, ויש לחוש שמא יצאה המתט לחוץ, יש לאסור גם בהפ"מ כו' (דע"ת, מ"ח כ"ג).

מחטא בביה"כ מבפנים, צריכין לבדוק מבתוך אם אין שם ק"ד. הטעם דלא תיישנין לשמא הבריא, משום דאם איתא דניקב ונתרפא, מהראוי שהיה ניכר שם צלקת ושינוי בבשר (הרשב"א, ר"ן).

וא"צ לבדוק אתר זה. ואם ראו שלא ניקב לתוך, יש להקל. והא ודאי דהיכא דרואים דאיכא קמטא וצלקת בהעור מבתוך כנגד המתט התחובה בפנים, יש לאסור אף בביה"כ אפי' בהפ"מ, דשמא הבריא (דע"ת, מ"ח). המסס וביה"כ שניקבו כו', עיין באות ה'.

מחטא בחלל הגוף מתט בחלל הגוף בעוף שיש בו זפק, הוי ודאי טרפה כמו בעופות שאין להם זפק (דע"ת, ל"ג ט'). ויש אומרים, דהוי רק ספק טרפה (פמ"ג, מ"א ה').

בהמה שננחה שור בקרניו נגד הבנמ"ע, ונראה במקום הנגיחה בליטה מהעור שנתפח, וכולט כמו תפות, יש להתמיד. כי אם אין מכה, תפוחה מנין, וצריכין בדיקה, ותיישנין שמא נתרפא (פרי תבואה, ו'). ובהפ"מ, יש להקל (רעק"א, ל"ג).

מחטא תחוב בעור ובשר, והתור שוה מבפנים להבשר ולא נכנס לתלל כלל, מותר בהפ"מ, דהוי כספק על, ספק לא על (דע"ת, ג"א ד').

מאכל שנמצא בחלל הגוף, אף בעוף שיש לו זפק, הוי ודאי טרפה. (מק"מ ג"א מ'. דע"ת ל"ג מ"א). מחטא או קוץ הנמצא בבשר, ואין שום היכר לא מבפנים, ולא מבתוך, יש להתיר גם בלא הפ"מ. אבל אם יש ריעותא מבי הצדדים, יש להקל בהפ"מ (דע"ת, ג"א).

נוצות הנמצא בחלל הגוף, ולא בתוך השומן, יש לאסור בכל גזוני (שם, ג"א י"ג).

זכוכית כתושה שאכלה בהמה, אין להתמיד כלל, ולא גרע מבלעה מתט, דכל שלא נתתו בשום מקום, אין נוקבין. ואורבא כת הדותף דתה לתוך (דע"ת, סוף ג"א).

מים בראש מים בראש שנמצא בראש כבש, שלא היה המת מקיף, מהרבה כבשים שנשתטו במקולין, ונמכר הבשר לרוב בני העיר, אם היה נודע הסרפות במקולין בעוד הכבש שלם, יש

בית נוספות מילואים והשממות שמואל קמב

נוצות וקופות כראש העופות, עיין ראש. נוצות הנמצא בחלל הגוף, עיין מחס. נפלה לאור, אין שיעור לדבר, ואפילו נפלה לאור לא שהה רק מעט, יש להחמיר, רק דמ"מ תרחייהו בעיניו, שתשהה בתוך האש עד שנחרכו הנוצות, וגם תשהה שם מעט. אבל אם לא שהתה כלל אף רגע, דתיכף בנפילתה פרהה משם, בשך אף כשנחרבו הנוצות שלה (דע"ת, ג"ב י"ב).

נפלה למים רותחין, יש אומרים דהוה כמו שנפלה לאור, וצריכה בדיקה מדינא (פמ"ג, ג"ה ה'). ולפסק הלכת יש לחלק בזה, בין בהמה לעוף. דבהמה שנפלה למים רותחין, שע"ג האש, יש לאסור בלא הפ"מ, אבל בהפ"מ יש להקל, ואם המים עומדים בכ"ד שהעבירו מעל האש, יש להתיר, אף בלא הפ"מ, וכ"ז בבהמה. אבל בעוף יש להחמיר אפילו בהפ"מ, אפילו במים שהעבירו מעל האש, אבל כשהיא הפ"מ וצורך שבת, או שעה"ד ביחד, יש להתיר אפי' בעוף אף בנפלה בכ"ד שע"ג האש. וכ"ז בנמצא איזו שינוי באברים הפנימיים, אבל בלא נמצא שום שינוי, יש להקל אף בזו"ל, אפי' בלא הפ"מ (דע"ת, י"ב מ').

בהמה ועוף ששתתו מים רותחין, אף מכ"ד שעומדת אצל האש, אפי' בלא הפ"מ, יש להקל. ואפילו נמצא שינוי בפנים קודם הבישול (שם). נפלה לאור, והאדומה הריאה, אם אין שם ביחץ וקמט, יש להקל בהפ"מ, ואם יש ביחץ ואדום, יש להחמיר אפילו בהפ"מ (רא"פ, ל"ח מ"ו). כל זה הוא רק בעוף, אבל בבהמה, יש להקל, אף אם יש ביחץ ואדום (דע"ת, ג"ה ר').

תרנגולת ותורים ובני יונה שנפלו לאור, והוריקה הכבד, יש לאסור אף בה"מ.

ובאוואז ובר אוואז, אף בידוע שנפלה לאור, ונמצא הבבד ידוקה. בין אם כולה ידוקה, ובין אם רק מקצתה ידוקה, יש להקל בהפ"מ. ובלב וקרקבן, אף בהפ"מ אסור, (דע"ת, ג"ב).

נפלה לאור, ובדק באברים, וכמה מהאברים נאבדו, יש להקל (דע"ת, ט"ז).

עוף שנפל לאור, ולא נשתנו איבריו הפנימיים כלל, אלא שנשרף בעור ובשר אצל הצלעות וכדו', ונצדד הדם, יש להקל (דע"ת, ג"ב ז').

בדיקת נפלה לאור בבדיקת נפלה לאור, אף שידוע שנפלה לאור, ונשרף העור מעל"ע, מהני בדיקה באיברים הפנימיים, גם בזו"ל, אף בעוף (דע"ת, ג"ב).

בבני מעיים, אם יש לחלות שנקרע המרה, יש להכשיר. אבל אם אינו יודע שנקרעה כגון שפתחו הבטן במתינות באופן שא"א לחלות שנקרעה המרה, אין להקל, היכא שלא טעמו טעם מד בבבד (דע"ת ר').

טעימת מר ככבו, יש אומרים, שצריך להיות בפנים הכבד (מש"ז ב'). ויש מתירין, אף אם מדגיש בחוץ (בינת אדם, ט"ז; דע"ת, מ"ב ה'). חסרה המרת, והשליכו הבנמ"ע, יש אומרים שתולין בזה (שבו"י, ט"ו). ודוקא אם השליכו הבני"מ בשוגג, ולא במזיד (דע"ת, מ"ב ז').

נשים נאמנות, על טעימת טעם מד במרה. וכן קמ"ן בר דעת. וכן נכרי מסל"ת (דע"ת ח').

שתי מרות, שנאבדו, ולא נדקו אם שפכי אהודי, יש להתיר מטעם ס"ס. שמא היו שפכי להודי, ושמא חסרה המרה כשירה (דע"ת מ"ב).

מכה עמוקה תחת הכנף, ושלטה גם בפנים מכה מעבר לצלעות, והריאה נסרכה לשם, מכל מקום מהני בדיקת הריאה במקום הפ"מ, (דע"ת, כ"ח).

(ג)

נאמנות בטרפות מנהג המורים, שלטעמים כשנמצא בעוף איזה שאלה באיברים שבחלל הגוף, או בעצמות, שאם הרב אינו יכול להכיר מה טיבו ומהות השאלה והריעותא, דרכם לשאול בנשים אשר עוסקים בהם, ובקיאים בתרנגולים, וסומכין עליהם בזה. אבל אין סומכין עליהם בהוראה (א"ת, תס"א; שערי תשובה, ס"ק י"ז). נאמנות אשה בבדיקת המרה, עיין מרה.

אין להאמין להקצבים הבקיאין נאמנות הטבח שאומרים שאין זה ריעותא, ושכן היא הרגילות (רשב"א, שפ"ג).

והא ודאי דהשו"ב שלנו, אין בכלל זה, דאינם נוגעים בדבר. ע"כ יש לסמוך על השו"ב (ד"ק, ל"א ג'). קסן, נכרי, ואשה,

נאמנות קמ"ן, נכרי, ואשה. בכל מקום שנאמנים לאסור, צדיך שיהיה

דבר זה, בשעה שעוסק בזה דוקא. אבל לאחר שפסק מלהתעסק, בא ומחס בידו, א"צ להאמינו שהיה תחוב בכרס (לבו"ש, חדו"ד מ"ג).

קמ"ן שהגיע לעונת הפעוסות ומסל"ת, נאמן לומר שמצא מחס, אף אחר גמר העסק בכרס (דע"ת מ"ח ג'). נפלו הנוצות בעוף, הרמ"א נוצות שנפלו בעוף לא כתב בהחלט לאסור, רק בלשון "וטוב להחמיר".

ע"כ הסומך עצמו בהפ"מ לצורך עני או שבת להתיר אף בניטל כל הנוצות בעוף, על התו"י, בין שניטל ע"י אדם, או ע"י חולי, לא הפסיד. והיכי דנפלו הנוצות ע"י רוב שמן, יש להקל להניא (דע"ת, ג"ט, ה').

נמצא בתמה שנפלה, אין לחוש שנפלה בדרך האסור (ח"ט, ס"ו).

עוף שאין כנפיו קשורים, ונפל לארץ מאליו ממקום גבוה, ואינו

יכול לעמוד, יש לאסור באין הפ"מ, כמו בבהמה. אבל בהפ"מ ותעדובות, יש להקל. אבל אם כנפיו קשורים, או חתוכין ראשי האגפים הרבה, עד שאין יכול לפרוח, אף שאין דגליו קשורים, מ"מ יש לאסור אף בהפ"מ. ואם יש עוד צד להקל, יש להקל גם בזה. ואם אירע שהורה המורה להתיר בזה, גם בלא צירוף סניף, אין מוניהין אותו (דע"ת, נ"ח ח').

נפילה לאחר מעל"ע, חלבה אסור עד שישחטנו ויבדוק אותה בפנים כדח

(תפארת ישראל), ואם הלכה לאחר מעל"ע, יש להתיר. אבל דק עמדה, כיון שלא הלכה, אין להתיר החלב (דע"ת נ"ח י"ב). וחייב הבדיקה, היא מהי"ת (שם).

חוכתה הכהמה באבן, או בנגיחת קרן נגד הריאה אפי' נצרך הדם

שם בבשר, או שנקרע הבשר שתחת העור, והעור שלם, צריך לבדוק הריאה נגד ההכאה, והבדיקה מעכבת. ומהני אף בזמח"ז.

אבל בעוף שהוכתה נגד הריאה, בכל גזני יש לאסור. דא"ב בבדיקת

הריאה של עוף (דע"ת, נ"ח י').

ובישאר איברים מהני בדיקה, נגד מקום ההכאה אף לדין בזה"ז (שם).

הלכה ד' אמות, אף שהעמידוהו אחרים, ולא שהתה מעל"ע, כשרה בסתמא.

וא"צ בדיקה. אכן אם נמצא שינוי באיבריו, בעיני דוקא עמדה מעצמה והלכה. או שהתה מעל"ע והלכה (דע"ת, נ"ח).

שחתה מעל"ע, וחולכת בצליעת אותו הרגל בנשבר, יש להקל ע"י בדיקת

חוט השדרה. וגם להצריך לבדוק היטב בכל האיברים הפנימים את הח"י טרפות. ואף בזה"ז סמכינן אבדיקתינו (דע"ת, נ"ח ט"ז).

שור א' שנגח לחבירו, והמנוגח לא חזר ונגח כלל, ונפל בפחות מ"ט, יש להקל בהפ"מ. ואם נפלה בכ"א, אסורה אפי' בהפ"מ עד שחלך (דע"ת, נ"ח).

נקב סתימה בנקב, מהני דק באיברים, שאיסור נקיבתו, הוא מחמת שאם ניקב יוצא המאכל או הרוח, כמו בריאה. אבל אם במקום שפסול של הנקב הוא מחמת שהקאב של הנקב הוא מביא המות להבע"ת, כמו בטחול, לא מהני סתימא (ספר יהושע, כ"ח, דר"ח).

בישר סותם הנקב בכל מקום, לבד מחשש (פמ"ג, ג'). ובהא כ"ע מודים דאף

שבשר הסותם הוא מאבר אחר, בעיני שיהיה הבשר שם

ואם נאכדו האיברים הפנימיים, בלי"ב בבהמה שנשרף עורה מעל"ע, והגיעה עד הבשר, יש לאסור הבשר וגם החלב. אבל אם לא נשרף העור מעל"ע ונשאר עוד מעט עור, יש להתיר גם החלב בחייה (דע"ת, נ"ב כ"ג).

בקנה וו"ט, אין שינוי מראה פוסלת, רק אם היה בו ריעותא הפוסלת מצד עצמה. אבל

אין לאסור מחשש נפילה לאור (דע"ת, נ"ב ז'). דא"כ נפל האי דינא בבירא. דהא בכל בהמה יש לחוש גם לסימנים, ואין תקנה לבדוק. דהא צריך לשחוט ב' סימנים (עדוגת הבושם).

וכן בצומת הנדיין, אין לפסול משום שינוי מראה, אלא א"כ הוא ריעותא

הפוסלת מצד עצמה (דע"ת, שם).

הכלי שנפל בה העוף, אין לאסור, אף בכ"ד. לא הכלי ולא המים.

דמחיים אין שום בע"ה פולט, רק לאחר מיתה (ערה"ב, ריש סימן נ"ה).

נפולה, הוי ספק סרסיה, שקרוב לודאי. נפילה והיכא דאיכא ספק אם נפלה מגובה

י' טפחים, יש לאסור. ואם לא נודע לבעלים עד אחר ששהתה מעל"ע, יש להקל (דע"ת, נ"ח א').

מעוברת שנפלה, אי הוי הולד ג"כ כנפולה, ואם הילוך הולד או האם, מועיל

מזה לזה. נראה דאם נפלה מעוברת, אין חוששין נפילה לגבי הולד. ואין שום צד ספק לומר, דהילוך הולד מועיל להאם. כיון דהעובר יש לו חיות בס"ע. ואטו אם נפלו ב' בהמות יועיל הילוך של א' לחבירו (דע"ת, נ"ח י"ז).

בהמה שנפלה ע"ג דברים רכים, יש להתיר בזה. וזה דוקא בדבר דך ממש,

אבל על עפר תחות אין להקל (דע"ת, נ"ח). ואף שנפל ע"ג אכנים וסלעים, אם הוא פחות מ" טפחים, כשר (שם).

בהמה שנתנגלה על הארץ משיסוע גבוה י"ט עד למטה. אם יש אבנים

וסלעים בולטים, יש לאסור בזה. וכן אם היה גבוה לערך ב' או ג' קומות, ג"כ יש להתמיר. אבל אם

השיסוע היה במישור, ואין שם שינוי סלעים בולטין, ואינו גבוה הרבה, אלא בערך י"ט ויותר קצת, יש

להקל בהפ"מ. ומכ"ש אם חלקה בגלידה על הקרח שעל ההר עד למטה, ושם נפלה לארץ, שיש

להקל אף בלא הפ"מ (דע"ת, נ"ח ד' ה').

בהמה שנפלה מחמת הקאב של הכאה, אף שבשעת הכאה נפלה מהקאב, אבל

לא מחמת החבטה, אין לחוש. וה"ז דומה לבהמה שנחלשה פתאום ע"י חולי, ונפלה לארץ בפחות מ"ט. ולכ"ע ליכא חשש דיסוק איברים (דע"ת, נ"ח ז').

בית נוספות מילואים וחשממות שמואל קמג

בין נשבר תוך הגוף, ובין סמוך לגוף, יש לאסור שלא בה"מ. אבל בהפ"מ יש להקל (דע"ת ג"ג א').

ואם חתך את כל העצם בנשמת או נשבר ח"ד סמוך לגוף, יש

להקל גם היכא דמחמרינן בנשמת היד (גידולי הקדש, ג"ג, ד'). נשמת באיברים, נקרא כשיצא לגמרי מהחוד, ונשבר הוי כשניטל הפרק לגמרי (שם ג"ג ג'). נשבר היד בבהמה

נשבר היד בבהמה או בעוף, ונצדד הרם מעבר לצלעות

והשבר יצא לחוץ, וגם יש מכה או צלקת בדופן מעל"ע, יש לאסור מחשש נקובת הריאה, ולא מהני בדיקה.

אכן אם לא נמצא השבר לחוץ, או שיצא לחוץ, רק שאין שם רושם מכה בדופן מעל"ע אף שנצדד הרם בפנים מעבר לצלעות, מי"מ כל שהשבר הוא רחוק מהגוף כשיעור הראוי, יש להקל (דע"ת, ג"ג ג').

והיכא דדאו השבר, ולא נמדד משום שנאבד, כשר אפי' בלא הפ"מ, ואפילו ראו דאעיקל ניביה. והיכא דנשבר סמוך לגוף, וחזר ונקשר שבר אל שבר, כשר אף באין הפ"מ, אבל אם נקשר שע"ש, אינו מותר אלא בהפ"מ (לבו"ש, ד').

נשמת יד בהמה ונצדד הרם מעל"ע, יש לבדוק הריאה בנסיחה, ע"י שיניחנה בפושרין.

ואם היא שלימה כשר. ובקיאין אנו בבדיקה זו, אף בזה"ל. ובמקום הפ"מ, יש להקל בדיעה, אם נקרעה הריאה בשוגג, או נאבדה בלי בדיקה (דע"ת ג"ג ב', לבו"ש ד' י"א).

ואם אין עוקץ בשבר, יש להקל ע"י בדיקה בהפ"מ, אף אם נעשה זמן רב קודם שחיטה. ואם יש עוקץ אין להתיר ע"י בדיקה רק תוך ג' ימים. (דע"ת, ג"ג ה').

חזר ונקשר בשבר סמוך לגוף, יש להכשיר בנשבר שא"ש (לבו"ש, ד').

ובהפ"מ וצורך שבת, או שעה"ד יחד, יש להקל גם בנשבר שע"ש. אם לא כשיש עוקץ בהשבר, ותחוב קצת לדופן, או נצדד הרם מעבר לצלעות, או יש להחמיר בכ"מ (דע"ת, ג"ג ז').

טחול שנימוקה לגמרי, ולא נשאר ממנה נימוק מאומה, יש להכשיר (תו"ק ג' ד', דע"ת מ"ג א').

(ב)

כירכא סירכא מטרסש הכבר, לביה"כ, ומחט בפנים, והמחט לא נקב מעל"ע, יש להתיר (כו"פ, דע"ת מ"א כ"ד).

טחול שנמרכה בסומכיה למקום אחר, אין להכשיר כ"א אחר בדיקה שלא ניקבה מעל"ע (שמ"ח, ל"ט ע"א).

מתולדה. אבל אם ניתוסף אח"כ, אף שהוא באותו אבר, אינו סותם (רא"פ, קונטרס הריאות ל"ט).

נקב מפולש שנמצא, והיה עליו קרום מחמת מכה, ונקלף השומן מהמעיים, ומסופקים שמא היה השומן סותם, הוי רק ספק טרסה. ואם לא נודע עד לאחר שנתערב בדוב, יש להקל בהפ"מ וסע"מ (פמ"ג ק"י ל"ז, דע"ת ה').

נקב גדול ורחב, שנמצא בבשר בהמה, שבין צלע לצלע, אף שאין לתלות שבאה ע"י חולי, אלא נראה שנעשה ע"י גניחת קרו, או הכאת עץ. כיון שהנקב רחב, אין לחוש לנקיבת קוץ או מחט. ואף אם ניקב גם העור, יש להתיר בהפ"מ ע"י בדיקה אברים הפנימיים. ודוקא אם הלכה הליוך יפה ד"א קודם שחיטה, שלא יהיה בה חשש ריסוק איברים (דע"ת, ג"ו ג').

עוף שעופות אחרים, נשכו בפיתחם, ונקבו עד החלל והיה הנקב כנגד מקום שבפנים שם מונח השלל של ביצים. יש להכשיר. כי לשיטת כמה פוסקים, אף אם ניקב השלל כשירה לאחר הבדיקה שלא היה שם שום נקב בשלל (דע"ת, ג"א י"ד).

נקב בבהמה אף ע"י קנה רחב, צריכים הליוך יפה ד"א, משום חשש ריסוק איברים (דע"ת, ג"א ד').

נשים הסכמת אחרונים, שאין נשים שוחטות מכמה טעמים. יש אומרים משום עילוה, ויש אומרים שאסור לאשה ללמוד תורה. ויש משום נאמנות, שאין להם נאמנות על הבדיקה. ויש מתירין לאשה לשחוט, לחולה שיש בו סכנה ואין איש לשחוט (מוד ואהלות, סימן ל').

נשחטה הותרה לא אמרינן נשחטה הותרה, אלא בדבר שיוכל לומר שנעשה הריעותא לאחר שחיטה (רמ"א). כל היבא דשכיח ריעותא מחיים, כגון אם אידע ריעותא בצוה"ג. דשכיח הוא שיפסקו הגידין. או בוקא דאטמא דשף מדוכתא, דשכיח הוא שיהא עיכול ניביה. וכן אם נשבר העצם, דשכיח הוא שיצא לחוץ. וכן כל כה"ג, בעינן שיהא דגלים לדבר, שיעשה לאח"ש. אבל בדבר דלא שכיח ריעותא מחיים, או אפי' אין דגלים לדבר, רק שהוא ספק השקול, אמרינן נשחטה הותרה. אפי' בדבר שיש לתלות שנעשה מחיים. ובדבר השכיח לאיסור, או יש לחלק בין אם היה בו ריעותא מחיים אם לאו, דאם היה בו ריעותא מחיים, לא אמרינן נשחטה הותרה, אפי' כשיש דגלים לדבר (בית יעקב, פ"ד).

נשמת יד בבהמה, אף שיצא נשמת יד בבהמה לגמרי מן החוד ממקום חיבורו כגוף, יש להקל אפי' שלא בה"מ. ואם נשבר העצם במקום חיבורו לגוף,

נשכו בפיתחם, ונקבו עד החלל והיה הנקב כנגד מקום שבפנים שם מונח השלל של ביצים. יש להכשיר. כי לשיטת כמה פוסקים, אף אם ניקב השלל כשירה לאחר הבדיקה שלא היה שם שום נקב בשלל (דע"ת, ג"א י"ד).

נקב בבהמה אף ע"י קנה רחב, צריכים הליוך יפה ד"א, משום חשש ריסוק איברים (דע"ת, ג"א ד').

נשים הסכמת אחרונים, שאין נשים שוחטות מכמה טעמים. יש אומרים משום עילוה, ויש אומרים שאסור לאשה ללמוד תורה. ויש משום נאמנות, שאין להם נאמנות על הבדיקה. ויש מתירין לאשה לשחוט, לחולה שיש בו סכנה ואין איש לשחוט (מוד ואהלות, סימן ל').

נשחטה הותרה לא אמרינן נשחטה הותרה, אלא בדבר שיוכל לומר שנעשה הריעותא לאחר שחיטה (רמ"א). כל היבא דשכיח ריעותא מחיים, כגון אם אידע ריעותא בצוה"ג. דשכיח הוא שיפסקו הגידין. או בוקא דאטמא דשף מדוכתא, דשכיח הוא שיהא עיכול ניביה. וכן אם נשבר העצם, דשכיח הוא שיצא לחוץ. וכן כל כה"ג, בעינן שיהא דגלים לדבר, שיעשה לאח"ש. אבל בדבר דלא שכיח ריעותא מחיים, או אפי' אין דגלים לדבר, רק שהוא ספק השקול, אמרינן נשחטה הותרה. אפי' בדבר שיש לתלות שנעשה מחיים. ובדבר השכיח לאיסור, או יש לחלק בין אם היה בו ריעותא מחיים אם לאו, דאם היה בו ריעותא מחיים, לא אמרינן נשחטה הותרה, אפי' כשיש דגלים לדבר (בית יעקב, פ"ד).

נשמת יד בבהמה, אף שיצא נשמת יד בבהמה לגמרי מן החוד ממקום חיבורו כגוף, יש להקל אפי' שלא בה"מ. ואם נשבר העצם במקום חיבורו לגוף,

נשכו בפיתחם, ונקבו עד החלל והיה הנקב כנגד מקום שבפנים שם מונח השלל של ביצים. יש להכשיר. כי לשיטת כמה פוסקים, אף אם ניקב השלל כשירה לאחר הבדיקה שלא היה שם שום נקב בשלל (דע"ת, ג"א י"ד).

נקב בבהמה אף ע"י קנה רחב, צריכים הליוך יפה ד"א, משום חשש ריסוק איברים (דע"ת, ג"א ד').

נשים הסכמת אחרונים, שאין נשים שוחטות מכמה טעמים. יש אומרים משום עילוה, ויש אומרים שאסור לאשה ללמוד תורה. ויש משום נאמנות, שאין להם נאמנות על הבדיקה. ויש מתירין לאשה לשחוט, לחולה שיש בו סכנה ואין איש לשחוט (מוד ואהלות, סימן ל').

נשחטה הותרה לא אמרינן נשחטה הותרה, אלא בדבר שיוכל לומר שנעשה הריעותא לאחר שחיטה (רמ"א). כל היבא דשכיח ריעותא מחיים, כגון אם אידע ריעותא בצוה"ג. דשכיח הוא שיפסקו הגידין. או בוקא דאטמא דשף מדוכתא, דשכיח הוא שיהא עיכול ניביה. וכן אם נשבר העצם, דשכיח הוא שיצא לחוץ. וכן כל כה"ג, בעינן שיהא דגלים לדבר, שיעשה לאח"ש. אבל בדבר דלא שכיח ריעותא מחיים, או אפי' אין דגלים לדבר, רק שהוא ספק השקול, אמרינן נשחטה הותרה. אפי' בדבר שיש לתלות שנעשה מחיים. ובדבר השכיח לאיסור, או יש לחלק בין אם היה בו ריעותא מחיים אם לאו, דאם היה בו ריעותא מחיים, לא אמרינן נשחטה הותרה, אפי' כשיש דגלים לדבר (בית יעקב, פ"ד).

נשמת יד בבהמה, אף שיצא נשמת יד בבהמה לגמרי מן החוד ממקום חיבורו כגוף, יש להקל אפי' שלא בה"מ. ואם נשבר העצם במקום חיבורו לגוף,

נשכו בפיתחם, ונקבו עד החלל והיה הנקב כנגד מקום שבפנים שם מונח השלל של ביצים. יש להכשיר. כי לשיטת כמה פוסקים, אף אם ניקב השלל כשירה לאחר הבדיקה שלא היה שם שום נקב בשלל (דע"ת, ג"א י"ד).

נקב בבהמה אף ע"י קנה רחב, צריכים הליוך יפה ד"א, משום חשש ריסוק איברים (דע"ת, ג"א ד').

נשים הסכמת אחרונים, שאין נשים שוחטות מכמה טעמים. יש אומרים משום עילוה, ויש אומרים שאסור לאשה ללמוד תורה. ויש משום נאמנות, שאין להם נאמנות על הבדיקה. ויש מתירין לאשה לשחוט, לחולה שיש בו סכנה ואין איש לשחוט (מוד ואהלות, סימן ל').

נשחטה הותרה לא אמרינן נשחטה הותרה, אלא בדבר שיוכל לומר שנעשה הריעותא לאחר שחיטה (רמ"א). כל היבא דשכיח ריעותא מחיים, כגון אם אידע ריעותא בצוה"ג. דשכיח הוא שיפסקו הגידין. או בוקא דאטמא דשף מדוכתא, דשכיח הוא שיהא עיכול ניביה. וכן אם נשבר העצם, דשכיח הוא שיצא לחוץ. וכן כל כה"ג, בעינן שיהא דגלים לדבר, שיעשה לאח"ש. אבל בדבר דלא שכיח ריעותא מחיים, או אפי' אין דגלים לדבר, רק שהוא ספק השקול, אמרינן נשחטה הותרה. אפי' בדבר שיש לתלות שנעשה מחיים. ובדבר השכיח לאיסור, או יש לחלק בין אם היה בו ריעותא מחיים אם לאו, דאם היה בו ריעותא מחיים, לא אמרינן נשחטה הותרה, אפי' כשיש דגלים לדבר (בית יעקב, פ"ד).

נשמת יד בבהמה, אף שיצא נשמת יד בבהמה לגמרי מן החוד ממקום חיבורו כגוף, יש להקל אפי' שלא בה"מ. ואם נשבר העצם במקום חיבורו לגוף,

נשכו בפיתחם, ונקבו עד החלל והיה הנקב כנגד מקום שבפנים שם מונח השלל של ביצים. יש להכשיר. כי לשיטת כמה פוסקים, אף אם ניקב השלל כשירה לאחר הבדיקה שלא היה שם שום נקב בשלל (דע"ת, ג"א י"ד).

נקב בבהמה אף ע"י קנה רחב, צריכים הליוך יפה ד"א, משום חשש ריסוק איברים (דע"ת, ג"א ד').

סכין של שחיטה, שצריכים להראות לחכם, הוא רק בשמובר לאחרים, אבל בשוחט לעצמו, לא הצריכו חז"ל להראות לחכם סכיניו. ולא אפי' לטבח אחר. כדאמרין בגמי צורביה מדבנן חזי לנפשיה, וכל שוחט חזי צורבא מרבנן (ש"ע הרב, ק"א ס').

ולא גזרו חז"ל להראות סכין לחכם, רק בשוחט בקביעות. אבל בשוחט פ"א לפרקים, איצ להראות סכיניו לחכם כלל (כו"ט). משמע אף בשוחט ומוכר לאחרים הרין כן.

מה שצריכין בשי"ס להראות הסכין לחכם (עירובין ס"ג). הוא משמע שלא יהא מורה הלכה בפני רבו, פשוט, שצריך להראות רק להרב הממונה מהקהל. אבל לשאר רבנים ות"ח שבעיר, איצ להראות סכיניו (דע"ת, א' צ"ה).

ובמקומות שממנים ב' שוחטים, בזה אפי' אי הוי ת"ח בזמן הזה, כבודו מחול (שמי"ח י"ח כ'). ואותן שחקנו, דכל טבח דלא סר סכיניו בטני הרב לא יוכל לשחוט, ולא יועיל לו כתב קבלה שבידו לא יסו עשו. וכן לא יעשה, ותורה אי לבלונו. דכל שריב שכבר נטל קבלה, אין להרדר אחריו שוב, רק לתהות על קנקנו, שמא שבח הדינים, אבל לא על אמנותו של הרגשת הסכין, כל דלא אתילד ריעותא ביה ליכא למיחש ליה (שו"ת, נאמן שמואל, ל"א). ואף בזה"ל, אם השריב זהיר במעשיו, אין ביד החכם לומר שאינו מוחל לו (דע"ת ל"ח, מהר"ל). ודוקא בבדיקת הסכין החמירו חז"ל, משא"כ בשאר חוראות, כגון בדיקת חריאה וכדומה, אם השריב הגיע להוראה. ופשוט הוא, דכל זה אינו רק היכא דהשריב אינו נוטל הכרכשות (דע"ת, י"ח מ"א).

ומה שכי' הנו"ב מ"ח, דיכול הרב להעביר השריב שהעין כנגדו, מיירי רק על שצוה לעמוד להבחינה, ולא בא אליו. אבל אם פגע בכבודו בדרך שאין שום ריעותא בהכשר שחיטה, לית דין ולית דין, שאין להעבירו בשביל זה (בית שלמה, י"ד ס'). והרב אין לו רשות לצות להשריב שילחום בעדו עם הקהל, שלא ישחוט עד שישלמו לו שבירות שלו (דרי"ח, י"ח קס"ח).

סכין חד חידוד הסכין שיעורו היא, כל שחותך מיעוט בתרא דסי' ראשון, ואינו מעכב בשיעור שהייה דמדינא. דהיינו, כדי הרבצה והגבהה כו', הוי סכין חד. ואם מעכב בשיעור שהייה, נקרא אינו חד (בית יעקב, פ"א). גדר וגבול סכין שאינו חד הוא שכל שאינו חד בי"כ שיהא בסוח מחשש שהייה רוב סי' בלא הגבהה, בזה יש להחמיר (ד"ק, כ"ג ב"ב). בהמה שאכלה סם המוח של בהמה, או שהיתה אחרות דם, או מעושנת או מצוננת, צריכה פירכוס. ואם השריב לא ידע מזה, יש לחוש בדיעבד (דע"ת, ס' ב').

סירכא בשאר איברים, במקום שאין הסי"מ, יש לנהוג כדברי השמי"ח

להחמיר בסירכא רבוקה גם בשאר איברים, שנקובתן במשהו, אכן במקום הסי"מ, המקיל בדבר, ומתיר סירכא בשאר איברים, אין לחפוס אותו על בך. ואין להקל רק ע"י בדיקה תחת הסירכא, אם לא ניקב (לבו"ש, ל"ט ר"ס). ונוהגין להכשיר סירכא בשאר איברים, אף כשנסדכו דקין לדקין, ששניהם נקובין במשהו (מש"ז, מ"ב ר"ש ס"י זה).

בשר בלוי, יש להחמיר בשאר אברים, יותר מבריאה. ודיאה שאני שדרכה להוציא ליחה, ומה נתהווה רקיבות (דע"ת, מ"ו).

סכין של שחיטה, צריך טבילה (ש"ך י'). סכין רשחיטה הוי צרכי סעודה, והוי כלי סעודה דבעי טבילה (רדב"ז, ב"א). וטוב לטבול בלא ברכה (רמ"א, ק"כ).

סכין של שחיטה סתם, אינו בחזקת יפה, שהפגמות מצויות בו (שמי"ח, י"ח א').

סכין של שחיטה, צריך להיות חד וחלק, אבל יש פוסקים שאוסרים לשחוט בסכין שהוא חריף מאד, כי אין בדיקת הציפורן יכול להיות כראוי מדוב חריפות. וגם יש חשש שיתקלקל בשחיטה (זבח שמואל י"ב, דע"ק ר'). מנה"ז כלל י').

סכין של שחיטה שהיא כמגע ראש השיבולה, לבתחילה אסור לשחוט בו כפסק רמ"א, ובדיעבד כשר (שמי"ח י"ח ה'). זה משמע רק באירע כן פעם אי או ב' דרך מקרה. אבל היכא שהשוחט רגיל בזה, אסור (דע"ת, י"ח י"ז).

סכין פגום, אסור לשחוט בו אפילו לצורך גברי (גור אריה, ה') בי יש איסור משום צער ב"ח (מחזיק ברכה). ומהאי טעמא צריכין להזהיר להשריב בעת ששוחטין בשביל הנכרי שיהא הסכין יפה, כמו השוחט לאכילת ישראל (מנחת יוסף, ק"כ). סכין של שחיטה שמעבירין עליו חלב, שלא יחליד אין לחוש שישחט עם החלב (צירי). ביון דטרם שהולך לשחוט, צריך לבדוק הסכין, וא"א לבדוק אם לא יקנחינו היטב. (שו"ת, ג' א' ע"ט).

סכין שהוכח באגפי עוף, אחר השחיטה. ובדוק אחר"כ ונמצא פגום.

יש להתיר. כי כנפי העוף הוא קשה יותר ממפרקת (שו"ת זקן אהרן). ואם נפל על קרקע קשה חולין, אף בספק אם נפל על חודה (תורת יקותיאל, ד'). ופשוט דה"ה אם נטל ע"ג עץ, ג"כ דינו הכי (דרי"ח י"ח קכ"ח). ואם חתך בה בעצם המפרקת בהסי"מ או לצורך גדול, יש לסמוך על המתדיין, בנמצא דושם שחתך במפרקת (תו"ק, י"ח א').

בית נוספות מילואים והשמטות שמואל קמר

(ט)

שכירת העצם שנתבאר בסימן זה בכהמה, שיך גם בעוף. אולם יען לא מצינו בעוף מנין ידוע כמה צלעות היה בו, ולא כמה חוליות, ע"כ לא שיך ענין זה בעוף (לבי"ש, י"ג).
נשבר בעצם, במקום שאם נחתך, טרפה, והעור לבד הוא שלם, רק בבשר יש נקב, אבל יש בו דיני חיפוי כדת, והשבר נעשה לפנינו בקדוב, שאין חשש שנתרפא בינתיים הבשר, יש להקל בהפ"מ (גה"ק, ט').

נשבר עצם הרגל עור ובשר שלימים לגמרי בלא שום ריעותא. וכן גם בנשבר עצם השוק, למעלה מצוה"ג, אין להקל שלא בהפ"מ, אפי' בכהמה, ומכ"ש בעוף. וכל זה בלא נקשר (דע"ת ג"ה).

נשבר העצם, אם הוא בשוק למעלה מצוה"ג, יש להקל בהפ"מ בעו"בא את רובו כדינו, וגם בניקב מקצת העור. וכן אם העור שלם, אף בדליכא בשר חופה ברובו. וכן אם הבשר שלם, ויש נקב בעור. אבל בעצם הקוליות, אין להקל בכל זה, אלא בה"מ (דע"ת, ג"ה ד').

נשבר בעצם במקום שעושה אותה טרפה, אפילו נקשר שבר אל שבר,

בעינו עו"ב חופין את רובו. ומ"מ, אם האיטור היא ספק, כגון שמסופקין אם עו"ב חופין, וכן היכא דהוי בעיא דלא איפשטא, כשנקשר ונתרפא שא"ש מקילין בזה, ויש להקל, אף בחיפוי עוד או בשר בלבד. וכן אם הבשר מלוקט ומרודד, או נקלף מהעצם, או בשר שהרופא גוררו. וכן בכל ספק אם היה עו"ב חופין, וכן אם היה השבר בעצם השוק למעלה מצוה"ג, יש להקל כשנקשר שא"ש אף בידוע שאין עו"ב חופין (דע"ת ג"ה ס"ד).

עקימת עצם באוזא, וניכר שהוא מקטנותה, אין חשש לצוה"ג (ד"ק ג"ו ז').

נפסק העצם באורך, ג"כ יש לחוש לצומת הגידין (שם, ג"ו).

(ס)

פירכוס עוף שנשבר הגף או הרגל במקום שהיא כשירה, צריך פירכוס. ובדיעבד, כשלא

בדק אחר הפירכוס, יש להקל (דע"ת, י"ז י"ד).

עיקר סימני פירכוס, הם ביד וברגל. ואם נענע בראש או בגוף, יש

אומרים ולא מהני, כיון דעיקר החיות הוא בראש, ויכול להתנענע אף לאחר מיתה. ובהפ"מ, יש להקל כשנענע בכל הראש בבפוסה ופוססה (דע"ת, י"ז ח').

פנימה בסכין פגמיה בסכין שאטור, הוא משום צעב"ח (חינוך, מצוה תנ"א).

עור הצואר עור הצואר שנקרע ע"י תלישת הנוצות, ויצא דם. אם נשאר תחתיו

עור דק, הפרוס ע"ג הסימנים, בדואה ורך זבוכית, יש להקל בהפ"מ (דעת הובח א', דע"ת כ"ג ל"ב).

ואם הרכין ראש העוף לשחוט, ונקרע העור לשנים במקום שחיטה, יש להכשיר (שו"ת שואל

ומשיב, חלק א' סימן כ"ט), והפרי"מ מחמיר בזה. אבל אם נעשה קרע ע"י מריסת נוצות שבשעת

שחיטה, או בשעת שרצו לצודו ולתפסו, זה יש לומר בהפ"מ, שגם הפרי"מ מודה להקל, אם לא היה מריסת הנוצות סמוך למקום שחיטה (דע"ק, כ"ז).

וכן הדין אם נקרע העור ע"י עצמו ע"י היכוך, והעור שלם מצד השני מבפנים, אף שיצא

דם (שם כ"ג). ודוקא בנוצות של עוף יש חשש בנקרע אבל במריסת שערות בכהמה, בין דקה בין

גסה, אין לחוש (ד"ק ב"ז).

חתך כל העור, ויצא דם בעוף, יש להתיר ע"י בדיקת החושש בהפ"מ

(מנח"י, צ"א שפ"ד ס"ק ר', וס"ק כ"א). אבל המנהג במדינותינו, להחמיר בחתך כל העור, שלא לסמוך על בדיקתנו (דע"ת, ל"ב).

חתך כל עור הצואר בעוף, בהפ"מ יש להתיר

אם רואין לאחר הבדיקה שלא נחתכו כל העורות המונחים ע"ג הסימנים, אפי'

נשאר רק עור דק, ורואין שאין בו נקב כלל (דע"ת, ב"ג מ"ה). ועיין בש"ע הרב, שהכריע להקל אף בחתך

כל העור בעוף, ולא יצא דם, ע"י בדיקת החושש (ש"ע הרב, ס"ק כ"ז).

ואם מצאו ריעותא בעור החיצון בצואר, מזמן מה קודם שחיטה,

שהיה פנאי קצת להבריא מבפנים, אם הריעותא מפולש מעל"ע, אין לחוש לומר שמא הבריא (ד"ק כ"ג כ"ד).

עוף היבשה, כמו תרגולת, יש עוף היבשה סוברין, שיש להתיר אם נמצא נקב

בראשו, כיון שהם חסרים מתחילת ברייתן (ח"ס ג"ה). יש מיני אווזות, דלאחר שמסירין

הנוצות מראשיהן, נראה על הגלגולת גומא, והעור שלם. ונראה בגלגולת סדק, המגיע עד קרום

המת, והקרום קיים, כשרות, דהכי דביתיהו. וכן יש עופות, דיש להם גבשושיות, ותחתיו יש

בעצם נקבים זקים, עשויים ככברה, כך דביתיהו (צ"צ ע"א).

נקרע העור בעצם ראש עוף, ואף ניקב קצת גם מהעצם, כמו

שהיא שכיח ע"י נשיכה תרגולים, מ"מ אם העצם לא ניקב מעל"ע כשר, וצריך לבדוק במיא, ששוסכין מים

בעצם הגלגולת, לראות אם לא ניקב מעל"ע (דע"ת ל').

(ז)

צואר העוף צואר העוף שנמצא נפוח (גישואלין) אין לחוש, ואף אם נמצא גרד יבש, והצואר נפוח, אין לחוש. וכמה פעמים נמצא, שהצואר נפוח, ונמצא שם עגולים עבים של בשר (דדיון) במקום הסמינים ממש, אין לחוש שהכל בא מחמת חולי. ובנמצא הצואר נפוח, אף שיש גם צרודית דם סביב בסימנים, כשר, דתולין בחולי (דע"ת, ג' י"ט ל"א).

קוץ הנמצא בצואר תחוב, וניקב כל עור הצואר, צריכים לבדוק בעבר השני. ואם הוא שלם, ואין בו שינוי, אין לחוש שמא נקב וחור לאחוריו (ד"ק כ"ג ר').

עוף שצוארו מלוכלך בדם, יש מתירין למכרו לעכו"ם. ואין לחוש לשמא יתרפא, וימכור אח"כ לישראל, ולא יכירו (שו"מ פ"ה). ויש אוסרין, שמא יתרפא וימכרו לישראל. דדוקא בדבר הניכר לעולם כתב הרב בסי' נ"ז כ"א דמותר למכור (דע"ת כ"ג ל').

נשיכות עופות, שמנקרים זה את זה בעוד הצואר ויוצא דם. יש לחלק בין תרנגולים לאווזות. דבנשיכת התרנגולים, יש להחמיר. דפי התרנגולים הוי כקוץ. אבל בנשיכת האווזות יש להקל. דפי האווזות הוא כקנה רחב, דיש לו בדיקה (דע"ת, ל"ג ל"ד).

ואם נמצא קרע נגד העורף, אין לחוש לסימנים (חתם סופר, ק"ב).

מכה בצואר הבהמה, הנקראת זשונ"י, שאלה כזו בא לפני, בדקתי עוד הפנימי, והיה שלם. ואמרתי להחיר (מק"מ ל"ג א').

עובדא בא לפני, בבהמה שנמצא בוועה גדולה במקום תורבץ הוושט, וקצת מן חבוועה, היה על החשט רחוק מביה"ש, ובמקום המראת והלעטת היה טוב ויפה. והבוועה נקלפה כולה, והכשרתי, (דב"ש ר').

נקב בעור הצואר, וספק ע"י מה נעשה, אם ע"י חולי או קוץ, יש להקל. דחלינן דמחמת חולי נעשה הנקב. אבל אם נצד הדם, יש להסריף אפילו בהפ"מ, דיש לחוש לקוץ (שו"ת הרמ"ז ד').

עוף דמסמם קועיה דמא, יש להקל בהפ"מ, אם הוה רק במקום א', שישחוט הקנה לבד ויבדוק בפנים החשט. דבכה"ג יש לסמוך אבדיקתינו (שו"ע הרב, ל"ג כ"ה).

ובהפ"מ יש לסמוך על דבריו, גם בהפ"מ לסמוך אבדיקתינו באופן הנ"ל (דע"ת ל"ג כ"ט).

צואר העוף שנקרע ע"י הקנים שבכלוב, קיל. כיון שהקנים הם עגולים, ואינם חדים. ויש להקל אף אם היה הקרע בפילוש

בעור החיצון, דמהני בזה בדיקת החשט אף לדידן (ד"ק כ"ג גר"ח, י').

שינוי הסוס שנשכו בצואר העוף. או עגלה שעברה בעוף, מצד הצואר, ונתלש בעור עד הסימנים, הוה דבר רחב ועב. ויש להקל ע"י בדיקת הסימנים (דע"ת ל"ב).

צומת הגידין נעקרו צוה"ג החיצונים, ממקום חיבורן למטה בארכובה, ונקפל עד למעלה, ואין מונחים במקומן כלל, יש לאסור גם בהפ"מ. אבל אם מונחין במקומן באורך העצם עד הארכובה, אף שנעקרו מחיבור בארכובה, יש להקל.

ואם הם מחוברין למטה ונעקרו מלמעלה ממקום חיבורן ג"כ דיני הכי. אבל בצוה"ג הפנימים יש להקל בענין זה. בכל גזוני. כל זה הוא בצוה"ג בבהמה (דע"ת, נ"ו א').

קוראפאטווע, היא מין עוף, שאין לה צוה"ג. (בל"י, ז').

צוה"ג שנתלשו משורשם למטה ולמעלה. כל שאין ריעותא בצוה"ג, אף דשוב אינם יונקים ממקורם. אפ"ה כל שהו דבוקים במקורם, אין הפסיקה שלמעלה ושלמטה מויק כלל, וכשר (לכ"ש, י"ז א').

צוה"ג בעוף, הם מבחון ומבטנים. ג' לצד הזנב, וג' לצד חלל הגוף (דע"ת, נ"ו ד'). צוה"ג בבהמה גס"ה, שהוא עד ד' אצבעות, הוא בשור הגדול שקורין בופלי.

דבשחרים שלנו, בע"כ לומר, שהוא פחות הרבה. שכן נראה בחוש כו', דבמדינותינו ברוב שחרים, כל אורך עצם השוק הוא רק ערך ס"ז אצבעות (דע"ת, נ"ז). צוה"ג בעוף, בין הפנימיים, ובין החיצונים שנקפלו, דהיינו שנבדלו מעל עצם האמצעי, אפי' נקפל כולו, כל שעדיין מחובר לגוף מלמעלה ומלמטה, כשרה.

צוה"ג היכר סימנים, במראיתן בבהמה דקה הוא, דכל זמן שהם לבנים, יש להם דין צוה"ג, אבל בעוף, לא מהני סימן לובן, דצוה"ג בעוף הם לפעמים אדומין קצת (דע"ת, נ"ו י"ד).

צוה"ג שיעורו בעוף הקטן, אצבע. וכעוף הגדול 'ב' אצבעות. ועכ"פ בהפ"מ

או לצורך שבת יש לסמוך על שיעור אצבע א'. (מש"ז נ"ו ז'). ונראה, דכונתו, אף בעוף הגדיל.

צוה"ג שראינו שהיה נפוח, ונצד הדם מבחון, באופן שהיה צריך לחתוך ולבדוק אחד רקבון.

אלא שלא נמדד אם היה למעלה מחצי עצם, או למטה. ואף אם היה יש להסתפק, שמא היה הנפוח בתוך משך האצבעות המסריפין, ונלאבד, כשר. כל שלא היה ידוע בודאי שהיה הנפוח באותו מקום כו' (לכו"ש א' ס"ז).

בית נוספות מילואים וחשמיות שמואל קמה

כתב, דאכילת בשר בשבת, הוי רק רשות. והמג"א כתב, דמצוה לאכול בשר ביו"ט (תרצ"ו ט"ו). ויש סוברין בהחלט, דאין שום חיוב לאכול בשר בשבת ויו"ט (כר"ש, א').

קו"ן. קוץ הנמצא בצואר, עיין צואר. מחס הנבלעת בקורקבן, אם חלק הנשאר קורקבן שלם מצד חוץ, הוא דק, ומצר פנים נשאר שלם בשר עב. יש לאסור. ואם ניכר בהילוך המחט, שנכנסה מצד פנים לחוץ, יש להקל (דע"ת, מ"ח ל"ט).

מחט היוצא מקורקבן לחוץ, לאחר שלקחו השומן מהקורקבן שלא בכונה,

ועל המחט יבלת. ויש שביל, שהיה הוכחה שבא מבפנים, אך כבר היה נתרפא עור הפנימי, יש להתיר מכח ס"ס. שמא מבפנים היה נתרפא תחילה, קודם שיצא לחוץ. ואת"ל לא נתרפא תחילה, דלמא היה השומן על היבלת, וסתם מבחוץ. וכן פסקתי להלכה למעשה לכבוד שבת כ"ו. ומיהו דוקא במקום שראוי להיות שם שומן בשאר עופות. אבל בלא"ה אף אם היה שם שומן, בודאי אינו סותם (הגהות מהרש"ק, לפר"מ מ"ח, שפ"ד ב'). ויש אומרים, דאף שומן של פיטום, סותם הנקב, הוא כשר (גדה"ק מ"ו א'. דע"ת ל"ג ט').

מחט בקרקבן שנמצא ניקב מעל"ע, מחט בקרקבן, ולא נמצא ק"ד סביב המחט, יש ניקב מעל"ע להקל. ומכל שכן אם נמצא ק"ד מבפנים ולא מבחוץ, דלכ"ע יש להקל (דע"ת, מ"ט ח').

נשבר עצם הקוליות, במקום דאסרינו, מותר קוליות למכרו לנכרי. דליכא למיחש שימכרנו לישראל, אחד שנתרפא, ולא יהיה ניכר. דהו"א אם יתרפא כ"כ עד שלא יהיה ניכר, כשר (לבו"ש, ס"מ א' ו').

שיצאה לגמדי מהחור, וחזרה בוכנא של קולית, ונתרפא, ורואין שהבוכנא היא כעת לפנינו בתוך האסותא, אפילו נפסקו הניבין אלא שלא נתעכלו, לפי ראות עיני המורה, יש להקל (דע"ת, נ"ה כ"ה).

קולית שנשבר סמוך לגוף, ולא נקשר. או נקשר שא"ש, בהפ"מ וסעודת מצוה וכה"ג. יש להתיר, ע"י בדיקת הניבין, שלא נפסקו ולא נתעכלו, אם ראו קרוב לשחיטה, שהעוי"ב שלמים כ"ו (לבו"ש א' ג').

וי"א דאף בלא נקשר ונפסקו הניבין, כל שלא נתעכלו, אין להחמיר (שם אריה, טוטר"ד, מ"ח). דלא שייך כאן לומר תרי קולי בהפ"מ לא מקלינן, אלא כשכל אחד הוא ריעותא בפ"ע. משא"כ הכא, דהכל ריעותא א' וקולא א' הוא (שם).

נשבר העצם סמוך לגוף, אם על כל פנים ראש הבוכנא שלם, יש להקל בהפ"מ.

שינוי מראה, במקום צוה"ג, הנמשך מלמעלה ממקום צוה"ג שיש שם נפוח או נצרך הדם למעלה, יש להקל.

וכן מכה בארכובה למטה, ונמשך שינוי מראה למעלה, ע"ג עצם השוק, כנגד צוה"ג, יש להקל (דע"ת נ"ו י"ז).

עצם שנשבר, במקום צוה"ג בבהמה, מהני בריקה, כשחזר ונקשר גם לדין. ואף שהצוה"ג הם שלמים, אין להתיר, אלא כשהעור ובשר הם שלמים. ואם אינם שלמים, טרפה אף בנשבר שלא במקום, צוה"ג. ולמעלה ממקום צוה"ג, אם נקשר, יש להכשיר (לבו"ש א' ט"ז. יד יוסף, כ"ב).

נשבר במקום צוה"ג, ונקשר שע"ש, יש להקיל אף בעוף הגס (לבו"ש, פתיחה, ל"ט).

צולעת, וידוע שבא לה מחמת נפילה שנפלה צולעת ע"י דחיפה, יש להקל. דהוי ס"ס, ספק שלא נפלה בכ"א, וספק שנפלה על מתניה

(ד"ק נ"ח א'), ומירי שצולעת רק על רגל א' (מק"מ ג'). צלע א' שנשבר בבהמה, אף שיש עיקץ בהשבר, והשבר נכנס לפנים. אם השבר לא נעשה ע"י נפילה או הכאה, יש להקל. ואם יש ח"י נפילה, צריכה הילוך יפה. ואם נשבר צל"צ בעיף, אם הוא נגר הריאה, ויש עוקץ להשבר, ונכנס לחלל הגוף, טרפה אפי' בהפ"מ, וכנגד שאר אברים, יש להקל. ואם אין עוקץ, יש להקל, אף נגר הריאה (דע"ת נ"ה ב'). נשברו רוב הצלעות, אין תועלת במה שהזר, ונקשר שא"ש (לבו"ש, י"ב).

ב'). ואם הקשר הוא של קיימא, והוא חזק כעצם שלם, יש להקל בספק כזה (מק"מ ד').

קבלה כתב ההודאה שנותן השור"ב, שפיר יכול האב להעיד על בנו לפני הרב (מנח"י, י').

קבלה, בשעת הדחק יש לסמוך, דהחכם שהגיע להוראה, יכול לשחוט לעצמו, אף שלא נטל קבלה (ד"ק, א').

שכר קבלה. מותר ליקח שכר, מי שלומר לאחד ואמנות השחיטה, והוא השחות הסכין והרגשה. ואמנות השחיטה ובדיקת הריאה. אע"ג שנותן לו רשות וקבלה. כי זה שכר טירחא. וכן מצינו בש"ס, דת"ח המלמד ה"ל שחיטה לכהנים, היו מקבלים שכר (כתובות ק"ו). אף שאר השוחטים החותמים על הסמיכה, ג"כ מותרים לקבל שכר. כי גם הם מראים לו דרך בשחיטה. ורק להרב אסור ליקח שכר (ש"ג י'). וי"א דגם הרב מותר ליקח שכר. רק שלא להרבות בדמים (תבו"ש, י"ג).

יש להקל לשחוט עופות ובהמה, בלי סמיכה, היכי דאין שם שוי"ב שנטל קבלה, משום כבוד יו"ט. דמצוה לאכול בשר (חזת יאיר, קע"ח). והש"ך סי' שמ"א ד

(ר)

ראש הוכחה בהמה בראשה הכאות רבות בכה, אף שנפוח העור החיצון עיין, כל שהולך ואוכל כראוי, אין לחוש להצטרך בדיקה, ויש להתיר, אפי' בלא בדיקת הקרום (ד"ק, כ"ט א'). וזה דוקא כשלא חלתה, אבל אם הכה בראשה, עד שחלתה איזה ימים, אפי' בבהמה, אין להתיר אא"כ הלכה הילוך יפה, ד' אמות, לכתחילה צריך גם בדיקת הקרום, ויש לסמוך בזה על בדיקתו. אבל אם לא הלכה הילוך יפה, אזי צריך מדינא בדיקת הקרום. וא"א לסמוך אבדיקה, רק בבהמה, אבל בעוף, אין לסמוך על בדיקתו, וטרפה. כי אא"כ בבדיקת הקרום בעוף (ד"ק, כ"ט ג'). ויש אומרים, ולא חיישינן לנקובת הקרום ע"י הכאה, אף בהכאה נגד המח (בית שלמה, ח' א' ג"ד). וי"א לדינא הוא כך, ובהוכחה בראשה, לא נתרופץ העצם, א"צ הילוך, רק וצריך בדיקה בקרום של מח במראית עין. ואם נתרופץ העצם, יש להחמיר שלא להקל רק כהילוך ד"א. ובהפ"מ ושעת הדחק יש להקל גם בנחכסה גם בלא הילוך, ע"י בדיקת הקרום בראיית עין. אך כל זה הוא בבהמה, אבל בעוף אין להקל כלא הילוך בשום אופן (דע"ת, ל' ר' ז').

ראש העופות, הנמצא בהם נוצות זקופות, אם אין העצם גבוה רק שהנוצות זקופות, דרובן ככולם אין בהם נקב, ואין בהם שום חומרא כלל. ואם גם העצם גבוה, אם העור שע"ג הראש דכוק לעצם היטב, כמו כשאר עופות, וגם אין שם שינוי של צדורות דם ורקבון, או בועה וכדו', יש להתיר בלי בדיקה, בין בעוף היבשה, ובין באחוות ובר אחוות. וגם אם רואה אח"כ שניקב העצם, אפי' נקב גדול, מכפי ערך שיעור, המיקל לא הפסיד. אבל אם החטוטרות היא בשינוי, מכפי הרגיל. או שהעור נסרד מהעצם, ויש שם צדורות דם, או ליחה או מים, אין להתיר גם בעוף היבשה, בלא בדיקת עצם. ואם ניקב העצם אפי' כ"ש, אין להתיר (דע"ת, ל' י"ט). כל זה הוא כעופות היבשה, אבל אווזות ובר אווזות שבראשן חטוטרות או נוצות זקופות וטשיבום, כיון שלדעת אחרונים משהו להוא לודאי טרפה, וכן נוהגין אנו, לכך נוהגין לכדוק (דע"ת, ל' ג').

נשמט הרגל מכרייתו, אם נפסק הגיד הקטן רגל אפי' אם היתרות שלמים, יש לאסור אפילו בהפ"מ. אכן אם הגיד הקטן שלם, או יש להקל בהפ"מ, אפי' כנתעכלו היתירות (דע"ת, ג"ה, ח').

חסר רגל וטרפה, היינו אף אם חסר רק מקצת מהשוק או הקולית. אבל אם חסרה

הארכובה, כשירה (גה"ק, מק"מ, א').

נשבר עצם הרגל, עיין עצם.

רגלים עקומות בעגל, מתולדה, והולך על ברכיו, בעגל, יש חשש צוה"ג, ויש

אף כשנפסקו הגיבין, אם רק ליכא עיכול (דע"ת, ג"ה י"ג).

נשבר סמוך לגוף, וע"כ שלם, ולא בדקו בניבים. וגם לא מדדו, אם יש כשיעור ריחוק הראוי להיות, ונאבד. יש להתיר כהפ"מ וסעו"מ. ואף אם בדק בניבים וראה שנפסקו ולא נתעכלו, ולא כדד השיעור ואבד כשר בהפ"מ (לבו"ש, ט').

השיעור בנשבר, יכולים לצרף גם הבוכנא עד מקום הגיד שבראש הבוכנא (דע"ת, ג"ה י"ב). שיעור אצבע, יש לשער בבהמות שלנו באצבע הסמוך לאגודל. או באגודל במקום הצר שבו (דע"ת, שם).

נשבר סמוך לגוף, כל שנשאר עכ"פ ראש הבוכנא שלם, יש להקל בהפ"מ אף בנפסק הגיבין, והמורה אינו בקי בנתעכלו (דע"ת, שם).

עצם הקוליות בעוף, שנמצא בו בשעת אכילה שבר תוך קשר אגודל סמוך לגוף, שע"ש. ובשעת אכילה לא ראו שום ריעותא בע"כ, אף שיש חשש הגיבין, יש להתיר בה"פ וכבוד שכת, אף שהוא ב' קוליות בהפ"מ. וגם יש לומר, דמה שאמר ה"מ, שאין להקל תרי קולי בה"מ הוא רק היכא דהב' ריעותות הם כמקום א'. משא"כ בנידון דידן, דמצד חשש עיכול ניכין הוי עיקר הטרפות במקום הגיבין, ולא כמקום השבירה. והחשש שמא יצא לחוץ הוי במקום השבירה ממש. לכן כל חד, נידון בס"ע. והוי כאילו אירע ב' שאלות שונות, דבכל חד וחד יש בו כדי להקל בהפ"מ, דמודה ה"מ דיותר (טוב טעם ודעת, פ"ב).

נשבר עצם הקולית, וניטל ממנו קורט מראשו העליון המחובר לשדרה כו'

(מחבר ג"ה ר'). תמצית הרברים מדברי אחרונים בענין זה הם כך. דאם אירע שבר כזה, בין קוליא לשוק, שניטל שם הקורט, אזי לדידן יש כו' ב' חומרות. חומרת נשבר, שאין אנו בקיאים בחיפוי. וצריך שיהיה ע"כ שלמים. וגם הפ"מ, משום דהוי נשבר. וגם יש לו חומרת נשמט, לענין הגיבין, דאם נפסקו, אסור אף שלא נתעכלו. וגם בזה האבר אסור מטעם מנהג, כמו בנשמט דלקמן סי' ס"ב. ויש להחמיר אפי' אם האבר הנשמט הוא כעני. מיהו בנקשר שא"ש, וגם ע"כ שלמים כזה כשר אף בעשיר. וכמו שהדין בין קוליא לשוק, כך הדין בין ערקום לקוליא, או לשוק. או בין שוק לערקום, שתחתיו כו' (ור"ת, ג"ה קל"ט).

נמצא שבירה בעצם הקולית, וליכא ע"כ חופין, או אסור בספק אם

לאחר שחיטה. אבל בעצם השוק, למעלה מצוה"ג, יש להקל כהפ"מ, גם כדליכא מידי למיתלי ואין ע"כ חופין, ובלא הפ"מ אין להקל אלא בע"כ חופין. וכדאיכא ע"כ יש להקל בספק כזה, גם כעצם הקולית (דע"ת, ג"ה ס"ו).

פרה חולבת שהכו אותה במקל על רוחב שדרה, השדרה הכאה רבה, עד כי נחלתה ונפלה. ואחר איזה ימים חזרה לאיתנה, מותר לשתות החלב לכתחילה, בהילוך יפה (טוטרד ר').

שהייה במיעוט בתרא, הוא דוקא היכא שהייה דהעוף עודנו ביד השוחט, ועוסק בשחיטתו, או אמרינן דכולה חדא שחיטה היא, אבל אם כבר השליך מידו העוף אחר שחיטת רובו והוא חוזר ושוחט המיעוט, כדי שימהר למות, איננו בגדר שחיטה כלל, ואין השהייה פוסלת בו בדיעבד (לב אריה) וכ"ש ע"י נכרי, שמותר (שמי"ה, ב'). ואפי' לכתחילה, אין חשש להתיר הרא"ש ע"י נכרי (מש"ו, ה').

אווזות ובר אווזות, כשגולד בהם ספק מרפח בתח"י ימי החורף, כשעומדין לגדל בצים לאכילה, מותר להשהותו, היכי שיש עוד צירוף סניפין להתיר, ולא חיישינן לתקלה. (דעת, ג"ו מ"ג).

בע"ח הצריכים שהייה, שאסור להשהותן משום תקלה, אבל על זמן מועט שימכרנה בעודה כחושה, שאינה ראויה רק לכלבים שתפטמו ותשמגו כו'. כי אין להפסיד ממון של ישראל, מותר להשהותן. כגון ליתן הפרה לדועה, או האוזות (שפי"ה, מ"ו). ויש מספק בזה מדברי הרמ"א בסי' קי"ו, ובנדומן לו סדרה, אסור להמתין עד שתהיה שמינה. אלא ימכרנו מיד ע"ש. (דעת, ג"ו ג"ב). ויש מתרצים דמה שכי הרמ"א, דאסור, הוא בבהמה שמינה, רק שרוצה להמשינה יותר, זה אסור, אבל לא בכחושה שאינה ראויה לשחוט כלל אף לצורך עכ"פ, בזה מותר להשהותה זמן מועט, עד שתשמן (ערוגת הבושם, י"א).

ואם יקבל על עצמו באיסור, שלא יאכלנה, ולא ימכרנה לישראלית עולמות, אז מותר להשהות יב"ה, ולמכרו אח"כ לעכ"פ, אם אינה מתעברת (כתב טופר, כ"ח). ויש צריכין בזה נוד ע"ד הרבנים, דאי"א בשאלה. ואלי"כ לא מהגי, (דעת, ג"ו ג"א).

ספק דרוסה, מהגי י"ב חודש, כגון שהוא טמא אם דרס בידו או נשך בשיניו, (דעת, מ"א).

שהייה נשבר עצם הקוליות ונקשר שע"ש, וחי אח"כ י"ב חודש משעת השכירה, אין להתיר (לבו"ש, סי' י"א א').

עבר ושהה י"ב חודש, טמא דרוסה או שאר טמא, טרפה, ונתברר

שהיא כשרה, אין לאסור משום מבטל איסור, אלא לקנסו ליתן צדקה למיגדר מילתא. וכ"ז בהשהה בהמות או עופות הרבה. אבל בא' או ב', אין לקנסו כלל. (דעת, ג"ו מ"ח).

להחמיר (פ"ג סוף ג"ה, דעת ג"ו ב'). ומ"מ בהפ"מ יש להקל בגולד כפוף שלא לחוש לצוה"ג (מק"מ ג"ו א'). ומ"מ עכ"פ בדיקת צוה"ג מועיל להעגל, אף בזה"י (דעת, שם).

נכפפו ארכבותיו באווא, במקום המחובר לשוק, ויש חשש שנשמט ויצא לגמרי מחורו, אם הוא ספק שיצא מחורו, מהגי בדיקותינו במקום צוה"ג (מק"מ ג"ו י"ד).

עצם הארכובה במקום הסמוך לשוק שנשבר בראשו, יש לחוש לצוה"ג ובעוף שאאי"ב בבדיקת צוה"ג, יש לאסור (דעת, ו'). וי"א דבעוף דליכא ערקום, אף אם נשאר בראש הארכובה התחתונה לכ"ע כשר, דדוקא בנשבר מעט הערקום חששו הש"ך ודעימיה לצוה"ג, כיון שנעשה השבר בכח גדול כו', ע"כ יש לחוש, לשמא הויק השבירה גם למעלה קצת. משאי"כ בנשבר הארכובה, אין לחוש (מק"מ ג"ו ה').

רנל אוווא נפוח במקום צוה"ג ע"י קרה, אין חשש כלל. כיון שאין בו רקבון (ד"ק ג"ו א'). אבל הוא בגדר מסוכנת, וצריך סירכוס (דעת ג"ו ל'). נמשט הארכובה מהשוק, אפילו אם יצא לגמרי מהחור, יש להקל בהפ"מ. ולצורך שבת בבהמה ע"י בדיקה בצוה"ג, ובשהייה גדול, יש להקל גם בעוף (דעת ג"ו ו'). ובטמא מחיים קיל טפי, ובאינדיק יש להקל בה"מ ע"י בדיקה בצוה"ג אף בלא חיפוי עור ובשר, ואף באווא יש להכשיר בלא דיני חיפוי בה"מ (לבו"ש ג' ח').

(ש)

שבר נשבר ונסדק ראש חבוכנא, דעצם הקולית לשנים, אבל לא גיטלו מהבוכנא אינו דינו

כנשמת, רק דנשבר סמוך לגוף (דעת, ג"ב ס"ו). שבר על שבר, שנקשר בעצם שנשבר, ועריב שלם, יש להקל גם בעצם הקולית. ומכ"ש בעצם השוק למעלה מצוה"ג, אף שלא בהפ"מ, דעת, ג"ה ס"ז).

שבר שנקשר ע"י אדם, שקשר השברים זה לזה, אין להקל אלא בחזור

מעצמו (דעת, ג"ה ס"ג). ויש מכשירין (תוס' ירושל'). נמצא שבור, ואינו יודע אם נעשה מחיים, או בה"מ וצורך שבת, יש להתיר כשלא היה פי המכה שחור ממש, אף כשהוא אדום. וגם בהושחר קצת יש לתלות יותר שנעשה לאח"ש בעודה מפרכסת (דעת, ג"ה ס"ה).

שוד שהיה בלילה ביד עם הרבה שורים. שגרונה ובבוקר מצאו השוד שוכב לארץ. והסותרים אמרו, שבודאי נעשה זאת ע"י נגיחה, יותר יש לתלות בשגרונה (שאל"י שלום, ק"ט).

קנה בהמות או עופות מעכו"ם, ונודע שהן דרוסות אם מותר לחזור לאותו עכו"ם שמכרן לו. לפי מה דקיי"ל, דבמה"ז, לא נהגו לבטל המקח בנמצא טרפה. זה דוקא בבהמות, ולא בעופות. לכן בבהמות אסור לחזור, רק אם שהיה גילוי דעת בשעת מקח, שמקפיד מלקנותו, מחשש איזה טרפות. והעכו"ם הטעה, או מותר לחזור ולבטל המקח, ולהחזירו. אמנם בעופות, אף בלא גילוי דעת בשעת מקח שמקפיד מלקנותו, מחשש איזה טרפות, והעכו"ם הטעה, או מותר לחזור ולבטל המקח, ולהחזירו.

ניכר הטריפות, מותר למכרו. ולא חיישינן לנתרפא (ש"מ, פ"ח). ויש מחמירין דגם בניכר יש לחוש שיתרפא, ולא יהיה ניכר אח"כ, אא"כ באופן דליכא חשש שיתרפא (דע"ת, נ"ג).

בנקיבה שיש לחוש, שימכור החמאה, או הביצים, דשיחלא קמא, אסור למכור, אפי' אם ניכר הטרפות. ובמקום שנוהרים מחלב עכו"ם, אא"כ ישראל עומד ע"ג בשעת חליבה, וכן נוהרים מחמאה, יש להקל (דע"ת, נ"ז נ"ט).

נשברה השדרה, אפילו נשבר כל אורך השדרה, אפי' במקום הצלעות גדולות, בין אם נשבר חוליא א' באמצעותה, בין שנשבר בין חוליא לחוליא שנפרדה חוליא א' מחברתיה, בכל גזני כשר (לבו"ש, י"ב א').

השוחט צריך להיות ירא שמים ות"ת. ולא שוחט יחוס על הממון, ולא יאמר להפסיד ממון של ישראל. שנאמר והשקית את העדה ואת בעידם. מנין שהשוחט צריך להיות ת"ח דרש מר זוטרא משמיה דר"ה, כל מי שקרא ושנה ושימש ת"ת, עליו הכי אומר, יגיע כפיך כי תאכל הא למדת, ששחיטת עם הארץ, ומי שאינו ירא שמים אינו כלום (ספר הפרדס לרש"י).

שוחט שהוא גדול בשנים, ולא נשא אשה, יש לחוש לשחיטתו, דהוי כמומר למצות פורו. ובמדינותינו, בודאי אין להכשירו, כי נראה שאין יראת אלקים על פניו, ומחויקין אותו לקל (תואר משה). ומשמע מלשון המדוכי, שיש להדר, שהשוי"ב יוהר בטבילת בע"ק. ואם הוא חלוש, יהדר אחר סי קבין (מנחת יוסף).

שוחט שלא פסק מלשחוט, אין צריך בחינה ונסיון, על מלאכת השחיטה ועל הדינים. רק על ההרגשה. (שו"ע הרב, כ"ב).

שוחט צריך ליקח קבלה מרב מורה הוראה ג"כ, ולא רק משוי"ב. וכשבא לעיר אחרת לשחוט, צריך ליקח רשות מרב דמתא. והרב ינסהו. אבל אין צריך ליקח ממנו קבלה. ואם הרב משום איזה סיבה, אינו חפץ לנסהו, אין ביד הרב לאסור שחיטתו, כיון שאין המניעה מצד השוי"ב (שם סי' י').

שוחט שחיה מסתפק ושואל, דיני בדיקה, לא מעכב מה שאינו זוכר, איך פסק הדין, רק בה"ל שחיטה המוסלת על השוי"ב להורות (דע"ק, י').

וגם דיני שחיטה, דקא בדברים ששכיחים לבוא לידי השוחט. אבל בדבר שאינו רגיל. כגון שהיה ודרסה במיעוס סימנים, כיון שאינם רגילים. לבוא לידי השוי"ב מהני מה שיאמר על דבר זה הייתי מסתפק ושואל (שו"ע הרב, י"ז).

דע שעתה בזמנינו, הנהיגו הגאונים הצדיקים, שבדורותינו, בכל מדינות רוססיא גאלצייע, ובמדינות הגר, שלא ליתן לשום שוי"ב קבלה, עד שיהא בקי היטב בסי שמי"ח בע"פ. כי הוא כלול מכל דיני שוי"ב הראשונים והאחרונים, ודי עמו, והלכה כמותו. ומפיו אנו חיים בדינים הללו. ומקפידים שלא ילמד בספרי שוי"ב אחרים רק בדרך ארעי. והעיקר היא רק השמי"ח (דרי"ת, א').

שוחט שידיו מרתתין, דעת הפוסקים להעביר (נרי"ב א'). ויש שכתבו, דמה שנוהגין העולם לנסות, אם אין ידיו מרתתין ע"י כוס מלא מים שנותנין לאחור בידו, אין להחמיר, להחויקו ע"י זה, למירתת. אלא אם רואין, שכשאוחז הכוס מים בידו, הוא מנדנד הרבה ברתיחות גדול, בזה שייך חשש הנגיל. אבל בנדנד קצת, אין חשש כלל. דבזה שפיר יש לחלות, דע"י שאוחז היד באויר, מנדנד בידו קצת, ואין להוכיח מרתיתה זו שבאויר שמרתת גם בשחיטה. וכמו שמוכא בשם גאון א', דהנסיון מעיד שיש אנשים, שידיהם מרתתין באויר. אבל מ"מ, אם יאחזו דבר מה, ויניחו על איזה דבר, יועיל ההנחה לתמוך היד שלא יהא מרתת כו' (דע"ת, ל"ה). והמרתת בראשו, אין שום חשש (דרי"ת, א').

שוחט ובודק, אם צריך להיות בקי בשאר טרפות חוץ מטריפות הריאה, דעת הרבה פוסקים שצריכין להיות בקיין בכל העי' טרפות (ב"י).

ויש סוברין, שאין צריכים להיות בקי רק דיני שוי"ב לבד (ד"מ). ולי נראה, נהי שהמנהג כרמ"א, בכ"ז מהראוי שידע עכ"פ טרפות בכללן, אף שאינו בקי בפרטי דיניהם. ובפרס השוביים בכפרים יבואו לידי מכשול, והוא לא ידע ואשם, ויאכיל טרפות (דע"ת ח'). שוחט שהוא סומא על א' מעיניו, אינו בכלל סומא. והרי הוא כשאר כל

אדם לענין שחיטה (בעי חיי). ואף להיות שוי"ב קבוע במתא, יכולין למנותו, ואף למהדרין (מנחת ש"י).

שוחט שפסק נגד דעת הפס"ג, שמחמיר, ופסק כש"ך שמכשיר, ורוצה הרב להעבידה,

אבל דעת הרב בעל תשובות דברי חיים בסי' כ"ב, שאין להעבירו משום זה.

שוחט שהעידו עליו ב' עדים שהוא רגיל לשחוט, ולא לבדוק הסימנים.

בית נוספות מילואים וחשמטות שמואל קמו

והעבירו הרב, וגם הטרדיף את הכלים (אמרי אש, ב').
והעבירו הרב, וגם הטרדיף את הכלים (אמרי אש, ב').
והעבירו הרב, וגם הטרדיף את הכלים (אמרי אש, ב').

שוחט שהכשיל את הרבים, בדבר שהוא מותר לפי דעתו. רק שבני העיר החמירו בזה אין בזה משום לפני עור, אם המאכיל הוא בעל הוראה (יד אברהם, ט"ב).

שוחט שהוא חזן בקאהר שול, הוא גרע ממונה. והיא דומיא דש"ס סוף מנחות. וכהנים שמשמשים בבית תניו, אל ישמשו בביתמ"ק, ואף שעשה תשובה לא מהני. ואם אנוס בזה, מחמת חסרון לחם, יש צד קולא (מהר"ם שיק, י"ט).

שוחט לשם קדשים, מן התורה אף בזמן הזה, אם הקדיש בהמה כדינה, דהיינו שאמר על בהמה שלא בשעת שחיטה, הרי זה עולה, הוי הקדש מדאורייתא, וצריך לנעול דלת בפניה עד שתמות מאליה (שמ"ח ה' א').

השוחט ביו"ט, אסור לבדוק הסכין מחשש שמא ישחיונו אם נמצא פגום. ועכשיו מנהג השוחטים לבדוק ביו"ט, מפני שיש להם הרבה סכנים בדוקים, ולא יבוא לשחוט בסכין שבדק אם ימצא פגום. וכל החשש הוא רק קודם שחיטה, אבל לאחר שחיטה צריך לבדוק (דע"ת, ו' ו').

ומה שמשפסף הסכין ביד, אינו בכלל השחטה. ואף שיש לייגליך על הסכין, מותר לשפסף על היד קודם השחיטה (שם).

שדרה עקומה, אם ניכר שהוא שדרה עקומה מתולדה, כשרה (מטה יוסף, ו'). ואם ע"י שבר, אם העקמומית הוא גדול, י"ל שנפסק החוט ונחרפא וא"א בקיאין. ואם היא מעט, או מהני בדיקת החוט (לבו"ש, ט"ו). ויכול לבדוק לאחר הבישול, שנקל לנתק החוט מהעצם (דע"ת).

שווינדיל שחינדיל בהרנולת, שהולך וסובב בעיגול, אין חשש למים בראש. אלא רק כשמגעעת בראשה (שו"ת סו"ת, ד). זה אינו, כי הדבר מבואר, גם הסיבוב מעיד על מים שבראש. וצריך לבדוק, בין בבהמה בין בעוף (דע"ת, ל"א י"ז).

לפעמים, העוף מחזיק ראשו לאחוריו בעיקום, ובדקתי כמה פעמים, ולא נמצא מים בראש, ויש להכשיר (שם).

אבר שנמצא בו איזה שינוי, ומסופקים אם שינוי זה ריעותא או לא, אין להחמיר. וכל דבר המוציא היתר מחזקתו, צריך להיות הריעותא מבוררת (נאות דשא, כ"ב).

נחתך בין עצם השוק, ובין פרק התחתון, שוק אם היה החתך בין הארכובה שקודין טשייך, ובין עצם השוק, סרפה אף בה"פ. ואם היה

והחך או השבר בהטשייך עצמו, אזי אם אין עו"ב חומץ כדת יש לאסור שלא בהפ"מ. ובהפ"מ יש להקל, ויש לבדוק צוה"ג, ואם נמצא שלימה כשר, אף שלא בהפ"מ (דע"ת, נ"ה, ה').

ובעוף ליכא ארכובה, ובנחתך הרגל בין שוק, לארכובה, דינו כבין ערקום לשוק (פמ"ג, לבו"ש). ויש נוטים להקל בנחתך הרגל בין שוק לארכובה, גם בעוף (לבו"ש חידו"ד כ"ו).

עצם השוק שנשבר למעלה מצוה"ג, שפיר מהני בו חיפוי עור או בשד לכה, ובחיפוי בשד לבד בלא עור, יש לצדד גם בעצם הקוליות, דמהני משום ס"ס (דע"ת, נ').

נשתנה הבשר החופה את השבר, רצה לומר, בשינוי של קלקול בגוף הבשר (דע"ת, נ"ב נ"ו). ואם יש ארמימות בבשר החופה, כשר. דארמימות לא נקרא שינוי מדאע"ל לענין זה (שם אריה, י"ב).

בירושלים ובאומיה, נוהגין שחיטה בישיבה לשחוט מיושב, ולא חיישינן לדסה (כנה"ג). ובמדינותינו אין נוהגין לשחוט בישיבה (שפ"ד, כ"ד ה'). ורק בדיעבד אין לאסור השחיטה (שם). ובשעת הדחק, כגון אם קשה לשחוט לעמוד על דגליו, יכול לשחוט אפי' לכתחילה בישיבה, דהוי כדיעבד (סו"ת, ג' פ"ו).

שחיטה בשתי ידיים ואין כאן משום חשש דרסה (ש"י, ג' ס'). ובעוף יש להחמיר (מור ואהלות, ברכות כ"ט). ולשחוט ביד שמאל, יש להתיר לצורך קצת, כל שיוודע בעצמו, שאין כובד בידו (ד"ק, ל' ו').

הולכה והובאה בשחיטה, היא חיובית לכתח"ל. ורק בדיעבד כשר אם שחט רק בא' מהן (שמ"ח ח' ג'). אבל מי שנוהגין כן תמיד לעבוד על דבריהם, ושחט בהולכה או הובאה, או בהובאה לחוד, כדי להראות חריפתו, נוח שלא נכרא (מנה"ז כלל ט"ז עשרון ח'). ומי שנתרגל בזה, צריך ללמוד מחדש להתרגל לשחוט בהו"וה. כמו שמצינו בפוסקים, שמי שרגיל לשחוט ולחתוך המפרקת בשחיטה, אף שבדיעבד הוא כשר, ראוי להעבירו (שו"ת השיב משה, כ"ג). וכן גם בנידון דידן, אם אינו משנה ההרגל לשחוט בהולכה והובאה, יש להעבירו (דרכי תשובה, כ"ד ח').

שיעור שחיטה אפי' כחוט השערה, שיעור שחיטה יותר מדוב, כשירה (ש"ע, מ"מ אין לסמוך ע"ז, אלא דוקא אם בדק תיכף ומיד לאחר שחיטה בלי הפסק. אבל אם המתין אף מעט, ומצא רק כדי שער יותר, סרפה לכ"ע. דמה שהוא כזה, יכול לבוא ע"י פירכוס,

אבר שנמצא בו איזה שינוי, ומסופקים אם שינוי זה ריעותא או לא, אין להחמיר. וכל דבר המוציא היתר מחזקתו, צריך להיות הריעותא מבוררת (נאות דשא, כ"ב).

נחתך בין עצם השוק, ובין פרק התחתון, שוק אם היה החתך בין הארכובה שקודין טשייך, ובין עצם השוק, סרפה אף בה"פ. ואם היה

והחך או השבר בהטשייך עצמו, אזי אם אין עו"ב חומץ כדת יש לאסור שלא בהפ"מ. ובהפ"מ יש להקל, ויש לבדוק צוה"ג, ואם נמצא שלימה כשר, אף שלא בהפ"מ (דע"ת, נ"ה, ה').

ובנחתך הרגל בין שוק, לארכובה, דינו כבין ערקום לשוק (פמ"ג, לבו"ש). ויש נוטים להקל בנחתך הרגל בין שוק לארכובה, גם בעוף (לבו"ש חידו"ד כ"ו).

(ת)

תולע או נמלה שנמצא תחוב בחושט, אם נקבוהו העורות, אין לתלות דלא"ש פריש. ומ"ם הוי רק ספק טרסה. ואם יש עוד ספק, יש להקל מטעם ס"ס. ואם לא ניקב רק הפנימי, יש להקל. ואם התולע תחוב בעור החיצון, והפנימי שלם, יש להקל בהפ"מ. ואם נמצא תולעים מנותחים, בין ב" העורות, אם אין ריעותא בעורות, יש להקל. ואם נמצא בחושט עצמו כמו כיסים בולטים ומלאים תולעים, אם הקרום שעל הכיס שלם ויפה, וניכר שאינו קרום מחמת מכה, ורואים שהפנימי שלם, יש להקל. אבל אם אין הפנימי שלם, אין להקל רק בה"פ. ואם נמצא זכוב או חפושית בין קנה לחושט, וסכיבת כיס קטן, יש להטריף (רע"ת ל"ג מ"ח). תולעים הנמצאים בחושט, ונחתכים לשנים, אין לחוש לשהייה, דהוי כגמי דק (ש"ס).

(כ"י"ד). מדאורייתא ברוב משהו סגי, כי אף מחצה על מחצה הוי כרוב. ומה דאסרינן, משום דחיישינן שמא הוא פחות ממחצה, וא"א לצמצם. אבל כשנראה רוב, מדאורייתא לא חיישינן, ורק מדרי' בעינן רוב הנראה לעינים.

שהייה בשחיטה, צריכים ליוזר ולדעת שהייה שיש שהייה ע"י הגבהת הסכין, כן כשמטה הסכין לצדדין, שאין הסכין נוגע בהסימנים, יש בזה משום שהייה גמורה. וביותר צריך ליוזר בזה בעוף, ששיעור שחיטתו מועטת (ד"ק, כ"ג א').

שמוטה הבאה מהבלעת הסימנים, שמוטה אסור משום הגרמה ולא משום עיקור. ובתרגול צריך ליוזר ולהדר אם לא בלע הסימנים (דע"ק, סוף סימן א', בדין תשלומי שו"ב).

דלתי תשובה

השמות

(ו)

ווש"מ ניקב עור החיצון דהחושט במקום ידוע, וספק מחמת חולי או קוץ, פליגי בה הסי"ו והשי"ך. לדעת השי"ך כשר משום ס"ס, שמא חולי, ושמא לא ניקב הפנימי. ולהט"ו לא מהני ס"ס כזה. ואם עור הצואר הוא לפנינו, וראינו שהוא שלם, בודאי תלינן שע"י חולי ניקב העור החיצון. דאלי"כ היה ניכר ג"כ בעור הצואר. ואם הוא לפנינו וראינו שהוא נקוב, רגלים לדבר שנעשה ע"י קוץ, אא"כ יש ידים מוכיחות קצת שנעשה ע"י חולי. אבל אם אין עור הצואר לפנינו ועור החיצון נמצא נקוב היו ספק השקול, בזה הוא פלוגתת הפוסקים. והעיקר כדעת המקילין (צ"צ החדש ל"ג פסקים ד' ה').

אווזא שנבדק הווש"מ כד"ן. אך ראו שבגרגרת יש נקב קטן, וגם היה בו צלקת, ומהצלקת נראה בעליל שנפסק הקנה. אך לא היה בו כשיעור פסוקה, אין לחוש שמא היה הנקב ע"י קוץ, ויש חשש שמא ניקב גם החושט והבריאה ואפי' היה הנקב באותו צד שהיה מונח אצל החושט, אין לחוש (מחנת חיים ב' י"ח).

(ז)

טרפות איזהו חכם, הרואה טרפות לעצמו (חז"ל), הכונה, שיכול החכם לסמוך על עצמו להחיר הבהמה שיש בה איזה ספק טרפות, מתוך פלפולו, שצריך לזה זהירות גדולה, שיהיה קולע אל השערה ולא יחטא (פרי"ת ל"ט קס"ה; רא"פ ר"ב). וי"א שיותר טוב למי שאינו סומך על עיונו להוציא דינים מהתלמוד. אבל הוא נתלה לדון ע"פ מה שיראה תשובת איזה גאון, הוא יותר משובת, מאותם המדמים להורות מן התלמוד. לפי שלפעמים דבות טועמי בדמיונם (ברכי יוסף חו"מ ח'). כי ההוראה איננה תלויה בפלפול אלא במסורת עדיות וקבלה איש מפי איש, ובפרס בטרפות, שלא לפי שכל יהלל איש להבין דבר מתוך דבר ולדון בדדמי כאשר יעלה על הדעת. וכשם שהחמיר במלתא דלא איפשטא ויכול להפסיד ולהטריף בחנם, כן יכול להקל ולקלקל (שמ"ש צדקה א').

(ח)

מנהג כל מקום שהרמ"א כותב וכן נוחג"ן, פירוש, שכן המנהג אבל במקום שכי' ורח"י נהוג, פירוש, הוא ציחי שכן המנהג ודקוק המלה הוא נהוג (פ"מג תוראת אריה ד').

בית דלתי תשובה (השמטות) שמואל קמח

(ג)

נפלה לאור ספק נפלה לאור, וגם ספק אם שהתה באור כשיעור שיחמרו הכנימץ, יש להכשיר אף בלי בדיקה כלל (שם אריה הוסטות י"ז). בהמה שחיה ברפת בשעת שרפה, וכמה מהם נשרפו, וכמה ברחו ונחרך שערם ונשרף עורם בכמה מקומות, ויש ספק שמא ע"י שנפלו עליהם גחלים בוערות נתהו כן, ה"ל כספק נפלו לאור, ויש להתיר כבהמה (שם).
בדיקת נפילה בעוף יש מחמירין שא"א בקיאיין (מק"מ י"ט). זה דוקא אם עכ"פ רואין שער החיצון של העוף נתקלקל. אבל אם לא יתקלקלו כלל רק הנוצות לבד נתקלקלו, אין להחמיר (משמרת הקודש, השמטות, ד"ק).

(ד)

סירכא סירכא מטרפש הכבד לבית הכסות, יש לבדוק בכרס, שבודאי יש שם קוץ או מחט (רמ"א מ"א ח') ובדיקה זו חיוביה היא, ומעכבת, ודי לנו שנסמוך על הבדיקה, הואיל ורמ"א כ' שיש לבדוק, ולא החליט להסריף. ואם אירע שהשליך הכרס ולא בדק, אין להקל אפי' כבהמת ישראל (נו"ב סי' ט"ז), וי"א דמ"מ בדיעבד אם רואה סירכא מטרפש לביה"כ ולא בדקו כלל, אם יש שם מחט או נקב, אין להסריף (חוט השני ס"ט).
לכתחילה אין צריכין לבדוק ולחפוס אור סירכות כאלו, אף שבאותן הבהמות שמפסמין בפסולת הנוטל משריפת האש (ברא או מאשלאק) שכיה בהו טובא סירכות, והוי מיעוט המצוי אעפ"כ אין צריך להחמיר ולבדוק אחר זה, דאין זה בכלל מיעוט המצוי (שו"מ ב' ל"ד), וי"א שהשו"ב מחויב לבדוק אח"כ (רשמי שאלה), ויש מחלקין בין מקום שבחצר הכבד שרגילים השו"ב להוליך ידם, שם שע"ז סומכים הקצבים על השו"ב ואינם בודקין, בזה יש להחמיר דהשו"ב מוכרח לבדוק שם (ד"ק ח').
סכין סכין שצד א' עב, אין חוששין על הפגימה שבצד העב (ד"ק ר' א'), ויש ליוהר לעשות הסכין שיהא צד א' עב קצת, עד שלא יהיה ראוי לשחוט בו כו' (מנה"י ב' ט"ז).
סכין שיש בסמוך לקתא כשיעור גודל עב וגס, דומה להצד הגב, לא שייך בו חיתוך כלל, דזה דומה להיכר מטלית, כיון שאין חותך כלל. ומ"מ היכא דאפשר לתקוני, שפיר דמי (דברי שמואל שס"ח).

(ה)

עוקץ עוקץ בעיניו שיהא חד כמחט ונכנס לבין הצלעות, כן משמע מחשובת הרא"ש כלל כ' א'). ומדברי הב"י והש"ע לא משמע כן, וכיון דמלשון הש"ע משמע דבכל גהני שיש עוקץ חיישינן לנקיבת הריאה אין להקל (מסגרת השלחן). ולדינא, לדידן דבכל מקום שמטריפין ביש עוקץ, הוי רק חומרא בעלמא, ויש להקל גם לענין איכות העוקץ, דאף כשיש עוקץ חד בראש העצם, מ"מ כל שהעוקץ קצר מכדי עובי דופן הצלעות, ומשם והלאה העצם רחב כגרעין של תמרה, דינו כאין עוקץ ומכ"ש אם בשבר של עצם החיצון, ליבא עוקץ, אלא שבעצם הנשאר סמוך לבוכנא יש עוקץ בולט, דדינו כמו ליבא עוקץ כלל בשבר, כיון דכל החשש הוא רק שמא נכנס לפנים דרך הדופן, ובעוקץ קצר כזה אין לחוש (דע"ה נ"ג ח').
כל החילוקים שנמצא בפוסקים בדיני טרפות עצמות, בין אם עור ובשר שלמים, ובין אם יצא השבר לחוץ או לאו, הוא רק בדגל, אבל בגף העוף לא מהני. ואף שלא יצא לחוץ, ואף שלפנינו העור והבשר שלמים ויטים, לא מהני אף בה"מ (טוס"ד ב' קפ"ח).
מנין החוליות והצלעות וסדרן הן כך. הבהמה יש לה י"ח חוליות בגבה מן מקום כלות המפרקת עצמות עד סופה, וכך סדרן: החוליא הראשונה הסמוכה למפרקת, תקועין בה שני צלעות. דהיינו צלע א' מימין, וצלע א' משמאל כבוכנא באסיתא, ושני צלעות הללו נקראים חזה. ואחר תוליא זו יש עוד י"ח חוליות אשר בהם תקועים כ"ב צלעות גדולות, שיש בהם מה, דהיינו י"א בימין, וי"א בשמאל. וצלעות אלו הם ג"כ תחובים תוך החוליא, מזה ומזה כבוכנא באסיתא, ואלו הם נקראים צלעות גדולות. ואחר חוליות הללו יש עוד שלשה חוליות, אשר בהם תקועים ששה צלעות שאין בהם מה, שלשה בימין ושלשה בשמאל, ותקועים תוך החוליא כבוכנא באסיתא, ואלה הנקראים צלעות קטנות. ואחר חוליות הללו, יש עוד שלשה חוליות אשר אין בהם שום צלעות תחובים, ואלו הם הנקראים בש"ם שילהי. כפלי. הרי בין הכל י"ח חוליות (לבו"ש י"ב א').
נפוח בעצם הנמצא לאחר בישול, לא מיקרי ריעותא מחיים להחזיק ע"י זה שבר. ע"כ אם נמצא לאחר בישול עצם קוליות שבור, ויש לתלות שנשבר קודם הבישול, כי כן הוא הרגילות לשבור את העצמות לבישול, או אף שראו שהיה העצם נפוח, מ"מ אם נוטל שהיה נקשר שא"ש חמיר, דשייך בזה חזקה להחמיר שלא נקשר השבר, אם לא בה"מ י"ל דגם בבה"ב יש להקל (ד"ק נ"ה י"ז).

(ז)

צומת הגידין שנמצאו פסוקין, ולא נודע אם הוא קודם שחיטה או לאח"ש, היכא דאיכא למיתלי ביה שמחיים נעשה, אע"פ דאיכא מידי נמי למיתלי ביה שלאחר שחיטה נעשה, אפי"ה טרפה, בין בפנימיים ובין בחיצוניים. אבל אי ליכא מידי למיתלי ביה שנעשה מחיים, או יש חילוק בין הפנימיים לחיצוניים, ובפנימיים יש להקל בהס"מ עכ"פ בין ככהמה ובין בעוף, אפילו ליכא מידי למיתלי בלאח"ש. אבל בחיצוניים, אי ליכא מידי למיתלי לא במחיים ולא כלאחר שחיטה, אזי אם הפסיקה היא באופן שאמרנו בה דהוי רק ספק טרפה כשר בזה בהס"מ, וזולת אם רחוק הפסיקה בעוף הדק שיעור אגודל, ובעוף הגס ב' גודלין, שבפסיקה כזו אמרנו ג"כ דהוי ספק טרפה, אפי"ה ככה"ג כשר אפי"ה באין הפ"מ. מיהו היינו דוקא כשידענו בודאי שהוא רחוק אגודל או ב' גודלין כנ"ל, אבל אם לא נמדד ונאבד, אפי"ה אם יש בו להסתפק שמא היה הפסיקה למעלה מחצי העצם, אפי"ה הוי ספק טרפה (לכו"ש ו' אי י"א. וסעיף ב' ט').

היכא דאיכא עוד צד להקל, יש לסמוך על דעת הפוסקים, דדוקא החיצוניים, הוי צוה"ג (מנח"י כלל פ"ו ב'). ואם נולד ספק אם נפסק הפנימיים כשר מס"ס (פמ"ג ג"ו ב'). ובצירוף צד להקל כל דהו אפי"ה אם אותו צד היתר לא נחשב לקרותו ספק בכדי לצרפו לס"ס מעליא, כיון דכלא"ה העיקר כסברא ראשונה, דפנימיים אינם צוה"ג (לכו"ש ו' א'). ואם נתערב בשר הנסרף מצוה"ג הפנימיים בבשר כשר, מותר להוסיף עליו כדי לבטלו, כי זה רק חומרא בעלמא (שנות חיים ג'). ויש להחמיר כשני הסברות בצומת הגידין הפנימיים והחיצוניים (דמ"א ג"ו ב'). ובהפ"מ לצורך שבת יש לסמוך על הסברא הראשונה, שהעיקר הם החיצוניים (עיקרי הד"ט סי' ו' ד; דע"ת ג"ו ג').

פ"רה חולבת שהיתה נפוחה במקום צוה"ג לצד חוץ, סמוך ממש לארכובה תחתונה, והעור נחתך לשנים, עד שנראה הבשר דע סביבו, והיתה צולעת היסב. ואמר בעל הפרה, שזה יותר משני חדשים שהכה אותה נכרי בברזל במקום צוה"ג, ונעשה כך, ונשאל על החלב. ודעת השואל להטריף החלב עפ"י הד"מ, ויש חשש לפסיקת צוה"ג. והעלה דאין לאסור החלב ממנה כחייה (יד יוסף כ"ג).

נשבר העצם למעלה מדי אצבעות, והעוי"ב והצוה"ג הם שלמים, ורצה השואל להתיר מטעם ס"ס, שמא לא נפסקו הגידין, ושמה העיקר כדעת היש מי שאומר שהוא די אצבעות. ונראה להלכה, דהוא ספיקא דדינא, כיון שיש דעת כמה פוסקים שלא הוכחו בב"י, דס"ל כדעת היש מי שאומר, לכן יש להקל בזה בצוה"ג הפנימיים, כי יש לצרף די"ו לס"ס (דע"ת ג"ו ז').

בדיקת צוה"ג במראיתו עכשיו בזה"ז, אין אנו בקיאין, ואין לנו לשאר רק בחצי עצם בבהמה קטנה, ובס"ז אצבעות בגדולה. אולם זה דוקא רק במקום דנסיק מיניה חומרא, אבל כשיש קולא בהגדלת השיעור, ודאי לא אמרינן לקולא כן (לכו"ש ז' א'). כיון דלא נזכר זה בשום פוסק, דאין אנו בקיאין בבדיקה זו, לכן המקיל בזה לא הפסיד. ובפרט שיש לצרף לסניף דעת היש מי שאומר דדי בדי אצבעות, ולדיעה זו שמקילין בגסה כשיעור די אצבעות, יש להקל בשיעור אצבע בדיקה, ולכן יש לסמוך עכ"פ להקל ולסמוך אבדיקותינו, ומי שהוא בקי בזה, יוכל לסמוך להקל גם בפחות מחצי עצם (דע"ת ג"ו ח').

צוה"ג בצד חוץ הם במקום שהזנב נופל עליו, בולט גיד עב מאד, והוא אגודת ג' גידין עבים לבנים יחד. ונודע כי מעצם הערקום בולט בצידו עוד עצם מאחורי השוק, והוא עצם בס"ע, אלא שדבוק בסניף ויוכל להפרד בסכין, והיינו כי בין הערקום שקורין טשיך, ובין הארכובה הנמכרה עם הראש, יש עוד עצם רחב ודק, ובצד העצם הרחב ודק דבוק בחוץ, עצם ארוך ובוטל בצד שהזנב נופל ע"ג עצם השוק, וגיד אי רחב דבוק בו. והתחלת יציאת הגיד הוא ממקום עצם הרחב ודק שבין הערקום ובין הארכובה הנ"ל, ודבוק ע"ג עצם הבולט, ובסוף ראש בליטה הנ"ל, יוצאים משם עוד ב' גידין לבנים, אי עב יותר, והשני אינו עב כמוהו, ומ"מ הוא גיד עב. ותחילת יציאת ב' הגידין הנ"ל איננו מכחן כנגד תחילת עצם השוק, יען כי הבליטה הנ"ל בולט בגסה ערך משך די אצבעות, וכדקה ב' אצבעות למעלה יותר מהתחלת עצם השוק, ומשם הם מתחילין לצאת ומתגדלין שלשתן, ואוחזין עם הגיד הקדום משולבים יחד זה לזה, וסביבן קרום המדבקן ונמשכין למעלה, ויש הפרש בין עצם השוק ובין הגידין הנ"ל, אלא שהעור מחברן, עד שנבנסין להלאה לתוך הבשר שע"ג העצם השוק, ומלבד ג' גידין הנ"ל יש עוד ב' גידין, הא' הוא עב כאחד מן ג' גידין הקודמים, והוא מונח סמוך לעצם השוק בצד חוץ, ויוצא עד נגד התחלת הערקום עצמו, וסובב והולך דרך נקב שבין הערקום ובין עצם הבולט מצדו הנ"ל עד תחילת עצם השוק, ונמשך להלאה למעלה עד שנבלע בבשר. אחר שנמשך באורך קצת, הוא נראה כמו ב' גידין דבוקין יחד. ועוד יש שם בצידו גיד אי מונח סמוך ודבוק לעצם היונק, והוא ג"כ לכן ועב קצת, ולא כמו גיד הקדום, והסופדים לוקחים אותו על גידין לתפורת ספר תורה. נמצא לפ"ז, שיש ה' גידין בצד חוץ, והפוסקים סתמו ולא הזכירו דבר מזה. ולדינא כל האגודה של ג' גידין עבים לבנים, שהם משולבים יחד, כולן הם בכלל גיד העב, ומ"מ העיקר הגיד מתחילת עצם הערקום הנ"ל ודבוק ע"ג העצם, ואם נפסק

בית דלתי תשובה (חשממות) שמואל קמט

גיד זה, אף שבהגידין היוצאים מראש עצם הבולט הם שלמים, דינו כנספס רוב גיד העב. ומ"מ אין להקל בנספסו הב' גידין הנ"ל, היוצאים מסוף ראש עצם הבולט הנ"ל, אף שהגיד המחיל מתחילת עצם הנ"ל הוא שלם. ועוד יש בצד חוץ סמוך לעצם השוק ב' גידין עבים, והן הן ג' גידין החיצוניים. עוד יש בצד פנים ג' גידין עבים דבוקים וסמוכין לעצם השוק (דע"ת נ"ו י').

נחתך בצוח"ג, ולדין אסור דאין בקיאין, מ"מ בנשאר גיד העב שלם, יש להקל בה"מ. וכן אם היה החתך בגידין הפנימיים לבה, או בחיצוניים למעלה מד' אצבעות, ג"כ יש להקל בה"מ (דע"ת, נ"ו י"א). ובפנימיים אפילו נחתכו רובן של כל הג', ולא נשאר דק שלישי מכל א', כשר. (לבושי שרד ר' א').

מקום הגלד שבין שוק לארכובה בעוף, יש לו דין צוח"ג. ואפילו נחתך שם בנחת א' מצוה"ג סרפה. ומגלד ולמטה, כשר (אם לבינה נ"ו ב').

צוח"ג בעוף הם ט"ו. והם י"א מצד חוץ, וה' מצד פנים. ובאותן שבצד חוץ, יש ב' גידין שכל א' מהם רחב בתחילתו בערך משך אצבע א', ואח"כ מתמצל כל א' מהם לשנים (דע"ת נ"ו ד').

אם חסר חוט א' מבריתו, ואין ניכר שום ריעותא מהיים כשר (מק"מ נ"ו י').

נמצא מקצת א' מהגידין בעוף הדק חתוך מיעוטו, אם יש ספק אולי נעשה לאח"ש, יש להקל בזה, אם רואין שנפסקו קצתו, כיון דהא דא"ב בבדיקה הוא רק חומרא (דע"ת נ"ו י"ג).

צומת הגידין בעוף, הדק יש להקל בה"מ או לוצרך שבת, דסגי באצבע אגודל, והוא כשיעור ב' סענטימטער, ובלא הפ"מ יש להחמיר דבצד חוץ כשיעור ב' אצבעות. ובצד פנים אף בלא הפ"מ סגי באצבע א' חוץ מבוכנא. אבל באחזא אפי"ה"מ אין להקל וצריך להיות ב' אצבעות. ולא דוקא בנשבר העצם במקום צוה"ג, דבודאי אין להקל בפחות מבי' אצבעות אפי"ה"מ, אלא אף במכה ורקבון שם במקום ההוא, אין להקל, מ"מ בנשבר שנקשר, אפי"ה"מ בש"עשיי יש להקל דסגי בשיעור אגודל א' בח"מ אף באווא, אם העוי"ב שלם בלא ריעותא של מכה ורקבון (דע"ת נ"ו ט"ו).

ובמקום דצריכין ב' אצבעות, אף דק"י"ל דאין אנו בקיאין בבדיקה בצוח"ג, היינו בבדיקת הגידין שבתוך אצבע. ואם ראו שהצוה"ג בחוץ האצבע א' הם שלמים, י"ל דעכ"פ

אם נחקלקו דק אצבע א', ובדק הצוה"ג למעלה מאצבע עד אצבעיים, וראה שהם שלמים ויפים, יש להקל. כי במקום שנהגו להחמיר, קבלו עליהם הכי, שלא להחמיר רק בנחקלקו הגידין שבתוך האצבעיים. אבל בבדוקו ונמצאו שלמים לא החמירו להצריך ב' אצבעות דוקא (טוטויר קו"א סי' ס"ט), ומה שמחמירין להצריך באחזא ב' אצבעות, י"ל דסגי באצבעות קטנים, וא"צ אגודל דוקא (ד"ק נ"ו ג').

סתם תרנגולים, ובר אווזות הם עוף קטן (מק"מ נ"ו ט"ז). אבל תרנגולים הגדולים הנקראים וואלוהישע הינער. או כבר אווזות חגדולים, בודאי יש להחמיר,

דהוי דינם כעוף הגס, וצריך ב' אצבעות (דע"ת נ"ו י"ט).

שיעור אגודל בצוה"ג, יש לשער מלבר הבוכנא (לבו"ש א' ט' ה'). ועכ"פ אין להחמיר לומר דכל עיגול העב דשם הוא בכלל הבוכנא, רק די להחמיר שלא לצרף ראש הבוכנא לבר שהוא

מה שמתעגל בעת הילוך העוף, וכששוכב נקפל דגליו (ד"ק נ"ו ד'). ובמקום שמחמירין להצריך ב' אצבעות, יש להקל עכ"פ שרוב הבוכנא שנראה בצוה"ג, יש להעלות בשיעור זה, זולת מה שנראה בסופו כעין סחוס, שאין לצרפו (עטרת חכמים יו"ד ה').

בדיקת צוה"ג, והנהגת המורה בזה הוא כך, אם יש בחוץ במקום צוה"ג ריעותא גמורה, כגון נפוח (גישואלין), או נצד הדם מבחוץ אפי"ה"מ מעט, בין בבהמה בין בעוף, צריך מדינא לחתוך

הבשר לעומקו, ואפי"ה"מ אם אותה הריעותא היא למעלה מאגודל בעוף הדק, או למעלה מבי' גודלין בגס, אפי"ה"מ צריך לחתוך, דשמא פשטה הלקותא מבסנים אל תוך השיעור. ואם רואה שהבשר שם נרקב ונלקה, או שיש שם רק

צדירות דם הרבה, עד שכמעט אין הגידין נכרין במקום צוה"ג, או בעוף הדק כמו תרנגולת סרפה, ובאוואז בודקין הצוח"ג בה"מ דוקא, אם הם כולם שלמים. ובאינדיק בודקין אף בהפסד קצת.

ובבהמה בודקין בלי שום הפסד. אבל אם אחר שחתך, ראה שאין בתוכו לא דקבון וגם לא צדירות דם הרבה, רק צדירות דם מעט, א"צ כלל לבדוק צוה"ג, וכשר. והי"ה אם רואה קצת דקבון בעובי הבשר ומעמיק יותר בעביו,

וכלה שם קודם הגיע אל המקום ששם צוה"ג סמוך לעצם, באופן, שבמקום צוה"ג הבשר בריא, כשר, וא"צ לבדוק כלל הצוה"ג. ואם כשחתך ראה שסמוך לצוה"ג אין דקבון, ואין שם ריעותא לא בהם ולא במקומם, וניכר מקומם היטב שהוא נקי תוך אצבע בדק, ובא' בגס, אף דלמעלה מהשיעור יש דקבון בבשר לבדו, מ"מ אם אין קלקול

שם בצוה"ג, יש להכשיר אף בעוף הדק ובאין הפ"מ. אבל כל שהגיע הקלקול אל הצוה"ג עצמו, ודואין שיש צדירות דם סביבם למעלה מאגודל ובי' גודלין עד חצי העצם סרפה אף בבהמה, ולא מהני בדיקה בצוה"ג. והיכא

שלא שלטה הלקותא בצוה"ג עצמם, אבל הגיע עד מקום צוה"ג, דהיינו שבכל סביבם נרקב הבשר או נצדד הרם, או בעוף הדק טרפה, ובגס בודקין צוה"ג בה"מ (לבו"ש ר' ב' י"ג וי"ד).

כל הדינים שכתבתי עד כאן, אין חילוק בזה בין הצוה"ג החיצונים ובין הפנימיים, דאף אם אותה הריעותא אינה רק במקום הפנימיים, צריך לבדוק, ואם יש דקבון טרפה בעוף הדק, דאין אנו בקיין בכדיקת צוה"ג, ובגס מהני בדיקה בצוה"ג בה"מ (שם סעיף א').

הועת נותן, דמ"ש הלבו"ש, דבעוף אם רואה שיש ריעותא דנסוה, בשנראה מבחוץ שאותו הנסוה הוא למעלה מאצבע בוק, ובי אצבעות בגס, צריך לחתוך ולברוק שמא נמשך הריעותא לפניו למטה לתוך השיעור דאצבע או אצבעיים, זה דוקא אם הריעותא שולט בחוץ לצד הזנב, אבל אם הריעותא היה רק בפנים, ולמעלה משעורי צוה"ג, איצ לבדוק כלל. דשם אין חשש רק משום הפנימיים, ובהם אין לחוש ב"כ (אם לבניה סניף י"ז).

נשבר בעצם במקום צוה"ג ולא נקשר, יש אומרים לאסור גם בכהמה (ש"ך ג"ו י"ג, לבוש א' ט').

עובדא בנו בא לפני, בכהמה שנשברו דגליה במקום צוה"ג. אך תיכף סמוך לשבירה נשחטה, וברקו צוה"ג ומצאן שלימים, בכה"ג שהיה השחיטה לאלתר השבירה וברקו ומצאו צוה"ג שלימים, העידו לפני הש"כ דפה, שגם הגאון המובהק מהר"י ליסא ז"ל, בעה"מ תחת דעת, הבשר כמה פעמים בשבתו פה על כסא הרבנות, כשנשחטה מיד באותו יום אחר שנשבר ע"י בדיקה בצוה"ג. ובאמת יש לצדד בזה להקל, ואין להקל רק לצורך גדול (שו"ת מהר"א עניול צ"ט). אם כי נכונים בזה דברי החת"י, וי"ל דגם השי"ך ודעימיה מודים לזה, דנשחט באותו יום, והיה בתוך ג' ימים אין לחוש לנתפא, ויש לסמוך אבדיקתינו בצוה"ג דבהמה אף בלא נקשר כלל, מ"מ אין לסמוך ע"ז רק בה"מ וגם לצורך שבת. דהרי הוי תרי קולא בה"מ (דע"ת ג"ו כ"ב). דברי השי"ך דאוסר גם בכהמה, הם תמוהים. דכיון דאנן בקיין בבדיקת צוה"ג של בהמה, ובאמת היא בדיקה קלה. שהרי החוטם אינם רק ג' ועבים, וניכרים היטב, וכ"ש העב הוא עב כתבל. ואם רק הוא לא נעכל ולא נפסק, בשר, איב מה איכפת לן בהשבר, סוף סוף הלא אנו רואים הגידין שלמים כ"ו, ואולי דגם הם לא אמרו אלא בדליכא הפ"מ, אבל בה"מ גם בלא נקשר יש להבשר בכהמה בבדיקה. וראיה ברורה לזה ממקור הדין, שהרא"ש כתב (פ"ד ס"ז) ואם נשבר העצם במקום צוה"ג ונקשר ונתפא יש פנים לאסור. דאלו הובאה בעוף לפנינו קודם שנקשר העצם, היינו צריכין לבדוק בשיתסד חוטי. וא"כ אע"פ שנקשר העצם, מ"מ בדיקה צריך עדיין כ"ו עכ"ל. הרי שכו' להדיא, דאלו הובאה העוף קודם שנקשר היינו צריכין לבדוק, הרי מפורש דמדינא מועיל בדיקה גם קודם שנקשר, אלא דבעוף אין אנו בקיין. אבל בכהמה שבקיין מועיל הבדיקה אף קודם שנקשר (ערוך השלחן ג"ו כ"ב).

אם העצם של מטה בנשבר ונקשר הוא קצת מקולקל, כל שניכר שאין הקלקול מחמת השבירה רק מכה החלודה ששכבו זע"ו, דבזה

אין לחוש לצוה"ג בה"מ וגם לכבוד שבת יש להקל (ט"ו"ט ב' ר"ח), וי"א שאין להקל בזה, אא"כ יש הפסק בשר בין מקום הרקבון ובין צוה"ג. או שהעצם היורד מפסיק (דע"ת ג"ו כ"ו).

נשבר העצם במקום צוה"ג ונקשר ונתפא, והיה רק שינוי מראה לבד, והיה נראה לפי הענין שאין שם דקבון, או יש להקל בנאכד בלא בדיקה

(שם ג"ו ב'). כל מקום שנשבר במקום צוה"ג באופן שצריך בדיקה, ומכ"ש באופן ולא מהני בדיקה אסור למכרו לנכרי (לבו"ש ו' י"א).

נקשר שא"ש בכהמה ונאכד ולא נבדק צוה"ג, טרפה. וכ"ז בידע שהיה השבר בתוך השיעור המטריף,

אבל באם יש להסתפק אולי היה השבר למעלה מחצי השוק, ונאכד בלי בדיקה,

כשר (לבו"ש א' י'). בהמה שהיה מכה במקום המשיך, ובדקו הצוה"ג והיו טובים ובריאים, והכשירו הבהמה, אבל שבתו מלבדוק אם יש שם שבר במקום ההוא, יש לומר דמצד שבירת הרגל הוי ס"ס, ספק לא נשבר, וספק דנשבר אינו מוזק. ומצד צוה"ג, כיון שאין הריעותא ונשבר מבוררת לפנינו, סמכינן על בדיקתינו (שו"ת הגר"א ב' כ').

נמצא לאחר אכילה עצם השוק של עוף שהיה נשבר סמוך לצוה"ג, וחוד ונקשר שא"ש, ולא היו יכולין לבדוקו אם היה השבר רחוק כשיעור המבואר בש"ע, כי היה

העצם שבור והעוף נצלה באגן א' לבד. ואח"כ עירו מים דותחין על עוף זה עם עוד ב' עופות כשרות ביחד, והיה ג"כ ספק אם היו המים דותחין שהי"ט, צ"ע אם יש להתיר מכה ס"ס (יד יוסף כ"ב).

נשבר העצם בעוף במקום צוה"ג, מהני כששהה י"ב חודש לאחר שנקשר יפה (מכתם לדוד ס' ט'). ואף אם ראו שנפסקו צוה"ג למטה מחצי עצם, כל שהספק היה

במקום שאפשר להסתפק, שמא כבר כלו שם הצוה"ג, מהני ג"כ י"ב חודש (לבו"ש י"א ב' ב'). אבל אם לא נקשר, לא מהני י"ב חודש, דחיישינן שמא זמן רב אחר השבירה התחיל הטרסות דצוה"ג,

בית דלתי תשובה (השממות) שמואל

קג

כגון שבעת הילוך הבהמה או העוף, נתקלקלו הצוה"ג, ואינו מהני י"ב חודש, רק בחוד ונקשר (פמ"ג נ"ו י"ג) ואין חילוק בזה בין נקשר שא"ש, ובין שע"ש, ובלבד שלא נשאר עוקצין, מהני י"ב חודש (מק"מ נ"ו י"ט) ומהני בזה שע"ש כל שהיה עו"ב שחיים, ושהה י"ב חודש לאחר שנתקשר (דע"ת נ"ו כ"ז), ולאו דוקא י"ב חודש, אלא אפי' כ"א יום שתטול ביצים גמורים לאחר שחוד ונקשר מהני (אבני צדק) ומותר להשהות לכתחילה י"ב חודש, ולא חיישינן לתקלה (מכתם לדוד ט').

עוף שהיה נפוח למעלה מתארכובה, ולא היה יכול לילך ברגלו, ועצם הארכובה היה בולט יותר מברגל אחר. כל שרואין שחוד ונקשר, מותר להשהותו י"ב חודש (עיקרי הדי"ט ו'). ודוקא בעובדא כנו, שהיה ניכר גובה הבליטה (דע"ת נ"ו כ"ה).

נפוח בעצם צוח"ג בלי שום שבירה. כל שלא נפוח ורקבון וריעותא בבשר והגידין, אין להחמיר כלל. אבל מה שנמצא על העצם שם במקום צוח"ג כעין גידול של שומן שנקשר ונתקשה, כל שאין שם קלקול ורקבון, אין להחמיר, אף שהעצם הוא עב ונפוח (ד"ק נ"ו ז').

תרנגול מסורס רגיל להיות ראש חשוק במקום צוה"ג בולט בשינוי, אם אין שם עיקוץ או רקבון אין לחוש בל (לבו"ש סי' ו' י"ג).

אוזא שנמצא בח שבר סמוך למקום צוח"ג, והיה העו"ב שלם, והמורה ראה שגוף השבר היה רחוק כשני אצבעות מן הצוה"ג, רק שהקשרים

נקשרים זע"ו, והעליון ירד למטה, עד שמסוף העצם לא היה רק כאצבע א' ממקום צוה"ג בדוחק גדול, והשבר כבר נאכל, ולא היה הפ"מ, כי הדבר נקרה אצל עשיר, והטריף המורה את הכלים הראשונים (ש"מ ב' ד' קכ"ח).

עצם העליון שנכנס למטה תוך השיעור. והעצם היה כמו תחסום ונכסף כאגמון. ואם מדדו רוחב אגודל מהתחלת עצם התחתון עם הבוכנא עד תחסום הג"ל,

ולא עד בבלל, היה אגודל מרווח. ואם כספו התחסום אל הצד, והתחילו למדוד מעצם העליון ממש עד הבוכנא ולא הבוכנא בכלל, היה ג"כ אגודל מרווח. אך אם מדדו ממקום כלות התחסום עד מקום הבוכנא ולא הבוכנא בכלל, רק הריח שביני לא היה אצבע אגודל, רק אצבע פשוט, והעו"ב היה שלם מכל צד, ומורה א' הכשיר התרנגולת. והגאון יחזקאל בנעט ז"ל כתב שהמורה טעה בזה, כי הוא טרפה דאורייתא, כאכילת בשר חזיר. אבל יש להשיב ע"ד הגאון הג"ל. כי נעלם ממנו דברי הפוסקים בדין חכם שהתיר, אין חבירו דשאי לאסור בדבר שא"א לברד מהגמרא, רק מצד חומרא. ובפרט בכה"ג, שיש לנו דעת הפרמ"ג שהורה להקל בזה במקום הפ"מ. ואף אם היה המורה מתיר שלא בהפ"מ, היה גם השתיקה לכבוד התורה ולומדיה יפה. ומדוע חקטן בעיניו כבוד למדן מההפסד מה שבעוף. ועוד, שלא היה העצם קשה רק נכסף (עטרת חכמים י"ד ה').

רושם הקשירות שקושרים בכח הרגלים, ונראה ירוק סביב. אם לאחר שחותחין שם העור וקצת בשר, שוב אינו ניכר, כשר (כרתי נ"ו ו'). וכן הוא לדינא. וכל דלאחר שחותחין העור ומקצת

בשר במקום רושם הקשירה שוב אינו נראה שום ריעותא, אין צורך לבדוק בצוח"ג כלל (לבו"ש ו' י"ב). אם נחתך מיעוט מהבשר ע"י החוט, אפי' נשאר עוד בשר שלם ע"ג צוה"ג, יש לאסור, דזה גרוע טפי מנפוח ורקבון. אך אם נחתך להלן קצת מתחתיות השוק, והוא במקום שצוה"ג בלועים שם בבשר, יש להקל. — ולדידן דהגנינן לשער בצוה"ג דעוף באצבע או אצבעיים, אין נפ"מ בכל זה. כיון דלא נמצא שם בשר ע"ג צוה"ג דמשך אצבע ואצבעיים, כל שנחתך שם העור ע"י קשירת החוט, בודאי יש לאסור בזה בפשיטות (דע"ת נ"ו י"ח).

רקבון בצוה"ג דטרפה, אין הכוונה דוקא אם יש לו רק מראה רקבון ממש. אלא כשאין לו מראה רקבון כלל, אלא שרואין שנמש הבשר והיה לדם, הוי כרקבון (ד"ק נ"ו א' וז, מק"מ שם). ומ"מ אם

לא היה שם רק ריעותא ורקבון ב"ש, אין להחמיר, אלא אם היה בתוך אגודל, אבל אם היה למעלה מאגודל, יש לסמוך להקל בהפ"מ אף בעוף הדק ע"י בדיקה. ולא נתפשט שום ריעותא לתוך שיעור אגודל. ואף שהוא בתוך שיעור ב' אצבעות, מ"מ כיון שעכ"פ שיעור אצבע א' הוא בלא ריעותא, מהני בדיקה. כי הבדיקה למעלה מהשיעור אגודל, הוא רק לחומרא, ע"ב אין להחמיר (שם).

רגל א' מאוואז במקום שבין העדקום לשוק, במקום צוח"ג שהיה עב קצת מהרגל הב', וחתכו הארכובה מהשוק, וראו שלא היה שום ריעותא ורקבון, וחתכו גם את הרגל הב' להקף.

ולא היה ביניהם שום שינוי. אם רואין שהבשר שלם ויפה, יש להכשיר (דברי שאול נ"ה).

מכת בצומת הגידין, אפי' אינו רק נפוח ונצרך הדם, אין אנו בקיאין בבדיקה בעוף, וטרפה (רמ"א נ"ו ט'). דוקא בעיני תרתי לריעותא, נפוח ונצרך הדם. והיה שאר תרלי"ד, כגון נפוח ורקבון,

או נפוח ושינוי מראה. אבל בריעותא ונפוח לבה, או שאר ריעותא חזא אין להחמיר, ויש לסמוך אבדיקתינו גם בעוף הדק (שנות חיים נ"ו ט"ו). וי"א דאף בנפוח או נצרך הדם בלבד, לא מהני בדיקה (לבו"ש ו' י"ג).

(ש)

שבר אל שבר נקרא כל שאין שום עוקץ בולט לצד (כרו"ס). כל שהמח שבתוך העצם הולך משבר אל שבר, והו בכלל שבר אל שבר ובודקין ע"י מחס או קיסם, אם עובר מזה לזה כשירה. דדוקא אם שוכבין זה על זה ממש, אוסר המהרי"ק, אבל בלא"ה, אף שלא נתכחזו השברים היטב, ויש בליטה מכאן ומכאן כל שהמח עוברת מזה לזה, כשר (שלחן גבות ל"ו). וכל שעכ"פ משהו מתחללים של ב' עצמות נזדמנו זה כנגד זה, ה"ז בכלל ש"אשיי, אף שלא נתכחזו השברים לגמרי, שזה נמשך לפניו וזה לחוץ, כל שלאחר שנוטלין המח משני עצמות רואין שיכולין לעבור מחס מחלל זה לחלל זה, שפיר הוי ש"אשיי (לבו"ש י"ב ב') וי"א, דאם רוב החללים אינם זה כנגד זה, הוי בכלל ש"עשיי. (דע"ת ג"ה ס"א).

נשבר העצם האמצעי למעלה מצוה"ג, וחזר ונקשר, וספק אם נקשר שא"ש או ש"עש, כגון שנאבד העצם ואינו יכול לעמוד על בדיקתו, כשרה משום ס"ס (שלחן גבות ל"ו).

אם נמצא עצם שנקשר, וספק אם הוא שא"ש כקולמס, או שהוא ש"עש זה ע"ג זה, וא"א להבחין היטב אם הוא רחוק אגודל מהגוף, אם רואין שהבשר שלם סביב השבירה, יש להקל אף שלא בה"מ, כיון דמג בש"עש כשר שם בת"מ, אי"כ בכה"ג גם שלא בה"מ יש להקל. אבל בנשבר תוך אגודל ולא נבדק בעי"ב אם הם שלמים ונתבשל כף, או יש להחמיר גם בה"מ, אם לא כשיש גם שעת הדחק וצורך גדול (ד"ק ג"ה).

כשהובא העוף לפני השוחט היה שלם, יש לצדד להקל כשנמצא שבור, ואינו יודע אם מחיים כשהיה עריב חופין את רובו, וכ"ש כשאין ריעותא בעריב, שיש להקל בכה"ג, אפי' בלי ה"מ, וצ"ע (אם לבנה). כל חיבא דמכשרינן ע"י קשירה היינו דוקא אם נקשר בחוזק עצם אל עצם קשר של קיימא. אבל אם אין שם רק קשירה כל דהו שיכול להתפרק בידים, לא מהגי (לבו"ש ד').

כל הדינים המוצרכים בחיפוי, מיד שנראה פ"א שאין שם חיפוי כפי הדין באופן דמיטרסי ביה אפי' אם אח"כ חזרה ונתרפאה ונקרם עליה עוד ובשר ככל דיני חיפוי, אפי' נתרפא לגמרי כל העריב סביב, עד שאין בו נקב כלל, אפי' טרפה. מיהו כל שראינו שיש עליו חיפוי בשר כדינו, אפי' ראינוהו זמן רב אחר השבירה, כשירה, ולא חיישינן שמא פ"א לא היה בו חיפוי וחזרה ונתרפא, ולא מחוקינן ריעותא לחוש להכי (לבו"ש ה' ד').

שבר באלכסון, ומתחיל בתחתית השוק, במקום שאין דרך לעולם להיות שם בשר, ומשפע ועולה עד מקום שדרך להיות שם בשר. והחיפוי אשר שם הוא קצתו בתחתיתו שהעור חוסה וקצתו למעלה, ואין שם בשר אלא רירין, טרפה לדין. כיון דבכה"ג אי"א להתיר אלא בצירוף השתי דעות שבמחבר יחד, דממ"נ לדעת א' טרפה (לבו"ש ה' ז').

גידין טיקרי סופן להקשות, ואין מצילין את השבר (רמ"א ג"ה ט'). וכל זה הוא רק לענין גוף הבהמה או העוף, אמנם לענין אבר המדולדל, יש להקל, גדידין שסופן להקשות משלימין בבהמה ומצרפין בעוף כמו בעור. ובשאר גידין הרכין יש להקל לענין אבר המדולדל גם בלא בשר דמיגני ומצלי (כתב סופר כ"ה).

בעור ובשר חופח אפי' כשעור ובשר מקיפים את רובו בלי שום שינוי מראה, רק שמקצת הבשר הנשאר יש בו שינוי מראה, אע"ג דבלא אותו החלק איכא רוב בשר בריא ומקיף, טרפה אפי' בה"מ, ואף שנקשר ש"עשיי (אם לבנה ג').

כשנעשה השבר ראו מיד שהעור ובשר שלם, גם בלא ה"מ כשר (יד אפרים ג"ה), ויש לומר לפסק חלכה, דגם היכא דנשבר העצם לפנינו, וראו מיד שהעור שלם, אין להתיר בלא תפ"מ,

ובמקום ה"מ יש להקל גם בשהה זמן רב קודם שבא לפנינו, ואין לחוש שמא היה נקב ונתרפא. וכן אם נשבר לפנינו, והרואה ידע שיש בזה חשש איסור, ודקדק היטב לראות שלא ניקב רק נקב קטן ולא יצא רוב העצם לחוץ, אף שיצא מיעוטו לפנינו ושחטוהו מיד, יש להקל בה"מ, ואף האכ"ר מותר (דע"ת ג"ה מ"ה).

אם עור ובשר חופין, או יש נפ"מ אם נקשר או לאו, אבל בלא"ה אף שנקשר ונתרפא, אפי' שא"ש טרפה אפי' בה"מ (לבו"ש י' י"ד, וי"ט).

נמצא אחר חבישול קשורה דש"עש ולא יוכל לידע אם היה עריב שלם. וכן בנאבד ולא נבדק בעריב אם יודע שהיה עכ"פ עובי"ח ככל דיני חיפוי, רק שלא עיין אם לא היה שם

נקב כשר אף באין תפ"מ, ואם גם זאת לא נתברר, או יש להכשיר לאחרים בה"מ (לבו"ש י' ט"ו).
אם היה עו"ב שלם לגמרי ונקשר ש"ע"ש, ואח"כ נעשה שם נקב בעריב, אפי' כשר. אבל אם אחר שנקשר ש"ע"ש נתקלקל החיפוי שלא היה עריב כדיני

חיפוי, טרפה. דאף שקודם שבירה לא נטרף כלל כשהיה עריב שלם, מ"מ כיון דהקשירה הוא רק ש"ע"ש, הר"ל

בית דלתי תשובה (חשממות) שמואל קנא

כאילו לא נקשר כלל, ונטרסה בעת שנתקלקל החיטוי. אבל אם נחקר שא"ש או אפי' אם לאחר הקשירה נתקלקל החיטוי, ונשאר ערום מבלי לבוש, אפי' כשר ע"י קשירה זו, דבנקשר שא"ש לא מוזק שוב אח"כ מה שנעשה קלקול בעו"ב, כמו שאינו מוזק בעצם שלא נשבר כלל (לבו"ש מהד"ב י"ד).

נמצא שבור עצם הקוליות בעוף, והשבר נתחבר רק לא שא"ש, יש להחיד הכלים שאב"י. ואף שהוא ספק שמא לא היה הבשר שלם ויסת, מ"מ ספק דר' הוא לענין הכלים. אך כלים שאפשר בהגעלה יגעלים, דמיקרי דשיל"מ (נו"ב ב' כ"ג).

כל מריפות העצמות, בין בקוליות ובין בשוק במקום צוח"ג ובגף, כיון דבכל איסורין הוא רק מחמת ספק, בקוליות שמא יצא לחוץ, ובשוק במקום צוח"ג, שמא נספסו הגידין, ובגף שמא ניקבה הריאה. לכן נזהגין לגבי הכלים, שאם לא נודע מחאיסור עד שעבר עליהם מעל"ע, מכשירין הכלים (שיורי ברכה ג'). ואם נתגלה השאלה בעודו הכלים בני"י, רק שהיה העובדא בכפר בשבת שלא היה אפשר לשאול רק למחרתו ביום א', אי אזלינן בתר הזמן שנוגד השאלה, או בתר זמן השאלה שאב"י. הדין הוא כך, אם בעת השאלה היה נש"מ גם לענין הבשר, כיון דלענין הבשר היה ספק תורה והיה אסור, שוב א"א להקל לענין הכלים, דהו"ל זלוול לדור' במקום שנודמנו דאורייתא ודור' ביחד, לכן מחמירין גם על הכלים (יד שאל).

אבר הנשבר או נשטט באופן דהוי' ספק אם נעשה מחיים או לאח"ש במקום דמכשירין משום דסמכינן אסי"ס, במ"ש הרמ"א בס"י נ"ג ד', אף דלגבי האבר ליכא ס"ס רק ספק א', והוי ספק חסרון ידיעה דאף בדר' אסור, מ"מ היכא דלענין העוף גופו מכשירין משום ס"ס, שמא לאחר שחיטה, ושמא לא ניקבה הריאה, מותר אף הגף (טוטו"ד ב' קצ"ח).

עצם יד הכחמה שנשבר רחוק מהגוף הרבה, ולא נקשר, והיה עוב"ת, והבשר שע"ג העצם הנשבר היה בריא ושלם, ולא היה שום נקב בבשר, יש להכשיר. דמלבד שדברי הפרי"מ עיקר, שאין צריך להשליך האבר (ע"י מש"ז נ"ה ד', ושפ"ד י"ב), בלא"ה בני"ד י"ל, דגם הלבוי"ש מודה דכשר, דהכא מיירי ביד ולא ברגל, דדוקא ברגל, כיון שיש מקום ונעשה שם טרפה, בלא נקשר, לכן אפי' במקום שלא נעשה טרפה, בעינן נקשר, דיש לחוש לאחלוסי, משא"כ ביד, שאין בו מקום שנעשה טרפה, אין להחמיר בו כלל לענין מצות פרוש (טוטו"ד ב' ר"ב).

עו"ב שלמים, רק שיש בהבשר לקותא או מסמוס, או שינוי מראה לבד, טרפה. אבל כשיש לקותא בעוד לבד, אפי' מסמוס כשר בה"מ (לבו"ש ב').

בהמה או עוף הבא לפנינו בעוד שהשבר בן יומיו או יומים, דליכא חשש שמא ניקב גם העור ונחרפא, כשר ע"י בדיקה אם לא נמצא נקב ולא קורט דם על העור מבחוץ, וכן בא מע"שח לידי, בעוף שהיה עדיין שבר העצם לת, והורה הרב הלכה למעשה להכשיר (ימין משה ג').

ובנשבר השוק למעלה מצוח"ג, יש להקל בה"מ בעוכ"ח את רובו גם בניקב קצת. וכן אם העור שלם אף בדליכא בשר חוספה ברובו, וכן אם הבשר שלם ויש נקב בעור,

אבל בעצם הקוליות, אין להקל בכל זה, אלא בה"מ וגם צורך שבת (דע"ת נ"ה ד').

עצם הקוליות שנשבר לגמרי, ונכנס כל השבר לתוך חלל עצם השני, ועוב"ת, אין לומר כיון דאין שבר זה יכול לחזור למקומו להתרפא וטרפה, כי ע"י אומן שיכול לחזור השבר, שפיר

יכול לחזור ולהתרפא (שו"ת הרשב"ש תכ"ג). מצד הסברא צריכין לומר, דאף כשעוה"ח אין להתיר, אלא כשנספס העצם מהצד לבד ולא כל עביו. אבל אם חסר כל ההיקף של העצם, ונחסר האמצעי לא מהני עוב"ת, שהרי נתקצר אורך השוק, ומ"ש זה מנחסר ראש התחתון מהשוק וטרפה טפי מבחוטר חלק אמצעי. אבל מדברי הרמב"ם משמע, דאף בכה"ג מהני עוב"ת (מק"מ נ"ה כ"ט).

נרקב רוב העצם, ונראה שאיננו מפני שהיה בו שבר, יש להקל. ואם נרקב כולו מעל"ע, אף שאיננו מחמת שבירה, נראה דצריך שיהא עוב"ת (דע"ת נ"ה מ"ו).

נשבר רוב עצם והבשר החוספה נתמסמס, אי נימא דרובו ככולו, דאף דלא שייך בזה חשש, דשמא יצא לחוץ, מ"מ י"ל דעכ"פ דינו כנשבר, דבענין עוב"ת, וצ"ע (שם).

נשבר במקום שעושה טרפה, דיש באבר זה איסור אכר מן החי, צריך המורח לחתוך האבר ולהשליכו, כדי שהשואל לא ימכרנו לנכרי (לבו"ש ו' ה'). וי"א דשרי

למכרו לבי"ג אי הבהמה טרפה (מק"מ נ"ה ל'), ואף אם נמצא הבהמה או העוף טרפה לאח"ש, יש ג"כ להקל למכור אבר הפרוש ממנה לבן נח (דע"ת נ"ה ל"ח). ואף אם עו"ב חוספין, מותר ליתנו לבי"ג, דלא נזכר שום חומרא בעוב"ת רק לישראל, לקדש עצמו במותר לו, ולא לבי"ג (מק"מ שם).

נשבר הרגל ויצא לחוץ, אם עוד ובשר חופין את רוב עביו ורוב היקטו, סרפה (מחבר ג"ה ה') צריכין שיהיה תרתי לריעותא, שיצא העצם לחוץ לאויר העולם דרך נקב שבעורי, וגם שאין עוד ובשר חופין אח רובו. אבל בלא יצא לחוץ, איצ חיסוי בשר לדעת המחבר (מנח"י כלל פ"ו א'). יצא לחוץ היינו, שניתק מעובי החלק השבור, וראה פני השבירה את אויר העולם, אע"פ שלא יצא חלק מהעצם לחוץ לאויר העולם, כל שנחגלה קצת השבר לאויר, נקרא יצא לחוץ. וזה לא משכחת לה, אלא בניקב עוי"ב וגם נשמש חלק השבור קצת מחלק המחובר, משא"כ כשלא נשמש ממנו ולא נפתק ממקומו, אף כשיש נקב גדול בעוי"ב אין זה בכלל יצא לחוץ, ולא משגחינן לעוי"ב כלל (פד"ח ג"ה י"ד). וי"א רכל שניקב העור ובשר, מיקרי יצא לחוץ, וצריך שוב חיסוי עוי"ב כות מדינא, אפי' להמחבר (לבו"ש פתיחה כ"ב).

נפוח בעצם כעין רקבון, אין בו חשש נשבר ויצא לחוץ (ד"ק ג"ה א').

נשבר סמוך לגוף ונאכד, המורה להקל בה"מ אין מוחיחין לו (טוטו"ד ב' ר"ג) בע"כ הכוונת הפשוטה של הרמ"א (להכשיר בהפ"מ בסי' ג"ה ב') הוא אף בלא נקשר כלל בה"מ, ואין ראיות הלבו"ש מוכרעות לאסור בלא נקשר כלל. אולם כל זה הוא לאחר הבישול, דאי"א לבדוק בהגיבין, אבל קודם בישול, דאפשר לבדוק בהגיבין, פן נראה בהגיבין שנתעכלו, הואיל ואיכא לברור אין סמכינן להקל בשום גזני (חסד לאברהם י"ד כ"ו).

שיעור ד' אצבעות בנשבר סמוך לגוף, שצריכין לשער בגמה. היכא דנשבר באלכסון מודיין מאמצעית השבר. כי עיקר השבר מאמצעיתו (לבו"ש מהד"ב ט'). והעיקר להקל בשיעורים הללו למדור מאמצעית השבר. ואף אם מתחילתו נכנס בתוך שיעור ד"א אין לחוש, כיון דע"כ רובו הוא חוץ לשיעור הג"ל (דע"ת ג"ה י"ב).

נמצא בסעודת ליל שבת בעוף שנשברה רגלה סמוך לגוף בלאכסון, ומהתחלת השבר לגוף לא היה שיעור רוחב אגודל, ונתקשר היטב ש"אשיי בלי עוקץ. ויש עוד מבשר עוף זה על סעודת ש"ק שחרית בצירוף עוד בשר, והכשירו. דאפילו נקשר רק שעי"ש, יש להכשיר אם רוב השבירה הוא חוץ לשיעור אצבע, ואין להחמיר משום שמא לא היה עוי"ב חופין. שאם לא היה עוי"ב את רובו, היו מרגישיין בשעת תלישת הנוצות, או בשעת מליחה ובישול שעוסקין בו במה פעמים, ובודאי היה שלם מבחוץ. ואם נקשר שעי"ש, שפיר יש להקל, אך כל זה אם לא היה נודע מהריעותא עד אחר שחיטה, דאז מסייע החוקה דנשחטה הותרה, וכדעת הסוברי בסי' צ"ט דבידיעה תליא מילתא. אבל אם נודע הריעותא מחיים יש להחמיר בזה, כיון דלא שייך נשחטה הותרה, וגם יש אומרים דמחוקינן מאיסור לאיסור, ע"כ אם נודע מהריעותא קודם שחיטה, יש להסריף אף בכה"ג (טוטו"ד קו"א ג"א).

נשבר סמוך לגוף, אם רואין שלא נמסקו הגיבין כלל, ואין בהם שום ריעותא ושינוי מראה, יש להקל אף בלא הפ"מ (תורה יקותיאל ג"ה ג'). וכן הוא לד"נא. אלא דבלא"ה יש לאסור בזה מצד שבירת העצם בלא הפ"מ, כמו שנבאר לעיל סעיף ה'. אכן בנקשר ש"אשיי, או בעובי"ח ושלם בלי נקב כלל, אף בנקשר שעי"שיי, יש להקל גם בזה אף בלא הפ"מ (דע"ת ג"ה).

קוליות שנשבר סמוך לגוף, וידעינן שכשהובא לפני השו"ב לשחוט היה שלם, רק שנשבר ביד השוחט סמוך לשחיטה מחיים, יש להכשיר בה"מ ע"י בדיקה בניבית אם לא נתעכלו, ואע"פ שנמסקו כשר בה"מ. אבל אם לא בדק הגיבנים כלל סרפה אפי' בה"מ. ואם בדק א' מהגיבנים, דהיינו או הגיד הרק או היתירות, ונאכד ולא בדק השני, שרי בה"מ אף דלא הוי סעו"מ. וכן אם בדק א' מהגיבין וראה שפסק ולא נתעכל ונאכד ולא בדק השני כלל, ג"כ כשר בה"מ. וכן אם בדק בגיד הרק וראה שנתעכל ובדק היתירות ולא נתעכלו, אע"פ שנמסק כשר בה"מ. ואם לא בדק אם היה השבר ברחוק כשיעור, ונאכד ולא נמדד, וגם לא נבדקו הגיבנים, או שבדקם וראה שנמסקו, אך לא נתעכלו ולא מדד השיעור, שרי בה"מ (לבו"ש ב' ג').

וכל זה כשידעינן בודאי שנשבר קודם לשחיטה, אבל בנמצא לאח"ש ישתנה דינו, דבזה אף שלא בדק הגיבנים בלי יש להכשיר בה"מ וסעו"מ. ולענין זה חמיר הוא, דאם בדק בגיבין וראה שנמסקו, ולא נתעכלו ונאכד ולא בדק השני, או שבדק הגיד הרק וראה שנתעכל, ושוב בדק היתירות, ורואה שהם שלמים ויפס, ג"כ בשר בה"מ (שם ג' ג').

וכל זה בלא ידוע אם היה שלם כשהובא לשחוט, אבל בספק אימת נשבר, אי קודם או לאחר שחיטה, וידוע ג"כ שהיה שלם בשעה שהובא לשחוט, ישתנה דינו בכה"ג, אפי' אם נמסקו היתירות, מ"מ אם לא נתעכלו כשר בה"מ לבר. וכן אם נאכד ולא בדקו בניבית בלל, יש להתיר בה"מ, ואף שנמסקו ולא נתעכלו כשר בה"מ לבר. וכן כשבדק א' מהגיבין ונאכד ולא בדק השני כלל, כשר ג"כ בה"מ. וכן אם לא מדד אם היה שיעור אגודל, ונאכד ולא נמדד, וגם לא נבדקו הגיבנים, או שבדקם וראה שנמסקו, אך לא נתעכלו, ולא מדד השיעור ונאכד, ג"כ כשר

בית דלתי תשובה (חשמטות) שמואל קנב

בה"מ לבד. ואם בודק הגיד הדק וראה שנתעכל, ושוב בודק היתירות וראה שהם שלימים ויפים, כשר גם בה"מ, אף שנראה שנפסקו, מ"מ כל שלא נתעכל, כשר בה"מ (שם ד' ג').

טרפות דנשבר או נשמט, ויצא כל הבוכנא מהאסיתא, מותר למכרה לנכרי, דכיון דנשבר לא חיישינן שמא יתרפא עד שלא יהיה ניכר (לבו"ש א' ב' ה').

נשברו או נשמטו ידי הכהמה סמוך לגוף. יש מטריסין כשנצרך הדם מעבר לצלעות (רמ"א נ"ג א') ובאיכיל ניבית, יש להחמיר אפי' לא נצרך הדם (ש"ך). וי"א דאף אם א' מהגיבים, אפי' הגיד הקטן שהוא יוצא מהחור מהבוכנא לאסיתא נשאר קיים, ושאר היתירות נתעכלו, כשר אף בלא ה"מ (לבו"ש ד' א' ד'). ובמקום הפ"מ, יש להקל בזה אפי' אם רואה שנתעכלו הגיבים, אבל אם בודק בגיבים ורואה שלא נתעכלו, אפי' אם רואה שנפסקו ניבית כשר אף באין הפ"מ. וכן בנאבד ולא נבדק בניבית בלל, כשר אף באין ה"מ (שם ר').

נשבר חגף בעוף או יד בכהמה, יש להתיר החלב והביצים (שב"י נ"ג) ודוקא בנשבר רחוק מהגוף, באופן שאינו אסור אלא האבר עצמו, אבל סמוך להגוף, במקום שנעשה

טרפה, הביצים וגם החלב אסורים (ש"מ ב' א' פ"ה).

נשבר א' מידי הכהמה, תוך הגוף ממש. דהיינו שנשבר הבוכנא תוך האסיתא לשנים, טרפה אפי' בה"מ אפי' לא ראינו שום ריעותא אחרת, דהיינו שלא נצרך הדם מעבר לצלעות בפנים

לצד חלל הבהמה. והיכא ולא נשבר הבוכנא לשנים, אלא שיצא הבוכנא כולה מתוך האסיתא אל החוץ, המקיל בה"מ לא הפסיד.

ואם נשמט יד הכהמה, דהיינו שניזו הבוכנא ממקומו בתוך האסיתא, ולא יצא לגמרי מחורו. או נשבר היד סמוך לגוף, כשר רק בה"מ (לבו"ש ד' א'). וי"א דנשמט אף שיצא לגמרי מן החור, יש להקל אפי' שלא בה"מ. ואם נשבר העצם במקום חיבורו לגוף, בין נשבר תוך הגוף ובין סמוך לגוף, יש להקל רק בה"מ (דע"ת נ"ג א').

איסור דשבירת חגף הפעם, אינה משום דבשעת שבירה ניקבה הריאה, אלא שמא נכנס העצם אח"כ לחלל וניקבה הריאה. ובשנשבר סמוך לגוף חיישינן שמא נכנס מבפנים תחת עור הכנף לפנים, וברחוק מהגוף לא חיישינן לזה, אא"כ יצא השבר לחוץ (תורת יקותיאל ריש סימן נ"ד). וי"א דעיקר

טעם איסור דשבירת חגף הוא, כדעת הפוסקים, שהוא משום דחיישינן דע"י כח השבירה והניתוק ניקבה הריאה (דע"ת נ"ג ר'). יש סברא, שעופות הגדילים בבית או בכלוב, שאינם פורחים כ"ב, אין להחמיר כ"כ בשבר שבגוף, שהחשש הוא רק מצד דהגוף נייד ע"י פריחה. ואותן עופות שאינם פורחים למרחוק, אולי י"ל דאין להחמיר בהו כ"כ, ואף שאין להקל מטעם זה בנשבר תוך גודל, או אף אם השבר נכנס קצת תוך אגודל, מ"מ יש לעשות זה סניף להקל במקום הפסד קצת במקום שכי' הפוסקים שלא להקל ב"א בה"מ דוקא. וכן יש צד להקל לענין הבלים בצידוף סניפים (ד"ק נ"ג ה').

נשבר אנפיו של עוף סמוך לגוף ונקשר, והבוכנא קיים, ושבר עצם החיצון אין לו עוקץ, ולא שום ריעותא מעבר לצלעות, יש להבשיר (לבו"ש ס"ו ד' ג' ר'). ואפי' בדיקה בריאה א"צ. ובנקשר שא"ש הוי כלא נשבר כלל (תפארת ישראל, חולין ד' י'). ולדינא אם אין עוקץ חד בשבר בעצם החיצון, יש להקל

כשנשבר שא"ש אף בלא הפ"מ. ואם יש עוקץ חד בהשבר בעצם החיצון, אם העוקץ תחוב קצת בדופן, או שנצרך הדם מעבר לצלעות, אין להתיר אף בנקשר שא"ש אפי' בה"מ, אכן אם לא נכנס לדופן בלל, או אפי' נשתנה מראה הבשר שע"ג השבר, כל שלא נצרך הדם בצלעות, יש להקל בה"מ. אבל בלא הפ"מ אין להקל. ואם נשבר הבוכנא לשנים, וחזר ונתרפא ונקשר שא"ש, אם לא נפסקו ולא נתעכלו הניבין כלל יש להקל, ואם לאו אין להקל (דע"ת נ"ג ד').

עוף שנשבר חגף סמוך לגוף, וחזר ונקשר שא"ש, וגם היה נשבר בעוף הזה צלע א' במקום שהריאה נחבאת שם וחזר ונקשר, והיה הפ"מ, אם לא היה בה רק ריעותא דנשבר

הגף לבד, או הריעותא דנשבר הצלע לבד, היה אפשר להקל בה"מ, אם אין עוקץ בנשבר וחזר ונקשר היטב. אמנם בניד שיש תרתי לריעותא שיש בו ב' ריעותא שכל ריעותא אינו כשר אלא בה"מ דוקא, וקיי"ל דתרי קולי לא מקלינן בה"מ, ע"כ א"א להקל בניד אלא היכא שיש הפ"מ, דבזה יש לסמוך להלכה למעשה להתיר, כיון שהבריאה וחזרו ונקשרו יסה שא"ש, ובתנאי שאין בהם עוקצין בשום א' מהם, אבל ביש עוקצין, אין להקל (ורע יצחק כ"ה).

נשבר בגף שנמצא לאחר הבישול, והנשבר היה סמוך לגוף וחזר ונקשר שא"ש, ורואין שהבוכנא קיים ושלא היה בו עוקץ, מותר בה"מ, ולא חיישינן שמא היתה

הריעותא מעבר לצלעות (לבו"ש פתחה ה').

עצם הגף שנמצא לאחר חבישול שבור סמוך לגוף פחות מאגודל, ויש עוקץ וחור ונקשר ש"אשי, לא מיבעיא שהעוף טרפה, אלא דאף הקדירה שבשלו בתוכה עוף זה אסורה כ"י (ש"ת מהר"י אסע"ד י"ד ע"ו). וי"א דיש להתיר גם התבשיל (דע"ת נ"ג ד).

נשבר הגף סמוך לגוף בפנינו ישבר הגף לגמרי (פ"ח נ"ג) ואין בו משום ער בע"ח (פ"ג ט). וצריכים לדעת שלא ניכר עדיין הריאה, שלא נכנס השבר לפניו מן הצלעות, או מותר להתוך כל הגף. ודין זה הוא אפי' ביש עוקץ בהשבירה, רק צריך שיהיה הבוכנא קיים, דאלי"כ ה"ל נשמת, ובנשמת לא מהני אם חתכו לגמרי אחר השחיטה. וגם צריכים שלא יהיה נראה ריעותא מעבר לצלעות, אך אין צריך לבדוק אחר זה. ואם יש ריעותא בצלעות, אסור (לבו"ש ד' ג'). ואף דקיי"ל שצ"ל הבוכנא קיים, ושלא יהיה ריעותא בצלעות, מ"מ אף אם אין הבוכנא קיים וגם יש ריעותא מעבר לצלעות, מהני לפעמים מה שחחק האבר. כגון אם לאחר שחחק האבר, חי יב"ח, או שהתחיל להתעבר ולהטיל ביצים מאז והלאה, דכשר. דמ"מ, אם הוא נשמת מהני י"ב חודש. ואם הוא נשבר, מהני מה דחתך האבר (שם).

וי"א דאפי' רואין שנצטרך הדם בפנים, כשר כשחתך האבר. דבע"כ הדם מעלמא הוא, או בשביל חבורה לבד (מק"מ נ"ג י"א). וגם אם נקשר ש"ש, דלא מהני בנשבר סמוך לגוף, מהני י"ב חודש לאתר קשירה (לבו"ש מהר"ב ד' מ"ג ומ"ד ומ"ח).

ובנשבר הגף ולא נקשר, לא מהני התקנת של יב"ח או הטלת ביצים. דחיישינן על כל רגע שמא עכשיו נטרפה (פ"ח נ"ו נ'). ויש מחלקין, דהיכא שאין בה עוקץ, מהני לידה או שהייה יב"ח. אבל כשיש בה עוקץ, לא מהני (מחזיק ברכה, מ"ח). וכן הוא עיקר לדינא (דע"ת נ"ג י"ד).

נשבר סמוך לגוף ונקשר ש"ש, אפי' ברחוק אגודל, טרפה ולא מהני בדיקה הריאה, לפי שאין אנו בקיאים בבדיקה (פ"ג נ"ג ג'). ואין להתמיר בזה רק כשרואין ששבר החיצון יצא לחוץ ונתחב לצלעות וניקב, דכשלא יצא לחוץ, רחוק הוא לחוש שמא נדחק בפנים משך ארוך בין עצם העליון לבין ע"ב שעליו עד שהגיע לנקוב קרום הצלע והריאה (תורת יקותיאל שם). וכן הוא לדינא לסמוך עליו בה"מ (מק"מ נ"ג י"ד). ובחזר ונקשר יש להקל בפשיטות אף שרואין שיש צרירות דם בכל גווני (תורת יקותיאל שם). והחששא היא רק בעצם הגף המחובר לגוף, אבל בשאר עצמות המחוברים לעצם זה אם ישברו, אפי' רואין שנצטרך הדם בצלעות כשר, דתלינן הריעותא במידי אחרינא (לבו"ש שם).

נשבר רחוק מחגוף כרוחב אגודל מצומצם, ראוי להתמיר לעצמו, ולעיין בצלעות. אבל כשהוא רחוק מהגוף, אף לעצמו אין להתמיר. וכשיש עוקץ בשבירה, אפי' רחוק מאגודל צריך לעיין אם אפשר.

אבל כשא"א, כגון שנאבד או שנתבשל, מותר אף בעוף (לבו"ש; מק"מ נ"ג ט"ו). ב' אווזות שנמלחו יחד, והתיכו השומן שלהם ושפכוהו לתוך שומן של ד' אווזות אחרים. וגם לקחו ב' אגפים מאוזא א', עם עוד גף א' שלקח מבית השכן שלהם ובשלם יחד, ובתוך האכילה נמצא גף שבור סמוך לגוף. ויען שכבר נאכל מקום האסיתא והבוכנא, לא נודע אם היה סמוך ממש בתוך אגודל, ואם היה עוקץ, ואם היה האסיתא שלם, הוא כן לדינא. דהיכא דליכא עוקץ בשבר, יש להקל לענין השומן שנתערב ברוב. וכן לענין האווזות, אם לא נודע מאיזה אווזא הוא, ואם נתבשלו יחד ג' אגפים של ב' בצי"א, ונמצא אח"כ גף שבור ולא נודע אם היה תוך אגודל, אלא שיש ספק אולי היה גם עוקץ או חסרון בהבוכנא, יש להתיר לשניהם. כיון שלא באו לשאול בבת אחת, ואיכא כמה ספיקות (דע"ת נ"ג ל"ג).

עצמות חקטנים ששוכבים על הריאה מבחוץ, יש להכשירן בנשברו, ואין חילוק בזה בין אם יש עוקץ בהשבירה או לאו (טוטו"ד ב' קפ"ז). וי"א להתמיר אם יש עוקץ, אבל יש להקל אם רואין שהבשר מתחתיו שלם (בית יצחק ס"ה). אבל לשמו"ח יש גם בהעצמות הללו (כנה"ג ר' מחזיק ברכה ל"ב).

כל שבר עצם בין בנשבר עצם הבייליג באופן הכשר, וכן בשבר במיעוט הצלעות, דקיי"ל להקל, צריך לחקור אם לא נעשה מגמילה, וחמור"ת יתן אל לבו (ד"ק נ"ד ב'). ובכל נשבר צריך לדקדק על פירכום מחשש מסוכנות (דע"ת נ"ד ב').

נשברו הצלעות ספק מחיים ספק לאח"ש, יש לאסור (פרי תואר נ"ד). מ"מ אם אירע שנמצא באיזו עוף שנשברו צלעותיה, וידוע שנשבר צלע א' לאח"ש, אף דבשאר צלעות מסופקים בהם, תולין שנשברו כולם, ג"כ לאחר שחיטה. ולדינא אין לחלק בין בר יונא לשאר עופות, ואפי' בעופות הגדולים כגון אחזא ואינדיק, אם פתחו העוף, ויש לתלות שעי"ו נשברו הצלעות, יש להקל. אך אם לא ידוע שפתחו אותו בכח כ"כ, אין להקל (דע"ת נ"ד ד').

נעקר מחצלעות גדולות צלע וחצי חוליא עמה, טרפה (מחבר נ"ד ג'). אפי' לא נעקרה לגמרי, רק שניווז תוך האסיתא. דינו כנעקרה (לבו"ש י"ב ב' י"א). ואין הדבר כ"כ בהחלט

בית דלתי תשובה (השמטות) שמואל קנג

(אם לבניה ה')

פרה הולכת והיא צולעת באחת מרגליה, ובדוקוהו באותה רגל אם לא ידגישו איזה שבר, ואמרו שאין מדגישים שום שבר, רק שיש מקום נפוח מבתוך בעצם הקוליות הסמוך לגוף.

והאשה שמכרה הפרה אמרה שהבהמות הכו אותה ויש לחוש שניתק עצם הקוליות ממקומו ע"י הכאה, מ"מ יש להתיר משום ס"ס. ספק אם נשמט הירך, ואח"ל נשמט, דלמא לא איעכל ניביה כ"י (גבעת שאול ו').

בחמה הצולעת ברגלית, ואין ניכר מבתוך שם ריעותא, לא בדגל ולא במקום הבוכנא דכשר, משום דתולין בשגרונא, וא"צ לבדוק הרגל מבטנים, זה דוקא בלא נודע לנו שום סיבה ע"י

מה היא צולעת. אבל בנודע שנעשה לה הצליעה ע"י איזה הכאה במקום הבוכנא, או שנתקלה ברגליה וע"י התחילה לצלוע, אז צריך לבדוק אם לא שף הקוליות באופן המסריף (שוי"ת שבות יעקב ב' נ"ט; תורת יאיר קמ"ח).

שמוטה שצולעת, ויש נקב בעו"ב, וליכא תיפוי כדת, טרפה. מ"מ עכ"פ מותר למוכרה שמוטת איברים לנכרי על פי דעת הש"ך סוף סי' נ"ו, דהיכא דאיכא כמה צדדים להתיירא מותר למכור לנכרי (לבו"ש א' ז').

עצם הקוליות המתובר לשוק שניתק ממקומו וכשירה, אפי' אם איעכל ניביה כשעוד ובשר תופין, אף שהבשר במקום השבר אדום מתמת תוזק השבירה, כל שלא נתמסמט, אינו מזיק כלל, דאלי"כ

דין דעובי"ת, איך משכתת לה דאי"א שישבר ולא יהיה אדמומית בבשר (דע"ת נ"ה כ"ה).

ואם נאכד ולא נבדק, אם היה עו"ב תופין כדת, כגון שדאינו בו נקב, באופן שצריך תיפוי, ולא נבדק, כשר

(לבו"ש א' ז'). ואם לא תור ונקשר או יש לאסור בלא בדק אפי' בה"מ. אבל בנקשר היטב, יש להקל אף בלא בדק כלל (הגרע"א).

ספק איפסק ניביה, אפי' באופן בשלא היה בידינו לבדרו עד שלא תפול בו טענת חסדון ידיעה, כפי משפטי התנאים בזה, יש לאסור אפי' בה"מ (בתי כהונה י"א). ולדינא היכא דיצאה הבוכנא

בולה מהאסיתא, או שיש שריטות בבוכנא, ואין הבוכנא במקומה שיש חלל בין הבוכנא להאסיתא, או גם כשהבוכנא היא במקומה, אלא שיש סגם וחסדון עצם בהאסיתא, דמתוקינן ליה לנשמט, אז אם לא בדקו אם נפסק, יש לאסור

כאילו היה יודע שנפסק דשכית ספי שיופסק. ויש לחלק בזה בין הגיד הקטן לשאר הניבים, שאין להתמיר בזה אלא בלא בדק הגיד הקטן, אבל אם בדק הגיד הקטן וראה שהוא שלם ונאכד ולא בדק הניבים שמבתוך, שהם

היתירות, יש להקל (דע"ת נ"ה ט').

איעכל ניביה ולא נשמט, אין להתיר רק אם הבשר מסביב הוא עכ"פ רובו שלם (דע"ת נ"ה ט"ז).

לא נשמט הירך ואיעכל ניביה, וכשר לפי דברי הרמ"א נ"ה ב', מיירי רק כשידוע שלא נשמט הירך, ואם צולעת בתייה, תישנין דנשמט (סוסי"ד ב' ר"ד). וי"א דכל שרואין

שלא נשמט, אף כשצולעת בשר (חסד לאברהם כ"ו).

בחמה שיריכה א' גבוה מחברתה, והיא אינה צולעת כלל והולכת הילוך ישר, אין כאן מקום לספק טרפות כלל, ואפי' בדיקה אינו צריך (חתם סופר נ"ז).

קוליות ששף מדכותיה וספק אי איעכל ניביה, מהני יב"ת (סוד האבן סי' מ"א). ובצידוף צדדים אחרים יש לסמוך ע"י (דע"ת נ"ה נ"ח).

אם לא נודע שום סיבה ששף מדכותיה, רק שניכר מבתוך שיש ריעותא ושינוי במקום ההוא שיפול בו צד טריפות, אז אף שאינה צולעת כלל, צריכה בדיקה, וכ"ש בצלעות. ואם לא

בדק יש לאסור אפי' בדיעבד (מק"מ נ"ה).

נמצא מכה עמוקה בראש הבוכנא אם לא נראה שום גבהות בראש הבוכנא, ואין שם שום ריעותא אחרת, והולכת יפה, אין לאסור. דהמכה לא הוי סימן דשף, ומסתמא

לא שף (ד"ק נ"ה ד').

בחמה הצולעת מחמת שנשמט הכוליות מדוכתא, מותר למכרה לנכרי. דממ"נ כל זמן שלא נתרפאה טריפתה, ניכר וליכא למיתש שימכרנה לישראל, וכי נתרפאה, אז תתור

לכשרותה (לבו"ש א' א').

שור שהיה צולעת קצת על רגל ובדקו לאתרי"ש אם לא נתעכלו הניבין, ואם לא שף מדכותיה, ומצאו תיכוך בעצם הבוכנא, ודאו שהגיד הדק היוצא מהנקב שבראש הבוכנא, דמתובר באסיתא, נעכל

לגמרי, ולא נשאר ממנו מאומה. והנקב שבראש הבוכנא שהגיד יוצא ממנו נסתם ונקשר יפה בעצם קשה כמתולדה, יש להכשיר הבהמה לאתר הבדיקה בשאר היתירות, אם הם שלמים ויפים בה"מ וכ"ש. כיון דתזנין שהנקב שהגיד

יוצא ממנה בחולדה נקשר בעצם קשה, יש להוכיח מזה שנתראסת יפה. ואף דהיתה צולעת עדיין, י"ל שהוא מתמת הכאב מהמכה שלא נתרפא עדיין לגמרי. ומ"ש הלבו"ש דביענין הילוך יפה, היינו כשאין הוכחה אחרת שנקשר

ונתרא יסה, משא"כ בני"ד דיש הוכחה דנתרפאת, ממה שעלה שם קרום חוק וקשה על הנקב, לא איכפת לן במה שזולעת קצת. ועכ"פ מידי ספיקא לא נפקא, ואי"כ יש להקל משום ס"ס בה"מ (שאילת שלום א' כ'). בהמה שנחלקה ברגליה האחרונים, ונעשה חגרת ברגל א', צריכה בדיקה באותה רגל, כיון דאיכא ריעותא לפנינו שהיא חגרת ונתקלה, יש לחוש לשמוטת ירך (שבו"י, ג"ס).

בהמה שיריכה אחת גבוה מחברתה, והיא אינה צולעת כלל, והולכת הילוך יסה, אין כאן מקום לספק טריפות כלל, ואפי' בדיקה אינו צריך (חת"ס ג"ז). קולית ששף מדוכתיה, וספק אי איעכל ניביה, מהני יב"ח (סור האבן מ"א). ובצידוף צדדים אחרים יש לסמוך ע"ז (דע"ת ג"ה ג"ח).

שוורים שעושין מלאכה שהיה הבוכנא מלאה שריטות, והיתירות הם שלימים ויפים, והגיד הקסן ליכא כלל, יש להכשיר. דמחמת מלאכה היא, כמו דמכשרינין בשחרין כאליו בעיכול הגיד הקסן, דאמרין דמחמת מלאכה הוא (טוס"ד ב' ר"א).

בהמה שהיתה צולעת בחייה, והשו"ב לא היה יכול לבדוק באומנות כ"כ, ע"כ נפל ספק אם נשמט הבוכנא מהאסיתא או לאו, וגם אינו בקי אם נתעכלו הניבין, או שנפסקו ע"י מה שחתך שם בסכין במקום ההוא, אין להכשיר משום דלא נמצא שם חיכוך ושריטות, דסימן זה הוא רק להחמיר, ולא להקל, אך יש להקל בגוף הדין בלא"ה מכח ס"ס, ספק אם שף, וספק אם איעכל ניביה (שאלת שלום קמא ג"ב). ולדינא הוא כך, אם נמצאת לפנינו הבוכנא במקומה, גם בדאיכא שריטות אין להחזיק ריעותא, שמא נשמט ואפי' בדעכל ניביה יש להקל בכה"ג, ואף כשהיתה צולעת בחייה, אם לא היה נראה בליטה במקום בוקא דאסמא, אף שהיה נראה שריטות בבוכנא, יש להקל ולתלות הצליעה באיעכול הניבין, כיון שלפנינו הבוכנא במקומה.

ואם נמצא לפנינו עצם הבוכנא בחוץ, ולא ניכר בחייה שום בליטת עצם, אפי' אם היתה צולעת, אי ליכא שום שריטות בבוכנא, תולין שנפרד ויצא משם לאח"ש בשעת חיתוך הבשר. אבל בדאיכא שריטות איכא הוכחה דנשמט מחיים, ודינו ככל נשמט מחיים, אף שלא היה ניכר בליטת העצם. ואם נמצא תלתולי בשר ודם באסיתא, אין להחמיר, דאינו סימן שנשמטו, די"ל שבא מחמת איזה רקבון שהיה שם (דע"ת ג"ה ד').

איסור שמוטת הירך ונתעכלו הניבין, הוא איסור דאורייתא, כמפורש בגמרא שהוא מהחיי טרפות שנאמרו הל"מ (אחרונים).

הסימן אם נשמט ושף הבוקא מדוכתה או לאו הוא, אם יש חיכוך ושריטות בבוכנא, בודאי שף. שע"י החיכוך נעשה השריטות, שאל"כ אי"א להכיר, שכשיבוא להפריד, נשמט ממילא ע"י בדיקת החכם (שפ"ד ג"ג ח'). ואנו נוהגין לבדוק אם יש חיכוך ושריטות, רק כשהמורה רואה בעיניו שהבוכנא מונח במקומו הראוי לו סגי. ואם הבוכנא במקומו, רק שיש חיכוך או שריטות צ"ע אם יש להחמיר, שלא במקום הפ"מ (זרע יצחק סי' ז').

אם יודעין שנשמט הבוקא, ואף דאין יודעין אם נתעכלו הניבין, יש להסריף ההלב, אפי' אם חי י"ב חודש. אך אם הצליעה בא מחמת שנשמט הבוקא, או אפשר מחמת דבר אחר, הוא יש להחמיר החלב מטעם ס"ס (בינת אדם א"ה ל' י"ח). ולדינא, אפי' אם ניכר בליטה במקום הבוכנא, אם הבקיאים מחולקים אם נשמט, ויש איזה בקיאים האומרים שאין נשמט, אף שיש אומרים שנשמט, יש להקל בה"מ ולצורך עני. ואפי' אם רואין שהבשר מסביב הבוכנא הוא נסוח, ותולין שנתהוה ע"י מכה, ואפי' אם נתקלה הבהמה והתחילה להיות צולעת, יש להקל ההלב בה"מ.

אך אם כל הבקיאין אומרים בתחלט שנשמט, יש לאסור החלב (דע"ת ג"ד ס"ז). ואם דואים שהבהמה היא בריאה ושמינה, ואינה מתנזנה והולכת, וגם הולכת לרעות בשדות כשאר בהמות רק שזולעת, או יש להתיר החלב בחייה, כדעת הגבועת שאול (צ"צ החודש, ג"ס).

נשמט יד בהמה, יש לסמוך על המקילין (מחזיק ברכה א' ב'), ויש אוסרין בזה אפי' בה"מ (הלכה פסוקה ריש ג"ג), ויש מכריעין לדינא בנשמט, דאף שיצא לגמרי מן החור יש להקל אף שלא בה"מ (דע"ת ג"ג א'), ובנשבר בין סמוך לגוף או תוך הגוף, יש להתיר בה"מ (שם).

גף העוף שנשמט, אף שלא יצא לגמרי מחורו, רק שניזן ממקומו קצת, ואף אם לא ראינו שנצרר הדם בצלעות ולא שום ריעותא, אפי' הו"ל נשמט (לבו"ש סי' ב' א'). ומ"מ כשרואין, שהניבין שמחברין הגף להגוף רובם שלימים, אין להחמיר אם לא יצא לגמרי מהאסיתא, שהרי הכו"פ מקיל תמיד בנשמט גף העוף והניבים שלימים (ד"ק ג"ג י').

בית דלתי תשובה (השמטות) שמואל קנד

נמצא שמום, ולא נודע אם קודם או לאחר שחיטת. אם זרק העוף בכת על הארץ, אם הקרקע קשה, ומביש אם היה במקום אבנים, שפיר יש לתלות בו, שנשטט לאחר שחיטה (דע"ת נ"ג כ"א).
נשטט חגף בתרנגולת שנמצא לאחר שחיטה, ויש לתלות שנעשה לאתיש ע"י התליה שתלה השוחט העוף לאחר שחיטה, בכניסה באונקליות של ברזל, יש להחיר, כי יש לתלות שנעשה

לאחר שחיטה (מים רבים יו"ד א' ובי').
אווזות חפוטמות שורך המוכרים לתחוב במחט הרבה פעמים תחת חכנף, כדי להצבות מקומו שיראה עבה מחמת שומן, אם לחוש לנקיבת הריאה צריכין בדיקה, וק"ו מנשבר הגף, ואולי פעם א' נדחה ידו לפנים מהצלעות. ולפי שא"א בקיארין בבדיקת הריאה, יש להסריף, אבל למיחש מסתמא להכי, לא נראה כלל כו' (תתם סופר קכ"ב). וכל שדואין לאחר השחיטה שהבשר תתנו שלם ויפה, ולא עברה הריעותא מעב"לע"ב, אין להתמיד (שו"ת ציוני נ"ב) ויש להקל לאחר הבדיקה, אם אין צרירות דם מבטנים (דע"ת נ"ג ל"א).

(ר)

רגל יתרת רגל המתובר בערקום, מותר מטעם ס"ס, אפי' כשיש בהיתרת גם ערקום (פרי תואר). ויש מטריפין בזה, דהוי כנתת בין הערקום לשוק (פרי"מ נ"ה ז'). ובה"מ יש לסמוך להקל אף כשהיה היותרת במקום הערקום, אבל בין ערקום לשוק, לכ"ע טרפה (דע"ת נ"ה, ס"ק ב"ט ול"ג).

יתיר כניטול, ותמור יותרת מחטר לענין ספק, דבתסד מהני י"ב תודש. ותמור ג"כ לענין התלב והביצים (לבו"ש, תדו"ד יו"ד כ"ז).

עוף שנמצא בו שינוי בעצם הקוליות שלו, שנמצא בו ב' עצמות. א' עב ובתוכו מת, וא' דק בלי מת וערבי אהדי מלמעלה ומלמטה, ונראה שהיה כך מתחילת ברייתו, יש

להכשיר, כיון דערבי לא שייך בו דין יתיר כניטול. ועוד, אפי' לא הוי ערבי בכה"ג הייתי מכשיר כיון שזה עצם היתר אינו כצורתו וברייתו כדמות עצם הקוליות שהוא דק וכלי מת (מומור לדוד נ"ה).

יתיר רגל אין לאסור רק, כשהיתר כנגיע לארץ, שאו הבע"ת הולך על היתרת. אבל בלא"ה, אף שיש לו צורת רגל ממש, כשר. דהוי רק תלתולי בשר (כרתי נ"ה).

כבש א' שחיה לו ששה קרנים, ובי' גידי ערוה, והשתין בשניהם. ודי' ביצי זכר. וגם כ' רגלים נוספות כצורת רגל ממש, אלא שלא היו מגיעות לארץ, אין לאסור. דבעינן

שיהיה תרתי לריעותא, שיהיה לו תואר רגל, ומגיע לארץ (אוהל יוסף יו"ד ד').

אבל אם נמצא קוליא א', ובי"ש קוליא ושוק, ואנו דואין שיש בו צורת רגל בלי טרסה, ואינו מגיע לארץ, יש להסריף, כי הוי יתיר קוליא ושוק כניטול דמי, וכאילו ניטל הכוליא או השוק. ומה שאינו מגיע לארץ אין מועיל, כי הלא גם הקוליא העיקרית אינו מגיע לארץ וצ"ע (אם לבינה ז').

אם היתרת מתנדנד והולך ואינו תקוע כפרק של רגל, דינו כאינו מגיע לארץ, ויש להקל (דע"ת נ"ה ל').

חסר עצם התחתון מתחילת ברייתו, כשרה. אע"פ שאם נתתך תוך הסריקים, בין הערקום לשוק טרפה, התם הוי ספק, שמא נגע בשוק או בצוה"ג, משא"כ בידי שמים, אפשר לצמצם (לבו"ש)

וכן עיקר לדינא (מק"מ נ"ה).

דלתי תשובה

נוספות

(א)

אבר מן חחי שוחט שתתך רגל א' מאווזא חית, עפ"י סעות, בתדשי סבת ושבת. ונתערב בין יותר מסי' רגלי אחזות שתוסות, הוה ליה דין אמ"ה שלא בטיל אפי' באלף, ולא מהני להשליך

א' מהרגלים. (לבו"ש בתדו"ד לה"ל אבר מן החי, סי' כ"ו).

(ב)

ביצים אם מותר ליתן ביצים לבני נת והתשש בזה הוא, לפי המבואר בתוס' (תולין ס"ד) דביצה תידוש הוא, ואין לך דבר היוצא מן החי, ושרי. אם יש לאסור הביצים לבי"ג. דלישראל גלי התורה (ת"ס י"ט).

ביצים שלימות, פשוט הוא דמותר ליתנם לבי"ג. כיון דאיכא למיתלי דלגול אפרוחים ישמש אותם (יד יוסף, סי' ג"ח).
והמנהג למכור ביצים לעכורים, ולית מאן דחש. ומנהג של ישראל תורה היא (שו"ת, רבינו חיים כהן, בסוף
לחלק יו"ד). בשר שנמצא בדרך מעיד לעיר. אם רוב העוברים באותו דרך,
בשר שנתלעם מה"ע ישראל, או רוב עכורים, דינו כנמצא בשוק. ובמקומות שכל הטבחים ישראל או עכ"פ
רוב טבחי ישראל עוברים שם באותו דרך כשר (שם"ת, סי' ס"ב ג').

בהמה שלימה שחוטת שנמצא, ואפשר לבדוק הריאה כרוב טבחי ישראל, כשר. ולא אמרינן, שמא
נתבל בשחיטה. דזהו לא שכיח, דרוב המצויין אצל שחיטה, מומחין הן

(סמ"ע חר"מ, סי' דני"ט י"ג). ועכ"פ צריך לבדוק ולראות אם השחיטה הגונה הוא (שם"ת סי' כ"ה, וסי"ב ג').
בשר הנמצא בעיר ישראל, כאופן שאין להסתפק שמא כשר טרפה היא, רק שיש ספק, אם עבר עליו
ג' ימים בלא מליחה. אם יודעים שהיה שם גם בשר הגשחט מקרוב, ולא

שהה ג' ימים, אזלינן בתר בתרא (ד"ק בחידושי לסי"ג).

בשר הנמצא ביד עכו"ם, ויודעין בודאי שלקח בשר כשר כמקולין של ישראל, ולא היה אפשר לו
להחליטה בסריפה, מותר לאכלו, ולא חיישינן שמא הוחלטה אצל עכורים ע"י

עוף ושרץ, דעכורים משמר מה שאצלו (שם"ת סי"ג ח').

סימן, בלשון ובנמ"ע וכיוצא, אין מועיל. שאין אלו ראויים לקבלת סימן יסת ומתקיים, ואין לסמוך עליו (כנה"ג).
השחיטה, הוא סימן אף לדין לבש"מהע. וכן גם הניקור מגיד הנשה (כדו"ס). וגם הניקור שמנקרים בשר
כשר, הוא סימן בנמצא בשר בשוק (טוסו"ד, ק"ט). ואם נמצא רגל התוך פרסותיו, הוא סימן,

דשל ישראל הוא (ד"ק).

טביעת עין, בבשר שנתעלם, מועיל אף בעם הארץ, דודאי קושטא קאמר. דאם לא כן איסורא קעביד, דכל
מילתא דאיסורא אפי' ע"ה יש לו טב"ע (נה"כ, סי"ב). ואפילו באיסור דאורייתא (ש"ך, שם).
ואף להחולקים כע"ה דלא מהני, מודים בשבת, שאף בע"ה מהני. כדאשכחן בפ"ד דמאי, שאינו נאמן על דמאי,
מ"מ בשבת נאמן. ומפרש בירושלמי, מפני שאימת שבת על ע"ה, ואינו משקר בשבת (דרכי הוראה, ב' ג"ז).

טביעת עין בקטן, אין להאמינו באיסורין. ובא"ש יש חילוק, דהיכא דצריכין טב"ע מדינא, אין להאמין,
וכשארין צריך רק לחומרא, בזה מיהמנה (שם"ת, סי"ג).

סימן של צרור וחתום, בעינן תרווייהו, כרוכה במספחה, וגם חתום (תבו"ש).

בשר שנמצא דרך הטלה בשוק, במקום שאין שם עוברים ושבים, או תלינן בשרצים ועורבים,
וצריך סי' או טביעת עין. אבל דרך נפילה, שיש לתלות שנאבדה

מיד מוליכה או אזלינן בתר רוב העוברים שם (כנפי יונה, סי"ג).

בשנ"מהע בשוק עכו"ם, אפילו מצאו במקומו, צריך סימן או טב"ע (שם"ת סי"ג). עכ"פ יש להקל, דסגי
אפילו בסי' גרוע (ערוך השלחן סי"ג י').

תרנגול שחוט ששלחוהו ביד עכו"ם למורת שבעיר שלא נמצא שם מרה, ומצאו שם המורה. ובנוף
העוף היה סימן או טב"ע. רק שבהמעיים לא היה כהם סימן, אין לחוש לחילוף.

וגם יש סניף דחסרה המרה, הוי פלוגתת הפוסקים (ד"ק, סי"ג).

בחמות הנשחטים במקולין של עכו"ם ביו"ט, יכולין לרשום בסכין, ולא לכתוב. נוהגין, שהבודק
קולף קצת ציפורן מרגלי הבהמה, ורואין אח"כ אם מכחן מקומו

(פחד יצחק, ערך בשר).

ביצים מהעומות הגדולים, ראיח, שכמעט רובן ככולם נמצא על קשר של חלבון סמוך להחלמון
נקודה אדומה ביותר, אבל אינו כעין דם, אלא כמראה צבע. ודבר הנמצא בכל חמין או ברובו,

אי"א לדונו כטרפה, ואינו בכלל סיפת דם שאמרו חז"ל.

גם נמצא, על חלמון של ביצים תבלול כעין סוכין, ויש מהם בצבע אדום. ומהם בצבע ומראה אחרת.
אבל כולם המה על תמונה אחת וסגנון אחד כו'. כיון דכמעט בכל הביצים נמצא כעת מראות הללו, ורובם הכי
אית להו, אי"כ נראה דאינם ככלל נמצא עליה קודם דם האסור בש"ס ופוסקים. דהא התוס' כתבו, בביצה ט"ז,
דרוב ביצים אין בהם דם. ומדרכא דהכי אית להו להני נקודות ש"מ דהוא ענין אחר. ואף שנוטה למראה אדום,
הכי דכותייהו. ע"כ אין להחמיר בזה כלל (מנחת משה כ"ט).

ולפעמים נמצא בביצה, כעין קורט קטן של בשר, ויש לו מראה בשר. הנה אם יש לו מראה
אדום, נראה שיש לאסור. אכן אם אין אדמימות בבשר, והוא רק כמראה בשר, נראה פשוט, שיש להתיר בפשיטות
(דברי מלכיאל, ח"ב, ל"ט). ואין לאסור רק במראה אדום כדם (שם).

בית דלתי תשובה (נוספות) שמואל קנה

ביצים לאכילה, אין צריכים לבדוק קודם. ולא רק צלויות שא"א לבדוק מותרין, אלא אף שבורים כשאוכלן, אי"צ לבדוק מן הדין. ורק נהגו להחמיד משום חומרא (שלחן גבוה, כ"י). אבל צלויות, או מבושלות, אין צריכין לבדוק, אף לפי מנהג המחמירין. רק בששוברין אותם ביום לעשות מהן מאכל, נוהגין לבדוק (שם, כ"א). וכן מוכח מדברי האר"י ז"ל שהכאנו לעיל, שהיה גומאה הביצה שהיא צלויה, בלתי שישגיח בתוכה ואמר בלשון גמעה, ולא אמר אכלה, משמע דאפילו רכה ששייך בה לשון גמיעה, ויכולין לבדוק אותה גם לאחר הצליה, לא היה חושש לבדוק (יד אפרים).

בשר חי, שמוחר לאכלו בלי מליחה, רק בהדחה, לא חיישינן לרם היוצא בעין ע"י דוחקא דשינימ. כיון, דבשעה שלקחו לתוך פיו, עדיין לא היה פירש הדם. רק שפירש אח"כ בתוך הפה, לא מיקרי פירש לענין דם איברים (עדונות הבושם, פ"ד, מ"י). דמה שנסחט בפיו ע"י לעיסה, אין לחוש (יד יהודה, ס"ק ד'). וצריך להדיח מקום הנשיכה, שנשאר בידו (תוספות, ירושלים).

בשר בתוך שיעור מליחה או צלי, מותר לאכלו. דסתם מליחה בכלי מנוקב, אינו פורש ממקום למקום (כדעת הפרמ"ג בפתיחה למליחה). רק כשמולח בכלי שא"מ יש חשש זה (יד יהודה, ס"ז ג').

(ג)

גיד חנשה גיד הנשה אף דעץ הוא, והתורה אסרתו, מ"מ הוי בדרך אכילה, ואינו עובר עליו, אא"כ בדרך אכילה. ואם עירבו בו דבר מר, או הפסידו, בודאי פטור כמו שאר אוכלין, דק"ל בן, דהוי שלא בדרך הנאתן (מנחת חנין, מצוה ג' ג').

גיד חנשה שאכלו במו"ד, כיון דאין בגידין בנותן טעם, ע"ב נחשב כאילו אכל להכעיס. דבעבירה שיש בה הנאה, שייך לומר שעושה על תאוה נפשו. אבל באין לו הנאה, סתמא הוי כמו להכעיס. אך בפעם הראשון יכול להתנצל, דטעם איסור בעי למיטעם. אבל בפעם שני, לא שייך זה, והי"ל להכעיס, והוא חילול השם. והיכי דאיכא חילול השם, ק"ל דאין תשובה ויה"כ מכפרין, רק תולין, ומיתה ממרקת (שם).

(ד)

דם בן פקוע, אין להתיר בלי ניקור מחומי הדם ובה"ג (טוטו"ד, ג' קצ"א). אין להתיר לאכול הענגלים הנמצאים במעי פרה שחוטתה, בלי ניקור, כשנמצאים מתים. כיון שנהגו כל ישראל להחמיר כו'. וחלילה להקל בזה (בנין עולם, י"ד ל"א).

ראש הכנף שבועוף, מחתכין קודם מליחה, ודרך שם יוצא הדם (טהרת אהרן, כ"ג). דם הנמצא בעור הבהמה, יש מתירין. מדכתב בקרא, אך כשר דמו בנפשו כו' (יד אפרים, ע"ז). ויש אוסרים (תבו"ש ס"ג ב'. לבו"ש, חידו"ד, ל"ה).

דם הנמצא בכיצה, מותר למכרו לעבדים (כנה"ג, ל"א). מיפת דם הנמצא בכיצה, יש חילוק בין חלמון לחלבון גם לדידן. דנמצא בחלמון, בין על הקשר, ובין שלא על הקשר, דנין אותו בודאי טרפה, משום דהפוסקים תפסו עיקר כשיטת הגאונים וסייעתו, דבחלמון בכל מקום אסור אפילו שלא במקום הקשר. אבל בנמצא על החלבון, אפי' על מקום הקשר, הוי רק ספק איסור. ואפילו נתפשט חוץ לקשר, בין במקום החר, בין במקום הכד, הוי רק ספק איסור (לבו"ש, חידו"ד ס"ז). וי"א דאף על החלמון שלא על הקשר, הוי רק ספק טרפה (יד יהודה ט'). וי"א דאף בנמצא בחלמון, יש לחשבו רק לספק מקום האוסר (ד"ק ו').

ביצה שנמצא בה מיפת שחורה, לפי הכלל שבידינו שהאי שחור אדום הוא, אלא שלקה, יש לאסור. אך אם אינו שחור ממש וגם אינו אדום כדם ממש, אין לאסור (טוטו"ד, דס"ג).

ביצים שנתבשלו הרבה בקדירה, ונמצא דם באחת מהן, יש לאסור אם לקחו אותן בכף אחת. דשמא לקחו הראשונה הטרפה ונטרף הכף. וגוף הביצה לא נתבטלה, כיון דעדיין היה אפשר להכירה, לא נהפכה גוף הביצה להיתר כו' ונאסרה כולם.

ואף אם לא לקחו אותן בכף, רק שעירו המים רותחין מהן, נמי טרפה. כיון שיש לחוש שמעט רוטב נשאר רק עם הן ביצה הטרפה בסוף, בענין דליכא רוב מהם נגד הטרפה כו' (טוטו"ד, א' ק"ב). ויש אומרים, שמדברי

החגורת שמואל כסי ק"ט מכואר, דלא היישינן שמא לקח הביצה האסורה תחילה, דלעולם אמרינן איסורא ברובא איתא. וכן לענין אם עירה המים רותחין ככלי, ולא על הביצים, יש להקל ג"כ מה"ס לומר, דאיסורא ברובא איתא, והביצה האסורה היא למעלה, במקום שהרוב ביצים הן, שאין שם מים (יד יוסף ג"ט).

ביצה שנמצא בה דם, ונתנו קצת לובן ממנה לתוך שומשמין, ומעכו השומשמין, כאוסן, שא"א להפריד הביצה. ואין סי' נגד הלובן, אם מותר להוסיף שומשמין עד שיתא סי', או להוסיף עוד ביצה, ויבטל הביצה ברוב. כיון שיש בזה רוב פעמים הסוד לעניים, יש להתיר להוסיף לבטל לכתחילה (עיין שפ"ד, צ"ט ד').

וביצה שיש לה דם, כבר הסכימו האחרונים, דבכל מקום לא הוי רק ספק איסור, ע"כ יש להקל ולהוסיף כו'. ואף דשמשמין הוא אינו מינו, כבר פסק בשפ"ד, דבזה גם הש"ך מודה דאמרינן סליק את שא"מ, ומינה רבה עליו ומבטלו. וכן המנהג להורות בדם ביצה כה"ס (דברי מלכאל, ב' ל"ט). דגים שחיו ממלאין בכצלים ותבלין בכשר של הדגים מחותך דק דק, וכשר הדגים היה רוב נגד הבצלים והתבלין. וקודם הדגים היה רוב נגד הבצלים והתבלין. וקודם שמלאו הדגים לקחו לובן הביצה שנשפך מעט ממנו, ואינו יודע כמה, וערכו בהמילוי, ומלאו בו הדגים. ואח"כ מצאו על החלמון הנשאר טיפת דם, ולא ראו אם היו בה דם על הקשר. והדגים נתבשלו במים כנהוג, והיה ספק קצת אם היה בין הכל ששים. אך שהיה קרוב לודאי, שבהדגים ובהמים היה סי' נגד החלכון שיש בהדגים, אבל בהדגים לבד, קרוב יותר לודאי, שלא היה סי', והיה לכבוד שבת, והתירו מטעם ס"ס. שמא אין כאן איסור כלל, שלא היה הדם במקום האוסר, וספק שמא היה סי', ובלא נודע, בהפ"מ קי"ל, דהוה ס"ס אף בספק איבגוף, והבי' ע"י תערובות (לכ"ש, בח"ד).

ביצה שנתנו בעיסת, ועוד עיסה עם ג' ביצים, ונמצא דם בקליפה אחת, כולן מותרין. דעיסה שיש בה ג' ביצים, כודאי מותרת, ועיסה שיש בה רק ביצה א', ג"כ מותרת משום ס"ס שמא לא היה הדם במקום האוסר. ואת"ל שהיה במקום האוסר, שמא נתערב בתוך הג' ביצים, ונתבטל (חמודי דניאל). ביצה היתר, שהוא גדול יותר מהאיסור, הו"ל כחד בתרי, ושרי (חכ"א, כלל כ"ט, ד').

ג' ביצים שנתבשלו בקדירה או יותר, ונמצא דם כאחד מהביצים, וליכא ששים בכל מה שבקדירה נגד הביצה האסורה, אף אם היה הדם במקום שהוא ספק אם הוא מקום האוסר, דקי"ל דהביצים מותרין ככיטלו חד בתרי, מ"מ שלא בה"פ מרובה, יש לאסור הקדירה (לכ"ש כ"ח).

ביצה ששכרו בקערת, ונמצא בה דם, והגיחה כן בקערה, ושהתה שם מעליע, אם יש תקנה לאותו כלי, לפי דקי"ל דכבוש כמבושל, ויש להתיר. ויש כמה ספיקות, שמא לא היה הקיד במקום האיסור, ושמא הלכה כמ"ד דאין כבוש אלא בחומץ וציר, ושמא כמ"ד דלא הוי כבוש, אלא בג' ימים. ושמא כמ"ד, דאין כבוש אלא באוכל ולא בכלי (בן אברהם, סי' מ"ח).

דם ביצים, לא שייך בו דם שבישלו, כיון דאיסורו הוא משום ריקום. איכא אפי' נתבשל, אסור דאורייתא (ערך השלחן ד'). בדין זה לא היה האיסור, משום אפרות. ואף כשבישלה, יש איסור זה מה"ת (דברי שאול). ויש אומרים, שאם נתבשלה הביצה, יש להקל בכל אופן. דלא הוי רק ספק איסור, דהא לא ידעינן אם הדם במקום האוסר, וכיון שנתבשלה, הוי ליה דם שבישלו, דאינו אסור רק מדרי. איכא, הוי ליה ספיקא דרי ולקולא (פליתי ג'). ובענין ביצת צלויח, ראיתי למורי האר"י ו"ל, פעמים שהיה גומעץ כשהיא צלויח, בלתי שישגיח בתוכה, אם יש בה דם או לא. ולא היה חושש לסכרת המחמירין כו' (שער המצות, פ' אחרי, מהרי' חיים חייטאל).

ועיין עוד בפוסקים, דהאיסור בדם ביצת הוא, משום דם. וז"ל, בנמצא דם בביצה, כיון דהתחיל להתרקם, שדא תיכלא ככולא, וחשבינן דיש בכולה כח דם (פרי"ח פ"ו ב').

ולא תימא, דאם הוא משום איסור דם, לא נצטרך מה"ת לבטולי ולשעורי בכל הביצה, וכל דם שבישלו, אינו אסור אלא מדרי. ויש לתרץ, על פי דברי התוס' (חולין קי"א, ד"ה דמא) דס"ל דדם שבישלו חמור טפי משאר איסור דרי (תב"ש ריש סי' ט"ו). ומסתבר יותר, דברי המחמירין, דדם ביצים אסור משום ריקום אפרות, ובוה לא מהני הבישול להוציאו מאיסור תורה (שדי חמד, פאת השדה, מערכת ד' כלל י"א).

ויש חילוק בין דם בהמה, לדם עוף, דאמילו למ"ה, דם שבישלו אסור מה"ת, זה דוקא דם בהמה. אבל דם עוף, לכ"ע אחר שבישלו, אינו אלא מדרי (ערוגות הכוסם, סי' ס"ט, א' בשם הישועות יעקב). וזה לא שייך בדין דם ביצה, דאף לאחר שנתבשלה, דעת הרבה גדולים, דהוי דאורייתא.

בית דלתי תשובה (נוספות) שמואל קנו

קורט דם שנמצא בחכיצה, אחר שמשחו בה חלות. אם עדיין לא נאפה, יגדד היטב. ואם כבר נאפה, צריך ליקח כדי נטילה. דאף דקיייל דאפוי אוסר עד ס' מ"מ כאן, כיון שיש ספק שמא לא היה במקום האוסר, טגי בנטילה (חכ"א, כלל כ"ט ח').

ויש אומרים, דסגי בקליפה. דסיכה רק משהו בעלמא (מהרש"ק, על הפרמ"ג). ויש מתירין בגרירה. כי בנטילה לבדה, יש ס' נגד הטיחה (שם אריה, כ"ד).

דם הנמצא בחלמון, ונתנו מהחלמון תוך הריפות שקורין גרייפליך, ונתנוהו להתייבש, אף שיש בהריפות ששים, נגד החלמון, חמוד. כיון דנתייבש החלמון ע"פ הריפות מבחוץ וניכר האיסור,

וכל הכלי שבישלו בו הריפות אסור. כיון שהיה היס"ב (ד"ק בהשמטות).

ביצה צלויה, שהניחה על כ"ח לבן. בעוד שהיה היס"ב. ונמצא בו קורט דם. אם במקום המגע, הביצה בהכלי, היה הקליפה דהביצה שלם, יש להקל. ואם בישלח

הביצה במים, והוציאה מן המים, והניחה על הכלי, אם היתה הביצה יבש מבחוץ, כשמניחה על הכלי, גיכ יש להתיר. דהוי כשתי קדירות, שנוגעות זב"ז, וכשאינן לחות ביניהם כשר. אבל אם הוא לחה עדיין מבחוץ, יש לאסור הכלי. ואין לסמוך להקל, משום דקליפת הביצה, הוה כדי קליפה, כי הביצה נצלה בפני עצמה קודם, ונאסרה קליפת הביצה (ד"ק בהשמטות).

ביצים שהטמינו בתנור של שבת, ונצטמק כל המים שבקדירה, עד שלא נשאר מים כלל, ונמצא ק"ד. והיו כל הביצים שבקדירה יבשים, ובלא המים לא הוי ס' כו', יש

להקל מסי"ס. שמא היה הדם במקום שאינו אסור כלל, וספק שהביצה האסורה היתה למעלה, וכל זמן היותה במים היה ס' בהקדירה. ויש להקל בזה, אף אם היה הק"ד בחלמון כו' (ד"ק ס"ק ר').

דם שנמצא בביצים, הנמצאים במעי התרנגולת, מותרים, וצריכין לזרוק הדם. אבל גוף הביצה שרי. דלאו ריקום הוא דאינו נעשה ממנו תרנגולת. כדאיתא בשי"ם

ביצה עם יציאתה נגמרת, ולא כשנמצאת בתרנגולת אחר שחיטה (עיקרי הר"מ, ז').

דם אצבע של אדם, שמטפטף, אם מותר למוצו, תלוי בפלוגתת רש"י ותוס'. דלפי מה שפירש רש"י בכתובות ס', דדם שבין השיניים מוצו, משום דליכא דחוי ליה. משמע, ודוקא בדם

שבין השיניים, כיון שלא נתגלה לחוץ, מותר. אבל בדם הנוסף מאצבע, דחוי ליה, אסור.

אבל לדעת התוס', דדם שבין השיניים, אף דחוי לו מותר, כיון דניכר שבא מן האדם. הי"נ, דם שבאצבע מותר (מנח"י, כלל ס"ב).

ונראה, דלאו דוקא דם שבין השיניים, אלא אפילו למצוץ דם חבורה שבידו, או דם טילה, אין איסור לבלוע, כיון שלא בא לכלל ראית אדם, ולא שייך ראיתו לאחלוסי. והיה שאר דם איברים, י"ל דמותר גיכ לבלוע ע"י מציצה, וצ"ע (הפלאה כתובות, ס'). ולדינא, אי איכא הוכחה דמאדם בא, מותר למצוץ דם מאצבעו (נחל אשכול, ג' כ"ה).

ויש אומרים, שאסור משום שיקוץ. וכל היוצא מטמא טמא (יד יהודה, י"א). ומ"מ, למצוץ ולפלוט, שרי (כנה"ג, ס"י ס"ו).

דם שיהיה חייב עליו כרת, אינו אלא דם היוצא בשעת שחיטה ונחירה, כל זמן שיש אדמימות (רמב"ם, פ"ו מהל' מאכא"ס). וגם בדם שחיטה, בעינין דם שהגשמה יוצאת בו.

ולפי זה, גם בדם שחיטה לא מחייב כרת, אלא בדם המקלח דוקא (תוס' ו"ט, פ"ה דכריתות).

דם שנתערב במים, אפילו אין ס' במים נגד הדם, מ"מ, כיון שאינו ראוי להקרבה ע"ג המזבח, אינו אסור כ"א מדר' (אריה, כלל ר' י"ט). ויש לחלק, בין דם שנפל למים, דמותר מה"ת,

כיון דראשון ראשון בטל. משא"כ מים שנפל לדם, כל שיש בו מראה דם אסור מן התורה (מנחת חינוך, מצוה קמ"ח). ואפשר דכל שיש בו מראה דם, אף אם נאמר, דטעם בעיקר לאו דאורייתא, אפ"ה הוי בכלל גזוני מה"ת.

וגם האריה מודה, דהוי דאורייתא (שם).

דם הנקרט ונתייבש, מתיש, שקורין "באקס בלוט", כיון, שעמא דבר נהגו בו היתר לאכלו, אף בחולי שאין בו סכנה, מנהג ישראל תורה היא. והטעם, כיון דנתייבש כ"כ עד שנעשה כעץ,

אין בו איסור. וכמ"ש הרמ"א מסי' פ"ז בעוד שנתייבש ונעשה כעץ, דשוב אין לו דין בשד לענין בב"ח (שבות יעקב, ב' ע').

שלשה מיני דמים בלב. דם המובלע בבשרו, והוי כשאר דם איברים. דם הכנוס בתוך לבו, והוא בכרת. והג' הוא דם המתכנס, ונמשך עליו בשעת שחיטה מעלמא, והוא בלית

(מש"ז ע"ב א').

חאדים הבשר, ע"י קשירת הרגלים, ונתבשל בלא חתיכה, אין אוטר. דדוקא נצדד הדם ממש, ונראה כעין שנתקבץ שם הדם מחמת מכה, יש לחוש, כן מוכח מכמה פוסקים. אבל לדעת הרא"ש והר"ן, אף בהאדים יש לחוש (טוטויד, ג' ק"ט). ומ"מ בה"מ, יש לצדד להקל בדיעבד (דעת נ"ה מ"ז).

דם הנבלע ע"י שפשוף מדם השחיטה, שהעכו"ם מעבירין על פני הבשר בשפשוף בבה, כדי שיהא הבשר נראה כמראה אדומה ויטה, משורת הדין אין לחוש לזה, דהשפשוף מעט מבליע. וכמו דק"ל בכ"מ, דבצונן לא בלע. ומה שענינו רואות, שהבשר קולט מראה הדם, אין זה רק מראה הצבע, וכבר כתב המנ"י כלל ע"ד, ה', דבאיסורי אכילה, צבע וחזותא לאו מילתא הוא. אמנם יש להחמיר, משום שמפשיטין הקצבים בכח עד שנתחמם הבשר, והרי זה דומה לחום ביה"ש. וזה אסור לדעת הרשב"א, דמחמיר בכ"ש. ע"כ אם עושיין השפשוף בכח, דאסור שיגיע החום כשיעור חום ביה"ש אסור כדי קליפה, וראוי למנוע לכתחילה לעשות כן. ואף בדיעבד, כיון דחזותא מוכיח עליו, הוי כמבטל איסור לכתחילה, וראוי לאסור כ"ק (כנה רננה, ל"ו). כרבולתא דתרנגול, הגם שמוחר באכילה, מ"מ עכ"פ הוי ליה בכלל אומצא דאסמיק, כיון שהוא סומק הרבה (ד"ק ס"ז, ה').

ראש אוזא שבישלו שלם, ויש ספק אם יש נגד המח והקרוב, יש להתיר בע"ש (שואל ומשב, ה' מ"ב). רגל שחרכו בטלפים באש, צריכין להסיר ממה שחוץ לטלפים, כדי נטילה, כיון דהוי קרוב לצלי. אעפ"י דצריכים ס' ג"כ, אבל כיון דאפשר דלא הוי כצלי ממש, וגם אפשר דאין ברגל שמנונית, סגי בנטילה (חמודי דניאל).

(ח)

חלב שנתערב בתוך שומן, יש סימן להמקרים, שהחלב הוא מה שקורין "מורכב", כששוכב על הסכין מכה הגרירה הוא חלב. ואם לאו הוא שומן (טהרת אהרן, מ"ט). חלב הוא משל טבח. היינו שהטבח מפסיד ומנקה להקונה, או יתן להקונה בשר כנגדו לפי משקלו. וגיד הגשה משל לוקח. והתקין ר' אבהו מקיסרין, שיהיו שניהם משל לוקח, שאם לקח במשקל, אין מגקה לו הדמים, וא"צ לשקול לו בשר כנגדו (תוספות ירושלים, בשם הירושלמי פ"ב דדמאי). כלי שהודחו בו חלבים, מותר אף לכתחילה לשרות בו בשר, כל שנותן בו מים אחר בבלי (חמודי דניאל, מליחה ה').

חלב כשעורה שנמצא אחר ניקור של טבח, מעבירין אותו (מחבר ס"ד). ומה נראה חומר האיסור במאכלות אסורות. שהרי כשעורה חלב הוא פחות מכשיעור. ולדעת ר"ל ביומא ע"ג, הוא מדרי. וגם הלא לא יאכלוהו בעין, ויבטל ברוב שומן. ואם יבשילנו, יהיה בהתבטיל ששים בלי ספק, עכ"ל, החמירו להעבירו מפרנסתו, אף דטפלי תלוי בו (דברי מלכיאל, ג' מ"א, ס"ז). מדיטת הנוצות בעופות, צריך להיות, באופן שלא ישארו שם הנוצות הקטנות. כי ע"י זה חריכות עופות אם ישארו, צריבים לחרכם הרבה על האור, ומתחממים מחמת האור, ויש חשש שהדם פירש ממקום למקום (מטה אפרים, תר"ה י"א). אוזא שהכהו באור ונשתהה יותר מהמנהג, אין לחוש. כי אין לנו אלא פסק המחבר, דעכ"פ בדיעבד, אין אסור לקדירה ע"י מליגה, אלא כששהה כ"כ שיוכל הלב והכבד להתחמם ולהפליט (נפש חיה, ד').

(ט)

טבח שנמצא אחריו חוט או קרום דרי, אין מעבירין אותו, ולא בעי קבלת ד"ת רק מזהירין אותו על להבא (עבודת הגרשוני, ט"ו). מכות מרדות שעונשין בזה לטבח שנמצא אחריו חלב, דינו ככל מעשה ב"ד, דד מיתות או חסאת ואשכות ומלקות, דאין מועיל בהם תשובה. כן במכות מרדות, אפי' אם רואין שעשה תשובה. הכין אותו (פ"ד א"ח פתיחה כוללת ג'). נשים, אין מלקין אותן. אע"ג דהוקשה אשה לאיש לכל עונשין שבתורה, מ"מ כיון שהבלקות שלנו אין מלקין של תורה, לכן אין מלקין לנשים. ומ"מ אם תרצה לשוב בתשובה, תתן סך בעות לצבלי הורה כשכל המלקות (תוס השני, מ"ז). ומבואר בפוסקים, דגם באנשים נוהגין למחות עונש הככות כרדות ככבון.

בית דלתי תשובה (נופסות) שמואל קנז

דעת רבינו חם, דמכות מרדות, הוא שליש של מלקות. ואם נוהג דין מלקות גם בזמח"ז, דעת הרמב"ם, שלוקין אף בזמן הזה בחוץ לארץ. ויש אומרים שיש לפרות בממון, בין מלקות, ובין מכות מרדות (כנסת יחזקאל, י"ט). וכן הוא המנהג (ח"ס חו"מ, קפ"א). והסכום, הוא ארבעים זהובים (רמ"א חו"מ, ב'). והכל לפי ראות עיני המורה (כנה"ג).

טחול שנמלחח בלא ניקור, ונמלח עם בשר, ואח"כ בשלו הבשר שנמלח עמה והיה תערובות גדול מכמה כלים והפ"מ, יש לסמוך על הראב"ד, דס"ל דגם בשומן במליחה סגי קליפה. וא"צ ס' (שואל ומשיב, ב' ע"ה).

כל החוטין האסורים משום חלב, כמו בטחול וכדומה אינן אלא הרחקה מדרי. דחלב אסרה תורה, ולא תוסיף (פרי"ח י"ז. ועיין בבית אדם).

(ב)

כרכשתא המנהג לנקר אורך אמה בר' (י"ש חולין ג"ה ז'). ונוהגין להשליך אותה חתיכה הדבוק בפי הטבעת מפני שאינו ראוי לאכילה (בעה"ט).

נחפשו המנהג, לחוש במעי וזו הנקרא סניא דיב"י, מעי טרפה. וכן נוהגין להחמיר במעי הדק שאצל המעי טרפה, עם השומן שעליה (ד"ק י').

(ג)

מליחה על השיער, לא הותר, דק ברגלי בהמה כמו שור. אבל ברגלי הכבשים שהם מלאים מצמר ארוך, לא הותרה (יד יהודה, ס"ח ג').

תרנגולת שנמלחח עם הנוצות, כשרה (ת"ה, כלל ל"ג). אבל לא באוזנות, (שו"ת ישמח משה). והמנהג למלוח ע"ג נוצות העוף (מהר"ם מלובלין, כ"ט). וזה אמת ויציב ונכון,

דמהני מליחה ע"ג הנוצה דעוף, כמו דמהני ע"ג שיער הראש, או הרגלים (שפ"ד ס"ח). ויש חולקין, דבע"כ גם הרמ"א לא הקיל אלא כשמכניס המלח תחת הנוצות. אבל למלוח ע"ג הנוצות מבחוץ, לא קאמד כר' (כנפי יונה).

ולא אאמין שיטעה בזה שום אדם, שיהא מועיל מליחה ע"ג הנוצות. כי הנוצות הם גשם נפרד מהגוף, ומפסקינן בין המלח שלא יפעול בגוף העוף (חתם סופר, ר' ס"י ס"א).

ואם מלח ע"ג הנוצות, יש לאסור בבירור. דמ"ש בד"מ דמולחין ע"ג הנוצות, בע"כ ע"ג הנוצות הדקות, הנשארים לאחר שמורטין הנוצות הגדולות, דבהם שפיר מהני מליחה (הנהות מהרש"ק, על שפ"ד, ס"ח כ"ו).

לא ראינו ולא שמענו, שיהא נוהגין למלוח על הנוצות. ואין להחיד בדיעבד (יד יהודה, ס"ח י"א). רגל שלא הסירו הטלפים מעליו קודם מליחה. ומלגו כל הרגל במים שהיטיב צריך ס' במים וברגל נגד הטלפים. ואז שאר הרגל והקדירה מותרים. אבל מה שבתוך הטלפים אסור (ישועות חיים, פתיחה הכוללת).

בשר הנצלה קצת מבחוץ, מהני ביה מליחה. דבכה"ג מהני המליחה שמעבד השני של העוף להוציא הדם, מכל עובי החי. ואע"ג, דבעלמא קי"ל, דלא מהני מליחה מצד א', זה דוקא

אם צד הב' הוא מגולה לאויד בלא מליחה, משא"כ במלחו מב' צדדים, וכל החי מכוסה במלח (שו"ת, נפש חיה, ז'). בשר שלא נמלח שהניחו אצל תנור חם, לא מהני ביה מליחה לקדירה, ואין היתר להבשר

דק לצלי (חז"ר ס"י ע"ו). ואם לא הוחם רק חלק קטן, באופן שיש בחי' ששים כנגד החי, יש להתיר ע"י מליחה לבשלו, ואם אין ס' יש תקנה, לחתוך זה החלק שהרתחה, ולצלותו, והשאר מותר ע"י מליחה לקדירה (יד אפרים, ס"י ע"ו). וכל זה אם הורח הבשר מקורם מום בעין שעליו.

דאלי"כ, נבלע הדם בבשר, ואינו יוצא לא ע"י מליחה ולא ע"י צליה. דדוקא באש ממשי אמרינן נורא משאיב שאיב, אף שלא הורח מום בעין, ולא בחם התנור (חכמת שלמה, ס"ט, ט"ז). ויש אומרים, דדם בתנור חם הרבה, אמרינן משאיב שאיב (יד אפרים, ע"ו א', יד יהודה).

מליגה בכ"ש, בדיעבד מותר. ולכתחילה אסור (מחבר, רמ"א, ס"ח י"א). פי' אם היד ס"ב (באה"ט). מליגה ור"ל, אבל אם אין היטיב, שרי אף שלא לכבוד אורחים וע"ש לכתחילה. (שפת דעת, ס"ח כ"ט).

ולכבוד אורחים, ולכבוד שבת, מותר לכתחילה, אף בהיד סולדת בו (שפ"ד ל"ב).

רגלים או ראש ששמו בכ"ר, למלוג קודם מליחה, אם לא היה היד סולדת במים, מותר (שלחן גבוה, כ"ח). מפרקת של בהמה, או עוף, אינו בכלל שובר דאסור (בי"ג), ומה שנוהגין להתיו ראש אינדיק בקודם לאח"ש לא היו בכלל שובה, אלא מיקרי חותך (תבו"ש כ"ג י"ב).

מתנות כהונה הוא חיוב ליתן, ואין בידו אלא פקדון (פרי תואר). ואין מברכין על נתינתו, משום דכהנים משלחן גבוה קא זכו (הרשב"א בתשובה ח"א י"א). ומנהג הגר"א מחילנא, לברך על נתינות המתנות. וגם בירך ברכת שהחיינו כשיטת הרמב"ם לברך במצות, אף

שאינם מומן לומן, כמו פדיון הבן.

מתנות כהונה, שנטרפו מבליעת איסור, חייב ליתנם לכהן. והתורה הקפידה דוקא על הבהמה, שתהא ראוי לאכילה, לא על המתנות. אך אם נאסרו בהנאה, דאינו מומן כלל, איצ ליתן לכהן (מנחת חינוך, מצוה תק"ו).

מתנות כהונה, יתן לכהן חבר (מחבר, ס"א ז'). הטעם ע"פ מה שאמרו חז"ל, ע"ה אסור לאכול בשר. ומשום חשש דלפני עור לא תתן מכשול, צריך ליתנם לחבר (פרי תואר, ה'). והיה אם החבר

והע"ה הוא עני, שאנו מצוים להחיותו, או אע"פ שהחבר רוצה לקבלו, יתנו לע"ה העני (מחזיק ברכה, ח').

האידינא אין יכולין לכוף ליתן מתנות, כיון דאינו כהן ודאי (מנחת חינוך). ודוקא בחוץ לארץ אמרינן כן, מפני מחלוקת הפוסקים, אי מתנת כהונה נוהגת בחוץ לארץ. משא"כ בארץ, לכ"ע דינם כודאי כהנים (כנה"ג).

ומצוה זו נוהגת אף בזמן הזה בארץ מן התורה (אלפס, דאב"ד). וי"א רק מדרי (רמב"ם).

ויש לתמוה על אנשי מעשה, המתקדשים והמטהרים, אמאי לא נהגו לקיים מצוה זו גם בחוץ לארץ, כיון

שרוב המחברים סברו דנהגים במצוה גם בחוץ לארץ (כו"ט). וחטאת הקהל היא, במה שאין נוהרים בה (מחזיק ברכה כ"ג).

(ג)

ניקור יותרת הכבוד שנמלח ונתבשל בלא ניקור והיה הפ"מ לכבוד שבת, יש להקל גם בבישול. דבזה אין שייך לומר חני"ג, כיון שהוא רק קרום כחוש כשאר הקרומים שהם חלב כחוש דלא אמרינן חני"ג,

כדלקי ק"ה ח' (דברי שאול).

דקין והדרא דכנתא שנמלחו בלי ניקור, יש להקל בקליפה אף בכרכשתא (שו"ת ברית אברהם). המטינו משאליתנן לשבת, ואחי"כ הוכירו שהיה בתנור כרכשתא א' מן האמה התחתונה בלי ניקור.

והיה ספק אם היה ס' נגד הקרום. כיון דכל האחרונים הסכימו, דהעיקר כפי

הרמב"ם בריש מעי הסמוך לקיבה, וגם יש צד להקל, כיון דגם הפוסקים דס"ל בשאר איסורין חני"ג, אינו רק חומרא בעלמא, ואי"כ בכה"ג, דכל הקדירה בודאי יש ס' נגד הקרום, רק שהכרכשתא גופיה יש ספק, ע"כ אין

להרהר על המורה שהורה להתיר, אבל לדינא יש להחמיר (ברית אברהם). ויש אומרים שיש לצוד להתיר. דמשמע מדברי הרמ"א ס"ט א' דלצורך, כגון לכבוד שבת, מתירין אפי' באיסור דבוק, שלא לומר חני"ג כו' ויש עוד צד

להקל, כיון דבלא גודע לא אמרינן חני"ג. לכן יש להתיר כל התבשיל, רק הכרכשתא יש לאסור (יד יוסף, מ"ג). מנקר דינו כשוחט, ואם נמצא שהמנקר אינו בקי בניקור, אמרינן השתא הוא דאיתרע, ולא אמרינן למטרע

(בל"י, א' ט').

נשים, אין לסמוך עליהם בניקור חלק הפנים (גור אריה).

לשון שנמלח בלי ניקור, יש להתיר בדיעבד בהסרת החוטין אחר המליחה בלי קליפה. כיון דניקור זה לא הוה רק חומרא בעלמא, אין להחמיר (שו"ת זרע אמת).

ואף אם נמלחו אחר מליחה והדחה, בתוך כלי שאי"מ ומניחים אותם ימים רבים, ג"כ אין להחמיר, דדם שמלחו אינו אלא מדרי. ויש לצדף דברי האומרים, שאי"צ להסיר החוטין מהלשון כלל. גם ידוע דיש ס' בלשון נגד

החוטין (שם).

רוב מצויין אצל ניקור לא שייך לומר, דבשחיטה מצויים רק אנשים יראים ושלמים. משא"כ במקרים, כיון שאינם יראים יותר משאר בני"א הדיוטים (ישועות יעקב, ס"ד). ובשאר המצות

אמרינן כמו בשחיטה (ביאור הגר"א, ל'). וכן הוא בר"ן, בדיון שולח אדם ידך לנכרי, וז"ל, דכמו דאמרינן בשחיטה רוב מצויין כו', ה"ה לשאר מצוות, ע"ש.

(ד)

סכין שנמצא ברחוב של יהודים, הועיל ורוב העוברים ברחוב הם עכרים, אין להתירו, אפילו אם נראים כחדשים (ח"י, רכ"ח).

בית דלתי תשובה (מילואים) שמואל קנח

(ע)

עינותא דורדא, שנוהגין להשליכה, אין איסור בדבר, רק משום מיאוס, ומשום שמטמס את הלב (טהרת אהרן, כ"ג). ומה שנוהגין לחתוך ערלת כל ביצת שהוא מקום החו, יען כי שם ורע התרגול קשור (מניי ס"ב ג'). ואנו אין מקפידין על זה (אחורונים).

(ש)

שתומי חוץ בק"ק לבוב, יש חרם קדמונים על שחוטי חוץ, וגם הטיז הסכים לזה. יען שראה הפירצה והכריוז בציבור, ששחוטי חוץ אסור כנבילה. ואח"כ ראו, שצריכים לגזור גם על בשר עופות ואוזות כו'. שמי יודע מי ומי השוחט כו'. וגם יש בו משום בשר שנתעלם מן העין (שואל ומשיב, ג' ב' כ"ב). ועתה כבר דשו בו רבנים וגאונים רבים, לאסור שלא יאכלו בשר משחוטי חוץ כו'. והרבנים דק"ק בריסק, אסרו גם הכלים שבישלו הבשר משחוטי חוץ.

דלתי תשובה

מילואים

(ד)

דריסה נחש, לכ"ע אין דריסה. ומה שמזדמן לפעמים, שנופלים הרבה דבורים על עוף, ונושכין אותו הרבה, ומטילין בו אריסיהם, והוא מ' תדפשוט, דכל זמן שהוא חי, מותר לשחטו. אלא שהוא בחוקת מסוכנת, וצריכה פירכוס (דע"ת ג"ז ה'). ראין, שמשער, אינו דורס, רק נושך בסיו בלבד, אבל עכבר השדד, צ"ע אם אינו בכלל דורסים (דע"ת ג"ז). ברדלס, דרכו להפח ריח רע, ומאותו ריח נחלשים העופות, ויכול להם (דברי יוסף, שצ"ח).

ומה שהורג הדורס לעוף ע"י אויר פיו, אין זה דריסה האוסרת. כי עפ"י חו"ל, אין דריסה אלא ביד (ד"ק ג"ז ח').

עוף בחרטומו, אין דריסה (חגורת שמואל).

ספק אם היה במקום צר או רחב, הוי ספק חסרון ידיעה, ויש להקל בהפ"מ, ד"ל דהוי כספק על (ד"ק ג"ז ד').

עוף דורס שנכנס לכלוב מלא עוף, והוא שותק והם מקרקרין, והיו שם עופות קטנים וגם גסים. ונמצא שדרס רק מעופות הקטנים, ולא שמעו רק קול עופות הקטנים, ולא הגסים. י"ל,

שאין להחזיק ריעותא בעופות הגסים כלל, אם בדקו ולא ראו שום ריעותא (ד"ק, השמטות, י"ב). חתך הדורס ראשו של אחד מהם, אין חוששין לאחרים (מחבר). וכ"ש כשאכלה ספי עדיף. דאמרינן, דהדורס לא בא רק להשקיס רעבונן. וכשאכל נח רוגזיה (צ"ע, בקו"א). ואפילו אבל יותר מאחד. ואם ניכר שאכל הזאב כ' כבשים ונשארו רק קצת מעיים, לכ"ע יש להקל, אם אין רושם בדריסה בשאר כבשים. וגם כזה"ז מהני הבדיקה. ונכון לעשות בהם נכבשינהו דנידי (דע"ת ג"ז י"ט).

דורס שנכנס לדיר, וקטא ראשו של כבש א', שהיה מוטל מת מקודם. אמרינן גם כזה נח רוגזיה, ויש להקל, כי יש ספק שמא לא דרס כלל, אלא נשך בשיניו, ובא רק למלאות רעבונן, ולאכול ולא לדורס. ומה שלא אכל ממנה משום שנתבהל אח"כ וברח (דע"ת ג"ז כ"ח).

(ט)

טרפיש הכבד שניקב, אין כבד סתמתו (חכ"א, כלל י"ז; דע"ק מ"א ח'). וגם סירכא, אם סותמת הנקב בטרפיש אף במפולש, כשר (לכ"ש הידיד להלי טרפות, ט"ז). ואף אם נסתם נקב הטרפיש במכה או בשחין כשר. וטרפות של נקב הטרפיש, אינה רק משום שהרוח עובר, וסוף הכבד ליטול. ואם נסתם כל שהוא מהני (בית יצחק, מ"ח; עיקרי הדין, ד').

(מ)

מפרקת עקומה בעוף, צריכים לבדוק החוט אם הוא שלם, כשר. ואם הוא עקום הרבה, שניכר שהיה שבר בכת, לא מהני בדיקה החוט. דחיישינן שמא נתרפא (לבו"ש, טרפות עצומות, ס"ו). הכל הוא לפי ראות עיני המורה. דאם העיקום הוא רק קצת, באופן דיש לתלות בתולדה, אי"צ בדיקה כלל. ואם הוא עקום הרבה, שיש להסתפק בו אם הוא מתולדה, יפרק החוליות, ויבדוק. והיכא דאי"א לעשות ספק כלל שנעשה מתולדה, יש להחמיר כהלבו"ש (דע"ת כ"ו ז').

מים כחלל הגוף, שכתב הבי"ח דבנמצא, צריך בדיקה באיברים הפנימיים, הוא רק לכתחילה, אבל בדיעבד, י"ל דבהפי"מ אין הבדיקה מעכבת (שאלת שלום סי' פ"ח). ואם נמצא מים מעורבים בדם, קיל טפי, שיש לתלות שבשעת הפירכוס של אהר השחיטה, נשפכו הסימנים לתוך החלל (מק"מ, נ"א ה').

(נ)

ניקב חלב בעוף, ושומן סותמו, יש להקל בהי"מ (כרי"ט, חכמת אדם, כלל י"ז). נפלה למים דותחין, יש אומרים, דהוה כמו שנפלה לאור, וצריכה בדיקה מדינא נפלה למים דותחין (פמ"ג נ"ח ה'). ולפסק הלכה, יש לחלק בכל זה בין בהמה לעוף. דבהמה שנפלה למים דותחין, שעי"ג האש, יש לאסור בלא הפי"מ. אבל בהי"מ יש להקל. ואם המים עומדים בכ"ר שהעבירו מעל האש, יש להתיר אף בלא הפי"מ. וכל זה בבהמה. אבל בעוף, יש להחמיר אפי' בהי"מ, אפי' במים שהעבירו מעל האש. אבל כשהיא הפי"מ וצורך שבת. או שעה"ד ביחוד, יש להתיר אפי' בעוף, אף בנפלה בכ"ר שעי"ג האש. וכן הוא בנמצא איוה שינוי באברים הפנימיים. אבל בלא נמצא שום שינוי, יש להקל אף בזה"ו, אפי' בלא הפי"מ (דע"ת, י"ב א').

(ז)

צוה"ג נספק העצם באורך, ג"כ יש לחוש לצומת הגידין (ד"ק, סוף נ"ו).

(ח)

רגל כדי להכיר העצמות שברגל, נכון לדעת, שתחילת הרגל נקרא בבהמה ארכוכה. סמוך לו בעוף, מחוברת עם העצם השוק כבוכנא באסיתא, ואותו עצם השוק הוא ארוך הרבה מעצם הקוליות. וראש עצם זה במקום שמחובר לארכוכה עשויה כמו מרוב שקוע באמצע בהבדל א'. ושם מתחילין ה"צוה"ג, והולכים למעלה למעלה, בצד השני בראשו, היא עשויה כמין כפתור עב, וכמו כמה חטוטרות, ואינו שקוע, והוא דבוק בעצם הקוליות, ועצם הקוליות, במקום שהוא מחובר אל השוק, הוא עשוי ג"כ כמין מרוב שקוע באמצע, כמו עצם השוק הנ"ל, רק שהוא קצר הרבה מהשוק. ולמעלה סמוך לחגוף, הוא ג"כ עשויה כמו כפתור, אלא שהוא קטן מכפתור השוק הנ"ל. ובראשו יש לו שלשה חטוטרות קטנות, ומחובר לגוף בניבים קטנים, כבוכנא באסיתא (בית יצחק).

(ט)

שחייה שהייה בשחיטה, היא רק כשפוסק ואינו חותך, אבל אם מוליך ומביא, אין חשש שמא יש זמן מועט שאינו חותך (מנהי"ו, כ"ג י"ב). וכן הוא דעת התו"ק, דכל שמוליך ומביא תמיד אף שאינו חותך לית לן בה (כ"ג א' ב').

שהיטה בשבת לשם הולאה, הרין הוה לא שכיח בזה"ו, לפי שתמיד ממציאים לחולה משכיניו, ומיודעיו, אם אין נכון (תבו"ש, כ"ח ל"ב).

שבר אל שבר. נכון לדעת, דכל מה שנתבאר בש"ע דמיקרי שא"ש, היינו אפי' אם מקום השבר הוא עדיין עב וניכר מקום השבירה, כל שאין השברים שוכבין וע"ז מיקרי שבר אל שבר (לבו"ש, י"ב ב').

שגרונא. בהמה שנפלה פחות מ"ו וגורדה רגליה, אין לחוש (גרי"ב י"ז; דע"ת ל"ב י"ח).

מפתח כ ל י
לדיני איסור והיתר מיוחד דעה חלק ראשון
מסימן אי עד סימן ק"י
עפ"י סדר אלף בית

(א)

סי סעי	איסור	גוש שנפל לשלשים זיחי היתר	סי סעי	אכז	בבטן הבע"ח.
צ"ט-א	איסור	גוש, ושלשים רוטב.	ני-ג	אכז	שנפל על עוף, או בהמה. לענין נפילה. ג"ח-ב
צ"ח-ד	איסור	שנבלע בקדידה ע"י אש. מליחה.	ס"ב-א-ד	אכז	מן החי. נשמט. נתמסמס.
ק"ח-ו	איסור	כבוש. עירוי.	ק-א	בשר	מדולדל.
ק"ג-ב	איסור	בלוע, שנגע בהיתר.	ני-ח-ג	אכז	גבילה בעודה מפרכסת, לענין בריה.
ק"ג-ב	איסור	מרובה לתוך היתר מועט,	ני-ח-ג	אכז	שנמצא בו שינוי, בלא נפלה.
ק"ה-ג	איסור	וסוגם המאכל.	ני-ג-ב	ריסק	איברים
ק"ה-ג	איסור	שאינ בו טעם כלל, אם אוסר.	ל-ב	אגפיו	של עוף, שנשברו.
ק"ה-ג	איסור	שהונח בכלי היתר.	לי-ג-ט	אווזא	אי הוה עוף המים.
ק"ה-ג	איסור	והיתר שנגעו, ואי צונן.	לי-ג-ט	אווזות	שמלעיסין, לענין בדיקת הושט.
ק"ה-ד	איסור	שצלו עם היתר.	ק"א-ג	אווזא	שנמצא כפתור בצוארה.
ק"ה-ה	איסור	כחוש, והיתר שומן שנצלו.	ק"א-ג	אווזות	שמינות, לענין חהר"ל.
ק"א-ב	איסור	מחמת עצמו.	פ"ג-ג	אווזות	וכד אוזות הבר.
צ"ח-א	איסור	שנתערב בהיתר.	סי-ט-א	אווזות	שהודחו מבחון, לענין מליחה.
צ"ח-א	איסור	שיש בו ספק, אם מותר ללכחו.	ס"ז-א-י"ב	אורנו	ואת בנו, לענין שחיטה.
	איסור	והיתר, אם לטמוך בו, על	ע"ב-ב	אורחים	לכבוד אורחים, הם רק בני תורה.
		עדות אשה.	ס-א	אחוזת	דם בבהמה.
צ"ח-א	איסור	דרי בא"מ, ויש ספק אם הוי סי.	צ"ד-ג	איסורין	מבטלין זה את זה.
צ"ח-ב	איסור	למעלה מס', אי אזלינן בתר שמא.	צ"ב-ד	איסור	דבוק.
פ"ו-ו	איסור	אם מותר לבשלו, בבית ישראל.	צ"ח-ב	אינדיק,	אם להתיז ראשו לאחר שחיטה.
	איסור	שנפל לקטניות נימותין, אם	צ"ח-ב	אזלינן	בתר שמא, או טעמא.
		לת מיקרי .	צ"ח-ד	איסור	דבוק והיתר לח.
צ"ט-ה	איסור	של דבריהם, אם מותר לבטלו.	צ"ב-ה	איסור	שנפל על קדירת בשר.
צ"ט-ו	אידי	דטרוד, אם שייך בשאר איסורין,		איסור	דרי שנתערב חד בחו, ונתערב
		חוץ מדם.			אי מהן ברוב.
צ"א-ה	אליה	אם מותרת.	ס"ס-כ"ב	איסור	שפוגם המאכל, רק ע"י דבר אחר.
ס"ד-ה	אפר,	אם פוגם טעם האיסור.	ק"ג-ג	איסור	מכלי אלי כלי, אם מחוקינן.
צ"ה-ד	אפרוה	שנולד מביצת גבילה. טרסה.	ק"ה-א	איסור	מרשות לרשות.
פ"ו-ו	אפרוח	שלא יצא לאויר העולם, אם מותר.	ק"ה-א	איסור	שנתבטל, איך משערין אותו.
ט"ו-א	אפרוח	שלא גדלו הנוצות.	צ"ט-ד	איסור	אם מותר לבטלו לכתחילה.
ט"ו-א	אפשר	לסחטו.	צ"ט-ה	איסור	שנפל להיתר, אם מותר להוסיף
צ"ב-א-ד	אפוי	ומבושל, שנפל למלוח.			ולבטלו.
צ"א-ו	אם	שניטלה. שנימוקה. שנחתכה.	צ"ט-ה	איסור	שביטלו במזיד.
מ"ה-א	אונות	הריאה.	צ"ט-ה	איסור	שנתבטל וורקו, אם צריכין סי.
ל"ה-א	אונות	הריאה.	צ"ח-ד	איסור	שנתערב חד בחו, ואי נאכד.
ל"ה-א	אונות	שנתחלפו צורתן.	ס"ס-כ"א	איסור	שנתבטל ונפל לקדירה אחרת.
ל"ה-ב	אונות	יתירות.	צ"ח-ד	איסור	שנפל לקדירה, בי פעמים.
ל"ה-ג	אונה	קטנה.	צ"ח-ד	איסור	שנפל לקדירה, וידוע כמה הוא.
ל"ה-ו	אטום	בריאה.	צ"ח-ה	איסור	אם מבטל איסור.
ל"ו-ט	אונות	עליונות דבוקות בשומן ערוגה.	צ"ח-ט	איסור	שטעמן שוה, והוא בי מינים,
ל"ט-ד		בשדדה.			אם מבטלין זה את זה.
צ"ב-ד	אפשר	לסחטו	צ"ח-ט		

(ב)

כדיקת הסכין לשתיטה. י"ח-א
 כדיקת הסכין לאחר שתיטה. י"ח-ב
 כדיקת הסכין בין כל א' וא'. י"ח-א
 כדיקת עצם הראש בעוף. ל-ב
 כדיקת השדרה והתוט. ל"ב-ג
 כדיקת נפילה. נ"ח-ג
 כדיקה בצומת הגידין. נ"ו-ט
 כדיקה בדרוסה. נ"ז-ט"ו
 כדיקה בצוה"ג. נ"ה-א
 כדיקת הסכין והסימנים קודם הכיסוי. כ"ח-ט
 כדיקה בתולעים, אם לסמוך על הרוב. פ"ד-ח
 כהמה שנתסממה באיסורים. ס-א
 כהמה או עוף, אם להאכילם איסור. ס-א
 כדיקת הסימנים לאחר השתיטה. כ"ה-א
 כהמה כשירה, שינקה מהסריפה. פ"א-ר
 כהמה אם יש לה ס' נגד לבה. ע"ב-ג
 כהמות שלוקחין מביה"ש ליאטקיס, אם
 הוא להן דין פירש. ק"י-ג
 כהמות שנתערבה בהן טריפה, ונפל חצי
 בהמה לימ, אם תולין. ק"י-ד
 כורית שנפל לתבשיל. צ"ה-ד
 כשר ללחוך הבשר בלשון. צ"ה-ד
 בועות בדקין. מ"ו-ד
 בוקא דאטמא דשף מדוכתיה. נ"ה-ב
 בועה בריאה. ל"ז-א
 בועה על הנגלד בריאה. ל"ו-ב
 בועה במקום שאר ריעותא. ל"ז-ב
 בועות סמוכות. ל"ז-ג
 בועה שנראה כשתיים. ל"ז-ג
 בועה בשיפולי האומה. ל"ז-ה
 בועה על תריץ וקמט. ל"ז-ה
 בועה נגד בועה נגד טיגרי. ל"ז-ג
 בועה וטיגרי סמוכים. ל"ז-ג
 בועה בשיפולי הריאה. ל"ז-ד
 בועה הניכרת מעבר לעבר. ל"ז-ה
 בועה בורדא. ל"ז-ה
 בועה שנמצא בה נקב. ל"ז-ד
 בועה או סירכא בקנה הלב. ל"ז-ד
 בודק אומר טרפה, ובודק אתר אומר
 כשירה. ל"ט-ד
 כדיקת פנים, בריאה. ל"ט-ל"ו
 כדיקת הריאה. ל"ט-א
 כטן של עוף, שנמצא בו מים. מ"ה-ב
 ביצים המזודות. ס"ו-ד
 ביצים צלויים, מחשש טיפת דם. ס"ו-ח
 ביצים הסרופות בקערה, ונמצא דם על
 א' מהם. ס"ו-ד

ביצה בקמת, אי הוי מין במינו. ס"ו-ד
 ביצי זכר שנתלשו. ס"ב-ד
 ביצה שנתבשלה בקדירה הולכות, אם
 ליתנה בתוך התרנגולת. צ"ה-ב
 ביצים אם מותר לקנותם, מן העכורים. ס"ו-א
 ביצים מאוזות ובר אחזות, שתרטומיהון שתורות. פ"ו-ד
 ביצים מנבלה וטרפה, שנתערבו. פ"ו-ג
 ביצים מתרנגולת, שנטרפה. פ"ו-ג
 ביצים שהפילה תרנגולת, מהכאה. פ"ו-ד
 ביצה שיש בה ספק נבילה, או שתוטה. פ"ו-ג
 ביצה של עוף טמא, שנתבשלה עם אחרות. פ"ו-ה
 ביצים נפותים (געשוואלען) מ"ה-א
 ביצה שנולדה ביו"ט, ובשלוהו, עם שאר
 ביצים. פ"ו-ט
 ביצת עוף טמא, שהתחיל העוף להתרקם. פ"ו-ח
 ביצה של ספק טרפה. פ"ו-ט
 ביצה שיש בה אפרות, דם. פ"ו-ה
 ביצת נבילה וטרפה, שנתבשלה עם אחרות. פ"ו-ר
 ביצה אסורה, אם מותר למכרה לעכורים. פ"ו-ה
 ביצים הנמצאים בעופות, לענין בב"ה. פ"ז-ה
 ביצים במוליחא, של עופות וגדיים. ע"ז-א
 ביצים הנמצאים בעופות, לענין מליחה. ע"ה-א
 ביצי דגים. פ"ז-ח
 ביצי זכר, אם למלחם, או לבשלם עם בשר. ע"ד-א
 ביצה מתרנגולים, שנתערב שם טרפה. ס"ט-ב-ד
 ביצים שבישל, והיה שם טרפה, והוציא
 כל א' בכף. ק"ז-א
 ביצת נבילה, שליבנו בה מאכל. ק-א
 ביצה שיש בה אפרות. ק-א
 ביצה שישבה טיפת דם, שנתערבה. צ"ח-ד
 ביצה מתרנגולת ספק טרפה שנתערבה. ס"ט-ב-ג
 ביצה מתרנגולת שנולד בה ספק טרפות
 או נמצא בה ביצה, שאין ידוע,
 אם נגמרה בקליפתה, קודם שאירע
 לה הספק, שנתערבה. ס"ט-ב-ג
 ביצה מספק טרפה, או ספק אם היא מוראי
 טרפה או מכשירה. ס"ט-ד
 ביצה מבי תרנגולים שנתערבו, וא' מהן
 ודאי טרפה. ס"ט-ד
 ביצה מבי כשרות, וא' ודאי טרפה. ס"ט-ד
 ביצים המתבשלים בקליפתן, עידה אותן
 לקערה, ונמצא א' טרפה. ק"ז-א
 ביטול בסי. ק"ו-א
 ביטול איסור, בכל המינים, ושיעורו. צ"ה-א
 בילה אם אמרינן יש בילה. צ"ח-ט
 בלוע בכלי, ובלוע במאכל, לענין צירוף
 בביטול. צ"ג-א

ס"י סע"י	בשר	ס"י סע"י	בלועת שומן, אם אנו בקיאים בו.
צ"ב-ב"י	בשר	צ"ד-ד"י	בלוע בכלי, אם יוצא בלא דוטב.
צ"א-ה"י	בשר	ק"ה-ד"י	בלוע אם יוצא מח' לח' בלא דוטב.
פ"ז-א"י	בשר	ק"ה-ד"י	בלוע אי שייך בו דין מפסם.
פ"ז-ג"י	בשר	ק"ה-ד"י	בישול בכלי עכו"ם.
פ"ז-ג"י	בשר	ק"ח-א"י	בלועת איסור בכלי, אי הוי דבר שלי"מ.
פ"ז-ג"י	בשר	ק"ב-ג"י	בלועת איסור בקדידה ע"י אש. ע"י מליחה.
פ"ז-ד"י	בשר	צ"ח-ד"י	כבישה. עירוי.
פ"ז-ד"י	בשר	פ"ו-א"י	ביצים וסימניהם.
פ"ז-ד"י	בשר	פ"ו-א"י	ביצים לקנותם מן העכו"ם.
פ"ז-ד"י	בשר	ק"א-ה"י	בנמ"ע אם הוי חדר"ל.
פ"ז-ד"י	בשר	ק"י-ב"י	בע"ח שנחעדבו ונשחטו, אם בטלים.
פ"ז-ד"י	בשר	ק"י-ד"י	בע"ח שנחעדבו ופירשו אי מהן.
פ"ז-ד"י	בשר	ק"י-ד"י	בע"ח שנחעדבו ונחפורו לפנינו.
פ"ז-ד"י	בשר	ק"י-ד"י	בע"ח שנחעדבו ופירשו מחציתן בכ"א.
פ"ז-ד"י	בשר	ק"י-ד"י	בע"ח שנחעדבו ופירשו במחכוי, ופירשו קצתן מעצמן.
פ"ז-ד"י	בשר	ק"י-ד"י	בל חשקצו.
פ"ח-א"י	בשר	ק"ג-א"י	בן סקוע קלוטה, לענין שחיטה.
פ"ט-א"י	בשר	י"ג-ב"י	בן סקוע מבהמה שנסרטה.
פ"ט-א"י	בשר	י"ג-ב"י	בן סקוע מבהמה שנחנבלה.
פ"ט-ב"י	בשר	י"ג-ג"י	בצללים שחתכן בטכין של איסור, ויש ס"י.
ע"ו-א"י	בשר	צ"ד-ד"י	מה דין הבצללים.
ע"ו-ב"י	בשר	צ"ד-ד"י	בצללים שחתכן בטכין של בשר, ונתנן בחלב, בטכין של עכו"ם.
ע"ו-ב"י	בשר	צ"ד-ד"י	בריה אם בטלה, טסק בריה, נסרחה.
ע"ו-ג"י	בשר	ק"א-ב"י	איזה נקרא בריה.
ע"ו-ג"י	בשר	ק"ג-ב"י	בריה שנפלה לקדירה של מדק.
ע"ו-ג"י	בשר	ק"א-ד"י	בריה שנחכתה.
ע"ו-ג"י	בשר	י"ט-א"י-ד"י	ברכת השחיטה, עוקד מקום למקום.
ע"ו-ג"י	בשר	ס"ז-ב"י	בשר חי, אם לאכלו בלא מליחה.
ע"ז-א"י	בשר	ס"ב-ב"י	בשר הפורש מן החי.
ע"ז-א"י	בשר	ס"ג-א"י	בשר המושלך בשוק.
ע"ז-א"י	בשר	ס"ג-א"י	בשר הנמצא ביד עכו"ם.
ע"ז-א"י	בשר	ס"ג-א"י	בשר שנחעלם מן העין.
ע"ז-א"י	בשר	מ"ו-א"י	בשר אם טוחם בנקיבת הדקין.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-ה"י	בשר אם מותר ליבשו על קדירות חלב.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ד-ד"י	בשר רוחת, שחתכו בטכין חולבת, אם שייך ביה תח"ג.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ג-ג"י	בשר שרדי בחלב שחיטה, בשר עוף.
ע"ז-א"י	בשר	צ"א-א"י	בשר וגבינה שנגעו זב"ז.
ע"ז-א"י	בשר	צ"א-ב"י	בשר צונן, אם להניחו בקערה של אי צונן.
ע"ז-א"י	בשר	צ"א-ג"י	בשר אם מותר ליגע בלחם.
ע"ז-א"י	בשר	צ"א-ד"י	בשר צונן, שנפל לתוך חלב רוחת.
ע"ז-א"י	בשר	צ"א-ה"י	בשר וגבינה מלוחים, שנגעו זב"ז.
ע"ז-א"י	בשר	צ"א-ה"י	בשר וגבינה יבשים שנגעו זב"ז.
ע"ז-א"י	בשר	צ"א-ד"י	בשר וחלב שנפלו זה לזה צוננים.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר שנפל לחלב.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר וחלב, ושיעור ביטולו.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר וחלב ע"י מליחה, בהנאה.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר וחלב באכילה, כבישול, בהנאה.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	ע"י כבוש, מליחה, צלי, סיגון.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	טהורה שבישל בחלב טמאה.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	חיה ועוף, בחלב.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר בחלב אשה.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר בחלב מעושן.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר בחלב מחה.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	איסור, אם לבשלו בבית ישראל.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר בחלב, לענין בישול אחר בישול.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר בחלב, לענין טעם לפגם.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר יבש כעץ, בחלב.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר וחלב, אם לאכלן בשלחן אי.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר הלועס לחינוק, לענין בב"ח.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר בחלב, ושיעור המחנה ביניהם.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר אחד גבינה.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר לצלי, אם צריך מליחה, הדחה.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר צלי, אם צריך הדחה אחר צליה.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	קודם צליה.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	ששה קודם הצליה שיעור מליחה.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בלא הדחה.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר צלי, שלא הדיחו בתחילה, אם מותר לבשלו.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר צלי שלא הדיחו אחר הצליה, אם לבשלו.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר שנמלת, שנצלה עם בשר שלא נמלת.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר שלא נמלת, אם לספל בכצק.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר שלא נמלת, אם למשות אותו בשומן.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר כביצים מתובלות.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר ששה במלח שיעור מליחה ולא הודח.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר ובישלו כך.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר אדם.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר צלי שאצל האש שלא נמלת, אם לחתכו בטכין.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר שנמלח והודח, שנמלח על בשר שלא נמלח עוד.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר שנתגוהו אחר מליחה, לכלי בלא הדחה.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר לאחד שיעור מליחה, שנתגוהו בכלי חולבת.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר אם מותר להוציא דמו ע"י צליה.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר אם מותר למלחו עם דגים.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר וחלב שנוגעין, והחלב (בציר) מלות.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר שחיטה, שמלחה עם בשר טרפה.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר שנמלת, כמה מותר לשהוהו במלת.
ע"ז-א"י	בשר	צ"ב-א"י	בשר שנמלת והודח, שנפל אצל בשר שלא נמלת.

סי סעי

בשר וחלב שנגעו, ואי צונן.
בשר חזיר ובשר פרה, לענין ביטול.
בשר כחוש ושמן.

(ג)

גלגולת שנתרוצצה. שנסדקה. שנפחתה.
שנשברה ונקשרה. שיש בה
נקבים.

ל-א-ב

גבינה אם לאכול אחר בשר.
גבינה שנעשה מחלב בהמה טרפה.
גבינה של עכו"ם סחם.
גבינות שנתערבו.

פ"ט-א

גבינות שנעשו בדפוס עכו"ם.
גבינות שהועמדו, בחלב טרפה.
גבינות שעשו מכמה בהמות, ונמצא

פ"א-ב

אי טרפה.
גבינות שעשה ישראל, מחלב עכו"ם.
גבינות האלנדיש.

ק"א-א

גדיים ממולאים בשר, שלא נמלח,
לקדירה.
גבינה שנפל על קערה בשר ב"י.

ק"א-א

גדי שצלאו בחלבו.
גיד הנשה, אם בטלה.
גדיים וטלאים, אם לסמוך על העכו"ם

ק"א-א

בדין שמונה ימים.
גיד הנשה.
גלודדא אם מותרת.

ט"ו-ג

גלגולת של תרנגולת, שיש בו חסרון.
נוצתה גבוה.
גמי שנחתך בשחיטה.

ס"ה-ה

גף שנשמט.
גף שנשבר ונתרפא שבר אל שבר.
גף שנשבר ויש ספק בזמן השבירה.
גף שנשבר כמה שיעורו.

ג"ג-ג

גידין בחלב.
גיררה שיעורו.
גראפין, עיין ריפות.

ג"ג-ג

גרגרת שנפסקה. שניקבה. שנחסרה.
שנסדקה.
דבש שבשלו, במחבת בשר, ונתנו בקערת
חלב.
דגים אם צדיכים שחיטה.

ז"ד-ט

דג מלוח (העדינג) אם לאכלו בכלי עכו"ם.
דגים בחלב. בחמאה.
דם דגים וחגבים, אם מותרין.
דם ביצים.

סי סעי

בשר שלא נמלח אם ליחנו עם נמלח
ולא סלט.

ע-ר

בשר שהודח, תוך שיעור מליחה.
בשר שלא נמלח, ונסל לציר.

ע-ר

בשר שנפל לציר, תוך שיעור מליחה.
לאחר שיעור מליחה.

ע-ר

בשר שנפל לציר, בכלי שא"מ.
בשר שלא הודח, ונסל לציר.

ע-ר

בשר שנפל עליו דם, תוך שיעור מליחה.
בשר שנפל לתוך ציר, שעל הקרקע

ע-ר

בשר שלא נמלח, שנחערב בחתיכות מלוחות,
בכלי שא"מ.

ע-ר

בשר חי, אם לאכלו, תוך שיעור מליחה. — פתיחה
בשר שמלא קרה, לענין מליחה.

ס"ט-א

בשר שנקרש במליחה, והדיחווה כך.
בשר שנמלח, ולא הודח תחילה.

ס"ט-א

בשר שלא הודח, ונמלח, עם בשר שהודח.
בשר שנמלח ונחתך לבי.

ס"ט-ב

בשר שנמלח רק מצד אי. אם הודח אח"כ.
בשר שנמלח ונחתך אחר מליחה.

ס"ט-ד

בשר שלא ניסן המלח אחר מליחה,
ונתנו בכלי.

ס"ט-ה

בשר שנמלח, ונתבשל בלא הדחה אחרונה.
בשר שלא הודח הדחה אחרונה, ושמו

ס"ט-ו

בכ"ש.
בשר שיש בו ספק אם נמלח.

ס"ט-ז

בשר שנפל לקערה רוחחות, שהיה בה
בארשט, מחומץ עם חלב.

ס"ט-ח

בשר יבש, שנתבשל בלא הדחה אחרונה.
בשר שנפל בו ספק, שנמלח עם חלב (צירי).

ס"ט-ט

בשר שיש בו ספק אם נמלח.
בשר שנתבשל בלא מליחה, ויש סי,

ס"ט-י

מה דין החתיכה.
בשר שנמלח, לאחר גי ימים.

ס"ט-יא

בשר ששהה גי ימים בלא מליחה.
בשר ששהה גי ימים, אם לבשלו אחר הצליה.

ס"ט-יב

להשהותו לכתחילה גי ימים.
בשר שנשרה תוך גי ימים. ספק אם שהה

ס"ט-יג

גי ימים.
בשר שלא נמלח. שנתערב עם בשר

ס"ט-יד

שנמלח.
בשר שנשרה מעליע.

ס"ט-טו

בשר שנקרש גי ימים במים.
בשר כבוש גי ימים, ונחלף המים בינתיים.

ס"ט-טז

בשר שנמלח בכלי שא"מ.
בשר הנמצא בשוק.

ס"ט-יז

בשר כשר ונבילה, אם לצלותם בתנור אי. ק"ת-א

ק"י-ג

בשר או חלב ביין, לענין נטלים.

סי סעי
 פ"ג-ה' דגים מלוחים יבשים, אם מותרים.
 דגים שנמלחו על עופות. בכלים שמולחין
 ע-ב בשר.
 צ"ז-ג דגים שצלאן עם בשר.
 צ"ו-א-ד דגים מלוחים, אם לקנותם מעכ"ם. אם
 הוי דבר חריף.
 דג טמא שנמצא בקערה, שעירו שם דגים. ק"ז, א' ב'
 צ"ד-ו דוחקא וסכינא.
 מ"ו-א דקין שניקבו, וקרום סותם. ובשר סותם.
 מ"ו-א דקין שניקבו בעוף, ושומן סותם.
 מ"ו-ב דקין שיצאו מבטן.
 מ"ו-ד דקין שנמצא בהן מחט.
 מ"ו-ו דקין אם מותר להשליכן, בלא בדיקה.
 מ"ו-ו דקין שניקבו, ועלה בו קרום.
 מ"ג-ב דקין מלא אבעבועות, ומראהן בלוא.
 מ"ו-א דקי שניקבו.
 כ"ד-א דרסה בשחיטה.
 נ"ז-א דרוסה ע"י דורס.
 נ"ז-ב דריסה לעופות, בבהמות.
 נ"ז-ו דריסה שלא מדעת.
 נ"ז-ט דריסה בעופות, במקום רחב.
 נ"ז-ט דריסה בעופות, בכלוב.
 נ"ז-ט דריסה לבהמות בבקעה. בחצר רחב,
 מוקפה.
 נ"ז-ט דריסה בבן תרבות.
 נ"ז-ז דריסה אם יש לה חקנה.
 נ"ז-כ"א דריסה אם למכרה לעכ"ם. (ע"ן עוף).

(ח)

פ"ט-ד הגעלת כלים, מבשר לחלב.
 כ"ד-ז"ב הגרמה בשחיטה.
 מ"ו-ג הדרא וכתא שניקבה.
 ס"ט-א הדחת הבשר, קודם מליחה, וטעמיה.
 ס"ט-ו הדחה אחרונה.
 ס"ט-ג הדחת הבשר, ביו"ט.
 ק"ח-ב הזמנה בתנוד לשבת, לענין ריחא.
 כ-ד הזמנת הסימנים בשחיטה.
 צ"ט-ו היתר בהיתר, אם שייך בו ביטול.
 ק"ה-ו היתר מלות, ואיסור חסל.
 כ"ד-ב הולכה והובאה, בשחיטה.
 מ"ח-ו המסס וביה"כ שניקבו זה לזה.
 כ"ג-א הלכות בשחיטה, שנחוצ השוחט לדעת.
 מ"ח-ו המסס וביה"כ, שניקבו ע"י חולי.
 מ"ח-ו המסס וביה"כ, שניקבו רק דופן א.
 מ"ח-ח המסס וביה"כ, שנמצא בו מחס בפנים.
 מ"ח-ח וקודם דם מבחוצ.
 מ"ח-ח המסס שנאבדה, ולא בדקו אחר ק"ו.
 מ"ח-ח המסס שתחוב בו מחס מעל"ע.

סי סעי
 ס"ו-ו דם כביצה, הנמצאת במעי של החרנגולה.
 ס"ו-ט' דם אדם.
 ס"ז-א דם האברים.
 ס"ו-ד דם כביצה, וספק אם הוא במקום האיסור.
 פ"ז-ו דם בחלב.
 ע"ו-א דם שנפל על צלי. על בשר, וצלאו כן.
 ע"ו-ב דם שעל פני הבשר, ודם בעין.
 נ"ז-ג דם המטעפע ונוסף בעוף, לענין חשש
 דריסה.
 מ"ה-ב דם בהשתנה של שורים.
 כ"ח-ט דם שנבלע בקרקע, לענין כיסוי.
 ע"ו דם שנפל על בשר, תוך שיעור מליחה.
 ע"ג-ד דם הכבד, שפירש.
 ע"ב-א דם שליל.
 פתיחה דם שבישלו.
 פתיחה דם היוצא ע"י כבישה.
 ק"ח-א דם קודם הבישול.
 פ"א-ו דם ע"י כבישה.
 פ"א-ח דם אדם.
 ק"ג-ב דבש דבורים.
 ק"ו-ו דבש אם לאכלן בלי סינון.
 ק"ו-ו דבר חשוב שנתערב, ונאכל א.
 ק"ו-ו דבר חשוב שנתערב, ופירש א, או
 נפל לים.
 ק"ו-ו דבר חשוב שנתערב, אם לאכלן לאדם א.
 ק"ו-ו דבר חשוב שנתערב ונפל מהחערובות,
 לשנית.
 ק"ו-א דבר שבמנין, אם בטל. בספק.
 ק"ו-א דבר חשוב, עד כמה אוסר. מה נקרא
 דבר חשוב.
 ק"ו-א דבר חריף. ע"ן חריף.
 ק"ב-ד דבר שיש לו מתירין, אם בטל. כשהמאכל
 מתקלקל.
 ק"ב-ד דבר שיל"מ, שלא היה ניכר קודם שנתערב.
 ק"ב-ד דבר שיל"מ, שחוזר ונאסר.
 ק"ב-ד דבר שיל"מ, ההבדל בינו, ובין שאר
 דברים חשובים.
 ק"ד דבר שיל"מ; בבי' חערובות; נתערב באינו
 מינו; אי אולינו ביה בתר שמא.
 ק"ב-ב דבר שיל"מ, כשאין המתיר עתיד לבוא.
 ק"ב-ד דבר שיל"מ, כשאין האיסור מחמת עצמו.
 ק"ב-ד דבר שיל"מ אם שייך בטעם של איסור.
 צ"ח-ב דבר שנחערב במינו תחילה, ואח"כ
 באינו מינו.
 פ"ג-ט דג טהור, במעי דג טמא.
 ע-א דגים שנמלחו עם איסור.
 פ"ג-ה' דגים מלוחים, אם יש חשש, שנמלחו
 עם הסמאים.

סי סעי
 הפסק בשחיסה. בין שחיטה לכיסוי.
 הרבצה לשחיטה בבהמות, לענין נפילה. ג"ח-י
 הקפה בנקיבת האברים. ג-א
 הקפה בדין דריסה. ג"ז-י"ח
 הקפה בנתערב. ק"א-ח'
 הקפה בנקבי הריאה. ל"ו-ה'

(ו)

וולד של בהמה טריפה. ע"ט-ג'
 ורדא יתיה. חסר. שינתה מקומה. צורתה.
 הפובה. אם משלמת לחסרון אונה. ל"ה-ב'
 וורידין אם צריכין לשחטן. כ"ב-א
 וושט שניקב. ל"ג-ג' ד'
 וושט בדיקתו בדריסה. ל"ג-ג'
 וושט שנמצא בו אודם. קוץ. ל"ג-ח' ט'
 וושט שניקב, אם שומן אחוז סותם. ל"ג-ט'

(ז)

זבובים שנפלו לתבשיל. ק"ד-ג'
 זבובים אם בטלים. ק-א
 זבובים בחומץ. ק"ז-ב'
 זבובים בתבשיל. ק"ז-ב'
 זה וזה וגורם. פ"ז-י"א
 זפק שנתחב בו קוץ. ל"ג-ד'
 זפק שניקב, שניטל. ל"ג-י"א
 זה וזה גורם. פ"ז-י"א

(ח)

חגבים אם צריכים שחיטה. י"ג-א
 חוט השדרה, שנפסק. ל"ב-א
 חוט מקומו, בבהמה. ל"ב-ה'
 חוט שחור. ל"ב-ה'
 חותם אם הוי סימן, לבשר שנימהע. ס"ג-א
 חוזר וניעור, באיסור שנתבסל. ק"א-ג'
 חוזר וניעור. צ"ט-ד'
 חלדה בשחיסה. כ"ד-ד'
 חלב מבהמה, שאסר בה אבר. י"ד-ה'
 חלב מבהמת נכרי, בפסח. ס-א
 חלב ששהה מעליע בקדירה, אם אמרינן ביה כבוש כמבושל. צ"ג-א
 חלב צלול בכלי, לענין ג"ט בר ג"ס. צ"ה-א
 חלב שחיטה, לענין בשר בחלב. צ-ג'
 חלב רותח שנפל לתוכו בשר צונן. צ"א-ד'
 חלב שנפל לבשר. צ"ב-ב'
 חלב שנפל על קדירה בשר. צ"ב-ה'
 חלב שנפל על קדירה עם מים. צ"ב-ז'
 חלב קיבה, אם להעמיד בה. פ"ז-ט' י'
 חלב אשה. פ"א-ד'
 חלב טריפה שנתערב, בחלב כשרה. פ"א-ב'

חלב הנמצא בקיבה כשירה, שינקה מהטריפה. להיפך. פ"א-ג'
 חלב שזב תחת קדירת בשר אצל האש, ויש שם אפר. צ"ה-ד'
 חלב שנפל לבשר עוף, ונשפך. צ"ח-ב'
 חלב (צירי) בהמה ושאר מינים. ס"ד-א
 חלב שנמצא בחביות שכר ויין. ס"ד-א
 חלב כוי. ס"ד-א
 חלב הכסלים. ס"ד-ג'
 חלב שעל הקשת. היתיר. ס"ד-ג'
 חלב שעל הדקין. ס"ד-ט"ו
 חלב עובר. נפל. ס"ד-ב'
 חלב אם סותם את הנקב שבדקין. מ"ו-א
 חלב סותם נקב שבכרס. מ"ח-ב'
 חלב מהותך, שנפל על כלי. נר שנפל. צ"ב-ט'
 חלב חיה. פ-א
 חלב בהמה וחיה טמאה או טרפה. פ"א-א
 חלב שנמלח עם שמן. ק"ה-ט'
 חלב שומן ובשר שנמצא יחד, ויש ספק אם נמלחו יחד. צ"ח-ב'
 חלב שנפל לתבשיל, אם צריכים להסירו. צ"ח-ד'
 חלחולת שניקבה. מ"ו-א
 חלחולת דין מליחתו. ע"ה-א
 חליטה בבשר לאחר מליחה, אם צריכים. ס"ס-ט'
 חליטה בכבד. ע"ג-ב'
 חלמונים שלמים או שבורים, אם לח מיקרי. ק"ט-א
 חלחולת מלואה קמה, לענין חהריל. ק"א-ד'
 חמץ בפסח, לאחר י"ב חודש. ק"ג-ד'
 חליטה בזמן הזה. ס"ז-ה' ר'
 חמץ בפסח, עד כמה אוסר. ק"י-א
 חמאה שנפל בו עוף. צ"ח-א
 חזקת איסור ממש, לענין ס"ס. ס"ס-כ"ט, ל'
 חניות שנתערבו, ויש באי טריפות. ק"י-ג'
 חסר רגל בבעיח. ג"ה-ד'
 חסר גף בעוף. ג"ג-ב'
 חסר אונא. ל"ה-ב'
 חסר מגוף הריאה מבחוז, ולא ניקבו מבסנים. ל"ו-ח'
 חסר מן הורדא קצת. ל"ה-ב'
 חרטום שניסל בעוף. ל"ג-א' ב'
 חריכה בעופות, קודם המליחה. ס"ח-ג'
 חריף שחתכו בסכין בשר. צ"ו-א
 חריף באינו בן יומו. צ"ו-א' ג'
 חריף ביבש ודוחקא. צ"ו-ב'
 חריפות בבצלים, שומן. כרישין. חריין. דגים מלוחים. תפוחים חמוצים. צ"ו-ב'
 בארשש. צ"ו-ב'

בית

מפתח כללי

שמואל

קסב

סי סעי'

טריפות ונבילות, הנפ"מ ביניהם. אם לוקין עליהן.

פתיחה טעם כעיקר.

ט"ח-ב טרפ"ש שנסרך בצלע. לבית הכוסות.

מ"א-ח טרפ"ש שנסרך לביה"כ, אם בדיקה מעכבת. מ"א-ח

טרפ"ש שנסרך לבית הכוסות, והסירכא נגד

פי המחט. מ"א-ח

טעם לפגם בבשר בחלב. ק"ג-ד

טרפ"ש שנמצא בו מחט. מ-ג

טיפת חלב שנמלה על קדירת בשר. צ"ב-ה'

טיפת חלב שנמלה על קדירת בשר. צ"ח-ה'

(י)

יבש ביבש שנתערב. אם בעיני סמוכין. ק"ט-א

יבש ביבש שנתבשל, ונודע התערובות

קודם שנתבשל. ק"ט-ב

יבש ביבש שנתבשל אחר שנודע התערובות,

ואח"כ הוכר האיסור. ק"ט-ב

יבש ביבש, חד בתרי, שבישלם. ק"ט-א

יבש ביבש, שלא במינו, באיסור דר'. ק"ט-א

יבש ביבש, שנתבשל ובישלן; אם מותר להרבות

עד ס'; לבשלם בבי קדירות. ק"ט-א

יבש ולח, לענין חניג, ואפשר לסחסו. ק"ו-א

יבש ביבש, שנתרסק האיסור, וא"א לבררו,

וניכר. ק"ד-א

יותרת אונה. מגבת. מקמה. בדרא. ל"ה-ב

יותרת אבר, במקום שאינו מסריף. ס"ב-ג

יין שנמל בו בשר או חלב, לענין גוסל"ם. ק"ג-ד

ירקות מבושלות, שנמצא בהם תולעים. פ"ד-ד

יתיר רגל. ג"ה-ד

יתיר כבד. מ"א-א

יתיר סרפס. מ"א-א

יתיר טחול. מ"ג-ה'

יתיר חשם. קנה. ל"ג-ה'

יצא בהיתר. י"ח-ג

(כ)

כבד שניטל. מ"א-א

כבד אם לצלותו בנייר בתנור. ס"ה-א

כבד אם טעימה מועיל בו, בתסר מרה. מ"ב-ג

כבד שיבש. נימק. קשה כאבן. שנמצא

בו אבן. מ"ב-ג

כבד שהתליע. מ"ב-ד

כבד שנעקר. מ"א-ה'

כבד שנמצא בו מחט. נמצא בסמפון

הגדול שבכבד. מ"א-ד

כבד בחלב. פ"ז-א

סי סעי'

צ"ו-ג חר"ף שבישל, באינו ב"י. חר"ם אומה שבקדירה, אם מצטרף לבטל האיסור שנפל.

צ"ט-א חצי וית של איסור, שנתערב.

צ"ח-ד חתיכת בשר, שמלחה ב' פעמים.

ע-א חתיכה תפילה, שהונחה על מלוחה

והודחה.

ע-ב חתיכה נ"ג, בב"ב.

צ"א-ד חתיכה נ"ג, בב"ב בשאר איסורין.

צ"ט-ג חהר"ל באיסור דר', שיש בה ספק.

ק"א-א חהר"ל שנחמט חשיבותה.

ק"א-ה חהר"ל במינו. שלא במינו.

ק"א-ד חהר"ל שנחתכה ח' אחת, אם תולין

בו האיסור.

ק"א-ד חתיכה נ"ג בכלי.

צ"ב-ד חתיכה נ"ג בבשר בחלב. בשאר איסורין.

באיסור והיתר לח. ביבש. במליחה.

צ"ב-ג ד ביבש דרך בישול.

צ"ב-ג ד חתיכה נ"ג בכלי. בב"ב. בשאר איסורין.

צ"ח-ה' בשל עץ. מתכות. כ"ח.

ק"י-ה' חתיכות בשר שנתערב בחן סריסה.

(ט)

ס"ד-כ טבח שנמצא אחריו, חוט או קרום.

טבעת שנמצא על הסכין מהגרגרת,

לאחר שחיטה.

כ"ד-י"ט טביעת עין בדבר שנתעלם מן העין.

ס"ג-א טהורה שילדה מטמאה.

ע"ט-ב טחול שניטל. שניקב.

מ"ג-א טחול שניקב נקב מפולש, מברייתו. נחתך.

נקרע. נימוקה. לקוי מבפנים.

מ"ג-ב ה' נמצא בה מים. נמצא שנים.

מ"ג-ה' טחול שנמצא בה יתרת יד.

מ"ג-ד טחול של עוף, שניקב.

ג"ה-ד טחול שנמצא יתיר, והם דבוקים.

מ"ח-ב טחול שסותם נקב שבכרס.

ע"ד-א טחול ומליחתו. שנצלה בלי ניקור.

ע"א-ב טלפים ומליחתו.

ק"נ-א טעם לפגם.

צ"ח-ב טעם כעיקר.

צ"ח-א טעימה עכ"ם, בספק איסור.

צ"ח-א טעימת ישראל, אם לסמוך עליו.

ק"ח-ה' טעימה בלשון, בדבר האסור באכילה.

צ"ב-א טעימת עכ"ם, אם מועיל.

ל"ז-א טיגרי בריאה הניכרת מעל"ע.

צ"ג-א טעון טעון, אם אמרין כך גבי איסור.

כ"ט-א טריפות לשמותיהן, למיניהן.

סי סעי
 מ-א כ"ם הלב שמלא מים.
 י-ט כ"סח ויש לו עוד לשתוס, לענין ברכת.
 כ"ח-י"א כ"סח ונתגלה.
 כ"ח-א כ"סוי דם לאתר שחיטה.
 כ"ח-י"א כ"סחן הרות.
 כ"ח-ב כ"סוי בחיה.
 כ"ח-ב כ"סוי בספק טרפה.
 כ"ח-כ"ג כ"סוי ודברים המותרים לכסוח בהם.
 כ"ח-כ"א כ"סוי אם מעכב השחיטה, כשאין במה לכסוח
 כ"ח-א כ"ס הורדא.
 כ"ח-א כ"סוי קדידה של בשר, שנחנו על קדידת חלב.
 ז"ג-א כ"סוי הקדידה, שנפל עליה סיפת חלב.
 ז"ב-ד כ"סוי ראשון, ששימשו בו מים חוץ מעת לעת, לענין בן יומו. בב"ב. באיסור.
 ז"ד-א כ"סוי ראשון ששמשו בו מים לאתר לינת לילה.
 ז"ד-א כ"סוי איסור חם, שנגע בדוטב.
 ז"ד-א כ"סוי צונן שנפל על דבר חם.
 ז"ד-א כ"סוי אם שייך בו תח"ג.
 ז"ד-ד כ"סוי שני, בדבר גוש.
 ז"ד-ד כ"סוי של ישראל, אם הם בתוקף נקיים. עכו"ם.
 ז"ה-א כ"סוי אם יש בו סי נגד הבלבון.
 ז"ה-א כ"סוי בשר, וכלי חלב, שהדיתן ביורה חולבת.
 ז"ה-ג כ"סוי צונן, שנפל על דבר חם, לענין תח"ג.
 ז"ד-א כ"סוי שבלע איסור בצונן, אם להניח בו דבר יבש.
 ז"א-ב כ"סוי שבלע ברותה, אם מותר להשתמש בו דבר לת.
 ז"א-ב כ"סוי עץ שנפל עליו נר.
 ז"א-ב כ"סוי אם אמרין בו תנינ.
 ז"ב-ד כ"סוי ראשון.
 ק"ה-ב כ"סוי שני.
 ק"ה-ב כ"סוי של שריית בשר, אם להשתמש בהן.
 ס"ט-א כ"סוי כשר, אם מותר להדיח בו בשר.
 ס"ט-א כ"סוי הראוי למליחת בשר.
 ס"ט-ס"ז כ"סוי שאינו מנוקב, שמלה בו בשר, אם להשתמש בו.
 ס"ט-ס"ז כ"סוי אם יש בו סי נגד הקליפה.
 ס"ט-ס"ז כ"סוי שאינו מנוקב, שמלחו שם בשר, ונשתהה מעל"ע.
 ס"ט-ס"ז כ"סוי מליחת בשר, אם להשתמש בהם.
 ס"ט-י"ז כ"סוי של חלב, שנמצא בין כלי בשר.
 ז"ה-ב כ"סוי שיש בו כותה, אם להניח אצל כלי, שיש בו מלה.
 ז"ה-ח

סי סעי
 ע"ג-א כ"כד ודין צליתו.
 ע"ג-א כ"כד שנפל לאתר מליחת והרתה, לציר ודם.
 ע"ג-א כ"כד שנפל עליו דם בעין בעודו על האש.
 ע"ג-א כ"כד אם מותר לבשלו.
 ע"ג-א כ"כד שנחבשלה בלא צליה. בלא מליחה.
 ע"ג-ב כ"כד שנכבשה.
 ע"ג-ג כ"כד לצליה, אם צדיכה חיתוך.
 ע"ג-ד כ"כד שצלאה עם בשר.
 ע"ג-ה כ"כד שנמלה עם בשר.
 ע"ג-ה כ"כד אם למלחו ע"ג בשר.
 ע"ג-ו כ"כד שנמצא בעוף צלוי, במבושל.
 ע"ג-ו כ"כד שנכבש במים.
 ע"ג-א כ"כד שנחבשלה, אחר הרתה ומליחה.
 ע"ג-א כ"כד שבישלו, ואין סי כנגדו, מת דין הכבד.
 ע"ג-א כ"כד ששהה ג' ימים, אם לבשלו אחר הצליה.
 ס"ט-י"ב כ"כד שנכבש.
 ס"ט-ט"ו כ"כד צלוייה על האש, שנגעה בקדידה.
 ק"ה-ד כ"כד כבוש בכלי, כדי שיתן על האור וידחית.
 ס"ט-ב כ"כד כבוש וזמן שיעודו. הפסק בכבישה.
 ק"ה-א כ"כד כבוש בגוש. בצלול. במים קרושים. יבש ביבש.
 בלחין. אם כבוש אוסר כלים. כדי שידחית, ברבד תריף. שיש בו ספק.
 ק"ה-א כ"כד כבוש בציר וחומץ ויש סי, אי צריך קליפה.
 ק"ה-א כ"כד כבוש מעל"ע.
 ק"ה-ג כ"כד כבוש שלם, לענין תהר"ל.
 ק"א-ג כ"כד כול"א שלקחה. שהקטינה. שניקבה. שנתחכה. שהוכתה מכת חרב. שנמצא בה ליתה. מים עכורים. זכים. דם.
 מ"ד-א ב' כ"כד כול"א שנמצא בה אבנים. שניסלה ע"י תולי.
 מ"ד-ד כ"כד כול"א שקטנה בתולדתא.
 מ"ד-ה כ"כד כול"א שיש בה שינוי מראה.
 מ"ד-ח כ"כד כול"א של עוף.
 מ"ד-ח כ"כד כ"כד לענין כיסוי.
 ח-ג כ"כד כונת פסול בשחיטה.
 ח-ו כ"כד כ"כד לענין כיסוי.
 ק"ה-ח כ"כד כול"א שצלאו בתלבנו.
 ז"ב-ב כ"כד כחל ודיני צליתו.
 ז"ב-ג כ"כד כחל רותה, אם לתתו בסבין בשר.
 ז"ב-ג כ"כד כחל שנצלה, אם לבשלו בקדידה.
 ז"ב-ד כ"כד כחל אם לצלותו או למלחו עם בשר.
 ז"ד-ד כ"כד כחל לבשלו עם בשר, בפני עצמו. שיעוד ביטולו. ביטולו עם בשר. בפני עצמו. קריעת שו"ע.
 ז"א-ב כ"כד כחל ושיעור ביטולו.
 ז"ח-ח כ"כד כחוש ושמן, אם אנו בקיאין בהן.
 ק"ה-ט

בית

מפתח כללי

שמואל

קסג

כלי עכו"ם, אם ליתן בהם דברים חרופים קשים.
 כלי אם נאסר ממאכל, שבלוע בו איסור.
 כלי אם אוסר כלי בלא רוטב.
 כלי שנמל בו איסור שמן.
 כלי איסור, שנמלח בו היתר.
 כלי אם אמרינן בו חגיג.
 כלי חרט, אם מהני בו יישון י"ב חודש.
 כלי שיש בו תיקון בהגעלה, אם אמרינן ביה נטלי"ם.
 כלי ואיסור כבוש.
 כלי שנאסרה, אם לשרות בו בשד.
 כלי ראשון, אם מבשל כלי שני.
 כלי אם אמרינן ביה תת"ג.
 כלי שני, ודבר גוש.
 כלי שנבלע בו איסור מעווס, אם להשתמש בה.
 כלי עם בלועת איסור, לענין דשלי"ם.
 כלי שנאסרה כ"ק, ועמד ריקן על האש.
 כלי שנאסרה כ"ק, ובישל היתר במקצת כלי.
 כלי שבישלו בה ספק איסור, ואח"כ בישלו בה מקצת היתר.
 כלי אם אמרינן בו חגיג.
 כחולש ושמן, אם אנו בקיאים בהן.
 כינה אי הוה בריה.
 כליות אם מותר לבשלם.
 כלי ראשון, כלי שני.
 כף עם מאכל, שהוציא מקדירה, לענין כלי ראשון.
 כף חולבת, שתחבו בקדירה של בשר.
 כף שתחבו לקדירה, עד כמה צריך לשער.
 כף צונן, אם לאמור בו תת"ג.
 כף של מתכות, שתחבו לתבשיל.
 כף שתחבו לקדירה שתי פעמים, לענין ביטול.
 כף שאינו ב"י, שתחבו לקדירה.
 כמות של בשר, שהיחון עם כמות של חלב.
 כף שתחבו לכלי ראשון, אם יש לו דין כ"ר.
 כף של איסור, שתחבו בהיתר, עד כמה צריך לשער.
 כף של מתכות, שתחבו מקצתו בקדירה.
 כף ישינה, עד כמה משערין.
 כרם שניקב, שנקרע.
 כרם שניקב, וטחול סותם.

כרם אם יש לו דם.
 כרם שנמצא בו מחט.
 כרם בעוף, אם נחלק הבייליג.
 כשר אם הוי סימן, לבשר שנימה"ע.

(ל)

לב שניקב.
 לב שנמצא בו מחט.
 לב שנמצא מחט בסמפון הגדול שבו.
 לב שנמצא בו עצם.
 לב ודיני מליחתו.
 לב שנמלח בלי קריעה.
 לב שנמלח ונפל לציר, צלאו או בשלו בלי קריעה, נמלח בלא הרחה.
 לב שנתבטל בסי, אם לאכלו.
 לב אם לצלותו, או למלחו עם בשר, לחי שניטל.
 לח בלח, לענין הוטפת היתר לבטל האי.
 לח בלח, בב"ב.
 לילח שעבר בין בישול בשר לחלב, אם סוגם.
 לינת לילה, אם פוגמת.
 לינת לילה בשאר איסורין.
 לינת לילה, אם פוגמת.
 לפת שחתך אחר חתיכת בשר, אחר חתיכת איסור.
 לשון שנימק.
 לשון אי הוי חת"ל.
 לח בלח לענין חגיג.

(מ)

מדומע לענין ביטול.
 מדומע בב"ב, באיסור.
 מגפה בבהמות.
 מורנא בריאה.
 מח שניקב.
 מח שניקב, שנתמעך.
 מח שנמצא תולעת בקרומו.
 מח שבחוט השדרה, שנפסק.
 מח שבחוט השדרה, שנתמעך, שנשפך כמים.
 עב, כבד, שנחסר.
 מחט בקיבה.
 מחט בחלל הקיבה, ונמצא ק"ד מבחוק.
 מחט בקיבה, ונמצא עליה חלודה.
 מחט שנבלעת, בבשר קרקבן.
 מחט בקרקבן, שנמצא בשעת אכילה.
 מחט שנמצא בכרס, ע"י קטן, עכו"ם.
 מחט שמובלע בבשר קרקבן.

סי סעי
 ע"ה-א
 מ"ה-ו
 מ"ט-ג
 ס"ג-ב

מ-א
 מ-ג
 מ-ג
 מ-ג
 ע"ב-א
 ע"ב-ב

ע"ב-ב
 ע"ב-ב
 ע"ב-ב
 ע"ב-ב
 ע"ב-ב
 ע"ב-ב
 ע"ב-ב

ק"ג-ד
 ק"ג-ד
 ק"ג-ו
 צ"ג-א

צ"ו-ה
 ל"ג-א
 ק"א-ג
 צ"ב-ד

צ"ד-ו
 צ"ב-ו
 נ"א-ד
 ל"ו-ה
 ל"א-א
 ל"א-ב
 ל"א-ג
 ל"ב-א

ל"ב-ב-ד
 מ"ח-א-ו
 מ"ח-ה
 מ"ח-ט
 מ"ח-י"א
 מ"ח-י"א
 מ"ח-י"ב
 מ"ח-י"ב
 מ"ח-י"ב

סי סעי
 צ"ה-ו
 ק"ה-ו
 ק"ה-ו
 ק"ה-ו
 ק"ה-י"ב
 ק"ו-ב
 ק"ג-ו
 ק"ג-ו
 ק"ה-א
 ק"ה-א
 ק"ה-ב
 ק"ה-ג
 ק"ה-ג
 צ"ט-ו
 ק"ב-ג
 צ"ח-ד
 צ"ח-ה
 צ"ח-ה
 צ"ח-ה
 ק-א
 ע"ד-א
 ע"ד-א
 ע"ד-א
 ע"ד-א
 צ"ד-ב
 צ"ד-ו
 צ"ד-ו
 צ"ה-ג
 ק"ו-ב
 צ"ח-ד
 צ"ח-ד
 צ"ח-ד
 צ"ח-ה
 מ"ח-א-ג
 מ"ח-ב

מ"ט סעי' מליחה אם אמרינן בו היתר מפטם לאי. ק"ה-ט'
מ"ט סעי' מליחה עד כמה אוסרת. ק"ה-ט'
ק"ה-ט' מליחה אם אומרים בו תת"ג. ק"ה-ט'
ק"ה-ט' מליחה לכלים, להפליט, להבליע. ק"ה-ט'
ק"ה-ט' מליחה אם שייך בו דין מפטם. ק"ה-ט'
ק"ה-ט' מליחה איך משערין בו. ק"ה-ט'
צ"ח-ד' מליחה במאכל, עד כמה מבליע. צ"ח-ד'
מ"ח המונח בכלי חלב, או איסור, אם ליתנו במאכל. ק"ה-ג'
מ"ח הבלוע מדם, ונתנו בקדירה. ק"ה-ג'
מ"ח ברוסן, נגד מראה אודם בריאה. ק"ה-ג'
מניקת עכורים. ל"ח-ד'
מניקת או וולד, אם מותר להאכילם, דברים האסורים. פ"א-ו'
מנקר אם לסמוך עליו. פ"א-ו'
מסוכסכת בסכין של שחיטה. ס"ה-ג' י"ד
מסוכנת אם מותר לשחטה. י"ח-ד'
מעים יתירים. י"ז-א'
מעים שנמצא בהן, בהרות אדומות. מ"ז-א-ה'
מעמיד. נ"א-ד'
מעים אם מחזיקין בהם דם. פ"ז-ה'
מעים שבישלים בלי מליחה. ע"ה-א'
מעים שנמלחו בכלי שא"מ. ע"ה-א'
מעים שנמלחו בלי הדחה. ע"ה-א'
מעים אם למלחם עם בשר. ע"ה-ב'
מסורת שיש להם בעיר אחת בסימני כשרות, והלך למקום שאין לחם. או להיפך. פ"ב-ג'
מעים של אדוות פטומות, אם מותר להשליכן, מחשש שמא ימצא בהן טרפות. ק"ט-ב'
מעמיד אם בטל. פ"ז-א'
מפרקת שנשברה, לענין איסור דם. ס"ז-ג'
מרק של בשר, לענין בב"ח. פ"ט-ג'
מקום השחיטה בצואר, בקנה, בושט. כ"א-א'
מפרקת שנחככה בשעת שחיטה. כ"ד-ה'
מרה שניקבה, שנסרכה, שניטלה. מ"ב-א' ב'
מרה שחסרה, אם מהני טעימת הכבד. מ"ב-ג'
מרה לבינה. מ"ב-ג'
מרות שתיים, רחוקות. מ"ב-ג'
מרה שכיסה ריק. מ"ב-ג'
מרה יתירה. מ"ב-ד'
מרה אחת וניכרת כשתים. מ"ב-ד'
מרה שניכרת מעל"ע. מ"ב-ו'
מרה שיש בה מחט, גרעין. מ"ב-ז-ט'
מרות רחוקות, וסמפון ביניהם. מ"ב-ז'
מרות שתיים, ודבוקות. מ"ב-ז'
מרקחת של עכורים. צ"ו-ב'
מרדה ששי עליה שמנונית של איסור. ק"ח-ג'

מחט בחלל הגוף. ס"י סעי'
מחט בריאה של עוף. מ"ט-ד'
מחבת חלב, חחת קדירה של בשר. נ"ג-ג'
מח ודין מליחתו. צ"ב-ה'
מומחה לשחיטה. לבדיקה. ע"א-ג'
מטלית אם מועיל בסכין פגום. א'-א'
מים בבטן. י"ח-ה'
מים בראש. נ'-ג'
מי רגלים דחמור. דאדם. ל"א-ב'
מי רגלי בהמה וחיה טהורים. פ"א-א'
מילכין בפירות יבשים. פ"א-ה'
מילכין במרקחת. פ"ד-ג' ב'
מילכין בקמה. פ"ד-ה'
מי לימניס, אם מותרים. צ"ו-ד'
מים בראש, ולא נודע הכבש. ק"א-ח'
מים ומלח בעיסה, אם נחשבים מב"מ. ק"ב-א'
מין במינו. מב"מ ונשפך. מבשאי"מ. צ"ח-א'
מין בשאי"מ ונשפך. מין ואי"מ ונשפך. צ"ח-ב'
מים בבטן. ג'-ג'
מורסא בריאה. ל"ו-ג'
מחט בריאה. ל"ו-ט"ז
מיעוץ בסידכות הריאה. ל"ט-ה' י"א
מכה תחת הכנף בעוף. נ"ג-ה'
מכה בבטן. ג'-ג'
מליחת בשר עם חלב (צירי). ס"ד-ט"ז
מליגת ראש או רגלים קודם מליחה. ס"ח-ו'
מליגת הראש. ס"ח-א'
מליגת עוף ברמץ. ס"ח-ט'
מליגת עופות או גדיים, בכלי שני. ס"ח-רי"א
מליח כרותח. צ"א-ה'
מליחת צלי. צ"א-ה'
מליחת לאורחא. צ"א-ה'
מליח עליון, ותפל תחתון. צ"א-ה'
מליחה עד כמה אוסר. צ"א-ה'
מליחה עד כמה אוסר בחתיכה שמינת. צ"א-ו'
מליחת בשר, אם הוא מה"ת. פתיחה
מלח הכשר למליחה. ס"ט-ג'
מלח שחתך בסכין חלב, ומלח בו בשר. ס"ט-ט'
מלח שמלח בו בשר, אם למלוח בו פעם שנית. ס"ט-ט'
מליחת בשר, ואופניו. ס"ט-ד'
מליחת עופות. דבר עב. דבר חלול. ס"ט-ד'
מליחת הראש. ס"ט-ד'
מליחה לכלים, אם אמרינן. ס"ט-ט"ז
מליחה לכלים, בשמנונית. צ"ה-ז'
מלח המונח בקערה של בשר, ליחנו בחלב. צ"ה-ז'
מליח שאינו נאכל מחמת מלחו, עד כמה אוסר. צ"ה-ט'

מראות בריאה. ס"י סע"י
 מראות כשירוח בריאה. ל"ח-א-ג
 משמוש בסירכות. ל"ח-ד
 מתבל אם בטל. ל"ט-י"ג
 מראה. מחמץ. אם בטל. ק-א
 מתנות כהונה. ק-א
 סימן ס"א

(ג)

נאמנות נשים, בבדיקת חולעים. פ"ד-י"א
 נאכד בשבר בעוף. ג-ה
 נבילות הן ששה במספרן. פתיחה
 נגע בכותל, בשעת שחיטה. כ"ג-ב
 נגיחות זכרים, זכ"ז, לחשש נפילה. ג"ח-ט
 נוצות שניטלו בעוף. ג"ח-ח
 נוצות בצואר, במקום שחיטה. ג"א-א
 נוצות בבטן, הבע"ה. ע"ט-ג
 נולד מטריפה. ל"ג-ד
 ניקב החושט. אם בקיפין או בבדיקה. ק"ה-ה
 נטילה בדבר שמן, כשיש ס'. צ"ד-ה
 נותן טעם, בר ניט. צ"ה-א
 נותן טעם, בר ניט עפ"י סדר, אי בכלי, ואי באובל.
 נ"ט בר ניט, בצליה. בבישול. נ"ט
 אם ליחנם בכלי שלהם. לגדום בידים.
 נ"ט בר ניט, בדבר חריף. נ"ט
 נ"ט בר ניט, בבליעת דבר חריף. נ"ט
 נ"ט בר ניט, בדבר חריף, גי ניט. נטילה אם אומרים בו איסור דבוק.
 ניטל אבד. ניבין שנפסקו.
 ניצוק חיבור. ניצוק קוץ לחלל הבע"ה.
 נקב בראש עוף המים. ניקור וסוד שלו.
 ניקור הסחול. ניקור חלב ובשר, בסכין אי.
 ניקור הכוליא, יותרח הכבוד. ניקור הבשר, קודם מליחה.
 ניקור בגפי עוף, בצואר. כביצי זכר. ניקור בפרסות הבהמה.
 ניצוק חיבור. נפסקו דגליה, בבהמה.
 נפולה. נפולה ושיעורה, בבהמה, בעוף.
 נפלה ועמדה, תוך מעליע. נפלה ועמדה, והלכה בלא שהיה.
 נפלה וצולעת.

נפיחת הריאה. נפל לים חצי בהמה, מבהמות שנחערבו
 ואי מהן טרסה, אם חולין. נסיוכא דחלבא, לענין בבי"ח.
 נמלים שנפלו בתבשיל. נמלים אם בטלים.
 נר של חלב, שנפל על כלי. נשברו דגלי הבהמה.
 נשמטו דגלי הבהמה. נשבר הגף לפנינו.
 נשבר סמוך לגוף. נאמנות בבדיקת חולעים.
 נשחטה הותרה.

(ד)

סדק בריאה, אם משלים חסרון אונות. ל"ה-ד
 סימני בהמה וחיה. ע"ט-א
 סימני חיה טהורה. פ-א
 סימני עופות טהורים. פ"ב-א
 סימני טומאה בעופות. פ"ב-ב
 סימני דגים. פ"ג-א-ב
 סימני חגבים. פ"ה-א
 סימן בדבר שנתעלם מן העין. ס"ג-ב
 סירכא בדקין. מ"ו-ד
 סינון במאכל שנפל איסור. ק"ד-א
 סירכא תלויה, מן הבועה. ל"ז-ב
 סירכא מאונה לאונה, או לאומה כסדרן. ל"ט-ד
 סירכא שלא כסדרן. ל"ט-ד
 סירכא בין אונה לאונה, או אומה. ל"ט-ד
 סירכא כפולה. ל"ט-ד
 סירכא ספק בגב, או בחיתוך. ל"ט-ה
 סירכא מאומה או אונה, לחזה. לשמנונית.
 לטרפש. וכדומה. ל"ט-ד
 סירכא תלויה. יוצאת מן הבועה. סיגרא. ל"ט-ח
 סירכא ממקום למקום. ל"ט-ט
 סירכא תלויה, העולה בנפיחה. ל"ט-ט
 סירכא שיש מכה ברוסן כנגדה. ל"ט-כ"ב
 סירכא בגדיים וטלאים, ועגלים תרכים. ל"ט-ג
 סירכא מאומא לדופן. ל"ט-כ"ד
 סינון. פ"ד-ט
 סכין הנמצא ברחוב עכו"ם. ס"ג-ב
 סכין שנמצא פגום לאחר שחיטה, ולא בדק בין שחיטה לשחיטה. י"ח-י"א
 סכין שנאבד לאחר שחיטה, ולא בדק. י"ח-י"ב
 סכין שנבדק קודם שחיטה, ונאבד, ונמצא פגום. י"ח-י"ג
 סכין שלא נבדק קודם שחיטה, ונאבד, ונמצא פגום. י"ח-י"ד

סי סעי'	ספ"ק	איסור, כמה תערובות צריכין להתירו. ק"י-ח	סי סעי'	סכ"ן	מיוחד לשחיטה, לענין גאבד.
ק"י-ח	ספ"ק	ספיקא, בדבר שיל"מ.	י"ח-י"ד	סכ"ן	שלא נבדק לאחר שחיטה, ושיבר בו
ק"י-ח	ספ"ק	איסור דר' בדבר שיל"מ.	י"ח-י"ד	סכ"ן	עצמות, או נטל לארץ ונמצא פגום.
ק"י-ח	ספ"ק	אחד בגופו, והבי' ע"ע תערובות.	י"ח-ט"ז	סכ"ן	שנבדק לאחר שחיטה והצניעו,
ק"י-ח	ספ"ק	הראשון מה"ת, ולא נודע הספק, עד	י"ח-י"ז	סכ"ן	ונמצא פגום.
ק"י-ח	ספ"ק	אחר שנתערב.	י"ח-י"ז	סכ"ן	אם צריכין להראותו לחכם.
ק"י-ח	ספ"ק	ראשון בגופו, באיסור דר'.	כ"ג-ד'	סכ"ן	שאינו חד, אם מותר לשחוט בו.
ק"י-ח	ס"ס	בגוף א', ובענין א'.	כ"ג-ה'	סכ"ן	פגום, אם לשחוט בו הסימן
ק"י-ח	ס"ס	שהיה לה חוקת איסור.	ו-א	סכ"ן	בתרא שנשאר.
ק"י-ח	ס"ס	בשחיטה.	ו-א	סכ"ן	ושאר דברים הראויים לשחיטה.
ק"י-ח	ס"ס	באיסור ודאי, אם אינו סותר החוקה.	ו-א	סכ"ן	שצד א' מגל.
צ"ח-ג'	ספ"ק	חסרון ידיעה.	ו-א	סכ"ן	ארוך ויש בו פגימה, אם לשחוט בו
ס"ס-א	ספ"ק	איסור תורה, בדבר שאינו בטל	ו-ב'	סכ"ן	בחלק היפה.
ס"ס-א	ספיקות	שנתערב.	ו-ד'	סכ"ן	מחובר לקרקע או לגוף.
ס"ס-א	ספ"ק	מענין אחד.	ו-ד'	סכ"ן	הנעוץ בכותל, לענין שחיטה.
ס"ס-א	ספ"ק	א' בגוף, ובי' ע"י תערובות. אם הוא	ו-ד'	סכ"ן	למטה, וצואר למעלה.
ס"ס-א	ספ"ק	דאורייתא דרבנן.	ז-א	סכ"ן	קבוע בגלגל, אם לשחוט כך.
ס"ס-א	ספ"ק	איסור חד בחד, שנתערב, ולא נודע.	ח-ב'	סכ"ן	מחרב של תליון, לשחוט בו.
ס"ס-א	ספ"ק	א' מפלוגתא, ובי' ע"י תערובות.	ט-א	סכ"ן	מלובנת.
ס"ס-א	ספ"ק	איסור תורה, וע"י גלגול בא לוד'	ט-א	סכ"ן	שיש בו רושם של אומנים.
ס"ס-א	ספ"ק	ולא נודע.	ט-א	סכ"ן	שיש לו פגם בצדו.
ס"ס-א	ספ"ק	תורה שנתערב, וספק אם יש סי'.	י-א	סכ"ן	של עכו"ם, אם לשחוט בו.
ס"ס-א	ספ"ק	טרפה בתרגולת, ונתערבה ממנו	י-ב'	סכ"ן	המלוכלך בדמים, אם לשחוט בו.
ס"ס-ב'	ספ"ק	ביצה.	י-ב'	סכ"ן	של שחיטה, אם לחתוך בו דוחק.
ס"ס-ב'	ספ"ק	טרפות בתרגולת, שהטילה או נמצא	י-ג'	סכ"ן	ששחט בו טרפה, אם לשחוט בו.
ס"ס-ב'	ספ"ק	בה ביצה, שאין ידוע אם נגמרה	י-ג'	סכ"ן	ששחט בו בע"ח, ונתנבל.
ס"ס-ב'	ספ"ק	בקליפתה, קודם שאידע לה הספק,	י"ח-א	סכ"ן	בדוק ששחט בו, ונמצא פגום.
ס"ס-ב'	ספ"ק	ונתערבה אח"כ.	י"ח-ד'	סכ"ן	כראש השיבולת.
ס"ס-ד'	ספ"ק	אם הביצה היא מבשירה, או ודאי	י"ח-ז'	סכ"ן	שאינה חדה, אם לשחוט בו.
ס"ס-ד'	ספ"ק	טרפה, או ודאי מספק טרפה.	י"ח-ח'	סכ"ן	פגום, אם לשחוט שלא כנגד הפגימה.
ס"ס-ד'	ספ"ק	א' בגופו, ובי' ע"י תערובות חד בחד.	י"ח-ט'	סכ"ן	שחתך בו בשר קודם החה אחרונה.
ס"ס-ד'	ספ"ק	של כשרה, או ספק טרפה.	ע-א	סכ"ן	במליחת בשר עם דגים.
ס"ס-ה'	ספ"ק	איסור, שנתערב ברוב היתר, וא'	ק"ח-ב'	סכ"ן	בפליטת כלים, בדגים ובשר.
ס"ס-ה'	ספ"ק	נתערב באחרות א' בא'.	כ"ד-י"ז	סימן א'	שחוט, וא' שמוט.
ס"ס-ה"ב	ספ"ק	הראשון מחיד יותר מהשני.	ל"ה-ח'	סמפ"ן	אם משלים, בחסרון אונות.
ס"ס-ט"ז	ספ"ק	אם יש איסור בלל.	ל"ז-ו'	סמפ"נות	בריא, שניקבו ול"ז בפנים.
ס"ס-י"ז	ספ"ק	באיסור דר' ודבר חשוב.	פתיחה	ספ"ק	השקול בסריפות.
ס"ס-י"ז	ספ"ק	ביצה כשירה, או גבילה.	פתיחה	ספ"ק	טריפה, ודאי.
ס"ס-י"ט	ספ"ק	איסור תורה, ומצד א' בא לוד'.	פתיחה	ספיקות ג'	מינים.
ס"ס-י"ט	ספ"ק	ע"י גלגול בבי' גופים.	ג"ז-ט-י"א	ספ"ק	דריסה.
ס"ס-י"ט	ספ"ק	טרפה שנתבשלה, מה דין הכלים	ג-א	ספ"ק	בנקיבת האיברים.
ס"ס-י"ט	ספ"ק	לאחד מעל"ע.	ג-א	ספ"ק	ואין יכולים לבדוק אם אומרים
ס"ס-כ'	ספ"ק	דר' שיש לו חוקת איסור.	ג-א	ספ"ק	נשחטה הותרה.
ס"ס-כ"ה	ספ"ק	איסור תורה, שנתערב חד בחד.	ג-א	ספ"ק	בשחיטה, אם אמרינן נשחטה הותרה.
ס"ס-כ"ט ל'	ספ"ק	בשחיטה.	פ-ה'	ספ"ק	חיה או בהמה, לענין כיסוי.
ס"ס-ל"ד	ספ"ק	חסרון חכמה.	ק"י-ד'	ספ"ק	ספיקא בקביעות.
ס"ס-ל"א	ספיקות	משם א'.	ק"י-ד'	ספ"ק	הראשון מן התורה, אי הוי ס"ס.
ס"ס-ט"ו	ספיקות	שאינם שחיים.	ק"י-ד'	ספ"ק	הראשון ע"י תערובות.

ס"ה סע"י
 ס"ט-ד עוף שנפתח, ונמלח כך.
 ס"ט-ד עוף שלא נפתח, ונמלח שלם.
 ס"ט-ד עוף שנמלח עם הקרקבן.
 עכו"ם אם חשוד לנתק הסרכות, בבית השחיטה.
 ל"ט-ג"ז עופות צלוייה, מלואות בביצים. בבשר. לענין מליחה.
 ע"ו-ב עור בחלב, לענין בב"ח.
 פ"ז-ד עיקור בשחיטה.
 כ"ד-ט"ו עיסה אם מותר ללוש אותה בחלב.
 ז"ז-א עילאה ותתאה, אם שיך בעומד אצל האש. ז"א-ד
 עירווי ופרטי הדינים שבו. פמ"ג סוף ס"ח
 עירווי מכ"ר, על קדירה המלוכלכת בבשר. ז"ד-א
 עירווי מכלי של בשר, על של חלב. ז"ה-ב
 עירווי מכלי של איסור, על של היתר. ז"ה-ג
 עירווי מים דותחין, על כלי של בשר, ושל חלב. ז"ה-ג
 עירווי בשר ממש על כף. ז"ד-א
 עירווי ודיניו. ס"ח; צ"ב; ז"ה-ג
 עירווי שלא נפסק הקילות, אם מבשל. ק"ה-ב
 עירווי להגעלת כלים, אם מועיל. ק"ה-ב
 עכו"ם אם יש לו נאמנות בהדחה. ס"ט-ג
 עכו"ם אם מותר לשחוט המיעוט בתרא. כ"ג-ה
 עכבר שנפל לשכר, לשומן. ק"ד-א ב
 עכו"ם אם נאמן במס'לת. ז"ח-א
 עצם ראש אחזא, שנרקב והעור שלם. ל"ב
 עצם הראש קיים, ודם יורד מהעור. ל"ב
 עצם הראש נפות. ל"ב
 עצם הראש שנחבסה. שנפתחה. נפותה. ל"ב
 עצם שנשבר, ועור ובשר חופין את רובו, לענין דין פרישה. ס"ב-ג
 עצם הקוליות, שניתק ממקומו. ז"ה-ג
 עצם שנשבר נגד העדקום. במקום העדקום. נ"ו-ד
 עצם שנשבר ועוקץ העליון יורד לתוך אצבע לצ"ה. נ"ו-ג
 עצם שנשבר, וא"י אם קודם שחיטה. ס"ט-ג"ד
 עצמות בחלב. פ"ז-ד
 עצמות אם צריכים מליחה. ע"א-ג
 עצמות איסור בשולים, אם מצטרפין לבטל האיסור. אינן בשולין. ז"ט-ב
 עצמות איסור אם מצטרפין לבטל. ז"ט-א
 עצם מנבילה, שנפל להיתר, כמה צריך לשערה. ז"ט-א

(ט)

פגום וסופו להשבית. ז"ח-א
 פגום בחבשיל, ומשובח בפני עצמו. ק"ג-א
 פיצול בריאה. ל"ה-ה

ס"ה סע"י
 ס"ט-כ"ח ספיקות שלש.
 ס"ט-ג"ד ס"ם בבי מקומות. מזמן לזמן.
 ס"ט-ג"ד ס"ם שאינו מההפך.
 ס"ט-ג"ד ס"ם בדבר שאסור מדר.
 ס"ט-ג"ד ס"ם גמור, בחזקת איסור.
 ס"ט-ג"ד ס"ם שיש לחלות באיסור, יותר מבהיתר. ס"ט-ל"ג
 ס"ט-א סם שאכלה בהמה.
 כ"ד-ג"ז סימן אחד שחוט, ואי שמוט.
 ז"ה-א סתם כלי, אם נחשב נקי.

(ע)

ז"ח-ח עבידי לטעמא.
 ג"ה-ג"ג עגל שנולה, והולך על ברכיו.
 ל"א-א עורות המת, לקיים.
 ל"ג-ה עורות החשט, ומראיתן.
 כ"ג-ב עור הצואר שחתך, ולא יצא דם.
 מ"ט-א עורות הקרקבן.
 ז"ד עור הקיבה של עגלים.
 פתיחה עור אם מחויקין בו דם.
 ק"א-ד עור שומן אחז, לענין תה"ל.
 י"ג-ב עובר אם צריך שחיטה.
 י"ג-ב עובר בן ט' חי, לענין דין שחיטה.
 י"ג-ב עובר חי הנמצא בבהמה טרפה.
 י"ד-א עובר שהוציא אבר.
 י"ח-ח עולה ויורד בסכין שחיטה.
 ס"ד-ג"ג עוקץ וחוטין שבה.
 ג"ה-ב עוף שנדרס ברגל, לענין ריסוק.
 ג"ה-ב עוף שנפל ע"ג מים.
 ג"ה-ד עוף שנחבט על המים.
 ג"ט-ב עוף שלא נגדלו נוצותיה.
 ג"ט-ב עוף דורס, שנכנס לכלוב של עופות. (ע"ן דריסה).
 ג"ט-ב עוף שנפל לאור.
 ג"ט-ד עוף שנכוה על הכירה.
 ג"ט-א עוף שנשבר בו צלע.
 כ"ג-ג עוף שתלש נוצות הצואר, ויצא דם.
 כ"ג-ד עוף שחתך עור הצואר, ויצא דם.
 כ"ג-ד עוף שנמצא בו גדר יבש בצואר, במקום שחיטה.
 כ"ג-ה עוף שנמצא בבהמה.
 ע"ב-ג עוף אם יש לו סי' נגד לבו.
 ע"ו-ג עוף שלא נקבו הורדיין, אם לאכלו צלי.
 ע"ב-ג עוף שנצלה עם לבו, ויש סי' מה דין העוף.
 ע"ב-ד עוף שנמלח עם הבניימ.
 ע"ג-ה עוף שנמלח עם הכבד.
 ע"ג-ג עוף מלואה ביצים, ונמצא בו לב. כבד.
 ע"ג-ג עוף מלואה בשר, ונמצא בו לב. כבד.
 ס"ט-ד עוף שנמלח רק מצד א'.

ס"ה סעי' צליות בשר כשר וטרפה, בתנור אי.
 ק"ח-א' צליות איך משערין בו.
 ק"ה-ד' צליות עופות, או גדיים, ממולאים
 ע"ו-א' בכשר שלא נמלח.
 ז"א-ד' צלי רותח שנפל למלוח.
 ע"ו-ה' צלי שחתכו ע"ג ככר.
 ס"ח-א' צליות הראש.

(ק)

א-א' קבלה על שחיטה ובדיקה.
 ק"ג-ג' קבוע לקח מקבוע. פירש מקבוע.
 ק"ג-ג' קבוע אם אולינן ביה בתר חוקה.
 ק"ג-ג' קבוע אם אולינן ביה, בתר קורבא.
 ק"ג-ג' קבוע אם דין קבוע דאורייתא.
 ק"ג-ג' קבוע דאורייתא. דרבנן. לקח ממנו עכו"ם.
 ק"ג-ג' קטן. אם שיך בכמה מיני בשר.
 ק"ד-ד' קבוע שנתערב.
 ק"ה-ה' קבוע שלקח ממנו קודם שנודע התערובות.
 ק"ה-ה' קבוע שלקח ממנו אחד, שלא ידע אם
 ק"ו-ו' יש שם איסור.
 ק"ז-ז' קדירה של בשר, אם ליתנו בתנור, שאפו
 ז"ב-ב' בו מאכל חלב.
 ק"ז-ז' קדירה של היתר, אם ליתנו בתנור,
 ז"ב-ב' שאפו בו איסור.
 ק"ז-ז' קדירה רותחת ריקה, שהוסרה מהאש,
 ז"ב-ב' ונפל שם איסור.
 ז"ג-ג' קדירת בשר, אם מותר לבשל בה חלב.
 ז"ג-ג' קדירה שנפל בה איסור, כמה פעמים.
 ז"ד-ד' קדירה שהעמידו על חלב, או שאר איסור
 ז"ב-ב' רותח שנשפך.
 ז"ב-ב' קדירה שנתבשלה בה כבוד בלא צלייה.
 ע"ג-ג' בלא מליחה.
 ק"ה-ו' קדירה שנגע בה כבוד צלוי ע"ג האש.
 ק"ג-ב' קדירה אם מותרת, בנטילים.
 ק"ג-ה' קדירה שאינה ב"י, לענין טלים.
 ק"ג-ו' קדירה שנתבשל בה ספק איסור, ואב"י,
 ק"ג-ו' אם לבשל בה לכתחילה.
 ק"ג-ו' קדירה שהוחמה בה מים תוך מעלי"ע מבישול
 ק"ג-ו' בב"י, לענין טלים.
 ק"ז-ז' קדירה שנפל בה איסור ונתבטל, אם מותר
 ק"ז-ב' להסיר משם מאומה.
 פ"א-א' קדירה שהשתינו בה.
 ז"ג-ג' קדירות שמינות, שנוגעות ז"ב, לענין
 ז"ג-ג' מסעסע.
 ז"ג-ג' קדירת איסור שבישלו בה, עד כמה
 ז"ח-ד' צריכין לשער.
 ז"ה-ד' קדירות של בשר וחלב שהדיוחן, ושמו
 ז"ה-ד' שם אפר.

ס"ה סעי' פ"טום אם שיך בבלוע, במליחה.
 ק"ה-ה' פירות שורכן להתליע, אם צריכין בדיקה.
 ס"ד-ח' פירות אם צריכין לבדוק.
 ס"ד-ח' פירות לאחר י"ב חודש, מחשש תולעים.
 ס"ד-ט' פירות מבושלות, שנמצא בהם תולעים.
 פ"ד-ד' פרי שיש בו נקודה שחורה.
 — פירש מקביעות. עיין קבוע.
 ק"ד-ד' פירשה חתיכה לפנינו ונתערבה.
 ק"ד-ג' פירשה לפנינו, בקבוע.
 ק"ד-ג' פרוש מרובא פרוש.
 י"ז-א' פרכוס.
 ק"ה-ד' פיפוע בדבר חם וצונן.
 ז"ז-ג' פת שאפה עם הצלי.
 ז"ז-ג' פת שאפה עם בשר.
 ק"ח-א' פת שאפה עם הצלי, לאכלו בכותח.
 ק"ח-א' פת שאפה עם בשר, לאכלו בחלב. אם עשה
 היכר.
 פ"ו-ו' פת נילוש, אם לקנותו מעכו"ם, מחשש
 ביצים אסורות.
 ק"ח-א' פת שנאפה עם איסור.
 ק"ח-ד' פת חמה ע"ג חביות של י"ג.
 ע"ח-א' פשטידא ודיניו.
 ז"ה-ג' פליטות פוגעין.

(צ)

צואר של עוף המלוכלך בדם, מחשש
 ל"ג-ה' נקיבת החשט.
 נ"ו-ה-ד' צומת הגידין. ארכן. ומספרן.
 נ"ו-ה-ד' צומת הגידין, שניטלו. נפסקו. נעקרו.
 נ"ו-א-ב' מקומן.
 נ"ז-ד' צומת שנפסקו נגד הערקום.
 נ"ז-ט' צומת שנמצא בהן מכה.
 נ"ז-ט' צומת אי מהני בהן בדיקה.
 ז"א-ה' ציר מבשר שנמלח.
 פ"ג-ה' ציר דגים טמאים.
 פ"ג-ד' ציר של עכו"ם.
 פ"ה-ג' ציר חגבים טמאים.
 ס"ט-ה' ציר שנמל בו ח' בשר.
 ס"ט-ב' ציר שנפל בו בשר לאחר מליחה.
 ס"ט-ב' ציר שנפל לכליו, על כלי.
 ע"ג ציר ספק ציר.
 ע"ד ציר זמן פליטתו.
 ע"ד ציר מעורב עם מים.
 ע"ו ציר ספק מעורב עם מים.
 ס"ט-ד' ציר ושיעור פליטתו.
 ז"ח-ד' ציר כני שירתיח, עד כמה מבליע.
 ק"ה-ג' צונן היתר, שנפל על איסור.

בית

מפתח כללי

שמואל

קטו

סי סעי' ראש ודיני מליחתו.
 ע"א-א ראש שנמלה עם שאר בשר.
 ע"א-ג ראש אם הוא תהר"ל.
 ק"א-א רגל שנשבר, ויצא לחוץ. נקשר.
 נ"ה-ב ע"ן עוד נשבר.
 — רגל שנשבר, ועוד ובשר תוסין את רובו.
 נ"ה-ד רגל שנשבר במקום שעושה טרפה, ונקשר.
 נ"ה-ד רגל שנשבר ונתרפא שבר אל שבר.
 נ"ו-ד רגל שנשבר במקום צומת הגידין, ונקשר.
 נ"ו-ד רגל שנחתך.
 נ"ה-א רגל ופרקיו.
 נ"ה-א רגל שנשבר נגד העדקום, ונקשר.
 נ"ה-א רגל שנמלה עם הפרסות.
 ס"ח-ח רגלים אם הן תהר"ל.
 ק"א-ג רגלי אוזן, שנתערבו אצל השוחט.
 ק"א-ג רותח דמליתו.
 צ"א-ה רוב וטעם התירו.
 צ"ח-ב ריחא מילחא, אם אמרינן.
 ק"ח-א ריחא אם שיך בפת, אם שומן מפסם בו.
 ק"ח-א ריחא בדבר תריף.
 ק"ח-א ריחא ויש ס'.
 ק"ח-א ריחא מילחא, אם אמרינן בבישול.
 ק"ח-ב ריחא מילחא, באחד מכוסה.
 ק"ח-ה ריח יין נסך אם לשאוף.
 פ"ד-ח ריחות ודיני בדיקה.
 ל"ה-א ריאה שניקה.
 ל"ה-ח ריאה שקרום פרוש על חלוקי האונות.
 ל"ה-ח ריאה של עוף, אם יש לה חיכוכי אונה.
 ל"ו-ג ריאה שניקה, ועלה עליה קרום.
 ל"ו-ד ריאה שנשמע קול הברה בנפיחה.
 ל"ו-ה ריאה נקובה, ויש לחלוח ביד הטבת.
 ל"ו-ה ריאה שלקחה זאב או עכ"ם, והתזירה נקובה.
 ל"ו-ה ריאה שנשפכה כקיתון.
 ל"ו-ד ריאה שקשה כעץ. קלה כעץ.
 ל"ו-ג ריאה שנתמססה.
 ל"ו-ג ריאה שנמצאת נפוחה.
 ל"ו-ג ריאה שיבשה.
 ל"ו-ג ריאה שצמקה.
 ל"ו-ג ריאה שנמצא בה מחט.
 ל"ו-ג ריאה שנמצא בה מחט בסמפוניה רבא.
 ל"ו-ב ריאה שנאבדה, קודם בדיקה.
 ל"ו-ב ריאה שהוציאה עכ"ם, קודם בדיקה פנים.
 ל"ו-ב ריאה שניקה, ודופן סותמתה.
 ל"ו-ב ריאה שכולה דבוקה לדופן.
 ל"ו-ב ריאה שנמצא נוצות גדולות בראשיהון.

סי סעי' קדירה של בשר רותחה ששמו בתנור במקום שאסו שם מאכל חלב.
 צ"ז-א קוץ בוזט, ע"ן חשט.
 — קוץ שניקב לחלל הבע"ת.
 ג"א-א קורט דם בדיקין.
 מ"ו-ד קישואין שתחכו בסכין של בשר, לאכלו בחלב.
 צ"ו-ה קינוח הסכין, בין השחיטות.
 ג"ב קיבה שניקה.
 מ"ח-א קילוח מקדירה רותחה לצונגת.
 צ"ב-ד קילוח שנפסק.
 צ"ב-ד קילוח צונן לקדירה כ"ר, אם שיך בו בו חת"ג.
 צ"ב-ד קיבה כשירה, אם להעמיד בה חלב.
 פ"ז-ג קטניות לענין חשש חולעים.
 פ"ד-ח קטניות שבישלם בלא בדיקה.
 פ"ד-ח קטניות אם לבודקן לאחר הבישול.
 פ"ד-ח קליפה אם אמרינן בו תהר"ל.
 ק"א-ב קליפה שיעורו.
 צ"ו-ה קליפת ביצים, אם מצטרפין להיתר.
 צ"ט-א קליפות בריאה.
 ל"ח-ה קמח שנמצא בו חולעים. אם לעשות ממנו יין שרף.
 פ"ד-ה קמח בקמח שנחערב, לענין ביטול.
 ק"ט-א קמח אם צריכים לבדוק מחולעים.
 פ"ד-ה קערות של בשר, שהודחו בירה של חלב.
 צ"ה-ג קערות בשר ב"י, שנפל עליו גבינה.
 צ"ד-ח קערה של חלב, שנחערב בקערה של בשר.
 ק"ב-ג קנה שנפרד מהחשט.
 ל"ג-ג קנה הכבד, הלב, שנמצא נקוב.
 מ"ד קרום שעל הסחול.
 ס"ד-ג קרום שעל המת; של ביצים, לענין איסור דם.
 ס"ה-א קרקבן שניקב. אם שומן סותם.
 מ"ט-א קרקבן שיוצאים ממנו חולעים.
 מ"ט-ג קרבי דגים. אם מותר לאכלם.
 פ"ג-ד קרקבן אם הוא תהר"ל.
 ק"א-ה קרום הריאה; ניקב; נגלה.
 ל"ו-א קרום שנקרע מתחת נפיתה.
 ל"ו-ב קרום בין אונא לאונא, או אומה.
 ל"ט-ד קריעת שר"ע בכבד.

(ד)

ל"ב ראש של עוף המים, שניקה.
 ל"ב ראש של עוף היבשה, שנשכתה תולדה.
 ל"ב שהוכחה בידה.
 ל"ב ראש אחזות או בר אחזות או עופות שנמצא נוצות גדולות בראשיהון.

(ש)

סי סעי
 י"א-א
 י"א-ב
 י"ב-א
 ט"ו-ב
 פתיחה
 א-א
 ג-א
 ב-א
 סי"ג
 ל"ג-ד
 כ"א-א
 י"ח-ב
 ג"ה-ט
 נ"ב-א-ד
 נ"ב-א-ד
 ק"ה-ט
 צ"ב-ב
 ע"ו-ב
 ס"ט-א
 ס"ט-ו
 צ"ח-ח
 צ"ב-ב
 צ"ב-ד
 פ"ד-ט
 כ"ד-ט"ו
 ג"ה-ב
 מ"ה-ב
 פ"ו-ד
 ע"ו-ג
 פ"ג-ה
 ע"ב-א
 ק"ו-ח
 ק"ה-ה
 ק"ג-ד
 צ"ח-א
 צ"ח-א
 צ"ח-ד
 ב-ג
 כ"ח-י"ב
 ב"ח-ג
 כ"ח-ד
 כ"ח-ג
 כ"ג-ה
 מ-א

שגרונא.
 שגרונא.
 שבר בעוף, ונאכד בלי בדיקה.
 שבר כרגל בהמה ועוף, ושיעורו.
 שדרה שנשכרה.
 שדרה שנשכרה ונקשרה.
 שדרה עקומה.
 שדרה שהוכתה במקל.
 שהייה כשחיטה, ושיעור שלח.
 שהייה כדין דדיסה.
 שוחט שנכדק, ונמצא א"י.
 שוחט הראוי לעסוק במלאכת השחיטות.
 שוחט שיש עדים ששחט שלא כהוגן.
 אם נתן אמתלא.
 שוחט אם מותר לשחוט, כשהוא ערום.
 שוחט שהוציא טרסה מתחת ידו.
 שוחט שהוא מומד להבעים.
 שוחט שהוא מחלל שכת.
 שוחט לשם קדשים.
 שוחט כשכת.
 שהימת אוזות כחדשי טבת ושכט.
 שומן שאינה כתולדה, אם סותם בקרקבן.
 שומן של בשר, לענין כביח.
 שומן של בנמצע, אם יש להם דם.
 שומן ודין מליחתו.
 שומן שנתבשל, בלא הדחה אחרונה.
 שומן שנתבשל, בלא מליחה.
 שומן הבנתא, לענין מליחה.
 שומן ששהה ג' ימים, אם לעדכו בס'.
 שומן שנמלח מצד אחד.
 שומן אוזא ששהה ג' ימים בלא מליחה.
 שומן הגיד.
 שומן מאוס, אם להדליק בו.
 שומן הבנתא, לענין חהר"ל.
 שומן וחלב, אם הוי מכ"מ.
 שומן וכשר כחוש.
 שומן כחמאה לענין מכ"מ.
 שומן איסור שנפל ע"ג יין, ע"ג ציד.
 שחט כשר ופסול בהמה א'.
 שחט והדם נבלע כמים, לענין ביסוי.
 שחט דבר דאתילד כו ריעותא, לענין ביסוי.
 שחט עוף ונתנבלה, לענין ביסוי.
 שחט בקולמס, בשיני המסרק.
 שחט והדם נבלע בקרקע, לענין ביסוי.
 שוהה העוף למות, אם מותר להמיתו.
 שומן חלב, אם סותם.

שחיטת כאפילה, אם מותר.
 שחיטת לתוך ימים ונהרות, לכלי.
 שחיטת לתוך גומא
 שחיטה לבהמה עד יום שמיני.
 שחיטת אם מפורשת כחורה.
 שחיטת ע"י נשים ועבדים.
 שחיטה אם צריכה כזונה.
 שחימת עבוי"ם.
 שוהה הבע"ח למות לאחר שחיטה, איך לקרב מיתתה.
 שחין במקום השחיטה.
 שיעור השחיטה, בקנה וכחושט.
 שיעור הפגימה כסכין שחיטה.
 שינוי מראה בבשר, בשכר.
 שינוי מראה באיברים, בנסלה לאור.
 שינוי איברים בבהמה שנמלה לאור.
 שיעור שמליחה אוסרת.
 שיעור הביטול בכ"כח.
 שיעור צליה, כבשר.
 שיעור הדחה, קודם מליחה.
 שיעור שהייה לכשר במלח.
 שיעור של ביטול איסורין, חמץ, י"ג.
 ערלה, תבל, מלח, תבלין.
 שימת רש"י ור"י, כחלב שנפלה לקרורה.
 שיעור המדומע.
 שכר מקישות, מתולעים.
 שמוטח כשחיטה.
 שמוטה כרגל, שנמצא לאחד שחיטה.
 שלפוחית שניקבה, שניטלה.
 שליל כחלב.
 שמנונית הזכ מכשר צלי, אם מותר.
 שמנונית כדגים, אם יש.
 שליל אם דמו מותר.
 שלשה תערוכות.
 שמנונית בדם.
 שמן ודבש מבושלים, אם יש בהם חשש.
 שמן אם יש בו שמנונית.
 שמא או אזלינן כתר טעמא.
 ששים ומרגישין טעם באיסור.
 ששים כביטול איסורין.
 שפוד שתחכו בתבשיל.
 שרצים הגדילים כמים.
 שרצים שפירשו על דופן הכלי.
 שרץ שרוף, אם יש בו איסור.

(ת)

תבלין הנידוכים כמדוך של חלב, לאכלן עם בשר.
 צ"ה-ב

סי סעי	תולעים בגבינה.	סי סעי	תכלין שנידוכו במזוך של בשר.
פ"ד-ט"ז	תולע שחחר עם הפרי.	צ"ה-ב	תכלין של עכו"ם של ערלה. שיעור ביטול.
צ"ו-ד	תולע אם יש סי כנגדו בפרי.	צ"ח-ח	תולעת במת. בחוטם. בקרום.
פ"ד-י	תינוק כמה זמן יניקה.	ל"א-ג	תבשיל של גבינה, אם לאכול אחר חבשיל של בשר.
פ"א-ד	תנור גדול, כמה שיעורו, לענין ריחא.	פ"ט-ג	תולעת הנמצא בפרי, וספק אם החליע במחובר.
ק"ח-ב	תנור סחום, ובשלו שם כשר וטריפה.	פ"ד-ד	תולעים הנמצאים בכרס.
ק"ח-ב	תנור קטן, שבשלו שם, בשר לעצמו, וחלב לעצמו.	מ"ח-ב	תולעים אם לסמוך בבדיקה על הרוב.
ק"ח-ב	תורבץ הושט שניקב.	פ"ד-ח	תולעים הנמצאים במשקין, ואופן הסינון.
ל"ג-ד	תערוכות חניות.	פ"ד-ג	תולעים הנמצאים בקמה. במלת.
ק"י-ג	תערוכות חתיכות.	פ"ד-ה	תולעים הגדלים בפירות. בפולין.
ק"י-ה	תערוכות שלשה.	פ"ד-י	בשרבוטין.
ק"י-ה	תרנגולת בנוצחה, לענין חה"ל.	פ"ד-י	תולעים הנמצאים בבישול, לאחד י"ב חודש.
ק"א-ג	תרנגולת טרפה שהסירו הנוצות, ולא נפתח הבטן, לענין חה"ל.	פ"ד-ט	תוך י"ב חודש.
ק"א-ג	תרנגולת שחוטה הנמצאת באשפה.	פ"ד-ט	תולעים שלשה, הנמצאים בקדירה.
א-ד	תרי קולא בהפ"מ, אם אמרינן.	פ"ד-ט	תולעים שנמצא אחר בדיקת אשה.
צ"א-ז	תרי משהו.	פ"ד-יא	תולעים הנמצאים בחומץ. בחטים.
צ"ב-ד	תרנגולת אם יש לה דם מבחוזן.	פ"ד-י"ג י"ד	תולעים הנמצאים בבהמה. בדגים.
ע"ב-ב	תפיסת הסימנים, בשעח שחיטה.	פ"ד-ט"ז	בגבינה.
כ"ד-ר	תקופת אגודל, לאחר שחיטה.	פ"ד-י"ז	תולעים הנמצאים בפירות מבושלים.
כ"ה-א	תרנגולת מסורסים.	פ"ד-י	תולעים הנמצאים בירקוח מבושלות.
מ"ז-ב	תתאה גבר. אם שייך במליחה.	ל"ז-ה	תולעים בריאה.
צ"א-ד	תתאה גבר. אם שייך במליחה.	ק-ד	תולעים הנמצאים בירקוח מבושלות.
ק"ה-יא	תרתו לריעוחא.		
ל"ז-ב	תתאה גבר.		
ק"ה-ב			

Copyright 1952 by

RABBI J. H. BECK-COHEN

MONTREAL, CANADA

חזקת וזכונס לאינטרנט

www.hebrewbooks.org

ע"ז חיים תשס"ב

Printed in U. S. A.

MOINSTER PUBLISHING CO.

211 East Broadway

New York, N. Y.

BETH SHMUEL

TEXT BOOK AND HAND BOOK

for the Laws of

איסור והיתר

Including the Laws of the YORAH DEAH, Part One

מחבר רמ"א

with fully quoted references from the

ט"ז, ש"ד, פמ"ג

OHEL RACHEL

אהל רחל

Including the essentials of

שחיטות, מרפות, מאכלות אסורות

DALSEY TSHUVA

דלתי תשובה

Collection of Responses, Learning, Exercises for the Yorah Deah

INDICES

- a) Alphabetical Index on all Laws of YORAH DEAH.
- b) Index for each Chapter. (סימן)

Compiled and Edited by

RABBI J. H. BECK-COHEN

New York, 1952

תשי"ב

חנות וזכנס לאנטונוס
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ב

MOINSTER PUBLISHING CO.
211 East Broadway
New York, N. Y.